This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

C 609,705

PROPERTY OF
University of Michigan Libraries
1817
ARTES SCIENTIA VERITAS

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Az 1896. évi november hó 23-ára hirdetett

ORSZÁGGYŰLÉS

NYOMTATVÁNYAI.

KÉPVISELŐHÁZ. — NAPLÓ. XVII.

Digitized by Google

Digitized by Google

AZ 1896. ÉVI NOVEMBER HÓ 23-ÁRA HIRDETETT

ORSZÁGGYŰLÉS

KÉPVISELŐHÁZÁNAK NAPLÓJA.

TIZENHETEDIK KÖTET.

HITELES KIADÁS.

BUDAPEST
PESTI KÖNYVNYOMDA-RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG
1898.

Digitized by Google

1901
v.17

Digitized by Google

TARTALOM.

Lap

319. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 5-én.

Miniszterelnök átirata: 1. király köszönete a képviselőháznak Lipót főherczeg elhalálozása alkalmából kifejezett részvéteért; 2. király köszönete a képviselőház részéről kifejezett születésnapi szerencsekivánatokért. — Királyi leirat az ülések elnapolása ügyében. — Bethlen András gróf halála. — Miniszterelnök átirata a »Kaiser Karl VI.« nevű hadihajó vizrebocsátási ünnepélye tárgyában. — Jegyzőkönyv részleges hitelesítése. — Napirend 3

320. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 6-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Főrendiház átirata a főrendiház elnökének és alelnökének kineveztetése tárgyában. — Függőben levő interpellácziók jegyzékének felolvasása. — Ház számadásai. — Túlkiadások 1897. pótnegyedére. — Törvények szentesítése. — Forgách Antal gróf megbizó-levele. — Latkóczy Imre, Ciocán János lemondása. — Berzeviczy Albert lemondása az alelnökségről. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Indítványkönyv felolvasása: Eötvös Károly indítványa a kormány iránti bizalmatlanság tárgyában. — Interpellácziós könyv felolvasása. — Miniszterelnök a kereskedelemügyi miniszter nevében benyújt egy törvényjavaslatot a kovácsháza-csabai vasút tárgyában. — Igazságügyminiszter benyújt egy törvényjavaslatot a polgári jogsegélyre vonatkozólag Hágában létrejött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről. — Napirend. — Kossuth Ferencz interpellácziója a kiegyezési ügyek tárgyában. Válasz 14

321. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 7-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Vörös László szabadságoltatása. — Kérvények bemutatása. — Forgách Antal gr. igazolása. — Indítványok- és interpellácziók könyvének felolvasása. — Napirend. — Visontai Soma interpellácziója a miniszterelnökhöz, az orosz czár békemanifesztuma tárgyában. — Mócsy Antal interpellácziója a belügyminiszterhez, a serdülő ifjuság erkölcse védelmének tárgyában . 29

322. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 9-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Bethlen Andrásné köszönete. — Függő államadósság kezeléséről bizottsági jelentés. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése a honvéd főreáliskola és két hadapród-iskola ügyében. — Közlekedésügyi bizottság jelentése a kovácsháza-csabai vasut ügyében. — Miniszterelnök benyújtja: *a*) az állami számvevőszék jelentését az 1898. II. negyedében történt túlkiadásokról; *b*) jelentését az országház épitéséről; *c*) központi statisztikai hivatal munkatervét 1899-re; *d*) állami számvevőszék jelentését az 1897. évi zárszámadásokról. — Pénzügyminiszter benyújt: *a*) törvényjavaslatot a Margit-hidnak a Margit-szigettel leendő összeköttetéséről; *b*) az 1895. évi közösügyi pótköltségekről. — Pénzügyminiszter bemutatja az 1899. évi állami költségelőirányzatot; a Vaskapu-szabályozás 1899-iki költségelőirányzatát. — Napirend 56

323. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 10-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Forgách Antal gr. lemondása összeférhetlen állásáról. — Földmivelésügyi bizottság elnöknek választása. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése: *a*) Margit-

Digitized by Google

Lap

hid és Margit-sziget összeköttetése; *b*) közösügyi pótköltségek 1895-re. — Zárszámadási bizottság jelentése: *a*) túlkiadások 1897. pótnegyedében; *b*) túlkiadások 1898. I. negyedében. — Indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Napirend 83

324. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 11-én.

Erzsébet királyné halálának bejelentése. — Jegyzőkönyv hitelesítése 101

325. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 15-én.

Királyné halála; képviselőház részvéte a temetésben 103

326. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 20-án.

Jegyzőkönyvek hitelesítése. — Királyné temetése. Elnöki jelentés. — Ciocán János megbizó levelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Miniszterelnök benyújt egy törvényjavaslatot Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról. — Napirend 104

327. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 23-án.

Jegyzőköny hitelesitése. — Erzsébet királynéért gyászistentisztelet. — Kérvények bemutatása. — Földmívelésügyi miniszter benyújt egy jelentést a földmívelésügyi miniszterium 1897-iki működéséről. — Eötvös Károly bizalmatlansági inditványa. — Napirend. Névszerinti szavazás 106

328. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 26-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Király nevenapja. — Kérvények bemutatása. — Gróf Apponyi Albert levele távolmaradása tárgyában. — Igazságügyi bizottság jelentése az Erzsébet királyné emlékéről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Napirend. — Belügyminiszter válaszol: *a*) Apponyi Albert grófnak a kormányhoz intézett interpellácziójára, a választási törvény reformja tárgyában; *b*) Mócsy Antal interpellácziójára, a rendőrség mulasztása tárgyában. — Miniszterelnök válaszol Visontai Soma interpellácziójára, az orosz czár békemanifeszuma tárgyában 115

329. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 29-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Erzsébet királyné emléke. — Napirend 119

330. országos ülés. 1898. évi szeptember hó 30-án.

Jegyzőköny hitelesítése. — Jakabffy Imre megbizólevelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Honvédelmi miniszter benyujt egy törvényjavaslatot az ujonczjutalékról. — Kereskedelmi miniszter jelentéseket nyújt be: *a*) a körmend-németujvár; *b*) félegyháza- majsai; *c*) a belistye-prandauovcii; *d*) óbecse-ujvidék-titeli; *e*) a zsibó-nagybányai; *f*) székesfehérvár-bicskei; *g*) margittaszilágy-somlói vasutak tárgyában. — Erzsébet királyné emléke (harmadszori olvasás). — Napirend . 121

331. országos ülés. 1898. évi október hó 1-én.

Jegyzőköny hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Igazságügyi bizottság jelentése a polgári jogsegélyről Hágában kötött nemzetközi egyezmény tárgyában. — Inditvány- és interpellácziós könyvek felolvásása. — Függőben levő interpellációk jegyzékének felolvasása. — Alelnök választása. — Bizottsági tagok választása. — Napirend 125

332. országos ülés. 1898. évi október hó 7-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Főrendiház átirata az Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról szóló törvényjavaslat elfogadtatásáról. — Berzeviczy Albert lemondása az alelnökségről. — B. Kemény Endre halála. — Pogány Károly kineveztetése főispánná; lemondása a képviselőségről. — Sima Ferencz mentelmi sérelme. — Gróisz Gusztáv szabadságolása. — III. Béla király és neje hamvainak örök nyugalomratétele ügyében jelentés. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése az 1899-iki költségvetés tárgyában. — Honvédelmi miniszter benyujt egy törvényjavaslatot az 1899-iki ujonczozásról. — Belügyminiszter jelentést nyujt

Digitized by Google

Lap

be az ország közegészségügyi viszonyairól 1897-ben. — Bizottsági tagok választásáról jelentés. — Belügyminiszter válaszol: *a*) Sima Ferencz interpellációjára a csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása ügyében; *b*) Mócsy Antal interpellációjára, a serdülő ifjuság erkölcse védelmének tárgyában. — Napirend 128

333. országos ülés. 1898. évi október hó 8-án.

Jegyzőkönyv hitelesitése. — Szabó Imre lemondása a közigazgatási bizottságban viselt tagsági állásáról. — Kérvények bemutatása. — Kereskedelemügyi miniszter benyujt egy jelentést a kereskedelemügyi miniszterium 1897. évi működéséről. — Inditvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Alelnök-választás. — Bizottsági választások. — Napirend 136

334. országos ülés. 1898. évi október hó 14-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Király köszönete a képviselőház részéről kifejezett névnapi szerencsekivánatokért. — Kardos Kálmán lemondása a közigazgatási bizottsági tagságról. — Kérvények és feliratok bemutatása. — Ciocán János és Jakabfy Imre igazolása. — Pénzügyminiszter törvényjavaslatot nyújt be: *a*) az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről, a fedezendő állami kiadásokról; *b*) városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmeinek ideiglenes rendezéséről. — Vallás- és közoktatásügyi miniszter törvényjavaslatot nyújt be az állami elemi népiskolák megfelelő elhelyezésénél felmerült kiadások fedezéséről. — Napirend 144

335. országos ülés. 1898. évi október hó 15-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése az indemnityjavaslat tárgyában. — A közgazdasági és pénzügyi bizottság jelentése a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között kötött vám- és kereskedelmi szövetségre vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — Pénzügyi bizottság általános jelentése a valutarendezésre és bankügyre nézve; továbbá a következő törvényjavaslatok ügyében: 1. az államjegyekből álló függő adósság teljes beváltása; 2. a korona-érték megállapításáról szóló 1892. évi XVII. törvényczikk kiegészítése; 3. az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag pótszerződés; 4. az osztrák-magyar bank által kibocsátandó tizkoronás bankjegyek; 5. az osztrák-magyar banknál arany értékérmékben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezmény; 6. a koronaértékben való közkötelező számitás behozatala; (Igazságügyi bizottság jelentésével együtt.) 7. az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbitása; 8. a 80 milliós államadósság tárgyában kötendő új egyezmény. — Közgazdasági bizottság jelentése a részvénytársaságokra stb. vonatkozó egyezmény tárgyában. — Indítvány- és interpellácziós könyvek olvasása. — Bizottsági választások. — Napirend 146

336. országos ülés. 1898. évi október hó 17-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat bemutatása. — Bizottsági választások. Eredmény bejelentése. — Indemnity törvényjavaslatról pénzügyi bizottság jelentése (Névszerinti szavazás). — Napirend 157

337. országos ülés. 1898. évi október hó 18-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Purgly Sándor lemondása a vizügyi bizottsági tagságról. — Kristóffy József lemondása a földmivelésügyi bizottsági tagságról. — Kérvények bemutatása. — Indemnity (Névszerinti szavazás). — Napirend 179

338. országos ülés. 1898. évi október hó 19-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Közlekedésügyi bizottság jelentése a vasuti üzlettartásról szóló törvényjavaslat tárgyában; továbbá: *a*) a félegyháza-majsai; *b*) körmend-németujvári; *c*) székesfehérvár-bicskei; *d*) zsibónagybányai; *e*) belišce-prandauovcii; *f*) óbecse-újvidéki; *g*) margitta-szilágysomlyói vasuti vonalak ügyében. — Indemnity 1899-re (Napirend vita). — Napirend. — Endrey Gyula interpellációja a községi és egyéb helynevekről szóló 1898: IV. törvényczikk végrehajtása tárgyában. — Válasz 200

339. országos ülés. 1898. évi október hó 20-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indemnity. — Napirend . . . 226

Digitized by Google

Lap

340. országos ülés. 1898. évi október hó 22-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány és interpellációs könyvek felolvasása. — Asbóth János interpellációja a belügyminiszterhez a pestis behurczolása ügyében. — Hentaller Lajos interpellációja a belügyminiszterhez a Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések iránt. Együttes válasz. — Barta Ödön interpellációja a miniszterelnökhöz a 11 milliós úgynevezett bosnyák kölcsön tárgyában. — Rátkay László interpellációja a pénzügyminiszterhez a boritaladó-bérlet tárgyában. Válasz. — Napirend 249

341. országos ülés. 1898. évi október hó 24-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Névszerinti szavazás. — Szentesítések bejelentése: *a*) dicsőült Erzsébet Királyné emléke; *b*) mekkai zarándoklásnál való óvintézkedések. — Számvizsgáló bizottság jelentése jegyző és előadó választásról. — Jakabffy Imre igazolása. — Feliratok és kérvény bemutatása. — Számvizsgáló bizottság jelentése a ház számadásáról 1898. január 1.—junius 31-ig. — Indemnity. — Névszerinti szavazások. — Napirend 266

342. országos ülés. 1898. évi október hó 25-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Szentkereszthy György b. megbizó-levelének bemutatása. — Szentkereszthy György b. lemondása a főispánságról. — Interpelláczós könyv felolvasása. — Felszólalások napirend előtt (Összeférhetetlenségi esetek). — Indemnity. Zárt ülés. — Napirend. — Buzáth Ferencz sürgős interpellációja a belügyminiszterhez a pestis behozatala iránt. — Válasz 281

343. országos ülés. 1898. évi október hó 26-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány- és interpellációs könyvek felolvasása. — Indemnity. — Napirend. — Polónyi Géza interpellációja a miniszterelnökhöz tersattói üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezése tárgyában 291

344. országos ülés. 1898. évi október hó 27-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Mentelmi bizottság jelentése. Molnár Károly, Bartha Miklós, Okolicsányi László, Mócsy Antal, Olay Lajos és Sima Ferencz mentelmi ügyében. — Szentkereszthy György b. igazolása. — Szentkereszthy György b. és Berzeviczy Albert osztályba sorozása. — Indemnity. — Napirend 314

345. országos ülés. 1898. évi október hó 28-án.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Indemnity. — Napirend . . 338

346. országos ülés. 1898. évi október hó 29-én.

Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok bemutatása. — Indítvány- és interpellációs könyvek felolvasása. — Indemnity. — Napirend 361

Digitized by Google

Az 1896—1901. évi

ORSZÁGGYŰLÉS KÉPVISELŐHÁZÁNAK

NAPLÓJA.

XVII. KÖTET.

Digitized by Google

Digitized by Google

319. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 5-én, hétfőn,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Miniszterelnök átirata: 1. király köszönete a képviselőháznak Lipót főherczeg elhalálozása alkalmából kifejezett részvéteért; 2. király köszönete a képviselőház részéről kifejezett születésnapi szerencsekivánatokért. — Királyi leirat az ülések elnapolása ügyében. — Bethlen András gróf halála. — Miniszterelnök átirata a »Kaiser Karl VI.« nevű hadihajó vizrebocsátási ünnepélye tárgyában. — Jegyzőkönyv részleges hitelesítése. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti Nyegre László jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat Perczel Béni, az ellenök felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

A t. házat üdvözlöm a szünetek után. *(Zajos éljenzés balfelől és a jobboldalon. Élénk felkiáltások balfelől: Éljen Szilágyi Dezső!)*

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, a mely szerint ő Felsége legkegyelmesebben elrendelni méltóztatott, hogy a képviselőháznak Lipót főherczeg ő Fensége elhalálozása alkalmából kifejezett részvéteért legmagasabb köszönete nyilváníttassék.

A legmagasabb köszönet hódoló tisztelettel tudomásúl vétetik. *(Helyeslés.)*

Bemutatom szintén a miniszterelnök átiratát, a melyben tudatja, hogy ő császári és apostoli királyi Felsége legmagasabb születése napja alkalmából a képviselőház részéről kifejezett üdv- és szerencsekivánatokért királyi köszönetét nyilvánítja a háznak.

Hódoló tisztelettel tudomásúl vétetik.

Fel fog olvastatni szokás szerint az elnapolásra vonatkozó legfelsőbb leirat.

Perczel Béni jegyző *(olvassa a királyi leiratot).*

Lakatos Miklós jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! A legmagasabb királyi leirattal kapcsolatban a magam részéről kellemetlen kötelességet kell lerónom, midőn mély tisztelettel a képviselőháznak egy, ezen királyi leirattal kapcsolatban a ház jogán ejtett sérelmet kell tisztelettel bejelentenem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A népképviseleti alapon nyugvó alkotmánynak egyik és pedig sarkalatos biztosítéka a képviselőknek szólásszabadsága; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* e szólásszabadság csakis a házszabályok által alkotott korlátoló, tiltó intézkedések alkalmazásával szorítható meg. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Daczára ezen világos és törvényes népképviseleti alapelvnek, megtörtént a magyar képviselőházban a következő eset.

Folyó évi junius 18-án a képviselőház szeptember 6-áig elnapolta üléseit, meghatalmazván egyúttal az elnökséget arra is, hogy a netalán előforduló elnöki bejelentések stb. czéljából úgynevezett formális ülést ezen időközben is összehívhasson. Az elnökség számára adott

Digitized by Google

ezen meghatalmazás alapján a képviselőház elnöksége junius 28-ára úgynevezett formális ülést hirdetett. Ezen ülésen felolvastatott a legmagasabb királyi kézirat, a minek sokféle hirlapi előzménye volt, miért is a magam részéről is meglehetős figyelemmel kisértem, hogy mit tartalmaz. A királyi leirat felolvasása után szólásra jelentkeztem és kértem a képviselőház elnökét, méltóztassék megengedni, hogy felszólalhassak. A képviselőház ülését vezető Berzeviczy Albert alelnök úr azonban kijelentvén azt, hogy a királyi leirat felolvasása után, a mely elnapolást rendel, képviselőnek felszólalási joga nincs, részemre a szólás jogát nem adta meg és nem engedte meg, hogy a házban felszólalhassak És ekkor a házszabályokra hivatkoztam, a melyeknek 163. §-a félreérthetetlen és félremagyarázhatatlan világossággal rendeli, hogy az ülés folyama alatt a házszabályokra hivatkozó képviselőnek bármikor szólásjoga van. A jegyzőkönyv hitelesítése előtt ezen czímen való szólásjogom figyelembe nem vétetett; a mélyen tisztelt elnök úr a jegyzőkönyvet hitelesítettnek, az ülést pedig berekesztettnek nyilvánította.

T. ház! Én a magam részéről, miután személyemmel kapcsolatos e kérdés, tartózkodom attól, hogy ezen eljárás felett még csak birálatot is mondjak; tartózkodom ez ülésben attól is, hogy e tárgyban csak indítványt is tegyek, mert ezen formális ülésen erre a házszabályok értelmében se volnék jogosítva. Csak arra reflektálok még, t. ház, hogy a képviselőháznak ezen minden kétségen kivül álló sarkalatos jogát számtalan preczedens eset bizonyítja, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* tudniillik azt, hogy az ily királyi leiratok felolvasása után is a képviselőházban a szólásjog mindig megadatott, habár indítványok és érdemleges határozatok nem hozathattak is. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* E preczedensek között utalok az 1861-ben, az 1866-ban és 1879-ben előfordult hasonló esetekre, a melyeknek részletes felsorolásától a magam részéről tartózkodom, mert annyira kétségtelennek és világosnak látom a kérdést, hogy még preczedensekre való utalásra sincs szükségem annak támogatására és igazolására, hogy a képviselőházban a legmagasabb királyi leirat felolvasása után feltétlenül volt jogom a felszólalásra, annál is inkább, mert a házszabályokra való hivatkozással is kértem szót, hol minden kontroverziát kizár a házszabály az iránt, hogy nekem szólásjogom volt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Most a magam részéről megelégszem annak jelzésével, hogy nem az adott esetről szólva, a melyben én közjogi sérelmet a magam részéről legalább kizártnak akarok tekinteni a királyi leirat szempontjából, de általában véve a magyar közjog és a magyar nemzet történelmi fejlődése szempontjából mély tisztelettel ajánlom a t. ház szives figyelmébe, milyen veszedelmes preczedens rejlenék abban, hogyha az ilyen természetű, egyáltalában királyi leiratok után általánosságban és elvileg kizáratnék a képviselőknek felszólalási joga. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Azért, t. képviselőház, a midőn az esetet magát ezennel tárgyilagos hűséggel előadtam, ismétlem, tartózkodom minden további birálattól, hanem ennek az esetnek magának bejelentésével, bizva a képviselőháznak bölcseségében, alkotmány- és törvénytiszteletében, azzal a reménynyel teszem ezt a bejelentést, hogy a képviselőház saját jogának, a képviselők szólásszabadsága jogának értelmében meg fogja találni azon módot és alkalmat, a mely neki szükséges arra, hogy az megvédessék.

Miután ezen bejelentésemet elvégeztem, ezzel a tárgygyal kapcsolatosan, ugyancsak a házszabályokra való hivatkozással, egy rövid megjegyzésem van.

Mindenek előtt közjogi tekintetben minden kétségen kivül áll, senki ezt érinteni nem akarja, hogy alkotmányos kormány felelőssége és ellenjegyzése mellett Magyarországon a felségjogok közé tartozik az országgyűlésnek megnyitása, az ülésszak berekesztése, az ülések elnapolása és az országgyűlés feloszlatása. Ez minden kétségen kivül álló kérdés. De épen olyan kétségen kivül álló dolog az is, hogy az alkotmányos formák szerint szabályszerűen összehivott országgyűlés saját üléseit elnapolja, üléseinek munkarendje felett korlátlanúl, szuverén módon, nem autonomicze határoz és intézkedik, mert azt a házszabályok világosan előirják. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

A képviselőház ezen alkotmány biztosította jogával junius 18-án élt, midőn elhatározta azt, hogy üléseit szeptember 6-ig elnapolja. Kétségtelen, hogy a képviselőház intencziója az volt — nem lehetett más — hogy szeptember 6-ikáig a képviselőház ülést ne tartson, kivéve az esetleges formális üléseket.

Már most olvasunk egy királyi leiratot, a mely az országgyűlés ezen határozata után, junius 26-ikáról keltezve a képviselőház üléseit királyi leirattal szeptember 5-ikéig napolja el.

Semmi kétség az iránt, hogy a Felség elnapolási joga fennáll; a kérdés csak az lehet, — s itt alkalmazom a házszabályokat, — hogy vajjon mily kiváló fontosságú ok lehet az, a mely egy és ugyanazon kormányelnöknek lehetővé teszi azt, hogy a képviselőházban hozzájáruljon ahhoz, hogy az ülések szeptember 6-áig napoltassanak el s akkor azután egy kiralyi kézirattal szeptember 5-ikéig napoltatja el. Nem mondom, hogy az adott esetben ez közjogi sé-

Digitized by Google

relmi czélzattal történt, de lehet ez a czélzat is. Már most a házszabályoknak, nevezetesen a 199. és 200. §-ok rendelkeznek az ülések munkarendjének megállapításáról s az ülések idejéről; a házszabályok 200. §-a pedig a képviselőház elnökének különös kötelességévé teszi azt is, hogy az ülések idejéről a minisztereket is értesítse. Semmi kétségem sem lehet az iránt, hogy a háznak mélyen tisztelt, alkotmánytisztelő elnöke ezen kötelességét ezen esetben is feltétlenül teljesítette. De a miniszterelnök úr maga is jelen volt azon az ülésen, a melyen szeptember 6-ikáig napoltatott el az országgyűlés. Már most, ha a kormányelnök tud erről, és hozzájárul a szeptember 6-áig való elnapoláshoz: akkor én az ilyen kivételes, minden preczedens nélkül álló, senki előtt fel nem fogható, semmivel nem indokolt intézkedéssel szemben csak arra szoritkozom, hogy tiszteletteljesen magyarázatot, mondhatnám, igazolást kérek az iránt a t. kormánytól, vajjon micsoda oka volt arra, hogy a képviselőháznak ünnepélyesen meghozott, a kormány saját hozzájárulásával keletkezett határozata ellenére királyi leirattal szeptember 5-éig napoltatta el az országgyűlést, és igy abba a kényszerhelyzetbe hozta a képviselőházat, hogy legalább formális ülésre a trón iránt tartozó tiszteletnek eleget téve, ülést összehivjon.

Semmi kétség az iránt, hogy a képviselőház elnökségének a junius 18-án meghozott határozat alapján joga volt ahhoz, hogy ezen formai ülést összehivja; de más kérdés az, hogy az országgyűlés összessége és tagjai iránt nem követ-e el tiszteletlenséget az a kormány, mely annak határozatait nem respektálja és annak határozata daczára királyi leirattal szeptember 5-éig napoltatja el a házat. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mondom, ebben a kérdésben sem állok elő konkrét indítványnyal, mert ezt a formai ülés természete kizárja, de egész tisztelettel magyarázó felvilágositást kérek e kérdésben, a mit hiszem, hogy kapok is, mert különben tendencziát kellene látnom benne és fentartom magamnak az esetleges indítványt, ha azt szükségesnek tartom, és azt hiszem, a t. kormányelnök úr tartozik a nemzetnek és az országgyűlésnek azzal, hogy ilyen — hogy ne mondjak egyebet — szokatlan és furcsa intézkedését megindokolja. Mert, t. ház, a junius 18-iki ülésben az is el lett határozva, hogy a szeptember 6-iki ülésben fogja a ház megállapitani, hogy mi lesz a napirend később, szóval azt fogja határozni, hogy jövőre határoz. De hogy a magyar országgyűlésnek ezen kivül még olyan ülése is legyen, a melyen a királyi leiratot bemutatja, de a melyen még azt se határozhatjuk, hogy majd a jövő ülésben fogunk határozni, ez tiszteletlenség a királyi leirattal szemben is.

Ez a felfogásom a dologról, és azt hiszem, hogy a t. kormányelnök úr nem fog adós maradni a felvilágositással.

Perczel Béni jegyző: Berzeviczy Albert!

Berzeviczy Albert: T. ház! A házszabályok 154. és 163. §-ai alapján kérek szót, vagyis egyrészt személyes megtámadtatás czímén másrészt azon az alapon, hogy a napirend előtt felvetett kérdésre nézve a házszabályok értelmében nyilatkozat adható.

Azt hiszem, a nyilatkozatadásnak minden esetre helye van akkor, a mikor a háznak egy funkczionáriusáról állittatik az, hogy a házszabályokat megsértette. *(Halljuk! Halljuk!)* Az igen tisztelt elnök úr és a t. ház elnézését kérem, ha tudva, hogy a ház figyelmét ez idő szerint talán más kérdések sokkal nagyobb mértékben veszik igénybe, mégis lehető rövidséggel bár, de kimerítően fogok nyilatkozni. *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Azt hiszem, a kérdés természete ezt szükségessé teszi. Megjegyzem azonban, hogy felszólalásomban a most felszólalt Polónyi Géza képviselő úr beszédének csak első részére kivánok szorítkozni, vagyis arra, mely a junius 28-iki ülésre vonatkozott, és a mely a házszabályok helyes vagy helytelen alkalmazásának kérdése körül forgott.

Az az eljárás, melyet az elnökség a junius 28-iki ülésben követett, azt hiszem, talán nem szükséges külön állítanom és bizonyítanom, minden személyes él nélkül és minden politikai sugalmazástól menten, az én elvi felfogásom következménye volt. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ezen elvi felfogás pedig oda irányúl, hogy ő Felségének teljesen alkotmányos hatáskörben létrejött, az országgyűlést elnapoló vagy annak ülésszakát berekesztő királyi leiratnak, épúgy mint az országgyűlést bezáró trónbeszédnek elhangzása után a háznak mindennemű funkcziói szükségkép véget érnek, ennélfogva azontúl sem határozat többé nem hozható, sem érdemleges vitatkozásnak helye nem lehet, *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)* sem a leirat tárgya felett, sem a házszabályok czímén vagy bármi más czímen. Semmi egyébnek helye nem lehet, mint csakis annak, a mi az ülés szabályszerű befejezése szempontjából mellőzhetetlen, tudniillik a jegyzőkönyv felolvasásának és a jegyzőkönyvek hitelesítésének. *(Helyeslés jobbfelől. Mozgás balfelől.)* Elismerem, hogy a jegyzőkönyv hitelesítése magában is a ház határozatát képezvén, ahhoz, tudniillik a jegyzőkönyv hitelesítésének kérdéséhez igenis hozzászólni lehet. De ha csak a szólásszabadságnak azt a sajátszerű értelmezést nem akarjuk adni, hogy mindenféle czímen mindenről lehet beszélni, akkor a jegyzőkönyv

Digitized by Google

hitelesítése czímén másról, mint arról, vajjon a jegyzőkönyv szövege az abban az ülésben történteknek tényleg megfelel-e, mondom, másról szó nem lehetvén, a jegyzőkönyv hitelesítése czímén érdemleges vita egyáltalában nem fejlődhetik.

Ezen elvi felfogásomnak alkalmazása — azt hiszem — semmikép sem sérthette sem a házszabályokat, sem a képviselői szólásszabadságot. De miután ezzel szemben Polónyi Géza képviselő úr preczedens esetekre hivatkozott, legyen szabad ezekre is röviden reflektálnom.

Először is arra kérem a t. házat, hogy méltóztassék a preczedens esetek tekintetében csak azokra lenni figyelemmel, a melyek teljes alkotmányosságunk birtoka óta és — mondhatni — normális viszonyok közt mentek végbe, mert egészen rendkivüli viszonyok és az alkotmányos állapotok hiánya oly helyzetet teremtenek, a melyekből direkt következtetést alkotmányos viszonyokra levonni nem lehet. Ilyen preczedens tudtommal harminczéves alkotmányosságunk óta egyetlenegy van és ez is azt bizonyítja, a mit bizonyít a mai ülés is, hogy ezen kérdésnél a házban nézeteltérés forog fenn, hogy e tekintetben két ellenkező nézet áll egymással szemben, az, a mely azt vallja, hogy a királyi leirat felolvasása után lehet helye felszólalásnak, és az, a mely az ellenkezőt vallja. Az a körülmény, hogy a legutóbbi tizenkilencz év óta egyetlen egyszer sem jutott eszébe valakinek egy, az országgyülést elnapoló, vagy annak ülésszakát berekesztő királyi leirat felolvasása után felszólalni, — nézetem szerint, — inkább bizonyít a mellett, hogy az én felfogásom hódított tért a házban, mintsem hogy az ellenkező. *(Zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

A mi pedig a házszabályok rendelkezését és azoknak az akkori ülésben történt állítólagos megsértését illeti, a házszabályokra nézve az eltérés Polónyi Géza képviselő úr felfogása és az én felfogásom közt a körül forog, hogy én egyáltalában azt tartom, hogy egy ülésnek, a melyben az országgyülést elnapoló vagy azt berekesztő királyi leirat hirdettetik ki, a királyi leirat felolvasása utáni tartamára a házszabályoknak normális rendelkezései egyáltalában nem alkalmazhatók, *(Nagy zaj és ellenmondás balfelől.)* míg a képviselő úr azokat alkalmaztatni kivánja ilyen esetben is, mint a képviselői szólásszabadság biztosítékát. Leszek bátor kimutatni, hogy a t. képviselő úrnak felfogása logikus alkalmazásában egyenesen képtelen következményekre vezet.

Miként biztosítják a mi házszabályaink a képviselői szólásjogot? Úgy, hogy minden képviselőnek minden tárgyhoz, a mely a házban vita alá kerül, kivétel nélkül hozzászólni joga van. Addig, a míg csak egyetlen képviselő is van, a ki ahhoz a tárgyhoz hozzászólni akar, az illető tárgy feletti vita be nem rekeszthető, és ha már szólásra senkisem jelentkezett, akkor az elnök kérdést tartozik intézni a házhoz, vajjon kivánn-e valaki szólni és csak ha akkor sem jelentkezik senki, következhetik be a vita berekesztése és a határozathozatal.

Már most mi történik a t. képviselő úr felfogása szerint, ha a házszabályoknak ezen, a szólásszabadságot biztosító rendelkezései teljes mértékben alkalmaztatnának akkor is, mikor egy elnapoló, vagy berekesztő királyi leirat felolvastatik. Tőlem távol áll az a szándék, hogy országgyülési pártjaink bármelyikének azt a szándékot imputáljam, hogy ő Felsége alkotmányos úton létrejött intézkedéseivel szemben egy obstrukczionális kisérletet akarjanak tenni. De minden szabály és elv helyessége attól függ, hogy vajjon minden körülmények között alkalmazható-e és ezen házban senki magának nem vindikálhat oly jogot, a melyet ugyanazon alapon és módon mindenik képviselőtársa a maga részéről nem érvényesíthet. *(Helyeslés jobbfelől.)* A milyen fontos mondani valója lehetett akkor azon ülésben Polónyi Géza képviselő úrnak, vagy más képviselő uraknak, oly fontos mondani valójuk lehet alkalomadtán nem egy, de öt, talán tiz, talán tizenöt képviselőnek. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Zaj a szélső baloldalon.)* Hiszen az egyik felszólalás teszi szükségessé a másikat, hiszen a vitatkozás természete az, hogy az egyik felszólalás a másikat szüli. Mi fog történni akkor, hogy ha a királyi elnapoló leirat felolvastatott, az ülés befejezésének rendes ideje elkövetkezett, a vita meg lett engedve, egy képviselő felszólalt, szólásra még néhány vagy számos képviselő jelentkezett és az ülést berekeszteni kellene. Be fog következni az, hogy az illető képviselők a királyi leirat felolvasásának jogi ténye következtében az ő szólási joguktól el fognak esni. Ha tehát Polónyi Géza képviselő úrnak felfogása szerint sérelem az, a mi junius 28-án vele megesett, ez a sérelem az ő felfogásának alkalmazása esetében épúgy be fog következni, csakhogy később, nem az első, de talán a negyedik, vagy ötödik szónoknál. Erre azonban ez a sérelem annál súlyosabb lesz, mert oly tárgyra nézve fog előttetni a hozzászólás jogától, a melyhez másoknak a hozzászólás megengedtetett. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* Már most bátor vagyok kérdezni, hogy kettőnk között melyiknek felfogása korrektebb, tisztább, elvszerűbb, konzequensebb, az enyém-e, ki azt tartom, hogy a királyi leirat jogi hatálya az, hogy minden vitatkozást megszüntet, vagy a képviselő úré, kinek felfogása szerint a királyi leirat jogi hatálya az, hogy utána még délután

Digitized by Google

2 óráig is vitatkozni lehet, de délután 2 órán túl vitatkozni nem lehet.

Polónyi Géza: Ezt én nem mondtam! Ezt ön mondja!

Berzeviczy Albert: A képviselő úr felfogásának következménye ez; mert épen arról az oldalról hallottuk gyakran azt a nézetet nyilvánítani, hogy az ülések rendes idejét előzetes házhatározat nélkül meghosszabbítani nem lehet.

Mellesleg említem, nem mintha a képviselő úr személyére vonatkoztatnám, hogy ily esetben az első felszólaló képviselő azon kényelmes és kellemes helyzetben volna, hogy az ülés egész idejét kibeszélhetné, a nélkül, hogy neki valaki ellenmondhatna, mert utána több szónok nem következhetnék. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

Én megengedem, hogy ezen kérdés, melyet én egész objektive tárgyalok, bizonyos tekintetben, a házszabályok alkalmazása szempontjából kontroverz kérdést képezett mindig és képez jelenleg is. De épen mert ez kontroverz kérdés, mely a házszabályok direkt alkalmazása alól szükségképen kivonja magát, az, ki az elnöki széket foglalja el, kénytelen abban a maga egyéni nézetét érvényesíteni. És valamint én a t. képviselő uraktól nem veszem rossz néven, hogy ők egyéni nézetükhöz ragaszkodnak, ne méltóztassék abban sem önkényt és erőszakot látni, ha az, ki ily esetben az elnöki széket elfoglalja, akkor, mikor a házszabályok direkt útmutatást nem adnak, a maga egyéni felfogását érvényesíti. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ezen kontroverz kérdést most a jövőre nézve el nem dönthetjük, mert a napirend előtti felszólalás határozathozatal tárgyát nem képezheti, de ha a képviselő urakat ez nyugtalanítja, módjuk van arra, hogy e tekintetben a jövőre a ház elhatározását provokálják. Én köteles tisztelettel fogom magamat alávetni a többség határozatának, de arra az esetre, ha az nyilvánított véleményemtől eltérne, kénytelen volnék a t. házat arra kérni, méltóztassék a házszabályok rendelkezéseit kiegészíteni oly irányban, hogy ily esetekben vagy a felszólalók száma korlátoztassék, a mint erre a házszabályok 114. §-ában preczedens van, vagy az elnökségnek megadassék az a jog, hogy mikor az ülés befejezésének rendes ideje bekövetkezett, tekintet nélkül az esetleg még felszólalásra jelentkezettekre, a vitát berekesztettnek nyilváníthassa. Ezek nélkül az elnök és a ház oly dilemmába fog jutni, ha a vitát megengedi, a mely dilemmából logikus kibontakozás egyáltalán nem lehetséges.

Ezeket kivántam a felhozott kérdésre nézve lehető röviden elmondani és ehhez még csak azt akarom hozzáfűzni, hogy ismerem gyarlóságaimat, korántsem hiszem azt, hogy ha abban a székben ülök, akkor a csalhatatlanság kiváltságával dicsekedhetem, de azt bátran és önérzettel merem állítani, hogy mikor abban a székben ülök, magamat ott sem pártérdek, sem mellékes, rejtett politikai czélzatok által nem vezettetem; nem vezettetem magamat semmi egyéb által, mint a házszabályok rendelkezése és lelkiismeretes meggyőződésem által. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! Polónyi Géza képviselő úr felszólalásának két része van. Az egyik részével előttem szóló képviselőtársam, Berzeviczy Albert úr foglalkozott; méltóztassék megengedni, hogy a másik részével igen röviden én foglalkozzam. *(Halljuk!)*

Polónyi Géza képviselő úr ugyan már felszólalásában azon nézetének adott kifejezést, hogy valami czélzatos közjogi sérelem nem lett elkövetve, nem is lett czélozva a kormány által, midőn az ötödike és hatodika közötti terminuskülönbözőséget létrehozta. Én, t. ház, messzebb megyek; én azt mondom, hogy lehetséges, hogy az egészben talán valamely félreértés is van. A minisztertanács azt a bizonyos napot — gondolom, egy szombati nap volt, Polónyi Géza képviselő úr 18-ának mondja, nem emlékszem jól a dátumra — megelőzőleg szerdán tartott minisztertanácsban foglalkozott a ház ülésezésének kérdésével és azon megállapodásra jutott, hogy királyi leirattal napoltassa el az üléseket. Ezen elhatározása, mint minisztertanácsi elhatározás ő Felsége elé terjesztetett, miután már előzetesen ő Felségének részemről jelentés lett téve. És bevallom, hogy időközben érdemleges ülése a háznak nem lévén, Budapestről elutaztam. Igy történt, hogy a ház t. elnöke, talán az én hibámból, talán félreértésből nem lett kellően tájékozva arra nézve, hogy a kormány a ház elnapolását királyi leirattal terveli. Innen állhatott elő az a kétségtelenül nem czélzatos ellentét, a mely az ötödike és hatodika közt jelentkezett.

Különben, t. ház, meg kell, hogy jegyezzem, hogy sérelem semmi tekintetben sem czélozva, sem elkövetve nem lett. *(Úgy van! jobbfelől.)* A ház június 18-án tartott ülésében azt mondta ki, hogy érdemleges ülést, a melyben napirendjét a jövő tárgyalások tekintetében fogja megállapítani, szeptember hatodikán tart. Addiglan pedig felhatalmaztatik az elnök, hogy szükség szerint formális üléseket hívhasson össze, főrendi üzenetek, miniszteri jelentések, ház elnöki jelentések átvétele czéljából.

Már most, t. ház, miről van ma szó? Ma szó van arról, hogy a főrendi ház értesítését veszszük az ülések elnapolásáról. Ez tehát egészen beletalál abba a határozatba, hogy főrendi értesítések átvétele czéljából is jogosult, sőt köteles a ház t. elnöke ülést összehívni. Ezen formáknak teljesen elég van téve, a ház határozata a legmesszebbmenőleg respektálva van, a mennyiben

Digitized by Google

igenis holnap lesz és lehet a ház abban a helyzetben, hogy a további napirend iránt határozzon.

Ezt láttam szükségesnek elmondani azért, hogy megnyugtassam a t. házat, hogy czélozva valamely furfang, — a hogy szokták mondani, — valamely czélzatos kijátszás nem volt, elkövetve közjogi sérelem sem lett. Sőt ellenkezőleg, ha valamely alkalmazkodás kényszere állott elő, a királyi elnapoló határozat alkalmazkodik a ház határozatához, nem pedig a ház határozata kényszeríttetik alkalmazkodni a királyi elnapoló kézirathoz.

Ezt láttam szükségesnek, t. ház, elmondani. Azokra nézve, a melyekre az előttem szóló t. képviselő úr nyilatkozott, nem látom szükségesnek nyilatkozni. Ha a ház tovább foglalkozik a kérdéssel, esetleg lesz módom álláspontomat kifejteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A házszabályok sérthetetlensége és ezzel kapcsolatosan a képviselői szólásjognak és szabadságnak megvédése érdekében én és tisztelt barátaim nemcsak helyeseljük, de szükségesnek tartottuk és tartjuk, hogy a felmerült eset itt a házban szóvá tétessék, mert különben olyan preczedens alkottathatnék, a mely esetleg a képviselőháznak egy lényeges jogát sértené, sőt mondhatnám, ha a dolgot közelebbről vizsgáljuk, esetleg alkotmánysértésekre is vezethetne és pedig annyival is inkább, mert az a felfogás, melyet a ház igen tisztelt alelnöke az imént nemcsak kifejezett, hanem fejtegetett is, olyan, a melyre megjegyzem, hogy azzal én egyáltalában egyet nem értek, sőt teljesen ellenkező véleményen vagyok, de a mely, ha megáll, mindazok a bajok, a melyekre utalni bátor voltam, igen könnyen bekövetkezhetnek.

A kérdés preczedensek keresése nélkül is előttem nagyon egyszerű és világos. *(Halljuk! Halljuk!)* Kétségtelen ugyanis az, hogy ő Felségének joga van a törvényhozás üléseit akkor, a mikor azt jónak látja, elnapolni, prorogálni, de ez a joga a koronának sem nem korlátlan, sem nem föltétlen. Ezen jogát a korona alkotmányunk és törvényeink értelmében gyakorolja. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ha az elnapolás alkotmányunk és törvényeinknek megfelel, a dolog természetében fekszik, hogy az előtt a törvényhozás meghajolni köteles. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Kétségtelen az is, hogy az elnapolásra vonatkozó királyi kéziratnak módozatát az képezi, hogy ezen leirat miniszteri ellenjegyzéssel legyen ellátva; *(Helyeslés a baloldalon.)* feltételét pedig az, a mi az 1867:X. törvényczikkben meg van állapítva, hogy tudniillik a ház meghatározott idő alatt ismét összejöjjön. Ugyan mit mondana a t. képviselőház például, ha az az eset forogna fenn, a mit kizártnak tartok, hogy az elnapoló királyi leirat alkotmányunk ezen sarkalatos kívánalmainak egyikével vagy másikával nem bir? Akkor ennek a háznak nemcsak hogy szólási joga volna, hanem határozatot is kellene hoznia, mert a ház semmiesetre sem járulhatna hozzá oly eljáráshoz, a mely alkotmányunkba és törvényeinkbe ütközik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Kétségtelen, t. képviselőház, végül az is, hogy a törvényhozás nemcsak jogosítva, de kötelezve is van arra, hogy alkotmányunk és törvényeik felett őrködjék, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Már most mi a logikai konzequenczia mindezeknek? Felfogásom szerint az, hogy a ház ezen kötelességét csak akkor és úgy gyakorolhatja, ha az erre vonatkozó objekcziókat — a melyek megtétetnek — meghallgatja és azokat saját súlyuk szerint mérlegeli. A korrektivum és a határ megvan, mert az a tragikus következmény, a melyet a t. alelnök úr volt szíves említeni, egyáltalán nem következhetik be. És miből áll ez a korrektivum? Abból, hogy máshoz szólani, mint a királyi leirat elintézéséhez, nem lehet. Ha valaki ezt megkisérli, előáll az elnöknek az a joga, hogy az illetőt figyelmeztesse, esetleg a felmerült esetet a ház konsziderácziója alá bocsássa, és ha a ház úgy találja, az illetőtől a szót meg is vonhatja. Következik továbbá az, hogy a királyi leiratot el kell intézni, a mint az el is intéztetett és határozat is hozattatott. *(Ellenmondás a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, a jegyzőkönyv szerint a ház határozatával kimondatott, hogy a ház a legfelsőbb leiratot hódoló tisztelettel tudomásúl veszi és a törvényhozás másik házával is közli. Már most, t. képviselőház, a ház a maga jogait és kötelességeit némajáték alakjában csak nem teljesítheti, ha pedig objekczió merülnek fel akár a tárgyra, a melyen kivül semmi más nem tárgyalható, akár a jegyzőkönyvre, akár a háznak ezen ügyet elintéző eljárására, azokat, t. képviselőház, a háznak meg kell hallgatni és a felszólalásokat ily értelemben kell mérlegelni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nézzük már most, t. képviselőház, hogy az adott esetben, miután ez a súlyos hiba, felfogásom szerint, megesett, mi történjék? Én, t. ház, figyelembe kivánom venni egyfelől azt, a mit készséggel konstatálnom kell, hogy a legfelsőbb királyi leirat alkotmányunknak és törvényeinknek teljesen megfelel, ezt a kérdést tehát szóvá tenni egyáltalában nem fogom, figyelembe kivánom venni továbbá azt, hogy a ház igen tisztelt alelnökétől, a mint azt magam is feltételezem, távol állott minden szándékosság, és hogy igy az ő eljárását másnak nem tekinthetem, mint

Digitized by Google

túlbuzgóságnak és bizonyos szolgálati igyekezet nem elég szerencsés kézzel való alkalmazásának. *(Ugy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ily körülmények közt én a magam részéről ebből kázust csinálni nem óhajtok, de igenis konstatálom, hogy ez az eljárás sem házszabályaink rendelkezéseinek, sem pedig a törvényhozás szólásszabadságának, sem e szólásszabadság tekinteteinek meg nem felel. Hiba volt ez és helytelenség, a mi ellen felfogásom szerint felszólalni és ennek bekövetkezhetését bármily más alkalommal, a midőn az igen veszélyes is lehetne, megakadályozni kötelességünk. Konstatálva, t. ház, a dolognak ilyen természetét, igen sajnálom, hogy az elnöki székből ilyesmi megtörténhetett, de miután, ismétlem, szándékosság esete részint a dolog természeténél, részint a tett nyilatkozatnál fogva fenn nem forog, én a magam részéről ezen eset felett ezúttal egyszerűen napirendre térek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Győry Elek!

Győry Elek: T. ház! A szólásszabadság és a házszabályok sérthetetlensége *(Halljuk! Halljuk! Zaj. Elnök csenget.)* mindenesetre oly fontos dolgok, a melyekre vonatkozólag a felmerült hiba alkalmából a nyilatkozást szükségesnek látom az én elvtársaim nevében is. Mindenekelőtt kijelentem azt, hogy én ahhoz az érveléshez és azokhoz a konzequenciákhoz, a melyeket Horánszky Nándor t. képviselőtársam ez ügyből levont, teljességgel hozzájárulok. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Sőt külön határozat, vagy későbbi intézkedés tárgyává tenni ezt a dolgot annál kevésbbé kivánom, mert azt is nagy tévedésnek tartom az igen tisztelt alelnök úr részéről, midőn előbbi beszédében úgy nyilatkozott, hogy a jövőben határozzon majd a ház ezen kérdés iránt. Vannak dolgok, t. képviselőház, a melyekhez nem szabad megengedni, hogy kétség férjen, ha azt akarjuk, hogy alkotmányunk épségben maradjon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Lehet valakinek egyéni téves nézete vagy meggyőződése; de igen veszedelmes dolog, ha ez elnöki székből nyilatkozik meg. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Épen azért nagyon veszedelmesnek tartom különösen az alelnök úrnak két nyilatkozatát. Az egyik az, a melyben azt mondja, hogy abban a pillanatban, a mikor a királyi kézirat felolvastatott, megszünt a házszabályok alkalmazásának lehetősége; attól fogva, tette hozzá, csak a jegyzőkönyvre vonatkozólag alkalmazható a házszabály. Ez tisztára azt jelentené, hogy akkor már magának az alelnök úrnak sincsen többé joga valakinek a szót megadni, vagy azt valakitől megvonni, mert ez a jog is csak a házszabályok értelmében illeti őt meg. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha tehát a királyi leirat felolvasása után az elnöki székben ülő mégis él ezzel a joggal: akkor ne álljon elő ilyen rémítgetésekkel, a melyeknél fogva a saját elnöki joga is megszűnnék.

Az alelnök úr másik nyilatkozata az, hogy szerinte preczedensek vannak ugyan, de kár olyan preczedensekre hivatkozni, a melyek nem egészen alkotmányos állapotok között történtek. De kérdem, mikor van legnagyobb szüksége a nemzetnek és a háznak arra, hogy bármilyen módon is, de alkalma legyen nyilatkozni, hogy jogainak érvényességét fentartja és tiltakozik minden alkotmány- és törvénysértés ellen, mint épen akkor, a mikor alkotmányellenes dolgokkal áll szemben? Ha ez a legfelsőbb királyi leirat nem volna olyan alkotmányos, mint a milyent ő Felsége alkotmányos érzülete biztosít, ha alkotmányellenes formában jelent volna meg: vajjon az én igen tisztelt képviselőtársam meg tudná-e tagadni mint egyéni képviselő is azt, hogy itt valaki felkelhessen, mint annak idején felkelt Deák Ferencz, és kimondja, hogy itt törvénytelenség történt? *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

No hát, t. képviselőház, azok a veszedelmes következmények, a melyektől az igen tisztelt alelnök úr fél, méltóztatnak látni, hogy be nem következhetnek; de igenis, ha azon elvi álláspontra állunk, a melyre ő áll, akkor igen könnyen bekövetkezhetnek azok a veszedelmek, a melyekre Horánszky Nándor t. képviselőtársunk rámutatott. Épen azért mondottam én is, hogy szivesen hozzájárulok ahhoz, hogy ebben a tárgyban további intézkedés ne történjék, mert én a ház jogának és a nemzet jogának tartom azt, hogy minden időben és minden ponton és minden alkalommal ellenőrizhesse az ő alkotmányos jogait; ezekhez még kétséget férni sem engedhet a t. ház. Ez nem képezheti határozat tárgyát époly kevéssé, mint az, hogy vajjon a ház létezzék-e vagy nem. Ilyen dolgokat egyéni elvi szempontok szerint magyarázni, nem pedig elfogadni a százados alkotmányos gyakorlatot, mint létezőt, már magában véve igen helytelen dolog. Meg vagyok győződve arról, hogy teljesen jóhiszeműleg járt el a t. alelnök úr; tévedés volt. De épen, mert tévedés volt az ő kijelentése szerint is, csak erősíteni lesz alkalmas a helyes álláspontot az, hogyha a naplóba is belejön, hogy ez tévedés volt, és hogy Magyarország alkotmányos joga ilyen felfogás által sem szenvedhet sérelmet. Ezt volt szerencsém a magam és elvtársaim nevében kijelenteni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Molnár János!

Digitized by Google

Pulszky Ágost: T. ház! *(Zaj.)* Én igen szivesen átadom Molnár János képviselő úrnak a szót, ha ő előbb kiván nyilatkozni.

Molnár János: Nem kivánok, kérem. *(Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ez nem egyezkedés tárgya. A szabályok azt tartják, hogy felváltva kell szólani mellette és ellene. Minthogy mellette Pulszky Ágost képviselő úr van feljegyezve, ő következik.

Pulszky Ágost: Nem birtam tudomással arról, hogy a t. képviselő úr feliratkozott; én időközben feliratkoztam, és azért vagyok bátor azokra vonatkozólag, a miket Horánszky Nándor és Győry Elek igen tisztelt képviselő urak felhoztak, néhány észrevételt tenni.

Győry Elek t. képviselő úr konkluziója az volt, hogy nem lehet, hogy a ház e kérdésben határozatot hozzon, egyszersmind azonban azt mondta, hogy a háznak okvetlenül nyilatkoznia kell ez ügyben. Engedelmet kérek, a ház ez ügyben ma semmiesetre sem nyilatkozhatik, és egyáltalában nem nyilatkozhatik soha határozat nélkül; az egyes képviselők nyilatkozhatnak, ebből következtetni lehet a többség véleményére, de a ház nyilatkozatát hivatalos formában csakis az elnök mondhatja ki a ház határozata alapján. A képviselő úr indokát tehát egyáltalán el nem fogadom, sőt azt tartom, hogy ez a kérdés a ház együttlétének kérdésével van szoros kapcsolatban, és hogy az a felfogás, melyet ő véd és ő tart helyesnek, a ház exisztenciális jogához van fűzve; így tehát bátor vagyok azt mondani, hogy a ház ezt nem nyilatkoztathatja ki, ha csak nem külön vita és külön határozat alapján. Hogy pedig ezt tenni semmiesetre sem volna czélszerű, hogy a ház semmiesetre sem tekintheti az adott esetben a fenforgó eljárást olyannak, mint a mely a ház jogait, vagy a ház tagjainak szabadságát bármi tekintetben is sérthetné, azt hiszem, ez részünkről legalább époly kétségtelenül áll, mint a mily kétségtelennek állítja a képviselő úr ennek ellenkezőjét, és igy tényleg azon eset forog fenn, a melyet Berzeviczy Albert igen tisztelt alelnök úr konstatált, *(Élénk mozgás és derültség a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* itt egy kontroverz kérdéssel állunk szemben, a melyet végérvényesen ma meg sem oldhatunk, hanem a melynek tisztázása tekintetében, igenis, — mert egyáltalán csak ennyire terjedhet ma a megoldás, — eszmét cserélhetünk. E tekintetben pedig teljesen azonos alapon állok Horánszky Nándor igen tisztelt képviselő úr azon praemissáival, hogy az adott esetben a királyi leirat kihirdetésével magában semminemű sérelem a házon nem történt. *(Ugy van! a baloldalon.)* Azt hiszem, kétségtelen, eltekintve azon félreértéstől, a melyet az igen tisztelt miniszterelnök úr felvilágosított, hogy a ház bármikor és bármeddig is napolja el magát, — és ez az alkotmányos élet természetében rejlik, — királyi leiratnak mindig lehet közben helye, a mely a házat korábban is összehívja, *(Ugy van! a jobboldalon.)* ha kellő alakban és a törvényeknek megfelelőleg van kiállítva. *(Élénk ellentmondás a szélső baloldalon.)* Itt ez esetben úgy, mint mondom, nem ennek körülménye forgott fenn, mert ez esetben az időbeli eltérés tényleg oly jelentéktelen és másrészt arra, hogy a ház tényleg előbb kezdje meg munkálkodását, ok nem forgott fenn, de hogy joga van a királynak a házat előbbre is összehívni, rendkivüli körülmények, vagy bárminő szükség esetében, azt, úgy hiszem, az igen tisztelt képviselő urak fogják legkevésbbé kétségbe vonni. Ez a kérdés tehát nem kontroverz kérdés.

A mi azt illeti, hogy a törvény minő kellékekhez köti az elnapolást, tökéletesen igaza van Horánszky Nándor t. képviselőtársamnak. Természetes, hogy az elnapoló leiratnak alkotmányosan kell ellenjegyezve lennie. Természetes az is, hogy oly időben kell az elnapolásnak végződnie, hogy még azon évben el legyenek intézhetők az 1867-ik törvényczikk értelmében a zárszámadások és költségvetés, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* hanem a konzequenciát illetőleg nem érthetek egyet Horánszky Nándor t. képviselőtársammal *(Mozgás és zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* és pedig azért, mert a mi a királyi leirat formáját illeti, ha az elnapoló leirat tényleg ellenjegyezve nincs, akkor nem ott kezdődik a ház szerepe, hogy annak felolvasása után történjék felszólalás, hanem az egyszerűen fel sem olvasható. *(Nagy zaj és ellenmondások a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Hát honnan tudja meg, ha fel sem olvassák?

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Pulszky Ágost: Mielőtt a királyi leirat felolvastatik, konstatáltatik már az elnök részéről, hogy az alá van-e irva, vagy nem. *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon.)*

Hentaller Lajos: De hát ha az alelnök úr nem akarja konstatálni. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, tessék meghallgatni a szónokot. *(Halljuk! Halljuk!)*

Pulszky Ágost: A felolvasást igen bölcsen oly módon szokta az igen tisztelt ház eszközöltetni, hogy először az aláirás és ellenjegyzés olvastatik fel, . . . *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Tehát felolvastatik!)* és ha az aláirás és ellenjegyzés nem olvastatik fel, akkor tovább olvasni sem lehet. *(Zajos ellenmondások és nagy derültség a szélső baloldalon. Felkiáltások: Hát ki határozza meg?)*

A t. képviselő uraknak, úgy látszik, a szólásszabadságról igen különös fogalmaik vannak,

Digitized by Google

mert ily királyi leiratokkal szemben arrogálják maguknak a szólásszabadságot, de nem akarják a ház szabályai értelmében meghallgatni a képviselőtársukat. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj.)* Engedelmet kérek, itt a képviselőházban kétféle mértékkel nem mérhetnek önök az örök logika nevében, és nincs joguk arra, hogy félbeszakítsanak, nincs joguk arra, hogy lehetetlenné tegyék olyan momentumok meghallgatását, a melyek minden esetre a ház igen nagy részére meggyőzők lehetnek. *(Zaj, ellenmondások a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Hogy mennyire igaza volt Berzeviczy Albert t. képviselő úrnak és alelnöknek abban, hogy kifejtette a logikai konzequenciáját annak, a mi az önök elmélete szerint bekövetkezik, az abból látszik, hogy önök argumentumot vonnak le abból, hogy rendkivüli időkben igen nagy emberek milyen eljárást követtek rendkivüli esetekkel szemben, és önök nem rendkivüli időben, nem nagy emberekkel *(Zajos derültség és taps a bal- és szélső baloldalon.)* és nem rendkivüli esettel szemben ugyanilyen eljárást kivánnak követni. *(Általános derültség. Zaj. Elnök csenget.)*

T. ház! Lássuk, milyennek képzeli az igen tisztelt képviselő urak egy része a szólásszabadságot. Horánszky Nándor t. képviselő úr azt mondja, hogy világos, hogy egyébhez nem lehet szólni, mint a kérdés elintézéséhez, mint a királyi leirat elintézéséhez. A királyi leirat elintézése abban áll, hogy továbbá vitatkozni, továbbá határozatot hozni, tovább szólni egyáltalában nem lehet. Tehát épen az, a mihez Horánszky Nándor t. képviselő úr szólni akart, épen azon felelősség elvére, a melyet ő emlegetett, egyáltalában nem alkalmazható, mert akkor, a mikor a királyi kézirat kihirdettetik, annak hatálya életbe lép és a háznak más teendője nincs, mint a jegyzőkönyvet megszerkeszteni és hitelesíteni. A jegyzőkönyv hitelesítésénél sem lehet egyébhez szólni, mint ahhoz, hogy a jegyzőkönyv megfelel-e azoknak, a miket a ház tényleg határozott, és a mik hivatalosan tényleg történtek a házban. Igaz, a ház praxisából tudjuk, hogy számtalan esetben történtek felszólalások jegyzőkönyvi hitelesítés czímén és más czímen, a mik után igen hosszas vitákra adhattak alkalmat, de hogy ezen körülmények normális parlamentáris működések mellett nem olyanok, hogy ezekhez ilyen vitatkozás fűződhessék, és nem olyanok, hogy a ház egy részének a jog megadathassék, a ház tagjai más részétől a jog megvonathassék, — azt hiszem, hogy világosan és tisztán áll. Úgy is elég eset volt arra, hogy a házszabályokat eddig úgy magyaráztuk, hogy azok csak jogokat terjesztettek ki bizonyos irányban, nem gondolva arra, hogy ezzel más irányban csak jogok szoríttatnak meg, úgy, hogy a többség védelmé a házszabályokban ma már nem talál kellő alapot, és hogy vajmi nehéz — nem mondom, hogy lehetetlen — a házszabályokkal azon folytonos törvényhozási és adminisztrativ kötelességeknek megfelelni, a melyek a ház létjogának igazolását tartalmazzák. *(Ellenmondások balfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Ennek következtében ne szaporítsuk ezen eseteket, hanem maradjunk meg a mellett, a mit az alkotmányos gyakorlat, a melyet más országok példája, a melyet saját rendes, zavartalan alkotmányos fejlődésünknek tradicziói nekünk kiszabnak. És ez azon eljárás, a melyet Berzeviczy Albert t. alelnökünk ezen esetben, ezen alkalommal követett. *(Helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás balfelől.)*

Természetesen konkluziót ebből ma nem vonhatunk, sőt belátható időben nem is hiszem, hogy a ház e pontban egyáltalában határozatot hozhatna, mert bárminő határozatot ez ügyben csak a házszabályok módosításával volna kapcsolatos. Ha pedig ebbe a kérdésbe belemegyünk, akkor kétségtelen, hogy itt nem az az első és főkérdés, a melyről szó lehet, hanem hogy nagyon tág tér lesz azon kérdések kerete. *(Ellenmondás. Zaj a szélső baloldalon.)* Ennek következtében, azt hiszem, ez esetben nem hogy napirendre térhetünk, mert ennek nincs helye, napirend tulajdonkép kitűzve nem levén, hanem bezártnak tekinthetjük az incidenst a nélkül, hogy az igen tisztelt alelnökünk eljárását bármi tekintetben és bármi következtetéssel dezavuáltnak lássuk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Győry Elek: Csak pár szóra kérek engedelmet, szavaim értelmének félremagyarázása czímén. Az előttem szólott igen tisztelt képviselő úr abból, hogy én akként nyilatkoztam, hogy nem lehet ebben a háznak nyilatkozni, azt következtette, hogy ha nyilatkozni nem lehet, határozni sem lehet, és hogy így én quázi képtelenséget mondottam. Nem tudom, azért haragudott-e meg, hogy én képtelenségnek mondottam azt, a mit ő állított, de én mindamellett kénytelen vagyok ismételni, hogy mit mondottam. Én nekem az a meggyőződésem, hogy a határozat joga és a szólásszabadság joga a képviselők részére kétségtelen. Világosnak tartom azt, hogy úgy, a mint Horánszky Nándor képviselőtársam mondotta, ezek a tények és következtetések teljesen állanak, tehát nem kontroverzek. Ennélfogva nem hogy nem lehet, de nem tartom szükségét annak, hogy bármi tekintetben erre vonatkozólag határozat hozassék. Én megelégszem azzal, hogy a naplóban nyomva legyen, hogy a házban ily felfogás nyilatkozott meg. *(Felkiáltások balfelől: Ezt mondotta!)*

Pulszky Ágost: Félremagyarázott szavaim alapján kérek szót. Az igen tisztelt képviselő úr félreértette, vagy félremagyarázta szavaim

Digitized by Google

értelmét. Én nem azt mondottam, hogy Győry Elek képviselő úr azt tartotta volna, hogy a ház nem nyilatkozik és ennélfogva nem is határozhat, hanem azt mondotta, hogy nem határozhat és nincs is szüksége határozatra, másrészt igenis a háznak nyilatkoznia kell.

Győry Elek: Ezt nem mondottam!

Pulszky Ágost: Engedelmet kérek, beszédjét ezzel kezdette és a mostani nyilatkozatában ezt megerősítette. És én épen azért világosan azt mondtam, hogy a ház, a mikor nem határozhat, nem is nyilatkozhatik. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől!)* És ennek folytán arról, hogy a ház a maga összességében és a maga tekintélyében ezen kontroverz kérdést eldönthesse, egyáltalán szó nem is lehet.

Lakatos Milkós jegyző: Molnár János!

Molnár János: Azon tisztelet ellenére, a melylyel én Berzeviczy Albert t. képviselő úr iránt viseltetem, sem lehetek egy véleményben az általa imént hangoztatott elvekkel. Fel is jegyeztem magamnak három pontot, a melyet részletezni akartam. De elhagyom ezt, mert nem akarok a t. ház türelmével visszaélni, már úgyis előrehaladván az idő. Csak azt akarom egyszerűen jelezni, hogy azon párt, melyhez tartozni szerencsém van, helytelennek tartotta azon eljárást és megütközött fölötte, melyet a t. képviselő úr, mint alelnöke a háznak, a múltkor kifejtett a szólásszabadságot illetőleg. Mivel azonban az imént úgy nyilatkozott, hogy egészen egyéni meggyőződése és elvei szerint cselekedett, azért én egyszerűen hozzájárulok Horánszky Nándor t. képviselőtársam nem indítványához, hanem nézetéhez, a mely szerint én sem kívánok valamely nyilatkozatot, vagy határozatot e tekintetben provokálni.

A mi pedig az igen tisztelt miniszterelnök úr nyilatkozatát illeti, noha sem én, sem a párt nem tudta felfogni, hogy ha tavaly lehetett elnapolni a házat a királyi leirat nélkül, miért nem lehetett volna az idén is, mégis, mivel ez nem tartozik a dologhoz, csak jelezni akarom a mi örömünket, hogy ez a terminus-különbség, mely a királyi leirat és a ház határozata között van, nem mint a t. miniszterelnök úr mondotta, furfangból, hanem egyszerűen félreértésből származott.

Szalay Károly: T. ház! *(Nagy zaj és mozgás jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Szalay Károly: Mindenekelőtt Pulszky Ágost t. képviselőtársamtól kell bocsánatot kérnem, hogy az általa elmondottakra tüzetesen nem reflektálok. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ebben engem nem a t. túloldalnak példás türelmessége gátol, hanem az én saját fogyatékosságom, hogy a Pulszky Ágost t. képviselőtársam által elmondottakat abszolute nem vagyok képes megérteni. *(Derültség balfelől.)* Beszédéből azonban kettőt mégis kivettem. Az egyik az, hogy a fenforgó kérdést, vagyis hogy Berzeviczy Albert t. képviselőtársunk és t. alelnök úr helyesen alkalmazta-e a házszabályokat vagy nem, kontrovezrnek tartja. Nohát, t. ház, én úgy vagyok meggyőződve, hogyha egyáltalában ez a szó általa alkalmazva itt előfordúl, talán minden képviselőnek kötelessége az ellen tiltakozni. Mert, t. képviselő úr, nem kivételes volt e tekintetben a képviselőháznak joggyakorlata, hanem igenis konstans és permanens. Sőt hogy jobban megerősödjék, 1879-ben épen ilyan felfogás nyilvánúlt itt e házban Tisza Kálmán akkori miniszterelnök úr részéről. És mi történt? A ház a miniszterelnöknek felfogását nem osztotta; nem osztotta egy nevezetes felszólalás következtében, a mely felszólalást nem kisebb ember tette, mint Szilágyi Dezső. És mi történt? Történt az, hogy akkor az elnöklő boldog emlékezetű Péchy Tamás nem Tisza Kálmánnak, hanem Szilágyi Dezsőnek a felfogását helyeselte és így a szót azoknak, a kik szólni akartak, megadta.

Ebből mi következik, t. ház? Következik az, a mint nem is lehet más, a parlamentek életében nemcsak Magyarországon, hanem máshol is bebizonyúlt, hogy a házszabályok értelmezése tulajdonképen az elnökök kezében van. Ha azok az értelmezést helyesen teszik, akkor nagyon természetesen a ház jogai megóvatnak, ellenkező esetben a ház jogai megsemmisülnek. A jelen esetben is úgy van, és én igazán mély tisztelettel kérem az elnök úrnak e tekintetbeni nyilatkozatát. Kérem pedig azért, mert én és elvbarátaim a t. elnök úr nyilatkozatától teszszük függővé azt, vajjon ezen kérdésben további lépéseket tennünk egyáltalán szükséges-e vagy nem.

De nevezetes az, t. ház, hogy mig a t. képviselő urak a házszabályok értelmezését kontroverznek tartják, addig nevezetes egyértelműség van közöttük egy kérdésben, tudniillik abban, hogy megengedik a felszólalást nem normális időben, nem normális körülmények között. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hát én kérdem a t. alelnök úrtól, hogy miként konstatáltatik az a nem normális állapot? Talán úgy, mint Pulszky Ágost képviselő úr mondja, és ha nincs aláírás, akkor az fel sem lesz olvasva? Hiszen az, hogy felolvastassék-e, vagy fel ne olvastassék, vagy akár abbahagyassék, ez maga már indítvány folytán történik és a háznak határozatával effektuáltatik. Ha tehát konstatálják a t. képviselő urak, hogy lehetnek ilyen esetek, a hol nemcsak joga, de kötelessége is a képviselőknek felszólalni, és úgy az ország alkotmányát, mint a ház jogait megvédelmezni: akkor maguk rontották le azt az alapot, a melyre állot-

Digitized by Google

tak. Ugy hiszem, elég gyúanyag gyűlt össze már az országban és különösen a kik a miniszteri és elnöki székben ülnek, vannak legkevésbbé hivatva arra, hogy az égő csóvát dobálják. Azt hiszem, hogy azon szőrszálhasogató enunciációk helyett az országra, a képviselőházra és mindnyájunkra nézve megnyugtatóbb lett volna, ha Berzeviczy Albert képviselő úr egyszerűen beismeri, hogy tévesen értelmezte a házszabályokat és ezzel a ház jogát megvédte volna, elégtételt adott volna mindenkinek, elhárította volna az aggodalmakat, a melyeknek ilyen eljárás folytán okvetlen keletkezniök kell.

Csak egyetlen egy szavam van még a t. miniszterelnök úrhoz. A t. miniszterelnök úr kijelentette egész apodikticze, hogy furfang nem lett alkalmazva. Örülünk rajta, azonban bátor vagyok a t. miniszterelnök urat figyelmeztetni, hogy a királyi kézirat június 26-án kelt, tehát nyolcz nappal később, mint a ház határozata. Azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök úrnak alkalma és ideje lehetett volna azt az ötös számot hatosra változtatni, a mivel ez az egész kontroverzia semmivé vált volna. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni? *(Nem!)* Ebben az esetben a vitát berekesztem és a felolvasott legfelsőbb kézirat átküldetik a főrendekhez.

Polónyi Géza: Nem nyilatkozik az elnök?

Elnök: *(Halljuk! Halljuk!)* Részemről semmi nyilatkozatnak se helye, se szüksége nem forog fenn, az összes képviselő urak nagyon jól tudják azt, mert hiszen az én véleményemre hivatkozások történtek. *(Hosszantartó, zajos éljenzés és taps a szélső baloldalon.)*

A ház tagjai mindannyian értesültek arról, hogy egyik képviselőtársunk, gróf Bethlen András időközben elhalálozott. A ház tagjai bizonyára mély és fájdalmas részvéttel vették tudomásúl ennek a pályának a megszakítását annyi buzgó munkásság közepette, a férfikor delén, ereje épségében; valamint tanui voltak azon általános részvétnek és azon méltánylatnak is, a melyben a társadalom és az ország minden köreiben elhunyt tagtársunk munkássága részesült. A ház részéről is — és ez a jelentésem — megtörtént érdemeinek elismerése és méltánylása, mert az elnökség részvéttáviratot intézett a boldogult özvegyéhez és elküldte a ház elismerésének koszorúját a ravatalra. *(Általános helyeslés.)* Nincs is egyéb hátra, mint hogy elhunyt tagtársunk emlékét, a kinek érdemeit, mint képviselőnek, mint főispánnak és mint miniszternek ismerjük, s a kinek buzgó működését a közgazdasági téren a ház tagjai figyelemmel kisérték, fájdalmas részvétünkkel együtt jegyzőkönyvileg örökítsük meg. *(Általános helyeslés.)*

Még jelentenem kell a t. háznak, hogy a miniszterelnöktől egy átirat érkezett, melyben értesít arról, hogy a »Kaiser Karl VI.« nevű hadihajó ünnepélyes vizrebocsátása Triesztben folyó évi október hó 4-én, ő Felsége legmagasabb nevenapján fog megtörténni. Azok a képviselő urak, a kik az ünnepélyen részt venni óhajtanak, folyó hó 19-ikéig a háznagyi hivatalban jelentkezzenek. *(Zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Kaiser Karl VI.! Kérjük felolvasni!)*

Perczel Béni jegyző *(olvassa a miniszterelnök átiratát. Zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Nem megyünk!).*

Elnök: Hiszen ez csak egyszerű bejelentés; e felett nincs semmi határozat; ez tudomására szolgál a képviselő uraknak; a kik el akarnak menni, azok a háznagyi hivatalban jelentkezzenek.

Kérem, hallgassák meg a jegyzőkönyvnek azt a pontját, a mely a legfelsőbb leirat felolvasására vonatkozik, hogy az felolvasás végett a főrendiházhoz átküldessék.

Nyegre László jegyző *(olvassa a jegyzőkönyv illető pontját).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ezen pontjára? Ha nincs, azt hitelesítettnek jelentem ki.

Most hátra van még a holnapi ülésre vonatkozó intézkedés. E tekintetben a háznak határozata van, a mely szerint a ház holnap, szeptember 6-án 12 órakor ülést tart, a melynek tárgya lesz a napirend megállapítása. Ezt csak emlékezetébe vagyok bátor hozni a t. háznak s ezzel az ülést bezárom. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Éljen az elnök!)*

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

320. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 6-án, kedden,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Főrendiház átirata a főrendiház elnökének és alelnökének kineveztetése tárgyában. — Függőben levő interpellációk jegyzékének felolvasása. — Ház számadásai. — Túlkiadások 1897. pótnegyedére. — Törvények szentesítése. — Forgách Antal gróf megbizó-levele. — Latkóczy Imre, Ciocán János lemondása. — Berzeviczy Albert lemondása az alelnökségről. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Indítványkönyv felolvasása: Eötvös Károly indítványa a kormány iránti bizalmatlanság tárgyában. — Interpellációs könyv felolvasása. — Miniszterelnök a kereskedelemügyi miniszter nevében benyújt egy törvényjavaslatot a kovácsháza-csabai vasút tárgyában. — Igazságügyminiszter benyújt egy törvényjavaslatot a polgári jogsegélyre vonatkozólag Hágában létrejött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről. — Napirend. — Kossuth Ferencz interpellációja a kiegyezési ügyek tárgyában. Válasz.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Lukács László, Erdély Sándor, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Nyegre László jegyző úr, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Perczel Béni, a javaslatok ellen felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 5-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

A főrendiház átiratát bemutatom, a melylyel megküldi ő Felsége legkegyelmesebb leiratát, melylyel a főrendiház elnökévé gróf Károlyi Tibor, alelnökévé pedig Daruváry Alajos neveztetett ki.

A királyi leirat fel fog olvastatni.

Perczel Béni jegyző *(olvassa a királyi leiratot).*

Elnök: Tudomásul vétetik s az országos levéltárban el fog helyeztetni.

Következik már most a függőben lévő interpellációk felolvasása.

Perczel Béni jegyző *(olvassa az interpellációk jegyzékét).*

Elnök: Tudomásul vétetik.

Bemutatom a képviselőház pénztárának az 1898. évi első felére vonatkozó számadásait.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett a számvizsgáló bizottságnak adatik ki.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melylyel megküldi az állami számszéknek az 1897-iki számadási év pótnegyedében előfordult túlkiadásokra vonatkozó pótjelentését.

Ennek kinyomását és szétosztását a ház elrendeli s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a zárszámadásvizsgáló bizottsághoz utasítja.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát törvények szentesítéséről.

Fel fog olvastatni.

Perczel Béni jegyző *(olvassa a miniszterelnök átiratát, mely szerint):*

»a honvéd-főparancsnokságí palota berende-

Digitized by Google

zésére, továbbá a budapesti honvéd-kórház és a váczi honvédhuszárlaktanya kiépítésére, valamint a honvédségi ruházat és felszerelés kiegészítésére szükséges rendkivüli, illetőleg póthitelről«, —

»a lelkészi jövedelem kiegészítéséről«,

»a szeszadóról szóló 1888. évi XXIV. törvényczikk 3. §-ában, valamint a czukoradóról szóló 1896. évi XIX. törvényczikkben foglalt határozmányok érvényének meghosszabbításáról«, —

»a szeszforgalmi adóról«, —

»a czukor- és sörfogyasztási adóról«, —

»a boritaladónak Horvát-Szlavonországokban leendő behozataláról«, —

»a községi és némely más erdők és kopár területek állami kezeléséről, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéresek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozásáról«, —

»az 1895. évi XLVIII. törvényczikk rendelkezéseinek módosításáról«, —

»a nyilvános betegápolás költségeinek fedezéséről«, —

»a pozsonyi állami kórház kibővítéséről«, —

»a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről«, —

»a Gabela-bocche di cattaroi keskenyvágányú vasútnak, valamint Trebinje és Gravosa felé vezetendő szárnyvonalainak építéséről«, —

»a belisce-prandauovcii keskenyvágányú helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezéséről«, —

»az óbecse-ujvidék-titeli helyi érdekű vasút engedélyezéséről«, —

»a zsibó-nagybányai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút és sülelmed-szilágycsehi szárnyvonalának engedélyezéséről«, —

»a székesfehérvár-bicskei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezéséről«, —

»a bihari helyi érdekű vasút margitta-szilágysomlyói szárnyvonalának engedélyezéséről« szóló törvényjavaslatokat ő Felsége legkegyelmesebben szentesítvén, azok az »Országos Törvénytár« útján, mint ezidei XIII—XXIX. törvényczikkek kihirdettettek.

Elnök: Tudomásul vétetik.

Bemutatom gróf Forgách Antal Nógrádmegye balassagyarmati választókerületében megválasztott képviselő megbizó-levelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett az állandó igazoló bizottságnak kiadatik.

Bemutatom a háznak Latkóczy Imre képviselő levelét, a melyben Nógrád vármegye balassagyarmati, Ciocán János képviselő levelét, melyben Besztercze-Naszód vármegye naszódi választókerületének képviseletéről lemond.

Ezek augusztusban és juliusban adatván be, a felhatalmazás alapján az elnökség intézkedett a választások iránt. Ezt bejelentem.

Bemutatom Berzeviczy Albert képviselő úr levelét, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* melyben az alelnöki tisztségről lemond. *(Élénk helyeslés és éljenzés balfelől. Élénk éljenzés a jobboldalon.)*

A szünet alatt a következő feliratok és kérvények érkeztek, melyeket a háznak bemutatok.

Perczel Béni jegyző *(olvassa)*: Udvarhely, Somogy és Ung megyék közönségének feliratai, a katonai oldalfegyver használatának szabályozása iránt.

Győr és Szilágy vármegyék közönségének feliratai a Gellérthegyen létesítendő pantheon ügyében.

Trencsén, Gömör-Kishont, Ung és Somogy vármegyék közönségének feliratai, a munkaadók és mezőgazdasági munkások jogviszonyairól szóló 1898 : II. törvényczikk módosítása iránt.

Ung és Liptó vármegyék közönségének feliratai a földmivelők helyzetének javítása tárgyában.

Győr és Árva vármegyék közönségének feliratai a szocziális izgatások meggátlása iránt.

Gömör-Kishont, Ung, Somogy és Tolna vármegyék közönségének feliratai a megyei tisztviselők fizetésének javítása tárgyában.

Moson vármegye közönségének felirata a tagosítás ügyének szabályozása iránt.

Braila romániai városban lakó magyaroknak Lakatos Miklós képviselő által beadott kérvénye egyházi ügyeik tárgyában.

Besztercze-Naszód és Kolozsmegyék segéd- és kezelő személyzetének Fluger Károly, illetőleg Molnár Antal képviselők által beadott kérvényei anyagi helyzetük javítása tárgyában.

Iván, Oszlop és Budakesz községi lakosoknak Molnár János, —

Pölöske, Nagylengyel és Nagykapornak községi lakosoknak Farkas József, —

Csávoly község lakosainak Latinovics Géza, —

Légrád, Döbörhegy, Döröske, Tana, Győrvár, Hegyhát és Hidashollós községi lakosainak Buzáth Ferencz, —

Gutorföld, Hosszúkereszteg és Talmács községi lakosoknak Lepsényi Miklós, —

Sümeg, Gyömrő, Németfalu, Felsőnemes, Keresztúr községi lakosoknak Kálmán Károly, —

Békés község lakosainak Meskó László, —

Bakocza község lakosainak SzilyPongrácz, —

Bácsújfalu község lakosainak Mócsy Antal, —

Fonó község lakosainak Makfalvay Géza, —

Pászthó község lakosainak Biró Lajos képviselő által beadott kérvényei, a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt;

Digitized by Google

Jásznagykúnszolnokmegyei iparosok, kereskedők és mezőgazdáknak Tóth János képviselő által beadott kérvénye önálló vámterület és külön bank létesítése tárgyában;

Pusztaszenttornya községnek Justh Gyula képviselő által beadott kérvénye, nagyközségi jellegének fentartása iránt.

A letenyei választókerület választóinak Illyés Bálint képviselő által beadott kérvénye Lepsényi Miklós képviselő ellen. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A kérvények a házszabályok értelmében a kérvényi bizottsághoz utasíttatnak.

Felolvastatik az interpellácziós és az indítványkönyv; tessék meghallgatni.

Perczel Béni jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az indítvány-könyvbe 1898. szeptember 6-áról Eötvös Károly indítványa van bejegyezve a kormány iránti bizalmatlanság tárgyában. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A házszabályok értelmében javaslatba hozom, hogy ezen indítvány indokolása a következő hét hétfőjére tűzessék ki. Elfogadja a ház? *(Él!)*

Györy Elek: T. képviselőház! Bocsánatot kérek, a házszabályok értelmében a kinyomatást is el kell rendelni.

Elnök: Az indítvány ki fog nyomatni.

Perczel Béni jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az interpellácziós könyvben a következő bejegyzések vannak:

Szeptember 3-ikáról Kossuth Ferencz sürgős interpellácziója a miniszterelnök útján az egész kormányhoz:

»1. Milyen szándékai vannak a kormánynak arra az esetre, ha a bécsi birodalmi gyűlés határozatképtelennek bizonyulna?

2. Milyen elvek alapján szándékozik a kormány az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ának eleget tenni?

3. Mikor szándékozik az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a alapján leendő állandó szabályozás iránt a magyar országgyűlés elé az 1898-iki I. törvényczikk 3. §-ának értelmében javaslatokat terjeszteni?«

Továbbá szeptember 4-éről Visontai Somának a miniszterelnökhöz intézett interpellácziója az orosz czár béke-manifesztuma tárgyában; végül szeptember 6-áról Mócsy Antal sürgős interpellácziója a belügyminiszterhez, a serdülő ifjúság erkölcsi védelmének tárgyában. *(Élénk derültség.)*

Elnök: Tekintettel arra, hogy a mennyiben a mai napirendet elvégezzük, holnap nem tartatnék ülés, javaslom, hogy az interpellácziók ma tétessenek meg az ülés végén a szokott időben, azaz félkettőkor. Elfogadja a ház? *(Elfogadjuk!)* Elfogadtatott.

A miniszterelnök úr kíván szólni.

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! A kereskedelmi miniszter úr távollétében van szerencsém egy törvényjavaslatot (Irom. 450) beterjeszteni, a kovácsháza-csabai keskenyvágányú helyi érdekű vasút engedélyezése tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék azt kinyomatni és szétosztatni s tárgyalás és jelentéstétel végett a közlekedésügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: A beadott törvényjavaslat kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli és a közlekedésügyi bizottsághoz utasítja előzetes tárgyalás végett.

Perczel Béni jegyző: Erdély Sándor igazságügyminiszter!

Erdély Sándor igazságügyminiszter: T. képviselőház! Van szerencsém egy törvényjavaslatot (Irom. 451) benyújtani a polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről.

Tisztelettel kérem annak kinyomatását és szétosztását elrendelni és előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasítani.

Elnök: A törvényjavaslat kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli s az igazságügyi bizottsághoz utasítja előzetes tárgyalás végett.

Következik már most a napirenden a következő ülés idejének és napirendjének megállapítása.

A miniszterelnök úr kíván szólani.

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kérem, méltóztassanak hozzájárúlni, hogy holnap és holnapután — holnapután különben is ünnep lévén — ülés ne tartassék. A pénteki ülés napirendjére kérem, méltóztassék kitűzni az üresedésbe jött alelnöki állás betöltését. Továbbá egyes bizottságokban vannak még helyek, a melyek üresedésben vannak, ezekre is megtörténhetnek a választás.

Nem napirendre tűzés tárgya ugyan, azonban szükségesnek tartom a t. házat értesíteni és tájékozni arra nézve is, hogy az 1899. évre vonatkozó költségvetést is lesz szerencséje a pénzügyminiszternek a pénteki ülésen előterjeszteni A szombati ülés napirendjére vonatkozólag, a mennyiben tárgyalásra kérvények vannak készen, méltóztassanak hozzájárúlni, hogy a kérvények tárgyaltassanak. Hétfő iránt már méltóztattak határozni, és folytatólagosan lesznek abban a helyzetben, hogy más kérdésekkel is foglalkozhassunk.

Kérném a napirendre vonatkozólag ezen javaslatomat elfogadni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Szentiványi Árpád!

Szentiványi Árpád: T. ház! Mielőtt a miniszterelnök úrnak a képviselőház napirend-

Digitized by Google

jére vonatkozó indítványa felett határoznánk, már azért is, mert én a magam szavazatát attól teszem függővé, hogy a most hozzá intézendő kérdésemre miként fog felelni, bátor vagyok a t. kormányhoz egy kérdést intézni. Nem látja-e szükségesnek a t. kormány azt, hogy teljes felvilágosítást adna a tekintetben, hogy az esetre, ha az Ausztriával kötendő egyezség alkotmányos úton meg nem történhetik, mit szándékozik tenni? Szükségünk van nekünk erre, nemcsak a képviselőháznak, de az egész országnak, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* mert nem kívánjuk sem a képviselőházat, sem az országot kitenni annak az esélynek, hogy ismét egy kényszerhelyzetbe sodortassék. *(Úgy van! Úgy van! balfelől. Felkiáltások a szélsőbalon: De azt akarja!)* Kérem tehát a t. miniszterelnök urat, legyen szives bennünket felvilágosítani, és ettől teszem függővé az indítványhoz való hozzájárulást, vagy annak el nem fogadását. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! A kérdés, melyet a képviselő úr a napirend megállapításával kapcsolatban felvetett, szorosan véve nincs napirenden; de miután Kossuth Ferencz képviselő úr ma interpellácziót fog előterjeszteni és módomban lesz az interpellácziára még ma felelve annyit elmondani, a mennyit a jelenlegi stádiumában a dolgoknak elmondani lehetőnek és kötelességemben levőnek is tartok, azt gondolom t. ház, elég gyorsan fogok nyilatkozni még a mai ülés folyamán. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ebből természetszerűen következik, hogy a t. ház egész határozottan tájékozva lehet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Gr. Apponyi Albert: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Én azt a kérést vagyok bátor a t. házhoz intézni, hogy mivel a t. miniszterelnök úr maga utalt minket arra a válaszra, a melyet még ma lesz szives megadni Kossuth Ferencz t. képviselőtársunk bejelentett interpellácziójára, hogy a ház a napirend iránti intézkedést és szavazást tartsa függőben és csak akkor határozzon a napirend felett, mikor a miniszterelnök úr válaszát Kossuth Ferencz képviselő úr interpellácziójára ismeri. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! Én részemről rendkivüli sajnálattal vagyok kénytelen kijelenteni, hogy még a felfüggesztési indítványhoz sem járulhatok hozzá. Röviden indokolni szándékozom azt, hogy a magyar képviselőház a dolgok jelenlegi stádiumában ez idő szerint semmi más dolgok tárgyalásával nem foglalkozhatik, ha alkotmányos és törvényszabta kötelességét teljesíteni akarja, mint az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ában előirt és az 1898: I. törvényczikk által szabott feltételek bekövetkezte folytán szükséges nemzeti önálló rendelkezéseknek letárgyalásával. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Képviselői kötelességemet vélem teljesíteni akkor, ha kijelentem, hogy ez idő szerint az országgyűlésnek semmiféle más napirendjét elfogadhatónak nem tartom, mint azt, hogy a kormány az önálló rendelkezésekről szóló javaslatot terjeszsze elő. *(Helyeslés a szélső balon. Zaj jobbfelől.)*

Ezen álláspontomat igen röviden szándékozom e perczben indokolni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1898. évi I. törvényczikk 3. §-a ezt mondja *(olvassa)*: »Utasíttatik a kormány, hogy arra az esetre, ha a fennebb említett egyezményekre vonatkozó javaslatok legkésőbb 1898. évi május hó elsejéig a monarchia két állama törvényhozásai elé nem terjesztethetnének, a jegybank-ügynek, . . .

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Hát nincsenek beterjesztve? *(Zaj.)*

Polónyi Géza: . . . nemkülönben a jelen törvény 1. §-ában ideiglenesen szabályozott többi kérdéseknek, ez utóbbiakra nézve az 1867. évi XII. törvényczikk 68. §-ában az országnak fentartott önálló törvényes intézkedési joga alapján leendő állandó szabályozása iránt javaslatokat terjeszszen elő, még pedig oly időben, hogy ez a szabályozás még 1898. évi deczember 31-dike előtt törvényerőre emelhető legyen.« *(Nagy zaj balfelől. Elnök csenget.)*

Rám nézve teljesen közönbös, hogy az osztrák Reichsrath elfogadja-e a kiegyezési javaslatokat, vagy nem, valamint az is, hogy jött-e létre és milyen megállapodás a két kormány közt azon eshetőségre, ha a Reichsrath el nem fogadná ezen megállapodásokat. Eltekintve attól, hogy az önálló rendelkezés törvény által levén előirva, maga az a megállapodás, ha a kormányok közt tényleg létrejött volna, törvény- és alkotmányellenes, ez engem abszolute nem feszélyez annak a konstatálásában, hogy ha ezen törvény rendelkezésének eleget akarunk tenni, ezt csak úgy tehetjük, ha azon javaslatokat, a melyez az önálló rendelkezésre vonatkoznak, rögtön a képviselőház tárgyalásai alá veszszük. A kérdés az lehet, hogy jogi szempontból beállott e feltétele annak, hogy ezen rendelkezésekhez már most hozzá kell nyúlnunk? Mert a határidő szempontjából semmi kétség sem merülhet fel, hogy egy oly törvényhozás, mely egy költségvetési javaslat tárgyalásával s ezenkivül az indemnitási javaslattal is akar foglalkozni, ha nem ma fog hozzá az önálló rendelkezésről szóló javaslatok tárgyalásához fizikai időbeli lehetetlenség, hogy azokat január elsején törvényerőre emelhesse. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)* Minden oly törekvés tehát, mely oda czéloz, hogy más javaslatok napirendre tűzése által

Digitized by Google

ez az időbeli lehetetlenség konstatálódhassék, alkotmányellenes, törvényszegés, a nemzet legszentebb érdekei ellen intézett merénylet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)* Ezért én semmiféle javaslatok tárgyalásába bocsájtkozni hajlandó nem vagyok mindaddig, mig a törvény ezen rendelkezésének elég nem tétetik.

De, mondom, kérdés lehet még, hogy jogi szempontból beállott-e azon eset, melyet az 1898. évi I. törvényczik említ? Azok után, miket én tudok, látok és olvasok, ez az eset beállott. Egy játékkal állunk szemközt, a milyennel Magyarország törvényhozása nem találkozott soha. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az történt ugyanis, hogy egy prekluziv terminus lett május elsejében meghatározva és a két állam törvényhozása elé ez időpontig a megfelelő kongruens javaslatok tényleg beterjesztettek. Azonban mi történt? Nem akarok a quóta-kérdésről szólani, — hol a magyar komány düpirozása ezekre nézve eklatanter bizonyítva van, — de a Reichsrath ülésszakát császári kézirattal berekesztették. A mi házszabályaink és az osztrák házszabályok közt óriási a különbség. Az osztrák házszabályok szerint az ott beterjesztett javaslatok, ha az ülésszak alatt be nem tárgyaltattak, le nem terjesztetteknek tekintendők és azokat újból kell beterjeszteni. *(Igaz! Úgy van! a szélsőbalon.)* A május elsején ott beterjesztett javaslatok tehát jogilag nem léteznek, és a törvény szerint bekövetkezett az az idus, a melyben konstatálnunk kell, hogy a két állam törvényhozásai előtt nem fekűsznek oly kongruens javaslatok, a milyeneket az 1867. évi XII. törvényczikk kontemplál a vámszövetség és a gazdasági kiegyezés tekintetében.

Igy állván a dolog, azt kell kérdeznem, vállalkozhatik-e arra a magyar kormány és vállalkozhatik-e arra egy képviselőház, hogy a nemzetnek törvény által biztosított jogait oly módon akarja kijátszani, hogy provizoriumok által akarja tönkretenni azt a nemzetet, mely jobb sorsra érdemes, semhogy oly kormány által vezettessék, mely a saját szava által biztosított törvényeket sem akarja megtartani. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Én a magam részéről arra kérem a t. házat, hogy az esetre, ha álláspontom nem nyerhetne verifikálást, fogadja el a halasztási indítványt. Nem is tehetne mást, mert hisz a kormányelnők maga is összefüggésben látja a hozandó határozatot az ő később teendő nyilatkozataival. Ha tehát ő megigéri, hogy ezen nyilatkozatait, illetőleg válaszát még ma hajlandó megadni, addig a képviselőház határozatot ne hozzon a napirend tekintetében, mig az interpellácziára a választ meg nem kapta. De miután a miniszterelnök úr, úgy látszik, abban laborál, hogy előbb hozzunk egy határozatot, a mely a napirendet az ő javaslata szerint fogadja el, azután beszéljünk az interpelláczióról, kötelességet vélek teljesíteni, midőn Kossuth képviselőtársamat felkérem, hogy interpellácziója helyett most terjeszsze elő kérdését a képviselőháznak, nehogy a határozathozatal felfüggesztésére legyen ok. *(Helyeslés balfelől.)* Igenis, tegye meg ő ezen szolgálatot a háznak, a napirendi vitában szólítsa fel a miniszterelnököt, hogy adja meg a felvilágosítást azok számára, a kik szavazatukat ezen feleléstől akarják függővé tenni. Bármi legyen is azonban ezen válasz, én a magam részéről alkotmányos és képviselői kötelességemnek tartom kijelenteni, hogy ehhez a játékhoz már a játék első pillanatában sem járulok hozzá, s lehetetlennek tartom, hogy a képviselőházat más napirenddel lehessen foglalkoztatni, mint a törvény által előirt önálló vámterületre vonatkozó rendelkezés tárgyalásával, egyáltalában az önálló berendezkedés kérdésével. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezért én semmi körülmények között semmi más napirendet nem fogadok el, sőt tőlem telhetőleg — ezt nyiltan bevallom — igyekezni fogok lehetetlenné tenni másnak, mint ilyen javaslatoknak a tárgyalását. *(Zajos éljenzés a szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. ház! Hozzájárulok Polónyi Géza fejtegetéseihez, azon meggyőződésből indulva ki, hogy nem szabad azt nekünk megengedni, hogy az ország ismét olyan helyzetbe jusson, hogy a kormány azt mondhassa az év végén: bármit rendel is a törvény és bármi legyen is az ország világos érdeke, a materiális idő hiányzik arra nézve, hogy a törvény szentsége respektáltassék és érdekeink szerint intéztessenek el az ügyek. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Világosan szól az 1898. évi I. törvényczikk, a melyre majd interpellácziómat motiválásában hivatkozni fogok. Egyébiránt tökéletesen egyetértek — már előre is kifejezem — Polónyi Géza képviselőtársammal abban a felfogásban, hogy igenis a kormány magával azzal a ténynyel, hogy máig nem terjesztette be azt, a mire a törvény kötelezte, világos törvénysértést követett el. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert tény az, hogy május elseje elmúlt, tény az, hogy az osztrák birodalmi gyűlésen az úgynevezett kiegyezési törvényjavaslatok nincsenek benyújtva, mert ha be lennének nyújtva, akkor nem történnék meg a benyújtás ismét szeptember végén, mint a hogy meg fog történni. Ennek következtében tö életesen helyeslem Polónyi Géza t. képviselőtársam felfogását. *(Helyesles a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Digitized by Google

Horánszky Nándor: T. ház! T. barátom, gróf Apponyi Albert a napirend feletti határozathozatal felfüggesztését kérte addig, mig a miniszterelnök Kossuth Ferencz t. képviselőtársam interpellácziójára a választ meg nem adja. Ez egy halasztó természetű indítvány, a mely felett nemcsak méltányos, de czélszerű is döntenünk, mielőtt a napirend megállapításába belemennénk. Mert hogyha kielégítő választ kapunk, akkor a napirend megállapításának, a megállapítás gyorsaságának semmi sem áll útjában. Ha azonban kielégítő választ nem kapnánk, miután ez úgy szorosan összefügg a napirend megállapításának kérdésével s miután az az álláspont, a melyet mi a napirend megállapításával szemben elfoglalunk, kell, hogy kellő világításba helyeztessék: kénytelenek volnánk már most a napirend kérdéséről tovább szólani és a kérdést tovább fejtegetni. Azt gondolnám tehát, méltóztassék elsősorban a felett dönteni vagy megállapodni, hogy megadja-e a t. miniszterelnök úr a maga válaszát, mielőtt a napirend felett döntenénk, igen vagy nem, és azután, ha nem tenné meg a nyilatkozatot, akkor gondolom, hogy talán t. barátom is és mások is hozzá fognak még szólani a napirend megállapításához. Kérem e kérdés felett talán előzetesen határozni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Én csak a szabályok szempontjából figyelmeztetem a t. házat, hogy az indítványnyal szemben, melyet a miniszterelnök úr a napirendhez tett, két indítvány áll. Az egyik, a gróf Apponyi Alberté, elhalasztó természetű, a mennyiben azt kivánja, hogy előbb az interpellácziora adassék felelet, tehát változtassa meg a mai tárgyalás sorrendjét a ház. A másik, az ellenindítvány, Polónyi Géza képviselő úré, a ki nem fogadja el a miniszterelnök úr indítványát. De a kettőt nem lehet különválasztani, hanem a vita végén előbb az elhalasztó indítványt kell feltenni és azután a napirendre vonatkozó indítványt. Azért, a kik a napirend-indítványhoz szólani akarnak, azt méltóztassanak most megtenni, a vita berekesztése előtt.

Kiván tehát még valaki szólani?

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! Én nem szóltam az imént a tárgy érdeméhez.

Elnök: Nem. A képviselő úrnak joga van a napirend kérdéséhez érdemileg hozzászólani.

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! Sajnálom, hogy a t. miniszterelnök úr nem járult hozzá azon kérésemhez, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a napirend feletti határozat elhalasztassék addig, míg a Kossuth Ferencz t. képviselőtársam által bejelentett interpellácziora adandó válaszát meghallottuk, mert ez nagyon egyszerűsítette volna a kérdést. Az én halasztó indítványommal szemben követett hallgatását úgy kell magyaráznom, hogy a t. miniszterelnök úr a napirend kérdésében feltétlenül dönteni, illetőleg döntést provokálni akar, még mielőtt az ő válaszát Kossuth Ferencz t. képviselő úr interpellácziójára meghallottuk volna. *(Helyeslés balról. Felkiáltások: Ez a furfang!)* Igy lévén a dolog, t. képviselőház, nem vagyok abban a helyzetben, hogy a t. miniszterelnök úr által javaslatba hozott napirendhez hozzájárúlhassak. *(Helyeslés balról.)* Nem vagyok abban a helyzetben, t képviselőház, mert én a nélkül, hogy odáig mennék, mint Polónyi Géza t. képviselőtársam, a ki már most feltétlenül kimondja, hogy semmiféle néven nevezendő egyéb tárgynak napirendre tűzését nem fogadja el, . . .

Polónyi Géza: Nem én!

Gr. Apponyi Albert: . . . tudom, mint azokét, melyekre nézve az 1898 : I. törvényczikk 3. §-a utasítást tartalmaz, a nélkül, hogy én ezt már most ily ridegen kimondanám: mindenesetre attól teszem függővé a ház egyébkénti munkarendjének megállapítását, hogy a kormány a házat a legközelebbi napokban abba a helyzetbe hozza, hogy itélhessen, dönthessen a felett, vajjon a t. kormánynak azon előterjesztései, a melyek a Reichsrath tárgyalásainak újabb meghiusulása esetén megteendők lesznek, megfelelnek-e a törvény követelményeinek, megfelelnek-e az ország érdekeinek? T. képviselőház! Erre nézve az országnak, erre nézve a parlamentnek már most mulhatatlanúl tájékozással kell birnia. Tájékozással kell birnia az országnak azért, mert egész gazdasági életére lehetetlen, hogy káros befolyással ne legyen az a bizonytalanság, a melyben az e gazdasági élet alapjainak alakulására nézve van és megtartatik. Vagy talán azt fogják erre mondani, hogy ily bizonytalanság tulajdonképen nem létezik? Hiszen a t. miniszterelnök úr tegnap — ha a lapok helyes információt, hoztak — pártjának helyeslése között kijelentette, hogy a kormány az Ausztriával való gazdasági közösségnek fentartásához ragaszkodik, hogy ennek fentartását tűzi ki czélúl és ennek folytán az a bizonytalanság, a mely gazdasági életünk alapjainak jövendő alakulására nézve állíttatik, csak formai bizonytalanság, mert tényleg mégis mindenki tudja, hogy a gazdasági közösség minden körülmények között fenn fog tartatni, hogy a vámterület elkülönítéséről nem lehet szó. Ha ebben az értelemben hiszik, hogy az országban bizonytalanság nem létezik, akkor állítom, hogy az e fajta bizonyosság még szomorúbb és még nyomasztóbb, mint a legnagyobb bizonytalanság, mert ez azt jelentené, hogy nekünk csakugyan kétféle közjogunk van: az egyik, a mely világosan tükröződik vissza a mi törvénykönyvünk lapjain, és

Digitized by Google

egy másik közjogunk, a mely ennél sokkal szűkebbre szorítja össze a nemzet jogait, s a mely lehetetlenné teszi a nemzetre nézve, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogy törvényben biztosított némely jogával élhessen.

Nem hiszem, t. ház, hogy a gazdasági bizonytalanság veszélyeivel szemben az e fajta bizonyosságot akarná a t. túloldal hangsúlyozni; saját politikai reputációja érdekében ezt nem teheti.

De, t. ház, ha az országnak gazdasági érdekeivel szemben szükséges világosságot teremteni, akkor még inkább szükséges tájékozást nyujtani a parlamentnek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Az a kérdés itt, t. ház, vajjon parlamenti kormányrendszer alatt élünk-e, vagy pedig egy többségtől támogatott diktatura alatt? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Közbeszólások: Ez a kérdés! Halljuk! Halljuk!)*

A kettő közt igen lényeges a különbség. A helyesen gyakorolt parlamenti kormányrendszer mellett is a kormányt illeti meg a parlamenti tanácskozásnak vezetése és irányítása, az ország érdekében hozandó törvények előkészítése, a nagy kérdések megoldására szükséges anyagok és előterjesztések összeszedése és megszerkesztése. Ámde a parlamentnek azt a jogát és azt a kötelességét, hogy azokat megítélhesse, azok felett véleményt mondhasson s hogy tehát különösen a jelen kérdésben az alkotmány által számára megjelölt utak között szabadon választhasson, a parlamentnek ezt a jogát és kötelességét nemcsak a formában, hanem a lényegben is fönn kell tartani, és annak következtében nem szabad mesterségesen oly kényszerhelyzetet teremteni, *(Élénk kelyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogy az idő rövidségére való bivatkozással a parlamentnek ne legyen más választása, mint vagy a kormány előterjesztéseit elfogadni, vagy pedig beláthatatlan zavarokat idézni elő. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha a magyar parlament azt találná, hogy az út, a melyen a kormány haladni akar, melyen az úgynevezett önálló intézkedést igénybe akarja venni, ez esetben nem helyes; hogyha azt találná, hogy az az út, a melyen őt a kormány vezetni akarja, sem törvényeinknek, sem az ország érdekeinek meg nem felel: akkor szabadon kell, hogy követhesse a másik utat: a gazdasági különválás útját. Ezt a szabad elhatározást a magyar parlament számára feltétlenül kell biztosítani és azért biztosítani kell a tényleges lehetőséget is arra, hogy megtétessenek azon előkészületek, melyeket a különválás végrehajtása igényel. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ennek lehetőségét a parlament számára föltétlenül biztosítani kell. Pedig a ki ismeri azon előmunkálatokat, melyeket ez esetben tenni kell, az tudja azt is, hogy ez a tényleges elhatározási szabadság nagy mértékben veszélyeztetve van, ha az erre vonatkozó előterjesztések a parlament elhatározása elé az évnek legutolsó heteiben, vagy akár hónapjaiban tétetnek.

A parlamentet tehát ma nem hozni azon helyzetbe, hogy dönthessen, hogy a körülmény iránya felett ítéletet mondhasson, hogy ha azokat helybenhagyja, a kormányt ezen irányban buzdíthassa és támogathassa, ha pedig helyben nem hagyja, módot teremtsen más kormány alakulására és más irányú megoldásra: mondom, a parlamentet ebbe a helyzetbe nem hozni már ma, a midőn, bár szűken, a legszűkebb mértékben, de mégis még van idő: ez nem egyéb, mint mesterségesen oly helyzetet teremteni, a melynek következtében a magyar parlament előtt többé nem a törvény által megjelölt kétféle út áll, hanem csak egy út. Ez az, a mit a parlamenti rendszer meghiusításával egyenlőnek, a mit a többségre támaszkodó diktaturai rendszer meghonosításának nevezek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

És, t. képviselőház, ha ez a dolog természeténél, a parlamenti kormányzat törvényeinél és a helyzet követelményeinél fogva mindenkor így áll, kétszeresen áll most azon előzmények után, a melyeknek ebben az ügyben tanui voltunk. Mert először is figyelmeztetnem kell egy sajátságos körülményre, a melyet röviden már érintett Polónyi Géza t. képviselőtársam. Mikor a magyar és az osztrák kormány közt lefolyt tárgyalások ez idő szerint befejezésükhöz jutottak, mind a két kormány hivatalos jellegű kommünikével tájékoztatta a közönséget a megbeszélések eredménye felől. Ámde megtörtént az a sajátságos eset, hogy a két kommüniké épen leglényegesebb pontjában egymással meg nem egyezett. *(Halljuk! Halljuk!)* A magyar kormány kommünikéje azt mondja, a mit a dolog természete szerint mondania kell, a minél egyebet nem is mondhat, hogy tudniillik arra az esetre, ha az osztrák Reichsrathtal a kiegyezési ügyeknek alkotmányos elintézését nem lehetne keresztülvinni, a magyar kormány teljesen tisztában van azokkal a lépésekkel, a melyeket az önálló intézkedés irányában tenni szükséges lesz. Az osztrák kommüniké pedig azt mondja, hogy a két kormány megegyezett azokra a lépésekre nézve, a melyeket tennie kell, ha az osztrák Reichsrathban nem sikerül a kiegyezési ügyeket alkotmányos tárgyalás útján befejezni. Ez az utóbbi formula, t. ház, ha a magyar kormány azt meg nem hazudtolja, egyenes megszegését foglalja magában az ilyen ügyek elintézésére vonatkozó alkotmányos szabályoknak, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert az ott kontemplált esetben

Digitized by Google

Magyarország önálló intézkedésének esete forog fenn, a melynek mikéntjére nézve az osztrák kormánynyal semmi megegyezésnek, semmi megbeszélésnek helye nincs. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*)

De még lényegesebb a következő szempont. Egészen hiába hivatkozik a t. kormány a közvélemény megnyugtatása czéljából arra, hogy minden körülmények közt szigorúan az 1867. XII. törvényczikk 68. §-ának és az 1898:I. törvényczikknek intézkedéseihez fog alkalmazkodni. A kormánynak ez a nyilatkozata a történtek után előttünk semmi súlylyal nem birhat, semmi megnyugtató hatást nem gyakorolhat. Mert a t. kormány az 1898:I. törvényczikk megalkotása után tett olyant, a mivel halomra döntötte azoknak a közjogi deklaráczióknak hitelességét, a melyeknek alapján járúlt hozzá ez a párt az 1898:I. törvényczikkben testet nyert javaslat elfogadásához, a mivel rést tört az 1867:XII. törvényczikk 68. §-ának és az 1898:I. törvényczikk rendelkezésén. Mert nemde a közjogi alapon álló pártok egyértelműségének és egyöntetű szavazásának az 1898:I. törvényczikk megalkotásakor az volt az alapja, hogy annak közjogi értelmezésére nézve egyetértett? Ennek az egyértelműségnek pedig, — nem dicsekvésből mondom és nem szerénytelenség, ha reá hivatkozom, a ház előtt történt, — ennek az egyetértésnek alapját azok a magyarázatok képezték, a melyek az én akkori beszédemben foglaltattak, és a melyekhez a t. miniszterelnök úr egész terjedelmében hozzájárúlt. (*Hosszantartó, zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*) Ha hozzá nem járúlt volna, . . . (*Nagy zaj. Felkiáltások: Furfang volt!*) ha azok bármelyikével, azok bármely részével szemben fentartással élt volna, ez a párt sohasem szavazta volna meg azt a törvényjavaslatot. Azoknak a közjogi fejtegetéseknek lényege pedig az volt, hogy Magyarország és Ausztria 1897. év utolsó napjától fogva külön vámterületet képeznek, (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) a minek pedig egyik kardinális ismérveként kifejtettem, hogy ez a két állam mint egységes vámterület akczióba nem léphet, — ezekkel a szavakkal fejeztem ki: egységesen idegen államokkal szerződéseket nem köthet, — és mégis azóta, a mióta ezen törvény megalkottatott, mióta a miniszterelnök úr ezen közjogi felfogásomhoz való teljes hozzájárulását kijelentette; (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) a mióta ezen hozzájárulás alapján, — és csakis ennek alapján, mert ez a háznak egy egyöntetű közjogi meggyőződését fejezte ki, — hozzájárúltunk ahhoz a törvényjavaslathoz: (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) azóta történt egy idegen állammal kötött, — megengedem, materiális tartalmánál fogva nem nagyjelentőségű, de ez közönbös szerződésnél, — a Japánnal való szerződésnek beczikkelyezése, a melyben homlokegyenest azokkal a közjogi magyarázatokkal, a melyeket az egész ház magáénak vallott, Magyarország és Ausztria mint egységes vámterület szerződést kötött és finalizált. (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) Hogy ily előzmények után a törvényre való hivatkozásnak, az 1867:XII. törvényczikk 68. §-ára való hivatkozásnak, az 1898:I. törvényczikkre való hivatkozásnak ezen kormány részéről mi súlya, mi megnyugtató hatása lehet, a mikor látjuk, hogy a törvényalkotás pillanatában tett ünnepélyes, kötelező, (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) a mi jóhiszeműségünket ennek a törvénynek számára megnyert nyilatkozatokkal homlokegyenest ellenkezőt cselekszik: (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) azt ítélje meg ez a ház, ítélje meg a közönség. (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) Ennek folytán, t. ház, kénytelen vagyok a t. kormánynak az előbb említett eshetőségben fennálló terveinek teljes és tüzetes ismerete előtt, minden jó elővéleményt azoktól megtagadni, és kénytelen vagyok kijelenteni, hogy a törvényességre, vagy a korábban tett nyilatkozatokra való bármely hivatkozás, — sajnálattal mondom — a történtek után rám semmi megnyugtató határozat nincs; előttem semmi súlylyal nem bir. (*Hosszantartó, zajos helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.*)

Polónyi Géza: Ide jutott a magyar kormány! (*Zaj. Elnök csenget.*)

Gr. Apponyi Albert: És, t. ház, (*Halljuk! Halljuk!*) véleményem szerint, semmisem áll útjában annak, hogy a kormány azt a nyilatkozatot, a melylyel Magyarországnak és magyar parlamentnek tartozik, talán a monarchia másik államára való tekintetből meg ne tehesse. (*Halljuk! Halljuk!*) Azt sejtem a t. miniszterelnök úrnak a szabadelvű pártkörben tett nyilatkozataiból, a mennyiben a lapok azokat helyesen közölték, hogy ő oly indokolással, oly érveléssel tagadta meg az önálló intézkedésekre vonatkozó részletesebb felvilágosítást, hogy nem volna ildomos, midőn a szomszéd államban a kiegyezési javaslatoknak alkotmányos letárgyalására kisérletet tesznek, már most is hivatalosan foglalkozni azzal az eshetőséggel, hogy ez a kisérlet eredményre nem fog vezetni, és már most is mintegy fenyegetőleg fellépni, azzal, a mit ebben az esetben tenni fognánk. Hát, t. ház, először is azt mondom erre; a mikor Magyarországnak egy nagy érdekéről midőn a magyar parlament egy igen életbevágó alkotmányos jogának gyakorlatáról; mikor Deák Ferencz hagyatékának, mikor az 1867:XII. törvényczikk komoly értékének biztosításáról van szó, . . .

Digitized by Google

Madarász József: Sohasem volt neki!

Gr. Apponyi Albert . . . . akkor oly fikcióval kerülni ennek a kötelességnek teljesítését, oly fikcióknak alapján veszélyeztetni azokat a nagy érdekeket, mintha mi most is valószínűnek tartanók az osztrák Reichsrath akcióképességét *(Zajos derültség és helyeslés a bal- es szélső baloldalon.)* és a kiegyezés alkotmányos keresztülvitelét: ez Magyarországgal szemben a köteles komolyságnak hiánya. *(Zajos helyeslés balfelől.)* De föltéve, hogy a másik államra való tekintetből nem volna helyes már most megmondani, hogy mit fog esetleg Magyarország önálló rendelkezési körében tenni: akkor állítom, hogy még sokkal kevésbbé ildomos az, a mit a kormány tényleg mégis megtett, és a mit kommüniké jében hirdet. Mert ha valami birhat a fenyegetés jellegével, az semmikép és semmi esetre sem az, ha az egyik önálló tényező megmondja, hogy arra az esetre, ha a megegyezés a másik tényezővel nem sikerül, mit fog tenni; hanem ha valami a fenyegetés jellegével bir, és ha valami nem ildomos, az inkább olyan általános mondásoknak alkalmazása, hogy az egyik vagy másik kormány, vagy mindkettő el van készülve minden eshetőségre, hogy a kormányt meglepetés semmisem érheti, hogy a kormány próbálni fogja alkotmányos úton rendezni állapotainkat, de ha ez nem lehetséges, akkor mindenre el van készülve stb. Az ilyen általános mondatok, t. képviselőház, ezek birnak én szerintem a tiszteletlenségnek és kiméletlenségnek jellegével sokkal inkább, mint annak kötelességszerű és egyszerű kijelentése illetékes helyen, hogy erre az eshetőségre, a melynek bekövetkezése vagy be nem következése nem tőlünk függ, minden nagyhangú kijelentés helyett, konkréte mit szándékozunk tenni, mit szándékozik a kormány proponálni. *(Helyeslés balfelől.)*

Én tehát mindezek után odakonkludálok, hogy mindaddig, mig a kormány részéről az összes kiegyezési ügyeknek miként való elintézésére és különösen azzal az eshetőséggel szemben fennálló terveire, a mely be fog állani, hogyha a Reichsrathban az alkotmányos tárgyalás nem sikerül, mindaddig, míg mindezekre nézve a ház tüzetes és kimerítő tájékozást nem nyer és arról egyelőre legalább politikai itéletet nem mondhat, nem vagyok hajlandó és nem vagyok képes a ház bármi néven nevezendő egyéb napirendjének megállapításához hozzájárúlni. *(Hosszantartó, élénk helyeslés, éljenzés és taps balfelől.)*

Perczel Béni jegyző: Gajári Ödön!

Gajári Ödön: T. ház! Én igen természetesnek tartom, hogy összejövetelünknek mindjárt első napján a napirend kérdésével kapcsolatban, minthogy annak a kérdésnek keretében a pártokat elválasztó ellentétek méltó alapon kidomboríthatók, itt a pártok felvonúlnak a képviselőházban azokkal a zászlókkal, a melyeket lobogtatva a napirendre készítendő, kétségtelenül végtelenül fontos javaslatokat annak idején megítélni fogják. Nem lep meg ennélfogva legkevésbbé sem az, ha a napirend megállapításának vitájába olyan elvi momentumok keveredtek bele, — és joggal, — a melyek az egyes pártok elvi álláspontját a leghatározottabban kidomborítják. De midőn a napirend megállapításához szólok, egyszerűen azt a kérdést vetem fel magam előtt, hogy vajjon ezen vitának tulajdonképeni természete megett mi rejtőzködik? *(Zaj, mozgás balfelől.)* Először egy határozott vád és gyanusítás, a melyet Polónyi Géza t. képviselő úr az indítványozó miniszterelnök úrral szemben használt, kimondván, hogy a napirend megállapítása tulajdonképen csak furfang a miniszterelnök részéről. *(Felkiáltások balfelől: Igaza van! Ellenmondások jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Főleg a t. képviselő úrral szemben nagy óvatossággal élek arra való nézvést, hogy szavait a valóságnak híven czitáljam. Ő határozottan azt állította, hogy semmi más az a propoziczió, a mit a miniszterelnök tett, mint furfang, a melylyel ürügyet keres arra nézve, hogy a kiegyezési javaslatokat időn túl terjeszthesse a ház elé. *(Felkiáltások balfelől: Hatvanan mondjuk! Tavaly is azt csinálta! Zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gajári Ödön: Nézzünk ennek a vádnak szemébe határozott őszinteséggel és teljes nyiltsággal. Vajjon az a két nap, a mibe a normális élet működése és funkcziója a parlamentnek került, vajjon megakadályozza-e azt, hogy azok a javaslatok kellő időben és alkalmas módon kerüljenek a t. képviselőház szine elé? Vajjon egyáltalában az a két nap döntő lesz-e arra nézve, hogy az, a mit ma tudnak a t. képviselő urak . . . *(Zaj, közbekiáltások a szélső baloldalon. Felkiáltások: Miféle két nap?)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek! Azt majd kérdezzék meg beszédben. *(Derültség.)*

Gajári Ödön: A t. képviselő uraktól függ a napirendet simán letárgyalni, a parlament normális életműködését *(Zaj. Gunyos ellenmondás a szélső baloldalon)* és ha lehetséges, azt meg nem gátolni, hogy a javaslatok kellő időben való előterjesztése megtörténhessék olykép, hogy ezek még törvényerőre emelkedhessenek.

De tovább megyek, t. ház. A másik indítvány, a melyet Szentiványi Árpád t. barátom és képviselőtársam tett, egész őszinteséggel azt a kérdést vetette fel, hogy vajjon a t. kormány miféle választ fog adni Kossuth Ferencz t. képviselő úr bejelentett interpellácziójára.

Ugyanazzal az őszinteséggel, melylyel ezt az indítványt megtette a t. képviselőtársunk,

Digitized by Google

kérdem én, hogy vajjon nincs ma már eleve tisztában annak a válasznak tartalmáról, természetéről, a mit a t. miniszterelnök adni fog t. képviselőtársam interpellációjára. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Régen! Dehogy! Honnét? Kitől? Nem hisszünk semmit!)* Vajjon van-e az országban valaki, még Apponyi Albert gróf t. képviselőtársamat sem véve ki, a ki ne tudná egész határozottsággal, hogy a kormánynak programmja a kiegyezési kérdéseket illetőleg milyen?

Polczner Jenő: Bizony azt maga sem tudja!

Gajári Ödön: Vajjon behunyják-e szemüket az eddigi eredményekkel szemben és megtagadják azokat? *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Kubinyi György: Ne lármázzanak, nem lehet beszélni!

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne szóljanak közbe!

Gajári Ödön: A mit az országban mindenki tud, csak a t. ellenzéki képviselő urak nem? *(Közbekiáltás a szélső baloldalról: A miniszterelnök sem tudja! Felkiáltások jobbfelől: Nem olvasnak ujságot!)* Ha van itt az őszinteség tekintetéből különbség közöttünk, akkor bizonyára nem mi vagyunk azok, a kik leplezni fogják. *(Nevetés a szélső baloldalon.)*

Kubik Béla: Mondja el, ha tudja!

Elnök: Kubik képviselő úr ne szóljon közbe! *(Helyeslés jobbfelől.)*

Gajári Ödön: Mondják meg inkább egyenesen a t. képviselőtársaim: Az egyik árnyalat egyik tekintetből, a másik árnyalat másik tekintetből állást akar foglalni már eleve az ellen az értelmezés ellen, a mit mi, a kik önök nélkül, mert önök ellene szavaztak az 1898: I. törvényczikknek, azon törvényczikk értelmének tulajdonítunk és a mint azt mi értelmezzük. *(Zaj és mozgás a szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! *(Halljuk! Halljuk!)*

Gajári Ödön: És már az első alkalmat fel akarják használni önök, a kik azon törvényczikket, mint törvényjavaslatot megobstruálták, a kik ezen javaslat ellenzésével törvényen kivüli állapotba kergették bele a nemzetet, *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a szélső balon.)* nem akarják ma mivelünk szemben, a kik igaz úton járunk, elismerni, *(Folytonos nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* hogy az 1898: I. törvényczikknek az önálló berendezkedési jog tartalmát illető intézkedéseit erről a részről vagyunk hivatva értelmezni és érvényesíteni. Az erre nézve közöttünk fenforgó nézeteltérés elég éles módon már most is jelentkezik közöttünk és én ennek tudom be, hogy a t. miniszterelnök úr épen Szentiványi t. képviselőtársamnak kérdése folytán látta azt, hogy bármilyen legyen az ő nyilatkozata, a t. képviselőtársaim nem fognak a napirend megállapításába simán belemenni. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj és mozgás a bal- és szélsőbalon.)* és én azt vélem, csakis ez volt az egyedüli indok, a miért ő a kivánt nyilatkozatot előzetesen meg nem tette. Én a magam részéről hozzájárúlok a t. miniszterelnök úr által javaslatba hozott napirendhez. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: T. ház! Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim értelmének helyreigazítása végett kérek szót.

T. ház! Sokszor hangzik el az a kifejezés a képviselőházban, hogy gyanusítás. Én nagyon hozzá vagyok szokva *(Derültség jobbfelől.)* és csak röviden megjegyzem, hogy odaát mindenkinek passe-par tout-t adok ezen kifejezésnek használatára, csak épen Gajári Ödön t. képviselő úrral szemben tartom kötelességemnek, miután ezen kifejezéssel illetett, szavaimat rektifikálni és a magamra nézve a legsúlyosabb ítéletet abban provokálom, hogy őt szólítom fel bíróúl.

T. ház! Én a furfangot mire alkalmaztam? Azt állítottam, hogy abban van furfang, hogy a miniszterelnök úr azt mondja, hogy én Kossuth Ferencz képviselő úr interpellációjára rögtön válaszolni fogok és megadom a feleletet arra, a mit Szentiványi Árpád t. képviselő úr kérdezett; de egyúttal azt kivánta, hogy a napirend felett pedig előzetesen határozzunk. Erre nézve mondtam én, t. képviselő úr, azt, hogy ez nem volna más, mint furfang. Most ezen tényállás mellett kérem, sziveskedjék maga megítélni, hogy mennyiben volt jogosúlt az ő részéről a »gyanusítás« kifejezésnek velem szemben való használása.

Lakatos Miklós jegyző: Horánszky Nándor! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Itt van az interpellációk ideje! Fél kettő!)*

Elnök: T. ház! A ház előtt már az ülés bevezetésekor mondtam, hogy a szokott időben, félkettőkor az interpellációkra fogunk áttérni; de ez a ház kezében van; ha tudniillik a ház ezt a vitát folytatni akarja, — nincs még interpelláczió, — folytathatja ezt a vitát, és az interpellácziókat elhalaszthatja. Kérem, méltóztatnak minden vita nélkül dönteni, — joguk van hozzá, — kívánják-e hogy az interpellációkra térjünk át, vagy pedig folytassuk a vitát. Méltóztassanak e felett határozni. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem lehet! A házszabályok nem engedik! Nagy zaj.)*

Győry Elek: T. ház! Szót kérek a házszabályokhoz.

Elnök: Mindjárt, kérem, csak előbb preczizirozni kell a dolgot. A ház tagjai tudják, hogy ha egy vita nem remélt mederben indúl, úgy a napirendre kitűzött interpellációk a ház határo-

Digitized by Google

zatával ismételve elhalaszthatók. Ez a háznak mindig jogában áll. Én a vita befejezése érdekében fel akarom tenni azt a kérdést, hogy elhalaszszuk-e az interpellációkat holnapra, vagy sem. *(Felkiáltások jobbfelől: Nem!)* Van-e valaki, a ki kívánja az elhalasztást? *(Nincs!)* Ebben az esetben a propoziczió marad. *(Zaj.)* Kérek egy kis csendet! Ebből a komplikáczióból csak akkor jövünk ki, ha egymást nyugodtan meghallgatjuk. Látom, hogy miután félkettő elérkezett, a házban senkisem kívánja, hogy ez a vita folytattassék és az interpellácziók elhalasztassanak. Senkisem kívánja? *(Nem!)* Minthogy nem, maradunk az előzetes napirend mellett, és így, mielőtt áttérnénk az interpellácziókra, javaslatba hozom, hogy a holnap 10 órakor tartandó ülésre a napirend meghatározása feletti vita folytatása legyen kitűzve. *(Helyeslés.)* Ezt tehát elfogadja a ház.

Következnek már most az interpellácziók, még pedig először Kossuth Ferencz képviselő úr interpellácziója. *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk Mócsyt! Derültség jobbfelől.)* Az a szabály, hogy a mely sorrendben bejegyezték az interpellácziókat, abban adják elő. *(Helyeslés.)* Már most csendet kérek.

Kossuth Ferencz: T. ház! Mikor interpellácziómat bejelentettem, a kormány még semmi nyilatkozatot sem tett arra vonatkozólag, hogy mi volt a nyári tárgyalásoknak eredménye és mi a kormánynak szándéka azon esetre, ha bizonyos eshetőségek bekövetkeznek. Azóta a kormány a szabadelvű párt értekezletén nyilatkozott, de ezt a nyilatkozatot mi hivatalos nyilatkozatnak el nem fogadjuk, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* mert a kormánynak kötelessége a képviselőház előtt nyilatkozni, a képviselőháznak pedig joga megkövetelni azt, hogy előtte nyilatkozzék a kormány. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Szerintem az alkotmányos élet egyik sarkalatos elve az, hogy a felelős kormánynak programmal kell birnia, programm alapján kell állania. Senki el nem vitathatja azt, hogy az a kérdés, melylyel az említett tárgyalások összeköttetésben voltak, a legeslegfontosabb kérdés, a mely előtt most az ország áll. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Tehát épen erre a kérdésre vonatkozólag kell, hogy a kormánynak programmja legyen. Általános, alkotmányos elv pedig az, hogy a kormány programmját az országgyűlésnek ismernie kell. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert az, hogy a kormány egy nagy többségnek bizalmát — engedjék meg, hogy azt mondjam, vak bizalmát — bírja, az magában véve nem programm. Kötelessége a kormánynak előadni azt, hogy mi a szándéka.

Általánosan ismert tény az, hogy az országban két elv küzd most egymással. Az egyik elv a magyar közgazdászati függetlenségnek az elve, a másik elv pedig az, mely Magyarországot összecsatolja a közgazdászati téren Ausztriával. Mindenki tudja, hogy az a párt, a mely körülöttem ül, a közgazdászati függetlenség elvét vallja a magáénak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez az elv az, a mely elválaszthatlanúl összekapcsol bennünket, azzal az elvvel, mely előttünk szent és szent lesz egész életünkön át: a haza teljes függetlenségének elvével. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Mi a haza függetlenségének elvét atyáinktól örököltük s át fogjuk adni fiainknak s én azt hiszem, hogy míg Magyarországon lesz egy ember, ki őszintén szereti hazáját, addig a függetlenségi elvnek mindig lesz hirdetője, a függetlenségi zászlónak mindig lesz lobogtatója. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mi azt tartjuk, — ezt csak röviden mondom, hisz nem ez interpellácziom tárgya, — hogy addig, míg Magyarország gazdaságilag önállóan nem rendezheti ügyeit, Magyarország mindig gyarmata lesz Ausztriának, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert mindaddig szolgáltatni fogja Ausztriának az élelmezési és a gyárakban való feldolgozásra szánt czikkeket, a mi a gyarmatok hivatása. De Magyarország mint gyarmat bizonyosan tönkremegy; mert nincs sem az a geografiai helyzete, sem az a talaja, sem az a klimatikus éghajlati állapota, nincsen sem olcsó hiteleszköze, nincsenek olcsó közlekedési eszközei, egyszóval nincs az, a mi némely gyarmatokat gazdagokká teszi, sőt Magyarországon mindennek az ellenkezője van meg. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ha Magyarország gyarmat marad, okvetlenül tönkremegy.

Miután jeleztem, hogy mi a függetlenségi párt álláspontja, meg kell jegyeznem, hogy az is jogosúlt, hogy a kormány más nézeten legyen. De ha más nézeten van, akkor mindenesetre kötelessége előterjeszteni nemcsak az elveket, a melyek alapján intézkedni akar, hanem kötelessége előterjeszteni az intézkedéseknek részleteit is, mert ha az ellenzéknek szabad csupán elveket hangoztatni, — ámbár a közgazdászat terén ennél sokkal tovább fogunk menni, — a kormánynak egyenes kötelessége az elvek hangoztatása mellett megjelölni a tényleges módot is, a mely szerint elveit megvalósítani akarja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Mindaz, a mi történt, megvallom, mély aggodalommal tölti el keblemet. Igaz, hogy mindazok a törvények, melyeket meggyőződésem szerint a kormány megsértett, szerintem rosszak, azok ellen mi egész erőnkkel küzdöttünk, de általános alkotmányos elv az, hogy a törvények addig, mig fennállanak, megtartandók, nekünk

Digitized by Google

pedig mint szabadságszerető és alkotmányos pártnak, kötelességünk azt követelni, hogy a törvények addig, mig fennállanak, megtartassanak, még ha azon igyekszünk is, hogy alkotmányos uton ezeket a törvényeket megváltoztassuk. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A bécsi birodalmi gyűlés munkaképességében, azt hiszem, mindenki kételkedik. Maga a t. kormányelnök is mindössze csak reményét fejezte ki tegnap pártja értekezletén arra nézve, hogy talán mégis munkaképesnek fog bizonyúlni az osztrák Reichsrath. Részemről, azt hiszem, hogy ő ebben a reményében alaposan csalatkozni fog. De annak bizonyságául, hogy a kormány maga sem hiszi azt, hogy az osztrák Reichsrath munkaképes lesz, felhozom azt a tényt, hogy több nappal ezelőtt két kommüniké tétetett közzé, a melyekre gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam is hivatkozott már. Az egyik kommünikében azt mondja, hogy »arra az esetre pedig, ha a kiegyezkedésnek idejekorán való parlamentáris elintézése Ausztriában nehézségekbe ütköznék, a magyar kormány már előzetesen megállapodott azokra az elvekre nézve, a melyek szerint eljárni kiván.« Tehát már előre látta a magyar kormány azt, hogy hivatva lesz bizonyos elvek szerint eljárni. Az osztrák kormány egy más kommünikét adott ki, a mely azt mondja, hogy a »két kormány« állapodott meg abban, hogy micsoda elvek szerint járjanak el. Szó szerint igy hangzik ez a kommüniké *(olvassa)*:

»A hosszú tárgyalások során sikerült megegyezést létrehozni a két fél nézeteiben azon elvekre nézve, a melyeknek alkalmazására akkor kerülne a sor, ha valóban beállanának azok a körülmények, a melyek miatt ezt az esetleges módozatot megállapították. A kormányok minden eshetőségre elkészültek.«

Tehát »a kormányok«, vagyis a két kormány.

Már jeleztem azt, hogy meggyőződésem szerint a tanácskozások egész folyama alatt folytonos törvénysértéseket követtek el. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már maga az a tény, hogy a két kormány megegyezett bizonyos elvekre nézve, törvénysértést képez, mert kérdem én: micsoda hozzászólása van az osztrák kormánynak a magyar önrendelkezési joghoz és micsoda joggal, micsoda törvény szerint tárgyal a magyar kormány az osztrák kormánynyal a felett, hogy milyen elveket alkalmazzon azon esetben, a midőn pedig a magyar törvény szerint nem alkalmazhat más elveket, mint az önálló rendelkezésnek elvét? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De maga a tanácskozás ténye is törvénysértés; törvénysértés azért, mert az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ában világosan határidőhöz van kötve az, hogy mikor terjesztheti az országgyűlés elé az, a mit kiegyezési javaslatoknak szoktak nevezni. Május 1-e volt a terminus és elvitázhatlan tény az, hogy az osztrák birodalmi gyűlés elé azon javaslatok csak szeptember végén fognak beterjesztetni. Ha tehát szeptember végén terjesztetnek be, akkor nem május 1-én terjesztettek be. E felett vitatkozni nem lehet. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Igy tehát beállt az a körülmény, a melyet a 3. §. kontemplál, beállt az a körülmény, a mire a t. kormány is saját szövegezése szerint számított, hogy utasíttassék a kormány arra, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ában fentartott jog alapján leendő állandó szabályozás iránt javaslatot terjeszszen elő, még pedig oly időben, hogy ez a szabályozás még 1898-iki deczember 31-ike előtt törvényerőre emelhető legyen.

Már most, t. ház, mint Polónyi Géza t. képviselőtársam is megjegyezte, nekem is meg kell jegyeznem, hogy az idő mindenesetre előre haladt. Ezt senkisem tagadhatja. És hogyha a kormány még most is késik teljesíteni azt, a mi a 3. §-ban világosan meg van rendelve, akkor a kormány kötelességet mulaszt, törvényt sért, a melynek szövegezését ő maga állapította meg. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert azt senki talán állítani nem merészelheti, hogyha mi még arra várunk, hogy szeptember végén az osztrák birodalmi gyűlés újból vitatkozzék, veszekedjék, vagy Isten tudja, mit csináljon és csak akkor fog a kormány előállani az illető javaslatokkal, akkor ismét abban a helyzetben leszünk, hogy az év végén a t. kormány azt fogja mondani, hogy most nincsen idő az önálló berendezkedésre, nincs tehát más mód, mint új provizorium és akkor elő fog állani, — mint helyesen jegyzi meg Polczner Jenő t. képviselőtársam, — Gajári Ödön, hogy nem a kormány hajtotta az országot ex lex, illetőleg alkotmányellenes állapotba, hanem az a párt, a mely a törvény szentségét védte. *(Élénk helyeslés, taps és éljenzés a szélső baloldalon.)*

De, t. ház, kiszivárgott még az is, hogy mit jelentenek azok az elvek, a melyek alapján a t. kormány a 67. §-ban élni fog. Először is, ámbár mindenki tudja, de a precizirozás kedvéért helyes felolvasni ezt az egypár szót a t. miniszter úr tegnapi nyilatkozatából *(olvassa)*:

»A kormány reméli, hogy az osztrák parlament nem fog munkaképtelennek bizonyúlni. Ám tegyük fel, hogy ez a reménye nem valósúl meg.. Ez esetben az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ában és az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ában le vannak fektetve azok az elvek, meg van jelölve az az irány, a melyet az önálló rendelkezésben követnünk kell, a miből azonban nem következik oly különválás, a melyet sem politikai, sem gazdasági érdekeink nem tanácsolnak.«

T. képviselőház! Ez meggyőződésem sze-

Digitized by Google

rint világos törvénysértés. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az 1867-iki törvények, — a melyek ellen a körülöttem ülő párt küzd, de ismétlem, hogy addig, a mig törvények, nekünk is kötelességünk respektálni, de még inkább kötelessége respektálni a kormánynak, a mely ezen az alapon áll, — a 67-es törvények csak két alternativát ismernek. Az 58. és 68. §-ok által megjelölt önálló vámterületet és önálló rendelkezési jogot, vagy pedig a vámszövetséget, a melynek megkötésére bizonyos formákat ir elő a 61. §.

Az 58. §-ban világosan meg vannak említve a vámvonalak is és senkisem fogja tagadhatni, hogy az 58. §. a 68. §. előtt következik, és senkisem tagadhatja azon általános törvénymagyarázati elvet, hogy oly szakaszok a törvényben, a melyek előbb állanak, irányítják az utánok következő szakasz értelmét. Ennek következtében a 68. §-ban említett önrendelkezési jognak más értelmezése nem lehet, mint az önálló vámterületnek a vámvonalakkal való felállítása és minden más értelmezés, mint ez, csak kicsavarása, megtagadása az 1867 : XII. törvényczikknek. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Ismét felhozom azt, hogy a 61. §. világosan megjelöli azon formákat, a melyek szerint a vámszövetség megkötendő. És teljes lehetetlenség az, hogy a 61. §-ban megjelölt formák mellőzésével a 68. §-ra támaszkodva, melynek értelmét az 58. §. adja meg, a kormány fából vaskarikát csináljon és a külön, önálló rendelkezési jog alapján közös vámterületet létesítsen. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem akarom a t. ház figyelmét hosszasabban igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* A t. túloldal úgyis tudja már azt, saját füleikkel hallották, . . .

Polczner Jenő: Dehogy tudja; a kormány maga sem tudja!

Kossuth Ferencz: . . . vagy talán nem tudja, mert meglehet, hogy maga a miniszterelnök úr sem tudja. *(Derültség a szélső baloldalon.)* De hát nekünk is jogunk van azt a miniszterelnök úrtól megtudni. Csak egy megjegyzésem van, mielőtt felszólalásomat befejezném, az, hogy valóban elszomorít engem, mint hazafit, azon tény, hogy a kormány nemcsak hogy nem tudja felhasználni azon providencziális alkalmat, a melyet a magyarok Istene nyújt arra, hogy végre Magyarország állami függetlenségének egyik főkellékét megvalósíthassa és hogy végre valahára Magyarországot megmentse azon folyton fenyegető veszélytől, hogy az osztrák kizsákmányolás következtében előbb-utóbb tönkrejusson, hanem fáj az is, hogyha a kormány legfelsőbb helyen ellenállhatatlan ellenkezéssel találkozik, a mit én alkotmányos szempontból fel nem tehetek, mert azt fel nem tételezem, hogy a magyar koronánál ellenkezésre találjon abban az irányban, hogy az általa szentesített törvények Magyarországon érvényre ne jussanak, de ha ellenállással találkozik, akkor a magyar kormányban nincs elég férfiasság és nincs elég erély, hogy állását, bársonyszékeit a korona rendelkezésére bocsássa, s hozzájárúl ahhoz, a mit önmaga is helytelennek, törvénytelennek tart. Mert hiszen elégséges lesz felolvasnunk a miniszterelnök úrnak egy rövid nyilatkozatát, a melyet 1896. deczember 18-án tett, a melyet az én felszólalásomra adott válaszúl, s a melyben azt mondja, hogy kötelessége az egész kormánynak tárgyalásokat folytatni s kedvező megoldásra törekedni, s ha az nem sikerül, akkor térhet át az önálló vámterület berendezésére.

T. ház! A miniszterelnök úr tehát tudta jól, hogy ha a kiegyezés nem sikerül, akkor az önálló vámterület rendszerére tér át, az önálló vámterületet pedig úgy értelmezni sohasem lehet, hogy az önálló vámterület közös vámterület. Ezeknek előrebocsátása után van szerencsém benyujtani interpellácziómat, a mely így hangzik *(olvassa)*:

»Sürgős interpelláczió a miniszterelnökhöz.

Tekintve, hogy az 1898-iki I. törvényczikk 3-ik szakaszában előírt eset beállott és az úgynevezett kiegyezési javaslatok csak szeptember havában lennének esetleg beterjeszthetők a bécsi birodalmi gyűlésre a törvénybe iktatott május 1-je helyett.

Tekintve, hogy köztudomásúlag a magyar és osztrák kormányok a kiegyezés tárgyában hosszasan tárgyaltak, kérdem:

1. milyen szándékai vannak a kormánynak arra az esetre, ha a bécsi birodalmi gyűlés határozatképtelennek bizonyulna?

2. milyen elvek alapján szándékozik a kormány az 1898 : I. törvényczikk 3 ik szakaszának eleget tenni?

3. mikor szándékozik az 1867 : XII. törvényczikk 68. szakasza alapján leendő állandó szabályozás iránt a magyar országgyűlés elé az 1898 iki I. törvényczikk 3. szakaszának értelmében javaslatokat terjeszteni?« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt mondja Kossuth Ferencz képviselő úr, hogy a kormánynak programmal kell birnia; hát kétségtelen, igaza van, nem is gondolom, hogy ezt valaki kétségbe akarná vonni, de azt már nem fogadom el, hogy rám erőszakoltassék, ránk erőszakoltassék, e pártra erőszakoltassék, hogy az ő programmjuk legyen a mienk. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Hát, t. ház, *(Nagy zaj a szélső baloldalon.*

Digitized by Google

Elnök ismételten csenget.) azt mondja Kossuth Ferencz képviselő úr, hogy az ő és pártjának programmja a gazdasági függetlenség. Igen jól tudják és nem tartózkodom kimondani, hogy nekünk ez nem programmunk; *(Helyeslés a jobboldalon.)* ellenkezőleg mi a gazdasági kapcsolatot Ausztriával Magyarország érdekében fentartjuk. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások a szélső baloldalon: De ha nem lehet!)* Ezt őszintén tartjuk, mert az a meggyőződésünk, hogy ezen nagyfontosságú gazdasági kérdést politikai czélokra kihasználni nem szabad, nem lehet, minden erőnkkel arra törekszünk, hogy ezen gazdasági kapcsolatot fentartsuk, biztosítsuk, természetesen a törvény határai között és az ország gazdasági érdekeinek figyelembe vételével. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Már most, t. ház, ezen az úton indult meg a kormány és ez a párt, és ezen az úton jöttek létre *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Elnök csenget.)* a kiegyezési javaslatok, a melyek, gondolom, még márczius, vagy április hónapban a ház asztalára itt letétettek, valamint letétettek Ausztriában is. Most a képviselő urak egy erős szofizmával *(Zaj a baloldalon.)* azt akarják kimagyarázni, hogy az 1898: I. törvényczikk rendelkezéseinek nincs elég téve, mert az osztrák parlament előtt ezen törvényjavaslatok nem feküsznek. Hát, t. ház, én ezt a magyarázatot, ezt az értelmezést el nem fogadom, el nem fogadhatom. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélső baloldalon.)* A Reichsrath szeptemberre össze van híva és azon tisztán házszabályi magyarázatot, hogy mert az egyik ülésszak bezáratott és a másik még nem nyittatott meg, maga után vonja azt, hogy azon javaslatok nem lettek volna beterjesztve, nem fogadom el, nem fogadhatom el, mert nem lenne értelme. *(Helyeslés jobbfelől. Ellenmondás balfelől.)*

T. ház! A magyar kormány és az osztrák kormány közt létrejött megállapodások szerint a javaslatokat az osztrák parlamentben, a mint azt itt e házban szerencsém volt már kinyilatkoztatni, tervbe vették szeptemberben tárgyalás alá venni. Már most, t. ház, ezen megállapodás létrejött a tavaszszal, ezen megállapodás foganatosítása előtt egyáltalában semmi akadály nincsen. A Reichsrath már most, méltóztatnak tudni, össze van híva szeptember 26-ára, tehát a két kormány közötti azon megállapodásnak, hogy a javaslatok ott, mint itt szeptember hó folyamán és folytatólag tárgyalás alá vétessenek, elég van téve. *(Nagy derültség és ellenmondások a bal- és szélső baloldalon. Egy hang a szélső baloldalon: Lesz-e belőle törvény?)*

Erre való tekintetből nem látom eljöttnek az időt arra, *(Mozgás és zaj. Elnök csenget.)* hogy az 1898: I. törvényczikk 3. §-ában adott utasításnak ez idő szerint megfelelni kötelességem volna. Az a nézetem, hogy ma még nem konstatálható az, hogy Ausztriában a javaslatok tárgyalása lehetetlen; *(Mozgás a szélső baloldalon.)* nem konstatálhatom azt, hogy ennek következtében az 1896: I. t.-cz. 3. §-ában megállapított intézkedés szüksége beállt volna, *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondások a szélső baloldalon. Felkiáltások: Majd januárban, úgy-e? Elnök csenget.)* annál kevésbbé, t. ház, mert ezen megállapodásról itt a házban nyilatkoztam, a mely nyilatkozatot lehetséges, hogy egyesek nem helyeseltek, lehetséges, hogy mások helyeseltek, *(Derültség balfelől.)* de tényleg a nyilatkozat megtörtént és hiába, ezen megállapodásokhoz kell, hogy magamat tartsam, a mint hogy tartom is, *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* annál is inkább tartom, mert az ország érdekében levőnek tartom mindenek felett arra törekedni, hogy az a gazdasági kapcsolat, a melyet Kossuth Ferencz képviselő úr semmi körülmények között nem akar és nem gondolja meg, hogy politikai czéljait követve, esetleg gazdasági érdekeit az országnak tönkreteszi . . . *(Helyeslés a jobboldalon. Hosszantartó, zajos ellenmondások a szélső baloldalon. Elnök csenget. Hosszantartó, meg-megújuló nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek képviselő urak!

Kubik Béla: Dobokában beszélhet így, de nem itt. *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. képviselő urak, meg akarják hallani a kiegyezésre vonatkozó nézeteimet, vagy nem? *(Folytonos zaj a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* A hozandó határozatokat attól akarják függővé tenni . . . *(Zaj balfelől.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek itt a baloldalon, mert kénytelen leszek személyenként megnevezni. *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Lehetetlen meghallgatni!)* Dehogy lehetetlen! Csendet kérek!

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: A hozandó határozatokat akarják a képviselő urak függővé tenni attól, a mit mondok, tehát méltóztassanak meghallgatni, azután belátásuk szerint határozni. *(Helyeslés a jobboldalon, mozgás balfelől.)*

T. ház! Miután az elmondott álláspontom és a megállapodásoknak megfelelően előttünk áll a Reichsrath összehivása folytán *(Halljuk! Halljuk!)* a beterjesztett javaslatok tárgyalásának lehetősége: ez idő szerint semmi néven nevezendő intézkedéseket tenni nem látok szükségesnek. *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Gondoltuk!)*

A mint már mondottam és a tények következtében lehet ezt is gondolni, Ausztriában esetleg a kiegyezési javaslatok érdemleges tárgyalása nem lesz lehetséges; *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Bizonyos! Halljuk! Halljuk!)* mentül

Digitized by Google

előbb, a mint meggyőződést szerez a kormány arról, hogy a tárgyalások ottan eredményre nem vezethetnek, kötelességének fogja tartani az 1867 : XII. tcz. 68. §-a, valamint az 1898 : I. tcz. 3. §-ában előírt rendelkezéseknek megfelelően a szükséges intézkedéseket megtenni. *(Helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Mik azok? Halljuk! Halljuk!)* Addig, t. ház, türelemmel lenni méltóztassék. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)*

T. ház! Méltóztatnak azt kérdezni, hogy mi az? Hát, t. ház, bocsánatot kérek, a politikai életnek vannak bizonyos általános szabályai. Nem lehet eltagadni egy tárgyalás alatt levő kérdésre vonatkozólag igenis jogosultságát annak, hogy a kormánytól programmot követeljenek. *(Mozgás és zaj a szélső baloldalon.)* De azt, t. ház, hogy egy talán bekövetkezhető esetleges kérdésre vonatkozólag én itt programmot adjak: azt, bocsánatot kérek, semminemű parlamenti szabály nem követelheti. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Igenis a kormánynak kötelessége lesz a törvényes gondoskodást el nem mulasztani; kötelessége lesz a háznak esetleg javaslatokat beterjeszteni és a továbbiak iránt indítványt tenni. De, t. ház, ez idő szerint a részletes javaslatokat nem terjeszthetem elő, mert kecsegtet a remény, hogy azokra egyáltalában szükség sem lesz. Ha majd előterjesztem, akkor méltóztassék bírálni. Egyet azonban ismétlek, hogy a kormány álláspontja az, hogy — a mit már elmondottam — az 1867. évi XII. törvényczikk 68. §-a és az 1898. évi I. törvényczikk 3. §-a érvényesüljön, de bocsánatot kérek, ebből még nem következik, hogy az a programm, a melyet itt Kossuth Ferencz képviselő úr felállított, a mienk legyen. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.)* Terrorizmussal nem fogjuk magunkat leszoríttatni azon térről, a melyen állunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj; ellenmondások a baloldalon. Elnök csenget.)* a kötelesség teljesítésétől nem téríthetnek el bennünket sohasem.

Ezeket, t. ház, mint elmondandókat ez idő szerint e kérdésre vonatkozólag elmondottam; kérem válaszomat tudomásul venni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon, ellenmondás és zaj a baloldalon.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Azt hiszem, mondanom sem kell azt, hogy a miniszterelnök úr válasza engem ki nem elégít, *(Helyeslés a baloldalon, zaj a jobboldalon.)* ellenben úgy látszik, igen kielégíti a t. túloldalt; de hogyha összességükben és egyenként megkérdeznék, hogy tulajdonképen mit helyeseltek, nem tudnának feleletet adni, mert most még más tény nincs, mint az osztrák Reichsrath összehívása. Ez lelkesíti őket ennyire?

Kubik Béla: Nem az, hanem a három millió! *(Nagy derültség a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek.

Kossuth Ferencz: Más információt, más értesítést a miniszterelnök úr nem adott, én tehát megvallom, hogy csodálkozom azon, hogy oda jutottunk már a magyar országgyűlésen, hogy egy nagy párt fellelkesül azon, hogy az osztrák Reichsrath összehívatik. *(Élénk derültség balfelől. Zaj. Elnök csenget.)*

Kötelességem még a t. miniszterelnök úrnak egy mondása ellen, mint magyar embernek, határozottan tiltakoznom. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. miniszterelnök úr azt mondta, hogy a gazdasági önállóság tönkretenné Magyarországot. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Botrány! Gyalázat! Nagy zaj. Ellenmondások jobbfelől. Elnök csenget.)* Én azt, mint magyar ember, el nem ismerhetem soha, hogy a magyar ember olyan gyámoltalan, olyan együgyű lenne, hogy a mikor a legkisebb, legszegényebb nemzetek is saját lábukon meg tudnak állani, — az egész világon csakis Magyarország menne tönkre, ha saját lábain állana. *(Egy hang a szélső baloldalon: Éljen a miniszterelnök! Nagy zaj.)* Magyarország még nem jutott odáig, hogy gyámság alá vegyék, még akkor sem, ha Bánffy Dezső jelentkezik gyámatyának. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Még azt kénytelen vagyok felemlíteni, hogy a t. miniszterelnök úr azt mondja, hogy én programmot akartam felállítani, ő pedig megelégszik azzal a programmal, a melyet felállított, illetőleg hogy hozzájárult ahhoz, hogy összehívják a Reichsrathot. Az én programmom nagyon ismeretes; az én programmom olyan ismeretes, hogy az évszázados programm. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mindig volt Magyarországon 350 év óta valaki, a ki ezt a programmot képviselte. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* 350 évet megelőző periodusban pedig nemcsak valaki, de az egész ország.

T. ház! Ismétlem azt, hogy a kormányoknak világos programmal kell birniok oly kérdések felől, a melyek az országnak legfontosabb kérdései *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* s nem elégséges azt mondani, hogy majd ezen és azon törvényeknek az elvei alapján fogunk intézkedni, kivált mikor már az intézkedés is, melyet jeleznek, világosan ellentmond azon törvényeknek, melyekre hivatkozott a t. miniszterelnök úr. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Tehát én határozottan kijelentem, hogy engem ki nem elégít a t. miniszterelnök úr felelete és nem hiszem, hogy Magyarországon független érzésű ember volna, a kit ez kielégít. *(Élénk éljenzés a szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Elnök: Következik a szavazás. A kérdés az: tudomásúl veszi-e a ház a miniszterelnök feleletét? Igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik.)* Többség. A ház tudomásúl vette.

A másik két interpelláló úr kérte interpellációjának holnapra halasztását, miután az idő nagyon előrehaladott.

A napirend meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 15 perczkor.)

321. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 7-én, szerdán,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Vörös László szabadságoltatása. — Kérvények bemutatása. — Forgách Antal gr. igazolása. — Indítványok- és interpellációk könyvének felolvasása. — Napirend. — Visontai Soma interpellációja a miniszterelnökhöz, az orosz czár békemanifesztuma tárgyában. — Mócsy Antal interpellációja a belügyminiszterhez, a serdülő ifjuság erkölcse védelmének tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, Darányi Ignácz, b. Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet Nyegre László jegyző úr vezeti; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Molnár Antal, az ellene felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a mult ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 6-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van valakinek észrevétele? *(Nincs!)* Ha nincsen, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Vörösss László képviselő szeptember hónapra terjedő szabadságidőt kér.

A ház megadja.

Bemutatom Nóráp községi lakosoknak Bauer Antal, —

Zagyvaróna község lakosainak gróf Berchthold Arthur, —

Gödényháza község lakosainak Szentpály Jenő, —

Ozora község lakosainak Rátkay László képviselő által beadott kérvényeit a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt

Bölcske és Harta községi lakosoknak Rátkay László képviselő által beadott kérvényét a királyi kisebb haszonvételi jogok kártalanítása tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Molnár Antal jegyző: Psik Lajos, az igazoló állandó bizottság előadója!

Psik Lajos előadó: T. ház! Az igazoló állandó bizottság tegnap tartott ülésében gróf Forgách Antal, Nógrád vármegye balassagyarmati választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő megbizó-levelét megvizsgálta és miután azt a törvény kellékeinek megfelelően kiállítottnak találta, s a megválasztás óta a 30 napi határidő már eltelt s a választás ellen kérvény nem adatott be, nevezett képviselőt végleg igazolt képviselőnek kimondotta.

Van szerencsém az erre vonatkozó iratokat bemutatni.

Elnök: Gróf Forgách Antal képviselő végleg igazolt képviselőnek jelentetik ki és az első osztályba soroztatik.

Következik az indítvány- és az interpellácziónális könyv felolvasása.

Molnár Antal jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy az indítványkönyvben nincs újabb bejegyzés.

Az interpellácziós könyvbe pedig be vannak jegyezve Visontai Soma és Mócsy Antal képviselő uraknak a tegnapi ülésről visszamaradt interpellácziói.

Elnök: Az ülés végén a szokott időben fognak előterjesztetni.

Következik a napirend meghatározása feletti vita folytatása.

Lakatos Miklós jegyző: Gulner Gyula!

Gulner Gyula: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Tegnapelőtt azt mondotta Pulszky

Digitized by Google

Ágost t. képviselőtársam, hogy ma nincsenek rendkivüli esetek, nincsenek rendkivüli emberek.

Csalódik a t. képviselő úr, mert a mai eset is azt bizonyítja, hogy igenis vannak rendkivüli esetek és vannak rendkivüli emberek, vagy ha jobban tetszik, vannak rendkivüli államférfiak.

Lehetséges, hogy a t. kormányelnök úr s a t. túloldal előtt normális időnek tűnik fel, ha az ország legéletbevágóbb kérdései provizóriumokkal tartatnak fenn; lehetséges, hogy a t. túloldal azt is normális helyzetnek tartja, ha az ország életbevágó gazdasági kérdéseiben úgynevezett állapotok léteznek a törvényes rendezés helyett; lehet, hogy az is normális a t. túloldal előtt, hogy annak a másik félnek, a melylyel Magyarországnak közgazdaságára nézve kiegyeznie kellene, parlamentje oly helyzetben van, hogy hol kinyitják, hol becsukják, a kongruens javaslatok hol feltűnnek, hol letűnnek a láthatárról; lehetséges, hogy azt is normális állapotnak tartják, hogy egy rendkivüli államférfiú ugyanazon dologról mást mond deczemberben s mást szeptemberben; (*Derültség és tetszés a baloldalon.*) lehetséges, hogy az is normális állapotnak tűnik fel a t. túloldal előtt, hogy azon rendkivüli államférfiú, midőn felszólíttatott, hogy az ország legvitálisabb érdekei iránt nyujtson tájékozást, engedjen tisztán látni ezekben a kérdésekben, a melyek az országot legközelebbről érdeklik, a nyilvánosság előtt csak dodonai kijelentésekre szorítkozik, (*Úgy van! balfelől.*) a melyeket majd alkalomadtán vagy igy vagy amúgy lehet magyarázni. Lehet, hogy önök előtt az is normális állapot, hogy három és fél hónap alatt le kellene tárgyalni a költségvetést, 18 úgynevezett kiegyezési javaslatot, egyezségre jutni a quóta tekintetében, mondom, ez mind lehetséges, hogy a t. túloldal ezt rendes, normális helyzetnek, rendes, normális állapotnak tartja. Mi azonban, t. képviselőház, a kik a parlamentárizmust komolyan akarjuk értelmezni s nem tartjuk azt üres formának, hanem cselekvő részt követelünk abban a nemzet számára is; mi, a kik a parlamentárizmust nem arra valónak tartjuk, hogy az pártérdekeket szolgáljon, nem arra valónak, hogy azáltal könnyü szerrel, kényelmesen, sokszor a nemzet valódi czéljaival ellenkező czélok valósíttassanak meg; (*Úgy van! balfelől.*) mi, a kik azt tartjuk, hogy a parlamentárizmus nem arra való, hogy sokszor a nemzetével nem egészen azonos érdekek könnyü szerrel eltakartassanak, hanem azt akarjuk, hogy a nemzet akarata érvényesüljön a parlamentárizmusban, hogy az legyen egy élő organizmus, mely a nemzet jogait, alkotmányát, szabadságát és érdekeit megvédelmezni, boldogúlását munkálni hivatva van; mi, a kik azt tartjuk, hogy a nemzet legvitálisabb érdekei mögött nem szabad bujósdit játszani, nem szabad az ország legvitálisabb érdekeit koczkázatnak, kényszerhelyzetnek kitenni: mi igenis arról erősen meg vagyunk győződve, hogy ezek nem normális idők. Erősen meg vagyunk győződve arról, hogy az a férfiú, a ki ma Magyarország politikáját állásánál fogva vezetni hivatva van, az rendkivüli ember, igenis, az rendkivüli államférfiú. (*Derültség. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*)

Ez az oka, t. ház, ennek a vitának; mert mi látni akarunk tisztán, látni világosan. Mert itt nem az önök házi dolgáról van szó, (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.*) hanem itt az ország legéletbevágóbb kérdéseiről van szó, a melyeknek ilyen, vagy amolyan eldőlte és az országnak kellő időben való felvilágosítása arra alkalmas, hogy megpecsételje az ország sorsát hosszú időkön keresztül. (*Úgy van! Úgy van! balfelől.*)

De hát azt mondja Gajári t. képviselőtársam: »vajjon van-e az országban valaki, — úgymond — még gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamat sem véve ki, a ki ne tudná egész határozottsággal, hogy a kormány programmja a kiegyezési kérdéseket illetőleg milyen; vajjon behunyják-e szemüket az eddigi fejleményekkel szemben és megtagadják azokat, a miket az országban mindenki tud, csak talán az ellenzéki képviselő urak nem?«

Tehát mindenki tudja, azt mondja t. képviselőtársam, de én mégis bátor vagyok vele szemben azt mondani, hogy igen nagyon számosan vannak bizonyára t. képviselőtársam soraiban is, a kik nem tudják a kormány programmját, mert nem is tudhatják.

Hiszen a programm nem annyiból áll, t. ház, hogy hát: Ausztriában összehívták szeptember 26 ára a Reichsrathot, addig tehát ne csináljunk semmit. A programm abból is áll, hogy mik a czéljai, mik a szándékai a kormánynak, miket van eltökélve a kormány tenni, cselekedni arra az esetre, ama valószínűbb esetre, a mi előállani fog akkor, ha az osztrák Reichsrath fel fogja mondani a szolgálatot, ha az osztrák Reichsrath működni képtelen. Hát, t. ház, a programmnak ezt is kellene tartalmaznia. Már pedig mit mond erre vonatkozólag a t. miniszterelnök úr? A t. miniszterelnök úr világosan megmondja: »A hozandó határozatokat akarják a t. képviselő urak függővé tenni attól, a mit mondok, tehát méltóztassanak meghallgatni, azután belátásuk szerint intézkedni. Mint már mondottam, és a tények következtében el lehet ezt is gondolni, Ausztriában esetleg a kiegyezési javaslatok érdemleges tárgyalása nem lesz lehetséges; mentül előbb, a mint meggyőződést szerez a kormány arról, hogy a tárgyalások ottan eredményre nem ve-

Digitized by Google

zethetnek, kötelességének fogja tartani az 1867. évi XII. törvényczikk 68. §-ában, valamint az 1898. évi I. törvényczikk 3. §-ában előírt rendelkezéseknek megfelelően a szükséges intézkedéseket megtenni.«

Ez tehát a programm. Hivatkozik a t. miniszterelnök úr az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ára és hivatkozik az 1898: I. törvényczikk, vagyis a provizórium-törvénynek 3. §-ára.

Hát tudják-e önök, Gajári Ödön t. képviselőtársam talán kivételesen tudhatja, de tudjuk-e mi és tudja-e az ország, pedig talán az országot is érdekelheti, hogy a miniszterelnök úr az 1867: XII. törvényczikk 68. §-át miként fogja értelmezni majd 3—4 hét múlva, úgy-e, a mint azt tavaly deczemberben értelmezte, a mikor hozzájárult gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam közjogi fejtegetéseihez, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* a mivel megszerezte magának a közjogi alapon álló ellenzéknek a támogatását, vagy pedig úgy fogja-e értelmezni, mint a hogy most igyekszik, 1898. szeptember 5-én vagy 6-án?

Tudja-e a t. képviselő úr, tudják-e a t. túloldal tagjai, tudjuk-e mi, tudja-e az ország azt, hogy az úgynevezett provizórium-törvényt úgy fogja-e értelmezni a t. miniszterelnök úr, mint értelmezte tavaly deczemberben, mikor azon törvényt megalkottuk, vagy pedig, mint azt most értelmezni igyekszik, 6—7 hónappal később? Vagy talán még egy harmadik értelmezést is fog a t. miniszterelnök úr, ha szükséges lesz, belemagyarázni a törvénybe?

De ha tudja a t. képviselő úr, vagy tudja önök közül bárki is a programmnak ezt az integráns részét; ha tudja, hogy mit szándékoznak tenni arra az esetre, ha az alkotmányos Ausztriával nem jöhet létre a kiegyezés, hát ugyan kérem, miért rejtik véka alá a bölcseségüket? Hiszen nem hazafias és nem okos cselekedet az ország közvéleménye előtt eltakarni azt, a mi őt a legkomolyabban érdekli, s nem okos cselekedet, mesterségesen fentartani, ha megszüntethetik egy kijelentéssel, az ország tájékozatlanságát, a kereskedővilág bizonytalanságát? ha megszüntethetik a keletkező izgalmat.

De hát mit mond a t. miniszterelnök úr erre a programmra? Ez egyszersmind megczáfolja t. képviselőtársamat, Gajári Ödönt. A t. miniszterelnök úr azt mondja *(olvassa)*: »Méltóztatnak azt kérdezni, hogy mi az?« — már tudniillik az, a mit ő tenni fog arra az esetre, — »Hát, t. ház, bocsánatot kérek, a politikai életnek vannak bizonyos általános szabályai. Nem lehet eltagadni egy tárgyalás alatt levő kérdésre vonatkozólag igenis jogosúltságát annak, hogy a kormánytól programmot követeljenek.« Gajári t. képviselőtársam azonban tudja azt a programmot, a melynek megadását a t. miniszterelnök úr most itten expressis verbis megtagadja.

A t. miniszterelnök úr azt mondja előbb felolvasott nyilatkozatában, hogy ezek a kérdések tárgyalás alatt vannak és másutt, házi körében, a t. szabadelvű párt értekezletén azt mondja, hogy a kormány biztosítva van mindenféle meglepetések ellen. Mit tesz ez józan eszű ember előtt? Azt, hogy a kormány el van készülve erre az eshetőségre is, hogy megállapodott bizonyos cselekvési irányban, ha Ausztriával az alkotmányos kiegyezés létre nem jöhet. Tehát itt tárgyalás alatt van, ott már nem kell félni a meglepetésektől, mert meg vannak a megállapodások, sőt, ha hinni lehet a félhivatalos kommünikének, akkor ezen megállapodások már az osztrák kormánynyal is megtörténtek.

Ez a két nyilatkozat nemcsak hogy nem fedi egymást, hanem egymással homlokegyenest ellenkezik. Mert vagy van a t. kormánynak e részben megállapodása, s akkor az nincsen tárgyalás alatt, ha pedig tárgyalás alatt van, akkor nem áll az, a mit a t. miniszterelnök úr más helyütt, saját pártja keblében mondott, hogy ezek a megállapodások már megvannak, és nem áll az, a mit az országnak tudtul adatott a félhivatalos kommuniké útján.

Szeretném tudni, hogy micsoda megállapodásokat ért a t. miniszterelnök úr? Saját kormányának megállapodását-e, vagy pedig, a mint azt elárúlja a bécsi félhivatalos kommüniké, ért egy megállapodást arra az esetre, a melyet ő az önálló rendelkezés alapján teendő intézkedésekre kontemplál, ért egy megállapodást az osztrák kormánynyal is? Az elsőben értem, ha a t. kormánynak megállapodása van, ez az ő joga, sőt kötelessége. A második értelmű megállapodást ezekre az úgynevezett önálló rendelkezés alapján teendő intézkedésekre az osztrák minisztériummal egyenesen alkotmányellenesnek tartom. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha önálló rendelkezés alapján rendeztetik be Magyarország gazdasági élete, ehhez az osztrák miniszterium hozzájárulása nem szükséges, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* ez a magyar királynak és a magyar törvényhozásnak joga, ehhez nem kell kieszközölni az osztrák kormány hozzájárulását, mert ez egyenesen közjogunk ellenére történnék. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezért teljesen érthetetlen előttem, hogy a t. kormány, ha van neki megállapodása ezen előre nem látott, de valószínű esetre, hogy tudniillik, ha nem jön létre kiegyezés az alkotmányos Ausztriával, miért nem mondja ezt meg most, idejében az országnak? Hiszen ez nem tárgyalás alatt levő dolog; ezek a megállapodások nem lehettek alku tárgyai a t. kormány és az osztrák miniszterium között, ezek a megállapodások

Digitized by Google

tisztán a magyar király, a magyar kormány és a magyar törvényhozás között intézendők el és ezekbe beleszólása semmiféle osztrák kormánynak közjogunk szerint nincs és nem lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogyha a t. kormány ezekbe az osztrák kormánynak beleszólást enged, ha bizonyos feltételeket enged magának előiratni akár a viszonosság tekintetében, akár más tekintetben, ez egyenesen közjogunk, egyenesen alkotmányunk ellen van. Akkor a t. kormány nem tett volna kevesebbet, mint hogy elhomályosítani igyekezett Magyarországnak e tekintetben tisztán álló közjogát.

Már most mondja meg Gajári Ödön t. képviselőtársam, — mert hiszen ő tudja és szerinte mindenki tudja, hogy mit higyjünk, — tárgyalás alatt vannak-e ezek a kérdések még, vagy megvannak-e a megállapodások, és ha megvannak, önmagában állapodott-e meg a kormány, vagy pedig az osztrák miniszteriumok? Mert, a t. kormány nyilatkozatában mind a kettő benne van.

Egy dolog azonban kirívóan előtérbe van állítva a t. miniszterelnök úr nyilatkozatában, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* s ez az, hogy Ausztriával a vámterületi közösséget minden áron fenn kell tartani, *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* sőt a t. miniszterelnök úr jónak látta, mondhatnám nem átallotta ezen kijelentését megargumentálni még egy oly nyilatkozattal is, hogy tudniillik a gazdasági különválás, Magyarország önálló gazdasági berendezkedése tönkretenné az országot. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Nem tudom igazán, mit csodáljak ebben a nyilatkozatban inkább, azt a véghetetlen könnyelműséget-e, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* melyet a t. miniszterelnök úr felmutat akkor, midőn a másik alkuvó fél előtt önmagától veti el leghatékonyabb fegyverét; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* azt a határtalan könnyelműséget-e, a melylyel a miniszterelnök úr egy bombasztikus frázis kedvéért az ország összes érdekeit meztelenre levetkőzteti alkuvás közben; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* vagy pedig azt a tiszteletlenséget csodáljam-e, a melylyel a miniszterelnök úr Deák Ferencz alkotása, az 1867. évi XII. törvényczikk ellen viseltetik, a melybe pedig folytonosan belekapaszkodik, mikor rá szüksége van, s a mely nyiltan, expressis verbis fentartotta Magyarországnak a külön berendezkedés jogát, a külön vámterületet; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* vagy azt a tiszteletlenséget csodáljam-e, a melylyel a t. miniszterelnök úr saját törvénye, az 1898. évi I. törvényczikk ellen viseltetik, *(Élénk tetszés, helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.)* a melyben szintén benne van Magyarországnak az önálló vámterülethez való joga?

De hát, úgylátszik, hogy a t. miniszterelnök úr azért engedte magát erre az argumentáczióra ragadtatni, mert máskép nem sikerülne az a, — bocsánat a kifejezésért, de hirtelen nem jut más eszembe, — az a kétszínű játék. Felfelé, Ausztria felé teljes odaadást mutatni, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* nehogy odaát a felsőbb körökben arra a meggyőződésre jussanak, hogy Magyarország alkalmasnak találja e pillanatot életre kelteni azt az alvó jogát, a mely, még ha törvénybe nem volna is iktatva, minden nemzetet megillet, *(Élénk helyeslés és taps a szélső baloldalon.)* s megilleti Magyarországot annyival inkább, mert élő, királyi esküvel szentesített törvények biztosítják. Ki kell tehát jelenteni urbi et orbi mindenütt a legnagyobb nyomatékkal azt, hogy a vámterületi közösség pedig mindenekelőtt fentartandó. Hogy pedig idelenn megmaradjunk nagy hazafiaknak, s az látszassék rólunk, hogy mi a törvényes álláspontól nem térünk el, hogy mi végrehajtjuk azt, a mi Deák Ferencz törvényében meg van írva, hogy mi végrehajtjuk azt, a miről csak ez esztendő elején magunk alkottunk törvényt, itt azt mondjuk: de meg van a külön rendelkezés, Magyarország ezt külön rendelkezési joga alapján cselekszi, mert a törvényes álláspontól a mi kormányunk ugyan egy hajszálnyit sem tér el.

Hát, t. ház, ha ez nem kaczérkodás, ha ez nem könnyelmű játék a szavakkal, az országnak ily fontos, ily vitális érdekével szemben, akkor én nem tudom, hogy mi a Janus-arcz, akkor én nem tudom, hogy mi a kaczérkodás, akkor én nem tudom, hogy mi a könnyelmű játék bármely kérdésben. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső balaldalon.)*

Lefelé önálló berendezkedés egységes osztrák-magyar vámterülettel, felfelé és átfelé pedig a vámterületi közösség iránti törekvésnek módfeletti, szükségnélküli fitogtatása minden nyilatkozatban: ez az a kétszínű játék, melyet nem ért meg senki, a melyből, ne vegye rossz néven a t. miniszterelnök úr, minden ember meg van győződve, — kérdezze meg künn az ország közvéleményét, — mindenki szomorúan el van készülve arra, hogy Magyarország ebben a játékban a rövidebbet húzza, hogy Magyarországot lefőzik ennél az alkunál. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azután, t. ház, az osztrák alaptörvény 14-dik §-ával egyszer nem állt szóba a t. miniszterelnök úr; ma már szóba áll. Egyszer provizorium által rendezi a kérdést, most pedig állandóan akarja ugyanoly alapra rendezni, mert nem is tehet egyebet. Hiszen az 1898. évi I. törvényczikk nem provizoriális intézkedésekre utasítja a t. kormányt, hanem utasítja arra, hogy Magyarország gazdasági életét az adott esetben, akkor, a

Digitized by Google

mikor és a hogyan a törvény elősorolja, állandóan rendezze. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Bizonyítja ezt Pulszky Ágost t. képviselőtársam taglejtésével is. Hát kérem őt, nyugtassa meg hát az országot, szólaljon fel ebben a vitában minél előbb, hogy tisztán lássunk és világosítson fel bennünket.

Állandó rendezés-e az, ha feltéve, — mert ebbe minden belemagyarázható, — hogy Magyarország meghozza az úgynevezett állandó berendezési törvényt, amott a megfelelő intézkedéseket életbeléptetik a 14. §. alapján? Állandó rendezés-e ez akkor, a mikor az osztrák alaptörvény azt rendeli, hogy a Reichsrath összehívása után félesztendő múlva revizió alá veszi azon intézkedéseket, melyek a 14. §. alapján történtek? Nincs-e tehát kiszolgáltatva az osztrák Reichsrath egy későbbi elhatározásának a magyar törvényhozás megállapodása? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Hát ezt állandó intézkedésnek tartja-e a t. képviselőház, vagy a t. kormány és azt hiszi-e, hogy evvel meg lehet felelni egyfelől Magyarország önálló gazdasági berendezésének, másfelől az 1898. évi I. törvényczikk azon imperativ intézkedésének, hogy végre valahára az ország közgazdasági élete kijusson a mostani bizonytalan helyzetből és állandóan legyen rendezve? Nem, t. képviselőház. Ismétlem, ez nem egyéb, mint kaczérkodás lefelé, mint kaczérkodás felfelé, játék a szavakkal. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Egyet azonban hiszek önökről és ez az, hogy minden áron képesek lesznek önök a vámterület közösségét fentartani, mert az önök saját hatalmi érdekeinek czéljaira szolgál.

Két törvényünk van, t. képviselőház, az 1867:XII. törvényczikk és az 1898:I. törvényczikk, a mely mind a kettő nyiltan és utólagosan fentartja Magyarországnak önálló rendelkezését, ha úgy tetszik, a külön vámterületet; két ilyen törvényünk van, a melyeknek mindegyike élő törvény. És a mikor ezeknek a törvényeknek magyarázatáról van szó, akkor a helyett, hogy a t. miniszterelnök úr a hermeneutika azon legegyszerűbb s legelemibb szabályához folyamodnék, hogy a törvénynek azt az értelmet adja, a melyet annak világos és félre nem érthető szavai adnak, a t. miniszter úr mindenféle okoskodással abból a törvényből egy mást, annak ellenkezőjét akarja kimagyarázni.

Rossz szolgálatot tesz ezzel a miniszterelnök úr lefelé és felfelé. Megtanít bennünket arra, hogy az ország törvényeiben válogatni lehet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Magyarország ezredéves fennállását, t. képviselőház, nagyrészben annak köszönheti, hogy minden időkben kitartással ragaszkodott alkotmányos szabadságához, és minden időkben élt benne a szentesített törvények iránti tisztelet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha a miniszterelnök úr tényeivel, okoskodásával, törvények félremagyarázásával arra tanít meg bennünket, hogy vannak törvényeink, melyek nem egyebek holt betűnél, melyek nem egyebek, papírra rótt hideg kifejezéseinél a király és a nemzet akaratának: akkor, t. ház, nagyon rossz szolgálatot tesz a miniszterelnök úr lefelé és felfelé egyaránt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha arra tanít meg bennünket a miniszterelnök úr, hogy vannak törvények, a melyeket nem lehet végrehajtani akkor sem, a mikor azon feltételek bekövetkeztek, a melyekhez azoknak életrekeltése fűzve volt, akkor ez az én szememben már több a könnyelműségnél, több a szolgálatkészségnél, ez már kockajáték a nemzet jövőjével, a nemzet nyugalmával. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszter úr, — az imént fel is olvastam, — hogy a politikai életnek vannak általános szabályai. Igenis vannak, t. képviselőház. Vannak általános szabályai a politikai életnek; ilyennek tartom én, hogy egy férfiú, a ki politikával foglalkozik, a ki állásánál fogva a nemzet politikai vezetésére és irányítására van hivatva, ugyanazon dologról ugyanoly viszonyok között ne mondjon mást deczemberben, mint a mit mondott szeptemberben. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ne jöjjön se a saját nyilatkozatával, se a saját törvényével ellenkezésbe; ne kaczérkodjék felfelé a vámterületi közösséggel, lefelé pedig Magyarország önálló rendelkezési jogával. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ne bújkáljon a világosság elől, ne tegye ki az országot kényszerhelyzeteknek, ne vegye el más politikai pártok programmját, tisztelje az ország polgárainak jogát a közkormányzat minden terén, és ne azon törje a fejét, hogy miként lehetne az ország egyik vagy másik szentesített törvényét félremagyarázni, azon törvényekben az országnak biztosított jogokból valamit lealkudni. Ne tegye a parlamantarizmust üres formasággá, a mely csak pártczélok szolgálatára alkalmas, de töltse meg azt a nemzeti szuverenitás tartalmával is. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezeket tartom én a politikai élet általános szabályainak, és mert ezekből a t. miniszterelnök úr egyiket sem tartotta meg, én javaslatát nem fogadom el. *(Hosszantartó, lelkes éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk! Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Hol a vádlott! Minek bujkál?)* A t. miniszterelnök úr a tegnapi napon Kossuth Ferencz t. képviselőtársam interpellációjára adott

Digitized by Google

válaszában nem nyilatkozott arra vonatkozólag, hogy a kiegyezési kérdésekben mi fog történni, miféle intézkedések fognak tétetni arra az esetre, ha a monarchia másik államával a vám- és kereskedelmi szövetséget alkotmányos úton megkötni nem sikerül. A dolog természetében fekszik, hogy ebből nekünk a konzequenciákat le kell vonnunk. A konzequenczia pedig, miként azt t. barátom gróf Apponyi Albert a tegnapi napon formulázta, abban áll, hogy mi mindaddig, míg mi ebben a kérdésben kimerítő részletes tájékozást nem kapunk a kormánytól, semmiféle napirendhez hozzá nem járulunk *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és ebben az irányban minden rendelkezésünkre álló törvényes és a házszabályok által megengedett eszközzel élni fogunk. Mert ha egyszer egy bizonyos álláspontra helyezkedünk, a melynek szükségességét a helyzetből kifolyólag felismerjük, akkor fél úton meg nem állhatunk, hanem ezen az úton végig kell mennünk és a mint mondám, a konzequenciát le is kell vonnunk. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Rövid felszólalásom végén vissza fogok erre a kérdésre térni. Megelőzőleg azonban Gajári Ödön t. képviselőtársam felszólalásával kapcsolatban a helyzetre vonatkozólag is néhány objekcziót kivánok tenni és pedig abban az értelemben, a mely értelemben ezt a kérdést a tegnapi napon gróf Apponyi Albert t. barátom felvetette.

Gajári Ödön t. képviselőtársam a tegnapi napon az őszinteségre hivatkozva, azon kérdést intézte önmagához, hogy vajjon ezen vita tulajdonképeni természete mögött mi rejtőzik? És ő beszéde további folyamán meg is felelt erre, azt mondván: »Mondják meg inkább egyenesen a t. képviselőtársaim, az egyik árnyalat az egyik tekintetből, a másik árnyalat a másik tekintetből, hogy állást akar foglalni már eleve az ellen az értelmezés ellen, a miként mi az 1898: I. törvényczikket értelmezzük.« Ebből kifolyólag az ő védekezése az, hogy a mi felszólalásunknak tulajdonképen komoly czélja és komoly értelme nincs; ez csak demonstrativ karakterrel bir és szólásviszketegből, vagy nem tudom miből származik, de tulajdonképeni tartalma, igazi czélja a parlamenti tárgyalások értelmében nincsen. Hát azt hiszi t. képviselőtársam, hogy itt ebben a parlamentben valami gyönyörűség felszólalni, vagy vitatkozni? *(Derültség a bal- és szélső bal oldalon.)* Itt, t. ház, a hol a parlamenti életnek és parlamanti munkálkodásnak minden erkölcsi alapja lábbal tiportatik? *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Itt, a hol elvekről hiába beszélünk, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a hol argumentumokkal hiába jövünk elő, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* a hol irányzatokat és törekvéseket hiába lanszirozunk; itt, t. ház, a hol, miként ma már kezd kidomborodni, a kötelező politikai szónak semmi értelme és értéke nincsen? *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Iványka Oszkár: Csak pénz és viczinális! *(Derültség balfelől.)*

Rakovszky István: Viczinális és pénz!

Horánszky Nándor: Itt, a hol a t. miniszterelnök úr tegnap a tárgyalás folyamán azt is kijelenté, hogy az önálló vámterület esetleges életbeléptetése mellett az ország tönkremenne; *(Mozgás és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* a mi először nem való, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és ilyent csak az mondhat, a ki közgazdasági élet igazi tartalmáról, tartalmának még abc-jéről sem bir fogalommal. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Itt, a hol az országot a miniszterelnöki székből megszégyenítik, megpirítják, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* hogy ez az ország olyan nyomorult, olyan hitvány, mint a minő ezen a földgömbön más nincs, mert hogyha akár proprio motu, akár a viszonyok erejénél fogva kénytelen lesz az önálló vámterület alapján berendezkedni, akkor tönkremegy. *(Élénk ellenmondás és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Itt, a hol a t. miniszterelnök úr ezen kijelentésével egyenesen kiszolgáltatja magát a monarchia másik állama kormányának, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert hiszen hivatkozhatnak majd rája, hogy »te neked ezen ország érdekében az önálló vámterületet elfogadni teljes lehetetlenség, mert hiszen az országot a tönkremenésnek kitenni csak nem szabad«.

Iványka Oszkár: Az utolsó piaczi kofa sem tesz ilyent! *(Mozgás.)*

Horánszky Nándor: Itt, a hol a miniszterelnök úr a deczemberi viták alkalmával egyebek között a következőt is mondotta *(Halljuk! Halljuk!)* — saját szavait és nem a hozzájok fűzhető kombinácziókat idézem —: »Törekvésünk az, hogy a vámszövetséget létrehozzuk május elsejéig és hogyha nem sikerül létrehoznunk, létrehozzuk esetleg a kereskedelmi szerződést és létrehozzuk a külön vámterületet is«. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: No hát! Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Tehát ezt, mint másik alternativát állította oda . . .

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Tessék folytatni, a mit mondtam.

Horánszky Nándor: Folytatnám szivesen, de a beszéd nincs nálam. De mondhatom, hogy ezzel ellentétben egy betű sincs benne, mert ez egy önálló kijelentés, a mely magában véve egész és bevégzett. Ezt, mint a második alternativát állította oda. *(Ellenmondások jobbfelől. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Igenis, tehát ezzel

Digitized by Google

szemben azt kell kérdeznem a t. miniszterelnök úrtól, hogy ez a nyilatkozat volt-e komoly, vagy a tegnapi nyilatkozat? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Egyik sem! Butaság mind a kettő! Nagy zaj. Elnök csenget.)* Én magam ma már, a mint a viszonyok és körülmények mutatják, sem egyiket, sem másikat nem tartom komolynak. Sőt tovább megyek: abszolute kezdem nem tartani komolynak semmi olyan kijelentését, melyre ebben a házban bárkinek is politikát pozitive és bátran reá lehetne építeni. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Az én t. barátom, Gajári Ödön, beszélt az őszinteségről. Én mindenkit megkérdezek, hogy hát az őszinte dolog-e, ha a magyar kormány arra támaszkodik, hogy az osztrák birodalmi tanács azzal a reménynyel hivatott és jött össze, hogy az a kiegyezési dolgokat tárgyalja? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Sohasem volt! Zaj.)* Merem állítani, hogy ennek őszinteségében soha senki a föld kerekségén hinni nem fog. Más czélja van annak az összehivásnak, t. miniszterelnök úr! *(Halljuk! Halljuk!)* A quótakérdésben elkövetett baklövést kell valamiképen reperálni, hogy a kérdés fejedelmi döntés elé legyen vihető. Ez annak a czélja. De az a feltevés, hogy a birodalmi tanács a kiegyezési kérdésekkel foglalkozzék, bár óhajtandó volna, egyáltalában nem valószinű.

Méltóztassék megengedni, ám szinczerizáljunk csak egy kissé. Mi történhetik ebben a kérdésben? Történhetik először az, hogy a birodalmi tanács az elébe terjesztett, vagy terjesztendő javaslatokat, a miként az a nyilvánosságra jutott nézetekből látszik, — el fogja vetni. Ebben az esetben a miniszterelnök úr kalkulusán egyszerre egy keresztvonás történik, a minek következtében még annak a lehetősége sem fog fenforogni, hogy a kiegyezési javaslatok tartalma az önálló rendelkezés alapján olyanféle törvényjavaslatba vitessék bele, a milyet a multkor már megalkotott a törvényhozás, mert a birodalmi tanács, tehát az osztrák képviselet ellene nyilatkozott, nem fogadta el ezt a szubsztrátumot.

Történhetik másodszor az, hogy az obstrukczió következtében, *(Mozgás a jobboldalon.)* a mely ott eddigelé napirenden volt, — a melylyel foglalkozni különben nem kivánok, csak a tényeket kivánom vizsgálni, — a birodalmi tanács munkaképtelennek fog tovább is bizonyulni. Mi lesz ennek a következménye? Az, hogy ennek a monarchiának tekintélye ezen ismételt próbák által még alább fog szállani, még inkább tért fog hódítani az a sajnos felfogás urbi et orbi, hogy ebben a monarchiában gyógyíthatatlan állapotok vannak. Lehet és szabad-e ide vinni a dolgokat? Ez felfogásom szerint a legnagyobb taktikai hiba egy államférfiútól.

Történhetik, t. képviselőház, az is, hogy a birodalmi tanács tovább fog kinlódni s a miniszterelnök úr nem jön abba a helyzetbe, hogy a birodalmi tanács tárgyalásainak, legalább erre vonatkozó befejezése előtt, a törvényhozásnak új előterjesztést tehessen. S akkor ott lesznek deczember hónapban, egy pár héttel a provizórium hatályának lejárta előtt, a teljes zűrzavarban és lesz egy állapot, a melylyel szemben, remélem, a kormány nem fogja azt kivánni és azt kivánhatni, hogy ez a törvényhozás hatoljon keresztül egypár nap lefolyása alatt e nagy kérdés elintézésén, a mely a nemzetnek oly lényeges jogait érinti. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Azt gondolom tehát, hogy az az egész eljárás, a melyet a miniszterelnök úr részéről tapasztalunk, semmi egyéb mint bujkálás a kérdés elől.

Polczner Jenő: Hatalmi kérdés rá nézve!

Horánszky Nándor: És pedig oly értelemben és oly irányban, a mely nem felel meg annak az álláspontnak, a melyet deczemberben a kormány s a kormánynyal kongruenter mi is elfoglaltunk. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* T. képviselőtársam tegnapi beszédében azt is mondotta, hogy mi evvel a vitával kifejezést akarunk adni annak, hogy mi nem úgy értelmezzük az 1898. évi I. törvényczikket, mint a hogy azt ők értelmezik, vagy hogy saját szavaival éljek: »Önök ellene vannak azon értelmezésnek, melyet annak mi tulajdonítunk és a mint azt mi értelmezzük.«

T. képviselőház! Ennek a törvényczikknek az értelmezéséhez nekem is volna egy kis jogom és egy kis igényem, sőt valamivel talán több is, mint az én t. barátomnak Gajári Ödönnek. Mert ezen törvény létrejöttének előzményei is voltak, melyeket t. barátom nem ismer, pedig ezen előzmények elegendő támpontot adnak nekem arra nézve, hogy abba más értelem bele ne vitethessék és magyaráztathassék, mint a mely annak a deczemberi tárgyalás folyamán adatott, és a mely itt a házban ünnepélyesen konstatáltatott. Én, t. képviselőház, nem megyek bele a mai napon ezen törvényczikk tartalmának értelmezésébe, illetőleg ezen értelmezés megvilágításába; csak három mozzanatot leszek bátor felolvasni s ennek felolvasása után a miniszterelnök úrhoz egy kérdést intézni. Felolvasom ezt gróf Apponyi Albert t. barátom azon beszédéből, melyet a miniszterelnök úr is végig hallgatott és mely beszéd végén felállott és konstatálta, hogy azon fejtegetésekhez szó nélkül egész tartalmuk szerint hozzájárúl. Tehát nem gróf Apponyi Albert későbbi beszédéből idézek, mely az előbbivel teljesen azonos ugyan, de mely elől a miniszterelnök úr a folyosóra menekült, és a melyre nézve nyilatkozván, azt mondotta, hogy

Digitized by Google

ha t. barátom azt mondotta, a mit ő feltesz, hogy mondott, a mint hogy mást nem is mondhatott, annak értelmében osztozik. Én most csak arról a beszéd szövegéről emlékszem meg, melyet a miniszterelnök úr végighallgatott s melyre vonatkozólag az általam czitált kijelentést tette. Azon beszédnek egyebek között a következő kijelentései is vannak: »Az 1867: XII. törvényczikk 68. §-a a vámszövetséggel ellenkező, tehát önálló vámterületet jelent.« Egy másik kijelentése ezt tartalmazza: »Az 1867: XII. törvényczikk 68. §-a alapján az állandó rendezést másként, mint önálló vámterület alapján, nem képzelhető.« Harmadik kijelentése végül azt tartalmazta, hogy az a javaslat, melyet majdan, az önálló intézkedés alapján a végleges közgazdasági rend tekintetében tenni kell, nem hasonlíthat ahhoz, a mely most a ház asztalán fekszik. Kérdem most már: hogy állja-e még a miniszterelnök úr a szavát? *(Derültség a bal- és szélsőbalon. Közbeszólások balfelől: Dehogy!)*

Kubik Béla: Most beszéljen!

Horánszky Nándor: És azon kijelentését, a melyet t. barátomnak azon beszédére tett, a melyet, — másodszor is ismétlem, — végighallgatott, és melyet egészben véve minden észrevétel nélkül nemcsak magáévá tett, hanem ki is jelentette, hogy azt sem jobban, sem szebben kifejezni nem képes: állja-e ma a t. miniszterelnök úr igen, vagy nem? És ha állja a t. miniszterelnök úr, vajjon az a megoldási módozat, melyet ő ma komtemplál arra az esetre, ha Ausztriával a vámszövetség alkotmányos úton létre nem jöhetne, vajjon arra az esetre is ezen álláspontou van-e, vagy egy kissé félresiklott? *(Úgy van! Úgy van! Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Akkor azután, ha a t. miniszterelnök úr azt kijelenti, hogy állja és Gajári Ödön t. barátom azt mondja, hogy neki pedig a miniszterelnök úr jelenlegi politikájának tartalmáról tudomása van, akkor joga van neki őszinteségről beszélni, joga van ezt oly kijelentésekkel tenni, mint azt a tegnapi napon tette. E nélkül kijelentésének, bár mindig tisztelettel viseltetem személye és tehetségei iránt, abszolúte semmi súly sem tulajdonítható. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mivel tehát, t. ház, azt tartom, hogy azok a jelenségek, melyek részint a sajtóban félhivatalos alakban nyilvánosságra jutottak, részint azon nyilatkozatok, melyeket a t. miniszterelnök úr a szabadelvű pártban tett, — ha azok megfelelnek a valóságnak, — részint végül a tegnapi napon itt elkövetett nagy firkussza bennünk azt az aggodalmat kelti, hogy a t. miniszterelnök úr az 1867: XXII. törvényczikk 68. §-ának s ezzel kapcsolatban az 1898: I. törvényczikknek a nyakát ki akarja csavarni és ezen aggodalommal szemben, nehogy a kérdés az utolsó órában kerüljön a házban elintézés alá, sürgetjük, követeljük, kívánjuk mi felderítését a kérdésnek. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És ez, t. ház, azt gondolom, hogy nagyon is jogosúlt nemcsak a mi parlamenti tárgyalásainkra való tekintettel, hanem az általános szituáczióra, a közgazdasági kérdések megoldásának milyenségére és azon rendkivüli érdekekre való tekintettel is, a mely érdekeket a közgazdasági berendezkedés felölel. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert azt csak nem engedhetjük, t. ház, hogy az országnak egy törvénybe iktatott élő joga, a melyet esetleg igénybe venni nemcsak szükség, de kötelesség is lehet, holt betű maradjon; azt csak nem engedhetjük, hogy az országnak legnagyobb közgazdasági érdekei kotyvasztás folytán — bocsánat a szóért, hogy használnom kell — tönkre tétessenek. Csak nem engedhetjük, hogy mindezzel szemben azután mégis Ausztria részéről az hirdettessék, hogy mi vagyunk a kitartottak, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* sőt nem engedhetjük azt sem, hogy azt mondják, hogy ezen kényszer állapot folytán a magyar törvényhozás rá akarja tukmálni Ausztria nyakára azt a kiegyezést, a mely neki nem kell, hogy tehát minden odium az ország nyakába szakadjon, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy elpusztúljon az ország joga, elpusztúljon az ország érdeke, hogy gazdasági dolgai a legszerencsétlenebb irányban fejlődjenek és mégis ezek folytán nekünk tétessék szemrehányás, hogy kizsákmányoljuk Ausztriát. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a leghelytelenebb politika volna. Ennek a politikának idején való megakadályozása egyik és elsőrangú szempont, mely bennünket nem passzióból, hanem az ország érdekeire való tekintettel arra utal, hogy a kormányt szorítsuk arra, hogy e kérdésben az országot felvilágosítsa. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem is értem, hogy mi lehet az oka és akadálya annak, hogy a kormány e kérdésben nem nyilatkozik.

Két alternativa áll fenn. Az egyik az, hogy a monarchia másik államának törvényhozása abban a helyzetben lesz, hogy a közgazdasági javaslatokat tárgyalhatja. Akkor semmi baj sincs. Tehát bármiféle nyilatkozat tétetik, ennek a tárgyalásnak, a melyet önök képviselnek, a melyet önök megvalósítani akarnak, útjában semmi akadály nem áll. A másik alternativa az, hogy az önálló berendezkedésre leszünk utalva, s ekkor azt kérdezem, hogy mi köze az alkudozásokhoz a monarchia másik államának kormányával? Mit árthat ennek az eshetőségnek a feltárása a tárgyalásoknak? Önálló alapon rendezkedvén tehát be, nem lehet azt mondani, hogy függőben

Digitized by Google

lévő tárgyalások vannak, tehát nem tanácsos ma még a kérdéseket bolygatni, mert a tárgyalások nincsenek befejezve. Azt gondolom tehát, hogy abszolute semmi értelme nincs annak, hogy a t. kormány titkolódzzék.

Annakutána az egyik közleményben az is megjelent, hogy a t. kormány minden eshetőségre meg van állapodva a monarchia másik államának kormányával. Ha tehát meg van állapodva, ismétlem, miféle kárral, miféle hátránynyal járhat a kérdésnek felderítése a törvényhozás előtt? Sőt tovább megyek. Gajári Ödön t. képviselőtársunk azt mondja, hogy mindenki tudja a megállapodásnak a tartalmát. Hát ha tudja, miért nem mondja meg a t. kormány? Hol van a logika, a józanság abban, — bocsánat ezen szóért, — hogy mikor mindenki tudja, csak a t. kormány az, a ki titkolódzik és a törvényhozást erre vonatkozólag felvilágosítani nem akarja? Ha ezt mindenki tudja és a t. kormány még sem akarja feltárni, akkor ez semmi más nem lehet, mint lelkiismeretlen játék, *(Helyeslés balfelől.)* lenézése az ország törvényhozása tekintélyének, *(Helyeslés balfelől.)* törekvés a törvények kijátszására és a törvényhozásnak a bevégzett tények elé való állítása. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy ilykép mi utalva vagyunk arra, hogy a kormányt minden körülmények közt arra szorítsuk, hogy a kivánt felvilágosításokat megadja, az egészen a dolog természetében fekszik.

T. ház! Ha két alternativa elé állíttatunk és ezeknek egyikébe beszoríttatunk, és vagy az mondatik, tessék az országnak jogait és gazdasági érdekeit elpusztítani, vagy pedig tessék ezt a parlamenti fegyverek által megengedett módon megakadályozni, akkor ezen két alternativa közül csak egy választás lehetne, tudniillik az utóbbi. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Az országos érdek mindenek felett áll. Országos érdeket akár kijátszani, akár megrontani — hogy ezt a szót használjam, — »kost's was 's kost«, nem lehet, nem szabad, ezt megakadályozni minden körülmények közt kötelességünk. *(Helyeslés balfelől.)* De mert én óhajtom azt, hogy ezek a kérdések a törvényhozásban kellő nyugalommal akként tárgyaltassanak, hogy a konsziderácziő, a józan megfontolás lehetővé tétessék, ismételve kérem a t. kormányt, tegye lehetővé a törvényhozás és az ország számára a tények felderítését, hogy azok felett gondolkozván, állást foglalhatván, megtehessünk mindent, a mi e kérdés békés és nyugalmas megoldását lehetővé teszi.

Köztudomású, hogy milyen az én felfogásom a gazdasági kérdésekben, megmondtam ezt deczemberben. Én hajlandó vagyok a monarchia másik államával gazdasági megegyezésre lépni úgy, hogy a vámközösség, törvényes és alkotmányos úton fentartassék.

Polczner Jenő: Elég hiba!

Horánszky Nándor: Bocsánat, ez gazdasági kérdés, megmondottam akkor is, ki fogom fejteni akkor is. De arra azután, hogy akár a törvények kijátszassanak, akár ezen kijátszás alatt az ország érdekei eltiportassanak, hajlandó nem vagyok, és ez indít arra, hogy a kormányt a felvilágosítások megadására kérjem. Különben ismétlem, hogy a napirendhez hozzá nem járulhatok. *(Élénk helyeslés és éljenzés bal- és szélső baloldalon.)*

Molnár Antal jegyző: Pulszky Ágost!

Pulszky Ágost: T. ház! *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek itt! *(A szélső baloldalra mutat!)* A képviselő urak szoktak közbekiáltani oly illetlen kifejezéseket, a melyeket házszabályok nem engednek meg. *(Felkiáltások a jobboldalon: Úgy van! Korcsmába valók!)* Kérem, ne szóljanak közbe itt sem! *(Derültség.)* Én nem tudom, ki kiáltott közbe, s ezért nem utasíthatom rendre, hanem figyelmeztetem, hogy nem módja a tanácskozásoknak, ily közbekiáltásokat tenni. *(Helyslés a jobboldalon.)*

Pulszky Ágost: Horánszky Nándor igen tisztelt képviselő úr azon nagy tehetséggel és azon luczidus logikával, melyet benne mindig készek vagyunk elismerni, néha áttör a keserves pesszinizmus azon kérgén, mely az ő enunczácziőit ebben a házban rendesen jellemezni szokta *(Ellenmondás balfelől.)* és úgy a múltban, — a mire majd hivatkozni fogok, — mint épen az imént mondott szavaiban vezérfonalat adott bizonyos tekintetben arra, hogy itt mikép ítéljük meg a szituácziót és minő eljárást kövessünk a fenforgó kérdésekkel szemben. Majdnem utolsó szavai voltak azok, hogy »országos érdeket megrontani, — kost's was 's kost' — egyáltalában nem szabad.« Én is azt tartom, de azután fontoljuk meg ennek a következményeit és vonjuk le a konzequencziát, nemcsak a múlt, hanem a jelen helyzetre vonatkozólag is. *(Halljuk! Halljuk!)* Igenis, országos érdeket megrontani nem szabad.

Ma Magyarországon két nagy országos érdek forog fenn. Az első nagy országos érdek, és feltétlenül a legfontosabb az, hogy Magyarország ne nyújtsa a dezorganizáczió azon képét, a mely okvetlenül bekövetkezik, ha a magyar törvényhozás működésképessége bárminő irányban meggátoltatik. *(Élénk helyslés a jobboldalon. Nagy zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, ne tessék jövendő beszédeikből itt előlegezni. *(Derültség.)*

Pulszky Ágost: Ismétlem, Magyarország országos érdekei közt a legelső az, hogy az alkotmány csorbítatlansága és csorbítat-

Digitized by Google

lan működése fennálljon, és hogy sem magunknak, sem másoknak azon szomorú példával ne szolgáljunk, a mely a bomladozó, a mely az akcióképtelen országok és parlamentek szomorú jellegét feltünteti a történet előtt egyes nemzetekre és népekre, hogy magunk ne járúljunk hanyatlásunk okaihoz. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A második országos érdek — és azt gondolom ebben a túloldalon ülők sem fognak kételkedni — az, hogy jövő gazdasági fejlődésünknek a kiegyezés, vagy önálló rendelkezés által biztos és állandó alapjait megvessük, hogy semmiféle parlamentáris taktika, semminemű kisszerű parlamentáris czél által, hogy semmi oppozicionális érdekből . . . *(Nagy zaj és ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* — a t. képviselő urak még azt sem tudják, hogy mire vonatkozólag említettem — hogy sem oppoziczionális érdekből, sem kormányzati könnyebbség kedvéért itt oly lépések és nyilatkozatok ne történjenek, *(Felkiáltások balfelől: Bánffy mondja ezt!)* a melyek ezen gazdasági berendezés önök által is mindenekfelett elismert érdekeinek prejudikálhatnának és árthatnának. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Igenis, az országnak joga van tudni és joga van követelni, hogy tisztán lásson a fenforgó kérdésekben és én azt állítom, hogy az ország ma tényleg azon helyzetben van, hogy tisztán ítélhessen és tisztán lásson azon nyilatkozatok alapján, *(Zaj és ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* a melyek a kormány részéről a multban és a jelen alkalommal a tegnapi napon megtörténtek . . .

Polczner Jenő: Decemberben és szeptemberben!

Pulszky Ágost: Igen, decemberben és most, mert, a mint szerencsém lesz az igen tisztelt képviselő uraknak és Horánszky Nándor képviselő úrnak elsősorban bebizonyítani, a kormány mostani fellépése és mostani nyilatkozatai, felfogásom szerint legalább mindenben fedik azokat a nyilatkozatokat, a melyeket a kormány decemberben és azóta tett, *(Úgy van! jobbfelől. Ellenmondás balfelől.)* és itt azok, a kik tegnap a Kossuth Ferencz képviselő úr interpellácziójára adott feleletet tudomásúl vették, pedig tudomásúl vette a ház nagy többsége, *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* tudomásúl vette azt ennélfogva hivatalosan a parlament, azok, a kik ezt tették, mindazok épen azért tették ezt, mert azon tiszta meggyőződést *(Derültség. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* táplálták, mert világosan látták maguk előtt *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* azt, hogy a kormány nemcsak hogy eddigi igéreteit beváltotta, de hogy az az út, a melyen a kormány halad, alkalmas is arra, megfelelő is azon czélzatnak, hogy az ország érdekeinek kilátásba helyezett megvédését tényleg megvalósítani is fogja. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez a thézis.

Polczner Jenő: Melyik az az út?

Pulszky Ágost: Megmondom mindjárt. Ki lett nyilatkoztatva már decemberben és azóta ismételt alkalommal úgy, a mint most Horánszky Nándor képviselő úr is kinyilatkoztatta, — ép ezen út tekintetében Horánszky Nándor képviselő úrral egyáltalán azonos alapon állunk, — hogy ha lehetséges, alkotmányos tényezőkkel, alkotmányos Ausztriával a kiegyezést, a melyet a képviselő urak méltóztatnak ismerni, hiszen gondolom április hó 20-a óta fekszik a t. ház asztalán, megkötni, akkor az ország érdekében első sorban ezen kiegyezés megkötése és a vámközösség fentartása a teendő. És természetes, hogy mikor a kormány elsősorban ezt tekinti czéljának, és mikor a kormány meggyőződött arról, hogy azon akadályok egy része, a melyek a Reichsrath elnapolása folytán bekövetkeztek, annak következtében, hogy az újra összehivatik, el vannak hárítva, hogy ezen esetre a kormánynak szükségképen be kell várni, hogy azon alkotmányos tényezők mikép nyilatkoznak és hogy vajjon a kitűzött czél ezen úton elérhető-e, vagy sem? *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Polczner Jenő: Nyilatkoztak már eleget.

Pulszky Ágost: És itt egy megjegyzésem van Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úrnak e tárgyban erre vonatkozólag mondott tegnapi szavaira. Az igen tisztelt képviselő úr azt mondta, igen, de ő egyáltalában semmi fenyegetést, az osztrák viszonyokba való semminemű helytelen beavatkozást abban nem lát, hogyha a mellett, hogy a kormány ezt kimondja, egyszersmind kimondja, — és ő azt megköveteli, hogy kimondja, — hogy mik a tervei, és mik a szándékai azon esetre, ha ezen az úton a kiegyezés kellőleg létre nem jöhet.

E tekintetben pedig igen tisztelt képviselőház, én azt hiszem, hogy az igen tisztelt képviselő úr — ámbár nem akarok e kérdésnél soká inhereálni — egynémely formális tévedésben is van. Mert, igen tisztelt képviselőház, ha most tudjuk, hogy az osztrák alkotmányos tényezők működése ismét megkezdődhetik, akkor mi egyáltalában sem hivatottak, sem jogosúltak nem vagyunk arra, hogy előzetes kombinácziókba bocsátkozzunk a felett, hogy azok működése minő eredményre fog vezetni. És kérdem az igen tisztelt képviselő urat, hogy ezen képviselőház mit mondana az esetben, ha a Reichsrathban interpelláltatnék az osztrák kormány, hogy a magyar országgyűlés ilyen, vagy amolyan eljárása esetére, a mely még bizonytalan, minő politikát szándékozik követni. Vajjon nem hiszi, nem tudja-e, hogy ebből a legsúlyosabb kon-

Digitized by Google

zequencziák keletkezhetnek a magyar kormány és a magyar képviselőház közötti viszonyra vonatkozólag is? *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* És tisztelt képviselőház: »quod uni justum, alteri aequum.« Vajjon gróf Apponyi Albert magára venné-e azt az igen súlyos felelősséget, ha a miniszteri székben ülne, hogy legalább a plauzibilitás némi látszatával is . . .

Győry Elek: Hiszen a törvényben is benne van!

Pulszky Ágost: . . . az ausztriai kormány azon szemrehányást tehesse neki, illetőleg a magyar kormánynak, hogy nyilatkozatával elrontotta azon viszonyt, a mely közte és a Reichsrath között fennáll, hogy nyilatkozata által az ottani politikai fejlődést kedvezőtlen, illetőleg az ottani alkotmányra nézve káros konzequencziák felé vezette! *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Én ezt csak figyelmébe ajánlom a t. képviselő úrnak, valamint figyelmébe ajánlom azon feleletet, a mely a magyar képviselőházban egy miniszter részéről adatott 1848-ban, a ki, midőn sürgették, hogy a várak felszerelése iránt felvilágosítást és biztosítékot adjon, először is ezt megadni nem akarta, és utoljára is Mészáros, midőn erre kényszeríteni akarták, megadta a felvilágosítást, de feleletének végén azt mondotta: »Most az urak tudják, hogy hogyan áll a dolog, de tudja egyszersmind az ellenfél is!« *(Tetszés jobbfelől.)* És itt, t. ház, nem az osztrák kormányról akarok beszélni, mint ellenfélről, nem is Ausztriáról, mint olyanról, hanem igenis egyes pártokról és törekvésekről, a melyek, hogy minő hajlammal vannak Magyarország, minő hajlammal vannak a kiegyezés és bárminemű közös viszonyok fentartása és Magyarország közgazdasági érdekeinek fejlődése iránt, arról az igen tisztelt képviselő úr igen könnyen meggyőződhetett s meg is győződött. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

T. ház! Nem olyan egyszerű a kérdés, mint azt a t. képviselő úr feltüntetni akarta. Nem olyan egyszerű, kérem . . .

Endrey Gyula: Mindenki tudja!

Polczner Jenő: Gajári is tudja! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Pulszky Ágost: Kérem arra rátérek rögtön. Nem olyan egyszerű a felelet a kormányelnöki székből oly eventualitásokra, a melyek lehet, hogy bekövetkeznek, sajnos, hogy valószinűleg be fognak következni, de a melyek bekövetkeztét ma biztosan állítani nem lehet. És, t. ház, e mellett azt hiszem, hogy az ország — nem arra nézve, hogy egyes konkrét javaslatok minő formában terjesztetnek a ház elé, hanem arra vonatkozólag, hogy mi a miniszterelnök és a kormány politikájának iránya, mi a czélja és tartalma és minők az eszközök, a melyekkel ezen czélt elérni kívánja, — igen helyesen mondta Gajári Ödön t. képviselőtársam, — tökéletesen tájékozva van s tisztában lehet mindenki . . .

Polónyi Géza: Az osztrák kormányt tájékozták csak, de minket nem! *(Zaj.)*

Pulszky Ágost: Kérem szépen, mindjárt rátérek arra, kapcsolatban gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úr azon vádjával, a melyet a miniszterelnökre vonatkozólag azon kommünikékből hárított, a melyek a tárgyalásokat illetőleg napvilágot láttak. Ezen kommünikékből, de a tegnapi nyilatkozatból is, ha azt megelőző kinyilatkoztatásaival összevetjük, igen világosan kitűnik a kormány programmja, világosan kitűnik az, hogy, ismétlem, azon esetre, ha az alkotmányos elintézés Ausztriában lehetségessé válik, a kiegyezés azon teljes tartalmával, a melyben a ház előtt fekszik, létesítsétek és kitűnik, hogy minden egyéb esetre is világos és határozott programmja van a következő pontokban: a közgazdasági közösségnek azon formákban, a melyek törvényesek, lehető fentartása.

Győry Elek: A külön vámterület mellett is?

Pulszky Ágost: A közgazdasági közösségnek és a külföld iránt a vámterület lehető egységének *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* fentartása — és ki fogom mutatni, hogy ez Horánszky Nándor igen tisztelt képviselő úr kijelentésében ma is benfoglaltatik — s e mellett mindazon érdekek lehető megvédése, önálló törvényhozási intézkedés útján is, a mely érdekek a megkötött kiegyezésben is megóvattak, és a melyek equivalens megóvásáról azon esetre, ha alkotmányos Ausztriával alkotmányos módon a kiegyezés keresztül nem mehet, minden magyar kormánynak okvetlenül gondoskodnia kell. Vagy azt tegyem fel a képviselő urakról, hogy kevesebbel beérnék, mint ezen kiegyezés érdemleges tartalmának megmentésével törvényes formákban, a magyar alkotmánynak megfelelőleg, bármi történjék is Ausztriában? Ezt a t. képviselő urakról fel nem tehetem. Azt pedig az igen tisztelt képviselő urak sem a kormányról, sem az országról, sem a többségről fel nem teszik, hogy miután a kiegyezési javaslatok azon lényeges tartalmával, azaz a magyar érdekeknek azokban jelentkező kielégítésével nagyban és egészben — hiszen a részletekről nem szükséges szólani — meg van elégedve, hogy ennél bárminő körülmények közt is többet követeljen. Igenis érthető ez a szélsőbal részéről, a mely — nem én mondom ezt, Horánszky Nándor képviselő úr mondta a múlt év deczember 30-án — a gazdasági kérdésben az önálló vámterületi berendezkedést, de nemcsak ezt, hanem a vámvonal tényleges felállítását Magyarország és Ausztria között nemcsak gazdasági, de politikai vívmánynak tekinti, annak

Digitized by Google

részéről érthető ez, hanem a t. ház többi pártjai részéről, beleértve az igen tisztelt mérsékelt ellenzéket, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem mérsékelt az! Nemzeti párt! Nagy zaj. Elnök csenget.)* illetőleg nemzeti pártot, beleértve azokat is, a kik e tekintetben oly világosan és határozottan nyilatkoztak ezelőtt rövid idővel a vámankéten, és a kiknek e nyilatkozatai t. pártfeleik részéről egyáltalában nem részesültek semmiféle dementiben, valamint, hogy abban részesülni sem fognak, — mindezek részéről nem hiszem, hogy továbbmenő követelés támasztassék az igen tisztelt kormány ellen . . .

Hódossy Imre: De sokkal továbbmenő!

Pulszky Ágost: Én igen fogok örülni, ha a t. képviselő úr azon továbbmenő követeléseket ki tudná fejteni, úgy hogy azok révén sem Horánszky Nándor a múlt évi deczember 30-iki és mai napon mondott beszédeivel, sem gróf Károlyi Sándornak a vámankéten tanusított magatartásával ellentétbe ne jusson. *(Élénk tetszés és helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Azt csak bizza ránk!)* De mielőtt ezekre rátérnék, még egy megjegyzésem van, a mint már említettem gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úrnak azon disztinkcziójára, a melyet a két kormány által közrebocsátott kommünikekre tett. Ő azt mondja, hogy a magyar kormány kommünikéjéből kitűnik az, hogy a magyar kormány tisztában van azon rendszabályokkal és intézkedésekkel, a melyeket foganatosítani kell azon esetre is, ha a Reichsrath összeülése után sem mutatkoznék lehetőnek a kiegyezés kérdésének parlamentáris elintézése itt is, ott is. Másrészt azt mondja, hogy az osztrák kormány kommünikéjéből pedig kitűnik az, hogy nemcsak a magyar kormány van ezzel tisztában, hanem mind a két kormány tisztában van azon rendszabályokkal, a melyek ezen esetre mindegyikük által foganatosítandók, és ebből azután azon vádat kovácsolja a magyar kormány ellenében, hogy miután az 1898 : I. törvényczikk 3. §-a az önálló rendelkezést teszi szükségessé azon esetre, ha az alkotmányos elintézésnek ott megszabott feltételei be nem állanának: a magyar kormány tulajdonképen ellentétbe jött ezen törvényczikk határozmányaival akkor, a mikor az osztrák kormánynyal azon esetre vonatkozólag egyezkedett, vagy megállapodott, a mely eset az önálló rendelkezés szüksége beálltával előállott, illetőleg, hogy megsértette az ország önálló rendelkezésének jogát azáltal, hogy ezen jog mikénti gyakorlására vonatkozólag már az osztrák kormánynyal megállapodásra jutott.

Hát, engedelmet kérek, t. képviselő úr, *(Halljuk!)* igenis, ha a magyar kormány oly megállapodásokat hozott volna létre az osztrák kormánynyal, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyekben kötelezi a magyar törvényhozást bizonyos oly kijelentésekre és szolgáltatásokra, a melyek következtében az önálló rendelkezés lehetetlenné válik: akkor igenis megsértette volna a magyar törvényt. *(Úgy van! jobbfelől.)* De nem a kormány kijelentéseiből, sem azon kommünikéiből, sem semminemű jelből ilyesmit következtetni az igen tisztelt képviselő úr jogosítva nincs, mert az, hogy megállapodott a teendőkre vonatkozólag azon esetre, hogyha a Reichsrath nem akcióképes, csak azt jelenti, hogy az önálló rendezkedés esetére is gondoskodott azon garancziák megszerzéséről, a melyek a viszonosságra vonatkozólag, *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* a melyek az ügyek nemzetközi elintézését illetőleg mulhatlanúl fenforognak. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* Nem azon viszonyban, a mely Magyarország és Ausztria között fennáll, hanem azon viszonyban, a mely fennáll bárminő két egymástól teljesen idegen ország között, *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* ha közös és kölcsönös érdekekről van szó. Kötelességét mulasztja azon kormány, a mely a konkrét intézkedéseket és lépéseket egyrészről megteszi a nélkül, hogy tisztában lenne azzal, hogy ezek kölcsönös előfeltétele a másik részről bárminő formában — mert a forma bennünket nem érdekel és nem illet — miként fog érvényesülni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Vagy azt hiszi a t. képviselő úr, hogy egészen közönyös ránk nézve az önálló rendelkezés alkalmával Ausztriának magatartása és további magaviselete? Az nem tartozik reánk, — mert Ausztria belügyét képezi, — hogy ott saját alkotmányi és törvényhozási kérdéseiket hogyan rendezik. Ez csak addig érdekel bennünket, a míg vám- és kereskedelmi szövetségről van szó, úgy, a mint az eddig fennállott, mert akkor kötelez bennünket az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a, de azon esetben, megjegyzem, hogyha nem vám- és kereskedelmi szövetség köttetik meg, hanem az ország önállóan intézkedik, bármi legyen ezen önálló intézkedéseknek tartalma, mi többé jogosítva nem vagyunk azt kutatni, hogy Ausztria belügyei, belkérdései hogy állanak, mert a magyar önálló rendelkezésnek korrelarituma egyszersmind az osztrák önálló rendeltetés. Ezt ne méltóztassanak elfelejteni soha. *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon. Egy hang: Az összes közösügyekre van jogunk befolyni!)* Ez nem közös ügy, ezt vagyok bátor mindenekelőtt megjegyezni, hanem közös érdekű ügy.

A magyar önálló rendelkezési jog korrelativuma az osztrák önálló rendelkezési jog és így kötelessége a magyar kormánynak megtudakolnia azt, megbizonyosodni arról, hogy az önálló rendelkezési jog következtében történők

Digitized by Google

minő hatással lesznek a magyar intézkedésekre, a magyar közgazdasági életre, mert ismétlem, nincs az a nemzetközi viszony, nincs az a nemzetközi érintkezés, még két teljesen külön álló, teljesen független, egymástól teljesen külön vált nemzet között is, — tegyük fel a spanyolok és amerikaiak között ma, — a melynél az, hogy a másik fél mit szándékozik tenni és mit kiván tenni, ne birna fontossággal a vele kölcsönös viszonyban álló félre nézve. És minden kormány, a mely e tekintetben nem intézkedik, súlyos kötelességmulasztást követ el.

Tehát az igen tisztelt képviselő úrnak ezen vádja, mint általában azok a törvénysértési vádak, — azt hiszen — nagyon hiúk és nagyon üresek. Mert mit mondott Horánszky Nándor igen tisztelt képviselő úr az 1897. deczember 30-án tartott ülésben? *(Halljuk! Halljuk!)* Kimondotta világosan — bár akkor önök a szélbalon tiltakoztak ezen interpretáczió ellen — azt, hogy ő az 1897-iki deczember 30-án tárgyalás alatt levő törvényjavaslatban szövetségről beszélni nem tud, az benne tényleg nincsen foglalva. Azután kifejtette azt, hogy azon esetre pedig, ha nincs szövetség, — és itt önökhöz fordult, — ne méltóztassanak az ország önálló rendelkezési jogának értékét leszállítani és csonkítani, ne méltóztassanak egy rendelkezéshez, a melyet az ország önállóan állít fel, oly magyarázatot fűzni, hogy abból bárki azt következtetné, hogy az országnak pedig ehhez joga nincs és az ország azt önállóan meg nem teheti, vagy ha megteszi, törvényt sért és önrendelkezési jogát megcsonkítja. És ismételve kifejtette azt, hogy abból, hogy az önálló rendelkezési jog létesül, külön vámterületi állapot következik ugyan, de az Ausztriával való viszony másképpen, mint abban, hogy ki van zárva a vám- és kereskedelmi szövetség, tartalmilag egyáltalában nem korlátolható és az országnak el szabad járnia azon az ösvényen, a mely ösvényt érdekeinek megfelelőnek ismer. *(Helyeslés jobbfelől.)*

T. ház! Most ennek a kérdésnek vitatásába nem akarok bocsátkozni, mert nincs idején és csakugyan a napirenden levő kérdéssel azaz a napirend kitűzésével semminemű kapcsolatban nem áll, hogy az ország érdekének anyagilag, a formától eltekintve, egy olyan önálló vámterület, a mely külön vámvonallal van Ausztriával elválasztva, megfelel-e vagy sem és ezen úton lehet-e egyedül az ország üdvösségét biztosítani vagy sem; ennek a vitatásába — ismétlem — bocsátkozni nem akarok. *(Nagy zaj és ellenmondás a szélső baloldalon. Elnök csenget.)* Kérem, véleményüket önök e tekintetben már ismertették, — e véleményét a háznak összes többi része, — beleértve a t. nemzeti pártot, beleértve a t. néppártot is, — kinyilatkoztatta ismételten, — kinyilatkoztatta, hogy sem vámháborút, sem olyan állapotot, mely vámháborúra vezet, sem olyan állapotot, mely az önálló vámterületet azon értelemben jelentené, mint a hogyan önök szoktak kifejteni, az országra nézve a jelen körülmények között hasznosnak, üdvösnek nem tartják.

Kubik Béla: Ezt a bizonytalanságot!

Pulszky Ágost: És nem csak ez a ház nyilatkoztatta ki, kinyilatkoztatta az ország közvéleménye. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Hol?)* Valahányszor alkalma volt megnyilatkozni, kinyilatkoztatta a vámankét. *(Közbekiáltás a szélső baloldalról: Nem áll!)* Kinyilatkoztatták mindenekfelett mindenfelé azon közönyben, melyet az önök által megindított mozgalom mindenütt, Budapesten is, a vidéken is gyakorolt, annak daczára, hogy ezen közönböt felrázni iparkodott. *(Felkiáltás a szélső baloldalon: Ez nem igaz!)*

Pichler Győző: Kérdezze meg Nagy Mihályt Kecskeméten!

Pulszky Ágost: Csalhatatlan részről azt is kinyilatkoztatták, hogy nem igaz, hogy a föld forog, de azért mégis forog. Önök lehetnek abban a csalhatatlan megyőződésben, az ország ítélt és másként látja. *(Helyeslés jobbról. Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

És t. képviselőház! Mikor idáig jutottunk, és mielőtt tovább mennénk okoskodásunk fonalán és konkludálnék, még lehetetlen, hogy ne reflektáljak gróf Apponyi Albert tegnapi elmondott némely oly szavára, mely, ha valóban az ország nézetét, véleményét képviselné, vajmi szomorú jelenség volna, és a melyre csak azért akarok reflektálni, nehogy az az impresszió keletkezzék, hogy annak senkisem mondott ellent. Mert gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úr a tegnapi napon azt mondotta, hogy véget kell vetni, a kormány kötelessége tisztázni a bizonytalan állapotot. De abban nem látja a bizonytalan állapot tisztázását, hogy ha a közgazdasági bizonytalanság helyébe a közjogi bizalmatlanságot és bizonytalanságot ültetjük el. Sőt az igen tisztelt képviselő úr, a mint azt — a mennyiben kifejtette — mondta, hogy igen szomorú volna, hogy ha azon vélemény keletkeznék, — pedig úgy látszik, hogy a miniszterelnök nyilatkozata alapján benne annak magjai már csirázni kezdenek, — mintha az országnak két közjoga volna, egy nyilvánosan elismert közjoga, mely a törvénykönyvbe van lefektetve és egy titkos közjoga, a mely felfelé korlátok által van körülhatárolva, és a mely az ország legvitálisabb érdekeinek és jogainak érvényesülését nem engedi. *(Igen! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Czitáltam az igen tisztelt képviselő úr szavait, gondolom, helyesen czitáltam. Igen tisztelt képviselő úr! Azt hiszem, ezen feltételezést itt e házban kimondani és kijelenteni legalább is a súlyos

Digitized by Google

politikai hibák körébe tartozik. *(Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

Pichler Győző: Mert őszinte!

Pulszky Ágost: És igen sajnálom, hogy az igen tisztelt képviselő úr ezen kijelentést tette, hanem sajnálom, hogy t. pártja részéről ezen kijelentés még megerősítést nyert. Mert hisz azoknak, a kik így gondolkoznak, természetesen legelső és legsürgősebb kötelessége követelni az ország közjogának tisztázását és a nemzet nagy többsége és a ház ezen oldala is a legsúlyosabb kötelességsértést követné el, ha e tekintetben teljesen tisztán és világosan látni nem akarna.

Pichler Győző: Azt mi már régen mondjuk!

Pulszky Ágost: E tekintetben teljesen tisztán és világosan látni akar és teljesen tisztán és világosan lát is. Azért álomképnek és felhők játékának kell tekinteni gróf Apponyi Albert igeu tisztelt képviselő úrnak ezen állítását. Mert hol találunk ennek nyomára t. ház? Hol találunk annak nyomára, hogy az országnak közjogilag biztosított joga, hogy az ország törvényei által biztosított jogok és kötelességek itt nem érvényesülhettek és nem érvényesíttettek volna? Kérdem, hogy vajjon helyes-e, igazságos-e, vajjon politikus-e akkor, mikor a kormány eljárásának más magyarázatát lehet és kell is józanúl adni, hogy akkor, ezen extrém, ezen abszurd, ezen törvényességen kívül levő magyarázatát adják a kormány és a többség magatartásának? Vajjon nem elég önöknek t. képviselő urak, hogy azon érdekek, melyekel mi a kiegyezés tekintetében fontosaknak, irányadóknak tekintünk, olyanok, a melyek tartalmilag az önök kivánságaival, az önök nyilatkozataival összefüggnek? *(Helyeslés jobbról. Zajos ellenmondások a szélső baloldalon.)* Nem az önökéivel a szélbalon, hanem a t. nemzeti pártéival. És hogy legfölebb csak a végrehajtás módozataiban van közöttünk eltérés, a mennyiben a kormány a végrehajtás módozataira nézve, a keresztülvitel és érvényesítés módozataira nézve határozott programmot adott, önök pedig az ellenzéken azt megtámadták, de a helyett semmi más pozitivumot még ezideig az önök részéről a ház asztalán nem látunk. *(Úgg. van! Úgy van! jobbfelől. Zajos mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát mikor a kormány eddigi magatartásában, eddig követett politikájában következetességet mutat, és midőn mi ezt követjük és midőn a kormány, — azt hiszem, ezt senkisem fogja bebizonyíthatni, és nem hiszem, hogy bárki is bebizonyítani tudná, hogy eltért azon programmtól, melyet Apponyi Albert képviselő úr beszédében megjelölt, melyet a miniszterelnök úr meg erősített, és melyet az ország elfogad, — mondom, ebben semmi következetlenséget beigazolni nem lehet; mikor tehát a kormány következetes, mikor a többség maga is azon nézetet vallja, a melyet itt az előadói székből több izben hangoztatott, a melyet számtalan esetben megerősített és elmondott, akkor, nem akarom mondani, hogy ilyen horribilis, de tényleg ilyen sértő, az ország bizalmát a legmélyebben megrendítő feltevéseket és magyarázatokat hangoztatni igazságosan nem lehet. *(Úgy van! jobbfelől.)*

Vajjon miben nyilatkozik az, hogy az ország többségének véleménye az ország többségének határozata nem érvényesülhet? *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Vajjon minő alkalommal történt a parlamentáris kormány létérdeke és létjoga elleni merénylet itt Magyarországon másrészről, mint azon részről, a melyről ez a vád felhozatott? Mert ha Magyarországon van különbség egy törvénybe írt, valóban jogosúlt és egy tényleg létező alkotmány közt, ezt a különbséget csak egyben látom, az obstrukczió szokásának meghonosításában. *(Igaz! jobbról.)* Mert az igaz, hogy a törvény betűjét felhasználják, de azért, hogy megöljék a törvény szellemét és azok, kik, mint ma Horánszky Nándor képviselő úr nyiltan hirdetik, hogy semmiféle működését ennek a háznak megengedni addig nem fogják, *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* míg a kormány nem felel . . .

Kubik Béla: A mig tiszta választás nem lesz!

Pulszky Ágost: Hiszen már kaptak feleletet a miniszterelnök úr részéről, hanem oly feleletet, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* mely a kisebbségnek nem tetszik, a többségnek pedig tetszett. *(Folytonos zaj a bal- és szélső baloldalon.)* A kik ezt nem fogadják el, a kik a tegnapi interpellácziára adott felelet daczára obstruálnak, azok, a kik az alkotmány szellemét meghamisítják. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj és nyugtalanság a bal- és szélső baloldalon.)* Épen ezért igen kérem, méltóztassanak a napirendet kitűzetni és ezen valóban hihetetlen követeléstől ez alkalommal elállani. *(Zaj balfelől.)* Mert arról a történet igenis tett és tesz tanúságot, hogy obstrukcziók alkotmányos államban is gyakoroltattak. *(Felkiáltások balfelől: Félnek tőle!)* Nem félünk, a mint ki fogom mutatni. Gyakoroltattak azért, hogy kikényszeríttessék az országra való hivatkozás. Azt hiszem, ez esetben nem az a szándékuk, hogy az országra való hivatkozás és az új választás kikényszeríttessék. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Szivesen!)*

Polónyi Géza: Nincs három milliójuk most! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Pulszky Ágost: Gyakoroltatott az obstrukczió azért is, hogy egy a kisebbség által károsnak tartott konkrét törvényjavaslat létesülése megakadályoztassék. Talán drasztikus az eszköz,

Digitized by Google

de esetleg jogosúlt lehet. Ez esetben azonban erről sincs szó, mert hiszen nincs azon konkrét törvényjavaslat, a melyet önök károsnak tartanának. Miről van a jelen esetben szó? Egy politikai akczió megkezdésének lehetőségéről, *Zaj balfelől.)* a mely mögött áll a többség, s a mely mögött áll az ország közvéleménye, . . . *(Nagy zaj és ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

Kubik Béla: A nyugdíjazottak!

Endrey Gyula: A fináncok!

Hentaller Lajos: Az adóvégrehajtók! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak, és Hentaller Lajos képviselő urat is kérem erre.

Pulszky Ágost: . . . s a mely mellett nyilatkozott rövid idő előtt az önök pártjának tekintélyes része a vámankéten. Miről van tehát szó? Arról, hogy a ház addig akczióképtelenné tétessék, — mert a míg a napirend ki nem tűzetik, a ház akczióképtelen, — hogy egy formális obstrukczió bejelentessék. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Értsük meg egymást. Horánszky Nándor képviselő úr ma kijelentette, *(Zajos felkiáltások a baloldalon: Éljen Horánszky!)* hogy az önök részéről nem engednek napirendre tűzni semmiféle tárgyat sem, a míg a miniszterelnöktől . . . *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Engedelmet kérek, vagy van az önök . . . *(Nagy derültség és zaj a bal- és szélső baloldalon)*

Engedelmet, vagy van az önök szónokai kijelentésének értelme és súlya, vagy urai szavuknak, úgy mint mi vagyunk urai szavunknak, *(Zajos ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* vagy pedig azon magatartással, hogy egy higgadt, egy nyugodt polemiát, a nézetek nyugodt előadását el nem tűrik, maguk fosztják meg súlyától. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Tehát konstatálni akarom, mert igen fontos lehet ezen kérdés, Horánszky Nándor képviselő úr kijelentésének értelmét és jelentőségét. Ha tévedtem, szivesen fogom elismerni tévedésemet, de nem hiszem, hogy tévedtem. Ő azt nyilatkoztatta ki, hogy semminemű tárgynak napirendre tűzését engedni nem fogja, minden törvényes eszközzel, minden házszabályadta módon, *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Horánszky!)* ha csak oly feleletet nem nyernek a miniszterelnök úrtól a tegnap felvetett kérdésekre, a mely őket kielégíti. Mi ez, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ne csűrje-csavarja!)* mint a házműködés képtelenségének bejelentése *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* oly alapon, melyet a képviselőház többsége tegnapi szavazatával elvetett és elítélt. Nem helyeslem, mert sohasem helyeseltem, de értem, ha valamely parlamentben a nép egy töredéke azért, mert létérdekét látja veszélyeztetve, a legszélsőbb fegyverekhez nyúl, de, ha valaki ezekhez a fegyverekhez nyúl csak azért, hogy egy neki nem tetsző politika meg ne indíttathassék törvényes módon, pedig annak megindíttatnia kell, ha a törvényhozás tekintélyét, ha a törvényhozás eredményességét, ha a törvényhozás csendes működési képességét, a melytől az önök súlya az országban egyedül függhet, elakarják dobni azért, mert a miniszterelnök úr politikai irányzata nem azonos az önökével, mert nem adhat oly feleletet, mely önöket kielégíthet, ezt én egy nagy nemzeti szerencsétlenségnek és csapásnak tartom. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Épen ezért azt kérem, hogy térjünk át a napirendre, illetőleg a miniszterelnök úr által indítványozott napirendet azon módosításokkal, melyeket az idő mulása is már szükségessé tett, legyenek szivesek elfogadni. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon, a szónokot számosan üdvözlik; élénk felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Hoch! Hoch! Felkiáltások: Öt perczet kérünk!)*

Elnök: Öt perczre az ülést felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom.

Lakatos Miklós jegyző: Rakovszky István:

Rakovszky István: T. képviselőház! A parlamenti szokás szerint az előttem szólott Pulszky Ágost t. képviselőtársam két megjegyzésével kívánok foglalkozni. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem fogok az ő nagyon fellengős elméletei után futkosni, nem fogok ezeknek kritikájába bocsátkozni, mert olyan világosan adta azokat elő, hogy mindenki megérthette. Hanem két megjegyzése különösen lekötötte figyelmemet. Az egyik az volt, hogy ő gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamnak szemére lobbantotta, hogy súlyos hibát követett el akkor, a mikor kétféle közjogról beszélt. Nem akarom czáfolni, igaza van-e, vagy nincsen, csak egyre vagyok bátor őt felkérni: ne foglalkozzék ő annyira azokkal a hibákkal, a melyeket gróf Apponyi Albert elkövetett, mert ha ő elkövette, viselni fogja azok következményeit, az ő kárára, az ő pártjának ártalmára lesznek azok és e felett ne hullasson könyeket Pulszky Ágost t. képviselőtársam. Foglalkozzék inkább a vezére, jelenlegi politikai ideálja, báró Bánffy Dezső által elkövetett hibákkal, a ki szintén nagy hibát követett el abban a perczben, a mikor Rohonczy Gedeon t. képviselő úrnak azon kemény vádjait szó nélkül hagyta . . .

Szentiványi Árpád: És igazolta!

Rakovszky István: . . . és nem szólalt fel azok ellen és ezáltal igazolta azokat. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Ez, azt gondolom, sokkal inkább árt a törvény, a kormány és azon

Digitized by Google

párt tekintélyének, a melyhez Pulszky Ágost t. képviselő úr tartozik. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

A másik az volt, hogy az ország ne nyújtsa most a dezorganizacziő képét, mert ez az ország legnagyobb kára lenne, ezt elkerülni országos érdek. Hát, t. képviselőtársam, gyönyörű szépen organizálták önök ezt az országot, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* midőn huszonöt évi organizaczió után oda jutottak, hogy Magyarország miniszterelnöke a miniszterelnöki székből kijelenti azt, hogy az önálló vámterület a legnagyobb szerencsétlenség lenne az országra nézve, az ország tönkremenését foglalná magában. *(Mozgás balfelől.)*

Azt mondották, hogyha az ellenzéknek az akarata teljesülne most, hogyha a kormány kinyilatkoztatná, mit akar tenni, akkor elárúlná a várat az ellenfélnek. Hát kérdem én, hogy báró Bánffy Dezső t. miniszterelnök úr nem árulta-e el ezt az országot az ellenfélnek abban a perczben, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a midőn itt kijelentette azt, hogy az ország tönkremenését jelenti az, a mire nézve ő maga adta meg néhány hónap előtt a felhatalmazást, hogy a tanúlmányok megtétessenek, a midőn ő Enyedy Lukács képviselő úr határozati javaslatát elfogadta? *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Ezek után áttérek Gajári Ödön t. képviselő úr tegnapi felszólalására.

A t. képviselő úr nyiltan és őszintén beszélt és én meg vagyok győződve, hogy a mit mondott, tökéletesen őszinte és nyilt is volt. Kevésbbé tételezte ő fel ezt a őszinteséget ezen padokról. Ismétlem, az ő őszinteségéről meg vagyok győződve, de nem mondhatnám ugyanezt a kormánypártról. Emlékszem, volt rá eset, hogy a legnagyobb őszinteséggel és örömmel tüntettek egy miniszterelnök mellett, örök hűséget esküdtek neki, erős szónoklatok hangzottak el a Lloyd-épületben, a melyeket rövid idővel rá az illetőnek, a ki most a miniszteri székben ül, részben vissza kellett szívnia és azt, a kinek örök hűséget esküdtek és azon kormányt, miután missziójának főfeladatát teljesítette, szépen elbukni engedték s hódoltak és hűséget esküdtek Bánffy Dezsőnek. *(Úgy van! balfelől.)*

T. ház! Bármennyire elismerem is és kész vagyok honorálni azt a fontos állást, a melyet Gajári Ödön t. képviselő úr a kormánypártban elfoglal, ma uraim, nem annyira Gajári Ödön t. képviselő úr, mint a miniszterelnök úr őszinteségére és őszinte nyilatkozatára van szükség. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert nézzük, mi volt a közjogi alapon álló pártok szitulácziója a tegnapi napon? Tagadhatatlanúl nagy vívmány volt, — nem a t. kormányelnök érdeme ez, hanem az ellenzék önmegtagadásának köszönhető, — hogy sikerült az összes közjogi alapon levő pártokat az 1867-iki kiegyezés kérdésében, legalább a mi a közjogi felfogásokat illeti, egy kalap alá vonni. Ez azáltal történhetett meg, hogy gróf Apponyi Albert képviselő úr deczember 17-iki beszédében mély tudományával és logikájával oly formulában volt képes összefoglalni e kérdés közjogi oldalát, hogy valamennyi közjogi alapon álló párt hozzá csatlakozott.

E fejtegetésnek egyik kimagasló és fontos része — nem akarom a t. házat fárasztani az ő fejtegetésének felolvasásával — ez volt: Ha idegen államokkal szemben vámpolitikai kérdések felmerülnek, esetről-esetre elrendelheti az országgyűlés, hogy ezeket az osztrák kormánynyal és egyéb illetékes osztrák faktorokkal egyértelműleg akarja megoldani. De ebben az állapotban, a melyet a jelenlegi törvényjavaslat fentart, erre nézve nemcsak semmi kényszer nem foglaltatik, hanem újabb törvényhozási intézkedés nélkül ily együttes eljárás vámpolitikai kérdésekben, idegen államokkal szemben nem is képzelhető, közjogilag nincs megengedve. Erre báró Bánffy Dezső deczember 22-én következőleg felelt: »Hát, t. ház, azt gondolom, hogy ezen törvényjavaslat beterjesztésével, — tudniillik a provizionális törvényjavaslat beterjesztésével, — midőn kötelességünket teljesítettük, akkor az ország jogain sérelmet nem ejtettünk, közjogi sérelmet sem követtünk el. Azt gondolom, t. ház, hogy felesleges lesz nekem a gróf Apponyi Albert által elmondottakat utánmondani megkisérleni, sokkal preczizebben, sokkal korrektebben mondotta el ezeket és sokkal tisztábban, semmint azok még kiegészítésre igényt tarthatnának.«

T. ház! Tehát itt a miniszterelnök úr gróf Apponyi Albert álláspontját tökéletesen magáévá tette, tökéletesen elfogadta. Mit látunk röviddel rá? A Japánnal kötött szerződést terjesztették itt be, ezen határozott nyilatkozat nyilt megszegésével, homlokegyenest a történt megállapodásokkal szemben.

T. ház! Ez egy új szituácziót teremt, mert ránk nézve, a kik őszinte hívei vagyunk az 1867: XII. törvényczikk által kontemplált közjogi állapotoknak, a kik talán jogos ellenszenvünket, jogos elkeseredésünket leküzdöttük, a provizionális törvényjavaslatnak törvényerőre emelése elé akadályokat nem gördítettünk azon reményben, hogy a miniszterelnök úr tett nyilatkozatához hű marad. Csalódtunk! Ez még a mai napig tisztán beigazolva nincsen, mert mindeddig hiányzik a t. miniszterelnök úr részéről a nyílt, őszinte nyilatkozat, a melyet mi tőle elvárunk, és a melyet sem Pulszky Ágost t. képviselő úr őszintesége, sem Gajári Ödön t. képviselő úr

Digitized by Google

nyilatkozatai nem pótolhatnak. *(Úgy van! Úgy van! a baloldal hátsó padjain.)*

A t. miniszterelnök úr tegnap egészen más irányba akarta terelni a felfogásokat a kiegyezés tekintetében. Ő tegnap már itt tovább ment és kijelentette, hogy ő a legnagyobb veszélynek tekinti, az ország tönkremenésének tekinti azt, hogyha mi az önálló vámterületet megvalósítjuk. Kérdem Gajári Ödön t. képviselő úrtól, nem furfang-e ez? Nem az őszinteség hiánya-e az, a midőn ő a múlt év deczemberében Enyedy Lukácsnak határozati javaslatát magáévá tette és azt mondotta, hogy dolgozzunk ki egy új vámtarifát, tanúlmányozzuk a kérdést. Tehát ő oly kérdés tanúlmányozására utasította az illető szaköröket, a mely az ország tönkretevésével egyértelmű.

De, t. képviselőház, én ebben nem látok nagy gravament, mert én tudom, hogy a t. miniszterelnök úr Platót lapozgatta. Platóban olvastam azt, — nem eredetiben, mint ő teszi, — hogy az államférfiak jogában áll a tömegeket félrevezetni. Úgy látszik, ez lebeg az ő szeme előtt, mivel Gajári Ödön és Pulszky Ágoston t. képviselő urakon kivül, én azt hiszem, e házban vajmi kevesen vannak, a kik a t. kormányelnök úr nézeteit és fölfogásait ismerik, tehát ő a nagy tömegeket homályban akarja hagyni és Platő politikájához híven akar eljárni.

Ilyen körülmények között én a miniszterelnök úr által beterjesztett napirendet el nem fogadhatom. Csatlakozom tökéletesen a Horánszky Nándor t. képviselőtársam által kifejtettekhez. Addig, míg a kiegyezési kérdésekben nem látunk tisztán; addig, mig a javaslatok nincsenek beterjesztve, — *(Felkiáltások jobbfelől: Be vannak terjesztve!)* igen, de nem ismerjük azon megállapodásokat, melyeket a miniszterelnök úr kötött az osztrák kormánynyal, — addig mi ezt meg nem szavazhatjuk, és ha akadály van, és ha be fog állani az, hogy minálunk is a parlamenti fegyvereket kihasználva a legvégsőig megy a harcz, ez egyedül báró Bánffy Dezső hibája, ez egyedül báró Bánffy Dezső mulasztása, mert addig, míg báró Bánffy Dezső ott fog ülni, mi nem tárgyalunk ilyen miniszterrel, a ki minket félrevezet, a ki adott szavát megszegi. Ezért nem fogadom el a napirendet. *(Helyeslés balfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Makfalvay Géza!

Makfalvay Géza: T. ház! Midőn hétfőn a miniszterelnök úr az ülésen megjelent, pártja tüntető lelkesedéssel fogadta őt. A kik a politikai pártviszonyokat nem ismerik, azoknak nem lehetett józan észszel ezen lelkesedésből mást következtetniök, mint azt, hogy, mivel a kiegyezési kérdések uralkodnak a helyzeten, a kormány ellenfelein vagy diadalt aratott, vagy a hazának valami nagy vívmányt hozott haza. És hogyha a mi lelkünkben a sárga irigység férge fészkelne, akkor nekünk irigy szemmel kellett volna néznünk a szabadelvű párt tagjait, a kik abban a szerencsés helyzetben vannak, hogy egészen alaposan ismerik a kormány működését és tudják az ő jövő terveit és megállapodásait. Azonban mi, a kik a politikai viszonyokat ismerjük, egy pillanatig sem ringatjuk magunkat abban az illusióban, hogy ez a lelkesedés a hazának szerzett vívmányokat illeti. Nagyon jól tudjuk, hogy a szabadelvű párt tagjai sem tudnak semmit és hogy az a lelkesedés nem egyéb, mint kötelességszerű hálanyilatkozat azon érdemekért, melyeket Bánffy Dezső miniszterelnök úr a szabadelvű párt tagjai irányában szerzett. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Körülbelül négy esztendeje annak, hogy a közvélemény a kiegyezési kérdésekkel foglalkozik és aggódva nézi azok fejleményeit, nemcsak azért, mert legvitálisabb közgazdasági érdekeinkről van szó, hanem azért is, mert ezen időszak alatt igen gyakran merültek fel olyan jelenségek, hogy minden komoly gondolkozású hazafinak aggodalom fogta el a szivét: nem fognak-e olyan események történni, melyek Magyarország közjogi helyzetét fogják veszélyeztetni. Ilyen körülmények között ez az aggodalom tetőpontját érte el a nyáron, midőn a hirlapok heteken át a kiegyezési tárgyalásokról legbővebb hireket hoztak. Nagyon természetes, hogy a közvélemény megnyugtatására az lett volna legczélszerűbb és legüdvösebb, ha a kormány az első alkalmat megragadja és határozottan, őszintén nyilatkozik. Ez az oka annak, a miért ez a párt a kormányt nyilatkozatra akarta késztetni.

Az e fölötti vitában felállt Gajári Ödön képviselő úr és a kellő őszinteség hiányával vádolt bennünket. Azt mondja, hogy hiszen mindenki tudta, — még gróf Apponyi Albert képviselő urat sem veszi ki, mintha természetesen ő volna az az egyén, a ki a legutolsó, a ki a helyzetet felismeri — hogy mi a kormánynak az áltáspontja, és így nem akarunk mást fellépésünkkel elérni, mint előre is bizalmatlansági votum-félét nyilvánítani a kormány irányában.

Hát nagyon téved a t. képviselő úr, mert mi bizony nem tudjuk a kormány álláspontját. De többet mondok: a szabadelvű párt sem tudja, sőt Gajári Ödön képviselő úr sem tudja. És még tovább megyek. Daczára annak, hogy a miniszterelnök úr Kossuth Ferencz képviselő úrnak interpellácziójára válaszolt, önök még a mai napig sem tudják, hogy mi a kormánynak az álláspontja. Mert azt határozott álláspontnak nevezni nem lehet, ha a miniszterelnök úr azt mondja, hogy majd ha Ausztriával a kiegyezés nem sikerül, az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ban, és az 1898: I. törvényczikk 3. §-ban meghatá-

Digitized by Google

rozott és körvonalozott jogok és eljárások fognak életbe lépni. Ezt határozott kijelentésnek annál kevésbbé vehetjük, mert ezeket a rendelkezéseket — mint Apponyi Albert gróf t. vezérem és képviselőtársam kijelentette — már első alkalommal, a japáni szerződés megkötésénél sem vették tekintetbe. De annál kevésbbé nyugtathat meg az ilyen kijelentés, mert hiszen Gajári Ödön képviselő úr azt is mondta, hogy ő ugyan nem tudja, hogyan fogja a szabadelvű párt ezeket a törvényeket értelmezni.

Ha a t. képviselő úr azt mondta volna, hogy mi sejtjük a kormány álláspontját, akkor igaza lett volna. Sejtettük, és fájdalommal, aggodalmasan sejtettük, hogy az nem lesz az ország alkotmányos jogainak és jogos igényeinek férfias érvényesítése, hanem meghátrálás, megalkuvás tőlünk távol álló körülményekkel. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A miniszterelnök úr nyilatkozott. Szerintem ez a nyilatkozat nem határozott és ki nem elégítő. Azonban határozatlan nyilatkozatai között tett egy nyilatkozást, a mely nagyon határozott volt és nagyon megdöbbentett bennünket. Azt hiszem, sokkal helyesebb lett volna, hogy ha ebben a kérdésben egyátalában nem nyilatkozik, mint hogy olyan nyilatkozatot tegyen, mely szerint a külön vámterület veszélyezteti az ország közgazdasági érdekeit. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez lehet valakinek a magánvéleménye, de mikor Magyarország miniszterelnöke a hivatalos kiegyezési tárgyalások folyamán ilyen nyilatkozatot tesz, az nem egyéb, mint egyenes felhivás arra, hogy az ellenfél a legoktalanabb követelésekkel álljon elő, nem egyéb, mint az ország jogos igényeinek könnyelműen martalékúl dobása. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen hallatlan a magán, vagy állami alkudozások történetében az, hogy valaki úgy álljon alkudni a másik fél elé, hogy azt mondja: én reád vagyok szorúlva, te nélküled a létérdekem van veszélyeztetve. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem tartaná a miniszterelnök úr hülyének vagy bárgyúnak azt azt ellenfelet, a ki az ilyen nyilatkozatot a legbúsásabban meg nem fizettetné. A kormánynak ez az eljárása oka annak, hogy a Lajthán túl velünk komolyan nem vitatkoznak, hanem parancsolólag a Mehrbelastung elvét állítják fel velünk szemben. Az ilyen nyilatkozat oka annak, hogy nincs ott egy párt sem, mely velünk komolyan akar alkudozni, hanem mindegyik felállítja mint követelményt a Magyarországtól való elszakadást, azon hitben, hogy bennünket ezzel megijeszt és rábír még nagyobb követelések teljesítésére. Gajári Ödön t. képviselő úr — mint előbb említettem, — azt mondta, hogy nem tudjuk, mikép fogja a szabadelvű párt az idézett törvényeket magyarázni. Ez a nyilatkozat is meglepett bennünket, mert nézetem szerint az a két törvény egészen határozott és világos, azt a két törvényt magyarázni nem kell, nem lehet, nem szabad *(Élénk helyeslés balfelől.)* és bárki magyarázni akarja azokat, csak félremagyarázni és csavarni akarja. *(Helyeslés balfelől.)* Midőn ma reggel a képviselőházba jöttem, nem tudtam, hogy micsoda váratlan eseménynek lesztünk tanúi, hogy tudniillik báró Bánffy Dezső miniszterelnöki székét Pulszky Ágost képviselő úr fogja elfoglalni. Mert ő egészen határozottan nyilatkozott; megmagyarázta nekünk a kormány álláspontját és figyelmeztetett arra, hogy a jelen kérdésben első és főkövetelmény, hogy az alkotmány és Magyarország törvényei csorbíttatlanúl fentartassanak. Mi is azt tartjuk első és főkövetelménynek, de rögtön, midőn magyarázni kezdte a kormány álláspontját, oly magyarázatokba bocsátkozott, a melyek szerintem Magyarország törvényes alkotmányának megrontását foglalják magukban, mert ő úgy tünteti fel a kormány eljárását, mintha az törvénytelen frigyre akarna lépni Ausztriával. Az 1867-iki törvények és Deák Ferencz akkori szereplése, minden nyilatkozata kizárja a lehetőségét oly megoldásnak, a milyet Pulszky Ágost képviselő úr kilátásba helyezett.

Az igen tisztelt képviselő úr a magunk álláspontját avval akarta erősíteni, hogy a közvélemény hatására hivatkozott. Hivatkozott arra, hogy az igen tisztelt függetlenségi párt által megindított akczió roppant közönynyel találkozott, hogy mindazok, a kik ezen kérdésben kompetensek voltak nyilatkozni, oly értelmű nyilatkozatokat tettek, a melyek a kormány álláspontját igazolják. Hát nekem közvetlen tudomásom nincs arról, *(A szélsőbal felé fordúlva)* hogy közönynyel találkozott az önök akcziója, de ha igen, az csak szomorú bizonyítéka annak, hogy a szabadelvű pártnak annyi évtizeden át folytatott kormányzata ebben a nemzetben minden lelkesedést és minden komoly ügy iránti érdeklődést kiölt. *(Helyeslés balfelől.)*

Hivatkozik a képviselő úr egyéb kompetens nyilatkozatokra is és quasi a nemzeti párt szemére veti, hogy annak egyik igen tiszteletre méltó és jeles tagja a kormány által tartott ankéten is olyanféle értelmű nyilatkozatot tett volna. Én nem vagyok hivatva e férfiú nyilatkozatait kommentálni; minthogy azonban nézetét ezen a téren ismerem és ismerem összes működését, bátran kijelenthetem, hogy azok a nyilatkozatok távol álltak azon értelmezéstől, a melyet azoknak Pulszky Ágost t. képviselőtársam adott. Azok a szónok aggodalmát fejezték ki egy rögtöni, hirtelen és váratlan átmenet nehézsége iránt, de határozottan hangsúlyozta, hogy az

Digitized by Google

ország jogos érdekei feladásával ők a közösségbe bele nem mehetnek. Hivatkozom gróf Károlyi Sándor t. képviselőtársamra, a kinek programmjában is benne volt a külön és önálló vámterület. *(Helyeslés balfelől. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Károlyi Sándor!)*

Hivatkozik továbbá Pulszky Agost képviselő úr arra a nagy többségre, a mely ott van és azt mondja, hogy mi ne hivatkozzunk a nemzet közvéleményére, mert ha új választásokra kerülne a sor, — és úgy látszik ez egy szelid fenyegetésféle akar lenni az obstrukczió ellen, — akkor megmutatná a nemzet, hogy micsoda véleménynyel van. *(Zaj balfelől.)* Hát ha önök oly nagyon szívükön viselik az ország sorsát és érdekeit, hozzák létre azokat az új választásokat, de a hivatalos hatalom, a hivatalos presszió és a hivatalos pénz ne működjék. Meg fogják akkor látni, hogy egyáltalán egy képviselő sem fog bejutni azokra a padokra. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úr felé is fordúl Pulszky Ágost úr és azt mondja, hogy ha ő kormányelnök volna, el merné-e vállalni a felelősséget, hogy határozott nyilatkozatot adjon arra a kérdésre, mit csinálna, ha Ausztriával a kiegyezés nem létesül? Én nem vagyok hivatva gróf Apponyi Albert helyett felelni, de mert oly egyszerű és általános a kérdés, azt mondom, hogy minden kormány elvállalhatja a felelősséget, ha azt mondja: azt fogom tenni, a mit a törvény előir, mert ebből semmiféle kalamitás nem támadhat.

Mi, igaz, hogy oly feleletet várunk, a mely nekünk tetszik. Azt mondja Pulszky Ágost képviselő úr, hogy olyat a miniszterelnök úr nem adhat, mondhat, a mely minekünk tetszik, mert az amott nem tetszenék, és végre mégis ők képezik a többséget. Én azért megmaradok a mellett, hogy mi csak oly feleletet várjunk, a mely nekünk tetszik, mert én annak eshetőségét kizárva látom, hogy a miniszterelnök úr oly feleletet adjon, mely önöknek nem tetszik. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Nem járúlok hozzá a napirendhez. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Horánszky képviselő úr személyes kérdésben kiván szólani.

Horánszky Nándor: T. ház! Személyes kérdésben kivánok szólani. Nem lehetett szerencsém benn lenni Pulszky Ágost igen tisztelt képviselőtársam beszédének egy részénél, melyben velem foglalkozván, konstatálni akarta egynémely kijelentésem értelmét s a többek közt a következőket is mondotta: »Ő azt nyilatkoztatta ki«, — már tudniillik én — »hogy semminemű tárgynak napirendre tűzését engedni nem fogja«, s ebből levonta azt a következtetést: »mi ez,« — úgymond, — »mint a ház működésképtelenségének bejelentése.« Én nem azt mondottam, hogy »nem fogom megengedni«, hanem azt, hogy nem fogok semmiféle napirendhez hozzájárúlni, és valahányszor alkalmam lesz e tekintetben álláspontomat jelezni, természetesen jelezni is fogom. Obstrukczióról nem szóltam. Ha én egyszer abba a helyzetbe jönnék, hogy az ország jogai és érdekei elpusztításával szemben ezen fegyverhez nyúljak, azt én nyiltan, őszintén, becsületesen bejelenteném, addig azonban semmiféle ilyen imputácziót a magam részéről el nem fogadhatok. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Elnök: Gróf Károlyi Sándor személyes kérdésben kért szót.

Gr. Károlyi Sándor: Mélyen tisztelt ház! Pulszky Ágost képviselőtársunk beszéde alatt nem voltam itt akkor, mikor ő reám hivatkozott. Bátor vagyok csak két szóval jelezni e részbeni álláspontomat. Én tudniillik abban az ankétban, melyre ő hivatkozott és melyben felszólaltam volt, kijelentettem, hogy a vámháború nem lehet Magyarország érdeke, de talán még kevésbbé Ausztriáé, mert Ausztria indusztriáját a vámháború következtében addig, míg az tart, oly nagy csapások érnék, a melyek következtében alig tudna régi állapotába visszafejlődni. A magyar földmívelésnek érdeke e részben kevésbbé veszélyeztetett, de szintén veszélyeztetett és azért perhorreszkálom én a vámháborút. De azt sohasem perhorreszkáltam, hogy egyáltalában Magyarország külön vámterületté váljon; *(Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* ezt nem perhorreszkáltam, feltéve, hogy ez állapot egy vámegyezmény, egy vámszerződés alapján jön olyformán létre, hogy az a magyar érdekeket ne tangálja, sőt védje. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én oly vámszerződést gondoltam, a mely még a többi nemzeteknél szokásban levő legkedvezményezettebb állapotokon felül és még túl is nyújt kedvezményeket a birodalom két felében levő államoknak. Ez volt az én álláspontom, de nem az, a mit — a mint utólag értesülök — mondott rólam a képviselő úr, hogy én mindenáron perhorreszkáltam volna a külön vámterületi állapotot. Ezt a disztinkcziót tartottam szükségesnek megtenni, hogy a magam álláspontját legitimáljam. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)*

Lakatos Miklós jegyző: Ivánka Oszkár!

Ivánka Oszkár: T. képviselőház! A jelen vitában azzal a különös dologgal találkozunk, hogy a mire választ akarunk kérni, arra választ nem kapunk, viszont olyan dolgokat hallunk folyton magyarázni, de nem is magyarázni, hanem félremagyarázni, a melyekre közülünk senkisem volt kiváncsi, a melyek iránt kérdést közülünk senkisem a t. kormányhoz, sem a t. kormánypárthoz nem intézett. Méltán kiváncsi

Digitized by Google

volt az ország, midőn ezen képviselőház ismét összejött, arra, hogy a kormány álláspontját a közgazdasági kiegyezés kérdésében megismerje. Azt vártuk, hogy e tekintetben ilyen hosszú idő mulva fogunk valamelyes tájékozást kapni.

S mit kaptunk e helyett? A miniszterelnök úr úgy a házban, mint a szabadelvű pártkörben kétféle nyilatkozatot tett. Egyik része a nyilatkozatoknak az, a mely kijelenti, hogy Magyarországra a gazdasági önállóság veszélyes; a másik része a nyilatkozatoknak az, a mely reflektál egyeseknek és a vámankéten felszólaltaknak nyilatkozataira és azokat úgy állítja oda, mintha az illetők egyenesen a közös vámterület mindenáron való fentartását akarták volna szükségesnek vallani. Hivatkozik a magyar közvéleményre is és azt mondja, hogy az egész magyar közvélemény határozottan a közös vámterület fentartását kivánja.

Én a miniszterelnök úr ezen kijelentését nem hagyhatom megjegyzés nélkül, mert ez nem igaz. Magyarországon a szélsőbal, a függetlenségi párt egyenesen és okvetlenül a külön vámterület híve, ezt mindenki tudja. A közjogi alapon álló pártok tagjai közül pedig azok, a kik ez irányban felszólaltak — tartoztak légyen akár ehhez a párthoz, akár a szabadelvű párthoz — eddig nyilvánosan többnyire csak olyan nyilatkozatokat tettek, hogy óhajtják a vámközösség fentartását, óhajtják, hogy a közös vámterület továbbra is fennálljon; de abban az esetben, ha a törvényeknek és az ország érdekeinek megfelelő egyezség létrehozható nem volna, a külön vámterület álláspontjára helyezkednek. *(Úgy van balfelől.)* A nemzeti párt szónokai, a kik ezen kérdéssel foglalkoztak, kivétel nélkül, mindig ezen álláspontot foglalták el.

Feleslegesnek tartom, hogy reflektáljak most azokra, a miket gróf Apponyi Albert e tekintetben ismételten elmondott, ma is hivatkozás történt rá több ízben. Tudjuk mindnyájan, hogy a miniszterelnök úr is hozzájárult ezen kijelentésekhez, ismételten egész terjedelmükben magukévá tette őket.

Elég lett volna és megelégedtünk volna azzal, hogy a miniszterelnök úr újra ilyen kijelentést tesz. Meg lett volna nyugtatva az ország abban a tekintetben, hogy semmiféle furfang nincs szándékában.

Ezzel a kijelentéssel azonban a t. miniszterelnök úr adós maradt. Láttuk a mai ülésben is, hogy akkor, a mikor kijelentést és felvilágosítást vártunk, a kormány hallgat. Ellenben föllállt Pulszky Ágost t. képviselő úr — nem tudom, megbízásból vagy megbízás nélkül — s igyekezett ezen dolgokat az ő szokott és általam nagyon nehezen érthető modorában megmagyarázni. *(Derültség a baloldalon.)*

Annyit azonban megértettem belőle, hogy ő a közgazdasági kiegyezést olyképen kontemplálja, hogy mi Ausztriával — a külfölddel szemben — ezentúl is egy közös vámegységet képezünk. Hát már most nem tudom, hogy az ő ilyetén felfogását a szabadelvű párt magáévá teszi-e, mert helyeselték ugyan Pulszky Ágost t. képviselő úr szavait, azonban a miniszterelnök úr nem volt jelen. Egyátalában nem tudhatjuk, hogy Pulszky Ágost képviselő úr meg volt-e bízva tolmácsolni és helyesen tolmácsolta-e a miniszterelnök úr felfogást, mert ha ez igaz volna, akkor nekünk a legnagyobb aggodalmaink volnának. Mert bizonyosságot szeretünk volna abban a tekintetben, hogy mindazzal, a mit a t. miniszterelnök úr idáig vallott, ma teljesen ellenkező nézeten van, és hogy azon kijelentései, a melyeket a provizórium-javaslat beterjesztése alkalmával tett, nem voltak komolyak, nem voltak őszinték, és czéljuk nem volt más, minthogy a mi dupirozásunkkal és egyenes valótlanságok felállításával az azokhoz való ideiglenes hozzájárulásunkat megnyerjék. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Azt is mondta Pulszky Ágost t. képviselő úr, hogy a kormányok között megállapodások létesültek. Hát hiszen épen ezekre a megállapodásokra, a melyekről a t. miniszterelnök úr is beszélt, épen azokra vagyunk mi kiváncsiak; azt akarjuk megtudni, hogy miben állanak ezek a megállapodások. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert ha föltételezzük is azt, a mi szerintem jóhiszeműleg ma föl nem tételezhető, hogy tudniillik az osztrák parlament munkaképes lesz, és a kiegyezési javaslatok ott le fognak tárgyaltatni és keresztülvihetők lesznek, — ámbár a miniszterelnök úr egész okoskodása ebben kulminál és erre helyezi a fősúlyt, — de ha, mondom, fel is tételezhetjük ezt, akkor természetes, hogy ma olyan megállapodásokról, a melyek az esetre létesültek, hogyha nem következik be ezen törvényes állapot, fölösleges volna beszélni. Akkor nincs értelme az ilyen megállapodásoknak oly értelemben, mint a minőben a miniszterelnök úr ezekről nyilatkozott. Ha pedig arra az esetre történtek megállapodások, hogy a parlamentek akcióképesek nem lesznek, hogy a közgazdasági javaslatok az osztrák parlamentben obstrukczió folytán törvénynyé nem válhatnak, akkor bekövetkezik az 1867. évi XII. törvényczikk és az 1898:I. törvényczikk szerint az az állapot, a mely szerint önálló rendelkezésre leszünk utalva, és akkor nem tudom belátni, hogy miféle törvényes alapon tárgyalhat a két kormány a felett, hogy mily módon rendezkedjék be Magyarország önállóan.

Én nem akarok a kérdés mellett hosszasan időzni. Mindazok a magyarázatok, melyeket

Digitized by Google

itten hallottunk, megengedem, hogy megnyugtathatják a szabadelvű pártot. Láttuk, hogy tüntetett a miniszterelnök úr mellett, midőn bevonult a házba, láttuk, hogy megtapsolták a törvények félremagyarázását. Ha pedig egy párt megtapsol mindig mindent, a mi felülről jön, megtapsol mindig mindent, a mi a minisztertől jön, ez az állapot csak annál inkább nyugtalanít bennünket, mert arra enged következtetni, hogy báró Bánffy Dezsőnek nemcsak hogy megállapodásai nincsenek, hanem ő maga sincsen ma tisztában avval, hogy mit fog tenni. Várja a rendeletet, a szabadelvű párt pedig vár, hogy báró Bánffy Dezső mit fog rendelni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És ez lesz a kérdés definitiv megoldása. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Szerintem ma úgy áll a dolog, mint a mikor valaki egy törvénytelen születés eljövetelét titkolja és szégyenét az utolsó pillanatig rejtegetni igyekszik. A napirendhez nem járulhatok hozzá. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Mócsy Antal!

Mócsy Antal: T. ház! Nem szándékoztam a vitában résztvenni, azonban tekintettel Pulszky Ágost képviselőtársam mai felszólalására, a melyet ellentétben állónak tartok Gajári Ödön képviselőtársam tegnapi beszédével, arra határoztam el magam, hogy lehető rövidséggel én is hozzászólok a tárgyhoz. Kötelességem ez annál is inkább, mert a kik a mult évi deczember hónapban mondott beszédemet, a mikor pártom nevében szólaltam fel, hallották, tudják, hogy a néppárt ebben a kérdésben olyan álláspontot foglalt el, a mely a kormány álláspontjához a lehető legközelebb áll. És most mégis, a mint Rakovszky István t. képviselőtársam kifejtette, nem lehetünk abban a helyzetben, hogy a szabadelvű párttal egy álláspontot foglalhassunk el. *(Zaj. Elnök csenget. Halljuk!)* Ez mindenesetre indokolandó, hogy kétség ne merülhessen fel a néppárt állásfoglalására nézve.

Pulszky Ágost képviselő úr kijelentései azokkal szemben, a miket tegnap Gajári Ödön képviselő úr mondott, aggodalmat keltettek. Gajári Ödön képviselő úr ugyanis kijelentette, hogy a kormány szándékai nagyon is nyilvánvalók; ma ezzel ellentétben Pulszky képviselő úr azt mondotta, hogy nem volna tanácsos, nem volna államférfiúhoz illő dolog, elárúlni a szándékát. E két nyilatkozat ellentétben áll egymással: erről felesleges több szót ejteni. De megjegyzést kell tennem Gajári Ödön képviselő úr tegnapi beszédének az őszinteségre vonatkozó nyilatkozatára. Ő, ha jól emlékszem, azt mondta, hogy azok a pártok — s itt a függetlenségi pártokra czélzott, a melyek a múlt év provizoniális törvény megalkotása alkalmával, de meg máskor is folytonosan ellenezték a kiegyezést — nem lehetnek a kiegyezési törvény hivatott magyarázói. Bátorkodom ezzel szemben figyelmeztetni arra, hogy talán azok sem lehetnek a kiegyezési alaptörvény értelmezői, a kik arra az álláspontra helyezkednek, mint a t. miniszterelnök úr, a ki kimondta tegnap, hogy az önálló vámterület az ország tönkremenetele nélkül fel nem állítható, mert ez már a másik szélsőség, a másik elfogúltság. Nem akarok ezzel itt körülményesebben foglalkozni, csak egyszerűen rámutatok, hogy a miniszterelnök úrnak eme nyilatkozata az ország érdekeire nézve épen a kiegyezés tekintetéből felette káros. Ezt előttem többen jelezték, de nem jelezték azt, hogy a miniszterelnök úr ezen nyilatkozatával a szabadelvű párt egész eddigi gazdálkodását, a mi az ország anyagi helyzetét illeti, a leghatározottabban elítélte. Hát a t. szabadelvű párt harmincz év alatt az ország anyagi érdekeivel oly rosszúl gazdálkodott, hogy ez ország az önálló vámterület alapján okvetlenül tönkremenne? A harmincz év alatt gyűjtött erőből, — mert önök a t. túloldalon azt mondják, hogy az ország anyagilag is igen felvirágzott, — e harmincz év alatt állandóan gyűjtött erőből, a mely az önök kimutatása szerint az utolsó esztendőkben milliós és 10 milliós forintnyi állítólagos pluszokban nyilvánúlt, nem lenne képes ez az ország az önálló vámterület alapján a kezdet nehézségeivel megküzdeni, hanem okvetlenül tönkre kellene mennie? Igenis, t. ház, én és pártom azon nézetben vagyunk, a mint azt Horánszky Nándor t. képviselőtársam mai beszédében már is kifejtette, hogy igenis mind Ausztriának, mind Magyarországnak érdekei a közös vámterület alapján is kiegyeztethetők, megoltalmazhatók és az 1867: XII. törvényczikknek gondolom 5-ik §-ában említett azon körülménynél fogva, hogy a két ország között az érintkezés igen sűrű és fontos, kivánatos is a vámszövetség létesítése és fentartása. De mi néppártiak, a kik szintén a 67-iki közjogi alapon állunk, azért még sem akarjuk a vám- és kereskedelmi szövetséget Ausztriával mindenáron megkötni. Kivánatosnak tartjuk sok mindenféle más szempontból is, a monarchia nagyhatalmi állása és a dinasztia érdekében is a szövetséget, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* de ezen kérdés elbírálása, a mint azt tegnap Gajári Ödön t. képviselő úr beszédében megemlítette, elsősorban gazdasági kérdést kell, hogy képezzen és a politikai momentumok innen ki kell hogy zárassanak. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Azon párt álláspontja tehát, a melyhez tartozni szerencsém van, igenis az, hogy Magyarorszag Ausztriával lehetőleg vám- és kereskedelmi egyezségben legyen, de a törvények megtartásával, a melyek pedig biztosítják Magyarországnak azt a lehető-

Digitized by Google

séget, hogy esetleg az önálló vámterület alapján rendezkedjék be.

Deák Ferencz, a haza bölcse, a ki azon kiegyezés létesítője volt, mint e művének egész szelleme mutatja, arra törekedett, — mert mind a két állam érdekében levőnek találta, — hogy a két állam a vám- és kereskedelemre nézve is szövetségben, közösségben éljen, de ugyanazon kiegyezési törvényben igen bölcsen fentartotta az ország abbeli jogát, hogy érdekeinek megfelelően esetleg külön vámterület alapján rendezze be gazdasági ügyeit. Igen tisztelt ház! Az ily nyilatkozatok után, talán feltűnő az, hogy mi a néppártról mégis felszólalunk ezen napirend feletti vitában és itt álláspontunkat kivánjuk jelezni. Megmondom, hogy miért teszszük ezt. Előbb is mondottam már, hogy mi igenis egyezségre törekszünk a vám- és kereskedelem tekintetében is Ausztriával, de nem minden áron, a mint ez tegnap a miniszterelnök úr beszédéből kivehető volt, mert ő mindenáron akarja ezt a szövetséget, a midőn azt mondja, hogy az önálló vámterület alapján való berendezkedés mellett Magyarország okvetlenül tönkre fog menni. No hát, t. ház, mi e véleményen nem vagyunk, mert teljesen igaza van gróf Károlyi Sándor t. képviselőtársamnak, a ki az imént kifejtette azt, hogy ha a külön vámterület mellett, esetleg vámháború mellett a mi gazdasági érdekeink szenvedni fognak és ilyen állapot reánk nézve mindenesetre káros lesz, még inkább meg fogná azt érezni Ausztriának ipara. Ausztria iparának érdeke tehát épúgy kivánja, mint a mi agrárérdekünk a közös megállapodást, de ismétlem, mindig csak a törvényes alapon; mi azonban, nem akarnám ismételni azokat, a mik tegnap és ma elhangzottak, e tekintetben csak konstatálni kivánjuk azt, hogy az igen tisztelt miniszterelnök úr e tekintetben deczemberben elfoglalt álláspontját készül elhagyni. Akkor ő kinyilvánította azt, hogy lehetséges az, hogy Magyarország az önálló vámterület alapján fog berendezkedni, most pedig tegnapi nyilatkozatában — legalább annak az volt a veleje — ezt visszaszívja, megtagadja, mert olyanformán nyilatkozott, hogy okvetlenül a közös vámterület alapján kell berendezkednünk, mert különben tönkremegyünk.

T. ház! Mi, a kik őszintén óhajtjuk e tekintetben is sok mindenféle oknál fogva az Ausztriával való egyetértést, sőt a szövetséget, ismétlem, ezt csak hazánk törvényeinek megtartásával kivánjuk, azoknak feláldozásával nem kivánjuk és nem félünk az esetleges önálló berendezkedéstől sem.

Mivel pedig a t. kormányelnök úr nyilatkozata szerint, úgy látszik, a t. szabadelvű párt hajlandó — félvén az országnak tönkremenésétől — elhagyni a törvényes alapot, azért látjuk mi szükségesnek, hogy ebben a kérdésben mi is nyilatkozunk és jelezzük álláspontunkat. Mivel mi félünk, tartunk attól, hogy az általunk, pártunk által hőn óhajtott gazdasági kiegyezés Ausztriával, ezen kormánynak kezeiben igen rossz helyen van, mert az azt esetleg a mi törvényeinknek kijátszásával és így alkotmánysértéssel kötné meg, azért mi ez ellen tiltakozunk, ilyen kormánynyal szemben bizalommal nem viseltetünk, legalább addig nem, mig az igen tisztelt kormányelnök úr e kérdésben határozott nyilatkozatot nem tesz. Mi sem áll útjában, hogy nyilatkozzék, hiszen Gajári Ödön t. képviselőtársam tegnap azt mondotta, hogy mindnyájan tudjuk, pedig ő sem tudja, ma meg Pulszky Ágost t. képviselőtársam azt mondta, hogy nem is lehet azt elárúlni, nehogy az egyezkedő másik fél megtudja, ennek daczára ugyanebben a beszédében kifejtette, hogy a mi kormányunk az osztrák kormánynyal okvetlenül megegyezett és meg is kellett egyeznie azon eshetőségre is, ha Ausztriával parlamentáris módon a megegyezés létre nem jöhet.

T. ház! Ha Pulszky Ágost t. képviselőtársam kijelentése folytán az ellenség, illetve az egyezkedő ellenfél is tudja, a minek tudását mi is követeljük, akkor mi gátolja az igen tisztelt miniszterelnök úrat abban, hogy tiszta bort öntsön a pohárba, és hogy a mit el mert árúlni az egyezkedő másik fél kormányának, azt itt a magyar parlamentben is megmondja? Mivel mi ebben a bujkálásban semmi jót sem látunk, ezen oknál fogva is a t. kormányelnök úr, de maga a kormány iránt is ebben a kérdésben bizalommal nem viseltetünk, és csatlakozunk a nemzeti párthoz, a mely követeli, hogy a kormány tegyen e tekintetben kellő nyilatkozatokat és majdan ahhoz képest, a mint bennünket ezen nyilatkozatok meg fognak nyugtatni vagy nem fognak megnyugtatni, fogunk a napirendhez hozzájárúlni, vagy hozzá nem járúlni. *(Helyeslés balfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Rátkay László!

Rátkay László: T. képviselőház! Interpelláczió is lévén bejelentve, a ház régi gyakorlata alapján kérem a t. képviselőházat, engedje meg, hogy beszédemet pénteken mondjam el. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Miután félkettőtől csak pár percz választ el és többen vannak fölirva, a vita folytatása a pénteken 10 órakor kezdődő ülésre halasztatik.

Következnek az interpellácziók.

Lakatos Miklós jegyző: Visontai Soma!

Visontai Soma: T. képviselőház! Augusztus 12-én az orosz külügyminiszter, Muraviev, a pétervári udvarnál igazolt összes külhatalmak képviselőivel egy javaslatot közölt, a mely az

Digitized by Google

orosz czárnak legbensőbb vágyait, óhajait és indítványait tartalmazta. Ez a javaslat úgy erkölcsi hatásában, valamint politikai jelentőségében a közvéleményt maig is foglalkoztatja és alkalmas arra, hogy a czivilizált emberiségnek figyelmét még hosszú időn át lekösse. Nem kevesebbet czéloz ő Felsége II. Miklós czárnak javaslata, mint hogy a fokozott és állandó fegyverkezésnek, mely az emberi társadalomnak romlását okozza, mely sokszor a népek anyagi hanyatlásának okát képezi, vége vettessék és hogy nemzetközi vitatkozások útján és egy az összes hatalmak által létesítendő konferencziában lehetőleg és megfelelő módon biztos, állandósított béke létesíttessék. Ha azt az osztatlan tetszést konstatálom, a melyet ez a javaslat előidézett, és ha azt a rendkivüli hatást jelzem, a melyet az egész világ sajtójánál ez a javaslat okozott, akkor talán bátran mondhatom, hogy ez a javaslat a czivilizált emberiségnek mély vágyódását fejezte ki. E javaslatnak hordereje pedig kettős természetü. Egyrészt rendkivüli nagy az erkölcsi hordereje, mert akkor, a midőn a világ egyik leghatalmasabb fejedelme és ura a maga részéről nyilatkozik azon romboló eszközökről, a melyekkel az emberi társadalom egymással harczba száll és másrészt azt a tőkét és azt a munkát, a melyet az ezen czélokra szolgáló tényezők lekötnek, az emberi társadalom elveszettnek jelenti, akkor mindenesetre ez a javaslat ebben a részében, tartalmának ebben az irányában az általános magasabb erkölcsi eszméknek tett szolgálat, abban a részében pedig, mely egyenesen konkrét javaslatokat tartalmaz oly irányban, hogy az egyes államok között a hatalmi versengésnek véget vessenek, hogy, ha a fegyverkezést nem is szüntetnék meg véglegesen, de legalább a népek anyagi erejéhez képest szállítsák le, és ha azt látjuk, hogy ezen javaslat a kivitelt egyenesen megoldandónak látja és ezen megoldásra egyenesen nemzetközi tanácskozást hoz javaslatba, akkor nem lehet tagadnunk, hogy azon általános erkölcsi és ethikai jelentősége mellett, a melylyel ezen javaslat bir, még kiváló horderejü nemzetközi politikai jelentőségében is.

Mert méltóztatik tudni, t. ház, hogy a törvényhozások a helyzet által diktált, vagy a hivatásuk által előirt kötelességek teljesítésében és azon különös viszonyok közt, melyek a törvényhozás faktorait sokszor a népek szivverésétől, erejének lüktetéséből messze távolságba helyezik, a törvényhozások gyakran nem épen közvetlen szemlélői a népek nyomorának és inségének. Fényes, megbecsülhetetlen jelenség tehát az, t. ház, hogy a világnak egyik leghatalasabb fejedelme a trónnak magaslatáról és azon bűvkörből, mely őt körülveszi, a népek nyomorának enyhítését hirdeti, s ha azt látjuk, t. ház, hogy az ilyen, azt lehet mondani, elzárkózott helyről oly eszméket hirdetnek, melyek magukban rejtik a közterhek súlya alatt görnyedező nagy néprétegek üdvét, boldogulását, és minden jövőbeli reményét; midőn azt látjuk, hogy maga Oroszországnak czárja ezt hirdeti, és erre nézve tanúságtételre hivja fel az egész czivilizált világot, hirdeti, — hogy szóról-szóra idézzem, — hogy a nemzeti kultura, a gazdasági haladás és jólét megteremtése meg van bénítva a népek fokozatos fegyverkezései által, és ha feljajdul ő maga azért, mert — úgymond az orosz czár manifesztuma — száz és százmilliót fordítanak borzasztó romboló szerszámokra, akkor nincs a ki el nem ismerné, hogy magának ezen elvi kijelentésnek, egészen elvonva a javaslatnak gyakorlati czéljaitól, mindenkorra kiható ethikai és magasabb erkölcsi jelentősége van.

És már most, hogy felszólalásomat és interpellácziómat indokoljam, nagyon természetes, hogy ilyennek olvasása, vagy ilyennek tudomásúl vétele közben, mi elsősorban a mi népünkre gondolunk. Mert hiszen a ki ezt a manifesztumot elolvassa, a melyben különösen hangsúlyozva van az, hogy a kulturális czélokra kellő eszközökkel nem rendelkezünk, hogy nemzeti fejlődésünket a hadügyi és a katonai czélok túlságos támogatása által nem fejleszthetjük, akkor természetesen úgy érezzük, mintha ez a manifesztum egyenesen a magyarok lelkéből szólalna meg. Mi magunk előtt látjuk a mi népünket, a mint a soha nem hitt terhek alatt görnyedez, soha előre nem látott közszolgálmányok súlya alatt majdnem elveszti vagyoni egyensúlyát és mégis azt tapasztaljuk, hogy e mellett ép nekünk magyaroknak — és erre nézve a mi költségvetésünk világos bizonyítékot szolgáltat — a szorosan vett kulturális és a népek jólétét előmozdító feladatok megoldására alig marad valami. Ma már annyira vagyunk, hogy csakis erőinknek úgyszólván végső megfeszítésével tudunk eleget tenni azoknak az igényeknek, a melyeket a közmüvelődés, vagy a közoktatás ezen törvényhozás és a mi államháztartásunk iránt táplál.

Kétségtelen tehát, hogy ha egy általános megnyugvás és általános megelégedés tölti el a czivilizált emberiség kebelét az orosz czárnak ezen nagylelkü manifesztuma hatása alatt, akkor a magyar nemzetet kell, hogy ez a manifesztum, minthogy annak megvalósulását reméljük, egyenesen hálával töltse el.

De ezen erkölcsi hatáson kivül ezen manifesztumnak nagy politikai jelentősége is van, mert nemcsak elvi kijelentésre szorítkozik ez a javaslat, hanem megállapítja hogy épen a jelen pillanat, a válság mai helyzete olyan, a mely — így szól a manifesztum — a kormányoknak

Digitized by Google

egyenesen kötelességévé teszi, hogy figyelmük odairányúljon, hogy feladatukat abban lássák, hogy a békének fentartásával és a mértéken túl való fegyverkezésnek csökkentésével a népek boldogulását idézzék elő.

Ennek a politikai jelentősége — mondom — nem tagadható egyrészt azért, mivel az európai konstellácziót illetőleg megnyugtatást nyújt a békés munkájukban különben is zaklatott népeknek, másrészt mert ugyanezen politikai kijelentéssel kapcsolatban egyenesen azt az indítványt tartalmazza, hogy az államok részéről egy nemzetközi konferenczia hivassék egybe.

T. ház! A ki figyelemmel kisérte azon kijelentéseket, a melyeket a kormányok részéről a legutóbbi időben tettek, s a melyeket magas polczról maga a mi felséges uralkodónk is támogatott, a ki nemcsak kijelentéseivel, de sokszor — a mint az utóbbi európai bonyodalmakból tapasztaltuk — közvetlen részvételével is igyekezett a békét helyreállítani és a népeknek az áldásos békét biztosítani, az első pillanatban is úgy fogja találni, hogy az a kormány, mely a békét komolyan akarja, a melynél az nemcsak jelszó volt, vagy külpolitikai harczok által, úgyszólván czélszerűségi okokból javasolt politikai momentum, az nem zárkózhatik el az elől, hogy az orosz czár manifesztuma által teremtett situácziót a monarchia és különösen Magyarország népei jólétének előmozdítása érdekében politikailag értékesítse és érvényesítse. Mi sokszor hallottuk hirdetni a békét, nemcsak a monarchia sajátos politikai szempontjából, de azon politika szempontjából is, melyet a monarchia részvételével megalkotott hármasszövetség képvisel. Mi a békéről sokat hallottunk beszélni. Sokszor megnyugtatólag fejezték ki ez irányban mérvadó politikai tényezőink meggyőződésüket. Csakhogy ez a béke mindenkorra nagyon drága béke volt. A közösügyi költségvetés, Magyarország specziális költségvetése, azt mutatja, hogy hadügyi czélokra, ide számítva honvédelmi költségvetésünket is, 50 milliót költünk évenkint, s hogy ez kiadásaink egy harmadrészénél többet abszorbeal, hogy a közoktatásügy czéljaira alig marad fenn valami. A ki ezt figyelemmel kiséri, elismerheti, hogy mi igenis békességben voltunk, de ez csak a fegyveres békének külső, látszólagos megnyugtatását idézte elő, de azért a népet vagyoni erejében, gazdasági fennállását a maga gerinczében állandóan megtámadta és a megsemmisítés veszélyének tette ki.

A hármas szövetség igaz, hogy békeczélokat szolgál. Elismerem, hogy egymagában ez is a népek által elismerésben részesítendő tendenczia. De minden kétségen felül áll, hogy ha Magyarország intézői oly szituáczióval állanak szemben, mely a békét létesíthetné és produktiv munkára, a nemzetgazdasági működésre alkalmas békés állapotot kevesebb áldozattal teremtheti meg, ha a fokozatos lefegyverezés s a hadügyi költségek alábbszállításával olcsóbb békét teremthetünk meg, — mert senkisem tagadhatja, hogy a hármas szövetségnek a békeirányzat volt mindenkor kidomborodó, alapvető vonása, — akkor a hármas szövetség az orosz czár manifesztumában csak saját irányzatát látja dokumentálva, s ennélfogva nemzetközi súlyban és érvényesülésben még fokozódni fog. Ha ezt mind konstatáljuk, akkor azt hiszem, első sorban a hármas szövetség hatalmainak és kiválóan Ausztria-Magyarországnak és hazánk intézőinek kell az orosz czár ezen manifesztumát támogatnia, s az abban kifejezett eszme érvényesülését előmozdítania.

A mi különösen Magyarországot illeti, — mert hiszen a magyar parlament tagja elsősorban a magyar szempontokat kell, hogy érvényesítse, — Magyarország, a mint történelmi tradicziói tanúsítják, sohasem volt a hódítási politikának hive. Magyarországot oda helyezte a történelem, hogy egyrészt államiságát, nemzeti létét fejleszsze, de másrészt hogy egy, az ezeréves államiságában immár teljesen kifejlődött és megérlelődött küldetést teljesítsen: hogy a Kelet kapujánál a czivilizácziónak, a szabadságnak és az emberi jogoknak legyen védbástyája. Ennek a küldetésnek a magyar nemzet mindenkor, habár sokszor nagy áldozatok árán, de becsülettel igyekezett megfelelni, és azt látjuk, hogy a magyar nemzetnek legbiválóbbjai ezen nemzeti missziónak tudatában minden agressziv, vagy hódítási politikát elleneztek. Újabb alkotmányos történelmünknek minden lapja azt bizonyítja, de a magyar törvényhozás, a magyar nemzet képviselete mindenkor felindúlt és felemelte tiltó szavát, valahányszor ebben a monarchiában, a melynek egyik államát Magyarország képezi, agresszsziv, vagy hódítási politika alkalmaztatott.

Ennélfogva tehát annálinkább, minthogy nemcsak közgazdasági szempontok utalják Magyarországot arra, hogy a békét megteremtve könnyítsen a népnek a terhein, hanem javasolják ják ezt magasabb történelmi és politikai szempontok is, azt hiszem, hogy a háznak a nézetét és érzelmeit fejezem ki, a midőn a következő interpellácziót intézem a t. miniszterelnök úrhoz *(olvassa)*:

»1. Van-e a t. miniszterelnök úrnak ama javaslatról tudomása, melyet Muraviev orosz külügyminiszter augusztus hó 12-én ő Felsége II. Miklós orosz czár megbizásából a pétervári udvarnál igazolt valamennyi külállam képviselőinek notifikált, és mely azt czélozza, hogy az általános béke és a mértéken túl való fegyverkezés lehető csökkenésére nemzetközi megvitatás

Digitized by Google

útján leljék meg az eszközöket; miért is egy értekezletet proponál, mely eme komoly problemával foglalkozzék, és mely a huszadik század fényes beköszöntőjeként győzelemre segítse az általános béke nagy eszméjét.

2. Tekintve, hogy a II. Miklós orosz czár által tett javaslat a czivilizált emberiség benső vágyódását juttatja kifejezésre és míg ethikai természetű tartalmával az erkölcsi eszmének szolgál, addig ama gyakorlati javaslatával, mely szerint az államok további fegyverkezésének abbanhagyását és az általános béke helyreállítását az államok hozzájárulásával tartandó konferenczia útján valósítsák meg: a nemzetek szellemi és anyagi jólétét van hivatva előmozdítani;

tekintve hogy Ausztria-Magyarországnak a szentpétervári udvarnál akkreditált nagykövetével közöltetvén az orosz czár nagyjelentőségű javaslata: azóta külügyi kormányunknak is módjában volt az orosz részről felvetett eszmével foglalkozni és a javasolt konferencziával szemben elfoglalandó álláspontot megállapítani;

tekintve, hogy ama békeirányzat, melyet külügyi kormányunk minden alkalommal hangsúlyoz, és mely a hármas szövetségnek is alapvető vonását és kidomborodó jellegét képezi, II. Miklós orosz czár javaslatának megvalósulása által hatályosságában és nemzetközi súlyában csak nyer, másrészt azonban a csak fokozott fegyverzések által megvédett és így a népek vállaira elviselhetetlen teherként nehezedő hadügyi és katonai költségek árán szerzett fegyveres béke helyett a valódi béke áldásait biztosíthatja;

tekintve, hogy különösen Magyarország a katonai és hadügyi terhek alatt roskadoz; kulturális és közhasznú feladatának megfelelni már alig képes és bár a közszolgálmányok és közterhek sohasem képzelt nagy mérvet öltenek, a nép anyagi jólétének szolgáló, az általános művelődést és közoktatást fejlesztő eszközöket csakis erejének úgyszólván végső megfeszítésével veheti igénybe;

tekintve, hogy a defenziv békepolitika Magyarország történelmi missziója és nemzetközi helyzete által érlelődött hagyományát képezi, mert ezeresztendős állami létéből fejlődött ama küldetésének, hogy a Kelet kapujánál a czivilizáczió, a szabadság és az emberi jogok védelmének legyen bástyája, a béke áldásai mellett felelhet meg kiválóan; az agressziv hódítási politika ellen tehát mindenkor tiltakozott, ellene állást foglalt és újabb alkotmányos életünk óta a parlamentben számtalanszor emelték fel ily irányban a nemzet képviselői intő szavukat:

hajlandó-e a t. miniszterelnök úr felvilágosítást adni, vajjon külügyi kormányunk mily állást foglal el az orosz czár békejavaslatával szemben; hajlandó-e a miniszterelnök úr az alkotmányunk által biztosított jogkörében oda hatni és minden befolyását érvényesíteni, hogy a II. Miklós orosz czárnak úgy a monarchia, valamint különösen Magyarország érdekei szempontjából kiválóan figyelemreméltó javaslatát külügyi kormányunk barátságos támogatásában részesítse, a konferenczia létrejöttét és a javaslatban felvetett eszmék érvényesülését előmozdítsa?«

Elnök: Az interpelláczió közöltetik a miniszterelnökkel.

Következik Mócsy Antal interpellácziója.

Mócsy Antal: T. képviselőház! A szokástól eltérőleg leszek bátor először felolvasni interpellácziómat, a melyet a t. belügyminiszter úrhoz a serdülő ifjúság egészségének és erkölcsének védelme tárgyában intézek *(olvassa)*:

»Tekintettel arra, hogy

1. mert a tanév elején, midőn az iskolai beiratások folynak, némely könyvkereskedők, különösen az antiquariusok ügynökei az iskolák előtt a zsenge ifjúság szemérmét és erkölcsét veszélyeztető módon ajánlgatják üzleteiket, — hogy a náluk vásárlókat nem ritkán úgynevezett pikáns, tulajdonképen szemérmetlen és erkölcstelen képekkel és könyvekkel ajándékozzák meg;

2. hogy az utczákon és nyilvános mulatóhelyeken még iskolaköteles korban levő mindkét nemű gyermekek, úgynevezett rikkancsok egészségük és szemérmük veszélyeztetésével este, sőt késő éjszakának idején is foglalkoznak a krajczáros újságok elárúsításával;

3. hogy a múlt év junius hó 2-án kibocsátott belügyminiszteri rendeletnek, mely a szemérmetlen képeknek és könyveknek a kirakatokból való eltávolítását 100 forint büntetés terhe alatt követeli, alig van foganatja: kérdem a t. miniszter urat:

1. hajlandó-e a serdületlen ifjúság erkölcsének és egészségének védelme érdekében intézkedni;

2. hajlandó-e a múlt év junius hó 2-án kiadott és fennebb idézett rendeletének kellő érvényt szerezni?«

T. ház! Tekintettel az idő rövidségére, de tekintettel ama körülményre is, hogy tegnap, a midőn a t. ház jegyzője interpellácziómat jelezve felolvasta az interpellácziós könyvet, azt a t. ház általános derültséggel fogadta: abban a véleményben vagyok, legalább van okom rá, hogy a t. háznak talán minden tagja, és merem állítani, a képviselőházon kívül is minden eszes, becsületes és gondolkodni tudó ember velem egy véleményen van a tekintetben, hogy a serdült ifjúság erkölcseit minden lehető módon oltalmazni és biztositani kell, épen e végett elállok a kérdés erkölcsi és pedagogiai indokolásától, azonban

Digitized by Google

egy pár tapasztalatot szükségesnek tartok felemlíteni. Interpellációmban említem, hogy az iskolák előtt milyen módon ajánlgatják egyes könyvkereskedők az ő üzletüket. Erre nézve bátorkodom majd egy hirdetést bemutatni és a t. belügyminiszter úr rendelkezésére bocsátani; ezt a hirdetést egy leányiskola előtt osztogatták, a hol felsőbb leányiskola is van; egy antiquarius és könyvkereskedő, Budapestről való, mondja el benne, hogy vesz és elad legjobb áron egyes könyveket, valamint egész könyvtárakat, s hogy nála a legnagyobb raktár, a legnagyobb választék van pikantériákban. *(Derültség.)* Nem olvasom fel az illető nevét, mert nem akarok neki reklamot csinálni, mert sajnos, az ilyen firma, a helyett, hogy közmegvetés tárgyává lennének, talán még pártolásban is részesül; mondom, nem olvasom fel a kereskedő nevét, de a belügyminiszter úrral közölni fogom, *(Egy hang: Az Erzsébet-körúton van!)* Nem az Erzsébet-körúton van! Sajnos, sok mindenfelé lehet találni ilyen üzleteket. Én kötelességemnek tartottam utána nézni, hogy ennek a kérdéses úrnak, a kinek legnagyobb választéka van iskolakönyvekben és pikantériákban, miféle nagyszerű üzlete lehet. És mondhatom, t. képviselőház, hogy csak sok fáradság után tudtam megtalálni az ő zughelyiségét, mert egy kapu alatt, egy bódéból áll mindössze az ő fényes üzlete.

Az illető rögtön észrevett, bevezetett a bódéjába s ott láttam az igaz mindenféle elrongyolódott iskolakönyvet és fel is ajánlotta készségét, hogy szivesen szolgál mindenféle regényekkel. Én természetesen nem mentem bele a dologba, *(Derültség.)* megelégedtem avval, hogy vettem tőle egy használható könyvet. De hogy aztán milyenek azok a szép könyvek és szép képek, a melyeket a könyvkereskedők igérgetnek annak, a ki könyv- és irószer-szükségletét náluk szerzi be, hogy ezt is megtudjam, erre nézve is szereztem be bizonyítékot. Nem néztem utána, úgy került a könyv a kezembe, a melyet szintén a belügyminiszter úr rendelkezésére fogok bocsátani. Egy 13 éves fiúcska kapta.

Visontai Soma: Mi a könyv czíme?

Mócsy Antal: Nem mondom meg, hanem a t. belügyminiszter úrnak azt is rendelkezésére bocsátom. De annyit mondhatok, t. képviselőház, el kellett olvasnom, hogy fogalmam legyen a dologról, hisz pedagogiával foglalkozom, *(Zajos derültség.)* kell tudnom, hogy a fővárosnak e tekintetben szerencsétlen mindkét nemű ifjúsága mily veszedelmeknek van kitéve: mondhatom, hogy elolvasván ezt a könyvet, megborzadtam arra a gondolatra, hogy esetleg az én gyermekeim is itt a fővárosban látogathatnák az iskolát.

Én megvallom t. képviselőház, hogy épen nem csodálkoznám, ha az a szülő, a kinek gyermeke ezt a könyvet kezébe kapta, első felhevülésében csontjait törte volna össze annak a kereskedőnek, a ki az ő gonddal nevelt gyermekének szemérmét, a melyet a gondos szülő mentől tovább megőrizni iparkodik, ily könyvvel meg képes mételyezni, *(Úgy van! balfelől.)* esetleg azt a szegény gyermeket testileg és lelkileg tönkretenni, mert egy ily könyv ezt képes eredményezni, ezt a proczedurát megindítani,

Nem akarok e dologgal bővebben foglalkozni, *(Egy hang jobbfelől: Olvassa fel!)* mert tudom, hogy a t. belügyminiszter úr, mint gondos családapa osztja minden gondos szülő ezen aggályát és majd megtalálja azon eszközöket, a melyekkel lehetőleg korlátok közé szoríthatja az ilyen élelmeskedőknek üzelmeit, a kik a jövő nemzedéknek — a szülők szemefényét — testi, lelki megrontása útján akarnak maguknak vagyont szerezni.

Interpellációmban megemlítettem az úgynevezett rikkancsokat, mindkét nemen levő iskolaköteles gyermekeket, a kik kiabálva árúlgatják krajczáros ujságjaikat késő estig, sőt késő éjjelig is. Mikor a mulatóhelyeken levő vendégeknek kinálgatják azokat, elképzelhető, minő jeleneteket láthatnak s minő megjegyzéseknek vannak kitéve a szegény gyermekek. *(Mozgás jobbfelől.)* Csoda-e, hogy meglesznek mételyezve és folyton szaporodik így a prostituáltak és csirkefogók Budapesten máris nagy számú serege. Más országokban a gyermekek egészségének védelmére, nehogy a gyárosok által tulságosan kihasználtassanak, törvényes intézkedéseket tesznek, nálunk ilyesmi nincsen, holott sokkal jobban árt végeredményében testileg is az ilyen erkölcsi métely a munkában való túlerőltetésnél. Mindenesetre el kellene bizonyos órán túl tiltani a gyermekeknek az ezen lapokkal való házalást. *(Helyeslés balfelől.)*

Interpellácziom harmadik pontja szerint a miniszter úr által mult év január 2-án kiadott rendeletnek kevés a foganatja; az illető kereskedők — fájdalom — napról-napra szinte tervszerűen mennek tovább és tovább és most ismét majdnem oly ruhátlan alakokat látunk már a kirakatokban, mint tavaly. Az erkölcsiség szempontjából is, de a törvényes intézkedés iránti tisztelet szempontjából is szigorúan foganatosítani kellene e rendeletet.

Még egyet hivánok megjegyezni. Mult évben tartott e tárgyú interpellácziom alkalmával valaki a túloldalról közbekiáltott, hogy; »Szabadsajtó!« Fájdalom liberális intézményeink nem akadályozhatják az ily erkölcstelen könyvek kiadását, de bátorkodom figyelmeztetni arra, hogy tudtommal még ilyenféle sajtótermékek ellen a királyi ügyészség pert nem indított, pedig meg vagyok arról győződve, hogy még a liberális

Digitized by Google

fővárosnak is egyes tagjai, különösen a családapák, mint esküdtek elmarasztalnák, az ilyen testet és lelket mételyező iratoknak és képeknek szerzőit és terjesztőit. De hogyha ez minden remény ellenére is meg nem történnék, a mélyen tisztelt belügyminiszter úrnak mult évben az igazságügyminiszter úrral egyetértőleg kiadott rendelete képes volna legalább némi korlátok közé szorítani ezeket, a mennyiben ez a rendelet kimondja, hogy a szemérmetlen képek és iratoknak a kirakatba való kitétele 100 forintig terjedő pénzbüntetés terhe alatt tilos. Tehát méltóztassék utasítani az illető rendőrséget, hogy e tekintetben nagyobb figyelmet tanusítson és különösen a beiratások idején, tehát épen most is kisérje figyelemmel az iskolák előtt is az ilyen kárhozatos módon ügynökösködőket. *(Helyeslés.)*

Ismételten bátorkodom a t. miniszter úrnak figyelmébe ajánlani az ügyet és ezeket a bizonyítékokat átadom.

Elnök: Az interpellácziót közöltetik a belügyminiszterrel. Egyéb tárgy nem lévén az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 óra 10 perczkor.)

Digitized by Google

322. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 9-én, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Gr. Bethlen Andrásné köszönete. — Függő államadósság kezeléséről bizottsági jelentés. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése a honvéd főreáliskola és két hadapród-iskola ügyében. — Közlekedésügyi bizottság jelentése a kovácsháza-csabai vasut ügyében. — Miniszterelnök benyújtja: *a*) az állami számvevőszék jelentését az 1898. II. negyedében történt túlkiadásokról; *b*) jelentését az országház épitéséről; *c*) központi statisztikai hivatal munkatervét 1899-re; *d*) állami számvevőszék jelentését az 1897. évi zárszámadásokról. — Pénzügyminiszter benyújt: *a*) törvényjavaslatot a Margit-hidnak a Margit-szigettel leendő összeköttetéséről; *b*) az 1895. évi közösügyi pótköltségekről. — Pénzügyminiszter bemutatja az 1899. évi állami költségelőirányzatot; a Vaskapu-szabályozás 1899-iki költségelőirányzatát. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Nyegre László jegyző úr viszi a jegyzőkönyvet; Perczel Béni jegyzi a javaslatok mellett felszólalókat, az ellene felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Kérem a jegyzőkönyvet felolvasni.

Nyegre László *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Hitelesíttetik.

Előterjesztem özvegy gróf Bethlen Andrásné levelét, melyben a férje elhunyta alkalmából a képviselőház részéről kifejezett részvétért köszönetét nyilvánítja.

Tudomásúl vétetik.

A függő államadósság ellenőrzésére kiküldött országos bizottság jelentését bemutatom az 1899. évi kezelési költségének előirányzatáról.

Kinyomatását és szétosztását a ház elhatározza s előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottságnak adatik ki.

Sárszentmiklós, Szagy, Gerde, Makota, Bödöje és Adorján községek lakosainak Madarász József, Rakovszky István, Jeszenszky Ferencz, Szabó István, illetőleg Bezerédj István képviselők által beadott kérvényét bemutatom a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt. *(Helyeslés balfelől.)*

Továbbá a magyar lapkiadók országos kongresszusának Falk Miksa, Mikszáth Kálmán, Werner Gyula és Neményi Ambrus képviselők által beadott kérvényét a hirdetési bélyeg eltörlése tárgyában.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Perczel Béni jegyző: Szerb György, a pénzügyi bizottság előadója!

Szerb György előadó: T. ház! Van szerencsém bemutatni a pénzügyi bizottság jelentését (Irom. 453) a honvédelmi miniszternek a

Digitized by Google

felállítandó honvéd-főreáliskola és két hadapródiskola czéljaira szolgáló építkezések költségeinek fedezésére megkivántató póthiteljavaslata tárgyában.

Kérem kinyomatni és szétosztatni, s az osztályok mellőzésével napirendre tűzetni.

Elnök: A beadott jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli, s napirendre tűzését az osztályok mellőzésével elhatározza.

Perczel Béni jegyző: Smialovszky Valér, a közlekedésügyi bizottság előadója!

Smialovszky Valér előadó: T. ház! Van szerencsém a közlekedésügyi bizottság jelentését (Irom. 454) kovácsháza-csabai keskenyvágányú helyi érdekű vasút engedélyezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában bemutatni. Egyúttal kérem, miszerint az osztályok mellőzésével napirendre tűzni méltóztassék.

Elnök: A beadott jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli és az osztályok mellőzését is kimondja; a napirendretűzés iránt később intézkedik.

Perczel Béni jegyző: Báró Bánffy Dezső miniszterelnök!

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! Van szerencsém a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben az 1898-iki számadási év II. negyedében előfordult túlkiadásokról, előirányzat nélküli kiadásokról és hitelátruházásokról szóló jelentését (Irom. 455) az az állami számvivőszéknek beterjeszteni. Kérem a t. házat, méltóztassék azt kinyomatni, szétosztatni és tárgyalás és jelentéstétel végett a zárszámadási bizottsághoz utasítani.

Továbbá van szerencsém, t. ház, a miniszterelnök jelentését (Irom. 456) az állandó országház épitésének előhaladásáról az 1897. évben beterjeszteni. Kérem, méltóztassanak azt kinyomatni, a pénzügyi bizottsághoz utasítani, hogy a szokásnak megfelelően a költségvetéssel együtt tárgyaltatván, azzal együtt tegye meg a házhoz jelentését.

Továbbá kérem, t. ház, a kereskedelmi miniszter úr nevében, hogy az itt általam ezennel beterjesztett, az 1899. évi munkaterveit tartalmazó előterjesztését (Irom. 457) a magyar királyi központi statisztikai hivatalnak, méltóztassék a közgazdasági bizottsághoz utasítani azzal, hogy a törvénynek megfelelően, majd a miniszteriumi költségvetés tárgyalásával egyidejűleg tegye meg a jelentését, hogy együtt legyen tárgyalható, mint azt a törvény határozottan rendeli is. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Végre, t. ház, van szerencsém az állami számvevőszék jelentését az 1897. évi zárszámadásokra vonatkozólag beterjeszteni, kérve, méltóztassék annak kinyomatását és szétosztatását elrendelvén, a zárszámadási bizottsághoz utasítani. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A beadott jelentések kinyomását és szétosztását a ház elrendeli és a póthitelekről szóló jelentést, mely az 1898. számadási év II. negyedében előfordult túlkiadásokról és előirányzatnélküli kiadásokról van benyújtva, a zárszámadási bizottsághoz utasítja; az állandó országház építésének előrehaladásáról szóló jelentését a pénzügyi bizottsághoz, a statisztikai hivatal jelentését a közgazdasági bizottsághoz, a számvevőszék jelentését pedig a zárszámadásokról a zárszámadási bizottsághoz utasítja tárgyalás végett.

Perczel Béni jegyző: Lukács László pénzügyminiszter!

Lukács László pénzügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém mindenekelőtt két törvényjavaslatot beterjeszteni, kérve, hogy azokat a pénzügyi bizottsághoz utasítani méltóztassék. Az egyik törvényjavaslat (Irom. 458) vonatkozik a székes fővárosi Margit-hídnak a Margit-szigettel leendő összekötése; a másik törvényjavaslat (Irom. 459) pedig az 1895. évi közösügyi leszámolás alapján Magyarország által pótlólag fizetendő összegek fedezéséről szól.

Ezek után, t. ház, *(Halljuk! Halljuk!)* van szerencsém beterjeszteni az 1899. évi állami költségvetési előirányzatot indokolásával és az ahhoz tartozó jelentésekkel, továbbá az aldunai Vaskapunál és az ottani többi zuhatagnál létező hajózási akadályok elhárítására szükséges költségeknek 1899. évi előirányzatát.

Mielőtt ezeknek az előirányzatoknak részletesebb ismertetésére és ezzel kapcsolatosan a jövő évi kormányzati munkaprogramm kereteinek legalább nagy vonásokban való megjelölésére vállalkoznám, méltóztassék megengedni a t. háznak, hogy egy rövid pillantást vessek a múlt 1897. évi államháztartási kezelés eredményeire, összehasonlítván először az 1897. évi zárszámadási eredményeket, a megelőző 1896. évi eredményekkel, azután pedig hogy feltüntessem röviden az imént beterjesztett állami zárszámadások főbb eredményét, úgy, a mint azokat az állami számvevőszék a zárszámadásokban kimutatja.

Ha összehasonlítjuk, t. ház, az 1897. évi államháztartási kezelési eredményeket a megelőző 1896. évi tényleges eredményekkel, arra az örvendetes eredményre jutunk, hogy daczára annak, hogy az 1897. év köztudomás szerint egyike volt a gazdaságilag legrosszabb éveknek, az eredmények még sem voltak kedvezőtlenebbek, hanem egészben véve 12,515.000 forinttal kedvezőbbek, mint a megelőző 1896. évben. Ez az eredmény olykép alakúl, hogy egyrészről

Digitized by Google

a bevételek 1897. évben 6,714.000 forinttal kedvezőbbek voltak, ellenben a kiadások 5,801.000 forinttal kevesebbet tettek ki, és így egészben véve az említett 12,515.000 forintnyi kedvezőbb eredmény mutatkozott. Ebből azt látjuk, t. ház, hogy a bevétel — daczára az év gazdaságilag kedvezőtlen voltának — ha nem is tetemesen, de bizonyos összeggel emelkedtek, a mi mindenesetre államháztartásunk alapjainak szilárdságára mutat és megnyugtató hatással kell hogy legyen. Másrészről pedig az a körülmény, hogy daczára annak, hogy az állami élet természetes fejlődésénél fogva a kiadások évről-évre emelkedni szoktak, mégis 1897. évben a kiadások csekélyebbek voltak, mint a megelőző évben, arra mutat, hogy sikerült az államháztartás minden ágazatában az okszerű takarékosság elvét érvényre juttatni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Ha már most, t. ház, az állami számvevőszék által összeállított zárszámadási eredményt vizsgáljuk, a következő eredményekre jutunk.

Ismeretes a t. ház előtt, hogy az 1897. évi állami költségvetési törvény a bevételeket és kiadásokat úgy állapította meg, hogy mint végeredmény 62.635 forintnyi bevételi többlet volt előirányozva. Időközben azonban különböző törvények alkottattak, a melyek a kormányt a költségvetésen kivül bizonyos kiadások tételére hatalmazták fel, a nélkül, hogy ezekkel szemben specziális bevételek is állottak volna, a minek azután az lett a következménye, hogy végeredményben az államháztartás úgy alakúlt törvény alapján, hogy — a póthiteltörvényeket és a különböző felhatalmazást nyújtó törvényeket is együttvevő — 16,867.000 forintnyi kiadási többlet lett megszavazva, vagyis ennyi volt a törvényileg előirányzott kiadási többlet, más szóval deficzit az 1897. évben. Ha már most ezzel szemben a tényleg bekövetkezett eredményeket vizsgáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy az államnak saját bevételi forrásaiból származó bevételei — tehát eltekintve a kölcsönöktől és az alapok kezeléséből származó bevételektől — nemcsak elegendők voltak az összes kiadások fedezésére, tehát ezen tizenhat millió és pár százezer forintnyi többkiadás fedezésére is, hanem ezenfelül a tényleges eredmények szerint még 10,843.000 forintnyi többlet mutatkozik, úgy hogy ezen többletek a preliminált tizenhat millió és néhány százezer forintnyi deficzittel összehasonlítva, azt látjuk, hogy az 1897. évnek tényleges eredménye 27,710.000 forinttal kedvezőbb mint volt az előirányzat. Még valamivel kedvezőbb eredményt mutat a zárszámadás, ha az ugyanazon 1897. évre közigazgatásilag előirt bevételeket és utalványozott kiadásokat hasonlítjuk össze az előirányzattal, mert ebből arról győződünk meg, hogy szintén csak az állam saját bevételi forrásaiból származó bevételei nemcsak fedezték az összes utalványozott kiadásokat, de ezenfelül 16,685.000 forinttal több bevételt mutatnak, a mely eredmény összehasonlítva a preliminált deficzittel, az előirányzások és utalványozások alapján mutatkozó eredmény 33,552.000 forinttal kedvezőbb, mint volt az előirányzat.

Nem hallgathatom el, hogy az 1897. évben is voltak, úgy mint más években is, túlkiadások és előirányzat nélküli kiadások, a mint az oly óriási háztartásnál, mint a mi államháztartásunk, alig kerülhető el.

Ezen túlkiadások azonban egészben véve hasonlíthatatlanúl csekélyebb összeget tettek ki, mint más, korábbi években. Összesen 16,116.000 forint volt a nettó túlkiadás, a mi a kiadások egész összegéhez arányítva 2·3%-nak felel meg. Ez tehát tetemes túlkiadásnak, tetemes eltérésnek az előirányzattal szemben nem mondható.

Ezzel a túlkiadással szemben azonban voltak igen tetemes bevételi többletek, melyek a kereskedelmi és pénzügyi tárczánál együttvéve 43,827.000 forintot tettek a tényleges eredmények szerint és főleg a következő bevételi forrásokra vezethetők vissza. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egyenes adók többet jövedelmeztek, mint a mennyi preliminálva volt 11,387.000 forinttal, *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* a mennyiben a földadótól és a hadmentességi díjtól eltekintve, az összes többi egyenes adóágazatok mind tetemes többletet jövedelmeztek, a mi természetesen a preliminálás óvatosságára vezethető vissza. A fogyasztási adók többet jövedelmeztek 11,858.000 forinttal; az arany ázsió-nyeremény nagyobb volt 1,368.000 forinttal; a bélyeg jogilletékek és díjak összes jövedelme nagyobb volt 3,368.000 forinttal; a dohányjövedék többet jövedelmezett 1,683 000 forinttal, a lottó- és sójövedék 645.000 forinttal, a fémkohászat 908.000 forinttal és így tovább; nem kivánom a t. házat a kisebb összegekkel fárasztani. A végeredmény az, hogy a kereskedelmi tárczánál a több bevétel 3,265.000 forint, a pénzügyi tárczánál 40,561.000 forint, összesen 43,827.000 forint. He ebből leütjük az említett tényleges több kiadást, 16.116.000 forintot, marad az általam már említett több bevétel és kedvezőbb eredmény, 27,710.000 forint.

Ezeket tartottam szükségesnek az 1897-iki zárszámadás eredményének ismertetése czéljából megemlíteni.

Most méltóztassanak megengedni, hogy rátérjek az 1899. év költségvetésének előirányzatára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Mindenek előtt meg kivánom jegyezni, hogy az az előirányzat alaki tekintetben némileg eltér a megelőző évek előirányzatától, a

Digitized by Google

mi folyománya az állami számvitelről szóló 1897 : XX. törvényczikk rendelkezéseinek és ennek folyományaképp a részletes költségvetés összeállításában némi eltérés mutatkozik, a mi azonban a költségvetés áttekinthetőségének és könnyebb megbirálásának csak előnyére szolgál.

Egy másik alaki különbség ebben az előirányzatban, az, hogy az államvasutak gépgyárának és a diósgyőri vas- és aczélgyárnak költségvetése, mely eddig a kereskedelmi tárcza körében szerepelt, a meghozott országos határozatoknak megfelelőleg most már a pénzügyi tárcza körébe van felvéve.

Ezeket megemlítve bátor vagyok előterjeszteni, hogy az 1899-ik évi rendes kiadások 10,616.000 forinttal, az átmeneti kiadások 427.000 forinttal nagyobb összeggel vannak preliminálva; miután azonban a beruházások 6,506.000 forinttal kevesebbet tesznek, ezért az összes kiadási emelkedés, a mint a költségvetési ben preliminálva van, 4,537.000 forint, a mi semmiesetre sem mondható túlságos emelkedésnek, tekintettel arra, hogy voltak korábban évek a midőn tizenhat, husz, sőt huszonhárom millió forinttal is emelkedtek a kiadások egyik évről a másikra.

A jelentékenyebb eltérések az 1898. évi költségvetéssel szemben különösen a következő:

Az országgyűlés kiadásai emelkednek 25.060 forinttal, a mi arra vezethető vissza, hogy jövő évben a delegácziók Bécsben vannak hivatva ülésezni.

A közösügyi kiadások, a melyek ez alkalommal is, úgy mint eddig, 31·4%-kal vannak beillesztve a költségvetésbe, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* 1,015.000 forintnyi többletet vonnának maguk után Magyarország terhére, minthogy azonban a vámbevételek is emelkednek, ennélfogva az összeg redukálódik és a delegácziók által megállapított közösügyi költségeknek Magyarország terhére eső 31·4%-os összege tesz a rendes kiadásoknál 435.000 forintnyi többletet, az átmenetieknél 91.000 forintot, így tehát összesen 531.000 forintnyi emelkedést mutat. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Szalay Károly: Hátha nem lesz közös vámbevétel? *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Lukács László pénzügyminiszter: A nyugdíjak, sajnos, ez alkalommal is emelkedést mutatnak, a mennyiben a miniszterelnöki és a belügyminiszteri tárcza kivételével az összes többi tárczánál emelni kellett a nyugdíj terhét a költségvetés realitásának érdekében, még pedig 357.000 forinttal.

Az állami adósságoknál, még pedig úgy a tulajdonképi állami adósságokat, valamint az egyes tárczákat terhelő kisebb kölcsönöket számításba véve, a szükséglet 24.454 forinttal csökken annak következtében, hogy habár az egyes tárczáknál, különösen a kultusz- és az igazságügyminiszteriumnál építkezési czélokra egyes alapokból kölcsönöknek igénybe vétele tervbe van véve és ezáltal a törlesztési szükséglet is emelkedik, a többi állami adósságoknak a szükséglete csökken annak következtében, hogy az úgynevezett erdélyi úrbéri pótkárpótlás nagyrészben ki lévén már fizetve, ezen a czímen a költségvetést apasztani lehetett.

A kamatbiztosítási előlegek szükséglete apad 145.000 forinttal, minthogy a kassa-oderbergi és a pécs-barcsi vasutak bevételei emelkedtek.

A miniszterelnökség rendes kiadásai emelkednek 25.000 forinttal, átmeneti kiadásai és beruházásai pedig 411.000 frttal. A 25.000 forintnyi emelkedés arra vezethető vissza, hogy a miniszterelnökségi palota újjá építése van tervbe véve, a mint az a t. képviselőháznak be is lett jelentve, s ennek következtében a miniszterelnökség ideiglenesen bérházban lévén elhelyezendő, ennek és a költözködésnek költségei veszik igénybe ezt az összeget. A 411.000 forintnyi emelkedése az átmeneti kiadásoknak arra vezethető vissza, hogy az 1896. évi VIII. törvényczikk a millenáris emlékmű létesítését rendelvén el, ennek a költsége ez alkalommal beillesztendő volt a költségvetésbe; végül 200.000 forint mint beruházás van felvéve a miniszterelnöki palota építkezési költségeinek első részlete gyanánt.

A belügyminiszterium költségvetése emelkedik 2,679.000 forinttal. Miután azonban ezzel szemben 2,154.000 forintnyi bevételi többlet áll, tulajdonképeni netto-emelkedés 525.000 forintot tesz. Az emelkedés különösen a következő körülményekre vezethetők vissza. 160.000 forinttal emelkedett vármegyei dotácziók, minthogy a vármegyék teendőinek szaporodása folytán a munkaerők nem elégségesek azok legyőzésére. Vármegyei pótadókkal a bevételeket szaporítani nem lehetvén, méltányos, hogy az állam jöjjön segítségére e tekintetben a vármegyei adminisztrácziónak. 75.000 forinttal emelkednek az anyakönyvi kiadások, mert az anyakönyvi teendőkkel megszaporodott teendői a községi közegeknek igen jelentékeny munkát vonnak maguk után és mert a községek új adókkal nem terhelhetők, indokoltnak látszik, hogy a különben is állami funkcziót képező anyakönyvi teendők végzésére államilag dotált anyakönyvvezetők alkalmaztassanak. *(Helyesés a jobboldalon.)* 2,162.000 forinttal emelkednek a betegápolási kiadások, az 1898: XXI. törvényczikk végrehajtása folytán, a mely a betegápolási alapnak létesítését rendeli el. Ezzel szemben azonban a törvény által engedélyezett betegápolási pótadó kivetése következtében 2,154.000 forint bevétel fog befolyni. 269.000 forinttal emelkednek a közbiz-

Digitized by Google

tonsági kiadások, részint a csendőrségnek programmszerű emelése folytán, részint azon rendkivüli létszámemelés következtében, a mely az utóbbi idők eseményei folytán szükségesnek mutatkozott. Egyszersmind a fővárosi rendőrségnek bizonyos mértékben való továbbszervezése és fejlesztése elől sem lehet elzárkózni.

A mi a pénzügyminiszterium kiadásait illeti, ezek ez alkalommal szintén 1,265.000 forinttal emelkednek, a mely összegből a rendes kiadásokra 771.000 forint esik. Miután azonban a pénzügyminiszterium bevételei 4,275,000 forinttal szintén emelkednek a kiadások emelkedése daczára a végeredmény, a tárcza végmérlegében 3,010.000 forinttal javult. A mi a kiadások emelkedését és ennek okait illeti, a következőket van szerencsém előadni: *(Halljuk! Halljuk!)* 136.000 forinttal emelkednek a pénzügyigazgatóságoknak, a budapesti adófelügyelőségnek és a központi díj- és illetékszabási hivatalnak kiadásai, részint az 1893: IV. törvényczikk folytatólagos végrehajtása miatt, részint azért, mert az adminisztráczió javítása érdekében a számvevőségi közegek szaporítása szükséges, és végre különösen azon körülménynél fogva, mert a fővárosi adókezelés javítása érdekében az adófelügyelőségek decentralizációját vettem kilátásba, a mi bizonyos mértékben személyszaporítással és a dologi kiadások emelkedésével is jár. 70.000 forinttal emelkednek az adóhivatalok költségei, miután nyolcz új adóhivatal folytatólagos felállítása van ismét kilátásba véve, és egyszersmind az adóhivatalok segédszemélyzetének némi szaporítása is szükséges. 107.000 forinttal emelkednek a pénzügyőrség kiadásai, a mi arra vezethető vissza, hogy a mult évben szaporítottuk a létszámot; ennek a költségei azonban csak az év egy részére voltak beilleszve a költségvetésbe. Ez alkalommal az egész évi hitel és szükséglet beillesztendő. Másrészről, tekintettel arra, hogy a székesfővárosban a fogyasztási adóvonal kijebb tolása van kilátásba véve, ez ismét a pénzügyőrségi személyzet létszámának némi szaporítását fogja maga után vonni. A legnagyobb mértékű emelkedés itt, a pénzügyi tárcza körében a fogyasztási adókkal kapcsolatos kiadásoknál mutatkozik, a mennyiben egy 250.000 forintnyi és egy 1,100.000 forintnyi emelkedéssel találkozunk. Ez a két emelkedés, t. ház, összefüggésben van egy törvényjavaslattal, a melyet legközelebbről szándékozom a t. képviselőháznak benyujtani *(Halljuk! Halljuk!)* és a melynek czélja az, hogy a városoknak és községeknek fogyasztási adó természetű jövedelmei ideiglenesen rendeztessenek. Ismeretes a t. képviselőház előtt, hogy az utóbbi időben megalkotott és a szeszforgalmi adóról, továbbá a czukor- és sörfogyasztási adóról szóló törvényjavaslatok, melyek 1899. január 1-én fognak életbe lépni, úgy intézkednek, hogy ezen törvények következtében a szeszitalmérési, a czukorfogyasztási és sőritalmérési adóknak eddigi, községenkénti beszedési módja megszűnik.

Ezen két törvény, melyet érinteni bátor voltam, csak ideiglenes jellegűnek van ugyan kontemptálva, arra az időre tudniillik, mig a kiegyezési javaslatok között foglalt és a fogyasztási adók végleges rendezésére irányuló törvényjavaslatok törvényerőre fognak emelkedni, de azon intézkedés, a mely ezen ideiglenes jellegű törvényekben foglaltatik, hogy tudniillik a fogyasztási adóknak eddigi, községenkénti beszedési módja megszünjék, nem ideiglenes, hanem állandó természetű rendelkezés. Mert semmiféle körülmény és indok nincs, mely bennünket arra vezetne, hogy az eddigi beszedési mód, a mely a forgalmat korlátozza, a községekre nézve zaklató, az államkincstárra nézve pedig ki nem elégítő eredményű, továbbra is fentartassék vagy visszaállíttassék. *(Általános helyeslés.)*

Azonban, t. ház, ez a változás a beszedési módban igen mélyen belevág a községek és városok háztartási viszonyaiba, a mennyiben azokat igen jelentékeny jövedelmi forrásoktól és jövedelmektől fosztja meg. *(Igaz! Úgy van!)* Ismeretes a t. ház előtt, hogy az 1888: XXXV. törvényczikk 69. §-a értelmében a városok bizonyos részesedési joggal birtak a községenként és városonként elért italmérési adó tiszta jövedelmében. És ettől most el fognak esni, minthogy a községenkénti beszedés, mely e tiszta jövedelemnek alapja, megszünik. Másrészről ismeretes az is, hogy az ezen törvények által megszüntetendő fogyasztási adók után a községek eddig szintén szedtek bizonyos pótlékokat különböző elnevezések alatt, községi fogyasztási adóképen. És végül köztudomású az is, hogy a városok és községek közül igen sok megváltás, vagy haszonbér útján magához vonta az állami fogyasztási adók beszedési jogát és ebből üzleti nyereségre tett szert, a mely a városok háztartásának integráns részévé vált. Ezektől a jövedelmektől, t. képviselőház, meg nem foszthatjuk a városokat és községeket, ha csak nem akarjuk, hogy azok háztartása azonnal a legnagyobb zavarba jusson. *(Általános helyeslés.)* Azért gondoskodni kell arról, hogy a városoknak és községeknek ezen első jövedelmei pótoltassanak, annál is inkább, mert semmiféle indok nem forog fenn arra nézve, hogy a városokat elzárjuk a fogyasztási adó természetű bevételektől, mikor köztudomású dolog, hogy az egyenes adókra vetett községi pótlékok úgy is nagyon terhesek, igen jelentékenyek és midőn köztudomású az is, hogy a városok évről-évre mind nagyobb és nagyobb áldozatokat

Digitized by Google

kénytelenek hozni épen a legkevésbbé vagyonos néposztályok érdekében.

Ennélfogva t. képviselőház, a törvényjavaslat, a melyet benyújtani szándékozom, oda czéloz, hogy ezen a bajon segítsen, illetőleg elérje ideiglenesen, — addig is, a míg az adminisztráczió rendezésével a városok és községek háztartási ügyei véglegesen rendeztetni fognak — elérje, mondom, ideiglenesen azt, hogy az állami fogyasztási adók kérdésének megváltoztatása következtében a városoknak és községeknek háztartását semmiféle csorba vagy hátrány ne érhesse. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ebből az intézkedésből, t. ház bizonyos több kiadás hárúl az állami háztartásra, a mint az már ebben a költségvetésben is jelentkezik. Meg kivánom azonban jegyezni, hogy ez a többlet bőven, vagy legalább is eléggé fedezve van azon többlet által, a melyet az állam a szeszforgalmi, továbbá a czukor- és sörfogyasztási adóban nyerni fog annak következtében, hogy habár sem az adótárgy, sem az adótétel nem változik, mégis az államkincstárba oly összegek fognak befolyni, a melyek eddig mint üzleti nyereség, vagy a városoknak, vagy egyes vállalkozóknak javára váltak.

Ennek megemlítése után, t. ház, visszatérve a költségvetéshez, azt látjuk, hogy a dohányjövedék szükséglete 691.000 forinttal emelkedik, a mi természetesen megfelelő bevételi emelkedéssel van ellensúlyozva. Ebből az összegből 300.000 forint esik a külföldi dohány nagyobbmérvű bevásárlására, 300.000 forint pedig arra, hogy új gyárak létesíttetvén, azokat be kell népesíteni és ennek következtében az üzemkiadások emelkednek. 88.000 forinttal emelkednek a fémkohászat költségei, 340.000 forinttal a pénzverés és fémbeváltás költségei, természetesen mind megfelelő bevétellel ellensúlyozva.

A mi a vasműveket illeti, a melyeknél ez alkalommal már a diósgyőri vas- és aczélgyár és az államvasutak gépgyárának költségvetése is jelentkezik, ezeknél összesen 2,298.000 forintnyi kiadási csökkenés áll be. Meg kivánom azonban jegyezni, hogy ez csak látszólagos csökkenése a kiadásoknak és csak az elszámolási rendszer változtatására vezethető vissza, a mennyiben, a mint 1897-ben a vasműveknél, úgy ez alkalommal a másik két gyárnál is keresztül akarom vinni azt a változtatást, hogy a gyárak közötti intern-forgalomban előforduló anyagkezelés, a mely pénzbeli kiegyenlítést eddig sem igényelt, nem fog szerepelni a költségvetésben, és így a költségvetés nem terheltetik meg ok nélkül oly összegekkel, a melyek tényleges kifizetésre sohasem kerültek. Valójában azonban ezen látszólagos költségapadás daczára tulajdonképen emelkednek a kiadások a vasműveknél, és pedig 413.000 forinttal, a mi részint üzemi természetű emelkedésre, részint pedig arra vezethető vissza, hogy a kezelésembe átjött gyáraknál alkalmazásban volt számos egyén, mint szolga, altiszt ideiglenes minőségben, s azokat jövőre szociálpolitikai okoknál fogva véglegesíteni szándékozom, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a mi természetesen a személyi járandóságoknak bizonyos mérvű emelkedését vonja maga után.

A kereskedelmi tárcza költségvetése, t. ház, 2,648.000 forinttal emelkedik összesen, rendes és átmeneti kiadások és beruházásokba. Miután azonban a bevétel is emelkedik 4.250.000 forinttal, azért a tárcza mérlege egészben véve 1,602.000 forinttal javúl. A nagyobb változások a következők: 120.000 forinttal kerekszámban emelkedik a közutak kiadása, részben annak folytán, hogy 171 kilométernyi közútnak állami kezelésbe vétele van kilátásba véve, ezenkivül pedig 50.000 forinttal nagyobb összeggel kivánjuk a vármegyei útalapokat dotálni. 406.000 forinttal emelkednek az ipari czélokra szánt kiadások ez alkalommal, úgy, hogy e czímen most már 1,472.000 forint van beállítva a költségvetésbe. Ez emelkedés három czím között oszlik meg: az ipari szakoktatás, az ipari és kereskedelmi czélok előmozdítása és az ipari felügyelet czímei között. A szakoktatás kiadásai emelkednek részben azért, mert két iskola költségei, — a mely iskolák újabb időben állíttattak fel, nevezetesen a Budapesten felállított felső épitő ipariskola és az órásipar-iskola s a melyek költségei tavaly az évnek csak egy részére voltak beállítva az 1898-iki költségvetésbe, — most már az egész évre állíttatnak be; másrészről két új ipariskolának létesítése van tervbe véve, az egyik Iglón, a másik Temesváron. Azonkivül az ipari és kereskedelmi czélok előmozdítására szánt kiadások 212.000 forinttal nagyobb összeget tesznek, mint a megelőző költségvetésben, a mely emelés czélja az, hogy ezen összeg segélyével az iparnak s különösen a kisiparnak egyes ágai az eddiginél nagyobbmérvű támogatásban részesüljenek. Egyszersmind az ipari szövetkezeteknek létesítésére és előmozdítására szolgál ez az összeg.

A mi az iparfelügyeletet illeti, erre nézve a kormány szándéka az, hogy az eddigi czentralisztikus rendszert megváltoztassa és az iparfelügyeletet deczentralizálja oly módon, hogy oly városokban, a melyek önmaguktól, a körülmények alakulása következtében nagyobb fontosságú ipari emporiumokká alakúltak, önálló iparfelügyeleti hivatalokat állítson fel, a melyek közvetlen közelségből tanulmányozzák az ipar érdekeit *(Mozgás a szélső baloldalon.)* és vizsgálják, tanulmányozzák azon kívánságokat, óhajtásokat, melyek az iparosok körében felmerülnek.

Digitized by Google

(Felkiáltások a szélső baloldalon: Új kortesek! Mozgás jobbfelől.)

A pósta, távirda és távbeszélő szükséglete, megfelelően ez ágazatok örvendetes emelkedésének, kerekszámban 700.000 forinttal emelkedik, a melylyel szemben azonban a bevételek szintén 1,130.000 forinttal nagyobb összeggel vannak beillesztve. A póstatakarékpénztár átfutó kiadásai 102.000 forinttal emelkednek, ugyanennyi bevétellel ellensúlyozva.

Az államvasutak kiadásai 1,517.000 forinttal emelkednek, a mivel szemben 2,064.000 forintnyi bevételi emelkedés áll. Az államvasutak kiadásának emelkedésére befolyással van: először az üzemnek természetes fejlődése és a kilátásba vett nagyobb teljesítmények; másodszor az a körülmény, hogy 344 kilométerrel nagyobb hálózat van a számítás alapjául véve, s harmadszor az, hogy indokoltnak látszott, hogy az államvasutaknál alkalmazott altiszti személyzet sorsa is javíttassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Végül a kereskedelmi tárczánál egy új kiadási tétellel találkozunk, a mennyiben 105.000 forint van felvéve az aldunai hajózási hatóság szükségleteire. Ismeretes dolog a t. ház előtt, hogy az aldunai szabályozási munkálatok befejezésükhöz közelednek, a minek folytán az eddigi hivatal: az építési művezetőség feloszlatandó lesz. E helyett azonban szükségesnek mutatkozik ott egy hatóságnak felállítása, a mely hivatva lesz a létesített művekre felügyelni, azokat jó karban tartani, a hajózási rendtartást kezelni; a hajózási díjakat, a melyeknek szedésére törvény szerint fel vagyunk hatalmazva, beszedni és kezelni. Mindezek teszik szükségessé az említett aldunai hajózási hivatal felállítását.

Áttérek most. t. ház, a földmívelésügyi miniszterium költségvetésére. Mindenekelőtt megemlítem, hogy itt a rendes, átmeneti és beruházási kiadások összesen 2,195.000 forinttal emelkednek; a rendes kiadások emelkedése 1,444.000 forintot tesz. Ez emelkedés a következő főkörülményekre vezethető vissza: 46.000 forinttal emelkednek a központi kiadások részint némi személyzetszaporítás szüksége következtében, a mennyiben a miniszteriumnak ügyköre folyvást tágul, részint az épület javítása vagy tatarozása következtében, mely tervbe van véve.

261.000 forinttal emelkednek az állami és az állami kezelés alá veendő községi erdőkkel kapcsolatos kiadások, a mely emelkedéssel szemben 576.000 forintnyi bevételi emelkedés áll. Indokolva van ez a kiadási emelkedés részint a személyzet járandóságainak folytatólagos rendezése által, részint az üzemi kiadásoknak növekedése által, végül pedig az 1898 : XIX. törvényczikk végrehajtásának költségei teszik ezt szükségessé.

478.000 frttal emelkednek a gödöllői koronauradalomnak és az állami lótenyészintézeteknek költségei, részben annak következtében, hogy az úgynevezett terményjárandóságok a gabonaárak emelkedése következtében többe kerülnek, részben azért, mert a méncsikók vásárlása is nagyobb mértékben van tervbe véve. Ezen emelkedés azonban 439.000 forintnyi bevételi többlet által szintén ellensúlyozva van.

73.000 forinttal emelkednek a gazdasági tanintézetek kiadásai, részben azért, mert az állatorvosi akadémia újjászervezése van kilátásba helyezve, részben, mert terveztetik két új földmíves-iskola létesítése. Azonkivül népkönyvtárak felállítása és szaporítása és az úgynevezett téli tanfolyamoknak és felolvasásoknak, valamint eddig, úgy a jövőben is, sőt nagyobb mértékben való szervezése czéloztatik.

231.000 forinttal emelkednek az állattenyésztés és a tejgazdaságok kiadásai. Először azért, mert az állattenyésztési felügyelők számának szaporítása van kilátásba véve; továbbá a miniszter úr egy tejgazdasági munkásnőket képző iskolának felállítását tervezi; végül a sertés- és szarvasmarhatenyésztésnek nagyobbmérvű támogatása van kilátásba helyezve. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

28.000 forinttal emelkednek a szőlészet és borászat kiadásai, miután új földmíves-iskola létesítése van kilátásba véve. Ezenkivül az 1893 : XXIII. törvényczikk végrehajtása is nagyobb összegeket igényel.

55.000 forinttal emelkednek a gazdasági munkásügyek költségei, a melyek most már 210.000 forinttal szerepelnek költségvetésünkben, a mi részint az 1898 : II. törvényczikk végrehajtásának kiadásaival, részint a munkássegélyző-szövetkezetek ügyének előmozdításával áll kapcsolatban. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

A mi a vallás- és közoktatásügyi tárcza kiadásait illeti, ezek 1,045.000 forinttal szintén emelkednek; mert, jóllehet a rendes kiadások emelkedése 1,117.000 forint, az átmenetieké 28.000 forint; minthogy azonban az építkezési kiadások 100.000 forinttal kisebbek, egészben véve az emelkedés, a mint említettem, 1,045.000 forint. Ebből az emelkedésből esik 148.000 forint a középiskolák szükségleteire, részint azért, mert két reáliskolának gimnáziummá való átalakítása van tervbe véve, részint egy gimnáziumnak államosítását is tervezi a miniszter úr; a többi pedig a fejlesztésre szükséges, tudniillik a létező középiskoláknak új osztályokkal való ellátására és a tanerőknek szaporítására.

58.000 forinttal emelkedik a felekezeti, községi és más iskolák segélyezésének kiadása, a mely czélra ez alkalommal 558.000 forint van beállítva a költségvetésbe azon szerződéseknek

Digitized by Google

megfelelőleg, a melyeket a kormány és az illető iskolafentartók egymás között kötöttek.

A népnevelés szükséglete szintén igen tetemes mértékben növekedik, a mennyiben 392.000 forinttal magasabb összeg van beállítva, mint a megelőző évben. Ebből 80.000 forint esik új iskolák létesítésére, 190.000 forint népiskolai tanítók ötödéves pótlékaira és segélyeire.

Marjay Péter: Az kevés!

Lukács László pénzügyminiszter: Az annyi, a mennyit a törvény rendel. A többi esik a létező népiskolák fejlesztésére. A legnagyobb kiadási emelkedést idézi elő a kultusztárcza körében a lelkészi jövedelmek kiegészítéséről szóló törvények végrehajtása, vagy legalább végrehajtásának megkezdése, a mennyiben ezen a czímen 465.000 forinttal nagyobb összeg van beillesztve, mint a megelőző évben, megjegyezvén, hogy 150.000 forint, mely az átmeneti kiadások között eddig is szerepelt, az egyházak segélyezése czímén ez alkalommal is változatlanúl fentartatik. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Az igazságügyi tárcza kiadásai szintén emelkednek 1,135.000 forinttal és pedig a rendes kiadások 363.000 forintnyi emelkedést mutatnak. Ebből a- összegből 181.000 forint esik az első folyamodású bíróságok és ügyészségek költségeinek emelkedésére, miután itt a személyzet szaporítása mutatkozik szükségesnek. 55.000 forint esik a telekkönyvi betétszerkesztés gyorsítására, 52.000 forintnyi többlet a bűnügyi költségekre, 45.000 forint pedig a fegyintézeti költségek által igényeltetik.

A mi végül a honvédelmi tárczát illeti, daczára annak, hogy a rendes kiadások 561.000 forinttal emelkednek s a beruházások 150.000 forinttal szintén nagyobb összeggel vannak jorakliminálva, minthogy az átmeneti kiadások 837.000 forinttal csökkentek, egészben véve a tárcza szükséglete 126.000 forinttal kisebb, mint a megelőző évben.

Pichler Győző: Hát a tüzérek?

Lukács László pénzügyminiszter: A rendes kiadások emelkedéséből 65.000 frt esik a honvédnevelő és tisztképző-intézetekről szóló törvény végrehajtására, 11.000 forint az újonnan felállított csendőrfelügyelői intézmény költségeire, a többi 485.000 forint pedig a honvédség programmszerű továbbfejlesztésének költségeire.

A mi az átmeneti kiadásokat és beruházásokat illeti, ezekre nézve röviden csak azt kívánom megjegyezni, — miután a közösügyi kiadások és a miniszterelnökségnél mutatkozó ilyen természetű kiadásokról már megemlékeztem, — hogy a pénzügyminiszteriumnál 493.000 forinttal emelkedtek az átmeneti kiadások és beruházások, a kereskedelemügyi miniszteriumnál 374.000 forinttal csökkennek, a földmívelésügyi tárczánál 750.000 forinttal emelkednek, a mi különböző ágazatok között oszlik el, legfőkép azonban kémiai intézet, a meteorologiai központi obszervatorium, s egy selyemfonó-gyárnak létesítésére igényeltetik.

Az igazságügyi tárczánál 771.000 forinttal szintén emelkednek azok a kiadások, melyek legnagyobbrészt azonban nem új kiadások, mert 692.000 forint törvénykezési építkezésekre esik, a mely kiadás már eddig is évről-évre előfordúlt, csakhogy ez alkalommal ezek a kiadások beleilleszkednek a költségvetésbe.

Végül bátorkodom megemlíteni azt, hogy az államvasutak vonalain eszközlendő beruházásokra szükséges összegek ez alkalommal 7,400.000 forinttal csekélyebb összeggel vannak praeliminálva, mint a megelőző évben, vagyis kerek 10,000.000 forintban van előirányozva, az előre látható szükségletnek megfelelően.

Ha már most mindezeket összevonjuk, a miket a kiadásokra nézve bátor voltam elmondani, azt látjuk, hogy ezek emelkedése végösszegben 4,537.876 forintot tesz. Az előadottakból már méltóztatnak megítélni azokat a körülményeket és azokat az okokat, a melyek az állami kiadások ezen emelkedését előidézték. Hogy azonban még inkább megvilágosítsam ezeket a körülményeket, bátor vagyok arra utalni, hogy ha csak azokat a törvényeket veszszük, a melyek újabb időben hozattak, eltekintve az 1893. évi IV. törvényczikk hatásairól, eltekintve a párisi világkiállításon való részvételünkről szóló törvény eredményeitől, a többi törvényes intézkedést, mint például a millenáris alkotásokról szóló törvény, mely ebben a költségvetésben 500.000 forintnyi költségemelkedést von maga után, az országos betegápolásról szóló törvény, mely után 2,162.000 forint az emelkedés, az állami kezelésbe veendő községi erdőkről szóló törvény, a melynek hatása 140.000 forinttal jelentkezik, a községi és felekezeti tanítók részére adandó segélyek és ötödéves pótlékokról szóló törvény, mely 190.000 forintnyi kiadási többletet eredményez, a lelkészi jövedelmek kiegészítéséről szóló törvény, a mely 450.000 forintnyi kiadást eredményez, továbbá a bűnvádi eljárásról szóló törvénynek életbeléptetése, mely 1,003.000 forint kiadási többletet von maga után, a honvéd tisztképző-intézetekről szóló törvény, a mely ez alkalommal ismét 64.000 forintnyi többletet okoz, mondom, ha csak ezeket a törvényeket és azoknak hatását reasszumáljuk, arra az eredményre jutunk, hogy a pozitiv törvényeken alapúló több kiadások ebben a költségvetésben 3,665.000 forintnyi kiadási többletet idéznek elő.

Ha már most, t. képviselőház, ezekhez veszszük az üzemi kiadások növekedését, a mennyiben, hogy nagyobb eredményeket érjünk el,

Digitized by Google

okvetlenül kell az üzemi kiadásokat is emelnünk, és ha tekintetbe veszszük, hogy az üzemi kiadások körülbelül öt millió forintnyi emelkedést idéznek elő ebben a költségvetésben, már ezen két tétel mintegy kilencz millió forinttal több kiadást von maga után, és hogy ennek daczára mégis csak 4,800.000 forinttal emelkednek a kiadások, ez csak arra a körülményre vezethető vissza, hogy mindenütt, a hol csak lehetséges volt, megtakarításokat eszközöltünk és a hol lehetett, restrikcziókat tettünk a költségvetésben. (*Helyeslés jobbfelől.*)

Ezek után, t. ház, röviden még az állami bevételekről kivánok megemlékezni. Az állami bevételek a rendes kezelésben 11,858.000 forinttal nagyobb összegben, a beruházásoknál ellenben 7,320.000 forinttal csekélyebb összeggel szerepelvén, a bevételek emelkedése 4,528.000 forintot tesz. Röviden megmlítém, hogy legfőképen mire vezethető vissza a bevételek ezen emelkedése.

Az állami adósságok czímén kevesebb bevételt preliminálunk 295.000 forinttal azon oknál fogva, mert a Vaskapu-szabályozási kölcsönnek évi törlesztése és kamatszükséglete, a melyet eddig évről-évre magából a kölcsön befolyó összegéből állítottunk be a költségvetésbe, most már elesik, a mennyiben a Vaskapu-szabályozási költség szükségletét jövőre az állam egyéb bevételeiből kell fedezni.

A belügyi tárczánál a bevételek emelkednek 2,154.000 forinttal, a betegápolási pótadó kivetése következtében, a melyre a törvény a kormányt felhatalmazza. A pénzügyi tárczánál emelkednek a bevételek 4,275.000 forinttal, a mennyiben a rendes bevételek ugyan 5,165.000 forinttal emelkednek, de az átmenetiek 889.000 forinttal csökkennek.

Emelkednek a bevételek a következő tételeknél: A mi az egyenes adókat illeti, itt 1899-re egy millió forinttal nagyobb összeget preminimáltam, mint az 1898-ra, tehát 100,140.000 millió forintot tesz ki ez alkalommal az egyenes adók főösszege, és pedig olyformán, hogy míg a földadónál, melyet az 1898. évi költségvetéshen egy millióval csökkentettem, ez alkalommal ismét 500.000 forintos leszállítást eszközöltem, ellenben a többi adónemeknél, a hol a zárszámadások azt lehetővé tették, emeltem a bevételeket 1,500.000 forinttal, a mi azt hiszem, teljesen indokolt és megengedhető, ha tekintetbe veszszük, hogy 1897-ben a zárszámadás szerint, több, mint tizenegy millió volt az egyenes adó bevételi többlete.

A fogyasztási adóknál emeltem a bevételeket 2,741.000 forinttal és pedig olyformán, hogy a boritaladót csökkentettem 200.000 forinttal, ellenben a fogyasztási adók többi összes nemeinél, tekintettel ismét a zárszámadási eredményekre, eszközöltem az említett emelést.

A bélyeg-, jogilletékek és díjak bevételét emeltem 1,291.000 forinttal, a dohányjövedék bevételét 982.000 forinttal, a sójövedék bevételét 449.000 forinttal, az aranyázsió nyeremény bevételét a delegáczionális előirányzat alapján 129.000 forinttal, a bányászat és pénzverés bevételét 553.000 forinttal, ellenben csökkentettem az állami jószágok bevételét 23.000 forinttal és csökkentettem a különböző állami bevételek eredményét 63.000 forinttal, azon oknál fogva, mert újabban megalkotott egyik törvényünk értelmében az állami ingó vagyonban lévő regále kártalanítási kötvényekből 1,500.000 forint szövetkezeti czélokra lesz fordítandó.

A mi a vasmüvek bevételét illeti, ép úgy a kiadásoknál, mint a bevételeknél 2,230.000 forinttal apasztottam a bevételeket ugyanazon elszámolási okból, a melyre már utaltam a kiadásoknál. Ezen látszólagos apadás daczára azonban a bevételek tényleg emelkednek 1,187.000 forinttal az üzem természetes emelkedésének megfelelőleg.

A kereskedelmi tárcza bevételei emelkednek 4,250.000 forinttal, és pedig, a mint már említettem, a posta- és távirda, s a távbeszélő bevételei emelkednek 1,130.000 forinttal, a postatakarékpénztár átmeneti bevételei 102.000 forinttal, az államvasutak bevétele 2,064.000 forinttal és végre az aldunai hatóságnak bevétele, a mennyiben a díjak szedése meg fog indíttathatni, emelkednek 320.000 forinttal.

A mi a többi tárczák bevételeit illeti, röviden csak azt kivánom megjegyezni, hogy a földmívelési tárcza bevételei, különösen az erdészet, a gödöllői korona uradalom, a lótenyésztési intézetek és az állattenyésztés bevételei emelkednek 1,914.000 forinttal, a vallás- és közoktatásügyi tárcza bevétele apad 743.000 forinttal, mert építkezési czélokra kevesebb kölcsön vétetik fel. Az igazságügyi tárcza bevétele emelkedik 887.000 forinttal, a melynek legnagyobbrésze, tudniillik 692.000 forint kölcsönből származik az igazságügyi építkezésekre. A honvédelmi tárcza bevétele szintén apad 431.000 forinttal, a mennyiben elesik egy kölcsön, a mely az 1898. évben szükséges volt, és végül az államvasutak beruházásainak fedezésére szolgáló bevétel, épúgy, mint kiadás 7,400.000 forinttal csekélyebb összeggel van preliminálva, vagyis tíz millióval van beállítva a költségvetésbe.

Az összes bevételek 503,303.603 forintot tesznek ki, vagyis 4,528.312 forinttal nagyobbak, mint a megelőző év bevételei.

Ha már most azt kérdjük, nem túlságosan sok-e az, a mi bevétel gyanánt praeliminéltatik

Digitized by Google

1899-re és vajjon lehet-e reálisnak tekinteni a bevételi előirányzatot, bátorkodom röviden csak arra utalni, hogy míg 1899-re az említett összeget preliminálják, a melyből, ha leütjük a kölcsönből és az alapszerű kezelésből származó bevételeket, összesen 487 millió marad, mint az állam saját bevételi forrásaiból származó összeg. Ha összehasonlítjuk ezzel azt, hogy mennyi folyt be ugyanezen forrásokból 1897-ben, tehát a legrosszabb évek egyikében, azt látjuk, hogy 1899-re 27 millióval kevesebb bevétel preliminálta tik, mint a mennyi 1897-ben tényleg befolyt, a mi azt hiszem, elég bizonyítéka annak, hogy az előirányzás kellő óvatossággal történik.

Végeredményül konstatálom, hogy a bevételek és kiadások úgy aránylanak egymáshoz, hogy fölösleg gyanánt 39.157 forint van, mint több bevétel preliminálva, megjegyezvén, hogy ha a rendes bevételeket és kiadásokat összehasonlítjuk, és a rendes kezelés mérlegét keressük, ez azt mutatja, hogy a bevételek 22,458.000 forinttal nagyobbak, mint a kiadások, tehát a rendes bevételek mérlege 1,241.000 forinttal javult a megelőző évvel szemben.

Általában, t. képviselőház, ha szabad egy pár szót szólanom ezen költségvetés jellemzésére, (*Halljuk! Halljuk!*) annyit kivánok csak megjegyezni, hogy habár az állami élet folytonos fejlődése következtében nem zárkózhattam el a kiadások emelése elől, mert vannak pozitiv törvények, melyek végrehajtást igényelnek, és a melyek végrehajtása többé-kevésbbé nagy új kiadásokkal jár és másrészről, szintén kulturális, gazdasági és közigazgatási organumok és ágazatok fejlődése az állami élet természetes fejlődésének következményét képezik, ha ezeket visszaszorítjuk, fejlődésükben megakadályozzuk, ez annyit tesz, hogy az állami életet stagnacziára kárhoztatjuk, mondom, habár ezen okok miatt nem is zárkózhattam el az állami kiadások emelése elől, mindazonáltal sikerült az állami kiadásokat oly korlátok között tartani és oly összegekben állapítani meg, hogy a bevételek és kiadások közti összhang és egyensúly ez alkalommal is biztosítható volt. A kiadások fedezést nyernek az állam saját bevételeiből az állampolgárok minden újabb megterheltetése nélkül. (*Helyeslés a jobboldalon.*) Ennélfogva, ha a növekedő kiadások arányában kénytelen voltam a bevételeket is bizonyos mértékben emelni, ezt csak ott tettem, hol a zárszámadás nekem erre biztos alapot nyújtott és csak oly összegben, melynek tényleges bevételezésére minden körülmények közt számítani lehetett. És így, minthogy ebben a költségvetésben a kiadások takarékosan ugyan, de oly összegben vannak megállapítva, hogy minden egyes kormányzati ágnak annyi bocsáttatik rendelkezésére, a mennyivel az összes méltányos igényeget kielégíteni képes és miután másrészről a bevételek óvatosak és mérsékelten állapítottam meg, azt hiszem, nem üres szólam, ha azt állítom, hogy ez a költségvetés is bir a realitás minden követelményével, (*Igaz! Úgy van! a jobboldalon.*) és egyik garancziáját fogja képezni az államháztartás egyensúlya további fentartásának. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

A mi az aldunai Vaskapura vonatkozó előterjesztést illeti, csak egy pár szóval kivánom megemlíteni, hogy részint az ott létesített szabályozási munkák kiegészítésére, részint az időközben szerzett tapasztalatok alapján szükségessé vált módosításokra, továbbá mesterséges hajóvontatás berendezésére és az 1900. évi párisi világkiállításon való részvétel költségeire összesen 900.375 forintnyi kiadás állapíttatik meg, a mely ugyanilyen összegű bevétellel van ellensúlyozva, a mely bevétel ered a vaskapuszabályozási kölcsönből és mint utolsó részlet van ebbe a költségvetésbe beállítva.

Ezek után, t. képviselőház, méltóztassék megengedni, hogy igen röviden nyilatkozzam azon feladatokról, a melyek a kormány felfogása és óhajtása szerint a legközelebbi időben a t. törvényhozásra és első sorban a t. képviselőházra várnak. (*Halljuk! Halljuk!*)

Nem szenved kétséget, hogy igen jó és igen kivánatos volna, ha lehetne a most beterjesztett költségvetést kellő időben törvényerőre emelni, mert ez az adminisztrácziónak rendes menetét nagyon megkönnyítené, és egyszersmind lehetővé tenné megvalósítását azoknak az új dolgoknak is, a melyek ebben a költségvetésben kezdeményeztetnek. De a mai viszonyok között vannak ennél sokkal fontosabb feladatok, vannak a t. ház asztalán törvényjavaslatok, a melyeknek letárgyalása és mielőbbi életbeléptetése rendkivüli fontossággal bir, a melyeknek mielőbbi életbeléptetésétől az országra oly előnyök származnak, a melyek messze meghaladják és ellensúlyozzák azt a hátrányt, a mely abból származik, ha netalán a költségvetési törvény kellő időre nem jöhetvén létre, a kormány kénytelen volna egy időre indemnityt venni igénybe. Én részemről meg vagyok győződve, hogy Magyarország mai gazdasági viszonyai között reánk nézve fontosabb, sürgősebb és életbevágóbb feladat nincs, mint a megkezdett, de fájdalom, megakadt valutarendezési ügynek folytatása és mielőbbi befejezése (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Egy hang a szélső baloldalon: Nem minálunk akadt meg!*) és mint törvényerőre való emelése azon javaslatoknak, a melyek ez ügyre vonatkozólag a t. képviselőház asztalán feküsznek és a melyeknek feladata az, hogy azok segélyével, az 1892-ben megkezdett és folytatott, fájdalom

Digitized by Google

azonban, saját hibánkon kivül, 1896. május óta fennakadt valutarendezési akcziót folytassuk és befejezésre juttassuk minél előbb. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Tessék folytatni!)* A rendezett valuta nemcsak a monarchia fináncziális védképességének képezi alapját, hanem elsősorban nekünk, magyaroknak gazdasági életünk legfontosabb előfeltétele, *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* gazdasági viszonyaink konszolidálásának és gazdasági viszonyaink önállósításának nélkülözhetetlen előfeltétele. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Zaj balfelől.)* S épen azért, azt hiszem, hogy oly momentumban, mint a minő a jelenlegi, a midőn a történt diszpoziczió után a törvényhozásnak és elsősorban a t. képviselőháznak kezébe van letéve, hogy az országnak ezen vitális érdekei mielőbb kielégítést nyerjenek, a kormány mulasztást követne el, ha nem kérné és nem sürgetné a t. képviselőházat, hogy mihelyt lehetséges, méltóztassék ezeknek a törvényjavaslatoknak a tárgyalásába bocsátkozni *(Zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* és azokat letárgyalni még oly időben, hogy azokból az év végéig minden körülmények között szentesített törvények lehessenek. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Ez okból a kormány legközelebb kérni fogja a ház pénzügyi bizottságát, hogy az ezekre vonatkozó törvényjavaslatokat tárgyalás alá venni sziveskedjék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Igen jól tudom azonban és nem mondok ujat a t. ház tagjainak sem, a midőn azt állítom, hogy ezen óhajtásunk teljesülése bizonyos más dolgokkal áll kapcsolatban, a melyek a valutarendezésnek nélkülözhetetlen előfeltételeit képezik. Az egyik dolog a bankkérdés rendezése, még pedig azon irányban, azon törvényjavaslatoknak megfelelőleg, a melyek erre nézve a t. képviselőház asztalán fekszenek, a bankkérdés rendezése pedig azért, mert hiszen a valutarendezésben a bank van hivatva legnagyobb mértékben közreműködni és a rendezett valuta fentartásában az első és legfontosabb szerep ismét a bankra vár. *(Helyeslés jobbfelől. Úgy van!)* A másik dolog, t. ház, az, mely ismét a bankkérdés megoldásának képezi nélkülözhetetlen előfeltételét, a vám- és kereskedelmi viszonyaink szabályozása Ausztriával szemben, ugyanazon törvényjavaslat szellemében és tartalmának megfelelőleg, a mely szintén ez irányban a t. ház asztalára le van téve. Egyrészről tehát, t. ház, az a szoros kapcsolat, a mely a valutarendezés és másrészről a bank és a vám- és kereskedelmi viszonyok közt létezik, másrészről az a körülmény, hogy a bankügyet és a vám- és kereskedelmi viszonyokat ez idő szerint szabályozó 1898:I. törvényczikk határideje ez év végén lejár és azt hiszem senkisem kívánja, hogy az ország ilyen fontos és vitális kérdéseiben törvénynélküli állapot következnék be; mondom, ezek a körülmények elodázhatlan kötelességeinkké teszik, hogy mielőbb tárgyaljuk és letárgyaljuk ezen törvényjavaslatokat, minél bizonyosabb és igazabb az, a minek gróf Apponyi Albert t. képviselő úr a napokban kifejezést adott, hogy az országnak legeminensebb életérdekei követelik és parancsolják, hogy vége vettessék azon gazdasági bizonytalanságnak, a melyben az ország ma van. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)* A mely gazdasági bizonytalanság a kereskedelmet, az ipart, a vállalkozási szellemet, egyszóval az egész gazdasági életet lenyügözi, és a melynek káros hatása, — fájdalom, — már nálunk is minden téren észlelhető.

Hentaller Lajos: Mert gyáva a kormány! *(Zaj a szélső baloldalon. Nyugtalanság jobbfelől.)*

Lukács László pénzügyminiszter: Természetes, t. ház, hogy igen kivánatos lett volna ha a kiegyezési javaslatok harmadik csoportjába tartozó dolgok, tudniillik a fogyasztási adókra vonatkozó törvényjavaslatok, melyeknek életbeléptetési terminusa gyanánt a kormány folyó évi augusztus, illetve szeptember elsejét vette kilátásba, szintén a kellő időben letárgyalhatók és életbeléptethetők lettek volna. Mivel azonban a nyár elején látható volt, hogy ebbeli kívánságunk tőlünk nem függő okok miatt aligha fog teljesedni, a kormány a törvényhozás szives közreműködésével gondoskodott arról, hogy ebből a körülményből semmiféle baj ne származzék, mert megalkotta a szeszforgalmi, továbbá a czukor- és sörfogyasztási adókról szóló törvényeket, a melyeknek rendeltetése az, hogy addig is, a míg a kiegyezési javaslatok komplexumában foglalt fogyasztási adótörvények, a melyek a végleges rendezést vannak hivatva eszközölni, meg lesznek alkothatók, az új rendszerre való átmenetel ezen törvények segélyével, a melyek 1899. január 1-én mindenesetre életbe lépnek, — simán és minden rázkódtatás nélkül, az állami kincstár és a magánosok érdekeinek sérelme nélkül megtörténhessék. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Mivel tehát, t. ház, a mint az elmondottakból méltóztatnak látni, a kormánynak óhajtása az, hogy a kiegyezési javaslatokban foglalt összes intézkedések tartalmukat tekintve változatlanúl, egyszersmind pedig minden eshetőséggel szemben a törvény szigorú követelményeinek megfelelő alakban törvényerőre emeltessenek és megvalósíttassanak, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* és mivel e szerint a törvényhozástól és első sorban a t. háztól függ az, hogy az ország a rendezett gazdasági állapot áldásaiban minél előbb részesíttessék, *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* a midőn a kormány legközelebbről azzal a kérés-

Digitized by Google

sel fog a t. képviselőház elé járúlni, hogy az említett törvényjavaslatokat tárgyalás alá venni és azokat a kellő időben letárgyalni méltóztassék, teszi ezt a kormány azon hitben és meggyőződésben, hogy az ország érdekében előterjesztendő ezen kérését a t. képviselőház nem fogja megtagadni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Ezek után, t. ház, nem marad más hátra, minthogy visszatérjek a költségvetéshez és kérjem a t. házat, hogy a költségvetési előirányzatokat, a melyek ki vannak nyomtatva, méltóztassék tárgyalás- és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani. *(Hosszas, élénk helyeslés és éljenzés a jobboldalon.)*

Elnök: T. ház! A Margit-hidról szóló törvényjavaslatnak, valamint a zárszámadások alapján Magyarország terhére jutó közösügyi kiadásokról szóló törvényjavaslatoknak kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli és ezeket a pénzügyi bizottsághoz utasítja, valamint a költségvetésnek is, a mely már ki van nyomatva, a szétosztását elrendeli és azt előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítja. *(Helyeslés.)*

Ezzel, t. ház, áttérhetünk a napirend tárgyalására, tudniillik a napirend felett lett való vitának folytatására. Mielőtt azonban erre rátérnénk Veszter Imre képviselő úr személyes kérdésben kíván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Veszter Imre: T. képviselőház! A szerdai ülésről felvett »Országgyűlési Tudosító« gyorsirói jegyzetekben egy állítás foglaltatik, a mely a tényleges valóságnak meg nem felel s a melyben rektifikációja érdekemben áll. Abban ugyanis az van mondva, hogy én Horánszky Nándor t. képviselőtársamnak szerdán tartott beszéde folyamán akkor, a mikor ő a miniszterelnök úr egy állítását kritizálta, állitólag közbekiáltottam volna, hogy »az utolsó piaczi kofa sem tesz ilyent.«

T. ház! Evvel szemben tartozom önmagamnak annak kijelentésével, hogy én egyáltalában nem igen szoktam közbeszólani, és hogy az itt diffikultált közbeszólást már csak azért sem tehettem, mert Horánszky Nándor t. képviselőtársam említett beszéde folyamán véletlenül a házban sem voltam. *(Derültség.)* Ennélfogva nyilvános tévedés forog fenn, a minek igazolását abban is látom, hogy a lapok, a melyek az említett ülésről tudósítást hoztak, az inkriminált kifejezést vagy közbeszólást nem nekem tulajdonították, hanem más képviselőtársam szájába adták. Minthogy azonban a ház naplójának alapjául, úgy tudom, a gyorsirói jegyzetek szolgálnak, és én nem óhajtanám, hogy az én nevem az említett kijelentés- vagy közbeszólással egyetemben a naplóban megörökíttessék; ezért tisztelettel kérem, hogy ezen igazolásomat a t. ház tudomásúl venni kegyeskedjék. A t. elnök urat pedig kérem, méltóztassék intézkedni, hogy talán a naplóbíráló-bizottság közvetítése mellett ezen hiba rektifikáltassék.

Elnök: A házszabályok szerint a képviselő úr a naplóbíráló-bizottsághoz közvetlenül fordúlhat. *(Helyeslés.)*

Molnár Antal jegyző: Rátkay László!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk!)* A tárgyalás igazi anyaga megállapítása volna, hogy vajjon elfogadjuk-e azt a napirendet, a melyet a t. miniszterelnök úr indítványozott? de mert a pénzügyminiszter úr ma bejelentette expozéját, egy-két szóval bátor leszek erre is észrevételt tenni. *(Halljuk!)*

A t. pénzügyminiszter úr expozéja végén felvetette azt a kérdést, vajjon reális-e az ő költségvetése, realitás szempontjából csak egy szó is fér-e hozzá? Én, t. pénzügyminiszter úr, midőn az új csecsemőt ide a ház asztalára le méltóztatott tenni, kénytelen vagyok a családi ünnepély boldogságába, a melybe pedig, látom, meleg éljenek és vegyűltek, egy-két keserű cseppet vegyíteni. *(Zaj.)* Igenis a realitás szempontjából nagyon is hozzá lehet szólani a költségvetéshez. Csak egy-két elemi kérdést intézek a t. pénzügyminiszter úrhoz. Kérdem, igazam van e, a midőn azt mondom, hogy az állam költségvetése szoros összefüggésben van az ország közgazdasági állásával? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Megengedi-e, elismeri-e, hogy igazam van, a midőn azt kérdem, hogy vajjon a kétszerkettő szempontjából a költségvetés realitásához . . . *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urat, talán elfelejtette, hogy most a következő ülés napirendjéről van szó, nem pedig a költségvetésről! *(Zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Ahhoz tartozik!)*

Rátkay László: Jeleztem, hogy egy-két szót kivánok csak hozzászólani.

Elnök: Napirenden a napirendi vita van, ettől eltérni csak a ház engedélyével lehet. *(Zaj a bal- és szélső baloldalon. Helyeslés a jobboldalon.)* Méltóztassék a tárgyhoz szólani.

Rátkay László: Meghajlom az elnöki figyelmeztetés előtt, csupán csak azt az egyet kérem, hogy a mondatot befejezhessem.

Elnök: Hát tessék befejezni.

Rátkay László: Kérdem, hogy a kétszerkettő szempontjából a realitás kérdéséhez hozzátartozik-e, hogy a quóta mennyi lesz? hogy hány millióval lesz nagyobb teher beállítva a költségvetésbe? Ha pedig ez hozzátartozik, t. pénzügyminiszter úr, akkor a realitásról ne beszéljünk, és hogyha önök komolyan veszik,

Digitized by Google

ne méltóztassanak tőlünk követelni, hogy komolyan vegyük. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Áttérek a vita tárgyára. A vita igazi tárgya az volna, hogy elfogadjuk-e azt a napirendet, a melyet a miniszterelnök úr indítványozott? Én elismerem, hogy sajátságos tünet az, hogy a magyar képviselőházban napokon keresztül e felett vitatkozunk! De ha a tünet sajátságos, ez csak okozat. Mindenesetre kellett egy oknak lennie és azon okot én részben már magában a képviselőház megnyitását megelőző eseményekben találom. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* A ház elnapolta üléseit és elhatározta, hogy szeptember 6-án fog érdemleges ülést tartani. Akkor jön egy királyi leirat, a mely a házat szeptember 5-ére hivja össze. Minden honfi, a ki a magyar közjogra ad és a magyar közjogot védelmezi, megdöbbenve nézte, mi van e királyi leirat háta mögött? Királyi leiratnak sohasem szabad ellenkeznie a szabályszerűen megalakúlt ház határozatával. Drámát sejdítettünk alatta, t. képviselőház. Szerencsére kitűnt, hogy csak komédia volt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Kitűnt, hogy a t. miniszterelnök úr zseniális könnyelműsége játszott bele. Kérem a t. miniszterelnök urat, hogy ha — a mit tegnapelőtt oly nagy hangon felvetett — a mi programmunk sohasem lehet az ő programmja, legalább a képviselőház méltóságának megóvása legyen a programmja és jövőre az ilyen apró, zseniális tévedésektől kímélje meg a házat. Mert ha most nem történt még semmi, t. ház, mivel a magyar képviselőház bölcsesége megmentette a magyar képviselőházat; megtörténhetett volna azonban, hogy a királyi leiratot tisztelettel félreteszszük, és a királyi leiratban kijelölt napon a magyar képviselőház nem jön össze. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az egyik lépést az előzményekben követte a másik. A királyi leirat felolvasása után a képviselőház alelnöke kijelenti, hogy többé szólásszabadság nincs; a királyi leirathoz magyar képviselőnek, a kinek pedig mandátuma a királyi leirat felolvasása után is megmarad, szólnia nem lehet. *(Mozgás a jobboldalon. Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Csnndet kérünk! Halljuk! Halljuk!)* Ismét drámát sejdítettünk, t. ház, és kitünt, hogy nem dráma, hogy itt is operette-szöveg van; kitünt, hogy a t. alelnök úr a magyar közjogot igen ritkán forgatja! A képviselőház harmadfél havi szünete alatt olyanok történtek, hogy azt mondhatnám: a kártyaasztalnál Magyarország alkotmánya és nagy jogai forogtak koczkán. Annál az asztalnál ott ült a t. miniszterelnök úr is. Volt egy-két olyan nap, — hiszen a magyar lapok, sőt a hivatalos lapok is eléggé jelezték, — a midőn azt mondották, hogy zordon a helyzet és a magyar alkotmány van veszélyben.

Hentaller Lajos: Szorúlt a pagát! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Rátkay László: Minden miniszterelnök, a ki a nemzet jogai letéteményesének tekinti magát, első kötelessége lett volna az első napon, a mikor az országgyülés összejő, megragadni az alkalmat és tájékoztatni a magyar parlamentet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És kitünt, t. ház, hogy itt is operette-hangúlatra találtunk, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert a magyar miniszterelnök az első ülésen felállva, előterjesztett egy törvényjavaslatot a kovácsháza-csabai viczinális vasut építéséről. *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Végre azonban, t. ház, mégis adott a miniszterelnök úr felvilágosítást czéljairól, ugyan nem önként, hanem Kossuth Ferencz t. képviselőtársamnak felszólítására. Ennek a programmnak fele azonban furfangos, a másik fele pedig arról, a mi legfontosabb, konokúl hallgat. Horánszky Nándor t. képviselőtársam pár nap előtt már kimutatta, hogy a t. miniszterelnök úr az igazságtól — hogy parlamentárisan fejezzem ki magamat — egy kissé elsiklott. Ki fogom mutatni, hogy nemcsak azon okokból siklott el, a melyeket t. képviselőtársam előterjesztett, hanem még más okokból is. *(Halljuk!)* Rátérek, t. ház, az 1898: I. tcz. 3. §-ára, de minden félreértés kikerülése czéljából ismertetem, mert már vádak hangzottak el a függetlenségi párt ellen, hogy nekünk nem czélunk ezt a törvényt fentartani. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nekünk nem czélunk elveinket ebben a törvényben keresni, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* hiszen a mi elveink tisztán és világosan meg vannak mondva már harmincz év óta: hogy a mi követelésünk Magyarország gazdasági önállósága, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* a külön álló vámterület; hanem igenis védelmeztük ezen törvényekben azon biztosítékokat, a melyeket a kormány elkobozni akar! *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Az 1898: I. törvényczikk igazi magyarázatát bőségesen megtaláljuk a tárgyalási naplóban. Midőn előterjesztetett és tárgyaltatott az 1898: I. törvényczikk, annak feltétele nemcsak az volt, hogy Ausztriában is alkotmányosság legyen, hanem még egy másik vezérlő gondolata is volt, különösen a 3. §-nak és ez: az idő kérdése. Méltóztassék a naplókat elővenni és meg méltóztatnak belőle látni, hogy a kormány, midőn mi nem akartuk megengedni, hogy az 1898. január 1-én törvénynyé váljék, azért könyörgött a függetlenségi párthoz, hogy hiszen az önálló vámterületet vámtarifák nélkül 1897. deczember 31-ike után, illetőleg január 1-én felállítani nem lehet. Ekkor jött Enyedy Lukács indítványával a kormány segítségére és a napló szavai szerint, *(Halljuk! Halljuk!)* midőn Enyedy

Digitized by Google

Lukács indítványát előterjesztette, a mely minden irányban a »gazdasági önállóság« és »önálló berendezkedés« szavak tekintetében folytonosan hangoztatta, hogy ez egyenlő az önálló vámterület fogalmával: akkor kérdés intéztetett az ott ülő t. miniszterelnök úrhoz, — és ezt Polónyi Géza t. képviselőtársam vetette fel, — hogy ilyen értelemben, ilyen magyarázattal ehhez az indítványhoz hozzájárul-e? És 1897. deczember 16-án a miniszterelnök úr kijelentette, ünnepélyesen: Elfogadom. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Fentartja-e? Dehogy tartja! Bujkál! Zaj jobbfelől.)* Ebből látszik, hogy nemcsak az alkotmányosságnak fentartása, vagyis hogy az alkotmányosság Ausztriában is meg legyen, hanem az idő kérdése is egyik lényeges föltétele volt magának a törvénynek.

Már most kérdem a t. házat és a t. kormányt, hogy vajjon 1898. szeptember vége az-e, a mi 1898. május elseje? Hiszen azért kérték az időhalasztást, hogy május elsejéig a vámtarifákat elkészíthessék. *(Egy hang a szélső baloldalon: Játék az egész! Komédia!)* Tehát teljesen hamis alapon áll a t. miniszterelnök úr, midőn azt állítja Kossuth Ferencz t. képviselőtársam interpellácziójára adott feleletében, hogy mert a törvényjavaslatok Ausztriában is be vannak terjesztve, tehát nem érkezett még el az ideje annak, hogy ő az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ában fentartott elvek szerint járjon el. Teljesen hamis alapon áll, mert nincs a világnak olyan birája, ha e két szerződő fél dolgát eléje terjesztenék, a melyik azt mondaná, hogy Magyarország joga fel nem szabadúlt, és hogy az az ország az 1898 : I. törvényczikk által még mindig kötve van. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De Horánszky Nándor t. képviselőtársam kérdésére, hogy vajjon állja-e szavát a t. miniszterelnök úr, feleletet nem kaptunk, és úgy látszik, hogy nem állja szavát sem ő, sem a t. többség.

Én, miután még egy harmadik faktor is van, oda intézem a kérdésemet és akként teszem fel, hogy vajjon állja-e szavát a magyar király? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

T. képviselőház! Az 1898 : I. törvényczikk végén ott áll az a záradék, a mely minden magyar törvényen ott van: hogy ezen törvény szakaszainak intézkedéseit helyeseknek, jóknak találom, és azt mind magam megtartom, mind mások által megtartatom. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Meglátjuk tehát, hogy vajjon a király megfogja-e tartatni e törvényt Magyarország ez idő szerinti miniszterelnökével? *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: A képviselő úr nagyon jól tudja, hogy a király személyét ily módon előtérbe állítani nem felel meg a párlamenti szabálynak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Rátkay László: T. ház! Azt hiszem, hogy a király személyéről illő tisztelettel nyilatkoztam. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Önkénytelenül felveti az ember a kérdést, honnan van az a Pálfordulása, az a különbség, mely a t. miniszterelnök úr, a t. kormány és a t. többségnek 1898. január 1-ejei és e mostani törvénymagyarázatok között mutatkozik? *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbalon.)*

T. ház! Én nem voltam jelen azokon a tárgyalásokon, melyeket a t. miniszterelnök úr fenn, Bécsben, a közös kormánynyal folytatott, de úgy el tudom mondani szóról-szóra, hogy mikép történt, mintha jelen lettem volna. *(Halljuk! Halljuk!)* Ha az égitestek járását meg tudjuk vizsgálni a csillagászat tudományával, bizonyára ezt a dolgot is meg tudjuk vizsgálni és fel tudjuk deríteni a logika törvénye szerint. *(Közbeszólások a szélsőbalon: Avval nem!)*

A t. miniszterelnök úr, midőn júniusban az országgyűlés ülésszakát bezáratta, hogy biztosítsa magának a teljes nyugalmat, még királyi leiratot is kért, nehogy a házszabályok értelmében a ház összehivható legyen. Akkor magához vevén két törvénykönyvet: az 1867 : XII. és 1898 : I. törvényczikket, felutazott Bécsbe, keresztülvinni azokat a követelményeket, melyeket a magyar országgyűlés megszabott. Az ő helyzete, ha nem is volt rózsás, de mindenesetre könnyű volt, mert a törvény alapján állhatott és mert a törvények mellett ott volt a nemzet eleven lelke is. Azonban mi történt? A t. miniszterelnök urat odafönn Bécsben felvilágosították, hogy igaz, hogy van magyar alkotmány, igaz, hogy vannak szentesített törvények, de vannak ám magasabb csillagjárások is: a monarchia nagyhatalmi állásának kérdése. Kitanították a t. miniszterelnök urat, hogy ezzel a kérdéssel a magyar alkotmány és törvény kérdése nem fér össze! A t. miniszterelnök úr hazautazott és ekkor jelentek meg a communiquék, hogy ime van egy új Dugovics Titusz, a ki nem engedi, hogy a magyar alkotmány ormára kitűzzék az abszolutizmus zászlaját, inkább lerántja magával Thunt; haljanak meg mind a ketten, de legyen meg a magyar alkotmány és törvény. Azonban, t. ház, meghalni szép, de élni még szebb! *(Derültség a bal- és szélső balaldalon.)*

Az új Dugonics Titusz meggondolta a dolgot, összehivta a minisztertanácsot, s elővették a mérleget, mely így állt: egyik serpenyőjében volt Magyarország alkotmánya és mellette nehezékként a többségnek a kormánynyal való elbukása. Másik serpenyőjében volt: meghajolni, hozzásimítani a monarchia nagyhatalmi állásához a magyar törvényt és alkotmányt, és akkor ma-

Digitized by Google

rad a többség uralma, a miniszterelnökség és a kormány.

Az utóbbit választotta a t. miniszterelnök úr! Egy baj ugyan még volt, mert az 1898:I. törvényczikkben benne vannak eme szavak: »önálló«, »állandó rendelkezés.« Hiszen a szó csak szó, de a veleje! Hogyan magyarázzák bele a közös vámterületet ebbe a szóba »önálló«? Hogyan, midőn a képviselőházi tárgyalások naplója egészen világosan bizonyítja, és itt, ha a t. miniszterelnök úrnak nem politikai egyéniségére, hanem magánegyéniségére, magán szavahihetőségére hivatkoznám, *(Helyeslés a szélsőbalon.)* és azt mondanám, hogy jelentse ki egyéni becsületszavára, hogy azon szavak alatt a magyar képviselőházban mindenki, ő is, a kormány is nem az önálló vámterületet értette-e? bizonyos vagyok benne, hogy nem kapnék ellenkező feleletet. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hát ebbe a szóba nehezen ugyan, de mégis, mint most már látszik, bele lett gyömöszölve a gazdasági együttmaradásnak, vagyis a közös vámterületnek a fogalma.

Én, t. ház, a miniszterelnök úrnak azon nyilatkozata után, melyben azt mondta, hogy igenis mindenáron a programmja az, hogy a gazdasági együttélés, tehát a közös vámterület megmaradjon, azon nyilatkozata után, mely szerint azt állította, hogy a gazdasági különválás Magyarországot tönkretenné, ismétlem, én a miniszterelnök úrnak ezen nyilatkozata után őt Magyarország miniszterelnökének többé nem tekintem. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ő igenis ott ülhet abban a székben, a királyi kegy tarthatja azon a helyen, azonban azok a láthatatlan erők, melyeket nemzeti erőnek mondanak, azok a láthatatlan kapcsok, melyek egy miniszterelnököt a nemzettel összefűznek, azok többé nincsenek meg! Ő a nemzeti méltóság ruháját tegnapelőtt ebben a házban levetette. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én nem tekintem őt egyébnek, — kijelentem, hogy a magam nevében beszélek és nem a pártom nevében, — én nem tekintem őt abban a székben egyébnek, mint a monarchia nagyhatalmi állásának keresztülvitelele érdekében kiküldött ügynöknek, *(Zajos helyeslés és éljenzés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a ki, ha a gazdasági közösséget Magyarországban újra megcsinálja, provizió fejében kapja a további miniszterelnökséget!

Abban a nyilatkozatban, hogy az önálló vámterület, tehát a gazdasági különválás Magyarországot tönkretenné, benne van az is, hogy a függetlenség és szabadság Magyarországot tönkretenné, de mert az 1898-iki törvényczikkel nem ellenkezik, benne van az is, hogy Magyarországot tönkretenné az, ha szentesített törvényeink megtartatnának. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha van ebben a nemzetben, t. ház, még önérzet, ha van ennek a nemzetnek a vérében még forróság, szivében a becsületérzésnek izzó atomja, akkor nem engedheti megtorlatlanúl ezt a nyilatkozatot, *(Hosszas, élénk helyeslés, éljenzés és taps. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* melylyel Magyarország miniszterelnöke mint ostorral vágott végig a nemzetnek orczáján, annak a nemzetnek az arczán, mely őt arra a helyre ültette, hogy jogainak őre, a méltóságának védője legyen. *(Élénk helyeslés és éljenzés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Megtelt a pohár. Igy fejezhetem ki a helyzetet. Igazán, a szegény, sokat szenvedett nemzet keserűségének pohara teljesen megtelt. Szerintem elérkezett most az idő, a midőn nem szorítanak többé — legalább én így gondolkozom — a pártkeretek! Férfi álljon férfi mellé vállal vállhoz vetve küzdeni és meg nem engedni, hogy Magyarország törvényhozó termében más tárgyaltassék addig, mig a miniszterelnök és a kormány elő nem terjeszti, hogy mit akar s illetőleg a mi szempontunkból az önálló vámterületre vonatkozó törvényjavaslatot a ház asztalára nem teszi! *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nem akarjuk mi tűrni tovább, hogy rejtett abszolutizmus alatt éljünk. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Tünjék ki, legyen harcz a tekintetben, vajjon mi igaz és erősebb, a monarchia nagyhatalmi állásának hóbortja-e, vagy Magyarország alkotmánya és törvénye! *(Hosszantartó, élénk éljenzés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Minden más napirendendi kérdés eltörpül e mellett, és épen ebből az okból nem fogadom el a t. miniszterelnök úr javaslatát *(Élénk éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Perczel Béni jegyző: Hegedüs Sándor.

Hegedüs Sándor: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, szükséges emlékezetünkbe vissza idézni, hogy tulajdonképen miből indúlt ki ez a vita. A t. miniszterelnök úr azt indítványozta, hogy a mai napon választások ejtessenek meg és hogy szombaton a kérvények tárgyaltassanak. Se egyik, se másik irányban a napirend tekintetében semmiféle kormányakczió nincs, ez úgyszólván a háznak autonom dolga,

Digitized by Google

hogy magát kiegészíti és az ország sérelmeit és bajait tartalmazó kérvényeket tárgyalja. Azt hiszem tehát, hogy épen ez a tény volt legkevésbbé alkalmas arra, hogy az ellenzék ezzel szemben egy nagy közgazdasági és politikai vitát és a kormánynyal szemben bizalmatlansági vitát provokáljon. Nem tagadom azonban, nem csak joga, hanem kötelessége volt az ellenzéknek azok után, a mik a nyáron át történtek, . . .

Bartha Miklós: És az egész háznak!

Hegedüs Sándor: . . . és a háznak, hogy a kiegyezés tekintetében a legelső alkalmat — nézetem szerint ugyan más formában jobban megtehette volna — felhasználja arra, hogy a kormánytól megkérdezze, hogy azok után, a mik történtek és a mik különösen hirlelődtek a nyáron, mi a politikája a kiegyezésre nézve. Ez megtörtént egy interpellácziő alakjában és most a birálat az interpellácziára adott válasz felett folyik, nézetem szerint ugyan nem épen alkalmas formában, de miután benne vagyunk, engedje meg a t. ház, hogy egészen tárgyilagosan és röviden, némely homályosnak tetsző pontokat megvilágítani iparkodjam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Aggasztó volt és némely tekintetben már előre vetette árnyékát az intenciónak az a nyilatkozat, a melyet gróf Apponyi Albert, még mielőbb a t. miniszterelnök úr az interpellácziára — a mely még akkor meg sem tétetett — a választ megadta volna, már itt hangoztatott, mert t. képviselő társam előbb panaszkodott, hogy itt valami parlamenti diktatura van, mert nem adnak felvilágosítást, s azután hozzá tette: de ha felvilágosítást ad is a kormány, már előre kijelenti, hogy előtte annak semmiféle súlya nincs és az neki semmiféle biztosítékot nem nyújt. *(Élénk derültség jobbfelől. Felkiáltások a baloldalon: Nem azt mondta! A szavának nincs súlya! Zaj.)* Hiszen kérem a szavából áll a nyilatkozata. *(Derültség és tetszés a jobboldalon.)* Már most ebből megitélhető, hogy nem volt nagyon kecsegtető a kormányra nézve az, hogy ily módon előre el volt vágva az útja annak, hogy nyilatkozata által megnyugvást idézzen elő, úgy, hogy ha nem Apponyi Albert gróffal történik ez meg, hanem egy ujoncz szónokkal, egy járatlan politikussal, én szentül azt hittem volna, hogy ez a beszéd meg volt irva előre és kénytelen volt az illető azt elmondani, daczára annak, hogy megtudta, miszerint még ebben az ülésben a kormány a választ meg fogja adni. *(Felkiáltások a baloldalon: Szegény Apponyi!)*

És miért vesztette el e tárgyban gróf Apponyi Albert bizalmát a kormánynyal szemben? Sok mellékes és nem egészen objektiv ok mellett mondott egy érdemleges és objektiv okot is: a japáni szerződés históriáját. Én úgy vettem észre, hogy ez most sokkal behatóbb vita tárgyává tétetett, mint akkor, midőn törvényjavaslat alakjában feküdt a t. ház előtt. *(Derültség a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Nem áll! Tárgyaltuk akkor is!)* Az a színe a dolognak, hogy argumentumot kerestek és ennek következtében vissza kellett nyúlni a multba. Engedje meg a t. ház, hogy e kérdésben is felülbíráljam egy kissé gróf Apponyi Albert birálatát. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ő azt a tételt állította fel s ezt ismételték többen, többé-kevésbbé erős hangon, hogy megszegte a miniszterelnök a szavát, *(Felkiáltások balfelől: Úgy is van! Nagy zaj. Elnök csenget)* és megszegte az 1898: I. törvénybe foglalt alapelveket a szóban levő törvényjavaslat, illetőleg szerződés által.

Először is hivatkozhatnám annak indokolására, melyben ki volt fejtve, hogy ez milyen alapon jött létre, milyen régi tárgyalások alapján, melyek még akkor indultak meg, mikor még az 1898: I. törvényczikkről szó sem volt, azon az alapon, a melyen általában a régi törvények nyugodtak, és ezen az alapon jött létre akkor ez a szerződés. Azonban ettől eltekintve, a dolog érdeme szerint is, azt hiszem, nem fogta fel helyesen gróf Apponyi Albert a törvényjavaslatnak és az 1898: I. törvényczikknek alapelvét, ha azt megsértve látja ezen szerződés által. Mert ő maga talált ki egy igen transzczendentális szót; azt mondta, hogy 1897. végével a vámegységek Ausztria és Magyarország között elkülöníttetnek, és két vámegység van, és ezt kifejezi az 1898: I. törvényczikk is. Elismerem, hogy ezen törvénynek Magyarország joga fentartására vonatkozó része igen eminens alkatrészét képezi. De ez egy jogfentartás Ausztriával szemben. A külfölddel szemben az összes vámügyek tekintetében csak három karaktere lehet a viszonynak: 1. a szerződés megkötési formája, azon tényezők, a melyek erre befolynak, s ezek abszolute nem változtak az 1867: XII. törvényczikk alapján; 2. a területi egység; gróf Apponyi Albert beleegyezésével és közreműködésével ez a vámterületi egység megtartatott az 1898: I. törvényczikkben. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Dehogy tartotta meg!)* Bocsánatott kérek, megtartatott és 3. a tarifa-kérdés; ez szintén ezzel kapcsolatban van. Tehát a külföldi relácziókban ezen szerződés egészen azon módon köthető meg, a melyben megköttetett azelőtt. Minthogy pedig egy vámviszonynak azon három jellege, a melyben az a nemzetközi viszonylatban fellép, ezen törvényes intézkedések által egyáltalában nem változott, ennek következtében a megkötés formája sem változhatott. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a jobboldalon.)*

Azután a másik vád az volt, hogy azon nyilatkozat, a melyet Kossuth Ferencz képviselő

Digitized by Google

úr interpellációjára az igen tisztelt miniszterelnök úr adott, nem kielégítő, különösen nem kielégítő második részében, abban, a mely a jövőre való intézkedésre és akciójára vonatkozik.

Először is méltóztassanak ezt az egész helyzetet parlamentáris szempontból felfogni. (*Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.*) Parlamentáris szempontból a dolog úgy áll, hogy a kormány a kiegyezésre vonatkozó, összesen 18 törvényjavaslatot terjesztett a képviselőház elé; igen helyes volt a kérdés, hogy mi lesz ezekkel a javaslatokkal a nyár folyamán előfordult események és különböző hírekkel szemben? A kormány azt mondta: én ezeket a javaslatokat fentartom, a kiegyezést ezek alapján kivánom keresztül vinni. Ha már most parlamentáris szempontból fogjuk fel a dolgot, tovább a kormány a jelen stádiumban nézetem szerint nem is mehet. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Miért?*) Azért, mert semmiféle parlamentben nem hallottak a t. képviselő urak olyant, hogy egy kérdés megoldására a kormány alternativ javaslatokat terjeszszen elő. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Folytonos zaj és ellenmondások balfelől. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!*) A míg azok a javaslatok visszavonva vagy visszavetve nincsenek, addig azok a javaslatok képezik annak a kormánynak abban a tárgyban való politikáját. (*Élénk helyeslés és tetszés jobbfelől. Zaj balfelől.*) Az igen furcsa színben tüntetné fel parlamentáris szempontból a kormányt, ha azt mondaná: ha ez nem fog menni, akkor majd fogjuk ezt tenni. (*Derültség és tetszés a jobboldalon.*) Hanem szigorúan a parlamentaris kormány és a parlamenti ellenőrzés szempontjából azt hiszem, a korrekt álláspont az, hogy a kik a javaslatokkal megelégedve nincsenek, a kik megakarják ezt a politikát változtatni, szorítsák oda a kormányt, hogy vonja vissza, semmisítse meg azokat a javaslatokat. Ezt értem. De azt mondani: mi ezeket a javaslatokat tudomásúl veszszük, azonban nyilatkozzék a kormány, és pedig tüzetesen és részletesen, hogy mit fog ezen javaslatok törvényerőre nem emelkedése esetén mondani, ez parlamentáris szempontból meg nem állhat. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Mozgás balfelől.*)

De menjünk még tovább. (*Halljuk! Halljuk!*) Vajjon a kormány ezen javaslatai nem jellemzik-e egész politikáját a kiegyezés, a gazdasági kérdések megoldása tekintetében és pediglen a minucziósításig menő aprólékossággal és tüzetességgel? És mégis mit hallottunk a vita alatt folytonosan? Azt, hogy a kormány a közgazdasági közösséget, a közös vámterületet minden áron akarja. (*Felkiáltások a szélső baloldalon: Hiszen megmondta!*) Majd arra is rátérek, ha egy kis türelemmel lesznek a képviselő urak. Még a néppárt hivatalos szónoka is kifeszítette mellét és ezt mondta: »Mi mindenáron nem akarunk közös vámterületet, csak bizonyos föltételek alatt.« Bocsánatot kérek, de azt önök közül senki meg nem mondta, hogy mily föltételek alatt; a kormány azonban tüzetesen, részletesen megmondta 18 javaslatában. (*Úgy van! Úgy van! Tetszés jobbfelől.*) Ne méltóztassék tehát azt mondani, hogy minden áron akarja. Ha belemennek azon javaslatok bírálatába és azt mondják, hogy ez igen nagy ár, ez helytelen megoldás, ezt értem, ez politika. De nem lehet azt mondani, hogy mi nem mondjuk, mily áron akarjuk, hanem a kormány minden áron akarja, mert itt senkinek a keze annyira megkötve nincs, mint a kormányé, a mely ötszáz egynéhány paragrafusban tüzetesen kötötte le magát, míg a t. ellenzéknek teljesen szabad keze van és teljes szabadsága van a néppártnak is rettenetesen küzdeni az ellen, hogy e tekintetben a kormány álláspontja érvényesüljön. (*Helyeslés és tetszés jobbfelől.*)

Itt csak mellékesen jegyzem meg, hogy hiszen a javaslatok már négy hónapja át vannak adva a nyilvánosságnak és annyira megfeledkezett róluk a közvélemény, hogy még ellenzéki és annál kevésbbé szaklapokban sem igen olvastam azoknak bírálatát.

Holló Lajos: Nem veszik komolyan!

Hegedüs Sándor: Többet mondok: annyira megfeledkeztek róla egyes képviselőtársaim, hogy a kik jelen voltak, a mikor Rakovszky István képviselő úr beszélt, hallhatták, hogy elsősorban azt mondta, hogy nem is terjesztették be ezeket a javaslatokat, s úgy súgták neki, hogy: de hiszen be vannak terjesztve. (*Zajos derültség a jobboldalon.*)

Úgy lehet beszélni, még egyszer hangsúlyozom, hogy vajjon ezekben a javaslatokban nagy árat adott-e a kormány a közösségért vagy nem; de azt mondani, hogy a vámszövetséget vagy vámszerződést mindenáron akarja és annak feláldozza az ország minden érdekét, igazságosan nem lehet. (*Élénk helyeslés a jobboldalon.*)

Már most nézzük meg a válasz második részét, a mely a legtöbb kifogás alá esett. A t. miniszterelnök úr azt mondta, hogy ha, a mit nagyon fog sajnálni, esetleg nem tőlünk függő körülmények következtében (*Halljuk! Halljuk!*) azon javaslatok keresztülvitele lehetséges nem lenne, akkor eljárása tekintetében szem előtt tartja egyfelől az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-át . . .

Biró Lajos: Üres frázis!

Hegedüs Sándor: Bocsánatot kérek, eddig azt mondták, hogy nem frázis, hanem biztosíték! (*Zajos derültség és tetszés a jobboldalon.*) Mindig

Digitized by Google

arról beszélnek, ne méltóztassanak tehát üres frázisnak mondani.

Másfelől pedig kijelentette a kormány, hogy az 1898. : I. törvényczikk 3-ik §-a értelmében kivánt eljárni, s ennek megfelelőleg teszi meg majd javaslatait. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* A felett lehet vitatkozni, hogy azok a törvények helyesek-e vagy nem, a mint hogy a szélsőbal részéről természetesen az meg is történt; az elvi kifogás mindig megtörtént; de hogy azokra nézve, a kik ezt elfogadták, felvilágosításúl, biztositékúl ne szolgáljon az, a mi ezelőtt egy évvel ugyanazoknak biztosítékúl szolgált, ezt megvallom, helyesnek el nem ismerhetem. *(Mozgás és zaj a baloldalon. Egy hang balfelől: Csak mondja ugyanazt ma is!)*

Kérem, nem térek ki a szó elől. Hogyha e tekintetben a törvény magyarázására nézve kétség vagy differenczia van a felfogásokban, azt, engedjenek meg t. képviselőtársaim, nem egyes nyilatkozatok által lehet elintézni. *(Derültség és ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)* mert méltóztassanak meggyőződni és e tekintetben bárkit t. képviselőtársaim közül felszólítok, ha t. miniszterelnök úr nem egyszer nyilatkozik, hanem tíz ilyen hosszú beszédet tart,... *(Felkiáltások balfelől: Nem adunk rá semmit!)* Ugy-e kérem, számba adta a képviselő úr a szót; *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés jobbfelől.)* egy kicsit haboztam, hogy magam elmondjam; akkor is azt mondta volna gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam, hogy nem ad rá semmit, mert hiányzik még ez, hát még az és még egy harmadik hát, *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés jobbfelől. Mozgás balfelől.)* és ennek következtében nem fogadhatja el a javaslatot.

Tehát e tekintetben csakis mi szolgálhat biztosítékúl? Az, hogy ha a konkrét javaslatok előttünk vannak; ez képezheti csak az alapot és tisztes birálat tárgyát. Már most lehet-e egyáltalában akár parlamentáris, akár alkotmányos szempontból kérdeni azt, hogy most, a midőn egy biztos alapon kész törvényjavaslatok állanak ebben a tárgyban a törvényhozás előtt, azt követeljük a kormánytól, hogy no már most terjeszszen elő még egy alternativát, hogy erre vagy arra az eshetőségre ezektől eltérő, sőt ellenkező javaslatokat nyújtson be. *(Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon. Elnök csenget.)* De ez áll nemcsak szubjektive az ellenzékre nézve, a mely megnyugvást ebben nem talál, de áll azon bizonytalanság megszüntetésére nézve is, a mit igen helyesen hangsúlyozott Horánszky Nándor és gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam, midőn azt mondották, hogy minél előbb meg kell szüntetni a bizonytalanságot, s e tekintetben ma, azt hiszem, kellő egyöntetű és egyértelmű választ kaptak a t. pénzügyminiszter úrtól, mert élesebben, ékesebben és határozottabban senkisem hangsúlyozta még az ellenzék részéről sem, hogy ennek a bizonytalanságnak, mely az ország közgazdasági érdekeinek rákfenéje, minél előbb véget kell vetni.

Horánszky Nándor: De hogyan?

Hegedüs Sándor: De hogyan? Úgy kérem, hogy tegyük lehetővé a tárgyalást. *(Élénk helyeslés, éljenzés és tetszés a jobboldalon. Zajos felkiáltások balfelől: Hogy szavazzunk, úgy-e?)*

Tehát még egyszer kiemelem: hogy ha a t. miniszterelnök úr, eltekintve még az Ausztriával való viszonytól is, e tekintetben messzebbmenő nyilatkozatokat tett volna is, — a mint nem tehetettnézetem szerint — akkor sem szerezte volna meg se a bizalmat az ellenzék részéről, se a megnyugvást az ország részéről. Ebben az esetben a bizalmatlanság megszüntetése és a megnyugvás megszerzése, csakis a kész javaslatok tárgyalása útján kereshető és érhető el, és a mennyiben ez nem lehetséges, később teendő javaslatok alapos tárgyalásával. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

De t. ház, az igen tisztelt miniszterelnök úrnak egy nyilatkozatával foglalkoztak legtöbbet. Megvallom, nem az ő védelmére, mert erre nem szorúlt, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hanem a tárgyilagos igazság érdekében, és többet mondok, úgy szólván egész politikánk reputációja érdekében szükségesnek tartom erre a pontra kiterjeszkedni. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. miniszterelnök úr, midőn Kossuth Ferencz képviselő úr interpellácziójára válaszolt, azt a kérést vagy figyelmeztetést intézte hozzá, hogy politikai czéloknak és intencziónak ne rendelje alá az ország közgazdasági érdekét, mert az végzetes, veszedelmes lehet és tönkre teheti az országot; talán ezt a szót használta is. Miután a legkeményebb szót akarom használni, a legkeményebbel élek. Ebből azután igen messzemenő következtetéseket vontak; így ma Rátkay László t. képviselő úr már el is csapta a miniszterelnökségről báró Bánffy Dezsőt, . . .

Rátkay László: Bár tehetném!

Hegedüs Sándor: . . . és ráfogta, hogy nem is magyar ember. Milyen kemény kifejezéseket használtak, elkezdve a kofaságtól, a melyeket ismételni nem akarok. Egy kis tárgyilagosság, a beszéd folyamának áttekintése, logikájának meggondolása után, ezek a vádak meggyőződésem szerint nem keletkeztek volna. Mert hisz nem azt mondta a t. miniszterelnök úr, hogy önálló vámterület mellett tönkre megyünk, vagy csődbe jutunk, *(Zaj a szélsőbalon.)* a mint azt Horánszky Nándor t. képviselőtársam állította, hanem tönkre mehetünk akkor, hogyha a politikai czéloknak mindenben annyira alárendel-

Digitized by Google

jük a közgazdasági érdekeket, mint Kossuth Ferencz képviselő úr óhajtja, csupán ebben az esetben. *(Zaj. Ellenmondások a szélsőbalon.* Meggyőződésem szerint a miniszterelnök úrból itt a hazafiui aggodalom beszélt, melyet nem szokás másutt kigunyolni. Lehet azt mondani, hogy túlzott, hogy ilyen következtetésre én, vagy egy másik, vagy egy harmadik nem jutunk, de annyira megtámadni az intencziót, a felfogást, a mennyire ezt önök tették, azt hiszem ez nem ildomos, *(Zaj. Ellenmondások a szélsőbalon.)* annál kevésbbé, mert igen komoly és nem kormánypárti szakemberek nagyon közel jártak azokhoz az eszmékhez, a megtartott szaktanácskozatok alkalmával, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely eszméket kifejezett báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr az esetleges szakítás következményei tekintetében. *(Nagy zaj a szélsőbalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Idézték is már gróf Károlyi Sándort, a ki — miután mindenki saját szavának legilletékesebb magyarázója — a mult ülések egyikén meg is magyarázta, hogy hogyan értette nyilatkozatát. De két tételét nem hozta fel, nem is volt köteles vele; de miután én ezekben is egy előrelátó hazafi aggodalmát látom, kénytelen és köteles vagyok ezeket felemlíteni. T. képviselőtársam akkor, midőn arról volt szó, hogy esetleg szakítás áll be Ausztriával a vám-ankéten, tehát ott, a hol nem játszott a politika közbe, a hol nem voltak szenvedélyek és tapsok, a hol hallgattunk egymásra, azt mondta, hogy azzal is beérné, ha a jelenlegi helyzet változatlanúl fentartatnék, pedig ebben benn van az őrlési forgalom is és más efféle dolog. És mit mond továbbá a szakítással szemben? Én mindjárt a naplót hozattam el magamnak, hogy hitelesen megmondhassam, mert e nélkül nem szeretek beszélni:

»De kivánni nem fognók már az előbb elmondott indokoknál fogva sem, mert közgazdaságunkat megrázkódtatná, a monarchia jövőjét, existencziáját veszélyeztetné, holott a magam részéről annak existencziáját fenn kivánom tartani, akár közös vámterület alapján, akár évre prolongálva a statusquót, akár külön vámterület mellett szerződéses állapotban.« *(Felkiáltások a szélsőbalon: Ki akar vámháborút?)* Bocsánatot kérek, Kossuth Ferencz képviselő úr nem akar vámháborút, hanem előidézi azzal az eljárásával. *(Ellenmondások a szélső balon. Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Ez a különbség köztünk. *(Zaj. Elnök csenget.)* A különbséget nagyon jól kifejezte ez: »Ki akar?« Mert nálunk mindig az akaratot gyanusítják, mi pedig nem gyanusítjuk az akaratot, hanem magatartásuk következményire mutatunk rá. Ez a különbség!

A vámanketen történt egy merészebb, nagyobb nyilatkozat is, melyet szintén nem kormánypárti tett, hanem az országos gazdasági egyesület elnöke, gróf Dessewffy Aurél. *(Egy hang balfelől: Éljen!)* Épen erre az éljenre ráolvasom a beszédjét. Azt mondja: »Sajnos, én Magyarországot úgy, a mint ma van, sem financzialiter, sem gazdaságilag nem tartom képesnek arra, hogy előteremtse egy önálló vámtarifa előfeltételeit. Azért aggodalommal kérdem, mi lesz annak következése, ha egyetlen, merem állítani nyers termelési szempontból egyetlen piaczunkat, Ausztriát elveszítjük?« Továbbá: »Mert legyünk tisztában azzal, nem politikai, hanem közgazdasági szempontból, hogy ha a vámszövetség létre nem jön és az igen tisztelt kormány szerződést sem tud kötni Ausztriával, akkor vámháború előtt állunk, a melynek az árát elsősorban a magyar mezőgazdaság fogja megadni, mert szeretném tudni, hogy mindazon exportczikkekkel, melyeket nem tudunk elfogyasztani s melyekkel Ausztriára vagyunk utalva, hová megyünk?« *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* T. képviselőtársam bizonyára most is épen úgy fog éljenezni, mint az imént, erre a nyilatkozatra, a mint meg is érdemli a hazafias aggodalom, ha az ember túlzottnak találja is, ha következtetéseit teljes mértékben nem is osztja, mint a hogy én egész mértékben nem oszthatom, de a lényegét osztom. Már most, ha azok a t. képviselő urak, a kik nem tartoznak és nem is tartoztak soha a kormánypárthoz, a kik illetékesek közgazdasági kérdésekben, ilyen nyilatkozatot tesznek, és ha aztán a miniszterelnök is ilyenforma nyilatkozatot tesz: ebből az következik-e, hogy rámondjuk, hogy ez kofabeszéd, hogy ez nem is magyar ember, kiátkozzuk még a miniszterelnöki székből is? Azt hiszem, ez nem igazságos, nem méltányos.

Horánszky Nándor t. képviselőtársam azt mondja, hogy a miniszterelnök úr nyilatkozata által tönkreteszi az ország közjogát, úgy tünteti fel az országot, mintha a szakítás következtében csődbe menne, s hogy ennek következtében igen veszedelmes következményei lehetnek nyilatkozatának rá és az országra nézve. Először is formailag van egy megjegyzésem. Tudniillik báró Bánffy Dezső miniszteriumával szemben most már Ausztriában semmiféle argumentummal nem élhetnek, mert ezek a megállapodások most már le vannak írva vagy ki vannak nyomatva. Ennek következtében utólagosan akármilyen nyilatkozatából ellene argumentumot csinálni nem lehet. Az országgal szemben pedig, azt hiszem abban az esetben is, ha túlzás volna benne, egyáltalában fel nem használható. De t. képviselőtársam, azt hiszem, nem egészen helyesen magyarázta vele szemben az 1898: I. törvényczikket. S itt egy kardinális vitás pont van, melylyel végrevalahára tisztába kell jönnünk. Igaz, elismerem, idézte Apponyi Albert beszédéből azt a három

Digitized by Google

passzust, melyben úgy van magyarázva az 1898 : I. törvényczikk, hogy azontúl már csakis önálló vámterület létezhetik. Azonban gróf Apponyi Albert ugyanazon beszédében, de különösen Horánszky Nándor t. képviselőtársam egy későbbi napon tartott beszédében igen világosan és határozottan mondja, hogy igenis van egy tilalomfa — hogy Horánszky Nándor szavaival éljek — s hogy azontúl azon az alapon Ausztriával csakis parlamentáris úton létrejött vámszövetséget köthetünk, de a tilalom továbbra ki nem terjed. Ezt maga hangsúlyozta világosan és Apponyi Albert beszédében szintén van egy passzus, melyben azt mondja, hogy az országot nem köti e törvény, hogy Ausztriával e tekintetben esetleg megállapodásra ne juthassunk. Egészen világosan és konkréte kifejezve a kérdés az, hogy az 1898 : I. törvényczikk alapján létrejövendő javaslatokban az önálló berendezés alatt csakis azt lehet-e érteni, hogy vámsorompó Ausztriával? Igen, vagy nem? A kérdés ezen fordúl meg. És ha, nem tudom, melyik képviselőtársam becsületszóra hivja fel a miniszterelnök urat, *(Felkiáltások: Rátkay!)* tehát Rátkay László képviselő úr, hogy nyilatkozzék szavainak bizonyos értelméről: én visszafordítom e kérdést gróf Apponyi Albert és Horánszky Nándor képviselő urakhoz, hogy vajjon feltétlenül és teljesen kizártnak tekintik-e azon magyarázat után, melyet a szélső baloldallal szemben adott Horánszky Nándor képviselő úr a törvénynek, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ában és az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ában más van, mint szigorú parancs, hogy utasíttatik a kormány a vámsorompó felállítására? Igen, vagy nem? Mert úgy tudom, hogy az önálló embernek is szabad rendelkezésétől függ, hogy szövetségre, vámunióra, vagy bármire épúgy elhatározhassa magát, mint bárki más. Ez époly önálló intézkedés, mint bármi más. És daczára annak, hogy most ez a pont nincs napirenden, én ki akarom azt emelni a homályból, hogy világosan álljon. Nemcsak az a fontos, hogy mindenáron és minden körülmények közt meglegyen valamely jog, hanem az is, hogy ezt a jogot ne legyen szabad oly szigorúan, utasításszerűen összeszorítani. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)*

De az tagadhatatlan, t. ház, hogy határozottan érdekünkben áll, hogy abban az esetben, ha Ausztriával a kiegyezés azon megállapodások szerint, mint a törvényjavaslatokban foglaltatik, nem fog létre jöhetni parlamentáris úton: akkor az idézett törvények értelmében a kormány a szükséges törvényjavaslatokat mielőbb beterjessze. És azt hiszem, hogy ez már nem párttekintet; egyhangúság van a tekintetben, hogy az első napot, mely a kormány rendelkezésére fog állani a dolgok tisztázása után, fel kell használnia, hogy erre vonatkozó javaslatait előterjeszsze. Mert abban már egyetértek a t. képviselőtársaimmal, hogy sem meglepetéseknek kitenni, sem pedig az idő rövidsége miatt kényszerhelyzetbe juttatni a parlamentet ily fontos megállapodások tekintetében nem lehet. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Mi egyebet nem sürgetünk!)* Igen, csakhogy alkalmatlan időben sürgetik. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Mert akkor sürgetni egy törvényjavaslatot, mikor még a másik elfoglalja annak helyét a ház asztalán, nézetem szerint nem lehet. Csak akkor lehet sürgetni egy törvényjavaslatot, ha az a másik már visszavonatott, már nincs itt és az újnak szüksége beállott. És e tekintetben én is úgy számítom az időt, hogy a kormánynak nem is hónapok, hanem legfeljebb csak hetek állanak rendelkezésre. Mert azt gondolom, hogy az ő törekvése is és mindnyájunk érdeke az, hogy ne deczemberben, hanem sokkal előbb és sokkal nyugodtabban folyjon a tárgyalás. És erre a nyugodtabb tárgyalásra is van egy megjegyzésem. A miniszterelnököt Horánszky Nándor képviselőtársam ugyanis arra szólította fel, hogy tegye lehetővé a nyugodt parlamenti tárgyalást. Ezt a felhivást, azt hiszem, a miniszterelnök úr a maga részéről tekintetbe vette eddig is és tekintetbe fogja venni a jövőre is. Hanem legyünk méltányosak egymás iránt: én ugyanezt a felhivást intézem a t. ellenzékhez. Méltóztassanak elhinni, abban mindnyájan osztozunk és mindnyájunk által hangsúlyozott dolgot ismételnék, ha azt mondanám, hogy parlamentünk tekintélye, tárgyalásainak nyugodtsága és sikere nemzeti erőinknek egyik forrása. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Kubik Béla: Ez csak frázis!

Hegedüs Sándor: Igen helyesen. Épen azt akarom mondani, a mit Kubik Béla t. képviselőtársam, hogy ez már közkeletű frázis, annyira ismeretes, de remélem, sem reám, sem reá nézve nem tekinti ezt üres frázisnak, hanem egy kötelességnek, a mely abból áll, hogy összes erőinket ennek a czélnak előmozdítására fordítsuk. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Méltóztassék elhinni, hogy ha arról van szó, hogy méltányos, de kemény, igazságos, de szigorú birálatban részesítessék a kormány és ennek a pártnak a magatartása, az ellen nekünk nem szabad, hogy kifogásunk legyen, az ellen az országnak sincs semmi megjegyzése, mert, hogy meggyőződését és politikai czélját mindenki következetesen és szigorral kövesse, az kötelesség. De, ha minden inczidens nélkül tökéletesen alkalmatlan alapon és időben előrántunk oly kérdéseket, a melyek a napirenddel semmi összefüggésben nincsenek, intéztünk oly támadásokat, a melyeknek alapja egyáltalán nincs és

Digitized by Google

egymás iránt a méltányosság és az igazság érzetének még azt a mértékét sem vagyunk képesek alkalmazni benn a házban, a melyet a folyosón; s ha oly körülményeket idézünk elé, hogy a napirend felett vitatkozunk azon a napon, a mely már arra a napirendre szánva lett volna, akkor — jól mondja Rátkay László t. képviselőtársam — környékez bennünket, ugyan még messziről, a nevetségesség, a mi pedig a parlamentarizmust épúgy megöli, mint bármi mást. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Méltóztassék elhinni, ha azt a sok tehetséget és erőt, a mely felett az ellenzék mindegyik árnyalata rendelkezik, komoly tárgyba fektetik bele, ha tárgyi alapon vetve meg alapukat, küzdenek a kormány ellen, százezerszer nagyobb érdemeket szereznek az ország iránt, mintha oly vitákat folytatnak, a melyeken látszik a mesterkéltség és az indokolatlanság. Elfogadom a javaslatot. *(Élénk helyeslés és éljenzés jobbfelől.)*

Gr. Károlyi Sándor: T. ház! Személyes kérdésben és félremagyarázott szavaim helyreigazítására kérek szót. Előttem szólott t. képviselőtársam bizonyos élességgel említette fel tegnapelőtti szavaimat és egyeztette azokat azon kijelentésekkel, a melyeket e nyár folyamán tartott vámankéte alkalmával mondottam. Ez a multkori felszólalásom azért volt, mert Pulszky Ágost t. képviselő úr arról szólt, a mit a vámankéten mondottam, — én nem voltam akkor itt, es utólag hallottam, hogy úgy állította oda a dolgot, hogy én minden áron a status-quo fentartását kivánom. *(Egy hang jobbfelől: Nem mondta hogy mindenáron.)* Ha nem is mindenáron, mégis valami hasonló szóval a közös vámterületnek fentartását hangsúlyoztam volna. Erre természetesen ki kellett jelentenem, hogy én nem épen a közös vám álláspontján állok, de csak annyiban, a mennyiben azt a politikai exigenciák magukkal hozzák, de kimondtam, hogy én principialiter a külön vámterületet igenis nem perhorreszkálom, így mondottam tegnapelőtt, bizonyos feltételek alatt és így mondottam a vámankéten is. Ezen feltétel pedig a legkedvezményezettebb szerződési viszony Ausztriával, a mely esetleg nagyon sok czikkre a vám teljes megszünését, némelyekre pedig, különösen a földmíveléssel összekötött és némely más, már viruló iparágra nézve vámvédelmet kiván. Ez volt az álláspont, a melyből kiindúltam akkor is, mikor a képviselőválasztások alkalmával programmbeszédemet tartottam. Ez a programm ismeretes, mert a magyar gazdák szövetsége is ugyanezt a programmot vallja, hogy tudniillik maradjunk meg most a status quonál öt évre, ha most többet elérni nem lehet, ha pedig el lehet érni egyszer a külön vámterületet okkal-móddal, akkor ezt, de semmiesetre nem menni bele abba, a mi a multkori ankét javaslata volt. Ott volt a nevetség, mikor az ankéten elénk áll egy miniszter, ki a mostani t. miniszternek egyik kollegája és bemutat nekünk egy foliánst, a mely gyönyörű munka volt ugyan, de csupa vámháborús tételeket tartalmazott, mert arra az esetre volt készítve, hogyha Ausztriával vámegyezségre nem tudunk lépni. Ezt pedig olyan miniszter adta elő, a ki a vámközösséget akarja. Ezzel szemben perhorreszkáltam a vámháborút és azt mondtam, hogyha külön vámterület lesz is, a legszorosabb »vámbarátságot« kivánom és nem a háborút.

Ez volt akkori állításom, fentartom ma is. És miután azt nem lehetett elhinnem, hogy vámháborút akar a t. kormány, és nem lehetett elhinnem azt sem, hogy a külön vámterületre álljon, azt a természetes konzequenciát vontam le belőle magamnak, hogy lesz közös vámterület, és akkor mondottam azt, a mit t. képviselőtársam felolvasott, hogy öt évre, tudniillik 1903-ig csináljunk egyezséget Ausztriával és hogyha egyelőre egyebet sem tudnánk elérni, legalább elérhetjük azt, hogy 1903-ban szabad keze lesz Magyarországnak és Ausztriának hogy megegyezzenek, mert akkor lejárván a külföldi vámszerződések, e tekintetben más helyzete lesz a monarchia mindegyik felének az alkudozásban. Én nem látom, hogy ebben, a mit az ankéten mondottam kontradikczió volna azzal, a mit tegnapelőtt itt mondottam. Ezt voltam bátor felhozni t. tagtársam felszólalására. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Hegedüs Sándor: T. ház! Én nem arra a feladatra vállalkoztam, hogy gróf Károlyi Sándor ellenmondásait összeszedjem és kutassam, én csak azt akartam bizonyítani, hogy ő is kifejezte azon aggodalmakat, a melyeket báró Bánffy Dezső a szakitás esetére.

Lakatos Miklós jegyző: Major Ferencz! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Elnök: Kérek csendet. Tessék megkezdeni.

Major Ferencz: T. ház! Mielőtt ellenargumentummal szolgálnék, előttem szólott Hegedüs Sándor t. képviselőtársamnak a lefolyt vámanketről általa elmondottokra, engedje meg, hogy visszafordítsam azon vádat, a melyet ő az ellenzékre zúdít, hogy mi abszurd dolgot követelünk, midőn egy beterjesztett törvényjavaslattal szemben egy másik törvényjavaslatot akarunk itt a házban tárgyalni. Ezt itt az ellenzéken senkisem mondotta és nem akarja, hanem igenis világosságot követelünk a törvény magyarázata szempontjából, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a mire hogy szükség van, azt megindokolják azon nyilatkozatok, a melyeket a túloldalon egyesek tettek és mutatja a deczemberi tárgyalás lefolyása.

Digitized by Google

Mindnyájan emlékszünk Gajári Ödön igen tisztelt képviselőtársamnak a múlt napokban tartott beszédére, melyben egyrészt az ellenzék ellen vádat kovácsol, másrészről pedig azon világos törvényekre vonatkozólag, a melyek egyikére deczemberben hivatkozás történt, és a melyek másikát, mint az 1898:I. törvényczikket alkottunk meg, a magyarázatot magának és pártjának tartja fenn.

És itt van elsősorban a bizalmatlanságnak alapja, mert mi azon törvényeket tovább magyarázni nem kívánjuk, a ki azokat tovább magyarázza, az csak elmagyarázza. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

Ugyanakkor azt mondja Gajári Ödön t. képviselőtársam, hogy »ha van itt őszinteség tekintetében különbség közöttünk, — az ellenzékre czélozva, — akkor bizonyára nem mi vagyunk azok, a kik önökkel szemben hátrányban volnának.« Engedje meg az igen tisztelt képviselő úr, hogy e tekintetben visszaidézzem a deczemberi tárgyalásokat, a mikor a t. miniszterelnök úr gróf Apponyi Albert úr felszólalására hallgatással felelt; pedig, ha ismétli ugyanazokat, a miket gróf Apponyi Albert úr első felszólalására mondott, akkor világosság lett volna a tisztelt miniszterelnök úr válaszában és állásfoglalásában s nem következett volna be 1898. év január elsején a törvénynélküli állapot. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)*

Mindnyájunknak élénk emlékezetében van, hogy a függetlenségi párt akkori akcziója, a melyet az igen tisztelt miniszterelnök úr nem tudott édesgetéssel lecsillapítani, gróf Apponyi Albert úr második felszólalására lecsillapult; és akkor igenis módjában lett volna a t. miniszterelnök úrnak, ha másodszor ismét úgy nyilatkozik, mint először, a függetlenségi pártot megnyugtatni és nem következett volna be az az állapot, hogy az ország törvény nélkül álljon január 1-én.

Igy tehát határozottan visszautasítom azon vádat, a mely Gajári Ödön t. képviselőtársam ezen szavaiban foglaltatik: »Es már az első alkalmat fel akarják használni önök, a kik azon törvényczikket, mint törvényjavaslatot megobstruálták, a kik ezen törvényjavaslat ellenzésével törvényen kivüli állapotba kergetik be a nemzetet.«

Tehát ő minket vádol azzal, hogy mi kergettük be a nemzetet ezen állapotba; én azt hiszem, napnál világosabban sikerül bebizonyítani, hogy épen a miniszterelnök úr hallgatása idézte elő a törvényenkivüli állapotot. *(Igaz! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)*

A mai helyzet nagyon hasonlít a deczemberihez, mert jónak látja a miniszterelnök úr hallgatásával az ellenzékben a bizalmatlanságot most is nemcsak fentartani, sőt fokozni, a mely jogos bizalmatlanságot teljesen megerősített bennünk Gajári Ödön t. képviselőtársam, a mikor az idevágó törvényeknek máskénti magyarázatát kilátásba helyezte. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Könnyü lett volna a t. miniszterelnök úrnak világos feleletet adni gróf Apponyi Albert úrnak deczemberi beszédjére, ha a hatalmi kérdés ennek útját nem állja, melynek inkább elébe tette a t. miniszterelnök úr a törvénynélküli állapotot; pedig a későbbi kormánypárti kommünikékben gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam második, és Horánszky Nándor képviselőtársam 31-én tartott felszólalása teljesen helyeselve lett. Igy a »Nemzet«-ben 31-én megjelent czikk, a mely következőképen szól *(olvassa)*:

»Mint a »Politikai Értesítő« jelenti, a szabadelvü párt a maga teljes egészében Horánszky Nándornak mai beszédét nagy és fontos politikai ténynek tartja, melynek értéke és ereje előtt a párt egyetlenegy tagja sem zárkózik el. Jól értesült körben mit sem tudnak a Tiszáék állítólagos Apponyi-ellenes magatartásról, sőt ugyane körben azt tudják, hogy maga Tisza Kálmán elismeréssel nyilatkozott a nemzeti párt állásfoglalásáról, s annak Horánszky Nándor által ma kifejtett rendszeres, őszinte, világos és tüzetes ismertetése után, nincs oly árnyalat a szóban forgó kérdésnél, a mely csak megegyezés tárgya is lehetne.«

Azt hiszem, ha valami világos, úgy ez a nyilatkozat világos.

Épúgy nyilatkozott gróf Tisza Kálmán képviselőtársam, midőn azt mondotta *(olvassa)*:

»Nemcsak privát körben mondtam meg, hanem a sajtóban is világosan megirtam, hogy gróf Apponyi Albert első és második nyilatkozatát egymással teljesen összhangzásban állónak tartom.«

Ha tehát, t. ház, ilyen egybehangzó nyilatkozatok jönnek a szabadelvü párt irányadó köreitől, akkor, a midőn módja lett volna a t. miniszterelnök úrnak egy szavával minden kételyt eloszlatni és a törvényes állapotot előidézni, ugyanakkor a miniszterelnök jónak látta hallgatni épen úgy, a mint azt ma teszi. Bizalmatlanságunk a t. miniszterelnök úr hallgatásával csak tápot nyer; a mely bizalmatlanság, ha különben is meg nem lett volna bennünk, arra elég okot szolgáltatott volna a miniszterelnök úrnak Kossuth Ferencz interpellácziójára adott válasza. Igaz ugyan, hogy Hegedüs Sándor t. képviselőtársam igyekezett a t. miniszterelnök úr beszédét egy kissé meghámozni és kimagyarázni, hogy annak azon megbotránkoztató élét egy kissé enyhítse és módosítsa. Én, a ki figyelemmel szoktam hallgatni a ház tanácskozásait, a miniszterelnök úr nyilatkozatában határozottan

Digitized by Google

emlékszem arra, hogy ő perhorreszkálta az önálló vámterületet és azt a nemzetre veszedelmesnek jelezte, mely nyilatkozat a miniszterelnöki székből, de bárki által mondva is merénylet számba megy a kiegyezés küszöbén a mi közgazdaságunk ellen. De ha a miniszterelnök úr könnyen bánik az 1867. évi törvény garancziájával, az még nem következtik, hogy mi is úgy bánjunk azokkal. A nagy emlékű Deák Ferencz ezekkel vértezte fel az 1867. törvényeket és fegyvert adott a kezünkbe, hogy ha a szükség és ha kielégítést nem nyert jogos igények úgy kivánnák, ezekkel a fegyverekkel szállhassunk szembe Ausztriával, és ha arra szoríttatunk, az önálló berendezkedés alternativájára helyezkedhessünk, azaz azt teljes értelmével keresztül is vigyük.

De kérdem, vajjon micsoda okosság van abban, hogyha a t. miniszterelnök úr a törvények által nyújtott fegyvereket előre eldobja és Dávidként parittyával megy Góliáth elé? A miniszterelnök úrnak a folyományok legjobban igazolják, hogy nagyon is szüksége van a törvényeink nyújtotta fegyverzetre, és ha van valami, a mi nevetséges lehet a XIX. században, misem lehet nevetségesebb, mint az, ha egy oly hatalmas fegyverzetű ellenséggel, mint ellenfelünk, fegyverzet nélkül, parittyával akar a miniszterelnök úr szembeszállni, és nem a törvényben, hanem a szavazóra kész többségben keresi a garancziákat. T. ház! Ezen elejtett szavakat, úgy látszik, már a miniszterelnök úr is megbánta, mert hiszen különben Hegedüs Sándor t. képviselőtársam nem vállalkozott volna ma azok simítására és magyarázására, mert hiszen azok oly ridegen és félreérthetlenül mondattak el a házban, hogy mindnyájunkat megdöbbentettek, megdöbbentették mindazokat, a kik őszinte hívei a 67-es kiegyezésnek, a kik őszintén óhajtják a békés kiegyezést. De kell, hogy megdöbbentse az egész országot és a legelítélőbb viszhangra találjon a t. miniszterelnök úr kellőleg el nem bírálható nyilatkozata. De nézzünk szemébe azon nyilatkozatoknak, melyeket előbb a miniszterelnök úr, és ma Hegedüs Sándor t. képviselőtársam is, a lefolyt nyáron megtartott vámankétre nézve jónak láttak megtenni, legyen szabad nekem is kiterjeszkednem az ezen vámankétben lefolyt dolgokra. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nekem is szerencsém volt az ankétben résztvennem és az abban lefolyt vitákat kellő figyelemre méltatni; mikoris azon meggyőződésre jutottam, hogy ott, talán egy-kettő kivételével, nem akadt szónok, a ki a közös vámterületet minden áron keresztülvinni óhajtotta volna. Mindegyik szónok, akár agrárius lett légyen, akár merkantilista, oda tette mindig: »egyenlő alapon és sérelmünk nélkül.« És ha így méltatjuk a vámankét tárgyalásait és az egyes szónokok beszédjeit, így a valóságnak megfelelőleg állítjuk a ház elé, akkor ez sohasem egyeztethető meg avval a kijelentéssel, a melyet a miniszterelnök úr tett, annál kevésbbé, mert hiszen ott a vámankétnél az ipar terén mozgó társadalom úgyszólván majdnem kivétel nélkül egyhangúlag az önálló vámterület mellett állott és a mellett küzdött.

És minthogy így áll a dolog, szabad legyen a t. miniszterelnök úr szavaira ráczitálnom elődjének, Wekerle Sándornak nyilatkozatát, a melyet tett a beszédje folyamán. Wekerle ezeket mondta *(olvassa)*:

»Énnekem ma is az a meggyőződésem, hogy igenis az Ausztriával való vámszövetségünket, ha csak lehetséges, érdekeink sérelme és veszélyeztetése nélkül fentartandónak vélem, de azután nem tartom fentartandónak azokból az indókból, a melyek itt tegnap többszörösen kifejtettek, mintha nem tudom, Magyarország mezőgazdaságának tarthatatlanságát, nemcsak átmeneti válságot, hanem jövőjének lehetetlenségét idézné elő az, ha mi egy külön vámterületre lépünk. Bocsánatot kérek, akkor, mikor közgazdaságunk jövő fejlődéséről beszélünk, a kishitűség fegyvereit ne vigyük be a küzdelembe. *(Élénk helyeslés.)* Küzdelem nélkül kapitulálni, nem felel meg sem históriai multunknak, de nem felel meg nehéz gazdasági helyzetünknek sem.«

Azt hiszem nekem nem kell ékesebben és bővebben megczáfolnom az igen tisztelt miniszterelnök úrnak itt hangoztatott állítását, mint a miként megczáfolta maga Wekerle Sándor.

Holló Lajos: De ma már nem az a miniszterelnök!

Major Ferencz: De ugyancsak ezen ankét tárgyalásánál megszólal a túloldal egy igen tekintélyes egyénisége, Lukács Béla képviselőtársam, a ki szintén határozottan hangsúlyozta, hogy csak egyenlő mérlegezés alapján, de nem nagy áldozatok árán hajlandó a közös vámterületen megmaradni. Azt mondotta *(olvassa)*:

»Bár nem óhajtom, nem keresem, de ha rákényszeríttetnénk, nem félek a külön vámterülettől, mert megvagyok győződve, hogy az a nemzedék, a mely következni fog, áldani fogja a mi nemzedékünket, a mely lemondással és küzdelemmel új irányzatot teremtett meg közgazdaságunkban.«

Holló Lajos: Ez sem miniszter már!

Major Ferencz: Ha van ellentét egyeseknél a vámankéti nyilatkozatok és a pártok állásfoglalása között, azt ne itt méltóztassék keresni az ellenzéken és ne igen tisztelt gróf Károlyi Sándor képviselőtársam beszédére méltóztassék hivatkozni, hanem keressék az ellentétes nyilatkozatokat a túloldalon, a hol meg is fogják találni.

Digitized by Google

T. ház! Van egy kötelessége a miniszterelnök úrnak, a melyet Enyedi Lukács képviselőtársunk határozati javaslatának elfogadása ró reá, a melynek parancsoló következményekép az ország szakférfiai és testületek küldöttei összegyültek a székes főváros termébe, hogy nyilatkozzanak a vámtarifára, a külön vámterület esetében. És mégis mi történik? Most úgy tünteti fel a t. miniszterelnök úr az adott és előre még nem fontolt nyilatkozatában, hogy ez a tényked és igen veszedelmes és káros dolog volna, és gazdaságunk tönkremenetelét jelentené, ha megvalósúlna. Ezzel, t. ház, a legnagyobb mértésben megsértette a t. miniszterelnök úr azokat a szakférfiakat és testületek, küldötteit, a kik véleménynyilvánításra az ankétre megjelentek . . .

Páder Rezső: Komédia volt!

Major Ferencz: Helyesen jegyzi meg képviselőtársam, hogy az egész, a miniszterelnök úr mondása után csak komédia volt, pedig sokkal komolyabb emberek vettek azon részt, mintsem hogy szabad volna feltételezni, hogy az egész csak komédiából történt volna.

T. ház! Ha van erő, a mely bennünket biztosíthat a kiegyezésnél, a melyre nézve a miniszterelnök úr reményt nyújtott, hogy alkotmányos úton keresztülvítetik, ha az a kiegyezés, nem mondom, hogy javunkra, de legalább károsodásunk nélkül megköthető, akkor a vámankét tárgyalásai csak fegyverzetűl szolgálhatnak a miniszterelnök úrnak. A helyett azonban, hogy a miniszterelnök úr ezt a fegyverzetet magára öltené, ezen ankét tárgyalásait úgy tünteti fel, hogy azok, úgyszólván, komoly számba ne jöhessenek, semmit érőknek kell, hogy tartsa azokat, a mikor az önálló vámterületről oly kicsinylően nyilatkozott.

Én tehát, t. ház, ha más bizalmatlanság nem forogna is fenn, magában véve a miniszterelnök úr ezen nyilatkozata a külön vámterületre a kiegyezés előtt, oly bizalmatlanságot kell hogy keltsen az ellenzék minden árnyalata és minden egyes tagjában, hogy lehetetlenség belenyugodni, hogy a kiegyezés, ha alkotmányos úton köttetett is meg, jó kezekben legyen a t. miniszterelnök úr kezében. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* És minthogy az nekem meggyőződésem, hogy az rosszabb kezekben nem lehet, mint a t. miniszterelnök úr kezében, azért nem vagyok hajlandó, a ki határozottan a 67-iki törvények szigorú megtartása mellett vagyok, és igenis határozottan a vámközösségnek alkotmányos úton — de nem minden áron, hanem a paritás elve szerint való keresztülvitelét — kívánom, nem vagyok hajlandó a miniszterelnök úrnak itt tett nyilatkozata után bizalmat előlegezni és az ő napirend megállapításához hozzájárúlni. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

T. ház! Hegedüs Sándor igen tisztelt előttem szóló képviselőtársam, a ki arra vállalkozott, hogy a miniszterelnök úr válaszát megvilágosítsa, azt hiszem, egy hajszállal sem közelítette meg a világosságot, *(Úgy van! balfelől.)* mert hiszen ő másról beszélt, mint a mit mi követelünk. És épen azért, minthogy ő ezen miniszterelnöki nyilatkozatra nézve felvilágosítást nem csak nem nyújtott, hanem még inkább megerősített bennünket azon meggyőződésünkben, hogy a miniszterelnök úr azt akarja, hogy válasza homályban maradjon, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* a mint ezt akarta deczemberben is, mert meg van annak ma is a maga oka, mint deczemberben, a hatalmi érdek volt, a miért ő világosabban nyilatkozni nem akar: *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* miért is e homályos nyilatkozattal szemben legnagyobb mérvben ellenzéki álláspontot foglalok el és nem járulok hozzá a napirend iránti javaslathoz. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Szalay Károly!

Szalay Károly: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A felvetett fontos kérdésekhez szándékom volt több tekintetben hosszasabban nyilatkozni, azonban a házszabályok által kiszabott idő és talán a képviselőháznak túlságosan is igénybe vett figyelme arra indítanak, hogy kizárólag arra szorítkozzam, a miket elhallgatni részemről egyenesen bűnnek tartanám. *(Halljuk! Halljuk!)* Azon t. képviselőtársaim, a kik már régebben tagjai a képviselőháznak, bizonyára igazat fognak adni nekem azon megfigyelésem tekintetében, hogy minden olyan időben, a midőn hogy magyarán mondjam, a kormánypárt szénája nincs egészen rendben, egy és ugyanazon ember áll fel és teljesen más modorban, mint a t. kormánypárt más szónokai, az ő kedves, nyájas szokásával is éles elméjével eltereli a figyelmet arról, a mire tulajdonképen irányúlnia kellene. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Talán meg sem kell neveznem, hogy ez Hegedüs Sándor t. képviselőtársam. Én ezt igen jól jelnek tartom, mert úgy látszik, a kormánypárt is kezd gondolkodóba esni, vajjon helyes-e az, a mit a miniszterelnök cselekszik, és helyes-e egyáltalán az az út, a melyen a kormánypárt elindúlt.

Hegedüs Sándor t. képviselőtársamnak az az igyekezete, nem egyszer, főleg, ha jól emlékszem a véderővita alatt különösen fényesen sikerűlt. No, ma nem sikerűlt olyan nagyon, *(Mozgás jobbfelől.)* mert az egész beszéde nem volt más, mint elmagyarázása annak, a mint itt vagy ott történt, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* és nem volt más, mint — a mit mondani szokás, — hogy »mást beszél Bodóné, mikor a bor árát kérdik.« *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nagyon furcsa, hogy Hegedüs Sándor t. képviselőtársam beszéde kezdetén mindjárt azt

Digitized by Google

mondja, hogy mire való ez a csoda, ez a felbuzdúlása az ellenzéknek, hisz a miniszterelnök, mikor proponálta a napirendet, semmitsem mondott. Hiszen épen ez a mi bajunk, hogy semmit sem mondott, kényszerít bennünket arra, hogy, a mint pregnánsan kifejezte magát t. képviselőtársam Horánszky Nándor, mondja meg a miniszterelnök úr, hogy állja-e a szavát, igen, vagy nem? *(Úgy van! Ez a kérdés! a szélső baloldalon.)* Valaki mondhatja azt, hogy ebbeli szándékunknak és akaratunknak más úton is adhattunk volna kifejezést, különösen azon, a túloldalnak igen kedves módon, hogy egyszerűen szavazásra bocsátottuk volna a kérdést s a tisztelt túloldal leszavazta volna. No hát, ezt a szivességet nem tettük meg ezuttal és nem tesszük meg ezután sem. Miért? Megmondom az okát. Azért, mert önök a saját érdekükben, a saját hatalmi állásuk érdekében elaltatták ezt az országot, mi pedig ezt az országot a saját érdekében fel akarjuk ébreszteni. *(Zaj. Ellenmondások jobbfelől. Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nagyon furcsa, hogy Hegedüs Sándor t. képviselőtársam a mi óhajtásainkat a parlamentarizmussal megegyeztethetőnek nem tartja, különösen azt mondván, hogy alternativ intézkedést hogy lehet valakinek kérni, a ki a parlamentarizmus formáit ismeri. Ennél gyengébb argumentumot Hegedüs t. képviselőtársam csakugyan fel nem hozhatott volna; mert hiszen a legújabb törvényeket olvassa csak meg, olvassa meg a czukorprémiumról czóló törvényt és az épen kérdésben levő 1898 : I. törvényczikket, és meg fogja találni, hogy egyenesen törvényes alternativ intézkedések vannak ott. Azt mondja a t. képviselőtársam, hogy a miniszterelnök úr azért nem nyilatkozott, mert nyilatkozata úgysem nyugtatta volna meg az országot. *(Egy hang a szélső baloldalon: Ebben igaza van!)* Mondtak-e valaha az életben miniszterelnökre ennél lesujtóbb ítéletet?

Zeyk Gábor: De nem mondta!

Pichler Győző: De mondta!

Elnök: Kérem, ne tessék itt konverzálni!

Szalay Károly: Nem tudom, hogy a t. képviselőtársam itt volt-e, hanem én szórólszóra utána irtam, a miket Hegedüs Sándor t. képviselőtársam mondott. Hát miért nem nyugtathatná meg a miniszterelnök úr nyilatkozata az országot? Azért, — hogy ismételjem, — mert nem felelt Horánszky Nándor t. képviselőtársam azon kérdésére, hogy állja-e a szavát, vagy nem. *(Élénk tetszés és helyeslés a szélső baloldalon. Egy hang: Nem hisz neki már senki!)*

Furcsa jelenségnek voltunk tanui itt a napokban. Ma Hegedüs Sándor t. képviselő úr és maga a miniszterelnök úr is akként nyilatkoztak, hogy igenis, azon esetre, — és ez furcsa, hogy ámbár azt mondták, hogy alternativára nyilatkozni nem kell, e tekintetben mégis nyilatkoztak, — hogy igenis el fognak járni úgy, a mint az 1867 : XII. törvényczikk és az 1898 : I. törvényczikk intézkednek. Hát eddig a nyilatkozat egyenes és korrekt. Csakhogy Gajári Ödön t. képviselőtársunk felállott a napokban és azt mondotta, hogy igen, az 1867 : XII., 1898 : I. törvényczikk értelmében, de úgy, a mint mi azt magyarázzuk. Arról, hogy hogyan magyarázzák, nem hallottunk egy szót sem ő tőle, de igenis hallottunk Pulszky Ágost képviselő úrtól. Hogy aztán azt a maga nevében mondotta-e, vagy pedig mint helyettes-miniszterelnök, *(Derültség balfelől.)* azt én már nem tudhatom. Hanem azt mondotta, hogy az egyezséget akként kell megkötni, hogy külügyi vonatkozásaiban megmaradjon a két állam vámegysége, Ausztriával pedig megmaradjon azon viszonyunk, mely lett volna, ha az egyezséget törvényes formában megköthettük volna. Most már az a kérdés, melyik a valóságos interpretácziója a miniszterelnök szándékának? Az-e, a melyet Hegedüs Sándor képviselőtársam egyenesen és tisztán, szárazon a törvényre hivatkozva adott, avagy a mit Pulszky Ágost képviselő úr, vagy pedig azt, a mit maga a miniszterelnök úr az 1898 : I. törvényczikk tárgyalása alkalmával minden kétséget kizárólag megadott. Mert, hogy mindez a három magyarázat nemcsak eltér egymástól, hanem homlokegyenest ellenkezik egymástól, az kétségtelen dolog mindazok előtt, a kik komolyan szoktak ezen tárgyakkal foglalkozni. Egy nyilatkozatot tett a pénzügyminiszter úr és utána Hegedüs Sándor t. képviselőtársunk is, a melyben azt mondja, hogy a helyzet bizonytalansága emez ország gazdasági és minden viszonyaira annyira ránehezedik, hogy ennek véget kell vetni egyakarattal. Ehhez hozzátette Hegedüs Sándor t. képviselőtársam, mikor kérdeztük, hogy hogyan, azt, hogy tegyük lehetővé a tárgyalást. Megint oda jutottunk, t. képviselőház, mit akarunk mi. Hiszen mi, hogy úgy mondjam, erőszakoljuk a tárgyalást. Ha tehát a miniszterelnöknek és a többségnek nincs más szándéka, minthogy mind a kiegyezésre vonatkozó tárgyak előfordúljanak és tárgyaltassanak, akkor az első napon nem kellett volna ezt a napirendet indítványozni, hanem a miniszterelnök úrnak egyszerűen ki kellett volna azon óhajat nyilatkoztatnia, hogy a bizottságokban ezen javaslatokat minél előbb tárgyalják; és akkor kontroverz kérdés közöttünk e tekintetbén alig forgott volna fenn.

Mikor ez a dolog így áll és ezt senki meg nem czáfolhatja, akkor csakugyan véghetetlen furcsa, ha Gajári Ödön t. képviselőtársam minket vádol őszinteség hiányában. Valóban csodálatos. Az ellenzék nem egészen őszinte, nem

Digitized by Google

elég őszinte, akkor, mikor a nemzeti párt kinyilatkoztatja, hogy míg a ház tüzetes felvilágosítást nem kap főleg arra, hogy mit tesz a kormány, ha a Reichszrath akcióképes nem lenne, addig nem fogad el semmi napirendet; akkor, a mikor mi azt mondjuk, hogy azon játékhoz, a melyet a kormány űzött az utóbbi időben, és űz ma is, már a játék első pillanatában sem járulunk hozzá, és nem engedhetjük, hogy a képviselőház más napirenddel foglalkozzék, mint a törvény által előírt önálló vámterületre vonatkozó rendelkezés tárgyalásával; midőn ezt így nyíltan, minden lehető félremagyarázás nélkül az ellenzék kinyilatkoztatja, és ennek ellenében a kormány az 1867 : XII. törvényczikk és 1898 : I. törvényczikkre hivatkozva, nem tesz egyebet, mint annak értelmét iparkodik egyre félremagyarázni: úgy látszik, hogy 1867 : XII. törvényczikk csak azon rendelkezéseit tartja irányadóknak és fennállóknak, a melyek Magyarország megterheltetéséről, jogainak összeszorításáról szólnak, azokat az intézkedéseit pedig, melyek garancziákat szolgáltatnak, melyek Magyarországnak, mint önálló államnak biztosítékait képezik, még annyira sem méltatja, hogy legalább lenne elég bátorsága azt indítványozni, hogy azok töröltessenek el, hanem megakarja kerülni. Ily körülmények között csakugyan nem kell bíró ahhoz, hogyha van valahol őszinteség hiánya, hol kell azt keresni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A tárgyalás folyamán tanúkra is történt hivatkozás. Tanúkra hivatkozott Pulszky Ágost képviselőtársunk, hivatkozván először is Mészáros Lázár tábornokra, elmondván róla egy ismert adomát a terveiről és az ellenségről.

Hát nekem kettő tűnt fel ez alkalommal. Az egyik az, hogy Pulszky Ágost képviselőtársam konstatálta, hogy itt két ellenséges fél áll szemben egymással.

Ha így van, ha helyes az ő konstatálása, — pedig ugyancsak méltóztattak éljenezni és helyeselni azt, a mit mondott, — akkor csakugyan nem tudom megérteni, hogy ez alatt kit vél. Mert ha ellenségesnek tekintjük Ausztriát, hogyan akarunk vele minden áron szövetséget kötni? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nem kevésbbé furcsa észleleteimnek második is. Úgy látszik, ez arra akart point lenni, hogy mi követeljük a miniszterelnök úrtól a nyilatkozatot, és erre mondta, hogy már megmondta, hogy mit akar; hanem most már nemcsak ti tudjátok, hanem tudja az ellenség is, tehát Ausztria is. Azonban a jelen esetben nem így áll a dolog. Mert köztudomású, hogy Ausztria miniszterelnöke tudja, hogy mit akar a miniszterelnök úr, de mi nem tudjuk. Tehát megfordítva áll a dolog. Ebben az esetben az ellenség igenis tudja, hogy mit akar a miniszterelnök úr, de nem tudjuk mi. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Még egy tanúra hivatkozott a képviselő úr: az ország közvéleményére és azon szavazatra, a melyet kapott a miniszterelnök úr válasza itt a házban. Hát ha méltóztatik Pulszky Ágost képviselő úr bebizonyítani nekünk, hogy ebben a parlamentben nincs egyetlen egy ember sem, a ki jogosítatlan előnyben részesült, például, a ki jogosítatlan nyugdíjat húz, ha bebizonyítja nékem, hogy a múlt választások spontán történtek és nem azon még ma is nagyon homályos provenienczájú három millió segélyével, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* ha bebizonyítja nekem, hogy ebben az országban a többségnek van kormánya s nem a kormánynak van többsége: akkor ezt a tanútételt klasszikusnak fogadom el, ellenkezőleg a tanúra hivatkozás semminél is sokkal kevesebb. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A mi a túloldalon történik, teljesen lehetetlen állapot, mert feltéve a legjobb esetet, az semmi más, mint hogy a túloldal két úrnak akar szolgálni egyszerre. Innen van az, hogy még olyan logikus gondolkodású fő, olyan fényes elme, és mint kétségbe vonni senkinek joga nincs, olyan teljesen jóakaratú férfiú, mint Pulszky Ágost t. képviselőtársam, *(Derültség balfelől.)* oly határozott ellenmondásokba keveredik, mint a minőbe keveredett beszéde folyamán, úgy, hogy bár érdemes volna vele polemizálni, engem felmentett attól, hogy saját lelkületemből merítsem az argumentumokat ellene, mert teljesen elégséges felolvasnom egy pár tételt, melyet ő beszédében felállított.

Azt mondja, hogy országos érdeket, — és abban teljesen igaza van, hogy országos érdeket megsérteni nem szabad, — miként a gazdasági berendezést prejudikáló nyilatkozatok e házban ne tétessenek. Lehet, hogy ez a képviselő úrnak és sokaknak a meggyőződése, de akkor hogy egyezik ezzel össze az, a mit már bátor voltam előbbi beszédéből czitálni, a mi az egyezség mikénti megkötésére vonatkozik, midőn azt mondja, hogy azt ne tegye fel senki a kormányról, sem a többségről, hogy egyezség máskép, jobban köttessék meg, mint a hogy az áprilisi javaslatokban lefektetve van. Hát ha ez nem prejudikál azoknak, a mik történni fognak, akkor csakugyan ismét igen tisztelt képviselőtársam vaslogikájával kellene birnom, hogy ebben a konformitást megtaláljam. *(Derültség balfelől.)*

De nemcsak ezt, hanem azt is mondta, hogy mi nem vagyunk jogosítva kombinácziókba bocsátkozni, minő eredménye lesz a Reichsrath tárgyalásainak; mondta abból az inczidensből, midőn védte és helyesnek akarta kimutatni a

Digitized by Google

miniszterelnök úr azon álláspontját, hogy nem felel.

Hát jó, ebben a meggyőződésben is lehet valaki, de ha ebben a meggyőződésben van, akkor közvetlenül utána, azonnal csak nem teheti hozzá, hogy képzelhető-e az, hogy az egyik félre nem bir érdekkel az, hogy a másik fél mit szándékszik cselekedni.

Ezek a szemelvények azt hiszem, elég bizonyitékát képezik annak, hogy törekedjék bárki a legfényesebb észszel, legjobb akarattal, legnagyobb erővel arra, hogy egyszerre két úrnak szolgáljon, mind a kettőnek ugyanazon időben, igaz lélekkel, igaz hűséggel, ez a lehetetlenségek közé tartozik és ennek módját még senki ki nem találta. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Nunc venio ad fortissimum, és még egy rövid vers szóljon Bánffy Dezső miniszterelnök úrhoz. Ma Hegedüs Sándor képviselőtársam kétségbe vonta azt a famozus nyilatkozatot, a melyet a miniszterelnök úr tett. Azt hiszem, ezen kijelentés felett napirendre térhetünk, mert mindnyájan sajnosan hallottuk, hogy megtette. Kossuth Ferencz képviselőtársunknak felelve azt mondta, hogy ő minden előtt arra törekszik, hogy a gazdasági kapcsolat Ausztriával fentartassék, mert, a mit Kossuth Ferencz akar, az az ország gazdasági érdekeit teszi tönkre.

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Ne tessék kihagyni semmit belőle!

Justh Gyula: A »Nemzet«-ből olvas!

Szalay Károly: T. miniszterelnök úr, ha azon szót kihagytam, a mit csakugyan kihagytam, hogy »esetleg«, azt gondolom a miniszterelnök úr iránti tiszteletből tettem, mert az »esetleg« szót akkor szokás alkalmazni, mikor az ember ravaszságot is alkalmaz. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Ha a miniszterelnök úr ezen nyilatkozatát Bánffy Dezső képviselő teszi meg, bizony nem sok vizet fog zavarni, legfeljebb a szakértők elmondják róla véleményüket. *(Derültség a szélső baloldalon.)* Mert igaza van Pulszky Ágost képviselő úrnak, nagy fontossága van minden szónak, mely a miniszterelnöki székből mondatik el. Nagy fontossága van ennek is. És ha nem is veszem túlságos tragikusan a dolgot, mert azt hiszem, hogy a miniszterelnök úr szerződő fele: Thun miniszterelnök úr talán nem egyszer tapogatta, hogy a miniszterelnök úr a nyelvkezelésben nem épen szerencsés és ennek következtében egészen szószerinti értelemben nyilatkozatait venni nem igen lehet, *(Derültség a szélső baloldalon.)* mégis azt hiszem, az a miniszterelnök, a ki a miniszterelnöki székből ilyen nyilatkozatot tesz, tisztelje meg azt a széket azzal, hogy abból távozik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Meglesz! *(Derültség.)*

Biró Lajos: Éljen, ha meg lesz!

Szalay Károly: Önök azt hiszik, t. urak, hogy ebben az országban mindent meg lehet tenniök, mert a hatalom a kezükben van és a nép türelmes, sőt úgy látszik, azt hiszik, hogy mert az országot a múlt választások alkalmával megvették, most azt kényük-kedvük szerint el is adhatják. Vigyázzanak kettőre, a mire a magyar történelem önöket megtaníthatta. Az egyik az, hogy a király, a dinasztia iránti hűség Magyarországon a hazaszeretet, a szabadság forrásából táplálkozik. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Valahányszor ez a nép szabad, önrendelkezéseiben háborítatlan volt és háboríthatlanúl követte önczéljáit, a dinasztia iránti hűség csillaga mindég fényesen ragyogott. De letünt nem egyszer, valahányszor ennek ellenkezője történt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi következik ebből? Ebből azt következik, hogy az a tanácsos, a ki az ország törvényeit, az ország szabadságát megsérti, az nemcsak az országnak, hanem saját királyának is árulója, nem igaz szolgája az ő urának. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A másik tanulság a magyar történelemből az, hogy a nép boszúja olyan, mint az Isten boszúja: késhetik, de a késedelmét súlyosságával pótolja ki.

Nem fogadom el azt a javaslatot, a melyet a miniszterelnök úr a napirendre vonatkozólag tett. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Miután szólásra még többen vannak felirva, ennélfogva a vita folytatása a holnap délelőtt 10 órakor kezdődő ülésre marad.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 2 óra 5 perczkor.)

Digitized by Google

323. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 10-én, szombaton,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Forgách Antal gr. lemondása összeférhetlen állásáról. — Földmívelésügyi bizottság elnöknek választása. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése: *a*) Margit-hid és Margit-sziget összeköttetése; *b*) közösügyi pótköltségek 1895-re. — Zárszámadási bizottság jelentése: *a*) túlkiadások 1897. pótnegyedében; *b*) túlkiadások 1898. I. negyedében. — Indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Napirend,

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Erdély Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti Nyegre László jegyző úr; Perczel Béni jegyzi a felszólalókat a javaslat mellett, az ellene felszólalókat Hock János jegyző úr fogja jegyezni.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel. *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom gróf Forgách Antal képviselő levelét, melyben bejelenti, hogy Nógrád vármegyénél viselt aljegyzői állásáról lemondott.

Tudomásúl vétetik.

A földmívelésügyi bizottság az elhúnyt gróf Bethlen András helyébe a bizottság elnökévé Bedő Albert képviselőt választotta meg.

Ez is tudomásúl vétetik.

Bemutatom: Hidegség és Nagyczenk községek lakosainak kérvényét, beadja Pader Rezső; Gyékényes és Liszó községek lakosainak kérvényét, beadja Szalay Károly; Vörrün, Igricze, Pölöskefő, Getye, Nemesszer és Szentpéterúr községek lakosainak kérvényét, beadja gróf Zichy Aladár.

Mindezek a kérvények szólnak a földadó leszállításáról és a tőzsdeadó behozataláról.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Perczel Béni jegyző: Neményi Ambrus, a pénzügyi bizottság előadója!

Neményi Ambrus előadó: T. ház! Van szerencsém beterjeszteni a pénzügyi bizottság jelentését (Irom. 460) a Margit-hidnak a Margit-szigettel való összeköttetéséről szóló törvényjavaslat tárgyában; továbbá ugyanezen bizottságnak jelentését (Irom. 461) az 1895. évi közösügyi zárszámadásra alapított végleges leszámolás szerint Magyarország terhére mutatkozó tartozás fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kérem a t. házat, méltóztassék a jelentéseket kinyomatni, a ház tagjai között szétosztani és annak idején az osztályok mellőzésével napirendre kitűzni.

Elnök: A kinyomást és szétosztást a ház elrendeli és elhatározza, hogy a jelentések az osztályok mellőzésével fognak napirendre kitűzetni.

Perczel Béni jegyző: Benke Gyula, a zárszámadási bizottság előadója:

Benke Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a zárszámadási bizottság jelentését

Digitized by Google

(Irom. 462) az állami számvevőszéknek a törvényhozás által engedélyezett évi hitellel szemben az 1897-iki számadási év pótnegyedében, úgyszintén az 1898-iki számadási év első negyedében előfordult túlkiadások, előirányzat nélküli kiadások és hitelátruházásokról szóló jelentése tárgyában tisztelettel bemutatni.

Kérem a t. házat, hogy ezen jelentés kinyomatása iránt intézkedni és egyúttal annak idején napirendre kitűzése iránt határozni méltóztassék.

Elnök: A beadott jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli. A napirendre tűzés iránt később fog határozni.

Következik az indítvány- és az interpellációs könyv felolvasása.

Perczel Béni jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy sem az indítvány-, sem az interpellációs könyvben újabb bejegyzés nincsen.

Elnök: Következik a napirend meghatározása feletti vita folytatása.

Hock János jegyző: Jágics József!

Jágics József: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A napirend megállapítása felett immár négy nap óta tartó vita folyama, bár közben egyes közjogi és közgazdasági kérdések interpellációjára is történt kitérés, egyedül azon, a miniszterelnök úrral szemben hangoztatott kérés és követelés körül összpontosul, hogy nyújtson tájékozást a nemzet képviseletének, adjon felvilágosítást az ország közvéleményének, és pedig az Ausztriával való közgazdasági viszonynak egész komplexumára kiterjedőleg, mit szándékozik tenni abban az esetben, ha a Reichsrath nem nyerné vissza munkaképességét, s ha az elébe terjesztendő javaslatokat el nem fogadná, és közte és Magyarország közt materiális érdekeinknek megfelelőleg, alkotmányos megegyezés létre nem jönne.

T. ház! Hegedüs Sándor t. képviselőtársunk az ellenzéki pártok ezen követelését nemcsak jogosúltnak, hanem ezen pártokra nézve kötelezőnek ismerte el. Ha így áll a dolog, akkor egyáltalán nem értem Hegedüs Sándor t. képviselőtársunknak velünk szemben tett azon ellenvetését, hogy mi, mikor kötelességünket teljesítjük, a parlamenti működés normális folyását akadályozzuk meg. *(Helyeslés balfelől.)*

Részemről, mint azt azon pártnak szónokai, a mely párthoz tartozni szerencsém van, már bővebben kifejtették, a kormányelnök úrnak Kossuth Ferencz t. képviselőtársunk interpellációjára adott válaszában sem komoly államférfiúi nyilatkozatot, sem kormányprogrammot nem találok. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Én az ő nyilatkozatában Magyarország parlamentjének jövő működésére nézve sem megbizható politikai, sem erkölcsi alapot lelni nem tudok és pedig főkép azért, mert a t. miniszterelnök úr Horánszky Nándor t. képviselőtársunk által hozzá intézett nyilt, határozott és férfias azon kérdése elől, hogy állja-e a deczemberi viták alkalmával elfoglalt közjogi álláspontját, és az 1867:XII. törvényczikk 68. §-a, s 1898:I. törvényczikk 3. §-ának azt az interpretációját, melynek segélyével az 1898:I. törvényczikket megalkotta, — a t. miniszterelnök úr hallgatással tért ki; továbbá azért, mert a t. miniszterelnök úr Kossuth Ferencz interpellációjára adott válaszában nyiltan és leplezetlenül kijelentette, hogy bármi történjék is, de azt megmondhatja, hogy az önálló vámterületet nem fogja behozni, mert azt az országra nézve károsnak tartja. Hogy a t. miniszterelnök úrnak ez a hallgatása és ez a nyilatkozata milyen súlylyal esett s t. túloldal politikai mérlegébe, annak legfényesebb bizonyitékát szolgáltatja az a körülmény, hogy már a szerdai ülésben Pulszky Ágost t. képviselő úr, a tegnapi ülésben pedig Hegedüs Sándor t. képviselő úr sietett segítségére. Pulszky Ágost t. képviselőtársunknak, úgy látszik, az volt a feladata, hogy a t. miniszterelnök úr gerinczés tartalomnélküli nyilatkozatába programmot belemagyarázzon; Hegedüs Sándor képviselőtársunk pedig azt tűzte ki czélúl, hogy a t. miniszterelnök úrnak félremondott szavait helyreigazítsa.

Hegedüs Sándor t. képviselőtársam visszapillantást vetve gróf Apponyi Albert képviselő társamnak beszédére, csodálatát fejezte ki, hogy gróf Apponyi Albert az ő régibb keletű, a kormány ellenében egyéb okokból táplált bizalmatlanságát ezuttal fokozottabb mérvben a japáni szerződéssel hozta összefüggésbe, mert — úgymond — az a szerződés megfelelő alkotmányos formák között tehát egész lojálisan jött létre.

T. ház! Ha ezt nem Hegedüs Sándor mondotta volna, kinek egyénisége, tehetsége, politikai éleslátása iránt minden alkalommal elismeréssel viseltettem, azt kellene hinnem, hogy e tekintetben kifejtett argumentumait abból a bizonyos fiók-közjogból merítette, melyet a t. miniszterelnök úr az ő miniszteri tárczájában rejteget. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Megengedem, hogy az előmunkálatok a japáni szerződést illetőleg 1897. deczember 31-ét megelőzőleg jóval előbb tétettek meg, megengedem, hogy a magyar király megbizottja és a japán állam uralkodója, képviselője, ezen szerződési tervezetet már korábban megállapíttották, sőt talán alá is irták. Mindazonáltal, minthogy ez a tervezet Magyarországra nézve szerződéssé, törvénynyé, tehát kötelezővé csak akkor válhatott, mikor az javaslat alakjában az országgyűlés mindkét házához beterjesztve letárgyaltatott, a főrendiház által elfogadtatott és ő Felsége

Digitized by Google

által szentesíttetett; minthogy továbbá ez a javaslat az 1898 : I. törvényczikk életbeléptetése után, tehát akkor terjesztetett be, mikor köztünk és Ausztria között a vámszövetségi szerződés már megszünt, a két állam vámterületileg önálló jogalapra helyezkedett, s így más állammal vámterületi közösség alapján egységes jogosítmánynak nem volt tekinthető; semmi kétség nincs az iránt, hogy e szerződés nem közjogunknak és alkotmányunknak megfelelő módon jött létre; ezt Hegedüs Sándor t. képviselőtársunk meg nem czáfolta.

Hegedüs Sándor t. képviselőtársunknak volt még egy másik ellentéte is az ellenzékkel szemben, tudniillik jogosulatlannak nyilvánította azt, hogy daczára a ház asztalán levő tizennyolcz rendbeli közgazdasági javaslatnak, még más alternativ javaslatok előterjesztését kivánta a kormánytól. Engedelmet kérek, t. ház, senkisem mondotta azt, hogy a kormány most formaszerű javaslatokkal álljon elő, hanem követeltük és kértük azt, hogy adjon részletes felvilágosítást programmja felől, hogy ha az egyezség nem sikerül, minő elvi alapokon és minő viszonyban fogja közgazdasági érdekeinket rendezni. A t. miniszterelnök úr a kérdés elől azzal tért ki, hogy nem lenne politikailag ildomos és nem lenne eszélyes, hogy addig, a míg a Reichsrath munkaképtelensége be nem következik, s míg részint ennek a háznak, részint pedig Reichsrath asztalán a megfelelő javaslatok fekűsznek, további előterjesztést tegyen, további felvilágosítást adjon.

Mit jelent ez? Ez azt jelenti, hogy a t. miniszterelnök úr a deczemberi tárgyalások alkalmával elfoglalt közjogi felfogását a feledékenység lomtárába vetette. Megfeledkezett azokról, a miket úgy nyíltan, mint hallgatag itt a házban beismert, megfeledkezett főképen Enyedi Lukács határozati javaslatára tett nyilatkozatáról, a melyben határozottan kijelentette, hogy az esetre, ha alkotmányos úton és megfelelő materiális biztosítékok mellett nem jöhetne létre köztünk és Ausztria között az egyezség, önálló vámterületnek kell következnie, és hogy az önálló vámterület alapján Magyarország közgazdasági érdekeit teljes mértékben érvényre fogja juttatni Ha ezt az álláspontot foglalta el a t. miniszterelnök úr akkor, úgy nem értem, mi feszélyezheti ma, hogy ugyanezt állja, s megmondja alapvonásokban azt, hogy mit akar cselekedni az imént jelzett eset beálltával, hisz ha Magyarország az önálló vámterület alapjára helyezkedik, a melyen ma is áll, akkor önállólag intézkedhetik vagyoni érdekei berendezését illetőleg, és ahhoz Ausztriának sem köze, sem beszólása nem lehet. *(Úgy van! balfelől.)*

T. ház! A ki Pulszky Ágost t. képviselő úrnak nagy közjogi ismerettel felvértezett szerdai beszédét meghallgatta, a ki annak a beszédnek nemcsak tartalmát, hanem lényegét és esszencziáját lélektanilag is vizsgálat tárgyává tette, a ki attól a meggyőződéstől volt áthatva, hogy Pulszky Ágost t. képviselő úr, ha nem is a t. kormány és pártja bevallott megbízásából, de mindenesetre annak utólagos jóváhagyása reményében szólalt fel, még pedig azon czélból, hogy a t. kormányelnöknek nyilatkozatába alapvonásokban programmot belemagyarázzon, az két, mondhatnám szomorú jelenségről szerzett magának meggyőződést. *(Halljuk!)*

Az egyik az, hogy a körülményekből kitetszőleg, közgazdasági érdekeink rendezését illetőleg a kormánynak rejtett, titkolt czéljai vannak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezekből, t. képviselőház, legalább a jelekből ítélve, én legalább arra is képesnek tartanám a t. kormányt, hogy az osztrák alkotmány 14. §-ának segítségével tartja fenn az Ausztriával való vámszövetséget és nem akarom mondani, de felteszem még azt is, hogy daczára az 1898 : I. törvényczikknek, még a jelenlegi provizóriumot is további bizonytalan időre, kiterjeszteni képes. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Kubik Béla: Mindenre képes!

Jagics József: Másrészt t. képviselőház, látjuk, hogy a t. túloldal vak engedelmességében minden áron követi a kormányt még a sötétbe ugrásban is, a mi előbb-utóbb Magyarország közgazdasági érdekeit a válság, a tönk szélére fogja juttatni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi, t. képviselőház, a t. kormányt és pártját azon politikai tevékenységében követni nem akarjuk, és épen ezen okból — hogy beszédem végéhez érjek — kijelentem, hogy a kormánynak napirend megállapítására vonatkozó javaslatát el nem fogadom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hock János jegyző: Buzáth Ferencz!

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Hogy a napirend megállapítása körül ilyen élénk vita fejlődik ki, azt megérteni csakis azok nem képesek, a kik a gondolatszabságot feláldozzák akkor is, a mikor nagy és fontos nemzeti érdekekről van szó. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon).* Ennek daczára, t. képviselőház, én a magam részéről szivesen hozzájárúlok azon előterjesztéshez, a melyet a t. miniszterelnök úr a napirend tekintetében javaslatba hozott, t. i. hogy e héten kedden tartsuk az első érdemleges ülést, szerdán és csütörtökön ülés ne legyen, pénteken válaszszuk meg a ház alelnökét és szombaton a a napirenden legyen a kérvények tárgyalása. *(Derültség a baloldalon.)* Ennek daczára is szükségesnek tartom, t. képviselőház, hogy szava-

Digitized by Google

zatomat megindokoljam, mert nem az adja meg többé a kérdésnek politikai karakterét, hogy helyes-e azon napirend, melyet a t. miniszterelnök úr javaslatba hozott, hanem hogy milyen állást foglal el a t. miniszterelnök úr a kiegyezés fontos kérdésében. Mert az a bizonytalanság, a melynek az ország már négy éve ki van téve e kérdésben, és ki volt téve a képviselőház elnapolása előtt is, fönn áll még ma is. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi, t. képviselőház, erősen hittük és remélhettük, hogy a bizonytalanság ez érzetét a legelső összejövetelünkor nem ötletszerűen, mint azt a miniszterelnök úr tette Kossuth Ferencz t. képviselő úr interpellációja alkalmából, hanem egyenesen önmagától, nyilt, határozott és őszinte nyilatkozattal el fogja oszlatni és a bonyolult helyzetet tisztázni, és ezáltal hozzá fog járulni ahhoz, hogy az ország kivétel nélkül megismerhesse a kormánynak e kérdésben elfoglalt álláspontját, és nagy részben elő fogja mozdítani az 1867-es alapon álló ellenzéki pártoknak is e kérdésben az önökre nézve sem közönbös állásfoglalást. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon)* De, t. képviselőház, egy párt, a mely csupán önmagára támaszkodik, a melynek sem látni, sem gondolkodni nem szabad, s a mely a múltak tapasztalatai szerint sankczionál minden kormány-előterjesztést, legyen az a nemzet érdekében vagy sem, az nem kívánhatja tőlünk, hogy összetett kezekkel nézzük az események fejlődését, és hogy fel ne emeljük szavunkat akkor, ha a nemzetnek ily fontos érdekei veszélynek vannak kitéve. Ki teljesíti tehát jobban képviselői kötelességét, azok-e, a kik a nemzetről e veszélyt idejekorán elhárítani akarják, hogy meglegyen a mód és alkalom a kibontakozásra, vagy önök, a kik mély rezignáczioval nézik az események fejlődését, és odaállítják az országot esetleg egy kényszerhelyzet elé, a melyben azután nem lehet többé szó a választásról, hanem csakis egyszerű megadásról, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon)* feláldozásával a nemzet szentesített törvényeinek, gazdasági, ipari, kereskedelmi és pénzügyi érdekeinek.

T. ház! Már is sikerült önöknek megmételyezni egész közéletünket; *(Igaz! Úgy van! balfelől)* de jegyezzék meg, hogy vannak még mindig elegen, a kik számon kérik önöktől sáfárkodásuk eredményét; még mindig vannak elegen és elég erősek is arra, hogy ha a közt kell választani, hogy az önök uralma éljen-e tovább, vagy a nemzet essen-e el a nemzet érdekeinek megvédéséért, minden az alkotmány keretében megengedett eszközzel harczolni fognak és meg fogják oltalmazni ezen érdekeket. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Félre tehát az álarczczal! Mert tovább sem tűrni, sem megengedni nem fogjuk, hogy önök a nemzet jogait elalkudják s érdekeit feláldozzák. *(Élénk helyeslés balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Ohó!)*

Négy éve már, hogy a kiegyezés fontos kérdése napirenden van, a mi azt mutatja, hogy a kormány e kérdésben tehetetlen és programm nélkül áll. *(Közbeszólások a jobboldalon: Van programm!)* Mi ezt a programmot nem ismerjük, de nem csodáljuk, hogy önök a programm ismerete nélkül is bizalommal viseltetnek a kormány iránt, mert önök nem a nemzet szabad akaratának kifolyásából, hanem annak meghamisításából s a kormány pénzén jutottak ide. *(Élénk helyeslés balfelől. Zajos ellenmondások a jobboldalon.)* Önöknek nincs joguk követelni tőlünk azt, hogy hasonló bizalommal viseltessünk a kormány iránt. Ennek daczára mi, a kik őszinte hivei vagyunk a 67-iki kiegyezésnek, már két provizóriumban kisegítettük az önök megrekedt szekerét a hinárból. Önök ezt a saját uralmuk biztosítására fordították, minket pedig folytonos rágalmakkal illettek.

A legutóbbi provizórium tárgyalása alkalmával azon álláspont, mely a törvény nyilt magyarázata körül az ellenzéki pártokat önökkel egyesítette, és a mely magyarázat tekintetében mi, a 67-es alapon álló pártok szolidaritást vállaltunk, ma is kell, hogy fennálljon. Ezt a politikai tisztesség követeli. Itt tehát semmi félremagyarázásnak helye többé nem lehet. E helyett mit látunk? Önök a törvényes alapról letérni szándékoznak és a provizórium alkalmával elfoglalt álláspontjuknak más magyarázatot akarnak adni. Pulszky Ágost képviselő úr azt mondja *(olvassa)*:

»Az első nagy, országos érdek és feltétlenül a legfontosabb az, hogy Magyarország ne nyújtsa a dezorganizáczió azon képét, a mely okvetlenül bekövetkezik, ha a magyar törvényhozás működésképessége bárminő irányban megakasztatik Ismétlem, Magyarország országos érdekei közt a legelső az, hogy az alkotmány csorbítatlansága és csorbítatlan működése fennálljon. és hogy sem magunknak, sem másoknak azon szomorú példával ne szolgáljunk, a mely a bomladozó, a mely az akcióképtelen országok és parlamentek szomorú jellegét feltünteti, a történet előtt egyes nemzetekre és népekre, hogy magunk ne járuljunk hanyatlásunk okaihoz. (Helyeslés a jobboldalon.)«

De, ha tehát ez az eset bekövetkezik, ne minket okoljanak, a kik a törvény szigorú megtartása mellett vagyunk, hanem magukat, a kik a törvény meghamisítását akarják.

Gajári Ödön képviselő úr azt mondja, hogy az ellenzék csupa szőrszálhasogatásból mondja, hogy nem ismeri a kormánynak a kiegyezés

Digitized by Google

kérdésében elfoglalt álláspontját. Ha ez áll, mi szükség akkor a miniszterelnök tiltakozására, mi szükség volt Pulszky Ágost képviselő úr azon kijelentésére, hogy vannak a politikában oly pillanatok, midőn a dolgok stádiuma a nyilvánosságra nem bocsátható, mert akkor úgy járunk, mint 1848-ban Mészáros Lázár, a ki, midőn az ellenzék ostromolta, hogy adjon számot a várak felszereléséről, e presszió következtében meg is adta és végül azt mondotta: most már előadtam a dolgot, ismeritek, de tudja az egészet az ellenség is.

Holló Lajos: Most megfordítva áll a dolog, az ellenség tudja, de mi nem.

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Mutatja Pulszky Ágost képviselő úrnak ez a kijelentése is, hogy a kormánynak ez ügyben van titkolózni valója. A különbség közöttünk tehát csupán az, hogy önök megelégszenek azzal az információval, a melyet Gajári Ödön képviselő úrnak a »Nemzet« és a »Magyar Ujság« című lapjaiból merítenek, de nekünk, a kik ellenzéki kötelezettségeinket hiven és odaadással akarjuk teljesíteni, semmiféle hírlapi mende-mondára nem szabad adnunk, hanem egyedül az illetékes fórumtól, a miniszterelnök úrtól kell meghallanunk, hogy a nemzet sorsa tekintetében minő intézkedéseket akar tenni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez, t. képviselőház, az ellenzék álláspontja ebben a kérdésben; nyilt és világos, hisz megjelöli a törvény, hogy mi következik akkor, ha a ház asztalán levő kiegyezési törvényjavaslatok tárgyalása sikerre nem vezet. Midőn tehát Pulszky Ágost t. képviselő úr azt mondotta, hogy a kormány azért nem közli megállapodását az országgal, nehogy az ellenség megtudja: akkor engedjék meg, én ezt másra nem magyarázhatom, mint annak a beismerésének halogatására, hogy önök a törvény szellemét meghamisítani igyekeznek és fel akarják áldozni a nemzeti érdeket. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! A kérdés mégsem olyan világos tehát, a mint azt a tulsó oldalról felállítják. Hegedüs Sándor képviselő úr azt mondta tegnap Rakovszky István t. képviselőtársamra, hogy ő még arról sem vett tudomást, hogy a kormány a 18 törvényjavaslatot a ház elé terjesztette.

Lehet, hogy a t. képviselő úrnak e tekintetben igaza van, de engedje meg, hogy a mikor ő arról tudomást vett, én egy más szempontot állítsak fel és azt mondjam, hogy nincsen igaza sem Rakovszky István, sem Hegedüs Sándor képviselő uraknak. Mert a ház asztalán van is kiegyezési javaslat, nincs is, mert azok törvényjavaslatok felett az osztrák parlament alkotmányossága és munkaképessége mint Damokles kardja függ, a mely egyszer lecsaphat és semmivé teszi a benyújtott összes törvényjavaslatot: engedje meg a t. képviselő úr, de azokat oly törvényjavaslatoknak nem tekinthetem, a melyekre olyan következtetéseket lehessen alapítani, mint a t. képviselő úr tegnap tette. Azt mondta továbbá Hegedüs Sándor t. képviselő úr, hogy a parlamenti gyakorlat szerint, hogy is nyilatkozhatik a kormány addig, míg a ház asztalán egy beterjesztett törvényjavaslat van? Hiszen — úgymond — a parlamenti gyakorlat szerint azt nem teheti, hogy egy törvényjavaslattal szemben, a melyben ki van fejezve a kormány ténye, még alternativ javaslatot is terjeszszen be.

Hát, t. ház, épen tegnap történt a pénzügyminiszter úr expozéjának előterjesztése alkalmából, hogy ő is alternativ javaslatot terjesztett be; beterjesztette a költségvetést, egyuttal pedig kifejezést adott annak, hogy a mennyiben nincsen kilátás, hogy a költségvetést a házidején letárgyalja, elő fogja terjeszteni az indemnitási törvényjavaslatot is. Ez is alternativ javaslat.

Pulszky Ágost képviselőtársam beismerte, hogy, ha e törvény tárgyalása lehetetlenné lesz téve, arra az esetre megállapodás jött létre az osztrák kormánynyal. Hát hogy mert a kormány megállapodásra jutni egy más dologban addig, a míg azok a törvényjavaslatok ide le vannak téve a ház asztalára? De különben t. képviselőház, félreértettek bennünket, mert mi nem kivántuk azt a t. miniszterelnök úrtól, hogy alternativ törvényjavaslatokat terjeszszen a ház elé. Csak azt mondottuk és azt kivánjuk, hogy világosítsa fel nyiltan és határozottan a képviselőházat arról, hogy, ha ezen törvényjavaslatok az osztrák viszonyok és fejlemények folytán tárgyalhatók nem lesznek, minő lépéseket szándékozik tenni a kormány a kiegyezés fontos kérdésében? *(Úgy oan! balfelől.)* Mi tisztán azt akarjuk és semmi mást. *(Mozgás a jobboldalon.)* De, t. ház, én azt hiszem, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy ha a kiegyezési tárgyalások sikerre nem fognak vezetni, semmiesetre sem következhetik be az, a mit Pulszky Ágost t. képviselő úr kilátásba helyezett; hogy tudniillik ugyanezen törvényjavaslatok formailag változnak csupán, lényegileg azonban ugyanazok maradnak és mint önálló intézkedések, Ausztriában azután a 14. §-sal léptethetők életbe. Mi e törvénytelen eljárás ellen már ma kénytelenek vagyunk tiltakozni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, t. ház, a szolidaritás, a melyben mi a provizorium alkalmával voltunk, a törvények nyílt és világos magyarázata megjelöli, hogy azon esetben, ha Ausztriával alkotmányosan a kiegyezést létesíteni nem tudjuk, akkor a nemzetnek az önálló vámterületre való joga fog érvényesülni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És, t. ház,

Digitized by Google

kénytelen vagyok ehhez a kijelentéshez ragaszkodni, a t. miniszterelnök úr azon kijelentésének daczára is, hogy az önálló vámterület létesítése esetleg az ország megsemmisülését vonná maga után. Szivesen hozzájárúlok, mint magyar hazafi, azon magyarázathoz, a melyet a miniszterelnök úr ezen kijelentésének enyhítésére Hegedüs Sándor képviselő úr adott, mert én miniszterelnöki ajkakról ezt a kijelentést, engedje meg, de hazfiatlannak tekintem. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, ha ezen kijelentésnek nincs is esetleg befolyása a kiegyezési javaslatok sorsára, hanem mindenesetre alkalmas arra, hogy a nemzet tekintélyét a külföld előtt teljesen aláássa és így hitelviszonyaira, gazdasági és pénzügyi viszonyaira is befolyással legyen, sőt a nemzetnél esetleg pézügyi válságokat is idézhet elő és kimondhatatlanúl szomorú következményeket vonhat maga után. *(Úgy van! balfelől.)*

Pulszky Ágost képviselő úr beszédében egyebek közt felemlítette, hogy esetleg új választásnak nézünk elébe. Hát ha a t. képviselő úr ezt saját pártjának megfélemlítésére említette fel, *(Derültség balfelől.)* vagyis, hogy ott az elégületlen elemet mindentől visszatartsa és tömörítse a kormány érdekében, akkor ez ellen semmi kifogásom nincs. De ha ő, mint a többség képviselője az ellenzék megfélemlítésére hozta ezt fel, akkor ezzel czélt nem ér, mert mi mind ennek daczára is teljesíteni fogjuk kötelességünket. De mi czélja is volna a t. képviselő úrnak, hogy a képviselőházat feloszlassa? Hát nincsenek elegen? *(Úgy van! Úgy van! Derültség balfelől.)* Még ezt a kevés ellenzéket is ki akarja irtani? Hiszen az ily nyilatkozat nem jelent egyebet, mint azt, hogy önök Magyarországon ellenzéket megtűrni nem akarnak, csakis egy pártot akarnak teremteni, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Monopoliumot!)* és ez, t. ház, az abszolutizmus felé való lépés. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.)* Akkor pedig ne csináljanak az alkotmányból komédiát, hanem mondják meg egyenesen és világosan, hogy az absolutizmus hívei, mert az önök szabadelvű politikájánál többre becsülöm még a nyilt absolutizmust is! Mert, t. ház, a Bánffy-kormánynál és az inkompatibilis esetekből élő és olyanokat kereső képviselők érdekcsoportjánál nagyobb garanciát látnék egy »General Sakramentovits«-ban. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Legyenek meggyőződve, hogy sokkal kevesebben volnának a Kriványok és nem részesülnének királyi kitüntetésben olyanok, a kik az államkincstárt százezrekkel károsítják meg! *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Vaskoronarend-csempészet!

Buzáth Ferencz: Még egy felelettel tartozom Pulszky Ágost képviselő úrnak. Önök a mi teljesített ellenzéki kötelességünket, a mely ez idő szerint még nem állott egyébből, minthogy hazafiúi aggodalmainknak adtunk kifejezést, már az obstrukczió vádjával illetik. Ha önök a kérdésbe való mélyebb behatolást és jogos birálatot, már ily rágalommal illetik, akkor engedjék meg, hogy ezt a magam részéről ne tekintsem egyébnek, mint annak, hogy önök a kormányzásra képtelen politikájukat akarják még ezzel a rágalommal is leplezni. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Hegedüs Sándor t. képviselő úr hozzánk felhivást intézett, hogy tegyük lehetővé a kiegyezési törvényjavaslatok tárgyalását. Mi azt eddig sem akadályoztuk, s hogyha önök a törvényes alapon kivánnak állani, és hogy ha azok a törvényjavaslatok minden tekintetben a törvény szellemében lesznek készítve és az ország érdekeinek megfelelően, akkor mi teljesíteni fogjuk kötelességünket felhivás nélkül is.

De a Bánffy-kormány, a mely bennünket, a néppártot, hazafiatlannak nyilvánított, a mely itt a képviselőházban kinyilatkoztatta, hogy a néppárt ellen minden eszköznek felhasználása, tehát még a törvénytelen eszközök felhasználása is jogosúlt, ez a kormány nem számíthat a mi támogatásunkra, mert mi a kiegyezésnek fontos kérdését el kivánjuk választani a Bánffy-kabinet kérdésétől. *(Helyeslés a baloldal hátsó padjain.)* Azzal a miniszterelnökkel szemben, a ki az alkotmányt megsértette és megsérti nap-nap után a törvényeket, nincsen garancziánk arra nézve, hogy a kiegyezés fontos kérdését képes lesz megoldani; mert hogy Deák Ferencz nagy alkotása ide jutott, és hogy a kiegyezés ma diszkreditálva van, az egyedűl báró Bánffy Dezső tehetetlen kormányzata kifolyásának tekinthető. *(Úgy van! Úyy van! balfelől.)* Ugyanazért, miként beszédemben mondtam, mi szivesen hozzájárúlunk ahhoz, hogy a kiegyezési törvények létesüljenek, és mi ezt egyáltalában megakasztani nem akarjuk, hanem báró Bánffy Dezső kormánya és köztünk az együttműködésre nézve oly áthidalhatatlan űr van, hogy önök ebből a maguk részéről levonhatják a konzequencziát. Daczára hogy a kormány iránt bizalmatlansággal viseltetem, hogy konzequens legyek magam iránt, mivel beszédem elején kinyilvánítottam, hogy beleegyezem, hogy a miniszterelnök által a mai napig javaslatba hozottak képezzék a ház munkájának napirendjét: ennélfogva azt elfogadom, ahhoz hozzájárúlok. *(Általános, élénk derültség.)*

Molnár Antal jegyző: Hodossy Imre!

Digitized by Google

Hodossy Imre: T. ház! Kétségtelen, hogy a köztünk és Ausztria közt fenforgó gazdasági ügyek azok, a melyek e perczben Magyarországon a legfontosabb, a legéletbevágóbb kérdést képezik; kétségtelen az, hogy ezeknek az elintézésére nagyon rövid idő áll már rendelkezésünkre; deczember 31-éig alig van már valamivel több három hónapnál. És az sem szenved kétséget, hogy nagyon kevés kilátás van arra, hogy az ausztriai parlament akcióképessége különb legyen a legközelebbi időben, mint a minőnek azt nemrégen láttuk. Ilyen viszonyok között igen természetes az, hogy a magyar parlament ma tájékozva kiván lenni azon valószinű eshetőségre nézve, hogy ha a parlamenti tárgyalás odaát lehetséges nem lesz; tájékozva akar lenni arra nézve, hogy az ügyek intézésére hivatott magyar kormánynak erre az esetre mik a szándékai. *(Igaz! Úgy van! balfelől. Es a kérdés!)* Igen természetes, hogy addig, mig ilyen, a helyzetet dominálo legnagyobb fontosságú kérdésre nézve az országgyülés kellőleg tájékozva nincs, nem találhatja meg magában azt a nyugalmat, mely más ügyek elintézésére szükséges és ebben van az indoka annak, a miért t. képviselőtársaim kivánták, hogy a miniszterelnök úr ezen dologra nézve nyilatkozzék. A miniszterelnök úr azonban mindezek daczára a választ egyszerüen megtagadta. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Megtagadta azzal az — ha annak szabad mondani — indokolással, hogy ő erre nem köteles. Nekem úgy látszik, t. képviselőház, hogy a miniszterelnök úr e nézete téves. A kormányzás vezetése a miniszterek feladata, a kormányzás azonban elsősorban előrelátásból áll. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* »Gouverner c'est prevoir.« Ellenben a képviselőház feladata ellenőrizni a kormányzatot és ezen feladatánál fogva joga van megtudni azt, hogy vajjon a kellő előrelátás megvan-e azokban, a kik hivatvák arra, hogy a kormányzatot vigyék. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gajári Ödön képviselő úr máskép is fogja fel a dolgot, mint a t. miniszterelnök úr. Gajári Ödön igen tisztelt képviselőtársunk nem is avval indokolja a miniszterelnök úrnak hallgatását, hogy nem köteles nyilatkozni, hanem azt mondja, hogy szükségtelen a miniszterelnök úrnak nyilatkozata azért, mert hiszen nincs Magyarországon ember, a ki ne tudná azt, hogy a mondott esetre mik a kormánynak intencziói és tervei. Bocsánatot kérek, nekem úgy látszik, hogy a képviselő úr itt téved. Talán a képviselő úr és a hozzá legközelebb állók vannak e részben tájékozva és azért képzeli a képviselő úr, hogy egész Magyarország tudja azt; de én biztositom, hogy én olvastam a lapokban számtalan kombinácziót, gyanitást, gondolomot és hallottam privát beszélgetésben is mindenféle találgatást, hogy mi lehet vajjon a miniszterelnöknek és kormánynak erre az esetre programmja, de tudni nem tudom sem én, sem senki nem tudhatja azt addig, mig itt a kormány részéről e részben authentikus nyilatkozat nem történik. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Pulszky Ágost képviselő úr közlékenyebb volt a miniszterelnök úrnál és Gajári Ödön képviselő úrnál is. Pulszky Ágost képviselő úr megmondja nekünk, hogy az ő nézete szerint mi a kormány programmja azon esetre, ha köztünk és Ausztria között az 1867-iki törvények szabályai szerint vám- és kereskedelmi szövetség létre nem jöhetne. Azt mondja: »Határozott programmja van a következő pontokban: a közgazdasági közösségnek azon formákban, melyek törvényesek, lehető fentartása a közgazdasági közösségnek és a külföld iránt a vámterület egységének lehető fentartása.« Bocsánatot kérek, de én nem hihetem azt, hogy ez legyen a miniszterelnök úrnak a programmja mindaddig, mig azt a miniszterelnök úr maga nem mondja. Még pedig nem hihetem azért, mert az, a mit itt programmként Pulszky Ágost t. képviselő úr elmond, homlokegyenest ellenkezik a hatvanhetediki kiegyezési törvénynek minden diszpoziciójával. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A hatvanhetediki kiegyezés 58. és 61. §-aiban világosan konstatálja azt, hogy Magyarország, a magyar állam, a magyar birodalom egy külön, független, önálló gazdasági és vámterületet képez; konstatálja, hogy közöttünk és Ausztria között semmiféle gazdasági közösség nincsen és azt mondja, hogy Magyarország kész ugyan időről-időre Ausztriával vám- és kereskedelmi szövetséget kötni és ezen az úton időről-időre, tehát mindig meghatározott időre gazdasági közösségbe lépni. Ebből nyilvánvaló, hogy csakis vám- és kereskedelmi szövetség útján lehetséges közöttünk és Ausztria közt gazdasági közösség, és hogy ily közösség és közös vámterület másképen egyszerüen lehetetlen. *(Úyy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hogy vámszövetség nem létében eo ipso Magyarország és Ausztria között nincs semmi gazdasági közösség, hanem külön két vámterületet képeznek: ez kitünik mindazokból, miket az imént mondtam, de kitünik magából a vám- és kereskedelmi szövetségi törvényből is. Mi a vám- és kereskedelmi szövetség czélja, ezt megmondja magának a törvénynek illető czikke, mely szerint »mindkét fél államterülete e szövetség idejére és annak értelmében egy vám- és kereskedelmi területet képez, melyet egy közös vámhatár vesz körül.« Tehát czélja, hogy ezen időre, a szövetség idejére egy közös vámterületet képezzünk, gazdasági közösségre lépjünk; de ennek idején túl, a hogy a vámszövetség egyszer megszünik, külön vámterületet képezünk és azon

Digitized by Google

percztől kezdve semmiféle gazdasági közösség köztünk nincsen és ily közösség nem is jöhet ismét máskép létre, mint csakis a hatvanhetediki törvény értelmében megkötendő újabb vámszövetség útján. *(Helyeslés. Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A Pulszky Ágost képviselő úr felszólalásában az a felfogás is nyilvánúl, hogy minekünk az 1867-iki törvény 68. §-a értelmében meglévén önálló rendelkezési jogunk, mi ezen önálló rendelkezési jogunknál fogva bármilyen intézkedést tehetünk, tehát megtehetjük azt is, hogy mi dekretálunk továbbra is egyoldalúlag közös vámterületet, tehát gazdasági közösséget magunk közt és Ausztria között. Hegedüs Sándor képviselő úr ezt még — hogy úgy mondjam, — argumentum ad hominemmal igyekezett támogatni és azt mondja: »Úgy tudom, hogy az önálló embernek is szabad rendelkezésétől függ, hogy szövetségre, vám-unióra, vagy bármire épúgy elhatározhatja magát, mint bármi másra.« Ez teljesen igaz és kétségtelen, hogy a magyar törvényhozás szuverén jogánál fogva mindent dekretálhat, elhatározhat, de azt, hogy mi másként, mint vámszövetség útján Ausztriával gazdasági közösségbe, közös vámterületi viszonyba lépjünk, a magyar törvényhozás nem határozhatja el másként, mint csakis az 1867 : XII. törvényczikk idevágó intézkedéseinek módosításával, vagy pedig nyiltan bevallott, vagy hallgatag hatályon kivül helyezésével. A magyar törvényhozás a maga szuverén jogánál fogva ezt is megteheti, sőt az egész 1867 : XII. törvényczikket és a benne foglalt egész kiegyezést is egyszerűen hatályon kivül helyezheti; de hiszen mi eddig úgy tudtuk, hogy a kormány és pártja az 1867 : XII. törvényczikk alapján áll, úgy tudtuk és tapasztaltuk, hogy a kormány és annak pártja az 1867-iki kiegyezésnek az intézkedéseihez rideg konzervatizmussal ragaszkodik, és most egyszerre olyan könnyen veszi azt, hogy az minket nem feszélyezhet, hogy mi van abban mondva? Mi önálló rendelkezésünknél fogva olyat is megtehetünk, a mit az 1867 : XII. törvényczikk kizár? Ez, kérem, nem más, mint lelépés az 1867-iki kiegyezés alapjáról. *(Igaz! Úgy van! balfelől)* Mi pedig, a kik ezen törvény alapján állunk, ilyen eljáráshoz semmi szín és ürügy alatt hozzá nem járúlhatunk. *(Helyeslés balfelől.)*

Nagyon szomorú volna az, t. ház, ha az 1867 : XII. törvényczikk intézkedéseihez egy vagy más párt nagyobb vagy kisebb ridegséggel ragaszkodnék és azt konzerválná, de csak addig, míg annak nem veszi hasznát Magyarország állami önállósága és függetlensége. Mi ezt minden körülmények között úgy akarjuk fentartani, a mint ez ezen törvényben letéve van és nem akarjuk korlátozni bizonyos esetekre, a melyek talán odaát különösen tetszenek, a melyek azonban a mi jogos érdekeinket sértenék.

Igy állván a dolog, nekünk tisztán kell látnunk, és annál inkább kell követelnünk a kormány nyilatkozatát ezen kérdésre nézve, mentül inkább kétségesnek látszik az, hogy az a programm, a melyet Pulszky Ágost képviselő úr ilyennek állított, valóban a kormány programmja volna, mert addig, míg a kormánytól magától nem hallom, nem tudom elhinni, hogy az 1867 : XII. törvényczikk alapjáról ily szembeszökőleg letérni készül. *(Helyeslés balfelől.)* Nekünk tisztán kell látnunk és világosságot kérünk: e helyett azonban, hogy világosságot terjesztenének ez ügyben, azt elhomályosítják.

Az egyik mód, a melylyel a kérdést elhomályosítani törekesznek, az, hogy a nemzeti pártnak álláspontját és a függetlenségi pártnak az álláspontját majd úgy állítják oda, hogy azok teljesen azonosok, majd pedig úgy, hogy egészen különbözők és így az egyik párt a másikkal abszolute semmiképen nem haladhat ezen dolgokban. Ezen állítások mindegyike téves és igazán csak a dolog elhomályosítására van szánva. Van egy demarkaczionális vonal, a mely igen határozott és a meddig köztünk és a függetlenségi párt közt a legteljesebb és a legvilágosabb ellentét forog fenn, és ez az, hogy a függetlenségi párt Ausztriával a vám- és kereskedelmi szövetséget, a gazdasági közösséget semmi körülmények közt nem kivánja; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* mi pedig azon álláspontou állunk, a melyet az 1867-iki kiegyezés kijelöl. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Rossz álláspont!)* Igenis, mi az 1867-iki kiegyezésben kijelölt módon és formák közt és a mi gazdasági érdekeink kielégítése mellett hajlandók, készen vagyunk, szivesen lépünk Ausztriával vám- és kereskedelmi szövetségre, arra az időre, a melyre az meg fog köttetni. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Eddig tart ez elválasztó vonal köztünk és a függetlenségi párt közt, de azon túl ott állunk, hogy ha köztünk és Ausztria közt a vám- és kereskedelmi szövetség és ezen úton a gazdasági közösség létre nem jöhet, nekünk is épúgy, mint a függetlenségi pártnak ragaszkodnunk kell ahhoz, hogy köztünk és Ausztria közt gazdasági közösség nincs, s mi a külön vámterület alapjára állunk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ehhez ragaszkodnunk kell azért, mert ezt a 67-iki kiegyezési törvény így rendeli, és ragaszkodnunk kell hozzá azért is, mert a mi gazdasági függetlenségünk és önállásunk a mi egyedüli fegyverünk Ausztria prepotens helyzetével és túlzó követeléseivel szemben. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha mi Ausztriával szemben úgy állunk, hogy

Digitized by Google

külön vámterülettel birunk, külön gazdasági egyed vagyunk, szóval, ha gazdaságilag önállóak és függetlenek vagyunk, akkor Ausztria velünk alkudozni kénytelen és mi is hozzászólunk a feltételek megállapításához, a melyek szerint a gazdasági viszonyok köztünk és közte megállapíttatnak. De, ha mi Ausztriával egyszer s mindenkorra közös vámterületet képeznénk, vagyis egy gazdasági közösségben lennénk, a nélkül, hogy mi egy szövetséget kötnőnk, akkor az a prepotens Ausztria — az alatt, hogy prepotens, azt értem, hogy a gazdaságilag túlerős Ausztria — diktálni fogja nekünk a feltételeket *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* úgy fogja megállapítani a közös gazdasági viszonyoknak a relativát, a mint az ő egyoldalú érdekeinek megfeleli. Ez világosan mutatja, hogy nekünk az 1867-iki törvényben részünkre fentartott gazdasági önállóságunkhoz minden erővel ragaszkodnunk kell.

A t. miniszterelnök úr arra intett bennünket, hogy ezen nagyfontosságú gazdasági kérdéseket politikai célokra kihasználni ne törekedjünk.

Polónyi Géza: Csak nekik szabad!

Hodossy Imre: De hiszen ezen gazdasági kérdések a magyar állami közgazdasági politikájának kérdéseit képezik; hogy lehet tehát azoktól a politikai szempontokat elkülöníteni? *(Igaz! Úgy van! a bal- szélső baloldalon.)* Hiszen a kérdéses gazdasági ügyek, a termelési, fogyasztási, kereskedelmi, pénzügyi és közjogi kérdéseknek egész komplexumát képezik, mind a magyar állam gazdasági politikájának kérdéseit érintik, s ha valaki azokhoz hozzászól, lehetetlen, hogy annak ne legyen politikai iránya, lehetetlen, hogy ne legyen politikai célja. Hiszen itt is, nézzük csak, hogyan domborodik ki három különböző politikai irányzat, a melyek mindegyike a maga saját szellemében rendezni kívánja ezeket a viszonyokat.

Az egyik a függetlenségi pártnak az iránya és álláspontja, a mely Ausztriával minden körülmények között és minden esetben, minden gazdasági közösséget perhorreszkál, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem akar vám- és kereskedelmi szövetséget sem kötni és nem akar vele semmiféle vámterületi közösséget létesíteni. Igen természetes, hogy ennél a függetlenségi pártnak meg van a maga politikai célzata, még pedig az, hogy ily közösség nélkül Magyarország állami önállósága és függetlensége annál szembeszökőbben kidomborodhatik. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A másik irányzat, a mely itt kidomborodik, az 1867 : XII. törvényczikk alapján álló pártoknak az álláspontja. Mi igenis kívánjuk, hogy Ausztriával létrejöhessen egy vám- és kereskedelmi szövetség és gazdasági közösség egy bizonyos időre, ha azt az ottan körülvitt módon és a mi gazdasági érdekeinknek megfelelőleg megkötni lehetséges. De ha ez nem lehetséges, akkor mi szintén kénytelenek vagyunk a mi gazdasági önállóságunkhoz és függetlenségünkhöz ragaszkodni azért, mert ez egyedüli garanczia a magyar államnak arra nézve, hogy Ausztria vele szemben prepotens állást el nem foglalhat, és e mellett nekünk az a politikai czélzatunk, hogy az 1867 : XII. törvényczikk a teljes épségében fentartassék, és a magyar államnak azon függetlensége és önállósága, a mely az 1867 : törvényczikkben garantálva és konstatálva van, ezentúl is sértetlenül fentartassék. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

A harmadik irányzat, az osztrákoknak irányzata, a mely Ausztria és Magyarország közt minden körülmények közt kívánja a gazdasági közösséget fentartani, minden körülmények között akar fentartani közös vámterületet, még pedig annyira, hogy még csak szerződést sem akar kötni Ausztria és Magyarország között a külön vámterület jogi álláspontja alapján, hanem ha nem tudunk is szövetséget létesíteni, azért Ausztria és Magyarország között dekretáltassék a gazdasági közösség, a vámterületeknek a közössége. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez a Pulszky-féle elmélet! Ez az osztrák álláspont a magyar parlamentben! *(Zaj. Elnök csenget.)*

Hódossy Imre: T. ház! Ha mi gazdasági önállóságunkról és külön vámterületről beszélünk, mi a magunk részéről nem értünk alatta vámháborút, mi az alatt azt értjük, hogy a törvénynél fogva mi két külön vámterületet képezvén, és szövetség közöttünk létre nem jöhetvén, készek vagyunk Ausztriával, mint bármely más idegen állammal vám- és kereskedelmi szerződést kötni, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* és abban egymásnak kölcsönösen a lehető legnagyobb faczilitásokat engedni; de odaát Ausztriába már az sem kell; ők nem akarják a vám- és kereskedelmi szövetséget sem megkötni, mert ők ilyen nélkül is közös vámterületet és gazdasági közösséget kívánnak. Szerződést sem akarnak kötni. Miért? Ismét az ő politikai czélzataiknál fogva, mert felfogásuk szerint egy gazdasági, egy vám- és kereskedelmi szerződés, a mely köztünk és Ausztria között köttetnék, már nagyon is kidomborítaná azon gazdasági önállóságot és függetlenséget, a mely részünkre az 1867 : XII. törvényczikkben eddig legalább papiroson biztosíttatott. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Itt is megvan a politikai czélzat, melyet az ő szempontjukból teljesen meg lehet érteni. In usum delphini, azzal indokoltatik odaát a szerződéstől való ezen idegenkedés, hogy ez a monarchia nagyhatalmi állásának árthatna és a

Digitized by Google

monarchiának a külfölddel szemben való tekintélyét csökkenthetné. Valóban egészen különös az, hogy Ausztriában most ilyen gyengéd tekintetek nyilvánúlnak, a monarchia nagyhatalmi állását illetőleg, a külön vámterületre nézve *(Derültség a baloldalon.)* Hiszen, kérem, századokon át Ausztria volt az, a mely ugyancsak hatalmas vámsorompókat emelt köztünk és közötte, és ugyancsak hatalmas vámokat szedett azokon az árúkon, a melyek innen oda exportáltattak. Hát akkor nem féltették a monarchia nagyhatalmi állását? És akkor nem féltették azon tekintélyt, a melylyel mi a külfölddel szemben birunk? Csakugyan egyedűl, in usum delphini, a gyengébb eszűek részére van ez az ok mondva; a valódi ok pedig abban rejlik, hogy 1848 előtt, a midőn a magyar parlament nem foglalkozott vám- és kereskedelmi és gazdasági ügyekkel, Ausztria egészen a maga kezében tartotta a hatalmat, hogy hogyan állapítsa meg a vámokat és gazdasági viszonyokat, és azért akkor a külön vámterület volt neki a legjobb eszköz arra, hogy Magyarországot, mint egy gyarmatot kizsákmányolhassa. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ellenben ma, a midőn a magyar parlament nemcsak jogosítva van ehhez, de tényleg kezébe is vette ezen ügyek tárgyalását, most ez az osztrákokat Magyarországnak mint gyarmatnak kizsákmányolása tekintetében nagy mértékben feszélyezi, és ők most egy oly állapotot kivánnának, a melyben gazdasági függetlenségünk, a mely az 1867 : XII. törvényczikkben konstatálva van, először elhomályosíttatnék, később azután elkallódnék, és végre évtizedek múlva, midőn már többféle preczedensekre hivatkozhatnának, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a monarchia egy közös vámterületnek vétetnék, a mely közös gazdasági területen aztán Ausztria diktálna úgy, mint a hogyan diktált 1848. előtt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a három irányzat áll egymással szemben: a függetlenségi párté, a mely semmiesetre sem akar vám- és kereskedelmi szövetséget; az 1867-es alapon álló pártoké, a mely csak az 1867-iki törvényben megszabott feltételek alatt ismer el gazdasági közösséget és közös vámterületet, és végre az osztrák irányzat, a mely mindenesetre fenn akarja tartani a gazdasági közösséget és a közös vámterületet. Így áll ez a három különböző álláspont. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* Mi feleletet kivánunk a kormánytól arra nézve, hogy ezen álláspontok melyikét foglalja el. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Azt már megmondotta a miniszterelnök úr, hogy a függetlenségi párt álláspontjában nem osztozik. De, hogy vajjon az 1876 : XII. törvényczikk álláspontját, vagy pedig az osztrák álláspontot foglalja-e el, melyet neki Pulszky Ágost képviselő úr imputál, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* azt a miniszter úrtól még nem hallottuk. És mivel addig, a mig e részben tájékoztatva nem leszünk, mással nyugodtan foglalkozni nem tudunk: ezért a kormány napirendi javaslatát el nem fogadhatjuk. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Holló Lajos!

Holló Lajos: T. ház! Azon igen tárgyilagos beszéd, a mely a szomszédos padokról előbb elhangzott, azt hiszem, a lehető legfényesebb módon szemünk elé állította a függőben levő kérdést, és mi a magunk részéről azon disztinkcziot, mely a demarkacziónalis vonalat a mi álláspontunk közt és a t. túloldalon levő párt álláspontja közt megvonta, a lehető legteljesebb mértékben elfogadjuk. A mi álláspontunk is az, hogy az ország jogából és gazdasági érdekeiből kifolyólag kell az önálló vámterület alapjait lerakni; de a mi álláspontunk az is, hogy most, a midőn a 67-iki törvénynek ide vonatkozó rendelkezései életbeléptek, ezen törvény alapján karöltve a mellettünk ülő párt elveivel és törekvéseivel, együttesen vivjuk meg azt a harczot, a mely által az ország az önálló gazdasági téren minden tekintetben el fogja érni azt, a mihez joga van.

Az a megkülömböztetés is, a melyet t. képviselőtársunk a politikai céloknak meghatározásáról mondott, minden tekintetben kielégítő a mi álláspontunkból. Én azt sohasem tekintettem másnak, mint egy üres szólamnak, a mikor azt hallottuk, hogy a gazdasági kérdésekkel a politikai kérdéseket összezavarni nem lehet; mert én pártok politikai czéljául mást nem tudok, mint azt, a mely az ország és nemzet érdekeivel összeköttetésben van. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Vajjon mire szervezkedhetik egy politikai társaság, ha nem épen olyan politikai célok elérésére, a melyek egy ország közjogi épségét védelmezik, de másrészről annak gazdasági czéljait is szolgálni akarják? És milyen nemesebb és magasabb törekvése lehet egy politikai társaságnak, mint az, hogy az országot azon gazdasági elmaradottságból, a melyben önök szerint is van az ország, lehetőleg kiemelje? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én csak egyet nem fogadok el politikai pártok czéljául: *(Halljuk! Halljuk!)* az egyéni érdekek és egyéni szolgálatok jutalmazását. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt egy párt összetartozandóságának alapjául el nem fogadhatom, de hogy az ország gazdasági érdekei és czéljai ily nagyfontosságú elveket és kérdéseket ne képezzenek,

Digitized by Google

azt nem csak elfogadni nem tudnám, de mint állítást, mint axiomát is teljesen tévesnek tartom.

Tulajdonképen, t. ház, a dolog lényegére és a felmerült kérdésekre nézve fontossággal nem bír azon kérdés, hogy vajjon az önálló vámterület alapján való berendezkedés milyen következményekkel jár az országra, mert hiszen mi nem akarjuk szembe állítani ezeknek az érveknek az egész gazdag tárházát, a melyeket elismerem, mind a két álláspont mellett következtetni lehet. Itt kizárólag az a kérdés, hogy azon esetben, ha az egyezség a 67-es alapon létre nem jöhet a két állam között, akkor Magyarországon a gazdasági viszonyok milyen módon és eszközökkel rendeztessenek és én rendkivül sajnálom, hogy a miniszterelnök úr, habár csak úgy közbevetőleg is, e kérdést most itt szőnyegre hozta és oly kijelentést tett, melyet az ellenzéki padokon ülők közül szó nélkül senkisem hagyhat, hogy tudnillik az országnak tönkremenése és tönkrejutása fogna a gazdasági önállósággal bekövetkezni. Ez napirenden nem lévő kérdés. És igazán helyesen tette, a midőn mintegy megröstelte ezen kijelentésnek a politikai eszélyességbe ütköző voltát, oda akarta kimagyarázni, hogy a t. miniszterelnök úr, csupán azoktól a megrázkódtatásoktól félti az országot, a melyek az önálló berendezkedések alapján bekövetkezhetnének. No hiszen, ha ezt a magyarázatot olyan könnyen meg lehetne adni, akkor igen szivesen elfogadnám, de a t. miniszterelnök úr kijelentései oly határozottak voltak, oly preczizen szóltak, hogy azokat másnak, mint neki kikorrigálni, és másnak, mint talán az egész képviselőháznak a nemzet nevében visszautasítani nem lehetséges. *(Úgy van! Úgy van! a bal- szélső baloldalon.)* Igy ebben a parlamentben nem szólhat a miniszterelnök úr, a ki a politikai beszámíthatóság mértékére igényt tart, mert, ha így szólna, akkor úgy cselekednék, mint az a hadvezér, a ki midőn rátör az ellenség és már oti van az arczvonal előtt, proklamácziót bocsát ki, hogy katonák, mi megütközünk, nem rendelkezünk sem a védelem, sem a támadás eszközeivel, nekünk csak egy részünk, egy sorsunk lehet, a tönkremenés és a meghalás; egy miniszterelnök, a ki midőn ránk tör az ellenséges áramlat, és minden oldalon, midőn ellenünk akarja zúdítani a jogosulatlan követelések egész arzenálját, azt mondja, hogy nekünk védelmi eszközeink nincsenek, és hogy számunkra csak a tönkremenés van meg: ez t. képviselőház a politikai beszámíthatóság tekintetében nem egy miniszterelnöki állás mértéket, de egy közönséges képviselőnek, egy egyszerű magyar embernek mértékét nem üti meg. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez akkor sem állhatna meg, ha igaz volna, és még kevésbbé sem állhatna meg akkor, ha az igazsággal teljesen ellenkezik. És én merek hivatkozni az országban bárkire, pártokra, vagy egyesekre, hogy van-e valaki, a ki a miniszterelnök kijelentését és álláspontját magáévá teszi. Hiszen még azok is, a kiket klaszikus tanúkként hozott fel tegnap Hegedüs Sándor képviselő úr, pedig úgy tudom, hogy ők a politikai felelősséget semmi tekintetben sem viselik magukon, bár kijelentéseiket, mint a miniszterelnök úr kijelentéseivel összeesőket hozta fel, még azok is egészen más követeléseket tartalmaznak, mert csupán csak azt mondják, hogy igenis a külön vámterület, a mennyiben arra rátérni szükséges, az országot átmeneti nehézségeknek, megrázkodtatásoknak teszi ki, de hogy az országot romlásba döntené és tönkretenné, azt t. képviselőház ebben az országban egy számba vehető politikus sem mondta. Mert a ki a termelési viszonyok elemeit ismeri, a ki tudja, hogy a nemzet gazdagodásának, melyek a forrásai és melyek a törvényei, az tudja azt is, hogy a mi terményeinknek piaczot teremteni nem csupán ezen vámunnió kebelében lehetséges, a melyben eddig állottunk Ausztriával, de egész Európában és az egész világ kereskedelmi forgalmában, mert a mi terményeinknek világkereskedelmi értéke és ára van, a minthogy eddig is a vámunnion kivül értékesítendő nyers termény feleslegünk volt, ennek következtében a vámunnióban nem érvényesült különösebb védelmi eszköz a mi terményeinkkel szemben, de érvényesült egy világforgalmi ár, a mely megszabta a mi terményeinknek, sajnos, lehetőleg minimális értékét, és a mely semmi tekintetben sem nyújtott különös védelmet mezőgazdasági érdekeinknek ezen union belül. És tudja a másikat is, hogy a másik termelési faktor, az ipar termékeinek olcsó, szolid beszerezhetése ezen vámunnio által nemcsak szolgálva nem volt, de annak ellenkezőjét értük el, mert épen a szolid ipar hazája zárta el magát előlünk és zártuk el mi azt, bár kellene, hogy az olcsó és szolid iparnak nyissuk meg a versenyt és ezáltal épen a mezőgazdasági osztályt láthassuk el olcsóbb és jobb termékeivel az iparnak. Miben szolgál bennünket a vámunio épen ezen a téren is? Vagy gazdasági életünk emelésére szolgáljon-e az, ha egyrészt magához lánczolt bennünket az, mint iparainak kizárólagos fogyasztási területét, másrészről elzárta Magyarország határaitól azon idegen államok iparczikkeit, melyek szolidságban és olcsóságban felülhaladták volna Ausztria iparterméket? *(Úgy van! Úgy van! szélsőbalon.)*

De azt, t. ház, csak épen közbevetőleg érintem, mivel a miniszterelnök úr kijelentése szerintem némi visszautasítást igényel. Én a kérdés lényegét másban fogom tekinteni. Csak egy

Digitized by Google

szóval kivánok még Hegedüs Sándor t. képviselő úrnak egy kijelentésére reflektálni, a mely azt tartalmazta, hogy a mi törekvésünk: az önálló vámterület követelése a vámháborút fogja provokálni Ausztriával.

Ha Európa összes államait szembe állítom egymással, látom, hogy Franciaország és Németország között a legnagyobb politikai antagonizmus van, és ezeket vámháborúba keveredve egymással nem látom. Látom azt, hogy mi vámegyezségben élünk Európa minden államával, sőt Európán kivül minden más országgal is; tehát, hogy kizárólag Ausztria volna az, a melylyel, ha mi szerződéses viszonyba lépnénk vele, a vámbékét meg ne lehetne kötni, ezt, t. ház, fel sem szabadna tételezni; ez a nemzetek érintkezési törvényével egyenesen ellentétben áll.

De vajjon, ha ezzel szembe állítom a vámunionak azon következményeit, a melyek folytán e két állam egymással politikai, szoczális és gazdasági kapcsolatba hozatik, mit látok? Hisz a t. pénzügyminiszter úr tegnapi felszólalásában mondotta, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy a mai bizonytalan helyzet mind a két államnak gazdasági krizist, válságot okoz. Tehát vajjon a mai vámuniós állapot, a mely 10 évről 10 évre oly kritikus időkkel és oly kritikus helyzettel jár együtt, e két állam gazdasági érdekeit fedezi és védelmezi-e? És vajjon nem a politikai zülés állapotának példáját nyújtja-e Európa előtt? *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* A helyett, hogy mint két független állam egymással szabadon és függetlenül érintkeznének és kötnék meg az egységet, itt éveken keresztül a legbizonytalanabb helyzet áll elő, melyben a két állam egymást a külföld előtt minden lehető módon kisebbíti, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* gazdasági állapotát rágalmazza; ennek következtében egymásnak és a monarchiának hitelét úgy védelmi szempontból, mint gazdaságilag majdnem tönkreteszik. Ez a következménye ennek a vámuniónak, a melyben ma állunk és ez az az érdekvédelem, melylyel mi a monarchia nagyhatalmi állásának tartozunk. És azt hiszem, ez a helyzet teljes mértékben ki volna zárva azon esetben, ha mint két szabad, független állam egymással szerződésre lépnénk és mindkét fél a maga gazdasági érdekeit saját legjobb tudása és akarata szerint védelmezné.

Ismétlem, azonban, t. ház, hogy ez szerintem most tapétán nem levő kérdés. A mi szőnyegen van, az az, hogy vajjon mi a napirendi vitánál miért kivánunk felvilágosításokat az ország gazdasági helyzetére nézve és e tekintetben a t. miniszterelnök úr azt mondja, hogy a politikai életnek vannak bizonyos általános szabályai és ő nem tagadja, hogy egy tárgyalás alatt levő kérdésre vonatkozólag jogosúlt az, hogy a kormánytól programmot követeljenek »de azt« — úgymond — »hogy egy talán bekövetkező esetleges kérdésre vonatkozólag én itt programmot adjak, azt, bocsánatot kérek, semmi parlamenti szabály meg nem követeli.« Azt hiszem t. ház, ennek ellenkezője áll. *(Halljuk! Halljuk!)* Mert ott, a hol tárgyalások folynak két szerződő és egyezkedő fél között, ott igenis jogosúlt volna, hogy míg azok a tárgyalások be nem fejeztettek, addig a köteles diszkréczió mindkét államféllel szemben megőriztessék és nyilvánosságra annak a tárgyalásnak semmi részlete ne bocsátassék. De itt a tárgyalások befejeztettek; a törvény maga írja elő azt a, — nem eshetőséget, — de azt az esetet, midőn Ausztriával a gazdasági szövetség létre nem jöhet, hogy akkor Magyarország részéről az intézkedések egész tömegére van szükség. Látjuk magát a kormányt ily előkészületeket tenni az önálló vámtarifának összeállítása, a vámankét megtartása által; és midőn itt állunk, az év második felében, sőt annak végéhez nagy mértékben közeledve, akkor egyszerűen megtagadja a miniszterelnök a felvilágosítást arra nézve, hogy mi következik be, ha az országnak ezen vitális érdeke tekintetében az Ausztriával való szövetség létre nem jöhet.

Ez elsősorban gazdasági szempontból, másodsorban pedig politikailag megengedhetetlen. Gazdasági szempontból teljes lehetetlenség, hogy mindenki ne kivánja azt, hogy a gazdasági körök és tényezők az ő érdekeiket a bekövetkezhető eseményekhez előkészíthessék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Hiszen minden oldalról annak a szüksége lett kiemelve, hogy átmenet és hosszabb idő nélkül valami nagyobb gazdasági függetlenségre áttérni nem lehet, így tehát, hogyan kivánjuk azt az ország érdekében, hogy kellő időben a gazdasági köröket ne figyelmeztessük arra, hogy: ti üzleti viszonyaitokat, beszerzési forrásaitokat mind a szerint rendezzétek be, a mint a viszonyok az év végén elő fognak állani, hogy minden gazdasági tényező a viszonyokhoz és a körülményekhez képest magát előre berendezhesse. De akként elbánni egy állammal, egy nemzettel, teljes mértékben lehetetlenség, meg nem engedett. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Lehetetlenség ez azon másik állammal szemben tartozó regard miatt is, mely állam eddig itt nálunk helyezte el ipari czikkeit, és a mely joggal megkövetelheti tőlünk, hogy előzetesen informálva legyen a bekövetkezhető állapotokkal szemben, hogy ő másutt kereshessen telepeket, esetleg üzemredukczió által a nagyobb károktól magát megóvhassa.

Itt őszinte, nyilt eljárásra van szükség a gazdaság szempontjából, mert ennek hiányát nem egy miniszterelnök, nem egy miniszterium,

Digitized by Google

nem egy többség, hanem az egész ország és annak gazdasági élete fogja megsinyleni. Oly elhomályosítások és kétértelműségek következtek be a multban, hogy az ország az ő törvényes jogát és állapotát figyelembe véve megkövetelheti joggal, hogy az ő szuverenitásának érvény szereztessék, és hogy azokkal, a miket neki alkotmányos jogai biztosítanak, élhessen.

T. ház! Nekünk szükségünk van arra, hogy egyszerűen a tényekből vonjuk le a következtetéseket, miután a miniszterelnök úr minden jogosult felvilágosítást megtagad. Nekünk szembe kell állítani az eseményeket a történt homályos kijelentésekkel, a melyekből meg kell állapítanunk, hogy mi a bekövetkezhető eshetőség, hogy azzal szemben a mi saját eljárásunkat és álláspontunkat fixirozhassuk és megállapíthassuk. Felvilágosításokat kérünk a miatt, hogy mi is felvilágosítással szolgáljunk a bekövetkező eseményekre nézve, hogy mi lesz az eljárásunk, álláspontunk, hogy ha önök továbbra is egy bizonyos irányban haladnak.

És mi t. képviselőház, e tekintetben a tényekből levonható következtetés? Elsősorban is előttünk áll az a tény, a mely a most folyó tárgyalások alkalmával Bécsben és Ischlben következett be. Ebből a következők derülnek ki, mint tények: Az osztrák kormány világosan belátva azt, hogy a Reichsrathnak munkaképessége nincsen meg, ő azzal a további kisérletezést feladta, az országgyűlést a császár kéziratával bezárta, ennek következtében Magyarország kormányára előállott az a kötelezettség, hogy a törvényhozás elé az önálló rendelkezésre vonatkozó javaslatokat beterjeszsze. Báró Bánffy Dezső t. miniszterelnök úr azon kötelezettség alól egy formális állapot előidézésével akart kibújni, a midőn hosszas utazgatás és presszió következtében az osztrák kormánytól jobb meggyőződése és hite ellenére a Reichsrath még egyszer való összehivását követelte. És midőn ebben az országban a kormánypárti sajtó ezt, mint egy nagy diadalt üdvözölte, én tulajdonkép azt láttam ebben, hogy az osztrák kormány nyilt, egyenes eljárásával szemben a formák és kibuvók keresése lett principiumként kimondva. Az a kormányzati eljárás, mely eddig divatos volt, át lett ültetve és inficziáltatott Ausztria is avval a szerummal, a melylyel a közállapotok be vannak oltva és ezáltal teremtettek egy helyzetet, a mely a formai megoldást a magyar kormányra nézve lehetővé teszi, s mely őt az egyenes és nyilt színvallástól és kötelességei teljesítésétől legalább egyenlőre felmenti.

A másik, a miből következtetéseket le kell vonnunk, az itt elhangzott nyilatkozat. A t. miniszterelnök úr kijelentette azt, hogy ő az 1867 : XII. törvényczikk és az 1898 : I. törvényczikknek érvényt kiván szerezni, de nem úgy, a mint azt ezen oldalon követeljük és mint ezen oldalnak programmját képezi, tudniillik az önálló vámterület alapján. Kijelentette, hogy károsnak és az országot tönkretevőnek tekinti ezt az állapotot. Mellette felszólaló képviselők egy-egy akkordot nyomtak meg ehhez a zenéhez, melyből az összhangot lehető legtökéletesebben ki lehet venni. E szerint az álláspont szerint a most előttünk fekvő törvényjavaslatokban lévő elvek, nézetek, mint Magyarország gazdasági érdekeit magukban foglaló megoldások, keresztül fognak vitetni a törvény alakisága, formáinak felhasználása mellett a nélkül, hogy a törvény tulajdonképeni lényege, Ausztriának alkotmányos hozzájárulása bekövetkeznék és a maga valóságában megköveteltetnék.

Mindezekből az én egyéni benyomásom és felfogásom az, hogy önök és a t. kormány tulajdonképen egy formát keresnek, a melyben az idő előrehaladottságával ezeket az egyezségeket, melyeket az előző kormánynyal létrehoztak, a törvény megkerülésével érvényre fogják emelni és Ausztriával a gazdasági közösséget megteremteni a nélkül, hogy a két állam parlamenti képviselete kötné meg ezen szövetséget és egyezséget. Ez, t. képviselőház, az én felfogásom. És az előző tényekből: Gajári Ödön t. képviselőtársamnak felhatalmazása alapján, ki megmondotta, hogy látható, hogy mik fognak következni a tényekből és azon titkolódzásból, melylyel nem merik előadni nyiltan, világosan terveiket, kénytelen vagyok következtetni erre a tényállásra és ezzel a tényállással szemben a mi álláspontunkat is röviden jelezni.

Hogy álláspontunkat, t. képviselőház, jelezhessük, mi is ezerszer és százezerszer is a törvénykönyvet vehetjük elő. Lehetnek lappaliák, lehetnek idézetek. T. képviselőtársam is világosan, egyenesen a törvényre hivatkozik. A mi álláspontunknál is kizárólag a törvény védelme és szava az, a mi irányadóúl fog szolgálni. Az 1867. törvénynek 25. §-a világosan megmondja, hogy a közösügyek kezelésének indoka és czélja Magyarország alkotmányának fentartása, a másik alapfeltétel pedig az, hogy a teljes alkotmányosság ő Felsége többi országaiban és tartományaiban is meglegyen, mert Magyarország azon országoknak csak alkotmányos képviseletével léphet bármi közös viszonyra nézve érintkezésbe. Az 58. §. megmondja, hogy a kereskedelmi ügyek közössége nem foly a pragmatika szankcióból, és annak értelmében a magyar korona országai és a fejedelem többi országai egymástól különálló országok saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkednek és vámvonalak által szabályozhatják kereskedelmi ügyeiket. És végre a 68. §. azt mondja,

Digitized by Google

hogy ha és a mennyiben a fentebbi 58. és 67. §-okban elsorolt tárgyak felett az egyezkedés nem sikerülne, az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja s minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.

Ez, t. ház, annyira ismert helye a törvénykönyvnek, hogy szinte ki vannak már kopva a lapok, a hol el vannak helyezve, annyiszor kellett idéznünk, hogy azok bevésettessenek nem csak a törvénykönyvbe, hanem az önök akaratába és elhatározásába. Ezen törvénynek értelmére és erejére nézve hivatkozom arra a lefolyt három évtizedre, a mely idő óta életben van; minden időszakban megadatott annak világos értelme, az tudniillik, hogy Magyarország, ha a gazdasági egyezség létre nem jöhet, gazdasági önállását fentartja. Ez volt e közfelfogásban, a miniszterek nyilatkozatában, midőn a pénzügyminiszter a másik párttal szemben kijelentette, hogy ezt nem fenyegetésképp mondotta, hanem neki nyíltan, az ország szine előtt is ki kell mondania. Következménye volt a báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr kijelentése, következménye az 1898:I. törvényczikk, melynek indokolásában világosan benne van, hogy mi, minthogy a vámszövetség létre nem jött, az önálló vámterület jogi alapján állunk; tehát az önálló vámterület következik csak abban az esetben, hogy ha a két fél között az alkotmányos kiegyezés létre nem jöhet. S midőn azt látjuk, hogy ezen törvény erejével szemben hiába hivatkozunk magára a törvényre, akkor igazán méltán hivatkozhatunk egy más faktorra, a királyi akaratra. Azok a szavak nincsenek elkopva a mi törvénykönyvünkben, mert megszoktuk, hogy szivünkben őrizzük a király elhatározását és nem is szükség erre hivatkozni, de most önökkel szemben kénytelen vagyunk ezt megtenni, annál a tiszteletnél fogva, a melylyel a koronás király iránt viseltetünk. Ebben a törvényben milyen kijelentések foglaltatnak? Hogy: »Mi tehát kegyelmesen meghallgatván és elfogadván említett Hiveinknek, az Országos Főrendeknek és Képviselőknek alázatos esedezését, a fentérintett módon Felségünk elé terjesztett törvényczikkeket ezen levelünkbe szóról-szóra beiktatni rendeltük, s azokat összesen és egyenként helyeseknek, kedveseknek és elfogadottaknak vallván, folyó évi Szent-Iván hó 12-én és a mai alulirt napon hozzájuk királyi megegyezésünket, jóváhagyásunkat adtuk, s azokat királyi hatalmunknál fogva helybenhagytuk, megerősítettük és szentesítettük, biztosítván Híveinket az országos Főrendeket és Képviselőket az iránt, hogy minden a fent beiktatott törvényczikkelyekben foglaltakat mind Magunk megtartjuk, mind más Hiveink által megtartjuk, miként is azokat jelen levelünk ereje és bizonysága szerint elfogadjuk, helybenhagyjuk és aláírásunkkal megerősítjük.« Az 1867:II. törvényczikkben a következő beiktatást: »Mi tehát az országgyűlés fönnebbi kérését kegyelmesen fogadván, atyai szivünk kegyes hajlamánál fogva a fönn beiktatott összes czikkelyeket, s mindazt, a mi azokban foglaltatik, egyenként és összesen helyeseknek s Előttünk kedveseknek valljuk s azokhoz kegyelmes megegyezésünkkel hozzájárulunk; igérvén s királyi szavunkkal biztosítván Magyarországot és társországait, hogy mindezen előrebocsátottakat Magunk is megtartandjuk és bármely rendű s állású alattvalóinkkal is megtartjuk, — a mint azokat jelen hitlevelünkkel elfogadjuk, helybenhagyjuk és megerősítjük.«

T. ház! A történelem nehéz napjaiban a szerint, a mint a fényes, nagy gyásznapokat a nemzetek felszokták jegyezni, látjuk megörökítve azt, hogy a királyi szavakat megtartják, de látjuk megörökítve azt is, hogy a királyi szavakat megszegik; hanem azt nem látjuk, hogy a királyi szavak alá bujkáljon a kormány, és ezzel akarja azután eljárását igazolni és a törvény szavai értelmének megváltoztatásával akarja a királyi eskü értékét lerontani; a ki ezt teszi, t. ház, az a legnagyobb ellensége ennek az országnak, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert azt a tiszteletet akarja kevesbíteni, a melyet az ország koronás királya, annak esküje és törvényei iránt érez. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Nem lehet megengedni, hogy midőn ilyen, harmincz év óta érvényben levő törvények vannak, a melyekben az országra nézve súlyos jogi következmények állanak, a melyek nehéz megterheltetést hoztak erre a nemzetre, akkor, mikor azokból a jognak forrása fakadna ki, ezen királyi szó, a kormányok ravaszságával és furfangjával értékéből kiforgattassék. Ha ezt látnám bekövetkezni, — és ezzel a válaszszal tartozunk a t. miniszterelnök úrnak, — akkor nem lehet ebben a házban sem önök közül, sem ezen az oldalon egyetlen képviselő és párt sem, a mely legjobb erejét fel ne használná arra, hogy az országot ezen hatalmaskodástól megmentse és nem lehet párt, a mely a törvényesen rendelkezésre álló utolsó fegyvert is fel ne használná arra, hogy az országot ezen gazdasági és alkotmányos romlástól megszabadítsa. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)*

A t. miniszterelnök úr azt mondja, hogy mi terrorizálni kivánjuk őt, és hogy ő nem fog felülni a mi erőszakunknak. Hát igaz, ez az eljárás bizonyos mértékben terrorizmus, olyan, mint midőn mi óvintézkedéseket teszünk az ellen, hogy oltárunknak kincseit gonosz szándékú egyének hatalmukba ne kerítsék, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* midőn mi biztonsági intézkedéseket teszünk azokra az eshetőségekre, hogy

Digitized by Google

megmentsük az országnak azt, a mi vérébe és anyagi áldozatába került, és a mit mi szentségnek és magas értékű alkotmány-biztosítéknak tekintünk. Ez egy biztonsági előkészület, de nem szól azok ellen, a kit tiszta szándékkal lépik át azon háznak a küszöbét, a kik az oltárhoz azért akarnak letérdepelni, hogy az istenhez emelhessék fohászaikat és a haza érdekeinek szentelhessék életüket, de szól azok ellen, a kik gonosz szándékkal közelednek, el akarják rabolni azokat a kincseket. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)* Ezekkel szemben használjuk a terrorizmust. De ezzel szemben a t. miniszterelnök úrnak mindjárt nem lesz oka panaszra, mihelyt ezen suppoziciók be nem következnek, mihelyt ő áll élére az ország jogai védelmezésének. Ez esetben ellenében nemcsak hogy nem áll senki, de az egész országot a maga oldalán fogja találni.

Mennyiszer halljuk, t. ház, — Gajári Ödön t. képviselőtársam is mondta, — hogy mi nem vagyunk jogosítva az 1867-iki törvénynek magyarázóiúl feltolni magunkat; az pedig országszerte járja, hogy mi, mint 48-as alapon álló egyének, most milyen hős lovagjaiúl küzdöttük fel magunkat az 1867-es alapnak, és a következetlenségnek milyen nagy mértéke és az őszinteség milyen nagy hiánya az, hogy beálltunk ezen alap védelmezői közé. Megbocsát Gajári Ödön t. képviselőtársam, de én azt gondolom, hogy bár mi nem állunk a 67-es alapon, és ők sem állnak a 48-as alapon, mégis mi is, ők is, mind a két alapnak és mind a kétféle törvényhozásnak intézkedéseit tiszteletben tartjuk. Ha ők nem állanának az 1848-as törvényhozás alapján, nem ülhetnének itt, mint független miniszterek és népképviselők, a melyek mind az 1848-as törvényhozásban lettek lerakva. Hiszen őszinteséggel és becsületes irányzattal, midőn egymás intencióit nem gyanúsítjuk, hogy mi a 48-as alapon állunk, ez nem jelenthet mást, mint hogy követeljük az ország szuverenitásának teljességét *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* s azt az integritást, melyet a 67-es törvényhozás részben elidegenített, részben zárt mederbe szorított.

Ezen medernek partját szét akarjuk bontani, le akarjuk rontani, hogy az ország függetlenségének és szuverenitásának tág és szabad folyást engedjünk. *(Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)* Azt, hogy mig fennáll a 67-es alap, mi annak törvényeit nem respektáljuk, senki nem hallotta; mert sajnos annak minden tervét nemcsak mi, de az ország népe egyaránt érzi.

Mi következik ebből? az, hogy mi, midőn egy hosszú életen keresztül szivósan, egyéni érdekeink feláldozásával haladunk egy irányban és midőn egy oly érintkezési pontunk jelentkezett a 67-es alappal, melyből fegyver származik részünkre a mi törekvéseink elérésére, kész örömmel vesszük fel azt a fegyvert s csatlakozunk azokhoz, kik szintén kezükbe vették annak használatát. Hogy ebben következetlenség lenne, azt hiszem, senkisem fogja mondani.

De minek nevezzük mi a 67-es alappal szemben a t. túloldalról követett elbánást, kik 30 éven keresztül politikai exisztenciájukat találják ebben az alapban, s midőn a nemzet jogainak fényes oldalára kerül a sor, akkor különbséget tesznek azon alapnak és törvénynek jó és rossz oldala közt; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* jó oldalnak mondják nem azt, mely az országra előnyös és káros, hanem, mely a fennállást biztosítja, és rossznak mondják nem azt, mely az országra káros, hanem, a mely esetleg megbukással, élenyészéssel jár. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha e szerint szabják meg ez alaphoz való ragaszkodásukat, akkor Deák Ferencz alkotása, melyet önök eddig, mint a legbölcsebbet állították oda, a legteljesebb mértékben meg van gyalázva és az önök klubjának háza előtt álló Deák-szobrot — azt ajánlom — metszessék kétfelé és azt a részt, melyben a nemesebb részek vannak a tenger fenekére süllyeszszék, ahhoz úgyis semmi részük és közük nincs. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon.)*

Azzal már régebben tisztában vagyunk, hogy a mi törekvésünk az önök részéről, mint alkotmányellenes, mint konfliktusokat előidéző, mint nagy közjogi veszélyeket magában rejtő állíttatik oda. Tisztában vagyunk, hogy meg fog kiséreltetni az alkotmány némi biztosítékának lerontása, s talán le is rontatik; de mi azzal a tiszta öntudattal megyünk, hogy ezen eljárásunkból az országnak nem kára, hanem csak haszna következhetik be. Hiszen ha az alkotmányos élet mai fejlődését látjuk, mi az a mi koczkára van téve, le van ütve? Hiszen 48 előtt a mi régi rozzant szerkezetű országgyűlésünkben a nemzet mindig megtalálta az ő érdekeinek védelmezőit, aspirációinak letéteményeseit.

Kevesen állottak vele szemben, mint az udvar, mint az osztrák érdekek képviselői. Néhány udvari hivatalnok, néhány zászlós úr, néhány mágnás, az egyházi rend néhány kiküldöttje, de az egész ország, az egész nemzet, az egész országgyűlés mindig szemben állott ezen udvari törekvésekkel és mindig tudta a nemzet jogait és érdekeit érvényesíteni. És most a 440 részre szétdarabolt nemzetet megrohanják részenként, annak két- vagy háromszáz kerületében keresztülviszik a saját akaratukat és saját jelöltjüket, s akkor azután idejönnek, a nemzet képviseletére és a nemzet alkotmányos jogaira hivatkoznak, és azt akarják gyakorolni. És én látom a közvéleményt a multban és látom a közvéleményt ma. Akkor, országszerte az egyes

Digitized by Google

vármegyék adták át a politikai életről vallott felfogásunkat primitiv módon, a mai viszonyok szerint nevetséges formában, de a való lényegben igazán és hamisítatlanúl, a midőn a mit a Wesselényiek vagy Széchenyiek vallottak, az ment szét megyéről-megyére, és az egész országban igazi és romlatlan közvéleményt teremtettek meg maguknak; és ma ezen rendelkezésre álló eszközzel megteremtenek ebben az országban egy közvéleményt, a mely leront minden idealizmust, minden hitet, pénzzel és anyagi eszközökkel megveszik a társadalmat, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* megrontják annak ítélő tehetségét.

És mit látunk még? Látjuk a közvélemény letéteményeseit itt és letéteményeseit a házon kivül, és akkor mindig eszünkbe jut az a kép, a melyet katonaviselt emberek szoktak használni, melyen kivont kard van ábrázolva és rohanó ló, de a fej hiányzik. *(Élénk tetszés balfelől.)* Itt is látjuk azt, kivonatnak a kardok, fejek bólintgatnak, dicsőítenek, de a fej időről-időre változik, csak azok a karok nem változnak, a melyek tapsolnak és azok az ajkak, a melyek dicsőítésre nyilnak. *(Élénk tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Mit reméljünk ettől a rendszertől? Látjuk-e mindazt az alkotmányos intézkedést, a melyet mindnyájan ideálunknak vallunk, a melyet az országra nézve áldásnak és szerencsének tekintünk? Megvalljuk azt őszintén, hogy a lehető legnagyobb mértékben szerencsésnek ismerjük magunkat, ha az ország közvéleményét helyes irányban vezethetjük, ha felvilágosíthatjuk ezen mai rendszernek, a mai eljárásnak és a mai alkotmánynak értéke felől; ha bebizonyithatjuk azt, hogy a helyett, hogy itt a nemzet szabad akaratából oly egyének ülnének, a kik a parlament küzdterén nőttek fel és a parlamenti pártoknak élesztő és emelő vitorláin haladtak előre, a helyett, hogy független, felelős miniszterek ülnének itt, itt ülnek császári kormányok, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a melyek felülről adott rendeletekkel kormányozzák az országot, és a helyett, hogy kiépülne az ország szabad akaratából ez a képviselőház, a mely nyilt kifejezést adjon a nemzet szabad akaratának, összegyűl néhány száz exisztenczia, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a mely megélhetését keresi, de a kik nem mandatárusai az ország közvéleményének *(Élénk tetszés, helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon. Zaj balfelől.)* És ha ezek mellett a nemzet még meglátja, hogy militárizmusnak az óriási terhe, mely az ország vállaira van rakva, tulajdonképen csak arra való, hogy ez a rendszer fenmaradjon és ezt a rendszert támogassa, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* akkor nem látunk veszteséget abban, ha az alkotmányosságnak ez a hazug vára összeomlik, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és ha ez a párt legalább és az egész ellenzék nem zsirálja azt a hamis váltót, a mely a nemzetet az ő alkotmányos intézményeinek tartama és értéke felől félrevezeti. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Ezért állunk mi ezen küzdelmeknek élén és ha maradunk öten, vagy maradunk ötvenen, egyaránt teljesíteni fogjuk kötelességünket és le fogjuk rontani, ha tőlünk telik, ezen lassúságoknak légvárát, a melyet fel akarnak épiteni. *(Élénk tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Lakatos Miklós jegyző: Pichler Győző!

Pichler Győző: T. képviselőház! Végtelen sajnálom, hogy az előttem szólott t. képviselő úr után engem illet a szó, mert szebben és igazabban nem lehet kifejezni a nemzet millióinak igaz érzését, mint a mily fényes szavakkal adott annak kifejezést az imént itt elhangzott beszéd.

T. képviselő ház! Már ötödik éve annak, hogy egész közéletünkre ránehezedik a kiegyezési tárgyalás, az országnak legkiválóbb munkaerejét a kiegyezés megkötésének kérdése foglalja le, az 1867. törvény értelmében a kiegyezés tíz-tíz évre kötendő meg és most már az alkudozások maguk öt évet vesznek igénybe. Megkezdte azokat más miniszterelnök, folytatta báró Bánffy Dezső úr.

Lukáts Gyula: És ki fejezi be?

Pichler Győző: És ki fejezi be, az előre nem látható. Ez alatt a belügyi kérdések elhanyagolva parlagon hevernek, néha-néha nyújtanak be mutatónak egy-egy törvényjavaslatot és a parlament legnagyobb részt szünetel, mert rövid három év alatt báró Bánffy Dezső 141-szer utazott Bécsbe a kiegyezés kérdésében. És míg minálunk mindent elkövetnek, a loyalitás minél nagyobb megnyilatkozására, a míg négy év óta mindent elkövetnek, hogy a közvélemény elaludjék és előkészitik azt, hogy Ausztria egy teljesen megpuhított Magyarországgal álljon szemben, addig Ausztria népe és kormánya valóságos hódító és rabló hadjáratot indít ellenünk. Egy hódító hadjáratot politikai jogaink elhódítására, és egy rabló hadjáratot gazdasági életünk elszegényítésére.

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy az ilyen »rabló« kifejezés parlamenti tárgyalásban nem alkalmazható. A képviselő úr a maga gondolatait oly formában adhatja elő, a mely azzal a tonussal, melyet itt meg kell óvnunk, megegyezhető. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Pichler Győző: A hódító hadjárat egész teljében megnyilatkozott azon tárgyalások alatt, a melyek e nyár folyamán lefolytak és a mely tárgyalások egészben nincsenek ugyan az or-

Digitized by Google

ság színe elé tárva és a melyek okai ezen parlamenti helyzetnek, a mely előtt állunk, hogy egy napirendi vitát napokig húzunk. Egyetlen mozzanata a tárgyalásoknak azonban az ország színe előtt teljesen kitűnik, hogy soha, mióta az 1867. törvényczikk megalkottatott, soha a »Gesammt monarchia« eszméje mellett oly hatalmas fegyverekkel nem küzdöttek Ausztriában, mint jelenleg és e küzdelemmel szemben csak engedékenységet, és látszólagos ellenállásnak csak feltüntetését tapasztaljuk Magyarországon. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Pedig a politikai életben és ily nagy politikai küzdelmekben ki vannak zárva a Massonok és Robinettik, a kik előre megállapítják egymás között, hogy mikor melyiküknek vágatja magát földhöz.

T. ház! Nem tud az ország semmit azon czélokról, a melyeket Bánffy Dezső miniszterelnök úr elérni akar. Én nem akarok ellentéteket feltüntetni, de a midőn a beszédeket sorra egymás mellé helyezzük, akkor tűnik ki, hogy: »Kitakar, betakar, azt sem tudja mit akar.«

Vagy megállapodott báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr osztrák kollegáival, vagy nem. Ha megállapodott, miért titkolja a megállapodást, ha pedig meg nem állapodott, akkor miért terjesztetett elő a pénzügyminiszterrel egy oly expozét, a mely a legrózsásabb színben tünteti fel az ország helyzetét és még 40.000 forint fölösleget mutat.

Ez, ha nincs megállapodás, odaát egyenesen elősegíti azon irányzatot, a mely Ausztriában uralkodik és a mely a társadalom minden rétegét felkorbácsolja, hogy Magyarországgal szemben előnyöket, politikai és gazdasági jogokat szerezzen magának. Ausztriában a czélból, hogy Magyarországot megrövidítsék, gróf Thun és Kállaytól kezdve le egészen a Reichsrath csapos legényéig Lueger-ig, a vidéki városok közgyűlései és népgyűlései mind ama mozgalom élén állanak, mely Magyarország tönkretevését tűzte ki czélúl. És ezzel szemben báró Bánffy Dezső miniszterelnök teljesen titokban tartja az ország előtt a maga szándékait és terveit, és a midőn így teljesen beavatlanúl áll az ország az ő tervei és czéljaival szemben, nem csoda, ha azt tételezi fel, hogy az ő akarata teljesen azonos azzal, a mit osztrák minisztertársai akarnak. Mit sem tudunk, semmi sincs tudomásunkra hozva abból, a mi terveztetik. Micsoda könnyelműség az, hogy a miniszterelnök úr a ház színe elé mer lépni 18 törvényjavaslattal, és azok minél előbbi letárgyalását követeli a pénzügyminiszter, a midőn semmi garancziát sem tud nyújtani az iránt, hogy mi történik majd azokkal Ausztriában. Hiszen még azoknak is, a kik a 67-es alapon állanak, lehetetlenné kell tenni azt, hogy a 18 törvényjavaslat letárgyaltassék. Honnan van az, hogy néhány hónap alatt enyire megváltozott a helyzet? Miről beszéltek a kormánypártiak magánértekezleteken, összejöveteleken, mindenütt? Azt hangoztatták, hogy megcsinálják az önálló vámterületet, de jobb, ha azt ránk kényszerítik, mintha engedmények árán kapjuk meg. Ily módon a közvéleménynyel elhitették a legválságosabb politikai időkben, hogy milyen jogos a nemzet kívánsága az önálló rendezkedés tekintetében, és ime, sikerült bebizonyítani az egész művelt világ előtt, hogy egy alkotmányos országban az önálló rendelkezés abból áll, hogy napokon át teljesen ex lex állapotban kormányozhat egy alkotmányos kormány.

De gazdasági életünkben is teljes meddőség és pangás állott be, a vállalkozási szellem kiveszett az országban, a külföldi tőke óvakodik tőlünk és ily módon száz még száz millióra mehet az a kár, a mely az országra nézve veszendőbe ment, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* azért, mert ilyen rendezetlen és bizonytalan állapotok uralkodnak éveken át. És öt évi bizonytalanság után, és öt hónappal január elseje előtt nem lenne joga az országnak követelni azt, hogy feltárják előtte, mi történt öt év alatt a kiegyezési tárgyalások körül, mikor az országot azon kényszerhelyzet elé állítják, hogy meg kell csinálni, mert, hisz fennen hirdetik, hogy hazafiatlanságot, árulást követ el, a ki hozzá nem járúl a kiegyezéshez. Ezek a fegyverek azonban el vannak koptatva, ezek már nem hatnak és én meg vagyok róla győződve, hogy lesz annyi erő az ellenzékben, hogy ilyen új helyzettel nem engedi magát többé kihasználni és egész teljében érvényesülni fog ereje a miniszterelnök úr ellen. Nem akarom a ház figyelmét továbbra igénybe venni. Rövid felszólalásomat azzal fejezem be, hogy Erdély történetéből olvasok fel egy passzust. Báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr különös ragaszkodással viseltetik szűkebb hazája iránt, a mi mindenesetre nagyra becsülendő, ép azért utalok erre. 1698-ban, tehát épen 200 éve, volt az a korszak, melyről irt jó emlékezetű Apor Péter uram Metamorphosis Transylvaniae czímű munkájában »Erdélynek régi, együgyű, alázatos idejében való gazdagságából e mostani kevély, czifra, felfordúlt állapotjában koldusságra való változásáról« irván, kesereg, hogy a mióta a német beférkőzött Erdélybe, azóta minden esztendőben náj módi vagyon, a régi becsületes szokások és rendtartások helyébe ujak származtanak, az emberek külsőleg, belsőleg, viseletökben, erkölcseikben, szokásaikban, bánásmódjukban tökéletesen átalakúltak és mennél jobban szegényednek, annál nagyobb titulusokra vágyakoznak.«

Digitized by Google

E náj módi hatását érezzük mindig, valahányszor a miniszterelnök úr, Erdélyország hűséges gyermeke, Bécsből visszajön, és mentől szegényebb lesz politikai jogaiban és gazdasági életében az ország, az mindegy, csak maradjon meg a titulus; az önrendelkezés titulusa alatt adta fel az ország politikai és gazdasági jogait Ischlben és Bécsben a miniszterelnök úr.

Nem járulok hozzá a napirendjéhez. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólani? *(Nem!)* Ha senkisem kíván, a vitát bezárom.

Már most következik a szavazás.

T. ház! Negyven képviselő aláírásával egy ívet nyújtottak be, melyben kérik a szavazást a jövő ülésre elhalasztani. Ennélfogva a házszabályok értelmében a szavazás a jövő ülésre elhalasztatik.

Azután húsznál több képviselő beadott egy ívet, a melyben névszerinti szavazást kérnek. *(Felkiáltások a jobboldalon: Itt vannak-e mind, a kik aláírták? Nagy zaj.)*

Tessék felolvasni, kik irták alá.

Perczel Béni jegyző *(olvassa)*: Holló Lajos, *(Felkiáltások balfelől: Itt van!)* Biró Lajos, *(Felkiáltások balfelől: Itt van!)* Szentiványi Gyula, *(Felkiáltások balfelől: Itt van!)* Jagics József, *(Felkiáltások a jobboldalon: Nincs itt! Felkiáltások balfelől: Itt van! A folyosón van! Zaj. Az elnök csenget.)* Lukáts Gyula, Rátkay László, *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt! Balfelől: Itt van!)* Bolgár Ferencz. *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt!)*

Bolgár Ferencz: Itt vagyok! *(Nagy zaj. Az elnök csenget.)*

Molnár Béla: Négy héttel előre csinálják meg az íveket! *(Folytonos zaj.)*

Perczel Béni jegyző *(olvassa)*: Lázár Árpád, *(Felkiáltás jobbfelől: Nincs itt!)* Hentaller Lajos, Barabás Béla, Szluha István, Marjay Péter, *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt! Zaj.)* Kubik Béla, Antal Pál, Kállay Lipót, Polónyi Géza, Sturmán György. *(Egy hang a szélső baloldalon: Itt van Marjay!)*

Már késő!

Bartha Miklós: Hát a jegyző úr rendelkezik e fölött, vagy az elnök úr? *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Én elrendeltem az aláirók neveinek felolvasását, mert mindig joga van a háznak tudni, kik kivánják a névszerinti szavazást.

Tessék tovább olvasni!

Perczel Béni jegyző *(folytatólag olvassa)*: Leszkay Gyula, Major Ferencz, Buzáth Ferencz, Páder Rezső, Pichler Győző, Szalay Károly, Kálmán Károly, *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt! Balfelől: Itt van! Folytonos zaj.)* Gulner Gyula, Hock János, *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt!)* Molnár János, *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs itt!)* Mócsy Antal, *(Felkiáltások: Nincsenek itt a vezérek!)* Tóth János. *(Folytonos zaj.)*

Tizenkilencz van csak. *(Zaj.)*

Bartha Miklós: Én vagyok a huszadik; bejelentettem, hogy alá kivánom irni. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Engedelmet kérek, ezen ívet több mint húsz aláírással adták be; hogy a beadás pillanatában itt voltak-e az illetők vagy nem, nem tudom. Nem hiszem és nem teszem fel, hogy oly képviselő neve volna aláírva, a ki nincs itt. *(Helyeslés.)*

Bartha Miklós: Nem is lehet. A parlament tekintélyét bénítanák meg vele!

Elnök *(a szélső baloldalra mutatva)*: Különben itt van már a huszadik is. *(Derültség.)*

Ebből, t. ház, az következik, hogy a szavazás a jövő ülésen történik meg, valamint hogy a szavazás névszerinti lesz. Meg kell már most határoznunk a jövő ülés napirendjét és idejét.

A jövő ülést hétfőn 10 órakor tartjuk és tárgya lesz e szavazás. Egyéb határozatot most a ház nem hoz. *(Felkiáltások jobbfelől: Hát Eötvös Károly indítványa?)* Kérem a képviselő urakat, legyenek szivesek ezt egymás közt megbeszélni; *(Derültség.)* a mit egyszer a ház határozatképen kimondott, azt újra kimondani nem szükséges.

Az ülést pedig bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

324. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 11-én, vasárnap,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Erzsébet királyné halálának bejelentése. — Jegyzőkönyv hitelesítése.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Erdély Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét Molnár Antal jegyző úr fogja vezetni.

T. ház! *(Elnök és a ház tagjai felállanak.)* Ama rettenetes tett híre, melyet a háznak bejelentek, ott ül már minden arczon a gyászban, ott reszket fájdalmában minden szívnek, mely Szent-István birodalmában dobog.

Erzsébet királynét a tegnapi napon elragadta a gyilkos merénylet a trónról, melyről csak vígaszt, csak áldást árasztott mindenfelé, elragadta felséges férje oldala mellől, ki a legsúlyosabb napokban, mely embert és atyát érhet, hálát adott a Mindenhatónak, hogy ily élettársat rendelt oldala mellé.

A tőrrel átvert fejedelmi szív előtt mély fájdalomban megtörve állunk, lelkünkben felmerülnek a multak boldog és bús emlékei, annak a királynénak képe, kinek fejedelmi erényei és nemes szíve annyit tettek a trón és nemzet elválaszthatatlan összeforrasztására, és a kinek lelkében visszhangot keltett minden nemes és nagy törekvés, mely az egész nemzetből a trón felé szállott és áldó, ápoló kezét terjesztette ki azokra; és látjuk őt nehéz idők folyamán a legsúlyosabb emberi szenvedések alatt, roskadozó egészséggel, megadással tűrni és szenvedni mindazt, a mit a Mindenható keze reá mért, és tengerében az emésztő fájdalomnak maradt őrangyala felséges férjének és népének.

Nehéz, nehéz ezt elviselni!

Áldott és szent legyen emléke, mint igaz és el nem múló a hódoló ragaszkodás és szeretet, melylyel a nemzet környezte.

Elhelyezzük azt híven a fentartó nemzeti érzések kincstárába, és emléktáblájára reáírjuk egy nemzet háláját.

És odanyújtjuk ezt Felséges Urunknak és királyunknak is. Leljen nagy és kötelességérzettel megtelt szíve némi vigasztalást abban a tudatban, hogy a fenséges házát ért csapás feletti fájdalmában a nemzet vele osztatlanúl együtt érez és soha el nem enyészhetik az a jó, a mely a trónról jön!

Ez alkalomból a t. ház elé a következő előterjesztéssel járulok:

Kérem, hogy fejezze ki a ház helyeslését, hogy e rendkivüli ülést összehívtam. *(Helyeslés.)*

Fejezze ki a ház mély fájdalmát és hódoló részvétét ő Felségének, királyunknak. A mód iránt e pillanatban nem nyilatkozhatok, mert az előzetes érintkezésre, melyek a módozatra irányadók, időm nem volt;

határozza el a ház, hogy a boldogúlt királyné emléke és a nemzet hálája törvénybe iktattassék; *(Élénk helyeslés.)*

Digitized by Google

határozza el a ház, hogy az országos gyásznak megfelelőleg üléseit felfüggeszti, és az első ülést a temetést követő harmadik napra, délelőtt 10 órára hivja össze az elnök, mely a ház további munkálkodása felett határozni fog; *(Helyeslés.)*

addig hatalmazza fel az elnököt, hogy oly üléseket összehivhasson, melyeken egyedül és kizárólag csak a háznak a temetésnél való részvétele és a gyászszal kapcsolatos további intézkedések felett fog határozat hozatni; *(Helyeslés.)*

mondja ki a ház, hogy tagjai 30 napig gyászt fognak viselni; *(Helyeslés.)*

és rendelje el, hogy határozatai a főrendekkel közöltetni fognak szives hozzájárulás végett. *(Helyeslés.)*

Miután a ház javaslataimat helyesli, méltóztassék a mai ülés jegyzőkönyvét meghallgatni és a hozott határozatokat hitelesíteni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délelőtt 11 óra 25 perczkor.)

Digitized by Google

325. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 15-én, csütörtökön,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Királyné halála; képviselőház részvéte a temetésben.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr; a felszólalókat jegyzik Perczel Béni és Lakatos Miklós jegyző urak.

T. ház! A mai ülés tárgya a boldogúlt királyné temetésével összefüggő intézkedések és bejelentések.

Mindenekelőtt javaslatba hozom, határozza el a ház, hogy a megdicsőült királyné ravatalára koszorút helyez el és annak elhelyezésével az elnököt és az alakítandó küldöttséget — a melyre vonatkozólag később teszek javaslatot — megbizza.

A miniszterelnök úrtól vett értesülés alapján és annak megfelőleg értesítem a házat, hogy a mennyiben koszorú elhelyezését fogja a ház elhatározni, a ház ezen koszorújának elhelyezése nem azon idő alatt, mig a ravatal látogatása nyitva van a nagyközönségnek, hanem azon idő után, közvetlenül fog történni.

Magára a ház küldöttségnek alakítására javaslatba hozom, hogy azt a ház ne választás útján alakítsa meg, hanem mondja ki a ház, hogy mindenki a képviselők közül, ki a küldöttségben résztvenni óhajt, annak tagja. *(Helyeslés)* Az illető képviselő urak legyenek szivesek ma jelentkezni a háznagyi hivatalban; az elhelyezés pedig holnap pénteken délután 1/26 órakor fog történni. Ennélfogva szükséges, hogy a küldöttség tagjai holnap délután 5 órakor már a magyar miniszterium épületében Bécsben összegyűlve legyenek, a honnan megindúlva, a koszorú elhelyezése a ház határozata szerint fog történni. *(Helyeslés.)* Elfogadja a ház? *Igen!)* Elfogadtatott.

Ezenfelül a miniszterelnök úr felkért, hogy a következő részleteket a háznak bejelentsem:

A boldogúlt királyné temetése 17-én, szombaton délután 4 órakor fog történni a kapucinusok templomában. Magában a templomban, a szertartáson, az országgyűlés két házának elnöksége fog helyet foglalni. A törvényhozás azon tagjai, kik szintén óhajtanak a temetésen jelen lenni, a templom előtti téren, azon a helyen, mely a magyar törvényhatóságok küldöttségeinek számára ki van jelölve, szintén helyet foglalhatnak.

Egyszersmind ezzel kapcsolatban azt az értesítést is hozom a ház tudomására, hogy holnap különvonat fog erre a czélra Budapest-

Digitized by Google

ről Bécsbe indulni s ugyanaz a különvonat vissza is hozza a képviselő urakat. A részletek iránt, mikor indúl, mikor érkezik stb. méltóztassanak a háznagyi irodában felvilágositást kérni és ott jelentkezni, a mennyiben azon vonatot használni óhajtják.

Ezek azok, a miket a háznak tudomására hozni óhajtottam.

Egyéb tárgya az ülésnek nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 25 perczkor.)

326. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 20-án, kedden.

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyvek hitelesítése. — Királyné temetése. Elnöki jelentés. — Ciocán János megbizó levelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Miniszterelnök benyújt egy törvényjavaslatot Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezetni fogja Perczel Béni jegyző úr; Molnár Antal jegyzi a javaslatok mellett felszólalókat, az ellenök felszólalókat Rakovszky István jegyző úr.

Következik a mult két ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 10-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesittetik.

Következik a másik jegyzőkönyv hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 15-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesittetik.

T. ház! Mindenekelőtt engedje meg a ház, hogy rövid jelentésemet az elnökségnek adott megbizás teljesitéséről előterjeszszem. *(Halljuk! Halljuk!)*

A képviselőház koszorúját, melyet megdicsőült királynénk emlékének szánt, e hó 16-án délután 1/2 6 orakor elhelyeztük a ravatalra. Az országgyülés mindkét házának küldöttsége együttesen járt el s a küldöttségben a képviselőház tagjai igen szép számmal voltak jelen. Jelen voltam ezután a ház képviseletében a folyó hó 17-én délután a kapuczinusok templomában véghezment temetésen és a folyó hó 19-én délután 5 órakor az udvari várkápolnában megtartott vigiliákon.

A ház megbizta az elnökséget azzal is, hogy hódolatteljes és fájdalmas részvétet és gyászát ő Felségének, legkegyelmesebb urunknak és királyunknak alkalmas módon legmagasabb tudomására hozza. Ő Felsége kegyessége úgy határozott, hogy 18-án délben 12 órakor a képviselőház és a főrendiház elnökeit együttesen kihallgatáson fogadta. Felséges urunk mélyen megindúlva fogadta a magyar képviselőház részvétnyilatkozatát és a legmelegebben emlékezett meg azon odaadó és a szívnek mélységéből jövő részvét, ragaszkodás és hű együttérzés számtalan tanuságáról, mely az ország minden részében és köreiben nyilvánúlt, és megbizott azzal, hogy legszivesebb királyi köszönetét a képviselőháznak tudomására hozzam. *(Felkiáltások: Éljen a király!)*

Hódoló tisztelettel tudomásúl vétetik a király izenete. Az elnökségnek jelentését, gondolom, a ház tudomásúl veszi. *(Helyeslés.)*

Következnek már most az elnökség egyéb előterjesztései.

Bemutatom Ciocán János, Besztercze-Naszód vármegye naszódi választókerületében időközben megválasztott országgyülési képviselő megbizó levelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Digitized by Google

Bemutatom Apátkeresztúr község lakosainak Polónyi Géza képviselő által beadott kérvényét, Magyarország függetlensége és területi épsége, valamint a szabadságjogok kiterjesztése tárgyában. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gyalui Farkas, kolozsvári egyetemi könyvtárőrnek Hegedüs Sándor képviselő által beadott kérvényét, fizetésének javítása iránt.

Jánosháza és Kisczell környéke lakosainak Győry Elek, —

Bátorkeszi község lakosainak Kobek István, —

Csáford község lakosainak Kálmán Károly, —

Halmos és Pudmericz községek lakosainak Molnár János képviselő által beadott kérvényeit a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Molnár Antal jegyző: Báró Bánffy Dezső miniszterelnök!

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A megrendítő gyászeset következtében a képviselőház e hó 11-én tartott ülésén elhatározta, hogy megboldogúlt királynőnk emlékét és érdemeit törvénybe iktatja. Ezen határozatához a t. háznak a főrendiház is hozzájárúlván, ezen országos határozat által nyert megbizatás következtében vagyok bátor egy törvényjavaslatot (Irom. 463) beterjeszteni dicsőűlt Erzsébet császárné és királyné emlékének törvénybe iktatásáról. Kérem, méltóztassék annak kinyomatását, szétosztását elrendelni és azt tárgyalás és jelentéstétel végett az igazságügyi bizottsághoz utasítani. *(Általános helyeslés.)*

Elnök: A ház a törvényjavaslat kinyomatását és szétosztását elhatározza és előzetes tárgyalás végett az igazságügyi bizottsághoz utasítja.

Következik már most a ház további munkarendjének meghatározása. Erre nézve a következő javaslatot terjesztem tisztelettel a ház elé.

Tekintettel a gyászünnepélyekre, a melyek még mindig a megdicsőűlt királyné emlékével vannak kapcsolatban, javaslatba hozom, hogy a legközelebbi ülést pénteken délelőtt 10 órakor tartsuk. *(Általános helyeslés.)* Ez ülés napirendje iránt javaslatom az, hogy egy már elmúlt, de a gyászeset közbejötte miatt meg nem tartott ülés napirendje tűzessék ki, tudniillik először Eötvös Károly képviselő úr indítványának indokolása, a mely a múlt hét hétfői ülésére volt kitűzve, másodszor a miniszterelnök úr indítványa tárgyában az elhalasztott szavazás, a mely szintén a hétfői ülés napirendjére volt kitűzve. Ezt a két tárgyat javaslom a pénteki ülés napirendjéül. Elfogadja a ház? *(Általános helyeslés.)*

A ház ezt elfogadta. Ezt tehát mint határozatot kimondom.

Több tárgya ez ülésnek nem levén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 30 perczkor.)

Digitized by Google

327. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 23-án, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőköny hitelesitése. — Erzsébet királynéért gyászistentisztelet. — Kérvények bemutatása. — Földmívelésügyi miniszter benyújt egy jelentést a földmívelésügyi miniszterium 1897-iki működéséről. — Eötvös Károly bizalmatlansági inditványa. — Napirend. Névszerinti szavazás.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Perczel Béni jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Molnár Antal, az ellene felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Perczel Béni jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 20-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? (*Nincs!*) Hitelesíttetik.

Bemutatom a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr átiratát, a melyben arról értesít, hogy holnap 24-én, délelőtt 10 órakor a budavári koronázási templomban Erzsébet királynéért országos gyászistentisztelet fog tartatni. Tudomásúl vétetik. A képviselőház tagjai a belépő jegyeket a háznagyi irodában, a hol letéve vannak, átvehetik. Tudomásúl szolgál.

Bemutatom Pápa város közönségének Hegedüs Loránt képviselő úr által beadott kérvényét, a házbéradó és házosztályadó rendezése tárgyában;

a sövényháza-szegedi ármentesítő társulatnak Lázár György képviselő által beadott kérvényét, az 1894: III. törvényczikk módosítása iránt;

a posta- és távirdakezelőknek Falk Miksa képviselő által beadott kérvényét, fizetésük javítása tárgyában.

Bemutatom Tótbánhegyes községnek Babó Lajos, —

Peér községnek Lévay Lajos, —

Pápakovácsi községnek Bauer Antal, —

Zámoly községnek Szabó István képviselő által beadott kérvényeit, a földadó leszállítása s a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Molnár Antal jegyző: Darányi Ignácz földmívelésügyi miniszter!

Darányi Ignácz földmívelésügyi miniszter: T. képviselőház! Van szerencsém bemutatni a vezetésem alatt álló miniszterium 1897. évi működéséről szóló jelentést. Kérem a t. házat, hogy ezen jelentés kiosztása iránt intézkedni méltóztassék.

Elnök: A beadott jelentés a ház tagjai között szét fog osztatni.

Következik a napirend második tárgya: Eötvös Károly a kormány iránti bizalmatlanság

Digitized by Google

tárgyában bejelentett indítványának (Irom. 449) indokolása. *(Halljuk! Halljuk!)*

Eötvös Károly: T. képviselőház! Mint méltóztatnak tudni, indítványom arra irányúl, hogy a ház mondja ki azt, hogy báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr és minisztertársai iránt bizalommal nincsen. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mikor elvbarátaimmal együtt e tárgy felett tanácskoztunk, felmerült közöttünk annak a lehetősége, sőt valószinűsége, hogy a ház többsége minden további gondolkodás nélkül ennek a bizalmatlansági indítványnak helyt nem ad, *(Felkiáltások a jobboldalon: Az csakugyan valószinű!)* sőt felmerült az utóbbi napokban a sajtóban még az az eszme is, hogy talán a ház t. többsége ezt az indítványt arra fogná felhasználni, hogy bizalmát demonstrative nyilvánítsa ki a kabinet iránt. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Meglehet, hogy meglesz. *(Felkiáltások jobbfelől: Meg is lesz!)* Meglehet, hogy ezt megteszi; de annyi bizonyos, hogy e ház tanácskozásainak békéjét, nyugalmát, rendjét evvel elő nem mozdítja. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj és ellenmondások jobbfelől.)* De bármit csináljon a többség, bármit lásson ez alkalomból czélszerűnek vagy kötelességének — ki által megszabott kötelességének, nem keresem — annyi bizonyos, hogy én és elvbarátaim egy perczig sem késhetünk az alkotmány és a házszabályok engedte jogunkat gyakorolni a czélból, hogy mi e kabinet ellenében azok után, a melyek az Ausztriával fenforgó közgazdasági kérdések tárgyában történtek, bizalmatlanságunkat a legelső alkalommal, a mint tehetjük, minden alakban kinyilvánítsuk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Bocsánatot kérek a t. képviselőháztól, hogy akkor, mikor bizalmatlanságunk indokolásába fogok, bizonyos alapfogalmaknak, a melyek tárgyalása talán nem is ide tartozik, meghatározására kiterjeszkedem; *(Halljuk! Halljuk!)* de a t. miniszterelnök úrral szemben ezt szükségesnek tartom, *(Közbeszólások a szélső baloldalon: Szükséges is! Halljuk! Halljuk!)* Szükségesnek tartom pedig azért, mert szeptember 6-án a t. miniszterelnök úr e házban azt mondotta, hogy bizonyos eshetőségek bekövetkeztével a kormány előterjesztést fog tenni a háznak, a melyben a kormány álláspontja az lesz, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a és az 1898 : I. törvényczikk 3. §-a érvényesüljön. De rögtön hozzátette, hogy ebből azonban egyáltalán nem következik az, hogy ő terrorizmus útján elfogadja azt a programmot, a melyet Kossuth Ferencz t. képviselőtársunk előterjesztett s a mely programm egyszerűen nem egyéb, mint a külön vámterület felállítása. Hát ha a t. miniszterelnök úr azt gondolja, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. és az 1898 : I. törvényczikk 3. §-a egyáltalában nem engednek következtetni az önálló vámterületre: akkor a t. miniszterelnök úr az e kérdésnél előállható, vagy szőnyegre jöhető összes fogalmakkal tökéletesen ellenséges lábon áll; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és politikai helyzetünknek legkezdetlegesebb alkotmányos formáit sem ismeri teljesen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ez és még az a körülmény is, hogy a sajtó terén az utóbbi időben gyanus, veszélyes magyarázatokat látok, e kettő kényszerít arra, hogy némi alapfogalmak lehető rövid fejtegetésébe bele fogjak. *(Halljuk! a szélső baloldalon.)*

A mi álláspontunk, — az enyém és elvbarátaimé, de elméletileg az önöké is, t. túloldal — mindig az volt, hogy ez ország önálló, független és semmi más országnak véglegesen lekötve, semmi más ország érdekeinek és állami jogának alárendelve nincs, *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és hogy ezen ország épen ezen államjogi függetlenségénél fogva magának állíthat önálló, külön vámterületet, vámsorompót és önálló vámtételeket, de szerződhetik is a szomszéd államokkal, vagy egyéb államokkal is. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nekünk kezdettől fogva ez volt az álláspontunk és elméletileg az önöké is. A mienk ma is. De bár ez az álláspont oly tiszta, oly egyszerű, oly erős, hogy e helyett mást keresni nincs okunk, de szándékunk sem: mindamellett megkísértve azt, hogy az önök által minden irányban és minden időben szentnek és sérthetetlennek tartott 1867 : XII. törvényczikk alapjára álljunk: még ezen az alapon is, a mint e törvény 58. §-a világosan kifejti, a kereskedelmi ügyek közössége nem foly a pragmatika szankczióból, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag külön álló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnek, vámvonalak által szabályozhatják kereskedelmüket. Az az álláspont tehát, a mely a mienk a nemzet ős jogánál fogva és a melyet mi el nem hagyhatunk, hazafias kötelességünknél fogva, az az álláspont világosan meg van határozva az 1867: XII. törvényczikk 58. §-ában is elméletileg. De a következő szakaszban ugyanezen törvény azt mondja *(olvassa)*:

»Miután azonban Magyarország és ő Felsége többi országai között az érdekeknek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak: kész az országgyűlés arra, hogy a kereskedelmi ügyekre nézve egy részről a magyar korona országai, más részről ő Felségének többi országai között időnként vám- és kereskedelmi szövetség köttessék«.

Digitized by Google

A törvény ezen rendelkezéseinél két különös megjegyzést kell tennem, és a t. miniszterelnök úrnak és társainak figyelmébe ajánlanom. Az egyik az, hogy: »az országgyűlés készségét fejezi ki vám- és kereskedelmi szövetség kötésére« — nem azért, mert arra államjogilag köteles, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem is azért, mert Ausztria érdeke ezt követeli, nem is azért, hogy a monarchia egységét, nagyhatalmi állását erősebbé tegye, vagy a monarchiát alkotó két állam összetartozandóságát dementálja; nem, az országgyűlés mindezt nem mondja, hanem azt mondja, hogy kész a nemzet vám- és kereskedelmi szövetségre lépni Ausztriával, mert az érdekek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak. Nem kötelezettség, nem államjogi függő viszony, még csak nem is kölcsönösségi függő viszony miatt, hanem mert a kereskedelmi érdekek érintkezései fontosak és számosak, ezért kész Magyarország saját érdekéből, önkéntes, szabad elhatározásából, mint független nemzet, független nemzettel, mint szabad állam, szabad állammal, Ausztriával vám- és kereskedelmi szövetséget kötni. Ez az a törvény, a mely alakilag ránk nézve is kötelező. De van itt egy más megjegyzés is, a melyet a t. miniszterelnök úrnak lehetetlen figyelmen kivül hagynia, *(Zaj. Elnök csenget.)* és ez az, hogy Magyarország és ő Felsége többi országai közt »időnként« kész az országgyűlés vám- és kereskedelmi szövetséget kötni. Tehát nem örökre, nem is meg nem határozott időre, hanem pusztán meghatározott és nem is hosszú időre, és csak időnként. Ez azt teszi, legalább az előtt, a ki a magyar nyelvet, a józan ész és a logika egyszerű törvényeit ismeri, hogy ha Ausztria nem kész velünk vám- és kereskedelmi szövetséget kötni, akkor ez a szövetség nem jön létre; ha Magyarország nem kész szövetséget kötni, akkor a szövetség megint nem jön létre, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* ha pedig egyik sem akarja, eo ipso nem jön létre. Szóval, az 1867 : XII. törvénycikk egyátalán nem azt az álláspontot foglalja el, a melyet a t. kabinet nem egy hivatalos, félhivatalos, de egészen homályos nyilatkozatában az utóbbi időben elfoglalt, hogy tudniillik Magyarországnak és Ausztriának olyan valamiféle nehéz kapcsolatban kell egymással lennie: hanem elfoglalja azt az álláspontot, a mit független törvényhozás egyedül fogadhatott el, hogy tudniillik időnként, ha az ország érdekei úgy hozzák magukkal, szabad nemzet, szabad nemzettel, mint független, állam független állammal időnként, meghatározott időre igenis szövetségi szerződésre léphet.

Már most a törvénynek következő szakaszai, 60—70-ig, a megkötendő vám- és kereskedelmi szövetség feltételeit tárgyalják, esetlegességeit határozzák meg. És ezek közt a 61. szakaszban három megállapodás, három, hogy úgy mondjam, determináczió van, a melyek közül az első az, hogy Magyarország és Ausztria, mint két egymástól független állam, tárgyal és alkuszik a vám- és kereskedelmi szövetség felett. A második fő, hatalmas és nagyjelentőségű diszpoziczió az, hogy mind Magyarországnak, mind Ausztriának kormánya, azonos szövetségi javaslatot — részleteikben is azonosat — terjeszt a két ország illető országgyűlése elé; s a harmadik az, hogy ha a két ország illető országgyűlése elfogadja, akkor jön létre a szövetség, egyébként nem.

S a mit a sokszor, mindenki által, a tisztelt miniszterelnök úr által is idézett 68. §. tartalmaz, az azután teljesen világos: hogy a mennyiben az 58. és 61. §-okban foglalt feltételek nem teljesíttetnének, ha az azokban felszámlált tárgyak felett az egyezkedés nem sikerülne, az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja, minden joga e részben is érintetlen marad.

Azt kérdezem a t miniszterelnök úrtól: így van-e ez? És azt kérdem a t. miniszterelnök úrtól és társaitól, hogy azok után, a mik a legutóbbi időben történtek e kérdésben, vajjon meg van-e bennük a tökéletes szándék, megérteni a tiszta magyar nyelvet, mint törvényt s annak igaz értelmét tolmácsolni itt is, alkotásaikban is, a korona előtt is? És azt kérdem, hogy ha ők is igy értik a törvényt, mint mi, mint mindannyian, mint minden tanár és minden tanuló is az országban, de talán az országon kivül is, vajjon szándékában áll-e a t. miniszteriumnak ugyanezt a törvényt megtartani úgy, a miként ez a törvény meg van alkotva? Mert erről van szó ma elvégre is, nem másról.

De a t. miniszterelnök úr azt mondta szeptember 6-án, hogy az 1898 : I. törvényczikket is meg akarja ő tartani ebben az állásában. Igaz, az is a bevezetésében hivatkozik az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ára; de a 3. §. 3-dik kikezdése azután világosan megmondja, a mint lesz szerencsém felolvasni, hogy, ha május elsejéig a monarchia két állama törvényhozásai elé nem terjesztetnének az illető javaslatok, akkor a kormány az országnak fentartott törvényes, önálló intézkedési jognak lehetőleg állandó szabályozása iránt fog javaslatokat terjeszteni, még pedig oly időben, — az én bizalmatlansági indítványomnál ez egyik leglényegesebb momentum — mondom, oly időben, hogy ez a szabályozás még 1898. deczember hó 31-ike előtt törvényerőre emelhető legyen. Most már szeptember hó vége felé járunk; három hónap volna hátra. E három hónap alatt költségvetést kellene csinálni; a felhatalmazást a kormányzatra meg kellene adni; egyéb sok tárgy várja a törvényhozás elintézé-

Digitized by Google

sét; ünnepek előtt állunk stb. Már most mi a kormánynak szándéka? Mi a számítása? Mit akar ezen három hónap alatt csinálni? *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Akármikép tervezi a kormány ezen kérdések megoldását, a banktügyre nézve intézkedni kell; az Ausztriával kötendő kereskedelmi szerződés tárgyában külön vámterület esetén is intézkedni kell; autonóm vámtarifatörvényt hozni kell; az érme- és pénzrendszer kérdésében, a bankadósság kérdésében, a melyek a javaslatban érintve vannak, a fogyasztási adók, a szesz-, czukor-, sörtermelési és fogyasztási adó kérdéseiben, a függő államadósságok és a valutának igen nehéz kérdésében január 1-je előtt, — ha a kormány az ország érdekeinek megfelelően, komolysággal és kötelességérzettel akar eljárni, — intézkednie kell. *(Úgy van! Úgy van! a szélső-baloldalon.)*

Hiszen mindezek, mondhatnám rendes viszonyok közt, majdnem évekre terjedő munkát adnak a törvényhozásnak! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És hát mit akar a kormány? Miféle számítással véli azt elérhetni, hogy deczember 31-ig az 1898 : I. törvényczikknek eleget tudjon tenni, ha ugyan — még ezt is merem kérdezni — eleget akar tenni? Erre nézve felvilágosítást a kormány nem adott. A mi álláspontunk ismét nem lehet más, még legjobb akaratunk mellett is, — feltéve, hogy az ország alkotmányához, törvényeihez hívek akarunk maradni — mint a külön vámterület, vámvonal és önálló vámtételek felállítása. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Még ha akarjuk, sem lehet más a mai viszonyok között, hacsak a törvényt és az alkotmányt durván megsérteni nem akarjuk. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most ellenvetéseket hoznak fel e felfogás ellen. Készítik a közhangulatot; eszméket dobálnak ki a közönségbe, hogy a közönség szokjék hozzá azon eszmékhez, melyek hamisak, a melyek a nemzet ámítása czéljából költettek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Eszméket dobálnak, hogy a közönség szokja meg a gondolatot, hogy aztán majd az álnok gondolatok alapján az azoknak megfelelő javaslat ne tünjék fel előtte oly ridegnek és durvának. *(Úgy van! (Úgy van! a szélső baloldalon!)* Készülnek az ellenvetések; hallom töredékesen; hallottam itt is, de látom a sajtóban napról-napra. Az egyik ellenvetés pedig az, — és a t. miniszterelnök úr, legalább szeptember hó 6-iki felszólalásából következtetve, ezen ellenvetésre nagy súlyt fog fektetni — hogy az 1867 : XII. törvényczikk 28. §-ában, valamint az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ának 3. pontjában nincs benne az, hogy külön vámterület állíttassék fel az esetre. Nincs benne, tehát az kategoricze nem kötelező ránk nézve. Hát, t. miniszterelnök úr, előbb figyelmébe ajánlom azt, hogy miután a törvény maga két alternativát állít fel — mert többet fel se állíthatott, mert több nincs — tudniillik vagy szövetségi szerződés útján közös vámterület, vagy ha az nem sikerül, az önálló vámterület: ennélfogva, ha az egyik nem sikerül, akármi van, vagy akármi nincs a törvényben, józan eszű ember előtt nem következhetik más, mint a másik alternativa. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Minden ellenkező magyarázata a sajtónak vagy másnak, vagy pajzán játék a fogalmakkal, vagy rossz indulatú ámítás a nemzettel szemben. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Más nem lehet, mert a mint a törvény kimondja azt, hogy az ország a maga függetlenségénél fogva állíthat fel önálló vámterületet, önálló vámvonalat, de erről kész lemondani érdekei alapján, de csak egy időre, de csak szövetségi szerződés mellett: ha az a szövetségi szerződés létre nem jött, vagy nem jön, akkor egyéb magyarázat itt lehetetlen. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Minden más magyarázat, ismétlem, vagy pajzán, gyermekes játék a fogalmakkal — és majd még később is fogom ismételni, ha nem lehet előle kitérni, — vagy rosszlelkű ámítás a nemzettel szemben. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A második ellenvetésem majd az lesz, — és ez már javában folyik, — hogy sippal, dobbal és trombitával kürtöltetik úgy a hazai, mint a külföldi sajtó bizonyos közegeivel világgá, hogy a 67-es alkotások lényege, természete és alapelve hozza magával, hogy a mint a miniszterelnök úr szokta mondani, a gazdasági kapcsolat meg ne szakíttassék, zavartalanúl fennálljon Ausztria és Magyarország között.

Arra kérem én a t. miniszterelnök urat, hisz annyi műszavunk van már nekünk, alkotmányosságunk sántikáló évtizedei folyamán annyi jött létre, hogy felesleges, hogy a miniszterelnök úr újabb közjogi és alkotmányjogi műszavakat csináljon, különösen olyanokat, a melyeket megmagyarázni nem is tud, de nem is akar. Hát mi ez a gazdasági kapcsolat? Hiszen gazdasági kapcsolatban vagyunk mi Japánnal is, hiszen gazdasági kapcsolatban akarunk mi maradni Ausztriával is. De ismétlem, hogy ő a gazdasági kapcsolat szavát használta arra a czélra, hogy a 67-es alkotások lényege, természete és alapelve hozza magával, hogy a Magyarország és Ausztria között meg ne lazuljon és háborús állapotra ne vezessen. Ez a második nagy ellenvetés.

Én erre azt felelem a t. miniszterelnök úrnak, s ezt a szerény nézetemet ajánlom a t. kabinetnek és a t. többségnek is megfontolásra, hogy a 67-es törvényeknek sok mindenféle czéljuk lehetett és lehet, de az sohasem volt és sohasem lebegett alkotóik szeme előtt, hogy azok a törvények valamikor hamisan magyaráztassanak és hajtas-

Digitized by Google

sanak végre, és hogy ha az ország érdeke követeli, azokról gyáván lemondjanak, s a törvényhozás azok megsemmisítésére törekedjék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azok alkotói ezt sohasem tervezték és ismétlem: azon törvényeknek sohasem lehetett céljuk, alapelvük és rendeltetésük, hogy hamisan magyaráztassanak és az ország kárára alkalmaztassanak.

De azt is mondta a t. miniszterelnök úr, hogy az ország anyagi érdekeit megölné, veszélybe döntené, tönkretenné az a politika, a melyet mi nem is önkéntes elhatározásuknál fogva, hanem az alkotmány és hazafias kötelesség parancsánál fogva követünk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Bocsánatot kérek, t. miniszterelnök úr, én megengedem, hogy átmenetileg, pillanatnyilag a a dolgok egy új rendje talán anyagi hátrányokat okozna az országnak, talán okozna egyeseknek, talán okozna Ausztriának is; de akkor, mikor az alkotmány fentartásáról, mikor a törvények végrehajtásáról van szó, akkor ezt a érvet figyelembe venni nem lehet, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* nem szabad. Mert a ki a törvényt sérti, bármi okból sérti, sérti azt azzal, és ha az ország kormánya teszi azt, ha az ország kormánya az, mely az alkotmány világos rendelkezéseit lábbal tapossa azért, mert szerinte anyagi érdekek veszélyeztetése következnék a törvény megtartásából: akkor az a kormány oly példát mutat az élő társadalomnak is, a következő nemzedéknek is, a mely alól menteni nem lehet soha, s a mely példa után azt a kormányt, ha a nemzet minden erőivel szabadon rendelkeznék, a legsúlyosabban ítélő biró elé kellene állítani. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De mit jelent az az érv, t. miniszterelnök úr, hogy az ország érdekeit a törvény megtartása tönkreteszi? Semmit sem jelent egyebet, mint azt, hogy a mának a jólétéért adjuk oda a holnapit, a mi kényelmünkért adjuk oda a nemzet jövendőjét, anyagi érdekeinkért alkotmányos jogainkat. Ebbe mi nem megyünk bele, t. miniszterelnök úr. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha a kormány és a többség ezen a téren akar velünk harczot folytatni, akkor az a harcz rá nézve nagyon szomorúan fog végződni és semmiféle bizalmi nyilatkozat és demonstráczió ennek a kabinetnek segíteni nem fog. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert akkor, mikor arról van szó, megtartsuk-e az alkotmányt, akkor mi az opportunizmus kicsinyes mezejére átterelni ezt a kérdést nem engedjük. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Bármily nagy legyen a többség, bármily szerény a kisebbség, ennek a kisebbségnek lesz ereje megmutatni, hogy arra a térre ezt a kérdést átjátszani nem engedi. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De nem vádolom én a kabinetet forma szerint olyan dolgokkal, melyek bekövetkezésétől csak félünk, de melyek még be nem következtek. Mert, ha bekövetkeztek volna azok, a melyek bekövetkezésétől félünk, akkor indítványunkban vád alá helyeznők. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Bizalmatlansági az inditványunk azért, mert némi alaki mentsége van a kabinetnek abban, hogy pár nap mulva össze ül a Reichsrath, talán az segít, s a kalendáriumból nem lehet kihúzni a deczember 31-ikig terjedő napokat, mert még nem folytak le. Hanem a mi bizalmatlanságunk azon alapszik, hogy kérdeznünk kell, — minthogy az idő végefelé jár, az ország érdekei sürgősen intenek, parancsolnak, követelnek megfelelő intézkedéseket, törvényeink s alkotmányunk érvénye kérdésben áll, kérdésben áll az, hogy az idő elteltével nem befejezett tények elé állítja-e a kormány a nemzetet, irtózatosan befejezett tények, nagy erkölcsi, politikai és anyagi kérdések elé — kérdeznünk kell tehát, mi a kormánynak programmja. Valóban én nem tudok erre példát, hogy egy nemzet olyan nagy érdek előtt állva, mint állunk mi, az intézkedések utolsó napjai felé közelgetve, megtürhetett volna egy olyan kormányt, mely akkor sem mondja meg mit akar, mit fog s mit tud tenni. *(Igaz! Úgy van! a szélső-balon.)* Szeptember 6-án azt mondta a miniszterelnök úr, még nem látja nyilatkozat szükségét, még nem mondhatja meg, hogy mit csinál, mert hiszen szeptember 26-ikán ül össze a Reichsrath, majd azt várja meg, hogy azok mit csinálnak.

Bocsánatot kérek, t. miniszterelnök úr, hogy egy ország, mint a mi országunk, nemzet, a minő a mi nemzetünk, a maga legfontosabb életérdekei felett való elhatározást, de nem is elhatározást, hanem érdekei megóvásáról való értesülést attól tegye függővé, hogy egy más nemzet törvényhozása mikor mit csinál, vagy mit nem csinál, az mégis az erkölcsi lehetetlenségek közé tartozik.

Erkölcsi lehetetlenség az, hogyha a Reichsrathtól kell nekünk és kell Magyarország miniszterelnökének megkérdeznie, hogy a magunk érdekeit hogyan fogjuk megvédeni és addig nem jöhetünk tisztába a magunk kormányával annak programmjára nézve, a míg a Reichsrath szeptember 26-án össze nem fog ülni és 27-én ki nem dobálja tagjait a maga kebeléből, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* ha attól van függővé téve az, hogy Magyarország törvényhozása értesüljön arról, hogy Magyarország törvényhozása tudja meg, hogy mit akar a kormány a nemzet legfontosabb érdekeiben. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azt mondja a t. miniszterelnök úr, ha majd a Reichsrath nem intézkedik, vagy nem úgy intézkedik, a hogy kellene, vagy nem úgy intézkedik, mint lehetne, akkor előterjeszti javaslatát, a melyben álláspontja az 1867. és az

Digitized by Google

1898., de egyáltalában nem az, melyet Kossuth Ferencz a magáénak tart. Hát nem az. Hát akkor micsoda? Hát mi az az 1867 : XII. tcz. 68. §-a és az 1898-iki törvény? Mondja meg a miniszterelnök úr, vagy kérje meg az igazságügyminiszter urat, mondja meg az. *(Derültség és felkiáltások a szélső baloldalon: Jó helyre utalja!)* Mi hát akkor? Ezzel akarunk mi tisztába jutni.

De hát, t. ház, fájdalom, mi azzal bizony tisztában vagyunk. Mert ha a kormány egyenes úton járna, ha azt akarná csinálni, a mit beszél, vagy azt mondaná meg, a mit csinálni akar, akkor nem kellene ilyen kétértelmű dolgok mögé bújnia, akkor nem kellene várakoztatnia, halogatnia napról-napra, hétről-hétre, nem kellene tanácskozásokat titkon folytatni a monarchia mindkét államának nem is egy városában. Akkor a nemzet tisztában volna arra nézve, hogy a kormány mit akar, mit tart kivihetőnek, mihez köti állását, mihez kapcsolódnak a felelősségének érzete és hazafiságának parancsa. Ezt tudnánk. De mi nem tudjuk. Nem tudjuk pedig azért, mert fájdalom, mi abban a meggyőződésben vagyunk és az utóbbi idők minden akcziója, minden nyilatkozata, minden jelentősége feljogosít minket abban a fájdalmas meggyőződésben lennünk, hogy a kormány nem meri, nem akarja ma még lerántani a leplet a maga propoziczióiáról. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Megvárja, míg az idő letelik, a melyben intézkedhetnék és egy megmásíthatatlan kényszerhelyzet elé akarja állítani a nemzetet a legfontosabb kérdésben, a mely évek óta csak felmerülhetett. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Addig üres szavakkal ámít bennünket, utalásokkal él, meg nem történő, vagy meg nem történhető intézkedésekre addig készíti, puhítja és inficziálja a közgondolkozást, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* félrevezeti sajtója útján még a maga híveit is; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert hiszen még a saját hívei, a kiknek többségében még ma talán bizalom nyilvánúl a miniszterelnök iránt, sem tudják, hová evez a kormány és hová vezeti az ország hajóját. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Bécsbe!)* De mi ily jövő elé nem mehetünk. Mi oly kabinet iránt bizalmat nem táplálhatunk, mely az országot abba a helyzetbe juttatta, mely sokkal rosszabb is lesz, napról-napra rosszabb lesz, ha e kabinet kezeiben marad még tovább is az ország ügyeinek vezetése. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Előttünk a múltnak szomorú és elijesztő példái vannak. A mi alkotmányunk a megírt törvénykönyvekben mindig tisztában volt. A nemzet világos pillanataiban mindig gondoskodott arról, hogy az ország jogait, a nemzet érdekeit és méltóságát törvényhozás útján megvédelmezhesse. De jöttek kormányok, fájdalom, jöttek nemzedékek is, a melyek pillanatnyi érdekből, sokszor magánérdekből, elnézték azt, hogy az ország legnagyobb jogait és a nemzet méltóságát biztosító törvények vagy egyáltalában ne hajtassanak végre, vagy hamisan, a nemzet érdekeinek ellenére hajtassanak végre. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Törvényünk tiszta volt, a tanintézetek katedrái önérzettel hirdették, hogy a magyar nemzetnek minő alkotmánya van és az életben és a gyakorlatban 2—3 századon keresztül gyáva kormányok és gyakran hitvány nemzedékek a megírt, az élő törvényt halálra engedték sorvadni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Törvényeink megvoltak, de törvényeinknek megfelelő jogaink, hatalmunk és méltóságunk nem volt.

A multnak ez az elijesztő példája int most minket arra, hogy hasonló kisérletet ennek a kabinetnek ne engedjünk meg. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Vagy legyen törvénye az országnak, de az éljen és azt a koronától kezdve le az utolsó állampolgárig mindenki, tehát a miniszterek is kötelességüknek tartsák végrehajtani, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* vagy vallja be ez a kabinet őszintén és nyíltan, hogy ő sem nem kész, sem nem képes az ország alkotmányát a viszonyok közt megvédelmezni.

Mondhatják önök nekünk, a mint sajtójukban mondják is, hogy mi régi gravaminalis, sérelmi politikat űzünk. Nem űzünk t. miniszterelnök úr. De mikor mi napról-napra látjuk, hogy az országnak önök által oly szentnek tartott alkotmányát ép önök respektálni nem akarják, nem tudják, vagy nem merik; mikor mi a törvények megtartását követeljük, a törvények végrehajtásának elhanyagolása, vagy meghamisítása miatt panaszkodunk, az nem az a sérelmi politika, a melyet gúnyolni lehetne, vagy gúnynyal szabad volna illetni, mert, ha a törvényhozás odáig sem tud eljutni, hogy saját országunk törvényeinek megtartását biztosítsa a nemzet számára, akkor minek ez a törvényhozás? Akkor jobb, ha nyíltan beszélünk és — bocsánatot kérek, hogy egy idegen ország ügyeiről emlékezem meg — bármilyen szomorúak, bármilyen sajnálatosak és visszataszítók azok a jelenetek, a melyek a szomszédos Ausztria törvényhozásának képviselőházában a mult időkben lefolytak, de mégis tisztességesebbek, mint ámitással, alattomban . . . *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* Mert mi ezt nem akarjuk, mert mi nyílt és őszinte politikát akarunk, mert az országnak legnagyobb anyagi és legfenségesebb alkotmányi érdekei forognak most koczkán és mert a kabinet megmutatta már a mult évben, de ebben az évben is, hogy ezen érdekeinket megóvni nem képes, azért ajánlom indítványom elfogadását. *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon, a szónokot számosan üdvözlik.)*

Digitized by Google

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! Eötvös Károly t. képviselő úr indítványának indokolását azzal végezte, hogy ajánlotta annak napirendre tűzését. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem azzal végezte! Zaj.)* Én tisztelettel kérem a házat, méltóztassék ezen indítványt tárgyalásra nem kitűzni. *(Zaj balfelől.)* Nem látom, t. ház, indokoltnak, hogy a kormány iránti bizalmatlansági nyilatkozat felett egyáltalában tárgyaljon a ház. *(Derültség a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Nem látom fenforogni az okokat, a melyeknél fogva vádolható volna a kormány, melyért ennek folytán bizalmatlanság iránta kifejeztethetnék ezen kérdésben, melyről most szó van.

T. ház! Szorosan véve, ezen mai indokolása ezen indítványnak, egy hosszú vita befejezéseül, zárbeszédeül volna tekinthető. *(Felkiáltások a szélső baloldalon. Csak kezdete! Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Hiszen hosszan tárgyalva a felett, hogy a következő ülésekben mit tárgyaljunk, szorosan véve csak ezzel a kérdéssel foglalkoztak és nem látom kizárva a lehetőségét annak, hogy talán még ismételten is fogunk foglalkozni *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Fogunk!)* és mert még fogunk, a mint a közbeszóló képviselő urak is mondják, méltóztassanak nekem megengedni, hogy én nagyon röviden foglalkozzam és pediglen röviden azért, mert a multban volt alkalmunk nyilatkozni, kilátásba helyezésével, hogy fogunk még nyilatkozhatni és ez alkalommal elégnek tartom azt, hogy kijelentsem, miszerint téved Eötvös képviselő úr akkor, midőn azt akarja az eddig történtekből kimagyarázni, hogy a kormány akár az 1867: XII. törvényvényczikk 68. §-át, akár pediglen az 1898. törvényczikk 3. §-ának a javaslatok beterjesztésére vonatkozó részét kijátszani, megkerülni, vagy mellőzni akarja. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)*

T. ház! Mi egész tisztán, határozottan tudjuk azt, mit akarunk. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Mondják meg!)* Óhajtjuk, akarjuk, az ország érdekében levőnek tartjuk és ezt már ismételten elmondottuk, hogy azon javaslatok, melyek már gondolom április óta a ház asztalán feküsznek, abban a formában, abban az értékben, abban az irányban, a mint azok beterjesztettek, letárgyaltassanak, törvényerőre emelkedjenek; *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* mert Magyarország érdekében levőnek látjuk azt, Magyarország gazdasági érdekeire való tekintettel felette fontosnak és óhajtandónak. Már most, t. ház, ezt óhajtjuk, ezt akarjuk. Az Ausztriával létrejött előzetes megállapodás, melyre minket épen az 1867: XII. törvényczikk rendelkezései utasítanak, melyre minket utasít az utolsó kereskedelmi szövetségre vonatkozó törvény, végre, a melyre útasít az 1898: I. törvényczikk. Már most az osztrák Reichsrath a legközelebbi napokban összejön, reménységemet kell, hogy kifejezzem arra nézve, hogy ezen javaslatok ott is érdemleges tárgyalás alá vétessenek. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Ily körülmények közt nem mondhatok egyebet mint, hogy ezt akarom, ezt óhajtom, az ország érdekében ezt tartom legelőnyösebbnek. Már most, t. ház, ily körülmények között honnan veheti a jogot a képviselő úr arra, hogy bizalmatlansággal támad meg azért, mert mi szem előtt tartjuk azt, a mit a törvény nekünk előír. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondás a baloldalon.)* Arra a hipotézisre, hogy esetleg Ausztriában a Reichsrath nem fog tárgyalni, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Biztos!)* programmot — méltóztassanak megengedni — tőlünk nem kívánhatnak; hipotézisekre programmot alapítani nem lehet. Ha esetleg előállana azon körülmény — és e tekintetben nem sok időt kell, hogy kivárjunk, — hogy Ausztriában mégis az érdemleges tárgyalása a beterjesztett javaslatoknak lehetetlen lesz, igenis a kormány kötelességének fogja tartani az 1867: XII. törvényczikk 18. §-ában előírt jognál és megállapításoknál fogva figyelembe véve az 1898: I. törvényczikket, az országnak kellő javaslatokat, az önálló, állandó berendezkedésre javaslatba hozni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélső baloldalon.)*

Ma, mikor még egy hipotézissel állunk szemben, ezen javaslatok részleteit nem ismertetjük, mert ezen javaslatok ez idő szerint természetesen elkészítve sincsenek. Ily körülmények közt pedig nem látom jogosúltságát, nem látom indokoltságát előzetes eshetőségekkel szemben, bizalmatlansági indítványnak; kérem a t. házat, méltóztassék ezen indítványnak napirendre tűzését, illetőleg érdemleges tárgyalását el nem határozni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Eötvös Károly: T. ház! A t. képviselőház kegyes engedelmével csak pár megjegyzést tennék a t. miniszterelnök úr beszédére . . .

Elnök: Kérem, a t. képviselő úr magyarázhatja szavait, a személyes megtámadásra válaszolhat, de a ház nem adhat engedélyt . . .

Tóth János: Személyesen megtámadta!

Elnök: Kérem, én nem kérdezem a közbeszóló képviselő urat. *(Derültség.)* Ilyen czímen méltóztassék tehát szólni, mert a ház csak arra adhat engedélyt, hogy eltérjen a tárgytól.

Eötvös Károly: Személyes megtámadtatás czímén nem, hanem félreértett vagy félremagyarázott szavaim helyreigazítása czímén kérek szót.

A t. miniszterelnök úr épen felszólalásának végén akként definiálta a kormány álláspontját, hogy ha a Reichsrathban nem történnek meg az, a mit vár, akkor a kormány állandó és önálló

Digitized by Google

intézkedésről fog ezen kérdésekben a törvényhozás elé javaslatot terjeszteni. Önálló és állandó intézkedésről! Minthogy pedig a t. miniszterelnök úr szeptember 6-án, de máskor is kijelentette, hogy az az intézkedés pedig egyáltalán nem az lesz ám, a mit mi az 1867 : XII. törvényczikk és az 1898 : I. törvényczikk alapján egyedül tartunk lehetőnek, ennélfogva a bizalmatlanságra a t. miniszterelnök úrnak ezen újabb kijelentése még nagyobb okot ad, mert most még kevésbbé tudjuk, valamint ő sem tudja, hogy voltaképen mi lesz hát az a javaslat. Mert önálló javaslatot képzelek, de állandó javaslatot, vagy állandó intézkedést akkép, hogy az az ausztriai viszonosságból, vagy a Reichsrath később bekövetkezhető vagy be nem következő elfogadásától legyen függővé téve, nem; ilyen intézkedést állandónak mondani, ez az, a miről ismét azt mondom, hogy gyermekes játék a szavakkal vagy — nem szeretem kimondani, erős szó — rosszindulatú ámítás. Ez csak megerősített engem abban, hogy bizalmatlan legyek a kabinet iránt, azért kérem indítványomnak napirendre kitűzését. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Következik a szavazás. A kérdés az: kitűzi-e tárgyalásra a ház az indítványt, igen van nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik kitűzik tárgyalásra, álljanak fel. *(Megtörténik.)* Kisebbség. A ház nem tűzi ki tárgyalásra. *(Élénk éljenzés a jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Hoch!)*

Következik már most, az elhalasztott névszerinti szavazás a napirend meghatározása felett. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* A mint bölcsen méltóztatnak emlékezni, több, mint húsz képviselő névszerinti szavazást kért; több, mint húsz képviselő pedig a szavazás elhalasztását kérte, ennélfogva a szavazás el lett halasztva. A szavazás tehát most tartandó meg.

Miután névszerinti szavazásról van szó, kihúzom a betűt: D betű. A kérdés az lesz, elfogadja-e a ház a napirendre vonatkozó miniszterelnöki indítványt, igen vagy nem?

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom.

A szavazás kezdődik. A névsort olvassa gróf Esterházy Kálmán, a távollevőket jegyzi Dedovich György, az igennel szavazókat jegyzi Nyegre László, a nemmel szavazókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort):*

»Igen«-nel szavaztak: *Darányi Ignácz, b. Dániel Ernő, Dániel Márton, gr. Dégenfeld Lajos, Dobóczky Ignácz, Domahidy Viktor, Dókus Ernő, Dósa Elek, Darvas Béla, Emmer Kornél, Engelmayer József, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Éder Ödön, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Farbaky István, b. Fejérváry Géza, Fejérváry Károly, Fest Lajos, b. Fiáth Miklós, Fischer Sándor, Földváry Mihály, Földváry Miklós, Fridecsky Timót, gr. Forgách Antal, Gajáry Géza, Gajáry Ödön, Goldis József, Gombos Béla, Görgey Gyula, Grünzenstein Béla, Gromon Dezső, Gyárfás Endre, Hajdu József, Halassy Gyula, Halász Zsigmond, Harsányi József, Hegedüs Béla, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Hegedüs Lóránt, Issekutz Marcell, Ivánovits Iván, Janicsáry Sándor, Janits Imre, Jovanovich Szilárd, Justh Ferencz, Josipovich Imre, Király Ferencz, Kiss Ferencz, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Kola János, Konkoly-Thege Miklós, Kovácsy Sándor, Kozma László, Kőszeghy Sándor, Kristóffy József, Kubinyi Andor, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Latinovics Pál, Láng Lajos, Lehóczky Antal, Leidenfrost László, Légrády Károly, Lévay Lajos, Lónyay Géza, Luppa Péter, Lázár György, Maléter Zoltán, Mara László, Matlekovics Sándor, Mayer Károly, Márkus József, Melzer Vilmos, Miklós Ödön, Molnár Antal, Molnár Béla, Mandel Pál, Nagy Mihály, Nedeczey János, Neiszidler Károly, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, Nyegre László, Ortutay Gyula, Ország Sándor, Osztrolucsky Miklós, Pap Géza, Pap Samu, Perczel Béni, Perczel Dezső, b. Perényi Zsigmond, Piukovich József, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Pogány Károly, Pulszky Ágost, Purgly Sándor, Popovics Vazul István, Radocza János, Radó Kálmán, Radvánszky György, Ragályi Béla, Rakovszky Géza, Ráth Péter, Rétyi Mihály, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rónay János, Rudnyánszky Béla, Ruffy Pál, Sámuel Lázár, Sándor József, Schmidt Gyula, Schwicker Henrik, Simó Lajos, Smialovszky Valér, b. Solymossy Lajos, Szabó Imre, Szaplonczay Miklós, Szájbely Gyula, Szentiványi Kálmán, Szentpály Jenő, Széchényi József, Székely György, Széll Kálmán, Szily Pongrácz, Szinyei-Merse Pál, Szivák Imre, Szőts Pál, Szuhányi Ferencz, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv, gr. Széchenyi Tivadar, Tarajossy Sándor, Telecsky Kristóf, Telegdy József, gr. Teleki Sándor, Tolnay Lajos, Török Bertalan, Tuba János, Urbanovszky Ernő, Várady Gábor, Vermes Béla, Végh Arthur, Viszoris Miklós, Vojnics Sándor, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Aidinger János, Amon Ede, Arányi Miksa, Adamovich Béla, Babics József, b. Bánffy Dezső, Bedő Albert, Beles János, Belitska Béni, Benke Gyula, Beöthy Algernon, gr. Berchthold Arthur, Bernády György, Berzeviczy Albert, Bessenyei Ferencz, Bezerédj István, Béldi László, Bónis István, Bruckner Vilmos, gr. Csáky Lajos, Csernátony Lajos.*

Digitized by Google

»Nem«-mel szavaztak: *Farkas Balázs, Frey Ferencz, Gulner Gyula, Györy Elek, Hock János, Holló Lajos, Horánszky Nándor, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár, Jeszenszky Ferencz, Juriss Mihály, Kállay Lipót, Kossuth Ferencz, Kubik Béla, Lakatos Miklós, Leszkay Gyula, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Major Ferencz, Meskó László, Mesőssy Béla, Mülek Lajos, Nagy Gyula, Pichler Győző, Polczner Jenő, Polónyi Géza, Rátkay László, Szinay Gyula, Szluha István, Tomcsányi László, Tóth János, gr. Apponyi Albert, Barabás Béla, Beniczky Árpád, Bernáth Béla, Bolgár Ferencz, Csávolszky Lajos.*

Távollevők: *Dániel Gábor, Demkó Pál, Dóssa Endre, Dörr Soma, Egyedi Arthur, Endrey Gyula, Enyedy Lukács, Eötvös Károly, gr. Esterházy Mihály, Eggensdorfer Sándor, Farbaky István, Farkas Balázs, Farkas József, Fáy István, Ferlitska Kálmán, Feszty Béla, Fluger Károly, Förster Ottó, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Gráfl Andor, Groisz Gusztáv, Györffy Gyula, Gyurgyevics Vazul, br. Harkányi János, Hentaller Lajos, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Hodossy Imre, Horváth Ádám, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Hulényi Győző, Jagics József, Jovanovits István, Jónás Ödön, b. Jósika Gábor, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Lajos, Kabos Ferencz, Kalocsay Alán, Kammerer Ernő, gr. Karácsonyi Jenő, Kardos Kálmán, Kálmán Károly, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gr. Károlyi Sándor, b. Kemény Ákos, b. Kemény Endre, Kemény Pál, Kende Béla, Kiss Albert, Kolossváry-Kiss István, Komjáthy Béla, Komlóssy Ferencz, Konkoly-Thege Sándor, Kornis Ferencz, Kovács Pál, Kubina József, Kubinyi Géza, Kulmann János, Kiss Oszkár, Kosovac Fridolin, Krajácz László, Krajcsovics Sándor, Latinovics Pál, Lánczy Leó, László Mihály, Lázár Árpád, Lázár Menyhért, Lepsényi Miklós, Lits Gyula, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lukács László, Lobmayer Antal, Madarász József, Magyary-Kossa Géza, Makfalvay Géza, Marjay Péter, Matuska Péter, Meltzl Oszkár, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezei Mór, Mihályi Péter, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Károly, Mócsy Antal, Münnich Aurél, Majstorovics Mózes, Maseg Lipót, Milekics Czirill, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, b. Nopcsa Elek, Nedeljkovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Olay Lajos, Oláh József, Óváry Ferencz, Papp Elek, Páder Rezső, gr. Pejacsevich Arthur, Pildner Ferencz, Polyák Béla, Psik Lajos, Putnoky Mór, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Rakovszky István, Reiter János, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Roszival István, Ratkovics Iván, Sághy Gyula, Schmidt Károly, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Sréter Alfréd, Sturmann György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszlav, Szabó István, Szalay Károly, Szemere Attila, Szende Béla, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Szerb György, gr. Széchényi Aladár, Szivák Imre, Szögyény László, gr. Sztáray Gábor, Takácsy Sándor, Tallián Béla, gr. Teleky Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki Samu, Thaly Kálmán, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkai Miklós, Tibád Antal, gr. Tisza István, Tisza Kálmán, Trauschenfels Emil, Telecsky Plátó, Tomasics Miklós, Tüköry Alajos, Urányi Imre, Vargics Imre, gr. Vay Ernő, Városy Gyula, Veszter Imre, Visontai Soma, Vörös László, gr. Vass Béla, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zicky Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, Zmeskál Zoltán, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Antal Pál, Apáthy Péter, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Ágoston József, Angyal József, Adamovich Iván, Babó Lajos, Balogh Kálmán, Balogh László, Barcsay Domokos, Barcsay Kálmán, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bausznern Guidó, Beksics Gusztáv, gr. Benyovszky Sándor, Berger Ignácz, gr. Bethlen Balázs, Binder Vilmos, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Blaskovics Sándor, Boda Vilmos, Bogyay Máté, Bornemisza Ádám, Brázay Kálmán, Brennerberg Gyula, Buzáth Ferencz, Bartha Miklós, Barisics Milán, Barlovics István, Benák Károly, Capdebo Ferencz, Chernel György, Chorin Ferencz, Crausz István, gr. Csáky Albin, Csávosy Béla, Ciráky Ferencz, Csincsek Flórián.*

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredménye a következő. *(Halljuk! Halljuk!)* Igazolt képviselő van 451. Elnök nem szavazott. Igennel szavaztak 182-en. Nemmel szavaztak 37-en. Távol volt volt 231. A többség 145. Ennélfogva az indítvány elfogadtatott. Ez a javaslat formaszerinti elintézése; a határozat maga végrehajthatatlan, mert tekintve tartalmát, idejét múlta. Ennélfogva a következő ülés napirendjére nézve teszek javaslatot. Tekintettel a holnap tartandó requiemre, javaslom, hogy a ház holnap ne tartson ülést.

A hétfőn tartandó ülésre nézve pedig, miután a miniszterelnök úr és a belügyminiszter úr bejelentették, hogy bizonyos interpellációkra válaszolni fognak, nevezetesen a belügyminiszter úr válaszolni fog gróf Apponyi Albert interpellációjára a választási törvény reformja tárgyában, ugyancsak a belügyminiszter úr Mócsy Antal interpellációjára a rendőrség mulasztása

Digitized by Google

tárgyában és végre a miniszterelnök úr Visontai Soma interpellációjára az orosz czár békemanifesztuma tárgyában.

Javaslom, hogy a hétfőn 11 órakor tartandó ülés napirendjére ezen válaszok tüzessenek ki. Hozzájárúl a ház? *(Igen!)* Ezt tehát mint határozatot kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik déli 12 óra 5 perczkor.)

328. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 26-án, hétfőn,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Király nevenapja. — Kérvények bemutatása. — Gróf Apponyi Albert levele távolmaradása tárgyában. — Igazságügyi bizottság jelentése az Erzsébet királyné emlékéről szóló törvényjavaslat tárgyában. — Napirend. — Belügyminiszter válaszol: *a*) Apponyi Albert grófnak a kormányhoz intézett interpellációjára, a választási törvény reformja tárgyában; *b*) Mócsy Antal interpellációjára, a rendőrség mulasztása tárgyában. — Miniszterelnök válaszol Visontai Soma interpellacziójára, az orosz czár békemanifeszuma tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 11 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Nyegre László, a javaslatok ellen felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Perczel Béni jegyző: *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 23-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen? Ha nincs, a jegyzőkönyv hitelesittetik.

A belügyminiszter úr értesíti a házat, hogy ő Felsége, a király legmagasabb névünnepén, folyó évi október hó 4-én délelőtt 10 órakor a budavári főtemplomban ünnepélyes szent mise lesz.

Tudomásúl vétetik és a ház megbizza az elnökséget, hogy ő Felsége nevenapja alkalmából a képviselőház tiszteletteljes szerencsekivánatait a szokott módon ő Felsége elé terjessze. *(Általános helyeslés.)*

Bemutatom: a heves-szolnok-jászvidéki Tisza szabályozási társulatnak Kiss Ferencz képviselő által beadott kérvényét, az 1894 : III. törvényczikk módosítása iránt.

Noszlop- és Felsőiszkáz községeknek Meszlény Pál, —

Tarnabod községnek Dobóczky Ignácz képviselő által beadott kérvényeit, a földadó leszállítása s a tőzsdeadó behozatala tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom gróf Apponyi Albert képviselő levelét, a melyben kijelenti, hogy a fővárosból néhány napra távozik, és igy az interpellációjára ma adandó válasz alkalmával jelen nem lehet az ülésen.

Tudomásúl vétetik.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Nyegre László jegyző: Szivák Imre, az igazságügyi bizottság előadója!

Szivák Imre előadó: T. ház! Az igazságügyi bizottság a dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról szóló törvényjavaslatot tárgyalván, erről szóló jelentését (Irom. 464) tiszteletteljesen bemutatom azon kéréssel, hogy azt kinyomatni, szétosztatni és az osztályok mellőzésével napirendre tűzni méltóztassék. *(Helyeslés.)*

Elnök: T. ház! A jelentés ki fog nyomatni és szét fog osztatni. Azt hiszem, talán most tehetek mindjárt javaslatot a házban való tárgyalás iránt. Proponálom, hogy ez a csütörtökön tartandó ülésen tárgyaltassék és hogy tekintettel a törvényjavaslatnak a tárgyára, addig ülés ne is tartassék. *(Helyeslés.)* Méltóztatik ehhez hozzájárulni? *(Igen!)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! A magam részéről a legnagyobb szivességgel és készséggel

Digitized by Google

csatlakozom ahhoz, hogy e tárgy napirendre tűzessék és csütörtökön tárgyaltassék. Azt hiszem azonban, hogy, ha a t. ház folyton szünetel, üléseket nem tart, ez az adott viszonyok között rendkivüli súlyos mulasztás. Méltóztatik tudni, hogy ennek az országnak van egy élő törvénye, a mely a kormányt az 1898 : I. törvényczikkben kötelezi arra, hogy az önálló rendelkezések iránt javaslatokat terjesszen oly időben a képviselőház elé, hogy lehetővé tétessék az, hogy deczember 31-ig azok törvényerőre emelkedjenek. Én most nem foglalkozom bővebben ezzel a kérdéssel, csak konstatálom azt, hogy a kormány ez irányban abszolute semmit sem tett, sem javaslatokat nem terjeszt a ház elé, sem az előkészítő intézkedéseket nem foganatosítja, illetőleg azok is, a melyek már megkezdettek, félbenhagyatnak. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És, bármennyire nem illő is ehhez a napirendhez, a mely proponáltatik, mégis csak röviden jelezem, hogy a helyzetet semmi sem jellemzi jobban, mint az a közkézen forgó vers, a mely igy hangzik:

Bánffy Dezső azt izente,
Elfogyott a napirendje,
Ha még egyszer azt izeni,
Akkor neki el kell menni.

(Élénk derültség. Taps a jobboldalon. Közbeszólás jobbfelől: Szoboszlón húzták ezt!)

Lukáts Gyula: Hallgassanak! Majd én mindjárt elmondom a második strófát! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek, képviselő urak. Miután az én propoziczióm ellen felszólalás történt, kénytelen vagyok a házat megkérdezni, méltóztatik-e elfogadni az én propozicziómat, hogy kedden és szerdán ne tartassék ülés, s hogy ezen törvényjavaslat a csütörtökön 10 órakor tartandó ülésen tárgyaltassék? *(Igen!)* Tehát kimondhatom, hogy a ház kedden és szerdán nem fog ülést tartani, ellenben a csütörtökön tartandó ülésre, a mely 10 órakor, a rendes időben fog megnyittatni, egyedüli tárgyúl kitűzetik azon törvényjavaslat, a mely most terjesztetett elő.

Következik a napirend, és pedig elsősorban a belügyminiszter úr válaszol gróf Apponyi Albert úr hozzá intézett interpellácziójára a választási törvény reformja tárgyában.

Perczel Dezső belügyminiszter: Gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam a nyár folyamán, május hó 18-án tartott üllésben egy interpellácziót intézett az egész kormányhoz, a mely a következőleg szól *(olvassa)*:

»Szándékozik-e a kormány még ezen országgyűlés alatt a választási törvény reformjára, különösen pedig a választások szabadságának és tisztaságának biztosítására czélzó törvényhozási intézkedéseket, jelesen megtámadott választások ügyében a királyi kuria bíráskodására vonatkozó javaslatot a ház elé terjeszteni, még pedig olyan időben, hogy ezek a javaslatok az új általános választások előtt törvény erejére emelkedhessenek?«

T. ház! A mint olvastam, méltóztatik látni, ez az interpelláczió az egész kormányhoz volt intézve; erre nézve, minthogy az interpelláczió tárgyánál fogva a belügyi igazgatás ügykörébe tartozik, leszek bátor a kormány nevében a választ megadni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Méltóztatik tudni, t. képviselőház, a kormánynak e kérdéssel kapcsolatos kijelentéseiből, a melyek úgy az előző költségvetési vitákban, valamint egyes idevágó kérvényeknek tárgyalása alkalmával tétettek, hogy igenis, a kormány foglalkozik úgy az 1848 : V. törvényczikk, valamint az 1874 : XXXIII. törvényczikk revíziójának kérdésével. Foglalkozik vele úgy a választási cenzust illetőleg, ezen törvényeknek anyagi tartalmával, mint különösen a választási alaki eljárást illetőleg is és szándéka a kormánynak mind e kérdésekre nézve törvényjavaslatot bemutatni. Részletekre ezúttal nem terjeszkedhetem ki. Egyet azonban kijelentendőnek tartok, hogy a kérvénynyel megtámadott választások bíráskodása felett olyan eljárást, a minőt a ház által ismételten tárgyalt kuriai bíráskodásról szóló törvényjavaslat foglalt magában, nem szándékozik a kormány javaslatba hozni, hanem igenis javaslatba szándékozik hozni olyan objektiv és pártatlan módozatot, mely, azt hiszem, hogy képes és alkalmas lesz a ház minden oldalán teljes megnyugvást előidézni. *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Mikor?)* Az időre nézve nem vagyok abban a helyzetben s a kormány sincs abban a helyzetben, hogy már most nyilatkozzék *(Felkiáltások a baloldalról: A jövő században!)* és hogy azt úgy oda állíthatná a mai napon. Mindenesetre siettetni fogja a kormány a kérdés megoldását és rajta lesz és maga fog legjobban örvendezni, ha minél előbb jut azon helyzetbe, hogy a törvényjavaslatot bemutathatja.

Ezekben kivántam a választ megadni. Kérem a t. házat, méltóztassék azt tudomásúl venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: A ház a miniszter úr válaszát tudomásúl veszi. *(Felkiáltások a baloldalról: Nem veszi!)* Kérem azon képviselő urakat, kik a miniszter úr válaszát tudomásúl vették, szíveskedjenek felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége a miniszter úr válaszát tudomásúl vette.

Következik ugyancsak a belügyminiszter úr válasza Mócsy Antal képviselő úr interpellácziójára a rendőrség mulasztása tárgyában.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! A képviselőház folyó évi junius hó 6-án tartott ülésében Mócsy Antal képviselő úr interpellácziót

Digitized by Google

intézett hozzám a rendőrség viselkedése tárgyában, a Lepsényi Miklós képviselőnek május 24-én történt bántalmazása alkalmával. Ezen interpellációnak első pontjában azt kérdi az interpelláló képviselő úr *(olvassa)*:

»1. Van-e a t. miniszter úrnak tudomása arról, hogy május 24-én déli 1 órakor Lepsényi Miklós képviselő urat a képviselőház előtt egy képviselőkből és nem képviselőkből álló csoport tettleg bántalmazta?«

Erre ki kell jelentenem, hogy igenis, részint a hirlapokban, részint a házban is szóvá tettek alapján van tudomásom róla.

A második kérdés ez *(olvassa)*:

»2. Van-e tudomása, illetve szándékezik-e tudomást venni arról a t. miniszter úr, hogy miként történhetett meg ezen bántalmazás, holott ugyanakkor, épen ezen bántalmazás megakadályozása czéljából, számos rendőr volt jelen?«

Erre felvilágosításúl azt válaszolhatom, hogy igenis, a rendőrség hirét véve annak, hogy tüntetés készülődik, a maga részéről megtette a preventiv és előkészítő intézkedéseket. Hogy mégis megtörténhetett az, hogy az illető képviselő urat bántalmazták, okát abban leli, hogy ő a ház ülésének berekesztése után nem azonnal távozott, hanem egy félóra mulva és akkor sem a főajtón, a hol a rendőrség az intézkedéseket megtette, hanem olyan mellékajtón távozott, mely már az ülés közvetlen bevégeztével lezáratott, tehát arról a rendőrségnek nem lehetett sejtelme sem, hogy ott fog a képviselő úr távozni. Igy történhetett meg a rendőrség előkészületei daczára is a bántalmazás.

A harmadik kérdés ez *(olvassa)*:

»3. Van-e tudomása, illetve szándékozik-e tudomást szerezni a t. miniszter úr arról, hogy a rendőrség a bántalmazókat, noha azokat tetten érte, sőt kezében voltak, mert hisz a tettesek a rendőrség tagjaival is dulakodtak, még sem tartóztatta le, mint azt más, kisebb jelentőségű esetekben kötelességszerűleg meg szokta cselekedni?«

Igenis, erről is van tudomásom, de nem tartóztatta és nem tartóztathatta le a rendőrség a bántalmazókat, mert ennek egyáltalában szüksége nem merült fel; mert először a képviselő urak személye és egyénisége ismeretes volt, személyazonosságot nem kellett kideríteni; másodszor nem forgott fenn annak a gyanúja, hogy a képviselő urak akár megszöknek, akár pedig az ő szabadlábon maradásuk által a vizsgálat objektiv lefolyását meghiúsíttathatja; harmadszor pedig azért, mivel ebben a kérdésben, mely előreláthatólag a járásbiróság előtti vétség vagy pedig a rendőrség előtti kihágás kérdéseként lett volna elbirálva, előzetes letartóztatásnak szabályaink szerint helye nem volt, tehát mindezeknél fogva a rendőrség nem látta helyénvalónak a letartóztatást.

Negyedszer azt kérdi tőlem a képviselő úr, hogy: »Indított-e, illetve szándékozik-e indítani vizsgálatot a t. miniszter úr az illető rendőri közegeknek ezen ügyben mindenesetre szokatlan és feltűnő viselkedése miatt — s mi azon vizsgálatnak eredménye?«

Kijelenthetem, hogy miután egyáltalában semmi olyas nem történt, a mi a rendőrségnek eljárását akár szokatlannak, akár pedig feltűnőnek mutatta votna, miután a rendőrség a maga hivatását teljesítette, teljesítette pedig teljes pártatlansággal és kötelességérzettel, nem láttam szükségét annak, hogy a rendőrség ellen vizsgálatot indítsak. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kérem a t. házat, méltóztassék ezen válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: Kérem azon képviselő urakat, kik a miniszter úr válaszát tudomásúl veszik, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház a miniszter úr válaszát tudomásúl veszi.

Következik a miniszterelnök úr válasza Visontai Soma képviselő úr interpellációjára az orosz czár békemanifesztuma tárgyában. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Visontai Soma képviselő úr e hó 7-ikén tartott ülésben interpellácziót intézett hozzám az iránt, vajjon külügyi kormányunk minő álláspontot foglal el azon javaslattal szemben, melyet Muraview gróf notifikált II. Miklós orosz czár ő Felségének rendeletéből és melylyel egy nemzetközi értekezlet egybehivását indítványozta abból a czélból, hogy az a világbéke biztosításával és az összes európai államokra nehezedő katonai költségek apasztásával foglalkozzék?

T. ház! A képviselő úr interpellációjára vonatkozólag, mielőtt nyilatkoznám, méltóztassék — hogy lehetőleg rövidre fogjam az egészet — megengedni, hogy a bevezetés után és az ismételten feltett »tekintvék« után *(Derültség balfelől.)* interpellációját olvassam. Azt kérdi a képviselő úr: »Hajlandó-e a miniszterelnök úr felvilágosítást adni, vajjon külügyi kormányunk mily állást foglal el az orosz czár békejavaslatával szemben; hajlandó-e a miniszterelnök úr az alkotmányunk által biztosított jogkörében odahatni és minden befolyását érvényesíteni, hogy a II. Miklós orosz czárnak úgy a monarchia, valamint különösen Magyarország érdekei szempontjából kiválóan figyelemre méltó javaslatát külügyi kormányunk barátságos támogatásában részesítse, a konferenczia létrejöttét és a javaslatban felvetett eszmék érvényesülését előmozdítsa?«

Digitized by Google

Erre a kérdésre, t. ház, válaszolom, miszerint a közös külügyminiszter ezen oly nagyjelentőségű és nemes kezdeményezést megelégedéssel és a legmelegebb rokonszenvvel fogadta, és ennek következtében és ennek megfelelően értesítette is az orosz kormányt, hogy ő császári és apostoli királyi Felségének kormánya ily békekonferenczia tartására irányzott tervét szivesen fogadja, a lehetőség szerint támogatja és ezen konferenczia elé bizonyára semmi nehézséget nem fog gördíteni.

Ez az, a mi, t. ház, a dologra vonatkozólag eddig történt, a mit elmondottam.

Miután a képviselő úr azonban azt is mondja és kérdi, hogy vajjon kötelességszerűleg ezen törekvését én a külügyi kormánynak miként támogatom és itélem meg, ki kell, hogy jelentsem és azt hiszem, hogy ezt felesleges is kijelentenem, miszerint ezen törekvést én a magam részéről helyeslem és a közös kormánynak, illetőleg a külügyminiszternek erre vonatkozó törekvését az 1867 : XII. törvényczikk 8. §-ában nekem biztosított jogomból kifolyólag a legerélyesebben támogatni hajlandó vagyok és óhajtom is, hogy ezen most még csak kezdetben levő akczió kedvező eredményre vezessen. *(Helyeslés.)*

Szükségesnek látom még megjegyezni, a mi különben köztudomású, hogy az orosz javaslat az összes kormányoknál nagyon rokonszenves fogadtatásra talált; azonban ismerem és nem kicsinylem azon nehézségeket sem, melyek ezen nagy eszme gyakorlati megvalósításának útjában állanak.

Ezt kivántam a képviselő úrnak interpellácziójára felelni. Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés.)*

Visontai Soma: T. ház! Interpellácziómnak épen az volt a czélja, hogy megállapítassék hivatalos úton, vajjon külügyi kormányunk menynyiben támogatja az orosz czár ő Felsége által kezdeményezett ezt az eszmét, hogy a népek teherviselési képességéhez arányítva, lehetőleg bizonyos lefegyverzés történjék a hadseregek keretén belül és hogy egy oly konferenczia hivassék egybe, a mely ezt, valamint ezzel kapcsolatban az államok békéjét is lehetőleg biztosítsa. Az igen t. miniszterelnök úr, szerintem legalább, interpelláczióm tartalmának megfelelőleg teljesen kielégítő választ adott akkor, midőn közli velünk, hogy a külügyi kormányunk a czár békeeszméjét és ennek megvalósítását támogatja. Ez örvendetes ténykedés azt hiszem, nemcsak Ausztria-Magyarországra nézve, de mindazon nemzetekre és népekre örvendetes hatást fog gyakorolni, a melyek bizonyára már régen óhajtják, hogy hivatalos úton tudják meg az egyes államok magatartását az orosz czár kezdeményezésével szemben. Ezt részemről csak helyeslőleg vehetem tudomásúl, a mint hogy kielégít a t. miniszter úr válaszának az a része is, a mely azzal foglalkozik, hogy ő, mint Magyarország alkotmányos miniszterelnöke, az alkotmány által számára biztosított jogkörön belül mindent elkövetett eddig és el fog követni jövőre is, hogy az a nagy eszme, a mely a népek terhén könnyíteni van hivatva, mielőbb megvalósíttassék.

Kétségtelen azonban, t. ház, hogy e mellett a társadalomnak az a feladata, hogy az emberiség békéjének eszméjét tovább fejleszsze, ezentúl is fenmarad. Senkisem képzelheti, hogy bárki is, nem tudom minő utópiák megvalósítását czélozza, de úgy vélem, hogyha akkor, a mikor a magyar nép a legnagyobb közterhek alatt roskadoz, ebbe a szomorú állapotba egy kis világosság dereng belé, a mely reményt nyújt arra, hogy a jövőben ezen az állapoton csak némileg is könnyíteni fognak, az ilyen nyilatkozatot minden népképviselő csak helyeslőleg veheti tudomásúl és így az én álláspontom sem lehet más. Ennélfogva a t. miniszterelnök úr válaszát helyeslőleg és köszönettel tudomásúl veszem. *(Helyeslés.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a miniszterelnök úr válaszát tudomásúl venni? *(Igen!)* A ház a miniszterelnök úr válaszát tudomásúl vette.

Ezzel a mai nap napirendje ki van merítve, s minthogy a jövő ülés iránt van már határozat, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

329. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 29-én, csütörtökön.

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Erzsébet királyné emléke. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti Molnár Antal jegyző úr; Nyegre László jegyzi a javaslat mellett felszólalókat, az ellene felszólalókat pedig Lakatos Miklós úr.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 26-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesítve van.

Bemutatom Győr város közönségének feliratát, a városi kölcsönök adómentessége tárgyában.

Beregszász városi lakosoknak Buzáth Ferencz,

Felsőszopor, Keresztény és Csepreg községek lakosainak Páder Rezső, —

Ozmándlak és Sőjtör községek lakosainak Farkas József, —

Csehi községi lakosoknak Kálmán Károly, —

Alsóságh és Felsőtúr községek lakosainak Lepsényi Miklós, —

Szőllősgyörök községi lakosoknak Ábrányi Kornél, —

Pacsa és Pacsatüttös község lakosainak gróf Zichy Aladár, —

Porrogszentkirály község lakosainak Szalay Károly, —

Rárósmulyad és Losoncz-videfalva községek lakosainak gróf Dégenfeld Lajos képviselő által beadott kérvényeit a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik az Erzsébet királyné emlékének megörökítéséről szóló törvényjavaslat (Irom. 463, 464) tárgyalása.

Szivák Imre, az igazságügyi bizottság előadója: T. ház! *(Halljuk!)* A női erények felséges személyesítőjét, a hitvestársi és anyai szeretet példányképét, a fennen szárnyaló szellemet, a természeti és művészi szépért rajongó lelket: ő Felségét, Erzsébet királynét elsiratta a művelt világ. Vele sírt nemzetünk is, de a mi kegyeletünk gyászoltárán az áldozati tűznek még elhamvadni nem szabad.

Mi többel is tartozunk. A dicsőült királynőnk után reánk egy fenséges mithosz maradt: az tudniillik, hogy nemes szíve, melyet a föld legnagyobb gonosztevője szúrt keresztül, hogy az a drága szív mi hozzánk állott legközelebb, hogy az hazánkat legjobban szerette.

Ennek a fenséges mithosznak, a magyar nép ezen legendájának, a mi történetünk alkotórészévé kell válni, átszállni utódainkra is.

Ennek ősi formája a törvénybe iktatás. A

Digitized by Google

mi törvénykönyvünk nekünk egyúttal történetkönyvünk is; az ezredév dicsősége, gyásza, tévedései s vívmányai nyomát mind ott találjuk törvénykönyvünkben és mégsem találunk példát egy királyné emlékének megörökítésére. Igen, mert századoknak kellett lefolyni, míg elérkezett a dicsőültben a magyar királyné eszményképe, aki szivével szivünket hódította meg: megtanulta, megszerette s szeretettel beszélte nyelvünket; elleste, felfogta s magáévá tette ennek a jogaihoz s szabadságához ragaszkodó nemzetnek aspiráczióit, vágyódásait, veltink küzdött küzdelmeinkben, neki is fájtak a mi sérelmeink s így lőn ő, — nem a királyi jogar hatalmával, de mint e nemzet nagyasszonya, szivének ellenálhatatlan erejével a mi szószólónk felséges hitvestársánál: nemzetünk forrón szeretett királyánál, elősegítve a kibékülés, a kiegyezés nagy művét, mely a koronázásban egybeforrasztotta a nemzet és király érdekeit, s tartja ezeket ma is és örökre együtt.

Ezen örök emlékű működésében két alapgondolat vezette, a melyek mint tanulságok maradtak reánk; az egyik az, hogy a szomorúság, a csüggedés korszakában is fenn akarta és tudta is tartani a nemzetnek bizalmát önmaga iránt s hitét jövőjében, s a másik volt a felismerése annak, hogy a nemzet és a korona között összhang nélkül nincs boldogulás.

E vonásokból rajzolja meg a történelem is fenséges alakját a magyar királyné eszményének; a milyen ő volt, az örökre feledhetetlen, a kit nemzetünk iránti érdemei méltóvá avatnak fel a törvénykönyvünkben megörökítésre. Mint ideál, így köti az ő emléke össze a kibékített múltat s a küzdő jövőt, sőt — mint a legmagyarabb királyné szentelt alakja — a nemzeti királyok korszakát, s így változik át aztán a magyar nép legendája történelemmé.

Leküzdhetlenül tört ki egész keblünkből a fájdalom érzése mellett a vágy, vajha szent hamvait hazai földünk fogadhatta volna magába, de ha már ezt a végzet megtagadta tőlünk, örök nyugvó helyét neki a hálás magyar nemzet szivében biztosítja törvénykönyvünknek ez a lapja is, mely mint a fájdalom apothézisa fogja sírjához, emlékéhez vonzani a végtelen időkig élő nemzet minden hű fiát. Hiszen, ha családjának tagjai között kellett is szent porait az elmúlásnak átadnia, nem érezzük-e mi is magunkat az ő családjához tartozóknak, s nem-e hisszük joggal, hogy a mikor az ő hátrahagyott felséges hitvese, a király gyászol: annak fájdalmát csak egy hű nemzet igaz részvéte enyhítheti.

Mi tehát hódolatunkkal s részvétünkkel fordulunk a nemzet atyjához, felséges királyunkhoz és midőn az örök kárhozat átkával sújtjuk a gaz gyilkost, — a király felszentelt ősz fejére a mindenható kegyeit esdjük le s megújítjuk a dicsőültről reánk maradt tanúságokat, melyekre mint palládiumokra nagyobb szüksége lesz nemzetünknek, mint valaha, mert ezeket, vagyis a nemzetnek bizalmát jövőjében s összhangját a koronával, immár egyedül magának kellene ápolnia.

Ajánlom a törvényjavaslatot elfogadásra. *(Éljenzés).*

Elnök: Kíván-e valaki szólani általánosságban a javaslathoz? *(Nem).* Ha senkisem kíván szólani, a vitát bezárom.

Következik a szavazás. Elfogadja-e a ház a törvényjavaslatot általánosságban a részletes tárgyalás alapjául? *(Igen!)* A javaslat általánosságban elfogadtatik. Következik a részletes tárgyalás.

Molnár Antal jegyző *(olvassa a törvényjavaslat czímét és szakaszait, a melyek észrevétel nélkül elfogadtatnak).*

Elnök: Ezzel a mai ülés napirendje le van tárgyalva. A holnap, pénteken d. e. 10 órakor tartandó ülés napirendjére javaslatba hozom a jelenleg elfogadott törvényjavaslat harmadszori felolvasását. Elfogadja a ház? *(Igen!)* A ház elfogadta.

E szerint a határozatot kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

330. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi szeptember hó 30-án, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Jakabffy Imre megbizólevelének bemutatása. — Kérvények bemutatása. — Honvédelmi miniszter benyujt egy törvényjavaslatot az ujonczjutalékról. — Kereskedelmi miniszter jelentéseket nyújt be: *a*) a körmend-németujvár; *b*) félegyháza- majsai; *c*) a belistye-prandauovcii; *d*) óbecse-ujvidék-titeli; *e*) a zsibó-nagybányai; *f*) székesfehérvár-bicskei; *g*) margitta-szilágy-somlói vasutak tárgyában. — Erzsébet királyné emléke (harmadszori olvasás). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Az ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr; Nyegre László jegyzi a javaslatok mellett felszólalókat, az ellenök felszólalókat jegyzi Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 29-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Jakabffy Imre, Brassó vármegye hermányi választókerületében időközben megválasztott országgyűlési képviselő megbizólevelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett kiadatik az igazoló állandó bizottságnak.

Bemutatom Érsekújvár város több lakosának Crausz István, —

Egyházfalu, Gogánfa és Dasztifalu, valamint Ujkér lakosainak Páder Rezső képviselő által beadott kérvényeit, a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Nyegre László jegyző: Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter! *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: T. ház! Az 1889 : VI. törvényczikk, tudniillik a véderőről szóló törvényczikk 11. §-ának első bekezdése azt rendeli, hogy úgy a közös hadsereg, mint a honvédség ujonczjutalékának változatlan meghagyása, felemelése vagy leszállítása iránt a kormány 10 éven belül köteles javaslatot előterjeszteni. Van szerencsém tehát egy törvényjavaslatot előterjeszteni (Irom. 465), hogy az 1899. évre ezen ujonczjutalék változatlanúl hagyassék.

Kérem a t. képviselőházat, méltóztassék ezen törvényjavaslatot előzetes tanulmányozás és jelentéstétel végett a véderő-bizottsághoz utasítani, s annak kinyomatása és szétosztása iránt intézkedni. Megjegyzem egyuttal, hogy az 1899. évben kiállítandó, illetőleg megajánlandó ujonczjutalékról szóló törvényjavaslatot a legközelebbi napokban külön elő fogom terjeszteni.

Elnök: A beadott törvényjavaslat kinyomását és szétosztását a ház elrendeli és előzetes tárgyalás végett a véderő-bizottsághoz utasítja.

Digitized by Google

Nyegre László jegyző: Báró Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter!

B. Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter: T. ház! *(Halljuk!)* Van szerencsém hét jelentést beterjeszteni és pedig: a körmend-németújvári gőzmozdonyú helyi érdekű vasút (Irom. 467) engedélyezése tárgyában, továbbá a félegyháza-majsai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 466) engedélyezése tárgyában, a belistye-prandauoviczi helyi érdekű keskenyvágányú, gőzmozdonyú vasút (Irom. 470) engedélyezése tárgyában, az óbecse-újvidék-titeli helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 471) megtörtént engedélyezése tárgyában, a zsibó-nagybányai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 469) engedélyezéséről; a székesfehérvár-bicskei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 468) engedélyezéséről és végre a margitta-szilágysomlyói helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 472) engedélyezéséről.

Kérem a t. házat, méltóztassék elrendelni, hogy ezen hét jelentésem kinyomattassék, szétosztassék és előzetes tárgyalás végett a közlekedésügyi bizottsághoz utasíttassék.

Elnök: A beadott jelentések kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli és előzetes tárgyalás végett a közlekedésügyi bizottsághoz utasítja.

Következik az Erzsébet királyné emlékéről szóló törvényjavaslat (Irom. 463, 464) harmadszori olvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a törvényjavaslatot).*

Elnök: Elfogadja a ház a törvényjavaslatot harmadszori olvasásban? *(Igen!)*

A ház elfogadta. Átküldetik a főrendekhez tárgyalás és hozzájárulás végett.

Ezzel a mai napirend ki van merítve.

Következik a holnapi ülés napirendjének megállapítása. Erre nézve a ház korábbi határozata fonalán javaslatba hozom, hogy a holnap 10 órakor tartandó ülésen a ház töltse be az alelnöki helyet és válaszsza meg a következő bizottsági tagokat: a földmívelésügyi bizottságba és a közlekedésügyi bizottságba egy-egy tagot. Elfogadja a ház? *(Igen!)*

Polónyi Géza: T. ház! Én a magam részéről a proponált napirendet — nem munkarendről van szó — elfogadom, csupán néhány rövid megjegyzést akarok most is koczkáztatni. A képviselőház tudomással bir arról, hogy az országgyűlés összehivatott szeptember hó 5-ére, ma szeptember 30-ikát irjuk. Ezen egy hónap alatt a képviselőház semmiféle érdemleges munkát nem végzett. *(Úgy van! Úgy van! balfelől. Ellenmondások a jobboldalon.)* Ma is a mélyen tisztelt elnökségnek egy propozicziójával állunk szemben, a mely a képviselőház foglalkoztatására nézve érdemleges munkát javaslatba nem hoz. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! A magam részéről nem tehetek egyebet, mint arra való utalással, a mit már multkori felszólalásomban röviden érintettem, hogy nekem az a meggyőződésem, — a melyet legközelebb bővebben is indokolni fogok, — hogy a kormány itt czélzatosan a törvény kijátszására törekedett, államcsinyt tervezett az osztrák kormánynyal egyetértve, — mondom — nem tehetek egyebet, mint azt, hogy konstatáljam azt, hogy a kormány daczára annak, hogy a munkaképes parlament együtt van, a parlamentet foglalkoztatni nem képes, vagy foglalkoztatni nem akarja és ezáltal lehetetlenné teszi, hogy kellő időben január 1-je előtt a törvény megfelelő intézkedései érvényesüljenek, a vámterület kérdésében a képviselőház határozatot hozhasson. Csupán ennek konstatálására szorítkozom most, mert a későbbi tárgyalások során ezt, mint érvet, érvényesíteni kívánom.

Ezt tartottam szükségesnek megjegyezni, egyébiránt az elnöki propozicziót ellen azért sem tehetek kifogást, mert a ház egyik határozatán alapúl, másrészt nem lehet kifogásom az ellen, hogy a házszabályoknak megfelelően a ház maga konstituálva legyen.

Egyébiránt csodálatos, hogy az alelnök megválasztatására nézve nem hallottam propozicziót. *(Felkiáltások a jobboldalon: De igenis tett propozicziót!)* Igen? Bocsánatot kérek, nem hallottam, azt hiszem, hogy egy külön ülés napirendjére számít a t. kormány.

Miután a ház ezeket elhatározta és semmiféle kifogásom nekem nem lehet az ellen, hogy a házszabályoknak megfelelőleg a ház megalakuljon, a javaslatba hozott napirendhez ezen okból hozzájárúlok.

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Kossuth Ferencz: T. ház! Én is hozzájárulok ezen nagyon csonka napirendhez, de lehetetlen, hogy a magam és a körüttem levő párt nevében ki ne fejezem megbotránkozásomat, — engedjék meg, hogy ezzel a szóval éljek, — a felett, hogy akkor, a mikor köztudomásilag az országnak egyik legfontosabb ügye vár elintézésre, akkor az országgyűlés, bár a törvény által kiszabott nyolcz hónapból elmúlt már négy hónap, mikor összeült a kormány vezetése alatt, még az ötödiket is elpocsékolni volt kénytelen.

Ezt akartam megjegyezni.

Elnök: Kiván még valaki szólani?

Gr. Apponyi Albert: T. ház! Hozzájárulok az elnöki propozicziókhoz és pedig abból a paradoxálisnak látszó okból, mert az a háznak érdemleges munkarendjére nem vonatkozik. Érdemleges munkarendet tartalmazó propozicziohez, jöjjön bárhonnan, nem járulhatnék mindaddig, míg a

Digitized by Google

kormány annak a kötelességének meg nem felel, hogy a házat és az országot a kiegyezési ügyek állásáról tájékoztassa.

E tekintetben a helyzet ma súlyosabb, mint volt akkor, a mikor ezt a kérdést először felvetették. Súlyosabbá vált azáltal, a leleplezés által, melyet az osztrák kormány előterjesztései tartalmaznak. Mert addig, a míg a magyar kormány minden hozzá intézett kérdéssel szemben tagadta, hogy a quóta felemelésére nézve az osztrák kormánynyal bárminemű megegyezés léteznék, az osztrák kormánynak a fogyasztási adókra vonatkozó előterjesztése az indokolásban hivatalosan tartalmazza azt, hogy a mi financziális előnyt ezek az előterjesztések Magyarországnak nyújtanak, annak megadása egyenesen a magyar quóta megfelelő felemeléséhez van kötve. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Itt tehát két dolog közül egy áll: vagy nem felelt meg a valóságnak a magyar kormánynak az a nyilatkozata, mely szerint ő az osztrák kormánynyal a quóta felemelésére nézve megegyezésre nem jutott, vagy az osztrák kormány hallatlan vakmerőséget engedett meg magának, midőn egy egyezményes javaslat indokolásában hivatalosan a megegyezés oly feltételét állitja, melyre nézve megegyezés nem jött létre.

Csak még egy harmadik lehetőség olyan, mely nincs kizárva, az, hogy régebben ugyanily természetű megállapodás az osztrák kormány és magyar kormány között nem létezett, hanem a hires augusztusi tárgyalások alatt jött létre, ma ilyen megállapodás van, vagy az osztrák kormány követett el olyan vakmerőséget, mely a magyar kormányra nézve erkölcsi lehetetlenséggé tenné, hogy vele tovább tárgyaljon.

Ma tehát a helyzet még bonyolultabb, fenyegetőbb és a magyar parlament igénye, hogy világosan lásson, ma még evidensebb annak érvényesítése, ma még szigorúbb kötelessége. Azért ismételve kijelentem, hogy az elnöki propozicióhoz csak azért járulhatok, mert az érdemleges munkarendet nem érinti, hanem, hogy a ház érdemleges munkálkodását lehetetlennek tartom mindaddig, míg ezekre az égető kérdésekre teljes világosságot nem nyerünk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. képviselőház! Szükségesnek tartom néhány szóval reflektálni azokra, a miket gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam a quótát illetőleg mondott.

A két kormány a törvényjavaslatot egyetértőleg állapította meg s egyértelmű törvényjavaslatokat terjesztett a két ház elé; az indokolás sem az osztrák, sem a magyar kormány részéről az osztrák kormánynyal szemben külön birálat tárgyát nem képezte. Én azt nem ismertem, a gyakorlatnak megfelelőleg nem is volt szükséges ismernem, olvastam a lapokban annak tartalmáról; azonban ki kell hogy jelentsem, hogy a magyar kormány és osztrák kormány között a quótára nézve semmiféle megállapodás fenn nem áll. *(Helyeslés.)* A magyar kormány ma is azon az állásponton van, hogy ebben a kérdésben a quóta-bizottságok hivatottak eljárni. *(Helyeslés. Úgy van! jobbfelől.)* Épen arra törekedtem és remélem eredménynyel, hogy a quóta-bizottságok legközelebbről tárgyaljanak és ebben a kérdésben a megoldás a quóta-bizottságok utján kerestessék, keresstessék úgy, a hogy a quóta-bizottságok azt jónak látják, a hogy a magyar quóta-bizottság már kijelentette: a számszerű adatok szigorú figyelembe vétele alapján.

Ha az osztrák kormány előterjesztése indokolásában reményét köti ahhoz, vagy követelését ha úgy tetszik, hogy a quóta felemeltessék, ez az ő egyéni nézete vagy óhaja is lehet, de e tekintetben semmi néven nevezendő megállapodás az osztrák kormány és a magyar kormány közt fenn nem áll. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ily körülmények közt nem látom fenforogni azt az újabb sérelmet és újabb indokot, a miért ebben a házban tárgyalni ne lehetne. A kiegyezési javaslatok a ház előtt fekűsznek, e javaslatokkal reménylem már e hét folyamán, vagy a jövő hét folyamán az illetékes bizottságok foglalkozni fognak; különösen a pénzügyi bizottságban e tekintetben, ha nem is mondhatom, hogy határozat, de megbeszélés jött létre arra nézve, hogy midőn a bizottság a költségvetés tárgyalását bevégzi, a mi remélem, e héten vagy a jövő hét elején megtörténik, azonnal hozzá kezd a hozzá utasított kiegyezési javaslatok tárgyalásához.

Hát, t. ház, ezek a javaslatok a bizottság előtt fekűsznek. Hogyan méltóztatnak képzelni, hogy a ház már azokkal foglalkozzék, midőn azok még bizottsági tárgyalást kivánnak. *(Úgy van! jobbfelől.)* Ily körülmények közt egyáltalában nem ismerem el, hogy jogosan méltóztatnak a kormányt támadni, legkevésbbé azzal támadni, hogy nem foglalkoztatja három hét óta a házat. Hiszen nem én gátoltam, hogy egyes javaslatokat a házban ne tárgyaljunk, hanem a képviselő urak. *(Zaj a szélső baloldalon.)* Mi ebbe belenyugodtunk, mert nem tartjuk nagy veszedelemnek, hogy ha azok a javaslatok, a melyek már tárgyalásra készek, rövidebb vagy hosszabb időre elhalasztatnak; bárha nem tudom, hogy nem lett volna-e czélszerű és jó, például a Margit-hídról szóló javaslatot letárgyalni, mert a mai kedvező kis vizállásra való tekintettel, az őszszel az épitkezést megkezdhették volna. De vannak még más ilyen természetű tárgyak is, t. ház. De hát méltóztatnak abban a nézetben lenni, hogy azokkal ne foglalkozzunk, én nem erőltetem a dolgot. *(Úgy van jobbfelől.)* Méltóz-

Digitized by Google

tassanak ebben a maguk álláspontjának az érvényesülését látni, de ha ezt méltóztatnak látni, akkor ne méltóztassanak ezért a kormányt felelőssé tenni. *(Élénk helyeslés. Úgy van! jobbfelől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Én a miniszterelnök úr felszólalása folytán a mai napon csak egy körülményre kívánok reflexiót tenni, és ez abban áll, hogyha áll az, a mit a lapokban olvasunk, hogy tudniillik az osztrák kormány a gazdasági kiegyezésre vonatkozó egyezményeket csak azzal fogadta el, illetőleg az átutalási eljáráshoz csak azon feltétel alatt járúl, ha a magyar quóta felemeltetik, akkor konstatálnom kell, hogy a két kormány közt egyezményes megállapodás nem jött létre; ha pedig nem jött létre, akkor már ma meg van szegve az 1898 : I. törvényczikknek az a rendelkezése, hogy abban az esetben, ha a két kormány közt megegyezés nem jönne létre, a magyar kormány május havában vagy mindjárt nyomban április után berendezéseken nyugvó előterjesztéseket megtenni köteles. Egyik a kettő közül. Vagy van megegyezés feltétlenül, vagy nincs. Ha van feltétlenül, akkor az osztrák kormány előterjesztése nem tartalmaz valóságot. Ha pedig a megegyezés feltételhez van kötve, akkor mint mondám, már ma meg van szegve az 1898. évi I. törvényczikk rendelkezése. Ezt akartam csak ezúttal konstatálni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni? Ha senkisem kíván, akkor a vitát bezárom. Elfogadja-e a ház a proponált napirendet, a mely az általam előszámlált bizottsági tagságok és az alelnöki állás betöltésére vonatkozik? *(Elfogadjuk!)* A ház tehát ezt elfogadta és így mint határozatot kimondotta.

Egyéb tárgy nem lévén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 10 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

331. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 1-én, szombaton,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Igazságügyi bizottság jelentése a polgári jogsegélyről Hágában kötött nemzetközi egyezmény tárgyában. — Inditvány- és interpellácziós könyvek felolvásása. — Függőben levő interpellácziók jegyzékének felolvasása. — Alelnök választása. — Bizottsági tagok választása. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.)

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti Molnár Antal jegyző úr; Nyegre László jegyzi a javaslatok mellett a felszólalókat, az ellene szólókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi szeptember hó 30-án tartott ülés jegyzőkönyvét.)*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Töröcske és Dunaszeg községek lakosainak Szabó István képviselő által beadott kérvényét a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Nyegre László jegyző: Nagy Mihály, az igazságügyi bizottság előadója.

Nagy Mihály előadó: T. képviselőház! Az igazságügyi bizottság a polgári jogsegély tárgyában Hágában kötött nemzetközi egyezményre vonatkozó törvényjavaslatot letárgyalván, van szerencsém erről szóló jelentését (Irom. 473) tisztelettel bemutatni, kérve annak kinyomását és szétosztását elrendelni.

Elnök: A jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli, napirendre tűzés iránt később intézkedik.

Következik az indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása.

Nyegre László jegyző: Tisztelettel jelentem a t. háznak, hogy az indítvány- és interpellácziós könyvben újabb bejegyzés nincs.

Elnök: Első ülés lévén a hónapban, következik a függőben lévő interpellácziók jegyzékének felolvasása.

Nyegre László jegyző *(olvassa a jegyzéket).*

Elnök: Következnek már most a választások. A szabályok értelmében külön történik a szavazás az alelnökre és a bizottsági tagokra. Ennélfogva először lesz a szavazás az alelnökre. A névsort olvassa Dedovics György, a távollevőket jegyzi Lakatos Miklós jegyző.

Következik a szavazás.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort; a képviselők beadják szavazólapjaikat).*

Elnök: Az első szavazás befejeztetett. Össze fog számíttatni az eredmény; *(Zaj.)* Lakatos Miklós és Molnár Antal jegyzők össze fogják számlálni a szavazatokat. *(Megtörténik.)*

Digitized by Google

A választás eredménye a következő:

Igazolt képviselő van 451, beadatott összesen 107 szavazat; ebből Berzeviczy Albertre esett 105, Horánszky Nándorra 2, az elnök nem szavazott, távol volt 343, összesen tehát 451. Ennélfogva Berzeviczy Albert meg van választva alelnöknek. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

Következik a második szavazás, szokás szerint minden bizottságra együtt.

A névsort olvassa Hock János, a távollevőket jegyzi Dedovics György.

Kérek csendet, a szavazás kezdődik.

Hock János jegyző *(olvassa a névsort; a képviselők beadják szavazólapjaikat).*

Elnök: A választás eredményét a jegyző urak összefogják számítani és az a jövő ülésen lesz kihirdetve. *(Helyeslés.)*

Következik már most a következő ülés tartása iránti határozat. A miniszterelnök úr kíván szólni. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Úgy vagyok értesülve, hogy a dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybeiktatásáról szóló törvényjavaslatot a főrendiház a legközelebbi szerdai napon tartandó ülésében fogja tárgyalni. Erre való tekintettel célszerűnek tartom, hogy ezen a napon a képviselőház ülést ne tartson. *(Helyeslés jobbfelől.)* Méltóztatnak tudni, hogy kedden, október 4-én, Felséges urunknak, királyunknak van a névnapja, a' mely alkalommal, mint rendesen, úgy ez évben is istentisztelet tartatik, a melyen a ház részt szokott venni és erre való tekintettettel ezen a napon ülés nem tartatott. Ezen a két napon tehát ülés aligha lenne tartható.

Annak a nézetemnek adok tehát kifejezést, hogy hétfőn se tartsunk ülést, hanem a legközelebbi ülés csütörtökön tartassék. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a baloldalon.)*

Hock János jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. ház! Csak nemrégiben találkoztunk itt a képviselőházban azzal a váddal, hogy mi az ügyeknek tárgyalását lehetetlenné teszszük és mi vagyunk okai annak, hogy a parlament ily szorgos időben nem foglalkozik azzal, a mivel foglalkoznia kellene. *(Úgy van! a szélsőbalon. Mozgás jobbfelől.)* Most hallottunk egy munkarendet. A kormánynak e szerint munkarendje az, *(Felkiáltások jobbfelől: Nem munkarend!)* hogy ne dolgozzunk. Ez tehát programmja. *(Zaj jobbfelől.)*

Münnich Aurél: De indokolva van!

Polónyi Géza: Lássuk csak ezt az indokolást. Hogy a főrendiház szerdán ülést tart: ok ez arra, hogy a képviselőház ne tartson ülést? Hiszen ez olyan meztelen odaállítása annak a bevallott ténynek, hogy a kormány nem képes és nem akarja foglalkoztatni a parlamentet, hogy ehhez több indokolás teljesen szükségtelen. Október 4-én, akkor ő Felségének nevenapja van. Mi eddig sem tartottunk e napon szünetet. *(Felkiáltások jobbfelől: Mindig!)* Legalább emlékezetem szerint sohasem tartottunk. De semmi kifogásom sincs az ellen, hogyha 4-én ünnepelni akarnak, ünnepeljenek is, de már azután, hogy hétfőn miért ne tartson a képviselőház ülést, ha van, a mivel foglalkozni akar, azt én nem értem. A magam részéről, mivel nem áll módomban megakadályozni azt, hogy szünet deklaráltassék a többség által, csupán csak arra szorítkozom, hogy már most kijelentsem, hogy ilyen időben, a mikor a parlamentnek legsürgősebb kötelessége volna a törvény által előírt azon törvényjavaslatokat letárgyalni, melyek az önálló vámterület létesítését czélozzák, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* az én hozzájárulásommal és — azt hiszem — barátaim hozzájárulásával is szünet nem tartatik, hanem tisztán a többség viselje a felelősséget azért, hogy ilyen súlyos viszonyok között, melyekbe báró Bánffy Dezső és kormánya az országot juttatta, a helyett, hogy a legkomolyabb törvényjavaslatokkal állanának elő, azzal mulattatják az országot, hogy szüneti javaslatokkal állnak elő. Megelégszem azzal, hogy ennek kontestálására szorítkozom, átutalva önökre a felelősséget azért, hogy a parlament újabban semmit sem fog tenni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lukáts Gyula: T. ház! Én különösen azt ellenzem, hogy a t. miniszterelnök úr által tervezett nagy munkának megkezdését csütörtökre halaszszák. E helyett szívesebben választhatta volna a szerdai vagy a hétfői napot, mert az, hogy a főrendiház ülést tart, nem ok arra, hogy mi ülést ne tartsunk. De különösen csütörtökön, október 6-án, a mely nekünk gyásznap, nem kívánom ezt a nagy munkát megkezdeni. Kérem tehát a t. házat, határozza el, hogy bármely napon kezdi is meg a munkát, október 6-án nem fogja azt megkezdeni s ezen a napon ülést nem tart, mert mi nagyon szívesen megyünk ugyan önökkel bizonyos napokon a templomba, de nekünk is jól esnék, ha önök is templomba mennének azon a napon, a melyiken mi gyászolunk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! A nélkül, hogy Lukáts Gyula képviselő úr indokolását magamévá tenném, hozzájárulok ahhoz, hogy a legközelebbi ülés pénteken tartassék. *(Nagy derültség.)*

Elnök: Kíván még valaki szólni? Ha nem, a vitát bezárom.

Polónyi Géza: Szerencsétlen napon fogja megkezdeni. *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Indítvány már most csak egy van, tudniillik az, hogy pénteken tartsa a ház a leg-

Digitized by Google

közelebbi ülést. Kérdem, elhatározza-e a ház, hogy a legközelebbi ülést jövő héten pénteken tartja? *(Helyeslés.)* Ennélfogva a ház ezt elhatározza. Erre, a pénteken délelőtt 10 órakor tartandó ülésre javaslatba hozom napirendül, — miután be van jelentve, hogy a belügyminiszter úr interpellációkra kíván felelni, — hogy ő felel Sima Ferencz interpellációjára . . .

Hentaller Lajos: Azt most elővezetik valahol. *(Derültség.)*

Elnök: . . . a csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása tárgyában; másodszor Mócsy Antal interpellációjára a serdülő ifjúság erkölcse védelme tárgyában.

Elfogadja a ház a napirendet? *(Helyeslés.)*

Holló Lajos: Nagyszerű! Ez lesz a napirend? *(Zaj.)*

Elnök: Ezt tehát, mint határozatot kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 35 perczkor.)

Digitized by Google

332. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 7-én, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Főrendiház átirata az Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról szóló törvényjavaslat elfogadtatásáról. — Berzeviczy Albert lemondása az alelnökségről. — B. Kemény Endre halála. — Pogány Károly kineveztetése főispánná; lemondása a képviselőségről. — Sima Ferencz mentelmi sérelme. — Gróisz Gusztáv szabadságolása. — III. Béla király és neje hamvainak örök nyugalomratétele ügyében jelentés. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése az 1899-iki költségvetés tárgyában. — Honvédelmi miniszter benyujt egy törvényjavaslatot az 1899-iki ujonczozásról. — Belügyminiszter jelentést nyujt be az ország közegészségügyi viszonyairól 1897-ben. — Bizottsági tagok választásáról jelentés. — Belügyminiszter vlászol: *a*) Sima Ferencz interpellácziójára a csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása ügyében; *b*) Mócsy Antal interpellácziójára, a serdülő ifjuság erkölcse védelmének tárgyában. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Az ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat Perczel Béni, az ellenök felszólalókat Hock János jegyző úr jegyzi.

Következik a jegyzőkönyv.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 1-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel?

Észrevétel nem lévén, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

A főrendiház elnöke átirt, hogy a dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról szóló törvényjavaslatot a főrendiház módosítás nélkül elfogadta.

A két ház által elfogadott törvényjavaslat szentesítés végett ő Felségéhez fog felterjesztetni.

Bemutatom Berzeviczy Albert képviselő levelét, melyben az alelnöki állásról lemond.

Tudomásúl vétetik és a választás iránt majd intézkedik a ház a napirend megállapítása során.

Zeyk Dániel, Alsó-Fehérmegye főispánja jelenti, hogy báró Kemény Endre országgyűlési képviselő folyó hó 5-én hosszas szenvedés után elhunyt.

Az elhunyt képviselő 1884 óta tagja volt a képviselőháznak és azt hiszem, elhunyta fölött való részvétét a ház jegyzőkönyvben fogja kifejezni. *(Helyeslés.)* A ház hozzájárúl. Egyuttal felhatalmazza az elnököt, hogy Alsó-Fehérmegye marosujvári kerületében az új képviselőválasztás iránt intézkedjék.

A belügyminiszter átirata szerint ő Felsége Krassó-Szörénymegye főispánjává Pogány Károly országgyűlési képviselőt nevezte ki.

Tudomásúl vétetik.

Ezzel kapcsolatban bemutatom Pogány Ká-

Digitized by Google

roly képviselő levelét, melyben Hunyadmegye vajdahunyadi kerületének képviseletéről lemond.

Ez is tudomásúl vétetik s a ház felhatalmazza az elnököt, hogy az új képviselőválasztás iránt intézkedjék.

Sima Ferencz képviselő levelét bemutatom, melyben bejelenti, hogy büntető ügyben megidéztetett, a mi által mentelmi joga sérelmet szenvedett.

Ezen bejelentés a házszabályok 138. §-a értelmében a mentelmi bizottságnak adatik ki.

Groisz Gusztáv képviselő levelét bemutatom. Ebben egészségének helyreállítására két havi szabadságot kér.

A ház a kért szabadságot megadja.

A miniszterelnök arról értesít, hogy III. Béla király és nejének hamvai a budavári koronázási templomban folyó hó 21-én délelőtt fognak örök nyugalomra elhelyeztetni.

A belépő jegyek annak idején a háznagyi hivatalban lesznek letéve, s a ki a képviselő urak közül netalán jelen kiván lenni, legyen szives jegyét ott átvenni.

Maga az értesítés tudomásúl vétetik.

Bemutatom Szilágy vármegye közönségének feliratát, az 1898 : II. tcz. módosítása iránt;

Bars vármegye és Hódmezővásárhely város közönségének feliratait, az anarchisták megfékezése tárgyában;

Szilágy vármegye közönségének feliratát, valamint

Felsőszentiván község lakosainak Latinovits Géza, —

Miklósi község lakosainak Makfalvay Géza képviselő által beadott kérvényeit, a földadó leszállítása s a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Perczel Béni jegyző: Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója!

Hegedüs Sándor előadó: T. ház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését (Irom. 474—483) az 1899. évi állami költségvetésről mellékleteivel együtt tisztelettel benyujtani. Kérem a t. házat, méltóztassék annak kinyomatását, szétosztását s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre tűzését elhatározni.

Elnök: A beadott jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli s elhatározza, hogy azt az osztályok mellőzésével tűzi tárgyalásra. Az időpontot később fogja meghatározni.

Perczel Béni jegyző: Báró Fejérváry Géza honvédelmi miniszter!

B. Fejérváry Géza honvédelmi miniszter: T. ház! Van szerencsém beterjeszteni az 1899. évben kiállítandó ujonczokról szóló törvényjavaslatot (Irom. 484). Kérem a t. házat, méltóztassék azt a véderőbizottsághoz tanulmányozás és jelentéstétel végett utasítani, s egyuttal annak kinyomatását és szétosztását elrendelni.

Elnök: A javaslat kinyomását és szétosztását a ház elrendeli és előzetes tárgyalás végett a véderőbizottsághoz utasítja.

Perczel Béni jegyző: Perczel Dezső belügyminiszter!

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Van szerencsém a belügyminiszteriumnak az ország közegészségügyi viszonyairól az 1897. évre szóló jelentését bemutatni, kérve, hogy miután az kellő példányban kinyomatva van, annak szétosztása iránt intézkedni s azt jelentéstétel végett a közigazgatási bizottsághoz utasítani méltóztassék.

Elnök: A benyujtott jelentés szétosztását a ház elrendeli s azt előzetes tárgyalás végett a közigazgatási bizottsághoz utasítja.

Következik a jegyzői kar jelentése a bizottsági tagok választásának eredményéről.

Perczel Béni jegyző *(olvassa):* A képviselőház folyó évi október elsején megtartott ülésében a betöltendő bizottsági tagsági helyek iránti választás a következő eredménynyel végződött:

Igazolt képviselő van 451, elnök nem szavazott — beadatott összesen 113 szavazat, távol voltak 337-en; beadatott a közlekedésügyi bizottsági tagságra Vörös Lászlóra 113 szavazat, a pénzügyi bizottsági tagságra Szabó Imrére 111, a számvizsgáló bizottsági tagságra Kubinyi Andorra 110, a földmivelésügyi bizottsági tagságra Justh Ferenczre 111. Aláirva: Molnár Antal, Lakatos Miklós, jegyzők.«

Elnök: Ennélfogva a megnevezett képviselő urak az említett bizottságokba megválasztattak.

Következik már most a belügyminiszter válasza Sima Ferencz képviselő interpellációjára.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! A képviselőháznak nyári ülésszaka alatt, a háznak junius hó 13-án tartott ülésében, Sima Ferencz képviselő úr interpellációt intézett a belügyés az igazságügyminiszterhez, a melyre t. kollegám az igazságügyminiszter nevében is kivánom a mai napon a választ megadni.

Az interpelláló képviselő úr interpellációja vonatkozik Hegyi Antal csongrádi plébánosnak ismeretes ügyére és ezen interpelláczió első pontjában azt kérdezi a képviselő úr *(olvassa):*

»Van-e tudomásuk a miniszter uraknak arról, hogy a csongrádi főszolgabiró Hegyi Antal csongrádi plébános ellen a szegedi törvényszéknél alapitványi misetőkék elsikkasztása czimén feljelentést tett s ezen feljelentés folytán a szegedi bünfenyitő törvényszék Csongrádra egy vizsgálóbirót és egy ügyészt küldött ki, hogy Hegyi Antal plébános ellen a vizsgálatot tartsák meg. S hogy a törvényszék által elrendelt vizsgálat

Digitized by Google

következtében Hegyi Antal napok óta csendőri őrizet alatt áll, tehát tényleg fogva tartatik.«

Erre nézve a beérkezett jelentések alapján, a melyeket úgy az igazságügyminiszter az ő közegeitől, valamint én is a közigazgatási tisztviselőktől bekivántam, mondhatom, hogy egészen másként áll a dolog, mint a hogy azt az interpelláló képviselő úr feltüntette. Nevezetesen nem a csongrádi főszolgabíró tette a feljelentést, hanem a csongrádi főszolgabirónál számtalan fél, — ha méltóztatnak kivánni, fel is olvashatom egyenkint a neveket s a részleteket, de azt hiszem, hogy a dolog mai stádiumában ez alig volna az ügynek szolgálatára, *(Helyeslés.)* tehát gondolom, nem kivánja senki, hogy részletezzem — tette a feljelentést és a főszolgabiró épen azért, hogy ne lássanak politikai üldözést a dologban, még a különben az ő feladatához tartozó előnyomozást sem teljesítette, hanem a feljelentést, úgy a mint azt jegyzőkönyvbe foglalta, áttette a a királyi ügyészséghez, a mint az kötelességében is állott. A királyi ügyészség indítványnyal tette át az ügyet a vizsgálóbiróhoz és a vizsgálóbiró tette meg azután a bűnügy vizsgálatára nézve a további intézkedéseket. Különben hozzátehetem, hogy a vizsgálóbiró vizsgálat alá is helyezte Hegyit sikkasztás czímen, de ő ezt megfelebbezte; a szegedi királyi törvényszék azonban a vizsgálat alá helyezést helybenhagyandónak találta.

Úgyszintén nem áll az sem, hogy Hegyi Antalt a vizsgálat következtében állandóan csendőri őrizet alatt tartották, de tény az, hogy miután oly mértékben izgatta a lakosságot, és miután a lakosság közt egyrészt nagy volt az elkeseredés az ő üzelmei ellen, másrészt ez az őt támogatók és pártolók közt nagyfokú ellentétet idézett elő, szükségesnek látta a vizsgálóbiró a csendőriparancsnokságot megkeresni, hogy vizsgálatának Csongrádon, a helyszinén való folytatása alatt megfelelő számú csendőröket rendeljen ki Csongrádra. Ezek ott is voltak és a vizsgálóbirónak rendelkezésére is állottak ott, a hol működött; de Hegyi Antalt fogva nem tartották, mert ő akkor is, mint máskor, egyik hivénél, egy Pikó Anna nevü asszonynál lakott. *(Derültség.)*

Második kérdése a képviselő úrnak így hangzik *(olvassa)*:

»Ha a lapokban is hirdetett ezen esetről van tudomásuk a t. miniszter uraknak, kérdezem elsősorban is a belügyminiszter urat, hogy nem lát-e feltétlenül hivatalos hajszát abban, hogy egy minden körülmények között egyházi hatóság körébe tartozó kérdésben a szolgabirói hivatal szerepeljen egy plébános ellen vádlóképen? S ha ezen tisztán személyes üldözés jellegével biró közigazgatási beavatkozás megtörtént: kérdezem az igázságügyminiszter úrtól, hogy nem tekinti-e a politikai boszú nyilt eszközének azt a törvényszéket, mely — bár Hegyi Antal plébános ellen sem az alapitványt tevők, sem az egyházi hatóság, tehát az erre egyedül illetékesek panaszt nem tettek — mégis vizsgálatot rendel el, hogy annak becsületét az egész világ előtt pellengérezve, tönkretegye?«

T. ház! Azokban, a miket előre bocsátottam, a válasz már meg van adva erre a kérdésre is. Sem az igazságügyminiszter úr, sem én, de senki, a ki az ügyet objektive itéli meg, nem tekintheti a dolgot úgy, mintha a törvényszék politikai boszúnak az eszköze lett volna, és nem tekinthetem azt egy hivatalos hajszának, mert a bíróságok, úgy mint a közigazgatási hatóság, feltétlenül csak kötelességüket teljesítették, mikor eljártak, a panasz pedig a hivők részéről jött.

Az elővizsgálat kiderítette azt, hogy a panaszos hivőknek nagy száma négy kategóriába sorozható. Az első kategória azokból állt, a kiknek semmiféle igényük nincs a misepénzek és az alapítványi pénzek megtérítésére és a kik Hegyi megbüntetését sem kivánják. Konstatálható, hogy az egyik 300, a másik 120 forintot fizetett a plébános kezéhez. A második kategóriába tartoznak azok, a kik az alapítványi pénzek megtérítését kivánják ugyan, de Hegyi megbüntetését nem; ezek vannak a 4—27. számok alatt felsorolva, tehát számszerint huszonnégyen. A harmadik kategória azokból áll, a kik az alapítványi pénzek megtérítését kivánják, de a vizsgálatnak szabad folyást engednek, ezek számszerint ketten vannak. Végül a negyedik kategóriában vannak azok, a kik Hegyi megbüntetését is kivánják és egyúttal az alapítványi pénzek megtérítését is; ezek között találjuk Csongrád községet magát és hét magánpanaszost.

Mindezekből méltóztatik látni, hogy mikép volt informálva képviselő úr, midőn interpellációját megtette és hogy minő fogalmai vannak neki a politikai hajszáról, vagy arról, hogy valakinek becsületét, ki, hogyan és mily eszközökkel teszi pellengérre és tönkre. Harmadik kérdése a képviselő úrnak így szól *(olvassa)*:

»Kérdezem, hogy, miután a részemre nyújtott információk szerint ezen közigazgatási és törvényszéki botrányos eljárás nem a tiszta igazságkeresés; de az ellenzéki irányú Hegyi Antal becsületének meggázolása és exisztencziájának megtámadására van szánva: ha kiderül, hogy itt a közigazgatási bizottság épen úgy, mint a törvényszék a politikai boszú eszközévé szegődött, lesz-e országra szóló és minden időkre példaadó megtorlás azokkal szemben, a kik hivatalos állásukat a kormánytól remélt kitüntetés és előmenetel fejében, egyesek becsületének és exisztencziájának megsemmisítésére használják fel?«

Ezzel szemben azt hiszem elég, ha egyrészt utalom a képviselő urat azokra, a miket az első

Digitized by Google

két kérdésre nézve mondottam, visszautasítva mindazt, a mi az interpellácziónban a királyi bíróságok és a közigazgatási hatóságok eljárására nézve mint gyanusító felhozatott; másrészt pedig utalom a ház minden egyes tagját arra a levélre, a melyet Konstantin, váczi püspök a csongrádiakhoz intézett, a melyben szószerint benfoglaltatik az a bűnbánó, beismerő és bocsánatért esdő levél, a melyet Hegyi az ő püspökéhez intézett. Ezekután izléstelennek tartanám, ehhez még csak egy szót is hozzátenni. *(Helyeslés jobbfelől.)* Végül azt kérdezi a képviselő úr *(olvassa)*:

»S mivel határozottan fel kell tennem, hogy a miniszter uraknak semmi befolyásuk nincsen ebben a hajszában, tekintettel arra, hogy az eset Csongrád népét napok óta tartja a legkínosabb izgatottságban, s könnyen véres összeütközésre vezethet a nép és a hatóság között: egy város népének nyugalma és békéje érdekében szándékoznak-e haladéktalanúl intézkedést tenni az iránt, hogy ez az állapot a törvényes jogrend biztosítása mellett azonnal megszüntettessék.«

Azt hiszem, a t. ház be fogja látni, hogy azok után, a miket az előző pontokra nézve mondottam, miután az ügyet megvizsgáltuk, mi semmiféle intézkedésnek a szükségét nem láthattuk.

Kérem a t. házat, hogy az ezekben adott közös válaszunkat a maga részéről is tudomásúl venni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Sima Ferencz: T. képviselőház! A magam részéről a t. belügyminiszter úr válaszát tudomásúl nem veszem. Nem vehetem tudomásúl, mert az általa adott felvilágosítás daczára is a helyzet az, hogy úgy a szegedi törvényszék, mint a csongrádi főszolgabíró Hegyi Antal ügyébe teljesen illetéktelenül és jogtalanúl avatkozott bele, mert az egyházi törvények értelmében, úgy a miseintenczió, mint a misealapítványok kezelésének kérdésénél az elsőfokú fegyelmi és büntető hatóságot a plébánossal szemben az ő püspöke képezi, s nem a politikai hatóság.

Egészen másként állana a helyzet, ha a t. belügyminiszter úr által adott felvilágosításban említett azon panaszt, a melyet egyesek Hegyi Antal ellen tettek a főszolgabírónál, a püspökhöz terjesztették volna fel és a püspök maga bivánta volna bűnfenyítő uton, a bűnfenyítő bíróság előtt az illető misepénzek kezelését tárgyaltatni és bűnfenyítő eljárás alá vonatni. Hogy a belügyminiszter úr tévedésben van arra nézve, hogy itt a politikai hatóságnak, vagy a bűnfenyítő törvényszéknek joga lett volna beavatkozni, először utalok azon, bűnfenyítő szempontból elemi körülményre, hogy mivel Hegyi Antal bűnbocsánatot kért a püspöktől, a mi megtörtént és tény, és a püspök minden, a misepénzek kezelése körül fenforgott kifogást teljesen elejtett a plébánossal szemben...

Madarász József: Elég sajnos!

Sima Ferencz: ... most már, a midőn a püspök őt e tekintetben felmentette, minden további felelősség és kereset alól, vajjon a bűnfenyítő törvényszéknek jogában áll-e bármily irányban elégtételt keresni Hegyi Antallal szemben? Úgy áll a dolog, hogy nem áll módjában, sem jogában. Ha pedig oly természetű sikkasztásról volna szó, a mely a bűnfenyítő törvényszék rendelkezése körébe esik azon esetben, ha százszor vissza vonta volna is a püspök a keresetet, minthogy hivatalos pénzek sikkasztásáról van szó, hivatalból volna a sikkasztás ténye üldözendő. No már most, a midőn így áll a dolog, s ekként rendelkezik a törvény, egészen jogosúlt az én felszólalásom abban a tekintetben, hogy itt a politikai hatóság, meg a bűnfenyítő törvényszék jogtalanúl és törvénytelenül avatkozott be Hegyi Antal dolgába.

És, t. ház, a t. belügyminiszter úr ildomra hivatkozva, — legalább az én meggyőződésem szerint — nem egészen ildomosan bánik el ezzel a kérdéssel akkor, a midőn Hegyi Antallal szemben ezt az egész kérdést úgy társadalmi, mint morális tekintetben is az erkölcstelenség színével akarja felruházni, azon megjegyzésével, hogy az illető lelkész Pikó Annánál, vagy nem tudom én kinél, lakik. Hát, t. ház, én azt hiszem, hogy ez már az én interpellácziómnak a keretébe nem tartozik.

Perczel Dezső belügyminiszter: Azt tetszett mondani, hogy »fogva volt«. Nem volt fogva!

Sima Ferencz: Hát igenis, ha valaki csendőrökkel van körülvéve és csakis a biró engedelmével mozdúlhat ki onnan, az legyen privát háznál, vagy börtönben, le van tartóztatva. Pusztán a forma különböző, de lényegében, érdemében a dolog teljesen egy. *(Igaz! a szélső baloldalon.)*

Hát, t. ház, akkor, a mikor a t. belügyminiszter úr ennél a kérdésnél nem képes produkálni azt, hogy Hegyi Antal üldözésére egyedül hivatott püspök, akár a bűnfenyítő törvényszék, akár a politikai hatóságnál a lépéseket megtette volna Hegyi Antal zaklatására, akkor tény az, hogy itt úgy a politikai hatóság, mint a bűnfenyítő törvényszék részéről illetéktelen beavatkozás történt. Hogy azonban se a szegedi törvényszéknek, se a csongrádi főszolgabirónak semmiféle baja se essék, azt én egészen természetesnek tartom. Ha Hegyi Antal azt a szenvedélyt és azt az indulatot, a melyet ő politikai küzdelemben kifejtett egészen az utóbbi időkig, a t. kormánypárt érdekében fejtette volna ki, akkor bizonyára a belügyminiszter rákoppantott

Digitized by Google

volna annak a főszolgabirónak kezére, a ki Hegyi Antalnak az egyházi élet körébe tartozó dolgaibn bele mert volna nyúlni.

A magam részéről tehát fentartom azon véleményemet, hogy itt politikai zaklatásról, a törvényszék részéről pedig illetéktelen beavatkozásról van szó, s ennélfogva a t. belügyminiszter úr válaszát tudomásúl nem vehetem.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Nagyon sajnálom, hogy Sima Ferencz képviselő úrnak újabbi felszólalása után, én is kénytelen vagyok a t. ház türelmét nehány rövid perczre igénybe venni. *(Halljuk! Halljuk!)* Teljesen tévesnek, teljesen elhibázottnak tartom én az ő okoskodását. Itt a misepénzekről, itt az intencziókról, azokról a svájczi misepénzekről nincs szó, azokra a vizsgálat ki nem terjesztetett, azokról én sem szóltam. Erre nézve igaza van, számoljon ő az ő egyházi felsőségének és lelkiismeretének; azokért a püspökétől bocsánatot kért, bocsánatot nyert; ez a kérdés tehát nem tartozik ide. De kérem, az a pénz, a mit az a harminczhét fél annak a plébánosnak, annak a Hegyi Antalnak a kezéhez adott, az még nem egyházi pénz, mert az egyházi pénzzé csak akkor lesz, ha arról az alapítványi levél ki van állítva, ha az az egyházmegyének a regiszterébe be van jegyezve. A meddig pedig az nem alapítványi pénz, addig az magánembernek kezéhez adott pénz, a melyről az az illető helyen elszámolni tartozik. *(Úgy van! jobbfelől.)*

De különben ez a kérdés nem alkalmas arra, hogy itt a parlamentben döntessék el; megvan nekünk a büntetőtörvénykönyvünk és megvannak a bíróságaink; e tekintetben, azt hiszem, teljesen felesleges volna az, hogy én Sima Ferencz úrral vitatkozzam, vagy pedig az ő jogi felfogását korrigáljam, vagy pedig átalakítani megkisérelném. *(Helyeslés jobbfelől.)* Csak ujból hangsúlyozhatom azt, hogy vádjai egészen alaptalanok. Egyébiránt a t. képviselő úrtól megszokott dolognak látjuk, hogy ott, a hol bűn van, a hol baj van, — visszaemlékezhetünk a tarhonyagyárra és egyéb kérdésekre, — mindig jónak látja olyan embereket, a kik maguk is beismerik, hogy bűnösök, a kiket a közvélemény is bűnösöknek tud, a parlament előtt ártatlanoknak és áldozatoknak tüntetni fel, és azokat, a kiknek kellemetlen feladatuk azt tűzi eléjük, hogy eljárjanak az ilyen ügyekben a közigazgatás, a bíróság részéről, hajszolóknak, politikai boszú eszközeinek állítani és egyéb ilyenféle gyanusításokkal illetni.

Kérem a t. házat újból, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Sima Ferencz: T. képviselőház! Valóban meglep az a hang és az a modor, a melylyel a t. belügyminiszter úr beszél. *(Mozgás jobbfelől.)* Engedelmet kérek, az igen tisztelt többség a maga súlyával és méltóságával csak akkor bir a közvéleményre a legkisebb mértékben is hatni, ha nem csak számában van meg a súly, hanem igazságában is. A belügyminiszter úrnak az a modora, a melyben itt egyes képviselőkkel beszél, egyátalában a parlamenthez nem méltó. Azt mondja a t. belügyminiszter úr, hogy én megszoktam ezt, megszoktam azt és megszoktam amazt. Nos, mi meg megszoktuk arról az oldalról azt kezdettől fogva, a mióta a t. belügyminister úr azt a széket elfoglalja, hogy soha egyetlenegy hivatalos visszaélés itt a házban szóvá nem tétetett, a melyre a t. belügyminiszter úr a békeflastromot rá ne ragasztotta volna itt azon kijelentéssel, hogy itt abszolute semmi visszaélés nem történt, az a főszolgabiró a legártatlanabb, a legnagyobb elvetelműltség kell, hogy valaki az illetőnek hivatalos szolgálatát csak kérdés tárgyává is tehesse. Engedelmet kérek, t. ház, hogy a t. belügyminiszter úr milyen véleménynyel van az én jogi fejtegetéseimről, az én reám abszolute nem tartozik. Nekem meggyőződésem az, hogy mig a t. belügyminiszter úr azt a széket elfoglalva tartja, ez a képviselőház soha semmiféle visszaélés dolgában a t. belügyminiszter úrtól korrekczionális eljárást nem várhat; nem is vár.

Elnök: Felteszem a kérdést: tudomásúl veszi-e a ház a belügyminiszter válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem, a kik tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik. Mozgás a szélső baloldalon.)*

Többség, a ház tudomásúl vette.

Következik a belügyminiszter válasza Mócsy Antal képviselő úr interpellácziójára.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Mócsy Antal képviselő úr a háznak múlt hó 6-án tartott ülésében egy interpellácziót adott be, a melyben megfelelő indokolás előrebocsátása után azt kérdezi tőlem, hogy *(olvassa)*: »vajjon hajlandó vagyok-e a serdületlen ifjúság egészségének és erkölcsiségének védelme érdekében intézkedni és hajlandó vagyok-e a múlt évi junius 2-án kibocsátott rendeletemnek kellő érvényt szerezni?«

T. ház! Meg kell jegyeznem, hogy ebben a kérdésben 1897. évi junius 2-án 40.003. sz. a. körrendeletet intéztem úgy a budapesti államrendőrség főkapitányához, valamint az összes törvényhatóságokhoz is, melyben elrendeltem, hogy a szemérmet sértő képek, könyvek és egyéb ábrázolatoknak a kirakatba való megbotránkoztató kitétele eltiltassék; hogy e tilalomnak érvény szereztessék, azt ellenőrizzék és, hogy azok ellen, a kik felszólítás vagy intelem után újból megengednék maguknak az ily képek

Digitized by Google

kifüggesztését, mint kihágók ellen, a kihágási eljárás tétessék folyamatba és 100 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettessenek.

Jelenthetem is, hogy e tekintetben van jelentékeny javulás és haladás, a mennyiben az interpelláló képviselő úrnak magának is be kell ismernie, hogy ma már az ily esetek sokkal kevésbbé gyakoriak. Hozzátehetem ehhez azt is, hogy akárhány esetben történt intelem, sőt több esetben bírságolás is. Hozzátehetem még azt, hogy miután azt a czélt, mely az ő szemei előtt lebeg, — ha nem is látom oly sötét színben a kérdést, mint a hogy ő előterjesztette — *(Mozgás és derültség a bal- és szélső baloldalon.)* a magam részéről is elérni kívánom, a folyó évben is intézkedtem és a kérdést újból az illető hatóságok figyelmébe idéztem s elrendeltem, hogy különösen oly könyvkereskedésekben és oly antiquariusoknál, a hol a serdülő ifjúság könyveit és iskolai szükségleteit be szokta szerezni, kétszeres éberséggel, erélylyel és sokkal gyakrabban eszközöljék azt az ellenőrzést, melyet a könyvkereskedésekkel szemben általában gyakorolnak. Azt hiszem, ezzel megadtam a választ az interpelláló képviselő úr hozzám intézett kérdéseire.

Kérem a t. házat, méltóztassék ebbeli válaszomat a maga részéről is tudomásúl venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Mócsy Antal: T. ház! Tekintettel a ház drága idejére, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* az én felfogásom szerint a háznak ideje igen-igen drága, azért nem szándékozom azon dolgok újból való felelevenítésébe bocsátkozni, a melyekkel már ezen s az ezzel rokon múlt évi interpellácziómban foglalkoztam, azonban tekintettel a kérdés rendkivűl nagy fontosságára, mégis kénytelen vagyok a t. ház becses figyelmét és türelmét egy pár észrevételem meghallgatására kikérni, a melyeket az igen tisztelt belügyminiszter úrnak az imént adott válaszára vonatkozólag tennem kell. A t. belügyminiszter úr hivatkozik arra, hogy a múlt évben junius 2-án bizonyos szám alatt egy rendeletet bocsátott ki, a mely a közszemérmet sértő könyveknek és képeknek kirakatokba való kitételét kihágásnak minősíti és a mely rendelet értelmében azon kereskedőket, a kik felhivásra sem távolítják el az ilyen képeket, könyveket, esetleg 100 forintig terjedő büntetéssel sújthatja a főszolgabiróság.

Azt mondja a t. belügyminiszter úr, hogy eme rendeletnek van is foganatja, arról mindenki saját szemeivel meggyőződhetik s hogy már több birságolás is történt. Én elvártam volna, hogy a t. belügyminiszter úr ne csak úgy általánosságban nyilatkozzék, hogy több birságolás történt, különösen azért, mert a múlt esztendőben az iránt is bátor voltam kérdést intézni, hogy terjesztené a birságolásokra vonatkozó adatokat a ház elé, akkor azonban azzal mentette ki magát, hogy hiszen még csak most lett e rendelet kibocsátva, tehát statisztikai adatokkal nem szolgálhat, de most már öt negyedév múlva elő lehetne állani a statisztikai adatokkal is.

Én annak daczára, hogy egyáltalában nem kutatok ilyen szemérmetlen képek és könyvek után, sajnos, mégis minduntalan akadok ilyenekre a kirakatokban. Ma is, midőn ide a képviselőházba jövök, a József-körúton Krausz Henrik ódondász kirakatában egy példátlanúl szemérmetlen, tiszta meztelen női kép volt kiakasztva. *(Derültség.)*

Azonban nem ilyen szórványos esetekről akarok én szólani. Úgy tudom, hogy az iránt is történt intézkedés, hogy az ilyen szemérmetlen képek postán ne továbbíttassanak. És itt ismét a nélkül, hogy kerestem volna, valaki küldött nekem ilyen képet posta útján, akkor, a mikor, gondolom ma egy hónapja, megtettem interpellácziómat. Ez a kép megjárta nemcsak a budapesti postát, hanem más postát is, mivel itt nem talált engemet. Utánam küldték a kormányrendelet daczára. *(Derültség.)* Ezt kénytelen leszek a ház asztalára letenni, hogy méltóztassék látni, hogy a t. kormány rendeleteinek milyen foganatja van. *(Derültség.)*

De tovább megyek; mert ezek még csekélységek a közszemérem ellen intézett támadások között ahhoz képest, a mit majd itt lesz szerencsétlenségem felolvasni. Ez után szintén nem kutattam, esetleg véletlenűl megakadt a szemem rajta. *(Derültség.)* Egy vidéki nagy városnak a helyi lapjában a következő hír jelent meg *(Halljuk! (Halljuk!)*: »Egy a szemérmet és a keresztény vallást legnagyobb mértékben sértő képet akasztott ki múlt hó 27-én Tillinger Mór üvegkereskedő az ajtójára. A képnek czíme: »Christus in Olymp.« Egy olyan társaságban van az isteni Megváltó lefestve, a milyent egy tisztességes ember arczpirulás nélkül papirra le nem írhat. A nevezett üvegkereskedő pedig boltja ajtajára akasztotta ki, hogy az iskolába arra menő mindkét nemű gyermekek csoportosúlva megbámulják és lássák, hogy Jézus Krisztus, az isten fia, milyen szemérmetlen környezetben van.«

Tehát daczára a miniszteri rendelkezéseknek, melyek a t. belügyminiszter úrnak iménti nyilatkozata szerint nagy hatásúak, íme, már most egyenesen a vallássértés terére megy át a dolog. Tekintettel arra, hogy ilyen súlyos kihágások, sőt egyenesen a btk. 248. §-ába ütköző vétségek követtetnek el, a t. belügyminiszter úrtól iménti válasza helyett azt vártam volna, legalább óhajtottam volna, hogy ő kinyilatkoztatja, tekintettel arra, hogy ötnegyed évvel ezelőtt kiadott miniszteri rendelet ezen a bajon, mint

Digitized by Google

a fölhoztam esetek mutatják, nem segít, hanem még inkább elmérgesíti, nem figyelmezteti előbb az illető kihágókat, hogy távolítsák el a képet és hacsak nem távolítják el, azután esnek büntetés alá, hanem azonnal büntetés alá esnek az illetők, ha ilynemű kihágást követnek el.

T. képviselőház! Én már akkor, midőn az erre vonatkozó belügyminiszteri rendelet megjelent, gondolkodóba estem, mi lehet annak oka, hogy ilyen rendelet bocsáttatott ki, mely a kihágások, illetőleg vétségek elkövetőit előbb felszólítja és ha csak a fölszólítás következtében nem állítják be a kihágást, illetve vétséget, akkor vonatnak büntetés alá, holott minden más esetben, kövessen el valaki akár kihágást, akár vétséget, felszólítás nélkül azonnal büntettetik. Mondom, hogy miért ép a közszemérem ellen vétőkre van a t. kormány ilyen különös tekintettel és az ő kedvükért előbb még figyelmeztetéssel él, én e felett már gondolkodtam s az utóbbi időben újra gondolkodnom kellett, tekintettel arra, hogy az ilyenféle kihágási esetekben rendszerint izraeliták vannak érdekelve. *(Derültség a jobboldalon.)* Ne méltóztassék ezt antiszemitizmusnak venni. Tény az, a felhoztam esetek is bizonyítják, hogy többnyire izraelita polgártársaink követik el a kihágást. Nem antiszemitizmus beszél belőlem. Tudom, hogy az izraelita polgártársak közt vannak igen tisztességes emberek, a kik az ilyenféle üzelmeket maguk is elitélik, de fájdalom, meg kell jegyeznem, hogy ugyancsak túlnyomólag izraelita polgártársaink kezében lévő liberális sajtó, valahányszor ilyen ügyben felszólalok, gúny tárgyává iparkodik felszólalásomat tenni, sőt az egész dolgot nevetségessé, a helyett, hogy a sajtó e tekintetben segítségére lenne azoknak, a kik az ország érdekében — mert az országos érdek, hogy az erkölcs megoltalmazva legyen, — felszólalnak, inkább a kihágóknak adnak mintegy szarvat.

Azért kérem, t. képviselőház, azon körülménynél fogva, hogy többnyire izraelita polgártársaink követik el ezen kihágásokat, szükségkép arra a gondolatra kellett jönnöm, tekintettel arra, hogy ezek az elemek, a t. liberális kormány leghűbb támaszai, hogy az a kérdéses rendelet, melyre a t. belügyminiszter úr hivatkozott, azért olyan egészen különös, extra, kivételes, mert egyrészt a t. kormány azokat, a kik a költővel azt tartják, hogy: »minden ország támasza, talpköve a tiszta erkölcs«, meg akarja nyugtatni azzal, hogy hiszen van rendelet a szemérem ellen vétőnek a büntetésére, de másrészt a tisztelt kormány óvakodik attól, hogy a rendelet ellen vétők, mivel neki leghűségesebb szövetségesei, valahogy büntetés alá kerüljenek. Ez lehet tehát annak az oka, hogy ilyen furcsa rendeletet adatott ki a t. kormány ebben a tárgyban.

Tekintettel tehát arra, hogy a t. miniszter úrtól én inkább olyan választ vártam volna, hogy múlt évi rendeletét oda fogja módosítani, mely szerint azok, a kik a kirakataikban szemérmet sértő képeket akasztanak ki, minden előleges figyelmeztetés nélkül büntetés alá vonatnak, mondom, mivel ilyen választ vártam, de ilyent nem kaptam, azért a miniszter úr válaszát tudomásúl nem vehetem.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Abban a sajátságos helyzetben vagyok, hogy Mócsy Antal képviselő úrnak, a kiről megszoktuk, hogy a házban mindég, mint a közerkölcsiségnek, mint a szeméremnek lovagja lép fel *(Mozgás és felkiáltások balfelől: Hát ezért megrovást kap?)* . . . nem megrovást, hanem csak egy kis következetlenséget kell a szemére lobbantanom, mert én úgy emlékszem, és azt hiszem, emlékezetem nem fog csalni, ha a naplót felütjük, hogy ő akkor, mikor az előző, úgy mondhatnám, anya-interpellációjára válaszomat megadtam s azt hoztam elő, hogy ilyen rendeletet bocsátottam ki, ezt köszönettel tudomásúl vette, és most mégis azt látom, hogy ma már nemcsak, hogy meg nincs azzal elégedve, hanem még kritikával is kiséri és kevesli azt, a mit akkor a maga részéről jónak és elfogadhatónak tartott

Ez a kérdés kétségtelenül olyan, a melyre illik az, a mit egy nagy franczia filozófus mond, hogy tudniillik, minél kevesebbet beszélünk róla, annál jobban fogjuk annak igényeit kielégíteni. Én nem kivánom itt a t. képviselő úrnak szándéklatait gyanusítani, azoknak a legjobb intencióját kétségbe vonni; de azt hiszem, nem jól választotta meg az utat, a melyen ezen ügynek szolgálni akar. Mert ha azokat a dolgokat, a melyek neki nagyon szaporán és szörnyű szorgosan jutnak tudomására, minden egyes esetben nekem vagy az eljárásra hivatott közegnek mondta volna meg, vagy, ha azon bizonyos kép kitétele hirét, a melyet egy hires katholikus bajor festő festett, nem az újságban írja meg, hanem elmegy a királyi ügyészéghez vagy az illető városkapitányhoz és ott jelenti be és nem itt a képviselőházban, a hol mindenki hallja és az ülés nyilvánosságát tekintve beválik az, hogy jaj a megbotránkozónak, de sokkal jajjabb a megbotránkoztatónak, azt hiszem, sokkal helyesebben járt volna el, mert biztosítom a t. házat, hogy minden oly esetben, a melyből kitűnik a dolognak czélzatossága, az illető büntetését meg fogja kapni. Hogy pedig én ezen esetben a megbüntetettek lisztáját előterjesszem, a mi által az, a ki egy kihágás miatt például 10 forinttal megbüntettetett, a házban való pellengére való tétel által erősen megbélyegeztessék, azt hiszem, ez olyan kivánalom, melyet a képviselő úr, ha jobban

Digitized by Google

meggondolja a dolgot, még egyszer nem fog újból előhozni.

Kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés.)*

Mócsy Antal: A miniszter úr mostani megjegyzéseire csak két észrevételt akarok tenni. Én nem azt kivántam a miniszter úrtól, hogy terjessze elő a megbüntetetteknek névsorát, hanem csak hogy általánosságban mondaná meg, hogy ennyi és ennyi esetben történt a kihágás megbüntetése. Ez az egyik megjegyzés, melyet tennem kellett; a másik pedig arra vonatkozik, hogy a múlt évben, midőn én az általa anyainterpellációnak nevezett interpellációmat megtettem, az annak következtében kibocsátott rendelkezését köszönettel fogadtam.

Erre vonatkozólag ki kell jelentenem, hogy én akkor ezt a rendelkezést köszönettel fogadtam abban a hiszemben, hogy ennek meg lesz a hatása, de mivel most látom, de láthatja a miniszter úr is, hogy ennek nincs eredménye, azért tartanám ennek a rendelkezésnek a szigorítását szükségesnek; mert közmondás az, hogy a bölcs szokta véleményét jobbra változtatni; hát én is óhajtottam volna, hogy a t. belügyminiszter úrra ráilljék ez a közmondás, és miután azt tapasztalja, hogy az akkori rendelkezés nem bizonyúlt elégségesnek, változtassa meg azt jobbra, erősebbre. A mi pedig azt illeti, hogy sokkal inkább czélt érne az ember, ha ezeket a dolgokat egyenesen bejelentené az illető főszolgabirónál, járásbiróságnál vagy ügyészségnél, méltóztassék megengedni, erre már csak még sem vállalkozhatik az ember. Én nem vagyok rendőr, bár polgári kötelességemnek tartom a törvények felett magam részéről is őrködni és volt rá eset, hogy én igenis feljelentettem a kir. ügyészségnél, a ki botrányosan, nyilvánosan káromkodott és feljelentenék ilyen eseteket is, ha tudnám, hogy használna; de már a múlt esztendőben kifejtettem, hogy ez szerintem a járásbiróság hatáskörébe tartoznék, mint a büntető törvény 248. §-ába ütköző vétség, t. miniszter úr szerint azonban csak kihágás és így a főszolgabíró hatáskörébe való. Különben képviselő lévén, azt hiszem, helyesen cselekszem akkor, mikor mindenféle törvénysértések ellen, a melyek nem szórványosak, hanem általánosak, itt a házban intézek interpellácziót az illető miniszter úrhoz, hogy az ilyen általános törvénysértések általános intézkedésekkel és a sajtónak kellő támogatásával kiirtassanak vagy lehetőleg korlátoztassanak. *(Felkiáltások jobbfelől: Elég!)* Nem folytatom tovább, *(Derültség.)* de ismételten kijelentem, hogy a belügyminiszter úr válaszát nem veszem tudomásúl.

Elnök: Felteszem a kérdést. Tudomásúl veszi-e a ház a a belügyminiszter válaszát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem, a kik tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik.)* A többség tudomásúl vette.

Ezzel a mai napirendet elvégeztük. *(Halljuk! Halljuk!)* A holnap 10 órakor kezdődő ülés napirendjére javaslatba hozom, hogy a következő helyekre választást végezzen a ház: először az alelnökire, azután a közoktatási bizottságba egy tag választandó és a pénzügyi bizottságba szintén egy tag. Elfogadja a ház? *(Helyeslés.)* Ezt tehát mint határozatot kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. e. 11 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

333. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 8-án, szombaton,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesitése. — Szabó Imre lemondása a közigazgatási bizottságban viselt tagsági állásáról. — Kérvények bemutatása. — Kereskedelemügyi miniszter benyujt egy jelentést a kereskedelemügyi miniszterium 1897. évi működéséről. — Inditvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Alelnök választás. — Bizottsági választások. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak. B. Bánffy Dezső, b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdödik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre László jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Perczel Béni, az ellenök felszólalókat Hock János jegyző úr.

Méltóztassék meghallgatni a múlt ülés jegyzőkönyvét.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 7-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki.

Bemutatom Szabó Imre képviselő levelét, melyben a pénzügyi bizottságba történt megválasztása folytán a közigazgatási bizottságban eddig viselt tagsági állásáról lemond.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom Mesterszállás, Kemecse és Káptalantóti községek lakosainak Hajdú József, Kállay Lipót, illetőleg Mócsy Antal képviselők által beadott kérvényeit, a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Perczel Béni jegyző: Báró Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter!

B. Dániel Ernő kereskedelemügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém benyújtani a kereskedelemügyi miniszterium 1897. évi működéséről szóló jelentésemet. Miután már gondoskodtam arról, hogy a jelentés kellő számú példányokban kinyomassék, arra kérem a t. házat, méltóztassék annak a ház tagjai között leendő szétosztását elrendelni.

Elnök: A kereskedelemügyi miniszterium 1897. évi működéséről szóló jelentés a ház tagjai közt szét fog osztatni.

Az elnökségnek több előterjesztése nincs.

Következik az indítvány- és az interpellácziós könyv felolvasása.

Perczel Béni jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy sem az indítvány-, sem az interpellácziós könyvben új bejegyzés nincs.

Elnök: Ezzel áttérhetünk a napirendre, a melynek tárgya az alelnöknek, valamint a közoktatásügyi és a pénzügyi bizottság egy-egy tagjának megválasztása.

A házszabályok szerint a ház alelnökei külön választatnak.

Először tehát a ház alelnökére történik a szavazás, azután pedig a bizottsági tagokra együttesen.

A névsort olvasni fogja Dedovics György

Digitized by Google

jegyző úr, a távollevőket jegyzi Lakatos Miklós jegyző úr.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort. A képviselők beadják szavazólapjokat).*

Elnök: Össze fognak számláltatni a beadott szavazatok. *(Megtörténik.)*

Igazolt képviselő van 449. Ebből elnök nem szavazván, szavazhatott volna összesen 448 képviselő. Beadatott szavazat 124, távol volt 324 képviselő. A beadott 124 szavazat mind Kardos Kálmánra esett. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

Kijelenthetem tehát, hogy Kardos Kálmán a ház alelnökének megválasztatott. *(Éljenzés a jobboldalon.)*

Következik a bizottsági tagok megválasztása, még pedig együttesen.

A névsort fogja olvasni: Molnár Antal, a távollevőket pedig jegyzi Dedovics György jegyző úr.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort).*

Elnök: T. ház! A szavazatok össze fognak olvastatni itt az ülés szine előtt a jegyző urak által s az eredmény ki fog hirdettetni. *(A jegyzők számlálják a szavazatokat).*

T. ház! A szavazás eredménye a következő: igazolt képviselő van 449; elnök nem szavazott; beadatott összesen 119 szavazat; távol volt 329 képviselő. A beadott 119 szavazat a közoktatási bizottsági tagságnál Ciocán Jánosra, a pénzügyi bizottsági tagságnál Berzeviczy Albertre esett. Ezzel tehát kimondhatom, hogy a ház Ciocán János és Berzeviczy Albert képviselőket a közoktatási, illetőleg a pénzügyi bizottság tagjaivá megválasztotta.

A mai napirend ezzel ki volna merítve és hátra van még, hogy a jövőre nézve tegyek javaslatot. Javaslatom a következő: Tekintettel a pénzügyi bizottság és a quóta-bizottság tárgyalásaira . . .

Polónyi Géza: Quóta-ebédre!

Elnök: . . . ülések egyelőre ne tartassanak, hanem hatalmaztassék fel az elnökség arra, hogy annak idején, a midőn szükségesnek fog mutatkozni, újra ülést hivjon össze, a mely azután megállapítaná a legközelebbi ülés idejét és napirendjét. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj balfelől.)*

Madarász József: T. képviselőház! Úgy hiszem, a kormány annyit csak kijelenthet a háznak, hogy mely időben gondolja, hogy ezen bizottságok munkálataikat elvégzik. Az csak a legkevesebb, a mit el lehet várni egy alkotmányos kormánytól, hogy már előre tudja, hogy ezen bizottságok mennyi időt fognak a t. ház kiküldöttei részéről elfoglalni. Én tehát kérem, nyilatkozzék a kormány és jelölje meg a napot legalább, hogy mikora fog kitűzetni a képviselőház ülése. Oly időket él az ország, hogy mindig bizonytalanra halasztani a képviselőháznak teljes tájékozását, a kormány részéről sem nem helyes, sem nem alkotmányos dolog.

Én tehát ismétlem azon kérésemet, hogy nyilatkozzék a kormány és szabjon meg bizonyos határidőt, a mikorra hiszi, hogy ezen bizottságok munkálataikat elvégezhetik és a képviselőház a szerint tűzze ki üléseit egy bizonyos napra. Bizonytalan időre, mindig tovább és tovább, csakis a kormány közbejöttével a képviselőház elnökére bízni a ház összehivását, nem tartom épen alkotmányos dolognak!

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Nem vagyok abban a helyzetben, hogy egész bizonyossággal megmondhassam, — ehhez nincs is jogom — hogy a bizottságok működésükkel mikor lesznek készen. Méltóztatnak tudni, hogy igen fontos javaslatok vannak a bizottságok előtt. A közgazdasági bizottság igen fontos kérdésekkel fog foglalkozni már ma, a pénzügyi bizottság hétfőn tart ülést, a közlekedési bizottság pedig a jövő hét keddjén és ülésezik a quóta-bizottság is. Mindezekre való tekintettel a legjobb akaratom mellett sem vagyok abban a helyzetben, hogy pozitiv napot proponálhassak. A bizottságok tárgyalásától függ, hogy 3—4 vagy 6 napot vesznek-e igénybe. Én a magam részéről igen örvendenék, ha mentül rövidebb időt vennének igénybe, mert én magam is abban a nézetben vagyok, hogy mentől előbb érdemleges tárgyalás alá veendők a házban e javaslatok.

Különben, ha a t. képviselő úr, vagy a t. ház súlyt fektet arra, hogy a jövő hét valamely határozott napján jöjjünk össze és legyen meghatározva a legközelebbi ülés, ez ellen sincs kifogásom. Csak attól tartok, hogy ha a bizottságok addig el nem készülnek, el nem készülvén és jelentéseiket be nem terjeszthetvén, akkori összejövetelünk ismét csak formális ülésre vezet. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* De ha a t. házat megnyugtatja, méltóztassék elhatározni, hogy csütörtökön vagy pénteken tartsunk ülést, és én ahhoz szivesen hozzájárulok. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Én azt a kérdést vagyok bátor a t. miniszterelnök úrhoz intézni, hogy micsoda biztositéka van neki arra vonatkozólag, hogy az úgynevezett közgazdászati kiegyezést czélzó javaslatok olyan alakban, a milyenben a bizottságokhoz benyújtatnak, ezen az országgyülésen csakugyan tárgyalhatók lesznek, illetőleg micsoda biztositéka van neki arra nézve, hogy azokhoz az osztrákok is hozzájárulnak! *(Helyeslés a szélső baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! Kossuth Ferencz t. képviselő úr nem venné-e rossz néven, ha az osztrák Reichsrath abszolut

Digitized by Google

garancziákat kérne arra nézve, hogy itt e házban a javaslatok, úgy a hogy beterjesztettek, el is fogadtatnak? Én azt gondolom, t. ház, hogy úgy a mint az osztrák Reichsrathnak meg van a joga a beterjesztett javaslatok felett tárgyalni, úgy van meg a joga a magyar országgyűlésnek is e javaslatokat tárgyalni, azok felett határozni.

A kormány abban a nézetben van, hogy a beterjesztett javaslatok az ország érdekeinek megfelelnek s törekedni fog minden erejével, hogy ezen javaslatok el is fogadtassanak. *(Helyeslés jobbfelől.)* Az osztrák kormánynyal létrejött megállapodás szerint az osztrák kormány is magáévá tette *(Felkiáltások a szélsőbalon: Junctim mellett!)* ezen javaslatokat és minden erejével arra törekszik, hogy azok az osztrák országgyülésen elfogadtassanak. Ezen megállapodás az egyezség folytán így lévén, természetes dolog, hogy — most már az osztrák parlament meg is kezdvén a tárgyalásokat, és az első olvasáson már keresztül is vitetvén a dolog — szükségesnek tartom, hogy mi is ezen kérdéssel részletesen és alaposan foglalkozzunk. Ezen reményemnek és óhajtásomnak adtam kifejezést a szeptember hatodikán tartott ülésben. Ezen reményem — ez idő szerint úgy látszik — megvalósul és igy természetes, hogy a bizottságokban való érdemeleges tárgyalásoknak most már meg kell indúlniok. Igen óhajtanám, ha a javaslatok a házban is mielőbb tárgyalás alá kerülnének. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Személyes kérdésben kérek szót. A t. miniszterelnök úr vagy félreértett engem, vagy én nem tudtam magam kimagyarázni. Én azt állitottam, hogy csak komoly javaslatokkal lehet a bizottságok elé járulni. Semmi jelét nem látom annak, hogy egyetértés léteznék az osztrák és magyar kormány között. Tudjuk mindannyian azt, hogy a bécsi birodalmi gyűlésen benyujtott törvényjavaslatok indokolásában bizonyos feltétel volt szabva ahhoz, hogy a javaslatokban jelzett dolgokat a kormány elfogadja, vagy azok elfogadását javasolja. De a pénzügyminiszter is nyilt ülésen kifejezést adott ennek.

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Nem áll sem az egyik, sem a másik!

Kossuth Ferencz: Én tehát bátor voltam azt kérdezni a t. miniszterelnök úrtól, miféle biztosítéka van arra nézve, hogy csakugyan létezik egy határozott megállapodás a két kormány között? Mert különben csak meddő munkát végeznek a bizottságok és mindössze is csak egy szinjátékká változik át a bizottsági tárgyalás. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Mindenekelőtt szükséges, hogy konstatáljuk, hogy a t. miniszterelnök úr az osztrák kormányra való hivatkozásaiban nem egészen szerencsés, mert a két kormány jelenlegi politikai helyzetében óriási nagy különbség van. A magyar kormányt az 1898:I. törvényczikk feltétlenül kötelezi arra, hogy azon esetben, ha az osztrák birodalmi gyűlés kellő időben, tudniillik május elsejéig be nem nyújtaná a javaslatokat, tehát azok tárgyalása kellő időben nem eszközölhető: a magyar kormány oly önálló rendelkezést tartalmazó javaslatokat nyújtson be, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a melyeknek törvényerőre emelkedése 1899. január elseje előtt lehetséges legyen. *(Igaz! Úgy van! helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezt a törvény rendeli így, t. ház! A kérdés tehát — azt hiszem helyesen teszem fel a kérdést, gróf Apponyi Albert szavait interpretálva — az, hogy a t. kormány nyilatkozzék és tájékoztassa az országot arra nézve, mikor áll be az az időpont, a melyet ő magára nézve kötelezőnek tart abban a tekintetben, hogy ezen, a törvény által megszabott önálló rendelkezésre vonatkozó javaslatok a ház elé terjesztetvén, január elseje előtt törvényerőre emelkedjenek? *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)*

Fontos ez, nemcsak a kormány szempontjából, hanem az ország közgazdasági érdeke és minden egyéb nagy nemzeti érdek szempontjából. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most, t. ház, ezen kérdésnél szabad legyen egy kicsit immorálnom és habár nem akarok sokáig vele foglalkozni, egy körülményt mégis felemlítenem. *(Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.)*

A helyzetet az a kép illusztrálja legjobban, a melyet a napokban egy kirakatban láttam, a hol két horgász ül egymással szemközt, és az a czifra dolog, hogy hal nem lévén, egymás parókájára halásznak. Báró Bánffy Dezső és gróf Thun Ferencz miniszterelnök urak a két horgász és több mint nyilvánvaló, hogy ezen urak egymás parókájára utaznak ugyan, de elsősorban Magyarország bőrére. *(Igaz! Úgy van! Derültség a szélsőbaloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, van-e Magyarországon oly optimista politikus, még báró Bánffy Dezsőt sem veszem ki, a ki egyáltalában képzelhetőnek tartja azt, hogy a mai helyzetben az osztrák birodalmi gyűlésen a beterjesztett javaslatok úgy, a hogy beterjesztvék, elfogadtatnak, igen vagy nem? *(Felkiáltások a jobboldalon:* Nem lehet tudni!) Van-e önök közt egy, a ki ezt ma hiszi? Mert ha van, az álljon fel, hogy lefotografálhassuk és a messze jövendők számára megörökíttethessük. *(Élénk derültség balfelől.)*

T. képviselőház! Semmi egyebet nem kell tudnunk, mint két konkrét és minden kétségen kivül álló tényt. Nem beszélek az osztrák ellenzékekről, hanem beszélek egy politikailag nagy

Digitized by Google

fontossággal biró konkrét tényről, beszélek arról, hogy báró Dipauli, az osztrák katholikus néppárt vezérférfia a múltkor, mikor még nem volt miniszter, felállott az osztrák Reichsrathban és nyilt ülésen megmondotta azt, hogy ő ezen kiegyezési javaslatokat csak lényeges módosítások mellett hajlandó elfogadni és azoknak keresztülvitelét követelni fogja. Báró Dipauli nemcsak a többség tagja, hanem — a mint méltóztatnak tudni — ezen nyilatkozata után miniszteri tárczát kapott; nem szabad feltételeznem oly politikai immoralitást, a mely ennek az úrnak meggyőződését a miniszteri tárcza kedvéért pár hónap múlva megváltoztassa. *(Zaj jobbfelől.)*

Mindentől eltekintve, a magyar kormány bujkálása a napnál világosabb azon ténynyel szemközt, a melyet a quóta-kérdésnek nevezünk. Lehet vita, de egy dolog felett nincs kétsége annak, a ki olvasni tud, és beszédeket hallgatni képes, azon dolog felett tudniillik, hogy az osztrák kormánynak hivatalosan enunciált álláspontja, az osztrák Reichsrathban kifejtett politikai álláspontja az, hogy a kiegyezésben állítólag Magyarország számára adott előnyök a quótaemelésben kell, hogy rekompenzációjukat találják. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most t. képviselőház, a miniszterelnök úr, valahányszor e tárgyban kérdés intéztetik hozzá, egyszerűen azt mondja: Énnekem ebben a dologban álláspontom nincs; majd a quótabizottságokat illeti a dolog és ezekre vár az, hogy ebben a kérdésben állást foglaljanak. A törvény a quótakérdésben ugyanaz Ausztriában mint Magyarországon. Ott sem volna tehát helye, hogy a kormány álláspontját jelezze, mielőtt a quótadeputáczió a tárgyalásokba belemenne; de az osztrák kormánynak van álláspontja, az az álláspontja, hogy a quótát pedig minden áron fel kell emelni, még ha a százalék kérdésében Kaizl úr és társai közt differencziák vannak is, a 35 és 38%-os quóta kérdésében; de ebben a kérdésben minden kétségen felül álló dolog az, hogy az osztrák kormánynak az az enunciált álláspontja, hogy csak azon esetben járúl hozzá ezekhez a javaslatokhoz, ha egyúttal sikerül a quóta felemelése is. Ezzel szemben mi több, mint félesztendeje ostromoljuk a magyar kormányt, hogy hát mondja meg férfiúhoz illő nyiltsággal és politikushoz illő kötelességérzettel, mi az álláspontja legalább azon elvi kérdésben: akarja-e a quótaemelést, beleegyezik-e a quótaemelésbe, vagy nem. De ebben a kérdésben sem tudjuk meg álláspontját; álláspontját nem tudjuk meg egyáltalán, hanem settenkedve kormányozni akar úgy, hogy bevégzett tények elé állítván az országot, kényszerhelyzetet teremtsen, a melyben még örvendenünk kelljen, hogy a quótaemelésben megfizetett borravalóval elfogadtatnak velünk egy kiegyezést, a mely az országra nézve káros és veszedelmes.

Már most, t. képviselőház, ha egyszer ez a felfogás jogosúlt és tényekre támaszkodik, akkor minden kétségen kivül áll az, hogy az a felfogás, mintha ezen kiegyezési javaslatok elintézhetők volnának, különösen pedig rövid idő alatt, oly idő alatt, a mely idő alatt Magyarország törvényhozásának elég ideje legyen még az önálló rendelkezésre vonatkozó javaslatokat január elsejéig törvényerőre emelni, nem jogosúlt, hogy ez a dolog ma már be nem következhetik. Fel fogom használni az első alkalmat arra, t. képviselőház, hogy megvádoljam a kormányt ezen alapon nyilván elkövetett alkotmány- és törvénysértés miatt, mert így játszani egy nemzet érdekeivel, azokat a bizonytalanságnak így kitenni, arra csak Bánffy Dezső kormánya lehet képes.

T. képviselőház! Bármiként álljon a dolog, ennek a törvényhozásnak, a magyar képviselőháznak joga van követelni, a kormánynak kötelessége bennünket felvilágosítani az iránt, hogy meddig tart hát ez a czirkuszi komédia, a melyet ma kiegyezési tárgyalások neve alatt ismerünk, a melynek nem is rejtett, hanem nyiltan bevallott háttere, csapdába csalni a miniszterelnököt, a ki provokálta a Reichsrath összehívását, csapdába csalni azzal, hogy igenis, tárgyaljuk a kiegyezést, de nem azzal az elhatározással, hogy törvény is legyen belőle, hanem azzal, a lapjaikban is nyiltan bevallott elhatározással, hogy abból törvény ne lehessen, legalább így nem. És mégis akad magyar kormány, t. képviselőház, a mely nem csak segédkezet nyújt ehhez a játékhoz, nem csak benyújtja ezen javaslatokat, hanem arra sem akar vállalkozni, hogy a magyar törvényhozást még csak az iránt is tájékozza, mikor hozzá kérdés intéztetik erről az oldalról, hogy mikor látja hát bekövetkezettnek azt a határidőt, a melyen belül az önálló rendezkedésre vonatkozó javaslatokat már csak azért is be kell nyújtani, mert a törvény úgy rendeli, hogy ezeknek január elseje előtt törvényerőre kell emelkedniök.

Hát én egész tisztelettel kérdem a miniszterelnököt, tájékoztassa a magyar képviselőházat arról, hogy mi a felfogása ezen kérdésben. Nincs-e jogunk ezt tudni, vagy hivatalos titok-e ez? T. képviselőház! Ha a magyar kormány, a melynek eddig mindig volt álláspontja, nem úgy, mint Pulszky Ágost t. képviselőtársam felhozta, mert eddig a magyar kormánynak meg volt az álláspontja, felolvasta Kossuth Ferencz t. képviselőtársam, és majd alkalomadtán újból felolvasom én is:

1896. deczember 10-én megmondta már világosan azt, hogy ő az önálló vámterület

Digitized by Google

rendszerére fog átlépni, ha ezek a kiegyezések ilyen és ilyen időben nem létesülnek, *(Élénk ellenmondások jobbfelől.)* de megmondta 1898. január 15-én világosan, hogy a 14. §. alapján való kormányzáshoz és a provizóriumnak ott való életbeléptetéséhez semmi esetre sem járúl hozzá, ma pedig pseudo-szentlelke: Pulszky Gusztáv képviselő úr által nyiltan hirdetteti urbi et orbi, hogy ránk nézve teljesen közömbös dolog, hogy Ausztriában miként léptetik életbe ezen törvényt. Szabad feltennünk azon bizalmas viszonyból folyólag, melyben Pulszky Ágost képviselő úr a kormánynyal áll, hogy nem volna szabad ő neki egy napig is a pártban ülnie, ha ez nem volna a kormánynak legújabban elfoglalt álláspontja. Vagy, t. képviselőház, egy játék folyik-e itt, melynek egyedüli törvénye, hogy az osztrák kormánynak szabad tudnia, hogy mi történik Magyarországban, ha ott nem lesz törvénynyé kellő időben a kiegyezés, csak a magyar törvényhozás az, melynek nem szabad tájékozva lenni az iránt, hogy a kormánynak ilyen életérdekekben, ilyen vitális kérdésekben mi az álláspontja.

No, t. miniszterelnök úr, szánja meg ezt az országot. *(Derültség jobbfelől.)* Nem állítom én azt, hogy rosszakarat vezeti őt, majd megmondom annak idején, mi vezeti, mikor arra sor kerül. De, bocsánatot kérek, a parlament méltóságát, tekintélyét annyira lejáratni akarni, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Ellenmondás jobbfelől.)* hogy itt nem szabad tudnunk a kormány álláspontját és elég, ha a miniszterelnök azt mondja, hogy nem akar nyilatkozni ilyen fontos kérdésekben: ezt mi, t. képviselő urak, ha akarják is, megengedni nem fogjuk, nem fogjuk tűrni és ha önök akarnak ilyen politikai rendszert inaugurálni, rajtunk áll, — és teljesíteni fogjuk törvényes kötelességünket, — hogy önöknek azt lehetetlenné tegyük. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Bármiként áll a dolog, arra a kérdésre ismét, hogy mikor látja elérkezettnek az időt a t. miniszterelnök úr arra, hogy az 1898. évi I. törvényczikkben meghatározott önálló rendelkezésekre vonatkozó javaslatokat benyújtsa, — oly időben, hogy azok még január 1-seje előtt törvényerőre emelkedhessenek — arra kötelessége a t. miniszterelnök úrnak felelni, ha az »alkotmányos miniszter« czímre egyáltalában igényt akar még formálni és erre tisztelettel kérem, mert ha megtagadja a feleletet, ne vegye rossz néven, ha a konzequenciákat alkalmazni fogjuk reá, azt mondván, hogy a milyen a mosdó, olyan a törülköző. *(Mozgás és zaj jobbfelől.)*

Ezt akartam megjegyezni, t. ház, még egyszer kérve azt, hogy a t. miniszterelnök úr e fontos kérdések tekintetében az országot tájékoztassa. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Valóban gondolkodóba kell esnem a felett, hogy vajjon azon fenyegetések után, a melyekkel Polónyi Géza képviselő úr beszédjét végezte, én egyáltalában nyilatkozzam-e vagy sem? *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* De Polónyi Géza képviselő úrtól eltekintve, hogy a félreértések elkerültessenek és azt gondolom, az ellenzéki sorokban ülő képviselő urakra való tekintettel is tehetem, hogy egy pár szót szóljak. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Röviden csak egyes kijelentésekhez fogok ragaszkodni. Polónyi Géza képviselő úr a quótáról beszél és bizonyos ellentéteket lát a két kormány álláspontja között. Hát, t. ház, Polónyi Géza képviselő úrnak, vagy egyeseknek álláspontja az, hogy a quóta egyáltalában ne emeltessék. A magyar quótabizottságnak álláspontja az, hogy a quóta emelésének bizonyos lehetősége, sőt jogosúltsága fenforog. *(Zajos ellenmondások és derültség a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* Méltóztatnak ezt lehetetlenségnek tartani? *(Zaj. Elnök csenget.)* Méltóztatnak ezt újságnak tartani? Méltóztatnak ezt meglepetésnek tartani? Hisz talán voltak szivesek figyelemmel kisérni a quótabizottság tárgyalásait és méltóztatnak emlékezni, hogy az május vagy juniusban tartott ülésében a quótának 31·92%-ra való felemelését lehetségesnek jelezte. Már most, t. ház, az osztrák kormánynak is van álláspontja, a mely szerint a quóta még nagyobb összegben volna megállapítható. De a magyar kormány álláspontja az, hogy ez idő szerint a quótának a kormány részéről való megállapításának ideje el nem jött. A quótabizottságnak tárgyalásai folyamatban vannak és épen a törvény szem előtt tartása folytán nem vagyunk azon helyzetben, hogy a quótára nézve állást foglaljunk és annál kevésbbé voltunk abban a helyzetben, hogy az osztrák kormánynak erre vonatkozólag valamely igéretet vagy kötelezettséget tettünk vagy vállaltunk volna. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Különben is, t. ház, a quóta megállapítása nem elvi kérdés, ez egy számítási kérdés. Igy van ez magában a quótakérdést rendező törvényben is megállapítva és számítások alapján kell, hogy az létrejőjjön. Hogy mennyiben sértem én, sérti a kormány a parlament méltóságát azzal, hogy nem mondom meg, hogy mikor jön el az idő, igazán nem értem. Azt hiszem, hogy az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ának harmadik bekezdése értelmében az egyoldalú és állandó rendezés iránt a javaslatokat ... *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Az önálló rendelkezés iránt!)* Kérem, az 1898 : I. törvényczikk 3. §-a harmadik pontjában megállapított

Digitized by Google

értelemben az önálló, állandó berendezkedés iránt. Ezt értettem és ezt mondom most is. *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Felkiáltások: Egyoldalú?)* Mindenesetre egyoldalú is. Akkor jön el ennek az ideje, midőn meggyőződöm arról, hogy Ausztriában — a két kormány közt létrejött megállapodás szerint — nincsen meg a lehetősége annak, hogy ezen javaslatok változtatás nélkül, érdemben elfogadtassanak. Ez idő szerint legkevésbbé mondhatjuk, hogy eljött ez az idő, mert az obstrukczió ott megszünt, az első olvasásban letárgyaltattak a törvényjavaslatok s most a bizottságban fognak tárgyaltatni. Tehát ma legkevésbbé lehet valamit erről mondani. Ha azonban rövid idő alatt, figyelemmel kisérve az ottani tárgyalást, arról győződöm meg, hogy ott az akarat nem komoly, a törekvés nem nyújt biztonságot, igenis kötelességemnek fogom tartani . . . *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Mikor? *(Ellenmondások a jobboldalon.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Addig pedig arra kérem a t. házat, méltóztassék lehetővé tenni, hogy ezen javaslatok a bizottságokban, minálunk minél hamarább letárgyaltassanak és oda hatni, hogy a házban is nyugodtan letárgyaltassanak. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Sem ildomosnak, sem taktikusnak nem tartom a miniszterelnök úr azon kijelentését, a mely a quóta-bizottság terveire és intenczióira vonatkozik. Egy dolgot konstatálnom kell nagy sajnálattal és ez az, hogy a quóta-bizottság az utolsó ülésében a quótának egy minimális felemelését felajánlotta. A t. miniszterelnök úr ezt felhasználja arra, hogy a quóta-bizottságnak intenczióiról itt kijelentést tegyen. Azt mondotta, ha jól emlékszem, hogy a quóta-bizottság a quóta egy bizonyos felemelésének jogosultságát elismerte. Midőn a miniszterelnök úr nem a történteket konstatálja, hanem ilyen általános kijelentéseket tesz, az először nem ildomos, mert a quóta-bizottság intenczióival foglalkozik, másodszor pedig ebben egy továbbmenő biztatási tendenczia rejlik, a mely később majd meglátjuk, hova fog kifejlődni.

A kérdés azonban nem e körül forog, hanem a körül, — és erre nézve kérnék én a magam részéről választ, — hogy hiszi-e a miniszterelnök úr és van-e bizonyítéka arra, hogy az osztrák kormány a beterjesztett javaslatokat elfogadja, magáévá teszi, támogatja és biztosítja quótaemelés nélkül. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Ha ez iránt biztosítéka nincsen, ha ez iránt a miniszterelnök úr a házat meg nem nyugtathatja, hogy ezek a javaslatok Ausztriában el fognak fogadtatni akkor is, ha a quóta fel nem emeltetik, akkor a két kormány között egyezmény nincs, és mindaz, a mi erre vonatkozólag mondatik, csak játék, bújkálás és illoyalis magatartás. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Erre kívánunk tehát választ és akkor egy határig a helyzet tisztulása elkezdődnék; miután azonban erre választ nem kaptam és meglehet, hogy nem is fogok kapni, konstatálni kell a magam részéről, hogy itt egy nagyon sajnálatos kétszinüséggel, bátortalansággal és az államférfiú megnyilatkozásának hiányával állunk szemben, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélsőbaloldalon.)* ez pedig nagyon sajnos jelenség.

Egyébiránt t. ház, e pillanatban ezen kérdésekkel foglalkozni nem kivánok, csak konstatálni óhajtom azt, hogy az utolsó alkalommal, midőn a napirend megállapításáról volt szó, mi a magunk részéről kijelentettük, hogy mindaddig, míg a kormány a kiegyezésre vonatkozólag fennforgó összes intenczióit, összes felfogásait, összes törekvéseit és megállapodásait, a ház előtt, minden eshetőséggel szemben fel nem tárja, addig mi semmiféle napirendhez hozzá járulni nem fogunk. A háznak rendelkezésére áll több kész munka, melylyel ha óhajt, foglalkozhat. Ime a t. kormány ezt nem proponálja és ezzel egyenes bizonyságát nyújtja annak, hogy nincs bátorsága a ház elé lépni munkarenddel, következőleg a mi álláspontunk ez idő szerint a kormány gyengesége következtében akkép áll, hogy a ház tétlen, nem foglalkozik, daczára annak, hogy az idő nagyon drága és mint meg fogjuk látni, az országot alighanem nagy bonyodalmak közé viszi. Ezt csak konstatálni kivántam és nagyon sajnos, de meg kell nyugodnom abban, hogy eddigelé a tények nekünk adtak igazat. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kétségtelen, midőn valakit bátortalansággal vádolnak, az bizonyos határig bántó; lehet, hogy ne mondjam, sértő, de midőn az ember érzi, hogy az ország érdekében jár el, akkor nem engedi magát elragadtatni, akár miféle provokáczió által. *(Élénk éljenzés és helyeslés a jobboldalon.)* Én úgy tartom t. képviselőház, hogy az az út, a melyen a kormány megy, az ország érdekeinek megfelel és utoljára is, t. ház, úgy a hogy Horánszky Nándor képviselő úr felállítja a dolgot a bátortalansággal, mit tehetek? Azt tehetem, hogy tekintettel arra, hogy a legközelebbi napokban bizottsági ülések és fontosak vannak, mégis javaslatba hozom, hogy azt a néhány törvényjavaslatot, mely a ház asztalán fekszik és tárgyalható, napirendre kitüzzék. No már most Horánszky Nándor képviselő úr kijelentette határozottan, mások talán még határozottabban, hogy ők nem járúlnak ahhoz, hogy napirend *(Közbekiáltás a szélsőbalon: Munka-*

Digitized by Google

rend!) megállapíttassék és tárgyaljunk, mindaddig, míg bizonyos kívánságoknak elég nem tétetik, a mely kívánságoknak pedig úgy, a hogy a jelen viszonyok között lehet, elég lett téve. Tehát most t. ház, javasoljam, hogy tárgyaljuk a tárgyalásra kész ügyeket, evvel szemben önök méltóztatnak állást foglalni és három és négy és hat napig esetleg a fölött tárgyalunk, hogy a legközelebbi hétfőn azon törvényjavaslatot tárgyaljuk-e vagy sem és szerdán, csütörtökön vagy pénteken e fölött határozzunk. Én ezen eljárással szemben a bátortalanság vádját szívesen veszem magamra csak azért, hogy a magyar parlament tekintélyét a nagyvilág, a közvélemény előtt megvédjem. *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)* Az a különös eljárás, a melyet méltóztatnak követni, az lehet nekem kellemetlen, de a parlamentarizmusnak tekintélyt nem ad. Nekem nincs bátorságom, igen is nincs a parlament tekintélyét leszállítani segítni. *(Tartós helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Zaj.)* Én ez idő szerint, t. ház, szívesen eltekintek ettől, hogy bátornak tartson Horánszky Nándor képviselő úr, de méltóztassék elhinni, hogy ez az eljárás megfelel a farkas és a bárány meséjének, midőn vádolja a farkas a bárányt, hogy felzavarja a vizet, pedig a bárány van alúl. Ez a mese régi, de az ország érdekében van, hogy ez idő szerint önök ezt a mesét érvényre juttassák; én elviselem az ország tekintélye érdekéből. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon)* Erre való tekintettel igenis bátortalan az eljárásom, de a parlament reputációjának érdekében van. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót. Méltóztassék ezt megengedni, a mennyiben a miniszterelnök úr felszólalásából azt veszem ki, hogy az én magatartásom, az én objekcióim a parlament tekintélyének hátrányára válnak.

T. ház! A parlament tekintélyét nem az alacsonyítja le, a ki a parlament számára azon jogokat vindikálja, a melyek a parlamentet megilletik, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* hanem az alacsonyítja le, a ki a parlamentet semmibe sem nézi és azzal szemben élve, sajnos, hatalmával, úgy jár el, mint a miniszterelnök úr eljárt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Egy félhivatalos közleményből ugyanis azt olvastam, hogy a magyar kormány az osztrák kormánynyal minden eshetőségre nézve meg van állapodva. Félhivatalos közlemény volt, — gondolom az ischli találkozás után, — melyben konstatáltatik, hogy nyilt kérdés többé nincsen, mert bármily esélyei következzenek be a kiegyezési kérdéseknek, a magyar kormány az osztrák kormánynyal, mint mondám, minden eshetőségre meg van állapodva. Hát kérdem, hogy ha ez igy van, akkor ezen megállapodások nyilvánosságra hozatalából mi baj származhat és tehát mi áll ennek útjában? Azt igenis értem, hogy ha valamely ügy még tárgyalás alatt áll, ha az még nem perfekt, hogy akkor azokat a kormány az ország elé még nem tárja; de azt nem értem, hogy ha azok befejezve vannak, hogy ha azok a dolgok már perfektek, melyek az ország érdekében állanak, miként lehet azoknak nyilvánosságra hozatalát megtagadni, miként lehet ezekre nézve az országot felvilágosítás nélkül hagyni. A ki ezt teszi, az alacsonyítja le a parlament tekintélyét és ez a t. miniszterelnök úr, nem pedig én. *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Ha nem kíván senki a tárgyhoz szólni, szavazás alá bocsátom a kérdést. Elfogadja-e a ház azon javaslatomat . . .

Hentaller Lajos: Bocsánatot kérek, az elnök úr módosítványával szemben a miniszterelnök úr azt indítványozta, hogy nincsen kifogása az ellen, ha csütörtökön vagy pénteken ülés lesz. Bátorkodom azt indítványozni, hogy tartson a ház a legközelebbi pénteken ülést. *(Folytonos nagy zaj.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! Én nem indítványoztam semmit, én azt mondtam, hogy nem egészen praktikus dolog megállapítani az ülés napját, ha nem vagyunk bizonyosak abban, hogy a bizottságok már arra az időre tárgyalásaikat befejezték; de ha az a kívánsága a képviselő uraknak, hogy pénteken legyen ülés, én ahhoz hozzájárulok. *(Nagy zaj és mozgás.)*

Elnök *(csenget):* T. ház! Méltóztatnak ahhoz hozzájárulni, hogy a ház a legközelebbi pénteken fog ülést tartani. *(Nagy zaj. Felkiáltások: Igen! Nem!)* Ha a ház nem járul hozzá, akkor nem marad más hátra, mint az én eredeti indítványom. *(Folytonos nagy zaj. Felkiáltások a szélső baloldalon: Szavazást kérünk!)* Én azt gondoltam, hogy a ház egy értelemben van arra nézve, hogy nem járúl hozzá, azért akartam határozatképen kimondani az én javaslatomat. De ha nincs egyértelemben, akkor szavazásra kerül a dolog. Az első kérdés az, méltóztatnak-e javaslatomat úgy, a mint megtéve volt, elfogadni? *(Folytonos nagy zaj.)* Ha ez elfogadtatik, akkor a pénteki ülés tartása elesik. Ha nem fogják megszavazni azt, a mit javaslatba hoztam, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Mi volt az?)* Eredeti javaslatom az volt, hogy hatalmazza fel a ház az elnökséget arra, hogy annak idején, midőn a bizottságok munkálataikkal elkészültek, ülést hivhasson össze, a melyen a legközelebbi ülés napirendje fog megállapíttatni. *(Folytonos nagy zaj.)* Tehát kérem azokat, a kik indítványomat elfogadják, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik.)* A ház többsége

Digitized by Google

nem fogadja el indítványomat. Kérdem a házat, méltóztatik-e elfogadni, a mit Hentaller Lajos képviselő úr ajánlott, hogy a ház legközelebbi ülését pénteken tartsa és azon határozzon a felett, hogy mikor lesz a legközelebbi érdemleges ülés, igen vagy nem? Minthogy a pénteki ülésnek nem lesz egyéb tárgya, mint a napirend megállapítása, kérem, hogy azt csak 12 órára tűzzék ki. Méltóztatnak ehhez hozzájárulni? *(Felkiáltások: Szavazzunk!)* Kérem azokat, a kik elfogadják, hogy pénteken 12 órakor legyen ülés, méltóztassanak felállani. *(Megtörténik. Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Kisebbség! Számolják meg! Hosszantartó, nagy zaj.)* T. ház! Kérek csendet! Kérem azon képviselő urakat, a kik elfogadják, hogy a legközelebbi ülés pénteken 12 órakor tartassék, szíveskedjenek felállani, hogy a jegyző urak őket megszámlálhassák. *(Megtörténik.)* Most kérem azon képviselő urakat, a kik ezt nem fogadják el, méltóztassanak felállani. *(Zaj. Felkiáltások a szélső baloldalon: Senkisem áll fel!)*

T. ház! A jelenlevő képviselő urak közül összesen 79 szavazott abban az értelemben, hogy a legközelebbi ülés pénteken legyen. A másik kérdésre a képviselő urak nem szavaztak. Azt hiszem, kimondhatom, hogy a ház többsége ... *(Nagy zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: A ház nem határozatképes! *(Zaj.)*

Hentaller Lajos: A házszabályok értelmében a jelenlévőknek mindig kell szavazni. *(Zaj és ellenmondás jobbfelől.)*

Elnök: Bocsánatot kérek, én nem kényszeríthetek senkit sem, hogy szavazzon. *(Zaj a szélsőbalon.)* Már pedig azt hiszem, arra nézve semmi kétség nincs, hogy százнál többen vagyunk jelen. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Ha egy képviselőnek ez iránt kétsége van, tessék felszólalni és én a jelenlévőket megszámláltatom. De ha senkisem kéri, a házat határozatképesnek kell tartanom s akkor nyilvánvaló, hogy nagy többséggel lett meghozva az a határozat. *(Helyeslés jobbfelől.)* A legközelebbi ülés tehát pénteken lesz, déli 12 órakor, a mely ülés egyedüli tárgya a legközelebbi ülés napirendjének meghatározása lesz. *(Helyeslés.)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 20 perczkor.)

Digitized by Google

334. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 14-én, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Király köszönete a képviselőház részéről kifejezett névnapi szerencsekivánatokért. — Kardos Kálmán lemondása a közigazgatási bizottsági tagságról. — Kérvények és feliratok bemutatása. — Ciocán János és Jakabfy Imre igazolása. — Pénzügyminiszter törvényjavaslatot nyújt be: *a)* az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről, a fedezendő állami kiadásokról; *b)* városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmeinek ideiglenes rendezéséről. — Vallás- és közoktatásügyi miniszter törvényjavaslatot nyújt be az állami elemi népiskolák megfelelő elhelyezésénél felmerült kiadások fedezéséről. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik déli 12 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Az ülés jegyzőkönyvét Perczel Béni fogja vezetni; Molnár Antal jegyző úr jegyzi a javaslatok mellett felszólalókat, Lakatos Miklós jegyző úr az ellene felszólalókat.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyve.

Nyegre László jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 8-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? Ha nincs, hitelesíttetik.

Bemutatom a miniszterelnök átiratát, melyben értesít, hogy ő Felsége legmagasabb névnapja alkalmából a képviselőház részéről kifejezett szerencsekivánatokért királyi köszönetét nyilvánítja. *(Éljenzés.)*

Hódoló tisztelettel tudomásúl vétetik.

Bemutatom Kardos Kálmán, a képviselőház alelnökének levelét, melylyel a közigazgatási bizottsági tagságról lemond.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom Pozsony vármegye közönségének feliratát a szocziális bajok orvoslása tárgyában;

Hajdú és Esztergom vármegyék közönségének feliratait, az 1898 : II. törvényczikk módosítása iránt;

Esztergom és Sáros vármegyék közönségének feliratait, a megyei tisztviselők fizetésének javítása iránt;

a Kecskeméten tartott népgyűlésnek Horváth Ádám képviselő által beadott kérvényét, külön vámterület és nemzeti bank létesítése tárgyában *(Helyeslés a szélsőbalon.)*;

a 48-as honvédeknek Lakatos Miklós képviselő által beadott kérvényét, segélyük felemelése iránt *(Helyeslés a szélsőbalon.)*;

és végre Dunaszentpál község lakosainak Szabó István képviselő által beadott kérvényét, a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Molnár Antal jegyző: Münnich Aurél, az igazoló állandó bizottság előadója.

Münnich Aurél előadó: T. ház! Az igazoló állandó bizottság tárgyalás és megvizs-

Digitized by Google

gálás alá vette Ciocán János Besztercze-Naszód vármegye besztercze-naszódi kerületében szeptember 9-én, és Jakabfy Imre Brassó vármegye hermányi kerületében szeptember 27-én megválasztott országgyűlési képviselők megbizó levelét és mindkét megbizó levelet teljesen kifogástalannak és rendben lévőnek találta. Ennek folytán, tekintve hogy Ciocán János megválasztása óta 30 nap már letelt, az illetőt véglegesen igazolta, míg Jakabfy Imrét a 30 nap fentartásával jelentette ki igazoltnak. Van szerencsém az erre vonatkozó jegyzőkönyvet tisztelettel bemutatni.

Elnök: Ciocán János véglegesen igazoltnak, Jakabfy Imre pedig a 30 nap fentartásával igazoltnak jelentetik ki. Egyszersmind mind a kettő a második osztályba soroztatik.

Molnár Antal jegyző: Lukács László pénzügyminiszter.

Lukács László pénzügyminiszter: Van szerencsém beterjeszteni egy törvényjavaslatot (Irom. 425) indokolásával együtt az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Van szerencsém továbbá beterjeszteni egy törvényjavatlatot (Irom. 486) indokolásával együtt a magyarországi városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmeinek ideiglenes rendezéséről.

Kérem a t. házat, méltóztassék mindkét törvényjavaslatot kinyomatni és előzetes tárgyalás és jelentéstétel végett a pénzügyi bizottsághoz utasítani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A beadott törvényjavaslatok kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli és előzetes tárgyalás végett a pénzügyi bizottsághoz utasítja.

Molnár Antal jegyző: Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter.

Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter: T. ház! Van szerencsém az állami elemi népiskolák megfelelő elhelyezésével felmerült kiadások fedezéséről szóló törvényjavaslatot (Irom. 487) a t. háznak bemutatni. Kérem a t. házat, méltóztassék azt kinyomatni, a tagok közt szétosztatni és előzetes tárgyalás végett a közoktatásügyi és pénzügyi bizottságokhoz utasítani. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A javaslat kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli és azt előzetes tárgyalás végett a közoktatásügyi és pénzügyi bizottságokhoz utasítja.

Következik a jövő ülés napirendjének megállapítása.

A miniszterelnök úr kiván szólani. *(Halljuk! Halljuk!)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mint a kezeim közt levő példánya az Országos Törvénytárnak igazolja, a mai napon a dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybeiktatásáról szóló törvény megjelent. Miután ezen törvény 2. §-ában elrendeli, hogy országos bizottság közreműködése mellett járjon el a kormány, kérem a t. házat, most már a törvény szentesítve levén, méltóztassék intézkedni az országos bizottság megválasztása iránt. Azt az ajánlatot teszem, megfelelően a Deák-szobor, valamint az Andrássy-szoborbizottság tekintetében követett eljárásnak, méltóztassanak a képviselőház részéről 12 tagot választani ezen bizottságba, a főrendiházat pedig aziránt keresni meg, hogy ugyancsak ezen országos bizottságba hat tagot válaszszon. A kormány gondoskodni fog azonkivül arról, hogy ezen 18 tag mellé még 18 tag kinevezés útján jusson a művészi érzékkel birók közül, a kik szakismeretet hozhatnak az ügy érdekében, továbbá az adakozók sorából. Ezen 36 tagból álló bizottság azután úgy, mint előző esetekben Deák-, valamint Andrássy-szobornál egy végrehajtó bizottsággal létesíttetné a szobrot és évenként, a mint elrendeli a törvény, tétetnék jelentés az országgyűlésnek.

Kérésem tehát az, méltóztassék ezen bizottságba 12 tagnak választását a holnapi napra már elrendelni, hogy a kellő előkészületek és intézkedések mielőbb megtehetők legyenek. A mennyiben holnap választás lenne, kérem, méltóztassék ahhoz is hozzájárulni, hogy a közigazgatási bizottságban üresedésben levő két hely is betöltessék, Szabó Imre és Kardos Kálmán a közigazgatási bizottságban viselt állásukról lemondván. Kérem, méltóztassék a holnapi ülés tekintetében ezen javaslatomat elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Elfogadja a ház a holnap 10 órakor kezdődő ülés napirendjére nézve tett indítványt? *(Igen!)*

A ház elfogadta. Ezt, mint határozatot kimondom s több tárgy nem levén, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 30 perczkor.)

Digitized by Google

335. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 15-én, szombaton,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Kérvények bemutatása. — Pénzügyi bizottság jelentése az indemnity-javaslat tárgyában. — A közgazdasági és pénzügyi bizottság jelentése a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között kötött vám- és kereskedelmi szövetségre vonatkozó törvényjavaslat tárgyában. — Pénzügyi bizottság általános jelentése a valutarendezésre és bankügyre nézve; továbbá a következő törvényjavaslatok ügyében: 1. az államjegyekből álló függő adósság teljes beváltása; 2. a korona-érték megállapításáról szóló 1892. évi XVII. törvényczikk kiegészítése; 3. az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag pótszerződés; 4. az osztrák-magyar bank által kibocsátandó tízkoronás bankjegyek; 5. az osztrák-magyar banknál arany értékérmékben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezmény; 6. a koronaértékben való közkötelező számítás behozatala; (Igazságügyi bizottság jelentésével együtt.) 7. az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbítása; 8. a 80 milliós államadósság tárgyában kötendő új egyezmény. — Közgazdasági bizottság jelentése a részvénytársaságokra stb. vonatkozó egyezmény tárgyában. — Indítvány- és interpellácziós könyvek olvasása. — Bizottsági választások. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Az ülés jegyzőkönyvét vezeti Perczel Béni jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat Molnár Antal, a javaslatok ellen felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr jegyzi.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének felolvasása.

Perczel Béni jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 14-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Felkiáltások jobbfelől: Nincs!)*

Holló Lajos: T. képviselőház! A jegyzőkönyv hitelesítésénél a háznak határozatképes számban kell jelen lenni. Minthogy pedig nem hiszem, hogy a ház határozatképes: kérem a jelenlévőknek megszámlálását. *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! A házszabályok 145. §-a szerint a jegyzőkönyv hitelesítéséhez, ha annak tartalma ellen kifogás nem tétetett, valamint a tanácskozáshoz 40, a határozat hozatalhoz pedig 100 tag szükséges. Minthogy pedig a jegyzőkönyv tartalma ellen kifogás nem tétetett, az pedig, hogy 40 tagnál több van jelen, kétségtelen, ismételten kérdem a t. házat, hogy van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Felkiáltások: Nincs!)* Ha nincsen, kimondhatom, hogy az hitelesíttetett.

Bemutatom Bögöt község lakosainak Förster Ottó, Beregszász és Beregsurány községi lakosoknak Lónyay Sándor képviselő által beadott kérvényeit a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Ezen kérvények kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Molnár Antal jegyző: Pulszky Ágost, a pénzügyi bizottság előadója.

Digitized by Google

Pulszky Ágost előadó: T. képviselőház! Van szerencsém a pénzügyi bizottság jelentését (Irom. 500) a t. ház elé terjeszteni az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat tárgyában, kérem a t. házat, hogy a jelentést kinyomatni és az osztályok mellőzésével annak idején napirendre tűzni méltóztassék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! A házszabályokhoz kérek szót. A pénzügyi bizottságnak ezen törvényjavaslat tárgyalásánál való eljárása sokszorosan sérti a házszabályokat és a képviselők számára biztosított jogoknak tényleges kijátszására vezethet. A pénzügyi bizottság, miután a törvényjavaslat tegnap benyujtatott, a nélkül, hogy az ülés tartama alatt a pénzügyi bizottság ülése ki lett volna irva, mert az csak a képviselők eltávozása után iratott ki, ülést tartott. Elsősorban ezt kivánom elnökileg konstatáltatni. A második dolog, a mit tényként konstatálni kivánok az, hogy a pénzügyi bizottság ülést tartott a nélkül, hogy annak minden tagja erről tudomással birt, vagy csak birhatott volna is, és hogy megtartotta ülését anélkül, hogy a törvényjavaslat a képviselők között szétosztatott volna. A képviselőház tegnap elhatározta, hogy az úgynevezett indemnitásra szóló törvényjavaslatot kinyomatja és a képviselők között szétosztatja, és én hivatkozhatom a képviselőház minden tagjára, a ki nem tagja a pénzügyi bizottságnak, de ha ez kétségbe vonatnék, kérem a háznagyi hivatal és az iroda útján nyomban megállapíttatni, hogy a törvényjavaslat a képviselők között csak ma reggel osztatott szét. Ennélfogva nekem jogom van arra hivatkozni és tényként konstatálni azt, hogy a pénzügyi bizottság gyűlést tartott és megkezdette egy törvényjavaslat tárgyalását, azt be is fejezte, mielőtt a törvényjavaslat a képviselők között szétosztatott volna.

Ezen eljárás a házszabályokba ütközik és a képviselők jogainak kijátszását vagy czélozza, vagy arra feltétlenül vezet.

A házszabályok 113. § a szószerint a következőképpen rendelkezik: »Azon törvényjavaslatokra vonatkozólag, a melyek előkészítő tárgyalás végett bizottsághoz utasíttattak, minden képviselő, habár nem tagja a bizottságnak, nyújthat be indítványt vagy módosítást az illető bizottság elnökéhez, a ki azokat a bizottsági tárgyalás folyama alatt előterjeszti és a bizottság az illető képviselőt meghallgatja. Azon képviselőnek, a kinek indítványa vagy törvényjavaslata a ház által utasíttatott valamely bizottsághoz, joga van annak tárgyalásain részt venni, habár nem tagja is a bizottságnak, szavazattal azonban nem bir.«

Ez az első dolog, a mi miatt fel kell szóllalnom. Nekem is, másnak is, a házszabály egyenesen biztosítja azt a jogot, hogy a bizottság előtt folyó tárgyalásokon, különösen törvényjavaslatoknál indítványokat tehessek, azokat az elnöknek átadhassam és a bizottság engem ott meghallgasson. Méltóztatik ebből, t. ház, látni azt, hogyha egy törvényjavaslatot, a mely tegnap nyújtatott be, és a melyre vonatkozólag a pénzügyi bizottság üléseiről senkinek előzetes tudomása nem volt, még aznap délután, a nélkül, hogy az ülés tartama alatt a bizottsági ülés ideje ki lett volna hirdetve, a házszabályok megsértésével és előadót nem is választva, nyomban az előadó választásával együttesen, a mely érdemleges tárgyalásba bocsájtkozik és a miként per Pausch und Bogen azt megszavazza: ez szabályellenes eljárás különösen oly viszonyok között, a mikor az állami költségvetésnek négy hónapra szóló meghosszabbítása eminenter politikai kérdés, mert az soha oly mértékben bizalmi kérdés nem volt, mint most.

Én nem akarok gyanusítani senkit, de ezen tényekből folyólag oly konkluzióra kell jutnom, hogy a pénzügyi bizottság mélyen tisztelt elnöke és a többséghez tartozó bizottsági tagok oly szivességet akartak tenni a kormánynak, a mely a házszabályok szerint tilos és megengedve nincs, mert a képviselők jogainak gyakorlatát lehetetlenné teszi, magyarán kijátsza. A házszabályok 122. §-a ugyanis világosan előirja, hogy a háznak minden egyes bizottsága albizottságokra oszolhatik, azonkivül pedig, a mi kötelessége is minden bizottságnak, jelentéseiket, illetőleg javaslatukat előadói által irásba foglalva terjesztik elő. Ki az itt a képviselőházban, a ki tudomással ne birna arról, hogy minden bizottság ülésében évtizedek óta elfogadott gyakorlat az, hogy a bizottság első ülésén benyújtott törvényjavaslatnál arra szorítkozik, hogy a törvényjavaslatnak előadója választatik meg és csak, mikor az előadó már megválasztatott, tűzetik ki az érdemleges tárgyalás. Ennél az esetnél ezt sem tartották meg, hanem nyomban belementek az érdemleges tárgyalásba és letárgyalták egy egész, vagy negyedóra alatt azt a törvényjavaslatot, a mely az ország jövendő sorsa felett négy hónapra van hivatva intézkedni. De, t. képviselőház, a házszabályok 124. §-a bizottságokban feltétlenül biztosítja a bizottság kisebbségi tagjainak azt a jogát, hogy különvéleményt nyújthassanak be. Miként lett ez a dolog itt három bizottsági tagra nézve egyszerűen kijátszva és lehetetlenné téve?

Méltóztattak hallani — és ezt ténybelileg konstatálni akarom, — először, hogy a ház tegnapi ülésében jelentetett be ezen törvényjavaslat; méltóztattak hallani és ténybelileg konstatálom,

Digitized by Google

hogy a bizottsági ülés a képviselőház tagjainak szétoszlása után lett a táblára kiírva; konstatálom továbbá, hogy a törvényjavaslat maga ma reggel osztatott ki a képviselők között. *(Zaj és nyugtalanság a jobboldalon.)* Konstatálom továbbá még egyszer, hogy a törvényjavaslat maga, ma reggel osztatott szét a képviselők között. Már most a pénzügyi bizottságnak tagja gróf Zichy János, tagja Gulner Gyula, tagja Tomcsányi László képviselő úr, tagja Justh Gyula képviselő úr. *(Felkiáltások jobbfelől: Sohasem volt ott!)* Tudom, hogy nem volt ott; hiszen azért panaszkodom, hogy nem volt ott. *(Nyugtalanság jobbfelől.)* Hogy azonban valamely képviselő teljesíti-e kötelességét, részt akar-e venni a bizottsági ülésen, vagy nem: e tekintetben én magamat sem hivatottnak, sem jogosítottnak nem érzem arra, hogy bármi tekintetben kritikát gyakoroljak; de nem erről van szó, hanem arról, t. képviselőház, hogy lehetséges-e az, hogy a pénzügyi bizottság elnöke lehetetlenné tegye a képviselőknek a megjelenést azzal, hogy oly módon tárgyaltassanak a törvényjavaslatok, a mely mellett azok érdemleges tárgyalásáról a képviselők még csak tudomással sem birnak. És ha az én t. barátom, Justh Gyula nevének említésénél azt mondják, hogy egyszer sem látták ott, van szerencsém hivatkozni arra, hogy részt vett és biztosítom róla, hogy kellő időben részt is fog venni; de arra azután nem hivatkozhatik az én igen tisztelt barátom, hogy Tomcsányi Lászlót és Gulner Gyulát sem látta a pénzügyi bizottságban.

Én nem vagyok hivatva azon képviselő urak meggyőződését tolmácsolni, vagy helyettök álláspontot foglalni, de én csak arra való hivatkozással, hogy a házszabály biztosítja a bizottsági tagnak a külön véleményadás jogát, nem akarom megengedni, hogy szó nélkül oly preczedens alkottassék itt, a mely a bizottság eljárásával ezen esetleg benyújtandó kisebbségi véleményt egyszerűen lehetetlenné teszi és kizárja, mert ez nem volna egyéb, mint csíny, és megkezdése egy eljárásnak, a mely az alkotmánynak alapjaiból kiforgatására vezet.

Nem tudom, mi lesz a sorsa az egész nagy kérdésnek, a mely közöttünk véleményeltérésre ad okot, de bármi legyen a sorsa, azon első stádiumában a dolognak, a hol alkotmányellenes csínyt czélzó eljárást statuálnak, konstatálnunk kell azt, hogy ez az eljárás a többségnek hozzájárulásával, helyeslésével történik-e, hogy a képviselőknek lehetetlenné tétetik a házszabályokban biztosított jogok gyakorlása, lehetetlenné tétetik a törvényjavaslatok tárgyalásánál való részvétel azon módon, hogy megtartatik egy bizottsági ülés, mielőtt maga a törvényjavaslat ki volna osztva a képviselők között.

A mi engem illet, engem ez a dolog abszolute nem lep meg. Másokat talán meglephet, de én dokumentálni fogom, hogy erről az eljárásról nekem már régi idő óta előzetes tudomásom volt. Bármiként legyen is azonban a dolog, én magam ad personam csak nagy köszönettel tartozom Bánffy Dezső úrnak és kormányának, hogy legalább az ország figyelmét felhivta arra, és az ellenzék figyelmét felhivta arra, hogy ők már készen vannak arra is, hogy a házszabályok kijátszásával tegyék maguknak lehetővé a kormányzást. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.)* Én ezért csak hálás köszönettel tartozom. A kérdés csak az, hogy a többség maga akar-e szolidaritást vállalni ilyen törvénytelen és a házszabályt újból megsértő eljárással, igen vagy nem? *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)* Ezzel tisztában kell lennünk. Azért, t. ház, most tisztán és kizárólag a házszabályokra hivatkozással ezen javaslatnak a bizottsághoz való visszautalását indítványozom, arra való tekintettel, hogy a képviselő urak jogának a házszabályokban biztosított módon való gyakorlása minden képviselő számára lehetővé tétessék. Határozottan és világosan ismétlem, hogy e perczben én csupán a házszabályok szempontjából tárgyalom a kérdést és azon esetre, ha ezen indítványom elutasíttatnék, fentartom magamnak a jogot az előadó úr propozicziójának azon részéhez hozzászólani, vajon a házszabályok mellőzésével tűzessék-e ez napirendre, vagy sem. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mert ezzel tisztában kell lennünk, t. ház. A menynyiben számíthatnék a t. többség támogatására a házszabályok védelmében . . . *(Mozgás és derültség jobbfelől.)*

Bocsánatot kérek, t. képviselő urak, ha önök közül feláll valaki és igazolni fogja előttem azt, hogy a házszabályok nincsenek megsértve; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* hogy az a tárgyalási mód a parlament méltóságának megfelelő és helyes: *(Helyeslés a szélsőbaloldalon.)* nemcsak vissza fogom vonni indítványomat, hanem töredelmes őszinteséggel kérek bocsánatot *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Addig azonban, t. ház, míg a házszabályok 113. §-a nekem és másoknak jogot biztosít arra, hogy a törvényjavaslatoknál indítványokat tehessek a bizottságban, és addig, míg megtörténhetik az, hogy én ma kapom meg a törvényjavaslatot, a melyről azt olvasom, hogy tegnap tárgyaltatott le a bizottságban: addig szeretném azt az embert ismerni, a ki a házszabályok szempontjából megvédi azon álláspontot, hogy az ily eljárás lehetséges . . . *(Zaj.)*

Azért igen tisztelt ház, a magam részéről, hogy a házszabályoknak ilyen durva megsértése és a képviselői jogoknak kijátszása be ne következhessék, és ha bekövetkezik, hivatkozhassam arra, hogy az a többség szolidaritásával tör-

Digitized by Google

ténik: ezért tisztelleteljesen a következő indítványomat adom be *(Halljuk! Halljuk! Olvassa.)*: »A pénzügyi bizottság előadója által bemutatott javaslatot azzal utasítsa vissza a ház a pénzügyi bizottságnak, hogy a bizottság, a képviselők számára a házszabályoknak 113. §-ában biztosított indítványozási jogok tiszteletben tartása mellett, a pénzügyi bizottság ülését szabályszerűleg hirdesse ki és azt oly időre tűzze ki, midőn a kinyomatni és szétosztatni rendelt javaslat a képviselők között már tényleg ki is osztatott.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Mondottam, hogy a házszabályok 122. és 123. §-ai is meg vannak sértve. De méltóztassék lelkiismeretökkel számadás tárgyává tenni azt, hogy a házszabályoknak 113. §-a a képviselőknek megengedi, hogy a bizottságban indítványokat tegyenek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Szabad-e, hogy a képviselők úgy zárassanak el ettől a joguktól, hogy előtte való nap ülést tartson a bizottság a törvényjavaslat tárgyában és csak másnap kapja meg a képviselő a törvényjavaslatot? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez a kérdés, t. ház! Várom a czáfolatot és felvilágosítást. Ha nincs igazságom, vagyok oly erős, hogy töredelmesen belássam tévedésemet. Azonban, t. ház, érveket és nem közbeszólásokat kívánok az ily tényállással szemben. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ajánlom indítványomat elfogadásra. *(Helyeslés balfelől.)*

Pulszky Ágost előadó: T. ház! Az ez esetben azt hiszem, nagyon méltatlanúl megtámadott pénzügyi bizottság részéről bátor vagyok Polónyi Géza igen tisztelt képviselő úrnak úgy állításai, valamint argumentációja ellenében a következőket felhozni. *(Halljuk! jobbfelől.)*

Polónyi Géza igen tisztelt képviselő úr csínyről beszél, a mely az alkotmányos eljárás ellen indíttatik. *(Mozgás. Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Polónyi Géza igen tisztelt képviselő úr a házszabályok durva megsértéséről beszél *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Igaza van!)* és beszél oly bizottságról és oly férfiakkal szemben, a mely bizottság és a mely férfiak egy 30 éves tradicziót és egy 30 éves tapasztalatot tartottak szem előtt, *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon. Helyeslés jobbfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Elnök csenget.)* a melyet még eddig a ház azon oldaláról *(A baloldalra mutat.)* sem vontak eddig soha kétségbe.

Polónyi Géza igen tisztelt képviselő úr egy frakczió nevében beszélt, . . .

Polónyi Géza: Én a magam nevében beszéltem!

Pulszky Ágost előadó: . . . a mely frakczionak képviselője a pénzügyi bizottságot soha, egyetlen egyszer sem méltatta arra, hogy tanácskozásaiban részt vegyen. *(Zaj, ellenmondások a szélső baloldalon.)*

Bartha Miklós: Ez nem áll!

Pulszky Ágost előadó: Bocsánatot kérek, a képviselő úr mondhatja, hogy ez nem áll; én állítom, . . . *(Nagy zaj a szélsőbalon. Elnök csenget. Zajos felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* hogy mióta ezen országgyűlés megnyilt, a pénzügyi bizottság kebelében egyetlen egy fontos tárgyalás sem merült fel, a melyben az illető képviselő úr, — a kinek a nevét Bartha Miklós képviselő úr nagyon jól tudja, — felszólalt volna. De többet állítok: alig történt egyetlen egy eset is és nem emlékszünk ilyenre, hogy az illető képviselő úr érdemesnek tartotta volna, hogy ékesen szólásával a ház nyilvános üléseiben is, csak a legfontosabb kérdésekhez is hozzá szólott volna.

Polónyi Géza: Ki az?!

Pulszky Ágost előadó: Justh Gyula képviselő úr!

Bartha Miklós: Ez nem tartozik ide. *(Nagy zaj. Egy hang jobbfelől: De önökre tartozik!)*

Pulszky Ágost előadó: És megjegyzem még, hogy midőn a képviselőháznak ezen bizottságát, a melykétségkivül a fontos kérdésekben való beható munkálkodást mindig tanúsította, megtámadják az ellenzék részéről e kérdésben, vagyis, mikor Polónyi Géza tisztelt képviselő úr felszólalt, itt tizenhatan voltak jelen és ezzel dokumentálták a parlamentáris komoly munkálkodás iránti érzéküket. *(Helyelés a jobboldalon. Mozgás a szélsőbalon.)*

De konstatáljuk először a tényeket, mielőtt a támadásokra felelünk.

Konstatáljuk először azt, hogy nem áll az, mintha a bizottság tagjai nem birtak volna előzetesen tudomással arról, hogy az őtórai ülésben egyszersmind az indemnity kérdése is tárgyalás alá jön.

Bartha Miklós: Nincs is Pesten Justh Gyula! *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Pulszky Ágost előadó: Azt gondolom, hogy a mely képviselő nincs Pesten sem, akkor, a mikor tudja, hogy fontos kérdések vannak a ház előtt, az a kötelességtudásnak oly mértékével rendelkezik, hogy nincs jogosítva tiltakozni az ellen, ha mások fáradhatatlanúl az ország dolgait végzik, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj balfelől.)* mig ők privát dolgaik után járnak. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)*

És konstatálom azt, hogy az ülés folyamán, a mely pedig úgy tudom, már 12 óra felé véget ért, a bizottsági tagok közt kiosztattak az illető jelentések. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Kinyomatva?)* Nem kinyomatva, hanem litografirozva, a mint az számtalanszor történt a gyakorlat szerint. A javaslatok kiosztattak és konstatálom,

Digitized by Google

hogy a bizottság azon tagjaihoz, a kik a házban jelen nem voltak, pesti lakásaikra kellő időben el lettek hordva s igy ezen litografiák, valamint a meghivók is, a melyek külön e czélra állíttattak ki és a melyeken egyenesen és világosan ki volt irva, hogy egyéb igen fontos kérdések mellett ez a kérdés is az 5 órakor tartandó ülésben tárgyaltatni fog. De konstatálok még egyet s ez talán t. képviselőtársamat a felhozott mozzanatoknak némi meggondolására fogja birni. Konstatálom azt, hogy a pénzügyi bizottság már tegnapelőtti ülésében a legfontosabb kérdések egyikét, a mely egyáltalán a bizottság és a ház elé került, tudniillik az Ausztriával kötendő vám- és kereskedelmi szerződés tárgyalását tűzte ki, és hogy ez a tagnapelőtti ülésről aztán a tegnapi ülésre folytatólag ki lett tűzve, úgy, hogy a pénzügyi bizottság minden tagja teljes és világos tudatában volt annak, hogy a tegnapi ülésen a legfontosabb és legjelentősebb kérdések egyike fog tárgyalás alá jönni. (*Úgy van! a jobboldalon.*) Már mikor ez kétségtelen, mit mondjak azon t. bizottsági tag urak kifogásaira, a kik azt mondják, hogy nem teljesíthetik kötelességüket, mert nem tartották ugyan érdemesnek megjelenni akkor, mikor az Ausztriával kötendő vám- és kereskedelmi szerződésről van szó, de talán felteszi Polónyi Géza képviselő úr, hogy megjelentek volna, ha tudták volna, hogy az indemnityről lesz szó, olyan törvényjavaslatról, a melylyel . . . (*Közbekiáltások a szélső baloldalról: Nem is előadó az úr!*) Bocsánatot kérek, a pénzügyi bizottság Hegedüs Sándor képviselő urat bizta meg képviseletével, de régi szokás szerint ez esetben . . . (*Ellenmondások a szélső baloldalról: Semmi szokás!*)

Polónyi Géza: Tessék felolvasni a jegyzőkönyvet. A házszabályok 112. §-a . . . (*Zaj. Fölkiáltások a szélső baloldalon: A jegyzőkönyvet! Semmi helye ott! Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Nagy zaj a szélső baloldalon. Elnök csenget. Folytonos zaj.*)

Pulszky Ágost előadó: Bocsánatot kérek. (*Szünni nem akaró nagy zaj a szélsőbalon..*)

Hentaller Lajos: Nincs joga beszélni! (*Zajos felkiáltások a szélső baloldalról: Nem szabad beszélnie. Elnök csenget. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk az elnököt!*)

Elnök: Kérem, t. ház, (*Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zaj. Elnök csenget.*) méltóztassék meghallgatni . . .

Hentaller Lajos: Illetéktelen ember! (*Zajos közbekiáltások a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*)

Elnök: . . . Méltóztassék meghallgatni az elnököt. (*Nagy zaj.*)

Hentaller Lajos: Nem előadó! (*Folytonos zaj a szélső baloldalon.*)

Elnök: Nem először történik, akár hányszor megtörtént az, hogy az előadót más valaki helyettesítette.

Hentaller Lajos: Ki bizta meg?

Elnök: Tessék megnyugodva lenni, a bizottsági elnök úr valószinűleg fel fog szólalni.

Holló Lajos: T. ház! A házszabályokhoz kérek szót. (*Folytonos, nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet!*)

Gajáry Géza: A szónokot félbeszakítani nem szabad! (*Nagy zaj. Mozgás és felkiáltások a szélső baloldalon: Hol a hitelesített bizottsági jegyzőkönyv?*)

Elnök (*csenget*): Kérek csendet! Tessék meghallgatni az előadó urat. (*Zagy zaj. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Nem lehet! Nincs joga beszélni!*)

Pulszky Ágost: Az igen tisztelt képviselő uraknak joguk van . . . (*Folytonos, nagy zaj és felkiáltások a szélső baloldalon: Nincs joga beszélni!*)

Holló Lajos: A házszabályokhoz kivánok szólni! (*Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Nem lehet! Nem engedjük félbeszakítani!*)

Gajáry Géza: A házszabályok szerint nem szabad félbeszakítani a szónokot! (*Nagy zaj.*)

Elnök (*csenget*): Tessék meghallgatni Pulszky képviselő urat. (*Folytonos, nagy zaj.*)

Pulszky Ágost előadó: Az igen tisztelt képviselő uraknak joguk van beszédem befejezése után kifogást tenni az ellen, a mik történtek és a mit mondtam . . . (*Folytonos, nagy zaj.*) De az igen tisztelt képviselő urak egyszersmind tartoznak respektálni a házszabályokban megadott azon jogot, (*Folytonos, nagy zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Nem lehet! Nem szabad szólnia! Halljuk! Halljuk! jobbfelől.*) a szabályok azon egyszerű rendelkezését, a mely szerint a szónokot félbeszakítani nem szabad. Konstatálom, hogy a pénzügyi bizottság . . . (*Folytonos nagy zaj.*) Konstatálom, hogy a pénzügyi bizottság elnöke részéről, a pénzügyi bizottság tudomásával lettem megbízva, a bizottság régi szokásánál és gyakorlatánál fogva a jelentés előterjesztésével. (*Nagy zaj. Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Nincs joga szólni!*) Konstatálom, hogy a pénzügyi bizottság tárgyalásáról soha formális jegyzőkönyv nem volt vezetve. (*Folytonos nagy zaj és nyugtalanság.*) Konstatálom, hogy a pénzügyi bizottság elnöke teljesen a szabályok és a törvény szerint járt el . . . (*Folytonos nagy zaj és közbekiáltások,*) és végül konstatálom, hogy a parlamentáris szólásszabadságnak, a parlamentáris ügyek vitelének, a parlamentáris teendőknek legdurvább megsértése akkor történik, hogyha nem engedik a szónokot beszélni. (*Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj és közbekiáltások.*)

Digitized by Google

Széll Kálmán *(szólni akar. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Holló Lajos: A házszabályokhoz kérek szót. *(Nagy zaj. Felkiáltások balfelől: Halljuk! Halljuk!)* Kell, hogy türelmesen meghallgassák t. képviselőtársaim . . . *(Nagy zaj és közbekiáltások jobb- és balfelől.)*

Elnök *(csenget):* Méltóztassanak csendben meghallgatni a szónokot, különben kénytelen leszek az ülést felfüggeszteni.

Holló Lajos: T. ház! A házszabályok olyan közös javát képezik minden pártnak, de különösen az ellenzéknek, hogy azokat sérteni a saját jogainak és a parlament jogainak épsége érdekében nem engedheti. A házszabályok világosan intézkednek az iránt, hogy a jelentést a képviselőház elé csupán az előadó terjesztheti. A házszabályok 112. §-a azt is meghatározza, hogy egyes esetekre csupán maguk a bizottságok hozhatnak a helyettesítés iránt határozatot. Én kérem felolvasni a jegyzőkönyvet, vajon Pulszky Ágost t. képviselőtársam előadó-e vagy nem, és ki lett-e küldve helyettesítőnek. *(Nagy zaj. Felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk a jegyzőkönyvet!)* A menynyiben kitűnnék, hogy Pulszky Ágoston képviselő úr nem előadó és a bizottság által nem lett helyettesként megválasztva, kérem az egész bejelentést meg nem történtnek tekinteni és a t. képviselő urat illetéktelen fellépéseért megróni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Miután egyenes kérdés intéztetett hozzám, hogy a jegyzőkönyvben ki az előadó, tartozom konstatálni, hogy a jegyzőkönyvben igenis Hegedüs Sándor a pénzügyi bizottság előadója. *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Nincs hitelesítve!

Széll Kálmán: T. ház! *(Zaj. Élénk felkiáltások jobbfelől. Halljuk!)* Nagyon sajnálom, hogy az ülés elején nem lehettem szerencsés jelen lenni és nem hallottam közvetlenül azokat a kifogásokat, a melyeket Polónyi Géza t. képviselő úr a pénzügyi bizottság azon eljárása ellen felhozott, hogy tegnap egy a ház ülésének végén előterjesztett javaslatot már tárgyalás alá is vett.

Én azok után, a miket most hallottam, körülbelül tisztában vagyok azirán, hogy Polónyi Géza képviselő úr miket mondott, mert hiszen ilyen kifogások a bizottságban is tétettek, de a történt közbeszólásokból is gyanítom, *(Zaj.)* és így leszek szerencsés azokra a benyomásokra nézve, melyeket kaptam, a mikor beléptem a házba, igen röviden a tényállást elmondani.

Őszintén megvallom, nagyon csodálom azt a nagy izgalmat, a melyet tapasztaltam e kérdés felett, mikor a házba beléptem. Pedig a kérdés egészen egyszerű. *(Halljuk! Halljuk!)* Semmi politikai csínyről, semmi meglepetésről, vagy semmi szabálytalanságról az én nézetem szerint szó nincs. Egyszerűen arról van szó, a mi ennek a háznak és ezen ház bizottságának gyakorlata hosszú évtizedeken keresztül. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* Én harmincz év óta vagyok szerencsés — bizonyos megszakításokkal — annak a bizottságnak tagja lehetni; harmincz éve múlt, hogy ennek a parlamentnek szakadatlanul tagja vagyok.

Polónyi Géza: Miért nem éljeneznek? *(Zajos éljenzés jobbról.)*

Széll Kálmán: Sem nem kívánom, sem nem utazom rá; egyszerűen kérek szives meghallgatást, a mit gondolom, kérhet és követelhet is, a ki meg van támadva. Mert ez eljárás teljes felelősségét igenis magamra vállalom, sőt egyszerűen vindikálom magamnak. *(Helyeslés jobbfelől.)* És mert vindikálom, leszek szerencsés tőlem telhetőleg a magam védelmére azokat felhozni, a miket felhozhatok. A t. ház azután ítélni fog, igazolja-e eljárásom vagy sem. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Hát, t. ház, a házszabályokban én nem olvastam sehol, hogy a bizottságok tanácskozásainak megkezdése mily időponthoz van kitűzve; azok nem tartalmaznak semmi imperativ intézkedést arra nézve, mikor kell egy bizottságnak egy tárgyat felvennie. Az a bizottság diszkrecziójára van bizva. Természetesen ebben is az a morális parancs a mérvadó, hogy soha egy bizottság elnöke nem fog tárgyalásra kitűzni valamely javaslatot vagy ügyet megrövidítésével annak az időnek, mely ama javaslat tanulmányozására és előkészítésére szükséges. Így történt a pénzügyi bizottságban is. Nem mondhatja egy pénzügyi bizottsági tag és egy képviselő sem, hogy én valaha e bizottságban meglepetésként tűztem ki tárgyalásra oly ügyet, mely még előkészítésre szorult, melyre nézve még tanulmány és idő volt szükséges.

Így a költségvetés tárgyalására, melyet most fejezett be a bizottság, így a kiegyezési törvényjavaslatokra nézve — talán kilenczet tárgyaltunk — kellő idő volt adva minden bizottsági tagnak a tanulmányozásra és minden képviselőnek, a ki oda akart jönni és a házszabályok adta jogával élve, ott felvilágosításokat akart adni. De midőn oly törvényjavaslatról van szó, melynek szakszerű előkészítése valóban sok időt nem igényel, melyben nem fordúl elő semmi egyéb, mint a mi évtizedeken keresztül elő szokott fordulni, hogy tudniillik a kormánynak felhatalmazás adatik az év bizonyos részére a kiadások megtétele és a bevételek szedése iránt, és a mely törvényjavaslat a ház gyakorlata szerint soha a bizottságban, de itt sem, tárgyaltatik más szempontból, mint a bizalom vagy bizalmatlanság szempontjából, a mely törvényjavaslathoz

Digitized by Google

— és itt hivatkozom harminez éves praxisomra — a bizottságban az ellenszéki tagok sohsem szoktak egyébként hozzászólani, mint jelezni álláspontjukat, fentartani annak kifejtését a ház plenumában, és három vagy négy mondattal felvetni a bizalmatlanság kérdését: mikor mondom ily törvényjavaslatról van szó, mely betűről betűre azonos a múlt évivel és az előző éviekkel, és mely tisztán ily szempontból ítéltetik meg, melynek tehát sem tanulmányozására, sem motiválására semmi előkészület nem szükséges, akkor, gondolom, nem lehet clítélni eljárásomat. *(Helyeslés jobbfelől.)* Hivatkozhatom a múlt évek praxisára, midőn igen gyakran előfordult az az eset, hogy a házban beterjesztett ily javaslatot a pénzügyi bizottság mindjárt az ülés után vett tárgyalás alá, a mi ellen soha az ellenzék kifogást nem tett, mert nem tartotta szükségesnek, hogy idő adassék ily javaslatok tanulmányozására. *(Ellenmondás a szélsőbalon.)*

Midőn ez a gyakorlat, midőn így jártunk el mindig: jogosúltnak éreztem magam a bizottságot a tegnapi ülésre összehivni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Ez a kérdés felvettetett a pénzügyi bizottságban, megvitattatott, a pénzügyi bizottság többsége elhatározta a maga teljes autonom jogkörében, hogy helyesli az összehivást és a kitüzött törvényjavaslatot azonnal tárgyalás alá veszi.

Igy állván a kérdés, méltóztassanak meggondolni, hogy ez a törvényjavaslat ebben a házban soha más szempontból nem tárgyaltatott, mint a bizalmi kérdés szempontjából. A szakszerű bírálat a pénzügyi bizottságban — úgyszólván — magától elesik. Én nem tartom ezt a gyakorlatot helyesnek; én egyáltalában nem is tartom a bizalmi, vagy bizalmatlansági kérdést ehhez a törvényjavaslathoz helyesen kötöttnek; 30 évvel ezelőtt az előadói székben, mint kezdő képviselő már azon nézetnek adtam kifejezést, hogy egy indemnity-törvényjavaslat nem egyéb, mint az, hogy a ház nem végezhetvén be kellő időben a költségvetést, felhatalmazást ad az ügyek továbbvitelére. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* A bizalmi, vagy bizalmatlansági kérdést mindig fel lehet vetni, azt nem szükséges ezzel a kérdéssel összekapcsolni. Más parlamentek története az én nézetemnek adnak igazat. Soha Angliában ez nem történik. De nálunk ez a gyakorlat évtizedeken keresztül igy folyik s nekem az ellen semmi kifogásom nincs, de mert igy folyik és mert csak bizalomról, vagy bizalmatlanságról van szó, soha ezen kérdés megvitatásának súlypontját nem keresték a bizottságban, hanem a házban, hol a t. képviselő uraknak igen bő alkalmuk lesz megokolni a maguk bizalmatlansági szavazatát.

Én nem látom a házszabályokat megsértve, én nem látom, hogy az eddigi praxistól eltértünk volna, sőt ellenkezőleg a jogszokás, a mely meghonosodott évtizedeken keresztül, mellettem szól. Ez szól az én igazolásomra. A politikában nagy kérdést lehet kicsiny nivóra lehúzni, kicsi kérdést lehet nagygyá, de ez oly piczi kérdés, melyből jogosúltan nagy dolgot csinálni nem lehet. Ezért — azt gondolom — hogy az egész kifogásolás nem volt helyén való, mert a bizottság eljárása megfelel az eddigi gyakorlatnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! A magam részéről azokra, miket Pulszky Ágost képviselő úr, gondolom nem mint előadó, hanem ex privata diligentia az előadói székből felhozott . . . *(Az előadói széket Hegedüs Sándor foglalja el. Felkiáltások a szélső baloldalon: Elölről kell kezdeni! Ki bizta meg azt az urat! Zaj!)* Ismétlem, hogy azokra, miket Pulszky Ágost képviselő úr mondott, észrevételt tenni nem kivánok, mert azok nem argumentumok, hanem inkább egy lelki állapot emorácziói, melyekkel foglalkozni nem szükséges, a mit bizonyít az a körülmény is, hogy a t. képviselő úr azzal a jeles szenvedélylyel szólott, mely az ő szerencsés temperamentumától úgy látszik elválaszthatlan.

Hanem, igenis arra, a mit előttem szólott t. képviselőtársam felhozott, észrevételem van. A t. képviselő úr — többi közt — azt is mondotta, hogy bizonyos eljárás természetével biró dolgok a bizottság diszkréczijára vannak bizva. Én ebben a felfogásban ott, hol a házszabályok tüzetesen rendelkeznek, nem osztozhatom . . .

Széll Kálmán: Hogy mikor tüz ki valamit tárgyalásra.

Horánszky Nándor: Ebben a formulában is szivesen elfogadom. Ezzel szemben is azt állitom, hogy az én szerény nézetem szerint a t. képviselő úrnak igy sincs igaza, mert ott, hol a házszabályok világosan rendelkeznek, sem a kitüzés, sem a tárgyalás tekintetében a bizottságot semmiféle diszkréczionális jog meg nem illeti.

A házszabályok egyik szakasza ugyanis a következőket mondja: »Azon törvényjavaslatokra vonatkozólag, a melyek előkészítő tárgyalás végett a bizottsághoz utasíttattak, minden képviselő, habár nem tagja a bizottságnak, nyújthat be indítványt vagy módosítást.« Ez, gondolom, világos rendelkezés, melynek megvan a maga értelme, a maga intencziója, sőt megvan a maga hordereje és konzequencziója is.

Már most ahhoz, hogy valaki a bizottságban megjelenhessen és ott indítványokat tehessen, kettő szükséges. *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)*

Az egyik az, hogy a javaslat ki legyen

Digitized by Google

nyomva és szét legyen osztva, mert nem létező dolgokkal szemben akár észrevételeket, akár indítványokat tenni, egyszerűen lehetetlen. *(Helyeslés balfelől.)* A másik konzequenciája pedig az, hogy a bizottsági ülések olyán időben tüzessenek ki, hogy a képviselőknek módjuk és alkalmuk legyen arra, hogy a bizottság tárgyalásáról és annak kitűzött órájáról értesülve lehessenek. Az adott esetben egyik sem forgott fenn. Én megengedem, hogy a bizottsági tárgyalások folyamán éveken keresztül bizonyos praxis fejlődött ki, — és e tekintetben igazat adok a t. képviselő úrnak, — az a praxis nevezetesen, hogy némely javaslatok itt a bizottsági tagok között nyomban kiosztattak és azok rövidddel reá tárgyalásra is kerültek a bizottságban. Ám, ha ezt a ház elnézi és akczeptálja, az ellen semmi kifogás nem lehet. De mihelyt a ház egyetlen egy tagja is feláll és a házszabályok szigorú megtartását követeli, azonnal fenforog az eset, hogy a ház szabályait ignorálni, azokat figyelmen kivűl hagyni nem lehet. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Erre vonatkozólag történt észrevétel Polónyi Géza t. képviselőtársam részéről, és azt gondolom, hogy teljes joga volt ahhoz, hogy e tekintetben objekcziókat tegyen és indítványt terjesszen a ház elé. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azért a magam részéről az ő eljárását nemcsak nem diffiikultálom, de teljesen összhangzónak tartom a házszabályokkal. Ezeket tartottam szükségesnek a magam részéről elmondani. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hegedüs Sándor előadó: T. ház!...

Pulszky Ágost: T. ház! Személyes kérdésben kértem szót, mert Horánszky Nándor t. képviselő úr egyenesen kötelesség mulasztással vádolt, midőn azt mondotta, hogy innen van helyem szólani és nem az előadói székről.

Mindenekelőtt megjegyzem, csak mellékesen, a házszabályokra való hivatkozással, hogy az nem előadói szék, hanem szószék, és minden képviselőnek van joga azon székből szólni, akár előadó, akár nem. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a bal- és szélső balon.)* De másodszor konstatálom, most már a személyes kérdést illetőleg, és hivatkozom Széll Kálmánra, mint a pénzügyi bizottság elnökére és Hegedüs Sándorra, a pénzügyi bizottsag ez időszerinti előadójára. *(Helyeslés a jobboldalon. Zaj a szélső baloldalon)* hogy vajjon nem-e az ő direkt megbizásukból, *(Felkiáltások balfelől: Nem lehet! Nincs joga hozzá! Nagy zaj és nyugtalanság a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* hogy vajjon nem-e a pénzügyi bizottságnak ő általuk adott direkt megbizásából helyetesitettem Hegedüs Sándort az előadói székben. *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Nem lehet! Csak a bizottság helyettesíthet! Elnök csenget.)* És hivatkozom az igen tisztelt és nyugodt, szerencsés temperamentumú Horánszky Nándor képviselő úrra, hogy vajjon az ő húszéves tapasztalata a pénzügyi bizottságban nem igazolja-e eljárásom helyességét e tekintetben, valamint nem igazolja-e azt, és saját tapasztalatából nem tud-e számos példát felhozni arra nézve, hogy egyik tag akadályoztatása esetén az előadói teendők tekintetében egy más, az elnök éa előadó által megbizott tag őt teljes joggal helyettesítheti; *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon)* valamint hivatkozom mindazokra, kik a pénzügyi bizottság tárgyalásaiban az utolsó harmincz év óta részt vettek, hogy vajjon szükség volt-e oly jegyzőkönyvi kivonatokra, a minőket a pénzügyi bizottság soha nem is szokott e tekintetben vezetni, sohasem vezetett, mint a minőt sohasem követeltek, s vajjon az nem-e az obstrukcziós eljárásnak az egész vonalra való kiterjesztése, a miről pedig azt hittük, hogy szerencsésen egyszer már megszünt, hogy ily jogos és minden tekintetben kifogástalan működése a bizottságnak és egyes személyeknek, most illetéktelen kifogás alá vétetik. *(Helyeslés a jobb oldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor: Személyes kérdésben kérek szót annyival is inkább, mert Pulszky Ágost t. képviselő úr egyenesen kérdést intézett hozzám. *(Halljuk) Halljuk!)* Ha a t. képviselő úr azt állítja itt az ország színe előtt, s ha az egyszersmind konstatáltatik, hogy őt az előadói helyettesítéssel a bizottság bizta meg, szivesen visszakorigálom állításomat, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* különben pedig nem.

Pulszky Ágost: T. képviselőház! Horánszky Nándor képviselő úr direkt kérdést intéz hozzám. Igenis kijelentem, hogy a bizottság nevében az elnök és az előadó bizott meg a helyettesítéssel. *(Felkiáltások a szélső baloldalról: Nincs joguk hozzá!)* Hivatkoztam mind a kettőre, a kik mind a ketten a ház ülésén jelen vannak. *(Helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Hegedüs Sándor, a pénzügyi bizottság előadója: T. képviselőház! Elsősorban személyes kérdésben kérek szót! Bocsánatot kérek a t. háztól, hogy távol voltam, de közfunkczió akadályozott abban. Egyházunknak egy ünnepélyén, Szilágyi Dezső főgondnoknak beiktatásán vettem részt, tehát nem mulatni voltam. *(Derültség jobboldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Az sem lett volna baj!)*

Bartha Miklós: Pedig vádolva volt vele.

Hegedüs Sándor előadó: A jelentésre vonatkozólag jelentem, hogy a bizottság a jelentés hitelesítésével az elnököt és az előadót bizta meg. A mikor ez történt, akkor jelentettem elnökömmel.

Digitized by Google

nek, hogy én az előbb említett funkczió miatt az ülés elején jelen nem lehetek, azért kérjünk fel valakit helyettesítésemre s így történt, hogy Pulszky Ágost t. képviselő úr bizatott meg a jelentés beterjesztésével. Ez a tényállás. A bizottság részéről az elnök volt megbizva a jelentés hitelesítésével és a jelentéssel való további eljárással.

Ennek bejelentése útján kérem a t. házat, hogy a jelentés kinyomatását, szétosztását s annnak idején napirendre tűzését elrendelni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Polónyi Géza: T. ház! Ezek után csak ismétlem, hogy indítványomat fentartom és kérem azt szavazás alá bocsátani. Bővebb indokolására nem szorítkozom, csak annyit jegyzek meg, hogy ne méltóztassék rossz néven venni, ha épen ez a frakczió, — mert személyes kérdésben is kell nyilatkoznom, — a melyről Pulszky Ágost t. képviselő úr vádolólag emlékezett meg, s a melynek a bizottságokban hely nem jutott, kötelességének tartja, hogy a házszabályok pontos megtartását és a ház tagjainak jogát itt a képviselőházban védelmezze meg. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Miután szólani már senkisem kiván és a vita be van zárva, a kérdést az, hogy a ház elfogadja-e az előadó úr javaslatát. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Nem ez a kérdés!)*

Sághy Gyula: Nem lehet azt először szavazásra feltenni, mert van halasztó indítvány. *(Nagy zaj és mozgás. Halljuk!)*

Elnök: Szíveskedjenek az elnököt meghallgatni, hogy megértsük egymást. *(Zaj. Elnök csenget.)* A kérdés az, hogy elfogadja-e a ház az előadó úr indítványát, vagy pedig elfogadja-e Polónyi Géza képviselő úr indítványát. Nem így méltóztatnak kívánni? *(Folytonos Zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! A kérdés feltételéhez kívánok szólani. *(Halljuk! Halljuk!)* A mélyen tisztelt elnök úr valószínűleg félreértésből, nézetem szerint nem helyesen proponálja a kérdést. Itt egy előzetes kérdésről van szó...

Elnök: Ha méltóztatnak befejezni hagyni előterjesztésemet, majd megértjük egymást. *(Halljuk! Halljuk!)*

A kérdés mindenesetre az: Ezt méltóztatik-e elfogadni, vagy azt? *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)* Minthogy azonban a képviselő úr indítványa halasztó természetű, természetesen az fog elébb szavazás alá bocsájtatni. *(Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Bocsánatot kérek, épen ez az, a miben az elnök úr engem és indítványomat félreértette. A kérdés nem ez, mert az előadó indítványa még nem tárgyaltatott, nem tárgyaltatott tudniillik azon kérdés, hogy az osztályokhoz utasíttatik-e, vagy sem a jelentés. Az előzetes indítvány az volt, hogy utasíttassék vissza a bizottsághoz; tehát van egy előzetes indítvány, melynek eldőlte után lehet csak tárgyalásra jönnie az előadó indítványának; mert, ha a ház azt határozza el, a mit az előzetes indítvány tartalmaz, akkor nem határozhat a felett, hogy az osztályokhoz utasíttassék-e, vagy sem? Tehát mindenekelőtt, mint előzetes kérdést, ezt kell eldönteni, s fentartom magamnak, a mint előzetesen is jeleztem, hogy érdemlegesen is hozzászólhassak az előadó indítványához. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Minden körülmények között ezt akartam előbb szavazásra bocsátani. *(Zaj, közbeszólások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk!)* Tehát Polónyi Géza képviselő úr indítványára kell mindenekelőtt szavazni. Van az ellen kifogás? *(Nincs.)* Fel fog olvastatni az indítvány.

Molnár Antal jegyző *(olvassa Polónyi Géza indítványát).*

Elnök: T. ház! *(Folytonos nagy zaj, csenget.)* Polónyi Géza képviselő úrnak indítványára húsz képviselő úr névszerinti szavazás elrendelését kéri. *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk a neveket! Neveket kérünk!)* Ugyancsak húsznál több képviselő — majd felolvasom — a névszerinti szavazásnak a következő ülésre való áttételét kéri. *(Felkiáltások jobboldalról: Kérjük a neveket!)*

Perczel Béni jegyző *(olvassa):* Antal Pál *Felkiáltások a jobboldalon. Itt van-e? Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: *(Rámutat Antal Pálra.)* Ha óhajtják elevenen látni! Itt van! *(Folytonos nagy zaj.)*

Perczel Béni jegyző: Szentiványi Kálmán, Hodossy Imre, *(Éljenzés a baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk! Halljuk! Csak tovább.)*

Bartha Miklós: Miféle új szokások ezek? *(Felkiáltások a jobboldalról: Nagyon jó szokás! Felkiáltások a szélső baloldalon. Micsoda jogon olvastatja fel az elnök a neveket?)*

Gajáry Géza: Mindig csak komédiáznak. *(Felkiáltások a baloldalon: Rendre! Rendre! Gajáryt! Mit mondott?)* Ha tetszik megrepetálom, hogy komédiáznak.

Szentiványi Árpád: Komédiát csak komédiás csinálhat! *(Nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! a baloldalon)* Kérem megmondani, hogy a házszabályoknak melyik szakasza alapján olvastatik fel. *(Zajos helyeslés balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Önök mindig követelik!)* Kérem az elnök urat, tartsa magát a házszabályokhoz. *(Nagy zaj és folytonos közbekiáltások jobb- és balfelől.)*

Elnök: T. ház! Ha a háznak egyik oldalán kívánják, hogy konstatáltassék, hogy húsznál többen vannak, akkor kötelességem ennek eleget tenni. *(Nagy zaj.)* Már régen túl volnánk rajta.

Digitized by Google

(Folytonos, nagy zaj balfelől.) Én azt hiszem, t. ház, — külön átnéztem a névsort — konstatálhatom, hogy húsznál többen vannak. *(Nagy zaj.)*

Szőts Pál: Szót kérek! *(Nagy zaj. Felkiáltások balfelől: Nem tűrünk obstrukciót! Derültség balfelől. Nagy zaj.)* Ezerszer, meg ezerszer volt rá alkalom, t. képviselőház, hogy a ház tulsó oldaláról bármely okmánynak a felolvasását követelték. Ezen a jogon, az önök által stipulált gyakorlat révén követeljük, hogy azoknak a névszerinti szavazást kérőknek a névsorát felolvassák. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj balfelől. Felkiáltások: Az elnök konstatálta! Nem lehet!)*

Elnök: T. képviselőház! Most már lehetetlen az elnöki tisztet vinni, hogyha sem jobbról, sem balról az elnököt nem támogatják; *(Igas! Úgy van! balfelől.)* ha ilyen felszólalás történik az igen tisztelt ház ezen oldaláról, *(A jobboldalra mutat.)* a mikor kijelentettem, hogy igenis vannak húszan, a kik a névszerinti szavazást kérték. *(Zajos helyeslés balfelől. Nagy zaj.)*

Az elnöki tekintély fentartása minden oldalnak egyaránt érdeke; és ha én semmi oldalról támogatásban nem részesülök, nem vagyok képes elnöki tisztemnek megfelelni. *(Élénk helyeslés balfelől és felkiáltások: Éljen az elnök! Ne tessék kotnyeleskedni! Nagy zaj.)*

Ivánka Oszkár képviselő úr kiván szólani.

Ivánka Oszkár: T. képviselőház! Az előttem szólott t. képviselő úr azon a czímen követeli a névszerinti szavazást aláirók neveinek felolvasását, mert a házszabályok más okmányoknál is megengedik és elrendelik, hogy felolvastassanak. *(Felkiáltások jobbfelől: Önök mindig követelték! Zaj.)* Épen a házszabályokban van megszabva, mikor és milyen okmány felolvasásának van helye. *(Felkiáltások jobbfelől: Minden okmánynak! Felkiáltások balfelől: Minden okmánynak? Jól van! Köszönjük!)*

Bartha Miklós: Ezt vegyük jegyzőkönyvbe, hogy mindent! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: Mindent fel kell olvasni! Tessék megjegyezni! *(Nagy zaj.)*

Szentiványi Kálmán: Ha csak egy tag kivánja!

Münnich Aurél: Szégyenlik magukat, hogy nem akarják felolvastatni? *(Zaj.)*

Ivánka Oszkár: A ház tisztelt elnöke kijelentette, hogy házszabályellenes, hogy ezen névsor felolvastassék. *(Felkiáltások jobbfelől: Ezt nem mondta!)* Kérem, elég az, hogy konstatálta az elnök, hogy itt vannak azok, a kik az iveket aláirták, tehát a házszabályoknak megfelelőleg vannak ezen ivek az elnökséghez benyújtva. *(Zaj.)*

Szőts Pál: Azt sem konstatálta, csak azt, hogy húszan vannak.

Ivánka Oszkár: Csak a t. túloldalnak, illetőleg nem mondom, hogy minden tagjának, de az ott lármázó uraknak felfogását illusztrálja. *(Egy hang balfelől: A komédiásokét!)* Igen, a komédiásokét!

Elnök: Ezen kifejezésért a t. képviselő urat rendre utasítom. *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Gajáry Géza használta ezt a kifejezést!)*

Ivánka Oszkár: Hát a t. uraknak felfogását illusztrálja az, hogy az elnöki ennunciczióban sem hisznek. *(Derültség balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Nem arról van szó!)* és alkalmazhatjuk a német példabeszédet, hogy: »Wie der Schelm ist, so denkt er auch von Anderen«. Feltételezik, hogy vannak ezen az oldalon is hamisított aláirások a névszerint szavazást kérők között. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Bokros Elek nem ezen a párton ült!

Ivánka Oszkár: Hát mi nem fogjuk hasonló esetben ezen kontrollt kivánni, *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)* meg vagyunk győződve, hogy köztünk ilyenek nincsenek és reméljük, hogy ott sem fognak akadni.

Szőts Pál: T. ház! Félreértett szavaim értelmének helyreigazítása czímén kérek szót, azon czímen, hogy a t. képviselő úr nekem azt imputálja, hogy nem respektáltam az igen tisztelt elnök úr kijelentését.

Nem azért kértem én a nevek felolvasását; tökéletesen megbíztam én is és ezen oldalon mindenki az igen tisztelt elnök úr kijelentésében. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hát akkor miért kérte?)* Megmondom miért; tudni akartuk, hogy kik azok... *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Ivánka Oszkár: Pulszky Ágost nincs rajta! *(Zaj.)*

Elnök: Polónyi Géza képviselő úr indítványa felett húsz tagnál többen kértek névszerinti szavazást; ismét húsz tagnál többen a névszerinti szavazásnak a következő ülésre való áttételét kérték. Én tehát kimondhatom ennek következtében, hogy a Polónyi Géza képviselő úr indítványa feletti szavazás a következő ülésre, a hétfőn délelőtt 10 órakor tartandó ülésre tétetik át.

Molnár Antal jegyző: Rosenberg Gyula, a közgazdasági bizottság előadója!

Rosenberg Gyula előadó: T. ház! Van szerencsém a közgazdasági és egyuttal a pénzügyi bizottság jelentését (Irom. 489) a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között kötött vám- és kereskedelmi szövetségre vonatkozó törvényjavaslat tárgyában beterjeszteni azon tisztelteljes kéréssel, hogy azt kinyomatni, szétosztatni és az osztályok mellőzésével napirendre tűzése iránt intézkedni méltóztassék.

Elnök: A beadott jelentés ki fog nyomatni,

Digitized by Google

szét fog osztatni és az osztályok mellőzésével napirendre tűzése iránt a ház intézkedni fog.

Molnár Antal jegyző: Pulszky Ágost, a pénzügyi bizottság előadója!

Pulszky Ágost előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A pénzügyi bizottság részéről van szerencsém annak általános jelentését (Irom. 490) a valutarendezés és bankügyre nézve beterjesztett törvényjavaslatok tárgyában benyújtani. Továbbá a pénzügyi bizottság részéről egy jelentést (Irom. 491) az államjegyekből álló függőadósság teljes beváltásáról, továbbá (Irom. 492) a koronaérték megállapításáról szóló 1892. évi XVII. törvényczikk kiegészítéséről, (Irom. 493) az 1892. évi XVIII. törvényczikk alapján a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötött szerződést kiegészítő pótszerződésről, (Irom. 494) az osztrák-magyar bank által kibocsátandó tizkoronás bankjegyekről, (Irom. 495) a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között a magyar királyi pénzügyminiszterium és a császári királyi pénzügyministerium által az osztrák-magyar banknál arany értékérmékben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezményről, (Irom. 496) a koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról, az általános érmeforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazásáról, (Irom. 497) az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbításáról.

Ezen törvényjavaslatot illetőleg vagyok bátor egyszersmind a pénzügyi bizottság megbízásából az igazságügyi bizottság jelentését és szövegét is e törvényjavaslatra nézve a t. ház elé terjeszteni.

Továbbá a jelentést (Irom. 498) az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbításáról, végre az osztrák-magyar bankot cselekvőleg illető, eredetileg 80 millió osztrák értékű forintot tevő államadósság tárgyában kötendő új egyezményről szóló törvényjavaslat tárgyában

Mind e jelentéseket kérem kinyomatni, szétosztatni és az osztályok mellőzésével napirendre kitűzetni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: A benyújtott jelentések ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni s az osztályok mellőzésével tárgyalásra fognak tűzetni.

Molnár Antal jegyző: Szemere Atilla, a közgazdasági bizottság előadója!

Szemere Attila előadó: Van szerencsém a magyar korona országainak és ő Felsége többi királyságai és országainak kormányai között a részvénytársaságok, biztosító-társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátása iránt létrejött és az 1878 : XXII. törvényczikkbe iktatott egyezmény 8. §-ának módosításáról 389. szám alatt benyújtott törvényjavaslat tárgyában a közgazdasági bizottság jelentését (Irom. 499) azzal a javaslattal terjeszteni a t. ház elé, hogy annak kinyomatását, szétosztását, valamint az osztályok mellőzésével napirendre való tűzését elrendelni méltóztassék. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Ki fog nyomatni, szét fog osztatni s annak idején az osztályok mellőzésével napirendre fog tűzetni.

Következik az indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása.

Molnár Antal jegyző: Tisztelettel jelentem a háznak, hogy sem az interpellácziós, sem az indítványok könyvében újabb bejegyzés nincsen.

Elnök: Következik a napirend harmadik tárgya: dicsőült Erzsébet királyné szobrának létesítése ügyében kiküldendő országos bizottság képviselőházi 12 tagjának, valamint a közigazgatási bizottmány két tagjának megválasztása.

A névsort olvasni fogja Dedovics György jegyző úr, a távollevőket jegyzi Lakatos Miklós jegyző úr.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort. A képviselők beadják szavazó-lapjokat.)*

Elnök: T. ház! A szavazatok a jegyző urak által össze fognak számláltatni és az eredmény a legközelebbi ülésben fog kihirdettetni.

A mai ülés napirendje ki lévén merítve, hátra van a jövő ülés napirendjének megállapítása.

Minthogy annak első tárgya meg van állapítva, azt hiszem, elég, ha a héfői ülésre semmi mást nem kérek kitűzni, mint a pénzügyi bizottságnak az indemnity-javaslatról szóló jelentése feletti határozathozatalt. Méltóztatnak hozzájárulni? *(Igen!)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 15 perczkor.)

Digitized by Google

336. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 17-én, hétfőn,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat bemutatása. — Bizottsági választások. Eredmény bejelentése. — Indemnity törvényjavaslatról pénzügyi bizottság jelentése (Névszerinti szavazás). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr, a javaslatok mellett szólókat Nyegre László, a javaslatok ellen szólókat pedig Rakovszky István úr.

Következik a mult ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Perczel Béni jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 15-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyv ellen?

Polónyi Géza: T. ház! Egész rövid észrevételem van a jegyzőkönyv ellen. A jegyzőkönyv bevezető részében az elnöki bejelentések után az foglaltatik, hogy az előadói széket Pulszky Ágost, a pénzügyi bizottság előadója foglalta el. T. ház! Az ülés folyamán minden kétségen kivül konstatáltatott, hogy Pulszky Ágost a pénzügyi bizottságnak nem volt előadója. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* A házszabályok 112. szakasza szerint feltétlenül joga van a bizottságnak előadóját helyettesíteni, de ez a jog nem illeti meg sem az elnököt, sem az előadót külön, sem az elnököt és előadót együttesen, hanem kizárólag a bizottságot, mint ilyent. Már pedig, t. ház, a bizottság jegyzőkönyve előttünk nem feküdt és nem fekszik, a mely Pulszky Ágostot előadói minőségben igazolná, azonkivül a jegyzőkönyv konstatálja azt, hogy Hegedüs Sándor volt a pénzügyi bizottság részéről előadóként megbizva.

Kérem a jegyzőkönyvnek ide vonatkozó részét kiigazítani és egyszerűen annyit jelenteni, hogy Pulszky Ágost mint képviselő nyujtotta be a jelentést. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Münnich Aurél: T. ház! Bocsánatot kérek, hogy a kérdéshez hozzászólok. A t. képviselőház figyelmét arra kivánom felhivni, hogy Polónyi Géza képviselő úr indítványában maga is elismerte, hogy Pulszky Ágost képviselő úr a pénzügyi bizottság előadója.

Polónyi Géza: Hogyan ismertem el?

Münnich Aurél: Úgy, hogy indítványát akként tette meg, hogy »a pénzügyi bizottság előadója által bemutatott javaslatot stb.«, akkor pedig Pulszky Ágost képviselő úr ült az előadói széken. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: De csak mint képviselő!)* Én a magam részéről azt kivánom konstatálni, hogy ily körülmények közt Polónyi Géza képviselő úrtól talán nem helyes, hogy ő maga hangoztatja azt, hogy Pulszky Ágost képviselő úr nem volt előadó. *(Ellenmondások. Nagy zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk!)* Előttem szólott t. képviselőtársam csak erőszakos magyarázattal interpretál-

Digitized by Google

hatta beszédemet úgy, hogy én Pulszky Ágost képviselő urat elismertem előadónak indítványomban; mert a házszabályok szerint tudja mindenki, hogy a bizottság jelentése az előadó által terjesztetik elő. Így állván a dolog, én indítványomat meg kellett hogy csináljam, azon bona fidessel, hogy csakugyan az előadó fogja a bizottság részéről beadni e jelentést. De, hogy Pulszky Ágost képviselő urat én verifikálhattam volna a pénzügyi bizottság előadójának, még ha azt tettem volna is, — a képviselő úr legyen szives tudomásúl venni, hogy én a pénzügyi bizottságnak tagja sem vagyok, tehát, hogyan juthatott volna Pulszky Ágost képviselő úr az én révemen ahhoz, hogy én nevezzem ki a pénzügyi bizottság előadójául.

De, t. ház, minden félreértés kizárásával, igen is, én a javaslatot, a melyet a pénzügyi bizottság előadója terjesztett elő, kértem oda visszautasítani, de nem azt, a mit Pulszky Ágost terjesztett elő. Világosan meg van ez magyarázva, mert én nem Pulszky Ágostra vonatkozólag tettem meg indítványomat, hanem a pénzügyi bizottság előadójára vonatkozólag. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Széll Kálmán: T. ház! Én igazán nem értem, hogy a képviselő úrnak mi kedve telik abban, hogy ezt a dolgot másodszor is felhozza és szabálytalanságot keres ott, a hol szabálytalanság nem történt.

Thaly Kálmán: Házszabályellenesség!

Széll Kálmán: Nem történt szabályellenesség, ismétlem, és képes vagyok ezt be is bizonyítani. *(Halljuk! Halljuk!)* A t. ház általában meggyőződhetik arról és a képviselő úr lehetne annyi diszkreczióval és tekintettel a ház pénzügyi bizottsága iránt, kisérjék bármikor annak működését figyelemmel, hogy ott soha, semmi körülmények közt szabálytalanság el nem tűretik és soha semmiféle szabálytalanság nem követtetik el. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* És meg lehetnek arról győződve, hogy a mint eddig nem történt, úgy ezuttal sem történt semmi, a mi bármi tekintetben kifogásolható lenne.

Már a mult ülés végén nem terjeszkedhettem arra ki, mert nem hallottam ezt az ellenvetést, de Hegedüs Sándor t. barátom rektifikálta, — hogy igenis, jogos megbizás alapján jelent meg Pulszky Ágost az előadói széken, mert nem áll az, a mit Polónyi Géza t. képviselő úr a mult ülésben mondott, — a mint beszédét olvastam, — hogy a pénzügyi bizottság megválasztja egyik ülésről a másikra az előadóját és a pénzügyi bizottság ugyanabban az ülésben, a melyben tárgyal, sohasem választ előadót, hanem a másik ülésben; abban az ülésben, a melyben a tárgyat felveszi, csak előadót választ, és akkor nem tárgyal, csak a másik ülésben. Hát, kérem, a pénzügyi bizottság nem így jár el. A pénzügyi bizottság, még pedig évek hosszú során át, a következőkép járt el. Megvan a maga rendes előadója, a kit az ülésszak elején megválaszt; az mostanában Hegedüs Sándor.

Polónyi Géza: Jegyzőt választ, de nem előadót!

Széll Kálmán: Jegyzőt, igen, a kit rendesen az előadással biz meg. Csakis egyes speciális esetekben választ más előadót, mint a költségvetés egyes tárczáinál, a költségvetés részleteinél; az átalános előadó Hegedüs Sándor, a többi tárczánál egyik-másik kizottsági tag. Már most az a bevett praxis, hogy, ha nem biz meg más valakit egy tárgynak az előadásával, akkor minden odautasított tárgynak a rendes előadója az, a kit az ülésszak elején választottak, vagyis mostanában Hegedüs Sándor

Ebben az esetben is így történt. A nélkül, hogy ő előre meg lett volna választva, referált, mint rendes előadója a bizottságnak. Már most az ülés végén én a bizottságot megkérdeztem, kiván-e hitelesitő ülést tartani, és a bizottság természetesen nem kivánt, mert ez a jelentés három-négy mondatból áll, a mint hogy az indemnity-törvényjavaslat érdemi birálat tárgyát a bizottságban sohasem képezte, sem a kormánypárt, sem az ellenzék részéről, és azt mindig rövid pár percz alatt elvégezte a bizottság. Ezuttal is így tette és határozatilag kimondotta, hogy — a mint igen sokszor történt — az elnök megbizatik a jelentés hitelesítésével.

Most már, kérem, évtizedes praxis az, hogy, ha a rendes előadó bármely okból akadályozva van a megjelenésben és azt kellő időben bejelenti, akkor az elnök autorizálva van egy másik bizottsági tagot megkérni a jelentés előterjesztésére. *(Helyeslés jobbfelől.)* Ez történt ebben az esetben is. Hivatkozom mindazon képviselő urakra a tuloldalról és nagytekintélyű urakra, és igen tisztelt barátaimra, azok igazságszeretetére, a kik a bizottság tagjai voltak évek során át, nem így történt-e ez évek során át és soha kifogás alá nem jött? *(Úgy van! jobbfelől.)* Hát kérem, a mi évtizedeken keresztül helyes volt és igaz volt, az most egyszerre nem helyes és nem igaz? Ez lehet taktika, de nem igazság.

Az igazsághoz híven tartozom konstatálni, hogy így jártam el eddig szabály szerint és ezután is így fogok eljárni mindig; soha a pénzügyi bizottságban szabálytalanságot nem követtem el, nekem az sohasem imputáltatott; ha imputáltatott volna, refutáltam volna; és szabálytalanságot nem fogok elkövetni a jövőre sem; már a priori elutasítom azt magamtól és a pénzügyi bizottságtól, hogy ott szabálytalanság történik. Meglehet, hogy tévedések fordulnak elő, de hogy ott szabálytalanságok követtesse-

Digitized by Google

nek el tudva, az ki van zárva, a mint ki volt zárva mindig és ki lesz zárva ezentúl is. Én akkor megbiztam Pulszky Ágost t. bizottsági tag, képviselő urat, hogy vegye át a referádát; és kérdem: mi különbség van abban, hogy Hegedüs Sándor adja-e be a bizottság jelentését, vagy Pulszky Ágost? *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* Ennek a jelentésnek a beadására Pulszky Ágost jogszerűen autorizálva volt; erre pedig a jogot statuálta az a gyakorlat, a melynek Magyarországon joggal biró erejét t. Polónyi Géza képviselő úr sem fogja tagadni.

Ezeket voltam bátor megjegyezni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Holló Lajos: T. képviselőház! Azt hiszem, a háznak egyik részén sem illették a t. pénzügyi bizottsági elnök urat azzal a szándékossággal, hogy ő a pénzügyi bizottság ülését szabálytalanúl akarta összehivni, és ott tendenciózusan kivánt eljárni; de épen az ő felszólalása az esetet kiemeli a maga inczidentális jelentőségéből. Ő egy általános szabályt akar itt a ház által elfogadtatni, a mely szabály szerintem a házszabályoknak világos intézkedéseivel ellentétben áll, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* azt állítván, hogy a t. pénzügyi bizottságnak és más bizottságoknak is az a szokása, hogy egyszerűen az elnököt bizzák meg egy bizonyos ügyben az előadónak kijelölésével. Én úgy tudom, hogy ez a szokás nem állott fenn, *(Ellenmondások jobbfelől. Mozgás és zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* mert minden bizottságban, különösen a törvényjavaslatok előadására maga a bizottság választotta a múltban is az előadót és azt hiszem, ettől a jövőben sem lehet eltérni, különösen ha a házszabályokat figyelembe veszszük. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A pénzügyi bizottság t. elnökének, valamint a képviselőháznak szives figyelmét a házszabályok 112. §-ára hivom fel, mint már a multkor is tettem. Világosan benne van, hogy úgy az osztályok, mint a bizottságok is többséggel elnököt és jegyzőt választanak, *(olvassa)*: »Ezen választásnál összes tagjaik általános többségének jelenléte szükséges: Elnököt és jegyzőt egyes ülésekre helyettesíthetnek« Tehát nem is helyettesítheti az előadót maga az elnök, hanem a házszabályok értelmében kizárólag a bizottság és akkor is az összes tagok általános többségének jelenlétében lehetséges az előadót kijelölni. Hisz, ha ez az egy eset már megtörtént, az nem képez oly nagy veszedelmet, különösen mikor Hegedüs Sándor képviselő úr, a rendes előadó, utóbb megjelent; de hogy a pénzügyi bizottság t. elnökének felfogása általános preczedensként állíttassék oda, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és ezt mint szabályosat és a házszabályokkal megegyezőt tüntessék fel, és a ház akczeptálja: ez, azt hiszem, helytelen eljárás volna és azért a magam részéről Polónyi Géza képviselő úr indítványát elfogadom. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Gulner Gyula: T. képviselőház! Széll Kálmán t. képviselő úr előadására azt vagyok bátor megjegyezni, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy igenis a bizottságoknak régi gyakorlata volt, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy különösen kisebb jelentőségű javaslatok előadásával rendesen a jegyző bizatott meg, de nem úgy, mint a t. képviselő úr mondja, hogy a jegyző legyen az előadó általában, hanem mindig a bizottság bizza meg az előadással a jegyzőt oly esetre, midőn azon javaslat előadására külön előadót nem akar választani. Dé az esetről-esetre mindig megtörténik, meg is kell történnie a házszabályok szerint, hogyha külön előadó nem választatik, és ha a jegyzőt használja a bizottság előadóúl, akkor azt külön kijelenti, és ennek nyomának kell vagy kellene lenni a jegyzőkönyvben, hogy »ezen javaslat előadásával pedig a jegyző bizatik meg«. *(Helyeslés a baloldalon.)*

A mi pedig ezt az esetet illeti: hogy történt e szabálytalanság vagy nem, csak annyit tudok, mint a ház bizalmából a pénzügyi bizottság tagja, hogy a ház pénteki ülésének tartama alatt kiosztatott a t. pénzügyminiszter úr két javaslata: az egyik a fogyasztási adókból eredőleg a községekre vonatkozó bonifikácziót tárgyalja, a másik pedig az indemnity javaslat. E helyen ültem, ide hozta a terembiztos a javaslatokat; ahhoz meghivó csatolva nem volt és d. u. 2 óráig meghivót nem láttam, annál kevésbbé kaphattam. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Na tessék! Zaj. Elnök csenget.)* Nem tudom, kinek a hibájából történhetett ez, de én e tényt mint a pénzügyi bizottság tagja kénytelen vagyok konstatálni. *(Mozgás a jobboldalon.)* Hogy mások kaptak e meghivót, nem tudom, én csak a magam esetét hozom fel.

Széll Kálmán: Engedelmet kérek a t. háztól, *(Halljuk! Halljuk!)* egy tényállásnak pár szóval való rektifikálására.

Annak a kérdésnek meritumába többé nem bocsátkozom, a melyet voltam szerencsés a mult szombati ülésen, gondolom, helyesen kifejteni, hogy az eddigi gyakorlat szerint a bizottság mindig akkor tartotta ülését, mikor jónak látta, és soha e szabály alól magát ki nem vonta és azt nem tartotta, hogy bizonyos számú napok közbevetésével tárgyalja az ilyen fontos javaslatokat, mert tárgyalta számtalanszor a beadás napján, sőt a beadást követő órában is. Ebbe most nem megyek bele, csupán egy tényállás rektifikálásába kivánok bocsátkozni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Meghivót a t. barátom nem kapott, mert

Digitized by Google

meghivót egy pénzügyi bizottsági tagnak sem kellett küldeni, minthogy előtte való nap este elhatározta a bizottság, hogy másnap délután 5 órakor ülést tart. *(Nagy zaj. Ellenmondások a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek, képviselő urak!

Széll Kálmán: Bocsánatot kérek, még nem végeztem be, legyenek kegyesek azután hozzászólni.

Polónyi Géza: Majd felolvasom a Neue Freie Presse czikkét, az megmagyaráz mindent!

Széll Kálmán: Az előtte való napon tartott ülésben tárgyalta a vám- és kereskedelmi szerződés beczikkelyezéséről szóló javaslatot. Ennek az általános tárgyalását befejezte és elhatározta, hogy másnap délután 5 órakor folytatólag tartandó ülésében tárgyalja a részleteket. Tehát meghivót nem kellett küldeni, mert bizottságilag lett kitűzve az ülés tartásának ideje. *(Helyeslés jobbfelől.)* Miután azonban ezen ülésnek napirendjére nem tüzetett ki a pénteken beadott indemnity-javaslat tárgyalása, én idejöttem a ház irodájába és nem meghivót, de értesítést küldöttem szét a pénzügyi bizottság tagjaihoz, melyben közölve volt, hogy a tegnap elhatározott napirenden kivül még napirendre tétetik az indemnity-javaslat. Ezt a ház irodájából szétküldötték és a bizottsági tagoknak az ülés után otthon meg kellett kapniok, a minthogy meg is kapták tudtommal többen bizottsági tag urak. Kossuth Ferencz és Komjáthy Béla t. képviselőtársaim kifogásolták is, hogy korai ezt tárgyalni, azonban a bizottság elhatározta, hogy tárgyalja.

Tehát meghivót küldeni nem kellett, mert ez szabálytalanság lett volna. Különben is előtte való nap el lett határozva az ülés. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Hát a kik nem voltak az ülésen jelen? *(Nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: T. ház! Kiván még valaki a jegyzőkönyvhöz szólni? Ha nem kiván senki szólni a jegyzőkönyvhöz, felteszem a kérdést: méltóztatik a jegyzőkönyvet változatlanul vagy Polónyi Géza képviselő úr módosításával elfogadni: igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik változatlanul elfogadják a jegyzőkönyvet, szíveskedjenek felállani. *(Többség.)* A ház többsége változatlanúl elfogadta a jegyzőkönyvet.

Bemutatom Esztergom vármegye közönségének feliratát a tagosítás ügyének rendezése tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Bemutatom a jegyzői karnak jelentését a mult ülésben történt választások eredményéről. A jelentés fel fog olvastatni.

Molnár Antal jegyző *(olvassa)*: Beadatott összesen 107 szavazat, igazolt képviselő van 451, elnök nem szavazott. Távol volt 343. A beadott 106 szavazat közül legtöbb szavazatot kaptak az Erzsébet szobor bizottságba: gróf Andrássy Tivadar 107, Berzeviczy Albert 107, gróf Csáky Albin 107, Dedovics György 107, Hock János 107, gróf Karátsonyi Jenő 106, Rátkay László 107, Szinyei Merse Pál 107, Thaly Kálmán 107, gróf Zichy János 105, gróf Zichy Jenő 105 szavazatot.

A közigazgatási bizottság két tagsági helyére legtöbb szavazatot kaptak: Kristóffy József 105, Purgly Sándor 105.

Elnök: A nevezetteket megválasztottaknak jelentem ki.

Következik a napirend tárgya, a névszerinti szavazás Polónyi Géza képviselő indítványa felett. A kérdés az, méltóztatik-e t. ház elfogadni Polónyi Géza képviselő úr indítványát, igen vagy nem?

Kérem az indítvány felolvasását.

Rakovszky István jegyző *(olvassa)*.

Elnök: T. ház! Most kihuzom azon betűt, melylyel a szavazás kezdődik: K betü. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Természetesen a kérdés az: méltóztatik-e elfogadni Polónyi Géza képviselő indítványát, igen vagy nem?

Az ülést a szavazás megkezdéséig öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

Következik a szavazás. A névsort olvassa gróf Esterházy Kálmán, a távollevőket jegyzi Dedovics György, az igennel szavazókat jegyzi Rakovszky István, a nemmel szavazókat Perczel Béni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort)*:

Igennel szavaztak: *Kállay Lipót, Kálmán Károly, gr. Károlyi Sándor, Komjáthy Béla, Kubik Béla, Lakatos Miklós, Leszkay Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Major Ferencz, Makfalvay Géza, Meskó László, Molnár János, Olay Lajos, Polónyi Géza, Rakovszky István, Sághy Gyula, Somssich Andor, Szentiványi Gyula, Szluha István, Thaly Kálmán, Visontai Soma, Antal Pál, gr. Apponyi Albert, Barabás Béla, Bartha Miklós, Csávolszky Lajos, Gulner Gyula, Hentaller Lajos, Holló Lajos, Horánszky Nándor, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár.*

Nemmel szavaztak: *Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Jenő, Kardos Kálmán, Kiss Ferencz, Kobek István, Kola János, Kovács Pál, Kőszeghy Sándor, Kristóffy József, Kubinyi Andor, Kubinyi György, Kulman János, Latinovits Pál, Lehótzky*

Digitized by Google

Antal, Leidenfrost László, Légrády Károly, Lévay Lajos, Luppa Péter, Mandel Pál, Matlekovits Sándor, Matuska Péter, Mayer Károly, Márkus József, Mezei Mór, Molnár Antal, Molnár Béla, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Neményi Ambrus, Neumann Ármin, Nyegre László, Pap Géza, Pap Samu, Perczel Béni, Perczel Dezső, Pichler Ferenez, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Psik Lajos, Pulszky Ágost, Purgly Sándor, Radocza János, Ragályi Béla, Rosenberg Gyula, Révay János, Rudnyánszky Béla, Ruffy Pál, Samuel Lázár, Schmidt Gyula, Smialovszky Valér, Sréter Alfréd, Szabó Imre, Szájbély Gyula, Szemere Attila, Szende Béla, Szentiványi Kálmán, Szerb György, Széchényi József, Széll Kálmán, Szily Pongrácz, Szivák Imre, Szőts Pál, Takácsy Sándor, Tellecsky Kristóf, gr. Teleki Sándor, Tisza Kálmán, Tolnay Lajos, Tuba János, Urbanovszky Ernő, Veszter Imre, Végh Arthur, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Zmertich Iván, Zsámbokréthy Emil, Aidinger János, Arányi Miksa, Ágoston József, Adamovics Béla, Barcsay Kálmán, Bauer Antal, Bausznern Guidó, b. Bánffy Dezső, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Benke Gyula, Beőthy Algernon, gr. Berchthold Arthur, Bernády György, Béldy László, Bornemisza Ádám, Chernel György, Chorin Ferencz, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Darányi Ignácz, b. Dániel Ernő, Dániel Márton, gr. Dégenfeld Lajos, Dózsa Endre, Dedovics György, Emmer Kornél, Engelmayer József, Enyedy Lukács, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Teofil, Falk Miksa, Farbaky István, b. Fejérváry Géza, Ferlitska Kálmán, gr. Forgách Antal, Földváry Mihály, Földváry Miklós, Frideczky Timót, Gajáry Géza, Gajári Ödön, Goldis József, Görgey Gyula, Gränsenstein Béla, Gromon Dezső, Gyárfás Endre, Györffy Gyula, Halassy Gyula, Hegedüs Béla, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Ivánovits Iván, Jakabffy Imre, Janits Imre, Jovanovich Szilárd, Jónás Ödön, b. Jósika Gábor, Justh Ferencz.

Távollevők: *Kabós Ferencz, Kalocsay Alán, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, b. Kemény Ákos, Kemény Pál, Kende Béla, Király Ferencz, Kiss Albert, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kolozsváry-Kiss István, Komlóssy Ferencz, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kornis Ferencz, Kossuth Ferencz, Kovács Sándor, Kozma László, Kubina József, Kubinyi Árpád, Kubinyi Géza, Kiss Oszkár, Kosovac Fridolin, Krajac László, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, Lánczy Leo, László Mihály, Lázár Árpád, Lázár György, Lázár Menyhért, Lepsényi Miklós, Lits Gyula, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lukáts Gyula, Lukács László, Lobmayer Antal, Madarász Imre, Magyary-Kossa Géza, Maléter Zoltán, Mara László, Marjai Péter, Meltzl Oszkár, Melzer Vilmos, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Mohay Sándor, Molnár Károly, Mócsy Antal, Mülek Lajos, Majstorovics Mózes, Maseg Lipót, Milekics Czirill, Nagy Gyula, Nedeczey János, Neiszidler Károly, b. Nopcsa Elek, Nedeljkovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Oláh József, Országh Sándor, Ortutay Gyula, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Örley Kálmán, Papp Elek, Páder Rezső, gr. Pejacsevich Arthur, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Pukovich József, Polczner Jenő, Polyák Béla, Putnoky Mór, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Popovics Vazul István, Radó Kálmán, Radvánszky György, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Ráth Péter, Rátkay László, Reiter János, Rétyi Mihály, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Rohonczy Gyula, Rossival István, Ratkovics Iván, Sándor József, Schmidt Károly, Schwicker Henrik, Semsey László, b. Semsey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Simó Lajos, b. Solymossy Lajos, Sturmán György, Saj Nándor, Sorak Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszláv, Szabó István, Szalay Károly, Szaplonczay Miklós, Szentiványi Árpád, Szentpályi Jenő, gr. Széchenyi Aladár, gr. Széchenyi Tivadar, Székely György, Szilágyi Dezső, Szinay Gyula, Szinnyei-Merse Pál, Szőgyény László, gr. Sztáray Gábor, Szuhányi Ferencz, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv, Tallián Béla, Tarajossy Sándor, Telegdy József, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkay Miklós, Tibád Antal, gr. Tisza István, Tomcsányi László, Tóth János, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Telecski Plátó, Tomasics Miklós, Tüköry Alajos, Urányi Imre, Vargics Imre, gr. Vay Ernő, Várady Gábor, Városy Gyula, Vermes Béla, Vietoris Miklós, Vojnics Sándor, gr. Wass Béla, Wenckheim Frigyes, Wittmann János, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmeskál Zoltán, Zsámbokréthy József, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, Amon Ede, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Adamovics Iván, Babics József, Babó Lajos, Balogh Kálmán, Balogh László, Barcsay Domokos, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Beles János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Berger Ignácz, Berzeviczy Albert, Bessenyei Ferencz, gr. Bethlen Balázs, Beserédj István, Binder Vilmos, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Blaskovics Sándor, Boda Vilmos, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Bónis István, Brázay Kálmán, Brennerberg Gyula, Bruckner Vilmos, Buzáth Ferencz, Barisics Milán, Barlovics István, Benár Károly, Capdebó Ferencz, Crauss István, gr. Csáky Albin, Csávosy Béla, Csernátony*

Digitized by Google

Lajos, Csiráki Ferencz, Csincsek Flórián, Darvas Béla, Dániel Gábor, Demkó Pál, Dobóczky Ignácz, Domahidy Viktor, Dokus Ernő, Dósa Elek, Dörr Soma, Egyedi Arthur, Endrey Gyula, Eötvös Károly, gr. Esterházy Mihály, Éder Ödön, Egersdorfer Sándor, Farkas Balázs, Farkas József, Fáy István, Fejérváry Károly, Fest Lajos, Feszty Béla, b. Fiáth Miklós, Fischer Sándor, Fluger Károly, Förster Ottó, Frey Ferencz, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Gombos Béla, Graefl Andor, Groisz Gusztáv, Győry Elek, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, Hajdu József, Halász Zsigmond, b. Harkányi János, Harsányi Jósef, Hegedüs Lóránt, Herczeg Ferencz, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Hock János, Hodossy Imre, Horváth Ádám, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Hulényi Győző, Issekutz Marczell, Jagics József, Janicsáry Sándor, Jeszenszky Ferencz, Jovanovics István, Juriss Mihály, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Imre, Josipovich Lajos.

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredményét kihirdetem. Elnök nem szavazott; igennel szavazott 33 képviselő, nemmel szavazott 142, távol volt 275. A többség, a melylyel Polónyi Géza képviselő úr indítványa elvettetett, 109.

T. ház! Következik már most határozat hozatala a pénzügyi bizottságnak jelentése (Irom. 500) tárgyában az 1899. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatra vonatkozólag. Mielőtt azonban erre rátérnék, kötelességem felemlíteni egy mulasztást. A midőn az Erzsébet királyné-szoborbizottság megválasztott tagjait bejelentettem, meg kellett volna jegyeznem, hogy a megválasztott bizottsági tagok névsora a főrendiházzal közöltetni fog.

Polónyi Géza: T. ház! *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* A házszabályok értelmében döntenünk kell azon kérdés felett, hogy a benyújtott törvényjavaslat az osztályokhoz utasíttassék-e vagy sem. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Előre is ki van zárva, hogy bármi tekintetben obstrukcziónális tendenczia vezetne ezen felszólalásomnál, *(Élénk derültség a jobboldalon.)* ezen felszólalásomnál. Aláhúzom! *(Derültség a jobboldalon. Mozgás és zaj a szélső baloldalon.)*

Holló Lajos: Előadót kérünk! Nincs előadó!

Polónyi Géza: Mert a házszabályok ide vonatkozó rendelkezése szerint ezen kérdéshez csak két képviselő szólalhatván fel, nyugodtan hallgathatják meg a t. képviselő urak azon előterjesztéseket, a melyeknek czélja, — legalább részemről az a czél, — hogy az adott helyzetben igyekezzünk egymást tájékoztatni és felvilágosítani. Igy talán sokféle kérdés tekintetében könnyebben juthatunk megegyezésre.

Azonban, t. ház, mielőtt ezen kérdés taglalásához fognék, ki kell jelentenem, hogy a magam részéről az osztályokhoz való utasítást kérem és indítványozom. Ezt pedig két okból teszem. Teszem ezt elsősorban azért, mert erre erősen igazolt materiális okaim vannak, a melyeket elő fogok a t. háznak terjeszteni; de teszem másodszor azért is, hogy a jelenlegi kormánynyal szemben a bizalmatlanságot, az ügyek tárgyalásának minden stádiumában, a hol az módomban áll, fokozottabb mértékben hangsúlyozzam, mint a hogy azt eddig bármely kormánynyal szemben tettük és tettem. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Hogy mily indokok vezetnek különösen ezen második szempont megbirálásánál, majd elő fogom terjeszteni.

Előzetesen azonban kegyes engedelmükkel egy formális kérdésen kell túlesni. Sajátságos helyzetben vagyok én e kérdés tárgyalásánál. A házszabályok 114. §-a azt mondja, hogy *(olvassa)*: »Midőn valamely állandó vagy szakbizottság jelentését a ház elé terjeszti, a miniszter, az indítványozó képviselő, vagy bizottság előadója indítványozhatja, hogy a kérdés az osztályok mellőzésével egyenesen a házban tűzessék napirendre.« Tehát a szabály az, hogy, ha ezt nem indítványozzák, az esetben az az elnöki enunciátum, hogy akkor az osztályokhoz utasíttatik a javaslat. A házszabálynak ez a rendelkezése. Erre vonatkozólag az indítványozási jogot, ismétlem, a házszabály világosan csak a miniszternek, az előadónak és esetleg az indítványozó képviselőnek biztosítja, a kinek indítványa a bizottságtól bekerült. Már most — méltóztassék csak meghallgatni, milyen furcsa helyzetbe jutottunk mi e kérdésben. *(Felkiáltások jobbfelől: Dehogy furcsa!)* Előáll Pulszky Ágost képviselő úr, a ki sem nem miniszter, *(Élénk derültség a szélső baloldalon. Felkiáltások: Csak akar lenni!)* kétségtelen jelek vannak arra, hogy akar lenni, *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon. Egy hang jobbfelől: Lesz is!)* de még nem az, a kiről bebizonyosodik, hogy nem is előadó, és hogy nem indítványozó képviselő erre az esetre vonatkozólag, és ő feláll a házban az előadói székben, és tesz egy inditványt, hogy az osztályok mellőzésével tűzessék e tárgy napirendre.

Szemere Attila: Hegedüs ismételte! *(Mozgás és zaj a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Ha ismételte volna, akkor nem beszélnék. De miről van most szó? Az ülés folyama alatt azután a pszeudó szentlélek helyett előkerül a valóságos szentlélek, az előadó, Hegedüs Sándor képviselő úr és most már a pénzügyi bizottságnak a jelentése és jegyzőkönyve igazolja, hogy ő az előadó. De ezenkivül még

Digitized by Google

mi történt? Hegedüs Sándor előadó úr a következő beszédet tartja, — személyes kérdéstől eltekintek; méltóztassék azt igen tisztelt Szemere Attila barátomnak figyelemmel kisérni. Azt mondja *(olvassa)*: »Ennek bejelentése után kérem a t. házat, hogy a jelentés kinyomását, szétosztását és annak idején napirendre tüzését elrendelni méltóztassék.« Ő már nem proponálta az osztályok mellőzését, csak Pulszky Ágost képviselő úr proponálta azt. Több mint nyilvánvaló, hogy a házszabályok 114. §-a szerint ő a jogosult előadó. *(Zaj jobbfelől.)* Itt van a napló kérem, tessék elolvasni, behozattam. *(Tetszés a szélsőbalon. Zaj jobbfelől.)*

A dolgoknak ezen pragmatikus sorrendje szerint a naplóban Hegedüs Sándor képviselő úr nemcsak azt igazolja, hogy ő az előadó, és nemcsak a jegyzőkönyv igazolja ezt, hanem ez iránt indítványt nem tevén, a házszabályok értelmében az elnöki enunciátumnak — miután a házszabály azt rendeli, hogy az osztályokhoz utasíttatik, ha indítvány nem tétetik — annak kellene lenni, hogy ez a javaslat az osztályokhoz utasíttatik. Tiszta dolog ez, de különben is nincsen jogosult ellentétes indítvány, mert Pulszky Ágost képviselő úr idevonatkozó indítványa már csak azért sem lehet a házszabályok szerint figyelembe vehető, mert olyan időben tétetett, midőn szabályszerüen be sem volt adva a javaslat, mert azt később jelentette be Hegedüs Sándor képviselő úr a háznak, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Ezek a dolgok a házszabályok szerint így állanak.

Miután azonban a képviselőháznak többsége a mai napi szavazásnál előadónak verifikálta Pulszky Ágost képviselő urat, a ki a napló szerint nem volt az, és a ki a jegyzőkönyvek szerint sem volt az, én most kénytelen vagyok egy, a levegőben lógó indítványnyal szemben állást foglalni és azon nem várt eshetőségre, ha Pulszky Ágost képviselő úrnak, a ki nem előadó, ezen a házszabályok szerint jogosúlatlan indítványa szavazásra bocsáttatnék, vagy a többség által figyelembe vétetnék, a mi a házszabályok szerint ki van zárva, méltóztassék meghallgatni előterjesztésemet. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Elsősorban arra vonatkozólag, hogy ezen törvényjavaslat osztályokhoz utasíttassék, nekem a képviselői állásomból folyó kötelességek teljesítése szempontjából személyes okaim is vannak.

Pulszky Ágost t. képviselő úr tegnapelőtti beszédében szemrehányólag mondotta, hogy hiszen nem Justh Gyula képviselő úr, a kit az én frakcziómhoz tartozónak nevezett, nyilvánvaló tájékozatlanságául annak, hogy még az iránt sincs tájékozva, hogy ki melyik frakcióhoz tartozik . . .

Szőts Pál: Nem is könnyü eligazodni!

Polónyi Géza: Tehát ne vádoljon akkor egy frakcziót, a melyhez a képviselő úr nem tartozik. De azt is felhozza, hogy én sem vettem részt a pénzügyi bizottságban.

T. képviselőház! Ki tudná jobban, mint Pulszky Ágost képviselő úr, hogy az a frakczió, a melyhez én tartozom, a választásoknál előfordult rendkivüli törvénytelenségek okából olyan csekély számmal jutott be a képviselőházba, hogy önök minket jónak láttak minden bizottságból kizárni. Jól tették. Helyeslem. Nincs is ellene semmi panaszom; de ha minket a bizottságokból kizártak, akkor, hogy nekünk szemrehányás tegyenek azért, hogy ott részt nem veszünk, ez még sem igazságos, még sem jogosult eljárás. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Speczialiter nekem nem tehet Pulszky Ágost képviselő úr szemrehányást, mert nagyon jól tudja, hogy én voltam az, a ki éltem a házszabályok 113. §-ában biztosított azon jogommal, hogy a bizottságban annak daczára, hogy tagja nem voltam, megjelentem, véleményemet és indítványomat előterjesztettem. Talán akkor szivesen látott vendég voltam; ma talán kellemetlen vendég lettem volna. De kétségtelen és világos az, hogy nekem a pénzügyi bizottságban való megjelenés ezen törvényjavaslat tárgyalásán lehetetlenné tétetett. Már most a mi házszabályaink, a melyek minden európai házszabálynál liberálisabban intézkednek, ezen a téren, biztosítják azt, hogy az illető képviselő, akár tagja a bizottságnak akár nem, megjelenhet, véleményét elmondhatja és indítványt tehet. Ettől a jogomtól engem elzártak. Most ezt a jogot követelem, a mit nekem a házszabályok biztosítanak, hogy mielőtt a tárgy napirendre kerül, az a kellő előkészítés miatt az osztályokban tárgyalandó, a hol én is érvényesíthetem képviselői jogaimat. *(Helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

De még egy dologra kell röviden visszatérnem. Széll Kálmán igen tisztelt képviselő úr, a ki iránti nagyrabecsülésem kijelentésével sohse maradok adós, a kinek egyéni intenczióit nem akarom gyanúsítani, ma előállt azzal, hogy — hogy eljárását igazolja — a pénzügyi bizottság nem volt egybehíva, mert előbbi ülésében elhatározta, hogy ülést tart. Elég erre azt megjegyeznem, hogy az az összehívás, mely a bizottság ülésében elhatároztatott, csak azon képviselő uraknak jutott tudomására, a kik abban résztvettek. Arról azonban, azon képviselőknek is joguk van tudomást szerezni, a kik ebben meg nem jelentek, tehát ezeknek külön meghivást kellett volna küldeni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De, t. képviselőház! Hogy ezen kérdésnél egy animozitás fejlődött, arra nézve megmondom röviden az én indokaimat. Nem titok, hogy a főváros egyik

Digitized by Google

hírlapjában már egy héttel ezelőtt — egy nyilvánvalólag tendenciózus és az én tudomásom szerint alaptalan oly közlemény jelent meg, mely a kormányt és a t. kormánypártot arra figyelmezteti, mintha az ellenzék azt határozta volna el, hogy obstrukcziót fog csinálni a bizottságokban, a hol tömegesen megjelenvén, indítványokat fog beadni. Amde nemcsak hogy ennek semmiféle szimptomáival nem találkoztak önök, de ellenkezőleg találkoztak azzal, — bár sajnos, hogy így van, — hogy azon tagok se jártak el a bizottsági ülésekre, a kik a bizottságnak tagjai voltak. Magam részéről egész ünnepélyesen kijelentem, hogy ilyen dolgokról egyáltalában homályos sejtelmem sincs, annál kevésbbé tudomásom. Ez a dolog nem való. Azonban, daczára ezen tényállásnak, ezt olvastam a »Neue Freie Presse« október hó 14-iki számában: »In politischen Kreisen war heute Abends das Gerücht verbreitet, dass die Opposition das Zustandekommen des Indemnitäts-Gesetzes durch Obstruction verhindern wolle. Von anderer Seite wurde dem Gerüchte wiedersprochen, jedoch nur mit dem Bemerken, dass die Opposition noch keine definitiven Beschlüsse gefasst hat. Die Regierung scheint von dieser Absicht Kenntniss zu besitzen, und darauf dürfte es wohl zurückzuführen sein, dass die Indemnitäts-Vorlage schon heute eingebracht wurde«.

Hát, t. ház, itt nyilvánvaló, hogy a »Neue Freie Presse«, mely — mint tudjuk — mindig jól van informálva, világosan megmondja, hogy a kormány azért hozta be az indemnitást, mert obstrukcziótól fél és ezért tették meg a pénzügyi bizottságban azt, hogy ugyanazon napon tárgyalás alá vétették az indemnitási javaslatot minden házszabály lábbal tiprásával, és azt ott le is tárgyalták. Mit lehet ebből következtetni mást, mint azt, hogy egy fővárosi hírlap közleményére a kormány és a pénzügyi bizottság belementek a házszabályok olyan megsértésébe, a mire semmi szükség nem volt, és ebből a következtetés az, hogy miután nekünk jogunk volt a pénzügyi bizottságban megjelenni, ezen eljárás nyilvánvalóan czélzatos volt.

Már most térjünk a kérdésnek tárgyalására. A törvényjavaslat, mely be van nyújtva, ezt a czímet viseli: »Törvényjavaslat az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról.« Ez a czím nem helyes. Ennek a czímnek meg kellene még valamivel toldatnia a ministerelnök úr által, még pedig azzal, hogy ez quóta-provizórium, mert mindjárt ki fogom mutatni, hogy az indemnitáson kivül, ez nem egyéb, mint quóta-provizórium. És most már jelzem, hogy épen ebből az okból nekem a létező közjog alapján súlyos aggodalmaim vannak az iránt, hogy vajjon a jelenleg élő törvények mellett ez a törvényjavaslat a jelen időben tárgyalható-e és napirendre tűzhető-e? Majd ki fogom mutatni, súlyos aggodalmaim vannak erre vonatkozólag. Nem szükséges, hogy annyiszor kinyilatkoztassam, hisz tudja mindenki rólam, hogy én a függetlenségi pártnak vagyok hive, a ki a nemzeti önállóságnak programmját vallom és ennek folytán minden olyan intézkedést, mely a nemzeti önállóság tényét regisztrálja, vagy törvénybe iktatja, csak örömmel üdvözlöm és ha azzal a czélzattal történt volna a dolog, hogy a kormány ő Felségét a királyt, a ki ehhez a javaslathoz való előzetes hozzájárulását bizonyosan megadta, arra az álláspontra birta volna reá, hogy a quóta kérdésében Magyarországnak önállólag is van joga rendelkezni, akkor gratulálnék. Azt hiszem azonban, hogy akkor, a mikor a magyar kormány ily javaslatot, a melyhez az én meggyőződésem szerint, a jelenleg élő törvények szerint joga nem volt, benyújtott, akkor nem tudva cselekedett úgy, a hogy cselekedett, mert lehetetlenségnek tartom, hogy máskép a korona hozzájárulását kinyerhette volna.

Miként áll a dolog, t. ház? Eltekintve azoktól a bizalmatlansági okoktól, a melyek a kiegyezéssel kapcsolatosan az azelőtt való időkből felmerülnek; eltekintve attól, hogy ezen törvényjavaslatnak tárgyalásába bele kell mennünk, meg kell néznünk, hogy mit tartalmaz az?

Tudjuk, hogy a quóta-arány az 1887. évi XXIII. törvényczikk által meg lett hosszabbítva 1897. évi deczember hó 31-ig. Azt is tudjuk, hogy az 1898: I. törvényczikknek 1. §-a szerint a quóta-arány 1898. évi deczember hó 31-ig, tehát egy esztendőre kiterjedőleg lett prolongálva.

Az a törvényjavaslat, a mely a kormánynak a kiadások fedezésére vonatkozólag meghatalmazást ad, ha megszavaztatik, felhatalmazást ad arra is, hogy a közös ügyek fedezésére a költségek szintén hajtassanak be a megfelelő adó útján és fordíttassanak azon arányban és összegben a közösügyi czélokra, a melyekben azok az eddigi törvényekben meg vannak állapítva. Ez azonban az 1867: XII. törvényczikk alapján egyszerűen lehetetlenség, mert úgy áll a dolog, hogy a quóta-arány csak deczember hó 31-ig van megállapítva, január hó 1-én túl pedig sem az arány, sem az összeg megszavazva nincs és így a kormánynak a quótára és a közösügyi költségekre szóló meghatalmazást adni egyszerűen lehetetlen.

Szinte kérdés az, hogy miért adatik be ez a javaslat épen ma, e szokatlan időben, midőn a költségvetés a bizottságok által már letárgyaltatott, midőn az már itt is tárgyalható lenne és midőn ma már hónapok óta sürgetjük, hogy tessék benyújtani a kiegyezésre vonatkozó önálló

Digitized by Google

rendelkezésről szóló javaslatokat, valamint tessék benyújtani a quótára vonatkozó megállapodásokat? Miért teszi azt a magyar kormány, hogy a mit a törvény neki rendel, nem csinálja meg, hanem ezzel szemben előáll az indemnitással és biztosítani akarja magának további négy hónapra a kormányzati szabadságot és az országgyűlésnek esetleges feloszlatását tetszésszerinti időre. Senki meghatalmazást másra nem adhat, mint csak arra, a mire vonatkozó intézkedési jog az ő hatáskörébe tartozik. A quótaarány megállapítása — a legmélyebb fájdalommal konstatálom ezt, de tényleg így van — az 1867 : XII. törvényczikk szerint nem esik kizárólag a magyar törvényhozás hatáskörébe, hanem az Ausztriával, mint másik államféllel való szerződésnek, illetőleg kölcsönös alkudozásnak a tárgya. Addig, míg ez az arány megállapítva nincs, a delegációk sem tárgyalhatnak, mert azoknak a mennyiségét a törvény alapján meg nem állapíthatják. Megszavazni egy felhatalmazást arra, hogy január 1-én túl is közösügyi költségeket szedessen a kormány a nélkül, hogy az arány meg volna állapítva, egyszerűen törvényszegés és semmi egyéb, mint egy quótaprovizórium, mely az 1867 : XII. törvényczikk szerint nem létezhet. Hogy ez a dolog minden kétségen kivül áll, arra nézve méltóztassék megengedni, hogy felolvassam magát a törvényt. Az 1867 : XII. törvényczikk 18. §-a ezt mondja *(olvassa)*:

»Ezek azon tárgyak, melyeknek a fentirt módon közössége a pragmatika szankcióból folyónak tekintetik. Ha ezekre nézve mindkét fél egyetértésével megtörténik a megállapodás: kölcsönös alkú által előre kell meghatározni azon arányt, mely szerint a magyar korona országai a szankczió pragmatika folytán közösöknek elismert ügyek terheit és költségeit viselendik.«

Tehát előre kell meghatározni az arányt, s addig nem lehet azon költségek felett rendelkezni.

De még világosabb ez a törvény 41. §-ából. Ez azt mondja *(olvassa)*:

»Az ily módon megállapított költségvetés többé az egyes országok által tárgyalás alá nem vétethetik, hanem köteles mindenik azon arány szerint, mely — a jelen határozat 18., 19., 20., 21. és 22. pontjaiban körülirt módon — előre megállapíttatott, a közös költségvetésből reá eső részt viselni.«

Tehát arra, hogy közösügyi költségek Magyarországon beszedhetők legyenek, a jelenleg élő alkotmány szerint szükséges, hogy előzetesen a quóta-arány meg legyen állapítva, hogy a delegációk a quóta mennyiségét számszerűleg is megállapítsák; csak azután lehet azt a költségvetésbe beilleszteni. Oly meghatalmazás tehát, mely a quóta-arány megállapítása nélkül, a delegációk határozata nélkül, költségvetési úton akar fedezni közösügyi kiadásokat, az 1867 : XII. törvényczikk szerint egyszerűen nem lehetséges. Önök alkották ez alkotmányt, önök védelmezik, önök mondják mindannyiszor, hogy megmásíthatatlan. Én már csak azért is utalok erre, hogy mint függetlenségi ember konstatáljam, hogy az 1867 : XII. törvényczikk rendelkezései még ez állapotra nézve is lehetetlenséget tartalmaznak és már ezért is megváltoztatandók. *(Helyeslés a szélsőbalon.)*

Ismétlem, a közösügyi költségek tekintetében lehetetlen a meghatalmazást megadni, mert azon törvények, melyek alapján az eddigi költségek szedettek, jövő évi január 1-én hatályukat vesztik. Már pedig arra felhatalmazni a kormányt, hogy oly költségeket szedessen, melyek törvényben megállapítva nincsenek, még a magyar parlamentben sem lehet. Minthogy pedig e költségek előzetes aránya sincs megállapítva, kérdem a miniszterelnököt, mért nem teszi meg, a mit az alkotmány előir?

Miért nem nyújtja be a quótára vonatkozó javaslatait? Miért nem teszi azt, hogy a költségvetést letárgyaltassa? A költségvetés letárgyalására nézve lehetnek aggodalmai, hogy az január 1-éig nem fog megtörténni. De már a quótára nézve egész máskép áll a nóta. S erre nézve, mert különös bizalmatlanságomnak ez egyik fő oka, rá kell térnem a tények történeti sorrendjére.

Széll Kálmán képviselő úr azt hiszi, nem helyes az indemnitást bizalmi szempontból tárgyalni. Legyen neki hite szerint; de méltóztassék megengedni, hogy az indemnitás az appropriációs törvény prolongációját is jelenti; nemcsak a költségvetést involválja, hanem azt is, hogy annak a kormánynak szavazom meg, mely a költségvetést kezeli. Már pedig az appropriációs vita csakugyan bizalmi kérdés és azért kétségtelenül különös volna megadni az appropriáczió prolongációját annak a kormánynak, melynek magát az appropriációt megtagadom. Ha minden parlamentben joggal tekintik az appropriációt bizalmi kérdésnek, fokozottabb mértékben az az indemnitás. Mert ott legalább rendszeresen letárgyalt költségvetésre adom meg a felhatalmazást, míg itt le nem tárgyalt, az alkotmányos tényezők hozzájárulása nélkül keletkezett költségekre adok a kormánynak felhatalmazást. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most rátérek arra, hogy az igen tisztelt miniszterelnök úr épen azért érdemel nemcsak részünkről, hanem az ország minden lakosa részéről fokozottabb mértékű bizalmatlanságot, mert azokat a quótajavaslatokat nem terjeszti elő.

Ez az, amiért az ő eljárását le kell, hogy leplezzük, mert a mi egész szerencsétlenségünk, ezen évek óta tartó bizonytalanság, az ő egyéni

Digitized by Google

hibájában rejlik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Madarász József: Bécsben parancsolják!

Polónyi Géza: Időrend szerint kezeljük a kérdést és le fogjuk leplezni azt az egész eljárást, melylyel Magyarországot ámítgatják, hogy így és így nagy szerencse az országra a kiegyezés, így és így nagy szerencse, hogy az a kormány ott ül, így és így nagy kötelességünk nekünk a nemzeti érdekek szempontjából, hogy talán még a Bánffy kormányzatát is az idők előre nem látható végtelenségeig támogassuk és biztosítsuk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Majd megmutatom, hogy az ország érdeke alatt azt értik, hogy önök kormányozhassanak, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a törvények lábbaltiprásával pusztíthassanak, vesztegessenek, erőszakosan válaszszanak. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mi győzhet meg bennünket erről jobban, mint az egész quóta-kérdés. Én elismerem, sőt állítom, hogy Magyarországon, mióta a kiegyezési vajudás folyik, egy általános pangás állott elő, valóságos nemzeti csapás éri az országot, míg ezek a dolgok a bizonytalanság messze ködében burkolva maradnak és senki sem tudja mit kell tennie. Azonban számoltassuk meg Bánffy miniszterelnök urat azért, ki ennek a dolognak az oka? *(Halljuk! Halljuk!)* Az ellenzéket azzal senki sem vádolhatja, hogy az évek óta tartó bizonytalanságot bármi tekintetben okozta, előmozdította volna. Mindennap egy új meglepetést hoz. Gróf Apponyi Albert mondta nem én. Anticzipálva mondom, hogy egy miniszterelnök ül a miniszterelnöki székben, kinek szavára — mint ő mondá — súlyt helyezni nem lehet. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Igaza van!)*

Iványka Oszkár: Nagyon szelíd kifejezés!

Polónyi Géza: Bilinskinek az osztrák Reichsrathban tett nyilatkozata után a kérdés teljesen kigombolyodott a maga valóságából. Óhajtandó, hogy a nemzet is teljesen tájékozva legyen. Megtudtuk azt, hogy már 1895-ben megkezdődtek az alkudozások a vám- és kereskedelmi szövetség megújítása és a quóta-kérdés megoldása czéljából. Már 1895-ben történt, hogy br. Bánffy Dezső és kormánya, kik ma azzal kérkednek, hogy a fogyasztási adók kérdésének az átutalás, az eddigi eljárás megszüntetése mellett, az ország előnyére való rendezésével milyen rettenetes vívmányokat biztosítottak a magyar nemzet számára az által, hogy keresztül vitték a kiegyezésben azt, hogy ezentúl a fogyasztási adók azon állam javára esnek, hol az illető czikkel el is fogyasztatnak. Hát t. ház, nem Bilinskitől tudjuk meg, de tudtuk már, hogy ez a vívmány — ha vívmány — nem a Bánffy-kormány vívmánya, hanem annak a botrányosan igazságtalan eljárásnak a megszüntetése, hogy az osztrákok nálunk elfogyasztott áruk után évtizedek óta milliókra menő zsákmányra tettek szert. Ez t. ház már 1894-ben, az akkori szeszadóról szóló törvénynek tárgyalásánál princzipialiter megoldott kérdésnek volt tekintendő.

És ez az, a mi lényeges, mert Bilinsky kijelentette, hogy 1894-ben unentgeltlich, ingyen tették meg Magyarország részére ezt a konczessziót a Wekerle-kormánynak. És most jön a Bánffy-kormány és azt, a mit 1894-ben a Wekerle-kormány mint elvi biztosítékot már ingyen megszerzett, eladta az osztrákoknak quóta-felemelés igéretével. *(Zaj a jobboldalon. Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ez az, a mivel ő dicsekszik az ország előtt. Ezek a dolgok kiszivárogtak még a mult országgyűlés végén, hogy itt a kiegyezési alkunak egyik feltétele a quótának felemelése. És mi történt? Nap nap után szorítottuk a kormányt, nyilatkozzék ezen kérdésben, hogy vajjon ő a quótafelemelés álláspontján áll-e vagy sem. És ő mit csinált? Évek óta bujkál ebben a kérdésben, azt mondván, hogy ez nem a kormányra tartozik, mert ez a quótabizottságnak a feladata. Hát állapodjunk meg ennél a dolognál. Én elképzelhetem — bár sohasem tudnám helyeselni, — hogy a miniszterelnök a mi viszonyaink mellett jöhet abba a helyzetbe, hogy az osztrákoknak quótafelemelést igér meg egy ellenkonczesszió fejében, a szerinte előnyösöbbnek látszó más közgazdasági érdekek kedvéért. De ha én ezt képzelhetem, akkor azután annak az a korollárium, hogy a miniszterelnök, a ki tudja, hogy az ellenkező eljárásból, milyen borzasztó bonyodalmak és a bizonytalanságnak milyen hátrányos kellemetlenségei következnek be, birjon azzal a férfias bátorsággal, hogy a megegyezés alkalmával állapodjék meg abban is, hogy mennyi lesz az a quótafelemelés? Mert az osztrák kormánynak meg volt az álláspontja és a mint látszik — és ezt rögtön igazolni fogom — Bilinski akkori pénzügyminiszter, ha igazat mond, pedig nekem nincs okom annak az úrnak a szavában kételkedni, mert eddig nem tapasztaltam, hogy valótlanságot mondott, *(Nagy zaj a jobboldalon. Élénk éljenzés a szélső baloldalon.)* már 1896-ban először szóbelileg, másodszor jegyzékek útján közölte az osztrák kormány azon álláspontját, hogy ő ebbe az egyezségbe csak úgy megy bele, ha a fogyasztási adóknál adandó kedvezmény fejében, annak teljes fedezete erejéig a quóta fel fog emeltetni. Ezt mondta Bilinski. De hát mondjuk, hogy nem így történt, akkor ki a hibás azért a játékért, a mely folyik akként, hogy a kormány előveszi a közgazdasági kiegyezést, a vám- és kereskedelmi szövetséget és azt mondja: Annak a megkötése és előkészitése a kormány feladata. Tett is egy igéretet a quóta felemelésére, de a

Digitized by Google

mennyiségnek a megállapítása már nem tartozik reája, az a quóta-bizottságnak a dolga. Tehát megindítanak egy játszmát, a mely egyrészt a kiegyezést magát finalizálja a két kormány között, a parlamentek elé terjesztik azt, másrészt függőben hagynak egy örökös csalásra és csalárdságra alkalmas quóta-kérdést, a mely az egész helyzetnek bizonytalanságát okvetetlenül szüli és szülte is *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* és a melynek pusztító hatásait mai napig is érezzük. Már, t. képviselőház, nem kellett azt a miniszterelnök úrnak előre tudni, hogy bekövetkezik egy állapot, a minő bekövetkezett az egész világ mulattatására, hogy előáll egy dolog, a midőn az osztrák kormány, illetve az osztrák quóta-bizottság követel 42%-os quótát és akkor előáll a magyar kormány — egy kis leleplezéssel majd szolgálhatok — és azt mondja, hogy a quóta-bizottság pedig tesz egy propoziciót 31·97% quótára.

Valóban ismételten eszembe jut az a zsidó handlé, a mikor vásárolni akar és azt mondja: Zehne sogt' er, achte mahnt er, sechse ist es werth, viere mächt' ich geben, wer' ich ihm bieten zwá'. *(Nagy derültség. Felkiáltások: Halljuk még egyszer!)* Magyarúl annyit tesz: tízet kér, nyolczat gondol, hatot ér, négyet adnék érte, kínálok neki két pengőt. *(Nagy derültség.)*

Két, nagyhatalomnak szövetkezett ország a világ gúnykaczajára évek óta folytat egy játékot a 31 és 42%-os quóta között és most már az egyik 38-at követel és a másik 31·97%-ot ajánl és akkor előáll a magyar kormányelnök és azt mondja, hogy neki a quóta kérdésében álláspontja nincsen! Hát lássuk meg, hogy van-e? A bajuszpengetésből azt látom, hogy Bilinski úr le lesz czáfolva, legalább a mennyiség kérdésében, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hanem egy dolgot czáfoljon báró Bánffy Dezső úr és ez a következő: *(Halljuk! Halljuk!)* 1898 julius 26-án történt, hogy a magyar quótabizottság felutazott Bécsbe. Ez a multkori hires quótaülés volt. Hát, t. képviselőház, önök ott a túloldalon is szoktak ujságot olvasni, ezt szabad talán feltételezni. *(Ellenmondás a jobboldalon. Derültség.)* Nemcsak ellenzéki lapok, hanem tizenhárompróbás kormánypárti lapok is hozták, hogy előzetesen báró Bánffy couloirjában, termeiben egy bizalmas konferenczia volt a quótabizottsági tagok között. Hogy miről szóltak ott, azt én nem tudom, de egyet sejtek és ez az, hogy az a quótabizottság akkor számításokkal állott elő, a pénzügyminiszter is azzal állott elő, láttunk is egy bizonyos irányban való hátrányt, — majd a precipuum tárgyalásánál a kérdést szellőztetni fogjuk — de egy dolog bizonyossá vált: hogy a quótabizottság arra az álláspontra helyezkedett, legalább a miniszterelnök úr által jól informált lapok szerint így történt, hogy mindent el kell követni arra, hogy Horánszky Nándort az albizottságból nem szabad kiereszteni, tehát nem szabad azt az álláspontot megtagadnunk, hogy mi quótát nem emelünk. Az volt a quótabizottság álláspontja, hogy quótát nem emelnek, mert mihelyt a quótaemelésbe bele mennek, Horánszky Nándornak már is alkalom nyujtatik, hogy magát ajánlhassa és a quótabizottság albizottságából kiléphessen. És mégis, mi történt? E bizalmas konferenczia után 31·97%-os quótaemelést hozott javaslatba a quótabizottságban. Ki terjesztette elő ezen számításokat, én vagy Bilinski? *(Derültség balfelől.)* Nem! Lukács László pénzügyminiszter úr.

Hát, t. képviselőház, ne játszanak ilyen kérdésekben; tessék szint vallani és az ország nyomban más álláspontra fog helyezkedni önökkel szemben. De ha önök vádolnak valakit azzal, hogy bizonytalan helyzetet teremt és hogy a hosszabbítás kárára van az országnak, első sorban verjék saját mellüket. Mert mit mond maga Bilinski? T. képviselőház, ezt már a Neue Freie Presse-ből németül fogom felolvasni. Bilinski volt az, a ki a Badeni-kormány pénzügyminiszteréként ezt a kiegyezést Bánffy Dezső báróval és Lukács Lászlóval megkötötte; mit mond tehát ő? Czitálom azonban előzetesen, kezemben van Kaizl dr.-nak következő nyilatkozata és pedig ennek kedvéért és egy másik nyilatkozat kedvéért, a melyet szintén kell, hogy felolvassak, abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy magának az osztrák Reichsrath üléseinek a gyorsirászati feljegyzéseit czitálhassam. *(Felkiáltások jobbfelől: Hört! Hört!)* Hört und zahlt! *(Úgy van! Úgy van! Derültség a szélső baloldalon.)* Stillschweigen und weiter zahlen! *(olvas)* »Die Regierung steht also in der Quotenfrage, strenge genommen, in zweiter Reihe. Das hindert jedoch nicht, dass die Regierung, ich bitte die Herren, dies zur Kenntniss zu nehmen — immer daran festgehalten, es wiederholt betont hat und heute noch daran festhält, — dass eine den Verhältnissen entsprechende geminderte Quotenleistung Oesterreichs ein unabweisliches Corrolar und eine Ergänzung der Ausgleichsvereinbarungen bildet.« Tehát, t. képviselőház, ez az osztrák kormány programmja, a mely tájékoztatja önöket is az iránt, hogy a quóta arányának Magyarországon való felemelése és Ausztriában való leszállítása nélkül egyezség Ausztriában még a kormány álláspontja szerint sem lehet.

De most halljuk, t. ház, mit mond Bilinski? Megjegyzem, hogy Bilinski most elnöke annak a bizottságnak, a mely a kiegyezést tárgyalja; azt mondja *(olvassa)*: »Er stehe noch immer auf dem Standpunkte, dass der Ausgleich im Grossen und Ganzen für Oesterreich günstig sei,

Digitized by Google

natürlich müsse er, wenn er gefragt würde, ob diese Vorlagen an und für sich als günstige bezeichnet werden können, sagen: Nein, denn es fehlt die Quote Er habe schon als Minister erklärt, dass die österreichische Regierung von allem Anfange an, und zwar schon mündlich im Oktober 1895 und dann weiter bei dem folgenden Austausche von Noten wiederholt auf das bestimmteste erklärt habe, in Oesterreich sei kein Ausgleich ohne entsprechende Herabsetzung der österreichischen Quote durchzuführen, von keiner Partei würde ein Ausgleich ohne eine Herabsetzung der österreichischen Quote acceptiert werden. Im Zusammenhange hiemit sei das sogenannte »Junctim« entstanden und festgehalten worden.«

Bilinski tehát azt állítja egy bizottságban, hogy a magyar kormány hozzájárult a quóta felemeléséhez, sőt megmondja azt is, hogy épen azért nem lettek már akkor a kész kiegyezési javaslatok az országgyüléseknek benyújtva, mert a végleges megállapodás a quóta mennyiségére nézve nem történt meg.

Tehát, bocsánatot kérek, a bizonytalanságot báró Bánffy Dezső miniszterelnök idézte elő azzal, — hogy minden félreértést kizárjak, — mikor belement a magyar törvények szerint kétségtelenül, minden ellenérték szolgáltatása nélkül a quóta felemelésébe, mielőtt megállapodott volna az iránt, hogy mennyi legyen a quóta, hanem bujósdit játszott az osztrák kormány előtt és csinálta annak a handlénak politikáját, a kiről előbb emlékeztem meg.

De a mennyiségre nézve is nyilatkozik Bilinski, ez a baj; azt mondja ugyanis . . .

Iványka Oszkár: Hazaárulás ez!

Polónyi Géza *(olvas)*: »Das formelle Junctim scheine nun allerdings nicht mehr zu bestehen, da die Vorlagen ohne eine Vorlage über die Quote oder eine diesbezügliche Erklärung uns unterbreitet wurden «

Hát, t. ház, nem akarok többet belemagyarázni, mint benne van; nem állítom, hogy az iránt a megállapodás létrejött, hanem állítom azt, hogy az osztrák kormány már akkor közölte a magyar kormánynyal azt az álláspontját, hogy ő ezen kiegyezéshez csak azon feltétel alatt járulhat hozzá, ha a quóta legalább azon mértékben fog felemeltetni, a mely mértékben a konzumadóknak az elszámolása és átutalása Ausztria pénztárára csökkenő befolyást fog előidézni. És ennek jogosúltságát elismerte a Bánffy-kormány, holott az 1894. évi törvény Magyarországnak ezt a jogát már törvényesen biztosította. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, mire való ez az évek óta tartó játék egy kormánynál, a mely az ország érdeke iránt komolyan fogékony? Mire való ez, t. képviselőház? Hiszen az csak férfihez illő egy szóból áll: vagy kimondani azt: Uraim, én quótának ily mennyiségben való felemelésébe semmi körülmények között bele nem egyeztem, mert ez jelentene egy körülbelül 34·8-es quótát, vagy pedig kijelenteni, ha férfi vagyok azt, hogy igenis, mint kormány elfogadhatónak tartom ezt az országra nézve. Mind a két esetben, t. képviselőház, módot és alkalmat nyújt a koronának is, módot és alkalmat nyújt ön a parlamenteknek is e felett a helyzet felett véglegesen dönteni. De, t. képviselőház, mikor az egyik kormány kijelenti, hogy ő azt a kiegyezést máskép nem fogadhatja el, a másik kormány pedig azt a játékot választja magának, hogy a 31-től 34-ig való quótaemelésben minden héten és minden hónapon át liczitációkat tartson az ország bőrére, ez az, t. képviselőház, a mi a bizonytalanságnak szülő oka, és egy olyan kormánypolitika, a melyhez hazafias ember még akkor sem járulhat hozzá, ha százezerszer híve az 1867 : XII. törvényczikknek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. képviselőház, ez még nem minden. Mit csinál Magyarországon a Bánffy-kormány? *(Egy hang balfelől: Korrupcsiót!)* Azonfelül! Elköveti a legnyiltabb alkotmányszegést, a quóta és a kiegyezés kérdéseiben is. Rátérek, t. képviselőház.

Itt van az 1898 : I. törvényczikk. Ismerjük az akkori szituácziót. Tudjuk azt, t. képviselőház, hogy mi ennek a törvénynek a létrejöttét nem helyeseltük; meg is támadtuk, mert a mi álláspontunk az volt, — és szerintem ez az egyedül helyes — hogy már 1898. január 1-ével a törvény imperativ rendelkezései szerint csak egy expediens volt, és ez az önálló vámterületnek a felállítása és a sorompók beállítása. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De jól van, t. képviselőház; voltak a parlamentnek tagjai és — ezt már hozzátehetem — az ellenzéken is tiszteletreméltó férfiak és — még hozzáteszek más valamit — pártokon kivül álló — és az országban és a házban köztiszteletben álló férfiak; mindenki tudja azt, t. képviselőház, hogy az 1898 : I. törvényczikk azon kardinális rendelkezésének, a mely május 1-éhez fűzi a határidőt, és a mely új provizoriumot minden alakjában kizárja, ennek a rendelkezésnek a keresztapja Szilágyi Dezső és Horánszky Nándor volt. Ez köztudomású dolog, t. képviselőház; a kormánynak az eredeti konczeptusában ez a május elseji határidő nem foglaltatott. Már most, t. képviselőház, ezek a jóigyekezetű és a kiegyezést féltékenyen őrző férfiak lelkiismeretük számára megnyugvást találtak abban, hogy még egy félesztendőre szóló provizorium alkottassék, de azzal a világos szankczióval, hogy ezentúl pedig minden következhetik, csak provizorium nem.

Digitized by Google

T. képviselőház! Önök közül akármelyik tudja,— nem csak kifejezetten a törvényben benne van, de benne volt az önök lelkületében is, hogy ezt a törvényt evvel a szankcióval szavazták meg: május 1-én túl pedig minden következhetik, csak provizorium nem. Így nyilatkozott a kormány is. Azokról a folyosóbeli traktációkról, a melyek ma újra kezdődnek, t. képviselőház, a hol a miniszterelnöki szobából kiszaladó egy képviselő ránk rohan, hogy az Isten szerelméért mit csinálunk, mi az önálló rendelkezését teszszük koczkára, mert ez a törvény az, a melynek létrehozatala útán nem is következhetik más, csak nyomban az önálló vámterület... *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Így volt!)* Hazafias kötelességünkre appelláltak ezekkel az érvelésekkel. De nem is beszélek ezekről, t. ház, én az ilyenekhez már régen hozzászoktam; fiatalabb képviselőtársaim az ilyen dolgoknak még jóakaratúlag felülnek. Nem is vádolom őket, mert a magyar embernek megvan az a jó szokása, hogy barátjainak hinni szeret. *(Derültség a jobboldalon.)* Hát ezekről én nem beszélek, hanem beszélek a törvényről, a mely világosan megszabta az 1898. május elseji határidőt; megszabta azzal, hogy e javaslatok mindkét törvényhozás előtt be kell hogy nyújtva legyenek. S t. ház, most mi történt?

Ismét megindúlt egy játék; hoztak egy schreckensberger határozatot is; Enyedy Lukács t. barátom adott be egy határozati javaslatot, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* a mely az osztrákoknak megrettentésére elhatároztatja az országgal az önálló bankot és nem tudom én mit, talán még a republikát is. *(Derültség és mozgás a szélső baloldalon.)* Akkor azután megindúl egy másik dolog is. Mikor kátyuba zökken odaát a szekér, még valamit kell csinálni és összehivnak egy vámanketet; ki is bocsátanak egy, az önálló vámterületre vonatkozó tarifát; meghivnak az anketre pártkülönbség nélkül mindent embert. Akkor az osztrákok megijednek; hohó, már csinálják az önálló rendelkezést! Mindenki komolyan vette, még talán Magyarországon is akadtak jóhiszemű politikusok, a kik ezt komolyan vették, csak én kaczagtam fel; azt kérdeztem: »Lesz ebből részletes tárgyalás is? Mert akkor szivesen részt veszek az általános vitában.« »Nem!« Köszönöm a felvilágosítást. Ennyi volt az egész.

Hát, t. ház, midőn nekem a miniszter úr volt kegyes megmondani, hogy a részletes tárgyalást nem akarjuk elővenni, ugyan mondják meg, a t. képviselő urak közül ki tulajdoníthatott komoly jelentőséget egy ilyen munkának, a melyre vonatkozólag az első ülésen előterjeszti a miniszter még azt is, hogy: »Kérem, valahogy félre ne értsenek; nem a kormányé ám ez a munkálat; ezért nincs felelős ember, ez csak egy tájékoztató elaborátum. Hogy ki az irója, azt mai napig sem tudjuk.« Ez az anket, t. ház, tisztán arra volt összehíva, hogy találhassanak gróf Károlyi Sándorokat és Dessewffy Aurélokat, kikre aztán a parlamentben intencióik és szavaik félremagyarázásával hivatkozhassanak, mert jól esik önöknek innen eredt nyilatkozatokra való hivatkozással állni elő, hogy hiszen nem is akarják az önálló vámterületet.

Hát, t. ház, ilyen játszma után aztán megtörténik az, hogy a magyar kormányelnök hozzájárúl az osztrák parlament, az osztrák kormány álláspontjához, a mely őt junius havában dupirozta, dupirozta pedig akként, hogy a mikor összeült a quóta-bizottság s az addigi princzipiális álláspontról letért, tudniillik mikor elállottak attól, hogy most már nem emelnek quótát, hanem előállottak egy emelésével a quótának; mikor Thunék becsalták őt abba a csapdába és azt mondották, hogy majd szeptemberben fogunk felelni az urak ezen propoziczijára; akkor aztán hazamentek, a Reichsrathot elnapolták, az ülésszakot berekesztették és lehetetlenné tették, hogy a quóta-deputáczió tovább tárgyalhasson, mert az ülésszak berekesztésével e tárgyalások is megszüntek. Tehát miután a magyar kormány és a quóta-deputáczió kompromittáltatott emelési javaslatával, a nélkül, hogy az osztrákok csak hozzászólhattak vagy szólni akartak volna: akkor a t. miniszterelnök úr Ischlből hazajövén, nagy vívmánynak hirdette, hogy a magyar álláspont győzött, hogy az osztrák Reichsrathot még egyszer összehivják, hogy most már nem junius havában, hanem októberben halljuk meg ismét, hogy odaát ragaszkodnak a 38%-os quótához.

Hát, t. ház, joga volt a miniszterelnök úrnak ezzel a coup-val lehetővé tenni azt az állapotot, a mely bekövetkezett? Ez a kérdés, a melyért én a Bánffy-kormányt nyilt alkotmány- és törvénysértéssel vádolom. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Vádolom elsősorban az 1898: I. törvényczikk rút megszegésével. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Miért tétetett abba a törvénybe a május elseji határidő? Azért, mert ha május 1-én mind a két állam törvényhozása ezt a kiegyezést el kezdi tárgyalni és abból az derül ki, hogy azok a kiegyezések el nem fogadtathatnak, akkor a magyar törvényhozásnak még maradt volna elég ideje arra, hogy az önálló vámterületet berendezhesse, az önálló rendelkezéseket foganatosíthassa. Most mit csinált báró Bánffy Dezső? A magyar országgyűlésnek ezt egyszerűen lehetetlenné tette és maga működött közre arra, hogy január 1-én az ex lex állapot minden körülmények között bekövetkezhessék. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hozzájárúlt ahhoz, hogy az osztrák Reichsrath csak szeptember 26-ára leszen össze-

Digitized by Google

hiva. Össze is jött az osztrák Reichsrath. Minden megállapodás arra szólott, hogy az osztrák Reichsrath odaát tárgyalásra képtelen lesz és nem lesz képes a javaslatokat letárgyalni az obstrukczió miatt. Hogy erre szólottak a megállapodások, az nyilvánvaló volt, mert most újból tárgyalnak. Belementek a tárgyalásba, hogy miért, azt is ki tudom mutatni. És már most egy helyzetet teremtett báró Bánffy Dezső, a melyben más, mint provizorium, nem is lehetséges, mert akár báró Bánffy Dezső kormányozza tovább Magyarországot, akár gróf Apponyi Albert, akár Szilágyi Dezső, akár Kossuth Ferencz, akárki, — ha kormányra jut — *(Egy hang jobbfelől: Polónyi!)* még Pulszky Ágoston is, *(Derültség balfelől.)* a mai helyzetben provizorium nélkül kormányozni egyszerűen képtelen. Nem is szólva arról, hogy elfogadtatik-e odaát a kiegyezés, vagy nem, hogy lesznek-e és milyen módosítások rajta, hogy milyen megállapodások lesznek a quóta tekintetében, az világos minden képviselő előtt, hogy huszonkét törvényjavaslat meritorius, érdemleges letárgyalására, azzal a czélzattal, hogy törvény legyen, a rendelkezésre álló idő alatt, fizikai lehetetlenség.

Szabad-e önöknek megtűrni egy kormányt... *(Egy hang jobbfelől: Persze, hogy szabad!)* Elhiszem, hogy önnek szabad! *(Derültség.)* Szabad-e megtűrni egy kormányt, a mely egy törvény alkotását inicziálja, a mely kizárja a provizoriumot, a mely május 1-jéhez köti a határidőt, de a mely a törvény kijátszásával lehetővé teszi, hogy ezen javaslatok csak szeptemberben, illetőleg októberben kezdessenek tárgyaltatni és így a provizorium okvetlen, kétségtelenül be kell hogy következzék. Ha másért nem, ezért is megérdemelné báró Bánffy Dezső a vád alá helyezést.

De nézzük meg már most, hogy mi fog következni? Csak rövid inczidens az, a mire rá akarok utalni Alkottunk egy czukorpremiumjavaslatot és alkottunk egy proviziónális javaslatot. Méltóztatnak tudni, hogy a kormánynak az volt az álláspontja, hogy sem a czukorpremiumra vonatkozó törvény, sem a provizoriumról szóló törvény életbe nem léptethető másként, csak úgy, hogy Ausztriának az alkotmányos képviselete ahhoz hozzájárúl. A provizoriumra vonatkozólag a kormányelnöknek nyilatkozata itt van a kezeim között és ez rendkivül érdekes dolog, mit mondott a miniszterelnök úr 1898. év január 5-én ebben a képviselőházban? *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Interpellácziómra azt mondotta báró Bánffy Dezső: »Nem feleltem, t. ház, azért, mert a kérdésekre adandó feleleteim a viszonyok alakulásától függhettek; nem voltam abban a helyzetben, hogy októberben már megmondjam, hogy a viszonyok hogyan fognak alakulni Ausztriában, sőt nem voltam abban a helyzetben még novemberben sem, hogy a Kossuth Ferencz képviselő úr által hozzám intézett interpelláczióra némileg végleges álláspontomat jelezhettem volna. Most azonban abban a helyzetben vagyok, hogy röviden utaljak arra, miszerint a feleleteket maguk a tények adták meg. A viszonyok alakulása folytán Ausztriában a provizoriumról szóló törvényjavaslat létre nem jövén, természetes, hogy ezen törvényjavaslat értelmében, a melyet itt a képviselőházban is letárgyaltunk és a főrendiház is letárgyalt, a kormány nem járhatott el — Ausztriában is hasonló törvény alkotva nem lévén — és ezen törvényjavaslatot a kormány álláspontja szerint az esetben, ha Ausztriában nem alkotmányos törvényhozási úton járnak el, hanem csak rendeletekkel intézkednek, hatályba léptetni nem lehet.« De, t. képviselőház, egy más alkalommal is, — könnyű lenne kikeresni, — kijelentette világosan a miniszterelnök a magyar képviselőház előtt, hogy azon javaslatokra vonatkozólag, a melyek a közös egyetértéssel megoldandó kérdésekre vonatkoznak, — nem a közös ügyekre, hanem a közös egyetértéssel megoldandó kérdésekre, — a 14. §-szal való kormányzást, a rendeletekkel való kormányzást teljesen kizártnak tartja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* S mi történt, t. képviselőház? Szinte kaczagtam rajta, a mikor az osztrák Reichsrathnak szeptember 29-iki ülésén azt olvassák fel, hogy az osztrák Reichsrath bemutatja azt a törvényt, illetőleg azt a rendeletet, melylyel a czukorprémium 1898. julius 31-ig meghosszabbíttatott. Harminczegyedikéig! Tehát az osztrák kormány bemutatta a czukorprémium-javaslatra vonatkozó rendeletét akkor, a mikor az a törvény már régen le is járt.

Hát mi egyebet jelent ez t. képviselőház, mint azt, hogy a magyar kormány hozzájárult ahoz, hogy Ausztriával az alkotmányosságnak teljes kijátszásával rendeleti uton folytassák a kormányzást. És t. képviselőház . . . *(A jobb oldal padjairól többen távoznak.)*

Barabás Béla: Mi az? Földindulás?!

Kubik Béla: Így nem lehet tárgyalni, ha csatangolnak!

Elnök: Kubik Béla képviselő urat rendreutasítom. *(Zaj a szélső baloldalon. Elnök csenget.)* Csendet kérek!

Polónyi Géza: Önök ismerik az 1867: XII. törvényczikk 25. §-át, tudják azt, hogy egyik alapfeltétele a kiegyezésnek az, hogy csak alkotmányosan kormányzott Ausztriával és annak képviseletével léphet a törvényhozás érintkezésbe. És most mivel találkozunk? Alkotmánysértésekre irányzott, nyilványos tendeczziákkal nemcsak a multban, nemcsak a május 1-ig tartó határidő kijátszásával, hanem a jövőre nézve is. Most már nem titok t. ház, hogy a magyar kormány erre

Digitized by Google

a kérdésre vonatkozólag, ha Ausztriában a parlament nem bizonyúl akcióképesnek, vagy ha a kiegyezés nem köttettetik meg úgy, hogy ahhoz a magyar kormány hozzájárúlhatna, megfelelő intézkedésekre előzetesen szerződött, és megállapodott az osztrák kormánynyal. Részleteit ezeknek a megállapodásoknak ma még nem ismerjük, mert ezeket csak az osztrák kormánynak szabad tudni, a magyar parlamentnek nem; de két dolgot nyilványosan tudunk. Az egyik az, a mit itt Pulszky Ágost képviselő úr bejelentett, mely szerint a megállapodás az, hogy 1903-ig azon államokkal szemben a melyekkel nekünk nemzetközi szerződéseink vannak, a közös vámterület szövetségi alapon fentartandó. A másik dolog az, hogy Ausztriában pedig a 14. §-sal fogják életbe léptetni a magyar kormány álláspontja szerint önálló rendezés czímén megszavazott törvényjavaslatokat, melyeket a Badeni-féle kiegyezés tartalmaz.

Hát méltóztassanak ebbe a dologba csak röviden beletekinteni. Mit czéloz ez? Először is czélozza az 1867 : XII. törvényczikk 25. §-nak nyilvánvaló kijátszását. Mert az több mint világos, önök is ismerik, hogy a vámterületi szövetség csakis két alkotmányosan kormányzott országnak képviselő testületei között jöhet létre és ekkor tiszta és világos az a konkluzum, hogy a külföldre vonatkozólag azon kisebbszerű dolgokra a vámszövetség semmi úton sem jöhet létre. És ha önök mégis a 14. § alapján akarnának odaát ily vámszövetséget a külfölddel kötött szerződésekre nézve fentartani, akkor önök lerontják a törvényt, lerontják saját álláspontjukat és megsemmisítik magának Deák Ferenczuek a hagyatékát. *(Úgy van! Úgy van! szélső baloldalon.)*

De t. ház, csak a 14. §-ra nézve akarom azoknak, a kik oly nagyon engagirozottak ennek a kormánynak támogatásában szives figyelmükbe ajánlani, hogy méltóztassanak megnézni, mi rejlik ennek a háta mögött. Ha Bánffy Dezső kormányának lehetővé teszik azt, hogy ezen javaslatok törvényerőre emeltessenek és odaát a 14-dik § alapján léptettessenek életbe, akkor az nem csak provizórium lesz, hanem a legveszedelmesebb fajtája a provizoriumnak. Miért? Azért, mert tudjuk, hogy Ausztriában a 14. §. akként rendelkezik, hogy ott a kormánynak szükségrendeletek kibocsátására joga van, ha állami vagyon elidegenítéséről nincsen szó stb. stb. de az ily rendeletek hatályukot vesztik akkor, ha négy héten belül a Reichsrath megnyítása után nem mutatják be azokat, vagy ha azokat a Reichsrath, a képviselőház vagy az urakháza elveti. Már most mit jelent ezen önálló rendelkezés mást, mint a következőt? Minálunk arra az időre, a melyre a törvény megalkottatik, a reciprocitás feltétele mellett az kötelező, tehát azon időre, a melyre mi a törvényt megalkotjuk, az minket változhatatlanúl kötelez; azonban az osztrákokat nem kötelezi, csak addig, a meddig nekik tetszik. Mert nem szükséges semmi egyéb, hogy összehivják az osztrák Reichsrathot, a kormány bemutassa a rendeleteket és a Reichsrath azokat meg ne szavazza, mert akkor eo ipso hatályon kivül vannak helyezve! *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Hát, t. ház, ez az a diadal, a melyet Bánffy Dezső Ischlből magával hozott, az a magyar álláspont győzelme, ez az önálló rendelkezés törvénynyel és végtelen provizóriummal, Ausztria tetszésétől függőleg. *(Úgy van! Úgy van! szélső baloldalon.)*

Hogy ehhez Thun hozzájárúl, az természetes, hisz ez a legkellemesebb provizórium, a mely csak létezhet egy kormány számára. Az osztrák kormány kezet csókolhat egy Bánffy Dezsőnek, a ki ilyesmibe belemegy, mert ő addig tartja ezt a provizóriumot, a meddig neki tetszik, ránk pedig azon határidőig, kötelező az, a meddig a törvényt megalkottuk. Ilyen játékot űzni egy nemzet legszentebb érdekeivel képes lehet Bánffy Dezső és az a többség, a mely törvénytelen eszközökkel van összetoborozva; *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*, de hogy az ellenzéknek hozzájárúlásával ezt nem fogják keresztűlvinni, arról méltóztassanak meggyőződve lenni, mert vannak itt kötelességtudó férfiak, a kik a nemzet és a haza iránt, saját programmjuk iránt, ismerik kötelességöket. *(Élénk helyesles a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt mondják önök, — és ezzel a thémával nem szándékozom tovább foglalkozni, — hogy nem kivánhatjuk, hogy önök a mi programmunkat fogadják el. Nem is kivánjuk, hogy a mi programmunk azzal kompromitáltassék, hogy Bánffy Dezső a magáévá teszi; *(Tetszés a szélsőbalon.)* de mikor mi egy kormánytól a törvény végrehajtásaként az önálló vámterület és a vámsorompók felállítását követeljük, ezt mi nem politikai programmunk végrehajtásaként követeljük, habár ezt folyton hirdetjük, de követeljük, mint a törvény egyedűl jogosúlt folyományát.

Hallunk itt már mindenféle verziókat, hogy a 68. §. másként is értelmezhető. Csak röviden foglalkozom a kérdéssel. *(Felkiáltások balfelől: Szünetet!)* . . . Ha szabad kérnem, t. elnök úr, sziveskedjék öt percznyi pihenőt adni, nem nekem, hanem a hallgatóság számára. *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Öt perez szünetet! Felkiáltások jobbfelől: Nem kell! Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: *(Zaj.)* Kérem, ha a ház követeli, megadhatom; de én azt hiszem, fölösleges. Méltóztassék folytatni. *(Nagy zaj a szélsőbalon.)*

Bartha Miklós: Ezt soha egy elnök sem tagadta meg. *(Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérek csendet!

Polónyi Géza: Én nem magam miatt

Digitized by Google

akartam. *(Nagy zaj balfelől.)* Hát hiszen meg fogom győzni a t. házat arról, hogy a szivélyes fogadtatás, a melyben ezen kérésem részesült, arra kötelez engem, hogy lehetőleg bebizonyítsam, hogy én nem fáradtam ki. Hosszabban leszek most már terhükre és azzal kezdem, hogy beszédem elejének végéhez közeledem. *(Élénk derültség. Felkiáltások a szélső baloldalon: Hol az előadó?)*

Sok szó esett a lapokban és a házban is az 1867 : XII törvényczikk 68. §-ának értelmezéséről. Ráfogták már Horánszky Nándor képviselő úrra is, hogy ő építette fel azt az aranyhidat, mely szerint az a szakasz csak egyetlen tilalmat tartalmaz hogy tudniillik szövetség másként nem létesülhet, de azonkivül minden lehetséges. Hogy ez nem így van, arra nézve egy kis történeti anyaggal szolgálok azoknak, kik ama szakasz keletkezését talán nem tanúlmányozták. Mit mond ez a szakasz? *(olvassa):*

Magában értetődik, hogyha és a mennyiben a fentebbi 58—67. §-okban elsorolt tárgyak fölött az egyezkedés nem sikerülne, az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja s minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.

Hogy pedig mi értendő az önálló törvényes intézkedések alatt, megmondja az 48. §, *(olvassa):*

»A kereskedelmi ügyek közössége sem foly a pragmatika szankczióból, mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag külön álló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnének s vámvonalak által szabályozhatnák kereskedelmi ügyeiket.«

Tehát maga a törvény nemcsak kimondja az önálló rendelkezésre való jogosúltságot, de megvonja az alternativát is, az önálló vámvonal felállításának második alternativáját.

Hiszen mint már máskor kifejtettem, józan ész szerint más nem is lehetséges, mint vámszövetség vagy önálló vámterület. Épúgy mint a városháza városból és házból áll, a vámterület áll vámból és területből; a területet másképen, mint vámvonalakkal meghatározni nem lehetvén: önálló vámterület vámsorompó nélkül nem lehetséges.

De lássuk, miként értették 1867-ben ezen szakaszt annak törvénybe iktatásakor. Igen authentikus tanúkra fogok hivatkozni, önök mindenesetre nagy hitelt érdemlőséget tulajdonítanak nekik, — elsősorban Tisza Kálmánra. E szakasz eredetileg nem volt benn a törvényben így, a hogy van, hanem más volt a bizottság javaslata. Igen kérem, méltóztassék figyelni, mi történt a dologban és mi szándékoltatik most, mert közjogi szempontból ez talán a legfontosabb része az egész kiegyezési kérdésnek. Mi történt akkor? Kónyi Manó könyve szerint *(olvassa):*

»Tisza Kálmán úgy látta, hogy a javaslat elfogadásáról az indirekt adók tárgyában szerződés kötése czéljából eljáró küldöttségeknek az az utasitás adatik: »megállapíttatik egyszersmind jövendőre azon módozat, a mely szerint az ezen adóknál behozandó reformok a két törvényhozás által egyetértőleg fognának eldöntetni,« ezzel pedig kimondatik, hogy Magyarország soha többé önállólag ezen tárgyak felett nem fog intézkedni. A közbenső vámsorompók fölállitását ő sem óhajtotta; de kivánta, hogy tisztán és világosan föntartassék fölállíthatásukhoz való jogunk. Deák Ferencznek Poroszországra vonatkozó példájára megjegyezte, hogy Poroszország, midőn szövetséget kötött, ezért nem áldozta fel önállóságát, mert fentartotta magának, hogy bizonyos számú évek elteltével önálló intézkedési jogában visszalép, a mi a kereskedésre nézve e javaslatban nincs egészen tisztán fogalmazva.«

Tehát Tisza Kálmán is világosan az önálló rendelkezés alatt a vámsorompók felállíthatásához való jognak biztosítását tartotta egyedül alkalmasnak arra, hogy az alkotmány kellőleg megóvassék. Mit mond erre Deák Ferencz? Ő azt mondta: »Én különben legkevésbbé sem ellenzem, hogy az ország e tekintetbeli önálló intézkedési jogát itt különösen kifejezzük, mert javaslatunk értelme különben is az, hogy hazánk jogát fenn akarjuk tartani és ezt határozottan kimondottuk és ki akarjuk mondani.«

Tehát Tisza Kálmán és Deák Ferencznek közös egyetértéssel megállapított nézete az volt, hogy a bizottsági szöveget pótolni kell azzal, hogy a vámsorompók felállításához tartozó önálló rendelkezési jognak fentartását a paragrafusban világosan ki kell fejezni. Ennek következtében Csengery Antal adta be Deák Ferenczczel való megállapodás folytán az indítványt a 68. §-nak következőképen való szövegezése iránt »magában értetődik, ha és a mennyiben a fentebbi 68—67. §-okban elősorolt tárgyak felett az egyezkedés nem sikerűlne, az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja és minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.« E hisztorikon szerint minden kétséget kizárólag áll az, hogy az önálló rendelkezési jog alatt sem Deák Ferencz, sem Tisza Kálmán, sem senki más, soha nem értett mást, mint a vámsorompók felállítását. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindenki, ki önálló rendelkezésnek csúfolt vagy gúnyolt intézkedés alatt mást akart behozni mint a vámsorompók felállításával való önálló vámterületet, az a törvényt sérti meg a 1867. XII. törvényt kijátszsza, a nemzet jogát konfiskálja. Az oly kormánynak, mely ily alapon áll,

Digitized by Google

a függetlenségi párt nemcsak azért, mert az önálló vámterületet nem hozza be, hanem mert 67-es XII. törvényczikket is kijátszsza, semmiféle körülmények között semmi indemnitást nem fog megszavazni. *(Élénk helyeslés a szélsőbaloldalon.)* De nem szükséges nekem az interpellácziót tekintetében ily auktoritásra utalnom, van nekünk közvetlenebb tanúnk. Itt van Bánffy Dezső, *(Derültség a szélsőbalon.)* rettentő nagy auktoritás, roppant közjog magyarázó 1896. deczember 10-én a képviselőház ülésében szó szerint ezt mondotta Kossuth Ferencz képviselőtársamnak adott feleletében *(olvassa)*:

»Természetesen fenmarad az országnak a joga, ha igényeinek, érdekeinek megfelelő vám- és kereskedelmi szerződést létrehozni nem tudna, az önálló vámterület rendszerére lépni át.«

De nemcsak egyszer mondta azt, mintha esetleg nyelvbotlás lett volna, hanem ugyan abban az ülésben azt mondta *(olvassa)*:

»Igenis kötelessége a kormánynak a felmondás után a tárgyalásokat folyamatba tenni, kedvező megoldásra törekedni, és csak ha az nem sikerül, akkor térhet át az önálló vámterület rendszerére.« *(Derültség. Zaj a szélsőbalon.)*

Hát mit érdemel az olyan kormányelnök, a ki szavával így játszik és azt akarja, hogy a képviselőház egy kormányelnök tekintélyét ilyen alakban akczeptálja és respektálja! *(Zaj balfelől.)*

T. ház! Mielőtt még rátérnék belpolitikai indokaimra, a melyek bizalmatlanságomat a Bánffy-kormánynyal szemben fokozottabb mértékben követelik meg, engedje meg a t. ház, hogy még két dolgot említsek fel. *(Halljuk!)* Az egyik dolog az, hogy a Bánffy-kormány lehetővé teszi hozzájárulásával Ausztriában az alkotmányon kivül való abszolutisztikus kormányzást az ottani alkotmánynak kijátszásával egy Thun-kormány számára. És mit jelent az a szó: »Thun kormány«? Ki ne tudná és ki ne látná, hogy odaát a föderáczió-eszmékkel szaturált klerikálizmus szövetkezett a csehekkel, a kik odaát az ókonzervativ eszméknek hódolnak minden irányban? És ez a kormány, a mely hivatva volna politikai tendencziájában mindent elkövetni, ha őszinte híve az 1867: XII. törvényczikknek, hogy a dualizmus és odaát az osztrák-németek hegemoniája meg ne döntessék, segédkezet nyújt a föderácziót előmozdító klerikális ultramontán osztrák kormánynak arra, hogy törvénytelen módon kormányozzon!

Hát szabad-e egy magyar kormánynak azt tennie? Az én meggyőződésem szerint nem szabad, és ha teszi, a bizalomra méltatlanná vált még azok részéről is, a kik hivatva volnának az 1867: XII. törvényczikknek nemcsak rendelkezéseit, hanem szellemét is megvédelmezni.

Van azonban még egy más okom is a bizalmatlanságra. Horánszky Nándor képviselőtársam már jelezte a múltkor, hogy ennél az egész játéknál, a melyet a kiegyezés vajudása czímén ismerünk, bekövetkezett az a sajnosan ferde politikai helyzet, hogy ámbár majd fényesen igazolni fogjuk, miként akarják Magyarországot a kiegyezéssel kizsákmányolni: odaát Ausztriában úgy van felállítva a dolog, mintha egy Ausztriára kedvezőtlen, jogtalan, törvénytelen, az osztrákokat túlságosan megterhelő kiegyezést oly módon akarnánk keresztül erőszakolni, hogy az a magyar nemzetnek áll érdekében.

Önök beszélnek nagyhatalmi állásról és beszélnek arról, miként kell a nagyhatalmi állás érdekeit támogatni. Mi következett be, t. ház? Bekövetkezett az osztrák Reichsrath bizottsági ülésén egy olyan eset, hogy az osztrák parlament bizottságában akadt képviselő, a ki ezen politikai tendencziának megfelelőleg, a gyorsirói jegyzetek szerint szórúl-szóra a következőket mondotta. Méltóztassék ezt meghallgatni, mert nincs a felháborodásnak az a foka, a mely ezzel szemben jogosúlt ne volna. Az október 4-ikén tartott bizottsági ülésen dr. Lecher képviselő, reichsrati tag akként nyilatkozott: *(olvassa:)*

»Die österreichische Regierung, beziehungsweise die Hintermänner, welche hinter sie stehen, insbesonders die Jungčechen und Feudalgrafen, denken sich wieder: Geben wir den Ungarn diese Begünstigungen, berauben wir das Volk und schenken wir den Raub den Ungarn«. *(Élénk mozgás balfelől.)* Raboljuk meg a népet és ajándékozzuk oda a ragadmányt a magyaroknak.

T. képviselőház! Ezt mondták a bizottságban, a nélkül, hogy csak elnöki megintésben vagy rendreutasításban részesült volna az illető.

Ki ne tudná t. képviselőház, hogy az osztrákok közt messze területeken az a felfogás uralkodik, hogy igenis a kiegyezés révén az osztrák népekkel szemben Magyarország javára rabolnak? Athanázius mondja rablónak azt, a kit kifosztott. Igy áll a helyzet Ausztriában és a magyar kormány megerősíti ezt, hirdetvén, hogy micsoda nagy vívmány, a mit mi a fogyasztási adók átutalásával Ausztriával szemben elértünk, hogy 50 millió forinthoz jutunk a kiegyezés által!

Lehet önöknek ezen politikai kérdésben bármiféle felfogásuk, de hogy a nagyhatalmi állásnak, a két egymásra utalt nemzet testvéresülésének az volna módja, hogy egymást rablóknak tekintsük, és gaz fosztogatásról beszéljünk, ezt nem hihetem. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

De az a kormány, mely ily felfogásnak

Digitized by Google

táplálékot ad, a mely sem ideát, sem odaát azon áramlatot, a melynek Lecher és Lueger a képviselői Magyarország részéről paralizálni nem tudja, az nem érdemes, hogy azt a helyet elfoglalja, mert nemcsak a magyar nemzet ellen vétkezik, hanem a korona ellen is, a melynek egész jövendőjét koczkára teszi azáltal, hogy a két nemzet között engesztelhetetlen gyülöletet, végtelen harczot, még pedig ily alávaló módon vívott harczot provokál, hogy nem átalják egymást rablással vádolni. Gondolják meg önök, szabad-e ezt tenni és ezt a helyzetet támogatni és fentartani.

T. képviselőház! Nem szólok én most már a kiegyezési kérdésekről. Akkor, mikor előttem a Bánffy kormány ül, végig vonúlnak előttem az árnyai azon eseményeknek, a melyeket az utolsó választások óta ismerünk. *(Halljuk! Halljuk! a balés szélső baloldalon.)* Ide jön panaszkodni és égbe kiált boszúért az a vér, a mely Szathmáron kiomlott, az a rettenetes sok bűn és visszaélés, a melyet Egerben és száz más helyen elkövettek, hogy kipusztítsák azokat, a kik becsületes meggyőződéssel szolgálták a hazát. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És miért csinálnak ily politikát, t. képviselőház? Miért történik az, hogy ez a kormány ily vad eszközökkel és henczegő dölyffel lépett fel a függetlenségi párti meggyőződés ellen? Azért, hogy elhitethessék az országgal ma, hogy quótaemelés mellett is mily kedvező az országra az, ha mi Ausztriával kiegyezésre lépünk.

Hát nézzünk a szemébe ennek t. képviselőház. Nem szólok arról, hogy ezen átutalási eljárásban csak a Magyarországgal szemben évtizedeken át végrehajtott törvénytelenségeknek tisztán jóvátételéről, sem pedig nem tudom, micsoda vívmányról van szó. *(Úgy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De hát, t. képviselőház, annyira vak, annyira nem törődő lett ez a nemzet, hogy ne látná, mi fenyegeti őt a quótával való rekompenzáczió kérdésében?

Hisz ez képes egy népet, egy nemzetet örökre tönkretenni egyetlenegy intézkedéssel. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ám tekintse valaki vívmánynak, mint ahogy én nem tekintem annak azt, hogy az átutalási eljárás megváltoztatása folytán Magyarország a jövendőben nem fog oly mértékben károsodni a fogyasztási adóknál, de ha annak tekintik, t. képviselőház, akkor inkább pénzben, kifejezett összegben, mint a quótaemelésben álljon a rekompenzáczió. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Mert mit jelent ez a quótafelemelés, t. képviselőház? A fogyasztási adók kérdésében a rendelkezésünkre álló forgalmi adatok alapján lehet egy preliminálét csinálni arra, hogy ezen adó mily összeget eredményez a magyar kincstár számára. De a quóta arányának felemelésével — legyen az egy, kettő vagy másfél százalék, egy preliminálét csinálni arra, hogy az milyen összeget jelent, egyszerű lehetetlenség. Mert egy aránynak felemelésével oly lelkiismeretlen ár ajánltatik fel az osztrákoknak, a melyről senkisem tudja kiszámítani, mi lesz a konzequenczija; mi lesz, ha két, három vagy négy perczenttel emeljik fel a quótát? Meg lesz szavazva a quótafelemelés és önök demonstrálni fogják azt, hogy ez a mai normál budget szerint tesz mondjuk 800.000 forintot, vagy 900.000, vagy 1.000.000 forintot egy százalék után. Azt fogják mondani: csak 800.000 forinttal emeltük a quótát két-három százalékos emelésnél, ez évente 2,400.000 forint.

De a fogyasztási adóknál 5,000.000 forintot nyertünk, tehát szerintünk 2,600.000 forint a plusz. És akkor, t. ház, egy hónap múlva jön egy törvényjavaslat, a mely azt mondja: először is 30.000-el szaporítjuk az ujonczokat,

Thaly Kálmán: Az már nagyon közel van!

Polónyi Géza: Másodszor emeljük fel az egész osztrák hadseregnek és a honvédségnek is a fizetését. Hová visz az az egy-két százaléknyi quótaemelés? Holnapután jönnek, hogy egy várat kell építeni, a negyedik napon jönnek, hogy Pólában kell nekünk csinálni hadihajót, jön egy krétai kérdés, egy neutralis fegyveres zóna-védelmi felvonúlás, nem is szólok egy háború eshetőségéről, a hol mozgósítás esetén két-három százalékos emelése a quótának nem tíz esztendőre, de száz esztendőre teheti tönkre az országot, és önök előállanak azzal a szemfényvesztéssel, hogy ez az ország érdeke, hogy ilyen kiegyezést és ilyen kormányt támogassunk. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Itt van végre-valahára az ideje, hogy az ország tisztán lássa azt a kérdést, hogy itt a vakulj magyar, a szemfényvesztésnek oly politikája folyik, a melynek csak egy törvénye van, hogy önök uralkodhassanak, és az a kormány, a mely önmagában bűnben fogamzott, mert tudjuk, hogy Bánffy Dezső jutalmúl a Kossuth Lajos temetéséről való megszökéséért kapta azt a miniszterelnöki széket, a nemzet elleni bűne jutalmául, hogy az a kormány tovább grasszálhasson és követhessen el törvénytelenségeket.

T. ház! Önök emlékezhetnek a röviddel azelőtt lefolyt országgyűlési teendőkre, tudják mit csináltak az inkompatibilitás kérdésében, tudják, miként játszották ki a választási szabadságra vonatkozó törvények módosítását, tudják mikép játszották ki a kuriai biráskodásokra vonatkozó törvényt, mit várhatnak önök tőlünk? És mitől ijedjünk mi meg? Önöktől, t. ház?! Hiszen a mi eszköz van, létező és gondolható, azt megpróbálták már önök ellenünk mind. Legfölebb az érhet bennünket, az a kegyelem, hogy mi is azok

Digitized by Google

közé a kisorsoltak közé jutunk, — különösen magamat értem ezalatt, — a kik Bánffy Dezső interdictuma alatt kerülnek a választás alá és nem lesznek képviselőkké. Ám legyen! Ha tudom, hogy ezzel az országnak hasznára lettem, legalább azzal, hogy példát adtam a kötelességek hű teljesítésében, hogy egy képviselőnek ez a jutalma a Bánffy-kormány részéről: büszkén állok Ugron Gábor és társai mellé, mint vezérem mellé, odakint is, hadd lássa az ország, hogy önöknek az a feladatuk, hogy a nemzeti oppozicziónak vérrel és pénzzel való megtörésével és törvénytelenségekkel akarnak pusztítani. *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés és taps a szélső baloldalon.)*

Addig azonban, t. ház, míg az a megbizó levél a kezemben van, a míg az engem arra kötelez, hogy választóim révén hazám érdekeit becsületesen szolgáljam, csak egy feladatot tartok magam előtt, és ez az, hogy azon zászló alatt küzdjek tovább, a melynek az a czélja, hogy veszszen el mentől előbb a Bánffy-kormány. *(Zajos helyeslés balfelől.)* Ezzel az intenczióval, hogy az országot figyelmeztessem rá, hogy különösen a függetlenségi pártnak erkölcsi és becsületbeli kötelessége ezen kormánynyal szemben minden törvényes eszközt igénybe venni, annak a kijelentésével, hogy szivem mélyéből üdvözlöm azt a határozatot, a melyet Kossuth Ferencz elnöklete alatt a függetlenségi és negyvennyolczas párt meghozott, mint jó testvér állok szolgálatba, annak a kijelentésével, hogy bizalmatlanságom legnagyobb fokának jeléül kérem, méltóztassék a javaslatot az osztályokhoz utasítani. *(Hosszas, élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon. Élénk felkiáltások balfelől: Öt perczs szünetet kérünk!)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után).

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

Rakovszky István jegyző: Gulner Gyula!

Gulner Gyula: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Azon kimerítő és mondhatom, igaz beszéd után, a mely az imént elhangzott Polónyi Géza t. képviselőtársam részéről, nekem igen kevés mondani valóm lehet. Hogy szót kértem, ez azért történt, hogy azon pártnak részéről is, — a melyhez tartozni szerencsém van, — állásfoglalásunkat e kérdésben jelezhessük. *(Halljuk! Halljuk!)* A naplók igazolják, hogy ritkán fordult elő azon eset, hogy egy bizottsági jelentést és annak kapcsolatában a javaslatot, a melylyel megjelenik, — a ház előtt az osztályokhoz kivánja a párt, vagy egyes képviselő utasítani, — azóta, a mióta a házszabályok úgy intézkednek, hogy a javaslatok bizottsági előkészítésben részesülnek, mindig kivételes esetekben állott elő azon eset, hogy a bizottsági tárgyalások után még az osztályok előtti tárgyalást is kivánta a háznak egy része.

Ha kivánták is, leginkább oly javaslatoknál történt ez, a melyek — hogy úgy mondjam — nem par excellence politikai természetű javaslatok, hanem az ország egyik-másik közgazdasági, vagy közigazgatási, vagy igazságszolgáltatási területén bizonyos javításokat czéloztak, de politikai vonatkozással kevésbbé birtak, mint a mai napon szóban forgó javaslat.

Arra pedig én nem is emlékezem egyetlen egy esetben sem, hogy az úgynevezett indemnity-javaslat bizottsági jelentés folytán osztályokhoz utasíttatni rendeltetett volna valaha.

Annak okának kell lenni. *(Halljuk! Halljuk!)* Teljes lehetetlenség, hogy annak nyomós oka ne legyen, hogy a parlamentben, a hol a preczedensek, a hol az eddigi, mondjuk évtizedek óta fennálló gyakorlat is bizonyos erősséggel lépnek fel az ellenvéleménnyel szemben, — ma egy olyan helyzet előtt állunk, hogy az indemnity-javaslatot a háznak egyrésze a bizottság előterjesztésére daczára, még osztályokhoz kivánja utasítani.

Ez természetes t. képviselőház, méltóztassék csak a háznak és az országnak helyzetét komolyan megnézni és méltóztassék a mai időnek a psychologiáját nézni, ezek az idők a melyeket ma élünk, ezek nem igen hasonlitanak az előbbi időkhöz, azelőtt Magyarországon tisztelték a törvényt, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* azelőtt Magyarországon volt szentsége az adott szónak, *(Élénk helyeslés és éljenzés a baloldalon.)* azelőtt Magyarországon nem bujkáltak annyira a nyilvánosság és világosság elől, mint ma, azelőtt abban a székben nem igyekeztek kerülő útakon kibújni a törvényben foglalt kötelezettség és az adott szó szentsége alól, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* azelőtt, ha voltak is Magyarországon vehemens erős választások, de megbecsülték a politikai pártok, legalább vezéregyéniségeikben egymást *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* és nem akartak irtó háborút vinni egymás ellen, tisztelték egymás meggyőződését, alkotmányos fegyverekkel ha küzdöttek is egymás ellen, de nem vitték a végletekig is azt és nem utasították ki a politikai morált ebben az országban, mint az ma ismét száműzve van. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Az a beszéd, melyet Polónyi t. képviselőtársam az imént elmondott stigmája ennek a mai helyzetnek. Igen is ma minden megváltozott. Közeledik a leszámolás órája *(Élénk éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon,)* mindazért, a mit a mi hitünk és meggyőződésünk szerint ez a kormány az ország és a politikai erkölcsök és

Digitized by Google

tisztaság ellen vétkezett. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Azzal a kormánynyal szemben, a mely éveken keresztül nem tesz egyebet, mint belejátszik egy huza-vonába, a mely belemegy a választásokba, óriási ma is fel nem derített milliókkal, azzal a kormánynyal szemben, a mely kiadta a titkos jelszót a választások alatt, hogy Magyarország közgazdasági kiegyezését meg kell venni a quota-felemeléssel....

Tisza Kálmán: Ugyan! Ugyan!

Gulner Gyula: ... Épen a t. képviselő úr hirdette a Rózsabokorban Nagyváradon, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogy Bocskay István és Bethlen Gábor is azért volt nagy, mert le tudott mondani. Épen a t. képviselő úr volt az, a ki régi fényes múltját megtagadta, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* akkor, mikor ütközetbe kellett vinni az ország közvéleményét, arra tanitotta Magyarország fiait, hogy tudjanak lemondani és nem inkább arra, hogy tudjanak érdekeik mellett küzdeni. *(Zajos tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! A politikai szenvedélyeknek hőmérője csoda-e, ha emelkedik? Akkor, a midőn a legutóbbi provizóriális törvény az 1898. évi I. törvényczikk tárgyalására visszavezetem az emlékezetét a t. háznak, ki meri tagadni, hogy annak a törvényjavaslatnak a vezéreszméje az volt, hogy Magyarország végrevalahára kibontakozzék abból a bizonytalan helyzetből, Magyarország végre közgazdaságilag rendezett viszonyok közé jusson, ha lehet az alkotmányos Ausztriával szövetség útján, ha nem akkor ott van a törvényadta biztositott joga a 68. §-ban. Vezéreszméje az volt az 1898. évi I. törvényczikknek, hogy Magyarország nagy megrázkódtatások és károk nélkül el nem szivelheti tovább ezt a bizonytalan állapotot. És különösen az a párt, melyhez tartozni szerencsém volt, segitett megalkotni ezt a törvényt, a t. kormánynak segített létrehozni ezt a törvényt, mert abban a felfogásban voltunk, ...

Barabás Béla: Meg is bánták!

Gulner Gyula: ... hogy azok a nehézségek, melyek megakadályozzák idejében való létrejöttét 1897-ben indokolttá teszik, hogy respirium adassék, mig ezek a dolgok rendeztetni fognak. Meg van mondva a törvényben, hogy május 1-ig be kell adni a törvényt, meg van mondva a törvényben, hogy mi történik 1898. évi deczember hó 31-én. Benne volt a tárgyalásokban. Azokat az a vezéreszme vezette, hogy provizóriumról szó sem lehet többé és Magyarország, ha egyszer nem lehet Ausztriával a szövetséget megkötni, akkor önálló rendelkezés alapján fogja berendezni gazdasági viszonyait. Én sohasem értettem ez alatt mást, mint a külön vámterületet, *(Élénk helyeslés és zajos éljenzés a szélső baloldalon.)* mert én a magam részéről a fehér alatt csak fehéret értek, a fekete alatt csak feketét érthetek, de nem fogom sem a fehérre, sem a feketére ráfogni, hogy az szürke. *(Élénk tetszés balfelől.)*

Mi történik most? A t. miniszterelnök úr akkor, midőn ezen törvényjavaslat tárgyaltatott, hozzájárult mindazokhoz a közjogi fejtegetésekhez, melyeket akkor Apponyi Albert gróf t. képviselőtársam ezen törvényjavaslat tárgyalásánál felemlített és mindezt már egy alkalommal egy törvényjavaslat tárgyalásánál megczáfolta. Most legközelebb is azzal a bevezető szavaival, hogy »jőjjünk végre tisztába ezen törvény értelmezésével« azt akarja kimagyarázni abból a törvényből, hogy az semmiesetre sem azt teszi, hogy Magyarország a külön vámterület alapján rendeztessék be, hanem egészen mást.

Megkérdeztük akkor a t. miniszterelnök úrtól, megkérdezte Horánszky Nándor t. képviselőtársam, hogy nyilatkozzék, vajjon magáévá teszi-e Apponyi Albert gróf közjogi álláspontját, ha nem nyilatkozik, akkor az belenyugvásnak és hozzájárulásnak vétetik azon közjogi fejtegetéshez, a melylyel Apponyi Albert gróf t. képviselőtársam bevezette azon törvényjavaslat tárgyalását. A miniszterelnök úr nem nyilatkozott, a miniszterelnök úr akczeptálta azt. Minden politikai tisztesség fogalma szerint az az álláspont a miniszterelnök úrra kötelező.

Hát ne méltóztassanak azután azon csodálkozni, hogy a kik még az ethikai szempontokra is tudnak valamit adni, a kik Magyarországot el tudják másképen is képzelni, mint a most uralmon levő hatalom vezetése alatt, a kik el tudják képzelni azt, hogy lehet egy országot kormányozni akként is, hogy igazság, méltányosság, politikai tisztesség uralkodjék, ne furfang és félremagyarázása minden kérdésnek, a mi a hatalmon levő pártnak fenmaradására kedvez, azoknak a lelke felháborodik akkor, midőn azt látja, a mi most folyik az ország legfontosabb érdekeivel szemben. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát mi zárja el a t. miniszterelnök urat attól, hogy félreálljon arról a helyről, mint olyan férfiú, a ki ez idő szerint Magyarország politikáját tartja a kezében és nyilatkoztassa ki, hogy én pedig tiltakozom minden olyan inszinuáczió ellen, a mely én hozzám azt ragasztja, hogy én a quóta felemelésébe belegyezném? *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások jobbfelől: Ezt megmondta!)* Bocsánatot kérek, mikor Polónyi t. képviselőtársam utalt arra, hogy a miniszterelnök úr eljárásában és a körülményekben, azok kongruens

Digitized by Google

értelmezésében fekszik a miniszterelnök úrnak az a szándéka, hogy a quóta emeltessék, a miniszterelnök úr jónak látta tagadólag inteni és rázni a fejét. Vagy — vagy! A t. miniszterelnök úr itt nekünk tagadólag rázza a fejét, de nem áll fel és nem nyilatkozik e kérdésben, hogy az országban mindenütt meghallják, mert ezt meghallanák Gödöllőn és Bécsben is. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Hát, t. ház, ennek a játéknak, ennek a nemzetölő, — hogy úgy mondjam, — lehetetlen állapotnak végre-valahára meg kell szünnie. Hát azt hiszi a miniszterelnök úr, hogy ez alkalmas egy monarchia alatt levő két országot, egyfelől Magyarországot, másfelől az örökös tartományokat, — talán közjogilag nem korrekte fejeztem ki magam, — hogy ez alkalmas az egy monarchia alatt élő népeket, a melyek századokon keresztül nemcsak törvényes, hanem a helyzet által reájuk parancsolt viszonyok erejénél fogva is egymás támogatására vannak utalva, a békés együttműködésre, a barátságos együtthaladásra, közgazdasági érdekeiknek kölcsönös kielégítésére, jóindulatra utalni? Ez bujkálás a kérdésekkel, hogy akkor, a mikor oda fenn a vezetőférfiak mást beszélnek, ugyanaz a férfiú, a ki tárgyalt a t. miniszterelnök úrral, nyíltan, hivatalos helyről, mint az előkészítő bizottság elnöke azt állítja, hogy igenis a junktim megvolt és ez az értelme annak, hogy 1897-ben nem lettek előterjesztve a kongruens javaslatok és mondja egy feltett kérdésre: akkor nekem magasabb fogalmam van a miniszterelnöki kötelességről, hogysem egy pillanatig megengedhetőnek tartanám, hogy azon a helyen üljön a miniszterelnök és ne nyilatkoztassa ki a ház előtt, hogy ez nem áll, *(Helyeslés balfelől.)* hogy én soha ilyen nyilatkozatot nem tettem, annak a 97-ki elhalasztásnak az értelme nem ez volt. *(Úgy van! a baloldalon.)* Ha pedig ezt nem teszi, hanem enged kibúvókat és félremagyarázásokat, akkor ez nem ahhoz a székhez való, hanem egy közönséges alkusznak az eljárása, a ki arra törekszik, hogy idő múltán hogy lehetne a másikat lefőzni? *(Úgy van! a baloldalon.)* Egy nemzet vezére — pedig a miniszterelnök úr a mi közjogunk szerint ma az — nem teszi ezt. A nemzet érdeke és méltósága nem tűrheti meg, hogy a miniszteri székből ne jöjjön czáfolat egy oly kérdésben, a mely a nemzet vezérét a legkétségesebb színben képes feltüntetni nemcsak előttünk, de az egész külföld előtt.

Szokatlan ez, t. ház, nem is emlékszem reá, hogy az indemnity-javaslatnál egy ily természetű vita fejlődött volna ki; de ez a helyzetben fekszik, mert a t. miniszterelnök úr eljárása, a mióta csak Magyarország ügyeit vezeti, minden téren csak összehalmozása azon anyagnak, a mely mindenki részéről, a ki az ő hatalmi uszályához nem tartozik, a bizalmatlanságot a végletekig fokozza. *(Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)*

És mert ez a kérdés is egyik alkalom arra, hogy az a párt, a melyhez tartozni szerencsém van, manifesztálja a t. miniszterelnök úr irányában a legmagasabb fokú bizalmatlanságot, hozzájárúlok Polónyi Géza t. képviselőtársam indítványához *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tisza Kálmán: T. ház! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől. Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Hoch! Hoch!)*

Elnök *(csenget)*: Tisza Kálmán képviselő úr személyes kérdésben kíván szólani.

Tisza Kálmán: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Csakis személyes kérdésben van a házszabályok szerint jogom szólani. Szorítkozni fogok szigorúan a személyes kérdésre.

Kubik Béla: Rózsabokor! *(Zaj.)*

Tisza Kálmán: Igen, arról is fogok szólani. Én részemről már előbb is értesültem, de nem lévén benn a házban és magam nem hallván, nem tiltakozhattam ellene, de most, miután az előttem szólott képviselő úr jónak látta egyenesen nekem fordúlni, szükségesnek tartom, hogy személyes kérdésben szóljak, és a mellett felemlítsem azt is, hogy igenis a 67-es bizottságban és azután is a ház tárgyalásainál az, hogy Magyarországnak önrendelkezési joga bizonyos esetekben biztosíttassék, esetleg vámsorompók felállításával is . . . *(Nagy zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: Nem esetleg! *(Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Tisza Kálmán: . . . tökéletesen igaz, de azt mindenki, úgy ellenzéki, mint kormánypárti, a ki 67 óta képviselőségemet ismeri, megmondhatja, hogy soha a vámsorompók felállítását nem óhajtottam, *(Zaj.)* és hogy Magyarország joga ahhoz legyen kötve, hogy ha maga részéről hasznosabbnak vél is más utat, azt ne választhassa, ily szük körre Magyarország önrendelkezési jogát soha sem szorítottam. *(Helyeslés jobbfelől.)* Továbbá a »Rózsabokorban« igen jól emlékszem, igyekeztem kifejteni, miért vagyok a közös vámterületnek, a kereskedelmi szövetségnek barátja. De hogy azt mondottam volna, hogy azért, hogy ezt megtarthassuk, emeljük fel a quótát. *(Felkiáltások balról: Nem a quótáról szólt! A lemondásról!)* Engedelmet kérek, azt is meg fogom mondani. Az nem a »Rózsabokorban« volt, hanem azért meg fogom mondani. Ne méltóztassék hinni, hogy okom volna bujkálni, *(Élénk tetszés jobbfelől.)* hanem ha a quótát nem hozta szóba a képviselő úr, bocsánatot kérek, de a nagy lármában, minthogy beszéde összeköttetésében együtt volt a kettő, azt kellett

Digitized by Google

hinnem, hogy engemet is ez oldalról vádol olyanokkal, a miket sohasem mondtam.

A mi pedig a lemondást illeti, tudom, olvastam akkor mindjárt az ellenzéki lapokban, hogy én a lemondást hirdettem, de legyen szives a képviselő úr megnézni azt a beszédet, mely nem a »Rózsabokorban« volt, hanem ugyanazon alkalommal beszámoló beszédem volt. De hát mit mondtam én? Milyen lemondást ajánlottam? Például kiket hoztam fel? Bocskayt, Bethlen Gábort, I. Rákóczy Györgyöt! De hogy ez a nemzeti önérdekről való lemondás, a gyávaság lemondása volna, ezt ugyan bebizonyítani soha senkisem fogja. *(Zajos, hosszantartó helyeslés jobbról.)*

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: T. ház! *(Nagy zaj a szélső baloldalon. Halljuk! jobbról.)* T. ház! Akármilyen élesen és erősen beszéltek Polónyi Géza és Gulner Gyula képviselő urak, akármily jogosulatlanúl és igazságtalanúl támadtak engem, és akármilyen messzemenőleg, nem a tényeknek megfelelő adatokkal igyekeztek a ferde helyzetet számomra megteremteni, a megadott körülmények közt a mérsékeltnél maradok, mint már egyszer megemlítettem. *(Élénk helyeslés jobbról.)* Nem lévén szó arról, hogy a kiegyezés kérdését tárgyaljuk, csak egyszerűen arról, hogy az indemnitásról szóló törvényjavaslatot a bizottsági jelentés alapján, vagy az osztályok annak idején teendő jelentése alapján tűzzük ki érdemleges tárgyalásra: részemről kérem méltóztassék hozzájárulni ahhoz, hogy e javaslat annak idején az osztályok mellőzésével tűzessék napirendre. *(Zaj a szélső baloldalon.)* Találhatják a képviselő urak ezt nevetségesnek, s a saját taktikai szempontjukból hátrányosnak is: ismétlem, sajnos, a körülmények olyanok s így még sokszor fogom ismételni, hogy az adott körülmények közt az ország érdeke parancsolja, hogy beugratási czélzatnak eleget ne tegyek. *(Élénk helyeslés a jobb oldalon. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Bilinsky! Bilinsky!)* Nem fognak engem semmi körülmények közt egy szó, egy nyilatkozat provokálásával arra vinni, hogy önöknek kedvük szerint, úgy a mint már másnál példa van reá, a sajtot a róka szájába lehullatni engedjem. *(Nagy zaj a bal és szélső baloldalon.)* Van nekem elég bátorságom ahhoz, hogy eltűrjem a vádakat, elhallgassam a rágalmakat, *(Zajos helyeslés és éljenzés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* mikor tudom, hogy azt az ország érdeke kivánja, önöknek, urak, könnyű itt támadni és vádolni, a felelősség az enyém minden körülmények között. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* A felelősséget hordozni önök nem hivatottak. Akárhogy alakúlnak a dolgok, a hibás, az elitélt a kormány lesz, *(Nagy zaj.)* már most, ha ez úgy van, akkor a felelősség tudatában én állapítom meg azt, mit, mikor, hogy és miként mondok, mit teszek és mit nem teszek. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Ily körülmények közt az urak megpróbálhatják, hogy ezen törvényjavaslatnak a házban való napirendre tűzése ellen obstruáljanak; küzdelmet folytathatnak az ellen is, hogy ezen javaslat esetleg első januárra se legyen törvény; de akármit méltóztatnak csinálni, nekem van bátorságom a magyar állam érdekeinek szem előtt tartásával szembeállani akármilyen erővel, akármilyen módon, akármilyen fegyverekkel küzdenek is. *(Hosszantartó helyeslés és taps a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Minden körülmények közt akárhogy alakúlnak a viszonyok, első kötelességemnek tartom az ország érdekét tartani szem előtt és az ellenzék támadásai, az ellenzék erőltetései ezen elhatározásomtól nem fognak eltántorítani. *(Zajos helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Mert tudatában vagyok annak, hogy a tényeknek meg nem felelőt itt nem mondtam, *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Bilinsky! Bilinsky!)* akármiféle nyilatkozatokra hivatkoznak és azt azok elmagyarázásával akarják erőltetni. *(Nagy zaj.)* Tudatában vagyok annak is, hogy álláspontomat, elhatározásomat, törekvésemet, programmomat egy nagy többsége e háznak helyesli. *(Zajos helyeslés a jolboldalon Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Alakúljanak akárhogy a körülmények, mondhatnak önök akármit, tiszta tudatában vagyok én és annak tudatában vannak önök is, hogy az ország nagy többségének helyeslése velünk van. Ennek tudatában maradok, állok és álláspontomat megvédem, megvédem önök ellen, mindig az ország érdekeit tartva szem előtt. *(Élénk éljenzés és taps a jobboldalon. Hoch! Hoch! a szélső baloldalon.)*

Elnök: A vitát bezárom.

Következik a szavazás. A kérdés az, elfogadja-e a ház az előadó úr javaslatát?

Polónyi Géza: Melyikét?

Elnök: Méltóztatott e tekintetben egy vitát provokálni, azt hiszem, most már tájékozva lehet a t. képviselő úr, miután a ház helyeselte a jegyzőkönyv fogalmazását. A kérdés tehát az, elfogadja-e a ház a pénzügyi bizottság előadójának a javaslatát, hogy az indemnitásról szóló javaslat az osztályok mellőzésével közvetlenül tüzessék ki napirendre, igen vagy nem? Erre vonatkozólag húsz tag névszerinti szavazást kért, egyszersmind másik húsz tag ezen szavazásnak holnapra való halasztását kérte. *(Zaj a jobboldalon.)* Ennek folytán kimondhatom, hogy ezen szavazás a holnapi ülésre halasztatik. A holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésnek ez lesz a napirendje. Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

Digitized by Google

337. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 18-án, kedden,

Kardos Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Purgly Sándor lemondása a vizügyi bizottsági tagságról. — Kristóffy József lemondása a földmivelésügyi bizottsági tagságról. — Kérvények bemutatása. — Indemnity (Névszerinti Szavazás). — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: T. ház! Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti Molnár Antal jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat gróf Esterházy Kálmán, az azok ellen felszólalókat Rakovszky István jegyző urak jegyzik.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1889. évi október hó 17-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Kifogás, észrevétel a jegyzőkönyv ellen nem emeltetvén, azt hitelesíttetnek jelentem ki.

Bemutatom Purgly Sándor képviselő levelét, mely szerint a vizügyi bizottsági tagságról lemond.

Bemutatom Kristóffy József képviselő úr levelét, a ki a földmívelésügyi bizottsági tagságról lemond.

Tudomásúl vétetik.

Bemutatom Gyuró és Czirák községeknek Molnár János képviselő által beadott kérvényét a politikai és gazdasági bajok orvoslása tárgyában. *(Helyeslés balfelől.)*

Bezdán községnek Bedő Albert képviselő által beadott kérvényét a földadó leszállítása és a tőzsde megadóztatása tárgyában; továbbá:

Tisch József brassói lakos, nyugalmazott őrmesternek, Benkő Gyula képviselő által beadott kérvényét, nyugdíja felemelése iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik a napirend: A kérdés az, hogy a pénzügyi bizottság előadójának az 1899. év első négy hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentése — Polónyi Géza képviselő úr indítványával szemben — az osztályok mellőzésével kőzvetlenül tüzessék-e ki a ház napirendjére. A felelet rá: igen vagy nem? Ha el nem fogadtatnék, Polónyi Géza ellenindítványa tekintetik elfogadottnak.

A tegnayi napon húsz képviselő névszerinti szavazást kérvén és ez a mai napra halasztatván, a névszerinti szavazás meg fog ejtetni. *(Kihúzza a betűt.)* U betű!

A házszabályok rendelkezése szerint az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Méltóztassanak a helyöket elfoglalni, következik a szavazás.

A kérdés az, hogy a pénzügyi bizottság előadójának az 1899. év négy első hónapjá-

Digitized by Google

ban viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentése (Irom. 500) Polónyi Géza képviselő úr indítványával szemben az osztályok mellőzésével tüzessék e ki napirendre, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

A névsort olvassa gróf Esterházy Kálmán; a távollevőket jegyzi Dedovics György; az igennel szavazókat jegyzi Perczel Béni, a nemmel szavazókat Rakovszky István jegyző ur.

Kezdődik a szavazás.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort).*

»Igen«-nel szavaztak: *Urbanovszky Ernő, Veszter Imre, Végh Arthur,, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wlassics Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Aidinger János, Arányi Miksa, Ágoston József, Adamovics Béla, Barcsay Kálmán, Bauer Antal, Bausznern Guidó, b. Bánffy Dezső, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Belitska Béni, Benke Gyula, Beöthy Algernon, gr. Berchtold Arthur, Bernády György, Bessenyei Ferencz, gr. Bethlen Balázs, Bezerédj István, Béldi László, Bornemisza Ádám, Capdebo Ferencz, Ciocán János, Darányi Ignácz, b. Dániel Ernő, Dániel Gábor, Dániel Márton, Demkó Pál, gr. Degenfeld Lajos, Dózsa Endre, Dedovics György, Engelmayer József, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Farbaky István, b. Fejérváry Géza, gr. Forgách Antal, Frideczky Timót, Gajáry Géza, Gajári Ödön, Goldis József, Görgey Gyula, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Gyárfás Endre, Györffy Gyula, Heltai Ferencz, Jakabffy Imre, Janits Imre, Jónás Ödön, b. Jósika Gábor, Justh Ferencz, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Jenő, Klobusitzky János, Kobek István, Kola János, Konkoly-Thege Miklós, Kovács Pál, Kozma László, Kőszeghy Sándor, Kristóffy József, Kubinyi Andor, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Latinovics Pál, Láncsy Leó, Láng Lajos, Lehótzky Antal, Leidenfrost László, Légrády Károly, Lévay Lajos, Lukács László, Luppa Péter, Maléter Zoltán, Mandel Pál, Matlekovits Sándor, Matuska Péter, Mayer Károly, Mikszáth Kálmán, Molnár Antal, Molnár Béla, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Neumann Ármin, Nyegre László, Országh Sándor, Pap Géza, Pap Samu, Perczel Béni, Perczel Dezső, Pildner Ferencz, Plósz Sándor, Psik Lajos, Pulszky Ágost, Radocza János, Ragályi Béla, Rohonyi Gyula, Rónay János, Rudnyánszky Béla, Ruffy Pál, Samuel Lázár, Schmidt Gyula, Smialovszky Valér, Sréter Alfréd, Szájbély Gyula, Szende Béla, Szentiványi Kálmán, Szerb György, Széchényi József, Székely György, Széll Kálmán, Szily Pongrácz, Sziák Imre, Takácsy Sándor, Telecsky Kristóf, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, gr. Tisza István, Tisza Kálmán, Tolnay Lajos, Tuba János.*

»Nem«-mel szavaztak: *Wittmann János, Antal Pál, gr. Apponyi Albert, Bartha Miklós, Beniczky Árpád, Bernáth Gyula, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Csávolszky Lajos, Fáy István, Frey Ferencz, Gulner Gyula, Hentaller Lajos, Hock János, Hodossy Imre, Holló Lajos, Horánszky Nándor, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár, Jagics József, Jeszenszky Ferencz, Kállay Lipót, Komjáthy Béla, Kornis Ferencz, Kossuth Ferencz, Kubik Béla, Lakatos Miklós, Leszkay Gyula, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Major Ferencz, Makfalvay Géza, Meskó László, Mihályi Péter, Molnár János, Mócsy Antal, Olay Lajos, Pichler Győző, Polczner Jenő, Polónyi Géza, Rakovszky István, Sághy Gyula, Somssich Andor, Szabó István, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Szluha István, Thaly Kálmán, Tóth János.*

Távollevők: *Urányi Imre, Vargics Imre, gr. Vay Ernő, Várady Gábor, Várossy Gyula, Vermes Béla, Vietorisz Miklós, Visontai Soma, Vojnics Sándor, Vörös László, gr. Wass Béla, gr. Wenckheim Frigyes, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, Zmeskál Zoltán, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, Amon Ede, gróf Andrássy Gyula, gróf Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Angyal József, Apáthy Péter, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Adamovics Iván, Babics József, Babó Lajos, Balogh Kálmán, Balogh László, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Beles János, gr. Benyovszky Sándor, Berger Ignácz, Berzeviczy Albert, Binder Vilmos, Blaskovich Sándor, Boda Vilmos, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Bónis István, Brázay Kálmán, Brennerberg Gyula, Bruckner Vilmos, Buzáth Ferencz, Barisics Milán, Barlovics István, Benák Károly, Chernel György, Chorin Ferencz, Crausz István, gróf Csáky Albin, gróf Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csernátony Lajos, Ciráki Ferencz, Csincsek Flórián, Darvas Béla, Dobóczky Ignácz, Domahidy Viktor, Dókus Ernő, Dósa Elek, Dörr Soma, Egyedi Arthur, Emmer Kornél, Endrey Gyula, Enyedy Lukács, Eötvös Károly, gr. Esterházy Mihály, Éder Ödön, Egersdorfer Sándor, Fabinyi Teofil, Falk Miksa, Farkas Balázs, Farkas József, Fejérváry Károly, Ferlitska Kálmán, Fest Lajos, Fessty Béla, b. Fiáth Miklós, Fischer Sándor, Fluger Károly, Földváry Mihály, Földváry Miklós, Förster Ottó, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Gombos Béla, Greft Andor, Groisz Gusztáv, Győry Elek, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, Hajdu József, Halassy Gyula, Halász Zsigmond, b. Harkányi János, Harsányi József, Hegedüs Loránd, Hegedüs Sándor, Hercseg Ferencz, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Horváth Ádám, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Hulényi Győző, Issekutz Marczell, Ivanovits Iván, Janicsáry Sándor, Jovanovits István, Jovanovich Szilárd,*

Digitized by Google

Juriss Mihály, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Imre, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kalocsay Alán, Kálmán Károly, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gróf Károlyi Sándor, b. Kemény Ákos, Kemény Pál, Kende Béla, Király Ferencz, Kiss Albert, Kiss Ferencz, Kiss Pál, Kolozsváry-Kiss István, Komlóssy Ferencz, Konkoly-Thege Sándor, Kovácsy Sándor, Kubina József, Kubinyi Géza, Kullmann János, Kiss Oszkár, Kosovacs Fridolin, Krajacs László, Krajcsovics Sándor, Latinovits Géza, László Mihály, Lázár Árpád, Lázár György, Lázár Menyhért, Lepsényi Miklós, Lits Gyula, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lobmayer Antal, Magyary-Kossa Géza, Mara László, Marjay Péter, Márkus József, Meltzl Oszkár, Melzer Vilmos, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezei Mór, Mezőssy Béla, Miklós Ödön, Mohay Sándor, Molnár Károly, Mülek Lajos, Majstorovics Mózes, Maseg Lipót, Milekics Czirill, Nagy Gyula, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Nedeczey János, Neissidler Károly, Neményi Ambrus, b. Nopcsa Elek, Nedeljkovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László. Oláh József, Ortutay Gyula, Osztroluczky Miklós, Ováry Ferencz, Örley Kálmán, Papp Elek, Páder Rezső, gr. Pejacsevich Árthur, b. Perényi Zsigmond, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Polyák Béla, Purgly Sándor, Putnoky Mór, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Popovics Vazul István, Radó Kálmán, Radvánszky György, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Ráth Péter, Rátkay László, Reiter János, Rétyi Mihály, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Rosenberg Gyula, Rosszival István, Ratkovics Iván, Sándor József, Schmidt Károly, Schwicker Henrik, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Simó Lajos, b. Solymossy Lajos, Sturmán György, Saj Nándor, Sorak Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszláv, Szabó Imre, Szalay Károly, Szaplonczay Miklós, Szemere Attila, Szentpály Jenő, gr. Széchenyi Aladár, gr. Széchényi Tivadar, Szilágyi Dezső, Szinyei Merse Pál, Szögyény László, Szőts Pál, gr. Sztáray Gábor, Szuhányi Ferencz, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv, Tallián Béla, Tarajossy Sándor, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkai Miklós, Tibád Antal, Tomcsányi László, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Telecski Plátó, Tomasics Miklós, Tüköry Alajos.

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredménye a következő: 451 igazolt képviselő közül elnök nem szavazott, igennel szavazott 131, nemmel szavazott 48, *(Élénk felkiáltások a szélső baloldalon: Éljen a 48!)* távol volt 271 képviselő, tehát 83 többséggel elfogadtatott a pénzügyi bizottság azon indítványa, hogy indemnitására vonatkozó jelentés az osztályok mellőzésével, közvetlenül tüzessék napirendre és ezzel Polónyi Géza képviselő úr indítványa elvettetett.

Polónyi Géza: Nagy meglepetés reám nézve. *(Derültség.)*

Elnök: Következik a napirend megállapítása. *(Halljuk! Halljuk!)* A napirendre vonatkozólag indítványozom, hogy a pénzügyi bizottságnak az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatra vonatkozó jelentése (Irom. 500) a szombati napra tűzessék napirendre.

Polónyi Géza: Melyik szombatra?

Elnök: A jövő szombaton délelőtt 10 órakor kezdődő ülésre. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hát szombatig mi less? Derültség. Zaj.)* Szombatig nem lesz ülés.

Kiván valaki szólani? *(Derültség. Zaj balfelől.)*

Rakovszky István jegyző: Molnár János!

Thaly Kálmán: Tárgyaljuk a költségvetést! *(Folytonos zaj és mozgás. Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)*

Molnár János: T. képviselőház! Én is azon kezdem, a min t. képviselőtársam Polónyi Géza tegnap kezdte volt, hogy tudniillik nagy sajnálatomra nem lehetek egy véleményen Széll Kálmán t. képviselőtársammal a tekintetben, mintha az indemnity törvényjavaslat semmiféle vonatkozásban és összefüggésben ne volna a kormány iránt való bizalom, vagy bizalmatlanság kérdésével. És itt, véleményem szerint, hasztalanúl hivatkozott a t. képviselő úr Angliára, mint flagrans illusztráczióra, mert tudtommal Angliában az indemnity azon nemét, a mely itt dívik, abszolute nem ismerik. Tény azonban, hogy az egész kontinensen úgy fogják fel az indemnityjavaslatot, mint a hogy azt mi fogjuk fel, tudniillik, hogy az nagyon is összefügg, sőt involválja a kormány iránt való bizalmat, vagy bizalmatlanságot. És ha így áll a dolog, mint legalább szerintünk, a néppárt szerint így áll, akkor nagyon természetes, hogy az indemnitytörvényjavaslat napirendre tűzését a néppárt ellenzi, mert hiszen a kormány iránt bizalommal épen nem viseltetik. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A törvényjavaslat indokolásában azt olvasom, hogy a jelen viszonyok között alig lehet kilátás arra, hogy a rendes időben benyújtott költségvetési előirányzat még ez év folyamán törvényerőre emelkedhessék és épen azért, azt mondja az indokolás, hogy következésképen szükség van az indemnityre. Sőt azt is mondja a t. pénzügyminiszter úr, hogy ő már szeptember 9-én sietett beterjeszteni a költségvetési törvényjavas-

Digitized by Google

latot és így nem ő lesz a hibás, ha az letárgyalható nem leszen.

Én nem tudom, t. képviselőház, hogy miért affektál a t. pénzügyminiszter ilyen naivitást és miért keres bűnbakot arra nézve, hogy a költségvetés miért nem tárgyalható le? Miért kérdez, mikor a felelet oly közel esik hozzá. Hiszen szívéhez legközelebb bizonyára áll is, de kétségtelenül tül az, a ki mindennek okozója, tudniillik a t. miniszterelnök úr. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Igaz, hogy a t. miniszterelnök úr igyekezett napirendet adni és a házat foglalkoztatni, de hát ez neki nem sikerült. Hogy pedig nem sikerült, annak önök szerint senki más nem az oka, mint az ellenzék. Önök legalább így szólnak és a látszat is önök mellett van. De ha valaki nem a látszat szerint ítél, hanem a dolgok mélyére tekint, az látni fogja, hogy a mai helyzetnek egyes egyedül az igen tisztelt miniszterelnök úr az okozója az ő hallatlan, példátlan eljárásával, a melylyel brüskirozta az egész parlament tekintélyét és az ellenzéket oly eljárásra kényszerítette, a melylyel az jelenleg él. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt azonnal be is fogom bizonyítani. *(Halljuk! Halljuk!)* Az 1898 : I. törvényczikk értelmében folyó évi május hó 1-től kezdve a vámügyet illetőleg önálló rendezkedésről kellett volna gondoskodni, de nem történt semmi. A nyár folyamán azután összehivatott egy vámankét és a közvélemény felháborodott hangulata némileg csillapodott és kissé kedvezően kezdett hangolódni a kormány iránt. De ezt a vámanketet egy pithiai kijelentéssel csakhamar berekesztették és megkezdődtek a bécsi kormánynyal a titkos tanácskozások. Nem hiába, hogy azok, a kik ezeket vezették, titkos tanácsosok. *(Derültség a baloldalon.)*

Erre a közvélemény felzúdult s kivánta, követelte tudni, hogy mi történt azokban a titkos konventikulumokban. De ime, a t. miniszterelnök úr szuverain megvetéssel felelt erre a kiváncsiságra, a kormány sajtója pedig nagy hanggal hirdette, hogy a miniszterelnöknek csak a parlament imponál, ő csak a parlamentnek felelős.

És mi történt? Összejött a parlament szeptember 5-én és azt tapasztaltuk, hogy a miniszterelnök úrnak a parlament sem imponál, ő a parlamentnek sem felel, hanem mélységesen hallgat; s pártja, a mely azt véli, a mit a miniszterelnök úr is, hogy hallgatni arany, még pedig igen magas ázsióval, még meg is tapsolta érte. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Meg is érdemelte!)*

Az volt az egyedüli argumentum ezen mélységes és konok hallgatásra, hogy a miniszterelnök csak nem nyilatkozhatik az osztrák parlament tárgyalásai előtt, mert kényszerhelyzetbe hozná az ottani miniszterelnököt: Thun grófot. Hát ha már semmiképen sem akarta a miniszterelnök úr a konventikulum féltett titkát felfedezni, mi szükség volt arra, hogy minden feleletet és minden felvilágosítást megtagadjon, elodázzon, minden kérdésre konok hallgatással válaszoljon?

Vagy hol van az megirva, hogy a kérdés jelen stádiumában először nyilatkozni az osztrák kormánynak van joga? Pedig tényleg így történt. Ime, Thun gróf nyilatkozott, Kaizl is nyilatkozott, Bilinski meg nagyon is megnyilatkozott, csak a kormányelnök úr hallgatott, hallgat és fog is, a mint tegnap kijelentette, hallgatni, mert ezen parlamentben ő ezt a luxust magának megengedheti. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Gúnyoltuk az osztrákokat, hogy náluk megfeneklettek a parlamenti tárgyalások s ime mit tapasztalunk? Azt, hogy ők sokkal előbbre vannak a kiegyezés dolgában, mint mi, mert hát természetesen és bizonyára — a t. miniszterelnök úr szerint — e tekintetben is az osztrákokat illeti a preczedenczia.

Hát, t. képviselőház, midőn a legvitásabb kérdésekben, melyek a mi hazánk érdekeit nagyon sok oldalról érintik, sőt mélyen sebezhetik; ha az idő ilyen előrehaladott stádiumában és a kérdések ilyen bonyolult állapotában a t. miniszterelnök úr állandóan és konokul hallgat, vajjon nem brüskirozása-e ez a parlamentnek? *(Úgy van! Úgy van! a baloldal hátsó padjain.)*

A t. túloldalt nem, de minket, ellenzéket, mélyen sért ez az eljárás és valóban, csodálkozni lehet azon, hogy vannak, a kik csodálkoznak, hogy az ellenzék feljajdúl; és azon még jobban lehet csodálkozni, hogy vannak egyének, a kik azért, mert az ellenzék feljajdúl, az obstrukczió bélyegét akarják reásütni. De hát természetesen az ellenzéket denunczialni kell felfelé, *(Mozgás jobbfelől.)* meg kell fenyegetni klotürrel, szájkosárral, tűzzel-vassal való kipusztítással, a parlamenti és politikai piroteknika minden eszközével és fegyverével, mert megmoczczanni mert s a parlament tekintélyét saját miniszterelnökével szemben védelmezni. *(Úgy van! Úgy van! a baloldal hátsó pagjain)* Mert az ellenzéknek a t. kormány sajtója szerint, minden áron, akár akar, akár nem, obstruálnia kell, mert a t. túloldal ezt úgy kivánja; épúgy, mint a hogy a franczia tábornokoknak okvetlenül össze kell esküdniök, akár akarnak, akár nem, akár tudnak felőle, akár nem, mert hát a Dreyfus-szindikátus így kivánja, így óhajtja, így állítja. *(Derültség.)*

Ha a t. kormány sajtója a néppártot a sárga földig alázza és gyalázza, ha meggyanusítja annak hazafiságát, ha kipellengérezi egyes egyéneinek erkölcseit, ha megtagadja még annak létjogát is: akkor a néppárt hallgat és felette mulat. Midőn azonban a kormánysajtó a néppártot dicséri, magasztalja *(Zajos derültség.)* és az elismerésnek a virágait szórja lábai elé, akkor a néppárt azokat a

Digitized by Google

virágokat fel nem szedi, csokorba nem köti, mert valamint azon sajtó által gyaláztatni dicsőségnek tartja a néppárt, épen úgy attól dicsértetni, legalább is nagyon gyanús előtte. *(Derültség balfelől.)* Épen azért én, mint a néppártnak igénytelen pártelnöke, óvást emelek a t. kormánypárti sajtó egyik organumában pár nap előtt hangoztatott dicséret ellen. Szombaton este ugyanis azt irja a »Magyar Ujság«, a mely pedig nagyon közel áll a t. miniszterelnökhöz, hogy »a mai megnyitó — már tudniillik a szombati ülésbeli — előre kieszelt terv volt és hogy azt a pártok közt való megbeszélések előzték meg, azt legjobban bizonyítja a néppárt teljes távolmaradása. Egyetlen néppárti képviselőt sem láttunk ma a házban, mert a kiegyezés ellen megindított obstrukcziót ők bizonyára veszedelmes játéknak tartják, a melynek súlyos felelősségében osztozni nem kivánnak«.

Legyen szabad kijelentenem először is azt, hogy arról, hogy az a megnyitó előre kieszelt terv volt volna és hogy azt a pártok közt való megbeszélések előzték volna meg, a néppártnak abszolute semmi tudomása sem volt; és hogy kielégítsem a Magyar Ujságnak kiváncsiságát, de egyúttal eloszlassam illuzióját, kijelentem, hogy igaz, hogy a néppárt teljesen távol maradt és egyetlen egy néppárti képviselőt sem láttak aznap a házban, de ez tisztán csak azért történt, mert a néppártnak Budapesten időző tagjai egytől-egyig künn voltak a karmelita-templom alapkőszentelésén, és azután sem jelentek meg a házban, mert nem is sejtették, hogy a képviselőháznak, az Erzsébet-szoborbizottság megválasztásán kivül lesz még egyéb dolga is. Egyben, tudniillik abban, hogy a néppárt »a kiegyezés ellen megindított obstrukcziót veszedelmesnek tartja, a melynek súlyos felelősségében osztozni nem kiván«, abban teljesen igaza van ennek az újságnak; mert a néppárt nem arra használja a nyelvét, a mire Talleyrand kivánja, hogy tudniillik eltakarja gondolatait, hanem a néppárt, a mint azt többször mondottam, úgy érez, a mint beszél és úgy beszél, a mint érez. Épen ezért leplezetlenül, kendőzetlenül kinyilvánitom, hogy mi a méltányos, igazságos és törvényes kiegyezést minden áron kivánjuk és akarjuk. *(Mozgás és nyugtalanság balfelől.)* Abban azonban, t. képviselőház, nincsen igaza azoknak a soroknak, hogy tudniillik obstrukczió volna, meg aztán, hogy a kiegyezés megdöntésének czíme alatt a dualizmus ellen megindított háborúban akarna az ellenzék részt venni; mert mi, t. képviselőház, legalább a néppárt, a kiegyezés ellen sem nem obstruáltunk, sem nem obstruálunk, sem obstruálni nem fogunk. Mi ezt egészen és teljesen e háznak legnagyobb obstruensére, a miniszterelnökre bizzuk. *(Derültség balfelől.)* Mert hát, t. képviselőház, vajjon ki az obstruens? Azok-e, tudniillik mi-e, a kik sürgetjük a kiegyezési tárgyalásokat, vagy pedig az, a ki ezeket folyton és szakadatlanúl halogatja, tudniillik a miniszterelnök? *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Hiszen, t. képviselőház, három évvel ezelőtt azt mondták, hogy a kiegyezés végett oszlattatta fel a t. miniszterelnök úr a parlamentet; azóta folytonosan működik és operál; és ugyan hol vagyunk? A kezdet kezdetén!

Holló Lajos: A végnek kezdetén!

Molnár János: Talán ez is az ellenzék obstrukcziós kedvének a kifolyása és következménye? Mi, t. képviselőház, egészen más véleményben leledzünk. Mi azt hiszszük, hogy a kiegyezés megkötéséhez nagy talentum, körültekintés, előrelátás, az összes kérdéseknek felölelése, erős hazafiság, nemkülönben az ellentétes érdekeknek bátor, öntudatos mérlegelése, kiegyeztetése szükséges, nem pedig furfang, bujkálás, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* folytonos halogatás és a törvények és szavak nyilvános elcsürése-csavarása, mint a hogy ezt a miniszterelnök úr cselekszi. *(Úgy van! balfelől.)* Ime, hányszor mondta már itt a házban, hogy ő semmiféle quótaemelésbe bele nem egyezett és két koronatanunk is van reá: Kaitzl és Bilinszki, a kik épen az ellenkezőjét állítják és a miniszterelnök úr őket meg nem czáfolta, megczáfolni még csak meg sem kisérlette. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Hanem ha a burokból kipattan a titok, akkor tartsa majd a hátát a quóta-bizottság, mert a felelősséget arra fogja a miniszterelnök úr hárítani, hogy hiszen ők emelték a quótát, a mint fogják is emelni, mert báró Bánffy Dezső obligója rá fogja őket kényszeríteni.

Mi ezt előre láttuk, valamint látjuk azt is, hogy mindent kereshetünk a miniszterelnök úr eljárásában, csak őszinteséget nem, és hogy ha ő őszinte valakivel szemben, az csak az osztrák kormány, de nem a magyar közvélemény, nem a magyar parlament. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Ha a t. miniszterelnök oly őszinteséggel lépett volna ki a porondra, mint azt az osztrák kormány tette, nem volna oka panaszkodni obstrukcziókról; sem nem volna oka az indemnityt beterjeszteni, a mi egyébként szerintünk úgy is törvénytelen eljárás, mert harmadfél hónappal az év vége előtt beterjeszteni indemnityt a nélkül, hogy a költségvetés tárgyalását még csak meg is kisérlették volna: ez szerintünk sem nem alkotmányos, sem nem törvényes, sem nem parlamentáris. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ne csodálja tehát a t. miniszterelnök úr és a t. ház, hogy mi ezek után semmiféle bizalommal sem viseltethetünk a t. kormány iránt és az indemnity-javaslatnak még napirendre tűzését is ellenezzük. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

De ellenezzük ezt az eddigieken kivül más okból is, mert más okból sem viseltetünk bizalommal a t. kormány iránt.

Ott van elsősorban a megsértett jogrend. *(Úgy van! balfelől.)* A néppárt nem szünt meg és a jövőben sem fog megszünni folytonosan protestálni azon jogellenes állapot ellen, mely ma Magyarországon permanenciában van s a mely bizonyos kormányközegeknek valósággal favorizált szabadalma. Önök a t. túloldalon avval vádolnak minket néppártiakat, hogy mi a katholikusokat megosztottuk; hogy mi azon katholikusokat, a kik az egyházpolitikát ellenezték és ellenzik, igaz katholikusoknak, azokat pedig, a kik pártolták és pártolják, »jó« katholikusoknak nevezzük, a jó jelzőt természetesen idézőjel közé tevén, hogy annál inkább kimutassuk annak »lucus a non lucendo« jellegét.

Hát ha ez a vád, vád, mi elfogadjuk készségesen és megvalljuk, hogy önöknek e tekintetben igazuk van, mert még most is úgy beszélünk, úgy gondolkodunk, úgy vagyunk meggyőződve. De abban meg nekünk van igazunk, hogy önök nem egy vallásnak hiveit, hanem egy egész társadalmat választották ketté, mert önök az emberiséget, legalább Magyarországon, így osztályozzák: ez kormánypárti, emez pedig ellenzéki; *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* a kormánypárti hierarka, az ellenzéki pária; a kormánypárti egészséges, az ellenzéki fekélyes, a néppárti meg pláne közveszélyes, *(Úgy van! Úgy van! Derültség a jobboldalon.)* a kit ott, a hol érnek, agyon kell ütni. A kormánypárton van a jog, az igazság, a tudomány, a müveltség, a hatalom, a dicsőség, szóval minden földi jó.

Polónyi Géza: Az osztálysorsjáték! *(Derültség.)*

Molnár János: Az ellenzéken a szolgaság, jogtiprás, mindenből való kirekesztés, szóval minden földi rossz és szenvedés.

Csak pár nap előtt panaszkodott nekem egy érseki helynök, hogy egy adminisztrator, a ki olyan nyomorúlt beneficziumban van, hogy szinte kötéllel kell fogni arra a pályázókat, hogy az a szegény adminisztrátor, nem tudom mennyi idő óta, csak azért, mert valaki feljelentette őt, hogy néppárti, hogy nem tudom milyen izgató, — noha a vizsgálat legutolsó pontig minden vádat igazolatlannak, jogtalannak és hamisnak talált — még ma sem birt prezentát kapni, mert ott a patronátusi jogot az egyik miniszter úr gyakorolja. *(Egy hang balfelől: Ki az?)* Az nem tartozik a dologhoz.

Ha így bánnak a lelkészszel, az érseki hatósággal, hogy bánhatnak még avval a szegény emberrel, a kinek semmiféle védelmezője és patronusa nincsen.

A belügyminiszter úr egymásután kétszer is, az idén és tavaly is, kiadott egy rendeletet, a melynek értelmében lelkiismeretesen és pontosan kell a választók összeirását végezni. Miért volt ez? Valóságos porhintés az a közönség szemébe, mert mit tapasztalunk és mit látunk? Látjuk azt, hogy egész vigan foly a szavazat-irtás, tán még nagyobb animozitással, mint azelőtt, és azt a szegény embert, a kit egyedüli jogától, a választói jogtól is megfosztottak, még a reklamácziótól is elrémítik és elrettentik. De ha reklamált is, mit nyert vele? Semmit. Mert az intéző körök a markukba nevetnek, örülnek ennek az állapotnak és tán azt is mondják: úgy kell neki, miért ellenzéki, pláne miért néppárti?

Inszczenált a t. kormány olyan választást, a mely nemcsak hogy ritkítja párját, hanem páratlanúl áll az egész világtörténetben. Az másutt is dívik, hogy vesztegetéssel s egyéb különféle befolyással iparkodnak megnyerni a szavazókat, — elég helytelenül — de, hogy a szavazókat választói joguktól már csirájában, az összeirásnál megfoszszák, hogy őket százanként, ezrenként nem csak hogy kihagyják a választási lisztából, de oda sem ereszszék a választó-urnához, ez tisztán magyar specziálitás, ez tisztán a Bánffy-kormánynak privilegiuma. *(Igas! Úgy van! balfelől.)*

Ott vannak azután az egyházpolitikai törvények. Nem akarok most azok ethikai oldaláról beszélni, csak a financziális oldalt kivánom feltüntetni. Mennyit beszéltek azokról a padokról, hogy csak potom 800.000 forintba fog kerülni az egész. Tessék csak megnézni a költségvetési előirányzatot: évről-évre szaporodik ezen a czímen a kiadás és milliók nehezednek annak a szegény népnek a vállaira, a mely a közterheket viseli.

Hányszor mondtam én erről a helyről, részint interpellácziók, részint más alakban azt is, hogy főleg a katholikusokat vallásos meggyőződésükért üldözik. Tagadták mindig. Pedig hát folyton újabb és újabb bizonyítékokkal szolgálnak nekünk e téren. Ime a belügyminiszter úr csak pár nappal ezelőtt perbe fogta a debreczeni és újkigyósi röpirat szerzőit, pedig ama röpiratban semmi sincs más, mint tisztán a katholikus egyház dogmái. Csaknem szóról-szóra egyezik az a röpirat a magyar püspöki kar azon enczyklikájával, a melyet az akkor adott ki, a midőn az egyházpolitikai törvényeket életbe léptették.

Ha a közoktatásügyi tárczát nézzük, — a közoktatásügyi miniszter úr folytonosan áradozik, hogy a valláserkölcsi nevelést mennyire szivén hordozza; és az egyik kezével — bizonyosan a ballal — épit, a jobbal pedig egymásután államosít, államosítja a hitvallásos iskolákat, a mely állami iskolák, hogy minden mások, csak nem a valláserkölcsi nevelésnek virágágyai: ezt, úgy vélem, magya-

Digitized by Google

rázgatni szükségtelen. És hogy nagyobb mértékben és fokozottabb arányban nem történik az államosítás, csak annak tulajdonítsuk, mert hiányzik a nervus rerum gerendarum.

Aztán a gazdasági politikába is belevitték a kortes-politikát. Ime államosították, monopolizálták a hitelügyet, hogy ott is a szerint végezzenek, hogy ez kormánypárti, ez ellenzéki; az kap sokat, ez nem kap semmit.

De mindezek nem olyan dolgok, t. képviselőház, hogy ezeket egy lélekzetre elmondani lehessen. Lesz még idő és alkalom, hogy ezekkel mind részletesebben is foglalkozzunk. Most csak odavetőleg, futtában akartam ezeket említeni, hogy ezekkel is megindokoljam azon meggyőződésemet, hogy az indemnitásról szóló törvényjavaslatot az ellenzék, különösen a néppárt, még csak napirend gyanánt sem fogadhatja el.

Rakovszky István jegyző: Gróf Apponyi Albert!

Gr. Apponyi Albert: T. képviselőház! Ha mindazok az okok, a melyek miatt mi egy idő óta a javaslatba hozott napirendekhez nem járulhatunk, nem is forognának fenn, még abban az esetben sem tarthatnám helyesnek, úgy parlamenti, mint politikai szempontból, hogy az úgynevezett indemnitásról szóló törvényjavaslat most napirendre tűzessék. Hogy az indemnityvel való kormányzás a parlamentáris eljárásnak ideálja, vagy kivánatos formája legyen, azt gondolom, senkisem fogja állítani, az csak kisegítő eszköz, a melyre sajnos, parlamenti gépezetünk működése folytán és munkabeosztásunk folytán majdnem minden évben rászorulunk. De ezt mégis csak akkor helyes alkalmazni, mikor annak szüksége tényleg kimutatva van, de a mikor az állami költségvetésről szóló jelentések készen vannak és napirendre tűzhetők, akkor én egy indemnitási javaslat napirendre tűzését egyáltalán — minden mellékkörülménytől eltekintve — helytelen dolognak tartom. *(Úgy van! a baloldalon.)* És e tekintetben az a körülmény sem képezhet ellenérvet, hogy a kiegyezési javaslatokra való tekintettel kevés remény van, hogy a költségvetést a rendes időben elvégezhessük. Hát kérem, elvégezünk abból annyit, a mennyit lehet és ezzel is a ház idejét és munkaerejét előmozdítanók, kimélnők. Mondom, ez volna az álláspontom, ha azok a rendkivüli körülmények, melyekre később vissza fogok térni, nem is forognának fenn. Az indemnitásról való javaslat beterjesztése csak akkor volna helyén, a mikor a rendes költségvetés létesítésének lehetetlensége a tényekből ki van mutatva, de nem az év vége előtt két és fél hónappal. Különösen helytelen pedig szerintem az indemnitás tárgyalásának forszirozása ebben a pillanatban, mert akár helytelenül, akár helyesen történt légyen, — e fölött theoretikus vitatkozásba nem fogok bocsátkozni — de a magyar parlamentnek állandó gyakorlata az, hogy az indemnitás megszavazását bizalmi kérdésnek tekinti.

Már most, t. képviselőház, függőben van egy nagyfontosságú kérdés, vagy helyesebben szólva, függőben van a nagyfontosságú kérdéseknek az a nagy konplexuma, melyet az Ausztriával való pénzügyi és közgazdasági kiegyezésnek nevezünk.

A kormánynak szándékai iránt teljesen tájékozva nem vagyunk és azt hiszem, mindenkire, a ki nem előre elfogult szándékkal adja be szavazatát a bizalmi kérdés felett, kell, hogy döntő befolyást gyakoroljon az, miként látja a kormány kezdeményezése által megoldottnak azokat a kérdéseket, melyeket kiegyezésnek nevezünk.

Én, t. képviselőház, ezt nemcsak formai ellenvetésnek tekintem. Én példának okáért abban az esetben, a melyet — sajnos — a valószinűtlenségek közé nem sorolhatok, ha bizonyos akadályoknak beállta folytán az úgynevezett önálló intézkedésekre volnánk utalva és hogyha ezekben, a mint azokat a kormány elénkbe terjesztené, az 1867: XII. törvényczikk elveinek, vívmányainak, biztosítékainak megsértése foglaltatnék, a mit ismétlem, mint később bátor leszek reá visszatérni, valószinűtlennek nem tarthatok: abban az esetben nemcsak formailag lehetőnek, hanem politikailag valószinűnek is tartom, hogy a t. túloldalon is volnának olyan férfiak, a kik Deák Ferencz politikai hagyatékának integritásához híven ragaszkodva, oly kormánytól megtagadnák a bizalmat, a mely ezen hagyatéknak integritásához nyúlna. *(Ellenmondás a szélsőbalon.)* T. ház! Engedelmet kérek, ezt a feltevést én nem engedem magamban megingattatni mindaddig, míg a tényekben annak ellenkezőjét bebizonyítva nem látom. *(Helyeslés balfelől. Mozgás.)*

Hát, t. ház, ily körülmények közt, mint mondom, a politikai viszonyok szempontjából is helytelennek tartom a bizalmi kérdés fölötti szavazásnak kierőszakolását oly időben, midőn az állami gépezet rendes működésének szempontjából arra még szükség nincs, és akkor, midőn oly kérdések elintézése van függőben, a melyek elintézésének módja még a bizalmi kérdést is dominálja.

Ha tehát, t. ház, egyáltalában és korábbi elhatározásainktól és korábbi eljárásainktól eltekintve is kénytelen volnék az indemnitási javaslatnak napirendre tűzése ellen szavazni, annyival inkább kell azt tennem akkor, mikor úgy látom, hogy azok az indokok, a melyek egy idő óta az ellenzéket arra birták, hogy érdemleges napirendnek megállapításához ne járuljon, azóta, mióta ebben az irányban állást foglaltunk, nemcsak el nem enyésztek, hanem úgyszólván

Digitized by Google

napról-napra súlyosbodtak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mit mondottunk mi, t. ház? Mivel indokoltuk eddig, hogy a javaslatba hozott napirendeket el nem fogadtuk? Azzal, hogy a kormánynak egy minden egyebet megelőző kötelessége van; az országot, a parlamentet félre nem magyarázható, kétértelműségeket kizáró módon tájékoztatni azon irányra nézve, a melyben a kiegyezési kérdéseket megoldani kívánja, akkor is, a midőn a múltnak előzményei szerint valószínűtleneknek épen nem mondható események azoknak rendes, alkotmányszerű elintézését lehetetlenné tennék. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát, t. ház, ha ez a bizonytalanság már önmagában véve elég indok előttünk arra, hogy mindaddig, míg a kormány ezen első kötelességét nem teljesítette; mindaddig, míg a parlament, az ország ebben az ügyben tisztán nem lát, egyéb ügyeknek napirendre tűzését lehetetlennek lássuk, ha — mondom, — a bizonytalanság elég indok volt erre, akkor ez a bizonytalanság kétszeres súlylyal esik latba most, midőn mindinkább átmegy abba az árnyalásba, a hol az is, a mit eddig tudni véltünk, elfoszlik, mindennap más-más alakot ölt, és midőn a kormánypárton, legalább — ha nem a kormányban magában — az úgynevezett önálló intézkedéseknek természetére nézve, oly felfogások éryényesülnek, a melyek úgy az 1867 : XII. törvényczikkel, mint azokkal a közös egyetértéssel megállapított elvekkel homlok egyenest ellenkeznek, a melyeket az 1898 : I. törvényczikk megalkotásakor nemcsak mi hangsulyoztunk hanem a t. túloldal is. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

A mi a helyzetet sulyosbítja, az mindenekelőtt az a sürű köd, a mely a quóta-ügyet fedi, és a mely a világosságnak minden oly sugara által, mely rá esik, — ámbár ez paradoxalisnak látszik, — még sürűbbé, még sötétebbé, hogy ne mondjam, még gyanusabbá válik. A mi kormányunktól a quóta-ügyben csak egy kijelentést hallottunk, — az igaz ezt többször ismételten — tudnillik azt, hogy a kormány a quóta-ügyet elsősorban a quóta-ügyi bizottságok hatáskörébe tartozónak tartván, nem látja helyesnek, hogy a tekintetben álláspontját kifejezze; továbbá azt, hogy a kiegyezési ügynek semmiféle stádiumában a quótának emelésére nézve közte és az osztrák kormány között előzetes megállapodás nem létezett.

Ezekben a nyilatkozatokban megnyugodhatnánk, meg kellene nyugodnunk, ha, sajnos, azok a Lajthán túli úgy volt, mint jelenlegi kormányok részéről, — hogy úgy mondjam, más kifejezést nem is találok, — egyenes meghazudtolással nem találkoznának. *(Igaz! Úgy van balfelől.)*

Ha összevetjük azon nyilatkozatokat, melyeket a Lajthán túli kormány részéről hallunk, akkor a quóta-ügy állásának hivatalos osztrák előadása körülbelül így alakúl. Az első adat, a mely kezünkbe került, volt az Ausztriában benyújtott kiegyezési javaslatok egyikének indokolása, a melyben világosan meg volt mondva, hogy ennek a Magyarország részére tett valódi, vagy állítólagos — ezt most nem vitatom — konczesziónak nélkülözhetetlen feltétele a quótának megfelelő kikorrigálása, Magyarország quótájának emelése.

A t. kormány itt úgy iparkodott ennek az adatnak a jelentőségét devalválni, hogy azt mondta: a kormányok csak a javaslatokra nézve egyeztek meg, hogy az indokolásba melyikük mit tesz, ahhoz semmi közük sincsen.

Engedelmet kérek, ez a kifogás, ez az ellenvetés annyira naiv, hogy annak a czáfolata nehéz, nem mintha az ellenvetés nagyon erős volna, de mert annyira elfoszló és magában véve semmi, hogy megfogni sem lehet.

Én azt hiszem, hogy egy kormány által benyújtott indokolás hivatalos nyilatkozata annak a kormánynak, hogy az a kormány, a mely az ő hivatalos nyilatkozatában a magyar quóta felemelését szükségesnek mondja, ehhez az ő álláspontjához ragaszkodik; és ha azt mondja, hogy ez a quótaemelés a kiegyezési javaslatok összessége, vagy egynémelyike életbeléptetésének feltétele, tehát csak feltételesen akarja azokat a javaslatokat, akkor mindenesetre mást akar, mint a mit a magyar kormány, a mely feltétlenül akarja azoknak életbeléptetését.

De, hogy ne hiányozzék semmi a hivatalos konstatálások egészünnepélyességéből, az osztrák pénzügyminiszter dr. Kaizl, a Reichsrathnak valamelyik későbbi ülésében egyenesen megmondta és ismételte a kormánypadokról hivatalosan, hogy az osztrák kormány a magyar quóta felemelését a kiegyezés létrejöttének egyik mellőzhetetlen feltételéül tűzte ki. Hát erről a magyar kormány nem tudott semmit? Hisz azzal a ténynyel, hogy a kiegyezési javaslatokat mégis beterjesztette, már beleegyezett a quótának felemelésébe. Miért? Mert nem azért terjeszti be, hogy azokból törvény ne legyen, hanem azért, hogy törvényerőre emelkedjenek; törvényerőre pedig csak az ausztriai törvényhozásnak hozzájárulásával emelkedhetnek, az ausztriai törvényhozásnak hozzájárulása pedig, sőt maga az a tény, hogy az osztrák kormány a hozzájárulást ajánlja, a quóta felemeléséhez van kötve. Ergo a kormány azt a czélját, hogy ezek a javaslatok törvényerőre emelkedjenek, csupán a quótaemelés konczesziója árán érheti el; és miután ezt tudva, azokat beterjesztette, magában a beterjesztés tényében benne van a hozzájárulás. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Egy volt osztrák miniszter azonban felmentett minket még ezen, egyébként nagyon

Digitized by Google

könnyű okoskodás terhe alól is. Többször hivatkoztak már a tegnapi napon és valószinűleg még sokszor fognak hivatkozni, Bilinszky volt osztrák pénzügyminiszterre. Ez volt az a pénzügyminiszter, ki a kiegyezést megkötötte a magyar kormánynyal, vagyis az előzetes megállapodásokat létrehozta; mert tudvalevő, hogy a Thun-kormány egyszerűen átvette a javaslatokat; a valódi alkudozások a kiegyezés lényegére és feltételeire nézve a Bádeni- és Bánffy-kormány közt folytak. Bilinszky osztrák képviselő úr egyenesen azt mondja, még pedig mint a közgazdasági bizottság elnöke, hogy mindig úgy volt gondolva, hogy a kiegyezésnek perfektté válása, sőt abban a stádiumban még a benyújtása is előzetes quótaemeléstől van feltételezve, és arra a közbevetett kérdésre, hogy ez a magyar kormány részéről elismertetett-e, ő azzal válaszolt, hogy igen. *(Mozgás a baloldalon.)* Meg is mondta azután, és ez, — hogy úgy mondjam — a dolog pragmatikájának szempontjából fontos, hogy épen azért, mert a quótára nézve az előzetes megállapodás még nem vált perfektté s így nem voltak benyújthatók a quóta-javaslatok, ép ezért nem nyújtattak be már 1897-ben a kiegyezési javaslatok sem. De magára a tényre nézve, hogy tudniillik quótaemelésnek lenni kell, ő szerinte a megállapodás már meg volt a két kormány közt.

Miért nem nyújtattak be 1897-ben ezek a javaslatok és miért nem jött létre ez a kiegyezés a két kormány között? Nem a mi hibánk, hogyha mi a tények ily kikeresgélésére vagyunk utalva szimptomák útján. Nem a mi hibánk, ha ebben azután tévedünk. Sőt, ha oly tévedésbe esnénk, melynek konstatálása a kormányt arra birná, hogy a tényállással nyiltan, a ház előtt fellépjen, akkor ez a kérdés is hasznos volna és nagy szolgálatot tenne az országnak. De nem vélek tévedni, ha valamennyi szimptomát összerakom, hogy a dolog körülbelül így áll: a formális megegyezés egy quóta-javaslatra nézve a Bilinszky-Badeni- és a Bánffy-kormány közt nem azért nem jöhetett létre, mint hogyha a quótaemelés elvére, sőt talán annak számbeli mennyiségére nézve nem lettek volna egyetértésben, hanem a magyar kormánynak azon, a mint ezekből látjuk, nem őszinte, hanem tisztán formalisztikus álláspontja folytán, hogy előbb a quótabizottságoknak el kell végezniök a magok teendőit. A quóta-bizottságok e szerint gratulálhatnak magoknak azon lélekemelő tudathoz, hogy ők tulajdonképen egy alkotmányos komédiát játszottak el, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* egy közbeeső stádiumnak tekintettek, a melynek le kell peregnie alkotmányunknak intézkedései, törvényünknek paragrafusai szerint, hogy a kormányok abba a helyzetbe jöhessenek, hogy azt a megegyezést, a mely közöttük már megvolt, a parlamentek elé terjeszthessék.

Már most közbejött az osztrák obstrukczió és ez megváltoztatta a helyzetet formai szempontból; és erre nézve dr. Kaizl pénzügyminiszter úrnak nyilatkozatai, azok is, a melyeket a Reichsrathban tett, de különösen az, a melyről a mai lapok útján szereztünk tudomást, nekünk eléggé világos képet nyújtanak. Az 1898: I. törvényczikk szerint május 1-ig be kellett terjeszteni a kiegyezésre vonatkozó javaslatokat, azokat, a melyek ebben a törvényben fel vannak sorolva, mert különben a magyar kormány köteles lett volna Magyarország közgazdasági önállóságának létesítésére vonatkozó javaslatait megtenni. Igen ám, de nem volt quóta-küldöttség. Lehetetlen volt tehát azokat az alkotmányos előzményeket, azokat a formaságokat létesíteni, a melyek a kormányokat már május 1-ig abba a helyzetbe hozták volna, hogy egyező quóta-javaslataikat beadják és ennek folytán — a mint magát dr. Kaizl világosan kifejezi — a formai junktimnak el kellett ejtetnie. De — ezt mondja egyik helyen — azért a materiális junktim fennmarad, sőt alkalmasint, hogy német ellenfeleinek, az ő műveltségének tiszta germán jellegével kellemes dolgot mondjon, azt a szép filosofiai formulát használta, hogy: »aus einen Anfangsjunctim ist ein Schlussjunktim gerworden« *(Derültség balfelől.)*

Ez német professzori nyelvről közönséges halandók nyelvére lefordítva annyit jelent, hogy nem lehetett tehát az általam előbb említett formai okoknál fogva, a quótára vonatkozó előterjesztést a többi kiegyezési javaslatokkal egyidejűleg megtenni, hanem ez azért a dolgon semmit sem változtat; ez csak az eljárási methodusban a kormányokra az ismert kellemetlen események által rá erőszakolt módosítás; lesz belőle Schlussjunctim. Azaz, mikor a javaslatok a tárgyalásnak valamely stádiumában eljutottak, akkor azoknak végleges megállapítása előtt — mikor, mikor nem, arra nézve nem nyilatkozott a pénzügyminiszter úr — a magasabb quótára, már tudniillik a magyar quótára vonatkozó javaslat is valahogy napvilágot fog látni és ennek elfogadásától, vagy szentesítésétől, vagy akármilyen módon ennek egyidejűleg törvényerőre emelésétől van és lesz feltételezve a kiegyezésnek perfektté válása. *(Úgy van! balfelől.)*

T. képviselőház! Ez az eseményeknek az a pragmatikus egymásutánja, a melyet az osztrák miniszterek nyilatkozataiból összeolvasnom kellett és nem hiszem, hogy csak egy pontban is tévedtem volna. De ismétlem, milyen lealázó helyzet az a magyar parlamentre nézve, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy akkor, mikor az osztrák parlament, sőt annak egyes bizottságai birnak az osztrák kormány előtt elég súlylyal

Digitized by Google

arra, hogy az osztrák kormány egész nyíltan tájékoztassa őket saját intenczióiról, hogy őket abba a helyzetbe hozza, hogy legalább tudják, minek viszik őket neki, tudják, mit szavaznak meg s micsoda feltételek mellett: akkor a magyar parlamentet tekintik egyedül annak a tényezőnek, a melynek erre nézve semmiféle tájékozást nyújtani nem szükséges, sőt egyenesen káros volna, és e helyett várják és követelik a feltétlen bizalmat a miniszterelnök úr politikai tapintatában és bölcseségében, a ki majd elintézi a dolgot úgy, a mint jónak látja, s arra a másikra, a hogy el fogja intézni, ez a parlament az ámen rá fogja mondani. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát, t. képviselőház, az ilyen parlamentárizmus, azt gondolom, nem inponálhat senkinek. Az ilyen parlamentárizmus, a mely a maga megjelenésében, működésében, életében teljesen méltó az utolsó választásokban megnyilvánult keletkezéséhez, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Mozgás jobbfelől.)* az ilyen parlamentárizmus nem tarthat igényt arra, hogy formai követelményei feltétlenül törvény erejével birjanak, komoly és nehéz körülmények között. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalan.)*

Van, t. ház, még egy második homályos és gyanus oldala az egész ügynek, és ez az úgynevezett módosításoknak a kérdése. Szóba került itt is és az osztrák Reichsrathban is, hogy tehát mi történik, ha az osztrák Reichsrath ezeken a javaslatokon módosításokat ejt. Csodálatosképen soha senkisem vetette fel azt a kérdést, hogy mi történik akkor, hogyha a magyar parlament ejt azokon módosításokat. *(Derültség balfelől.)* Sőt az a kérdés is felvettetett, hogy szabad-e az osztrák Reichsrathnak ezeken a javaslatokon módosítani. Igy felvetve a dolgot, t. képviselőház, talán nincsen alkotmányos, sőt józan eszű ember, a ki azt nem mondaná, hogy természetesen szabad épúgy az egyik, mint a másik parlamentben, legalább formailag szabad. De hát már az azután mégis csodálatos dolog, hogy az ilyen módosítások megtételére a maga parlamentjét egyenesen az a kormány biztassa, a mely a javaslatoknak változatlan keresztülvitele mellett állást foglalt és a másik kormánynyal megalkudott. Pedig ez történt. Igaz, hogy az osztrák miniszterelnök a quóta-bizottság egyik ülésében azt mondotta, hogy ők, tudniilik az osztrák miniszterium, kötve vannak ahhoz, hogy egész tekintélyüket latba vessék a javaslatok változatlan elfogadása mellett. Ezt mondják, de másként cselekszenek. Nem szólok arról, hogy a miniszterium rekonstrukcziója alkalmával egy oly politika férfiú nyerte el a kereskedelmi tárczát, tehát a kiegyezés kérdésében, a pénzügyivel együtt a legfontosabb tárczát, a ki még közvetlenül előbb urbi et orbi hirdette, hogy ő ezt a kiegyezést lényeges módositások nélkül osztrák szempontból elfogadhatónak nem tartja. Ezeknek a nyilatkozatoknak semmiféle viszavonásával, sem módosításával, ment a kiegyezésnél legközelebb érdekelt egyik tárczának kezelésére. De szólok arról, a mi nem indiczium, a mi nap-nap után történik és a mit olvasunk a Reichsrathról és a bizottsági tárgyalásokról szóló tudósításokban: hogy tudniilik egyes miniszterek egyenesen rámutatnak azon pontokra, a melyek nekik lényegesek. Például az osztrák pénzügyminiszter úr azt mondotta, hogy a czukoradótétel felemeléséhez ragaszkodik, minek kiemelésével mintegy sejteti, hogy sok minden egyébhez nem ragaszkodik, sőt a szeszadótétel felemelését egyenesen megjelölték mint olyant, a melyhez nem ragaszkodnak.

Hát, t. képviselőház, milyen helyzet ez? Van-e megegyezés a két kormány között, vagy nincsen? Van-e megegyezés a quótára nézve, a mikor az osztrák kormány állítja, hogy neki föltétel az osztrák quótának leszállítása és a magyar quótának felemelése, a mikor a magyar kormány ezt tagadja és azt állítja, hogy ő erre nézve soha semminemű megállapodást az osztrák kormánynyal nem létesített? A két nyilatkozat közötti ellentét kiegyenlitését egészen azon urakra bizom, a kik között ezen ellentét fenforog; de megjegyzem, hogy ez talán mégsem kizárólag magánügy; mert én, legalább még jelenlegi szerény állásommal sem, de még kevésbbé mint miniszterelnök, egy pillanatig se tűrném azt és nem hagynám felderítés nélkül, hogy oly férfiak, a kikkel, megalkudtam, a kik tehát nem kósza hirekből beszélhetnek, hanem épen úgy tudják és hivatva vannak tudni a történteket, azokkal, a miket én elmondottam, egyenesen ellenkezőt állítsanak! *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbalon.)*

De én más szempontból is nézem a dolgot. *(Halljuk! Halljuk!)* Van-e egyetértés a két kormány között; igen vagy nem? Ha az osztrák kormánynak és a magyar kormánynak kijelentése, úgy az egyiké, mint a másiké megáll, nincs a a quótára nézve egyetértés és nincs a kiegyezési javaslatokra nézve egyetértés a tekintetben sem, hogy az egyik kormány azokat a quóta-emelés feltételéhez kötötteknek tekinti, a másik kormány pedig ezen feltételt repudeálja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De hogyha maguknak a javaslatoknak materiális tartalmára nézve is az osztrák kormánynak mindenféle módosítási tervei vannak, akkor nemcsak e feltételre, hanem magára a javaslatra nézve is hiányzik az egyetértés. Már pedig, t. ház, akkor nemcsak az áll teljes erejében, a mit Horánszky Nándor t. barátom már itt egyszer elmondott, hogy e szerint nem adattak be egyetértő javaslatok május elsején, mert azokat a javaslatokat az

Digitized by Google

egyik kormány feltételeseknek, a másik kormány feltétleneknek tekinti; — mert akár magának a javaslatnak szövegében, akár a záró jegyzőkönyvben, akár irásbeli, akár szóbeli megállapodásokban vagy megállapodások hiányában nyilatkozik az eltérés, az mindegy — és hogy ekkép máris megszegték az 1898 : I. törvényczikk parancsát: de áll ennél több is. Áll akkor az is, hogy azok a javaslatok nem képezhetik alkotmányos tárgyalás szubsztrátumát, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert az 1867 : XII. törvényczikk 61. §-ban világos szavakkal azt mondja, hogy: »a vám- és kereskedelmi szövetség akként kötendő, hogy az kölcsönös alku által történik oly módon, mint két, egymástól jogilag független ország hasonló egyezkedései történnek. A két fél felelős miniszteriumai közös egyetértéssel készítsék meg a szövetség részletes javaslatát«. Ha a közös egyetértés a kormány által előterjesztett javaslatok, vagy azok bármely mellékkörülményére nézve, melytől azonban azoknak életbeléptetése függ, nem létezik, akkor nincs közös egyetértéssel megállapított javaslat, nincs az 1867 : XII. törvényczikknek értelmében a tárgyalásnak szubsztrátuma. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* De, t. képviselőház, ha az osztrák kormánynak magatartása a kiegyezési javaslatokon netán teendő módosítások tekintetében igen sajátságos és arra a komolyságra, a melylyel ezek a megállapodások történtek, furcsa világot vet, akkor még sajátságosabb az a felfogás, a melynek a t. miniszterelnök úr itt kifejezést adott ezzel az eventuálitással szemben. Ő tudniillik a háznak október 8-án tartott ülésében egyenesen azt mondta, hogy, inkább saját szavait idézem, nehogy azoknak bármely módosításával vádoltassam.

(Olvassa): »Az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ának 3. pontjában megállapított értelemben az önálló berendezkedés iránt kell neki tudnillik javaslatot tenni, »mikor?« Akkor jön el ennek az ideje, midőn meggyőződöm arról, hogy Ausztriában a két kormány közt létesített megállapodás szerint nincsen meg a lehetősége annak, hogy ezek a javaslatok változtatás nélkül érdemben elfogadtassanak.«

T. képviselőház! Ha ez a kijelentés nem volt egyszerűen a vita hevében előfordult nyelvbotlás, akkor az azok közt a közjogi abnormitások, hogy ne mondjam monstruozitások közt, a melyekkel oly gyakran találkozunk, a legkiválóbbak egyike. Hát arra az esetre, a mikor köztünk és Ausztria közt nem jön létre kiegyezés, — miért? azért, mert a Reichsrath materiális változtatásokat tett a kiegyezési javaslatok tartalmán, olyanokat, a melyeket a kormány elfogadtatni nem bir, akkor a miniszterelnök úr az önálló intézkedéshez fordúl abban az értelemben, a mely értelemben azt a kormány magyarázza, tudniillik abban az értelemben, a melyet ugyanabban a beszédben fejt ki, — hogy tulajdonképen a vámközösséget fentartja, de egyoldalú intézkedéssel, a mi aztán máskép nem lehetséges, mint úgy, hogy az ennek megfelelő intézkedés Ausztriában a 14. §. alapján léptettessék életbe. *(Úgy van! balfelől.)* Hát, t. képviselőház, van-e ennek képzelhető lehetősége, hogy akkor, a mikor Ausztriának alkotmányos képviselete szólott, a midőn kétségtelenül jogát gyakorolta olyan irányban, a mely esetleg a magyar miniszterelnöknek nem tetszik, hogy akkor mi ne azt a törvényadta jogunkat vegyük igénybe, mely szerint, ha nem tudunk megegyezni, békességesen és barátságosan külön-külön intézzük el gazdasági ügyeinket, hanem akkor az önálló intézkedés révén és neve alatt teszünk valamit, a mivel azután hasonló intézkedést Ausztriára ráerőszakolni akarunk, alkotmányellenes úton, mert az másképen nem lehet, ha egyszer az alkotmányos képviselet azokat az intézkedéseket repudiálta?

Hát, t. képviselőház, ez nem a magyar politikának az a legszebb tradicziója, a mely az 1867 : XII. törvényczikk megkötésében érvényesült, ez nem Deák Ferencz konczepcziója, mert a meg nem egyezés esetében a mi mentsvárunk, a mi menedékünk, a mi biztosítékunk saját szabadságunknak érvényesítése, nem más szabadságának elnyomása. *(Élénk tetszés, helyeslés és taps balfelől.)* Ez adna erőt a kormánynak, ha ilyen esetekben el volna tökélve Magyarország gazdasági önállósága érvényesítésére, és ha arra az előkészületeket megtette volna, a mire nézve már három évvel ezelőtt tettem itt indítványt, a mely indítványomat először azzal utasították el, hogy a t. urak a kormánypadokon nem is képzelik, mi legyen az tulajdonképen, a mit előkészíteni kell, s mikor azután az az eset előállott, azzal védekeznek, hogy nincsen előkészítve semmi, s rögtönösen nem lehet áttérni az önállóságra. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Ez adna erőt nekünk, nem az osztrák népeknek a megfenyegetése a 14. §-szal; ettől ők meg nem ijednek, mert az nekik alkotmányos jogaikat igenis érinti, de ezen érintés által ott a veszedelmes ellenzéki ellemeknek is csak táplálékot, csak támaszt adnak, gazdasági érdekeiket azonban nem érinti, mert annak nyugodt birtokában hagyja Ausztriát, hogy Magyarországgal mindörökké egy vámterületet képezzen, hogy Magyarország piaczát örökkön-örökké birja. Ez tehát, hogy úgy mondjam, olyan szinházi kolofoniumvillám, a melytől ők meg nem ijednek. A mi igazán imponáló erővel birna a Lajthán túl, az az a tudat lett volna, hogy itt van egy kormány, van egy párt és egy többség, a melynek nem

Digitized by Google

holt betű az 1867 : XII. törvényczikknek az a része, a mely a nemzeti önállóságnak a garancziáit tartalmazza magában, hanem a mely a becsületes, méltányos, igazságos kiegyezésre való őszinte kisérletet akarja, — a melyet én is meg akarok tenni és fentartani, mindaddig, míg lehet, — de ha nem sikerül: hát akkor a törvénynek valódi tartalmára és az országnak szabadságára törekszik. *(Élénk helyesles és éljenzés balfelől.)*

De, t. ház, hogy az utolsó időben feltornyosult szimptómák között a legsúlyosabbakhoz térjek, és ezeket látom: *(Halljuk! Halljuk!)*

A tisztelt túloldal gyéren fellépett szónokainak és magának a kormánynak első állításai szerint arról az eshetőségről, ha tehát csakugyan nem sikerülne a kiegyezés — még pedig azért nem sikerülne, mert a Lajthán túl a parlamentnek rendes menete ismét megszakadt, — nem ildomos beszélni. Kérem szépen, ha ildomos volt a két kormánynak megállapodni, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* ha ildomos volt a világnak kihirdetni, hogy megállapodtunk és készen állunk, hát akkor ennek a megállapodásnak a tartalmát megmondani — szerintem — sokkal ildomosabb lett volna, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mint ilyen homályos és mindenféleképen magyarázható fenyegetéssel élni. De hát a tisztelt urak is érezték annak az állapotnak tarthatlanságát; érezték, hogy erről az eventualitásról, a melynek bekövetkezését én se óhajtom, a melynek valószinűségétől ha távozunk, őszintén örülni fogok, de a melylyel mégis még mindig számolnunk kell, lehetetlenség nem beszélni és beszéltek. Nem beszélt, nem nyilatkozott a kormány maga, de beszéltek a túloldal közjogászai közül egynéhányan és különösen kifejtette Pulszky Ágost t. képviselőtársam, *(Derültség a szélső baloldalon. Egy hang balfelől: A jövő minisztere!)* hogy mit értenek tehát a túloldalon az 1898 : I. törvényczikk alapján teendő önálló intézkedés alatt? *(Halljuk! Halljuk!)*

Ezeknek a fejtegetéseknek és az őket kisérő politikai motivumoknak sokaságából egy tétel domborodik ki, nem is szólva arról, hogy tehát ez az úgynevezett önálló intézkedés az osztrák kormánynak beleegyezésével történik. És hogy ez mennyire elfogadott tétel, bizonyítja az a sajátságos eset, hogy a lajthántúli közgazdasági bizottságnak egyik tagja megkérdezte Thun grófot, igaz-e az, hogy ő beleegyezett abba, hogy Magyarország ekkép vagy ekkép önállóan intézkedjék. *(Derültség balfelől.)* Hát erről inkább nem is szólva, mert ez inkább a szomorú helyzetnek egyes komikus mozzanatai közé tartozik, érdemileg az domborodott ki Pulszky Ágost képviselő úr fejtegetéseiből, hogy az az önálló intézkedés olyan fog lenni, hogy Magyarország és Ausztria azután is, ezen önálló intézkedés után is és ennek értelmében kifelé egy vámpolitikai egységet fognak képezni.

T. ház! Én pedig állítom — és nem ma először állítom és nem én egyedül állítom, de a törvény állítja és a törvényből nem egyedül én olvasom ezt ki, a mire rámutatni bátor leszek — hogy abban a pillanatban, melyben a 1867 : XII. törvényczikk által részletesen leírt módon vámszövetséget kötni egyáltalán nem lehet,; midőn tehát az 1867 : XII. törvényczikknek keretein belül vámszövetséget kötni egyáltalában nem lehet, abban a pillanatban oly intézkedés, a melynek folytán Magyarország és Ausztria mégis kifelé egy vámpolitikai egységet képeznének, az 1867 : XII. törvényczikknek kettészakítása. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* és ennek a háznak asztala alá dobása. *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés balfelől.)* Azzal, hogy valaha egy viszonylatot nem nevezünk vámszövetségnek, hanem más valaminek, azzal az nem szűnik meg vámszövetség lenni. Ez a szó, hogy vámszövetség, jelent valamit, ennek van tartalma, és hogyha erre a tartalomra azután mint valami rá nem illő ruhát, vagy köpenyeget, ráakasztunk egy más nevet, azért azt a törvényt mégis átléptük, azért a vámszövetség a törvény ellenére még is be van csempészve. Hogyan legyen két önálló, akár politikai, akár gazdasági egyéniségből, akár kifelé, akár befelé egy, a nélkül, hogy erre nézve kölcsönös kötelező megállapodás ne legyen? *(Helyeslés balfelől.)* Hiszen akkor önálló, egyoldalú intézkedéssel házasodni is lehetne. *(Élénk helyeslés és tetszés a baloldalon.)*

A tervbe vett berendezés szerint Magyarország és Ausztria közt vámsorompó nem volna, *(Halljuk! Halljuk!)* még pedig, minthogy ez a berendezés nem ideiglenes, hanem állandó természetű lenne, valami megegyezés folytán. Tehát közbeeső vámsorompó köztük nem volna, kifelé pedig egy vámpolitikai egységet képeznének, tehát csak együttesen járhatnának el, és mindez valami megállapodás alapján lenne. Kérdem, mi hiányzik itt a vámszövetség jellegéhez? *(Helyeslés balfelől.)*

De mondám, t. képviselőház, hogy ez nem az én filozófiám, nem az én törvénymagyarázatom kizárólag. Tudom — mert hiszen az 1896 : I. törvényczikk megalkotása alkalmából megbeszéltük ezt a dolgot pártkülönbség nélkül, — hogy ez a túloldal mindazon tagjainak felfogása, a kik Deák Ferencz hagyományait a leghívebben és legilletékesebben képviselik. De erre sem szükséges hivatkoznom. Ez ennek a háznak és a törvényhozás összes faktorainak jogerőre emelkedett közjogi felfogása. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Mikor az 1898 : I. törvényczikket megalkot-

Digitized by Google

tuk és mikor ez a párt annak megalkotásához hozzájárult, akkor természetszerűleg és kötelességszerűleg arra iparkodott, hogy a tett intézkedések közjogi jelentőségét tisztázza, mert látván, hogy a körülmények nem olyanok, a melyek között a gazdasági különválást tényleg keresztül lehet vinni, a gazdasági státusquót valahogyan olyan módon kellett fentartani, a mely az 1867 : XII. törvényczikk intézkedésein csorbát nem ejt. És akkor kifejtettük azt, — erről a helyről kifejtettem én, majd rekapitulálta Horánszky Nándor t. barátom — hogy annak az intézkedésnek, a mely az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ának alapján történik, lehet minden egyébnek lenni, csak vámszövetségnek nem. Én kifejtettem azt, — itt van a beszédem — hogy a vámszövetségi viszonynak egyik karakterisztikuma az, hogy a két gazdasági egyéniség egygyé olvad és kifelé csak mint egy egység szerepel és hogy akkor, a mikor vámszövetségi viszony nincsen, akkor megszüntünk,— így mondám szóról-szóra — *(olvassa)*: »vámpolitikai egységet képezni idegen államokkal szemben. Ha idegen államokkal szemben vámpolitikai kérdések felmerülnek, esetről-esetre elrendelheti az országgyűlés, hogy azokat az osztrák kormánynyal és egyéb illetékes faktorokkal egyértelműleg akarja megoldani, de abban az állapotban, a melyet a jelenlegi törvényjavaslat (az 1898 : I. törvényczikk) fentart, erre nézve nemcsak semmi kényszer nem foglaltatik, hanem újabb törvényhozási intézkedés nélkül ilyen együttes eljárás vámpolitikai kérdésekben idegen államokkal szemben nem is képzelhető, közjogilag nincs is megengedve«.

Ez volt egyik sarkalatos tétel. Ennek a tételnek kifejezése után — még pedig nem rögtön, hanem érett megfontolás és ha jól tudom, előzetes tanácskozások után is — a miniszterelnök úr ebben a házban kijelentette, hogy ő az én közjogi fejtegetéseimhez mindenben hozzájárúl. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Tehát hozzájárúlt és magáévá tette azon tételt, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a alapján tett önálló intézkedés esetében ki van zárva az, hogy kifelé vámpolitikai egységet képezzen ez a két állam. Később azután a miniszterelnök úr beszédében előforduló egy homályos passzus felett némi vita keletkezett. Mi azt a homályos passzust úgy interpretáltuk, hogy az a mi fölfogásunkkal kongruens és Horánszky Nándor t. barátom a vita végén megmondotta: hiszen ez a mi szavazatunk feltétele, tehát ha ebben tévedünk, fel fogunk világosíttatni. Nem világosíttattunk fel. Jól van kérem; de az a passzus, a melynek — hogy úgy mondjam — felderítését kivántuk s a melyet így indirekt felderítettünk, nem volt az, a mely azt tartalmazta, hogy az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a alapján történt intézkedés vámpolitikai egységet kifelé nem állapíthat meg. Ez a tétel tehát, melyhez még a kétségnek pillanatnyi árnyéka sem férkőzött soha, a mely egy másik tételt érintett. Ez az egész ház közös meggyőződése volt, mert ezt nyilvánította hivatalosan ez a párt, ehhez hozzájárúlt hivatalosan annak a pártnak *(a jobboldalra mutat)* vezére, — a kormányelnök, — nem hiszem, hogy a t. függetlenségi párt ennél alább adta volna. De a kormányelnök ilyenkor, törvényalkotáskor, mikor ilyen nyilatkozatokat tesz, egyszersmind a koronának nevében is nyilatkozik és ezen nyilatkozatok kiséretében, a melyek a törvény szövegével egyenlő erejűekké váltak, ment át a törvényjavaslat a főrendiházhoz és fogadtatott el a főrendiháztól. Ez tehát a nem egészen szabatos törvényszövegnek a törvény megalkotásakor történt hiteles törvénymagyarázata a törvényalkotás összes faktorai között. *(Élénk helyeslés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát nem az én véleményem fentartásáról van szó, hanem az egész törvényhozásnak hivatalosan, törvénymagyarázólag kifejezett közjogi meggyőződésének, az 1867 : XII. törvényczikk valódi értelmének fentartásáról. És mikor Pulszky Ágost képviselőtársam ezzel szemben azt a tant fejtegette, hogy önálló intézkedés alapján is egységesek leszünk kifelé, akkor felállt Horánszky Nándor és azt mondotta: legyünk tisztában a kormánynyal, állja-e még a kormány azokat a közjogi tételeket, a melyekre nézve akkor megállapodott, állja-e még azokat, melyekhez ünnepélyesen hozzájárúlt? És a miniszterelnök úr erre mélységesen hallgatott, pedig saját pártjának egy tekintélyes tagja részéről olyan tétel állíttatott fel, melyet a közvélemény a kormánynyal egyetértőleg kimondottnak kell, hogy vegyen; és mikor ilyen körülmények közt ilyen tétel állíttatik fel, mely a törvénynyel, mely a kormány egy nyilatkozatával, a törvényhozás összes faktorainak törvénymagyarázatilag kifejezett meggyőződésével ellentétben van, akkor a t. kormányelnökre nézve — és ebben őt talán nem feszélyezi sem a Reichsrathra, sem az osztrák miniszteriumra való tekintet — Pulszky Ágost t. képviselő úrral szemben talán nem volt illdomossági akadály, mely gátolta volna, hogy azt a felfogást magától visszautasítsa és állja meg helyét azoknak a meggyőződéseknek és közjogi tételeknek az alapján, melyekre nézve közöttünk a múlt év végén lefolyt eseményekben valóságos pactum conventum jött létre. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A kormánynak és a miniszterelnöknek az országgal szemben mindenkor kötelessége a törvények sértetlenségét, közjogunk sértetlenségét megőrizni. De ebben az esetben velünk szemben is van egy le nem rázható erkölcsi kötelessége.

Digitized by Google

(Halljuk! Halljuk!) Ha a miniszterelnök úr a mi közjogi felfogásunkkal, ha azzal az interpretáczióval, a melylyel mi hajlandók voltunk az 1898 : I. törvényczikkben megtestesült javaslatot megszavazni, nem értett egyet, akkor neki kötelessége lett volna azt mondani: szavazatotok félreértésen alapúl, én veletek nem értek egyet. *(Egy hang a szélsőbalon: Ha volna benne loyalitás!)* De nemcsak ezt nem tette, hanem egyenesen kijelentette, hogy hozzájárúl, pedig tudta, hogy szavazatunk ahhoz van kötve. *(Mozgás balfelől.)* Ez nem oly egyszerű politikai nyilatkozat, a melytől később meg lehessen ugrani szépen, kényelmesen; mert ha nem is a szerződés formáiban, de a jóhiszemű eljárásnak minden törvénye szerint ez két — különben egymással szemben álló — pártnak egy bizonyos meggyőződésben való találkozása, mely a körülmények folytán szerződésszerű megállapodásnak a jellegével bir. És ha most azt tapasztaljuk, hogy vagy már akkor volt titkos utógondolata, mikor szavazatainkat a javaslatnak megnyerte, vagy, hogy az enyhébb esetet vegyem, oly feltűletességgel és könnyelműséggel folyt az egész eljárás, hogy akkor jól még meg sem gondolták mit tesznek és mihez adják beleegyezésüket, és hogy alig néhány hónappal később azoktól az ünnepélyes nyilatkozatoktól, ünnepélyes biztosítékoktól el fognak ugrani: akkor ne csodálkozzanak azon, ha nemcsak semmi bizalommal az ily kormány nem találkozik az ellenzék részéről, de ne csodálkozzanak, ha az ellenzék részéről az eljárás során élesebb és szokatlanabb fegyverekkel is találkoznak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, t. ház, a dolog nem ott áll meg, hogy nekünk jogunk van a miniszterelnök úrtól számon kérni azon igéretszámba menő nyilatkozatokat, a melyekkel akkor a mi szavazatainkat megnyerte; nem ott áll meg a dolog, hogy ahhoz nekünk jogunk van. Nekünk ennél kötelességünk is van az ország irányában, kötelezettségünk is van közjogunknak sértetlen fentartása iránt! *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés balfelől.)* Mi belementünk az 1898 : I. törvényczikknek megalkotásába, belementünk bona fide, elfogadtuk azt az ország előtt, jótálltunk az országnak, hogy abban közjogi sérelem nem foglaltatik: ebből reánk nézve azon erkölcsi kötelesség háramlik, hogy tehát tegyünk meg minden megengedhetőt arra, hogy abból a velünk közösen alkotott törvényből közjogunkra a félreértésnek árnyéka se hárúljon, hogy azon lépés, melyet megtenni segítettünk, a melynek megtételéhez legjobb erőnkkel hozzájárúltunk, az országra nézve következményeiben végzetessé, Deák Ferencz hagyatékának megcsonkítására vezető lépéssé ne váljék. *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés balfelől.)*

És, t. ház, a miniszterelnök úr azokkal a vitákkal szemben, a melyek egy idő óta folynak, azokkal a nehézségekkel szemben, a melyekkel a napirendnek megállapítása és a különben 24 óra alatt elintéztetni szokott indemnitás megszavazása találkozik, pozitúrába helyezkedik, mint az ország érdekeinek, az ország jogainak, *(Derültség balfelől.)* a parlamentárizmusnak megvédője és kimondja, hogy a mit mi teszünk, az az obstrukczió! *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Én megmondom egész nyiltan, hogy micsoda. Én azt, a mi mostan történik az ellenzék részéről, nem tartom obstrukcziónak. Nekem nem is az a szándékom, hogy ennek ez a jellege legyen. De azt igenis akarom, hogy olyan könnyen és gyorsan a kormány azoknak az eszközöknek a birtokába ne jusson, a melyekkel azután korlátlan ura lesz a helyzetnek négy hónapig. *(Mozgás jobbfelől.)* A miniszter úr igen könnyen segíthet ezen a bajon. *(Egy hang a szélső baloldalon: Mondjon le.)* Nem, hanem tárja fel az ország előtt kiegyezési politikáját, oszlassa el az aggodalmakat, hogy esetleg az ország közjogának súlyos megsértése elő ne álljon.

De mikor itt az ország nem tudja, hogy hova akarják vinni a quóta-ügyben, csak a Lajthán túlról hall követelő hangokat, és azokkal szemben itten tapasztal hallgatást, sőt hivogatást; mikor a miniszterelnök úr a minap azt mondta, hogy a quóta fölemelésének jogosultságát tagadni nem lehet; mikor a ház nem tudja, hogy hányadán áll azoknak a benyújtott javaslatoknak intézkedéseivel, nem tudja: mi az, a mihez azok közül a kormány ragaszkodik, mi az, a mit feladni hajlandó; szóval mikor a sötétbe akarják vinni, mikor gyanús hangokat hall arra nézve, hogy az önálló intézkedésnek szükségessége esetén nem fognak-e olyan dolgok történni, a melyekben közjogunknak durva sérelme s a múlt év végén vállalt kötelezettségeknek époly durva megsértése foglaltatik; és mikor mindezekkel a kételyekkel és veszélyekkel szemben a miniszterelnök úr csak annyit mond, hogy ő felelősségének érzetében semmi ugratásnak fel nem ül, hanem akkor fog szólni, a mikor neki tetszik és ezen a vékony alapon aztán azt kivánja, hogy nemcsak megszavazzuk az indemnitást, de gyorsan szavazzuk meg, szavazzuk meg négy hónapra s így teljesen szabad kezet adjunk neki akkor, midőn homályban van minden: nos, hát akkor én kötelességemnek tartom legalább oda működni, hogy mielőtt a mi fegyverzetünknek bármely részét kezünkből kiadjuk, fejlődjék ki a szituáczió, lássuk mi lesz az a lassan fejlődő tényekben, a mit a miniszterelnök úr nekünk öt percz alatt megmagyarázhatna s várjuk a következő hetektől a helyzet tisztulását,

Digitized by Google

mert — ismétlem — az országnak tisztán és világosan kell látni, a parlamentnek tisztán és világosan kell látni, mert a bizalom abban nyilvánúl azután, hogy helyesli-e vagy nem azt az irányt, a melybe a kormány beviszi, de abban nem áll a parlamenti bizalom, hanem csak a parlament szerepéről való lemondás, hogy a parlament ne tudja hová vezetik, és vaktában hagyja magát hurczoltatni, különösen akkor, mikor a Lajthántúli miniszterek vannak az ő parlamentjükkel szemben olyan tisztelettel az ottani közvéleményre annyi tekintettel, hogy irányzatukról őket felvilágosítják.

T. ház! A helyzet követelményei szerint, az ország azon jogának megóvására, hogy saját helyzetét és az irányzatokat, a melyekbe beviszik, tisztán lássa; közjogunk veszélyeinek elhárítása szempontjából; annak a jognak nevében, a melyet a miniszterelnöknek a múlt év végén tett nyilatkozatai nekünk adnak; annak a kötelességnek a nevében, a melyet az 1898: I. törvényczikk létrejöttének támogatása reánk hárít, az indemnitási javaslat tárgyalásának megkezdéséhez hozzá nem járulhatok. *(Hosszantartó, zajos éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon. Zajos felkiáltások balfelől: Öt perczt! Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom.

Perczel Béni jegyző: Lukács László pénzügyminiszter! *(Halljuk! Haljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: T. ház! Ma, midőn arról van szó, hogy mi legyen a képviselőháznak a munkarendje, megvallom, nem vagyok azon szerencsés helyzetben, hogy ehhez a kérdéshez egy szépen kidolgozott, elkészített beszéddel szólhassak hozzá, mint a hogy az előttem szólott két t. képviselő úr tette, és épen azért kétségtelenül nagyon hézagos lesz az előadásom az előbbi fényes beszéd után. És ha mégis felszólalok, nem kivánok reflektálni bővebben az előadottakra, mert hiszen, azt hiszem, hogy vagy az indemnity tárgyalása folyamán, vagy akkor, a midőn a kiegyezési javaslatok tényleg előkerülnek, lesz alkalmam a kérdés meritumával bővebben foglalkozni. Ha most mégis szót kértem, azt méltóztassék a t. képviselőháznak egyszerűen annak tulajdonítani, hogy gróf Apponyi Albert igen tisztelt képviselő úr beszédében egy pár passzussal találkoztam, a melyekre kötelességemnek tartom azonnal megtenni észrevételemet. *(Halljuk! Halljuk!)*

A mi azt a kifogást illeti, hogy hiszen az indemnity csak szükséges rossz, a melylyel minél ritkábban kell élni, a melyet csak valódi szükség esetén kell alkalmazni, ez idő szerint pedig nem forog fenn ez a szükség, hát én sajnálom, de nem érthetek együtt az igen tisztelt képviselő úrral; mert neki is igen jól méltóztatik tudni, hogy a kormánynak programmja szerint tárgyalni kell, vagy kellene mielőbb a kiegyezési javaslatokat, mert ezek között vannak olyanok, a melyeknek terminusra kell létrejönniök, és miután ezek a törvényjavaslatok nagyszámúak és nagyterjedelműek, semmi körülmények közt nincsen kilátás arra, hogy a rendelkezésünkre álló rövid idő alatt a költségvetés is letárgyalható legyen és igy önként előáll az indemnity megalkotásának szüksége. Igaz, hogy a t. képviselő úr azzal vigasztal bennünket, hogy hiszen le lehet tárgyalni a kölségvetésnek egy jó nagyrészét. Csakhogy, t. képviselőház, ez nekünk egyáltalában nem elégséges, mert ezzel az ország és az államháztartás ügyeinek rendes kezelése és vezetése biztosítva nincsen, a miért a t. ellenzék ugyan nem felelős, de a kormányt mindenesetre terheli a felelősség. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A t. képviselő úr másodszor kifogást tesz az ellen, hogy az indemnityt tárgyaljuk azon szempontból, mert nem tartja helyesnek, hogy ilyen kényes és nehéz helyzetben, mint a minőben ez idő szerint vagyunk, a kormány a bizalmi kérdést és annak tárgyalását forszirozza. Hát, t. képviselőház, ennek igen egyszerű az orvossága, ne méltóztassék az indemnityt bizalmi kérdésnek tekinteni, *(Derültség és mozgás balfelől.)* méltóztassék azt olyannak tekinteni, mint a milyennek természete szerint tekinteni kell és a milyennek tekintik mindenütt. Méltóztassék a bizalmi kérdést ott felvetni, a hol az természetszerűleg felvethető.

Polónyi Géza: Hol?

Lukács László pénzügyminiszter: Az appropriácziónál és minden más kérdésnél. De ott, a hol az államháztartás rendes vezetésének kérdéséről van szó, a melyre minden kormánynak a világon, bármelyik üljön is ezen a helyen, okvetlenül szüksége van, ott nem a kormánynak, hanem az országnak kell a költségvetést megszavazni, *(Helyeslés jobbfelől.)* és ennélfogva ez a bizalmi kérdés jellegével nem bir. *(Helyeslés jobbfelől. Egy hang balfelől: Sokszor csalódtunk már! Halljuk! Halljuk!)*

De ezek csak alárendelt formai okok a t. képviselő úrnál; sokkal fontosabbak azok, a melyeket beszédének további részében hozott elő, a melyben ő velünk szemben még ahhoz sem kíván hozzájárulni, hogy az indemnity napirendre tüzessék.

Első kifogása és indoka a t. képviselő úrnak az, hogy a quóta kérdését sűrű köd és homály borítja, és — a mint méltóztatott mondani — nagyon sajátságos, hogy valahányszor egy pár világosság, sugár esik e kérdésre, ez

Digitized by Google

mind jobban és jobban elhomályosítja a ködöt és sűrűséget és még sötétebbé teszi a kérdést.

Lehet, t. ház, hogy ez így van, de ennek a természetes oka az, hogy bármilyen éles fénysugár essék valamely pontra, a hol semmi sincsen, oda az a sugár nem fog varázsolni semmit és ott nem fognak felfedezni semmit. *(Élénk derültség a jobboldalon.)*

Ezzel szemben t. képviselő urak azt méltóztatnak mondani, hogy a miniszterelnök és egyáltalában a kormány folytonosan tagadó álláspontot foglaltak el a quóta-kérdésben; tagadták azt, hogy valamely megállapodás létezik a quótára nézve a két kormány közt, ámde a Lajthán túlról jönnek a nyilatkozatok, a melyek ellentétben állanak a magyar kormány nyilatkozatával. *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* Hát t. képviselőtársam, mindenesetre épen erről akarok beszélni, mert hiszen ez a fő théma, a melylyel foglalkozni kívánok, mert szükséges, hogy megvizsgáljuk, hogy vajjon azok a nyilatkozatok, a melyekre a t. képviselő úr hivatkozik, ellentétben vannak-e azzal, a mi ez oldalról mondatott és mondatik ez idő szerint is.

Először is hivatkozik a t. képviselő úr az osztrák kormány egy törvényjavaslatának indokolására, a mely törvényjavaslat már májusban terjesztetett be. Talán a t. képviselő urak annak indokolását nem olvasták, vagy ha olvasták, figyelmüket nem keltette fel, és csak most a legutóbbi időben fedezték fel, hogy abban egy nagyfontosságú nyilatkozat van; az tudniillik, hogy az asztriai kormány a quóta emelésére törekszik. *(Egy hang balfelől: Feltételül tekinti!)* De mi van ebben a nyilatkozatban t. képviselő úr? Azt méltóztatik mondani, hogy ebben az indokolásban az foglaltatik, hogy a kiegyezésnek nélkülözhetetlen feltétele a quóta-emelés. Ezeket a szavakat méltóztatott használni. Bocsánatot kérek, nagyon sajnálom, hogy nincs nálam az osztrák törvényjavaslat indokolása, de én emlékszem, abban a következő van előadva. Elő van adva, hogy behozatik az átutalási eljárás a fogyasztási adókra nézve, — mert hiszen ezen törvényjavaslat indokolásáról van szó. Konstatálja a kormány, hogy ez az átutalási rendszer egy igazságos eszmének képezi a folyományát, annak az eszmének, hogy ott fizettessék az állam pénztárába a fogyasztási adó, a hol az illető czikk fogyasztatik és mintegy, hogy megnyugtassa saját törvényhozásának tagjait, azt mondja, hogy ezen különben igazságos intézkedés nem jelent valamelyes áldozatot Ausztria részéről Magyarországgal szemben, — feltéve, hogy a quótában a megfelelő ellenszolgáltatást Ausztria megkapja. *(Egy hang balfelől: Feltéve!)*

Polónyi Géza: No hát?! *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Hiszen ez az! Erről van szó! Halljuk! Halljuk! a jobboldalról.)*

Lukács László pénzügyminiszter: Bocsánatot kérek, ha a képviselő urak nyelvmagyarázata szerint az, hogy valaki valamit föltevés gyanánt mond, egyértelmű azzal, hogy azt nélkülözhetetlen feltétel gyanánt mondja: akkor azt hiszem, ehhez erős fantázia kell.

Visontai Soma: De van még egy más passzus is abban az indokolásban!

Polónyi Géza: Nem így van az indokolásban!

Lukács László pénzügyminiszter: De így van! Méltóztassék kikeresni s én kész vagyok azt itt felolvasni.

A másik tanu, a kire a t. képviselő úr hivatkozik, a jelenlegi osztrák pénzügyminiszter, dr. Kaizl; de ha nem csalódom, szintén nem méltóztatott felolvasni azt, a mit mondott.

Polónyi Géza: Felolvastam!

Lukács László pénzügyminiszter: Nem voltam szerencsés akkor az ülésben lehetni, hanem magam fel fogom olvasni szavait eredetiben. Azt mondja:

»Es kann zu Provisorial-Bestimmungen bei uns und zu dem ungarischen G. A. I: 1898, wegen dessen die Regierung gezwungen war, die Vorlagen einzubringen, ohne dass wenigstens eine Vorvereinbarung über die Quote vorhanden war.«

Hát, hogy ebből a nyilatkozatból miként méltóztatnak kiolvasni azt, hogy a két kormány között valamely kötelező megállapodás volt, azt igazán nem tudom megérteni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azután hivatkozik a t. képviselő úr a volt osztrák pénzügyminiszterre, Bilinskyre, a ki kétségkivül úgy nyilatkozott, hogy létezett a junktim a kiegyezési javaslatok és a quótakérdésben, a mit mi soha sem tagadtunk, bevallottuk, hogy az osztrákok a junktimhoz ragaszkodnak, hozzátevén azt, hogy sem módunk, sem jogunk nem volt az osztrákokat attól eltéríteni, hogy ők ne egy komplekszusnak tekintsék ezeket a dolgokat, a melyek a mi felfogásunk szerint természetöknél fogva nem tartoznak együvé. De nem volt módunk ezt megakadályozni, kénytelenek voltunk abba belenyugodni, hogy az osztrákok ezt így fogják fel. *(Nyugtalanság balfelől. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)*

Erre nézve Bilinsky a következőket mondja: Azt mondja, hogy jó az ő felfogása szerint a kiegyezés nem csak Magyarországra, hanem Ausztriára nézve is, nem jó ugyan quóta nélkül, de a quótával együtt jó! »Im Zusammenhange hiemit sei das sogenannte Junktim entstanden und festgehalten worden.« Azután azt mondja: »Das formelle Junktim scheine nun allerdings

Digitized by Google

nicht mehr zu bestehen, da die Vorlagen ohne eine Vorlage über die Quote, oder eine diesbezügliche Erklärung unterbreitet wurden.«

Hát, kérem, ebből a nyilatkozatból sem tűnik ki az, hogy a magyar kormány valamely kötelezettséget vállalt volna a quótára, de ha lett volna is junktimnak oly értelme, a minőt annak tulajdonítanak, a mint hogy nem volt, maga Bilinsky konstatálja, hogy annak ma már semmiféle értéke sincsen, mert nem létezik, egyáltalában megszünt létezni. De van egy későbbi nyilatkozata, a mely következőleg hangzik: »Dieser Gesetzartikel — tudniillik az 1898. évi I. törvényczikk — habe den Termin für die Einbringung der Ausgleichsvorlagen festgesetzt und bedeute somit eine Zerreissung des Junktim; er könne daher der Regierung keinen Vorwurf machen etc.« . . . »Es liege in der Hand des Hauses, das Junktim zu erreichen.«

Nos, kérem, ha valami kötelezettség létezik, erre nézve nem szükséges megmondani, hogy azt mikép lehet még csak ezután létrehozni; Bilinsky pedig itt egyenesen felhivja az osztrák parlamentet, hogy erősítse meg a kormányt, hogy jöhessen létre a junktim, a mely nem létezik. Hogy mindezek a nyilatkozatok mit bizonyítanak a junktim és illetőleg a kötelezettség létezése mellett, erre nagyon kiváncsi volnék, ha valaki ezt ki tudná mutatni.

Horánszky Nándor: Majd megpróbáljuk!

Lukács László pénzügyminiszter: Azt már említettem, t. képviselőház, hogy a junktimot az osztrák kormány felállította és rámutattam arra, hogy a junktim megszünt. És kik voltak azok, a kik ezért a kormányt megtámadták? Ha emlékezetem nem csal, épen a mérsékelt ellenzék tisztelt képviselői és zsurnalisztikája voltak azok, a kik a legerősebb szemrehányást tették a kormánynak azért, hogy miért ejtette el a junktimot, mert ez Magyarországra nézve valami nagy veszélyt rejt magában. *(Úgy van! jobbfelől.)*

Az ismeretes, t. képviselőház, és, azt hiszem, magam is nyilatkoztam e tárgyban, hogy az osztrák kormány a tárgyalások kezdetén mindig abból indult ki, hogy, miután a quótaarány Ausztriára nézve igazságtalannak tartatik, a quóta emeltessék fel. Erre a magyar kormány mindig azt az álláspontot foglalta el és ma is azt foglalja el, hogy a quótakérdést nem szabad összeköttetésbe hozni a kiegyezés többi kérdéseivel; a quóta emelendő vagy leszállítandó a szerint, a mint az ország teljesitési képessége emelkedett vagy csökkent, de azért, mert egyik vagy másik ágában a kiegyezés Magyarországnak előnyöket ad, ezt semmi körülmények között a quóta emelésének alapjául elfogadni nem lehet. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ez volt a kormány felfogása, ez ma is, és a mint méltóztatnak látni, az ellenkezőjének semmiféle bizonyitéka még eddig nem létezik. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)*

Barabás Béla: Hát akkor ne emeljék a quótát! *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Lukács László pénzügyminiszter: Hogy emelünk-e quótát, t. képviselő úr, vagy nem emelünk, az attól fog függni, hogy a többsége a törvényhozásnak *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)* úgy fogja-e találni, hogy az ország teljesítési képességének *(Mozgás és zaj a szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)* megfelel-e egy magasabb quóta, vagy nem; de mindenesetre a többség és nem a kisebbség fog e kérdésben dönteni. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások balfelől: Mikor?)* Akkor t. képviselő úr, mikor a quótabizottságok konstatálták, hogy meg nem egyeztek, s a mikor ennek következtében a kormányon lesz a sor erre nézve előterjesztést tenni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Azt méltóztatik továbbá mondani, t. képviselő úr, hogy azon módosítások, a melyek kilátásba vannak véve a beterjesztett törvényjavaslatokon, szintén zavarják a helyzetet és nem világos, hogy a kormány ezekkel szemben miféle álláspontot foglal el.

Hát az kétséget nem szenved, t. ház, hogy minden parlamentnek megvan a joga, az eléje terjesztett javaslatokon módosításokat eszközölni és bármennyire kivánatosnak tartjuk is, hogy azok a törvényjavaslatok, a melyek a kiegyezésre nézve beterjesztettek, Ausztriában ne módosíttassanak, azt a jogát az osztrák parlamentnek, hogy azokon módosításokat eszközöljön, elvitatni természetesen nem lehet, valamint nem lehet elvitatni a magyar parlament jogát sem, hogy a javaslatokon változtasson. Csakhogy ott, a hol két szerződő félről és bizonyos esetekben három szerződő félnek *(Mozgás a szélső baloldalon.)* hosszú vajúdások után létesített megállapodásáról van szó, ott mind a két törvényhozás nagyon meg fogja gondolni azokat a következményeket, a melyek ebből származhatnak, mert, ha az egyik törvényhozás elkezdi a módosításokat, ennek természetes következménye az, hogy a másik is fog módosítani; és hogy akkor, midőn annyira rá vagyunk utalva, hogy ez a bizonytalan helyzet megszünjék, hogy az ország közgazdasága ezen nyomasztó helyzetből meneküljön, hogy akkor kivánatosnak tartja-e egyik vagy másik parlament, hogy előlről kezdődjenek a tárgyalások és ujból évekig tartsanak, azt nem hiszem, *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Ellenmondások és zaj a bal- és szélső baloldalon.)* ezt az ország érdekében sem ez, sem a másik törvényhozás helyesnek nem fogja tartani.

Digitized by Google

Azt méltóztattak azonban mondani, hogy ismeretesek az osztrák kormánynak mindenféle módosítási szándékai. Hát előttem nem ismeretesek, t. ház, hanem ismeretes az, hogy az osztrák kormány nem egyszer, de többször kijelentette, hogy ő a magyar kormánynyal szemben obligót vállalt, hogy a törvényjavaslatok in merito változatlanúl fogadtassanak el, tehát nem a módosítási szándék, hanem épen az ellenkező szándék ismeretes és ki is van fejezve.

Thaly Kálmán: A Dipaulié is? *(Mozgás. Halljuk! Halljuk!)*

Lukács László pénzügyminiszter: Hogy, t. ház, az osztrák törvényhozás a javaslat oly részein, a melyek bennünket egyáltalában nem érintenek, nem érdekelnek, valamely változtatást ne tegyen, azt nagyon természetesen senki sem kívánhatja tőle, valamint az osztrák kormány sem fogja kívánni, hogy mi oly dolgokban, a melyek tisztán bennünket érdekelnek, egy vagy más módosítást a javaslatokon ne tegyünk; de a javaslatok azon részeinek módosítása, a melyek szerződésszerű jelleggel birnak és a melyek bennünket érintenek, vagy viszont, az nem kívánatos, mert, a mint említeni szerencsém volt, a kiegyezés praktikus keresztülvitelét teszi lehetetlenné az, ha elkezdjük a módosításokat és ujból évekig folynak a tárgyalások. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)*

Azonban azt méltóztattak konstatálni, hogy hiszen eltérés van a javaslatok között és ha nem csalódom, Horánszky Nándor t. képviselő úr fedezte fel ezt a dolgot és ennek következtében azt a konzequenciát vonja le belőle, hogy hiszen az 1898: I. törvényczikknek sem tettünk eleget, mert az megkívánta, hogy május elsejére egyöntetű javaslatok terjesztessenek elő. Én megvallom, igen kiváncsi volnék azokat a különbségeket ismerni, a melyeket a t. képviselő úr felfedezett a május elseje előtt beterjesztett törvényjavaslatok között.

Azonban a t. képviselő urak folytonosan támadnak bennünket, hogy nem tettük meg azokat az intézkedéseket, a melyek hatásos ellenszerül szolgálnának Ausztriával szemben és a melyek biztosítanák, hogy komolyan tárgyaltatik Ausztriában a kiegyezés, és létre is fog jönni; a mennyiben nem helyeztük kilátásba, hogy az alkudozások meghiúsulása esetén az önálló vámterület alapjára lépünk. Ez utóbbit ugyan nem fejezte így ki a t. képviselő úr, de minden alkalommal sejtetni engedte, hogy ezt a konzekvenciát kellett volna a kormánynak levonni.

Én azt hiszem, hogy elég világossággal és határozottsággal van ez kifejezve az 1898. évi I. törvényczikkben, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ott meg van mondva az, a mit egyáltalában megmondani lehet e kérdésre nézve. Azt nem állítom, sőt ha valaki állítja, vitatom, mint hogyha az foglaltatnék abban a törvényben, hogy a mennyiben 1898. év végéig nem jön létre a kiegyezés bármi oknál fogva, nekünk azonnal az önálló vámterület alapjára kell lépnünk, ez nincsen benn a törvényben és nem is volt kontemplálva, de nem is lehetett. *(Zaj. Ellenmondások balfelől.)* Sok mindenféle gyengeséget lehet feltételezni a kormányról, de azt a naivitást, hogy magát egy kelepczében megfogatni engedje, talán még sem méltóztatik róla elhinni? *(Zaj. Elnök csenget.)* Már pedig az semmi egyéb nem volna, és az ellenzéknek a kezébe játszotta volna a helyzet kulcsát. Semmisem lett volna könnyebb, mint meghiúsítani valami szelíd obstrukczióval azt, hogy 1898. év végéig a javaslatok letárgyaltassanak és belőle azt a törvényszerű konzequenciát levonni, hogy ime most már köteles a kormány az önálló vámterületet létrehozni.

Thaly Kálmán: Az nem volna valami nagy szerencsétlenség!

Lukács László pénzügyminiszter: Az 1898: I. törvényczikkben igenis a javaslatok beterjesztésére volt egy törvényes terminus fölvéve.

Hentaller Lajos: Betartották?

Lukács László pénzügyminiszter: Hogyne — nagyon is betartottuk. Május elseje volt a terminus és mi április 20- vagy 22-én terjesztettük be a javaslatot. Nem is látszott szükségesnek e tekintetben tovább menni, mert nem lehetett feltételezni józanúl azt, hogy két állam, a melyeknek nagy többsége ismeri, hogy mennyire egymásra vannak gazdaságilag utalva, a melyeknek nagy többsége kivánja is ezen szövetség fentartását, mindenféle mellékes okok és körülmények által oda engedjék magukat sodortatni, hogy a mindenki által óhajtott czél csakugyan el ne éressék.

A t. képviselő úr kijelentette, hogy ő is fenn akarja tartani Ausztriával a közösséget. Ha ez így van, akkor teljesen egyetértünk, mert mi is fenn akarjuk tartani, — természetesen nem minden áron, a mint Molnár János t. képviselő úr méltóztatott mondani, — hanem csak úgy és azon feltevésben, hogy egy mind a két félre nézve méltányos és igazságos kiegyezést lehet létrehozni. De, t. ház, ha ez így van, ha t. képviselő urak ezt csakugyan komolyan óhajtják, a minek ellenkezőjét nincsen semmi okom feltételezni, akkor kérem ne méltóztassék a japáni szerződés megkötése miatt lehetetlenné tenni, hogy jussunk abba a stádiumba, hogy egyszer ezekkel a törvényjavaslatokkal foglalkozzunk. Ajánlom, méltóztassék a napirendet elfogadni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Digitized by Google

Rakovszky István jegyző: Mócsy Antal! *(Felkiáltások a szélsőbalon: Holnapra!)*

Mócsy Antal: T. képviselőház! A t. pénzügyminiszter úrnak beszéde végén pártom elnökének beszédére tett megjegyzése késztet a felszólalásra. Ugyanis hangsúlyozta a t. pénzügyminiszter úr azt, hogy a néppárt a kiegyezést minden áron kivánja, ellenben a t. szabadelvű párt csak az ország érdekeinek megóvása mellett. Nincs itt pártom elnöke, hogy szavainak félremagyarázása czímén szólhatna. Kötelességemnek tartom ennélfogva felszólalni, hogy e tekintetben az ország egy pillanatig se lehessen kétségben a néppárt álláspontját illetőleg. Bátorkodom arra figyelmeztetni, hogy Molnár János t. képviselőtársam, — még a szavakra is emlékszem, — azt mondotta: igazságos, méltányos és törvényes alapon kivánja mindenáron a kiegyezést megkötni. Megengedem, hogy az a kifejezés »mindenáron« elmaradhatott volna, de az előzmények után, ha épen ez a száján ki is szaladt, ez nem hiba, mert igenis a t. szabadelvű párt is azon az álláspónton van, hogy a kiegyezést igazságos, méltányos alapon kell megkötni. Abból, t. képviselőház, a néppárt és különösen csekélységem, sohasem csináltunk titkot, hogy igenis a 67-es alapnak őszinte hívei lévén, mi a monarchia két állama között a vám- és kereskedelmi szövetségnek barátai vagyunk, de nem mindenáron, hanem azt, — a mint Molnár János t. képviselőtársam mondotta, — törvényes alapon, az igazság és méltányosság alapján megkötni. Ilyen alapon a vám- és kereskedelmi szövetség megkötése a t. szabadelvű párt szerint is, meg az osztrák kormány nyilatkozatai szerint is, a monarchia mindkét államának jól felfogott gazdasági érdekében is szükséges és a méltányosság alapján természetesen lehetséges is. Nem akarok arról hosszasabban beszélni, csak utalok arra, hogy a gazdasági tekinteteken kivül a monarchia két államának a vám- és kereskedelmi szövetség tekintetében való egysége, egyéb szempontokból is fölötte kivánatos. Kivánatos a monarchia nagyhatalmi állása, az uralkodóház érdekében és — meg vagyok arról győződve, hogy Magyarországnak és a magyar nemzetnek érdekében is ez szükséges. Sietek azonban kijelenteni, hogy mégis ez a kérdés tisztán és elsősorban, közgazdasági szempontból bírálandó el.

Én, midőn a t. pénzügyminiszter úr ezelőtt félórával felkelt, hogy gróf Apponyi Albert, t. képviselőtársam beszédére a kormány nevében nyilatkozatokat tegyen, abban a véleményben voltam, hogy e nyilatkozatok, az ezen igen-igen fontos kérdés körül uralkodó homályt némileg oszlatni és az ellenzéki, legalább a 67-es alapon álló ellenzéki pártoknak lehetségessé fogja tenni az ő felvilágosító beszéde azt, hogy legalább ezek járuljanak hozzá a kormánynak azon álláspontjához, hogy hagyjunk fel a napirendi vitával és legyünk a kormány iránt e tekintetben bizalommal addig is, mig a kiegyezés kérdésében az ezen oldalról követelt felvilágosító nyilatkozatokat a miniszterelnök úr megadni jónak látja, és menjünk egyéb tárgyak elintézésébe. Azonban, a mint kivehettem a pénzügyminiszter úr beszédéből, — mert hiszen minden kifejezését az ő gyenge hangja következtében vagy talán az én hibámból nem értettem, — azt vettem ki, az egész reám legalább azt a hatást gyakorolta, hogy a kérdés homályosságának eloszlatására abban egyáltalában semmisem foglaltatik. Ha már most veszem az ő beszédét, azokat a jeleket, azokat a szimptomákat, — nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, — melyeket magam is észleltem ezen kérdésnek homályossága körül s melyek eddig nem hozattak fel: akkor kell, hogy bennem az aggodalom ezen kérdés tekintetében fokozódjék és még inkább követeljem azt, hogy a miniszterelnök úr tegye meg a szükséges felvilágositó nyilatkozatokat. *(Helyeslés balfelől.)*

Ugyan is, méltóztatik a t. háznak arra visszaemlékezni, hogy a múlt hó elején a t. túloldalnak oszlopos tagjai e tekintetben milyen ellentétes nyilatkozatokat tettek. Mi jóakaratúlag, jóhiszeműleg kerestük azokban a megnyugtató világosságot, de minél inkább kerestük, annál kevésbbé találtuk fel. *(Derültség balfelől.)* Méltóztatnak visszaemlékezni arra is, hogy a t. miniszterelnök úr csak azzal igyekezett bennünket megnyugtatni, hogy Magyarország az önálló vámterület esetén tönkre fog menni. Ebben nem nyugodott meg akkor a szabadelvű pártnak egyik oszlopos tagja és sietett védelmére kelni a miniszterelnök úrnak és ezt az oldalt mintegy megvádolva, azt mondta: »hogy mire való ez a kérdezősködés, ez hypokritaság, hiszen mindenki tudja azt, hogy Bánffy mit akar«. Másnap a szabadelvű pártnak egy másik oszlopos tagja, a kire ma is többször történt hivatkozás, Pulszky Ágost t. képviselőtársam *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* úgy kelt a miniszterelnök úr védelmére, hogy azt mondta, legalább beszédének veleje az volt, hogy hiszen Bánffy miniszterelnök nem árúlhatja el az ő terveit, nem lenne államférfiú, ha engedné azt, hogy az ellenfél az ő kártyáiba bele nézhessen. De ez a felfogás nem akadályozta meg t. képviselőtársamat abban, hogy ugyanazon beszédében mindjárt, általános csodálkozásunkra, ki ne nyilatkoztassa azt, hogy mit mi nem tudhatunk meg, amit nekünk nem szabad elárúlnia a miniszterelnök úrnak, azt az egyezkedő másik fél kormánya tudja a legutolsó részletekig, mert Bánffy és Thun között minden eshetőségre nézve megegyezés jött létre. Hogy ez

Digitized by Google

csakugyan így van, arra nézve mindennap tapasztalataink vannak a Reichsrath tárgyalásaiban, a hol hol az egyik, hol a másik mostani vagy volt miniszter hangsúlyozza, hogy még a quóta felemelésére nézve is a két kormány közt megegyezés jött létre. Ezt a t. miniszterelnök úr és a mi kormányférfiaink tagadják, sőt az imént a t. pénzügyminiszter úr is kétségbe vonta. A t. miniszterelnök úr azt mondja, hogy ez a quótabizottság dolga. Egy dolog azonban bizonyos. Az, hogy vagy valót mondott a t. miniszterelnök úr, vagy nem, midőn a quóta felemelésére nézve kinyilatkoztatta, hogy nincsen megállapodás. Ha valót mondott, a túlsó egyezkedő felet félrevezette, nem akarok erősebb kifejezést használni; ha pedig nem mondott valót, akkor a t. képviselőházat iparkodik tévedésben tartani. *(Egy hang balfelől: Becsapni!)*

A quótáról lévén szó, bátorkodom egy jelenségre rámutatni, a mely alkalmas a mi aggodalmaink fokozására. Méltóztatnak tudni, hogy azelőtt a mi quóta-deputációnk álláspontja a quóta tekintetében mindig az volt, hogy Magyarország körülbelül azt fizeti, sőt valamivel többet, a mit az ő teljesítési képességéhez mérten fizetnie kell. És mi történt? Az, hogy nemrég 0·57 százalékkal belement a quóta emelésébe. Ha már most ezt a körülményt összevetjük azokkal, a miket korábban a t. miniszterelnök úrtól hallottunk, ma pedig a t. pénzügyminiszter úrtól, akkor alaposnak kell lenni annak, a mit ma gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam a tényekből levont, hogy a két állam között a mi quótánk felemelésére nézve bizonyos megállapodás történt. A quóta-bizottság ezen, egyelőre csekély mértékű quóta emelése ezen következtetés helyessége mellett bizonyít.

Azt emlegették előbb, hogy a t. miniszterelnök úr az osztrák kormányt becsapta. Én nem akartam ilyen erős kifejezéssel élni; de erről eszembe jut, hogy a dologban lehet valami, mert a t. kormánynak saját lapjai is ezt a véleményt iparkodnak elterjeszteni és ezzel az ellenzéket megnyugtatni.

Kubik Béla: Pénzért hazudnak!

Mócsy Antal: Az Országos Hirlap, a mely a szabadelvű pártnak egyik tekintélyes lapja és a melynek írói kétségkivül igen jól vannak tájékozva, . . .

Kubik Béla: Táplálva!

Mócsy Antal: . . . a kormány szándékai iránt, ha jól emlékszem, szeptember 20-iki számában egy vezérczikket hozott »Homály« czím alatt, melyben az ellenzéket megnyugtatni iparkodik, hogy a kiegyezési kérdésben való homály miatt ne nyugtalankodjék, hiszen vannak jelek, melyek már is világítanak ezen kérdésben; Bánffyt nem kell félteni, mert ő az osztrákokat furfangosan, ravasz módon becsapta. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Körülbelül ezen szavakkal, de mindenesetre ezen értelemben ez háromszor is előfordul abban a vezérczikkben.

Ez arra van szánva, hogy bennünket, ellenzékieket megnyugtasson. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Becsapjon!)* Azonban engem ezen czikk, a mely esetleg sugalmazott is lehet, azért, hogy bennünket megtéveszszen, nemcsak hogy meg nem vigasztalt, hanem a legnagyobb aggodalommal töltött el. *(Úgy van! balfelől.)* Nem épen azért, a mit némelyek mondanak, hogy tulajdonképen Bánffyt csapta be az osztrák kormány, mert az is lehetséges, *(Derültség balfelől.)* de más oknál fogva. *(Halljuk! Halljuk!)* A pragmatika szankczió és az 1867: XII. törvényczikk értelmében a monarchia két államának népei arra vannak utalva, hogy egymást védelmezzék és támogassák a külső támadások ellen, s ama kérdésekben, a melyek közös ügyek, meg azután, a melyek a vám- és kereskedelmi szerződés neve alatt ismeretesek, egymás iránti bizalomra és egymás támogatására vannak utalva, de nem arra, hogy a kormányok egymást iparkodjanak becsapni és ravasz módon rászedni, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hanem őszintén, az igazság és méltányosság alapján járjanak el e kérdések körüli alkudozásokban, hogy azok eredménye minden irányban megnyugtató legyen. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Méltóztatnak bizonyára emlékezni, hiszen az utczasarkokon most is ki van ragasztva egy plakát ezen felirással: »Népeimhez!«, a melyet a mi királyunk ő Felsége a királynét ért végtelenül szomorú eset alkalmából a népekben megnyilatkozó megható részvét folytán intézett az ő népeihez. Ennek végső passzusában az van mondva — méltóztassék igen tisztelt elnök úr megnyugodva lenni, hogy a mit mondok, az tisztán a kérdéshez tartozik — »imádkozom, hogy a Mindenható áldja meg és világosítsa meg a népeknek az értelmét, hogy szeretetben és egyetértésben találják meg boldogulások útjait«. Az apostoli király tehát, ki mindkét államnak feje, mint szerető jó atya, arra hívja fel a monarchia népeit, a két állam kormányait, hogy egyetértésben, szeretetben működjenek, s ne iparkodjanak egymást becsapni, furfangosan rászedni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Tekintettel arra, hogy az osztrák kormány tagjai minden alkalommal, úgy a parlamentben, mint a bizottságokban, sokszor egyes közbeszólásokra is azonnal készek a megnyugtató felvilágosítást megadni, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* abban a véleményben vagyok,

Digitized by Google

hogy az osztrák kormány ő Felsége eme intelmét megszivlelte s ezen az úton halad. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Sajnálattal kell konstatálnom azt, hogy a mi t. kormányunk ezt a jó példát nem követi. *(Úgy van! balfelől.)*

Értem én azt, hogy az államférfiak sokszor vannak oly helyzetben, hogy egész nyilvánossággal nem nyilatkozhatnak, bár ezt a mostani helyzetet én nem tartom olyannak, mert ha a túlsó államban a miniszterek leplezetlenül nyilatkozhatnak, nem látom be, hogy itt is hasonló miért ne történhetnék. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De mondom, el tudom én ezt képzelni, és ennek folytán méltányolni is tudom, hogy lehetnek a diplomaták, államférfiak olyan helyzetben, hogy valóban kötelességük a hallgatás. De még akkor is mi szokott történni? Ott vannak például a delegációknak a tárgyalásai. Ha a miniszterek nem nyilatkozhatnak a teljes ülésben, nem publikálhatnak mindent a világ számára, tesznek bizalmas nyilatkozatokat. *(Úgy van! balfelől.)* Kérdem a t. miniszterelnök urat, ha ő csakugyan abban a helyzetben van, hogy Magyarországnak, a monarchiának, az uralkodóháznak érdekében is ne nyilatkozzék most még egészen nyilvánossággal, mi akadályozza meg őt abban, hogy a pártoknak vezető férfiai előtt legalább bizalmasan nyilatkozzék és iparkodnék őket megnyugtatni, hogy a kiegyezés dolgában semmi olyasmi nem fog történni, a mi az országnak érdekei ellen volna. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Én azt hiszem, egy ilyen nyilatkozat is képes volna az ellenzéket megnyugtatni, mert ha annak a vezetői abban a helyzetben lehetnének, hogy pártjuknak az mondhatnák: legyetek nyugodtan, a kiegyezés körül nincs veszedelem, az ország érdekei meg fognak óvatni, a kiegyezés minden esetre törvényes, igazságos, méltányos alapon fog megköttetni, akkor az ellenzéknek mostani jogosult aggodalma megszünnék.

Kubik Béla: A miénk nem!

Mócsy Antal: Lehetséges, hogy a 67-es közjogi alapon nem álló ellenzéké nem szünnék meg, de a 67-es alapon állóké minden esetre megszünnék és akkor a tárgyalásoknak rendes fonalát fel lehetne venni. Azonban, midőn ilyen homállyal állunk szemben, s midőn akár a miniszterelnök úr, akár a pénzügyminiszter úr, akár a t. többségnek egyik vagy másik oszlopos tagja felszólal, akár vezérczikkeznek, a homály nemcsak nem oszlik, hanem mindinkább sürűbbé lesz, fokozódik, *(Úgy van! balfelől.)* akkor az ellenzéknek az aggodalma is nagyon természetesen nemcsak, hogy nem szünik, hanem szüntelenül fokozódik, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és annál inkább jogosult abbeli követelése, hogy igen is a t. miniszterelnök úr valahára ebben a kérdésben adja már meg a megnyugtató szükséges felvilágosításokat *(Úgy van! balfelől.)*

Én azt hiszem, hogy a t. miniszterelnök úr olyan megállapodásokra jutott a monarchia másik felének kormányával, hogy azok a megállapodások a mi országunknak a gazdasági érdekeit megóvják, hogy azok az 1867 : XII. törvényczikk követelményeinek megfelelnek, egyik államfélt sem károsítják, mindegyiknek jogos érdekeit kielégítik: akkor itt nem kell félni az obstrukcziótól. Hiszen a múltban sem volt arra még sohasem eset, hogy még a 48-as alapon álló ellenzék is obstrukczióval iparkodott volna a kiegyezést megakadályozni. Ez lévén az igazság, a tapasztalat érthetetlen, hogy mégis vonakodik a t. miniszterelnök úr megadni a szükséges és méltán követelt felvilágosításokat; minél inkább vonakodik, szükségképen kell, hogy az ellenzéknek az aggodalma és bizalmatlansága is annál inkább fokozódjék. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez az oka, hogy daczára annak, hogy mi, a néppárt, a kik mindig vallottuk, hogy az 1867-iki kiegyezésnek, Deák Ferencz alkotásának igazi, őszinte és loyális hivei vagyunk és igenis a monarchia mindkét fele gazdasági érdekében állónak is tartjuk a kiegyezést: mégis most, mikor ily homály uralkodik a kérdésben, kénytelenek voltunk azon jogosult felfogáshoz csatlakozni, a mely az igen tisztelt nemzeti párt vezérének szeptember elején tartott beszédében megnyilatkozott és a melynek veleje az volt, hogy érdemleges tárgyalásban ne menjen bele a ház addig, a míg ezen fontos kérdésben a t. miniszterelnök úr megnyugtató és felvilágosító kijelentéseket nem tesz. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez volt, t. képviselőház, felszólalásomnak czélja, illetőleg elsősorban rektifikácziója a t. pénzügyminiszter úr abbeli megjegyzésének, mintha a néppárt minden áron akarná megkötni a kiegyezést. Ismétlem, hogy mi akarjuk és óhajtjuk is a kiegyezést az előadott okoknál fogva, de csakis törvényes, igazságos és méltányos alapon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Szinay Gyula!

Szinay Gyula: T. ház! Az idő előrehaladt, a türelem kifáradt; kérem ennélfogva, hogy holnap tarthassam meg beszédemet. *(Helyeslés balról. Felkiáltások a szélsőbalon: Szombaton! Az elnök kimondta, hogy szombaton lesz a legközelebbi ülés!)*

Elnök: Én csak azt mondtam, hogy szombaton tárgyaljuk az indemnitást; a többire nézve nem határoztunk. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Azt*

Digitized by Google

mondta, szombaton lesz a legközelebbi ülés!) Ha ezt befejezzük; ez természetes.

Beleegyezik a t. ház a halasztásba? *(Helyeslés.)* Akkor a vita a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésen fog folytattatni. Most pedig az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

338. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 19-én, szerdán,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása. — Közlekedésügyi bizottság jelentése a vasuti üzlettartásról szóló törvényjavaslat tárgyában; továbbá: *a*) a félegyháza-majsai; *b*) körmend-németujvári; *c*) székesfehérvár-bicskei; *d*) zsibó-nagybányai; *e*) belišce-prandauovcii; *f*) óbecse-újvidéki; *g*) margitta-szilágysomlyói vasuti vonalak ügyében. — Indemnity 1899-re (Napirend vita). — Napirend. — Endrey Gyula interpellácziója a községi és egyéb helynevekről szóló 1898: IV. törvényczikk végrehajtása tárgyában. — Válasz.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Molnár Antal jegyző úr vezeti a jegyzőkönyvet; a javaslatok mellett felszólalókat gróf Esterházy Kálmán, az azok ellen felszólalókat Lakatos Miklós jegyző urak fogják jegyezni.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 18-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel a jegyzőkönyv ellen, kimondhatom, hogy az hitelesittetik.

Bemutatom: Szatmárnémeti város közönségének feliratát, a városi kölcsönök adómentessége tárgyában.

Bernáth István, Hosszúpályi községi birtokosnak Tisza Kálmán képviselő által beadott kérvényét, a vámért őrlő kisebb malmok visszaéléseinek megszüntetése iránt.

A 48-as honvédeknek Meskó László képviselő által beadott kérvényét, nyugdíjuk felemelése iránt.

Nagyoroszi község lakosainak Beniczky Árpád képviselő által beadott kérvényét a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik az indítvány- és interpellácziós könyvek felolvasása.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: T. ház! Jelentem, hogy az indítványkönyvben újabb bejegyzés nem tétetett; az interpellácziós könyvben a következő újabb bejelentés van: október hó 19-éről Endrey Gyula: A község- és egyéb helynevekről szóló 1898: IV. törvényczikk végrehajtása tárgyában a miniszterelnökhöz.

Elnök: Az interpellácziára az ülés végén, a napirend letárgyalása után fogunk áttérni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Kovács Pál, a közlekedésügyi bizottság előadója!

Kovács Pál előadó: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Van szerencsém a közlekedésügyi bizottság jelentését (Irom. 501) az 1851. évi vasuti üzletrendtartás hatályának további fentartásáról szóló törvényjavaslatra vonatkozólag tisztelettel beterjeszteni és kérni, hogy annak kinyomatását, szétosztását és napirendre tűzését elrendelni méltóztassék.

Van szerencsém továbbá a kereskedelemügyi miniszter úrnak a félegyháza-majnai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 502) engedélyezése tárgyában; a körmend-németújvári helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 503) engedélyezése tárgyában; a székesfehérvár-bicskei helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 504) engedélyezése megtörténtéről; a zsibó-nagybányi helyi érdekű gőzmozdonyú vasút (Irom. 505) engedélyezése tárgyában; a belišće-prandauovcii keskenyvágányú gőzmozdonyú helyi érdekű vasút (Irom. 506) engedélyezésének megtörténtéről; az óbecse-újvidék-titeli helyi érdekű vasút (Irom. 507) megtörtént engedélyezése tárgyában és a bihari helyi érdekű vasút margitta-szilágysomlói szárnyvonalának engedélyezéséről szóló jelentéseit (Irom. 508) tisztelettel beterjeszteni és kérem a házat, hogy azokat kinyomatni, szétosztatni és napirendre tűzése iránt intézkedni méltóztassék.

Digitized by Google

Elnök: A beadott jelentések ki fognak nyomatni, szét fognak osztatni és annak idején napirendre fognak tűzetni.

Következnek a napirend tulajdonképeni tárgya: az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat (Irom. 485) napirendre tűzése fölött való vita folytatása. Azonban Molnár János képviselő úr napirend előtt személyes kérdésben, illetőleg félremagyarázott szavai értelmének helyreállítására szót kért; kérem a házat, méltóztassék a képviselő urat meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Molnár János: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A t. pénzügyminiszter úr tegnap, távollétemben elhangzott beszédében az én módhatározómnak, a mely szerint mi »minden áron« óhajtanók az Ausztriával való kiegyezést, oly értelmet tulajdonított, a melyből még az is következhetnék, hogy mi készek volnánk akár a nemzet jogait is odaadni cserébe azért a kiegyezésért. Hogy én ezt így nem érthettem, azt bizonyíthatják azok a jelzők, melyeket azon általunk kontemplált kiegyezés elé függesztettem, hogy tudniillik az legyen »méltányos, igazságos és törvényes«, a mi mind nem lehetne, ha mi a nemzet jogaiból csak egy jottát is engednénk. *(Úgy van! balfelől.)*

Legyen szabad tehát ezt a »minden áron«-t minden áron megmagyaráznom, vagyis kijelentenem, hogy én azon szavak alatt semmi mást nem értettem, mint azt, hogy mi nagyon, teljes készséggel és komoly akarattal kivánjuk az Ausztriával való kiegyezést, szemben tudniillik azon intimációkkal, melyek felénk a túloldalról folytonosan röpködnek, mintha mi csak szájjal akarnók a kiegyezést, de lélekben és tényleg azt perhorreszkálnók. Különben egész beszédemnek tenorja is szavaimnak imént megmagyarázott értelmét sugározza. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Következik már most a napirend. Ki következik a szólásra?

Lakatos Miklós jegyző: Szinay Gyula!

Szinay Gyula: T. ház! Azt kérdezném a t. pénzügyminiszter úrtól, ha ugyan jelen volna, *(Felkiáltások jobbfelől: Itt van!)* ha tehát jelen van, azt kérdezem tőle, hogy vajjon nem tartja-e puszta időfecsérlésnek, erőpazarlásnak és üres játéknak javaslattal járúlni a ház elé, hogy törvény alkottassék ezen kormány számára? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hát van-e ebben az országban ez előtt a kormány előtt a törvénynek még becsülete? Hát nem azt látjuk-e, hogy valahányszor a törvény útjában áll-e kormány jól rejtegetett törekvéseinek, a törvényt egyszerűen félrerugja útjából? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A törvénynek erkölcsi becse, t. ház, abban a tiszteletben, abban a feltétlen és megalkuvást nem ismerő tiszteletben áll, a melylyel az iránt viseltetik mindenki, a kinek számára a törvény hozatott. Nekünk, t. ház, van 1867-ből egy törvényünk, melyet a néhai való jó Csanády bátyánk »átkos« jelzővel spékelt meg, . . .

Polczner Jenő: Ezt Tisza Kálmán is mondta!

Szinay Gyula: . . . és a melynek hatályon kivül helyezéséért mi ezen a párton úgy ide benn, mint künn minden törvényes eszközzel küzdöttünk mindig és küzdeni fogunk ezután is; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* de a mely törvénynek vannak bizonyos úgynevezett garanciális intézkedései is, a melyek biztosítanák a nemzetnek ideiglenesen elalkudott jogainak ipso facto életbe lépését azonnal, a mint a törvényben előirt feltételek bekövetkeznek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ime, t. ház, ezek a feltételek beállottak. Azonban a törvénynek ezen rendelkezéseit, kérdem, hogy vajjon megtartotta, respektálta, végrehajtotta-e, vajjon életbelépni engedte-e a kormány? Bizonyára nem! *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha nem engedte életbe léptetni az 1867. törvénynek ezen rendelkezéseit, talán azt mondhatnók, hogy a mai idők korszakos férfiai talán nem tartják respektálandóknak ezeket a törvényeket, hiszen azokat csak Deák Ferencz alkotta és az azokban a nemzet jogai megvédésére lefektetett feltételek csak a Deák Ferencz szűk látkörére vezethetők vissza. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Van azonban egy másik törvényünk is, az 1898: I. törvényczikk. Ezt a törvényt már önök alkották. Ebben a törvényben 1898. évi május hóra szóló obligó foglaltatik. Ezt az obligót önök irták alá, önök bocsátották ki. Hát még a saját obligójukat sem becsülik meg? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ha önök maguk nem becsülik meg a saját obligójukat, ugyan kitől követelnek önök arra névbecsülést? *(Derültség. Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Jó lesz, t. képviselőház, ha a kormány nagyon óvatosan jár el a törvénysértéseknek terén, mert: a capite foetet piscis. Irtóztató példát statuálnak önök, mikor a törvényeket csak olyan könnyedén mellőzik, mert aztán milyen lelkiismerettel kivánják, követelhetik önök, a kik a törvény végrehajtására vannak hivatva és kötelezve, hogy más, a ki a törvénynek százszorta, ezerszerte kisebb jelentőségű rendelkezését sértette meg, hogy ezért a törvénysértésért feleletre vonassék, a mikor önök büntetlenül gázolnak a leglényegesebb törvényeken keresztül. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* T. pénzügyminiszter úr! Az a törekvés, hogy annak a kor-

Digitized by Google

mánynak a számára, mely a törvényeket csak ennyire respektálja, törvényt alkossunk, nem más mint — hogy a Gajári Ödön képviselő úr megrepetálással súlyosbított terminológiájával éljek — komédia. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Önök törvénytárunk korpuszán tojástánczot járnak, keveset törődve azzal, hogy nem a legértékesebb törvényalkotásokat tapossák-e e közben össze. Annak az országnak, annak a társadalmi körnek, annak a testületnek, mely a maga törvényeit, szabályait nem becsüli meg, nem respektálja, százszor jobb, ha nem hoz törvényt, nem hoz szabályt, semhogy azon keresztül gázoljon. Én nem hiszem, t. képviselő ház, — legalább az ország történetében nem tudok rá példát, — hogy lett volna időszak Magyarországon, a mikor a magyar alkotmányos törvényeket, magukat alkotmányosaknak valló testületek és egyének ilyen könnyű szerrel, ilyen a végletekig menőleg, mondhatnám ilyen koruptiv módon gázolták volna le, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* pedig nagyon üdvös dolog lenne meggondolni, hogy a mi alkotmányunk, a mi alkotmányos szabadságunk hosszú és véres küzdelmek árán szereztetett meg, s jó lenne meggondolni, hogy az alkotmányt, a mely a szabadságban született, a korupczió ölheti meg. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Volt idő sokszor, elégszer, de hogy nagyon messze vissza ne menjünk, ... *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Csendet kérünk!)*

Endrey Gyula: Menjenek a lipótvárosi kaszinóba!

Polónyi Géza: Sajtkereskedésbe!

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek minden oldalon.

Szinay Gyula: Volt idő 1848—49. után is, a mikor alkotmányunk, törvényeink nem voltak életben, de az az önkényuralom a mi törvényeink helyébe az ő törvényeit ültette oda, s legalább a maga törvényét respektálta, megbecsülte. A legutolsó Bach-huszár és Schmerling-lovag átallotta volna a saját törvényét igy lábbal taposni.

Avagy, t. képviselőház, nem törvényes kötelessége-e az is a kormánynak, hogy az országot rendes költségvetéssel kormányozza, nem kötelessége-e gondoskodni arról, hogy a rendes költségvetés az előző év letelte napjáig elkészüljön. Ámde mit kell látnunk az alatt a 30 év alatt, a mióta úgynevezett alkotmányos életet élünk? Látjuk azt, hogy talán egyszer, talán kétszer megszületett a költségvetési törvény a maga rendes idejében, egyébkor mindig indemnity következett indemnity után. Szóval, mint minden minálunk, úgy ez a dolog is a fejetetejére van állítva. Önök a szabályból kivételt, a kivételből csinálnak szabályt. *(Úgy van! Úgy van! szélső baloldalon.)* Pedig, t. képviselőház, nagy különbség van abban indemnityvel, vagy rendes költségvetéssel kezdi-e meg az év kormányzatát.

Hiszen a rendes költségvetésben lefektetett intézkedésekhez nagy érdeke fűződik gyakran az országnak, egyes köröknek, városoknak, községeknek.

Hogy csak a jelen költségvetésről szóljak, melyet ez évi szeptember 9-ik napján terjesztett elő a pénzügyminiszter úr, abban — egyebek közt — a községeknek egy igen nagy érdekéről emlékezek meg, azt mondván: *(olvassa)*:

»Ismeretes a t. képviselőház előtt, hogy az utóbbi időben megalkotott és a szeszforgalmi adóról, továbbá a czukor- és sörfogyasztási adóról szóló törvényjavaslatok, melyek 1899. január 1-én fognak életbe lépni, úgy intézkednek, hogy ezen törvények következtében a szeszitalmérési, a czukorfogyasztási és söritalmérési adóknak eddigi, községenkinti beszedési módja megszünik.

Azonban, t. ház, ez a változás a beszedési módban igen mélyen belevág a községek és városok háztartási viszonyaiba, a mennyiben azokat igen jelentékeny jövedelmi forrásoktól és jövedelmektől fosztja meg.

Azért gondoskodni kell arról, hogy a városoknak és községeknek ezen elesö jövedelmei pótoltassanak, annál is inkább, mert semmiféle indok nem forog fenn arra nézve, hogy a városokat elzárjuk a fogyasztási adó természetű bevételektől, mikor köztudomású dolog, hogy az egyenes adókra vetett községi pótlékok úgy is nagyon terhesek, igen jelentékenyek és midőn köztudomású az is, hogy a városok évről-évre mind nagyobb és nagyobb áldozatokat kénytelenek hozni épen a legkevésbbé vagyonos néposztályok érdekében«.

Kérdem tehát, micsoda indok forog fenn arra nézve, hogy mikor ime csak ezen egy kiszakított példában ekkora érdek fűződik ahhoz, hogy a rendes időben a rendes költségvetés életbelépjen, mikor a községeknek és városoknak egy ilyen nagy károsítástól való megóvása forog szóban, a kormány mégis azzal áll elő négy hónappal az év vége előtt, szeptember 9-ikén, hogy ezt a költségvetést pedig ez évben nem fogjuk tárgyalni, hanem indemnityt fog a kormány kérni, a melyet e szerint hát a kormány nem most októberben, hanem tényleg már szeptember 9-ikén bejelentett.

Régebben, ha arról volt szó, hogy nem rendes dolog az indemnityvel való kormányzás, rendesen azzal az ellenvetéssel találkoztunk, hogy az ellenzék miatt nem lehet a költségvetést rendes időben letárgyalni, mert az ellenzék kibeszéli az időt, túlságos részletességgel foglalkozik a költségvetés egyes tételeivel. Ez a vád nem volt igaz a multban, nem igaz most és nem lesz igaz a jövőben sem. Először azért,

Digitized by Google

mert be kell ismerni, hogy minden alkotmányos országban a költségvetés tárgyalása az egyedüli alkalom, a mikor az országnak minden valódi, vagy vélt sérelmét meg kell beszélni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És a ki azt mondja, hogy a költségvetés tárgyalása körüli ezen felszólalások üres, meddő beszédek, annak nincs igaza, mert ha megnézzük a mi törvénykönyvünket, megkeresnük abban a legbecsesebb alkotásokat, s azután visszamenőleg megtekintjük a költségvetési vitákat, azt fogjuk látni, hogy azoknak eszméi a költségvetési előzetes vitákban merültek fel. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ha ezen, leginkább ezen padokról fölmerült eszmék akkor, a mikor azokkal előhozakodtunk, nem fogadtattak is el, mégis, mikor azt az eszmét kicsit pihenni hagytuk, látjuk, hogy szép csendesen kisajátitgatja azokat a kormány, és törvénykönyvünkben helyet foglalnak.

De ettől eltekintve sem igaz az ellenzék ellen emelt az a vád, és pedig azért nem, mert hogy a multakban nekünk költségvetésünk nem volt, annak egyenesen a kormány volt az oka, a mely helyes napirendet adni sohasem tudott. Hiszen mit látunk, különösen mióta a Bánffy-kormány ül az ország nyakán? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Látjuk azt, hogy az ülésszak szünet után szünetből áll. Másutt a szüneteket töltik ki valami kedves dologgal, itt a munkaidőt töltik ki szünetekkel.

Újabban, t. ház, nem ezzel az ellenvetéssel találkoztunk, hanem azzal, hogy mint a pénzügyminiszter úr mondta, a költségvetésnél fontosabb feladatokat kell megoldani a januárig hátralévő időben. T. miniszter úr! Én elhiszek mindent, kit igaznak, kit nem igaznak. De abban az állitásban még sem értem a logikát, hogy azért ne tárgyaljuk a költségvetést, mert tárgyalhatnánk mást, a mit azonban szintén nem méltóztatnak tárgyaltatni. *(Tetszés a szélsőbalon.)* Hisz mi épen azt sürgetjük, hozzák elénk, tüzessék tárgyalásra valahára azokat a kiegyezési javaslatokatokat, a quótára való megállapodásokat; de önök következetesen megtagadják ennek a napirendre tüzését. Bujkálnak vele.

T. ház! Szokatlan jelenség, hogy már négy hóval az év lejárta előtt — mert hisz az expozé szeptember 9-ikén hangzott el — bejelentik az indemnitást. Szokatlan az is, bár úgy látszik, kezdünk már hozzászokni, hogy egyenesen egyharmad évre kérik azt. Hát nem a ház budget jogának kijátszása ez? Hát miért nem kérik mindjárt az egész évre? Kényelmesebb volna s ugyanannyi erővel ezt is meg lehetne csinálni s a budgetjogon sem esnék több sérelem. Hisz a jogsérelem nem olyan mint az egyéni sérelem, a hol nem mindegy, valakin kisebbet, vagy nagyobbat ütnek-e: a jogsérelem egyforma, ha kisebb, ha nagyobb. *(Helyeslés a szélsőbalon.)* A jog — bár mi sérelem ejtessék rajta — elvérzik sérelmében.

Azt is mondta tegnap a miniszter úr, tegyük túl magunkat azon a felfogáson, mintha az indemnitás bizalmi kérdés volna, hanem nézzük azt tisztán pénzügyi szempontból; másutt is így fogják fel. Az appropriációnál van annak helye. Csakhogy más alkotmányos államokban nem kérnek ám négyhónapos indemnitást; Franciaországban például tíz, utóbbi időben húsz napra engedik meg. De ettől eltekintve, ha bizalmi kérdés az appropráczió, hogy tudniillik a kormányt felhatalmazzuk-e a rendes költségvetéssel való élésre: még inkább bizalmi kérdés az, hogy megadjuk-e azt a jogot, hogy a kormány költségvetés nélkül kormányozzon négy hónapig! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Egyébként érdekes, hogy a pénzügyi bizottság elnöke, mikor kérdőre vonták, miért vették elő az indemnitást annyira en carrière, azzal mentegetődzött, hogy a bizottságban és a házban az indemnitást sohsem pénzügyi, hanem mindig bizalmi szempontból szokták tárgyalni. A pénzügyminiszter tehát pénzügyi, a pénzügyi bizottság elnöke pedig bizalmi kérdésnek jelenti ki az indemnitást.

Hogy fér össze ez a két különböző felfogás? Az én felfogásom szerint igenis a bizalom kérdése az, melyet elsősorban tárgyalnunk kell az indemnity javaslatnál. Ha visszaemlékezünk arra, mikor Wekerle Sándor a miniszterelnöki széket elfoglalta s azt a kijelentést tette, hogy a 67-es közjogi alap olyan, melyet sem tágítani, sem szükíteni nem lehet, ez a kijelentés, hogy tágítani nem lehet, mekkora felzúdulást keltett. Azt mondták, hisz ez a kijelentés egyenes negációja az ország önállóságra való törekvés jogának, egyenes negációja a nemzet legbecsesebb aspirációi megvalósításának. Bezzeg nem ilyen kijelentésekkel állunk most szemben, hanem tényekkel, melyek ezt a különben szerencsétlenül megalkotott kiegyezési alapot a lehető legszükebbre akarja összeszorítani, a minek fejében aztán négy hónapra szóló indemnityvel kivánják a nemzettől és kivánják tőlünk a bizalmat.

Tegnap a pénzügyminiszter úr felszólalásában arra tanított ki minket, hogy a quóta emelése vagy nem emelése nem a mi dolgunk, hanem a többség dolga. Hiszen, ha igazi alkotmányos alapon mozgó kormányférfiakkal és hátuk megett ülő többséggel állnánk szemben, azt mondanám: ebben igaza van. Igy azonban gondolja meg a t. pénzügyminiszter úr, vajjon igaz lesz-e ezen kijelentése s vajjon nem az fog e bekövetkezni, hogy majd nem itt állapítják meg

Digitized by Google

azt a quótát, hanem Bécsben. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Gróf Apponyi Albert képviselő úr tegnap felpanaszolva, hogy a kormány bizalmat kér tőlünk a nélkül, hogy az ő intenczióiról és czéljairól tájékoztatna bennünket azokban a kérdésekben, melyek a kiegyezésre és a quótára vonatkoznak, hozzá tette, hogy ezt a kérdést oly sűrű homály fedi, hogy a világosságnak minél több sugara esik rája, annál sötétebb. Erre aztán a t. pénzügyminiszter úr azt felelte: »Hol semmi sincsen, oda hiába esik akármilyen világos sugár, mert oda nem fog varázsolni semmit.« Nagyon köszönöm, hogy ezzel mi mellettünk tanuskodik a t. pénzügyminister úr, kik folyton azt állitottuk, hogy ezen kiegyezési kérdésekben ennek a kormánynak semmiféle önelhatározása, önterve nincs, hanem várja a parancsot fekete-sárga pecsét alatt Bécsből. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ime nincs ott semmi, hiába világitja meg azt akármilyen világ, ott nem talál semmit. *(Igaz! Úgyvan! a szélső baloldalon.)*

Nagy fontosságot helyezett gróf Apponyi Albert tegnapi felszólalásában az úgynevezett módositási kérdésekre. A t pénzügyminiszter úr azt felelte, hogy meritoriális módosítási szándék az osztrákoknál nincs. Én azt is elhiszem, csak nem tudom megérteni, hogy ha az osztrákoknak módositási szándékuk nincs, hogy jöhet akkor a miniszteri székbe az a Dipauli, a ki előzőleg a házban kijelentette, hogy neki ezen javaslatokon lényeges módositani valói vannak.

Mert hiszen az ember azt hinné mégis, hogy a kormányba olyan férfiak szoktak elhivatni, — ámbár a gyakorlat nem ad mindig ennek a theoriának igazat, — a kiknek a kijelentései, kormányra jutás előtt tett kijelentései is bizonyos súlylyal birnak, bizonyos államférfiúi kijelentéseknek veendők, a kikről tehát nem lehet feltételezni, hogy ilyen nagy fontosságú törvényjavaslatot pusztán kicsinyes, formai okokból kifogásoljanak, hogy kifogásaik nem meritoriálisak.

A pénzügyminiszter úr tegnapi felszólalásában megkoczkáztatta azt az állitást, hogy az 1898 : I. törvényczikkben, a melynek mi a végrehajtását sürgetjük, a külön vámterület, az önálló magyar bank nem foglaltatik benne, hogy azt beleérteni nem is lehet. Ezt megint nem birom megérteni. Abban a törvényben az van, hogy bizonyos feltétel bekövetkeztével állandó, önálló rendelkezés következik be. Hát a mikor egy Ausztriával való vám- és kereskedelmi szerződésről, ennek a megkötéséről, vagy meg nem kötéséről van szó, azalatt, hogy »állandó rendelkezés«, lehet-e akármi elfogadható logikával mást érteni, mint a külön vámterület felállitását? *(Helyeslés a szélsőbalon.)* Hiszen állandó vámszövetség teljesen elképzelhetetlen a másik fél hozzájárulása nélkül. Ez az abszurditás szuperlativusa volna. *(Úgy van! a szélső balon.)* De én úgy tudom, hogy az ellenzéknek mellettünk ülő árnyalata szintén abban a hitben adta szavazatát ehhez a törvényhez, hogy abban a különálló vámterület kontempláltatik a feltétel bekövetkezte esetére. Ha pedig ez nem így van, ha a törvény, csakugyan nem igy volt értve már a szerkesztésekor: engedelmet kérek, akkor azt kell mondanom, hogy olyan szándékos, félrevezetési törekvéssel, törvényt Magyarországon még nem alkottak, mint ezt, a mely tehát úgy volna megszerkesztve, hogy abból mást olvasson ki mindenki, mint a mit a kormány abba bele akart érteni. *(Úgy van! balfelől.)* És én ilyen szándékos, félrevezetési törekvést még erről a kormányról sem akarok feltételezni.

Endrey Gyula: Erről mindent lehet!

Szinay Gyula: Azt is mondotta tegnap a pénzügyminiszter úr ismételten, hogy a nagy többség, sőt — egyik kifejezésében úgy mondotta — mindenki ellene van az önálló vámterületi berendezkedésnek. Én nem tudom, honnan merítette ezt az állítását a pénzügyminiszter úr, hanem ha a nyáron tartott anketnek tárgyalásaiból merítette ezt, akkor azt hiszem, hogy az érvelése nagyon keveset ér. Ugyan nézzünk kissé szeme közé ennek az anketnek. A múlt évben a kormánypártnak egyik, e téren előkelő férfia, Enyedi Lukács határozati javaslatot nyujtott be a külön vámterület, az önálló bank kérdésében és javaslatával a kormány bokrából kiugrasztotta a nyulat; a javaslatot elfogadta a kormány, tehát elfogadta a többség és házhatározat lett belőle. A házhatározat végrehajtását a kereskedelmi miniszter úr kezébe tették, a ki sokáig kerülgette a dolgot, végre azonban összehivott egy anketet, az elébe terjesztett egy nagy munkálatot a magyar állam vámtarifájáról az erre vonatkozó törvényről és indokolásáról. Csakhogy ennek a munkálatnak a sorsát rögtön meg is pecsételte, mert az az alatt a jelige alatt látott napvilágot: »Ki volt apám, nem tudhatom«; a szerzőséget érette senkisem akarta elfogadni, sem a miniszter, sem a miniszterium, sem senki más. Ennek a javaslatnak a tárgyalására azután összehivtak egy anketet oly emberekből, a kiknek egy nagy része perhorreszkálta a különálló vámterületet; ha tehát ez az ankét, vagy annak többsége lepuskázta volna is a kormány bokrából kiugratott nyulat, s a különálló vámterület tekintetében kételyeket fejezett volna is ki, arra, mint többségre hivatkozni senki jogositva nincsen.

T. képviselőház! Minket az ilyenféle nagyhangú kijelentésekkel czélunktól eltántorítani

Digitized by Google

nem lehet. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Bánffy Dezső miniszterelnök úr, ki az ő czéljait és törekvéseit elárúlni nem akarja, nem beszél, nem nyitja ki a száját, nehogy azt a sajtot, a mit miniszteri bársonyszéknek neveznek, a szájából kiejtse, *(Derültség a baloldalon.)* s nehogy úgy elszólja magát, a mi később azután Bécscsel szemben nem fog beválni, — tegnapelőtti beszédében kijelentette, hogy a nemzet jogait meg fogja védeni mi velünk szemben. No hát ez ugyan könnyű feladat, mert a nemzet jogainak hűebb védőire, mint mi vagyunk, keresve se fog találni. De igenis meg fogjuk mi védeni a nemzet jogait szemben a kormány törekvéseivel. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Mi fogunk a nemzeti jogok védelmére kelni, mert ha a báró Bánffy Dezső-féle rendszer a vis major a violentia Bánffyana megtizedeli is ezt a pártot, mindaddig, a míg csak egy is közülünk helyet foglal ezeken a padokon, mindaddig teljes lelkesedéssel ébren fogjuk tartani a nemzet önállóságának eszméjét. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert úgy vagyunk meggyőződve, hogy ez az eszme az igazság, a melyet még báró Bánffy Dezsőnek sem fog sikerűlni eltemetni. Nem járulok hozzá ahhoz, hogy az indemnity a napirendre kitűzessék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Kossuth Ferencz!

Kossuth Ferencz: T. képviselőház! Mindenekelőtt sajnálatomat fejezem ki a fölött, hogy ebben a vitában, a melyben arról van szó, hogy bizalommal vagyunk-e, vagy nem a kormány iránt, az igen tisztelt miniszterelnök úr és pénzügyminiszter úr többnyire távol maradnak.

Ennek konstatálása után mindenekelőtt rákivánok mutatni arra, hogy évek hosszú során valóságos szokássá vált a magyar országgyűlésen az, hogy még csak meg nem kisérlik a bekövetkező évek költségvetésének letárgyaltatását és megszavaztatását. Ezzel az egymást követő kormányok minden évben megszegik az 1848 : IV. és 1867 : X. törvényczikket. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A törvényeknek ismételt megszegése pedig, a mikor ezen megszegés már valóságos rendszerré változik, semmiesetre sem válik díszére a parlamentnek, mely ezt tűri; és még kevésbbé válik dicséretére azon kormányoknak, a melyek ezen megszegést eszközlik. Ez ellen a függetlenségi pártnak és az egész ellenzéknek kötelessége tiltakozni, mert e gyakorlat megsérti a budgetjogot, a mely jog az országgyűléseknek legszentebb jogát képezi *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* és az alkotmányos életet alapjában támadja meg. Nem én mondtam ezt, t. ház, hanem Deák Ferencz mondotta 1868. november 9-én, a mikor szó szerint úgy nyilatkozott, hogy: »Az 1848 : IV. és az 1867 : X. törvényczikkek határozottan azt rendelik, hogy minden országgyűlésen megállapítandó a jövő évnek a költségvetése és ez az alkotmányosságnak annyira sarkalatos törvénye, hogy a parlamenti kormány az alkotmányos élet ezen törvényének terjesztése nélkül fenn nem állhat.« *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az utóbbi időben gyakran hivatkozunk Deák Ferenczre; teszszük ezt azért, mert mindinkább meggyőződünk arról, hogy Deák Ferencz szelleme távol van ettől a háztól, igen távol van a túloldaltól. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* A helye velünk szemben üresen van, üresen is marad, sőt meg vagyok győződve, hogy ha élne is, üresen maradna a helye, most nem foglalná azt el, nem egyeznék abba bele, hogy az ország törvényét kijátszszák.

Bartha Miklós: Nem választanák meg!

Kossuth Ferencz: T. ház! Egy és fél hónap óta vesztegel már az országgyűlés, mert a Bánffy-kormány nem akarja megtartani az 1898 : I. törvényczikket. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A költségvetést rég letárgyaltatta a bizottságban és még csak meg sem kisérlette itt e házban tárgyaltatni; e helyett indemnitást kér, mely a magyar parlamentáris szokás szerint a bizalom kérdése. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A kormánynak érdekében van helyteleníteni azt, hogy e felfogás érvényesüljön, de én határozottan állítom, hogy azon szokás, a mely Magyarországon az indemnityt bizalomkérdéssé teszi, igen helyes szokás, mert ha általános alkotmányos szokás szerint az appropriáczió bizalom kérdése, a midőn tudniillik a már megszavazott költségvetés appropriácziójáról jelenti: akkor fokozott mértékben bizalom kérdése a még meg nem szavazott költségvetés appropriácziója. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* A budgetjog az ország legnagyobb joga, erős fegyver az ország jogainak védelmére. Ezt sem én mondom, t. ház, hanem mondta egy oly férfiú, a ki egykor nagy tekintély volt a túloldalon; a ki most közlegény ott, de olyanforma közlegény, mint Latour d'Auvergne volt a franczia grénátosok közt és a kit, remélem, még akkor is tisztelnek a túloldalon, mikor már nem miniszterelnök. Azt mondta Tisza Kálmán 1868. november 9-én, . . . *(Egy hang a szélső baloldalon: Ő is akkor?)*

Endrey Gyula: A rózsabokorban!

Kossuth Ferencz: . . . hogy: »az ország jogai megvédésére és fentartására az adómegajánlás igen fontos eszköz.« Ha tehát fontos eszköz az adómegajánlás, mint a hogy Tisza Kálmán állítja, akkor lehetnek és vannak oly körülmények, a melyben ezen eszközt használni nemcsak hogy lehet, de kötelesség is. *(Úgy*

Digitized by Google

van! Úgy van! a szélső baloldalon. Élénk helyeslés.) Ez a helyzet akkor áll elő, t. ház, a mikor az ország jogait megtámadja a kormány s ezen jogokat kötelessége az ellenzéknek ily esetekben megvédeni azon eszközzel, azon fegyverrel, a melyet Tisza Kálmán is ajánlott az országgyűlésnek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ime, a Bánffy-kormány erős meggyőződésünk szerint megtámadja az ország jogait azzal, hogy nem érvényesíti oly téren, a melyen érvényesíthetné, sőt a melyen valóságos gondviselésszerű alkalom nyilt arra, hogy érvényesíthesse. *(Úgy van! a szélső baloldalon)* A Bánffy-kormány semmitsem tett azon irányban, mely Deák Ferenczet volt az iránya, a kinek számos kijelentéséből látszik, hogy a 67-es alapot ő csak a kezdetnek tekintette, a melyen felépüljön az ország állami önállósága a maga teljességében. A helyett, hogy ezen felépítéshez hozzájárúlna a Bánffy-kormány, mindig csak rombol, folytonosan rombol, a saját maga alapját rombolja szét, és szétszedi saját alapjának, általunk bár gyengének hitt, de egyetlen védbástyáját, a melyet gondos kézzel igyekezett felépíteni az 1867 : XII. törvényczikkben Deák. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Már pedig olyan kormány nem számíthat a mi bizalmunkra, a mely nemcsak hogy nem igyekszik megvalósítani azokat az elveket, a melyekért a függetlenségi párt már harminczegy év óta szakadatlanúl küzd, és a mely elvek lehetetlen, hogy benne ne legyenek minden magyar ember szivében, hogy tudniillik hazánk legyen független és teljesen szabad ország, *(Úgy van! a szélső baloldalon)* hanem elmulasztja még olyan téren is, a melyen könnyen tehetné a fennálló törvények értelmében is érvényre juttatni az ország államiságát, és e helyett maga alatt vágja a fát és az országot megfosztja azon védeszközöktől, a melyek segítségével remélhette egykoron, hogy legalább a közgazdasági önállóságot elérheti. Igenis, ismétlem, ez a kormány rászolgál arra, hogy a függetlenségi párt éljen azzal a joggal, a mely jogát az országgyűlésnek Tisza Kálmán is elismerte. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza t. képviselőtársam felolvasta azt Deák beszédéből, hogy miképen értelmezte az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-át. Nem akarok ismétlésekbe bocsátkozni, tehát nem fogok Deák beszédeiből több részleteket idézni, csak azt akarom megjegyezni, hogy Deák Ferencz felfogása szerint annyira lehetséges és annyira természetes volt a vámvonalaknak felállítása, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy 1867. február 4-én a következő szavakat mondotta: *(Halljuk! Halljuk!)* »Lehet, hogy a vámszövetség megkötésénél abban fogunk megalkudni, hogy mindegyik fél a maga területén levő vonalokon szedje és tartsa meg a vámjövedelmet«; *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* tehát Deák Ferencz a vámvonalak felállítását még a szövetségnek megkötése alkalmával is lehetőnek és kivihetőnek tartotta, holott a Bánffy-kormány még a szövetség meg nem kötése esetére sem tartja ezt kivihetőnek, sőt ellenkezőleg, egész erejével útját állja ennek. Miért? Azért, hogy a külföldi államok valahogyan ne tudják a magyar vámvonalaknál azt, hogy létezik-e egy önálló magyar bank. *(Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ezt nem akarják Bécsben. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Meglátszik itt egy olyan kéznek az intése, a melyet egyik jeles költőnk bécsi kéznek nevez. Ezelőtt a t. túloldal épen úgy értelmezte az 1867-iki törvényeket, mint a hogy mi értelmezzük most. Világos bizonyítékúl szolgál erre nézve az a kijelentése a t. miniszter úrnak, a melyet volt szerencsém már nekem is felolvasni ebben a házban, de felolvasta Polónyi Géza t. képviselőtársam is, és a mely kijelentést báró Bánffy Dezső tett két évvel ezelőtt egy válaszában, melylyel engem felvilágosítani igyekezett.

Ezen kijelentés teljesen megegyezik a mi felfogásunkkal, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert azt tartalmazza, hogyha létre nem hozható a vámszövetség, ez esetben az önálló vámterület alapján lesznek állandóan rendezendők Magyarország közgazdászati ügyei. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De ezen felfogást megerősítette a t. miniszterelnök úr a múlt év deczember havában azzal a kijelentéssel is, a melyre gróf Apponyi Albert t. képviselőtársam tegnap hivatkozott, hogy tudniillik az ő közjogi fejtegetéseire megjegyezte a t. miniszterelnök, hogy vele tökéletesen egyetért, és mikor báró Bánffy Dezső e kijelentést tette, jól emlékezhetik rá a t. túloldal, a többség nem csak tapsolt, de nagyszerű ovácziót inszczenirozott gróf Apponyi Albertnek. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Azt már elfelejtették!)*

Kubik Béla: Szükségük volt rá! *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Ne tessék zavarni a szónokot!

Kossuth Ferencz: Engem nem zavarnak! *(Derültség a szélső baloldalon.)* Igenis, elfeledte a t. túloldal ezt, vagy ha el nem feledte, hát megtörtént a mire már hivatkoztam: intett az a bécsi kéz, és ezen intésre mintegy varázsbotütésére megváltoztatta a t. túloldal a véleményét. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Tehát, t. ház, van ok a Tisza Kálmán által fontosnak mondott eszközt ez alkalommal használni. A helyzet úgy áll, hogy ha megadjuk az indemnityt, eldobjuk az ellenzék legbecsesebb fegyverét, és ha lefegyverezve fognánk állni, keresztül fogna

Digitized by Google

gázolni a t. miniszterelnök úr a függetlenségi párt legszentebb elvein és követelésein. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Az, hogy miként vitatkozunk az indemnity felett, egyszerűen csak taktikai kérdés. Küzdő feleknek elvitázhatlan joga van oly taktikát követni, a minőt legjobban czélhoz vezetőnek gondolnak, és így igen természetes dolog, hogy a küzdő felek közül a gyengébb fél — legalább számszerűleg gyengébb, ámbár érvekben meggyőződésem szerint erősebb — *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* ahhoz a taktikához nyúl, a melyet a legkönnyebben érvényesíthet. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ezzel az állásfoglalással alkotmányos jogot véd Deák Ferencz felfogása szerint is az ellenzék, és olyan fegyvert használ, a melyre maga Tisza Kálmán mutatott rá, még erkölcsi ok sem létezik arra, hogy ezt ne tegye, mert a t. többség nem kiméli a függetlenségi párt legszebb ideáljait sem, tehát jogosúlt az, hogy a függetlenségi párt sem kímélje a t. többség legszebb ideálját: báró Bánffy Dezsőt. *(Nagy derültség és tetszés a szélső baloldalon. Felkiáltások ugyanott: Mondjon le!)*

Polónyi Géza: Szép fotografia, az igaz!

Kossuth Ferencz: Lukács László t. pénzügyminiszter úr a ki távollétével tündöklik, s a kire hiába irányítanók azt a napsugarat, a melyről gróf Apponyi Albert beszélt tegnap, mert hogyha ráirányoznók az ő bársony székére, ott semmitsem látnánk, *(Derültség a szélső baloldalon.)* Lukács László pénzügyminiszter úr tegnap lándzsát tört gróf Apponyi Albert ellen; de engedje megjegyeznem a távollevő t. miniszter úr, hogy lándzsája tényleg el is tört, a nélkül, hogy gróf Apponyi Albert érveit szétszórhatta volna. Igaz, hogy gróf Apponyi Albert nem szorúlt arra, hogy erről az oldalról védelmeztük őt, de igazságérzetem mégis arra ösztönöz engem, hogy a t. miniszter úrnak szavaira egy pár megjegyzést tegyek, illetőleg nem neki, mert nincs jelen, hanem a józan észnek és igazságszeretetnek. *(Halljuk! Halljuk! s szélső baloldalon.)*

Azt mondotta a t. miniszter úr, hogy a kormány programmja szerint tárgyalni kellene mielőbb a kiegyezési javaslatokat. E javaslatok, t. ház, ez év április hava óta feküsznek a ház asztalán. Furcsa programm tehát az, mely október végén nyilvánúl meg, hogy mielőbb tárgyaljunk olyan javaslatokat, a melyek április óta feküsznek a ház asztalán, s melyeket napirendre sem tűzött ki a t. kormány. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Furcsa sietségnek tekintem én ezt, *(Derültség a szélsőbalon.)* de be tudom látni, hogy miért nyilvánúl ezen furcsa neme a sietségnek a t. túloldalon. Azért nyilvánúl, mert az osztrákoknak tetszett összeveszni Bécsben és ezelőtt nem tárgyaltak, csak most kezdték tárgyalni a kiegyezési javaslatokat. Megtörtént tehát az, a mi lealacsonyító és megszégyenítő a magyar törvényhozásra nézve, hogy a magyar országgyűlésen benyújtott törvényjavaslatok tárgyalása és tárgyalásának ideje attól függ, hogy milyen szeszélyben vannak odáát Bécsben a t. Reichsrath tagjai. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Azt mondta továbbá Lukács László t. pénzügyminiszter úr, hogy a kormánynak nem elég a költségvetésnek részben való letárgyalása. Ezen észrevételére egy kérdéssel vagyok bátor felelni, tudniillik azzal, hogy miért nem nyújtotta be a költségvetést már junius hóban, mint a hogy megtehette volna, a helyett, hogy a ház idejét elpocsékoltatták volna; megtették ezt nagyon ritka esetben az igaz, de mégis megtették némely elődjei a kormánynak a múltban, és ha megtette volna a jelen kormány is, kizárta volna azt, hogy csak részben legyen letárgyalható a költségvetés.

Azt mondta továbbá a miniszter, hogy szükségessé vált az indemnity, hogy meg ne akadjon a gépezet. T. ház! A gépet mi megakasztani nem akarjuk, hanem azt akarjuk, hogy más gépész álljon a géphez. *(Élénk tetszés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Mondjon le!)*

Polónyi Géza: Az csak fütő, barátom, nem gépész! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Kossuth Ferencz: A kormány jól tudta, hogy a magyar országgyűlési szokások szerint az indemnity bizalomkérdés. Kérdem tehát azt, hogy vajjon józanúl remélhette-e ennek tudatában azt, hogy midőn egy bizalmi kérdéssel áll a t. ház elé, hogy akkor az ellenzék bizalmát is megfogja nyerni és mintha ezt megérdemelte volna. Azt hiszem, hogy a legnagyobb naivitás volt azt feltételezni, mert már eléggé nyilvánította számtalan alkalommal az egész ellenzék azt a felfogását, hogy a t. kormányban teljességgel nem bizik meg; tehát indemnityvel állni elő akkor, midőn ezen indemnityvel a bizalomkérdés van összekötve, csakugyan, mint mondám, a naivitásnak a netovábbja.

De azt mondotta a t. pénzügyminiszter, hogy ne tekintsük az indemnityt bizalmi kérdésnek. Mi erre az ő felszólítására egy kérelemmel válaszolunk. Avval a kérelemmel, hogy ne tessék az ország jogait eljátszani és akkor mi nem fogjuk az indemnityt bizalmi kérdésnek tekinteni. *(Igaz! a szélső baloldalon.)*

Azt mondotta továbbá a t. miniszter úr, hogy nem a kormánynak, de az országnak szavazná meg a költségvetést, illetőleg az indemnityt az ellenzék. De hogyha így lenne, akkor teljesen hiábavaló lenne a budgetjog, mert mindig azt felelhetné minden ellenvetésre a kormány, hogy

Digitized by Google

ne tessék ellenvetéseket csinálni, ezzel a joggal élni, mert ha ezt megteszik, akkor az országnak kárára válik a vitatkozás, mert az országnak és nem a kormánynak szavaztatik meg a költségvetés. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Azt mondta a quóta kérdésénél Lukács László t. pénzügyminiszter úr, hogy semmi sincs ebben a quóta-kérdésben, tehát Apponyi Albert képviselő úr hiába igyekszik azt megvilágítani, és hiába mondja azt, hogy a világításból csak sötétség lesz. Erre azt felelem, hogy ha semminek tartja Lukács László pénzügyminiszter úr azt, hogy Thun, Kaizl és Bilinsky homlokegyenest az ellenkezőjét állítják annak, a mit báró Bánffy Dezső állít, akkor engedje meg a távollevő miniszter úr, hogy egy tréfás megjegyzést tegyek reá, azt, hogy e kijelentésével kevésbbé volt óvatos, mint báró Bánffy Dezső, mert ő kiejtette azt a bizonyos Bánffy-féle sajtot a szájából. *(Derültség. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Lukács László pénzügyminiszter úr tagadja, hogy ellentét létezik az említett osztrák urak és báró Bánffy Dezső közt. Én nem akarok német szót hallatni itt az országgyűlésen, mert szerény felfogásom szerint már nagyon is sok német szó hangzott el itt, de Polónyi Géza képviselőtársam olvassa itt a hivatalos stenografisches Protokollt, a melyből, a ki tud németül, megértheti azt, hogy nagyon is létezik ellenmondás; és a t. pénzügyminiszter úr, a ki jobban tud németül, mint én...

Lakatos Miklós: Érezni is! *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Kossuth Ferencz:... megértheti, ha akarta azt, hogy mit mondtak Kaizl, Thun és Bilinszky; de nincs siketebb, mint a ki nem akar hallani, világos tényezőket azonban nem létezőkké tenni egyszerű tagadással nem lehet.

Azt mondta végre Lukács László t. pénzügyminiszter úr, hogy az osztrákoknak joga van a javaslatokat módosítani. Ez bizonyos. Csakhogy ez esetben azt kérdem a t. pénzügyminiszter úrtól, hogy mi lesz az 1898 : I. törvényczikk 3. §-ából, a mely magyar törvény és a magyar törvényt Magyarországon végre kellene hajtani, holott erre már nem lesz idő. *(Igas! Úgy van! a szélső balon.)*

Ha tehát valami szükséges volt ahhoz, hogy a kormány iránt érzett bizalmatlanságunkat fokozza, úgy Lukács László t. pénzügyminiszter úr beszéde nagyon alkalmas erre. *(Úgy van! Úgy van! Derültség a szélső baloldalon.)*

Helyesen vagy helytelenül, az már mindegy, elvitázhatatlan tény az, hogy ezen az országgyűlésen folytonos praxis az indemnityből bizalmi kérdést csinálni. Nem vetheti tehát a szemünkre a túloldal azt, ha ez alkalommal is ezzel a praxissal élünk; és mert a mi meggyőződésünk szerint még csak vita tárgyát sem képezheti az, hogy vajjon a kormány érdemel-e, vagy nem érdemel bizalmat a mi részünkről, egész jogosan és alkotmányosan állunk ellent annak, hogy az indemnitás napirendre tűzessék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ily értelemben voltam szerencsés a függetlenségi párt álláspontját jelezni és igazolni. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós jegyző: Holló Lajos.

Holló Lajos: T. ház! Ebben a képviselőházban a vitatkozásnak az a módja jött divatba a legutóbbi időben, melyet még a közönséges jó társaságokban sem fogadnak el vitatkozási modornak, tudniillik oly tényeket, melyek feltétlen bizonyossággal meg vannak állapítva, elvitatnak ebben a házban, s azoknak értelmét önmagukból kiforgatják, és ennek következtében a vitatkozás anyaga és modora oly változást szenved, a mit — ismétlem — egy jó társaságban sem szoktak használni.

Egyik lényeges kiindulási pont az, hogy vajjon Ausztriában azok a kiegyezési javaslatok, a melyek a magyar törvényhozás elé terjesztettek, hasonló feltételek mellett lettek-e előterjesztve. A legkétségbevonhatatlanabb tény az, hogy az osztrák kormány ahhoz a kiegyezéshez egy feltételt fűz, — és nem óhajtást vagy követelést, mint a t. miniszterelnök úr mondta, hanem egy le nem dönthető és meg nem változtatható feltételt, — azt, hogy az osztrák kormány és az osztrák Reichsrath csak azon esetben fogadják el a kiegyezést, ha az egyúttal a quóta felemelésével össze van kötve. Ámde a t. miniszterelnök úr és tegnap a t. pénzügyminiszter úr ezt a tényt, a mely többszörös okmánynyal és nyilatkozattal van beigazolva, egyszerűen nem létezőnek tekintik, annak értelmét elvitatják úgy, hogy az ember csakugyan megáll ennél az esetnél, hogy vajjon mivel kellene a t. miniszterelnök urat és a t. pénzügyminiszter urat ezen állításuk valótlanságáról meggyőzni. Hogy feltételről van itt szó, azt ebben a házban mások sokkal bővebben kifejtették, én csak arra utalok, hogy úgy a régi, mint az új kiegyezés indokolásában világosan benfoglaltatik az a szó, hogy feltétel, Kaizl pénzügyminiszter egyenesen korolláriumának mondta a quóta felemelését, Bilinsky feltétlenül kijelentette, hogy ez junktiumot képezett, a melyhez a mostani pénzügyminiszter azt fűzte, hogy ez zárófeltétel, Schlussjunktim. Szerintem tehát kétségtelen tény, hogy az osztrák képviselőház ezt mint feltételt tekinti. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Miről lehet most szó? Arról, hogy a t. pénzügyminiszter úr és a t. magyar kormány ebben a kérdésben megállapodásra az osztrák kormánnyal nem jutott. Van ugyan egy volt miniszter, Bilinsky, a ki azt mondja, hogy ez a megállapo-

Digitized by Google

dás létezett, de én elfogadom a t. pénzügyminiszter kijelentését, hogy ilyen megállapodás nem történt. Vajjon most, midőn ott a képviselőház és a bizottság tárgyalásai közben ezek a feltételek kipattantak, nem jut-e tudomására a t. kormánynak, hogy az osztrák képviselőház és az osztrák kormány milyen feltételhez fűzi ezen kiegyezést? Vajjon most, midőn mi itt ezen kiegyezésnek tárgyalása előtt állunk, nem első kötelessége-e tehát a magyar kormánynak állást foglalni, hogy vajjon azt a feltételt a maga részéről elfogadhatónak találja-e, és a mennyiben nem fogadja el, akkor részünkről azon kiegyezésnek tárgyalását és a javaslatoknak beterjesztését semmisnek kell-e tekinteni, és előttünk áll az 1898:I. törvényczikk követelménye, a melynél fogva saját jogunk alapján az önálló berendezkedéssel szabályozzuk ezen viszonyokat? Most, midőn tudomást vesz róla a mi kormányunk, hogy ezt feltétel gyanánt állítja fel az osztrák kormány, egy perczig sem áll módjában a kormánynak és a többségnek, egyenes, határozott álláspontot el nem foglalni, mert beigazolná ezzel, hogy az osztrák törvényhozás előtt más kiegyezés és más feltétel fekszik a tárgyalás alapjául, mint a magyar törvényhozás előtt. *(Úgy van! Igaz! balfelől.)*

T. ház! A miniszterelnök úr hivatkozik arra a bátorságra, hogy ő nyiltan szembe mert szállani a mi követelésünkkel és bármennyiszer kérdezze az ország, ebben a kérdésben a nyilatkozatot megtagadja, mert meg van hozzá a bátorsága. Ha mi itt személyes viszonyokat kutatnánk, ha a t. miniszterelnök úr magánéletét, magánműködését akarnók bizonyos irányban felvilágosítani, akkor ez az elzárkózás teljesen jogosult lenne. De mi az ország érdekében kívánjuk a felvilágosítást, mert hiszen egy országnak, midőn két-három éven keresztül a bizonytalanság előtt áll, mégis jogában van tudni, vajjon a megoldás milyen irányban fog reá nézve bekövetkezni, hogy azok a milliók, melyek a quóta emeléséből folynának, fogják-e, és mily arányban s meddig terhelni? Nem magánkiváncsiság kielégítéséről van itt szó; az ország nagy érdekei kívánják a kérdésre a nyilt választ! Ha bátorságról van szó, az lehetne az, hogy a kormány nyiltan kijelentené: állásomat kötöm ahhoz, hogy az ország terhére a quóta ne emeltessék; nem hárítom másra a felelősséget; tőlem tehet a többség, a képviselőház, vagy utódom bármit, de én mint a kormány, nem járúlok hozzá a quóta emeléséhez. Vagy tehetné az ellenkezőt is. Mondhatná: úgy ítélem, hogy bekövetkezett a quótaemelés ideje; ha az ország azt hiszi, hogy helyesen képviselem érdekeit, megmaradok állásomon; ha nem, átengedem a teret azoknak, a kik ellenkező nézeten vannak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* De midőn a miniszterelnök úr feláll és azt mondja: megvan a többségem, annak támogatásában találom meg a bátorítást, mely ez úton tovább visz, akkor nem az igazság, nem a jog álláspontja, hanem az erőszaké. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Igenis, találhat a miniszterelnök úr a történelemben oly férfiakat, a kik magyar létükre a bátorságot abban keresték, hogy szembeszálljanak a nemzet érdekeivel. A század első évtizedeiben voltak magyarok, kik szuronyok fedezete mellett hatoltak be a vármegyék termébe, eltávolították a közfunkcziók teréről azokat, kik ott a törvényességet védelmezték, s a kiktől azt kivánták, adják az erőszakos eljárásnak a törvényesség látszatát. Találkozott 48-ban is magyar ember, ki bátor volt szembeszállani a nemzet érdekével, a ki mint miniszter gerálta magát. De e bátorság a politikai kalandorok bátorsága, a kik nem a nemzet, hanem a hatalom érdekét keresik. *(Élénk tetszés a szélsőbalon.)* S ha a miniszterelnök úr politikai pályafutását nézzük, szomorúan látjuk, mely téren érvényesíti ő bátorságát. Itt nőtt-e ő fel, hol a nemzeti érdekekért való küzdelem vitte volna előbbre? Volt-e egy gondolata, a melyet a nemzet többsége magáévá tett volna és a melyben őt vezérének tekintette volna? Nem! Állását annak a ténynek köszöni, hogy tüntetően ellentétbe helyezte magát a nemzeti érzéssel és kegyelettel. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Azután, igenis, felhasználta az erőszak minden eszközét, fegyvert, vért, pénzt, hogy magát ez állásban megerősítse. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* S e ténye meggyőz bennünket arról, hogy van bátorsága ma is, és lesz a jövőben is mindig, hogy szembeszálljon a nemzet jogaival, a nemzet követeléseivel. De én azt hiszem, hogy a nemzetben is lesznek, ha talán eleinte csak kis rétegekben is, olyanok, ha csak néhány elszánt ember lesz is, kik azt mondják: az alkotmányosság látszatát nem fogjuk kölcsönözni erre az eljárásra és a miniszterelnök úr személyes bátorsága, a nemzet jogaival való szembeszállás nem fogja részére a sikert továbbra is biztosítani s őt állásában továbbra is megerősíteni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi ebben az egész harczban a szavakkal való játszásnak, a szavak valódi értelmének, a törvény világos rendelkezéseinek kiforgatásával találkozunk lépésről-lépésre. Ime már a miniszterelnök úr egy bizottsági ülésen azt is kimondotta, hogy az 1898:I. törvényczikk már végre van hajtva s ennek további végrehajtását ő tőle ne várja senki. Hiszen oly közel áll még emlékezetünkben ennek a törvényczikknek megalkotása, aktái még annyira frissek, hogy fel sem

Digitized by Google

kell azokat nyitnunk, hogy emlékezetünkbe idézni tudjuk, hogy az 1898: I. törvényczikk megalkotásának az volt egész intencziója, hogy egy évig még lehet az országot bizonytalanságban hagyni, hogy nem lehet egyszerre átmenet nélkül az önálló rendelkezés terére lépnünk, hogy szükséges egy bizonyos időszak, melyet a kormány az előkészületek megtételére esetleg felhasználhat, de az év záró pontja után további ideiglenes állapot, további provizorium és bizonytalanság nem fog bekövetkezni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A t. miniszter úr által beterjesztett törvényjavaslat indokolásában az van, hogy 1898. deczember 31-e előtt az egyezménynek létre kell jönni Magyarország és az ausztriai állam között, mert a mennyiben ezen évnek vége előtt létre nem jön, véget kell vetni a bizonytalan ideiglenes állapotnak és rá kell lépnünk az önálló berendezkedés terére és bármi formában kell azt tennünk, hogy a bizonytalanságnak, mely az országra nehezedik, véget vessünk. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Halljuk az indokolást! Olvassa):* »A 3. §. rendelkezik arra az esetre, ha az 1898. év vége előtt a magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai között az itt szóban lévő ügyekre nézve az 1867: XII. törvényczikk értelmében az egyezmények megköttetnének. De szükséges gondoskodni arra az eshetőségre is, ha az említett egyezmények nem jönnének létre. Ebben az esetben, tekintve azt, hogy a szóban levő gazdasági ügyekre nézve az ideiglenesség és ebből származó bizonytalanság a közügy és a gazdasági érdekek legérzékenyebb károsítása nélkül hosszabb ideig fenn nem tartható, sőt a viszonyok végleges rendezésének huzamosb ideig függőben maradása a monarchia tekintélyére és hatalmi állására is hátrányos visszahatással volna, elő fogna állani annak szüksége, hogy Magyarország az 1867. XII. törvényczikk 58—67. szakaszaiban említett ügyekre nézve véglegesen rendelkezzék.«

Önöknek összes tendencziája csak az volt, hogy az 1898: I. törvényczikk megalkotásával tartsuk fenn az ideiglenes állapotot még egy évig s a mennyiben májusig akként nem alakulnak a viszonyok, hogy egyezség által rendeztessenek a két állam közti gazdasági állapotok, azon esetre okvetlenül kell a végleges megoldást az 1867: XII. törvényczikk 68. §-a alapján keresni, de nem lehet az ország gazdasági viszonyait továbbra is bizonytalanságba hagyni. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De mit látunk? A törvény világos rendelkezéseivel szemben a t. miniszterelnök úr azon tényben magában, hogy ő május elsejéig beterjesztette a javaslatot, az 1898: I. törvényczikk végrehajtását találja és nem lát semmi további kötelezettséget magára nézve, mely az év végéig való végleges rendezést szabná meg számára. Ellenkezőleg, midőn juliusban és augusztusban az osztrák Reichsrath az ő munkaképességének hiányát teljesen igazolta és az osztrák kormány feltétlen határozottsággal látta, hogy itt az egyezmények meg nem köthetők, férfiához illő nyiltsággal és egyenességgel feladta a további parlamentáris küzdelmet és ezzel a magyar kormánynak teljesen szabad kezet engedett arra, hogy az 1898: I. törvényczikkben reá rótt kötelezettséget a törvény és alkotmány értelmében teljesítse. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És mi történt a magyar kormány részéről? A mint már egyalkalommal a házban felemlítettem, a magyar kormány rákényszerítette az osztrák kormányt arra, hogy a további formalizmusnak eleget téve, a Reichsrathot még egyszer összehívja, ezeket a javaslatokat mégegyszer beterjeszsze, bár minden tényező meg volt arról győződve, hogy ez sikerre nem vezet. De egyúttal a magyar kormány látta azt, hogy ránézve lehetséges egy kibúvó, ha formailag eleget tesz az 1898: törvényczikk rendelkezésének, de azt is tudhatta, hogy érdemben az 1867. XII. törvényczikk 68. §-ának megfelelőleg az önálló berendezkedésnek kell mindenképen bekövetkeznie. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

A másik dolog az 1867: XII. törvényczikk 68. §-ának értelmezésénél a szavak kiforgatása. Hiszen a t. pénzügyminister úr azt mondotta tegnapi beszédében, hogy ennek a 68. §-nak értelmezését ő nagyon vitatja és az az értelem, melynél fogva abból csak az önálló vámterület következnek, abból ki nem olvasható; ők nem hagyják magukat kelepczébe rántani az által, hogy kimondják, miszerint a 68. §. az önálló vámterületet foglalja magában, mert akkor azt meg is kellene csinálni. Ennek következtében ők utakat és módokat keresnek és találnak arra nézve, hogy a törvény ezen szakaszának más értelmezést tulajdonítsanak. A t. miniszterelnök úr egy bizottságban mondotta — ha jól emlékszem — azt, hogy micsoda törekvés az, hogy mi a 68. §-nak csak az önálló vámterület értelmezést tulajdonítjuk, mikor ennek szerinte egészen más jelentőségű értelmezést is lehet adni. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

No, t. pénzügyminiszter úr, világosítsa fel a t. miniszterelnök urat és önmagát is ezen 68. §. értelme és jelentősége iránt, mert bármennyire tartja is azt kelepczének és bármennyiszer akar is az ellenállást foglalni, előttünk ismét és mindenkor ott áll az a Lukács László pénzügyminiszter, a ki még két évvel és három évvel ezelőtt is a leghatározottabban kijelentette, hogy a kormány méltóságának megsértése nélkül az 1868: XII. törvényczikk 68. §-a alatt

Digitized by Google

mást, mint az önálló vámterületet érteni nem lehet, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és a mely kormány ennek a törvénynek életbeléptetésére intézkedéseket nem tesz, megsérti a kormány méltóságát, megsérti az ország jogait és érdekeit. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Nagy zaj jobbfelől.)*

Polónyi Géza: Olvassa fel! *(Halljuk! Halljuk!)*

Holló Lajos: Hogy nyilatkozott akkor Lukács László t. pénzügyminister úr?

1896. február 26-án — tehát több mint harmadfél évvel ezelőtt — következőket mondta szó szerint *(olvassa)*:

»A kormánypárt és a kormány, valahányszor a kiegyezésről volt szó, mindig azt mondta: Én magasabb politikai szempontokból kivánatosnak tartom, hogy — abban az esetben, ha az ország minden vitális érdekének megóvása mellett lehetséges — Ausztriával a kiegyezést megcsináljam, és miután én abban a véleményben vagyok, hogy az ország érdekeinek megvédése a közösség alapján lehetséges, ennélfogva meginditom a tárgyalásokat az osztrák kormánynyal a kiegyezésre nézve, azon fentartással természetesen, hogy ha nem sikerül egy kellő és az ország érdekeinek mindenben megfelelő szerződést kötni, akkor élek az országnak jogával, melyet törvény biztosit és reá lépek az önálló vámterület felállitásának terére. *(Nagy zaj és felkiáltások a szélső baloldalon: Ez a kelepcze!)*

Bartha Miklós: Mit jelent ez? Ezt is elcsavarja? *(Nagy zaj. Elnök csenget.)*

Holló Lajos *(olvassa)*: »A kormány igenis tanulmányozta mindezeket a kérdéseket, hogy mi a teendő arra az esetre, ha a vám és kereskedelmi szerződés, illetőleg az egységek meghoszabbittatnak, de szükségképen tanulmányoznia kellett azt is, hogy mi lesz a teendő akkor, ha nem sikerül Ausztriával a megállapodást létesiteni, úgy, hogy azt mondhatom, hogy miután ezen tanulmányok megtörténtek és történnek folytonosan, a határozati javaslatnak ez a része már túlhaladott álláspontra vonatkozik. Ez egészen világos és őszinte nyilatkozat, és csak az a kár, hogy az nem vétetett be egyszersmind a határozati javaslatba is, mert akkor sokkal tisztább volna a helyzet, a melylyel szemben állunk. Ámde, ha valaki a vám- és kereskedelmi szerződés felmondását követeli, azt hiszem, hogy ennek súlya, hatálya, komolysága csak akkor van, ha ezt a követelését azzal a gondolattal köti össze, hogy nem akarja megujítani a szerződést, hanem rálép az önálló vámterület álláspontjára. Mert ha nem ezzel az elhallgatott, vagy kifejezett utógondolattal történik a felmondás, akkor ebben nem látok egyebet, mint üres ijesztgetést, a mely sem a törvényhozás, sem a kormány méltóságával meg nem egyezik.«

Ha tehát súlyt helyeznek arra, t. képviselőház, hogy ebben a házban a normális törvényhozási működés és tárgyalások lehetővé tétessenek; ha súlyt helyeznek arra, hogy ezen országban közmegnyugvás létrejöjjön, akkor nem kell mást tenniök, mint felállani és azt mondani, hogy: a mennyiben 1898. deczember 31-éig a kiegyezés alkotmányos úton létre nem jön, akkor január 1-je után az önálló vámterület fog bekövetkezni és annak minden előkészületei a kormány részéről megtétettek. Ennek kijelentése mellett, t. képviselőház, az önök szavaiba és kijelentéseikbe vetett bizalom és a törvényhozásnak nyugalma is visszatér.

Madarász József: Különben nem! *(Felkiáltások balfelől: Erre ugyan ráolvastak!)*

Kubik Béla: Ez kegyetlen dolog volt. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Förster Ottó: De harangoznak! *(Derültség.)*

Holló Lajos: E helyett azonban, t. képviselőház, azt találjuk, hogy ezen értelmezés, hogy a szakasz ezen világos jelentőségének hatálya elhomályosíttatik; mert a tulsó oldalról, röpiratokat bocsátanak ki, sajtóügyi támadásokat intéznek az ellenzék minden árnyalata ellen és valóságos felforgatást hoznak javaslatként elénk, hogy ha ezen országban valaki a miniszter úrnak ezen kijelentéseit komolyan vette és a törvénynek intézkedéseihez, szakaszaihoz ragaszkodik: elénk vetik azt, hogy vajjon képzelhető-e, hogy a mai állapotok mellett ezen jognak még érvényt lehet szerezni? Képzelhető-e, hogy erre valaki képesebb lenne a mostani miniszterelnöknél, *(Derültség a szélső baloldalon.)* a ki oly kemény, oly hős támadásokat intéz itt befelé is, hogy egyedül tőle remélhetjük megvédését az osztrák kormánynyal szemben annak a magyar álláspontnak, a melyet ez időszerint keresztül vinni a t. kormány szerint lehetséges.

Hát én nem tudom, hogy vajjon milyen nehézségek állottak a tanácskozások folyamán a t. kormány elé. Én csak azt látom, hogy minden kormány, így a magyar kormány is, egy ily tanácskozás elé határozott meggyőződéssel, világos és egyenes állásponttal közeledhetik. A mennyiben pedig ő ezen tanácskozások rendjén azon álláspontnak érvényt szerezni nem bir, akkor erről úgy a koronát, mint a nemzetet és a törvényhozást fel kell világosítani és tárczáját és állást rendelkezésre kell bocsájtania egy következő kormánynak. Mivel kerestünk garanczíát, t. képviselőház arra nézve, hogy a Bánffy-kormány a legerősebb karú és a legerősebb kezű kormány, a mely az osztrákokkal szemben a lehető legnagyobb kedvezményeket fogja elérni, a midőn ez a kiegyezés mindent összevéve nem

Digitized by Google

tesz mást, mint hogy az eddigi vámszövetséget és közösséget fenn akarja tartani Ausztriával és meg akarja toldani azt egy jelentékeny quótafelemelésben nyilvánuló állami hozzájárulással az osztrákok javára. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Miben láthatjuk tehát azt az erősebb kezet, a mely ennél a tárgyalásnál az ország javára nyilvánúl, hisz ennek a kiegyezésnek nagy hátrányai, a melyeket csak a későbbi tárgyalások fognak bebizonyítani, máris előre vetik árnyékukat. Ezek szerint a vasuti szállítás felett való szabad rendelkezést, a mely mindig az ország kezében volt, a melyet a kormányok eddig soha ki nem adtak kezükből, ezúttal feladták és mint közös megegyezést, közös megállapítást vonták a kiegyezés keretébe.

Rosenberg Gyula: Ez abszurdum volna, de szó sincs róla. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek!

Holló Lajos: Az osztrák miniszterek a bizottságokban ezt világosan úgy állították oda, mint egy nagy kedvezményt, megtoldván ezt azzal, hogy igaz, iparkodtak még behatolni az állami szállításokba is, s a magyar kormánynál követelték az osztrák ipar részére ugyanazon kedvezményeket, melyeket a magyar kormány a magyar iparnak nyújt.

Bartha Miklós: Meg is kapták.

Rosenberg Gyula: De nem kapták meg!

Holló Lajos: Ebben a tekintetben azonban ellenállásra találtak annyiban, hogy a vasuti szállítások és a vasuti tarifák megállapításánál a magyar kormány a magyar ipar részére külön kedvezményt tartott fenn.

Ezt, mint vívmányt állították oda és én nagyon szivesen venném e tekintetben a czáfolatot, ha nem volnék kénytelen az osztrák pénzügyminiszter szavára és nyilatkozatára annyi súlyt fektetni. *(Mozgás jobbfelől.)*

Rosenberg Gyula: Ott vannak az akták.

Bartha Miklós: Egyenlő elbánás!

Holló Lajos: Ha az az erős kéz, a mint már az akták most is nyilvánossá teszik, nem Ausztriával szemben érvényesül, de Magyarország azon jogával szemben, a mely képes volt odáig elmenni, hogy a 67-iki törvénynek legértékesebb vívmányát törvénykönyvünkből kitörölje és ezen szövetséget és gazdasági közösséget, mint örök és állandóan fenmaradót a két monarchia közt biztosítsa: *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* akkor bámulattal kell adóznunk az osztrák kormány alkotmányos érzéke iránt nekünk, magyaroknak, a kik ezer éves alkotmányos élettel dicsekszünk, mert azt tapasztaljuk, hogy azoknak kormánya, kiknek alkotmányos élete csak alig néhány évtizedre nyúlik vissza, hozzáfűzi sorsát a parlament többségének követelményeihez.

A mint abban a parlamentben megnyilatkozott az, hogy ők a kiegyezést a quóta felemelése nélkül el nem fogadják, a kormány ezen elhatározást azonnal magáévá tette, és attól a magyar kormánynyal szemben el nem állott és a mikor neki orvosszerként ajánltatik magyar részről, hogy talán a kiegyezést ép úgy kellene keresztül vinni, mint a hogy a Bánffy-kormány magának itt a többséget biztosította, akkor azt ott repudeálva visszautasították, mert Ausztriában negyven kerület sincs, a hol a Bánffy-féle kormányzattal boldogúlni lehetne. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Önök ezzel át akarták vinni az itteni kormányzási princzipiumot Ausztriába, de azt a Lajtha határánál visszautasították és azt mondották, hogy nem fogadjuk el ezen eljárással még a kiegyezésnek ránk nézve legértékesebb részét sem. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És mégis azt mondják, hogy a mennyiben mi az ország jogaihoz ragaszkodunk, akkor itt tarthatatlan állapotok következnek be, a mennyiben ki van zárva annak a lehetősége, hogy az önálló vámterületre áttérjünk. Én megengedem, t. ház, hogy ez az udvar részéről bizonyos előítéletekbe ütközött.

Százados szomorú tapasztalat az, hogy ez a két állam közötti kapcsolat abban nyeri állandóságának legfőbb garantiáját, hogy Magyarország folytonosan gazdasági táplálóul szolgáljon a monarchia másik államának is, hogy mi itt erőnkben visszamaradjunk, hogy mi itt tulajdonképen csak egy elhelyezési terrenum legyünk, amely, miként a keleti államok, biztositja egy fejlettebb állam népének, kereskedelmének és iparának felvirágzását és megélhetését. Elhiszszük tehát, hogy egy ilyen ellenszenv Ausztriának bizonyos köreiben fennáll; előttünk áll a múltnak egy példája, a midőn egy nagy kérdésben, a mely az országnak nagy részét emóczióba hozta, merészen, erőszakosan szembeszálltak az udvarnak felfogásával és álláspontjával, hosszú küzdelem révén megtörték azt a százados előítéletet, a mely még az udvar és az osztrák dinasztia körében az egyházi reformok terén fennállott. Ennek a hosszas küzdelemnek eredménye az volt, hogy az alkotmányos király az ő kormányának és az ő többségének a kívánságát teljesítette, teljesítette pedig akkor, a mikor nem állott háta megett egy általa szentesített törvény és jog, a melynek egyszerű folyománya és következménye volna annak végrehajtása. És most, a midőn hivatkozhatnak a király szentesítésére, hivatkozhatnak arra a közhitre és köztudatra, a mely az 1867-iki törvényekben mindeddig a megegyezés hiánya esetére az önálló rendelkezésnek szabadságát és függetlenségét látta, a mikor — mondom — hivatkozhatnak

Digitized by Google

mindezekre, akkor mondják azt, hogy előítéletébe ütköznek az udvarnak, előítéletébe azon osztrák köröknek, a melyek Magyarországot ebből a kizsákmányolási terrenumból kiengedni nem akarják, a melyek Magyarországot továbbra is, törvény, királyi szentesítés, kormányigéretek daczára ebben a függési viszonyban akarják tartani. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* S akkor azt mondják nekünk, hogy ne koczkáztassunk semmit, hogy a mi támadásainkkal ne menjünk egy bizonyos mértéken túl, mert itt a viszonyok az alkotmányosság kárára fognak megváltozni, hogy itt oly helyzet lesz teremtve, a mely Magyarországot tulajdonképen rosszabb irányba, rosszabb kormányzatba sodorja. Hát igazán, sajnálattal látnók, ha ezeket a változásokat el kellene szenvednünk; ha például az a nagy szerencsétlenség érne, hogy az udvar innen mindenestől Bécsbe költöznék, és fényével és gazdagságával csak Ausztriát boldogítaná; ha bekövetkeznék az a szerencsétlenség, hogy a hadsereg nyelve, tisztikara mind az osztrák szellemet szolgálná: ha bekövetkeznék az a még nagyobb szerencsétlenség, hogy a diplomáczia mind Ausztriának érdekeit szolgálná, a németségnek adná oda erejét, intellektuális súlyát, szóval, mindent Bécsnek és Ausztriának juttatna. Ha bekövetkeznének mind ezen nagy szerencsétlenségek, ezt ép oly mélyen fájlalnók, a mily mélyen fájlalták azt, hogy az uralkodó ház egyik tagjának temetésénél a magyar képviselőháznak künn, a megyei urak közt kellett helyet foglalnia, hogy a magyar főváros képviselete nem mehetett a király elé, hogy hódolatát bemutassa. Ha mindezek bekövetkeznének, akkor hű magyar nemzetéhez nem szólna a király külön, hanem belefoglalná népei általános fogalmába, a mi oly rendkivül fényesen fejeződik ki egy olyan nagy ünnepélyen, a melyet a nemzetközi politikának minden tényezője a legélénkebb figyelemmel kisér. Ettől meglehet, hogy meg lennénk fosztva, és meglehet, hogy bekövetkeznék az a legnagyobb szerencsétlenség, a melylyel számolnunk kellene, hogy itt nem azok ülnének, a kik most a nemzet akaratából és a nemzet érzelmeiből foglalnak itt helyet, *(Zajos tetszés, helyeslés és taps a szélső baloldalon.)* hanem bekövetkeznék az, hogy császári urak ülnének itt, a kik onnan vannak leküldve, hogy a kezükbe adott hatalommal és pénzzel ők maguk csináljanak maguknak többséget ebben az országban, ők maguk teremtsenek maguknak hatalmat. *(Igaz! Igy van! Tetszés és helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nagyobb szerencsétlenség, t. képviselőház, nem következhetnék be, mint az alkotmányosságnak a maga egész terén való megrendülése; csakhogy, mi úgy itéljük meg a helyzetet, hogy ebben az irányban már változás nem állhat be. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Bartha Miklós: Ott maradnak önök akkor is?

Holló Lajos: Ebben az irányban csak egy változás állhatna be: az a változás, hogy megszünnék a látszata, megszűnnék az alkotmányosságnak ez a hamis formája és üressége *(Igaz! Igy van! a szélső baloldalon.)* és kénytelenek volnánk az erőszakkal és a látszat megsértésével és a törvénytelenség nyilt elkövetésével lépni fel a nemzettel szemben és annak legalább meglenne az a hatása, hogy a nemzet öntudatra ébredne; látná, mint lesz kifosztva lassanként jogaiból, alkotmányos életének alapjaiból és akkor felállana, feltámadna, hogy ezt a rendszert végre magáról gyökeresen lerázza. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélsőbalon.)*

Madarász József: Fájdalom, hogy igaz! *(Mozgás jobbfelől.)*

Holló Lajos: Az, t. ház, a mit mi gazdaságilag, anyagilag e téren veszthetnénk, itt, e kérdésnél figyelembe se jön. Nem az a lényeg, hogy vajjon Magyarországra nézve az önállóság bekövetkeztével gazdaságilag egy bizonyos ideig vagy hosszabb ideig nem fog-e kedvezőtlenebb helyzet beállani; egyelőre a követelmény az, hogy a törvény rendelkezése ez országban érvényt találhasson. Egyelőre a helyzet az, hogy a nemzetet azon jogaitól, a melyeket 30 évvel ezelőtt, mint a terhek ellenértékét megállapítottak, midőn beváltásra kerülnek, egyszerűen durva kézzel, erőszakkal és furfanggal meg ne foszthassák. Itt tehát nem lehet felvetni azt a tételt, — mint a t. pénzügyminiszter úr is mondotta, — hogy, mert ők jóknak, helyeseknek találják a közös állapotokat, ennélfogva a törvény, szabály, alkotmány ellen mégis keresztül fogják vinni azt a helyzetet. Ezt a tételt, t. ház, addig, míg az 1867 : XII. törvényczikk érvényben fennáll, és míg azt a törvényhozás meg nem döntötte, felállítani nem lehet. De vajjon oly joggal kérkedhetnek-e a mai állapotoknak gazdaságilag szerencsés voltával, hogy azt minden alkalommal, indemnitásnál és más tárgynál egyaránt, a miniszteri székekből és más alkalommal a nép közé hinthetik és ennek, egy egyedül elérhető és az ország jövőjét egyedül biztosító helyzet gyanánt való feltüntetésével érvelhetnek? Hiszen, t. ház, csak durva, nagy vonásokban rámutatva a mostani állapotokra, a melyek mérlegelésébe semmiképen sem akarok belemenni: ha mi azt nézzük, a mi az országban történik: igaz, a felvirágozásnak egyes nyomai megvannak a vasuti és más épitkezéseknél; a hitelélet fejlődik, de azt hiszem, hogy itt egy nagy kisajátítás folyik, itt, ebben az egész országban *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Megy a közélet, megy a

Digitized by Google

gazdasági élet, de változik azon jogalany és változik a tőkének az a szerencsés tulajdonosa, a kinek javára ez a föld termővé válik. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Változik a hatalom, befolyás ebben az országban és mind kevesebb mértékben lesz azoknak kezében, a kiknek vállain az ország ősi jogai fentartásának nemzetápoló kötelességei voltak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez másoknak, idegeneknek, nemzetközi érdekek és érzelmek képviselőinek kezébe megy át. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Dicsekedve mondják, hogy mily kitünő dolog az, hogy hitelt vesz igénybe a magyar föld és a magyar állam; hogy azok a törlesztések bizonyos idő múlva megszűnnek. De én azt látom, t. ház, hogy 30 év óta, a mióta megindult ez a nagy kisajátítási proczesszus, Magyarországon a föld nem szaporodott, de Magyarország záloglevél állománya és más hitellevele óriási mértékben. *(Úgy van! a szélsőbalon.)*

Mindezek csak azt bizonyítják, hogy a Magyarországon ma tapasztalható gazdasági élet, a mely ugyan egy és más más irányban gazdasági lerakodásokat mutat, nem garancziája ez ország jólétének; *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* az ország nemzeti irányba való fejlődésének, ellenkezőleg iránya és útjelzője annak, hogy a nemzeti deposszedálás, a nemzeti internaczionális kiközösítés és kisajátítás ez országban mily gyors, mily rapid mértékben halad előre. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ha önök a statisztikának semmi hitelt nem akarnak adni, bár az nagyon tanulságos ebben az irányban, hallgassanak két nagy tényre, mely a nemzetek gazdasági és politikai viszonyainak megbírálására midig döntő befolyással szokott lenni. Hallgassanak arra az egyszerű tényre, hogy az ország lakosságának, közönségének megélhetése és boldogulása nagyobb mértékben van-e előmozdítva és lehetővé téve ma, mint 30, vagy akár 50 évvel ezelőtt. Nem találják-e azt, hogy a társadalmi foglalkozások minden körében a küzdés, a megélhetésére való gond, az anyagi nyomor, a melynek nyomai mindenütt feltalálhatók, lent a vidéken és fent a társadalom körében az intelligens, vagy a polgári osztálynál, a mely általában tapasztalható? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És ha egy másik, bizonyos érvet és ismérvet akarnak keresni, nézzék meg a közerkölcsök vonását, a nagy nyomort, a korrupcziót. Ott pedig, a hol hozzá lehet férni a polgárok erényeihez, a hol nem találunk ellenállást a polgári társadalomban, annak a jelét kell, hogy felfedezzük, miszerint annak a népnek anyagi exisztenczziájában olyan gyökeres veszélynek s olyan megtámadtatásnak kell rejlenie, hogy abban az ellenállási erő, a nemzeti önérzet semmi mértékben nincs meg. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* És a mikor az eddigi közös helyzetben nem lehet találni azt az ideált, a mely az országnak anyagi érdekeit a lehető legteljesebben biztosítja, a mely szerint egész bátran, egész veszély nélkül rátérhetnénk egy új helyzetre, a mely igaz, hogy kipróbálatlan, — de csak nálunk Magyarországon — mert ki van próbálva a nemzetek és emberiség egész háztartásában; mikor azt látjuk, hogy a legcsekélyebb államok sem dobják el az önálló rendelkezés fegyverét, hogy kicsiny, fejletlen népek, melyek más nemzetek politikai és gazdasági támogatására legnagyobb mértékben vannak utalva, ha még felajánlanák is nekiök, hogy gazdasági kötelékükbe fogadják, ezt elutasítanák maguktól és megmaradnának azon a téren, a melyen szabad kezük van minden irányban védeni gazdasági érdekeiket, védeni minden irányban ipari érdekeiket, összeköttetést teremteni a művelt világ összes nemzeteivel és az által a megélhetést és anyagi gyarapodást a maga legjobb belátások szerint biztosítani: akkor, ott látunk a t. kormánypárt köreiben és sajtójában, vidéken szanaszét szórt millió brosürben egy irányt, a mely a nemzetet megingatni törekszik abban az ősi hitében, hogy rá nézve az önállóság, hacsak a távolabbi jövőben is, de nagy értéket képvisel, mert eddig az volt a hit, és önök részéről is az volt a terjesztett álláspont, hogy talán elkövetkezik annak az órája és ideje, midőn Magyarország az ő önállóságát gazdasági és más téren elérheti. Most azonban, csakhogy szolgálják a mai rendszert, szolgálják ennek a kormánynak további terveit, politikáját, neki mennek, szétdobálják milliószámra ezeket a röpiratokat, melyeket beadnak gazdának, iparosnak szájába és azt mondják, hogy ez az irányzat, az önálló vámterület követelése az, a mi romlásba viszi a nemzetet. És ha azt akarjuk, hogy a gazdasági helyzet tovább is fennálljon, nem áll más módunkban, mint odaállni annak a kormánynak a háta mögé, mely a 68-iki törvényben nem látja az önálló vámterület jogát, hanem lát a közösség fentartására egy más módot. Itt van a kezemben egy, különben rendkivüli igénytelen kis füzetke, melyet az országban szerteszét hintenek. Hiszen, ha ez még úgy szólna, mint a t. pénzügyminiszter úrnak például egy beszéde vagy kijelentése, melyet oly fontosnak tekintenek, hogy az egész országban terjesztik, vagy ha úgy szólana, mint a kormánynak programmja vagy álláspontja, melyet nyiltnak és egyenesnek lehetne tekinteni, úgy az, t. ház, még bizonyos méltánylást igényelhetne. De itt megjelenik egy kisgazda, a ki Budapesten arra vetemedik, hogy millió és millió számban röpiratokat nyomtat az ő szegény társainak elnyomatásáról...

Digitized by Google

Bartha Miklós: Úgy látszik, van pénze a kisgazdának! *(Derültség balfelől.)*

Holló Lajos: És abból indúl ki, hogy a kormány meg nem érdemli az ő helyét, hogy tehát mondjon le, ha nem lesz elég ereje azokkal szembeszállani, a kik az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ában az önálló vámterületet látják, ezeket tudniillik le kell tiporni, meg kell dönteni minden áron, mert ha a kormány szembe nem száll velük, majd jönnek a kisgazdáknak milliói és ők fogják a kormányt megbüntetni! *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez megint egy jellemző vonása annak a rendszernek, mely sohasem akar nyiltan és egyenesen fellépni, mely mindig alakoskodik és hamis álarczával a kisgazdáknak háta mögé búvik, hogy hamis közgazdasági és erőszakos politikai eljárásának némi fundamentumát megteremthesse. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És mit kér, t. ház, ez a kisgazda? Elegikusan mondja, hogy *(olvassa)*: »Őszre hajlik az idő. A mi természet adott az idén szántóföld és rét, szőlő és gyümölcsös, kisebb-nagyobb bankóra váltva elment már, hol adóba, hol kamatra, no meg egy kis télire valóra. A mi kevés még maradt, abból a jó Isten segedelmével valahogy kitelelünk mi kisgazdák.

Hanem új magot tettünk a földbe, új munkát adtunk szőlőbe, gyümölcsösbe, egy kis hízlalni valót is szereztünk, a miből pénzelni lehet, egy szóval kezdünk dolgozni a jövő esztendei megélhetésre.

De megélhetünk-e és hogyan? Ez az aggodalmas kérdés szánt barázdákat homlokunkra. Tudni kéne már, hogy mi lesz a kiegyezés dolgában? *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Megcsinálják-e a külön vámterületet, vagy maradunk-e úgy, a hogy eddig voltunk? Ha a nagy uraknak tán nem sürgős ez a kérdés, ha az országházában rá is érnek nagyokat és hosszúakat mondani, nekünk gazdáknak nagyon sürgős ám idejekorán tisztában lenni azzal, érdemes-e búzát vetni, szőlőt és gyümölcsöt termelni, szarvasmarhát és disznót nevelni és hízlalni? *(Derültség balfelől. Zaj. Elnök csenget.)* És nem csupán mi kisgazdák tekintünk elszorúlt lélekkel az elé, a mi lesz, hanem velünk együtt egy sereg iparos, meg kézműves, apró emberek, kik kezük után keresik a mindennapit s a kiknek nagyon belevág a számításukba, hogy a politikus nagy urak miképen viszik dülőre az ország sorsát.

Mi azt látjuk, hogy a mi búzánknak, borunknak, gyümölcsünknek, marhánknak, sertésünknek van egy biztos piacza; a mikor termelünk vagy hízlalunk, előre kiszámíthatjuk, mibe kerül egy mázsa szem vagy jószág, s mivel tudjuk, hogy mennyi szállítási költséget kell fizetnünk Ausztriába, kikalkuláljuk, hogy érdemes-e és mit érdemes termelni. *(Derültség és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Sajtot!)* De hát azt is mondják, hogy majd teremt ipart Magyarországon s akkor lesz, a ki elfogyaszsza, a mit a gazda termel. Hát kit akarnak ezzel bolondítani? Hát mi kisgazdák megélünk addig, a míg az a nagyipar megterem itt Magyarországon? Vagy hát mindegy az uraknak, ha egy pár ezer kisgazda, a tősgyökes magyar faj ki is pusztúl, csak vagyonosodjon meg itt nálunk egy pár cseh meg osztrák gyáros?« *(Nagy mozgás és zajos közbekiáltások a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Lázítás közpénzen! Melyik redakcióban készült ez?

Holló Lajos *(tovább olvas)*: »Mert csak idegen kapitálissal lehet nagyipart csinálni s ennek az idegen kapitálisnak a haszna is csak idegen kézbe és nem magyar kézbe jut. *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Van azonban még egy kérdésünk. Hát mi lesz abból az ezer meg ezer kisiparosból és kézművesből, a ki családot tart fenn, adót fizet és élni akar? Mi lesz ezekkel, ha a nagyipar kiveszi szájukból a kenyeret? Álljanak be napszámosnak, gyári munkásnak az idegen gyároshoz, vagy álljanak ki az utczasarokra koldulni feleségükkel, gyerekeikkel?« *(Élénk mozgás a szélsőbalon.)*

Bartha Miklós: Az osztrák gyárostól nem kell félteni őket, csak a magyartól!

Elnök: Ne tessék közbeszólni! *(Zaj.)*

Holló Lajos *(olvassa)*: »Uraim, ott fönn az országgyűlésben, jól lesz ám a kisemberekre is gondolni, mielőtt az ország sorsa felett döntenek. Jó lesz ám latba venni, mi ér többet Magyarországnak: az a sok ezer, többnyire igaz magyar gazda és iparos, vagy egy-két száz gazdag és milliomosodó idegen tőkepénzes? Mert mi érezzük, tisztán látjuk, hogy belepusztulnak, ha a mai rendet felforgatják.

A legnagyobb lelketlenség kell hozzá, hogy ebben az életkérdésben, a mely álmatlan éjszakákat okoz sok ezer embernek, *(Zaj.)* a kormány is egyre húzza-halasztgatja a dolgot. Ha nincs bátorsága nyiltan megmondani, hogy mit akar, akkor mondjon le és adja át a kormányt olyanoknak, a kik meg merik mondani mindenkivel szemben az igazat. A Bánffy taktikája nem ér egy fabatkát sem. *(Felkiáltások balfelől: Ez igaz!)* Ne azokra nézzen, a kik az országgyűlésben rakonczátlankodnak, hanem nézzen bennünket, a kiket a megélhetés gondja őszít. Ha azt hiszi, hogy nem elég erős megbirkózni velük, hát adjon helyet erősebb karú és elszántabb embernek. Beszéljen végre őszintén és egyenesen, mint a hogy magyar emberhez illik; marad-e a gazdasági kiegyezés a régiben, vagy felállítja-e a vámsorompót? Ha eltökélte, hogy megmenti a

Digitized by Google

gazdákat, ne féljen; mi mellette leszünk és észretérítjük a bakafántoskodókat; *(Zajos derültség balfelől. Felkiáltások jobbfelől: Igaza van!)* de ha elég gyenge lesz és enged nekik és a bársonyszékhez jobban ragaszkodik, mint a gazdák igazához, akkor legyen elkészülve rá, hogy szembe fogja magával találni azokat, a kik nem szóval és furfanggal, hanem becsületes munkával szolgálják hazájukat.« *(Derültség a balés szélső baloldalon.)*

Ezekhez a dolgokhoz természetesen komolyan hozzászólni nem szükséges. A formája sokkal fontosabb a dolognak, mert országszerte főispánok, alispánok, szolgabirák, jegyzők útján minden faluba beviszik az alakoskodásnak, furfangnak, hamisságnak ezt a szellemét. És vajjon nincs-e ebben a legnagyobb perfidia? Vajjon azt, hogy mi itt ipart teremtünk, egyúttal azzal kell-e becsmérelni, hogy idegen ipar keletkezik, a mely az országgal semmi közösséget nem vállal? Midőn tudjuk, hogy milliókat költ az állam, hogy ipart teremtsen, hogy ennek az országnak szomorú gazdasági viszonyaiból kiemelkedjünk és egy nagy ipari állam pénzbőségét érjük el, midőn ez egy bevallott gazdasági tendenczia és kormányzati elv, akkor lázítani a nagyipar ellen azokat, a kik különben is a szocziális viszonyoknál fogva szivesen hajlanak a nagy tőke elleni agitáczióra: ez, t. ház, szemfényvesztés, a melyet a kormány oldaláról üznek, hogy a népet az ő jogaiban félrevezessék. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* És vajjon annak az iparosnak, a kinek családját önök kiállítják az utcza sarkára koldulni, a kezéből nem az az ipartermék veszi-e ki a kenyeret, a mely minden vám nélkül jön be az országba és mert önök nem tették lehetővé, hogy egy átmeneti időben az az iparososztály hozzáalkalmazkodjék a világforgalomhoz, hanem durván és egészen előkészületlenül veszik ki a kenyeret az iparos szájából. Vajjon azokra nézve nem nagyobb mértékben fogja-e a megélhetést biztosítani az, hogy, habár későn, de még most is egy vámvonalban védelmet találnak, hogy addig is, a míg Magyarországon ipar keletkezik, egy vámvonal által évtizedekre biztosítva legyen nekik a megélhetésnek az a formája, mely a múltban is kenyeret adott nekik? És a kisgazdák! Micsoda hamis beszéd az, hogy az a kisgazda terményeit csak Ausztriában tudja eladni! Hát nem tudják neki megmondani, hogy ha tiz zsák búzája terem, ebből csak 5—6 megy Ausztriába, a többi négy pedig oly államokba, a hol már vám nehezedik rá; ha tehát Ausztriában nem találja meg a piaczot, megtalálja majd ott, a hol búzáját részben már eddig is értékesítette! *(Egy hang jobbról: Hol?)* Hát Németországban és a világ más piaczain; hisz a búza világtermelési czikk és a mit Ausztriába nem vihet be Magyarország, el fogja helyezhetni Európa más piaczain; mert ha Ausztria máshonnan veszi búzáját, Magyarország búzája viszont ott fog magának új piaczot teremteni! Ámítás azt mondani, hogy csak Ausztiában találjuk meg piaczunkat, mert ha vámterhes lesz is oda való bevitelünk, nem ez fogja megszabni a világversenyben terményeink árát, hanem a nemzetközi forgalom. Egyébként, ha a gazdasági téren fennakadások lesznek, nem áll-e módjában a kormánynak az elért előnyökből az átmeneti időre a gazdáknak adóban vagy másban könnyítéseket nyújtani? Ezek tehát oly állítások, melyek e kérdés anyagi oldalánál számba sem vehetők.

A miniszterelnök úr hivatkozott arra, hogy a vám-ankét igazolta az ő álláspontját, mert ott a legtöbben a vámközösség mellett voltak. E részben csak néhány külső körülményre figyelmeztetek. Az ankétből lehetetlen tőkét kovácsolni, mert az oda meghivott 49 szakférfiú között 31 volt kormánypárti. Másodszor a megállapított kérdőpontok között egy sem vonatkozott arra, hogy az önálló vagy a közös vámterület hasznosabb-e? Kizárólag egyes részletkérdések voltak: a vámtarifa beosztása, a mezőgazdaságnak védvámokkal való védelme, nyersanyagok vagy félgyártmányok bebocsátása, — szóval mind detailkérdés; de a vám-ankétnek még csak problemájául sem tűzte ki a kormány azt, hogy az önálló vagy a közös vámterület mellett nyilatkozzék.

Hogy mily komolyan vette az egész ankétet a t. kormány, mennyire akart egy vagy más irányban állást foglalni, az kitünik az ankét egyik tagjának, Hegedüs Sándor képviselőtársunknak beszédéből, a ki egyenesen kijelentette, hogy ezen vámankétnek tárgya nem lehet az, hogy bármely irányban az országnak directivát nyújtson, az egyes-egyedül a t. kormánynak van fentartva s ebben az irányban további vitatkozásnak tere nincs. Hegedüs Sándor képviselő úr azt mondta: »A mi Ausztriával szemben való magunktartását illeti, ennek legilletékesebb elbirálója a kormány. Azt az előkészületet, melyet fájdalom az országgyülés határozata folytán meg kellett tenni, más módon kellett volna megtenni, egyszerüen úgy, hogy a kormánynak közvetlenül a szakkörökkel kellett volna érintkezésbe lépnie«. Ha a t. kormány és pártja ezt oly komolyan vette, hogy az országgyülés intézkedését fájdalommal mintegy sajnálandó ténynek jelezte és magára a t. kormányra bizta, hogy ő legyen legilletékesebb elbirálója az Ausztriával való viszony megitélésének, s midőn ily lelkes hangulatban — kivéve néhány tárgyilagos és emelkedett felszólalást — a vita két napot haladt, akkor feláll a kereskedelmi miniszter úr, ki összehivta

Digitized by Google

az ankétet és a következőt terjeszti elő: »Igen tisztelt értekezlet! Igen óhajtandó volna, tekintettel a nyári hőségre, az aratási munkálatokra s arra is, hogy sokan szeretnének üdülés szempontjából a fővárosból távozni, a szaktanácskozmány tartamát a lehető legrövidebb időre szabni.« *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Tehát a nagy hű-hóval összehivott ankét a harmadik napon a t. elnök úr részéről azzal küldetik szét, hogy nagyon meleg van, *(Derültség a szélső baloldalon.)* fürdőre kell menni, ennek következtében hagyjuk tanácskozásainkat, a melyeket módjában állott a miniszterelnök úrnak hidegebb időben összehivni, nem a fürdőszezonban megtartani s melyeket így a komolyságnak még a látszatából is teljesen kivetkőztetett. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De bármennyire nem volt komoly az ankét működése, abban mégis az ország gazdasági viszonyaira, az önálló vámterület alapján való gazdasági fellendülésre oly értékes nyilatkozatok tétettek, hogy azokból a közös vámterület argumentumait kihozni teljes lehetetlen. A legnagyobb gazdáknak is, mint gróf Károlyi Sándornak és másoknak, az volt az álláspontja, hogy az önálló vámterület az évek első sorában igenis bizonyos megrázkódtatást és nehézségeket fog előidézni, melyeket a kormány intézkedéseivel preveniálni kell, de hogy abból az ország gazdaságára hanyatlás, az ország gazdasági életének tönkremenetele következnék, azt senki sem mondta, ellenkezőleg, a végére mindenki odaállította a gazdasági jólét, a gazdasági felvirágzás bekövetkezését.

Ennek következtében, mikor mi az indemnitást tárgyaljuk és válaszolunk arra a kérdésre, vajjon bizalommal viseltetünk-e a kormány iránt, nekünk a következőket kell mondanunk: Mi a t. kormány iránt bizalommal nem viseltetünk, mert egy gazdasági kiegyezést hoz az országgyűlés elé, mely gazdasági kiegyezésnek rejtett feltételei vannak s melynél neki hiányzik a bátorsága, hogy beismerje, miszerint a magyar kormány álláspontja, rejtett feltétele az, hogy Magyarország quótáját fel fogja emelni és az országra abból kifolyólag évek hosszú sorára nagy terheket fog róni.

Másik kifogásunk az, hogy a kormány eljárásában és álláspontjában látjuk az 1867: XII. törvénycikk 68. §-a jelentőségének és érdemének kiforgatását, Magyarország az önálló vámterülethez való jogának teljes eltörlését és értéktelenítését.

Harmadik kifogásunk az, hogy ez országban a kormány olyan hamis közvéleményt óhajt teremteni, a mely akár a jelenben, akár a jövőben az önálló jogoknak az önálló berendezés értékének tekintetében az egész nemzetet csalódásban, tévedésben akarja tartani.

De vajjon kizárólag ez a mi ellenvetésünk a mai kormánynyal szemben?

Vajjon csak itt a kiegyezésnél kezdődik az a harcz, a melyet nekünk a t. kormány ellen fel kell vennünk? Vajjon nem kellene-e nekünk visszamenni régi időkre, egészen ezen kormány keletkezéséig? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És midőn önök azt mondják, hogy mi viselkedésünkkel itt esetleg a parlamentáris életet teszszük lehetetlenné, nem kell-e megvizsgálnunk azt, hogy önök a parlamentáris életet nem tették-e már eddig is lehetetlenné? *(Tetszés. Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Midőn mi a támadással és harczczal ennyi ideig is vártunk, akkor beigazolást akartunk keresni arra, hogy a mult választások alkalmával kifejtett erőszaknál és eljárásnál milyen czél vezette a kormányt. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* S midőn azt látjuk, hogy ennek tendenczája volt az országgal szemben, midőn azt látjuk, hogy a kormány oly többséget keresett, melynek csak egy feladata van: hogy itt jelen legyen és támogassa a kormányt, *(Felkiáltások balfelől: Hogy szavazzon!)* a melynek nem az a feladata, hogy ellenőrzést gyakoroljon, hogy az ország jogait megvédelmezze: akkor mi a régi leszámolást a Bánffy-kormánynyal megkivánjuk ejteni és a legelső alkalmat, a mely kinálkozik, felhasználjuk arra, hogy önök részére a kormányzást lehetetlenné tegyük. *(Zajos helyeslés a szélső baloldalon.)* És mit tesznek önök a közéletben? A pártoknak minden kincséből szabadon válogatnak a maguk részére; hogyha kell, ide jönnek és innen vesznek egy eszmét, hogy az egyházpolitikával magukat éveken át fentartsák, ha kell: elmennek a nemzeti párt oldalára és annak ideáiból ragadnak ki valamit, hogy azzal magokat fentartsák. Minduntalan eszméket, kincseket szednek tőlünk, akként, mint a régi középkorban a rablólovagok, a kik minden kincset, a mit az országban találtak, összeszedtek, hogy a magok részére a megélhetést biztosítsák, a kik nem voltak válogatósak, vajjon grófnak, polgárnak vagy szatócsnak tulajdonát képezi e az, csak egy czél lebegett előttük: a megélhetés biztosítása. *(Tetszés balról.)* Ez volt annak a kornak jellemző vonása és, mintha most is annak a rablóvilágnak a korszakát élnők, a különböző pártoknak eszméi és ideái, a kik az ország javára ideákat termelnek, nem mind csak arra szolgálnak-e, hogy egy uralkodó pártnak az életét tovább tengessék és ennek az uralkodását ebben az országban biztosítsák? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Itt nincs többé semmi eszme, a mely értékes volna a nemzetre nézve, a mely a pártokat fentartaná a küzdés terén, a

Digitized by Google

mely pálmául szolgálna, hogy midőn elérték czéljukat, ők maguk vigyék azt keresztül. Itt nincs többé semmi eszmének, semmi kincsnek, semmi jognak értéke, minden ki van sajátítva a kormány és pártja részére. Mi tehát ezeknél fogva iránttuk a legnagyobb bizalmatlansággal viseltetünk és ennélfogva az indemnitási törvényjavaslat napirendre tűzését sem fogadjuk el. *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újból megnyitom. Folytatjuk a tárgyalást.

Lakatos Miklós jegyző: Blaskovics Ferencz!

Blaskovics Ferencz: T. ház! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Blaskovics Ferencz: A magyar parlament 50 éves múltja nem igen mutat fel sok esetet arra, hogy akár a napirend megállapítása, akár az indemnity körül valami terjedelmesebb, hosszabb vita fejlődött volna ki. A magyar ellenzék mindenkor híven teljesítette kötelességét, melylyel tartozik választóinak és tartozik a nemzetnek, de soha a parlament rendes működésének gépezetét, rendjét fel nem akasztotta. Bármily erősen támadták is az egyes kormányok intézkedéseit, a melyeket az országra, a nemzetre nézve veszélyesnek tartott, soha meg nem feledkezett arról a tiszteletről, a melylpel a parlamentárizmusnak tartozott. Soha itt oly jelenetek ebben a házban elő nem fordúltak, mint akár az osztrák, akár más, számos parlamentben. Az ellenzék volt az, a mely a kormánynak az újabb időben is folyton szemrehányást tett, hogy nincs programmja, nincs munkarendje, nem tudja foglalkoztatni a házat. *(Úgy van! balfelől)* Midőn azért most mégis azt látjuk, hogy a napirend megállapítása körül hosszabb vita indúl meg, egész múltunk bizonyság rá, hogy nem kedvtelésből teszszük, hanem, hogy fontos okaink vannak, a melyek arra indítanak. *(Így van! balfelől.)* Ezen okok közül, azt hiszem, talán az egyik az, hogy Bánffy miniszterelnök törvénytelenségei, erőszakoskodásai, a parlamentárizmusnak lábbal tiprása által a személye ellen nemcsak az ellenzék előtt, hanem mindenki előtt, a kinek a polgárok szabadsága és alkotmányunk szent, oly gyűlöltté tette személyiségét, mint talán egyik elődje sem. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* De a mellett vannak más, még sokkal fontosabb tárgyi okok is, a politikai helyzet, az előttünk álló nagy kérdésekben uralkodó homály, a melyek ezen vitát indokolták.

Nemzetünknek volt alkalma hozzászokni a választási visszaélésekhez, a hatóságok pártoskodásához, a kormánypártiak favorizálásához és az ellenzéknek üldöztetéséhez, már Tisza Kálmán kormányzata óta. Már bizonyos mértékig érzéketlenek lettünk mind eme dolgok iránt; de az a czynismus, az az erőszak, az a korrupczió, a melylyel Bánffy Dezső báró miniszterelnök az utolsó választásokat vezette, felülmúl mindent, a mit valaha és valahol parlamenti ország felmutathat. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Az az eljárás, a melylyel a kuriai biráskodást a lomtárba vetette és a választási törvény reformját ad graecas Kalendas halasztotta, bizonyítja, hogy alapjában is mindenkor tönkre akarja tenni a magyar parlamentarizmust. *(Úgy van! balfelől.)* És soha a hatóságok részéről azt a pártoskodást oly mértékben nem tapasztaltuk, mint jelenleg, az ellenzéknek azt az üldöztetését, most is még, már két évvel a választások után. A milyen az úr, olyan, fokozott mértékben, a szolga; a milyen a felebbvaló, olyan az alantas. Bánffy Dezső miniszterelnöknek pártpolitikai erőszakoskodásai fokozottabb mértékben nyilvánultak az ő főispánjaikon *(Úgy van! balfelől.)* és ezeknek az erőszakoskodása és pártoskodása mértanilag hatványozódik szolgabiráiban és jegyzőiben. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert hiszen minden alantas tisztviselő tudja, hogy az akármilyen híven és becsületesen teljesíti hivatalos kötelességét, nincs sem az ő, sem családjának existencziája biztosítva, ha egyúttal a kortes-szolgálat terén nem teljesíti mindazt, a mit tőle követelnek és a mi ellen esetleg lelkiismeretessége és becsületessége föllázad. *(Úgy van! balfelől.)* És viszont tudja az a szolgabiró és tudja a jegyző, hogy elkövethet bármit, elmulaszthatja hivatalos kötelességeit bármiként, visszaélést visszaélésre halmozhat; még ha sikkasztóvá lesz is, akkor is a főispán pártfogó keze van felette, és belenyúl a büntető igazságszolgáltatás kerekei közé, mint láttuk a torontálmegyei főispán eljárásában a perlaszi jegyzővel szemben. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Abban állott az eset, hogy a törvényszék megindította a bűnvizsgálatot a perlaszi jegyző ellen; konstatálta az okirat-hamisítást; konstatálta a sikkasztásokat és a torontáli főispán először nyakára járt a pancsovai törvényszéki elnöknek, *(Zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget:)* miután ott czélt nem ért, járt a királyi táblához és királyi kuriához, s minden befolyását latba igyekezett vetni, hogy ez az ember politikai okokból elitélhető ne legyn. *(Mozgás balfelől.)*

Igy látjuk ezt a mindennapi életben folyton, . . .

Wittmann János: Van Rónaynak több ilyen stiklije!

Blaskovics Ferencz: . . . látjuk, hogy egy Kasics, egy Ugron, egy Deschán egyszerűen statárium szerint mozdíttatnak el hivatalukból,

Digitized by Google

fosztatnak meg kenyerüktől. Nincs itt a pártatlan igazságszolgáltatásnak semmi eszköze, semmi foruma. Járhat egy-egy község a maga jegyzője ellen hónapokig, sőt évekig, Ponciustól-Pilátusig; nem képes keresztülvinni, hogy vizsgálatot rendeljenek, és ha végre mégis elrendelik a vizsgálatot, hogy lerázzák nyakukról a kérelmezőket, ha a legnagyobb visszaélések derülnek is ki, az ügyet évekig elhúzzák, úgy hogy az illetőnek soha baja nem lesz.

Hát, t. ház, midőn azt látjuk, hogy ez a szellem: az erőszakosság lefelé, a szolgai meghunyászkodás és alkalmaszkodás felfelé, nyilvánúl a miniszterelnök úr eljárásában s a kormány egész tendenciájában és az egész vonalon mindenütt, akkor azt hiszem, senki a szemünkre nem vetheti azt, hogy az alkalmat a bizalmi kérdés fokozottabb mérvben való felvetésére használjuk fel. *(Helyeslés balfelől.)*

Hiába mondja nekünk a t. pénzügyminiszter úr, hogy hát minek vetjük fel mi az indemnity alkalmából a bizalmi kérdést; van annak helye és módja az appropriacziо vagy bármely más kérdés tárgyalásánál, mert midőn ezt látjuk, hogy itt a kormány részéről az a parlamenti vitatkozás kezd lábra kapni, hogy a kormányelnök egyszerűen kijelenti, hogy »Én mögöttem van a többség; én nem az ellenzék, hanem a többségem szerint járok el!«, és ezzel vél pótolhatni minden meggyőződést, minden érvelést; midőn azt látjuk, hogy a pénzügyminiszter úr úgy nyilatkozik, hogy: »Mit fog a kormány a quóta tekintetében tenni, az majd elválik, de ő bizony nem a kisebbség, hanem a többség szerint fog eljárni«; — midőn felvilágosítások és érvelések helyett csak ily merőben hatalmi nyilatkozatokat hallunk: *(Úgy van! balfelől.)* akkor kívánhatja-e a pénzügyminiszter úr, hogy tőle kérdezzük, hol és mikor vessük fel a bizalmi kérdést? *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! Elnök csenget.)* Ez már valóban nevetséges dolog.

Azt mondja a t. pénzügyminiszter úr, hogy szükséges volt az indemnityről szóló törvényjavaslatot már most kitűzni, mert a bekövetkezendő kiegyezési tárgyalások miatt arra később idő nem lesz. De hiszen azért mégis csak lehetett volna eddig is foglalkoztatni a házat; eddig is megkezdhettük volna a rendes költségvetés tárgyalását; és midőn csakugyan kitünik, hogy be nem fejezhető újév előtt, akkor nem válik szükségessé legalább négy havi indemnity, hanem esetleg beérhetjük egy havi vagy két havi indemnityvel is. Kétségtelen tehát, hogy indokolt az ellenzék részéről hangoztatott az a gyanu, hogy itt a kormány magát négy hónapra biztosítja csak azért, hogy védve legyen minden eshetőség ellen, hogy védve legyen esetleg azon törvénytelenségei mellett is, a melyekkel a kiegyezést keresztül vinni akarja. *(Úgy van! a baloldalon.)*

A t. pénzügyminiszter úr szellemeskedni akart, midőn gróf Apponyi Albert t, képviselőtársam és vezérem beszédének egyik részére azt mondotta, hogy természetes ok az, hogy bármi éles fényesség essék valamely pontra, a hol semmi sincs, oda az a sugár nem varázsol semmit, ott nem fogunk felfedezni semmit. Vagyis, hogy a quótakérdés tulajdonkép a két kormány közt nem létezik. S ugyancsak a t. pénzügyminiszter úr mondta beszédének további folyamán, hogy igenis azon quóta-kérdés létezett, hogy az osztrák kormány mindig ragaszkodott a junktimhoz, vagyis elfogadta azon megállapodásokat, de csak azon feltétel alatt, hogy a magyar quóta felemeltessék és az osztrák quóta leszállíttassék. S konstatálta ugyan az általa idézett részletből azt is, hogy ez a junktim csak a viszonyok folytán lett széttépve, die Zerreissung des Junktims. A mi nem létezett, azt nem lehetett volna széttépni. Az világos. *(Úgy van! a baloldalon.)*

De megnyugodnánk abban, ha szét volna tépve és soha föl nem éledne. De tud-e a t. kormány erre nézve garanciát nyújtani? Nem. Sőt ellenkezőleg, a mostani pénzügyminiszter úr nyilatkozatából épen az következik, hogy igenis az Anfangs-junktimból lesz Schluss-junktim, vagyis, hogy ő azon kiegyezési javaslatokat, ha elfogadja, csak azon föltétel alatt fogja elfogadni, hogy egyuttal a magyar quóta felemeltessék.

Nos, t. képviselőház, ilyen viszonyok között nincs más alternativa, mint vagy az, hogy a kormány igenis belemegy a magyar quóta felemelésébe és akkor miért nem áll elő azzal nyiltan; vagy pedig az a másik alternativa, — a mit különben nem hiszek — hogy ő nem akarna belemenni a magyar quóta felemelésébe.

T. képviselőház! Én is a közös vámterület hive vagyok addig, a meddig méltányosan és igazságosan tudunk Ausztriával kiegyezni. Én sem kivánom azt, hogy mi Ausztria nyakára a német ipar versenyét, ő a mi nyakunkra pedig az orosz, vagy amerikai nyerstermények versenyét hozza. De, t. uraim, mikor azt látjuk, hogy ott oly hangulat uralkodik nemcsak a legszélesebb rétegben, nemcsak a kisebbségben *(Halljuk! Halljuk!)* hanem magában a többségben, a mely az igazságot és méltányosságot úgyszólván kizárja, mikor azt látjuk, hogy ottan a kormány a kiegyezési javaslatok elfogadását olyan feltételhez köti, mely feltétel elfogadása, — tudniillik a magyar quóta felemelése, — legjobb meggyőződésem szerint ez országra nézve öngyilkosság volna, akkor nem maradhat más eljárás számunkra, mint az, hogy érvényesítsük az 1867 : XII. törvényczikkben foglalt azon jogunkat, hogy a külön vámterület álláspontjára helyezked-

Digitized by Google

jünk. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert hiábavaló e tekintetben a t. pénzügyminiszter úrnak kisérlete és fejtegetése, mintha az 1898 : I. törvényczikknek nem volna az a szükségképeni folyománya, hogy a mennyiben ez év végéig a vámszövetséget törvényes módon meg nem köthetjük, akkor a külön vámterületre kell áttérni. Hiába mondja azt, hogy naivitás lett volna az a kormány részéről, hogy ilyen kelepczébe belemenjen, akkor, midőn jegyzőkönyvek és pozitiv kétségbe nem vonható nyilatkozatok állanak fenn; hiábavaló az az okoskodása, hogy a kormány nem megy bele a kelepczébe és azt hiszem, kevés ember van Magyarországon, a ki azt hiszi, hogy midőn a magyar nemzet jogainak megvédéséért, önérzetének fentartásáért kénytelen az ország a külön vámterületre lépni, ha ezt a kormány kinyilatkoztatja, akkor kelepczébe menne.

Menjen az ember a mai időben bárhová, akár városba, akár faluba, fordúljon meg bármilyen intelligens emberek, akár egyszerű földmívesek közt, mindenütt azzal a kérdéssel találkozik, hogy mi lesz a kiegyezéssel és a quótával.

Megengedem, hogy a kiegyezési javaslatok tartalma iránt a nagyközönség magának alapos ítéletet alkotni talán nem képes; de az kétségtelen, hogy a quóta felemelésében mindenki a legnagyobb igazságtalanságot és oly terhet lát, melyet ezen országnak gazdasági viszonyai semmiképen sem birnak meg. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert hiszen értem én azt, ha az osztrák ember azt mondja, hogy Magyarország közgazdaságilag annyira fejlődött, hogy a quótának felemelése indokolt. Mert hiszen melyik osztrák ember az, a ki a magyarországi viszonyokat alig ismeri és a ki alig jutott tovább, mint legföllebb Budapestre, látván azt, hogy Budapest az utolsó husz-harmincz év alatt rendkivül módon fejlődik, hogy egészen átalakult, hogy egész palotasorok emelkedtek, nagy pénzintézetek alakúltak, gyáripar fejlődött, a mit tagadni senki nem fog s annak örvendünk mindnyájan, ne mondaná, hogy Magyarország fejlődött. De nagyon téves volna, ha ebből valaki az ország közgazdasági viszonyaira akarna következtetést vonni. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert nem szabad elfelejtenünk, hogy nincs talán ország, a melynek fővárosában annyira központosítva volna a kormányzat, a hitelügy, a kereskedelem, a forgalom, a nagyipar, a nagytőke és minden itt a fővárosban. És nem szabad elfelejtenünk azt, hogy fővárosunk tulajdonképen csak a kiegyezés óta lett az országnak fővárosává; mert azelőtt bizonyos mértékig — legalább közigazgatási tekintetben — Bécs szerepelt annak, tehát ezen változások folytán természetszerűleg be kellett állania a főváros rendkivüli fejlődésének. Nem szabad elfelejtenünk azt, hogy ez a főváros rengeteg adósságok terhe alatt nyög és legfőbb gondja, hogy milyen jövedelmeket teremthet elő, a melyekkel kiadásait fedezhesse. Hát, hogy mindezeket külföldi ember nem tudja mérlegelni és nem veszi tekintetbe, az érthető; annyival inkább, mert hiszen a kormánypárti sajtó évtizedek óta folyton megtéveszti ebben az irányban a külföldet, a mennyiben az országnak páratlan gazdasági fellendüléséről regél, csak azért, hogy annak dicsőségében önmaga sütkérezzék.

De tessék végigmenni az ország bármely részében, tessék faluról-falura, házról-házra kérdezni akár gazdát, akár iparost, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* hogy most van-e jobb dolga, könnyebb megélhetése, vagy azelőtt husz-harmincz évvel; mindenütt csak panaszokat fog hallani, mindenütt ki fogják mutatni, hogy a mindennapi megélhetés nem könnyebb, hanem nehezebb. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Vegyük csak a gazdák osztályát. Ismerem én körülbelül három vármegye majdnem minden faluját, alkalmam van társadalmi, egyesületi tevékenységem útján évenkint ezerekkel és ezerekkel közvetlen összeköttetésbe jutni, és biztosíthatom a t. házat, hogy daczára annak, hogy oly vidéki vagyok, a mely mindenkor az ország leggazdagabb vidékeihez számíttatott, a melynek népességétől nem tagadható el a szorgalom, igyekvés és takarékosság *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*, mégis mindenütt végigvonúl a panasz és sóhaj, hogy rosszabbá válik a helyzetük és nem lesznek képesek fentartani a birtokot, a melyet őseiktől örököltek.

Tessék betekinteni a telekkönyvekbe, a legjobb községekben alig találnak tiszta telekkönyvet. Ha ez így megy tovább, — nekem alkalmam van egy pénzintézetnél is megfigyelni ezeket a viszonyokat, — kétségbe kell esni, hogy ötvenszáz év alatt mi lesz a mi gazdáinkból?

A kinek talán nincs is alkalma, hogy közvetlenül saját tapasztalataival győződjék meg a gazda szomorú, igazán kritikus helyzetéről, tekintse csak a közismeretű tényeket. Hiszen tudjuk, hogy a fillokszera tönkretette épen az utólsó évtizedben nemzeti vagyonosodásunk, gazdagodásunk egyik jelentékeny erőforrását. Tudjuk, hogy a sertésvész és más gazdasági kalamitások milliókat pusztítottak el a nemzet vagyonából. Látjuk, hogy a folytonosan súlyosodó terhek alatt a gazda már nem képes megélni és földjéből behozni azt, a mi családjának eltartására szükséges azon silány árak mellett, a melyekkel terményein túladni kénytelen. Látjuk, hogy oly vagyonos vidékeken is, a melyeknek lakói bizonyosan nem hagyják el könnyelmüen azt a földet, a melyet már apáik megdolgoztak s a hol bölcsőjük ringott, évről-évre szaporodik azok száma, a kik vándorbotot vesznek és messze vidékeken keresnek új hazát.

Digitized by Google

Volt valamikor egy közmondás: Extra Hungariam non est vita, et si est, non est ita. A kivándorlásnak folytonos szaporodása azt mutatja, hogy ez a közmondás már nem áll, azok a sóhajok és panaszok, a melyet minden társadalmi rétegben hallunk, tanusítják, hogy ennek az országnak teljesítési képessége és a lakosság vagyoni állapota az utóbbi 20—30, de különösen az utóbbi 20 év alatt, nem hogy javult volna, hanem rosszabbodott. De nézzük az iparos-osztályt. Ez képezte egykor a független, intelligens városi polgárságot, ez volt a társadalmi szabadság egyik előharczosa. Most alig találunk egy-egy városban egyetlen jómódú iparost; legnagyobb részük már pinczelakásokba szorult. Fáradjon oda a pénzügyminiszter úr, a mikor az adókivető bizottságban a pénzügyigazgatósági tisztviselők megteszik a javaslatot a harmadosztályú kereseti adó új kivetésére s egy-egy iparosra két-háromakkora adót sóznak, mint eddig fizetett. Nézze aztán, milyen kétségbeesett arczokat vágnak szegények. Aztán a bizalmi férfiak közbevetik magukat s a szerint, a mint jobb vagy kevésbé jó viszonyban vannak a sújtottal, esetleg leszállíttatják a 100 perczentes emelést 50 perczentesre. Mit tegyen az a szegény ember? Ügyvédet fogadjon és pereskedjék? Nem teheti, hanem bizony megtörve távozik onnan. Ilyen adóbehajtásokkal könnyen lehet nagy budgetet összeállítani és azt a látszatot kelteni Ausztriában, mintha ez ország teljesítési képessége csakugyan szaporodott volna. Vagy tessék szétnézni a kereskedők közt. Ezelőtt 20 – 30 évvel ritka ember volt, a ki nem készpénzzel vásárolt; szinte szégyennek tartották, ha valakinek kinálták, vegyen hitelre. Most, ha a vevő tartozásából 10 perczentet lefizet, húsz perczent új hitelt vesz igénybe.

Azt mondják Ausztriában, nagyiparunk fellendült. Hát valamit csak csináltunk, az kétségtelen, de végre ez a természetes fejlődésből folyt. Hanem maga a pénzügyminiszter úr mondta tavaly, hogy egyik legnagyobb iparunk, a czukoripar, mily nehéz viszonyok között van és hogy kilencz milliónyi állami támogatásra szorúl rá. Ha olyan jó az az ipar, miért kell támogatni? Vagy nézzük a szeszipart. Nem látjuk, hogy alig van város, a hol becsukott szeszgyár ne volna? Úgy a nagy, mint a gazdasági szeszgyárak nem birnak megélni. Pénzintézeteink Ausztriából szerzik a pénzt; állampapirjaink, zálogleveleink ott és más külföldi országokban vannak elhelyezve. Ausztria egy-egy vidéki városában, Brünnben, Prágában több a milliomos, mint nálunk az egész országban. Hát hogy lehet itt akkor quóta-emelésről beszélni? S midőn mégis azt kell sejtenünk úgy a Lajthántúli, mint részben az itt hallott nyilatkozatokból, hogy kormányunk nem szándékozik elzárkózni a quótaemelés elől, csoda-e, ha ezen ellenzék kötelessége tudatában felhasznál minden eszközt, hogy ennek valamiképen útját állani birja? És vajjon nem-e a nemzet iránti kötelességet teljesítjük, midőn az egész országban észlelhető aggodalmat itt felhozzuk és megnyugtató felvilágosítást kivánunk? Járja-e az, hogy erre a teljesen legális, teljesen képviselői minőségünkhöz tartozó kérdésre báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr oly brüszk módon, az egész parlamentárizmust megszégyenítő módon válaszoljon? *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Vajjon báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr oly államférfiúi zseni-e, vajjon oly nagy ember-e itt Magyarországon s oly nagy alkotások vannak-e mögötte, hogy teljesen elegendő, ha ő azt mondja: a felelősség engem terhel, vakon rohanjatok utánam. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső balcldalon.)* Vajjon elfogadhatjuk-e azt, hogy az államférfiúi bölcseségnek és bátorságnak legnagyobb ismérve a hallgatás legyen, miként azt báró Bánffy Dezső akarta bemutatni és a túloldal megtapsolta, megéljenezte? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Tessék akkor siketnémákat odatenni, azok még jobban hallgatnak, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* azoknak még inkább tapsolhatnak, azoknak nem is kell kibújniok a folyosóra, hogy az ellenzéki vádakat ne hallják. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ily viszonyok közt, azt hiszem, senki nekünk szemrehányást nem tehet, hogy mi igyekszünk felhasználni minden eszközt, hogy fényt derítsünk abba a ködbe, mely elfúlasztással fenyegeti közgazdaságunkat.

Azt mondja a t. pénzügyminiszter úr, hogy mindazon idézetekből, a melyek felhozattak, nem következik az, hogy a magyar kormány az osztrák kormánynyal megállapodott volna a quótára és junktimra nézve, hogy tehát nincs ellenmondás az osztrák kormány és a magyar kormány nyilatkozatai közt. A t. pénzügyminiszter úr nyilatkozata alapján elhiszem, hogy formális, befejezett megállapodás a quótakulcsra nézve a két kormány közt nem létezik; de az megint kétségtelen magának a pénzügyminiszter úrnak beszédéből, hogy a magyar kormány legalább is hallgatag hozzájárúlt az osztrák kormány azon feltételéhez, hogy a magyar quóta felemeltessék. Midőn tegnap közbevetőleg kérdeztem a t. pénzügyminiszter úrtól, mikor tartja elérkezettnek az időt, hogy a magyar kormány állást foglaljon a quóta-kérdésben, azt mondta, hogy majd akkor, hogyha a quóta-deputáczió befejezte működését. De ha azt látjuk, hogy az osztrák kormány nem várja be az osztrák quótadeputáczió működésének befejezését; ha azt látjuk, hogy az osztrák kormány nyiltan, határo-

Digitized by Google

zottan, férfiasan odaáll quóta-deputációja mellé és szintén hangoztatja annak képtelen quóta-felemelési követelését, akkor méltán elvárhatja a magyar nemzet ettől a kormánytól ugyanazt a nyiltságot, ugyanazt a határozottságot, hogy álljon a magyar quótadeputáczió azon álláspontja mellé, hogy eddig is a kelletténél többet fizettünk és senkisem hajlandó az országban magát Ausztria által terrorizáltatni. Midőn ez nem történik, midőn e helyett hallgatnak és a folyosón bujkálnak, azt tekinthetik az urak bátorságnak, de azt e padokon senki bátorságnak és nyiltságnak nem tekinti. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Azért, t. ház, teljesen indokolt ezen vita a napirend körül is, azért teljesen indokolt az a bizalmatlanság, a melyet ezen kormánynyal és ezen kormányelnökkel szemben tanusítunk fokozottabb mértékben, mint bármelyik elődjével szemben és azért természetesnek tartja a t. ház, hogy a napirendhez hozzá nem járulok. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Minthogy az idő előrehaladt és fél kettőkor az interpellácziókra kell áttérni, azt hiszem, méltóztatnak helyeselni, ha azt javaslom, hogy a tulajdonképeni tárgyalást a jövő ülésre halaszszuk. *(Helyeslés.)* Ha méltóztatnak helyeselni, akkor már most kimondhatom, hogy a holnapi ülésnek, a mely a rendes időben fog tartatni, a tárgya lesz a mai tárgyalás folytatása. *(Helyeslés.)*

Ezzel áttérhetünk az interpellácziókra.

Lakatos Miklós jegyző: Endrey Gyula!

Endrey Gyula: T. ház! A mult év végén a t. kormány egy törvényjavaslatot terjesztett a ház színe elé a községi és egyéb helynevekről. Ez a törvényjavaslat a benne rejlő hazafias és nemzeti intenczió miatt általános örömet keltett az egész országban és itt, midőn a képviselőház elé terjesztetett, az ellenzék részéről is a legnagyobb örömel üdvözöltetett. Mert a törvényjavaslatnak az indokolása szerint a közigazgatásnak minden ágában, valamint a társadalmi és magánérintkezésben is léptennyomon tapasztalható, hogy a legnagyobb zavarok, gyakran kipótolhatatlan érzékeny károk származnak a községi és egyéb helynevek tekintetében hazánk ban fennálló rendezetlen állapotokból. Több mint két ezer községnek nincs saját külön neve; még nagyobb számban vannak oly községeink, melyeknek nem egy, hanem több nevük van és miután a törvényjavaslat indokolásában mindezen visszás állapotoknak a hátrányait felsorolta, azon reményét fűzte a kormány a belügyminiszter által akkor beterjesztett törvényjavaslathoz, hogy a mai rendezetlen állapot helyébe az az eszményi állapot lép, hogy az országban valamennyi községnek csak egy, még pedig kizárólagos saját neve lesz és több község ugyanazon névvel nem fog birni.

Midőn a törvényjavaslatra és annak indokolására visszapillantok, emlékébe akarom hozni a t. háznak azt, hogy ezt a javaslatot az ellenzék egyhangú helyesléssel és örömmel fogadta, de a kormánypárt soraiban voltak bizonyos elemek, a melyek nemcsak némi aggódással, de határozott bizalmatlansággal fogadták ezt a javaslatot. Azt hiszem, felesleges megneveznem őket: szász képviselőtársaink voltak az illetők. És daczára annak, hogy a kormány látta, hogy ezt a javaslatot az egész magyar közvélemény, az egész képviselőház úgyszólván egyhangúlag helyesli és támogatja, látván szász képviselőtársainknak a mozgolódását, épen a kormánypárt soraiból akadt egy felszólalás, Pulszky Ágost t. képviselő úré, a mely arra volt szánva, hogy a szászok bizalmatlanságát mintegy lefegyverezze és őket az egyedül üdvözítő többségnek a soraiban megtartsa.

Ez a törekvés akkor hiúnak bizonyúlt; a a szász képviselők kiléptek a kormánypárt soraiból. Nem tagadták meg azonban akkor sem az őseink által nekik méltán adott circumspectus nevezetet, mert daczára annak, hogy kiléptek a kormánypártból, az ellenzék sorai közé nem álltak, most tehát sem a kormánypártban, sem az ellenzékben nincsenek, és az ég és a föld között lógnak, mint Mahomed koporsója, és a mikor szavazásról van szó, akkor egy tekintélyes vidék képviselői az ország tanácskozásaiban szavazatukat nem érvényesítik.

Nem azért hoztam én fel ezt, t. képviselő ház, hogy legkevésbé is érintsem t. szász képviselőtársaim érzékenységét; ellenkezőleg, felhoztam azért, hogy erre a jelenségre rámutassak, valamint arra, hogy mikor a szász ajkú képviselő uraknak a szabadelvű pártból való kilépése a dolog rendjén nem változtatott, egy női monster deputatió igyekezett közbenjárását és befolyását a törvény megváltoztatására érvényesíteni, ez is sikertelen maradt, a községi és helynevekről szóló törvényjavaslat úgy a képviselő házban, mint a főrendiházban elfogadtatott, a Felség által 1898. február 15-én szentesíttetett, és most, mint az 1898 : IV. törvényczikk van az ország törvénytárába beiktatva.

És mi történt, t. képviselőház? Daczára annak, hogy több, mint nyolcz hónapja, hogy ezen nagyon fontos, állami és nemzeti érdekeinket közelről érintő törvény szentesítve van, nem látunk semmiféle intézkedést arra nézve, hogy a törvény végre is volna hajtva, vagy, hogy ennek a törvénynek végrehajtása a kormánynak komoly szándéka volna.

Napról-napra találkozunk, t. ház, a hazai idegennyelvű sajtóban, hivatalos kommünikékben

Digitized by Google

azzal, hogy egyes hatóságok olyan nevekkel neveznek el egyes magyar községeket, a mely azoknak meg nem felel, a mi csak növeli ezen zavarokat, a melyek ezen a téren fennállanak. Látjuk azt, t. képviselőház, hogy épen a szászföldön még most is folynak a magyar helynevek elkeresztelései, hogy a szász püspök hivatalos lapjában a »Siebenbürgisches Deutsches Tagblatt«-ban tisztán magyarok által lakott falvak, mint például Cserna Czerrendorf-nak, Hosszúfalu Langendorf-nak van nevezve, és számos hosszú lajstroma van még az idegen neveknek, a mi pedig az idézett törvény rendelkezéseivel teljesen ellenkezik. Daczára annak, hogy annyira sürgős volt a t. kormány előtt ezen törvényjavaslat, hogy a midőn egy, a kiegyezési törvényjavaslatokra vonatkozó sürgős provizorikus jellegű javaslat letárgyalásáról volt szó, a kormány mégis ennek letárgyalását kérte, mondom, daczára ennek, konstatálni akarom, hogy a törvény szentesítése után hat hónappal azon sérelmek és zavarok, a melyekre a t. miniszter úr indokolásában hivatkozott, még mindig fennállanak. Még ma is több, mint kétezer község van olyan, a melynek saját külön neve nincsen, számos község szerepel ugyanolyan néven, és több mint kétezer község van olyan, a melyeknek nem egy, hanem több neve van. Ez tűrhetetlen és tarthatatlan állapot, mert a törvény arra való, hogy megtartassék és annak megtartására és végrehajtására elsősorban a kormány van hivatva.

Épen ezért én, tekintettel arra, hogy az 1898: IV. törvényczikk 6. §-a ezen törvénynek végrehajtását a miniszteriumra bízza, a miniszterelnök úrhoz vagyok bátor a következő interpellácziót intézni *(olvassa)*:

»Interpelláczió a miniszterelnök úrhoz.

Miután a község- és egyéb helynevekről szóló törvény, az 1898: IV. törvényczikk még ez év február hó 15-én királyi szentesítést nyert és daczára annak, hogy a szentesítéstől már több, mint nyolcz havi idő eltelt, a törvény végrehajtása még mindig késik, — tekintettel arra, hogy ezen törvény végrehajtásával a miniszterium bizatott meg — tisztelettel kérdem a t. miniszterelnök úrtól:

1. hogy mi okból késlekedik a kormány a hivatkozott törvény végrehajtásával?

2. hogy tett-e már és miféle előintézkedéseket annak végrehajtása érdekében?

3. hogy mikor és egyáltalán szándékozik-e azt állami és nemzeti érdekeinknek megfelelő teljes szigorral végrehajtani?« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Az interpellácziót alaki tekintetben az interpelláló képviselő úr a miniszterelnök úrhoz intézte ugyan, de mivel a kérdés, a melyet ő interpellácziójának tárgyává tett és interpellácziójában felölelt, strikte a belügyminiszter hatáskörébe tartozik, mint ez a törvénynek minden egyes szakaszából kitűnik és miután az, a mi ebben a kérdésben eddig történt, az én miniszteriumom eszközölte, leszek bátor a t. ház engedelmével a választ a kormány nevében a magam részéről megadni és pedig azonnal. *(Halljuk! Halljuk!)*

A t. képviselő úr itt a szemrehányás hangját tartotta helyénvalónak alkalmazni a kormány ellenében, vádat formálván abból, hogy ma is van még nem tudom hány ezer község olyan, a melynek egészen német neve van és hány ezer olyan, melynek többféle neve van és konstatálta, hogy máig e tekintetben semmisem történt.

Az ő konstatálásával szemben engedje meg a t. ház, hogy én konstatálhassam, hogy a t. képviselő úr vagy nem tudja, mi volt abban a törvényben és indokolásában, vagy pedig azóta elfeledte, a mióta megszavazta. Mert, t. ház, nem áll az, hogy e tekintetben nyolcz hónap alatt nem történt semmi, mert ellenkezőleg e nyolcz hónap alatt rendkivül sok dolog történt, de a mint teljesen igaza van a képviselő úrnak, a törvénynek az a czélja, hogy megtartassék, azt hiszem, még egy első, más posztulatuma is van, az, hogy megértessék. A t. képviselő úr pedig vagy nem értette, vagy teljesen figyelmen kivül hagyta ennek a törvénynek eljárási módozatait.

Tessék elolvasni, mi az első kötelessége a belügyminiszteriumnak? Nem rögtön itélő bíróságról van itt szó, hogy mindjárt a helyneveket megváltoztassuk, de elő van írva benne, hogyan kell a községeket és a törvényhatóságot meghallgatni, azután még több van előírva és ebben a tekintetben történt igen sok az alatt a nyolcz hónap alatt, mert a 4. §. elrendeli, hogy országos községi törzskönyv-bizottság alakíttassék és elrendeli ennek a végén, hogy a bizottság szervezetét és ügyvitel-szabályzatát a belügyminiszter a minisztertanács hozzájárulásával állapítja meg.

Konstatálhatom, hogy a társminiszteriumokkal való hosszú tárgyalás után ezen ügyviteli és szervezeti szabályzat elkészült folyó évi szeptember hó 7-én. Tessék megnézni, nem olyan dolog az, hogy azt csak úgy oda lehessen vetni a papirra. A minisztertanács letárgyalta és szeptember 14-én elfogadta. Miután az is megtörtént, akkor, mivel ezen ügyviteli szabályzat értelmében meg van mondva, hogy ki az elnöke és alelnöke ezen bizottságnak, azt is megmondja, hogy ebben a bizottságban nemcsak az egyes miniszteriumok lesznek képviselve, hanem benne lesz az Akadémiának történelmi bizottsága, képviselve egy tag által, benne lesz a Magyar történelmi Társulat és a Magyar földrajzi Társaság.

Digitized by Google

Ez a három társaság felkéretett arra, hogy a maga részéről jelölje ki azon tagot, a ki által magát a bizottságban képviseltetni akarja. Ha ez megtörténik és a bejelentés beérkezik, meg fog alkottatni a bizottság és meg fogja kezdeni működését. Tehát nem lehet azt állítani, hogy épen semmisem történt volna.

Polczner Jenő: Nyolcz hónap alatt csak ennyi? *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Perczel Dezső belügyminiszter: De azt hiszem, mindenesetre alaposan félreértette a törvényt Endrey Gyula t. képviselő úr, a mikor azt hitte, hogy egy tollvonással majd el lehet érni, hogy kétezer községnek ezentúl csak magyar neve legyen. Igenis, akkor tehetnének nekem szemrehányást, ha nem a törvényben előírt alakiságokat követtem volna és nem azok szigorú betartásával jártam volna el. De, mivel a dolog így áll, azt hiszem, hogy az ezekből merítettek is elégségesek lesznek arra, hogy a t. ház meggyőződést szerezzen magának arról, hogy a kormány igenis végrahajtja a törvényt, megtette az előintézkedéseket és ezeket fokozatosan folytatni is fogja és végre is fogja hajtani a törvényt abban az irányban, abban a szellemben, a mint azt a maga részéről, kizárólag a maga inicziativájából annak idején a ház elé terjeszteni s törvényerőre emeltetni szükségesnek látta.

Kérem a t. házat, méltóztassék ezekben megadott válaszomat tudomásúl venni. *(Élénk helyeslés jobbfelől.)*

Endrey Gyula: T. ház! Sajnálom, hogy nem vagyok abban a kellemes helyzetben, hogy a t. belügyminiszter úrnak a válaszát tudomásúl vegyem, annál kevésbbé, mert a midőn ő engem azzal a szemrehányással illet, hogy talán megfeledkeztem erről a törvényről, kénytelen vagyok vele szemben azt hangoztatni, hogy ő feledkezett meg a saját maga által benyújtott törvényjavaslat indokolásáról, mert azokat a számokat, a melyeket én itt a több névvel biró vagy kizárólagos névvel nem biró községekre nézve felhoztam, egyenesen a t. belügyminisztér úr törvényjavaslatának indokolásából idéztem. És ha látom azt a végtelen nagy munkát, t. ház, akkor csakugyan el kell álmélkodnom a t. belügyminiszter úrnak azon a buzgalmán, azon a szorgalmán, a melylyel ezt a törvényt életbeléptetni akarja, mert ime megértettük abból, a mit mondott, hogy az országos törzskönyvező bizottság megalakítására nézve már meg van a szabályzat, lesz ebben Akadémia és nem tudom még miféle más testület képviselve.

Engedelmet kérek, de ez nem kielégítő és a miniszter úr engem nem akar megérteni, mert a magyar kormány már intézkedhetett volna a felől, hogy 1898. szeptember 1-ére, a tanév elejére kiküszöbölje az idegen nyelvű iskolákban használt tankönyvekből azokat a nemzetet sértő helyelnevezéseket, a melyek azokban még most is, az 1896 : IV. törvényczikknek az uralma alatt benfoglaltatnak, benn azért, mert a t. belügyminiszter úr kötelességmulasztást követett el. *(Mozgás és derültség jobbfelől.)* Nem teljesítette a kötelességét a törvénynek a végrehajtása tárgyában. Hogy eddig ebben úgyszólván semmi sem történt, annak az az oka, hogy a t. kormány még mindig kaczérkodik a szászokkal, a kiknek támogatására esetleg rászorúl. Hiába mosolyog a t. miniszterelnök úr; a szászföldön határozottan az a nézet van elterjedve, sőt más nemzetiségek között is, hogy ezt a törvényt meghozta a magyar országgyűlés azért, hogy az a magyar törvénytárban ott penészedjék, de az soha gyakorlati alkalmazást találni nem fog, és — elég sajnos — mikor e hireket terjesztik, utalás történik arra, hogy nem alkalmaztatik e törvény azért, mert e törvény felsőbb helyen nem találkozik helyeslléssel. *(Derültség jobbfelől.)*

Kubik Béla: Ez csak elég szomorú!

Kubinyi Géza: Az a kérdés, hogy igaz-e?

Kubik Béla: Igaz bizony! *(Zaj.)*

Elnök: Kérem, ne méltóztassanak konverzálni!

Endrey Gyula: Ezen körülmények közt nemcsak kötelességemnek tartom, hogy a kormányt kötelességének teljesítésére felhivjam, hanem kijelentem azt is, hogy állandóan figyelemmel fogom kisérni az ügyet és minden hónapban meg fogom interpellálni a kormányt, hogy mit tesz e kérdésben és mert azt látom, hogy a kormány ilyen lanyhaságot tanusít a törvény életbeléptetésében, a választ nem veszem tudomásúl. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Nem szándékozom azokra a mesékre kiterjeszkedni, a melyeket most második felszólalásában a t. képviselő úr felhozni jónak látott. Én azt hiszem, hogy az a körülmény, hogy e törvényjavaslat szentesítése törvénytárunkban helyet foglal, egymagában halomra dönti a képviselő úr összes érveit. *(Élénk ellenmondások és felkiáltások a szélső baloldalon: Tessék végrehajtani! Nagy zaj.)* Végrehajtjuk, de sajnálom, hogy úgy a képviselő úr, mint azok, a kik felszólalásait magukévá teszik, nem tudják, hogy addig, míg a törzskönyvező közegek a végrehajtásra nézve javaslatot nem tesznek, semmitsem tehetek. Nem értem ennélfogva, hogy mikép tehettem volna szeptember végéig javaslatot; mikép hallgathathattam volna meg a községi közegeket és mikép rendelkezhettem volna október elsejéig? Ez a kivánság tehát oly dolog, mint a midőn a laikus beszél oly dolgokról, melyek tekintetében naiv, vagy midőn a vak a szinekről polemizál. *(Ellen-*

Digitized by Google

mondások a szélső baloldalon.) Tessék komolyan foglalkozni a tárgygyal és akkor megtanúlják majd a kérdés nehézségeit és azt, hogy voltaképen mily keveset értenek ehhez a dologhoz. *(Úgy van! a jobboldalon.)* A leghatározottabban utasítom tehát vissza azt a vádat, mintha a kormány lanyhán fogná fel kötelességét, vagy mulasztást követett volna el. *(Helyeslés jobbfelől.)* A kormány megtette és megteszi kötelességét, akár tartja jónak a képviselő úr minden hónapban meginterpellálni, akár nem. *(Úgy van! jobbfelől.)* Hogy a mint végrehajtott a kormány számtalan más törvényt korrekt és kifogástalan módon, a melyekre nézve sohasem interpelláltak: végre fogja hajtani ezt is, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások a szélső baloldalon.)* teljesen figyelmen kivül hagyva azt, hogy minő szavakkal jellemezte a t. képviselő úr a kormány eljárását. Hogy nem igazságosan tette, azt hiszem, ezzel is eléggé kimutattam. Még egyszer kérem a t. házat, méltóztassék válaszomat tudomásúl venni. *(Helyeslés jobbfelől. Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérdem a t. házat, méltóztatik-e a miniszter úr válaszát tudomásúl venni: igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Kérem azokat a képviselő urakat, a kik a választ tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik.)*

A ház többsége a belügyminiszter úr válaszát tudomásúl vette.

Ezzel a mai ülés napirendje ki van merítve. A jövő ülés napirendje pedig meg lévén állapítva, az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

339. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 20-án, csütörtökön,

Láng Lajos elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indemnity. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dessö, Lukács László, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Molnár Antal jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi gróf Esterházy Kálmán, a javaslatok ellen felszólalókat Lakatos Miklós jegyző úr.

Következik a múlt ülés jegyzőkönyvének hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 19-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Ha nincs észrevétel, kimondom, hogy a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Bars vármegye közönségének feliratát a szocziálizmus terjedésének megakadályozása iránt;

a Bártfán alkalmazott magyar királyi állami tisztviselőknek Bornemisza Ádám képviselő által beadott kérvényét, lakbérosztály emelése iránt;

Vép község lakosainak Förster Ottó képviselő által beadott kérvényét a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt.

A fővárosi és vidéki malomegyesületeknek Lánczy Leó képviselő által beadott kérvényét az őrléskikészítési eljárás tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik a napirend az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat (Irom. 485, 500) napirendre tűzése feletti vita folytatása.

Lakatos Miklós jegyző: Polónyi Géza!

Polónyi Géza: T. képviselőház! Először is jelzem, hogy nem szónoklatot akarok tartani, hanem a törvények alkalmazása mellett a józan ész rideg törvényei szerint olyan észrevételeket akarok a t. képviselőház elé terjeszteni, a melyek talán alkalmasak lehetnek arra, hogy a t. többséget is meggyőzzék a felől, hogy azon az úton, a melyen megindultak és haladnak, az ország nagyobb kára s az alkotmánynak teljes kijátszása nélkül nem haladhatnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Felállítom a tételeket, a melyeket beszédem fonalán alkalmazni és érvényesíteni kívánok.

Az első dolog, hogy kiemeljem, hogy a mi alkotmányosan uralkodó, atyáskodó királyunk a nagy művelt világ előtt oly piedesztálon áll, a melyet csak népeinek szeretete emelhet egy uralkodó számára, és hogy ezen a nagy piedesztálon áll ma a magyar király, annak egyik oka az, hogy hosszú évtizedek során át uralkodásának egyik alapelve az volt, hogy az igazmondást feltétlenül megkövetelte mindenkiben, elsősorban pedig kormányférfiaitól követelte azt, hogy szavaiknak megbizhatósága felől soha-soha kétség fel ne merülhessen. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A második théma, t. képviselőház, a melyet applikálni és alkalmazni kívánok: az az ötlet, az a szó, mely ismeretes azon mondás alakjában,

Digitized by Google

hogy báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr, mikoriban miniszterelnökségét elvállalta, illetőleg betöltötte, azzal fenyegette az országot, hogy az utolsó alkotmányos miniszterelnök Magyarországon ő. Hogy ezzel a thémával már itt végezzek, t. képviselőház, meggyőződésem szerint ez a vágyódása, hogy ő legyen az utolsó alkotmányos miniszterelnök, már nem teljesíthető, mert az utolsó alkotmányos miniszterelnök, a mint én azt ki fogom mutatni, idáig dr. Wekerle Sándor volt, mert báró Bánffy Dezső miniszterelnök már régen nem alkotmányos. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Endrey Gyula: Sajtban utazik!

Polónyi Géza: A ki az 1867: XII. törvényczikknek, melyet önök szeretnek alaptörvénynek nevezni, a melyre vonatkozólag én azonban ezt a disztinkcziót mint jogász nem akczeptálom, azon törvénynek, melyet néha önök szerződésnek is szoktak nevezni, a ki — mondom — ezen önök szerint alap- és megmásíthatlannak hirdetett törvénynek úgyszólván minden egyes szakaszát idáig lábbal tiporta és kijátszotta, az, t. képviselőház, nem számíthat arra a czímre, hogy őt bárki is Magyarországon továbbra is alkotmányos miniszterelnöknek nevezze. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A harmadik théma, melylyel foglalkozni kivánok, t. ház, az, hogy én már egy ízben — meglehet, csintalan pajzánkodásból — azt a vádat emeltem a t. miniszterelnök úr ellen, a mit ő annak idején gyanusításnak is vett, hogy ő régi balközépi tradiczióinál fogva, híven az ő régi meggyőződéséhez és elveihez, most is úgy viszi a kormányelnöki széken az ő agendáit, hogy az az 1867: XII. törvényczikk minden körülmények közt elmúljék. Hát, t. ház, én akkor ezt a vádat, hogy így fejezzem ki magam, csak abból a feltevésből emeltem, hogy a mit báró Bánffy Dezső miniszterelnök cselekszik, azt tudva, szándékosan, irányzatosan, a megfelelő czélzatokkal teszi Ha ez így van, akkor könnyű lesz ma bebizonyítanom, hogy báró Bánffy Dezső úr az ő miniszterelnöksége alatt, különösen pedig a kiegyezési válság alatt tanusított magatartásával kétségtelenül mindent elkövetett arra, hogy a függetlenségi és 48-as pártnak minden eddigi évtizedeken át hirdetett elvei számára teljes és kétségtelen bizonyítékot szolgáltasson annak igazolására, hogy az 1867: XII. törvényczikk, úgy a mint megvan alkotva, a mint ma él, az államéletnek a messze jövőre való teljes biztosítására alkalmatlan törvény, és hogy ez a törvény, úgy a mint ma fennáll és él, ha intenczióinak megfelelően akarnak kormányozni, fenn nem tartható és csakis annak megsértésével lehet ily közös-ügyes rendszer mellet kormányozni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon).*

Hát, t. ház, rövid felszólalásomban ezekkel a thémákkal szándékozom foglalkozni. Mert az indemnitás napirendre tűzésének kérdésében én magamnak úgy vetem fel a kérdést, hogy vajjon az a kormány, a mely velünk szemben ül, jogosított-e, különösen a jelen viszonyok közt, hogy az ellenzéket csak fel is hívhassa arra, hogy a rendelkezésére álló törvényes eszközök mindenikéhez igénybe vételével meg ne akadályozza azt, hogy ez a kormányzat és ez a kormány tovább is fennállhasson. Én magamnak azt a feleletet adom, hogy eltekintve a belpolitika terén előforduló számtalan visszaéléstől, a függetlenségi és 48-as párt számára már most elérkezett az ideje annak, hogy programmjához, legmagasztosabb elveihez való hűséggel, igaz odaadással attól a kormánytól, mely akkor sem vállalkozik a nemzeti önállóságnak legalább a gazdasági kérdésekben való létesítésére, midőn azt az általa vallott törvény követel, megtagadjon minden módot és eszközt arra, hogy az tovább kormányozhasson. *(Helyeslés. Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hát, t. ház, igyekezni fogok pragmatikus sorrend szerint kezelni a kérdéseket és elsősorban tisztába kell hoznunk egy nagy és fontos kérdést, tudniillik azt, hogy a mint én már az osztályokhoz való utasítás kérdésénél voltam bátor — azt hiszem, elég objektivitással — kimutatni: a kormány és az élén álló miniszterelnök már azon ténye által, hogy hozzájárult ahhoz, hogy az osztrák kormány a törvényünkben május 1-jére stipulált záros határidőt a Reichsrath elnapolásával mesterségesen szeptember hó 6-ára prolongálhatta, törvénysértést követett el, a mennyiben az 1898: I. törvényczikknek végrehajtásában nem járt el azzal a kötelességérzettel, a melyet számára ezen törvényczikk előír, és pedig azért nem, mert a határidőnek mesterséges úton-való kitolásával a t. miniszterelnök úr nemcsak respiriumot adott az osztrák kormánynak, hanem, mint azt beszédem folyamán bővebben is sikerülni fog kimutatnom, egyenesen lehetetlenné tette azt, hogy január hó 1-ig a kiegyezés kérdéseiben végleges és állandó megállapodás a két törvényhozás faktorai között alkotmányos úton létrejöhessen. Már pedig az 1898: I. törvényczikk nemcsak annak kifejezett rendelkezései szerint, de a közöttünk kétségen kivül álló törvényhozási intenczióink szerint mindent megenged, csak azt zárja ki, hogy 1889. január hó elseje után provizórium bármiféle alakban létrejöhessen, sem technikai, sem adminisztrativ, sem alkudozási, sem semmiféle provizorium. Már pedig báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr is kénytelen konstatálni azt, hogy ha a magyar törvényhozásnak minden faktora hozzá akarna járúlni ahhoz, hogy a kiegyezési javaslatok mentül rövidebb idő alatt letárgyaltassa-

Digitized by Google

nak, és ha volna is kilátás arra, hogy ezek a javaslatok oly aránytalanúl rövid idő alatt tárgyaltatnak le, hogy arra a magyar törvényhozásban példa sincs, — mondom, — daczára, hogy ez így van, maga a t. miniszterelnök úr is beismeri azt, hogy a helyzet jelenlegi stádiumában az, hogy 1899. január hó 1-ig a két törvényhozás közt alkotmányos úton létrejött végleges rendezkedés törvényerőre emelkedhessék, fizikailag ki van zárva. Ha én ezt konstatálom és úgy a t. miniszterelnök úrnak, mint az egész kormánynak nem lehet szava az ellen, hogy feltétlenül és apodikticze bekövetkező igazság az, hogy egy új provizóriummal állunk szemben, akkor azon kormány, a mely az ezelőtt félévvel megalkotott törvénynek világos rendelkezései ellenére és még inkább a kifejezett intencziók ellenére egy országot olyan helyzetbe sodorta, hogy ezt saját törvénye és törvényhozásának intencziója ellenére új provizóriumba kénytelen belemenni, az a kormány a parlamentárizmusnak Európában mindenhol, még Szerbiában is fennálló törvényei szerint a legkevesebb, a mivel kell, hogy bűnhődjék, az, hogy legalább azt a helyet hagyja el, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* mert az ő adott szavat és a törvények mellett való garancziát betartani nem képes. A parlamentárizmus törvényei szerint legalább más kormánynak kellene azt a mentséget parlamentáris úton biztosítani, hogy ő nem tehet arról, hogy az előbbi kormány lehetetlenné tette, hogy itt provizórium nélkül kormányozni lehessen. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A parlament se nem iskola, se nem korcsma, hol szavakkal játszani, a törvényekben lefektetett elvekkel így visszaélni lehetne. Annak az embernek, ki adott szavát beváltani nem képes, bűnhődnie kell; mert ha nem bűnhődik ő, bűnhődik a parlament és elveszti a nemzet a törvényhozás szavahihetőségébe vetett megszentelt hitét, mely egyedül képes a nemzeteket fentartani, egyedül képes oly polgárokat nevelni, kik a nemzetet megvédhetik a kivülről jövő támadások ellen. *(Úgy van! a szélsőbalon.)* Ha pedig hozzászoktatjuk a nemzetet ahhoz, hogy parlamentje nem tud védelmére kelni a saját méltóságának egy oly kormánynyal szemben, mely adott szavát ily könnyelmüen szegi meg: előáll az ország ellenzéke számára az a becsületbeli kötelesség, hogy meg kell a kormányt tanítani arra, hogy mi a parlamentárizmus törvénye és nem szabad engednünk, hogy tovább is kormányozzon. *(Zajos helyeslés a szélsőbalon.)*

Lássuk a dolgokat a maguk egészében. Miként történik az, hogy a kormány újabb provizóriumba kényszeríti bele az országot? Már a múltkor foglalkoztam azzal, mily szerencsétlenség volt az, hogy a kormány a kiegyezés kérdését kapcsolatba engedte hozni a quóta kérdésével és így lehetővé tette azt a bujósdit, mely szerint a kiegyezést a két kormány, a quótát pedig a két bizottság tárgyalván, a kettő között végleges megállapodás létre nem jött. Ez ütközetnek, melyet megindítottunk, már most is van egy pozitiv eredménye. Méltóztatik tudni, hogy az osztrák Reichsrathban a kormány és a többség azon az álláspontón volt, hogy a quótaemelés a fogyasztási adó átutalása tárgyában adott kedvezményeért mintegy rekompenzáczió lesz. Most már az osztrák kormány is ráment arra az álláspontra, hogy ez csak mellékargumentum. A főargumentum a teljesítési képesség emelkedése, az a nagy felvirágzás, mely nálunk előállott. Az a kérdés tehát, hogy az 1867. évi XII. törvényczikk megalkotása, illetőleg az 1887 ben megkötött kiegyezés óta Magyarországnak vagy Ausztriának emelkedett-e és melyiknek mily arányban emelkedett a teherviselési képessége? Ez alapon én mint ellenzéki ember is hajlandó vagyok az ütközetet elfogadni. De míg Magyarországon mesterségesen elnyomták a közvélemény nyilvánulását e kérdésben, Ausztriában évek óta népgyülés népgyülés után, iparkamara iparkamara után, tartománygyülés tartománygyülés után folyton hangoztatta mily Eldorádó ez az ország, és mily szerencsétlen Ausztria, melyet mi zsákmányolunk ki, nem ők minket. Ha ez az érdemleges kérdés itt napirendre kerül, sikerül majd kimutatnunk, mit kell értenünk Magyarország teherviselési képessége alatt.

Hogy már eziránt is tisztában legyünk, én proponálok az osztrákoknak egy quótakulcsot. Egyezzünk meg abban, hogy viseljük a közösügyi terheket oly arányban, a milyen arányban magyar a közös hadsereg. Mindjárt meg lesz az alku. *(Élénk derültség és tetszés a szélső baloldalon.)* A milyen arányban osztrák-német, fizessék ők. A milyen arányban magyar a diplomáczia, viseljük a költségeket készségesen. Sőt még valamit hozzá is adunk. *(Derültség a bal- és szélsőbalon.)* A milyen arányban magyar az udvartartás és a milyen arányban költekezik Budapesten a fejedelmi család, ugyanazon arányban viseljük a költségeket. De minek folytassam én ezt az arányt, ez az igazság kulcsa lenne, nekünk pedig nem lehet számítanunk arra, hogy báró Bánffy Dezső kormánya az igazság álláspontjára helyezkedjék.

De nézzük meg, miként történik az, hogy az a junktimféle elmélet itt is kísért közöttünk s a magyar kormány szándékosan közreműködik, hogy január hó 1-je előtt itt végleges állapotok ne lehessenek. Már említettem, hogy maga az a tény, hogy ők a quóta-kérdést összeboronálták a kiegyezés kérdésével, illegitim álláspont volt; azonban mit látunk? Eddig csak azt

Digitized by Google

tudtuk, hogy a két kormány között a quótamennyiség tekintetében nincsen megállapodás; most már ennél többet, azt is tudjuk, hogy a két kormány között a junktim kérdésében sincs megállapodás, tudniillik míg az osztrák kormány folyton vitatja, hogy ő a kiegyezést quóta nélkül sem el nem fogadhatja, sem el nem intézheti, addig Lukács László pénzügyminiszter úr tegnapelőtt azt hirdette, hogy kérem: semmi junktim nem létezik, sem Anfangs-Junktim, sem Schluss-Junktim, sőt felolvasta Kaizl pénzügyminiszternek oly nyilatkozatát, a mely neki látszik igazat adni, mintha Ausztriában sem léteznének junktim. Én nem tehetek egyebet, minthogy az egyízben már felolvasott és gyorsírói jegyzetekben nyugvó nyilatkozatát olvassa fel Kaizl pénzügyminiszternek, természetesen nem azt, melyet a t. pénzügyminiszter úr felolvasott, hanem azt, a melyet Kaizl a bizottságban mint a kormány programmját előterjesztett, annak igazolására, hogy az osztrák kormány kardinális programmpontnak, a kiegyezés korollárriumának tekinti a quóta-junktimot, s e kettő egymás nélkül meg nem oldható. Kénytelen vagyok az autentikum kedvéért nemetül felolvasni; sajnálom, hogy a t. pénzügyminiszter úr nincs itt, mert talán abban a helyzetben leszek, hogy harmadszor kell neki felolvasnom. A negyediki ülésben Kaizl pénzügyminiszter a gyorsírói jegyzetek szerint a következőket mondotta *(olvassa)*:

»Die Regierung steht also in der Quotenfrage strenggenommen in zweiter Reihe; — mint a magyar kormány mondja — dass hindert jedoch nicht, dass die Regierung — ich bitte die Herren dies zur Kenntniss zu nehmen, — immer daran festgehalten, es wiederholt betont hat, und heute noch daran festhält, dass eine den Verhältnissen entsprechende geminderte Quotenleistung Oesterreichs ein unabweisliches Corollar und eine Ergänzung der Ausgleichsvereinbarungen bildet.«

Ez magyarúl annyit jelent, hogy a kormány feltétlenül ragaszkodott s ragaszkodik ma is ahhoz, hogy a quótának Ausztriában való leszállítása korollárriuma a kiegyezésnek s a kettő egymás nélkül el nem képzelhető. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Most tehát tudjuk azt, hogy nemcsak a quóta mennyisége kérdésében nincs megállapodás a két kormány között, de hogy még azon kérdésben is, vajjon junktim-e a quóta a kiegyezéssel, a két kormány homlokegyenest ellentétes álláspontot foglal el.

Hát nem világos-e ezekből, hogy olyan megegyezés, a mely alkalmas lehetne arra, hogy 1899. január 1-ig itt végleges törvényes állapotok teremtessenek, a két kormány között abszolute a mai napig sem létezik? Ebből pedig mi következik? Az 1896: I. törvényczikknek imperativ, félre nem érthető, határidőhöz kötött rendelkezése szerint, nem levén megegyezés a két kormány között ezen kardinális pont tekintetében, már be kellett volna terjeszteni azon javaslatokat, a melyek az önálló rendelkezésre vonatkoznak és itt törvényesen tárgyalandók. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azonban mi történik? Nem terjesztik be a javaslatot, tehát megszegik a törvényt. De ezenfelül mi történik még? Egy a parlamentek történetében eddig példa nélkül álló eset: az, hogy mi legalább azt akarnók tudni, mit fog hát tenni báró Bánffy Dezső azon esetre, ha ezen kiegyezés köztünk nem létesülhet, és erre azt mondja a miniszterelnök, hogy ő nem hagyja magát beugratni. *(Nagy zaj balfelől.)* Hát van-e annak az embernek a parlamentárizmusról csak homályos fogalma, sejtelme is, a ki azért, mert egy többségre támaszkodik, a mely többségnek tiszteletreméltó elemeitől eltekintve alkatelemeit ismerjük, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* és a mely többség a kormány pénzén megvásárolt, vesztegetés útján, vérrel és pénzzel szerzett mandátumokkal ül a háta mögött, a parlamentben a kormánynak, még a szándékait is eltitkolja egy olyan esetre vonatkozólag, a melyre vonatkozólag a törvény szerint a javaslatoknak már itt kellene feküdniök. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha ez nem rút játék a parlamentárizmussal, ha ez nem rút törvénytiprás és alkotmányszegés, akkor mire várjunk még? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És ha mi ilyen elveket hallunk és ha azt halljuk egy pénzügyminiszter szájából, hogy ő nem hagyja magát kelepczébe szorítani, akkor gondolkozóba esünk a felett, hogy nem kellene-e nekünk ő Felsége Ferencz József magyar királyhoz innen egy feliratot indítványozni, a mely azt mondaná: Felséges urunk, királyunk! Téged a népnek tisztelete, az egész nagy művelt világnak bámulata egy piadesztálra emelt, a melynek homlokára az van irva: Igazmondás! Itt ülnek miniszterek, a kik kelepczének nevezik azt, ha azt mondjuk, hogy tegye meg az önálló vámterületre vonatkozó intézkedéseket, holott tegnap Holló Lajos t. képviselőtársam itt felolvasta a pénzügyminiszternek két izben ismételt, az ország színe előtt ünnepélyesen tett igéretét és nyilatkozatát, a mely szerint világosan kijelentette, hogy azon esetre, ha ezen kiegyezés megfelelő időben létre nem jönne. 1898. január 1-től az önálló vámterület felállítását tartja kötelességének. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Most pedig ezt kelepczének nevezi.

Hát erről a kelepczéről majd még megemlékezünk. De a mi a junktim kérdését illeti, erre nézve nekem is van egy álláspontom és ez a következő: Én nem tudom, reám nézve tel-

Digitized by Google

jesen közönbös, jött-e létre a két kormány között a junktimra nézve megállapodás vagy sem. Nem firtatom, nem is kutatom, de akár jött létre, akár nem, vegye tudomásúl úgy a magyar kormány, mint az osztrák Reichsrath, hogy az a junktim, ha nem létezik a két kormány között, létezni fog az ellenzék és a kormány között Magyarországon. Mert azt a játékot, t. képviselőház, melylyel azt akarják velünk elhitetni, hogy a junktim osztrák kivánalom, könnyű leleplezni, mert hogy egyebet ne mondjak, — már egy ízben felhoztam, — mit jelent az a quótaemelés iránti rekompenzáczió a kiegyezés terén? Jelenti azt, t. képviselőház, hogy a mig a kiegyezésnek egyéb gazdasági rétegeiben a forgalmi statisztika adatai szerint mindig lehet, legalább egy megközelítő kalkulust csinálni arra nézve, hogy a kiegyezés által ez az ország, ez az állam mennyit nyer, addig, t. képviselőház, a quótakulcsnak emelése által sohasem lehet megállapítani azt, hogy egy perczent-felemelés menynyit jelent. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert ezt csak a mai napra lehet megállapítani, de holnap már nem az. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És, t. képviselőház, már annyit tudunk mostanig is, hogy függőben tartatnak a quótaarány megállapításáig az újonczjutalék 30.000-re való felemelése, a hadsereg tisztikara fizetésének felemelése, azonkivül tudjuk, t. ház, azt, hogy egész ágyúparkunk az ő természetes elhasználati proczesszusa folytán hova-tovább hasznavehetetlenné válik és annak újból való rekonstrukcziója válik szükségessé, nem is szólva a mozgósítási és egyéb költségekről, a melyeknél egy perczent 100 esztendőre is megölheti Magyarország budgetjét. Nem is szólva ezekről a dolgokról, mondom, hogy képzelhet a magyar kormány oly ellenzéket, hozzáteszem mindenekelőtt oly függetlenségi pártot, a mely ezen quótakérdésnek nemcsak junktim, de előzetes tárgyalása nélkül is hozzájárulhasson a kiegyezési javaslatokhoz, a melyekre nézve lehetséges, t. képviselőház, hogy sub titulo quóta, elvonják a magyar törvényhozástól 30,000.000 forint póthitelre nézve nemcsak a hozzászólás jogát, hanem megteszik azt, hogy még a delegácziókban is titok tárgyává teszik azt, becsületszó és eskü alatt veszik ki, hogy ezen 30,000.000 forintnak hovafordítását nem szabad tudni annak a magyar állampolgárnak, ki véres verejtékével, nélkülözések árán gyermekeitől elvont falatjával kénytelen hozzájárúlni azon adóforintokhoz, a melyekben ezen 30,000.000 millió forint is benfoglaltatik. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső boldalon.)*

Hát mit gondolnak önök rólunk, t. képviselőház, hogy mi csak azért ülünk itt, hogy kegyelemből és félelemből megrettenjünk báró Bánffy Dezső fenyegetésétől, hogy nem leszünk képviselők? Hát kit ijeszt meg ezzel báró Bánffy Dezső? Igen, tisztelt képviselőház, nemcsak meg nem ijeszt bennünket, de kettőzött erővel akczióra kötelez, mert emígy biztossá válik, hogy ha báró Bánffy Dezső marad a miniszterelnök és még egy választást csinál, annyi bizonyos, hogy a kötelességeit teljesített képviselők közül egy sem kerül többé be a parlamentbe. No hát megpróbálkozunk vele, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* hogy mielőtt még egyszer ilyen választást megcsinálhat, hogy vajjon jut-e ahhoz még egyszer, hogy Magyarországon választásokat vezethessen.

De bármiként álljon a quóta kérdése, t. ház, egy dolog feltétlenül és biztosan áll, hogy a magyar ellenzék, különösen a függetlenségi és negyvennyolczas párt egy pillanatig sem tágíthat annak az álláspontnak megvédelmezésétől, hogy ha ezek a kiegyezési javaslatok végre napirendre kerülhetnek báró Bánffy Dezső kormánya alatt, az másként nem történhetik, mint teljesen tiszta borral a pohárban a quótakérdésében. Tehát a quóta-kérdése a magyar képviselőházra nézve nem junktim, hanem prius, úgy, hogy annak a megoldása, annak előzetes megállapítása nélkül, hogy a quóta felemeltessék-e vagy sem, egy kötelességtudó magyar képviselő a történtek után semmiféle tárgyalásba bele nem bocsátkozhatik, *(Helyeslés balfelől.)* nem tudván azt, hogy 1—2 perczentes quóta-felemeléssel, akármilyen kiegyezést köt az ország, nem teszem-e tönkre országom egész jövőjét és gazdasági exisztencziáját. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nos hát, t. képviselőház, így állunk a junktim dolgában. A magyar kormány és az osztrák kormány közt megegyezés erre vonatkozólag nincs.

De most rátérek, t. képviselőház, ennél is érdekesebb témára: a kiegyezés nagy kérdésére.

T. képviselőház! Báró Bánffy Dezső az ischli kihallgatás előtt hírlapjai útján gondoskodott arról, hogy urbi et orbi hirdessék, hogy ha az önálló rendelkezésre vonatkozó meghatalmazást a Felségtől, a koronától meg nem kapja, lemondását be fogja nyujtani. Hogy milyen véleménynyel viseltetem én a Bánffy-kormány iránt, az most, t. ház, nem tartozik ide; de őszintén megvallom, hogy ha báró Bánffy Dezső legalább ezt a lépést megtette volna és előáll a koronának azzal, hogy uram, engem a törvény arra kötelez, én adott szavamat kötöttem a nemzet előtt, hogy az önálló rendelkezésre vonatkozó javaslatokat oly időben fogom beterjeszteni, hogy azok január elseje előtt törvényerőre emelkedhessenek, én azon kötelezettségemet feltétlenül be kell, hogy

Digitized by Google

váltsam, és ha a korona részéről ez ellen kifogás emeltetett volna, lemondását benyujtja: én azt hiszem, t. ház, hogy bár a bűneinek lajstroma és leltára elég nagy, legalább egyet-kettőt pörtörlés alá hozhatott volna; mig ellenben igy, t. ház, meg kell világítanom azon helyzetet, hogy a báró Bánffy-féle kormány — tudva, nem tudva, nem vitatom — a magyar joggal homlokegyenest ellenkező, az osztrák törvényekben lefektetett álláspontot és elvet képvisel. *(Halljuk! Halljuk!)*

Igaz, t. ház, a dolog egy kissé száraz, *(Halljuk! Halljuk!)* de kénytelen vagyok vele foglalkozni. Már egy alkalommal felolvastam, t. ház, — és nagyon sajnálom, hogy Tisza Kálmán képviselő úr nincs jelen, *(Egy hang a baloldalról: Én nem!)* — a képviselő úr azon nyilatkozatát, a melyet az 1867-iki országgyülésen tett, midőn a kiegyezési kérdések tárgyaltattak és a melynek rövid konkluzuma az volt, hogy vigyáznunk kell, mert ha a törvénybe kifejezetten és világosan be nem vétetik az, hogy az egyezmény létre nem jövetele esetére pedig a nemzet önálló rendelkezési joga, hogy vámsorompókat állithat fel, fentartatik, akkor alkotunk egy oly törvényt, mely a magyar államra örökre lehetetlenné teszi azt, hogy a gazdasági egyezség terén önálóan intézkedhessék és felhozta Poroszország példáját, mely azon feltétellel lépett be az akkori vámunióba, hogy a megegyezés nem sikerülte esetén Poroszország fentartja a külön önálló rendelkezést. Én a multkori beszédem alkalmával magam olvastam fel Tisza Kálmán azon nyilatkozatát, hogy ő már akkor sem volt hive az önálló vámterületnek, illetőleg a vámsorompó felállításának, de a félreértés onnan van, t. képviselőház, mert én lojaliter konstatáltam abban a beszédben ezt az álláspontot; a súlyt azonban én nem erre a vámsorompó-kérdésre, hanem arra fektettem és fektetem, hogy Tisza Kálmán képviselő úr volt az, a ki ezt az aggályt az akkori törvényszöveggel szemben felhozta és Deák Ferencz az ő aggálya folytán járult ahhoz, hogy Csengery indítványára ez a 68. §. a törvénybe felvétetett akként, hogy az önálló rendelkezésre vonatkozó jogot a nemzet magának fentartja; az alatt pedig sem Deák Ferencz, sem Tisza Kálmán, sem senki mást nem értett, mint a vámsorompók felállítását.

Nos, t. képviselőház, mi történt? Ennek daczára megtörtént az a furcsa dolog, hogy az osztrák törvénybe ez a rendelkezés be nem került; arról, hogy megegyezés nem sikerülte esetén a két nemzetnek, a két államnak az önálló rendelkezési joga fenmarad, az osztrák törvény semmit sem tud. Az osztrák törvényben sem az 58. sem a 68. §-a a mi kiegyezésünknek nem foglaltatik benn. Ellenben mi foglaltatik benne, t. képviselőház? Az 1867. decemberi 21-iki törvény összesen 37 szakaszból áll és 36-ik §-a, a mely ezen nem közös, csak közös egyetértéssel elintézendő ügyeknek a kezelési módját állapítja meg, az is lényegesen más, mint a mienk. Tudniillik ott vagylagosan van szabályozva a dolog: vagy regnikoláris deputácziók útján, vagy a két kormánynyal való tárgyalás útján; csupán a quótára nézve fogadja el és tartja feltételnek a quótadeputáczió útján való intézkedést. De, t. képviselőház, mi történt? Azt mondja: »Ausserdem sollen nachfolgenden Angelegenheiten zwar nicht gemeinsam verwaltet, jedoch nach gleichen, von Zeit zu Zeit zu vereinbarenden Grundsätzen behandelt verden,« sollen behandelt verden. Ez a törvény felsorolja azután: »die commerciellen Angelegenheiten, speciel die Zollgesetzgebung, die Gesetzgebung über die, mit der, industriellen Production in engerer Verbindung stehenden indirecten Abgaben« és a többi. A helyzet tehát, t. képviselőház, úgy van, hogy Ausztriában van egy törvény, a mely kötelező elvként mondja ki az egyenlő elvek szerint való elintézést.

Arra a másik esetre nézve pedig, ha megegyezés nem létesül, a mely esetre nekünk az önálló rendelkezési jogunk fenmarad, az osztrák törvény diszpozicziót egyáltalán nem tartalmaz.

Már most megtörtént, t. képviselőház, az, hogy ez a törvény Ausztriában megalkottatott úgy, a hogy annak idevonatkozó rendelkezése a Csengery-féle módosítás előtt állott, vagyis az eredeti szöveg szerint, a mint a hatvanhetes bizottság eredetileg megszövegezte ezt a szerkezetet, a melylyel szemben Tisza Kálmán képviselő úr akkoriban, a mint említém, azt az aggodalmat fejezte ki, hogy ha kifejezetten nem köttetik ki az önálló rendelkezésre vonatkozó fentartás, akkor ebből az fog következni, hogy nem tudunk önállóan rendelkezni, mert ki van mondva a törvényben egy kötelező elv, hogy in aeternis mindig egyforma elvek szerint kell, hogy ezen dolgok elintéztessenek.

Már most, t. képviselőház, a mikor ezen dolgok megoldás és vajudás alá kerülnek és kerültek, akkor bekövetkezik az az álláspont, hogy a magyar kormány vindikálja az önálló vámterület felállításához való jogát, az osztrák kormány pedig azt mondja, hegy az ő törvénye szerint ezek mindig egyforma elvek szerin kezelendő dolgok és semmi áron a koronát nem lehetett rávenni — a mint a hirlapokból tudjuk — arra, hogy az önálló vámterületre vonatkozó intézkedés Magyarországon törvényerőre emelkedhessék.

Ez a dolog nem oly csekély jelentőségü kérdés; ez egy nagy, alkotmányjogi kérdés. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És, t. képviselő-

Digitized by Google

ház, ha mi megtűrjük azt, hogy létezzék egy magyar kormány, — már most, t. uraim, mellékes dolog az, legalább egyelőre, hogy vajjon valaki híve-e az önálló vámterületnek gazdaságpolitikai szempontból, vagy nem; itt most nem ezt a kérdést tárgyaljuk, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem azt, hogy van-e joga a nemzetnek a vámsorompót felállítani, hogyha a törvényhozás többsége azt jónak tartja, — tehát van egy kormányunk, a melynek hallgatólagos hozzájárulása szerint és azon princzipiumok szerint, a melyeket itt hallunk, az önálló rendelkezési jog alatt most már nem az önálló vámterületet, hanem egy harmadik, soha nem ismert, fából való vaskarikát is lehetségesnek tartanak. Ha tehát van egy kormányunk, a mely a koronával szemben nem tudja a magyar alkotmányt megillető erővel és tisztességtudással képviselni azt az álláspontot, hogy a nemzetnek ehhez feltétlen joga van, azonkivül a parlamentben oly magyarázatokkal áll elő, a melyek a nemzetnek az önálló vámterülethez való jogát azért alterálják, mert ők ezen magyarázatokba beletoldanak oly lehetőségeket is, melyek szerint a kiegyezés nem sikerülte esetén más is be következhetik, mint az önálló vámterület: akkor tekintet nélkül arra, hogy egyik vagy másik párt híve-e az önálló vámterületnek vagy nem: legalább a magyar alkotmányban biztosított ezen remanenczióknak védelmében meg kell a nemzet törvényhozó tagjainak tenniök azt a kötelességüket, hogy az ilyen kormányt minden rendelkezésükre álló törvényes eszközzel helyéről eltávolítsák. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, hiszen halljuk azt is, hogy az önálló vámterület kérdésében keletkezett egy nyilván hamis és elaltatott közvélemény, a melynek beadták azt a gebulá-t, mert másnak nem mondható, hogy a magyar gazdára nézve az önálló vámterület végzetes pusztulást jelent. Csak röviden foglalkozom a kérdéssel, *(Halljuk! Halljuk!)* mert hiszen eljön annak az ideje, a mikor ezt a kérdést a maga egészében fogjuk tárgyalhatni. A magyar búzatermést átlagosan 30 millió métermázsára szoktuk tenni. Ebből a statisztikai adatok tanúsága szerint tíz millió métermázsa volt az az átlag, a mely Ausztriába mint búza ment át. Hát, t. ház, ha nekem valaki azt mondja, hogy csinálhatunk egy vámszövetséget, a melynek autonom vámtarifája a búzára három aranyforintos behozatali vámot szab: akkor azzal az emberrel komolyan szóba lehet állni, mert az legalább tudja azt, hogy evvel a három aranyforintos vámmal megakadályozzuk azt, hogy a közös vámterületre más, mint magyar búza bemehessen. De, t. ház, mikor 1 forint 50 krajczáros vámtétel van a vámtarifában és mikor évtizedek óta látjuk azt, hogy míg az osztrák ipar védelmére oly magas védvámok vannak, hogy a külföldi ipar egyáltalában nem jöhet be versenyképes alakjában a közös vámterületre, addig a magyar gabona a közös vámterületre nemcsak nem bir exkluzivitással, nemcsak nem bir teljes biztosított jogkörrel, hanem lehetővé van téve, hogy az orosz búza, az amerikai búza *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon; az oláh!)* a mi búzánkkal a versenyt feltétlenül felvehesse, akkor, t. ház, micsoda gazda az, a ki elhiteti magával, hogy csak egyedül és kizárólag a közös vámterület az, a melyen boldogulnia lehet? Hiszen ki ne tudná azt, hogy a vámsorompóval mi is azt akarjuk: egy szerződéses viszonyt Ausztriával; a gabonavámoknak jelenlegi mértékükben való megállapítása tisztán szerződés tárgya. Ha én szerződést kötök ma, mint függetlenségi párti ember Ausztriával, első követelésem az, hogy a gabonavámok emeltessenek fel. Ezt én önálló vámterülettel, szerződéssel is meg tudom csinálni.

De, t. képviselőház, fenyegetnek minket vámháborúval, hogy mi akarunk vámháborút. Senkinek eszeágában nincs az. Sőt, t. képviselőház, két állam, a melynek közös hadserege van és a mely közös uralkodó alatt áll, hát vajjon kit akarnak elámítani azzal, hogy két ilyen állam között vámháború lehetséges? *(Úgy van! Igaz! a szélső baloldalon.)* Hisz ez őrültség még csak el is hinni, hogy egy és ugyanazon fejedelem hozzájárulhat ahhoz, hogy a népei egymást kölcsönösen kipusztítsák, a kik együtt vannak hivatva arra, hogy a monarchia összes érdekeit együtt egy közös hadsereggel védelmezzék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Ki hiszi ezt el, t. képviselőház, annak a Bánffy-észjárású kisgazdának, hogy ilyen állapotok bekövetkezhetnek?

De, t. ház, ha így volna is, ki félti ezt a magyar búzát, ki az, a ki ezt jogosítva van félteni akkor, mikor Magyarországnak van egy Duna folyama, a melynek internaczionális és szerződéssel biztosított jellegénél fogva a Dunán a retorzionális vámok alkalmazása lehetetlen? Ki nem tudja azt, talán a kereskedelmi miniszter úr csak tudja, hogy ha másutt nem, a Dunán a magyar gabona Frankfurtba mindig el tud érni, vámolás nélkül, az internaczionális szerződés alapján. *(Mozgás jobbfelől.)*

De ha mindent figyelembe vesztünk, mondjuk azt, hogy az a tiz millió métermázsa búza kiszorúl Ausztriából, akkor Ausztriába csak máshonnan kell a búzának jönnie, mert búzát enni fognak a vámsorompók daczára is és annak a búzának, miután Ausztriában nem terem annyi, mint a mennyi nekik kell, valahonnan csak oda kell jönnie. Tehát a honnan a búza ezentúl

Digitized by Google

Ausztriába menne, — feltéve azt a hóbortot, hogy lenne egy vámháború a közös hadsereget fentartó nemzetek között, — oda mindenesetre magyar búza menne ki. Ez csak világos dolog.

És, t. ház, akadnak emberek, a kik ilyen rémítgetéssel, hogy a magyar búza ilyen és ilyen veszélyben forog, elhitetik a magyar gazdával azt, hogy az egyedüli üdvösség a Bánffy-kormányban van.

Nem szándékozom a tarifakérdésre, a relációkra áttérni, csak annyit jelzek, hogy sokkal fontosabb a valuta-kérdésnek rendezése az ország közgazdasági szempontjából, mint a most uralkodó kérdések. S ez a kormány 1896. óta arra, hogy a valutát rendezze, abszolute semmi, de semmi lépést nem tett. Hát ne beszéljen a közgazdasági érdekek védelmezéséről az az ember, a ki a közgazdasági élet legelemibb alapfeltételeit, a valutarendezés kérdéseit nem képes kezébe venni. És látjuk azt, t. ház, a míg Ausztriában megtörtént a közös vámterület mellett is 800.000 forint földadó-leszállítás, a míg megtörténhetett a közös vámterület mellett is, hogy a trieszti iparnak adómentességet biztosítottak, a mikor megtörténhetett a közös vámterület fennállása alatt az, hogy Tirolban a magyar gabonától vámot szedtek, pedig a gazdasági szerződés értelmében minden kétséget kizárólag ki van mondva, hogy a közös vámterületet közbenső vámokkal feszélyezni, vagy pedig lokális vámokkal terhelni és a behozatalt az egyik helyről a másik helyre lehetetlenné tenni nem szabad és t. ház, daczára annak, hogy a tiroli lokális vám nem egyéb, mint a Tirollal szemben felállított közbenső vámvonal, még pedig a leginpertinensebb prohibitiv vámmal, mert törvényszegéssel áll fenn, akkor a magyar kormány nem hogy arra az álláspontra helyezkedett volna, hogy a mit az osztrákok évtizedek óta a magyar gabonakereskedelem megkárosításával zsebrevágnak, azt fizessék vissza, hanem csak arra szorítkozott, hogy legalább a jövőre ezen vámok töröltessenek el, és láthatjuk, hogy még az is kérdéssé vált ma, hogy vajjon keresztül tudja-e azt vinni? Ez nem az én ideálom, t. ház, hogy ily gazdasági rendszer tartassék fenn azzal szemben, a ki napról-napra egyebet sem tesz, mint ócsárol, rágalmaz és gyaláz minket. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! Nemcsak mi hirdetjük, hirdetik Ausztriában is, hogy az a Monarchie auf Kündigung jóra nem vezethet. Régen mondjuk azt, t. ház, hogy az 1867 : XII. törvényczikk nem alkalmas arra, hogy az messze jövendők számára a két államnak együtt való boldogulását úgy biztosítsa, hogy abból a nemzetek számára szabadságfejlesztő és gyarapító jövő váljék. És erre nagyobb bizonyíték nem kell, mint a báró Bánffy Dezső kormányzata, a ki alatt 1895 óta, ime most már három év óta, egyéb sem folyik, mint a két állam kormányának az a furfangos törekvése, hogy egyik a másikat lefőzhesse, magyarán mondom: rászedhesse. Folyik a harcz úgy, hogy Ausztriában a törvényhozás termeiben a bizottságokban és azokon kivül rablónak, csalónak, alávalónak, mindennek elmondják a magyart; de azután ugyanezektől az emberektől elvárják azt, hogy akkor, midőn a közös hadseregnek swarczgelb, feketesárga, kétfejűsasos zászlója alatt riadót fúj a német trombitás, hogy ez a rablónak, alávalónak és mindennek leócsárolt magyar ember az önfeláldozásnak teljes mértékével koczkáztassa életét azért az emberért, a ki most mint bajtárs áll mellette, hogy megvédelmezzék együtt a közös zászlót. Hát lehetséges-e az, hogy két nemzet között, a melyek egymásra vannak utalva, oly állapotok tartassanak fenn, hogy az egyik kormány is hirdesse, a másik kormány is hirdesse, hogy az a kiegyezés, melyet most csináltunk, sokkal jobb, mint a 67-iki, hogy az osztrák kormány Ausztriának, a magyar kormány Magyarországnak hirdesse, hogy ez a kiegyezés jobb, mint a 67-iki? Hát melyik csalta meg a másikat, t. ház? Vagy jobban mondva, melyik csal meg bennünket? *(Derültség és felkiáltások a szélső baloldalon: Mindkettő!)*

Ily állapotok nem lehetnek alkalmasak arra, hogy Deák Ferencz alkotása, különösen oly viszonyok közt, mikor azt lábbal tiporja minden kormány és különösen a Bánffy-kormány, messze jövő számára biztosítékot alkothasson arra, hogy itt Európa közepén létezzék egy állam, mely az osztrák dinasztiának jogara alatt messze jövendők számára biztosítsa a két államnak egymás mellett való testvéries, békés és boldog megélhetését abban a tudatban, hogy az egyik is, a másik is szabadsági intézményeinek és intézményes biztosítékainak oltalma alatt fejthesse ki erkölcsi, hazafias és társadalmi önállóságát, úgy, hogy mindegyik boldogúlhasson egyformán, a nagy monarchiának közös czéljai és a dinasztiának dicsősége érdekében. Ez a rendszer, a melyet önök most fentartanak, nem erre vezet, hanem arra, hogy a mit Osztrák-Magyar monarchiának nevezünk és a mely nemcsak tiz évi felmondásra, hanem tiz évi részesedésre alapíttatott, ma már kell, hogy összedőljön és összedől majd rajta a trón is, mert ilyen intézmények nem alkalmasak arra, hogy, a mint mondám, népeknek, nemzeteknek és államoknak messze jövendőt biztosítsanak. *(Igaz! Ugy van! balfelől.)*

Itt van az 1867 : XII. törvényczikk. Önök hirdették, hogy ez megmásíthatatlan. Vegyék ma kezükbe az 1867 : XII. törvényczikket és az mint rongy marad az önök kezében, mert nincs benne

Digitized by Google

egy szakasz sem, a melyet önök már rútúl meg ne szegtek volna. Itt van a törvényczikkk 25. §-a. Hát nem hirdeti-e önöknek is és mindenkinek a világon, hogy ennek a kiegyezésnek egyik alapfeltétele az, hogy csakis az alkotmányosan kormányzott Ausztriának alkotmányos képviseletével állapíthatja meg azon viszonynak törvényes szabályozását, melyek közösen vagy közös egyetértéssel intézendők. És mit látunk? A magyar kormányelnök — még egyszer az igazmondásra hivatkozom — feláll a képviselőházban, ünnepélyes nyilatkozatot tesz, hogy ő ezt meg akarja és meg is fogja tartani, a 14. §. alapján való rendeleti kormányzást nem tartja odaát alkotmányosnak, azért nem tartja az ezen szakasz alapján való kormányzattal szemben lehetségesnek, hogy az általunk hozott törvények életbelépjenek. Tényleg azonban azt látjuk, hogy Ausztriában végre is hajtatott a 14. szakasz alapján a czukorprémiumról szóló törvénynek két partija, az egyik a julius 31-ig terjedő törvény, a melyet csak szeptember 29-én jelentett be az osztrák kormány, végrehajtatott az egész provizórium és akarnak csinálni az 1867 : XII. törvényczik 35. szakaszában lefektetett alapelv ellenére egy jövendő provizóriumot a 14. szakasz alapján, a melyről volt szerencsém kimutatni, hogy a provizóriumok legotrombábbja és legveszedelmesebbje lenne, mert a míg Magyarország kötve lenne saját törvényei által azon időre, a melyre azt megalkotta, addig Ausztriában a 14. szakaszszal való kormányzást az osztrák kormány tetszésétől tennék függővé, hogy ott meddig álljon fenn a provizórium, a melyet Magyarország határozott időre alkotott.

Itt van a törvénynek 68. §-a. A mint számtalanszor kimutattam, azt rendeli, hogy ha az egyezkedés a két fél alkotmányos képviselete közt létre nem jön, az önálló vámterület állítandó fel. Ez a helyzet beállott 1898. január 1-én. Megszegték a törvényt már akkor, csináltak egy új provizóriumos törvényt félesztendőre és megszegetik újból most már nemcsak a 68-ik szakasz, de az 1898. évi I. törvényczikk is; mert itt áll előttünk 1899. január elseje és ma még semmi intézkedés sincs téve arra, hogy az önálló rendelkezés Magyarországon életbeléptethető legyen. Ezzel szemben a nemzet megtévesztésére hoztak Enyedy Lukács indítványára egy egyhangúlag elfogadott határozati javaslatot, megtették a törvény világos rendelkezése ellenére, hogy külön határozati javaslattal kötelezték a kormányt, hogy az önálló rendelkezésre vonatkozó intézkedéseket tegye meg, de nem tették meg, hanem kijátsza a parlamenti határozatokat, lábbal tipor mindent, a minek szentnek és sérthetetlennek kellene lennie.

De kimutattam, hogy önök indemnitást kérnek közösügyi költségekre is. Általános formák szerint helyes az a felfogás, hogy egy törvényhozásnak joga van meghatalmazást adni egy kormánynak arra, hogy az előbbi költségvetés keretében jövőre is felhasználhassa a bevételeket. De az 1867 : XII. törvényczikk szerint ez mindenütt lehetséges, csak Magyarországon nem, a közösügyi kiadásoknál. Mert itt a törvény 18. és 40. szakaszai szerint előbb meg kell állapítani az arányt, aztán a delegációknak megállapítaniok az összeget s csak azután lehet azt Magyarország költségvetésébe beállítani. Olvashatták kormánypárti lapokban is, hogy ha mi most a költségvetést tárgyalnók, abba a közösügyi költségeket be nem állíthatnók, nem lévén quotaarány és nem lévén a mennyiségre nézve delegáczionális határozat. Pedig ha valami nem vehető fel a költségvetésbe, a költségvetés prolongáczió-jában sem adhatunk meghatalmazást annak elköltésére. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Hisz, ha végigtekintünk az egész 1867 : XII. törvényczikken, könnyű kimutatni, hogy az már roskatag, alapjából kiforgatott oly törvény, melynek legfundamentálisabb intézkedései nem érnek ma már egy fakovát sem. Mert létezik egy többség, mely bűnben fogantatván, a törvény ellenére támogat egy kormányt, mely már régen megérdemelte volna, hogy innen elkergettessék.

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urat, hogy egy egész többségről a parlament méltóságának megfelelő módon nyilatkozzék. *(Zajos ellenmondások a bal- és szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: Köszönöm a figyelmeztetést. Talán hevem elragadott. *(Felkiáltások a szélsőbalon: Dehogy!)* De szolgáljon mentségemül, — mert mentségemet előadni jogom van — hogy a parlamenti illemszabályokra csak annak van jogczíme, a ki magának a parlamentárizmusnak alapelveit respektálja. *(Úgy van! a szélső balon.)* Mi a kormányt, mióta az országgyűlés összejött, nem tekintjük parlamentárisnak, mert törvénytelenül összeharácsolt többséggel kormányoz. S mert e meggyőződésemben nemcsak megingatva nem vagyok, hanem a kormány újabb ténykedései fényesen bizonyítják, hogy azon a lejtőn, a melyen eddig haladt, még messzebb is hajlandó elmenni: féltem báró Bánffy Dezső kezében a magyar alkotmányt és azért nem járúlok ahhoz, hogy a meghatalmazási törvény napirendre tűzessék. *(Hosszantartó, zajos helyeslés a szélső baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Lakatos Miklós jegyző: Horánszky Nándor!

Horánszky Nándor: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Híven és következetesen azon álláspont-hoz, a melyet a ház munkálkodására és ezzel kapcsolatosan a ház napirendjére vonatkozólag már a mult alkalommal elfogadtunk és nagyobb

Digitized by Google

vonásokban indokoltunk is, nem vagyok abban a helyzetben, hogy a ház tisztelt elnökségének a napirendre vonatkozó javaslatát elfogadhassam. Mindaddig, míg a kormány a kiegyezési kérdésekre vonatkozólag a házat és in spéczie bennünket, kik ezt kivánjuk és követeljük, tüzetesen föl nem világosít, addig mi semmiféle napirendhez nem járúlunk. *(Helyeslés a baloldalon.* A tisztelt kormánytól függ, hogy a ház normális munkálkodásának rendjét helyreállítsa. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha ezt a t. kormány nem akarja, ez az ő dolga, de az én és a mi erős meggyőződésünk az: hogy indokolatlanúl kitérni ezen kivánság elől annyit tesz, mint a parlamentárizmus legelemibb törvényeit lábbal tapodni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem kedvtelésből teszem én ezt, mert már egy alkalommal voltam bátor megmondani, hogy nekem ezen ház működésében fölszólalásokkal résztvenni valóságos lelki kín. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon)* Ott, hol a parlamentárizmus törvényei figyelmen kivül hagyatnak, hol argumentumokkal, felszólalásokkal, nyilvánvaló tényekkel szemben a kormány egyszerüen csak a többségre, annak tapsaira és éljenzéseire hivatkozik, mindig lelki kín. Egyébiránt megvallom őszintén, szerfelett rossz ízlésnek tartanám e házban vitát csak a vita kedvéért provokálni azon intellektuális nivóval szemben, melyet a t. kormányelnök úr képvisel és azzal a kinlódással szemben, melyet a t. kormányelnök úrnál mindenkor tapasztalunk, valahányszor rövid felszólalásaival a ház tanácskozásaiban részt vesz, mert mondhatom, hogy akkor nemcsak ő izzad, hanem mi is izzadunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* Hiszen a kormány immár évek óta vezeti az országot, de soha egyetlenegy kérdésben beható és a felmerült kérdést megvilágító nyilatkozatot nem tesz, hanem holmi napirendi aprólékos inczidensek körül szólalva fel, ezt is abban a nivóban cselekszi, azokkal a képességekkel nyilatkozik meg, melyek igazán e háznak intellektuális képességei alatt állanak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)* Ebben résztvenni nem öröm, hanem ha az ember teheti, egyszerüen elkerüli.

Most egy nagy kötelesség vár reánk s ez az, hogy útját álljuk annak a qualifikálhatlan hűtlenségnek, melylyel a kormány a közállomány ügyeit és érdekeit képviseli, hogy továbbá figyelmeztessük a kormányt arra, hogy a parlamentnek is van jogköre és hatásköre, s hogy nem lehet megengedni és megtűrni, hogy azzal a miniszterelnök úr úgy bánjék, a miként annak napról-napra tanúi vagyunk, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy végül azzal a czinizmussal szemben, melyet a kormány részéről fontos, nagy és életbevágó kérdésekben tapasztalunk, megtanítsuk arra, hogy tartozik az országnak, tartozik a parlamentnek, ha saját pártjának nem is, mert ezt alúl becsüli, tartozik nekünk, a kik kötelességeinket teljesíteni akarjuk, azzal, hogy az ország dolgairól felvilágosításokat adjon, azok elől ki ne térjen és egyáltalában ne járjon el úgy, a mint az egy komoly és önérzetes kormányhoz nem illik. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert nem nyilatkozni fontos kérdésekben, és ha nyilatkozik a kormány, akkor rendszerint valótlanságokat mondani, az mégsem járja. Az ország érdeke felette áll annak, hogy a t. kormány saját gyengeségeit ennek alárendelhesse. Mióta képezi az ország érdekét az, hogy a kormány felvilágosításokat fontos kérdésekben nem ad, azok elől kitér, avagy, ha erre szoríttatik és kényszeríttetik, rendszerint a valósággal ellenkező, a tényeket elcsűrő és csavaró nyilatkozatokat tehessen? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hisz ez az ország érdeke nem lehet; az ország érdeke az, hogy a parlamentnek is legyen jogköre és hatásköre, hogy a parlamentnek nézetei és felfogásai összeegyeztetvén a kormány nézeteivel és felfogásaival, az eszmék surlódásából kitűnjék a nemzeti akarat. Ma a nemzeti akaratot nem önök képviselik, t. túloldal! *(Zaj jobbfelől.)* Ezt ma, fájdalom, csak a kormány képviseli úgy és akként, hogy önöknek arról még csak sejtelmük sincs. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mert mi a kormánynak e ház tanácskozásaiban a taktikája és eljárása? Először is az, hogy valahányszor valamely kérdéshez nyúl és mondandóit részint irásból felolvassa, részint szűk szavakban előadja, a nyitott ajtónak egész özönét hagyja a háta mögött. Ha azután mégis szoríttatik és valamely ajtónál szembe találkozik egy ki nem térhető kérdéssel, akkor rendszerint tagad; és ha ezzel sem bir boldogulni, mert a tagadásnak is megvannak a maga határai, akkor egyszerüen hallgat. Ezen hallgatás nyilatkozik meg a t. kormánynak mai álláspontjában, mai eljárásában és mai felfogásában is. De hallgatni kérdésekkel szemben, a melyekhez nekünk is jogunk van, legalább addig a határig, hogy azokat megismerve, azokkal szemben állást foglalhassunk, oly dolog, melyet mi meg nem engedhetünk és a melylyel szemben kénytelenek vagyunk rendkivüli eszközökhöz — értem ez alatt a napirendi vitákat is — hozzáfordulni és folyamodni. *(Helyeslés balfelől.)*

A t. pénzügyminiszter úr multkori felszólalásában egyebek közt felhozza a t. barátomnak, Apponyi Albert grófnak egy kijelentését, mondván: hogy bizonyos fénysugarakat bizonyos pontra vetni csak akkor lehet, ha ott van valami, a mit meg lehet világítani. Ha ezt a miniszter

Digitized by Google

úr úgy érti, hogy ott semmi sincs, hogy ott csak a nihil uralkodik, a mint a dolog talán úgy is áll, akkor teljesen értem azt. De miután az összes jelenségek azt mutatják, hogy fájdalom, ott csakugyan van valami és olyan valami, a minek felderítésétől a kormány fázik, kénytelenek vagyunk mégis legalább a nyilvánvaló tényeket és jelenségeket vizsgálat alá venni, és ha a helyzetre vonatkozólag a kormánynál felvilágosítást nem kapunk, azt legalább magunk megvilágítani. Az 1898 : I. tcz. bennünket bizonyos kötelességek teljesítésére kötelez. Mi ezen törvényczikknek testi és lelki épsége felett — hogy úgy fejezzem ki magamat — valóságos tartalma és szelleme felett őrködni kötelezve vagyunk. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Kötelezve vagyunk pedig azért, mert akkor, a midőn mi ezen törvényeknek megalkotását és létrehozatalát elősegítettük, erkölcsi obligót vállaltunk arra, hogy azon törvényeknek azon szelleme, a mely ezen törvényeknek megalkotását irányította, valóban érvényesüljön is. És legalább részünkről minden el legyen követve arra, hogy ezen törvények szelleme se elhomályosítható ne legyen, se ezzel szemben oly dolgok be ne következhessenek, melyeknek vádja és súlya bennünket is terhelhetne, azon esetre, ha mi ezen törvény igazi szellemének és tartalmának fentartása és megvédése érdekében el ne követnénk mindent, a mi módunkban és hatalmunkban áll.

Ebből kiindulva, t. képviselőház, mindjárt egy kérdés ötlik a szemem elé, a melylyel szemben mi már konstatálhatjuk, hogy a kormány ezen törvénynek rendelkezéseivel és szellemével szemben nem járt el azzal a korrektséggel, és azzal a politikai tisztasággal, a melylyel ezen törvény rendelkezéseivel szemben eljárnia egyenes kötelessége lett volna, *(Helyeslés balfelől.)* és pedig nemcsak az ország iránt vállalt obligónál fogva, hanem azokkal szemben is, a kik vele együtt a törvény igazi szellemének fentartása és érvényesülése érdekében annak idején vele együtt közreműködtek. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Itt van, t. képviselőház, a május elseji terminus és annak jelentősége. Polónyi Géza t. képviselőtársam a múlt alkalommal tartott beszéde egyikében azt mondotta, hogy ezen májusi terminus megszületésének én és a ház igen tisztelt elnöke vagyunk a keresztszülői. A dolog nem egészen így áll. Én ezen törvényczikk megszerkesztésében semmi részt nem vettem. Résztvettem igenis egy tanácskozásban, a hol a ház t. elnöke nem volt jelen, mely ezen törvénynek a törvényhozás elé való meghozatalát megelőzte, és annyi való és tény, hogy akkor ezen törvény támogatásának egyik feltételéül a többek között azt jelöltem meg, hogy ez a május elseji terminus a törvénybe valósággal be is iktattassék és pedig abban az értelemben és abban a szellemben, a melyben akkor ezen május elseji terminus a törvénybe beiktatandó volt. Mi volt ezen május elseji terminusnak az értelme? Talán az, hogy a két kormány — az osztrák és a magyar kormány — ezen javaslatokat a ház asztalára letegye, és ezzel minden további feladata véget ért, avagy ezen törvénynek szelleme és értelme az volt-e, hogy ezen törvény csak akkor nyújtatik és nyújtathatik be a két törvényhozás elé, ha az osztrák törvényhozás munkaképes is? Kérdem a t. miniszterelnök urat: melyik volt a kettő közül a május elseji törvénynek az értelme? Én azt gondolom, hogy az utóbbi, mert miről volt szó? Szó volt arról, hogy az osztrák törvényhozás működése — miért, miért nem: az ide nem tartozik — meg van akadva. Respiriumot ad tehát a törvényhozás arra, hogy további lépésekhez csak akkor folyamodik, ha május elsején nyilvánvalóvá válik, hogy a monarchia másik államának, Ausztriának törvényhozása abban a helyzetben van, hogy normálisan működhetik, tehát, hogy az egyezményes javaslatok itt és ott rendszerint tárgyalhatók is lesznek. Hiszen kérem magának a törvényjavaslatnak az indokolása is világosan czéloz erre, mert az indokolásban ki van mondva, hogy, — »mivel pedig az erre vonatkozó intézkedések előkészítése, törvényhozásilag megállapítása és életbeléptetése szükségképen hosszabb időt veend igénybe« stb. — a miből tehát a kontrárió világosan következik, hogy az intenczió, mely a törvényhozást és a kormányt ezen május elseji terminus megállapításánál vezette, az volt, hogy az osztrák törvényhozás munka- és működésképes legyen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Sőt ezen általam most felolvasott passzusban még egy más intenczió is kifejezésre jut; nevezetesen az 1867 : XII. t.-cz. 68. szakaszának rendelkezése. Miért? Egyszerűen azért, mert abban az esetben, ha később nem, ennek megfelelő intézkedéseket akartunk volna létesíteni és nem oly formában, a minőben az 1868 : I. t.-cz. ezt megalkotta: akkor mire való lett volna az előkészítés és az arra szolgáló idő? Világos tehát a logikusan gondolkodó ész előtt, hogy ennek hátterében azon felfogás és gondolat állott, hogy itt továbbmenő oly intézkedések megtételéről van szó, a melyeknek tárgyalása hosszú időt vesz igénybe.

És ezekkel szemben mit tett a t. kormány? Tette azt, hogy daczára annak, hogy április hóban és később is a monarchia másik államának törvényhozása működésképes nem volt, mégis beterjesztette a törvényjavaslatokat, világos jeléül annak, hogy a kormány intencziója nem az volt, hogy az 1898 : I. törvényczikk szelle-

Digitized by Google

mét érvényesítse és annak eleget tegyen, hanem hogy ezáltal megindítható legyen egy oly kétértelmű játék, mely oda vezetett, a hol ma vagyunk. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogy pedig ez így áll, azt még egy másik körülmény is bizonyítja. *(Halljuk! Halljuk!)* Bilinsky volt osztrák pénzügyminiszter úr beszédében, a melyet a birodalmi tanács pénzügyi bizottságában tartott, egyebek közt az is foglaltatik, hogy 1897-ben már a kiegyezési javaslatok készen voltak. Nem tudom, hogy kétségbe vonja-e ezt is a t. kormány vagy nem; de mindaddig, mig nem tagadja, én a magam részéről Bilinsky úr nyilatkozatainak hitelt adok. Már most, ha 1897-ben csakugyan készen voltak ezek a javaslatok, akkor azokat a kormány is benyújthatta volna már 1897. deczember hónapjában a birodalmi tanácsnál, ha czélja tisztán csak ennyi lett volna. A czél azonban nem ez volt, hanem az, hogy kipróbáltassék, vajjon a monarchia másik államának törvényhozása képes-e tárgyalni vagy nem és ha május 1-én bizonyossá válik az, hogy nem képes, nem lett volna szabad ezen javaslatokat a két törvényhozás elé benyújtani, hanem igénybe kellett volna venni a törvény azon rendelkezését, hogy az önálló alapon való berendezkedés megtörténjék. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De mit tett a kormány? *(Halljuk! Halljuk!)* A birodalmi tanács később egy vagy két hónapra rá elnapoltatott, nyilvánvaló bizonyítékául annak, hogy a birodalmi tanács nem munkaképes és ime az önrendelkezés alapján nyugvó törvényjavaslatok még sem nyújtattak be, sőt tett egy mást is, a mit a magam részéről igen sajnálok és ez a következő: összehivta az önálló vámtarifa érdekében az ankétet. Már most azt jelenteni ki itt a házban, hogy az önálló vámterület Magyarország gazdasági érdekeinek elpusztításával, tönkremenésével egyenlő és ezen véleménynyel szemben mégis vámankétet hívni össze, arra, hogy autonóm tarifát létesítsen: *(Felkiáltások balfelől: Ez komédia!)* ez, t. képviselőház, egyfelől a politikai szédelgés színével bir, *(Úgy van! balfelől.)* másfelől pedig okúl és alkalmúl szolgál azon kínos benyomásoknak, a melyeket az embernek látni és hallani lehet, ha az ember kinn és benn e tárgyban objektiv férfiakkal beszél. *(Úgy van! balfelől.)* Valóban kár volt kiváló és kitünő férfiakat ilyen játékra meghivni akkor, a midőn a kormány úgy gondolkozott, hogy hiszen ebből semmi sem lehet, mert hiszen maga is abban a véleményben van, hogy Magyarország gazdasági önállósítása Magyarország tönkretételét jelenti. Ez, t. képviselőház, olyan játék a dolgokkal, játék az emberekkel, *(Úgy van! balfelől.)* hogy e felett egyebet, mint legmélyebb sajnálkozásunkat kifejeznünk nem lehet. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

A mozzanatok ezen csoportja, azt gondolom, egyike azoknak, a melyekben mi okszerűen konstatálhatjuk, hogy a t. kormány eljárásában sem az őszinteséget, sem a lojalitást, sem az ország iránt tartozó kötelességeknek olyatén teljesítését, mint a miként ezt egy kormánytól elvárni kell, fel nem fedezhetjük. *(Úgy van! balfelől.)* Egyik motivum tehát arra, hogy alkalmas formában kifejezzük azon bizalmatlanságunkat, a mely bennünk a legnagyobb mértékben megnövekedett. *(Úgy van! balfelől.)* De van egy másik momentum is, a mely hasonlóképen ezt a meggyőződést érleli bennünk és a melyet a quótakérdésnek tisztázása képvisel. A t. pénzügyminiszter úr tegnapelőtti felszólalásában, hivatkozva rám, azt modotta, hogy én voltam az, a ki felfedeztem, hogy a két kormány közt egyezményes javaslatok és megállapodások nem léteznek, a miből természetszerűleg következik, hogy tehát 1898. áprilisban a javaslatokat a két ház elé terjeszteni nem is volt szabad, hanem hozzá kellett volna nyúlni az önálló alapon való berendezkedéshez. Igaz, igy vélekedtem akkor, igy vélekedem ma, s miután a t. pénzügyminiszter úr szives volt vélekedésemre reflektálni s egyszersmind azt meg is okolni, legyen szabad nekem a t. miniszter úr sajátságos bizonyításával foglalkozni s kimutatni a ház előtt továbbmenőleg, hogy igenis fenforog az az eset, hogy a két kormány között, ha nem is kifejezetten és formulázva, de megállapodás létezik arra, hogy az egyezményes javaslatok feltételesek, vagyis olyanok, hogy azoknak törvényerőre való emelkedése a quóta emelésétől van feltételezve. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Először is meg kell emlékeznünk magáról azon törvényjavaslatról, a mely a monarchia másik államának törvényhozása elé terjesztetett és a melyre a t. miniszter úr nem reflektált. Ezen törvényjavaslatnak — értem az átutalási eljárásra vonatkozó törvényjavaslatot — indokolásában nyiltan és világosan ki van mondva, hogy »unter der Bedingung, wenn die hiedurch finanziell gestärkte Position der anderen Reichshälfte in der Erhöhung der Beitragsleistung zu den gemeinsamen Auslagen gleichwertigen Ausdruck findet.« A t. miniszter úr — igaz — ennyiben hivatkozott a törvényjavaslat indokolására, de elhallgatta ezen törvényjavaslat indokolásának egy más tételét, a melyre majd még később vissza fogok térni, mert annak oly jelentősége van, a mely ebben a házban meg nem ventilláltatott és a melyet tisztába kell hoznunk. Egy másik paszusában ugyanis azt mondja, hogy »die Uebergangsbestimmung des Artikels 16 hat darin ihren Grund, dass einerseits das Zuge-

Digitized by Google

ständniss der gegenständlichen Abgabevergütung, wie bereits erwähnt, durch eine höhere Beitragsleistung Ungarns zu den gemeinsamen Auslagen bedingt ist.« *(Felkiáltások balfelől: Tehát »bedingt!« Föltétel, nem óhajtás! Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Ime ezt el méltóztatott hallgatni és igy a miniszter úr idézete nem volt egészen perfekt. Ismétlem, hogy még rá fogok erre térni, mert ez egy nagyon érdekes dolog, *(Halljuk! Halljuk!)* a melyet a t. háznak különös figyelmébe fogok ajánlani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hivatkozott a t. miniszter úr a jelenlegi osztrák pénzügyminiszternek, Kaitzl miniszter úrnak a nyilatkozatára is. Ezt is csonkán idézte a t. miniszter úr. Idézte tudniillik azon nyilatkozatát, melyet az osztrák pénzügyi bizottságban tett, a mely, úgy tetszik nekem, bizonyos előzetes egyetértés alapján tétetett azért, hogy enyhítsen az itteni kormánynak azon kényes helyzetén, *(Ugy van! Ugy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a mely a kontroverziák következtében rá nézve előállott. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* Ámde itt nem az a kérdés, hogy a pénzügyi bizottságban, hogy igyekezett enyhíteni az osztrák pénzügyminiszter úr a magyar kormány kínos helyzetét, hanem az a kérdés, hogy officziőze hitelesen az osztrák birodalmi tanács előtt milyen nyilatkozatot tett az ottani pénzügyminiszter úr, pedig ennek felolvasását a t. miniszter úr elmulasztotta. Már Polónyi Géza előttem szólott t. képviselőtársam felolvasta ezt a nyilatkozatot, a melynek félreérthetetlen és kétségtelen tartalma — nem kell talán újra felolvasnom — *(Halljuk! Halljuk!)* abban áll, hogy a kiegyezésből pedig semmi körülmények között sem lehet semmi Ausztriában, ha a magyar quóta megfelelő mértékben fel nem emeltetik.

Iványka Oszkár: Jó volna felolvasni! *(Halljuk! Halljuk! Egy hang balfelől: Nem hallotta a miniszter! Zaj. Elnök csenget.)*

Horánszky Nándor: Igen, tehát azt mondja az osztrák pénzügyminiszter úr, a birodalmi tanácsnak október 3-án tartott ülésében *(Halljuk! Halljuk!)* ». . . ich bitte die Herren, dies zur Kenntniss zu nehmen,« — tehát figyelmeztet, — »die Regierung immer daran festgehalten, es wiederholt betont hat und heute noch daran festhält, dass eine, den Verhältnissen entsprechende geminderte Quotenleistung Oesterreichs ein unabweisliches Corollar und eine Ergänzung der Ausgleichsvereinbarungen bildet.« *(Felkiáltások balfelől: Tehát Vereinbarungen! Egy hang balfelől: Mit jelent ez, pénzügyminiszter úr?)* Gondolom, ez csak félreérthetetlen egy nyilatkozat, azt, hogy kizártnak tartható az, hogy a quóta megfelelő felemelése nélkül az egyezményi javaslatokból törvény lehessen. Tagadja-e ezt a pénzügyminiszter úr? Kérem, erre adjon nekem feleletet, *(Halljuk! Halljuk!)* mert ez képezi a kérdés tárgyát. Mindaddig tehát, mig erre a t. miniszter úr egyenes, határozott, pozitiv nyilatkozatot nem tesz, igen sajnálom, de argumentácziójára súlyt nem helyezhetünk, hanem el kell fogadnunk a kijelentéseket úgy és abban az értelemben, a mint és a mely értelemben az komoly, kompetens férfiak részéről tétetett. *(Úgy van! a baloldalon.)*

De, t. képviselőház, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* hivatkozott a t. pénzügyminiszter úr a volt osztrák pénzügyminiszter Bilinsky úrnak nyilatkozatára is. Sajnálom, de itt is csonkán idézett. A t. miniszter úr kiszakítja a beszédekből az incziden tális kijelentést; ellenben a lényeges, a pozitiv, a magára a kérdésre vonatkozó kijelentést egyszerűen elhallgatja, már pedig Bilinszky beszédében világosan ki van mondva az, hogy a magyar kormány az osztrák kormánynak abbeli kijelentéseibe, a melyeket 1895 óta szóval is, jegyzékekben is a magyar kormánynak mindig tett, hogy tudniillik az átutalási eljárásnak a kiegyezési kérdésben ellenszolgáltatását a magyar quóta felemelése képezi, a magyar kormány beleegyezett, vagyis belenyugodott. Világosan meg van ez mondva arra a kérdésre adott válaszban, melyet Lecher ottani képviselő úr az ottani kormányhoz intézett: »auch von der ungarischen Regierung anerkannt?« Erre azt felelte: »Ja! ja!«, sőt ezt meg is okolta.

Lukács László pénzügyminiszter: Igen a junktimot.

Horánszky Nándor: Itt nem magáról a szóról van szó.

Lukács László pénzügyminiszter: Arról, hogy mi ennek értelme?

Horánszky Nándor: Bocsánatot kérek, de kénytelen vagyok a beszédnek ezt a passzusát, úgy a mint van, felolvasni és még valami egyebet hozzáfűzni. Azt mondta ugyanis Bilinsky úr: »Er habe schon als Minister erklärt, dass die österreichische Regierung von allem Anfange an, und zwar schon mündlich im Oktober 1895 und dann weiter bei dem folgenden Austausche von Noten wiederholt auf das bestimmteste erklärt habe, in Oesterreich sei kein Ausgleich ohne entsprechende Herabsetzung der österreichischen Quote durchzuführen.« Ezt mondá Bilinsky úr. És ekkor hozza a junktimmal összeköttetésbe. Lecher azt a kérdést intézte, hogy elismerte-e ezt a magyar kormány is?

Lukács László pénzügyminiszter: Igen, de a junktimot és nem a quótaemelést.

Horánszky Nándor: Erre mondta azt, hogy: Ja.

De ennek a volt t. miniszter úrnak még

Digitized by Google

egy más kijelentése is van, mely sokak figyelmét elkerülte, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* pedig én e szóra kiváló fontosságot helyezek. Azt mondá ugyanis beszédének további folyamán: »man wisse überall«. »Überall!« mit jelent ez t. képviselőház? Ez többet jelent egy volt miniszter szájában, mint a sajtót vagy a közvéleményt. Ez azt jelenti abban az értelemben, a mint mondva van, hogy erről a kormánynak is tudomása van. *(Úgy van! a baloldalon.)* Ezt a felfogást fűzöm én ehhez a szóhoz »überall«, a mennyiben ő akart súlyt kölcsönözni az ő kijelentésének. Egy olyan bizonyítékkal, tehát a melylyel szemben talán a tagadás még sem lesz olyan határozott és pozitiv, mint a milyen határozottnak és pozitivnek ezt eddig hallottuk.

S van nekem erre még egy közelebbi és frappansabb bizonyítékom is és ez abban áll, hogy a törvényjavaslat szorgos átvizsgálásából azt látom, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* hogy a magyar kormány ama beleegyezése, hogy a kiegyezési javaslatokból, in specie pedig az átutalási eljárásból, csak akkor lesz törvény, ha a magyar quota megfelelően felemeltetett, magába a törvénybe is be van már igtatva. *(Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon.)* Az átutalási törvénynek XVII. czikke, mely teljesen és szószerint megegyez az osztrák átutalási törvénynek XVI. czikkével, mert abból egy czikk kimaradt, mely Magyarországra vonatkozott, a melynek tehát az ottani törvénybe való beiktatása szükséges nem volt, a következőket mondja *(olvassa)*: »Ez a törvény hatálya kiterjed a magyar korona országainak egész területére és 1898. évi szeptember hó 1-én lép életbe, mindazonáltal a sörre és czukorra vonatkozólag azzal a módosítással, hogy a sör után eső fogyasztási adó 1899. évi január hó 1-ig hektoliterenkint csak egy forinttal, a czukor után eső fogyasztási adó pedig ugyancsak 1899. évi január hó 1-ig 100 kilogrammként csak hat forinttal téríttetik meg.«

A sörnek fogyasztási adója a javaslatok szerint három forint — 12 fokú sört hektoliterenként véve — a czukorfogyasztási adó tétele pedig 19 forint. És ime a megtérítés január 1-ig — daczára, hogy a törvény szeptember 1-én már életbe lép, a sörnél csak egy forint, a czukornál pedig csak hat forintot tesz, tehát nem téríttetik meg a régi termelési adó — gondolom, helyes az értelmezés — mely a sörnél két forint, a czukornál pedig 13 forintot tesz. Hát miért nem téríttetik meg, ha a törvény szeptember 1-én életbe lép? *(Halljuk! Halljuk!)* Meg van ennek a maga oka. A magyar törvény indokolása azt mondja, hogy ez az intézkedés azért állapíttatott meg így, mert a vám- és kereskedelmi szövetség csak 1899. január 1-én lép életbe. Ez nem felel meg a valóságnak. A valóságot megmondja az osztrák indokolás, a mely osztrák indokolás — és ezt ismét és újolag szószerint vagyok kénytelen felolvasni — a következőleg szól: »Die Übergangsbestimmungen des Artikels XVI. hat darin ihren Grund, dass einerseits das Zugeständniss der gegenständlichen Abgabevergütung, wie bereits erwähnt, durch eine höhere Beitragsleistung Ungarns zu den gemeinsamen Auslagen bedingt ist.« *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ez világos!)* Hogy értendő ez? Értendő egyszerűen úgy, hogy a quóta nem lép életbe hamarább, csak 1899. évi január 1-én, addig tehát, míg a felemelt quóta életbe nem lép, nem téríttetik meg a régi termelési adó, csak az új felemelt rész. Vajjon való-e ez t. pénzügyminiszter úr? Erre kérek ismét feleletet! *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Lukács László pénzügyminiszter: Annyira való, mint az indokolás másik része, mely a quótára vonatkozik! *(Derültség jobbfelől. Élénk mozgás a bal- és szélső baloldalon.)*

Horánszky Nándor: Jöjjünk tisztába, t. ház. Én appellálok minden elfogulatlan agyvelőre, appellálok az egész ország közvéleményére: hogy azon körülménynek, hogy szeptember, illetőleg a czukorra nézve augusztus 1-től a régi termelési adó — daczára, hogy a törvény már életbelépett és itt egy igazságtalanságnak kikorrigálásáról van szó — egészen 1899. január 1-ig nem téríttetik meg, valami okának mégis csak kell lenni. Oka pedig egyszerűen az, a mit az osztrák indokolás mond, hogy nem téríttetik meg ez a vitás szolgáltatás addig, míg a quótakérdéssel tisztába nem jutunk.

Ha most már így áll a dolog, akkor — azt gondolom — egészen evidens az, a mit indokolásában a magyar kormány a törvényhozásnak eltitkolt, az osztrák kormány pedig a maga indokolásában nyiltan megmondott: *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy tehát itt, a quótaemelésre vonatkozólag egy megállapodás, egy egyetértés létezik. Kacsintgatás alakjában történt-e ez, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* vagy irásban, azt nem tudom; de az világos, hogy a t. kormány nem őszinte a magyar törvényhozással szemben. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* De mit jelent továbbá az, hogy egyik előterjesztésében sem mondja meg a kormány, hogy ezek a kiegyezési javaslatok pedig az osztrák kormány részéről csak abban az esetben fognak elfogadtatni és keresztülvitetni, ha a quóta felemeltetik. Ha már most az ezekben feltárt metériáléból minden világos, akkor hiába tagadja a tényt a t. miniszter úr, mert úgy van meggyőződve az egész világ, — és mert máskép nem is lehet — hogy itt feltételekről, lappangó egyezményekről, vagy legalább egyezmények konczedálásáról van szó. Épen ezért nem lehet

Digitized by Google

komolyan venni azt, hogy a javaslatok egyezményesek és épen ezért mondtam, hogy egyezményes javaslatokat a nélkül, hogy ezek a dolgok tisztázva volnának, beterjeszteni szabad nem volt. Miután pedig ez megtörtént, világos, hogy megszegetett az 1898 : I. törvényczikknek nemcsak intencziója, de világos rendelkezése is. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

T. ház! Én nagyon sajnálom, hogy a t. pénzügyminiszter úr hivévé szegődött ezen iskolának. Hinnem kell, és meg is vagyok győződve, hogy ez az iskola a t. pénzügyminiszter úr természetével nem egyezik meg, *(Igaz! Igaz! balfelől.)* de hát fájdalom, ebben az iskolába jár a t. pénzügyminiszter úr s a baja csupán az, hogy kellő előmenetelt benne nem tett *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* és nem tudja a dolgokat kellőleg és úgy eltakarni, mint a t. miniszterelnök úr szokta tenni nem kifejezésekkel, hanem hallgatással. *(Derültség balfelől.)* Mert hallgatni a legegyszerűbb dolog. Akármit mondanak, akármivel vádolják, akármily bizonyítékokat terjeszszenek elő, a miniszterelnök úr csak hallgat.

Endrey Gyula: Sajt van a szájában. *(Nagy derültség balfelől.)*

Horánszky Nándor: A gondolkodó nagy közvélemény azonban bizonyára ítéletet fog magának alkotni ezen eljárás felett is. Én hízelgem magamnak, mert nagyon megszoktam gondolataimat hányni vetni és kritizálni, hogy a közvélemény velem együtt azon felfogásban van, hogy itt nem folyik őszinte játék, sőt ellenkezőleg itt rászedésről és a törvényhozás félrevezetéséről van szó, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* következőleg a szituáczió olyan, a melyben legsürgősebb kötelességévé vált a törvényhozásnak a helyzet felderítését kívánni. Kötelességemmé válik ez különösen nekem, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki teljesen jóhiszeműleg, az ország érdekei iránti odaadó hűséggel és buzgalommal vállalkoztam annak idején arra, hogy az 1898 : I. törvényczikk megalkotásához hozzájáruljak. *(Egy hang a szélső baloldalon: Elég baj!)* Nem baj, kérem, ma sem tennék mást. Csak egyre figyelmeztetem t. szomszédaimat, arra, hogy ha akkor hozzá nem járultunk volna azon törvényjavaslathoz, akkor bekövetkezett volna ez az intézkedés egy más szerkezetben, a mely végzetessé válhatott volna. Ma sem tennék tehát máskép, mert valamint akkor lépésemet a meggyőződés vezette, most is abban a meggyőződésben vagyok, hogy máskép nem tehettem, mint hogy kizárólag és egyedül az ország érdekeit tartva szem előtt *(Helyeslés balfelől.)* tettem. Tettem ezt azonban nyiltan és őszintén, és — politikailag használva a szót — becsületesen. Épen ezért a törvény igazi értelmét, igazi szellemét beszavatolni erkölcsi kötelességemnek tartom, melytől nem tágítok semmi körülmények között, mert politikai reputáczióm kiegészítő részét képezi az, hogy soha az életben félrevezetésre czélzó dologhoz ne járúljak, és ha valamit tettem, azért helyt álljak minden körülmények között, *(Taps és éljenzés balról.)* a nélkül, hogy azért pirulnom vagy szavamat megmásítanom kellene.

Iványka Oszkár: Ki mer onnét *(a jobboldalra mutat)* így beszélni? *(Zaj jobbfelől.)*

Horánszky Nándor: Imént azt mondtam, hogy a két pénzügyi kormány között az eljárás tekintetében, még pedig azért, hogy a helyzeten segítve legyen, bizonyos összhangzó eljárás újabb jelenségeit látom. Ebben rejlik valószinűleg oka annak is, hogy a t. pénzügyminiszter úr Kaizl miniszternek csak egy kijelentését idézte, azt tudniillik, melyet legutóbb tett az osztrák pénzügyi bizottságban s a melyben már bizonyos enyhítő formula van, a nélkül, hogy magát a princzipiumot megmásítaná. Véleményemet ebben egy jelenség irányítja, melyre súlyt kell helyeznem. Kaizl miniszter ama beszédében, melynek egyik passzusát a pénzügyminiszter úr czitálta, még mást is mondott, olyat tudniillik, a mi csak külső formában ugyan — és nem tartalmában — ellentétben van az Ausztriában mindenki által elfogadott azon állásponttal, hogy az átutalási eljárással szemben a magyar quótának legalább azon határig kell emeltetnie, hogy az megfeleljen az átutalási eljárás által Magyarország javára elérendő pénzügyi eredményeknek; és mégis az utóbbi időben az osztrák pénzügyminiszter úr már alakilag nem ily értelemben beszélt. Azt mondja, hogy a quótaemelés igazi alapja nem az átutalás; ez csak mellékfegyver, támogató, igazító fegyver; mert igazi alapját az emelésnek a monarchia két állama között időközileg fejlődött gazdasági viszonyok arányainak kell képeznie. És ime ugyanilyen nyilatkozatot tett tegnapelőtt a t. pénzügyminiszter úr, a mennyiben ezeket mondta *(olvassa)*: »A quóta emelendő vagy leszállítandó a szerint, a mint az ország teljesítési képessége emelkedett vagy csökkent, de azért, mert egyik vagy másik ágában a a kiegyezés Magyarországnak előnyöket ad, ezt semmi körülmények között a quótaemelésnek alapjául elfogadni nem lehet. Ez volt a kormánynak a felfogása, ez ma is, és a mint méltóztatnak látni, az ellenkezőjének semmiféle bizonyítéka még eddig nem létezik.«

Az ellenkezőjének bizonyítékait felsoroltam. Hogy azonban a miniszter úr ebbeli felfogásának mi az alapja, azt nem tudom. De mondhatom, nagyon komoly és számbavehető államférfiaktól, sőt a közügyek egyetlen komoly tényezőjétől sem hallottam mást a quótaemelés eshetőségét illetőleg, mint azt, hogy a quótaemelésben addig a határig elmehetünk, a meddig

Digitized by Google

Magyarország az átutalási eljárás kedvezményeiben részesülni fog. A hol csak nyilatkozott a sajtó vagy a közvélemény: mindenütt azt mondták, hogy a quótaemelésnek egyetlenegy menthető bázisa van: az nevezetesen, a mit Magyarország Ausztriától kap. Ma a nézetek az indokolás tekintetében változnak. És miért? Opportunitásból. Lealázó volna ugyanis akként odaállítani a dolgot, hogy a mi Magyarországot igazság szerint évek óta megilleti, annak árát most fizessük meg quótaemeléssel. *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Át akarják játszani a kérdést más térre, hol a számokkal játszani lehet, arra a térre tudniillik, hogy miként fejlődött Magyarország pénzügyi és közgazdasági helyzete, mert itt a játék lehetséges és itt alakíthatja mindenki a maga számítását jogosan vagy jogtalanúl, az más kérdés, de a mint az neki tetszik. Miután tehát az előbbi indokolás lealázó, hogy tudniillik annak, a mi Magyarországot évek óta megilleti, a mit Magyarország évek óta igaztalanúl adózott a monarchia másik államának, annak megtérítését most váltsa meg az ország. Ez az oka tehát annak, hogy enyhítéséül azon kínos szituációnak, melyben a magyar kormány van, újabban megnyilatkozott a monarchia másik államának a pénzügyminisztere és egyebek közt oly kijelentést tett, melyre a t. miniszter úr is hivatkozhatott.

Így állván tehát a dolog, konstatálhatom, hogy itt valóban számos megtévesztéssel állunk szemben és látjuk, hogy a t. kormány ezekben a fontos kérdésekben a helyett, hogy az országot felvilágosítaná, a helyett, hogy nyiltan megmondaná a kiegyezési kérdések jelenlegi összes körülményeit, egyszerűen hallgat, a törvényhozást semmibe sem veszi és oly eljárást követ, a melyet egyenes provokációnál egyébnek nevezni nem lehet. *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Az a körülmény, hogy a quóta kérdésében is ily sajnos játék folyik, valóban meggondolandóvá teszi rám nézve azt, hogy én a quótabizottság további tárgyalásaiban résztvegyek-e, igen vagy nem? A hetes bizottságból kiléptem; hivatkozott erre t. képviselőtársam Polónyi Géza, beszámolok véle és megmondom őszintén az ország színe előtt, hogy miért léptem ki. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem azért, mintha nem lettem volna hajlandó további tevékenységemet az ország érdekeinek bármiféle munkálataiban felajánlani, hanem kiléptem azért, mert nem birtam magamat arra elhatározni, hogy az osztrákok előtt képviseljek egy meghátrálást, azt jelesen, hogy mikor egyik nap kimondja a magyar quótadeputáczió, hogy addig, míg az osztrák deputáczió rá nem áll arra a bázisra, mely bázist a magyar deputáczió felállított, mindaddig semmiféle számításba az osztrák quótadeputáczióval nem bocsátkozhat, mégis daczára annak, hogy az osztrák quótadeputáczió ezt a bázist nem fogadta el, a magyar deputáczió a számításba belement. Nem éreztem magamban erkölcsi erőt arra, hogy a hetes bizottságban megjelenjek és minden újabb inczidens, újabb indok nélkül annak ma mást és ellenkező elvi kijelentést mondjak, mint a mit tegnap mondottam. *(Élénk éljenzés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Az az erkölcsi erő bennem egyszerűen hiányzott, hogy különösen idegen politikusok előtt oly helyzetbe jőjjek, hogy újabb ok nélkül, a melynek következtében talán kapaczitálva lehetek, mai kijelentésemmel szemben holnap ellenkezőt mondjak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De igenis szükségesnek fogom tartani a magam részéről a quótaküldöttségben a további részvételt egyszerűen azért, mert, ha számításra kerül a dolog — a mi nincs kizárva, nem tudom, meg fog-e történni vagy nem — utolsó hajszálig, utolsó garasig védeni akarom az ország érdekeit, *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon)* a nélkül, hogy engednék magából abból az alap-princzipiumból, hogy Magyarország quótájának felemelése égbekiáltó bűn, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* tehát azzal szemben, a mit lehet, az utolsó krajczárt is megmenthessem az ország részére. *(Lelkes éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ime az indokok újabbi csoportja, t. ház, a mely engem és t. barátaimat arra indít, hogy ez időszerint szokatlan fegyverhez nyúljunk és a napirend megállapítása körül is terjedelmesebb, talán hosszabb időre kiható vitát karoljunk fel. Megmondom ennek is az okát. *(Halljuk!)* Mi kezünkben óhajtjuk tartani a fegyvereket mindaddig, míg a helyzet előttünk nem tisztázódik, míg abban a helyzetben nem leszünk, hogy megítélhessük azt, vajjon az ország érdekeit — ha talán nem is fogadjuk el a javaslatokat — megvédhetjük-e a nélkül, hogy olyan kérdésekkel álljunk szemben, a mely kérdéseket telhetőleg megakadályozni az én felfogásom szerint hazafiúi kötelesség. Mert alakúlhatnak a viszonyok úgy — ezt én őszintén, nyiltan és csak magamra vonatkozólag mondom és nem a pártot illeti — hogyha szerfelett nagy és rendkivüli sérelmek előtt fogok állani azon előterjesztésekben, a melyek véglegesen a törvényhozás elé fognak jönni, akkor én nem fogok késni, nem fogok habozni a legerősebb fegyvereket is használni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások balfelől: Mindnyájan megteszszük!)* Miért, t. ház? Egyszerűen azért, mert ha előttem csak két alternativa áll: az egyik az, hogy vagy sebezzem meg az országot és annak nagy érdekeit, vagy sebezzem meg — fájdalommal —

Digitized by Google

a parlamentarizmust, a választás előtten nem nehéz; akármi lesz ennek a következménye, előttem mindig az országos érdek az első. *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Ma ez az eset az eddigi előterjesztésekben — ha talán nem is fogadjuk el — nincs jelen és óhajtom, hogy ne is legyen. De igenis kivánjuk, hogy a rendelkezésünkre álló fegyverek kezünkben legyenek mindaddig, míg a helyzet nem tisztúl. A t. kormánytól függ, hogy a helyzet tisztúljon. Álljon fel a kormány, öntsön tiszta vizet a pohárba, tárja fel az országnak a viszonyait a kiegyezésre való vonatkozásban, mondja meg az országnak azt a szituációt, a melyet tudni a törvényhozásnak nemcsak joga, de egyenes kötelessége is, és részünkről 24 óra alatt helyreáll a parlament tárgyalásainak a rendje és a nyugalma; elfogadja mindenki azt, a mi neki tetszik, és nem fogadja el azt, a mi neki nem tetszik, de mennek a dolgok normálisan a magok útján. Ha a t. kormánynak ez nem tetszik, akkor a kormány kerget és hajt bennünket abba a szituációba, hogy éljünk azokkal a fegyverekkel, a melyekkel élnünk kell azért, hogy egyfelől az országnak a jogait megoltalmazzuk, másfelől az országnak beszavatolhassuk azt az álláspontot, a melyet elfoglaltunk a múlt év deczember havában és a mely álláspontho nem engedjük és nem engedhetjük hozzáfűzni azon felfogásokat, hogy az országot mi is becsapni igyekeztünk. *(Élénk tetszés, éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! Volna még egy harmadik szempont is, a melyet a konsziderácziá alá véve, reá mutathatnék némely szimptomákra, a melyek úgy tűnnek fel előttem, hogy a t. kormány arra az esetre is, ha Ausztriában a tárgyalások meg fognak akadni és kénytelen lesz az önálló rendelkezéshez hozzányúlni, olyan törekvéseket táplál, a melyek sem az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-ának intenciójával, sem azon pozitiv rendelkezésekkel, a melyek az 1898 : I. törvényczikkben foglaltatnak, meg nem egyeznek. De én ezen kérdés szellőztetésébe most belemenni nem kivánok, még pedig először is azért, mert czélom most nem épen az, hogy a kormányt arra birjam, hogy épen erre vonatkozólag adjon a háznak felvilágosításokat. Mindaddig tehát, míg a kormány álláspontját preczize nem ismerem, e kérdés szellőztetésébe nem bocsátkozom. Akkor lesz az ideje annak is, hogy azon differenciákra vonatkozólag, a mely köztem és Polónyi Géza t. képviselőtársam tegnapi felszólalása közt fenforogni látszik, újabbi felvilágosítást nyújtsak. Azt azonban kijelenthetem, hogy azon alternativák között, a melyek az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a alapján az országnak rendelkezésére állanak, vagy állhatnak, az 1898 : I. törvényczikk intenczióival és rendelkezéseivel csak egy van összhangban, az tudniillik, a mit mult deczemberben kifejtettünk, hogy a most idézett törvényczikk szerint az önálló berendezésnek kell következni arra az esetre, ha az egyezményes javaslatok — a vámszövetségre vonatkozólag — a monarchia két állama között alkotmányos úton létre nem jöhetnek. Ez idő szerint csak ennek kijelentésére szorítkozom. Továbbmenni, ismétlem, e pillanatban nem kivánok. Hiszen frappáns idézet volt az a tegnapi is, a mire, ha jól emlékszem, Holló Lajos t. képviselő úr hivatkozott és a mely nem igen szolgálhatott a miniszter úrnak okúl arra, hogy e kérdés felett mosolyogjon, mert e kijelentés és mostani látszólagos álláspontja közöb áthidalhatatlan úr látszik lenni. De ez is felmerülő jelensége annak és ez is egyik okát képezi ma már azon bizalmatlanságnak, mely bennünk él a kormány további eljárásával szemben. Mindaddig azonban, a míg a kérdés ezen oldalát nem ismerem, míg nem látom, hogy miként alakúlnak a viszonyok arra az esetre, ha Ausztriában a törvényhozás továbbműködésének kereke megakad, mindaddig, ismétlem, e szempontból ítéletet mondani és erre a bizalmatlanság tekintetében most súlyt helyezni nem kivánok.

Mindezek, azt gondolom, megadják nekem a jogot arra, hogy azokból, a miket elmondottam, több irányban vonjam le a konzequenciát. Az első irány, a melyre joggal utalhatok, az, hogy bizalmatlanságunk a kormány szavahihetősége tekintetében teljes joggal megingott. *(Igaz! Úgy van! a bal és szélső baloldalon.)* A melylyel szemben tehát kötelezve vagyunk arra nézve, hogy kivánjuk, óhajtjuk és kérjük a kormányt, hogy tárja fel nekünk mi történt 1898 május elseje óta a két kormány között, hogy mik az ischli és budapesti megállapodásoknak tárgyai és azoknak tartalma, hogy tudjuk és kivánjuk, hogy mondja meg nekünk a kormány, hogy mi fog történni a 12. órában az ország közgazdasági viszonyainak rendelkezéseivel, mi fog történni jelesen az esetre, ha Ausztriában a tárgyalások mennek és mi fog történni, ha azok nem mennek? Ebbe a keretbe illik bele azután a provizorium, vagy nem provizorium kérdés, ebbe illik bele, hogy vajjon milyen lesz az önálló alapon való berendezkedés, vagy milyen nem lesz. De jogunk és kötelességünk azt kivánni, hogy a t. kormány erre vonatkozólag nyiltan, őszintén, határozottan és minden kétértelműség kizárásával nyilatkozzék. *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások balfelől: A túloldalon nem kivánczsiak erre! Vakon megszavaznak mindent!)* Tudni akarjuk, t. képviselőház, egyáltalában, hogy hova visz az a szekér, a melynek gyeplői ez idő szerint a miniszterelnök úr

Digitized by Google

kezében vannak. *(Egy hang a szélső baloldalon: Azt ő maga sem tudja!)* A t. miniszterelnök úr hallgat, kitér a válasz elől, hivatkozik az ország érdekeire és pedig egy felszólalásában épen hatszor; de azt, hogy mi az ország érdeke, vagy az ország érdekére mi alapon hivatkozik, vagy mi alapon hallgat, ezt a miniszterelnök úr nem mondja meg. Ebből pedig azt kell következtetnem, hogy ezen zseniális formulában, mely a t. miniszterelnök úr összes politikai tudományát kimeríti, semmi más nincs, mint egy feneketlen üresség, egy kitérés a kérdés elől, megengedése annak, hogy az a komédia, az a játék, a mely a kiegyezési kérdésekben eddig folyt, továbbra is folytatható legyen. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezzel az eljárással, ezzel a provokációval szemben tehát mindenki meg fogja érteni azt, hogy joggal igyekszünk a kormányt szorítani arra, hogy tegyen kötelességének eleget, adja meg a felvilágositásokat, hogy tisztán lássunk a kérdésben és a törvényhozás tárgyalásában. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A további konzequenczia, a mit levonhatok, a méltó és jogosult bizalmatlanság. Sajnálom, én nem voltam soha és nem vagyok ma sem abban a helyzetben, hogy az indemnityre vonatkozó javaslatokat a bizalmi kérdéstől elválasztani tudnám; nemcsak azért, a mint azt már Polónyi Géza képviselőtársam jelezte, hogy az indemnity-javaslatban benne van az appropriáczió is. Bizalmi kérdés szerintem az egyik is, bizalmi kérdés a másik is, még pedig azon további szempontból is, mert azt tartom, hogy itt a lényeg az ország kormányzatának továbbfolytatásában áll és azon befolyásban, melyet a kormány az ország viszonyainak alakulására gyakorol. Hogy pedig ez idő szerint az ország viszonyainak alakulására való befolyás milyen fontos kérdés, azt mindnyájan tudjuk. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Legyen szives csak a t. kormány erre a négy hónapra átadni a helyét másnak s meg fogja látni, mily befolyást lehet gyakorolni négy hónap alatt az ország viszonyainak intézésére, és mily más képet fog nyerni az ország politikai életének folyása és akkor nagyon meg fogja érteni, milyen szoros összefüggés van a bizalom és az indemnity között. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mindezeknél fogva, t. képviselőház, levonva a konzequenciákat, azt gondolom, teljesen indokolt, ethikailag minden körülmények között jogosult az az eljárás, a mit mi a napirend megállapításának kérdése körül ez idő szerint teszünk. Sajnálattal teszem ezt, t. képviselőház, annál inkább, mert mondhatom, a politikai élettől való megszabadulás volna az egyetlen vágyam, de mert ezt most és idő előtt tenni nem akarom és tennem nem lehet, azért ne higyje senki, hogy engem más intenczió vezet, mint az a kötelesség, a mely elől, ha erős is, kitérni nem akarok.

Ezekben rejlik az indoka annak, hogy a napirendhez a magam részéről hozzá nem járulok. *(Hosszantartó, élénk éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Kérem, méltóztassanak helyeiket elfoglalni. Az ülést újra megnyitom.

Lakatos Miklós jegyző: Major Ferencz!

Major Ferencz: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Jóllehet mi elébe helyezzük a békés úton elérhető kisebb, de biztos eredményeket, a harczi esélyek vérmes reményeinek, mindazonáltal, hogy most szót kérek, azon körülmények késztetnek reá, a melyek azon időszak alatt álltak be, a mely alatt a kiegyezés napirenden van és ha mindez nem képezne elég indokot felszólalásomra, úgy megadta erre az okot a t. miniszterelnök úr legutolsó felszólalása, a melyet tulajdonképen egy kirohanásnak lehet nevezni, a parlamentárizmus tekintélye és becsülete ellen. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

T. ház! Ha az igen tisztelt miniszterelnök úr nem volt tekintettel azon nagy többségre, a melyet bárminő eszközökkel is hozott be, de ma mégis nagy többségét képezi, akkor lett volna tekintettel az országra, lett volna tekintettel magára a parlamentre. Mert akkor semmi körülmények között nem mondhatta volna azt, a mit mondott s a mi így hangzik: »A mit, mikor, hogy és miként mondok, mit teszek és mit nem teszek«, az az ő dolga. Már bocsánatot kérek, t. ház, ezt a miniszterelnök úr mondhatja ad perszonám, saját személyére, de nem mondhatja mint miniszterelnök a parlamentben, de nem mondhatja a többségre sem, mert hisz őt parlamentáris fogalmak szerint mégis a többség véleménye kell hogy irányítsa, természetes az alkotmány és törvényeink keretében. Már pedig ő nem az irányítást, hanem magát tolja fel a többség és parlament helyett korlátlan parancsolónak.

A mondottak után áttérek a fő bizalmatlansági okokra, a melyek arra késztetnek engem, hogy a napirendhez hozzá ne járuljak. Első helyet foglalja el ezek között az 1867. évi XII. törvényczikk 68. §-ának és az 1898. évi I. törvényczikk 1. és 3. §-ának mikénti értelmezése. Sajnos, hogy bár ezen törvényczikkek értelmezéséhez tulajdonképen egy szó se férhetne, mégis megtörtént az, hogy a mi deczemberben általánosan elfogadva lett és maga a miniszterelnök úr által is szószerint beigazolva, mégis az utóbbi ülésekben épen az ő pártján ülők által dezavuáltatnak és azoknak

Digitized by Google

oly értelem adatik, a mely nem felel meg az általánosan elfogadott magyarázatnak és igy nem felel meg azon törvények szellemének és irott betűinek.

Iványka Oszkár: Kérem az igen tisztelt elnök urat, méltóztassék a ház tagjait megolvastatni. A képviselő urak nincsenek oly számban, mint a házszabályok rendelik.

Perczel Dezső belügyminiszter: Két beszéd van?

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: A szónokot félbeszakítani nem szabad.

Iványka Oszkár: A tanácskozás folytatására legalább negyven képviselő jelenléte szükséges. Méltóztassék konstatálni, hogy itt húsz képviselő sincs jelen.

Elnök: A szónokot beszédében megszakítani nem szabad.

Iványka Oszkár: Igen, kérem, de ez házszabályellenes dolog.

Major Ferencz: Hogy van az mégis, t. képviselőház, hogy azon magyarázat, a melyet ezen törvénynek 1897. deczemberben pártkülönbség nélkül mindenki adott, hogy akkor ezen értelmezés már most nem lesz elfogadva a tisztelt túloldal részéről, hanem fönn lesz tartva azon értelmezés, melyet ők jónak látnak, azaz elmagyarázni igyekeznek. És mégis megtörténik az, hogy épen az az igen tisztelt képviselő úr, a ki jogot igényel magának arra, hogy ezen törvényczikkeket magyarázza, bennünket vádol és úgy állít oda, mint a kik nem járunk az igaz úton. Ugyanis Gajári Ödön igen tisztelt képviselő úr azt mondja egyik beszédében, hogy ha van itt az őszinteség tekintetében különbség közöttünk, akkor bizonyára nem mi vagyunk azok, a kik önökkel szemben hátrább volnánk.

Azt mondja továbbá: mondják meg hát egyenesen t. képviselőtársaim, hogy egyik árnyalat egyik tekintetben, a másik árnyalat másik tekintetben állást akart foglalni már eleve ezen értelmezés ellen, a mit mi, a kik önök nélkül, mert önök ellene szavaztak az 1898: I. törvényczikknek, azon törvényczikk értelmének tulajdonítunk és a mint azt mi értelmezzük.

Bocsánatot kérek, ez nem felel meg a tényállásnak. Úgy Horánszky Nándor, mint Apponyi Albert t. képviselőtársaim nyiltan kifejezésre juttatták, hogy ezen törvény alkotásában résztvettek és kifejezésre juttatták annak kétségbevonhatlan értelmét, melyet a túloldal is a legnagyobb tapssal és éljenzéssel fogadott. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* És mégis most mi vagyunk azok, a kik nem az igaz úton járunk, a kik pedig ma is azt mondjuk, a mit mondtunk akkor és mindig. És most az általános taps és éljenzés után nem akad a túloldalon senki, a ki felálljon és ismét hangoztassa, hogy igenis azon értelmezésért mindnyájan helyt állnak, a miért akkor annyira lelkesedtünk.

Hiszen akkor a minden kétség elhárítására még Tisza István is kinyilvánította itt a házban, mondván: »Nem csak itt a házban, e helyiségben mondtam el, hanem a sajtóban is világosan megirtam, hogy gróf Apponyi Albert képviselő úr első és második nyilatkozatát egymással teljesen egybehangzónak tartom.« Ha tehát első nyilatkozatában meg volt a világos értelmezés, a második nyilatkozata csak ismétlése volt az elsőnek és mégis azt a kételyt, mely a túloldalnak ezen törvény helytelen értelmezése folytán az ellenzék körében támadt, a t. miniszterelnök úr hallgatással válaszol, miből következik, hogy a t. miniszterelnök úr nem akarja eloszlatni az ellenzék kételyét, mert bizton szándéka a törvénybe magyarázni olyat, mi ellenkezik a megalkotásnál adott és elfogadott magyarázattal, mi kötelességévé teszi az ellenzéknek, hogy a legnagyobb mértékben ellentálljon az indemnitás napirendre tűzésének, mig megnyugtató választ nem kap. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De menjünk tovább, t. ház, és nézzük egy kissé a kiegyezés egyes fázisait. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Tudjuk, hogy tulajdonképen a kiegyezésre vonatkozó megegyezés és a legfelsőbb szentesítés az előterjesztésre már 1897. márczius 5-én megvolt. Ha ez már akkor megvolt, kérdem, mi hátráltatta a kormányt, hogy azt itt be nem mutatta és le nem tárgyalta. Majd később reá térek még erre. Az igaz, a kormány igyekezett magát mentegetni azzal, hogy az akadályozta, mert osztrák részről követelték a quótajunktimnek elfogadását és hogy akadályozva volt odaát a parlament működése a kibocsátott nyelvrendeletek miatt, mely a nyugodt tárgyalást lehetetlenné tette. De jónak látta a miniszterelnök úr a magyar parlament működését is okul felhozni, hogy tudniillik a magyar parlament obstruált a czukorprémiumnál és a 16. §. miatt, hogy a magyar parlament akkor obstruált, az a vitát húzta, annak megvolt a nyomós oka. De kérdem, vajjon ez akadályozta-e a kormányt abban, hogy elő ne terjeszsze a kiegyezést?

De most jön egy nagyobb kibúvó, melyet a t. pénzügyminiszter úr használt, midőn a függetlenségi párt részéről arra lett szorítva, hogy 1898. évi január hó 1-én miért nem lép életbe a külön vámterület? Ekkor azt a t. pénzügyminiszter úr azzal indokolta, hogy csak szeptember hó 25-én jött össze a parlament és igy az év végéig oly kevés idő állt rendelkezésre, hogy ha meg is lett volna a megállapodás a quótakérdésben, a kiegyezési törvényjavaslatok letárgyalása és életbeléptetése keresztülvihető nem lett volna. Ha ilyen volt a pénzügyminisz-

Digitized by Google

ter úrnak a véleménye akkor, most meg a mi véleményünk az, hogy lehetetlen október hó 20-tól deczember hó 31-ig a javaslatokat érdemileg letárgyalni. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Tehát magában a pénzügyminiszter úr beszédében van beigazolva, hogy lehetetlenség előtt állunk és a legkedvezőbb körülmények közt sem hozhatjuk létre a kiegyezést, azaz a kiegyezési törvényeket, mint azt az 1898. évi I. törvényczikk előírja.

De talán érdekes lesz, ha az igen tisztelt pénzügyminiszter úr néhány kijelentését még itt felhozom. *(Halljuk! Halljuk!)* A miniszter úr így szól: »Én mindig csak azt mondtam, hogy a kormány magasabb szempontokból és az ország gazdasági érdekeiben is szükségesnek látja, hogy Ausztriával, ha lehetséges és kedvező feltételek mellett keresztülvihető, a közös vámterület tartassék fenn és az egyezkedés Ausztriával kíséreltessék meg. Ha azonban ez nem volna lehetséges, ha az ország érdekei ez alapon nem volnának megóvhatók, akkor igenis rá kell térni az önálló vámterület alapjára.« Tehát határozottan azt az álláspontot foglalta el, a melyet az 1867. évi XII. és az 1898. évi I. törvényczikk szakaszai parancsolnak. De még tovább megy kijelentéseiben, a mikor azt mondja és erre különösen kérem figyelmét: *(Halljuk! Halljuk!)* »Ha azonban az következnék be, hogy a politikai viszonyok alakulása nem engedik meg, vagy bármi körülmény meggátolja, hogy a vámszövetség megújíttassék, méltóztassék nyugodtan lenni a t. háznak, hogy mikorra elérkezik az új állapot felállításának az ideje, meg lesznek mindazon intézkedések, melyek annak létesítését lehetővé fogják tenni.«

Kérdem most t. ház, hol vannak az intézkedések? Hiszen még magát a kiegyezést azon alakjában, a melyben beterjesztve van, tárgyalás alá venni sem lehet, odaát pedig a legnagyobb nehézségekbe ütközik, és letárgyalásra majdnem biztosan hajótörést szenved. Hol van tehát az az idő, a mely elég arra, hogy a parlament ezen fontos esetben az önálló intézkedést teljes terjedelmében életbeléptetni képes legyen? Mindezekből az látszik, hogy csak időt akar a t. kormány nyerni a halogatással, hogy így kényszerhelyzetet teremtsen.

Annak az oka, hogy a már 1897. évi márczius hó 5-én előzetes szentesítéssel ellátott kiegyezési javaslatok itt eddig nem tárgyaltattak, a quóta. Ez kisértette a kormányt már akkor, midőn a választásokat úgy csinálta meg, a hogy megcsinálta. Már akkor tervbe volt véve a quóta felemelése s ahhoz kellett olyan többség, mely mindent megszavaz. *(Úgy van! balfelől.)* Nem akarom ismételni mindazokat, miket Polónyi Géza, Horánszky Nándor és mások az osztrák parlament tárgyalásából merítettek és a mik kétségtelenül bizonyítják, hogy ott a kiegyezésnek létesülését a quóta emeléséhez köti nemcsak a parlament, hanem a kormány maga is. S midőn mindenből azt látjuk, hogy itt igenis megállapodásoknak kell lenni, kormányunk hallgat, megnyugtató választ nem ad s így kénytelenek vagyunk a legnagyobb erélylyel mindent elkövetni, hogy a kormányt kényszerítsük a határozott és minden félreértést kizáró nyilatkozattételre. *(Úgy van! balfelől.)*

Már maga az is, hogy az indemnity ily, még elő nem fordult időben terjesztetik be, méltán gyanút kelt bennünk, hogy a kormányt ebben rejtett czélzat vezeti, hogy biztosítani akarja magát azon időszakra, midőn már lejárt az 1898. évi I. törvényczikk terminusa, hogy hét hónapra szabad keze legyen, azt hivén, hogy ezen idő alatt az ellenzéket megfékezheti vagy leigázhatja. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* S valamint itt a parlamentben a kétértelműség, a titokzatos eljárások manőverével élnek, úgy cselekszik kifelé is a társadalom félrevezetésére. Ezt eléggé igazolja az a brosür is, a melyből tegnap Holló Lajos képviselő barátom tegnap egyes részleteket felolvasott. A brosür czíme »egy kisgazda a kiegyezésről«. Vajjon csakugyan létezik az a kisgazda, ki képes százezer, vagy millió számú brosürt nyomatni Budapesten és olyan hatalommal rendelkezik, hogy neki engedelmeskednek a főispánok, főszolgabirák és a jegyzők. *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Az a kisgazda, azt hiszem, nem csalódom, maga a t. miniszterelnök úr lesz. *(Úgy van! balfelől.)* Hozzá még azt is meri mondani a kisgazda ezen brosürben, hogy mondjon le a Bánffy-kormány, hanem azután később a lóláb kilátszik, mikor azt mondja: »azonban, ha az az ellenzék még tovább rakonczátlankodni fog, és a miniszterelnök úr nem tudja megfékezni, akkor vagy ő mondjon le, vagy bizzon meg bennünket, majd mi helyt-állunk.« *(Derültség a baloldalon.)*

Én azt hiszem, ily komoly időben, midőn a fegyvereket össze kell szednünk, a melyekkel megvédhetjük azon jogunkat, melyet nekünk a 67-es törvények biztosítanak, akkor még a népben is azt terjeszteni, hogy ezen fegyverekkel ne éljen, hanem azokat eldobva épen ezen fegyverek ellen ténykedjék, ez már a legnagyobb vakmerőség, a legnagyobb szédelgés. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Sajnos, hogy a vármegyékben, melyek a múltban védbástyái voltak az alkotmánynak, akadnak főszolgabirák, kik rászánják magukat arra, hogy terjeszszenek ilyen brosüreket, a melyek határozottan izgatást, lázítást tartalmaznak a törvény ellen és azon jogok önkénti elvetésére ösztönöznek, a melyeket a nemzetnek

Digitized by Google

mint drága kincseket kellene megőriznie. *(Élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)*

Nem fárasztom a t. házat egyes passzusok felolvasásával, tegnap Holló Lajos t. képviselő úr úgy is felolvasta, *(Halljuk! Halljuk!)* hanem legyen szabad áttérnem egy másik thémára, arra a komoly lépésre, melyre a t. kormány rászánta magát, akkor, mikor a vámankétet összehívta. Azt hiszem, hogy akkor, mikor Enyedi Lukács képviselőtársam határozati javaslatát egyhangúlag elfogadtuk, nem lehetett senkinek sem az az utógondolata, legalább ezen az oldalon nem, hogy a vámankét csak egy játék lesz, vagy pedig még ennél több, hogy a kormány abból fegyvert óhajt kovácsolni a maga számára és czélzataira. Előre is kijelentem, hogy csak a tényről és a tényleges tiszta valóságról akarok beszámolni és kötelességem ezt tenni annál inkább, mert a túloldalon többen igyekeztek felhasználni ezen ankét tárgyalásait arra, hogy ezen törvényeknek erejét, a melyekért mi itt küzdöttünk és küzdünk, leronthassák. Nem is szólok arról a kijelentésről, a mely a miniszterelnöki székből történt, a mely általános megbotránkozást keltett az egész országban, hogy az önálló vámterület tönkreteszi az országot és a legnagyobb veszedelembe dönti azt. *(Zaj a szélső baloldalon.)* Azt hiszem, hogy ezt a kijelentést az ankét alatt senkisem használta és így nem hallotta, sőt, miként majd bátor leszek rá hivatkozni, az ankét egyik igen tekintélyes tagjának beszédéből ki lehet mutatni, hogy tulajdonkép micsoda hangulat, micsoda vélemény lengett át az egész ankét felfogásán. Legyen szabad erre felolvasnom Lukács Béla igen tisztelt képviselőtársamnak a túloldalról a következő kijelentését *(olvassa)*:

»A magam részéről is óhajtom, hogy az Ausztriával fennálló közösség alapján oldassanak meg a fenforgó gazdasági kérdéseink, de utóvégre, ha ez méltányos alapokon nem sikerülhet és ha önálló módon kellene berendezkednünk, én a magam részéről ettől az eshetőségtől nem félek. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Abban a meggyőződésben vagyok, hogy habár nehéz küzdelmek és sok lemondás árán, de ha rákényszeríttetünk, meg fogunk tudni közgazdaságilag élni és maradni önálló berendezkedés alapján is, *(Úgy van! a szélső baloldalon.* Általános helyeslés.) nemcsak, de teljes meggyőződésem az, hogy az első évek küzdelmeinek átélése után az ország prosperálásának újabb alapját lesz lehetséges megteremteni. *(Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem óhajtom és nem keresem, de ha reákényszeríttetünk, nem félek a különválástól, mert meg vagyok győződve, hogy az a nemzedék, a mely következni fog, áldani fogja a mai nemzedéket, *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* a mely lemondással és küzdelemmel egy újabb virágzásnak vetette meg alapját. A mint mi áldjuk emlékezetét azoknak, a kik a negyvennyolczadiki nagy átalakulást keresztülvitték, mert a jobbágyságot felszabadították és szabaddá tették a munkát, úgy meg vagyok győződve, hogy ha reákényszeríttetünk és ha ésszel, munkával, következetes rendszerességgel fogunk hozzá a dologhoz, a mi emlékünket is áldani fogja az a nemzedék, a melynek a nemzeti mukát szabadítottuk fel.« *(Élénk éljenzés a szélső baloldalon.)*

Ez volt Lukács Béla igen tisztelt képviselőtársamnak megnyilatkozása s épen ilyen értelemben nyilatkozott, miként múltkor már bátor voltam jelezni, a volt miniszterelnök, Wekerle Sándor is, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* a ki konstatálta nem az agráriusok ellen, hanem esetleg azon érvekkel szemben, a melyeket az agráriusok szájába adnak, azt mondotta, hogy itt nem lehet beszélni egy általános gazdasági válságról, hanem csak egy átmeneti válságról, a melyet azonban általános közgazdasági felvirágzás fog követni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Attól félnek! Zaj. Elnök csenget.)* Már ezen két példával is elég volna beigazolnom azt, hogy azon argumentumok, melyeket a túloldalon felhoztak, nem felelnek meg a tárgyalások valóságának, már pedig én azt hiszem, hogy épen a kiegyezés időszakában ezen tárgyalások igen alkalmasak lettek volna arra, hogy a túlkövetelésekkel szemben vétóúl szolgáljanak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez a valódi fegyver, a melyet Deák Ferencz az ő nagy alkotásában lefektetett. De nemcsak a fentiek nyilatkoztak ezen értelemben, hanem egy-kettő kivételével a közös vámterület hívei is, mint magam is, kinyilatkoztattuk, hogy csak az egyenlő alapon és egyenlő méltányossággal megkötött kiegyezésnek vagyunk hívei, tehát nem mindenáron. T. ház! Az ankét meggyőzött bennünket arról, a mit már eddig is tudtunk, hogy az iparos-osztály úgyszólván kivétel nélkül az önálló vámterület mellett foglal állást, ha tehát összevetjük ezen ankét eredményét, úgy azt látjuk, hogy az egyik oldalon az egész iparos-osztály a külön vámterület mellett van, az agráriusok közül pedig azok is, a kik a közös vámterület hívei, csak azon kikötéssel, ha országunk közgazdasági érdekei az egész vonalon méltányos megoldásban részesíttetnek. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* T. ház! Nem tartozom azok közé, a ki az ipar fejlődésének és fellendülésének egyedüli posztulátumaként a külön vámterületet jelenti ki, daczára annak, hogy meggyőződésem, miszerint a közgazdasági fellendülés csak az ipar intenziv támogatásával és felvirágzásával képzelhető. Mert jöhetnek bármi kedvező viszonyok az agráriusok segítségére, soha a felvirágozás azon

Digitized by Google

fokára sem a mezőgazdaság, sem az egész közgazdaság nem emelkedhetik, a mig úgy a kisiparunk, úgy mint nagyiparunk azt a helyet nem foglalja el hazánkban, mint a melyet a XIX. században egy művelt államban megkivánni lehet. És a ki még ma is azon tévhitben él... *(Folytonos zaj. Felkiáltások a szélsőbalon: Tessék csendet csinálni!)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a szónokot meghallgatni.

Major Ferencz: A ki még ma is azon tévhitben él, hogy Magyarország legtermékenyebb talaja daczára is képes megállni helyét csak évtizedekre is, ha ipari fejlettsége azon a fokon marad, vagy oly lassú mértékben halad előre, mint a milyenben haladt az utóbbi harmincz év alatt, akkor elkészülhet arra, hogy Magyarország tönkremenetele és hanyatlásának órája közeledik. Eltekintve attól, t. ház, hogy a szomszéd államok legnagyobb tevékenységet, legnagyobb intenzivitást fejtenek ki és összes erejüket az ipar fejlesztésére fektetik, mert tudják és meggyőződtek arról, hogy csak az iparnak hatalmas fejlesztése képes biztosítani az államok jólétét és gazdaságát és tudja megadni azt a külpolitikai tekintetet és pozicziót, a melylyel helyét megállni képes. Én nem tudom, vajjon azon visszaesés, a mely a mi külpolitikai befolyásunk tekintetében az utóbbi időben konstatálható, főleg a keleten, a mikor meghátrálás az osztályrészünk, ebben vajjon nem játszik-e nagy szerepet a mi iparpolitikánk lanyhasága és minden intenzivitást nélkülöző volta, a melyet kell, hogy beismerjünk. Mert már az a körülmény, t. ház, hogy az ausztriai ipar tisztán a magyar fogyasztásra támaszkodik és az itteni ipart még csirájában igyekszik megbénítani, addig a kivitelre szánt iparterményeknek külpolitikai elhelyezkedésében nagy hanyatlást és pótolhatlan veszteséget mutatnak már is, mert azalatt, a mig ezen küzdelem idebent folyik, látjuk, hogy a szomszédos országokban ipari befolyásunkat máris úgyszólván teljesen elvesztettük *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* és a legközelebb jövőben azt is el fogjuk veszteni az egész keleten, — értve ezalatt a Balkán-államokat és a török birodalmat — a mi még roncsokban megvan. Az pedig tagadhatatlan, hogy egy államnak tekintélye, nagysága és szavának súlya abban a mértékben emelkedik, a mennyivel intenzivebb az ipara és a milyen tekintélylyel tud iparával megjelenni a világpiaczon. *(Helyeslés balfelől.)*

A hadsereg nagysága, t. ház, korántsem áll arányban a fejlett ipar eszméjével és intenzivitásával. *(Igas! Úgy van! balfelől.)* Mert vannak Európában kisebb államok, a melyeknek hadserege a mienkhez viszonyítva számba sem jöhet és mégis világtekintélynek örvendenek és szavuknak van súlya bármely világrészben. Sajnos, hogy e tekintetben vajmi keveset hallottunk alkotmányos életünk alatt, mert elmulasztottuk a kedvező alkalmat arra, hogy iparunkat teljes mértékben kifejlesztve, azt versenyképessé tehettük és ez által tekintélyünket a keleten megalapítottuk volna. *(Úgy van! balfelől.)* De vajjon, kérdem, nem képezte-e épen ezen politika és ezen irányzat a legutolsó pontját a szabadelvű kormányok programmjának és csak az utóbbi két-három évben történnek itt a házban érdemleges felszólalások e részben, azelőtt, daczára az iparos osztályok folytonos követeléseinek, a parlament ezzel nem foglalkozott. Pedig, t. ház, mindenki tudta és tudja, hogy az iparososztály napról-napra hanyatlott, süllyedt és ment tönkre. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Pedig, t. ház, nem ütközött volna nehézségbe, ha az igen tisztelt kormány van még elődjei az iparosérdekeknek igazi támogatását tűzték volna ki czélúl és gondoskodtak volna azokról az eszközökről, a melyekkel nemcsak megvédeni lehetett volna a létező iparunkat, hanem azt virágzóra emelhették volna. *(Úgy van! balfelől.)* Erre vonatkozólag igen sok eszköz áll rendelkezésre; első sorban a szakoktatás terén, másodsorban a hitelviszonyoknak a konszolidálása, harmadsorban az ipartörvény reviziója a képesítés megóvása szempontjából; mindezekkel elég alkalma lett volna a kormánynak, hogy a kisiparost felemelje, a kisiparost megvédje és az őt megérdemlő helyet a társadalomban biztosítsa. *(Úgy van! balfelől.)*

Pedig, t. ház, mit látunk? Alig egy pár hónapja alkottunk meg egy törvényt, a melynek a czíme az, hogy »a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről«; és kérdem, van-e egyetlenegy pont abban a törvényben, a mely az iparosok dolgaival foglalkozik? A czíme megvan a törvénynek, de tulajdonképen a törvényben magában egyetlen egy passzus sincs, a mely erről szólana; már pedig, t. ház, a hitelviszonyoknak egészen másnemű megoldását kivánja az iparos és egészen más megoldását óhajtja és kivánja a mezőgazda. *(Úgy van! balfelől.)* Ezt egy kalap alá vonni nem lehet; hiszen a biztosíték egészen más az egyik félnél és egészen más a másiknál, az iparosnál, a hol az intelligenczia, jobban mondva a képesítés és a képzettség nyújtja a személyhitelt és a garanczíát. *(Úgy van! a baloldalon.)*

T. ház! Az elmondottak igazolják azt az állításomat, hogy nemcsak a vámterület az, a mely hivatva van arra, hogy az ipart emelje; ez csak egyike azon eszközöknek, a melyek igenis az iparnak védelmet nyújtva annak emeléséhez hozzájárúlnak; de azon egyéb tényezők is, a melyeket itt jeleztem, hathatós motivumok

Digitized by Google

arra, hogy az ipar emeltessék és virágzóvá tétessék, de — miképen már jeleztem — ez képezte a legutolsó gondját a harminczéves kormányzatunknak, sőt tovább mehetünk, a beköszöntője az alkotmányos életnek, a mikor a szabad ipart behozták és eltörölték mindazon intézményt, a melylyel addig még védelmet talált a kisipar, ezzel teljesen kiszolgáltatták a kisipart a gyári iparnak és uzsorának, az az a handlérozás jellegével biró idegen tőke gazdálkodásainak, mely csakhamar feléje kerekedett a képzettségnek s tönkretette a magyar kisiparos-osztályt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ismételten röviden rekapitulálom szavazatom indokát, mely bázisát az 1898 : I. törvényczikk értelmezésének bizonytalanságában, a quótakérdés tekintetében mutatkozó ingadozásban, továbbá a most beterjesztett indemnity-javaslat által keltett aggályaimban összpontosúl, a mi mögött szerintem feltétlenül titkos czélzatok rejtőznek. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Minthogy az igen tisztelt kormányelnök úr nem hajlandó az ellenzéket mindezen bizonytalanságokról felvilágosítani és így rendes parlamenti viszonyokat teremteni, valószinűleg azért, mert biztos czéljaival ez össze nem egyeztethető, másrészről megpróbálta már egyszer az ex lex-állapot megteremtését és igy gyakorlatban van: ez okokból én a napirendhez nem járúlok. *(Élénk helyeslés balfelől.)*

Lakatos Miklós jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Már csak 10 percz hiányzik a 2 órához, tehát jogom van kérni beszédemnek a következő ülésre való halasztását. *(Felkiáltások: Megadjuk! Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: A képviselő úr tehát beszédjét a legközelebbi ülésen fogja megtartani.

Kérem a t. házat: mondja ki, hogy holnap, pénteken III. Béla király és neje Antiochiai Anna temetése napján ülést nem tart, *(Helyeslés.)* hanem legközelebbi ülését szombaton d. e. 10 órakor fogja megtartani, a melynek napirendje a mai vita folytatása lesz.

Elfogadja a ház javaslatomat? *(Helyeslés.)*

Ezt, mint határozatot kimondom s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

340. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 22-én, szombaton,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány és interpellációs könyvek felolvasása. — Asbóth János interpellációja a belügyminiszterhez a pestis behurczolása ügyében. — Hentaller Lajos interpellációja a belügyminiszterhez a Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések iránt. Együttes válasz. — Barta Ödön interpellációja a miniszterelnökhöz a 11 milliós úgynevezett bosnyák kölcsön tárgyában. — Rátkay László interpellációja a pénzügyminiszterhez a boritaladó-bérlet tárgyában. Válasz. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezetni fogja Molnár Antal jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat gróf Esterházy Kálmán, a javaslatok ellen felszólalókat Rakovszky István jegyző urak fogják jegyezni.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 20-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Pozsony szabad királyi város feliratát a városok és községek fogyasztási adó jövedelmének rendezéséről szóló törvényjavaslatra vonatkozólag. A törvényjavaslat a pénzügyi bizottságnál van. A szabály az, hogy a kérvény a peticzionális bizottsághoz megy, de a mint ezt már eddig is tettük, egy függőben levő tárgyra nézve a ház elhatározza, hogy a kérvény a pénzügyi bizottsághoz utasíttatik. *(Helyeslés.)* Ez tehát a ház határozata.

Bemutatom a Siklóson és Nagyszalontán tartott népgyűléseknek Antal Pál, illetőleg Balogh László képviselők által beadott kérvényeit, külön vámterület és bank létesítése tárgyában.

Péter Antal és társai kiskunmajsai lakosoknak Csávolszky László képviselő által beadott kérvényét, peres ügyük felülvizsgálása iránt.

Ómoravicza község lakosainak Piukovics József képviselő által beadott kérvényét a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt bemutatom.

Mindezek a kérvények a kérvényi bizottsághoz utasíttatnak.

Következik az indítvány- és interpellációskönyvek felolvasása. *(Halljuk!)*

Gr. Esterházy Kálmán jegyző: Jelentem, hogy az indítványok könyvébe újabb bejegyzés nem tétetett; az interpelláczios könyvben négy újabb bejegyzés foglaltatik:

Október 22-én. Asbóth János: A pestis behurczolása iránt, a belügyminiszterhez.

Október 22-én. Hentaller Lajos: A Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések iránt, a belügyminiszterhez.

Október 22-én. Barta Ödön: A 11 milliós úgynevezett bosnyák kölcsön tárgyában, a miniszterelnökhöz.

Október 22-én. Rátkay László: A boritaladóbérlet tárgyában, a pénzügyminiszterhez.

Digitized by Google

Elnök: Az interpellácziók az ülés végén tétetnek meg. Tekintettel arra, hogy négy interpelláczió van, egy órakor rátérünk az interpellácziókra. *(Helyeslés.)*

Már most következik a napirendre vonatkozó javaslat (Irom. 485, 500) feletti vita.

Rakovszky István jegyző: Sághy Gyula!

Sághy Gyula: T. ház! A szőnyegen forgó napirendi indítványhoz hozzászólni kívánván, mindenekelőtt ezen kérdésnek alaki részével kívánok foglalkozni és azt egy kissé bővebben megvizsgálni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Ha ezt akarom tenni, akkor vissza kell mennem a pénzügyi bizottság összehivásának és jelentéstételének egész historikumára, egész történetére. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hallottuk, t. ház, úgy a pénzügyi bizottság egyes tagjai részéről, mint egyes más képviselőtársaink részéről is, hogy a pénzügyi bizottságnak az indemnitásra vonatkozó törvényjavaslat tárgyalására való egybehivása a házszabályoknak sérelmével, azok szigorú és pontos megtartásának mellőzésével eszközöltetett. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Hallottuk, hogy azon a napon, mikor a t. pénzügyminiszter úr az indemnitási törvényjavaslatot a ház asztalára letette, mielőtt az még kinyomtattatott és szétosztatott volna, a bizottság összehivatott, még pedig összehiva lett délutáni, gondolom 4 vagy 5 órára és a meghivók délutáni 2 órakor bocsáttattak szét. Legalább egyik bizottsági tag itt a ház előtt konstatálta, hogy ő csak délután 2 órakor kapta a meghivót, sőt volt olyan pénzügyi bizottsági tag is, a ki ezen ülésre a meghivót egyáltalán meg sem kapta. Már most, t. ház, eltekintve attól, hogy egy törvényjavaslat, a mely még kinyomatva és szétosztva nincs, egyáltalában a ház szabályai szerint a bizottságokban nem tárgyalható; a házszabályok azon lehetőséget megkivánják, hogy azon képviselők, a kik akarnak, a bizottsági tárgyaláson megjelenhetnek s ott felszólalhatnak, az ilyen sebtiben történt összehivás pedig a ház többi tagjainak tudomására sem juthatott, maga a javaslat sem lévén kezükben, abszolute nem volt módjukban ehhez a tárgyhoz a bizottság ülésén hozzászólani. Nem akarok itt a házszabályok megfelelő szakaszaira hivatkozni, nem is akarom azokat felolvasni, mert ez már megtörtént más képviselőtársaim részéről és konstatálva lett általuk, hogy e tekintetben a házszabályok evidens sérelmet szenvedtek. De elismerte nézetem szerint — legalább részben — a pénzügyi bizottság igent isztelt elnöke is, — nagyon sajnálom, hogy nincs hozzá szerencsém, mert a melyeket most leszek mondandó, azt hiszem, őt nagyon is közelről fognák érdekelni, — hogy a házszabályokon sérelem történt, mert a mikor ez a tény konstatálva lett, védekezésül vagy mentségül ő nem azt hozta fel, hogy a házszabályok szigorúan, vagy pontosan meg voltak tartva, hanem egyszerűen hivatkozott arra, hogy ilyesmi sürgős törvényjavaslatoknál, ha különben nem voltak nagyjelentőségűek, tehát nem volt szüksége annak, hogy okvetlenül a ház minden tagjának meg legyen a lehetőség a hozzászólásra, másszor is kivételesen megtörtént. Tehát az eddigi gyakorlattal iparkodott igazolni és kimenteni ebbeli eljárását. De, t. képviselőház, kérdem én, hogy magában egy hibás gyakorlat elegendő-e a házszabályok megszegésének, pontos, szigorú alkalmazásuk mellőzésének indokolására? Hiszen, t. ház, ha ezt elfogadnók, akkor minden házszabály rögtön leróntható, akkor sutba dobhatjuk az összes házszabályokat, csinálhatunk olyan gyakorlatot, a milyent akarunk, ahhoz alkalmazkodhatunk *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és akkor azután mind az a védelem, a melyet a házszabályok nyújtanak az ellenzék szabad működhetésének biztosítására e házban, teljesen elesik, akkor egészen felesleges a parlament, felesleges üléseket tartani, akkor tessék a t. többségnek egy konventikulumon azt csinálni, a mit akar és elintézni az összes ügyeket.

Azt hiszem, t. ház, hogy az ellenzéknek kötelessége minden téren az ellenőrzést a legszigorúbban gyakorolni és elsősorban feladata a házszabályok szigorú és pontos megtartása körül is őrködni, mert egyetlen védvára a kisebbség parlamentáris működhetésének, első és elengedhetlen létfeltétele az ő szabad működhetésének a házszabályok pontos megtartása *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* s ebben az esetben még csak a javaslat sürgőssége sem mentheti a házszabályok megszegését.

T. képviselőház! Hiszen mikor a javaslat benyújtatott, majd három hónap hiányzott még 1899. év január elsejéig, a meddig ezen törvényjavaslatnak, hogy az állam ügyeinek ellátása a normális kerékvágásba mehessen, törvényerőre kell emelkednie. Azelőtt, ha egyáltalában indemnitás nyújtatott be és az rendesen mindig az év végefelé történt, mikor már bizonyos volt, hogy a költségvetés nem készül el. De most, mikor még annyi idő van és annyi sok fontos törvényjavaslat áll készen a ház előtt, mikor a kiegyezési javaslatok nagyrésze bizottságilag letárgyalva készen áll, mikor a költségvetés szintén a bizottság által letárgyaltatván, szintén a ház tárgyalására vár, és a mikor még azt sem lehet tudni, hogy esetleg a ház nem tárgyalja-e le a költségvetést úgy, hogy talán indemnitásra szükség sem lesz: legalább is kötelessége lett volna a kormánynak a költségvetés tárgyalását megkisérleni, és azután, ha látja, hogy nem lehet készen a költségvetés az év végéig, akkor is elég ideje lett volna az indemnitás benyújtására

Digitized by Google

és letárgyaltatására. *(Úgy van! balfelől.)* Ez megint csak mutatja a miniszterelnök úr nagy képességét a parlament vezetésére, mutatja azt, hogy a miniszterelnök úr a parlamentet sem foglalkoztatni, sem annak működését irányítani olyannyira nem képes, hogy ehhez hasonlót Magyarország 30 éves parlamentáris életének folyama alatt még egyáltalában nem tapasztaltunk. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De, t. ház, én épen azért mondtam el közbevetőleg ezeket a kormány eljárásával szemben, mert nem akarom a pénzügyi bizottság t. elnökének eljárását — a mire még vissza akarok térni — e szempontból valami nagyon hibáztatni. Nem akarom őt ezért megvádolni, mert tudtommal a ház ezen oldalán általán csak magát a tényt konstatálták, de őt sem váddal, sem nagyobb mérvű hibáztatással nem illette senki. Úgy hogy alig is volt előttünk érthető, hogy a pénzügyi bizottság igen tisztelt elnöke, ennek a ténynek a konstatálását mintegy a maga személye ellen irányzott vádnak tekintvén, azt oly nagyon zokon vette.

Én nem vonom kétségbe, sőt erősen meg vagyok győződve a pénzügyi bizottság t. elnökének a legteljesebb jóhiszeműségéről és nem is képzelhetem magamnak a t. bizottsági elnök úrnak ezen eljárását másból eredőnek s alig is lehet ezt másképen képzelni, mint hogy ő bizonyára felszólíttatott a kormánynak valamelyik tagja által, legvalószinűbben a parlament vezetésére annyira képesnek bizonyúlt miniszterelnök úr által, hogy ezen javaslatot minél gyorsabban tárgyaltassa le a bizottságban és ő egész jóhiszeműséggel sebtiben összehivta a pénzügyi bizottságot és az indemnitást vele letárgyaltatta. Tehát nem is lett volna szükséges részéről teljes jóhiszeműségének konstatálásával természetszerű védekezésen túlmenni s magára áthárítani akarni az egész felelősséget, annak még azon részét is, a mely ebből eljárásáért kétségtelenül a kormányelnököt terheli.

Már pedig megvallom őszintén, nagyon csodálom, hogy a pénzügyi bizottság igen tisztelt elnöke az ő intakt politikai egyéniségében vállalkozott báró Bánffy Dezső politikai csinyjeinek, hogy ne mondjam apró ravaszkodásának fedezésére. De tovább megyek, nemcsak csodálkozom ezen, hanem őszintén sajnálom is, mert én mindig veszedelmesnek tartom, ha valaki mocsáros talajhoz jut és abba belelép, mert akárhogy őrizkedünk, akaratunk ellenére is bizony besározhatjuk magunkat. Már pedig egy olyan kiváló politikai egyéniséget, mint Széll Kálmán, abban a politikai mocsárban együtt fürödni látni báró Bánffy Dezsővel, a melyben ő olyan nagy kéjjel látszik folytonosan fetrengeni, nem épületes látvány. *(Helyeslés balfelől.)* Azt hiszem, hogy Széll Kálmánnak azon tradicziók után, a melyek benne kétségkivül a nagy Deák Ferencztől fenmaradtak, egészen más hivatása van, és nagyobb szolgálatot tehet hazájának, mint Bánffy Dezsőnek paizsul szolgálni.

De visszatérve a kérdés történetének további vázlatára, itt is igazolta magát az a német közmondás: Böses kann nur Böses gebähren; a hiba hibát, a bűn csak bűnt szülhet. Mert nem volt elég a házszabályok megsértése a javaslatnak a pénzügyi bizottság részéről történt házszabályellenes letárgyalása által, hanem ezt tovább folytatták akkor, mikor a bizottsági jelentés a ház elé került. A házszabályok azt kivánják, hogy a bizottsági jelentést vagy maga a bizottsági előadó, vagy annak a bizottság által kirendelt helyettese terjeszsze elő, ilyen kirendelésre pedig csak maga a bizottság van felhatalmazva. Mégis azt látjuk, hogy nem a bizottság előadója, hanem egy önvállalkozó tagja illeszkedett bele az előadói székbe, és tette meg, mint előadó, a jelentést. Kérdés, mi szükség volt, ha nem egy csiny vagy váratlan meglepetés czéloztatott a kormány részéről, arra, hogy egy ilyen nem illetékes bizottsági tag terjeszsze elő a bizottság jelentését. Hiszen később megjelent a bizottsági előadó s igy, ha a bizottság jelentésének előterjesztését a bizottsági tagválasztások utánra halasztották volna, már a rendes előadó által történhetett volna az meg. De itt is az az utógondolat volt a háttérben, hogy ha az ülés elején teszik, mivel az ellenzék csekélyebb számmal van itt, talán meglepetésnek lehet kitéve. A házszabályoknak ez a sérelme igen könnyen lett volna reperálható, ha elfogadtatott volna az ellenzéknek az az indítványa, hogy utasíttassék vissza e törvényjavaslat a pénzügyi bizottsághoz újabb tárgyalás és jelentéstétel végett. De a t. többség az indítványt elvetette és a bizottság jelentése igy került a ház elé. De még tovább is mentek a sérelmek terén. Másnap elvetették az ellenzéknek azt az indítványát is, hogy a törvényjavaslat az osztályokhoz utasíttassék, a mi lehetővé tette volna, hogy az egyes képviselők, a kik a bizottságban hozzá akartak volna szólani, legalább az osztályokban szólhattak volna hozzá. Még tovább is mentek. Felolvasták másnap a jegyzőkönyvet hitelesítés czéljából, és abban az volt, hogy Pulszky Ágost, mint a pénzügyi bizottság előadója, megtette jelentését. Erre az ellenzék előterjesztést tett, hogy ez a valóságnak meg nem felelő kitétel rektifikáltassék. De a t. többség annyira ment, hogy e valótlan tényt az ő többsége súlyával valónak jelentette ki; már pedig ezzel a valótlan tényt valóvá tenni nem lehet. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Magában az az egy formai ok, hogy a pénzügyi bizottság jelentésével igy, a házszabályok

Digitized by Google

megsértése útján jártak el, elég volna arra, hogy addig, a mig a házszabályok ily sérelme ellen a jövőre nézve biztosíték nem adatik, az ellenzék e bizottsági jelentésnek, mint szabályellenesen beterjesztettnek, a napirendre tűzéséhez hozzá ne járuljon. Mert midőn azt látja az ellenzék, hogy a miniszterelnök úr előtt sem a törvény, sem a házszabály nem szent, sem egyik, sem másik nem létezik, hanem csak a sic volo sic jubeo: kötelességet mulasztana, ha a legnagyobb erélylyel ellent nem állna az ily flagráns sérelmeknek, házszabálysérelmeknek.

De e formai okon kivül van elegendő materiális okunk is arra, hogy a jelentés napirendre tűzését ellenezzük. Ezek folynak a Bánffy-kormány egész politikai rendszeréből, mely épen most, ezen válságos helyzetben, sokkal súlyosabban nehezedik az országra, mint bármikor máskor.

De ezeket a materiális okokat, melyek báró Bánffy Dezső kormányelnök ismeretes egész politikájából kifolyólag bennünket eljárásunkban vezérelnek, előttem szóló számos képviselőtársam egyikmásik irányban behatóan kifejtette már, azért és másrészről azért is, mert azt hiszem, lesz még módom nekem is ezeket az okokat kifejteni, ezúttal — bár eléggé kihiv a kormányelnök eddigi eljárása ép azon homály miatt, mely a legfontosabb kérdésekre nézve fenforog — fentartva magamnak a jogot más alkalomra, hogy ezeket az anyagi okokat, melyek engem épúgy, mint pártom többi tagjait is vezérlik, kifejtsem, annak kijelentésével fejezem be felszólalásomat, hogy, míg a kormány a homályt a kiegyezési kérdések körül el nem oszlatja és kellő világosságot nem derít, semmiféle érdemleges napirendhez hozzá nem járulok és ezért az indítványt el nem fogadom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Gajáry Géza!

Gajáry Géza: T. ház! Hogyha a napirendre vonatkozó indítvány mellett íratkoztam fel és rövid felszólalásom végén mégis azzal ellenkező, illetve azt némileg módosító indítványt leszek bátor előterjeszteni, ehhez a jogczímet abban keresem és találom, hogy az én indítványom nem az elnöki indítvány lényegével, hanem mint módosítás inkább annak alaki részével, kiviteli módozatával áll ellentétben.

Hogy a magyar parlament ma szombaton ezen elnöki indítvány felett vitatkozzék, és a pártok mérkőzzenek meg egy oly kérdés felett, a melyben a határozathozatal esetleg a jövő hét egyik napjára eshetnék és ez a világszerte respektált magyar parlament egy ily képtelen határozatot hozzon, *(Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* hogyha . . .

Iványka Oszkár: A legutolsó választások óta van olyan nagy respektje.

Gajáry Géza: hogyha a mi házszabályaink és azok túlzott kihasználása erre módot is nyújtana, akadni kell a parlamentben pártoknak, akadni kell egyéneknek, kik ezen visszás helyzet szanálására vállalkozzanak. Az én szerény indítványom ezt czélozza és ezért minden komitiva nélkül következőkben vagyok bátor azt előterjeszteni *(olvassa)*: »Módosítás. Határozza el a ház, hogy az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatok, a törvényjavaslat napirendre tűzése felett jelenleg folyamatban levő vita befejezését követő legközelebbi kedden veszi tárgyalás alá.« *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ez az az indítvány, a melyet bátor vagyok beterjeszteni. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Zaj balfelől.)*

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! A tényállás az, hogy a képviselőháznak akkori idő szerinti ülést vezető alelnöke indítványt tett, hogy szombaton vétessék az indemnityről szóló törvényjavaslat tárgyalás alá. Ez egy szabályszerűleg benyújtott indítvány, a mely felett a vita mai napig folyt. A vita be van fejezve, — tudtommal legalább — habár a bezárás még nincs is kimondva, és akkor tétetik egy új, nyilvánvalólag nem módosítvány, hanem egy nyilvánvalólag új napirendet tartalmazó különleges, önálló indítvány.

Nekem semmi kifogásom az ellen, hogy egy ilyen új indítvány tárgyalás alá vétessék, csupán az ellen van észrevételem, hogy a házszabályok értelmében tárgyaltassék; az pedig nem lehetséges, hogy egy, ugyancsak azzal a tárgygyal összefüggő más indítvány tétessék, mielőtt a ház az első indítvány fölött szavazással döntött volna. Az elnöki indítvány visszavonva nincs, ezt tudomásúl veszszük. Az elnöki indítvány visszavonva nem lévén, e felett a képviselőháznak feltétlenül szavaznia kell, ha még olyan kellemetlen is, hogy a mélyen tisztelt kormány alatt ismételten megtörténik az, a mire már precedensünk van, hogy a mélyen tisztelt elnök úr kénytelen lesz enunciálni azt, a mit a multkor is megtett, hogy a ház egy végrehajthatlan határozatott hozott. A házszabályok szerint azonban addig, mig ezen indítvány felett szavazással a ház nem határozott, egy önálló, más indítványt a képviselőház nem tárgyalhat. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Erre vonatkozólag nem is untatom a t. képviselőházat azzal, hogy a házszabályok 164. §-a értelmében ennek, a mindenesetre érdekes indítványnak a kinyomatását és szétosztását kérem indítványozni, *(Zaj a jobboldalon.)* hanem tisztán a házszabályokra való hivatkozással én is ellenindítványt adok be ezzel az indítványnyal szemben és pedig arra vonatkozólag, hogy a ház

Digitized by Google

tagadja meg a házszabályok értelmében ennek az indítványnak most való tárgyalását mindaddig, míg a másik felett szavazással nem döntött.

Erre vonatkozólag egy írott ellenindítványt adok be *(olvassa)*: »Mondja ki a képviselőház, hogy a Gajáry Géza képviselő úr által beadott indítvány mindaddig, mig az elnöki napirendi indítvány fölött határozatot nem hozott, nem tárgyalható.« *(Helyeslés a szélső baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* A szabályok értelme iránt a nézetek tisztázásához egy észrevétel talán hozzá fog járúlni. Hogy áll a dolog? Október 18-án az elnök a napirendre nézve tett egy javaslatot, úgy a mint az szokás, és az a javaslat azt mondja, hogy ez a törvényjavaslat tűzessék ki a szombati ülés napirendjére. E felett a vita megindúlt, most a vita folyama alatt feláll egy képviselő és azt mondja: ne szombatra tűzessék ki a törvényjavaslat, hanem keddre.

Endrey Gyula: Nem keddre, hanem kis keddre! *(Derültség balfelől. Zaj.)*

Elnök: Ez nem egyéb, mint módosítása az indítványnak. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Ellenmondások balfelől.)* Kérem a t. urakat, méltóztassanak megnézni, hogyan volt ez eddig mindig, és mi a dolog természete? Az elnök javaslatot tesz, hogy egy bizonyos tárgy mikor tűzessék ki napirendre. Ezt vagy elfogadja a ház, vagy valaki feláll és kéri, hogy nem erre, hanem más napra tűzzék ki. Ez nem egyéb, mint módosítás, mert ugyanazon tárgyat csak egy más napra kivánja kitűzetni.

A mi azt a felfogást illeti, hogy az elnöki javaslatnak előbb el kell intézve lennie, e felett kell történnie a szavazásnak: ez helyes, a menynyiben a szavazás rendjére vonatkozik. Előbb az indítvány és mindjárt utána a módosítvány felett határoz a ház, de együtt tárgyalja.

Polónyi Géza: Ezt akarom, semmi mást.

Elnök: Az elnöki indítvány azt mondja, hogy szombati napra tűzessék ki a bizottsági jelentés. Ezzel szemben van egy módosítvány, a mely azt mondja, hogy a jelentés a vita bezárása utáni keddre tűzessék ki. Már most berekesztetvén a vita, az lesz a kérdés, elfogadja-e a ház az elnök indítványát? Ha a ház azt nem fogadja el, akkor a módosítvány van elfogadva. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: T. képviselőház! Szavaim értelmének helyreállítása végett kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Én világosan azt indítványoztam, hogy ez az indítvány a házban nyomban nem tárgyalható addig, a mig az előbbi indítvány fölött nem határoztunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezért tehát megmaradok indítványom mellett és a felett szavazást kérek. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Holló Lajos: T. képviselőház! Részemről is a házszabályokhoz kivánok szólni, *(Halljuk! Halljuk!)* tudniillik arról van szó, hogy ne zárassék el *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* egy képviselő sem az indítványhoz való hozzászólás jogától. Mi többen hozzászóltunk az elnök úr indítványához — a mely a szombati napot hozta javaslatba — és mi felkivánjuk azt a jogot is tartani, hogy ehhez az új indítványhoz szintén hozzászólhassunk. Ez csak akkor lehetséges, ha először az elnöki indítvány határozattal eldöntetik és ez az új indítvány a képviselőházban új tárgyalás alapjául fog szolgálni.

Elnök: Én azt gondolom, maradjunk szorosan a házszabályok mellett, mert ha egy napirendre vonatkozó indítványnál minden módosítás új indítványnak tekintetik, akkor ellenkezésbe jövünk mindazzal, a hogyan a napirendre vonatkozó indítványt eddig a ház tárgyalta s elintézte. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* És a dolog természete is azt hozza magával, hogy ha egyszer egy napra valamely napirend van indítványozva és ha úgy módosíttatik, hogy az ne ezen napra, hanem egy más napra tűzessék ki, akkor ezt a módosítványt az eredeti javaslattal együtt kell tárgyalni és együtt kell eldönteni, *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)* természetesen abban a sorrendben, hogy előbb kell dönteni az indítvány felett és ha az elvettetik, akkor el van fogadva a módosítvány. *(Ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* Én a házszabályokat így értem.

Horánszky Nándor képviselő úr kiván szólani.

Horánszky Nándor: T. képviselőház! Én nem kivánok most a fölött vitatkozni, hogy az az indítvány, melyet Gajáry Géza t. képviselőtársam tett, módosítás-e vagy önálló indítvány, szerintem föltétlenül önálló indítvány, mert az eddigi napirendi indítvány meritumával szemben új propoziciót tartalmaz. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* De akár módosítvány, akár önálló indítvány, én a házszabályok 140. §-ára való hivatkozással, melyben ki van mondva, hogy a módosítványok is, ha kéretik, illetőleg indítványoztatik, kinyomatandók és szétosztandók. Indítványozom tehát, hogy a Gajáry Géza úr módosítása nyomassék ki, osztassék szét és annak tárgyalása a jövő hétfői ülés napirendjére tűzessék. Én erre nézve szavazást kérek. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Gajári Ödön: Én azt hiszem, hogy az igen tisztelt képviselőház örömmel fogja venni azt a világosságot, a melyet a házszabály-vitának mai megindúlása keltett ebben az egész napirend kérdésben. Minden logikusan gongolkozó előtt világos, hogy az az indítvány, *(Nagy zaj. Halljuk!*

Digitized by Google

Halljuk!) a melyet a ház elnöke a napirendre vonatkozólag tett, érdemileg azt tartalmazza, hogy az indemnity törvényjavaslat tűzessék napirendre. Már most az indítvány érdemére vonatkozólag csak arról az egy momentumról lehet szó, hogy mi a napirend tárgya? Az, hogy az a napirend melyik napra tűzessék ki, az egy módosítás kérdése. *(Igaz! Úgy van! jobbfelől. Zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem lehet tehát különbség arra nézve, hogy az a módosítvány, a melyet Gajáry Géza beterjesztett, az egyszerűen a módosítás természetével bir.

Már most hogy állunk, t. ház? Bármiként nyilatkozzék is t. képviselőtársam, Horánszky Nándor, világos lehet előttünk és az egész ország előtt az, hogy a mit a t. ellenzék véghez visz a napirend vita kérdésében, az nem egyéb egy burkolt obstrukciónál. *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés jobbfelől. Nagy zaj. Ellenmondások balfelől.)* Legyen az uraknak nyilt bátorságuk kimondani az ország előtt azt, hogy igenis az urak a parlament munkásságát minden, a kisebbség számára *(Nagy zaj. Ellenmondások balfelől. Egy hang balfelől: Megmagyarázta Horánszky!)* biztosított házszabályi jog visszás, túlzott kihasználásával meg akarják gátolni. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Vallják be az urak nyiltan, az ország színe előtt, *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Felkiállások a bal- és szélső baloldalon: Épen azt akarjuk!)* hogy tönkre akarják tenni a parlament tekintélyét. *(Élénk helyeslés a jobboldalon. Élénk ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)*

És, hogy ad oculis demonstráljam, hogy az urak visszaélnek a kisebbség jogaival, *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Élénk ellenmondás a bal- és szélső baloldalon.)* kérem ne csináljanak nevetséges és oktalan házszabály-vitákat, mert az országban nem lesz egyetlenegy gondolkozó fő sem, *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Zaj balfelől.)* a ki az uraknak fog igazat adni. *(Helyeslés jobbfelől. Zajos ellenmondások balfelől.)*

Horánszky Nándor: T. ház! Személyes kérdésben kérek szót. *(Halljuk! Halljuk!)* Miután előttem szóló képviselőtársam velem szemben oly felfogásnak adott kifejezést, a mit én inszimációnak is tarthatnék, vagyok bátor arra csak annyit válaszolni, hogy: vajjon az ország miként gondolkozik, miként nem, azt bizzuk az országra. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon: Nekünk fog igazat adni!)* Én az ország gondolkozásában és vélekedésében teljesen megnyugszom, mert csak azzal a házszabályi csínynyel szemben, a melyet az indítványozó Gajáry Géza úr kezdeményezett, tettem meg ellenindítványomat, ezt pedig azon csíny, szerintem, teljesen igazolja. *(Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Gajáry Géza: Személyes kérdésben kérek szót. Horánszky Nándor t. képviselő úr imént elhangzott szavainak végén módosítványomat csínynek nevezte. Már magában véve ezen felszólalás is szomorúan jellemzi önöket és általában véve a közvélemény és a ház maga, tudom, hogy ezen módosítvány tekintetében nekem fog igazat adni, hogy én kivántam-e azon módosítványnyal a parlament tekintélyét megóvni, avagy Horánszky Nándor t. képviselő úr és azok, a kik képtelen határozatok hozatalának alternativája elé állítják ezt a házat. Én a benyújtottam indítvány felolvasásakor világosan megmondottam és úgy emlékszem, rá is írtam a lapra, hogy ezt módosítványnak tekintem; megmondottam, hogy a mellett azért íratkoztam fel, mert azt önálló indítványnak nem tartom, hanem a napirendre vonatkozó indítványnak a lényegével az én módosításom egyetért és csakis annak kiviteli részével . . . *(Fölkiáltások balfelől: Új indítvány!)* Én pedig nem emlékszem, t. képviselőház, hogy bárki is a képviselő urak közül a szombat ellen tett volna eddig észrevételeket, hanem azt mindannyian a napirend és az indemnitás ellen tették. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Pichler Győző: T. ház! Itt most a napirendhez beadott módosítványt tárgyaljuk, mert én készséggel elfogadom az igen tisztelt elnök úrnak ama házszabálymagyarázatát, hogy Gajáry Géza igen tisztelt képviselőtársam indítványa a napirendnek módosítását foglalja magában. Épen ezért én csak arra akarok kiterjeszkedni, de mielőtt ezt teszem, a ház iránti köteles tisztelettel nem mulaszthatom el azt, a mit elmulasztott Gajári Ödön igen tisztelt képviselőtársunk, hogy midőn itt arról van szó, vajjon Gajáry Géza módosítását elfogadjuk-e, akkor daczára annak, hogy ezt tárgyalja a ház, áttért egy más tárgyra és obstrukcióról, az ország közvéleményéről beszélt, a mi egyáltalában nincs összefüggésben Gajáry Géza indítványával és a házszabályokkal. *(Nagy mozgás jobbfelől.)* Miután azonban Gajári Ödön képviselő úr a háztól nem kérvén engedélyt, mégis belebecsátkozott ebbe a kérdésbe, engedje meg a t. ház, hogy csak egész rövid időre arra kérjem a t. házat, hogy most már engedje meg nekem, eltérni ettől a napirendtől és azokra felelni, a melyeket Gajári Ödön felhozott. *(Mozgás jobbfelől. Nyugtalanság.)*

Elnök: Mindenekelőtt ne felejtsük el, hogy most a házszabályokról van szó. A házszabályokról lévén szó, méltóztassanak a képviselő urak — hiba is volt Gajári Ödöntől, hogy eltért — egyenesen csak erre reflektálni. Minden egyébre, ennek a vitának számos ágazataira visszatérhetnek majd az urak, de most csak a házszabályokhoz szóljanak.

Polónyi Géza: De felelni csak szabad arra, a mit más mond!

Digitized by Google

Elnök: Ha épen olyan röviden és csak érintőleg, pár szóval felel, felelhet; de azután, t. uraim, maradjunk csak szigorúan a házszabályoknál.

Pichler Győző: Tiszteletteljesen épen olyan röviden, mint a hogy felemlítette Gajári Ödön képviselő úr, bátorkodom felelni. Azt mondotta az igen tisztelt képviselő úr, hogy ez az egész házszabályvita csak azért van, vallja be őszintén az ellenzék, hogy az obstrukczió lepleztessék; ez egy burkolt obstrukczió; hát legyen elég ereje az ellenzéknek, nyiltan bevallani az obstrukcziót. Igen tisztelt képviselőház! Azt, hogy a legutóbbi napokban lefolyt vita obstrukcziónális vita volt-e, azt az elhangzott beszédek tartama után igazán csak az ország fogja megítélni. A mi pedig azt illeti, hogy vallja be szándékait és terveit az ellenzék őszintén, mindig őszintén és igazán be fogja vallani, ha szándékait és terveit báró Bánffy Dezső miniszterelnök is őszintén és igazán be fogja vallani ebben a házban. Burkolt obstrukcziónak nevezi ezt az eljárását az ellenzéknek Gajári Ödön képviselő úr; én burkolt obstrukcziónak és a parlamentárizmus tönkremenetelének nevezem azt, hogy hónapokon és heteken át egyik hétről a másikra semmittevéssel odázta el a miniszterelnök a tárgyalásokat. *(Nagy mozgás és nyugtalanság jobbfelől.)*

Elnök: Kérem, már most rátérhetünk a házszabályokra. *(Derültség.)*

Pichler Győző: T. ház! Az elnöki figyelmeztetést magamévá teszem s ezen rövid felszólalásom után egyszerűen csatlakozom Horánszky Nándor indítványához, hogy Gajáry Géza indítványa kinyomassék és kiosztassék.

Gajári Ödön: T. ház! Személyes megtámadtatás czímén és szavaim értelmének helyreállítására szólalok fel.

Előttem szóló t. képviselőtársam azzal a váddal illetett, hogy én a házszabályokat iménti felszólalásomban megsértettem volna, mert olyasmiről beszéltem, a mi nem tartozik szorosan ahhoz a kérdéshez, a házszabályok kérdéséhez.

Miről volt szó, t. ház? Arról volt szó, hogy a házszabályoknak a módosításra vonatkozó rendelkezése miképpen értelmeztessék. Az én egész felszólalásom szorosan e tárgy keretében mozgott. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* Kimutattam, hogy azon módosítás nem érinti az elnöki indítványnak érdemleges részét és utaltam arra, hogy az ellenkező felfogás csakis azon indokolással foghat helyet, a melyet a t. képviselő urak ezen egész napirendi vita folyamán követtek.

Ez volt rövid felszólalásom értelme és azt hiszem, hogy t. képviselőtársam ezután, mint igazságos ember, vissza fogja vonni *(Derültség a szélső baloldalon.)* azt a vádját, hogy én a házszabályoknak a napirend kérdését illető részét úgy értelmeztem volna, hogy másról beszéljek, mint a mihez a házszabályok értelmében szólani jogom volt. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Pichler Győző: T. ház! *(Mozgás és zaj. Halljuk! Halljuk! a szélső baloldalon. Elnök csenget. Felkiáltások a szélső baloldalon: Vissza akarja vonni! Derültség a szélső baloldalon.)*

Elnök: Kérem, kérem, megtudja ő mondani, mit akar. *(Derültség.)*

Pichler Győző: Egyenesen hozzám intézett személyes felhivásra szándékozom felelni, tehát személyes kérdésben csak egy pillanatra igénybe kell vennem a t. ház figyelmét. *(Halljuk!)*

T. ház! Végtelenül sajnálom, hogy eleget nem tehetek Gajári Ödön igen tisztelt képviselő úr legális felszólalásának. Én egyszerűen csak utalok a gyorsírói jegyzetek szerint az elnök úr által elmondott szavakra és mindenkinek megítélésére bízom, hogy kinek volt e kérdésben igaza. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Már most azt javaslom a háznak, nehogy nagyon belebonyolódjunk, ...

Kiván még valaki szólani a házszabályokhoz?

Rakovszky István jegyző: Sághy Gyula! *(Zaj. Halljuk! Halljuk! balfelől. Derültség a jobboldalon.)*

Elnök: A házszabályokhoz?

Sághy Gyula: Igen! *(Zaj.)*

Igen tisztelt ház! Én végtelenül sajnálom, . . . *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Megvárom míg csend lesz. Azt megkövetelhetem, hogy csend legyen, *(Elnök csenget.)* és meg is követelem.

Én végtelenül sajnálom, hogy ez alkalommal az igen tisztelt elnök úr felfogását a házszabályok értelmezése tekintetében nem osztom. Mert egy napirendi indítvány, a mely egy fix-napra szól, olyan külön indítvány, hogy ott a módosítás tisztán csak abból állhat, hogy az a tárgy előbb vagy később vétessék-e elő ugyanazon ülés napirendjén, mert hogy a napirenden való módosításnak lehessen tekinteni azt, mikor egy tárgynak egy másik napra való kitűzése indítványoztatik, azt én legalább nem tudom sem a házszabályok, sem az indítványok lényegével és szellemével összeegyeztetni. Már most azt értem, hogy mikor egy indítvány már eldőlt, akkor tétetik egy új indítvány, vagy hogyha egy indítvány vissza lett vonva, a helyett egy új indítvány adatik be, de a mellett, azzal egyidejűleg egy új indítványt, hogyha a ház nincs arra elkészülve, tárgyalás alá venni nem lehet. De még ezt is érteném akkor, hogyha itt egy fix-napra szóló napirendi indítványnyal állunk

Digitized by Google

szemben, mert az már aztán sokkal komikusabb, a mit Gajáry Géza t. képviselőtársam hozott fel, hogy a ház, a mely a napirendjét fix-napokra szokta megállapítani, egy bizonytalan napra szóló napirendet határozzon el. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Bocsánatot kérek, ez már aztán igazán a parlament komolyságával űzött játék. *(Ellenmondások a jobboldalon. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Gajáry Géza: A vita befejezését követő kedd: fix-nap! *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek!

Sághy Gyula: Annál inkább, mert ki az oka annak a múltkori úgynevezett komédiának is? Akkor szombaton látni lehetett, hogy mi fog történni. Tetszett volna a kormányelnök úrnak indítványát visszavonni, akkor nem szavaztunk volna hétfőn a felett, hogy mi történik az előző szombaton. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* De bocsánatot, mikor itt egy erőszakoskodó többséggel állunk szemben, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon. Folytonos zaj.)* Már előbb volt szerencsém kifejteni, . . . *(Folytonos zaj.)*

Elnök *(csenget):* A házszabály értelmében tessék szólni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Sághy Gyula: Kénytelen voltam arra a vádra megjegyzést tenni. *(Felkiáltások a jobboldalon: Halljuk az elnököt!)* Én a mélyen tisztelt elnök úr figyelmeztetését köszönettel veszem, mentségemre kénytelen vagyok felhozni, hogy abba a kényszerhelyzetbe jutottam ez okból, mert épen a házszabályok kapcsán Gajári Ödön képviselő úr a múlt hetekben történt eseményekre hivatkozott, tehát ezt mégis csak konstatálnom kellett, hogy e tekintetben tulajdonképen kit terhel a hiba. Én azért kérem, miután szokatlan és hallatlan az, hogy egy bizonytalan napra és nem egy naptárilag meghatározott fix napra tűzetik ki a tárgyalás, . . . *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Elnök csenget.)* Bocsánatot kérek, ez olyan indítvány, a melyet a ház szorosan véve nem is tárgyalhat. Hiszen ép olyan joggal fogok ellenindítványt tenni, hogy hagyjuk majd a tárgyalást 1900 . . . *(Nagy zaj. Elnök csenget. Felkiáltások: Megteheti!)*

Endrey Gyula: A Bánffy-kormány bukása utáni szerdán! *(Derültség balfelől. Zaj.)*

Elnök: Kérem, ne konverzáljanak a képviselő urak!

Sághy Gyula: Vagy épúgy proponálhatnám, hogy majd a bécsi Reichsrath feloszlatása utáni csütörtökön vagy pénteken folytassuk a tárgyalást. *(Folytonos zaj a jobboldalon.)* Bocsánatot kérek, én kötelesnek érzem magamat, — miután meg voltunk támadva azzal, hogy a házat komikus helyzetbe hozzuk, — ezen úgynevezett módosítványnak, a mely voltaképen indítvány, a komikus oldalát feltüntetni. Mert ha én azt mondom, hogy a napirend-vitának befejezése utáni keddre tűzessék ki a tárgyalás, akkor époly joggal mondhatom, hogy x vagy y esemény ha bekövetkezik, az azután következő nem tudom hányadik napra, vagy teljes joggal indítványozhatom, hogy mikor Lueger miniszter lesz Ausztriában, vagy mikor a Reichsrathot összehívják, majd ismét feloszlatása után.

Elnök: Kérem a képviselő urat, most már tessék a házszabályokhoz szólani!

Sághy Gyula: Én eléggé kimutattam azt, hogy ez nem tekintendő módosítványnak, hogy az olyan ellenindítvány, a melyet nem tárgyalhatunk előbb, — miután a házszabályok értelmében kívánhatjuk annak kinyomatását és szétosztását a képviselőházban, — míg az ki nem nyomatik és szét nem osztatik. Ennélfogva részemről hozzájárulok Horánszky Nándor indítványához. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: T. ház! Azt tartom, mégis czélszerű, hogy a ház ebből a szituáczióból kijusson. *(Halljuk! Halljuk!)* Részemről, ismétlem, a házszabályok értelmében azt tartom, — a mi mindig is követtetett kivétel nélkül — hogy midőn elnöki javaslat volt az ülés napjára vagy napirendjére nézve, tehettek ellene több irányban kifogást, tétetett is számtalanszor, részint a napra, részint a napirendre vonatkozólag, ezeket a ház mindig módosítványképen traktálta és együtt döntötte el az elnöki indítványnyal. A képviselő urak bizonyára tudják, hogy a mit mondtam, az exakte, szószerint úgy áll. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)* Én tehát azt javaslom, méltóztassék ezen alkalommal is úgy traktálni a dolgot.

Polónyi Géza: Nem! Nem lehet! *(Nyugtalanság jobbfelől.)* Kérdés intéztetett, hát csak felelni kell!

Elnök: Én nem kérdést intézek, én kötelességem szerint figyelmeztetést intézek a házhoz, *(Élénk tetszés jobbfelől.)* hogy mi a dolgoknak eddig folytonosan követett rendje. A ház ura marad határozatának, *(Igaz! Úgy van! jobbfelől.)* mert előbb eldönti azt az indítványt, mely előbb tétetett; ha elfogadja, elesett a módosítvány, ha nem fogadja el, akkor a módosítvány felett dönt. *(Mozgás balfelől.)*

Én már több figyelmeztetést nem tehetek. Én megmondottam azt, a mi nézetem szerint egyedül felel meg a házszabálynak és már most kérem a házat, nyugodjék ebbe bele. *(Fölkiáltások a szélső baloldalon: Dehogy nyugszunk! Szavazást kérünk!)*

Szentiványi Árpád: Tökéletesen igaza van az igen tisztelt elnök úrnak, mert ha akkor, midőn az alelnök úr az elnöki székből azt az indítványt megtette, felállt volna Gajáry Géza

Digitized by Google

képviselő úr, azt mondva: az alelnök úr indítványával szemben ezt indítványozom, ez egészen korrekt, helyes lett volna. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De akkor, mikor már az elnök úr enunciálta, hogy az ő módosítványa el lett fogadva, akkor ily módosítványt becsempészni akarni s ezt félremagyarázni a képviselőházban, ehhez én a magam részéről hozzá nem járulhatok. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* Méltóztassék elhinni, az nem emeli a képviselőház tekintélyét, *(Úgy van! Úgy van! balfelől. Élénk felkiáltások jobbfelől! Úgy van! Úgy van!)* így a képviselőház szabályain kifogni akarni, hogy újabb és újabb preczedenst teremtsenek. Ezen indoknál fogva én Horánszky Nándor t. barátom indítványát elfogadom és hogyha máskép nem lehet elintézni és ezek után a t. túloldal nem járúl hozzá az ő indítványához, kérem a szavazást elrendelni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Méltóztassék a szabályokra nézve egészen tisztában lenni. Minden ellenindítványt és minden módosítványt, bármely vitában kerül elő . . . *(Mozgás balfelől. Halljuk! Halljuk!)* Kérek csendet! *(Halljuk! Halljuk!)* Legyünk türelemmel, mert ha idegesség fogja el a házat, akkor mindent megtartunk, csak a szabályt nem.

A 164. §-ra hivatkozott a képviselő úr. Kétségkivül ott ellenindítványról és módosítványról van szó. Sohasem alkalmazták ugyan ezt a szabályt a napirend megállapításánál, azonban nincs kötelező megszorítás, hogy ne alkalmazzuk. Arra figyelmeztetem a t. indítványozó urat és a többi képviselő urakat, hogy ez a 164. §. egyenesen feltételezi, hogy az ilyen ellenindítvány és módosítvány együtt tárgyaltatik és együtt döntendő el azzal az indítványnyal, a melyhez beadatott. *(Élénk tetszés jobbfelől. Mozgás balfelől.)*

A kinyomatást és szétosztást a ház elrendelheti, de az együtt tárgyalandó és együtt döntendő azzal az indítványnyal, melyre vonatkozik. *(Mozgás a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: A felett majd azután döntünk!

Elnök: És ha már meg akarják legalább a szabályt óvni, akkor méltóztassék arra a kívánságra szorítkozni, hogy kinyomassék és szétosztassék, de ne kívánják, hogy külön napirendre tűzessék, mert soha ellenindítvány vagy módosítvány külön napirendre a szabályok szerint nem tűzetik ki. *(Helyeslés és tetszés jobbfelől.)* Méltóztassék tehát a szabályok körében maradni.

Polónyi Géza: Kérem, most a felett szavazunk, a mi be van nyújtva!

Horánszky Nándor: Ha áll az, — én szivesen hozzájárulok, — hogy az én indítványom és az a másik indítvány együtt tárgyalandó, és döntendő el, akkor ebből is az következik, hogy ma a kinyomatás és szétosztás felett határoznunk kell, és ha a felett határoztunk, akkor hétfőn következik a további tárgyalás és határozás a felett, hogy együttesen döntsünk-e a két indítvány felett. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Kivánja a ház kinyomatni és szétosztatni? *(Zaj. Felkiáltások jobbfelől: Nem! Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igen! Szavazást kérünk!)*

Bocsánatot kérek, névszerinti szavazást kértek, de ha a képviselőház elrendeli . . .

Polónyi Géza: De Szluha Pista nem egyezik bele! *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérdem a házat, kivánja-e a ház a kinyomást és szétosztást elrendelni? *(Felkiáltások jobbfelől: Nem! A bal- és szélső baloldalon: Igen! Kivánjuk! Szavazni kell! Zaj.)* Jól van, de azt is hallom, hogy egyik rész kivánja, a másik rész nem kivánja. Ebben az esetben el kell rendelni a szavazást. Minthogy pedig 26 képviselő névszerinti szavazást kiván a kinyomás és szétosztás kérdésében, ennélfogva a névszerinti szavazást el kell rendelni. Ezenkivül beadtak egy másik indítványt, *(Folytonos zaj.)* mely szerint több mint 20 képviselő kivánja ezen szavazásnak hétfőre való elhalasztását. *(Folytonos zaj és felkiáltások jobbfelől: Obstrukczió!)*

Méltóztatnának mégis meghallgatni az elnöki enunciácziót, azután lehet beszélgetni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ennélfogva a névszerinti szavazást elrendelem, és e felett, hogy tudniillik kinyomassék és szétosztassék-e a módosítvány, a szavazás hétfőre halasztatik.

Akkor úgy áll a dolog, hogy a ház a tárgyalást azért folytatja. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Most nem lehet folytatni!)* Kérem, a ház folytatja a tanácskozást. Ki következik szólásra? *(Folytonos zaj.)*

Rakovszky István jegyző: Hock János! *(Felkiáltások: Nincs itt!)*

Szluha István! *(Folytonos zaj. Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Nem lehet folytatni a tárgyalást!)*

Elnök *(csenget)*: Bocsánatot kérek, csak a szabályokhoz kell ragaszkodni. Soha még az nem fordult elő, hogy ellenindítvány vagy módosítvány tétele esetén a tárgyalás ne folyt volna tovább. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Polónyi Géza: De mi felett?

Elnök: Az indítvány felett és a hozzá beadott módosítvány felett.

Polónyi Géza: Ma nem beszélünk! Majd meglássuk hétfőn! *(Nagy zaj. Felkiáltások jobbfelől: Akkor a vita be van fejezve!)* Szabad a házszabályokhoz szólnom? *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Tessék!

Digitized by Google

Polónyi Géza: Rendkivül sajnálom, hogy a képviselőház ily embarras-ba esett. Az én meggyőződésem az, hogy mikor a ház a szőnyegen levő tárgygyal kapcsolatos módosítványnak nevezett indítványnak a kinyomása felett még csak hétfőn fog határozni, tehát elhatározhatja, hogy azt ki sem nyomatja, szét sem osztatja, vagy elhatározhatja azt is, hogy kinyomatni és szétosztatni akarja, míg a felett csak hétfőn határozunk, hogy ezt az indítványt egyáltalán tárgyalhatjuk e, vagy sem, akkor ma e felett a dolog felett tovább tanácskozást folytatni nem lehet, csak hétfőn majd a szavazás után. Nekem legalább ez a meggyőződésem, egyébként méltóztassék bölcseségük szerint másként határozni. *(Folytonos zaj.)*

Elnök: A szabályok szerint a dolog úgy áll, hogy magában véve a kinyomás és szétosztás iránti határozás nem függeszti fel a tanácskozás folytatását. Ezt a háznak külön kell elhatározni. Tehát a tanácskozás folyik. Különben figyelmeztetem a t. házat, hogy Horánszky Nándor képviselő úr beleegyezett abba, hogy a kinyomásra és szétosztásra vonatkozó indítványa... *(Zaj. Az elnök csenget.)*

Horánszy Nándor: És ezután együttesen tárgyaltassék!

Polónyi Géza: Tehát hétfőn fogjuk tárgyalni! *(Zaj.)*

Elnök: Akkor a módja a dolognak az, hogy ha a képviselő urak kérik, hogy addig, míg kinyomatik és szétosztatik, a tanácskozás halasztassék el...

Gulner Gyula: Bátor vagyok indítványozni *(olvassa)*: »A napirend-vita folytatása a hétfői ülésen megejtendő szavazás megtörténtéig elhalasztandó«. *(Zaj.)*

Elnök: Indítványoztatott, hogy a módosítvány kinyomása és szétosztása feletti halasztás szempontjából a vita hétfőre halasztassék. Van-e észrevétel? Elfogadja-e a ház? *(Igen! Nem!)*

Erre az indítványra 26-an névszerinti szavazást kértek, egyszersmind azt is indítványozták huszonhatan, hogy hétfőre halasztassék. *(Zaj.)* Kérem a képviselő urakat, annyi rendet legalább tartsunk, hogy mikor az elnök beszél, hallgassák meg a képviselő urak. *(Általános, élénk helyeslés.)*

Tehát ebben a kérdésben a névszerinti szavazás elhalasztatik hétfőre, azaz a holnapután 10 órakor tartandó ülésre.

Gróf Tisza István képviselő úr a házszabályokhoz kiván szólni. *(Zaj.)*

Gr. Tisza István: T. ház! Megvallom, azt hittem, hogy mielőtt a kérdés feltétetik, *(Felkiáltások a szélsőbalon: Mihez beszél? Felkiáltások jobbfelől: A házszabályokhoz!)* módjában lesz a háznak a legutoljára beadott indítványhoz is hozzászólani. Gondolom, most már e jogtól, talán figyelmetlenségem következtében elestem, a mennyiben az elnök úr a kérdést feltette és a szavazás elhalasztását is kimondta. De méltóztassék mégis megengedni, hogy egyszerűen konstatáljam... *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Miért? Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek!

Gr. Tisza István: Megmondtam ismételten, hogy a házszabályokhoz kívánok szólani. Három szóban el fogom mondani, tisztán a házszabályok keretén belül maradva, a mit mondani akarok. Egyszerűen konstatálni akarom, hogy a mai ülés napirendje meg volt állapítva. A ház kimondta volt, hogy a mai ülésen tárgyalja az elnöki előterjesztést, természetesen a ház tanácskozásaira megállapított idő keretén belül. Ma húsz vagy valamivel több tagja a háznak indítványozta, hogy a ház e korábbi határozatát megváltoztatva, ne folytassa a már egyszer mára megállapított napirend fölötti tanácskozást. Ez indítványhoz hozzácsatolván a szavazás elhalasztásának indítványát, ez arra az eredményre vezetett, hogy mint az elnöki enunciációból tudjuk, gondolom 26 képviselőtársunk beavatkozása folytán a ház nem volt képes korábbi határozatának megfelelőleg mai napirendjét letárgyalni. Ehhez most egyéb konzequenciát nem fűzhetek, mint hogy konstatálom, hogy házszabályaink értelmében 25—20 tagja a háznak bármely pillanatban egyáltalán illuzoriussá teheti a ta..ácskozást. *(Élénk helyeslés jobbfelől. Zajos felkiáltások: Halljuk az elnököt!)*

Elnök: Elég baj, ha a t. képviselő urak nem figyelnek eléggé a vita lefolyására. Miután a módosítás kinyomatása feletti szavazás elhalasztatott, indítvány történt, hogy a tárgyalás ma függesztessék fel és hétfőre halasztassék. Ehhez szólásra senkisem jelentkezett. *(Zaj.)* Engedelmet kérek, ezt a kérdést meg lehetett volna vitatni. Akkor az indítványoztatott, hogy az a fölötti szavazás, vajjon elhalasztassék-e a tárgyalás, szintén hétfőre halasztassék. E felett már nem kellett szavazni, mert ez oly formában kéretett, melyben a házszabályok döntenek. Tehát a ház, ha akarta volna, megvitathatta volna azt a kérdést, hogy a vita folytatása hétfőre halasztassék-e, de senkisem jelentkezett. Ennélfogva azt hiszem, hogy bármennyire sajnálatosnak tartom, hogy a dolgok így bonyolulnak... *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Miért?)* Azt nekem jogom és kötelességem innen megmondani, hogy maholnap még formaszerűségét, szabályszerűségét is az ülések lefolyásának, ha így bánnak a házszabályokkal, nem lehet megóvni, *(Helyeslés a jobboldalon.)* azonban annál kell maradni, a mi történt, tudniillik az indítványhoz, hogy a tárgyalás elhalasztassék, senki nem szólott, azonban névszerinti szavazás alakjában

Digitized by Google

kérték, hogy az e feletti döntés halasztassék hétfőre, ezt az elhalasztást a szabályok értelmében kimondtam, eddig tehát formai megsértése a szabályoknak nem történt. *(Helyeslés.)* Hanem azt mégis kötelességem megmondani, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy már is oly útra tértünk, hol a szabályok külső formaságának megtartása is könnyen lehetetlenné válik az elnök kezében. *(Igaz! Úgy van! a jobboldalon.)* A t. képviselő uraknak — a dolgok érdeméhez én nem szólok — egy minden tekinteten fölüli kötelessége, és ezt ebből a székből meg kell mondanom, a tanácskozásoknak formaszerű, rendszerű lefolyását, a háznak rendjét és a háznak hangját skrupuloze tisztelni. *(Élénk helyeslés.)* Ezt meg kell nyiltan és határozottan mondanom; nagyon időszerű, hogy ezt a legkomolyabb figyelmeztetést ebből a székből megtegyem. *(Élénk helyeslés és éljenzés.)*

Már most a napirenden levő tárgy felett a tanácskozást nem folytatjuk, hanem áttérünk az interpellációkra.

Következik Asbóth János képviselő úr interpellációja. *(Zaj.)* Kérek csendet!

Asbóth János: T. ház! Az hiszem, egyetért velem a t. kormány, sőt jobban tudja, mint én, hogy »gouverner c'est prévoir«, a kormányzás annyi, mint előrelátás. Ezen felfogásban intézem a t. belügyminiszter úrhoz a következő interpellációt *(olvassa)*:

»Interpelláczió a magyar királyi belügyminiszter úrhoz!

Miután bécsi tudósok a helyett, hogy Mesopotániában tanulmányozzák a pestis baczillusát teljes kényelemmel, Bécsbe hozzák azt és oly szerencsével kezelték, hogy az illető kórházban a ragály tényleg fellépett; miután lehetséges ugyan, de nem valószinű, hogy ott lokalizálni sikerül; miután végre olyan a ragály természete, hogy fellépését bevárni és csak utólag védekezni ellene hiába való kisérlet volna, kérdem a t. minister urat, minő intézkedéseket tett, akár a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormányával egyetértőleg, akár önállóan a ragálynak Magyarországba hurczolása ellen?

Ehhez hozzáteszem még azon tiszteletteljes kérésemet is a t. belügyminiszter úrhoz, hogy lenne szíves a választ itt az ülésben nyomban megadni, mert a veszély imminens, a közönség izgatottsága nagy és ez ellen semmi akadály nem forog fenn, a mennyiben a t. miniszter úr már tett intézkedéseket, azt megmondhatja; ha pedig nem tett, azt is megmondhatja. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Közöltetni fog a belügyminiszterrel.

Következik már most Hentaller Lajos képviselő úr interpellációja.

Hentaller Lajos: T. ház! Én az interpellációmmal egyszerűen azt czélzom, hogy a nagyközönséget megnyugtassuk azon veszedelmes dolog iránt, a mely szintén Bécs felől áramlik a hazára. Azért minden hosszas indokolás nélkül leszek bátor felolvasni interpellációmat *(olvassa)*:

»Kérdés a magyar királyi belügyminiszter úrhoz.

Van-e tudomása a belügyminiszter úrnak arról, hogy a bécsiekne'k sikerült államsegélyyel behurczolni a császárvárosba a keleti pestist?

Van-e tudomása arról, hogy a keleti pestis Bécsben a császárvárosban járványszerűen lépett fel?

Ha van, megtett-e minden előzetesen szükséges rendszabályt, hogy a járvány hazánkba be ne hurczoltassék? Továbbá elegendőnek véli-e, az általa eddig tett óvintézkedéseket?

Ha netalán még nem lenne hivatalos tudomása, kérdem, szándékozik-e arról hivatalosan is tudomást szerezni? Hajlandó-e megtenni a legszigorúbb rendszabályokat a járvány esetleges behurczolása ellen? És végre magára vállalja-e az ország előtt a felelősséget azért, hogy az általa teendő óvintézkedések folytán Magyarország területe mentes marad a járványtól?«

Elnök: Kiadatik a belügyminiszternek.

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! *(Halljuk! Halljuk!)* Kötelességemnek tartom, hogy azon két interpellácziora, a melyet a Bécsben legutóbb felmerült sajnos megbetegedési esetekre vonatkozólag az imént hozzám intéztek, válaszomat nyomban megadjam. *(Halljuk! Halljuk!)*

Legelőször is konstatálnom kell, hogy igenis van tudomásom, még pedig ez idő szerint hivatalosan arról, hogy Bécsben az egyetemi patologikus intézet bakteorologia laboratóratumában alkalmazott egyik szolgán a megbetegedés negyedik és egyúttal a halálozás napján is, a pestis-kulturának baczillusai által történt infekczió klinikailag megállapitatott és igazoltatott. Van tudomásom arról is, hogy több eset is fordúlt elő, a melyekre nézve, habár a megállapítás ez idő szerint még nem történt meg, nagyon közel fekszik a gyanú, hogy ezek is a megbetegedés továbbterjedésnek tekinthetők.

Konstatálom egyúttal azt is, hogy az osztrák császári királyi belügyminiszteriumban átiratából tudomásom van arról, hogy úgy az osztrák belügyminiszterium, mint az alsó-ausztriai helytartóság és a bécsi helyi hatóság részéről minden megtörtént arra nézve, a mi egyrészt a kellő dezinfekczió tekintetében, másrészt a ragálynak magában a kórházban való tovaterjedése és Bécsbe és távolabbra való elvitelének meggátlására ez idő szerint a tudomány és közigazgatási rendszabályok szerint lehetséges. Nálunk, még

Digitized by Google

pedig a nélkül, hogy nekem rendelkeznem kellett volna, már tegnap egybegyűlt az országos egészségügyi tanácsnak járványügyi bizottsága és a kérdést tudományos és szakszempontból tárgyalván, előterjesztéseit hozzám megtette; én azokat a mai napon a miniszteriumban kézhez is vettem, és így itt is meg fog történni minden, a mit meg lehet tenni, mert teljes tudatában vagyok azon felelősségnek, a mely e téren reám hárul, noha felelősséget, azon formulában, a mint ezt Hentaller Lajos t. képviselő úr kívánja, hogy tudniillik e betegség az országba be ne jöjjön, elvállalni képes nem vagyok. *(Úgy van! a jobbfelől.)* Ismétlem a mit már egy alkalommal is kijelentettem, hogy a mire csak képesek vagyunk, ebben az esetben is meg fog történni és semmi mulasztást megengedni nem fogunk. Egyúttal azonban megjegyzem, hogy a mint e kérdésben minden könnyelműségnek és mulasztásnak ki kell zárva lennie, úgy ki kell zárva lennie a túlságos intézkedéseknek is, és hogy habár e kérdést kicsibe venni nem szabad, hanem azt teljes nagyságában méltányolnunk kell, igen veszélyes volna, azt a túlságba vinni. *(Helyeslés jobbfelől.)* A középút itt is a leghelyesebb. Tétessék meg minden a közegészségügyi kormány részéről a mi e tekintetben elérhető, és én remélem és ennek nyiltan kifejezést is adhatok, hogy sikerülni fog elérni, hogy a baj Bécsben se terjedjen, és hogy az hozzánk se jöhessen be. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Kérem, a t. házat, hogy e részben adott válaszomat tudomásúl venni méltóztassék. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Asbóth János: T. képviselőház! A t. belügyminiszter úrnak válaszából megértettük azt, hogy Bécsben már eddig minden, a tudomány által indikált intézkedés meg van téve. Megtudtuk azt is, hogy nálunk a közegészségügyi tanács már tanácskozott és a miniszter úrnak propozicziókat tett. Hogy tehát nálunk még nem történt semmisem. *(Igas! Úgy van! a baloldalon.)* Én meg vagyok győződve, hogy ha a pestis nem egy egész generácziót fenyegető veszély, hanem például népgyűlés, vagy alkotmányos választás volna akkor már ott állana az áttörhetetlen fegyveres kordon. *(Élénk helyeslés a bal- és szélsőbolon.)* De ha eddig nem is történt semmi, hanem csak tanácskoztak és a közegészségi tanács a miniszter úrnak propozicziókat tett, akkor is azt hiszem, hogy a dolog komolysága, a veszély nagysága és a parlament tekintélye megkivánta volna *(Zaj és derültség jobbfelől.)* legalább azt, hogy a t. miniszter úr mondja el, hogy micsoda javaslatok azok, a melyek proponálva vannak, és mit szándékozik tenni? Ennélfogva, t. ház, sajnálom, de nem vagyok azon helyzetben, hogy a választ, tudomásúl vegyem, ellenkezőleg kérem az ügy fontosságánál és a közvélemény nyugtalanságánál fogva a házat, hogy az interpellácziára adott választ tárgyalás végett napirend kitűzni méltóztassék. *(Helyeslés balfelől.)*

Hentaller Lajos: T. képviselőház! A magam részéről szintén nem vehetem tudomásúl a miniszter úr válaszát, és nehogy a t. miniszter úr azt higyje, hogy párt szempontból beszélek, én egyszerűen a t. kormánypárt egyik hivatalos lapjára az »Országos Hirlap«-ra hivatkozom és abból olvasok fel néhány szemelvényt azon intézkedésekre vonatkozólag, a melyekkel a t. miniszter úr a házat megakarta nyugtatni.

Az »Országos Hirlap« mai számában a következőket találjuk *(olvassa)*:

»Olybá tünnek fel a bécsi pestis-esetre vonatkozólag idehaza kiadott hatósági kommünikék, mint mikor a lajhár megmozdítja a lábát, de nem azért, hogy ugorjék, hanem hogy megvakarja magát. Mindegy, de legalább mégis megmozdúlt a hatóság. Eddig ugyan semmi intézkedést sem tett, hanem azt írja, hogy figyel és figyelni fog. Már ez is igen szép, mert annyit mindenesetre bizonyít ezzel, hogy lapokat szokott olvasni.« Azután a czikket úgy végzi *(olvassa)*:

»No hát ennek épen az ellenkezője az igaz. Épen a bécsi intézkedések hiányossága, mondhatni a bécsi hatóság hallatlan indolencziája és fejvesztettsége, az ott elkövetett számtalan hibák és bűnös könnyelműségek teszik a helyzetet végtelenül aggályossá. S igen szomorú jövőt nyithat számunkra, hogy ezeket olyan magasan kiváló két szakember, mint Chyzer Kornél és Müller Kálmán helyes intézkedéseknek találja. Valami pozitiv intézkedéseket kérünk még pedig drákói intézkedéseket és sürgősen. Ne »figyeljen« most a hatóság, hanem cselekedjék. Figyelni mi közönség is tudunk, — de az nem használ a pestis ellen.«

Én tehát arra kérem a t. miniszter urat, hogy méltóztassék a legerélyesebb rendszabályokat életbeléptetni és tessék Ausztria és Magyarország között kordont felállítani és senkit a határon be nem ereszteni.

Endrey Gyula: A külön vámterület segélyével. *(Általános derültség.)*

Elnök: T. ház! A kérdés az, tudomásúl veszi-e a ház a miniszter válaszát: igen vagy nem? *(Igen! Nem!)* Minthogy a tárgy azonos, ha a háznak kifogása nincsen, mindkét interpellácziára egyszerre teszem fel a kérdést, ha pedig kifogása van, szét fogom azt választani. *(Felkiáltások: Nincs kifogás!)* Tudomásúl veszi-e tehát a ház a miniszter válaszát . . .

Hentaller Lajos: Ez nem politikai kérdés!

Elnök: . . . Asbóth János és Hentaller Lajos képviselők interpellácziójára: igen vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem! Nagy zaj.)* Csendet

Digitized by Google

kérek. Kérem azokat, a kik a választ tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik.)* Többség.

A ház a választ tudomásúl veszi.

Következik Barta Ödön interpellácziója a 11 milliós kölcsön tárgyában. *(Halljuk! Halljuk!)*

Barta Ödön: T. képviselőház! Nem tartom valami nagyon alkalmas dolognak ilyen izgatott hangulatban egy ilyen komoly ügyet napirendre hozni, miután az előző kérdés elintézését is oly ideges hangulat jellemezte, mégis kénytelen vagyok az igen tisztelt miniszterelnök úrhoz egy interpellácziót intézni oly kérdésben, a mely Magyarországnak nemcsak pénzügyi, közgazdasági viszonyait, hanem közjogi helyzetét is nagyon közelről érinti. *(Halljuk! Halljuk!)* Elismerem, hogy a magyar kormánynak akkor, a mikor a saját létfentartásáért oly nehéz küzdelmet kell folytatnia, talán kisebb gondja is nagyobb annál, semhogy ráérne avval foglalkozni, hogy mi történik Lipcsében. Azonban, a kiknek a létfentartásért küzdeniök nem kell, és a kik kötelességük körébe ezt is be tudják illeszteni, azok nem mulaszthatják el, hogy figyelemmel kisérjék, mert Magyarországnak oly közgazdasági és közjogi kérdését oldják meg most Lipcsében, a melyet itt a parlamentben szóvá tenni kötelességünk. Nem leszek hosszadalmas és nem fogok nagyon bőven foglalkozni avval, hogy egy fényes argumentumot kaptunk arra nézve, hogy Ausztria és Magyarország együtt sokkal gyengébb, mint mindegyik külön-külön. Ez igen erős argumentum arra nézve, hogy ezt a dualizmusból merített hatalmas erőt nem kell oly komolyan venni, mint a hogy hirdetik; ellenkezőleg a pénzügyi körök, ezek a nagyon is érzékeny mérlegek, már megmérték azt az erőt, a mely a két állam egyesüléséből pénzügyileg is eredt s azt mondják, hogy a kettő együtt gyengébb, mint a két állam külön-külön, mert Ausztriának és Magyarországnak sikerült hosszú évtizedeken át folytatott küzdelmek után oda jutni, hogy a $4^1/_2{}^0/_0$-os titrek teljesen kiszorúltak nemcsak a magyar állam műveleteiből, de az osztrák állam műveleteiből is s különösen a magyar állam minden pénzműveletе ujabb időben $4^0/_0$, sőt egy megkisérlett esetben $3^1/_2{}^0/_0$-os titrekre van alapítva.

És most mi történik? Az, hogy a midőn a kettőnek együttes garancziája kötendő le egy kölcsönhöz, akkor nemcsak hogy nem $4^0/_0$ os, hanem jóval drágább titrekről van szó, sőt az is megeshetik, hogy még az aranyázsiónál felmerülhető különbözetet is garantirozni kell. Ez a két argumentum nagyon szomorú, de tény.

Én azonban nem is evvel a kérdéssel akarok behatóbban foglalkozni, hanem foglalkoznom kell avval, hogy a fenforgó esetben világos megsértését látom a magyar közjog egyik tételének, a melyre felszólalásom elején hivatkoztam.

Vissza kell mennem, t. képviselőház, az 1880: VI. törvényczikkre. Ez a törvényczikk egy új közösügyet czikkelyezett be az 1867: XII. törvényczikk után. Ez az új közösügy rendelkezik a Bosznia és Herczegovinának az 1878. évi junius hó 13-án kelt berlini szerződés által az osztrák-magyar monarchiára átruházott közigazgatása tekintetében szükséges intézkedesekről. Ezen törvény 3. §-a azt mondja, hogy ezen tartományok közigazgatása úgy rendezendő be, hogy annak költségei azon tartományok saját jövedelméből fedeztessenek. Ha és a mennyiben ez azonnal teljes mértékben elérhető nem lenne, a rendes közigazgatás érdekében fedezendő összegekre vonatkozó előterjesztések a közös ügyekre nézve fennálló törvények értelmében a monarchia két felének kormányával egyetértőleg állapítandók meg. A 3. §-nak ezen bekezdése a közös ügyekre nézve fennálló törvények értelmében akként rendeli elintéztetni a rendes közigazgatás érdekében felmerülő szükségleteket, — mint a törvény mondja — »a monarchia két felének kormányával egyetértőleg.« A második, az utolsó bekezdés azonban ezzel szemben így szól, — tehát világos megkülönböztetést tesz, midőn ezt rendeli: — a mennyiben azonban Bosznia és Herczegovina igazgatása oly állandó beruházásokra venné igénybe a monarchia pénzügyi hozzájárulását, a melyek nem a rendes közigazgatás keretébe esnek, úgymint: vasutakra, középítkezésekre, vagy hasonló rendkivüli kiadásokra, az ily járulékok csak a monarchia mindkét államában összhangzóan hozott törvények alapján engedélyezhetők. Ez tehát kizár minden néven nevezendő furfangot, kizár minden néven nevezendő jogcsavarást; kizár mindenféle ellenkező magyarázatot, mert nyiltan azt mondja, hogy »csak« a két állam törvényhozása által hozott törvény alapján. Most, t. képviselőház, — mea culpa, elismerem, az én bűnömből is, — megtörténik a t. képviselőház tárgyalásainak alaposssága mellett, a többség gondosságából, hogy a 348. számú törvényjavaslat, — a mely különben, de akármit mondtunk volna is, így jött volna létre, — mint az 1898: XXIV. törvényczikk 5. §-ában szükségesnek látta egy kis kitérést alkalmazni. Azt mondja ugyanis az 5. §., a mely csak ezen törvény végrehajtására vonatkozhatik és csak ezen alaptörvénynek lehet kifolyása, mert a boszniai ügyekre vonatkozó kezelési utasítást ez az alaptörvény szabja meg, hogy e törvény, ha az annak megfelelő határozmányok ő Felsége többi királyságaiban és országaiban is törvényerejűvé válnak és a jelen törvénynyel egyidejűleg kihirdettetnek, kihirdetése napján hatályba

Digitized by Google

lép és végrehajtásával a miniszterium bizatik meg. Ez a törvény felhatalmazza a kormányt, hogy beleegyezését adja abba, hogy a boszniahercegovinai országos kormány vasútvonalai kiépítésére 11 milliós kölcsönt vegyen fel. Ezen kölcsön állandó megterheltetést tartalmaz tiz esztendőn keresztül, évenkinti 800.000 forintban sőt benne az esetleges deficzitnek a fedezése is ki van kötve. Akárhogy magyarázzák ennélfogva az osztrák jogászok a 14. §-nak a hatályát, ettől nem lehet eldisputálni, hogy ezt a császárparagraphussal nem lehet megcsinálni, mert ebben állandó megterhelés is van, szóval minden meg van benne, a mit a 14. §. előir arra nézve, a mit császári rendelettel megcsinálni nem szabad. Mindennek daczára, t. képviselőház, mégis megtörtént, hogy ebbe a törvénybe nyiltan belemagyarázzák azt, hogy a bosznia és herczegovinai kölcsönt fel lehet venni, mert az alaptörvény alapján egy ilyen felhatalmazás kiadatott. Én azt találom, hogy abban közjogi sérelem van, hogyha ez megtörténik, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert Ausztriában a Reichsrath ezzel a kérdéssel nem foglalkozott, sőt a mint értesülve vagyunk, nem is fog foglalkozni. Igen megnyugtatna tehát a t. kormány, ha garancziákat mutatna fel arra nézve, hogy az osztrák Reichsrath ezt a mulasztást pótolni fogja, vagyis hogy a kongruens-törvény, a mely nélkül a mi törvényünk nem törvény, Ausztriában is létre fog jönni; mert én törvényerejűnek csak azt fogom tekinteni ebben a kérdésben, a mi az 1880: VI. törvényczik 3. §-ában világosan meg van határozva, vagyis a mit mindkét állam törvényhozása megállapított: mert nem hagyhatom szó nélkül azt, hogy a közjog, a közösügyek kezelése tárgyában fennálló úgynevezett alaptörvény ilyen közbevetett utakon, mintegy preczedensek alkotása által kijátszassék, félremagyaráztassék.

Ezek előrebocsájtása után még csak annyit tartok szükségesnek kijelenteni, hogy nagyon gyanús dolognak tartom, ha a külföld igen tekintélyes bankházai, a mi nagy hangon hirdetett valutarendezésünkkel szemben, a melyről már annyi év óta beszélünk, és a melyről azt állítják, hogy 1899. január 1-ére okvetlenül rendezve lesz, és a kész fizetések felvétele is csak az osztrák-magyar bankkal megkötendő egyezmény létrejöttétől függ, annyira bizalmatlanok, hogy két ország garancziáját követelik, arra nézve, hogy azon esetre, ha az ázsió változik, a különbözet nekik meg fog téritetni. Már pedig hacsak egy szemernyi bizalma lenne a külföldhez, a valutarendezés és a készfizetések felvételéhez a külföldi pénzintézeteknek ilyen kikötésekre nem lett volna szükségük.

Csak annyit kivánok még megjegyezni, hogy a miniszterelnök úrhoz és nem a pénzügyminiszterhez intézem interpellácziómat azért, mert a kérdéses törvényjavaslatot is, minthogy az bosnyák ügyekkel foglalkozik, a miniszterelnök úr nyújtotta be annak idején.

Interpellaczióm a következő *(olvassa)*:

»1. Igaz-e, hogy a közös pénzügyminiszter a lipcsei bankkal a boszniai vasút kiépítési költségeinek fedezése czéljából felveendő tizenegymilliós kölcsönt kontrahált?

2. Ismeri-e a magyar kormány ezen kölcsönügylet feltételeit? Belefolyt-e, vagy hozzájárult-e ezen feltételek megállapításába?

3. Tekintettel 1880. évi VI. törvényczikk 3. §-ában foglalt rendelkezésekre, megengedhetőnek tartja-e a magyar kormány azt, hogy ezen kölcsönügylet létesüljön, holott Ausztriában a törvényhozás a magyar törvénynek megfelelő törvényt még mai napig sem alkotott?

4. Vannak-e garancziái a magyar kormánynak arra nézve, hogy az ezen kölcsön feltételeinek súlyos voltával okozati összefüggésben álló azon tény, mely szerint Ausztriában a megfelelő törvényt rendelettel pótolták, a kölkölcsön felvétele előtt hatályon kivül fog helyeztetni?« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Az interpelláczió közöltetni fog a miniszterelnök úrral.

Következik Rátkay László képviselő úr interpellácziója.

Rátkay László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Elismerem, hogy a t. kormánynak összes figyelmét most a kiegyezés nagy kérdése köti le, ez azonban nem elég arra, hogy a kormány figyelmét ne fordítsa olyan kisebb belügyi kérdésekre is, a melyeknek helyes megoldása az állampolgároknak érdeke és a melyektől, ha azok helyesen oldatnak meg, egyes községnek anyagi jövője és e mellett még békéje és nyugalma is függ.

Most van folyamatban az italmérési adónak bérbeadása. Az erre vonatkozólag meghozott törvénynek czélzata az volt, hogy a mennyiben csak lehet, a bérletek a községeknek maguknak adassanak ki és hogy a bérleteknek a bérlők kezébe való adása kerültessék. Miért? Mert rendkivüli visszaélések történnek.

Nem akarom a t. házat fárasztani annak részletes felsorolásával, hogy minő visszaéléseknek voltam tanúja, hanem annyi tény, hogy nem Európában, de Ázsiában sem találunk ehhez hasonló visszaéléseket. Csak egyet-kettőt kivánok megemlíteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A bérlő kiküldi segédeit és megméreti a hordót.

Rögtön utána egy óra múlva ismét kiküldi őket, és ismét megméreti, de szántszándékosan ez a két mérés nem egyezik. Most már arra a szegény polgárra, — mert ezekről van szó,

Digitized by Google

hisz a kik jogaikat védelmezni tudják, azok áldozatúl nem esnek, hanem mindig csak a kis emberek, — 100 forint birságot rónak ki, illetőleg ezzel a birsággal fenyegetik. Erre az a szegény ember elszalad a községi előljárósághoz. Ott felvilágosítják, hogy ebben a kérdésben a községi előljáróság nem tehet semmit. Innen elszalad az illető a pénzügyőri felügyelőséghez; ott ugyan felveszik a panaszát, de megmagyarázzák neki, mint jó tanácsot adják neki, hogy iparkodjék kiegyezni, mert a pénzügyigazgatóság által kirovandó birság és büntetés valószinűleg még a 100 forintnál is nagyobb lesz.

Már most ilyen körülmények között nem tesz egyebet a szegény kisember, a ki a kincstárnak bérlőjét egy különleges nagy hatalomnak tekinti, a kivel szemben sem a rendes bíróság, sem a községi előljáróság, sem a közigazgatási hatóságnak semmiféle foruma nem illetékes, minthogy félelmében a 100 forint birságot lefizeti.

Tűrhetetlen helyzet az, hogy a pénzügyigazgatóság határozzon és legyen biró ezen kérdések felett; de már a törvényben benne van, egyelöre nem lehet segíteni rajta. Most a pénzügyigazgatóság maga egyúttal alperes is és biró is, mert hiszen a bérlő dolga a pénzügyigazgatóság saját dolga, az az ő saját bérlője, ő tehát egy személyben biró és alperes.

Egyúttal figyelmébe hozom a t. háznak, hogy hosszasan tárgyaltuk a kis emberek dolgát, a földmívelési tárczánál a t. túloldal kéthetes vitát provokált abban a kérdésben. Meghoztuk újabban a munkásügyre, a hitelügyre vonatkozó törvényeket, a melyek mind oda czéloztak . . . *(Zaj a jobb oldalon.)* Kérem, ez a kisembernek kérdése ugyan nem a nagyembereké, hanem azt hiszem hogy a t. ház a kisemberek jogait is védelmezni tartozik. *(Igaz! Úgy van! balfelől!)* Meghoztuk ezeket a törvényeket és tanakodtunk rajta, hogy mi az oka annak, mégis, hogy szoczializmus még mindig van.

Tudok egy nagyközséget, a hol csak ez az oka a szoczializmusnak. Mi történt ebben a nagyközségben? Épen az, hogy a község az összeget megigérte és akkor előállt titokban egy bérlő, a ki 2000 forinttal többet igér. Miért? Mert a községgel szemben mindig előnyben van a bérlő, mert a község birságokat nem szabhat ki, a bérlő pedig beszed majd négyszer annyit, mint a mennyit rendes úton beszedhetne. Folyamodott a község a pénzügyigazgatósághoz, a pénzügyminiszterhez s az eredmény az, hogy 2000 forint felülligértetett, meg kellett neki adni. Ha már most behajt ez az illető község — a melyről szó van — 14.000 forintot, és behajtja a felülligért 2000 forintot is, akkor is megvan neki a szoczializmusa, ha pedig ki engedi a kezéből és bérletbe engedi, akkor is megvan neki a szoczializmusa. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Én tételeimet úgy állítom fel, t. ház, hogy ha az államkormányzat iparkodik a kisemberek jogait védelmezni, úgy olyankor, a mikor a boritaladó bérletének kérdéséről van szó, ne változzék át a t. államkormányzat magyar királyi kincstárrá, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* a mely semmiféle jogot nem lát, és semmiféle jogot megadni nem akar. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Nem akarom a t. házat hosszasan fárasztani, *(Halljuk! Halljuk!)* én csak a t. pénzügyminiszter úr figyelmét akartam felhívni erre erre a kérdésre. Nomina sunt odiosa, nem is említem az illető vármegyéket De a Dunántúl majdnem összes vármegyében most vannak ezek a kérdések folyamatban.

Endrey Gyula: A Tiszántúl beretválnak még csak!

Rátkay László: És már hét községben az az eset állott elő t. képviselőház, hogy a beigért, illetőleg kinyomozott összegért a községek nem kapják meg a bérletet. Egy esetben az is megtörtént, hogy a t. pénzügyigazgatóság egy úgynevezett, — bocsánatot a szóért, nem tudok rá magyar kifejezést, — strohmannt állított föl, a ki mint bérlő nagyobb összeget igért, midőn pedig a község azért az összegért nem akarta kivenni, a strohmann visszalépett és azt mondta: Én nem tartom meg, én csak szívességet tettem a pénzügyigazgatóságnak.

Kérem a t. pénzügyminiszter urat, szíveskedjék — most még elég idő van rá — a pénzügyigazgatósághoz egy újabbi rendeletet kibocsátani, mert hiszen a t. pénzügyminiszter úr volt szives és a pénzügyigazgatóságokat utasította, hogy a a törvény szelleme, a törvényhozás akkor megnyilatkozott akarata szerint mindazon esetekben, midőn az úgynevezett kinyomozott összegeket a községek megigérik, elsősorban a községekkel kösse meg a szerződést. Ezt a kiadott rendeletet a pénzügyigazgatóságok nem teljesítik és midőn ezen eljárásukkal szemben kérdést intéznek hozzájuk, azt felelik, hogy nekik egy titkos rendeletük is van, mely azt az utasítást adja, hogy elsősorban a magyar királyi kincstár érdekeit tartsák szem előtt, és a hol nagyobb összegeket lehet úgyszólván kiharácsolni, a nagyobb összegekre köttessék meg a szerződés. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Ez csunya dolog!)*

Azért a t. pénzügyminiszter úrnak becses figyelmébe ajánlom interpellácziómat. Most még nagyon jókor van, méltóztassék a pénzügyigazgatóságokat utasítani, hogy a kiadott rendelet szószerint és világos, tisztességes értelme szerint tartassék meg.

Interpellácziom szól ekként *(olvassa)*:

Digitized by Google

»Interpelláczió a magyar királyi pénzügyminiszter úrhoz!

1. Van-e tudomása a pénzügyminiszter úrnak arról, hogy a boritaladó bérbeadása tárgyában kibocsátott rendeletét a pénzügyigazgatóságok nem tartják meg?

2. Szándékozik-e intézkedni, hogy említett rendeletének érvény szereztessék és ennek következtében mindenütt, a hol a közegek a kinyomozott összeget megigérik, a boritaladó bérletszerződése velök feltétlenül meg legyen kötve?«

Elnök: Az interpelláczió közöltetni fog a pénzügyminiszter úrral.

Lukács László pénzügyminiszter: T. képviselőház! Méltóztassék megengedni, hogy azonnal válaszoljak az interpelláczióra, a mely hozzám intéztetett. *(Halljuk! Halljuk!)*

Nem akarok kiterjeszkedni arra, hogy polemiába bocsátkozzam a t. képviselő úrral azon visszaélések felett, melyeket ő szíves volt felemlíteni. Nem voltak ezek konkrét esetek, csak általánosságban voltak felemlítve; nem vonom kétségbe, fordúlhattak elő ilyen visszaélések a bérlők részéről, csakhogy ne méltóztassék elfelejteni, hogy ez nem új dolog. Ezt ma nem kellett volna felemlíteni, mikor végén vagyunk annak a rendszernek, mely ezekre a visszaélésekre vezetett, hanem 1888. óta áll fenn ez a törvény, a mely alkalmat adott esetleg ilyen visszaélések előfordulására. Ma ott vagyunk, t. képviselőház, hogy épen attól a rendszertől, attól a beszedési módjától a fogyasztási adóknak akarunk megszabadúlni, a mely kétségkivül igenis alkalmat adott ily visszaélések lehetőségére. És épen azért, talán nem egészen indokolt, hogy akkor, midőn már törvény intézkedik, midőn már meg van alkotva a törvény, mely ezt a rendszert megszünteti, akkor méltóztatik támadást intézni a kormány ellen ezen visszaélések miatt. *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)*

Ismeretes a t. képviselőház előtt, hogy az 1898 : XVI. törvényczikk értelmében január 1-től kezdve megszűnik a fogyasztási adóknak az a beszedési módja, legalább a szesz, czukor és sörre nézve, a mely eddig fennállott, *(Zaj balfelől.)* de hogy nem szűnik meg a bor- és húsra nézve, annak az az egyszerű oka, mert ez lehetetlen. Mert meg lehet szüntetni az adóbeszedési rendszert oly czikkeknél, melyek bizonyos czentrumban, hogy úgy fejezzem ki magam, gyárilag állíttatnak elő, hol az adót a gyárban, a gyárostól lehet direkte beszedni. De hiszen sem a hús, sem a bor nem állíttatik elő gyárilag és nem czentrumokban, hanem minden egyes faluban, minden egyes városban termeltetik; ott tehát lehetetlen azt a rendszert alkalmazni, melyet a szesznél, czukornál és sörnél alkalmazunk. Ez az oka, hogy erre a két czikkre nézve nem intézkedik a törvény; mert nem intézkedhetik a dolog természeténél fogva.

A mi már most azt illeti, hogy egyes igazgatóságok nem teljesítik a bor- és húsfogyasztási adó biztosítására kiadott miniszteri rendeletet, erről tudomáson nincsen. Méltóztassék meggyőződve lenni, ha tudomást szerezek róla, hogy ilyen esetek fordúlnak elő, érvényt is fogok szerezni ennek a rendeletnek, a mely megjegyzem, nem titkos rendelet, mert ilyen nem létezik. *(Helyeslés.)* Biztosítom a t. házat, hogy ilyen nem létezik, hanem van olyan rendelet, melyet mindenki ismer, mely nyilvános és a mely tényleg magában foglalja azt az intézkedést, hogy ha a községek megajánlották az illető összeget, elsősorban azok ajánlatát kell elfogadni és megkötni ezekkel a községekkel a szerződéseket. *(Helyeslés.)*

Ha van olyan eset, hol nem ez történik, méltóztassanak hozzám fordúlni és és biztosítom a képviselő urakat, hogy minden egyes esetben érvényt fogok szerezni e fennálló rendeletnek. Mert nekem az a czélom és óhajtásom, hogy a községek vegyék kézbe a bor- és húsfogyasztási adót. Hiszen méltóztatnak látni abból a törvényjavaslatból, melyet utólag benyújtottam a városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmének igeiglenes rendezéséről, melyben különösen hangoztatom azon óhajtásomat, hogy mindenütt, a hol csak lehetséges, a községekkel történjék megállapodás, a községekkel köttessék meg a szerződés. *(Helyesles.)*

Ez a kormánynak szándéka, óhajtása, kívánsága. Mindent meg is teszünk, hogy ez megtörténjék és én csak arra kérem a t. képviselő urakat, hogy igyekezzenek a községeket arra buzdítani, hogy vegyék ki a bérletet. Semmi akadálya ennek nem lesz és ott, a hol azt méltóztatik látni, hogy a községek részéről történt megajánlás daczára nem a községeknek adatik ki a bérlet, méltóztassék azt nekem tudomásomra juttatni és én biztosítom a t. képviselő urakat, hogy segíteni fogok minden panaszon. *(Általános helyeslés.)*

Rátkay László: Nem titkolom el, hogy nagyon megnyugtat a t. pénzügyminiszter úr válasza, még pedig elsősorban azáltal, hogy eloszlat minden kételyt aziránt, a mitől legjobban féltem, — de a minek, előre megjegyzem, nem adtam hitelt, — hogy titkos rendelet lett volna kiadva. Erről tehát Magyarországon, Istennek hála, ezideig nem lehet beszélni. A mi a pénzügyminiszter úr válaszának második részét illeti, hogyha egy kinyomozott összeg megajánltatik a községek részéről, hát megkapja a község, fel kell hivnom a t. pénzügyminiszter úr figyelmét arra, mily nagyon határozatlan fogalom az, hogy kinyomozott összeg. Mert hiszen az

Digitized by Google

megint a kincstár kezében, a pénzügyőrök kezében van és ezek annyi összeget visznek be kinyomozott összeg gyanánt, a mennyi nekik tetszik, vagy a mennyit a pénzügyigazgatóság rájuk diktál. Ha ezen nem lesz segítve, bármennyi jóakarattal igyekszik is a pénzügymniszter úr segíteni, nem lesz igazi segítség. Méltóztassanak az iránt is intézkedni, hogy a kinyomozott összeg a valóságnak megfeleljen. Ezen feltételek alatt a t. pénzügyminiszter úrnak válaszát tudomásúl veszem.

Elnök: Felteszem a kérdést. Tudomásúl veszi-e a ház a pénzügyminiszter úr válaszát, igen vagy nem! *(Igen!)* A ház tudomásúl veszi.

Ezzel a napirend be van végezve.

Következik a hétfői ülés napirendjének megállapítása. Erre nézve a hétfőn délelőtt 10 órakor kezdődő ülés napirendjére kitűzni javaslom először: a Gulner Gyula képviselő úr indítványa feletti szavazást, másodszor a Horánszky Nándor képviselő úr indítványa feletti szavazást, harmadszor a fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat napirendre tűzése feletti vita folytatását. *(Helyeslés.)*

Hozzájárúl a ház? *(Igen!)* Ezt mint határozatot kimondom és az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 12 óra 35 perczkor.)

Digitized by Google

341. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 24-én, hétfőn,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Névszerinti szavazás. — Szentesítések bejelentése: *a*) dicsőült Erzsébet Királyné emléke; *b*) mekkai zarándoklásnál való óvintézkedések. — Számvizsgáló bizottság jelentése jegyző és előadó választásról. — Jakabffy Imre igazolása. — Feliratok és kérvény bemutatása. — Számvizsgáló bizottság jelentése a ház számadásáról 1898. január 1.—junius 31-ig. — Indemnity. — Névszerinti szavazások. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet gróf Esterházy Kálmán jegyző úr vezeti; Nyegre László jegyzi a javaslatok mellett felszólalókat, Hock János jegyző úr az ellene felszólalókat.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Molnár Antal jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 22-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyv ellen?

Polónyi Géza: Igen, tisztelt képviselőház, a jegyzőkönyv ellen van észrevételem és pedig két irányban. T. ház. Nem is szükséges bővebben indokolnom, mindenki emlékszik a múlt ülés lefolyására, a melyből méltóztatnak tudomással birni arról, hogy én is adtam be egy indítványt és pedig Horánszky Nándor igen tisztelt képviselőtársam előtt adtam be indítványomat, melynek szószerinti szövege az volt, a mit a házban felolvastam, átadtam az elnökséghez juttatás czéljából az egyik jegyző úrnak, oda is jutott, biztos tudomásom is van, hogy egyik jegyző úr őrzi. Ezen indítvány szerint, én világosan kifejezve azt indítványoztam, a házszabályokra való hivatkozással, hogy a képviselőház határozzon a felett, hogy mélyen tisztelt Gajáry Géza képviselő úr indítványa addig nem tárgyalható, míg az elnöki propoziczió felett a képviselőház nem határozott. Most nem szólok ennek az indítványnak meritumához, de konstatálom, hogy ezen felszólalásomnak és benyujtott indítványomnak nyoma nincs a jegyzőkönyvben. Már pedig, t. képviselőház, a jegyzőkönyv kell, hogy híven tüntesse fel a történteket.

Azt hiszem, hogy mindenki igazat fog nekem adni, hogy az indítványt benyújtottam, fel is olvastam, sőt ehhez ismételten is hozzászóltam, szavaim értelmének helyreigazítása czímén, az elnök úr kegyes engedelmével. Ez a jegyzőkönyvben hiányzik, a mit a jegyzőkönyvbe pótlólag fel vétetni kérek.

Másodszor kimaradt a jegyzőkönyvből egy igen fontos és kétségtelen preczedenst alkotó nyilatkozat. Kimaradt gróf Tisza István képviselő úrnak a házszabályokra való hivatkozása és az az interpretáczió, melyet előterjeszteni méltóztatott.

Hozzáteszem azt, hogy az a felszólalás a házszabályokra való hivatkozással akkor történt

Digitized by Google

meg, mikor a mélyen tisztelt képviselőházi elnök úr a felfüggesztésre vonatkozó határozatot már enunciálta. Sem az egyiknek, sem a másiknak nyoma a jegyzőkönyvben nincs, azért, t. képviselőház, illő tisztelettel kérem, hogy ezen pótlások a jegyzőkönyvbe vétessenek fel és pedig elsősorban az, hogy indítványt nyujtottam be a mondottam értelemben; másodszor konstatáltassék az, hogy gróf Tisza István képviselő úr a házszabályokra való hivatkozással az elnöki határozat után szólalt már fel.

Ezt mind a kettőt konstatáltatni és felvétetni kérem a jegyzőkönyvbe.

Eddig nem volt szokás, hogy a jegyzőkönyvi észrevételeket irásban adjuk be. Talán nem is szükséges, de ha méltóztatik kivánni, irásban is be fogom nyujtani.

Méltóztassék ezt elrendelni.

Rakovszky István: T. képviselőház! Miután Polónyi Géza t. képviselő úr én rám hivatkozott mint jegyzőre, a ki abban az ülésben az ellenzék részéről beadott indítványokat átvettem és a mélyen tisztelt elnök úr kezéhez juttattam, ki kell jelentenem, hogy Polónyi Géza t. képviselő úr indítványát kezeimhez nem vettem, nem is adhattam át a ház igen tisztelt elnökének kezeihez. Bizonyítja ezt, hogy ez valóban úgy van, hogy azon indítványokat, a melyek egyszersmind névszerinti szavazással voltak egybekötve, kezéhez juttattam, mindegyikre felirtam, hogy könnyítsem az eljárást, a szavazat kérők számát. Ezen indítvány a kezeimnél van most, de nincs megjelelve, én azt, miután már a háznak igen tisztelt elnöke kimondta a határozatot, a ház asztalán a többi iratok közt találtam úgy, hogy sem a ház igen tisztelt elnökének, sem nekem arról tudomásom nem volt. Ez úgy történhetett, hogy midőn, mint méltóztatnak visszaemlékezni, öten-hatan az ellenzék részéről szólásra jelentkeztek, én figyelemmel kisértem, hogy ki jelentkezik szólásra, de nem is tudhattam, hogy mi czélból és miért szólalnak fel, mivel a képviselő urak nem jöttek az emelvényhez és nem mondták meg, hogy mi czímen jelentkeznek szólásra, úgy, hogy egyszer kénytelen voltam a ház igen tisztelt elnökének, midőn enunciálni akarta a határozatot, miután aközben Sághy Gyula képviselő úr szólásra jelentkezett, a figyelmét felhívni, hogy Sághy Gyula képviselő úr szólásra jelentkezett, — nem tudom, hogy a házszabályokhoz-e, vagy személyes kérdésben akart-e szólni, — és a ház igen tisztelt elnöke felfüggesztette az enunciácziónak kimondását és Sághy Gyula képviselő úrnak adta a szót. Csak úgy történhetett az is, midőn Polónyi Géza képviselő úr indítványát megtette, a képviselő uraknak egyike vagy másika a hátam mögött ide az asztalra fektette és igy kerülte el a ház igen tisztelt elnökének a figyelmét, de különösen az én figyelmemet is.

Molnár Antal: T. ház! Azok után, a miket az előttem szólt jegyzőtársam mondott, a Polónyi Géza képviselő úr felszólalásának csak második részére fogok reflektálni, a melyben azt kifogásolja, hogy a jegyzőkönyvben nincsen megemlítve gróf Tisza István képviselő úrnak felszólalása. Úgy látszik, Polónyi Géza képviselő úr nem tanulmányozta kellő alapossággal a házszabályokat. A házszabályok 216. §-a szerint ezt mondja: »A jegyzőkönyvbe foglaltassék: *a)* a szavazás alá került kérdés szószerinti szerkezetében; *b)* a szavazás eredménye; *c)* a hozott határozat.« Gróf Tisza István képviselő úr felszólalása ezeknek a kategoriáknak egyike alá sem sorolható, ennélfogva a jegyzőkönyvbe sem volt felvehető. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Elnök: T. ház! Kiván még valaki szólni a jegyzőkönyvhöz? *(Nem!)* Ha nem kiván senki a jegyzőkönyvre észrevételt tenni, akkor az az indítvány lesz eldöntendő, a melyet Polónyi Géza képviselő úr a jegyzőkönyv kijavítására nézve előterjesztett. Húsz képviselő úr névszerinti szavazást kér Polónyi Géza képviselő úr indítványára vonatkozólag arra nézve, vajjon felveendők-e a Polónyi Géza képviselő úr által indítványba hozott pontok a jegyzőkönyvbe, vagy sem. Erre tehát a névszerinti szavazást elrendelem és kihúzom a betűt. *(Megtörténik.)* »T« betű. A kérdés az lesz, felveszi-e a ház a Polónyi Géza képviselő úr által indítványozott és szövegezett pontokat a jegyzőkönyvbe, vagy nem veszi fel? *(Felkiáltások jobbfelől: Nem! Balfelől: Igen!)* Kivánják az indítványt felolvastatni? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Kivánjuk! Halljuk! Halljuk!)*

Hock János jegyző *(olvassa az indítványt)*: »1-ször. Vétessék fel a jegyzőkönyvbe, hogy Polónyi Géza indítványt nyújtott be, a mely szerint Gajáry Géza képviselő indítványa a házszabályok értelmében addig, míg az elnöki napirendi indítvány felett határozat nem hozatott, nem tárgyalható. 2. Vétessék fel kifejezetten a jegyzőkönyvbe, hogy gróf Tisza István képviselő a tanácskozás felfüggesztését elrendelő elnöki határozat kihirdetése után szólott a házszabályokra való hivatkozással a tárgyhoz.«

Elnök: A kérdést feltettem: elfogadja-e a ház, hogy a jegyzőkönyv kijavittassék oly értelemben, mint Polónyi Géza képviselő úr indítványozza, igen vagy nem? Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Kezdődik a szavazás. A névsort olvassa Molnár Antal, a távollevőket jegyzi

Digitized by Google

Dedovics György; az igennel szavazókat jegyzi Hock János, a nemmel szavazókat Perczel Béni jegyző úr.

Kérem, tessék a névsort olvasni!

Molnár Antal jegyző *(olvassa a névsort)*:

Igennel szavaztak: *Tibád Antal, Antal Pál, Barabás Béla, gr. Benyovszky Sándor, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Boda Vilmos, Bolgár Ferencz, Buzáth Ferencz, Benák Károly, Csávolszky Lajos, Frey Ferencz, Gulner Gyula, Hock János, Horánszky Nándor, Illyés Bálint, Jeszenszky Ferencz, Kossuth Ferencz, Kubik Béla, Lázár Árpád, Leszkay Gyula, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Makfalvay Géza, Mülek Lajos, Rakovszky István, Sághy Gyula, Somssich Andor, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Szluha István, Polónyi Géza, Páder Rezső, Putnoky Mór.*

Nemmel szavaztak: *Tellecsky Kristóf, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, gr. Tisza István, Tisza Kálmán, Tolnay Lajos, Török Bertalan, Tuba János, Urbanovszky Ernő, Vargics Imre, Vermes Béla, Veszter Imre, Végh Arthur, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Aidinger János, Angyal József, Arányi Miksa, Ágoston József, Babó Lajos, Bausznern Guidó, b. Bánffy Dezső, Belitska Béni, Benke Gyula, Bernády György, Berzeviczy Albert, Bessenyey Ferencz, gr. Bethlen Balázs, Blaskovics Sándor, Bornemisza Ádám, Brennerberg Gyula, Capdebó Ferencz, Chernel György, Ciocán János, gr. Csáky Albin, gr. Csáky Lajos, Csávossy Béla, Darányi Ignácz, Darvas Béla, Dániel Gábor, Dániel Márton, Demkó Pál, Dezső Albert, Dókus Ernő, Dósa Elek, Dózsa Endre, Dedovics György, Emmer Kornél, Enyedy Lukács, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Teofil, Ferlitska Kálmán, Fest Lajos, gr. Forgách Antal, Földváry Miklós, Frideczky Timót, Gajáry Géza, Gajári Ödön, Gombos Béla, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső Győrfy Gyula, Halassy Gyula, Halász Zsigmond, Harsányi József, Hegedüs Béla, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Hintz Ernő, Ivanovits Iván, Janicsáry Sándor, Joannovich Szilárd, Jónás Ödön, Josiporich Imre, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Jenő, Kiss Ferencz, Kiss Albert, Klobusiczky János, Kobek István, Kola János, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kovácsy Sándor, Kozma László, Kubinyi Andor, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Latinovits Géza, Latinovits Pál, Láng Lajos, Lázár György, Lázár Menyhért, Lehótzky Antal, Leidenfrost László, Lévay Lajos, Mandel Pál, Mátlekovits Sándor, Mayer Károly, Márkus József, Meltzl Oszkár, Melzer Vilmos, Mezei Mór, Mohay Sándor, Molnár Antal, Molnár Károly, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Neiszidler Károly, Neumann Ármin, Nyegre László, Örley Kálmán, Pap Samu, Perczel Béni, Perczel Dezső, Pildner Ferencz, Plósz Sándor, Psik Lajos, Pulszky Ágost, Purgly Sándor, Popovics Vazul István, Radocza János, Radvánszky György, Ragályi Béla, Ráth Péter, Rétyi Mihály, Rónay János, Rudnyánszky Béla, Sámuel Lázár, Sándor József, Schwicker Henrik, Simó Lajos, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Szabó Imre, Szemere Attila, Szentiványi Kálmán, Szerb György, Széchényi József, Szinyei-Merse Pál, Szőts Pál, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv.*

Távollevők: *Takácsy Sándor, Tallián Béla, gr. Teleki Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, Thaly Kálmán, gr. Thorotzkai Miklós, Tomcsányi László, Tóth János, Trauschenfels Emil, Telecski Plátó, Tomasics Miklós, Tüköry Alajos, Urányi Imre, gr. Vay Ernő, Várady Gábor, Városy Gyula, Vietorisz Miklós, Visontai Soma, gr. Vass Béla, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, Zmeskál Zoltán, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, Amon Ede, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Adamovics Béla, Adamovics Iván, Babics József, Balogh Kálmán, Balogh László, Barcsay Domokos, Barcsay Kálmán, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Beksics Gusztáv, Beles János, Beniczky Árpád, Beöthy Algernon, gr. Berchtold Arthur, Berger Ignácz, Bernáth Béla, Bezerédj István, Béldi László, Binder Vilmos, Bogyay Máté, Bonis István, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Barisics Milán, Barlovics István, Benák Károly, Chorin Ferencz, Crausz István, gr. Csáky Albin, gr. Csáky Lajos, Ciraki Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, gr. Dégenfeld Lajos, Dobóczky Ignácz, Domahidy Viktor, Dörr Soma, Egyedi Arthur, Endrey Gyula, Engelmayer József, Eötvös Károly, Éder Ödön, Egersdorfer Sándor, Falk Miksa, Farbaky István, Farkas Balázs, Farkas József, Fáy István, b. Fejérváry Géza, Fejérváry Károly, Feszty Béla, b. Fiáth Miklós, Fischer Sándor, Fluger Károly, Földváry Mihály, Förster Ottó, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Goldiss József, Görgey Gyula, Graefl Andor, Groisz Gusztáv, Gyárfás Endre, Győry Elek, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, Hajdu József, b. Harkányi János, Hegedüs Loránt, Hentaller Lajos, Herczeg Ferencz, Hieronymi Károly, Hintz Ernő, Hódossy Imre, Holló Lajos, Horváth Ádám, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Hulényi Győző, Issekutz Marczell, Ivánka Oszkár, Jagics József, Jakabffy Imre, Janits Imre, Jovanovits István, b. Jósika Gábor, Juriss Mihály, Justh Ferencz, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Lajos, Kabós Ferencz, Kalocsay Álm,*

Digitized by Google

Kardos Kálmán, Kállay Lipót, Kálmán Károly, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gr. Károlyi Sándor, b. Kemény Ákos, Kemény Pál, Kende Béla, Király Ferencz, Kiss Albert, Kiss Pál, Kolozsváry-Kiss István, Komjáthy Béla, Komlóssy Ferencz, Korniss Ferencz, Kovács Pál, Kristóffy József, Kubina József, Kubinyi Géza, Kulmann János, Kiss Oszkár, Kosovac Fridolin, Krajácz László, Krajcsovics Sándor, Lakatos Miklós, Lánczy Leó, László Mihály, Lepsényi Miklós, Lits Gyula, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lukács László, Lolmayer Antal, Magyary-Kossa Géza, Major Ferencz, Maléter Zoltán, Mara László, Marjay Péter, Meskó László, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Molnár Béla, Molnár János, Mócsy Antal, Majstorovics Mózes, Maseg Lajos, Milekics Czirill, Nagy Gyula, Nedeczey János, Némenyi Ambrus, b. Nopcsa Elek, Nedejkovics Tivadar, Nemcsics Ede, Okolicsányi László, Olay Lajos, Oláh József, Országh Sándor, Ortutay Gyula, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, gr. Pejacsevich Arthur, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Piukovich József, b. Podmaniczky Frigyes, Polczner Jenő, Polyák Béla, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Radó Kálmán, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Rátkay László, Reiter János, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Roszival István, Rudnyánszky Béla, Ratkovics Iván, Schmidt Gyula, Schmidt Károly, Semsey László, b. Sennyey István, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Smialovszky Valér, Sturmán György, Saj Nándor, Sorak Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszláv, Szabó István, Szalay Karoly, Szaplonczay Miklós, Szájbely Gyula, Szende Béla, Szentpály Jenő, gr. Széchenyi Aladár, gr. Széchenyi Tivadar, Székely György, Széll Kálmán, Szilly Pongrácz, Szinay Gyula, Szivák Imre, Szőgyény László, gr. Sztáray Gábor, Szuhányi Ferencz.

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredménye a következő: Igazolt képviselő van 451; az elnök nem szavazott. Igennel szavaztak 28, nemmel szavazott 158, távol volt volt 264 képviselő, ennélfogva az indítvány 130 szótöbbséggel visszavettetett, és a jegyzőkönyv — egyéb észrevétel nem lévén — hitelesíttetik.

Következnek a bejelentések.

Bemutatom a miniszterelnök kétrendbeli átiratát, melyek szerint:

először dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatásáról, —

azután a mekkai zarándoklásnál való óvintézkedések tárgyában kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló törvényjavaslatokat ő Felsége legkegyelmesebben szentesítvén, azok, mint ez idei XXX. és XXXI. törvényczikkek az »Országos Törvénytár« útján kihirdettettek.

Tudomásúl szolgál.

A számvizsgáló bizottság jelenti, hogy Bausznern Guidó lemondása folytán a bizottság jegyzőjévé és előadójává Frideczky Timót bizottsági tagot választotta meg.

Tudomásúl vétetik.

Jakabffy Imre, Brassó vármegye hermányi választókerületében időközben megválasztott országgyűlési képviselő megválasztása óta 30 nap eltelt és a választás ellen kérvény nem adatván be, nevezett képviselő véglegesen igazoltatik.

Bemutatom Nógrád vármegye közönségének feliratát az 1898 : II. törvényczikk módosítása iránt;

Somogy vármegye közönségének feliratát a tagosítási ügy rendezése tárgyában;

Acsalag község lakosainak Rakovszky István képviselő által beadott feliratát, a politikai, gazdasági és erkölcsi bajok orvoslása iránt;

Füle község lakosainak kérvényét, melyet Madarász József képviselő adott be a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt. *(Helyeslés balfelől.)*

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Nyegre László jegyző: Frideczky Timót, a számvizsgáló bizottság előadója!

Frideczky Timót előadó: T. ház! A számvizsgáló bizottság jelentését (Irom. 509) a háznak 1898. év első feléről vezetett számadásáról azon kérelemmel van szerencsém beterjeszteni, hogy azt kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre kitűzni sziveskedjék.

Elnök: A jelentés kinyomását és szétosztását a ház elrendeli; a napirendre tűzés iránt később fog határozni.

Következik már most a szombatról mára halasztott névszerint való szavazás Gulner Gyula képviselő indítványa felett. *(Kihúzza a betűt, melylyel a névszerint való szavazás kezdődik.)*

A szavazás »V« betűvel fog kezdődni.

A kérdés az: elfogadja-e a ház Gulner Gyula indítványát, igen vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Következik a szavazás. A névsort olvassa Dedovics György; a távollevőket jegyzi Rakovszky István, az igennel szavazókat Lakatos Miklós, a nemmel szavazókat Nyegre László.

Dedovics György jegyző *(olvassa a névsort):*

»Igen«-nel szavaztak: *Zmeskál Zoltán, Antal Pál, Barabás Béla, Boda Vilmos, Buzáth Ferencz, Csávolszky Lajos, Fáy István, Gulner Gyula,*

Digitized by Google

Hentaller Lajos, Horánszky Nándor, Illyés Bálint, Jeszenszky Ferencz, Kállay Lipót, Kende Béla, Kossuth Ferencz, Kubik Béla, Lakatos Miklós, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Makfalvay Géza, Páder Rezső, Polónyi Géza, Putnoky Mór, Rakovszky István, Sághy Gyula, Szentiványi Gyula, Szluha István, Tha'y Kálmán.

»Nem«-mel szavaztak: *Vargics Imre, Vermes Béla, Veszter Imre, Végh Arthur, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Aidinger János, Angyal József, Arányi Miksa, Ágoston József, Babó Lajos, Bausznern Guidó, b. Bánffy Dezső, Bedő Albert, Belitska Béni, Benke Gyula, Bernády György, Berzeviczy Albert, Bessenyei Ferencz, Bornemisza Ádám, Brennerberg Gyula, Capdebo Ferencz, Chernel György, Chorin Ferencz, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávosy Béla, Csernátony Lajos, Darányi Ignácz, Darvas Béla, Dániel Gábor, Dániel Márton, Demkó Pál, Dókus Ernő, Dósa Elek, Dózsa Endre, Dedovics György, Emmer Kornél, Enyedy Lukács, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Teofil, Ferlitska Kálmán, Fest Lajos, Fischer Sándor, gr. Forgách Antal, Földváry Mihály, Földváry Miklós, Frideczky Timót, Gajáry Géza, Gajári Ödön, Gombos Béla, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Györffy Gyula, Halassy Gyula, Halász Zsigmond, Hegedüs Béla, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Hintz Ernő, Ivanovits Iván, Jakabffy Imre, Janicsáry Sándor, Jovanovich Szilárd, Kammerer Ernő, gr. Karácsonyi Jenő, Kiss Ferencz, Kiss Pál, Klobusicsky János, Kobek István, Kola János, Konkoly-Thege Miklós, Konkoly-Thege Sándor, Kovács Pál, Kovácsy Sándor, Kozma László, Köszeghy Sándor, Kubinyi Andor, Kubinyi Árpád, Kubinyi György, Latinovics Géza, Latinovics Pál, Láng Lajos, Lázár Menyhért, Lehóczky Antal, Leidenfrost László, Légrády Károly, Lévay Lajos, Lukács László, Luppa Péter, Mandel Pál, Matlekovics Sándor, Matuska Péter, Mayer Károly, Márkus József, Melzer Vilmos, Mezei Mór, Mohay Sándor, Molnár Antal, Molnár Károly, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Neiszidler Károly, Neumann Ármin, Nyegre László, Örley Kálmán, Pap Samu, Perczel Béni, Pildner Ferencz, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Psik Lajos, Pulszky Ágost, Purgly Sándor, Radocza János, Radvánszky György, Ragályi Béla, Ráth Péter, Rétyi Mihály, Rónay János, Rudnyánszky Béla, Ruffy Pál, Sámuel Lázár, Sándor József, Schmidt Károly, Schwicker Henrik, Simó Lajos, b. Solymossy Lajos, Szabó Imre, Szemere Attila, Szentiványi Kálmán, Szerb György, Széchényi József, Szily Pongrácz, Szinyei-Merse Pál, Szivák Imre, Szögyény László, Szőts Pál, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv, Tarajossy Sándor, Telecsky Kristóf, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, gr. Tisza István, Tisza Kálmán, Tolnay Lajos, Török Bertalan, Trauschenfels Emil, Tuba János, Urbanovszky Ernő.*

Távollevők: *gr. Vay Ernő, Várady Gábor, Városy Gyula, Victoris Miklós, Visontai Soma, gr. Vass Béla, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zicky Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zmertych Iván, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, Amon Ede, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Adamovich Béla, Adamovich Iván, Bubics József, Balogh Kálmán, Balogh László, Barcsay Domokos, Barcsay Kálmán, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Beksics Gusztáv, Beles János, Beniczky Árpád, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Algernon, gr. Berchthold Arthur, Berger Ignácz, Bernáth Béla, Bezerédj István, Béldi László, Binder Vilmos, Biró Lajos, Blaskovics Ferencz, Blaskovics Sándor, Bogyay Máté, Bolgár Ferencz, Bónis István, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Barisics Milán, Barlovics István, Benák Károly, Crausz István, gr. Csáky Albin, Ciráky Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, gr. Dégenfeld Lajos, Domahidy Viktor, Dörr Soma, Egyedi Arthur, Endrey Gyula, Engelmayer József, Eötvös Károly, Éder Ödön, Eggensdorfer Sándor, Falk Miksa, Farbaky István, Farkas Balázs, Farkas József, b. Fejérváry Géza, Fejérváry Károly, Feszty Béla, b. Fiáth Miklós, Fluger Károly, Földváry Mihály, Förster Ottó, Frey Ferencz, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Goldis József, Görgey Gyula, Graefl Andor, Groisz Gusztáv, Gyárfás Endre, Győry Elek, Gyurgyevics Vazul, Gyurkovics György, Hajdu József, br. Harkányi János, Harsányi József, Hegedüs Lóránt, Herczeg Ferencz, Hieronymi Károly, Hock János, Hodossy Imre, Holló Lajos, Horváth Ádám, gr. Horváth-Tholdy Lajos, Hulényi Győző, Issekutz Marcell, Ivánka Oszkár, Jagics József, Janits Imre, Jovanovits István, Jónás Ödön, b. Jósika Gábor, Juriss Mihály, Justh Ferencz, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Lajos, Kabos Ferencz, Kalocsay Alán, Kardos Kálmán, Kálmán Károly, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, gr. Károlyi Sándor, b. Kemény Ákos, Kemény Pál, Király Ferencz, Kiss Albert, Kolossváry-Kiss István, Komjáthy Béla, Komlóssy Ferencz, Kornis Ferencz, Kovács Pál, Kristóffy József, Kubina József, Kubinyi Géza, Kulmann János, Kiss Oszkár, Kosovac Fridolin, Krajácz László, Krajcsovics Sándor, Lánczy Leó, László Mihály, Lázár György, Lázár Menyhért, Lepsényi Miklós, Leszkay Gyula, Lits Gyula, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lobmayer Antal, Magyary-Kossa Géza, Major Ferencz, Maléter Zoltán, Mara*

Digitized by Google

László, Marjay Péter, Meltzl Oszkár, Meskó László, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Molnár Béla, Molnár János, Mócsy Antal, Majstorovics Mózes, Maseg Lipót, Milekics Czirill, Nagy Gyula, Nedeczey János, Neményi Ambrus, b. Nopcsa Elek, Nedeljkovics Tivadar, Okolicsányi László, Olay Lajos, Oláh József, Ország Sándor, Ortutay Gyula, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Papp Elek, Pap Géza, gr. Pejacsevich Arthur, Perczel Dezső, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Piukovich József, Polczner Jenő, Polyák Béla, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Radó Kálmán, Ragályi Lajos, Rakovszky István, Rátkay László, Reiter János, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Roszival István, Schmidt Gyula, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Smialovszky Valér, Sréter Alfréd, Sturmán György, Saj Nándor, Sorák Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszlav, Szabó István, Szalay Károly, Szaplonczay Miklós, Szájbely Gyula, Szende Béla, Szentiványi Árpád, Szentpály Jenő, gr. Széchényi Aladár, gr. Széchenyi Tivadar, Székely György, Széll Kálmán, Szinay Gyula, Szögyény László, gr. Sztáray Gábor, Szuhányi Ferencz, Takácsy Sándor, Tallián Béla, gr. Teleky Domokos, gr. Teleki Géza, gr. Teleki Samu, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkai Miklós, Tibád Antal, Tomcsányi László, Tóth János, Telecsky Pláto, Tomasics Miklós, Tüköry Alajos, Urányi Imre.

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredménye a következő: igazolt képviselő van összesen 451, elnök nem szavazván; »igen«-nel szavazott 29, »nem«-mel szavazott 161; 260 távol volt, ennélfogva Gulner Gyula képviselő úr indítványát a ház 132 szótöbbséggel nem fogadta el.

Következik már most a névszerinti szavazás Horánszky Nándor képviselő úr indítványa felett. *(Kihúzza a betűt.)* »Ó« betű!

A kérdés az lesz, elfogadja-e a ház Horánszky Nándor képviselő úr indítványát. *(Mozgás.)* Csendet kérek! Igen, vagy nem? *(Igen! Nem!)*

Öt percre felfüggesztem a ülést.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom. Következik a névszerinti szavazás. A névsort olvassa gróf Esterházy Kálmán. A távollevőket jegyzi Dedovics György. Az »igen«-nel szavazókat jegyzi Hock János. A »nem«-mel szavazókat Perczel Béni jegyző úr.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa a névsort):*

»Igen«-nel szavaztak: *Páder Rezső, Polónyi Géza, Putnoky Mór, Rakovszky István, Sághy Gyula, Somssich Andor, Szentiványi Árpád, Szentiványi Gyula, Thaly Kálmán, Tibád Antal, Zmeskál Zoltán, Antal Pál, Blaskovics Ferencz, Bolgár Ferencz, Buzáth Ferencz, Csávolszky Lajos, gr. Esterházy Mihály, Fáy István, Frey Ferencz, Gulner Gyula, Győry Elek, Hock János, Horánszky Nándor, Horváth Ádám, Illyés Bálint, Ivánka Oszkár, Jeszenszky Ferencz, gr. Károlyi Sándor, Kende Béla, Kossuth Ferencz, Lakatos Miklós, Lázár Árpád, Leskay Gyula, Lukáts Gyula, Madarász Imre, Madarász József, Makfalvay Géza, Molnár János, Mülek Lajos.*

»Nem«-mel szavaztak: *Örley Kálmán, Perczel Béni, Pildner Ferencz, Plósz Sándor, b. Podmaniczky Frigyes, Psik Lajos, Pulszky Ágost, Purgly Sándor, Popovics Vazul István, Radocza János, Radvánszky György, Ragályi Béla, Ráth Péter, Rétyi Mihály, Rónay János, Rudnyánszky Béla, Ruffy Pál, Sámuel Lázár, Sándor József, Schmidt Károly, Swicker Henrik, Simó Lajos, b. Solymossy Lajos, Sréter Alfréd, Szabó Imre, Szemere Attila, Szentiványi Kálmán, Szerb György, Széchényi József, Szily Pongrácz, Szinyei-Merse Pál, Szivák Pál, Szulyovszky Dezső, Szulyovszky Gusztáv, Tarajossy Sándor, Tellecsky Kristóf, Telegdi József, gr. Teleki Sándor, Tisza Kálmán, Török Bertalan, Tuba János, Tüköry Alajos, Urbanovszky Ernő, Vargics Imre, Vermes Béla, Végh Arthur, Vojnics Sándor, Vörös László, Vuja Péter, Weisz Berthold, Werner Gyula, Wolfner Tivadar, Zeyk Gábor, Zmertych Iván, Zsámbokréthy Emil, Zsámbokréthy József, Aidinger János, Angyal József, Ágoston József, Babó Lajos, b. Bánffy Dezső, Belicska Béni, Bernády György, Berzeviczy Albert, Bessenyey Ferencz, gr. Bethlen Balázs, Blaskovics Sándor, Bornemisza Ádám, Brennerberg Gyula, Capdebó Ferencz, Chernel György, Chorin Ferencz, Ciocán János, gr. Csáky Lajos, Csávossy Béla, Csernátony Lajos, Darányi Ignácz, Darvas Béla, Dániel Márton, Demkó Pál, Dókus Ernő, Dósa Elek, Dózsa Endre, Dedovics György, Emmer Kornél, Erdély Sándor, gr. Esterházy Kálmán, Fabiny Theophil, Falk Miksa, Fest Lajos, Fischer Sándor, gr. Forgách Antal, Földváry Miklós, Frideczky Timót, Gajáry Géza, Gajári Ödön, Gombos Béla, Gränzenstein Béla, Gromon Dezső, Györffy Gyula, Gyurkovics György, Halász Zsigmond, Hegedüs Béla, Hegedüs Sándor, Heltai Ferencz, Hintz Ernő, Ivánovits Iván, Jakabffy Imre, Janicsáry Sándor, Jovanovich Szilárd, Josipovich Imre, Kammerer Ernő, gr. Karátsonyi Jenő, Kiss Ferencz, Kiss Pál, Klobusiczky János, Kobek István, Kola János, Konkoly-Thege Sándor, Kovácsy Sándor, Kozma László, Kőszeghy Sándor, Kubinyi Andor, Kubinyi György,*

Digitized by Google

Latinovits Géza, Latinovits Pál, Láng Lajos, Lázár Menyhért, Lehótzky Antal, Leidenfrost László, Légrády Károly, Lévay Lajos, Luppa Péter, Mandel Pál, Matlekovits Sándor, Matuska Péter, Mayer Károly, Márkus József, Meltzl Oszkár, Melzer Vilmos, Mezei Mór, Mohay Sándor, Molnár Antal, Molnár Károly, Münnich Aurél, Nagy Mihály, Nagy Sándor, gr. Nákó Kálmán, Neiszidler Károly, Neumann Ármin, Nyegre László.

Távollevők: *Okolicsányi László, Olay Lajos, Oláh József, Országh Sándor, Ortutay Gyula, Osztroluczky Miklós, Óváry Ferencz, Őrley Kálmán, Papp Elek, Pap Géza, Pap Samu, Páder Rezső, gr. Pejacsevich Arthur, Perczel Béni, Perczel Dezső, b. Perényi Zsigmond, Pichler Győző, Piukovics József, Polczner Jenő, Polyák Béla, Pavics Ármin, Petrovics Miklós, Pliverics József, Popovics István, Radó Kálmán, Ragályi Lajos, Rakovszky Géza, Rátkay László, Reiter János, Rigó Ferencz, Rohonczy Gedeon, Rohonyi Gyula, Rosenberg Gyula, Rossival István, Ratkovics Iván, Schmidt Gyula, Semsey László, b. Sennyey István, Serbán Miklós, gr. Serényi Béla, Sima Ferencz, Smialovszky Valér, Sturmán György, Saj Nándor, Sorak Péter, Spevecz Ferencz, Stekovics János, Sumanovics Szvetiszláv, Szabó István, Szalay Károly, Szaplonczay Miklós, Szájbély Gyula, Szende Béla, Szentpály Jenő, gr. Széchényi Aladár, gr. Széchényi Tivadar, Székely György, Széll Kálmán, Szinay Gyula, Szögyény László, Szőts Pál, gr. Sztáray Gábor, Szuhányi Ferencz, Takácsi Sándor, Tallián Béla, Tellecsky Kristóf, gr. Teleky Domokos, gr. Teleky Géza, gr. Teleky Samu, Thaly Ferencz, gr. Thorotzkai Miklós, gr. Tisza István, Tolnay Lajos, Tomcsányi László, Tóth János, Trauschenfels Emil, Telecski Pláló, Tomasics Miklós, Urányi Imre, gr. Vay Ernő, Várady Gábor, Városy Gyula, Vesztor Imre, Victoris Miklós, Visontai Soma, gr. Vass Béla, gr. Wenckheim Frigyes, Wittmann János, Wlassics Gyula, gr. Zay Miklós, Zákó Milán, gr. Zichy Aladár, gr. Zichy Jakab, gr. Zichy János, gr. Zichy Jenő, Zsigárdy Gyula, Zsilinszky Mihály, Amon Ede, gr. Andrássy Gyula, gr. Andrássy Sándor, gr. Andrássy Tivadar, Apáthy Péter, gr. Apponyi Albert, Arányi Miksa, Asbóth János, Ábrányi Kornél, Adamovics Béla, Adamovics Iván, Babics József, Balogh Kálmán, Balogh László, Barabás Béla, Barcsay Domokos, Barcsay Kálmán, Bartha Miklós, Barta Ödön, gr. Batthyány Lajos, gr. Batthyány Tivadar, Bauer Antal, Bausznern Guido, Bedő Albert, Beksics Gusztáv, Beles János, Beniczky Árpád, Benke Gyula, gr. Benyovszky Sándor, Beöthy Algernon, gr. Berchtold Arthur, Berger Ignácz, Bernáth Béla, Bezerédj István, Béldi László, Binder Vilmos, Biró Lajos, Bogyay Máté, Bónis István, Brázay Kálmán, Bruckner Vilmos, Barisics Milán, Barlovics Iván, Benák Károly, Crausz István, gr. Csáky Albin, gr. Csáky Lajos, Cziráky Ferencz, Csincsek Flórián, b. Dániel Ernő, Dániel Gábor, gr. Degenfeld Lajos, Dobóczky Ignácz, Domahidy Viktor, Dörr Soma, Egyedy Arthur, Endrey Gyula, Engelmayer József, Enyedy Lukács, Eötvös Károly, Éder Ödön, Egersdorfer Sándor, Farbaky István, Farkas Balázs, Farkas József, b. Fejérváry Géza, Fejérváry Károly, Ferlitska Kálmán, Feszty Béla, br. Fiáth Miklós, Fluger Károly, Földváry Mihály, Földváry Miklós, Förster Ottó, Ferrich Ferencz, Francisci Henrik, Gencsy Albert, Goldis József, Görgey Gyula, Graefl Andor, Groisz Gusztáv, Gyárfás Endre, Gyurgyevics Vazul, Hajdu József, Halassy Gyula, b. Harkányi János, Harsányi József, Hegedüs Loránt, Hentaller Lajos, Herczeg Ferencz, Hieronymi Károly, Hodossy Imre, Holló Lajos, gr. Horváth-Toldy Lajos, Hulényi Győző, Issekutz Marczel, Jagics József, Janits Imre, Joanovits István, Jónás Ödön, b. Jósika Gábor, Juriss Mihály, Just Ferencz, Justh Gyula, Jagics János, Josipovich Lajos, Kabos Ferencz, Kalocsay Alán, Kardos Kálmán, Kálmán Károly, gr. Károlyi István, gr. Károlyi László, b. Kemény Ákos, Kemény Pál, Király Ferencz, Kiss Albert, Kolozsváry Kiss István, Komjáthy Béla, Kolossy Ferencz, Konkoly-Thege Miklós, Korniss Ferencz, Kovács Pál, Kristóffy József, Kubina József, Kubinyi Árpád, Kubinyi Géza, Kulmann János, Kiss Oszkár, Kosovac Fridolin, Krajacz László, Krajcsovics Sándor, Lánczy Leó, László Mihály, Lázár György, Lepsényi Miklós, Lits Gyula, Lónyay Géza, Lónyay Sándor, Luby Géza, Lukács Béla, Lukács László, Lobmayer Antal, Magyary Kossa Géza, Major Ferencz, Maléter Zoltán, Mara László, Marjai Péter, Meskó László, Meszlény Lajos, Meszlény Pál, Mezőssy Béla, Mihályi Péter, Miklós Ödön, Mikszáth Kálmán, Molnár Béla, Mócsy Antal, Majstorovics Mózes, Maseg Lipót, Milekics Cirill, Nagy Gyula, Nedeczey János, Naményi Ambrus, b. Nopcsa Elek, Nedeljkovics Tivadar, Nemcsics Ede.*

(Szavazás után.)

Elnök: A szavazás eredménye a következő: Igazolt képviselő van 451, elnök nem szavazván, igennel szavazott 39, nemmel szavazott 152, távol volt 259, ennélfogva Horánszky Nándor képviselő úr indítványa 113 szótöbbséggel nem fogadtatott el.

Következik . . .

Kubik Béla: T. képviselőház! A házszabályokhoz kívánok szólani. *(Zaj.)*

Elnök: Nem lehet szólani! Most következik a jövő év első harmadában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat napirendre tűzése feletti vita folytatása. No már most kérem, tessék szólani.

Digitized by Google

Kubik Béla: T. képviselőház! A házszabályokhoz kívánok szólani. A múlt ülés folyamán Gajáry Géza t. képviselőtársam egy indítványt adott be, a melylyel szemben ellenindítványt akarok tenni. Méltóztassék, kérem ezen ellenindítványomat meghallgatni *(olvassa)*: »Mondja ki a képviselőház, *(Zaj és felkiáltások jobbfelől: Ez nem házszabály? Elnök csenget. Halljuk! Halljuk!)* hogy a Gajáry Géza képviselő úr által benyújtott napirendi indítvány mindaddig míg az elnöki napirendi indítvány felett a ház nem határozott nem tárgyalható.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: A t. képviselő úr arra nézve, hogy mi történjék a vita folyamán benyújtott módosításokkal, az érdemleges vita folyamán szabadon nyilatkozhatik, de most a házszabályokhoz kért szót.

Kubik Béla: T. képviselőház! Miután elkallódott egy bizonyos indítvány, mely beadatott, ennélfogva ezt az indítványt újból megkívánom tenni. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: T. ház! Én a házszabályokhoz szólás czímén indítványokat nem fogadhatok el, *(Helyeslés jobbfelől.)* hanem méltóztassék indítványát a vita folyamán beadni. Nem tudom, beszélt-e már a képviselő úr? Most még az nincs napirenden, majd a végén lesz napirenden. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Kérem, jöjjünk tisztába. Napirenden van a négy hónapos felhatalmazásról szóló törvényjavaslat napirendre tűzése. Azok, a kik felszólalni akarnak ahhoz, még felszólalhatnak, feltéve, hogy még nem szólottak, mert kétszer senkinek sincs hozzászólása. Hát ehhez akar szólani a képviselő úr?

Kubik Béla: Én a magam részéről úgy fogom fel a dolgot, hogy a mennyiben a múlt ülés napirendjén ezen kérdéses indítvány elveszett, én, mint házszabálybeli dolgot kivántam felemlíteni. *(Általános derültség.)* Azonban, ha a t. elnök úr azt mondja, hogy ezt csak a napirendhez szólva tehetem meg, akkor méltóztassék úgy venni, mintha a napirendre kitűzött tárgyhoz szólottam volna. *(Helyeslés a szélső baloldalon. Kösbeszólások a jobboldalon: Nem lehet! Más van felírva!)*

Elnök: Engedelmet kérek, járjunk el szabályszerűleg. Ahhoz, hogy az elnöknek napirenden levő indítványával, az ahhoz beadott ellenindítványnyal, vagy módosítványnyal mi történjék, lehet szólani, módosítványt és indítványt is lehet tenni, de akkor nem kell azt mondani, hogy a házszabályok czíme alatt szól a képviselő, vagy minthogy elkallódott valamely módosítvány, hanem egyenesen ezen czímen lehet szólani. Nem tudom, mert nem én vezettem a tárgyalást, vajjon képviselő úr szólott-e már a tárgyhoz?

Kubik Béla: Nem!

Elnök: Akkor úgy tekinti a ház, hogy szólott a napirenden levő vitához és indítványt adott be.

Rakovszky István: Ha Kubik Béla t. barátom a napirenden levő tárgyhoz szólott, akkor neki nem volt joga szólani és nem volt joga indítványt beadni, mert mások vannak a soron felírva, a kik nem engedték át neki az elsőbbséget.

Polónyi Géza: A házszabályokhoz kívánok szólani! *(Zaj jobbfelől. Halljuk!)*

T. képviselőház! A házszabályok azt rendelik, hogy egy benyújtott indítvány napirend szerint tárgyalandó és a felett szavazás rendelendő el, ha kéretik. T. ház! Mi történik velem? Én a szombati ülésen beadtam egy indítványt, felolvastam a ház előtt, az indítvány felkerült az elnökség iratai közé, most pedig visszakapom és az határoztatott, hogy a jegyzőkönyvbe fel nem vétetik ez az indítvány. Ország-világ előtt hivatkozom, hogy ezt az indítványt benyújtottam írásban és felolvastam.

Én egész tisztelettel kérem az elnökséget, miután indítványomat még egyszer be nem nyújthatom, ahhoz még egyszer nem szólhatok, méltóztassék engem felvilágosítani, mi történik evvel az én indítványommal? *(Általános derültség.)*

Én csak konstatálom, hogy ez nekem visszaadatott. Én tehát az elnöki asztalra újból leteszem.

Elnök: Csak szabályszerűleg beadott indítványokat vehetek figyelembe. Holmi elkallódott, az elnöki asztalra letett, de be nem nyujtott indítványokat figyelembe nem vehetek. A házszabályokhoz szólás czímén nem lehet indítványt, vagy módosítványt nyújtani be a napirenden levő tárgyhoz.

Polónyi Géza: Hát mit csináljak az indítványnyal?

Elnök: A mi azt a sérelmét illeti a képviselő úrnak, azt felhozta s az a jegyzőkönyv hitelesítésével elintézést nyert.

Most Kubik Béla képviselő úrnak szintén nem lehet módosítványt benyújtani házszabályhoz való felszólalás czíme alatt, ellenben joga van feliratkozni.

Polónyi Géza: Hát iratkozzál fel első helyre! *(Zaj. Halljuk az elnököt! jobbfelől.)*

Elnök: De akkor is bizonyos rendben kell menni a dolognak, mert a kik előbb iratkoztak fel, azok előbb beszélnek. *(Helyeslés.)*

Kubik Béla: Én tehát respektálva azoknak az uraknak, a kik előttem iratkoztak fel, a jogait, fentartom magamnak, hogy akkor szóljak, a mikor reám kerül a sor. *(Zaj.)*

Digitized by Google

Elnök: Már most csendet kérek. Ki következik sorban?

Nyegre László jegyző: Őrley Kálmán!

Őrley Kálmán: T. ház! *(Élénk felkiáltások balfelől: Nem ő következik! Gajáry Géza szólott utóljára! Felkiáltások jobbfelől: Sághy Gyula volt az utosó szónok! Zaj.)*

Elnök: Az utolsó szónok, gondolom, Sághy Gyula képviselő úr volt; a házszabályok szerint váltakozva történik a felszólalás pro és kontra; most tehát ez az oldal következik. *(A jobboldalra mutat. Felkiáltások balfelől. Gajáry Géza volt az utolsó szónok! Zaj.)* Kérek csendet! Mindjárt konstatáljuk a naplóból, hogy ki volt.

Sághy Gyula után szólott Gajáry Géza. Akkor tehát a másik oldalon van a sor. *(Zaj.)* Ki következik? *(Folytonos zaj.)*

Lukáts Gyula: Gajáry Géza ellene beszélt!

Elnök: Hát már most az fog szólani a másik oldalról, a ki ellene beszél. *(Derültség.)* Ki következik?

Hock János jegyző: Szentiványi Árpád!

Szentiványi Árpád: T. ház! Pár héttel ezelőtt, a mikor a miniszterelnök úr a napirendről szóló indítványát megtette, bátor voltam tőlem megszokott szelidséggel kérdést intézni a kormányhoz. *(Halljuk! Halljuk!)* Kérdésem az volt, hogy azon esetre, ha Ausztriával a vám- és kereskedelmi szövetség alkotmányos úton meg nem köthető, mit szándékozik tenni. És a t. kormány, mindamellett, hogy ezen kérdést és kérelmet többen képviselőtársaim közül ismételték, hallgat és nem nyilatkozik; mert talán nem méltóztatnak azt kívánni, hogy nyilatkozatnak vegyük azon magánbeszélgetést, a melyet a pénzügyminiszter úr Horánszky Nándor t. barátomnak igazán nagyhatású beszéde következtében folytatott, a mikor érezte, hogy itt valamit tenni kell s mintegy akaratlanúl jelentette ki azokat, a miket kijelentett. Hát azt méltóztatnak kívánni, hogy ezt nyilatkozatnak vegyük? Akkor álljon fel az igen tisztelt pénzügyminiszter úr, feszítse ki a mellét és mondja ki nyiltan . . .

Zmeskál Zoltán: De ha nincsen melle, mit feszítsen? *(Derültség.)*

Szentiványi Árpád: . . . de az ilyen magánbeszélgetésszerű nyilatkozatot hivatalos nyilatkozatnak el nem fogadhatjuk.

Zmeskál Zoltán: Nagyot fog ugrani még, remélem, nem sokára!

Szentiványi Árpád: De azt sem gondolnám, hogy nyilatkozatnak vegyük, a mikor ő azt mondja, hogy bízik a többségben, a többség pedig bízik ő benne. Ennek a kijelentésnek alapján konstatálni akarom legelőször azt, hogy tehát az indemnitásról szóló törvényjavaslat tárgyalása és annak megszavazása bizalmi kérdés. De konstatálom egyúttal azt is, hogy a miniszterelnök úr azt akarta ezzel mondani, hogy a napirend megállapítása is bizalmi kérdés, *(Úgy van! a baloldalon.)* és én megengedem, hogy annak a pártnak bizalma, a mely a háta megett ül, nagy és határtalan. Mert hiszen nemcsak arra fektetem ezt, a mit Rohonczy Gida t. képviselőtársam mondott, hogy három millió forinttal szerezte a többséget, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj, felkáltások a szélső baloldalon: Azért bíznak benne.)* mert én azt hiszem, hogy igen sokkal többel, fenomenális összeggel szerezte meg azt a többséget. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* És ha még azt is tudjuk, hogy azt az összeget megengedett és meg nem engedett útakon és módokon is szerezte össze; ha még azt is tudjuk, hogy ezenfelül a törvénytelenségnek, a pressziónak mindenféle fegyverét felhasználta; *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* ha még azt is tudjuk, hogy még csendőrszuronynyal és nemcsak Magyarországon levő, de még Ausztriából behozott katonasággal is erőszakolta ki ezent többséget; *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Botrány! Gyalázat!)* hogy ezen utakon és módokon teremtette meg a maga képére ezt a többséget: mindebből még nem következik, hogy a mi bizalmunk is olyan teljes legyen a kormány iránt, mert hiszen a kormány czélúl tűzte ki magának, hogy az ellenzéket mindenféle fegyverekkel és mindenféle eszközökkel kiirtsa. Hiszen hogy más példát ne mondjak, az igazságügyminiszter úr nem azért lépett fel Jászberényben Apponyi Albert gróf ellen, mintha azzal a mandátummal akarta volna képviselői helyét elfoglalni, mert hiszen volt másutt mandátuma, hanem egyenest azt akarta elérni, a mit elértek Ugron Gáborral és Beöthy Ákossal szemben: hogy a parlamentből kiszorítsa. Már bocsánatot kérek, ha oly egyént akarnak kiszorítani a parlamentből, a kit minden a világon levő művelt parlament szerencséjének tartana soraiban láthatni: *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* ez jellemzi felfogásunkat. A bizalmat ezzel nem lehet megnyerni!

És itt álljunk meg egy kicsit. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* A miniszterelnök úr mi úton és módon jutott arra a helyre, a hol ül! *(Halljuk! Halljuk! Egy hang balfelől: Ó sem tudja! Zaj a bal- és szélső baloldalon.)* Legelőször is akkor, mikor az egész ország nagy hazánkfiát gyászolta, *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ez az!)* akkor mind a mellett, hogy a magyar képviselőház elnöke volt, ál-ürügyek alatt kiszökött még az országból is. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Gyalázat! Botrány!)*

De, t. ház, az ellenzék bizalmát azzal se lehet megnyerni, . . . *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)*

Digitized by Google

Rakovszky István: Hisz nem lehet beszélni! *(Az elnök csenget.)*

Szentiványi Árpád: . . . hogy a miniszterelnök úrnak akkor, midőn a kormányt megalakította, legelső tévedése az volt, hogy a belügyminiszter úr tárczájához tartozó ügyeket megnyirbálta. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Alakított egy titkos-rendőri osztályt a miniszterelnökségnél és az vezette a választásokat. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Azonfelül fentartotta magának azt is, hogy a főispánok felett ő rendelkezzék. És az által sem lehet megnyerni az ellenzék bizalmát, hogy a belügyminiszter úr így — mondhatnám ilyen megalázással — elfogadta állását. A belügyminiszter úr valahányszor panasz történik, valahányszor interpellálnak valamely visszaélés ellen, feláll és a legnagyobb czinizmussal letagadja azokat, szimplicziter azt mondja, hogy közegeim által megvizsgáltattam . . .

Rakovszky István: Szép közegek!

Szentiványi Árpád: . . . és ezek azt referálták, nem hogy nem igaz, hanem hogy annak épen ellenkezője az igaz: hogy az ellenzék erőszakoskodott. Pedig a belügyminiszter úr legjobban tudhatná, hogy mennyit lehet azoknak a közegeknek felvilágosítására adni; hiszen tudja, hogy mikor szüksége volt rá, egy hivatalos közeg egy tyúkot is nem tyúknak, nem is kakasnak, nem is kappannak, — mert hiszen vadtyúkról volt szó — hanem hermafroditának mondta. *(Derültség balfelől.)* Ez bizonyítja legjobban, hogy mit ér az ő közegeinek felvilágosítása.

Talán az által sem lehet az ellenzék bizalmát megnyerni, hogy a t. pénzügyminiszter úr az egri mandátum alapján ül itt a képviselőházban.

Rakovszky István: Igen, két szavazattöbbséggel!

Szentiványi Árpád: Sokat beszéltek már róla; én nem beszélek erről a szégyenletes dologról.

De talán azáltal sem lehet az ellenzék bizalmát megnyerni, hogy minden törvényjavaslatnak, a melyet ide beterjesztenek, a főczélja az, hogy a kormány hatalmát a polgárok jogainak megcsonkítása árán növelje. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen csak nem rég ment keresztül az úgynevezett lelkészi fizetések javításáról szóló törvényjavaslat. Még nem voltak azok a lelkészek kellőleg preparálva, hogy kortesei legyenek a kormánynak, ezzel a törvényjavaslattal ez is megtörtént. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A hitelszövetkezetekről szóló törvénynyel sem szerzik meg az ellenzék bizalmát, mert hiszen ott is csak korteseket nevelnek, ott is csak korteseket fognak alkalmazni és rontják azokat a hitelszövetkezeteket is, a melyek a polgárság érdekében működtek eddig.

Ilyesmikkel az ellenzék bizalmát megnyerni nem lehet.

Ha már oly nagyon bizik a kormány ebben a többségben, nekem nincs kifogásom ellene, de vegyék figyelembe, hogy a múltkor olvastam egy statisztikai kimutatásból, hogy a képviselőházban 234 összeférhetetlenségi eset van. *(Élénk mozgás balfelől.)*

Rakovszky István: Be kell jelenteni az urakat!

Szentiványi Árpád: Hogy ez így van, azt semmisem bizonyítja jobban, mint, hogy az összeférhetetlenségi bizottság elnöke leköszönt, otthagyta állását. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Rakovszky István: És az új bizottság nem működik!

Szentiványi Árpád: Ne adjanak azoknak a képviselő uraknak szavazatot, a kiknek igazán világos összeférhetetlenségi esete van. *(Tetszés balfelől.)*

Rakovszky István: Adria és Agrárbank!

Szentiványi Árpád: Hátha még azt is elrendelnék, hogy azok a képviselő urak, a kik a kormánytól választási czélokra pénzt kaptak, szintén ne kapjanak szavazatot, akkor még a t. kormány tagjai közül sem fognak mindannyian szavazni. *(Tetszés balfelől.)* Ha most még azt is figyelembe veszszük, hogy viczinális vasútja kinek van, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* akkor meg csak itt-ott fog maradni szavazatja és bizonyos, hogy nagy kisebbségben lesz.

Tudom, hogy a t. túloldalról azt szokták erre mondani, hogy vannak ám ezen az oldalon is. Nó hát, engedelmet kérek, én ugyan nem tudok egyet sem, de ha van, én elkárhoztatom azt is. *(Igaz! Úgy van! a baloldalról.)*

Rakovszky István: Ez nem börze! *(Zaj.)*

Szentiványi Árpád: Ebből azonban az következik, a mi azon a nevezetes bíróválasztáson történt, mikor a szolgabiró kimondja, hogy ezek és ezek vannak kandidálva, s akkor a korcsmáros felkel és azt mondja: ez nem lehet bíró, mert ez lovat lopott; a másikra azt mondja: ez nem lehet, mert ez zabot lopott; a harmadikra azt mondja: ez meg nem lehet, mert ez csalt. Erre a jelöltek megharagszanak: hát te semmirevaló, nem te kerestél gazdát a lopott lónak, nem te vetted meg a zabot és nem te voltál becsukva csalásért? S mit felelt erre a korcsmáros? Hát akarok én bíró lenni? *(Élénk tetszés és derültség balfelől.)* Elismerik a t. túloldalról, de védelmük az, hogy itt is vannak; én nem tudom vannak-e, nem akarom hinni, de ha vannak, én elítélem. *(Felkiáltások a baloldalról: Neveszék meg őket! Zaj.)*

Digitized by Google

Rakovszky István: Most nem mukkannak! Mezeinek harminczkettő van! *(Zaj.)*

Szentiványi Árpád: Vagy talán, t. képviselőház, az erősíti az ellenzék bizalmát a kormány iránt, hogy akkor, mikor Ausztriában a legtúlzottabb követelésekkel állottak elő, mikor a választó polgárok bizonyos állást akartak foglalni, nem a kormány ellen, hanem azok ellen a túlkövetelések ellen, mikor a törvénybe igtatott jogunkat követelték, hogy a külön vámterületet állítsuk fel, ha nincs meg az egyezség, akkor elkövetett a kormány mindent, hogy azok a népgyülések össze ne jöhessenek, sőt még úgy tudom, hogy az úgynevezett szocziálistákkal itt Budapesten megakadályozta, hogy az a népgyülés létrejöjjön; *(Egy hang a baloldalról: Mindenütt megakadályozták!)* a megyegyüléseken, ha valaki szóba akarta hozni, mindenféle taktikával ledisputálták, hogy az szóba se jöhessen. És mit értek el? Azt, hogy azt a kapzsiságot még jobban felkeltették és Magyarországgal szemben még nagyobb követeléssel álltak elő *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Ezzel aztán nem nyeri meg a kormány az ellenzék bizalmát s ennek folytán az ellenzék napról-napra bizalmatlanabb lesz. Nem is csoda, mert hiszen, ha tudjuk azt, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* hogy micsoda zsarnokságot követ el; ha tudjuk azt, hogy felhasznál mindent azokban a választókerületekben, a hol nem kormánypártit választottak; ha tudjuk azt, hogyan bűntetik rendőrileg még most is, *(Élénk helyeslés a baloldalon. Zaj és ellenmondás jobbfelől.)* — csak tessék el menni Jászberénybe és meghallgatni ott a polgárokat; ha tudjuk azt, hogy ugyanazon a napon, a mikor gróf Apponyi Albert Jászberénybe elment, hogy beszámolót tartson a választói előtt, akkor jelent meg egy lap »Jászberény és Vidéke« *(Halljuk! Halljuk! a baloldalról. Felkiáltások a baloldalon: Nagyon érdekes!)* és az volt a czíme: »Hogy mer idejönni az a mandátum-rabló?« engedelmet kérek, ha még tudjuk, hogy ezt a lapot *(Mozgás, zaj balfelől.)* egy alsóbbrendű tisztviselő szerkeszti, a ki a főispán befolyása alatt áll és hogy a főispán tudtával még ezen is sokkal túlmenő — nem is akarom elmondani, igazán pirulok — *(Élénk mozgás és zaj. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és sem ennek a szerkesztőnek, sem ennek a főispánnak még csak nem is szólnak azért: engedelmet kérek, ez nem növeli a kormány iránti bizalmat. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha ezen elgondolkozom, t. ház, akaratlanúl is eszembe jut az, hogy az indus vallásnézetekben van egy fehér elefánt, . . .

Rakovszky István: Van itt is! *(Úgy van! Derültség a szélső baloldalon).*

Szentiványi Árpád: . . . ez jelképezi az áldás és bőség forrását és épen azért szabadon jár, tapossa a páriák földén a vetést és az ültetvényeket és annál nagyobb tiszteletben tartják, mentül több kárt tesz és mentül nagyobb az ormánya. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Hát, t. ház, azok, a kik ahhoz a párthoz tartoznak, a melynek fehér elefántja a mostani kormány, azok bizhatnak benne, mert nála van az áldás és bőség forrása; de mi sem az áldásból, sem a bőség forrásából nem kérünk, bizalmatlanságunk tehát határtalan és épen azért nem fogadom el a napirendi indítványt. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nyegre László jegyző: Örley Kálmán!

Örley Kálmán: T. ház! *(Zaj balfelől. Halljuk! Halljuk!)* Azt hiszem, nagyon érthető az, hogy a kormány és pártunk ellen felhozott vádakra nem kívánok reflektálni; hiszen annyiszor és annyi formában hozták elő ezen vádakat, de soha nem igazolták. Ellenkezőleg, pártunknak és a kormánynak működését tények és oly eredmények igazolják, *(Úgy van! Úgy van! jobbfelől. Derültség és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Igenis tények! Úgy van!)* a melyeknél szebb eredményeket kormány Magyarországon még nem mutatott fel. *(Nagy zaj balfelől. Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! jobbfelől.)*

A napirendre vonatkozólag akarok különben egy módosítványt tenni.

A legutóbbi napok eseményei kétségtelenül igazolták azt, hogy a t. ellenzék a házszabályokban megengedett minden módnak felhasználásával arra törekszik, hogy a törvényhozás munkásságát, vagy legalább is eredményes munkásságát megakadályozza, *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Tessék bizonyítani!)* erre mindent elkövet, ezt bizonyítják a tények. *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek! Kérem, ne konverzáljanak mind a két oldalon!

Örley Kálmán: Minden módot felhasználnak és elkövetnek mindent . . . *(Nagy zaj balfelől.)* Zmeskál Zoltán képviselő úr közbeszólására nem adok semmit. *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Zmeskál Zoltán képviselő urat rendreutasítom ismételt közbeszólásaiért!

Örley Kálmán: Önök mindent felhasználnak és minden erővel odatörekszenek, hogy az ország kormányzásának intézésében törvényen kivüli helyzet teremtessék. *(Ugy van! Úgy van! jobbfelől. Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Barabás Béla: Hát tartsák meg a törvényt. *(Nagy zaj.)*

Örley Kálmán: Nehogy ezen politikailag igen veszedelmes, nemzetgazdaságilag és kereskedelmileg az országnak anyagi érdekeire óriási módon káros törvényenkivüliség beállhasson, a következő módosítványt vagyok bátor benyúj-

Digitized by Google

tani. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon. Olvassa):*

»Módosítvány. Határozza el a ház, hogy az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatot, az ezen törvényjavaslat napirendre tűzése felett folyamatban levő vita befejezését, illetőleg az e felett való szavazást követő legközelebbi hétköznapon veszi tárgyalás alá.« *(Élénk derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Páder Rezső képviselő úr! *(Zaj. Felkiáltások balfelől: Halljuk az indítványt!)*

Az indítvány fel fog olvastatni.

Hock János jegyző *(olvassa az indítványt)*.

Bartha Miklós: Jól megfontolják az indítványokat! Ez a komolyság! Minden nap mást adnak be! Illik ehhez a kormányhoz! *(Folytonos zaj.)*

Zmeskál Zoltán: T. ház! *(Folytonos zaj.)*

Elnök: Mihez kíván szólni a képviselő úr?

Zmeskál Zoltán: Személyes kérdésben. *(Derültség jobbfelől.)*

T. ház! Örley Kálmán t. képviselő úr az imént felszólalt és ha jól értettem, velem szemben azon kifejezésre is ragadtatta magát, hogy ő Zmeskál szavaira nem ad semmit. Felhivom a t. képviselő urat, hogy legyen szives szavainak magyarázatot adni, mert lehet, hogy oly értelemben mondta, a melyben szavai nem involválnak egyszersmind sértést velem szemben; de lehet az is, hogy oly értelemben mondta, a melyet én nem hagyhatok magamon száradni. Ez múltam, jelenem és ha élek, jövőm miatt lehetetlen. *(Derültség jobbfelől. Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* Én a ház szine előtt hivom fel Örley Kálmán képviselő urat, legyen szives szavainak magyarázatot adni, mert itt lehet mindent mondani, csak olyanokat nem, a melyek félreérthetők. Ne tessék burkoltan beszélni, úgy hogy önök ezt talán arra magyarázzák: no ez ugyan befűtött Zmeskálnak, ezen az oldalon pedig az ellenkezőjére magyarázhatják.

Újból felszólítom, legyen szives velem szemben használt szavainak magyarázatát adni. *(Helyeslés és tetszés balfelől.)*

Örley Kálmán: Igen szivesen megmagyarázom szavaimat. Szavaimnak következő értelme van. Nekem Zmeskál Zoltán urat nem volt szerencsém ismerni . . .

Zmeskál Zoltán: Nekem sem!

Örley Kálmán: . . . és igy tulajdonképen sértési szándékom ok nélkül nem lehetett.

Zmeskál Zoltán: Mi ez megint?

Örley Kálmán: Szavaim alatt azt értettem, hogy a Zmeskál Zoltán úr közbeszólására, mint általában a közbeszólásokra, nem adok semmit. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Zmeskál Zoltán: Ezt elfogadom! *(Zaj.)*

Páder Rezső: T. ház! *(Nagy zaj.)*

Elnök: Csendet kérek itt a jobboldalon.

Páder Rezső: Nem kevesen vannak, kik az ismétlődő napirendi vitát obstrukciónak, komédiának és az ellenzék hecczelődésének tekintik és nagy lármát ütnek, azt mondván: most vége lesz az alkotmánynak, a parlamentárizmusnak és annak a nagy respektusnak, melylyel a külföld a magyar képviselőházra tekint. Én e részben másként vélekedem. *(Zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem, itt a baloldalon ne konverzáljanak.

Páder Rezső: Figyelemmel kisértem a vitát. Mondhatom, hogy nagyon tanúlságosnak, igazoltnak, sőt sok tekintetben szükségesnek is tartom, mert e vita alatt igen sok eszme lett tisztázva a kiegyezési törvények egyes szakaszai és intencziói tekintetében. Azonfelül a t. kormány és kormánypárt némely tagját is nyilatkozatra késztettük. Igaz, hogy e nyilatkozatokban nincs valami nagy köszönet, mert csak a határozatlanságot, bizonytalanságot és gyanút növelték, de végre is megtörténtek. Egyedül azt lehet sajnálni, hogy a t. kormánytól csak ily napirendi viták által, tehát úgy mellékesen lehet valami nyilatkozatot kicsikarnunk. Pedig teljes jogunk van ahhoz, hogy tisztán lássunk; főkép azon kormányférfiúi nyilatkozatok után, melyeket Ausztriában tettek, okvetlenül szükséges megtudnunk, miben álltak azon megegyezések, melyeket kormányunk az ottani kormánynyal kötött. *(Úgy van! balról.)* Az osztrák kormány tud nyilatkozni a parlament előtt, de a mi kormányunk nem; talán szabad kezet akar nyerni a hires magyar nagylelkűség továbbgyakorlására. Mi azt sem tudjuk, mikor akarja a kormány a kiegyezési javaslatokat napirendre tűzni. Nem tudjuk, hogy spekulál-e a kormány arra, hogy Ausztriában majd felbomlik a parlamentárizmus? Nem tudjuk, hogy a quótára nézve történt-e valami igéret? Mert azt csak kikombinálhatjuk, hogy igérték a quótaemelést, mert Ausztriában ezt nyiltan megmondták. *(Úgy van! balfelől.)* Ha a kormány nem akar minket tájékozni, ne csodálkozzék senki, ha magunk veszünk magunknak szabadságot — nem erőszakosan, hanem a házszabályokban biztosított jogunkkal élve — s azt mondjuk: nem úgy, t. kormány, ne menjünk odébb, hanem előbb végezzünk ezzel és csak aztán beszéljünk másról. Ezt csak az tekintheti komédiának, ki a képviselői teendőt csak abban látja: vakon bízni és még vakabban szavazni. Én nem ebben látom a képviselőnek hivatását. Arról nem tehetünk, hogy a vita folyamán olyan fura helyzet keletkezett, mint a hogy már keletkezett két izben, hogy a napirend-javaslat idejét múlta és tárgytalanná vált. Ha valaki ezért akarna bennünket felelősségre vonni, ebből

Digitized by Google

az is következnék, hogy ha a kormány vagy az elnökség valamely következő napra áll elő egy napirend-javaslattal, nekünk kötelességünk gondoskodni arról, hogy az még abban az ülésben elintéztessék. A felelősségnek ilyen magyarázatát én helyesnek el nem ismerhetem. *(Helyeslés balfelől.)*

Egyébiránt lássuk tüzetesebben a mai napirend tárgyát. Az eredeti elnökségi indítványon kivül van még a Gajáry Géza-féle módosítvány, melyet a mai szavazás után módosítványnak kellene tekintenünk; maga az indítványozó is úgy nevezte; és van egy harmadik indítvány is, mely ma adatott be.

Igaz, hogy a Gajáry Géza-féle módosítvány formailag csakugyan módosítvány, de tekintettel arra, hogy az eredeti napirendi javaslatnak már semmi értelme nincs, az már nem is lehetséges, ennélfogva érdemileg mint új indítvány jelentkezik. Maga Gajáry Géza képviselő úr mondta, hogy ezen módosítvány által meg akarja óvni a házat egy végrehajthatlan határozat hozatalától; tehát ezzel beismeri, hogy az eredeti indítvány idejét múlta, s ha azt mondják, hogy formaszerint létezik, az csak fictió juris. Én szerintem módosítványt csak abban az esetben lehet tenni, ha a határozathozatalnál választani lehet, melyiket fogadja el a ház. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Miután pedig az eredeti indítvány tárgytalan, nem lehet választani, mert hogyha valaki az elsőt választja, az a semmit választotta s ez azután magában involválja egy új napirend-javaslat megtevését. Érdemileg véve nagyon jól jellemezte Gajáry Géza képviselő úr javaslatát Horánszky Nándor képviselő úr, azt mondván, hogy az tulajdonképen csak egy csiny, a melylyel azt akarják megakadályozni, hogy mindazok, a kik eddig szólottak ez ügyben, még egyszer szólhassanak. A mai névszerinti szavazás után tehát a csiny teljesen bevált.

Közbevetőleg megjegyzem, hogy mikor bennünket onnét a túloldalról, mint ma is Örley Kálmán képviselő úr tette, azzal vádolnak, hogy a házszabályokat kizsákmányoljuk, s nem vagyunk kellő tisztelettel azok intencziói iránt, akkor ez nekem eszembe juttatja az evangeliumot, hol az van mondva, hogy a szunyogot megszűrik sokan, a tevét pedig elnyelik. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)*

Nekünk azt mondják, hogy nem tiszteljük a házszabályokat, a t. kormány és a hatalmon levők pedig nap-nap után törvényszegéseket és visszaéléseket követnek el. Elfelejtik ott azt, hogy hiszen magának az indemnitási javaslatnak a pénzügyi bizottságban való tárgyalását, valamint a bizottsági jelentésnek a benyújtását is házszabályok megsértésével eszközölték. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Ne mondja tehát t. túloldal, a bagoly a verébnek azt, hogy: te nagyfejű. *(Zaj jobbfelől. Tetszés a baloldalon.)*

De van még egy harmadik indítvány is, a melyet ma adtak be; s a melyet, ámbár szerintem ez is tulajdonképen új indítvány, én is módosítványnak tekintek. Ezen indítványra nézve azonban kérni szeretném a t. házat, hogy nyomassa ki és osztassa szét . . .

Rakovszky István: Úgy van, szétnyomatni és kiosztatni! *(Élénk derültség.)*

Páder Rezső: . . . T. ház! Akárminek tekintjük a Gajáry Géza-féle módosítványt vagy az Örley Kálmán félét, akár ellenindítványoknak, akár újabb önálló indítványoknak, a minthogy én új, önálló indítványoknak tekintem azokat, mégis egyiket sem fogadom el, sőt még az alapindítványt sem, mert hisz mindegyik indítvány az indemnitás szőnyegre hozatalát czélozza. Már pedig én egy olyan kormánynak, a mely idáig is folytonos visszaélésekben, folytonos jogtiprásokban, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* az alkotmányos szabadságok és jogok elleni merényletekben, még annak a bizonyos sajtnak görcsös szorongatásában utazott, *(Igaz! Úgy van! Tetszés a bal- és szélső baloldalon.)* nem szavazok prolongácziót a további kormányzásra. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem a képviselő urakat, hogy ne konverzáljanak.

Páder Rezső: Nem akarom neki ezt a prolongácziót megszavazni és egyáltalában erre neki akalmat nyújtani, mert hiszen én már az indemnitásnál zsinórmértékül szolgálandó 1898. évi költségvetést is megtagadtam tőle, tehát csak következetes vagyok, midőn a prolongácziót is megtagadni szándékozom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azt mondják erre a t. túloldalon, hogy mit szól ehhez az ország? Én ezt a kérdést szerénységből nem vetem fel, legalább az én magatartásomra vonatkozólag nem, mert én országgyűlési képviselő vagyok ugyan, de az országnak nem vagyok képviselője. Mikor valaki az országra úgy hivatkozik, mint a hogyan ott hivatkoztak, eszembe jut, hogy: hogy tiéd az ország, a hatalom és a dicsőség; de én tulajdonképen képviselői felelősséggel csak az ország azon kis részecskéjének, és azon kis részecske azon választó közönségének tartozom, a mely engem ide küldött . . . *(Zajos ellenmondások a jobboldalon. Elnök csenget.)* Várják meg, a míg befejezem a mondást. Tudniillik bizonyos az, tudom és érzem is azt, mert megmondták nekem, mikor mandátumot vállaltam és lelkiismeretem sugallata szerint is helyesnek tartottam azt, a mit reám biztak, hogy én itt a képviselőházben igyekezzem ne csak ezt a kormányt, hanem ezt az egész káros rendszert megbuktatni segíteni. E tekintetben tehát, mikor az indemnitás napi-

Digitized by Google

rendre tűzését ellenzem, én magam részéről nem vethetem fel azt a kérdést, mit szól hozzá az ország? mert e tekintetben én csak mandátumon szerint cselekedhetem, mikor ezt a napirendre tűzést el nem fogadom. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Egy kormánypárti lapban tegnap azt olvastam, hogy a mit az ellenzék a napirendi vitánál csinál, az tulajdonképen parlamenti forradalom; és tovább elmélkedve azt mondja, hogy a forradalom csak ultima ratio lehet, melyet legfeljebb a végszükség esetében lehetne igazolni. Azt kérdezi tovább, hogy vajjon magyarországban beállt-e már az a végszükség állapota, és arra a konkluzióra jut, hogy még nem, mert nálunk minden rendes és normális. *(Derültség a baloldalon.)* Na már, t. képviselőház, én már kimutattam, hogy mi a teljes jogos téren állunk és nem parlamenti forradalmat csinálunk, de azt is merem állítani, hogy nálunk nem minden rendes és normális, mert nálunk ez a rendszer és kormányzat igazán minden jogot és szabadságot lábbal tipor; egyik visszaélés a másikat követi, és ha a parlamenti gépezet esetleg a kerékvágásból kizökken, és furcsa helyzetet teremtünk, akkor ez tulajdonképen csak közvetett eredménye annak a sok visszaélésnek és törvénytelenségnek, a melyet a kormányzat és a többség elkövet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Én, t. ház, azt az igazán megszivlelendő felszólítást, a melyet az igen tisztelt elnök úr a házhoz intézett, nem úgy értem, hogy azzal minket akart megleczkéztetni, hanem hogy az inkább a túloldalon megszívlelendő dolog, hogy vigyázzunk és ne használjuk fel a kormányhatalmat és befolyást arra, hogy másokat elkeserítsünk és jogos önvédelem czímén túlzásokra ragadjunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert, uraim, nézzük csak ezt az úgynevezett rendes és normális kormányzatot. A t. miniszterelnök úr például abba helyezi egész kormányzati bölcsességét, hogy mindig furfangoskodik, hátsó ajtókat hagy nyitva és azt véli, hogy a cselfogások merészségében áll az államférfiúi rátermettség? *(Derültség a baloldalon.)* A belügyi kormányzatban is látunk mindenféle, igazán vakmerő visszaéléseket; látjuk a szavazatirtásokat, a közigazgatási korteskedést, a várnai választást, a melynél én is tanú voltam, a melyre nézve senkisem fog engem eltéríteni azon meggyőződésemtől, hogy az tényleg törvénytelen volt; a hol láttuk a szegény népet éjnek és télviznek idején, hogy volt kénytelen várni a szabadban, hogy húztákhalasztották a szavazást. Ez, uraim, nem mondható rendes normális állapotnak. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

A közoktatási kormányzat az ő kapkodó rendszerével csak növeli a bajt, csak zavart csinál és a társadalom felbomlasztását csak jobban elősegíti. Egyik nap a felekezetnélküliséget védi és a felekezetleneket protezsálja, a második nap a vallásossággal kérkedik. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Általában mégis a valláserkölcsi tényezőket bénítja, a katholikusokat pedig rútul kijátsza, úgy, hogy igazán ebben a zavarban a társadalom azt sem tudja, hogy mit csináljon, holott a kultuszminiszternek nem az a feladata, hogy zavarokat csináljon, és még jobban elősegítse a társadalom dekompoziczióját. És a többi és a többi.

De nem akarom tovább ezt a kormányzatot jellemezni, a mely furfangjával, erőszakoskodásával, a zavar növelésével tulajdonképen maga ingat meg minden jogrendet, és sért meg minden közszabadságot, a mely maholnap a jók legjobbjait a közügyek teréről leszorítja, és passzivitásra kényszeríti, mely a pretorianusokkal való megfélemlítést alkalmaz minden téren. Oly kormányzatot — és ezt már mint katholikus ember és mint pap is mondom, — mely az én vallásomat sértegeti, a mely az én egyházamat megalázta, és a mely még egyházam főnökeire is illetéktelen nyomásokat gyakorol, hogy némúljanak el, és még akkor se beszéljenek, a mikor beszélniök kellene: nem támogathatok, és semmiféle prolongácziót meg nem szavazhatok, sőt még a prolongáczió napirendre tűzését is ellenezem.

Nem tudom, hogy miképen készülnek ezek a szub- és szub-szub-módosítványok, lehet, hogy még több is napvilágra jövend a kormánypártnál. Egyelőre tehát én csak a Gajáry Géza-féle módosítványra reflektálok, mely arról szól, hogy a vita bezárását követő keddre tűzessék ki az indemnity-javaslat. Minthogy feltehető az az eset, hogy holnap befejeztetik a vita, és a Gajáry Géza módosítványa fogadtatik el, lehetséges, hogy a következő keddre lesz kitűzve az indemnity-javaslat. Ez a kedd pedig november elseje, minden szentek napja, előestélye a halottak emlékezetének. Nem hiszem, hogy mikor ezen módosítványt beadták, egyáltalában reflektáltak volna erre a napra. Ezt csak azért említem fel, hogy ki-ki lássa, miképen, micsoda felületes módon, mennyire semmiféle respektussal sem viseltetve mások érzelmei és kegyelete iránt, készülnek ezen módosítványok, mert hogyha a ház elfogadja e módosítványt, vagy ülést kell azon napon tartanunk, vagy megint elő fognak állani egy másik napirendjavaslattal. *(Felkiáltások a baloldalon: Van már!)*

Természetesen, mert mindenféléről gondoskodnak azok az urak, hisz borzasztóan értik az ilyen csiny-csinálást. *(Általános derültség.)*

Ezek után ismételve kijelentem, hogy sem az eredeti indítványt el nem fogadom, sem a

Digitized by Google

módosítványokhoz hozzá nem járulok. *(Éljenzés balfelől.)*

Hock János jegyző: Szluha István! *(Felkiáltások balfelől: Holnap!)*

Elnök: Kérem, hiába szólnak a képviselő urak, mert azt magának a szónoknak kell kérnie. *(Felkiáltások balfelől: Kérni fogja!)*

Szluha István: Kiabáltak kérem, azért nem szóltam. Kérem tehát a beszédemet holnapra áttenni, mert az idő előrehaladott. *(Éljenzés a baloldalon.)*

Elnök: Kérem a háztól függ, beleegyezik-e abba, hogy a képviselő úr kérelméhez képest beszédje holnapra halasztassék? *(Igen!)* A ház beleegyezett.

Már most hátra van még a holnapi napirend megállapítása. *(Halljuk! Halljuk!)* A holnapi napirend lesz a tárgyalás alatt levő javaslatnak, az indítványok és módosítványok tárgyalásának folytatása. Hozzájárul a ház? *(Igen!)* Tehát ezt, mint határozatot mondom ki. *(Felkiáltások balfelől: Mikor kezdődik az ülés?)*

Polónyi Géza: Hány órakor kezdődik az ülés?

Elnök: Minden ülés 10 órakor kezdődik a ház általános határozata szerint, mig ellenkező nem határoztatik. Ez az országgyülés megnyitásakor hozatott.

A holnap 10 órakor kezdődő ülés napirendjén lesz a mára kitűzött napirendnek folytatása.

Polónyi Géza: T. ház! Hozzájárulok az inditványhoz, csupán azt jegyzem meg, hogy habár a képviselőháznak van ilyen határozata, de a felett, hogy mely órában kezdhesse a ház üléseit, a képviselőház mindig jogosítva van külön határozni. Nehogy tehát dogmának tekintessék az elnök úr kijelentése: ezért szólaltam fel. Különben hozzájárulok, hogy az ülés holnap délelőtt 10 órakor kezdessék.

Elnök: Teljesen felesleges volt a megjegyzés, *(Úgy van! jobbfelől.)* mert a ház 1896. évi november hó 30-án azt a határozatot hozta, hogy az ülések délelőtt 10 órától délután két óráig fognak tartatni, ha a ház másképen nem határoz. Ezt mondtam előbb is; ezért volt felesleges a felszólalás. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 40 perczkor.)

Digitized by Google

342. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 25-én, kedden.

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Szentkereszthy György b. megbizó-levelének bemutatása. — Szentkereszthy György b. lemondása a főispánságról. — Interpelláczós könyv felolvasása. — Felszólalások napirend előtt (Összeférhetetlenségi esetek). — Indemnity. Zárt ülés. — Napirend. — Buzáth Ferencz sürgős interpellácziója a belügyminiszterhez a pestis behozatala iránt. — Válasz.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti gróf Esterházy Kálmán jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Nyegre László, az ellene felszólalókat Hock János jegyző úr.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 24-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom báró Szentkereszthy György, Hunyadmegye vajdahunyadi választókerületében megválasztott országgyűlési képviselő megbízó levelét.

Megvizsgálás és jelentéstétel végett az igazoló állandó bizottságnak adatik ki a megbizó levél.

Ezzel kapcsolatban bemutatom a nevezett képviselő úr levelét, a melyben bejelenti, hogy Hunyadmegyének főispáni állásáról lemondott.

Tudomásúl vétetik.

Az interpellácziós könyvben ma egy sürgős interpellácziót van bejegyezve. Tessék felolvasni.

Nyegre László jegyző: Buzáth Ferencz képviselő sürgős interpellácziója a pestis behozatala iránt. *(Derültség.)*

Elnök: Az interpellácziót az ülés végén meg fog tétetni a szokott időben.

A napirend előtt Rakovszky István képviselő úr kér szót.

Rakovszky István: T. ház! Én nem nem kivántam szólni a napirend előtt abban az ügyben, a melyben fel fogok szólalni, mivel az a t. házra nézve meglehetősen kényes ügy. De miután én indirekte gróf Tisza István képviselő úrnak felszólalása folytán provokálva lettem, azáltal, hogy ő azt konstatálta az ellenzékkel szemben, hogy elegendő húsz ember arra, hogy megakadályozza a parlament működését, — mit konstatálni szerény nézetem szerint egészen felesleges volt, mert hiszen minden ember, a ki csak egy kissé ismeri a parlamentárizmus mechanizmusát, ezt úgy is tudja, — én is kényszerítve látom magam konstatálni egy másik körülményt, a mely különös fényt vet arra a respektusra, a melylyel egyes bizottságok a parlament irányában viseltetnek.

Valamennyien tudjuk, t. ház, hogy körülbelül másfél éve e házban az inkompatibilitási esetek nagy port vertek fel. Nap-nap után tör-

Digitized by Google

téntek bejelentések. A legelső történt Várossy Gyula részéről 1897. évi márczius hó 9-én, a második történt az Ádria ügyében márczius hó 29-én, sőt olyannyira feltünést keltettek ezen inkompatibilitási esetek, hogy — a mi ugyan a házszabályokban meg van engedve, én azonban a parlament tekintélyére nézve azt igen kárhozatosnak tartom, — megtörtént az, hogy a nagy közönség köréből is történtek feljelentések és ezen feljelentések hatása alatt és egyszersmind a miniszterelnök úrnak egy korábbi kijelentése folyományaként külön bizottság küldetett ki, a mely az 1875-iki összeférhetetlenségi törvény reviziójára nézve kellett volna, hogy jelentést tegyen. Én is tagja vagyok ezen összeférhetetlenségi bizottságnak, de tudtommal másfél év alatt ezen bizottság működésének semmi nyoma nincs; a háznak a bizottság semmiféle jelentést nem adott be. Hogy pedig ez igen káros és a ház tekintélyének érdekében nem tűrhető meg, erre nézve legyen szabad nekem csak egészen röviden az előzményeket előadni. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Várossy Gyula a múlt év márczius hó 9-én bejelenti Tolnay Lajos, Benke Gyula, Neumann Ármin és Sámuel Lázár összeférhetetlenségi eseteit. Ez tárgyaltatott a házban 1897. évi április hó 2-án; az összeférhetetlenségi bizottság, mely ezen ügy felett véglegesen döntött és ítélt, akkor nyolcz tag jelenlétében ítélt és az történt, hogy négy tag azt mondta, hogy itt nem forog fenn az összeférhetetlenség esete, három tag pedig az összeférhetetlenségi esetet fennállónak látta, az elnök pedig nem szavazott. Itt a házban a házszabályok megsértését látták abban, hogy abszolute többség nem konstatáltatott és megindúlt a vita, a melyben résztvett Justh Gyula, Komjáthy Béla, Polónyi Géza, Szentiványi Árpád, Kiss Ferencz, Visontai Soma és többen. Egy névszerinti szavazás döntött ez ügyben, jeléül annak, hogy már akkor konstatálni kivánta a ház, hogy kik értenek egyet a házszabályok megsértésével és kik nem.

A másik inkompatibilitási esetet az Adria ügyében Kálmán Károly t. barátom jelentette be Hieronymi Károly, Enyedy Lukács és gróf Tisza István ellen 1897. év márczius hó 29-én.

A bizottságban tárgyaltatott június hó 1-én, a hol ismét négy szó három ellen döntött, az elnök, gróf Andrássy Tivadar pedig nem szavazott. Midőn ez a házban szóvá tétetett, gróf Andrássy Tivadar azáltal jelezte nem helyeslését, hogy elnöki állásáról lemondott.

Mondom, a közönség köréből is jött egy feljelentés. Ennek hatása alatt a t. miniszterelnök úr szükségesnek látta, később egy indítványt tenni itt a házban, a mely egyhangúlag el is fogadtatott, miután 1897. évi márczius hó 30-án Eötvös Károly képviselő úr reflexióira a következőket mondta *(olvassa)*:

»Eötvös Károly képviselő úr az összeférhetetlenségi törvényre vonatkozólag is tett megjegyzést. Kifogásolta azt, hogy az előző kormányok, vagy legalább én mióta miniszterelnök vagyok, nem láttam szükségesnek ezen összéferhetetlenségi törvénynek, a mint ő mondotta, komoly vagy szigorú végrehajtásáról felelősségem tudatában gondoskodni. T. ház! Az összeférhetetlenségi törvény nem olyan törvény, a melynek végrehajtására külön speczialiter a kormány nyer utasítást, ez olyan törvény, a mely általános végrehajtási klauzula nélkül van szerkesztve és a melynek végrehajtása szorosan véve minden egyes képviselőnek, talán helyesen mondva, az ország minden polgárának jogában van. Ennélfogva, t. ház, legalább is vissza kell, hogy utasítsam Eötvös Károly képviselő úr azon vádját, a melyet ezen törvény végrehajtása tekintetében én ellenem felhozott. De, t. ház, ezen törvénynek alkalmazása egyáltalában nem is lehet pártkérdés. Ezen törvény alkalmazása, t. ház, egy bizottságra van bizva, a mely bizottság eljárásában mondhatni, mint bíróság működik és mert így működik, t. ház, nem lehet ezen bizottságot eljárásában sem az egyik, sem a másik párt befolyása alá helyezni. Azt gondolom, t. ház, hogy épen a törvényre való tekintettel, a törvény intencziójának figyelembe vételével, a pártok érdekére is figyelemmel a fősúlyt arra kell fektetni, hogy ezen bizottság eljárásának bírói jellegét teljes mérvben megőrizzük. Ezért kell, hogy visszautasítsak minden utasítást, vagy figyelmeztetést.«

T. ház! Hogy a t. miniszterelnök úr menynyiben felelt meg azon általa kifejezett felelősségnek, hogy respektálni kell ezen bizottság bírói eljárását, mutatja Várossy Gyula képviselő úr interpellácziója, a mely a t. miniszterelnök úrhoz volt intézve, hogy nyilatkozzék arról, hogy ő magánbeszélgetés közben felemlítette gróf Andrássy Géza és gróf Andrássy Tivadar jelenléti díjait, mint egy bank igazgatóságában levő személyekét, mely felszólalás következtében gróf Andrássy Géza lemondott képviselői állásáról. A miniszterelnök úr 1897. évi április hó 6-án megtette indítványát, mely így hangzott *(olvassa)*:

»A múlt hetekben — Várossy Gyula képviselő úr interpellácziójára felelve — kijelentettem, hogy közelebbről javaslatot fogok tenni arra nézve, hogy a t. ház bizottságot küldjön ki, mely az 1875 : I., az összeférhetetlenségi törvényről szóló törvényczikk reviziójával foglalkozzék. Most azon igéretemnek eleget teendő, javasolnám: méltóztassék hozzájárulni, hogy az összeférhetetlenségi törvény reviziójára való tekintettel a ház 21 tagú

Digitized by Google

bizottságot küldjön ki saját kebeléből, mely természetesen, a mint már jeleztem, ad hoc bizottság lévén, ezen törvény revizióját fogja előkészíteni és annak alapján a háznak jelentést tenni. Ha méltóztatnak nézetemet magukévá tenni, azt javasolnám, méltóztassék elhatározni azt is, hogy ezen bizottság, mely — a mint jeleztem — 21 tagból fog állani, a legközelebbi pénteki ülésen választassék meg.«

Erre nézve a ház igen tisztelt elnökségétől megtétetvén a szükséges lépések, e bizottság április 20-án felhivatott, hogy alakúljon meg másnap 21-én. De a bizottság olyannyira érdeklődött a hozzá utalt feladat iránt, hogy e helyett csak tíz nappal később, május 1-én alakult meg Fest Lajos elnöklete alatt. Azóta elmúlt másfél év. Ha nem akarjuk, hogy ismét ily szégyenletes állapotok fordúljanak elő, hogy kivülről, a nagyközönség köréből jelentessenek fel egyes képviselők, hogy a törvény ellenére jövedelmező állásokat foglalnak el: kérem, méltóztassék nyilatkozni Fest Lajos úr, mint azon bizottság elnöke, hogy összeült-e, tett-e az a bizottság valamit, s ha nem, miért nem tett? (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*) Ha nem akarjuk ez egész dolgot tiszta komédiának venni, ha nem akarjuk azt hinni, hogy önök kedveznek azon sok inkompatibilis állásnak, melyekről tegnap Szentiványi Árpád t. barátom azt állította egy ujság nyomán, hogy e házban 232 inkompatibilis úr ül: kérdem az elnök urat, miért nem tett eddig semmit az a bizottság, vagy ha tett, mit tett? *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Fest Lajos: T. ház! Azon felszólításra, melyet a képviselő úr hozzám intézett, van szerencsém a következőket megjegyzni. A bizottság megalakult. *(Felkiáltások balfelől: Azt tudjuk!)* Én a bizottságot több izben össze is hivtam, kivált akkor, midőn az esküdt bíróságokról szóló törvényjavaslatot tárgyaltuk. Akkor több képviselőtársam, ki a bizottság tagja, az ülés elhalasztását kérte. *(Felkiáltások balfelől: A kormánypártiak!)* A bizottságokat többnyire akkor szokták összehívni, mikor a ház tárgyal és az összehivás mindig délutánonként szokott történni, mikor a képviselők szabadok. Különben ez magában véve a dologhoz alig tartozik. De hozzá tartozik az, hogy mikor a bizottság először összejött, abban állapodott meg, hogy az összeférhetetlenségre vonatkozó adatokat, külföldi törvényeket, intézkedéseket össze fogja gyüjteni és ezeket a bizottsági tagok közt szét fogja osztani. Ez meg is történt. A franczia, az olasz, az angol parlamenteknek házszabályai és törvényei, melyek erre az ügyre vonatkoznak, összegyüjtettek és a bizottsági tagok közt szétosztattak.

Akkor, mikor e szétosztás történt, abban állapodott meg a bizottság, hogy felállít bizonyos pontokat, a melyeket megvitatás tárgyává fog tenni. Ez is megtörtént. A pontok fel lettek állítva a bizottság által, a bizottsági tagok közt szét lettek osztva és most e napokban összehívom a bizottságot, a mely ezen pontok alapján fogja az ügyet tárgyalni. Ebben a stádiumban van az ügy; de különben akármilyen törvényt revideálunk, akármilyen törvényt fog e ház hozni, annak visszaható erőt tulajdonítani nem fog, s az azokra az összeférhetetlenségi esetekre, a melyeket Szentiványi Árpád említett, semmi szin és feltétel alatt vonatkozni nem fog. *(Zaj a bal és szélső baloldalon. Felkiáltások: Honnan tudja?)* Az vonatkozhatik a jövő ciklusra, a jövő országgyülésre, de nem erre az országgyülésre. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Ezt a kérdést máskép tárgyalni és felfogni nem lehet.

Különben ez nem a bizottságtól, de a t. háztól függ, hogy és mikép fogja tárgyalni és mit fog a törvénybe belevenni. Többet e tekintetben felhozni nem tartom szükségesnek, kérem ezt tudomásúl venni. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Elnök: Már most áttérünk a napirendre (Irom. 485, 500). Kin van a sor?

Hock János jegyző: Szluha István!

Barabás Béla: A házszabályokhoz kivánok szólani. A házszabályok 164. §-a a következőt mondja: »Indítványt, ellenindítványt és módosítványt mindig irásba foglalva kell beadni és azok kinyomatását a ház elrendelheti.«

A tegnapi nap folyamán Örley Kálmán képviselő úr beadott egy indítványt, a mely határozottan ellentétben áll azzal, a mit Gajáry Géza képviselő úr beadott. Mi egyáltalában nem vagyunk tisztában azzal, hogy a kormány vagy a többség melyik indítvány mellett foglal állást és nem vagyunk tisztában, daczára annak, hogy az felolvastatott, az indítvány szövegével sem. Ugyanezért utalással a házszabályok 164. §-ára, indítványozom, rendelje el a ház, hogy Örley Kálmán képviselő úr indítványa kinyomassék és a ház tagjai közt szétosztassék. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A házszabályokhoz való szólás czímén ily indítványt nem lehet tenni. Ugyanezt az indítványt már megtette tegnap Páder Rezső képviselő úr, méltóztassék a mai napirendet megnézni, mely szétosztatott, abban ki van nyomva. *(Derültség a jobboldalon.)*

Barabás Béla: Bocsánatot kérek, ez csak napirend, a házszabályok pedig intézkednek, hogy minden ily indítványt külön szét kell osztani, hogy azok is megkapják, kik nem jelentek meg a képviselőházban. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Elnök: Ne vitatkozzunk! Ezt az indítványt ne a házszabályokhoz való szólás czímén, hanem a vita folyamán méltóztassék előterjeszteni; meg vagyok győződve, a ház rögtön fog intézkedni, hogy a módosítvány kinyomassék és szétosztassék.

Ivánka Oszkár: Én is a házszabályokhoz kérek szót! A házszabályok 164. §-a világosan elrendeli, hogy az indítvány irásban adandó be, a képviselőház annak kinyomatását és a ház tagjai között leendő szétosztását elrendelheti. Én azt hiszem, nem helyes magyarázat az, a mit a háznak t. elnöke ezen dolognak adott akkor, mikor azt mondta, hogy hiszen a napirenden már ki van nyomatva ez az Örley Kálmán-féle indítvány, a melynek kinyomatását Barabás Béla t. képviselőtársam kéri. Hiszen minden indítvány, minden határozati javaslat, minden ilyen dolog, a mely a ház tagjai által beadatik, a napirenden ki van nyomtatva, és a napirendet szét szokták osztani a képviselők között. Ezzel a felfogással egyszer és mindenkorra azt lehetne érvényesíteni, a mi nézetem szerint teljesen ellenkezik a házszabályok rendelkezésével, hogy azt, a mi a napirenden ki van nyomva, máskép kinyomatni és szétosztatni nem szükséges. Én azt hiszem, hogy ez ellenkezik egyrészről magukkal a házszabályokkal, azoknak tényleges rendelkezésével, de ellenkezik másrészről az eddig folytatott gyakorlattal is. Sohasem fogtuk a dolgot úgy fel, hogy a mit a napirenden kinyomattak, azt a ház rendelete folytán a házszabályok alapján kinyomtatottnak és a képviselők között szétosztottnak tekintsük. Azt hiszem, hogy itt sem lehet eltérni a házszabályok rendelkezésétől és attól a gyakorlattól, a mely eddig a házszabályok alapján érvényes volt, tudniillik, ha a képviselőház egyes tagjai kívánják, hogy a képviselőházban benyújtott indítvány kinyomassék és szétosztassék, e felett a háznak igenis határoznia kell. Ezt minden képviselő kívánhatja, ehhez teljes joga van. Barabás Béla képviselő úr kívánta, e felett a kívánság felett tehát a háznak határoznia kell. És miután a határozat máskép, mint szavazással nem történhetik, lehetetlen, hogy a ház t. elnöke a képviselőknek házszabályadta jogát korlátozza azzal, hogy ilyen kívánságnak csak rendes felszólalás keretében adhassanak kifejezést, mert én szerintem a házszabályok rendelkezésének érvényesítését minden képviselő a házszabályok alapján való felszólalás keretében kívánhatja.

Ez történt ebben az esetben is és én kérem, hogy méltóztassék igenis az igen tisztelt elnök úrnak e kérdés felett a szavazást elrendelni. *(Helyeslés balfelől.)*

Elnök: Kérem, t. ház, már az előbb mondottam, hogy a házszabályok czíme alatti felszólalás alkalmával indítványt, módosítványt beadni a vita alatt levő tárgyhoz nem lehet. Maga az, hogy egy beadott indítvány vagy módosítvány kinyomassék és szétosztassék, a szabályok szerint igenis lehetséges és e felett fog is határozni a ház. De kérem, ne a házszabályokhoz való szólás czíme alatt indítványozzák ezt, hanem mint mindig történt, a vita folyamán. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

A mi azt az utalást illeti, hogy mondottam, hogy ez a módosítvány ki van nyomva a napirenden, ez nem arra volt mondva, hogy a képviselő urak azáltal azt gondolják, hogy a házszabályok értelmében kivánt külön kinyomatás lehetetlen, hanem arra volt mondva, mert én azt hittem, hogy a képviselő urak a szószerinti szöveget akarják birni nyomtatásban. Ha a képviselő úrnak több és egyéb kell, méltóztassék megtenni a tárgyalás folyamán az indítványt és a ház határozni fog felette. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Szluha István képviselő urat illeti most a szó.

Szluha István: T. ház! A kormány többségének és fizetett lapjainak *(Mozgás jobbfelől.)* azon vádjával szemben, hogy az ellenzék húzza-halasztja az időt, legyen szabad a mai napirendre rámutatnom. Ebben az áll, hogy »342. ülés«. Az országgyűlés összeült 1896-ban, ma 98-ban vagyunk, tehát két év alatt 342 ülés tartatott. Hogy ülések tartassanak-e vagy sem, az nem az ellenzéktől függ, arról gondoskodni a kormány kötelessége. Minket azzal nem vádolhatnak, hogy az időt haszontalanúl fecséreljük. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mi beszélünk, mert szükségesnek tartjuk véleményünk nyilvánítását, hogy tudja meg a nemzet, miként jár el a kormány; mert nekünk nem áll rendelkezésünkre pénz, hogy újságokat vásároljunk és azokkal a közvéleményt meghamisítsuk. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A szombati ülésen Sághy Gyula t. képviselőtársam az indemnitás benyújtásának módját csínynek jelezte. Én ezt nem fogadhatom el, mert csínyt gyermekek szoktak elkövetni. Ez nem csíny, hanem a kormány és pártja által a házszabályok durva megsértése. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én, t. ház, a ki azon párthoz tartozom, a mely a képviselőházban számszerűleg megfogyva, de meg nem törve jutott be, már azon alkalommal, midőn ezen országgyűlés összeült, kijelentettem, hogy mi ezen országgyűlés és a többség összehozatalát törvénytelennek tartjuk, mert idegen hatalomtól nyújtott pénzekkel vásárolták össze. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ha az ellenzéknek eszébe jutna, hogy szintén idegen hatalomtól fogadjon el pénzeket és úgy ejtse meg a választást, meg vagyok

Digitized by Google

győződve, önök kiáltoznak legjobban, hogy mi hazaárulók vagyunk. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Ezért most az ily törvénytelenül összekerült többséggel szemben nemcsak jogunk, hanem kötelességünk is mindent elkövetni; kötelessége ez az egész ellenzéknek, de főleg a függetlenségi pártnak, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mert ha csak mi magunk, függetlenségiek teljesítjük is kötelességünket, akkor önöknek arról a helyről pusztulni kell. *(Helyeslés balfelől.)* Mert bár számszerűleg megvan a többségük, de mi mellettünk van a törvény és igazság; a ki mellett pedig a törvény és igazság szól, annak győznie kell, ha kitartóan megáll mellette.

Különben, t. ház, én nem keresem, hogy a többi megteszi-e kötelességét vagy nem; én minden körülmények között meg fogom tenni, *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* mert — ismétlem — mellettem van a törvény és igazság. És ez már nem egyszer győzött! Van rá példa a történelemben; emlékezzenek csak vissza a várnai csatára, *(Felkiáltások a szélső baloldalon: A várnai választásra!)* nem arra a várnai választásra, hanem a mi 1444-ben volt, a mikor esküvel megerősített békeszerződés ellenére támadta meg a törököket Ulászló és a csatát ugyan megnyerte, de a török szultán, mikor futni látta a sereget, az égre mutatva Istent hívta segítségül és Ulászló feje porba hullott. Én is, ha nem marad más hátra, a 67-iki törvényeket felmutatom és hivatkozom rá, hogy a ki azokat meg nem tartja, azokat sújtsa az Isten igazságos kezével. *(Élénk helyeslés, tetszés és taps a szélső baloldalon.)* Mert, hogy a törvény megtartassék-e vagy nem, erre nézve nem a kisebbség vagy többség határoz, hanem a törvény parancsolja és »a törvény mindenek felett«. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

És, t. ház, mi szükség van ezen indemnity napirend megszavazására? Hogy önök egy egyezséget kössenek Ausztriával, a melynek úgyis már régen lejárt a terminusa. És milyen jó az az egyezség! Hiszen odaát is vannak hangok ellene és odaát sem kell senkinek az az egyezség; de hát józan ésszel köthet-e egyáltalán két fél oly egyezséget, a mely mind a két félre káros? Mert én azt hiszem, hogy ha valaki egyezkedni akar, csak azért akarja mind a két fél, hogy haszna legyen.

De azt mondják, hogy áldozatot kell hozni mind a két félnek a nagyhatalmi állás tentartása érdekében. De hát nagyhatalom-e az, a hol a nemzet, a népek elégedetlenek? Azért akarják az országot szorosabban összekapcsolni Ausztriával? Hiszen szorosabb kapcsolat nem létezhetik, mint a mi Kinában volt, mert az egy vallású, egy nemzetű négyszáz millió emberből áll, és annyira alázatosak voltak a mandarinok, hogyha úgy követelte az, a ki magát a nap fiának nevezte, a császár, még a hasukat is felvágták. *(Derültség a szélső baloldalon.)* És mi történt, t. képviselőház, mikor rátámadt a kis Japán, a melyet alig lehet hasonlítani a nagy Kinához, mert hisz ez Japánt, ha lett volna benne lelkesedés, puszta kézzel megsemmisíthette és tönkretehette volna? Most egész Európa osztozkodik Kinán.

T. ház! Még az egy vallásossággal és az egy nemzetiséggel, még a megalázkodással sem lehet nagyhatalmi állást fentartani, hanem igenis fenn lehet tartani a népek lelkesedésével. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* A népek pedig csak akkor fognak lelkesedni, ha látják, hogy törvény és igazság szerint járnak el. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* De itt a kormány elnöke, Bánffy, feláll és veri a mellét, hogy: Én felelek mindenért! Emlékezzenek vissza XIV. Lajosra; korbáccsal ment be a franczia képviselőházba és azt mondta: Az állam én vagyok! És rá nemsokára mi történt ezzel az állammal? Következett a nagy forradalom. Igy csinálják, igen, a forradalmat a kormányok felülről, nem pedig mi; minket akarnak vele vádolni, hogy mi csináljuk a forradalmat, a mikor csak a törvénynek az uralmát követeljük, nem pedig az önkénynek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Vagy pedig tessék tisztán az erőszak terére lépni, hogy hadd lássunk világosan! Igaz, hogy Magyarországon soha forradalom nem volt, pedig mindig a jogért küzdöttek; *(Igaz! Ugy van! a szélső baloldalon.)* küzdöttek a szabadságért, küzdöttek Istenért és a hazáért. Azért sohasem voltam képes megérteni a franczia̋knak azt a jelszavát: Isten, törvény, becsület nélkül. De ez a törvény megtanított rá, mert ez a kormány Isten, törvény, becsület nélkül akarja az országot kormányozni. Azért nem fogadom el az indemnity-napirendet. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Hock János jegyző: Lukáts Gyula!

Lukáts Gyula: Mindenek előtt azzal a túloldalról jövő azon váddal akarok foglalkozni, a mely szerint a jelen vita már obstrukcziónális jelleget öltött; nyílt vagy leplezett obstrukcziókról beszélnek. Hát, t. ház, önök korábban festették a falra az ördögöt, mint kellett volna, mert konstatálom, hogy ma még az obstrukczionak árnyéka sincs a házban. Az a vita, a melyet a nemzeti párt megindított, követelve, hogy világosságot hozzanak a fenforgó komoly kérdésekbe, oly magaslaton áll, hogy azt obstrukczió jellegűnek mondani aligha lehet. *(Mozgás balfelől.)* A mi a háznak számszerint legerősebb ellenzékét, a függetlenségi és negyvennyolczas pártot illeti, ez párthatározatilag kimondotta, hogy ma még távol áll az obstrukcziótól. És a

Digitized by Google

mit ez a párt kimond, az igaz. *(Tetszés a szélsőbalon.)* De különben a tények is igazolják ezt. Hiszen ötven tagot számláló párt részéről egyedül elnökünk nyilatkozott, hogy proklamálja a párt álláspontját és egy rövidebb beszédben Szinay Gyula képviselőtársam támogatta elnökünk felszólalását. Hát ez már obstrukczió? Aligha. De előbb megjön az az obstrukczió, mint gondolnók, ha olyan javaslatokkal állnak elő önök, mint a minővel Gajáry Géza t. képviselőtársam állott elő a múlt napokban, *(Egy hang a szélső baloldalon: Falkenhayn!)* a mely míg egyrészt provokáló volt, másrészt — nem habozom kijelenteni — szerencsétlen és nevetséges is. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Halottak napján!

Lukáts Gyula: Ott van közöttük Konkoly-Thege Miklós képviselőtársunk; attól kérdezzék meg, milyen szép asztronómiai időmegállapítás az, a melyet Gajáry Géza képviselő úr inaugurál. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Hisz ezen a czímen majd a külföldi lapokban, fájdalom, csak a humorisztikus lapokban, olvasni fogjuk, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy a magyar képviselőház gondolkodása szerint a zodiakusnak ikerövébe érkezett virágos kendernyüvés napján ez és ez a csillagzat *(Derültség a szélső baloldalon.)*; egy második esemény disznóöléskor fog majd történni, *(Derültség a szélső baloldalon)* harmadik nagy esemény csereznyeéréskor és így tovább. Igy meghamisítani a kalendáriumot csak azért, hogy a házszabályok rendelkezéseit kijátszhassák, nevetséges egyrészt, de másrészt elszomorító és ránk nézve provokáló is. És drágán fogják ezt önök megfizetni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások a jobboldalon. Fenyegetődzik?)*

És teszik ezt akkor, t. képviselőház, a mikor igen nagy és komoly okunk volna az obstrukczióra. Eltekintve attól, a mit a nemzeti párt kiván, hogy világosságot, őszinteséget, az igazságnak kimondását akarjuk, vagy — hogy paraszt nyelven szóljak: »Tudjuk meg hát, hol hazudnak, Budapesten-e vagy Bécsben?«, *(Derültség a szélső baloldalon.)* másrészt ránk nézve még komolyabb és fontosabb a kérdés, mert kardinális programmpontokról van szó. A véletlen úgy hozta magával, — nem a magunk emberségéből, nem is e nemzetnek megemberedéséből történt, hanem a szerencsétlen osztrák viszonyoknak folyományából, — hogy kilátásunk van arra, hogy programmunk egyik legkardinálisabb pontját érvényesíthessük és érvényesíteni is tudnók, ha ezt a kormányt megbuktathatnók. Ily körülmények között nem obstrukczionális hajlamok, hanem törekvésünk iránt érzett igazi kötelességtudásunk *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* azt diktálja, hogy mindent elkövessünk az obstrukczió határán túllépve is czélunk elérhetésére, hogy ezáltal a magyar nemzetet az anyagi megélhetés ösvényére vezethessük. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És vagy sikerül e czélt elérnünk, vagy ha nem sikerülne, még akkor is czélt érnünk az által, hogy a nemzet szemét kinyitjuk és bebizonyítva előtte azt, hogy a 67-es kiegyezés keretén belül törvényesen kormányozni sem lehet mindenkor. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós: De ki lehet ám játszani!

Lukáts Gyula: Azután meg a magyar képviselőházban nem igen szokott csakúgy a levegőben röpködni az az obstrukczió. Igaz, hogy ez joga a kisebbségnek minden parlamentben, a mint hogy ezt először az angol törvényhozás inaugurálta. De a magyar törvényhozásban ezt mi ritkán látjuk. Nézzük csak őket kronológiai sorrendben 1867 óta. 1872-ben volt az első obstrukczió a választási törvénynyel szemben, a melyet Tisza Kálmán vezetett. 1872-től másfél évtizednek kellett eltelnie, mig az ellenzék részéről újra obstrukczió indíttatott meg a kinevezési rendszerrel szemben. Azóta ismét színét sem láttuk az obstrukczionak. Csak némi jeleit; csodálatos, hogy már két esetben is mutatkozik azóta, mióta báró Bánffy Dezső vezeti ezen országnak gyeplőit. De nem is szabad visszaélni az ellenzéknek adott ezen jogával a kisebbségnek sohasem. Én nagyon helyesnek tartom azt, hogy a parlament többsége megköveteli az ellenzéktől, a kisebbségtől azt, hogy a nemzet által neki adott hatalmat respektálja, a kormányzás vezetésében ne gáncsoskodjék, miután ezt a nemzet reájuk bizta.

De hát hol van ez a többség?

Kubik Béla: A folyosón! *(Derültség.)*

Lukáts Gyula: Évek óta foglalkozom országszerte a mi pártviszonyainkkal és a mi választási eljárásunkkal *(Halljuk! Halljuk!)* A legutóbbi napokban erre a többségre egy találó czímet olvastam. Azaz csak hallottam, pardon, a mely egyik jászberényi ujságban volt, *(Halljuk! Halljuk!)* a mely ekképen közdődött: »És van még szeme idejönni!« Önökre alkalmazom azok után a mik történtek: Van még szemük idejönni? *(Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: A képviselő urat rendreutasítom. Nem szabad ilyen sértő kifejezést használni a háznak egyik oldala és egyik tagja ellen sem.

Hock János: Apponyival szemben lehet!

Elnök: Apponyival szemben sem lehet! *(Felkiáltások balfelől: Szőts Pál megtette!)*

Lukáts Gyula: T. ház! Majd némileg megpróbálom magamat igazolni azáltal, hogy Szentiványi Árpád t. képviselőtársam tegnapi fejtege-

Digitized by Google

téseit az én tapasztalataim szerint némileg kiegészítsem. *(Halljuk! Halljuk!)* Az én szerény felfogásom szerint önök senkit és semmit nem képviselnek egyebet, mint 49.000 hivatalnokot és 12.000 zsandárszuronyt. Ez rejlik a mi választási törvényünkben, abban a választási törvényben, a melyet önök sohasem tartanak meg. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Kubik Béla: Meg a három milliót!

Lukáts Gyula: Kezdődik ez az eljárás a választók összeirásával. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Igaz, hogy ezt a gazságot már a Lónyai kormánytól örökölték. *(Elnök csenget.)* Kérem a gazság szó nem az enyém. Hegedüs Sándor képviselő úrtól hallottam 1871. vagy 1872-ben, a mikor a Lónyai rendszert ilyen módon buktatta meg azáltal, hogy a tapolczai kerület 61 községe közül 54 állott Hegedüs Sándor mellett és mégis hét községgel megbuktatták Hegedüs Sándort.

Elnök: Az mindegy!

Lukáts Gyula: Nem mindegy!

Elnök: A képviselő urat most már másodszor rendreutasítom. Figyelmeztetem arra, hogy semminemű ürügyet nem adhat az, ha valaki másutt ily kifejezéseket használt. Ilyent itt alkalmazni nem lehet.

Lukáts Gyula: Ma is tudok, t. képviselőház, példákat felmutatni az önök lelkiismeretes névjegyzék-készítéséről, a hol például egyetlen községben, ha akármilyen klasszikus formát adjanak is annak a választási törvénynek, 19-nél több oláh szavazatot összeirni nem lehetett volna, 111-et összeirtak . . .

Rakovszky István: A hazafiak! *(Derültség balfelől.)*

Lukáts Gyula: De hiszen ezt csinálták a Bánffy-rendszer előtt más kormányok is. A Bánffy-kormányzat választási rendszerét azonban jellemzi az, hogy rendőrileg vezettetik és jellemzik az eddig még nem tapasztalt óriási pénzösszegek. T. ház! Három millióról beszélnek. Én is tudom az egyszeregyet. Azt a három milliót ha nem is érte el, de megközelítette az előző kormányok költekezése. Azonban a Bánffy-kormány költekezése jóval, de jóval felülmulja ezt a három milliót. Példákat mutathatok fel olyan választási kerületekben. a hol semmi kilátás sem volt a győzelemre, a hol tudta a főispán és alispán, mert megreferálták, hogy ebben a kerületben bizni nem lehet s így előre belenyugodtak, hogy elvesztik, azért mégis, csakhogy az ellenzéknek dolgot adjon . . . *(Egy hang balfelől: A pénzügyminiszter 25.000 forinttal, az igazságügyminiszter még többel!)* hozzátehetem, hogy ha nem is beszélek a jászberényi, szatmári, egri, szigetvári költekezésekről, mig azelőtt csak 6000 forintot küldtek egy-egy kisebb kerületbe, most megháromszorozták ezt az összeget.

Többször kérdezték itt a házban, honnét van ez a pénz? Nem mondják meg, de egyet elismernek, hogy a nemességet grófi rangot nyertek hálából adták ezt az összeget.

Rakovszky István: Ezt beismerték!

Lukáts Gyula: Ebből az adakozásból — kivált ha figyelembe veszszük, hogy a grófok rendesen elég fukarok — az az összeg nem kerül ki. De ha kikerül is, hová jutott az az ország, a hol a kitüntetéseket azért adják, hogy valaki törvényellenességet cselekedjék, hogy valaki a választási törvény kijátszására adjon pénzt? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ennek a pénznek máshonnan kellett jönnie. Ez az ország pénze volt. Mi jusson költötték el azt a pénzt!?

Rakovszky István: Az övék minden, a mi az országban van!

Lukáts Gyula: Csalásról, szavazatmegsemmisítésről, szavazatrablásról, erőszakosságról nem is beszélek; engedjék meg még is, hogy felemlítsem azt a gyenge nyomást, mely a zsandárszuronyokban nyilvánúl. De egy esetet mégis elmondok. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

A miniszterelnök úr a választási eljárást a belügyminiszter úr kezéből kivette és evvel a jogával élt is hatalmasan. Történt, hogy egyik kerületnek főszolgabirája véletlenül az Apponyi-párthoz tartozott és azonkivül önálló, határozott ember volt, a kit dirigálni nem lehet. *(Egy hang balfelől: Fehér holló!)* Ez a főszolgabiró a korteskedésbe nem ment bele, de titkot nem csinált abból, hogy az ellenzék jelöltjére adja szavazatát. És a főszolgabirót az audiendum verbum czitálták nem a belügyminiszterhez, hanem Bánffy Dezső miniszterelnökhöz. *(Zajos felkiáltások a bal és szélső baloldalon: Szégyen! Gyalázat!)* Szóról-szóra elmondom az ott lefolyt párbeszédet. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

A miniszterelnök úr így kezdte: »Főszolgabiró úr, miután nekünk a kerületben már hivatalos jelöltünk van, elvárom öntől, hogy annak érdekében mindent elkövessen.« *(Mozgás és felkiáltások a bal- és a szélső baloldalon: Nagyon szép!)* A szolgabiró azt válaszolta: Sajnálom, kegyelmes uram, nem lehet, mert én az ellenzék jelöltjének már szavamat adtam. *(Éljenzés és felkiáltások a szélső baloldalon: Derék ember!)* Provokálom önöket és különösen Gajári Ödön t. képviselőtársamat, a ki fel is szólalt már ebben a kérdésben, ha ön valakit felkér valamire s az azt mondja, hogy ő már az ellenkezőre a szavát adta, mit csinálna? Azt hiszem, itt vége mindennek, egy szót sem szólna.

Rakovszky István: Úgy van! Tisztességes ember itt nem tehet másképp!

Digitized by Google

Lukáts Gyula: Báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr válasza erre ez volt: Ez nekem mindegy!

Rakovszky István: Persze, hogy mindegy!

Elnök: Figyelmeztetem Rakovszky István képviselő urat, hogy rendszert csinál a közbekiáltásokból; ez nincs megengedve.

Lukáts Gyula: A főszolgabíró erre azt felelte: De nekem nem mindegy!

Rakovszky István: Éljen!

Lukáts Gyula: Még itt sem volt vége a dolognak, hanem báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr erre azt felelte: Nohát majd akkor teszünk a főszolgabírósságról. *(Zaj balfelől.)* A főszolgabiró válasza pedig az volt: Exczellenciád nem tesz, hanem teszek én. És azon a napon beadta lemondását. *(Éljenzés balfelől.)*

Hozzáteszem még a következőket. Azon vármegyének alispánja értesülvén erről, azonnal felkereste a miniszterelnököt, hogy mi történt? Báró Bánffy Dezső elmondta a dolgot, mire az alispán felvilágosította: Kegyelmes úr, bakot lőttünk, mert az a főszolgabíró a megyének kedveltje és, ha még nem demonstráltak a kormány ellen, majd a megyegyűlésen demonstrálni fognak azzal, hogy annak a főszolgabírónak a lemondását egyhangúlag nem fogják elfogadni. Erre kapott a t. miniszterelnök úr a jobbik eszéhez és azt mondta, fussanak utána és mondják neki: Csináljon, a mit tetszik, csak vonja vissza a lemondását. *(Derültség és felkiáltások a szélső baloldalon: Ez jellemzi!)*

Ha egy ellenzéki főszolgabiróval szemben mertek ennyire elmenni, hát akkor ne csodálkozzanak azon, hogy a szolgabirák, a közigazgatási tisztviselők, az állam közegei, a hivatalnokok nem szavaznak az ellenzéki jelöltre, ha az nekik húsz éves jó pajtásuk is, hanem elmennek hozzá és azt mondják: barátom, nekem gyermekeim vannak, szegény ember vagyok, nekem ki van adva: vagy te bukol, vagy nekem kell pusztulnom.

Nohát, t. ház, ily módon, ha tetszenék, — tudom, hogy nem tetszik, — estélig tudnék ilyeneket mesélni. *(Halljuk! balfelől.)*

Ilyen módokon nyerték meg önök a többséget, a mely Isten és ember előtt csak kisebbség és azt mondom: az én viskóm házmestere is képvisel annyit, mint a mennyit önök képviselnek. *(Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: A képviselő úr nem tart mértéket kifejezéseiben. Bizonyos tekinteteket meg kell tartanunk egymás irányában, bármily élesen fejezzük is ki magunkat. És mivel a képviselő úr harmadszor adott nekem okot arra, — pedig már a második alkalommal kötelességem lett volna, hogy rendreutasítsam, — a szót elvonom tőle. *(Élénk mozgás balfelől. Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Zárt ülést kérünk!)*

Lukáts Gyula: Nem értem, miért történt a rendreutasítás, hiszen most csak azt fejtegetem, hogy ez a többség tulajdonképen kisebbség. *(Nagy zaj jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Félreértés!)*

Elnök: Az elnöknek kötelessége volt már a második rendreutasításnál elvonni a szót. *(Felkiáltások balfelől: Félreértés, elnök úr! Nagy zaj.)* Csendet kérek. A szabály okvetetlenül elvonandónak tartja a szót. Én ezen kötelességemet elhalasztottam azért, mert a képviselő úr mentegette magát. De határok közt kellett volna maradni. Minthogy azonban a képviselő úr ezt nem tartotta meg, . . . *(Felkiáltások balfelől: Hisz nem mondott semmi olyant! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk! Zaj.)*

Ivánka Oszkár: Ennek a jellemzésére nem lehet szép szavakat használni. *(Zaj.)*

Elnök: T. képviselő urak! Én nem disputálok e felett, én kimondtam, hogy elvonom a szót és erre észrevételt tenni nem lehet. *(Zaj és mozgás balfelől.)*

Ki következik szólásra? *(Folytonos zaj balfelől.)*

Várossy Gyula: Kérünk zárt ülést. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Elnök *(a jegyzőhöz):* Kérem, tessék felszólítani, ki következik? *(Zaj.)*

Várossy Gyula: Én ez eset alkalmával kérem a t. házat, rendelje el a zárt ülést. *(Derültség és zaj jobbfelől.)* Az irás ott van kérem. *(Folytonosan tartó nagy zaj.)*

Elnök: Tizenegy képviselő zárt ülést kér, ennélfogva az ülés átalakúl zárt üléssé. Felszólítom a karzati közönséget, hogy távozzék. *(Megtörténik.)*

(A zárt ülés után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom. Az idő előrehaladván, az interpellácziók következik; a holnap reggel tiz órakor kezdődő ülésen a napirend fölötti vitának folytatása lesz. *(Helyeslés.)*

Buzáth Ferencz képviselő urat illeti a szó. *(Élénk felkiáltások jobb és balfelől: Holnap!)* A képviselő úr engedélylyel, mint sürgőset teszi meg interpelláczióját. Méltóztassanak meghallgatni.

Buzáth Ferencz: T. képviselőház! Az előrehaladott időre való tekintettel szivesen megtenném azt, hogy interpellácziómat más napon tegyem meg; minthogy azonban azt sürgősnek jelentettem be, legfölebb azt tehetem meg, hogy a ház türelmére való tekintetből indokolásomat rövidebbre szabjam.

T. ház! Interpellácziómat az interpellácziós könyvből való felolvasása alkalmával a t. túl-

Digitized by Google

oldal mosolygással kisérte; én megkisérlem az ügyet teljes komolysággal előadni.

Két interpelláczió is intéztetett a bécsi pestis tárgyában a belügyminiszter úrhoz és erre meg is adta a válaszát, a melyet annak idején igen helyesen az ellenzéki képviselők kielégítőnek nem tartottak; bár készséggel elismerem, hogy azóta a viszonyok lényegesen nem változtak és erős remény van, hogy ezen baj elhárítható lesz, mégis a körülmények és viszonyok súlyosabbá teszik a kérdést, a mint azt bátor leszek előadni.

Hármas koporsóba öt méter mélyen elhantolva fekszik a tudomány áldozata, a milyen elszomoritó ez, épen olyan megdöbbentő esettel állunk itt szemben, a mikor azt látjuk és tapasztaljuk, hogy az az orvos, a ki tudta e veszélyes bajnak eredetét és következményeit, nem tudta magát kellőleg elszigetelni és inficziálódott. És ez igen fontos körülmény, mert teljesen beigazolta azt, hogy a pestis és egyáltalában a ragályos bajok, a fertőző anyagok baczillusból származnak és fertőztetnek, ugyanazért nem lehetünk eléggé óvatosak ezen baj elleni védekezés tekintetében, és ha figyelembe veszszük azt a körülményt, hogy a baczillusok terjesztése fertőző utakon, posványokban, mocsarakban történik és itt tenyésznek a legjobban és a ki tudja azt, hogy nálunk rendezett egészségügyi viszonyok nincsenek, azt kétségbe vonni nem lehet, hogy a legalkalmasabb talaj van nálunk a baczillusok tenyésztésére.

Még egy fontos körülményt is felemlítek. Nevezetesen, mikor konstatáltatott a pestis létezése Bécs városában, épen most tudtuk meg, a baj fellépése után nyolczad napra, de még most is megvannak a kisérletezésre szolgáló tárgyak, és a fertőzött és beoltott patkányok közül több megszökött. Ez mutatja, hogy bármennyire óvatosan jártak is el Bécsben, még sem gyakorolták a kellő óvatosságot, a mi kötelességük lett volna és nem igyekeztek a kisérletezésre szolgáló anyagot megsemmisíteni azonnal. Nekünk tehát kétszeres kötelességünk, hogy hazánkat ezen csapástól lehetőleg megmentsük és a szükséges intézkedéseket azonnal haladéktalanúl megtegyük, ugyanazért különösen azt a kérdést vagyok bátor a t. miniszter úrhoz intézni, hogy mikor látja elérkezettnek az időt arra nézve, hogy az osztrák határon esetleg a vesztegzárt is felállítsuk, mint volt 1881. szeptember végén Alsó-Ausztriában, mikor kordonnal zárták el az országot a Magyarországon konstatált állat tüdőlobbal szemben és ha Ausztria ilyen eszközökkel jár el Magyarországgal szemben az állati bajok esetében, akkor nekünk kétszeres kötelességünk, ha az emberiség van veszélynek kitéve, magunkat hasonló eszközökkel megvédeni. Interpelláczióm a következőleg hangzik *(olvassa)*:

»Interpelláczió a belügyminiszter úrhoz.

1-ször. Van-e tudomása a belügyminiszter úrnak, hogy Bécsben állitólag újabb pestis-betegedés történt?

2-szor. Van-e az iránt biztonság, hogy a bécsi allgemeines Krankenhausban hír szerint nagy mennyiségben létező patkányok el ne terjeszszék a pestist?

3-szor. Elérkezettnek látja-e az időt, hogy, szükség esetén egészségügyi zárlatnak az osztrák határon felállítása által is, minden lehető intézkedést azonnal megtegyen a pestisnek Magyarországra behurczolását meggátlandó?«

Kérem a t. miniszter urat a válasz megadására.

Elnök: Kiadatik a belügyminiszter úrnak. *(Halljuk! Halljuk!)*

Perczel Dezső belügyminiszter: T. ház! Leszek bátor azon interpelláczióra, a melyet előttem szólott t. képviselő úr, mint sürgőset előterjesztett, válaszomat azonnal megadni. *(Halljuk! Halljuk!)* Először is ki kell jelentenem, hogy nekem arról a hírről, a mely egy pár hírlapban megjelent, hogy tudniillik Bécsben a kisérleti telepről egy pár immunizálási kisérlet alá vett patkány megszökött volna, abszolut semmi tudomásom sincs. Azt hiszem, ez a mese sem érdemel több hitelt, mint a mennyit érdemel az a Bécsben terjesztett hír, hogy Budapesten milyen mértékben ütött ki a pestis. *(Úgy van! jobbfelől.)*

A mi azt a második kérdést illeti, vajjon elérkezettnek látom-e már az időt arra, hogy szükség esetén az egészségügyi zárlatnak felállítása által minden intézkedést megtegyek, hivatkozom korábbi válaszomra, a melyet e tárgyról mondottam, hogy ez idő szerint még nem látom szükségét az intézkedéseknek, a mint hogy eféle intézkedéseknek szüksége nem merült fel azon államok részéről sem, a melyek nem keleten, hanem más oldalon szomszédai Ausztriának. Egyébiránt biztosíthatom a t. képviselő urat, hogy az intézkedések megtételére nem az ő unszolását fogom kiinduló pontnak tartani, mert kötelességérzetem nem engedi, hogy e tekintben magamat mástól serkenteni engedjem. Különben teljes megnyugvással tekinthetünk a további fejlemények elé, mert teljesen izolált két halálozási eseten kivül még semmiféle gyanuok nem merült fel Bécsben a továbbterjedésre. Kérem, méltóztassék válaszomat tudomásul venni. *(Helyeslés jobbfelől.)*

Buzáth Ferencz: A belügyminiszter ugyanazt a választ adta nekem, a melyet a múlt alkalommal interpelláló két képviselő úrnak adott. Ők nem vették a választ tudomásúl, nekem ter-

Digitized by Google

mészetesen még inkább van okom tudomásúl nem venni, mert itt nemcsak az a kérdés, hogy azok a patkányok tényleg megszöktek-e és a csatorna fertőzve van-e vagy sem, hanem hogy a bakteorológiai intézetben, a hol a tudományos kisérlet szempontjából a baczillusokat termelik, azokat a pestis konstatálása alkalmával nem semmisítették meg s az a baczillustanya még ma is megvan. A mi azt az időpontot illeti, hogy mikor szükséges a vesztegzárt felállítani, ezt természetesen ma még én sem állapíthatom meg. De a miniszter úrnak annyit ki kellett volna már most jelenteni, hogy meg van téve minden intézkedés annak felállítására, ha ennek szükségessége felmerül, mert azokat az intézkedéseket, ha az előkészületek nincsenek megtéve, nem lehet 24 óra alatt végrehajtani. Az 1895-iki kolera alkalmával is a posványokat, mocsarakat akkor csapolták le, a kutakat akkor tisztogatták, mikor a kolera már dúlt. Nem szabad tehát a csapást bevárni, hanem előzőleg kell intézkedni. Minthogy pedig a miniszter úr ezt nem tette, válaszát tudomásúl nem veszem, hanem a fejleményekért az összes felelősséget reá hárítom. *(Élénk helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)*

Elnök: Felteszem a kérdést. Tudomásúl veszi-e a ház a belügyminiszter úr válaszát, igen, vagy nem? *(Felkiáltások: Igen! Nem!)* Kérem azokat, a kik tudomásúl veszik, álljanak fel. *(Megtörténik.)*

Iványka Oszkár: Megszavazzák a pestist is! *(Zaj.)*

Elnök: A ház tudomásúl vette a választ. Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

Digitized by Google

343. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 26-án, szerdán.

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Felirat és kérvények bemutatása. — Indítvány- és interpellációs könyvek felolvasása. — Indemnity. — Napirend. — Polónyi Géza interpellációja a miniszterelnökhöz tersattói üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezése tárgyában.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Wlassics Gyula, Darányi Ignácz, b. Fejérváry Géza, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti gróf Esterházy Kálmán jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat Nyegre László jegyzi, az ellene felszólalókat Hock János jegyző úr.

Következik a jegyzőkönyv.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 25-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? Ha észrevétel nincs, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Hont vármegye közönségének feliratát az 1898. II. törvényczikk módosítása iránt;

Szentkirály és Mezőkovácsháza községek lakosainak kérvényeit, beadja Putnoky Mór, illetőleg beadja Várossy Gyula, a földadó leszállítása és a tőzsdeadó behozatala iránt. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

A kúnfélegyházai lakosoknak kérvényét, beadja Rakovszky István;

Bucsa, Ortaháza és Siófok községek lakosainak kérvényeit, beadja Lepsényi Miklós, a politikai, gazdasági és erkölcsi bajok orvoslása tárgyában.

Mindezek kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik az indítvány- és interpellációs könyv felolvasása.

Nyegre László jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az indítványkönyvben nincsen újabb bejegyzés. Az interpellációs könyvben a következő interpelláczió van bejegyezve október 26-ról: Polónyi Géza interpellációja a tersattói üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezése tárgyában.

Elnök: Az ülés végén, a meghatározott időben az interpelláczió meg fog tétetni.

Következik a napirend, az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat (Irom. 458, 500) napirendre tűzése feletti vita folytatása.

Szólásra ki következik?

Hock János jegyző: Várossy Gyula!

Várossy Gyula: T. ház! Midőn a napirendi vitához hozzászólok, bizonyos elvi kérdést kell tisztáznunk a tárgyalás folyamán, a mely a napirendi vita tartama alatt kifejlődött és a mely immáron, mert a nagy tömeg az ellenzéket a parlamenti vita emé szokatlan használatára kényszerítette, már 10 nap óta tart. Meg kell állapítani azt, hogy az indemnitás voltaképen bizalmi kérdés-e, vagy nem. A kik csak

Digitized by Google

erről az oldalról felszólaltak, valamennyien azt vitatták, azt bizonyították, sőt már be is bizonyították, hogy az indemnitás kérdése elsősorban bizalmi kérdés és azután domborodik ki az az oldala, hogy az az állami gépezetnek közigazgatási módját és lehetőségét nyújtja.

Magam is csak így fogom fel a dolgot, hogy az indemnitás elsősorban nem egyéb, mint a bizalomnak egy igen fontos kérdése. Mert az nemcsak az állami gépezet továbbműködését foglalja magában, nemcsak azt jelenti, hogy a kormánynak most négy hónapra adunk felhatalmazást, hogy a rendes költségvetésen kivül beszedje az állami adókat és jövedékeket és fedezze a kiadásokat: hanem az is megvan benne, hogy e költséget hogyan kezelje? Benne van az is, hogy a kormánynak további négy hónapra életet adunk, annak a kormánynak, melyhez nekünk, kik tisztán léptünk a parlamentbe, egy pillanatig sincs bizalmunk. Midőn azt jelentem ki, hogy a kormány iránt nincs bizalmunk s midőn az állami gépezetről beszélünk, voltaképen mit szándékozunk akkor? Talán meg akarjuk az állami gépezetet akasztani, hogy az ne működjék. Voltaképen nem az állami gépezetről kell itt beszélni, hanem a kormányi gépezetről, a hatalmi rendszerről. Igenis, ezt a rendszert meg akarjuk akasztani és az állami gépezet további működésére egészségesebb irányú, tiszteségesebb, elvi felfogással biró kormányférfiakat akarunk ültetni. Nem az állami gépezetet akarjuk megakasztani, hanem az állami gépezet alatt értett korrupt kormányi gépezetet félretaszítani. *(Tetszés balfelől.)* Ép azért előttünk igen fontos dolog, hogy az állami adók és jövedékek hogyan használtatnak fel? Itt különösen elvi álláspontón áll a függetlenségi és 48-as párt, a mennyiben mi ahhoz sohasem járulunk, hogy az állami jövedelmek oly irányban adassanak ki, mely Ausztriában a hadsereg és egyéb közös intézmények költségeinek fedezésére vezessen.

Ez nekünk is elvi álláspontunk, a melynél fogva az indemnitáshoz hozzá nem járulunk. Annak okáért, midőn az indemnitást nem akarjuk napirendre tűzetni, sőt midőn az azt czélzó napirendi vitában résztveszünk, akkor a legnagyobb mértékben fejezzük ki a kormány iránti bizalmatlanságunkat, hitünknek, reménységünknek a megfogyatkozását azon iránynyal szemben, melyet a kormány képvisel. Épen azért ezt a kényszerhelyzetet, bár nem örömmel elfogadtuk. Kényszerítve volt az ellenzék elfogadni azon nagy mulasztások folytán, a melyeket a t. túloldal és a kormányzat elkövetett, hogy kényszerítsük a parlament által megengedett eszközökkel arra, hogy lehetőleg a törvényes útat és módot tartsa meg. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Mert tény az, hogy nagy események előtt állunk. Senki el nem tagadhatja azt, hogy az alkotmányosság harminczegyedik esztendejében azon időponthoz jutottunk, a mely, ha a kormányzat politikailag elves és tisztességes emberek kezében volna, Magyarországnak egy új korszakát jelentené, a jobbrafordulást. Nagy napok előtt állunk, a melyek eseményei elé, a mennyiben az országban a nagy korrupczió és züllöttség közepette az érdeklődés kellő mértékben még megvan, minden oldalról várakozással, a legnagyobb figyelemmel, sőt érdeklődéssel tekintenek. Ezek az események a kiegyezés, a quóta, szóval a gazdasági különállás, a mely államunknak egy egész új útra való térését jelentené. Ezekre nézve mit láttunk, mit tesz a kormány? Hogyha ott egy valóban kötelességét tudó és azt teljesíteni akaró kormány ülne, az úgy járna el, hogy ezen nehéz időkben, ezen várakozásteljes napokban arra a homályra, mely ezen eseményeket fedi, ezen nagy napok nehézségeit megkönnyítendő, azokra az állapotokra és faktorokra, melyeknek megnyilatkozásától és teljesülésétől jövendőjének jobbra való válását várja az ország, fényt hintene. Ezt a fényt, ezt a világosságot, ezeket a magyarázatokat és megnyugtatásokat várja az ország, várjuk mi eme nehéz napokban. A mi kormányunk mit csinál? Megmondták mások, én is megmondom. A mi kormányunk bujkál, kitér a kérdések elől s olybá veszi a mostani napokat is, az 1898. évnek végén, mintha ép oly közönséges szürke napok lennének, mint a többiek, mintha semmiben sem különböznének a múlt századbeli Mária Terézia korszakbeli szürke hétköznapoktól, midőn a nemzeti érzület tespedett. A kormány ezeket a fontos és drága napokat csak szerdának, csütörtöknek tekinti, míg a nemzet a fejleményeket várja és a nemzet képviselői hiába kérik a felvilágosítást. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A kormánynak csak szerdája, csütörtökje, péntekje és a napirendvitát befejező legközelebbi hétköznapja van. Így tesz a kormány a helyett, hogy tisztán, világosan, őszintén nyilatkoznék, a mint azt a kormányzat igazi formájának megfelelőleg a miniszterelnöknek tennie kellene. Sőt e helyett különbeket is cselekszik a hallgatáson kivül. Nagyon jól tudja mindenki, hogy Magyarország gazdasági életébe vágó dolgokról van szó. Arról tárgyalunk, azon esemény elé nézünk, hogy vajjon gazdaságilag külön váljunk-e. Ez nem csupán azokat érdekli, a kik e házban megjelennek; ezek a nagy közgazdasági és finánczialis kérdések érdeklik a magyar földmívelőt, a gyári és kézműiparost, a kereskedőt, szóval az egész magyar társadalmat, annak egyes osztályaiban és rétegeiben. Ha a kormány tudná kötelességét, akkor, ha nekünk nem is teszi meg azt, a mi egyenes, férfias, nyilt felszólalásunkra, megnyug-

Digitized by Google

tatná legalább ezeket, a kik elsősorban vannak érdekelve. És e helyett mit cselekszik ez a kormány, a mely minden jel szerint már előre leköttötte magát, én úgy hiszem, azért hallgat? A helyett, hogy megnyugtatná az országot, fényt derítene ebbe a homályba, rémhírekkel ijesztgeti az egész nemzetet. Újságjai, röpíratai ezer—tízezer számra mennek szét az ország minden részébe. *(Úgy van! a szélső baloldalon)* Szó volt itt egy röpiratról, a melyet százezer példányban hivatalos úton terjesztenek és osztogatnak. És mi van ezekben a lapokban? A kibérelt, megvett és megparancsolt tollaknak irásbeli munkájában mi foglaltatik? Rémítés! A gazdaközönséget azzal rémítik, hogy Magyarország el fog veszni, ha külön vámterületet fognak felállítani, a kereskedés sem fog fellendülni, szóval csődöt mond Magyarország közgazdasági élete. Ezt bizonyítják, ezt variálják, ezzel üvöltik minden módon tele az országot. És mi kell annak a szegény népnek? Tudjuk mindnyájan, hogy elég még az is, ha annak a földmívelőnek, a kinek nincs iskolázottsága, kevés képzettsége, kezébe adják az ilyan dolgokat. De hozzáteszem még azt is, hogy az óragépezetnek, a mely a kormány mechanizmusát jelenti, a legkisebb kereke a vidéken a falusi jegyző, a megnyergelt községi előljárók megteszik élőszóval is kötelességüket és a közvéleményt, az országnak a zömét, az országnak az alapját, a gazdálkodó, földmívelő népet megrémítik és beleöntik azt a tudatot, hogy: el fogsz veszni, el fogsz pusztúlni, ha a külön vámterületet óhajtod, ha résztveszel mindazokban a mozgalmakban, a melyek a különválást célozzák, vagy ha talán feliratilag akarsz résztvenni azon erőmozgalomban, a mely hazánk gazdasági különválását óhajtja!

Ime, t. ház, a kormány a helyett, hogy fényt derítene, a helyett, hogy az elmékben világosságot terjesztene, a hazánkat 1867. óta mélyebbre hatólag nem érintő kérdések tekintetében, a helyett, hogy a nemzetet megnyugtatni óhajtaná, a helyett, hogy csillapítaná a titokban lappangó lázat, a mely itt-ott mutatkozik, még növelni igyekszik a homályt. Az ellenzék megteszi kötelességét. Azért jöttünk ide, hogy ellenőrködjünk a törvényhozásban, hogy a kormány működését figyelemmel kisérjük s ha választói kerületeink tekintetében egy részről, más részről országunkra tekintettel hibát, rossz útratérést látunk, intőszavunkat felemeljük. És midőn ezt teszszük, midőn ébresztjük a nemzetet s vigyázatra hivjuk fel: akkor mit tesz mivelünk is a kormány? *(Halljuk! Halljuk!)* Egyenes, őszinte kérdések intéztettek a kormányhoz: emelik-e a quótát? Ez röviden, tárgyilagossággal, egyenesen a logika törvényei szerint kategoricze van megtéve. Erre csak két felelet létezik: igenis, vagy nem; fogjuk emelni vagy nem. Lehetne ugyan még egy harmadik felelet is, a mely, ha elhangzanék e házban, a kormánynak férfiasságáról tenne tanúságot. És ha ez a harmadik felelet az lehetne: nem nyilatkozhatom, mert le vagyok kötve ezért, vagy azért, megnevezve, nem kész még a dolog. De se az igent, se a nemet, se határozott kijelentését annak, hogy ezért, ezen okból nem nyilatkozom, nem hallottunk. Ezért konstatálom, hogy a kormány kötelességét nem teljesíti és a kormány határozottan kerüli az alkalmakat, a melyek megnyugtatásra vezetnének. És ezért ezen kérdések körül semmi mást e házban nem lehet konstatálni, mint homályosságot és sötétséget. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez életbevágó dolgok körül mindenütt gőz és pára; az ember nem lát, nem tudnak a törvényhozók semmit, nem tudnak ezen az oldalon, kétségbe vonom és állítom, hogy azon az oldalon is tudnának valamit, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* mert ma az egész parlamentárizmust, az egész kormányt egy ember fejezi ki s annak a neve, a miniszterelnök, Bánffy Dezső; az egész rendszer Bánffyzmus. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azt hiszik az urak, hogy én elismerem, hogy ott tudnak valamit arról, hogy a quótaügy hogyan áll; hogy tudnak önök valamit, hogy a kiegyezéssel mi történik: junktim-e, vagy nem junktim-e? Megtörténik-e a különválás és mily alakban? Ezt egyedül a kormány elnöke tudja *(Közbeszólás balfelől: Az sem tudja!)* s azon csodálkozom épen, — a mire később rá fogok mutatni, — hogy ép ebben a parlamenti szinvonalnak mély lesülyedésében, hogy úgy mondjam korrupcziójában, hogy egy oly tömeg, hogy egy oly tekintélyes számú párt tudás, ismeret hiányában, a melyek vonatkoznak hazánk és nemzetünk életbevágó kérdéseire, vakon mennek egy ember után és minden kérdésre, a mely felvettetik, igennel szavaznak, szavaznak minden elvi vitánál, egy ember kedvéért. Ez a Bánffyzmus! Ez a parlament szinvonalának sülyedése, a mikor ott semmit sem tudnak, nem is gondolkoznak, az ellenzék felszólalását pedig semmibe sem veszik. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon)*

Ez a homály, ez a sötétség ma is megvan. Nem fogyott meg, állandóan uralkodik. Ez a köd, ez a láthatatlan burok az egész országot beborítja. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Emlékszem reá, nyilt és egyenes volt a kérdés, a melyet gróf Apponyi Albert intézett a miniszterelnök úrhoz innen a padokról, kijelentve, hogy a míg világosságot nem terjeszt a quótakérdésre és a kiegyezésre, az ellenzék nem mehet bele az indemnity tárgyalásába, a mely elsősorban bizalmi kérdés. Ugyan ezt tették meg Kossuth Ferencz, Polónyi Géza, Holló Lajos és a többiek,

Digitized by Google

a kik felszólaltak a napirendi vita alkalmával. Sikerült. A miniszterelnök úr nyilatkozott. De nyilatkozása után a sötétség és a homályosság nem oszlott el; egész új fogalmat hozott a parlamentbe: hogy ő nem akar beugrani, ő nem akarja a sajtot a szájából kiejteni. Senki nem kívánja az ő sajtját, senki nem akarja, hogy ő ott ugorjék, a hol árok nincsen, de igenis, akarjuk a fényt és világosságot, ezt akarjuk, a mit ő neki közölni kell, a mit kötelessége közölni, mert tagjai vagyunk az országos törvényhozásnak; kötelessége velünk közölni azt, hogy e fontos kérdésben hogy állunk. Nem a sajtot akarjuk, nem azt, hogy hogy tud ugorni; mondja meg, hogyan állunk, ezt akarjuk. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* És ő ezt nem teszi, pedig ki volt jelentve, a mint említém, hogy addig az indemnityt nem is akarjuk tárgyalni, annál kevésbbé elfogadni. Sőt mi több, egy része, midőn kijelentette, hogy az indemnity tárgyalásába bele nem megy, mi, kik a közjogi ellenzék oldalán ülünk, még többet is kijelentettünk: kijelentettük azt általában és részleteiben, hogy az indemnitynek a tárgyalásába nem megyünk bele addig, míg az országot érintő, az országnak életerejét lefogó legfontosabb kérdés nem fog itt tárgyaltatni, tudniillik a kiegyezési törvényjavaslatok. Tehát bennünket a kormány által teremtett kényszerhelyzet vitt odáig, hogy minekünk már ily parlamentáris fegyverekhez kellett ez alkalommal is nyúlnunk, a napirendi vita alkalmával felvetve a bizalmi kérdést és azért ennek a konzequenciája feltétlenül a kormányt terheli; a kormányt terheli, mert két rövid kérdésre nem válaszolt, terheli azért, mert az országban a nyugtalanságot, az idegességet meg nem szüntette, csillapítani nem törekedett, tehát ezért a kényszerhelyzetért, a mely előállott, részünkre a felelősségnek még csak árnyéka sem hárúl, hanem visszahárítjuk azokra, a kik okai a parlament ezen valóban nem egészen helyeselhető, de még mindig törvényes küzdelmének.

Röviden lehetett volna, t. ház, ezen segíteni, igen röviden. Az egész nyár, az évnek a dereka ezekkel a tárgyalási dolgokkal telt el. Láttuk, — utoljára a jóhiszeműséget senkitől meg nem tagadhatjuk, — kinek-kinek magának meg van a jóhiszeműsége s a mit én talán jónak vélek, azt a miniszterelnök úr nem tartja jónak, felfogás dolga, neveltség dolga, szóval, ez egy egyéni nézet. De midőn láttuk a miniszterelnök urat folytonosan Bécsben és Ischlben antikambrirozni, konferenciázni, felszaladni és ide-oda utazni, bizonyára nemcsak sajtot ettek, hanem diskuráltak is az ország dolgairól. És mi arra vagyunk kiváncsiak, sőt kötelességünk tudni, hogy a törvényhozás további működésében alaposan részt vehessünk, hogy ennek a sok járkálásnak, konferálásnak, mindenféle érintkezésnek és egyezkedésnek voltaképen miféle reális eredménye van, ha ugyan van egyáltalában eredménye. Még mindig sötétség, homály uralkodik úgy ezen, mint a tulsó oldalon, talán magánál a miniszterelnök úrnál is. Mi tehát bizalmi kérdésnek tekintjük elsősorban is az indemnitás kérdését és épen a kormány mulasztása folytán jutottunk abba a helyzetbe, hogy a kormányt nyilatkozásra akarjuk kényszeríteni azon kérdés felől, a melyért a nemzet előtt felelős és míg a kormány ezen, a nemzet életét legközelebbről érintő kérdések, ben világosságot s tájékoztatást nem nyújt, addig semmiféle más tárgyalásba be nem bocsátkozunk, hanem követeljük, hogy a kiegyezési törvényjavaslatokat terjesszék elő és kezdjük azonnal tárgyalni. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nyilatkozzék pedig a kormány arra nézve, hogy mivel az 1898 : I. törvényczikk alapján az ez éven túli újabb provizorium lehetősége ki van zárva és ez év végeig május elseje óta már kellett volna tárgyalni a kiegyezési javaslatokat: hajlandó-e oda hatni, hogy a kiegyezés ügye úgy döntessék el, a mint azt az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a imperative előirja, tudniillik az önálló vámterület alapján.

Kívánjuk a világosságot, azonban a kormány hallgat, a miniszterelnök úr a kérdések elől fizikailag és erkölcsileg is kitér, a mennyiben hol elmegy a tárgyalásokról, hol idebent van ugyan, de egyáltalán nem nyilatkozik. Ezért nem vagyunk bizalommal iránta és ezt a napirendi vitában a legnagyobb mértékben nyilvánítjuk is: a kényszerhelyzetnél fogva, parlamentáris fegyverek tisztes alkalmazásával a legszélesebb mederben, a legnyiltabb férfiassággal küzdünk tovább, nem az állami gépezet, hanem az e mögött lappangó kormányrendszer, a Bánffyizmus ellen.

Talán azt kérdezhetné valaki a ház tagjai közül, hogy a kormány, ha épen meg nem érdemli a bizalmat, nem csupán politikai taktikából hallgat-e és azokat az eredményeket, melyek a kiegyezési és quótakérdések körül mutatkoznak, nem akarja koczkáztatni azért, mert különben az általa kitűzött czél meg volna nehezítve.

Ha valaki kétségbe vonná azt, hogy a kormány, illetve a miniszterelnök, a ki egy személyben képezi majdnem az egész kormányzást általánosságban, magát az egész kormányt jóhiszeműségénél fogva nem pótolhatja, ám legyen az ő hite szerint; én úgy hiszem, a túloldal így gondolkozik. Ez szalválhatja az ő lelkiismeretét, azokat a kötelességérzeteket, a melyeket minden egyes képviselőnek éreznie kell úgy a tulsó, mint ezen az oldalon. De mi eltekintünk most már az indemnitás bizalmi kérdésétől, eltekintünk attól, hogy a kiegyezési kérdésekben miért nem

Digitized by Google

nyilatkozik, miért nem önt világosságot a házba és megnyugtatást a nemzetbe.

De egészen más természetű, más igen fontos okaink is vannak, a melyek alapján a legnagyobb bizalmatlansággal viseltetünk a kormány iránt. *(Helyeslés balfelől.)* Mivel nekünk száz és egy okunk van arra, hogy ezen kormány működésének irányzatában és szándékaiban meg ne bízzunk, meg ne nyugodjunk, rá fogok térni és fejtegetni fogom azon okokat, a melyek inkarnált bizalmatlanságunknak létjogot adnak.

Valóban szomorú örömet okoz nekem az, hogy ennek bizonyítása a tárgyalás során nékem nagyon kevés fáradságomba kerül. Bármerre fordulok, mindenfelé oly adatok kinálkoznak, a melyeknek felhasználásával bizonyíthatom azt, hogy ez iránt a kormány iránt ebben a házban egy törvényhozó sem lehet bizalommal, a kiben meg van az önálló gondolkozás, a politikai öntudat és a kit lelkesedése és választóinak lelkesedése küldött ide. Az adatok merítése ezen kormány három évi működésének raktárából könnyű dolog, garmadaszámban hevernek ott sötéten ezek az állapotok. Ha belenyúlunk e homályba, tucatszámra jönnek ki azok a dolgok, a melyek azt ordítják felénk, hogy ennek a rendszernek, ennek a kormánynak bizalomra semmi joga. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Voltaképen ennek a kormánynak, a melynek elnöke báró Bánffy Dezső, mi a czélja?

Iványka Oszkár: Quótát emelni!

Várossy Gyula: Ha valamely dolognak vagy cselekvésnek czéljával tisztában vagyunk, akkor magával a faktorral is tisztában vagyunk. Azt látja, azt szemléli mindenki, a ki gondolkozni és elmélyedni tud az események bírálatában, és a felett ítéletet alkot, hogy a mostani kormány, bár a kiegyezés óta valamennyi kormány is, kezdve különösen a Tisza Kálmánnak kormányától a báró Bánffy Dezső kormányzatáig, minden kormány többé vagy kevésbbé hatalmát akarta megállapítani, uralmát biztosítani. Azonban ezen hatalmi törekvés, az uralomnak ezen megszilárdítása, állandóvá tétele oly óriási és hallatlan mértékben egy kormánynál sem mutatkozott 1867 óta, mint a Bánffy-kormánynál. Erről a kormányról elmondhatjuk azt, hogy minden törvényhozói működése e házban, minden kormányzati működése az országban *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* nem egyéb, mint hatalmának megerősítése, uralmának megszilárdítása, vagyis a személyes politikának érvényesülése. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ha tán az esetleges törvények meghozásából, melyet egyszerű szavazással döntenek el, haszna van a nemzetnek vagy a nemzet egyes osztályainak és rétegeinek, az csak akczidentális, az csak véletlen, a mint a rosz földben is néha fölvetődik a tiszta búza.

Ennek a kormánynak minden intencziója, mint említém, hatalmának megerősítése és csak azután jön másod-, harmad-, tizenkettedsorban a nemzet égető ügyeinek, sebeinek gyógyítása, kivánságainak teljesítése. *(Igaz! Úgy van! a balés szélső baloldalon.)* Rá fogok térni ezekre; ki fogom mutatni azokat a tényeket, a melyek óriási hangon kiáltják felénk azt, hogy nekem és nekünk igazunk van, hogy már Magyarországon mindenfelé csak ebbe ütközünk, mindenfelé ezen akcziókkal, cselekvéssel és törekvéssel találkozunk a közéletben kint úgy, mint a házban, mely magának a kormánynak megszilárdítását, uralmának megerősítését és továbbtartását, állandóságát czélozza. Mert veszünk egy negativ képet, miként azon műhelyekben szokták, a hol a rajzolatot fémlapokra leveszik és midőn a fényképező, a levevő készülékről lejönnek a lemezek, az üveglapon látjuk, hogy megvan annak negativuma. Állításomat rögtön igazolja ezen dolognak a negativuma, a mennyiben a kormány további ténykedése, elkezdve a háztól, ki széles ez országban mindenfelé, le egészen a falusi nótáriusig és a községi elöljárókig, a hol, a kik az ő rendszerének ellenállanak, kik azt az áramlatot fel akarják tartani, mely a kormány szándékát és uralmát erősítené, azokat, a kik nem rabszolgái és helotái ennek a hatalmi klikknek, ennek az országos hatalmi kotériának, ezeket az ellenállókat ígéretekkel, koncczesziókkal, fenyegetésekkel, *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* helytelen törvényekkel megtörik, elkeserítik, vagy pedig visszavonulásra kényszerítik, vagy ha nem egészen sikerül összezúzni az önálló és független gondolkozású egyéneket, akkor azokat letaposssák. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ez a kormánynak hatalmi eljárása a közéletben, a törvényhozásban, a vármegyében, az állami hivatalokban, azt látjuk mi mindenütt.

Ha a korrupcziónak ezen korszakában vannak még bátor és önérzetes emberek, a kik ezzel az áradattal szembe mernek állani, a kormány tudja kötelességét, a mint eklatánsul bebizonyította Lukáts Gyula képviselő úr az általa tegnap elmondott ama esetben, mely szól Dessewffy főszolgabíróról, midőn a miniszterelnök úr a közigazgatásnak egyik előkelő tisztviselőjét magához hivatta, nem azért, hogy az ő közigazgatási működésében attól információt, tanácsot kérjen, hanem az ő hatalma megszilárdításának, megörökítésének ügyére szólította fel a közigazgatásnak a közigazgatási ügyekben fizetett tisztviselőjét, hogy álljon be kortesnek. Mennyi ilyen bukkan ki, hány ehhez hasonló eset történt meg, a mit nem hoznak ide be a házba, hanem a hallgatásnak homályába van sülyesztve. Ezek az esetek azonban mind

Digitized by Google

azt mondják, hogy a kormány uralmának, hatalmának megerősítésére ígérettel, ha kell fenyegetéssel, ha kell tönkretétellel törekszik. Vannak családok, a melyek egészen tönkremennek egy-egy ilyen harcz alkalmával, mert a családapa talán elég botor ennek a nagy áramlatnak ellentállani és ez elsodorja őt családostúl, sokszor rokonostúl együtt. A mai kormányzati rendszerben nyilatkozik meg az írásnak ama szava, hogy azokat, a kik önállólag tudnak érezni, mert gondolni, érezni tudnak, megbüntetik hetedízíglen is.

Ily mérvekre hágott a korrupczió a kormányzatban. A mi kormányunknak semmi más czélját nem látom, a mint be fogom bizonyítani részleteiben is, mint azt, hogy hatalmát és uralmát megerősítse és azután jön a többi. Ezt látjuk a viczinális konczesziókban, stb. A mai kormányzatnak minden mellékes, első az uralom és ennek az alapját képezi az egyetemes korrupczió, a mi mainapság hallatlan mérveket ölt. A közéletnek minden ágában jelentkezik ez. Az eszményi lesülyed, az ideálist senki nem keresi, mert látják a kormányzatban is, hogy ott nem ideális dolgokért, nem az eszményiért, nem az erkölcsi érzések, fenkölt irányzatokért lelkesednek, hanem minden igyekezetük az uralom megtartása, a hatalmi érdek megóvása, a többi mind semmi. Hiába, tagadni nem lehet, a kormánynál van a hatalom, a kormánynál van a pénz, a kormánynál van a fegyver, a kormány mozgósíthatja minden hivatalnokát szép szóval, ígérettel, fenyegetéssel és ezeknek szegényeknek mégis csak a kenyér és a család előbbrevaló. A kormány mozgósíthat mindent, mi csak elveinket, lelkesedésünket viszszük harczba, pénz nélkül, fegyver nélkül, hivatalos sereg és zsandárok nélkül, vérnek ömlesztése nélkül.

E hatalmi rendszernek biztos következménye — mint a pestisnek a fertőzés — az általános fülöttség, a közéletnek, sőt a magánéletnek is minden terén, az erkölcsök dekomponálása, szóval a hallatlan mértékben emelkedő egyetemes korrupczió.

Közéletünk még nem rég pezsgett. A 67-iki kiegyezés után, sőt Tisza Kálmán alatt is volt politikai és társadalmi közélet, volt országos érdeklődés a tudományok, a közismeretek, az erkölcsi kérdések iránt. A Bánffy kormány alatt, a mely a legvastagabb sülyedtség szimptomáját mutatja, megszűnik minden ideális emelkedés, és ez irány magával ragadja az egész társadalmat. »Hatalommért, javakért, uralomért küzdjetek ti is!« mondogatják és őrültnek deklarálják azt, kinek önálló gondolata, lelkesedése van és egy pillanatig is meg mer állni az áramlat ellen. *(Tetszés balfelől.)* Ennek igen szomorú következménye van aztán: az, hogy a nemzet összes érzelmeit és aspirácziót szíve fenekére zárja.

A jók legjobbjai félreállanak, keseredetten, lemondva, várva egy jobb jövendőt, a melyet az istenség talán el fog hozni, hogy megtisztítsa erkölcsi levegőnket, társadalmunkat csodálatos módon, midőn majd az ezrek és százezrek szívének fenekén keserűségben elrejtett igaz elvek, igaz törekvések, nemzeti érzületek kitörhetnek és ujra érvényt szerezhetnek. Ez a mai rendszernek a szomorú következménye!

E rendszernek van aztán még más oldala is, a melyről már megemlékeztem, a melyre még ki fogok térni, s amelyet adatokkal fogok bizonyítani Azt az egyet azonban megállapitom: a Bánffy-kormányzat alatt a magyar közélet megsemmisült. *(Felkiáltások balfelől: Úgy van!)* A Bánffy-kormány elérte azt, hogy uralma megvan; a Bánffy-kormányzat elérte azt, hogy megvan szilárdúlva, mert azt mondta a miniszterelnök: »Nem ugrom bele, mert nekem többségem van«; a Bánffy-kormány elérte azt, hogy egy engedelmes tábborral rendelkezik, mely minden pillanatban tudva vagy tudatlanúl — ki fogom deríteni, hogy tudatlanúl — szolgálatára áll és azt a hatalmi széket, a melyet bársonyszéknek nevezenek, oly magasra emeli, oly erős lábakra fekteti, hogy minden sötétség daczára, mely burkolja a nemzet jövedőjére messze kiható kérdéseket, minden korrupczió daczára, mely semmivé tette politikai világunkat, mégis uralkodik, mert neki többsége van.

Más parlamentekben szintén megvan a kormánynak a többsége, s ha nem úgy cselekszik, a mint a nemzet érdeke kivánja, a többség daczára megy. Ott megvan a többségben az önérzet és ha látja, hogy a franczia, olasz, vagy angol nemzetbeli Bánffyak nem jó úton járnak, megmondják neki: uram, menjél csak másfelé, mi is elmegyünk másfelé és egy rendesebb embert keresünk. *(Derültség balfelől.)* Kiktől várjuk mi ezt a tisztítást? A t. túloldaltól? Attól, a mint erre rá fogok térni, nem lehet. A nemzettől? Hisz közéletünk nincs, mert az megvan ölve. A vármegyéktől? Ezek rabbilincsekben fetrengenek. A hivatalnoki kartól? Azok heloták. A kereskedőktől, iparosoktól? Azok koldusok, és most csinálják a mezőgazdasági és ipari szövetkezeti törvény alapján a bilincseket a kezükre. Ide változás kell, isteni változás, a szent léleknek valami megrázó befolyása, mely azokat a dermedt, de alapjában jó szíveket, becsületes érzéseket, melyek megvannak a túloldalon is, felrázza, kipattantva mint a rügyet, hogy a nemzet javára jöjjön ki onnan.

Kötelességet érzek magamban, mert minden tisztességes embernek kötelessége az, hogy állításait bizonyítsa, a feltett kérdésre felelni. Állí-

Digitized by Google

tottam, állítom, s mig e politikai rendszer meg nem változik, állítani fogom, hogy ezen kormánynak semmi más törekvése nincs, mint saját hatalma és uralma. Ezzel a két fogalommal kifejeztem mindent.

Szőts Pál: Kedves öcscsének példája is ezt bizonyitja!

Várossy Gyula: Meg a három millió, melylyel ismeretlen urak, soha nem látva, idejöttek mandátummal *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* s a választópolgárok nemzetiségi vidékeken hogy emelnek fel ismeretleneket.

Szőts Pál: Nem érzem magamat találva!

Várossy Gyula: Nem önről szólok! Én önre bizony nem is ismerek, hogy a tömegben kicsoda! *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Hanem a jóhiszeműséget soha kétségbe nem vonom a túloldalnak, a kormánypártnak egy tagja részéről, sőt magának a miniszterelnöknek részéről sem; de beálltak eszköznek tudás, ismeret nélkül, hogy támogassák a kormányzatnak azt a czélját, a mely uralomban és hatalomban nyilatkozik; ismeret nélkül, mert azokat a kérdéseket, a melyekben szavazással döntenek, biztos vagyok benne, nem ismerik végeredményünkben, a mint mi sem ismerjük.

Kötelességem, a mint említém, azon kérdésekre, a melyeket feltettem, válaszolni. Nem a tulsó oldalnak válaszolok, mert hisz annak bármit beszélünk is, az szavaz; nem önöknek beszélünk, mert az eredmény mutatja, hogy az hiába való, hanem beszélünk a nemzetnek, mert elsősorban az a kötelességünk, hogy a nemzetet a nemzeti öntudatnak — ha ugyan ez még lehetséges a mai korrupczió mellett — az ébrentartására és ápolására hivjuk fel. Ébreszsze az a bizonyos úr, a kit nem ismerek a tömegből, a nemzeti öntudatot, intse a népet arra, hogy mi a tennivalója, hogy mi a nemzetnek vitális érdeke, akkor meghajtom magamat előtte és üdvözölni fogom őt.

Elmondom röviden, hogy képzelem el a mintakormányt, és a Bánffy-kormányt össze fogom vele hasonlítani. *(Halljuk!)* Egy mintakormányzat azért létezik az országban, a törvényhozó testületben, hogy teljesítse kötelességét a nemzet iránt, annak legutolsó tagja iránt. Azért a törvényeket kizárólag a nemzet polgárainak javára kell hozni minden utószándék nélkül. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De a mintakormánynak az a kötelessége, hogy, ha a törvényhozó testület meghozza a törvényeket, a melyeknek a nemzet javára kell szolgálniok, ezeket a legnagyobb igazsággal, méltányossággal minden önérdek és haszon nélkül hajtsa végre. *(Helyeslés balfelől.)* A mintakormánynak nincs különleges pártja, nincs különleges czélja: az igazi kormánynak a pártját a nemzet többsége képviseli, és nem a ház többsége; a mintakormánynak a czélját a nemzet üdvössége és óhajtásai képezik, nem pedig saját hatalmának és uralmának gyarapítása.

A Bánffy-kormánynál ennek épen ellenkezőjét látjuk. A Bánffy-kormányzat uralmának három esztendeje alatt mást sem tett, úgy a törvények útján, mint azok végrehajtásánál, mint pedig a végre nem hajtott törvények folytán, vagy pedig a háttérben visszatartott bizonyos intézkedéseivel, mint növelte saját hatalmát. Hogy lehet saját hatalmunkat növelni? Hogy lehet befolyásunkat minél szélesebb körökre kiterjeszteni? Ehhez nem kell más, mint párt, többség, emberek. A hatalomnak megállapításához, megszilárdításához nem szükséges egyéb, mint minél nagyobb tömeget megnyerni. Szükséges pedig az, hogy a kik párthíveink azok megmaradjanak, a kik pedig ellenállnak és más véleményűek, azokat megnyerjük. Az ellenállókat akár igérgetéssel, akár fenyegetéssel, szorítással, konczessziókkal bármi módon megnyerni, magunkévá tenni: ez a mostani kormánynak minden törvényhozói működése és czélja. Ha valaki gondolkozik és elmélyed abban, hogy ezt a törvényt miért hozták, amazt miért nem alkalmazták, azt fogja végeredményében találni, hogy ezen törvény alkalmazása, vagy a másiknak nem vagy rosszúl alkalmazása azért történt, hogy a jelenlegi kormány hatalma erősebb legyen.

Most meglehetős kényes kérdésbe fogok kezdeni, mert engem az igazság kimondása nem alterál; mindenkinek megmondom az igazságot és lelkemnek épen ez a tulajdonsága adta az egyik legtisztább mandátumot a kezembe és vezetett a házba. Én tehát még azon kényes kérdésekhez is hozzányulhatok, a melyek a házban talán idegességet okozhatnak. Ez a kormányzat, a Bánffyé, s a megelőző kormány régen különös fészekbe nyult. Tudjuk azt, hogy vannak osztályok az országban, a melyeknek a választópolgárokra és általában a társadalom egyes köreire igen szép befolyásuk van. Ezek közé tartoznak a mindennemű lelkészek, a tanítók, a községi előljárók; ilyen faktorok közé tartoznak a hirlapirók, a folyóiratok és maguknak ezen ujságoknak és folyóiratoknak szerkesztői. Ezek részint befolyással, részint pedig működésükkel oda birnak hatni, hogy azt a kört, a hol munkásságuk jelentkezik, igyekeznek maguk iránt rokonszenvessé s szavukat irányadóvá tenni és mégis azt látjuk, hogy a mint a másik kormány, úgy ennek örököse is: a Bánffy-kormány, hozzányúl a lelkészséghez.

Nem akarok én az egyházpolitikai törvényekről kritikát a meritumra nézve mondani, de a mai napig jelentkező konzequenciákat meg fogom állapitani és meg fogom mondani

Digitized by Google

azt, hogy mikor az állami anyakönyvvezetésről a törvényt meghozták, alapítottak egy törvényt, a melynélfogva állami emberek által vezettetik az anyakönyveket; de mi volt ennek az erkölcsi oldala? Az, hogy a papság tekintélye a hívek előtt csorbult, mert a hívek el sem tudták gondolni, a szivökkel gondolkozók nem tudták szóval kifejezni azt, a mit én most elmondok, hogy nini, a mi papunk miért nem volt erre alkalmas. Miután pedig már három év azóta letelt, 1895. október 1-től a nép úgy kezd okoskodni az ő természetes lényéből kifolyólag, hogy eddig az én lelkészem, az én papom nagyobb tekintélynek örvendett, de most a jegyzőnél összpontosult az, és lehet mellőzni az én lelkészemet. Midőn ez óriási többséggel el volt fogadva, nem mondom, hogy e háznak minden tagja a papi tekintélynek ezen csorbítását czélozta. Szerintem a papi tekintélyt meg lehetett volna ezen oldalról is oltalmazni, ha behozzuk oly módon az állami anyakönyveket, hogy vezessék a papok tovább az anyakönyveket s jöjjön az állam, jöjjön a főszolgabiró és nézze meg azokat hivatalból. Ez a lelkészek tekintélyének megóvása szempontjából bizonyos politikai fogás lett volna, nem az akkori ház tagjai, de az akkori kormányzat részéről, mert a papság, a mindennemű egyháznak és felekezeteknek a lelkészei — értem főkép a keresztény lelkészeket — voltak azok, a kik a politikai és társadalmi kérdésekben meg birták őrizni önállóságukat, *(Egy hang balfelől: De nem a püspökök!)* a kik még elgondolkoztak a közállapotok, a szőnyegre vetődött napi és korkérdések felett és ha jónak látták, hiveik élére állottak, mint erkölcsi tanácsadók, ha hozzájuk fordultak és meg volt az önállóság, a háznak önálló tagjai és jelöltjei bizhattak még némelyekben, bizhattak a magyarországi lelkészi kar önállóságában, hogy ez az ember, ez a lelkész a községben meg fogja nekem mondani az igazat, igaz tanácsot ad, tájékoztat, nem vezet félre és valószinűleg együtt fog velem érezni, mert én is a nemzetem javára szállottam síkra. A lelkészi kar Magyarországon — minden keresztény vallását értem — a legközelebbi időig is még meglehetősen önálló volt, de hozzájárult tekintélyének a csorbításához az állami anyakönyv; az, hogy a jegyzőt előbbre tették, elég hibásan. De hozzájárult ehhez még egy másik körülmény is és ezt is meg kell mondanunk, mert e tekintetben is igen sok panasz hangzott fel azóta, bár ez más lapra tartozik. Erről én nem szólok, de hogy a papi tekintély csorbult, az onnan is ered, mert a vallások egyenlőségéről, az úgynevezett felekezetlenségről szóló törvény hallgatólagosan kijelentette, hogy minden vallás egyformán jó; másodszor pedig megengedte azt, az egyéni szabadságra való tekintettel, a mit én is mindig tekintetbe veszek és méltányolok, hogy minden nagyobb nehézség nélkül az egyik, vagy másik ebbe vagy amabba a vallásba áttérhessen; szóval könnyebb módot és nagyobb kaput nyitott az ősi vallásoknak elhagyásához.

Csak a következménynyel akarok foglalkozni, t. ház, és nem a törvénynyel. A következmény pedig az, hogy mert a hívek oly könnyen elhagyhatják felekezetüket, vallásukat, egyházukat, ez szüli azt az öntudatot, azt az erkölcsi következményt a köznépben, hogy: az én papomnak még csak annyi tekintélye sincs, annyi ereje sincs, szavának még annyi erőssége sem létezik, hogy engem bizonyos módon visszatartson.

Ezelőtt ezt meg lehetett tenni; összeszidott, rendreutasított, felvilágosított, szóval az erkölcsi fegyvereket használta. Ma azonban bemegy a polgár és hivatkozva ezen meg ezen szakaszára a törvénynek, úgy beszél papjával, mint a káplár a közkatonával. Én azt mondom, hogy itt megint azt látjuk, hogy ennek a törvényjavaslatnak is végső fokban az az eredménye, hogy a hazai lelkészség tekintélye ismét megcsorbult. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

És most legyen szabad kitérnem egy pár szóval egy nagy költőnk mondására. Azt hiszem, a ház minden tagjai meg van győződve arról, hogy Berzsenyi Dánielnek igaza volt, midőn azt mondta, hogy: »Minden állam támasza, talpköve a tiszta erkölcs.« Erkölcs pedig vallás és tekintély nélkül nincs. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* A vallás igazi hivatott szolgája minden rendű és rangú lelkész, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* és ha ezeknek tekintélyét akár szándékkal, akár szándék nélkül csorbítjuk, meghibban a vallásosság és az igazi becsületesség, a mely a szivnek tábláira van irva; *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* meghibban a köztisztesség, rombadől a közerkölcsiség, mely az élő Istenben vetett hiten alapszik és nem közönséges emberi törvényeken. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ezt eredményezi az, ha a papságot megfosztjuk tekintélyétől, a mely ma meglehetősen meg van tépve.

Hogy mennyire a kormányzati rendszer kifogása ez is, arra nézve visszatérek a múlt egy példájára. Tisza Kálmánról tudjuk, hogy igen nagy taktikus volt, és a politikai sakkhúzásokhoz kitűnően értett. Ez az úr 1884-ben az általános választásoknál nagyon meg volt szorúlva. Akkor történt, hogy a jelenlegi nemzeti párt kiválóbbjai, köztük maga gróf Apponyi Albert, az ország különböző vidékeire elmenvén, a többi közt a bánságban is tért és hiveket óhajtottak hódítani eszméiknek és törekvéseiknek. Meglehetős nagyméretű volt a nemzeti párt e

Digitized by Google

mozgalma, e tevékenysége nagy hullámokat vetett, a mihez járúlt még az a körülmény is, hogy ez időben volt az antiszemitizmus kora, a mely szintén Tisza Kálmán táborát volt hivatva megbontani. Tisza Kálmán mindezt ellensúlyozandó, ekkor irt a püspököknek. Hogy hánynak irt és mit irt, kezemben az irás nem volt, de én mint a csanádi egyházmegye lelkésze, a ki most is vagyok, igen jól tudomással birok arról, hogy ezt az irását, felhivását elküldötte a csanádi egyházmegye hatóságának is.

Hogy bizalmas útra-e, vagy magának a hivatalnak, nem tudom, de az illetőnek kezébe jutott.

Rakovszky István: Nagyon érdekes!

Várossy Gyula: E bizalmas átiratban, vagy megkeresésben fel volt szólítva az egyházmegye élén álló főpap, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy hasson oda, hogy az egyházmegyében levő lelkészek az ellenzékkel ne társúljanak, azokhoz ne szegődjenek, hanem álljanak a kormány táborába, azoknak a jelölteit támogassák.

Szóval valóságos politikai keringőre való felhivás volt ez. Az illető főpap nemcsak jó pap, de nemeslelkű hazafi is volt, és mint elfogúlatlan, önállóan gondolkodó, igazságos férfiú, visszautasította ezen megkeresést, válaszolván, — irásban, e vagy megbizott által, nem tudom, — hogy mint püspök ennek a egyházmegyének kormányzója ugyan és lelkészi ügyekben igen is irányt ad a lelkészkedő papságnak, de a lelkészeknek, a kik politikai férfiak, politikai irányt nem adhat, sőt még ha volna is, — saját rokonának vagy rokona gyermekének sem adhatna, — mert a mint azok a közterheket viselik, époly jogosan lehet saját politikai meggyőződésük és azt alkalmazhatják is.

Ime, így felelt 1884-ben Tisza Kálmán által megkeresett egyik főpap. Már akkoriban is, mint beszédem elején említettem, ez a hatalmi terjeszkedés nagyban járta, de nem annyira mint manapság. Főképen Tisza Kálmán kezdte irányzatát erre az útra terelni. Mi volt ennek az eredménye?

A mint a háznak egyik-másik tagja ezt tudja, a király látogatása alkalmával az illető püspök magasabb dorgatoriumban részesült. Hogy mi bűnt követett el, azt maga sem tudta; de azért megdorgálták. Ime, hogy igazolódik be az a tétel, a melyet állítottam, hogy azokat, a kik önállóan viselik magukat az áramlattal szemben, fenyegetik, dorgálják, elkeserítik és tönkreteszik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mutatja azt ennek a főpapnak a példája is.

Ime, röviden kitértem arra, hogy már a Bánffy-kormányt megelőző kormány is, a papság tekintélyét csorbította és így abból a szép körből kiszorította, a melyre az van irva: »Népbizalom«, mert a jó pap a népnek nemcsak tanácsadója, de bizonyos fokban világi ügyekben vezetője is.

De térjünk át most már erre a kormányra, a Bánffy-kormányra. *(Halljuk! Halljuk!)* Lássuk, hogy voltaképen mily eszközökkel dolgozik és uralma fentartásának czéljából mily eszközöket használ. Nézzük, hogy a mit ő alkotott és létrehozott törvényben és rendeletben, valósággal a hazai papságnak anyagi és erkölcsi hasznára szolgál-e, vagy pedig arra, a mit én állítok és a mi nem egyéb, mint a kormány uralma és hatalma. Meghozták az új campagneban a nemkatholikus papság kongruájáról a törvényt, az nagyon nemes és szép dolog, azonban én elmondom, hogy miként képzelem én ezt, ha én lennék a kormánynak azon tagja, a ki hivatva van arra, hogy egy ideális czéljainak megfelelő törvényt szerkeszszen. Én a nem-katholikus papok kongruájáról szóló törvényt igy képzelem: Magyarországon sok szegény pap lévén, kik tekintélyüknek rovására, állásuk díszének csonkítására, de meg egyébként is állásuk követelményeiből kifolyólag sokkal csekélyebb jövedelemmel rendelkeznek, mint a mit azon állás megkivánna: tehát, ha azt a törvényt megalkotom, igenis megalkotom úgy, hogy kiegészítem a csekélyebb javadalmazással biró lelkészek jövedelmét a magasabb qualifikáczióval birókét 800 forintra, a kisebbel birókét pedig kevesebbre. Azonban én azért adnám meg törvényileg ezt a segítséget, hogy valóban segítsek a lelkészeken, minden utógondolat nélkül, mert a kormánynak is kell szívének lennie s a lelkészek is a hazának polgárai s a közélet előkelő faktorai. Tehát minden utógondolat nélkül alkottam volna meg ezt a törvényt, hogy a nem-katholikus szegény lelkészek kongruája egészíttessék ki. Megszavazom azt a kétmilliót, azt a hárommilliót, vagy annyit, a mennyit az állampénztár megenged és elküldöm az egyházmegyei hatóságnak; tessék, utalja ki X, Y, Z-nek, a kik a katalógusban megvannak, a mely nálam is megvan. Én így csináltam volna meg.

A mai kormány hogy csinálta ezt meg? A mai kormány a do ut des elve alapján csinálta meg, tudniillik meghozta a törvényt, hogy a szegény nem-katholikus lelkészeknek kongruáját kiegészíti. Ezeknek a szegény lelkészeknek sorában mind közönségesen azt látjuk, hogy a legtöbb önálló ember van. Ezekre tehát a kormánynak szüksége volt, mert ez a Bánffy-kormány kiterjeszti mindenre a figyelmét, annyira aprólékosan, hogy ha kell, egyedül álló egy embernek a megnyerésére, vagy összetörésére is képes törvényjavaslatot beterjeszteni és megszavaztatni. Ennyire aprólékosan kiterjed a figyelme minden osztályra, minden körre. Tehát elővette a nemkatholikus szegény papokat, hogy azok kongruá-

Digitized by Google

ját kiegészíti. És ád, ád, segít, kiegészít, hanem azt követeli: te gyere ide. S ime, a hogy én megalkottam volna a törvényt magáért a törvényért, magáért a szegénységért, hogy adjak, hogy segítsek, a mint az Isten, Üdvözítő parancsa alapján az kötelességünk, Bánffyék bevették még azt: azonban a főispáni, a szolgabirói információk szerint, ha ennek és annak az úrnak, ezeknek a szegény lelkészeknek valami erkölcsi fogyatékosságuk van, valamelyes kihágás stb., ha akarja az egyházmegyei hatóság büntesse őket, ha akarja ne büntesse, terjesszse be én hozzám és akkor én határozok felette úgy, hogy vagy megmarad a fizetése, vagy nem.

Ime, idejöttünk, hogy a kongruáról szóló törvényjavaslatnál meginl a politikai misszió, a hatalom öregbíttessék. *(Felkiáltások a baloldalon: Világos! Úgy van!)* Mert azt szándékolta a kormány ezzel, hogy már egyszer alaposan le fog számolni az ellenzékkel és örökre megalapítja az úgynevezett liberális tábornak a hatalmát. Szépen belenyúl tehát a szegény emberek sorai közé, igér pénzt és ad is, de ha valamelyik revoltans talál lenni, ha valamelyik a benne még létező erkölcsi tisztességérzetnél fogva ellentáll, feljelenti a szolgabiró és töröltetik a jutalmazottak sorából, lesz újra semmi, a mi volt és még az is kiséri eme tragédiában, hogy a többiek, a kik esznek az államsegélyből, kinevetik mint bolondot, a ki nem tudja elfojtani magában a tisztességérzetet, nem tudja feláldozni erkölcsi önérzetét az anyagi javakért. *(Helyeslés, Úgy van! a szélső baloldalon).*

Iványka Oszkár: Két minisztert nem kapunk az ülésre! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Hol vannak?)* Csak egy szorgalmas miniszter van az egész kormányban és ez a horvát miniszter! *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Éljen a horvát miniszter! Elnök csenget).*

Várossy Gyula: T. ház! A nem-katholikus papok kongruájáról szóló törvényt nem a felekezeti szeretet sugalta, vagy nem kizárólag. És hogy ez milyen tizedrendű kérdés volt, eltekintve azon főargumentumtól, mely azt bizonyítja, hogy a papokat, a kik arra reá szorúlnak és nincsen meg anyagi függetlenségük, be akarták állítani a kormánypárt hatalmának kortesei közé; mert hiszen a lelkészeknél a megsemmisült tekintély mellett még mindig marad erkölcsi tekintély, erre egy másik érv és erősség is mutatkozik, a mi ezen kongruatörvénynek önző czéljait még jobban kidomborítja, sőt egyenesen nemzetietlenné teszi. Be fogom bizonyítani.

Mikor részleteiben tárgyaltuk a kongruatörvényt, ezt a kortestörvényt, az 5. §-nál én indítványoztam, hogy a kongruában részesülő lelkészeknek magyarúl kell tudniok. Magyarországon élünk; én legalább úgy tudom, daczára annak, hogy az a tendenczia mutatkozik a kormányzatban, hogy az osztrákokkal szorosabb viszonyba akarnak bennünket fűzni. Magyarországon lakunk még és azt hiszem, hogy a ki egyetért velem, az szintén megköveteli, hogy ez országban a lelkészeknek némelig kell hazai nyelvünket is birniok irásban és olvasásban, eltekintve a beszédtől; és ime, mikor én az 5. §-nál e kikötések mellett indítványoztam, hogy azok magyarúl tudjanak, az én módosítványomra alig szavaztak heten vagy nyolczan.

A 6. §-nál Thaly Kálmán képviselőtársam az én módosítványomat megmódosította és azt ajánlotta, hogy a kongrua-kiegészítésben részesülő lelkészek három évi határidő eltelte után bírják a hivatalos állami nyelvet. És ime mi történt?

Mi a törvényt a nemzeti politika segédügyévé akartuk felavatni a módosítás folytán. A nemzeti nyelvnek tisztességéről és becsületéről volt szó; azt akartuk, hogy hazánk nyelve érvényesüljön, és ime, a kormánynak nem ez kell; nem a nemzeti szellem, nem a felebaráti szeretet, hanem a hatalom, a papok megnyerése. *(Zajos helyeslés balfelől.)* És leszavazta a magyar nyelv jogosúltságát és szentségét a többség a miniszterrel együtt.

Megdöbben az ember az ily jelenségek láttára és kötelességem a legnagyobb fájdalommal nyilvánítani és megállapítani, hogy ez a szép törvényjavaslat is nem egyéb, mint korteseszköz, öntudatosan czélzott korteseszköz a kormány hatalmának gyarapítása érdekében. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Ez volt a nem-katholikus lelkészek kongruájának históriája, értelme, következménye. Hát nézzük, a katholikus kongruával hogy állunk? *(Halljuk! Halljuk!)* Hát a katholikus kongruával a lehető legrosszabbúl állunk; nevezhetjük azt egy állapotnak, vagy egy helyzetnek, vagy az újabb egyházpolitikai mozgalom szervezkedésének, vagy akárminek. Mindig mondottam, most is azt mondom, hogy a kormány minden létező rendelkezése, magánintézkedése elsősorban a privát, személyes, egyéni hatalmat és uralmat czélozza. Így vagyunk a katholikus papok kongruájának kérdésével is. Az a homály, az a sötétség, a melyre rámutattam beszédemnek elején, a mely a kormánynak minden lépését kiséri, az a bizonytalanság itt is uralkodik. Az összeirások már régen megtörténtek, beadattak, a mint tudom az egyházmegyei hatóság révén összegyűjtettek, elküldettek a miniszteriumba, itt pedig a rendezés, a húza-vona tovább folyik, *(Úgy van! balfelől.)* de lényegileg, érdemileg nem történt eddig semmi, mert a kormánynak az a czélja, hogy a püspöki kar egy részét szembe állítsa a papsággal. Kinek lesz ebből haszna? Egyedül

Digitized by Google

a kormánynak. A katholikusok és görög-katholikus papság szegényebb része — sokakkal beszéltem — várva-várja a kongrua-törvény életbeléptetését; az éhes emberek enni, a rongyos csuhájú emberek ruházkodni akarnak. De a kormánynak nem áll érdekében, hogy siessen, csak sakkban akarja tartani e szegény flótásokat, hogy visszariaszsza minden önálló társadalmi mozgalomtól azzal a jelszóval: akkor sohasem lesz kongruátok, ha ti itt lázongani akartok. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Így vagyunk az autonomiával is. E kérdést is folyton húzzák-vonják; itt is szembe szeretnék állítani a püspöki kart az alsóbb papsággal, mintha a kettőnek más-más érdeke volna. Pedig mindkettőnek egy érdeke van: az Isten dicsőségének hirdetése és a hívek lelkének üdvössége. A kormány ebben a dologban is az összeveszítési politikát, a szembehelyezési irányzatot képviseli s főként abban domborodik ki az ő aknamunkája, hogy itt megint vagy ezer szegény lelkészt skartban tart, hogy moczczanni se merjenek. Mily jól esik országgyűlési választásokkor, politikai mozgalmakkor, midőn a kormány kényelmesen ráteszi tenyerét a szegény papra s azt mondja: jösz velem, máskép nem kapsz semmit, hiában várakozol.

Szomorú dolgok ezek, melyek közéletünknek igazi rendeltetésétől való eltérését markansul jellemzik. Ha igazi jó szándék lenne a kormányban, egyszerű jóakarattal megteremtené a kongruát s az autonomiát minden melléktekintet nélkül.

Azonban ezen igazságosság és méltányosság nem szolgál a kormány javára; ennek okáért ő az egyenes utat elkerüli, sőt mi több, rátette a kezét a nem katholikus, a katholikus és görög katholikus papokra, kik folyton várják a mannát. Azonban tovább is megy a kormány, előveszi a püspököket is, s egy elejtett szóval, egy félhivatalos közléssel, burkoltan úgy adja elő a dolgot, mintha neki nem is volna része benne, pedig ő szerkeszti a communiquét, mint akkoriban az inkompatibilitási kérdésnél maga a miniszterelnök, s különböző módon jelennek meg bizonyos röpke hirlapi közlések, hogy a püspököktől a vagyont elveszik. *(Felkiáltások balfelől: Vigyék el!)* Igaz, ha nekem van 10.000 hold földem s azt elakarják tőlem venni, valószínű, hogy nekem nem esik kellemesen. Ha Rothschild, őrgróf Pallavicini vagy gróf Károlyitól elveszik dominiumát, nehezen vágnának jó arczot hozzá, de a hatalom a kormánynál van, s mindent megtehet. Ily apró elejtett nyilatkozatok jelentek meg a szekularizaczióról. Történt ez itt a házban is, tiltakoztam is ellene, mint a tulajdon szentsége ellen szándékolt rablás ellen. Nekem is van néhány hold földem, s ha tőlem elveszik, az is rablás lesz, ha a miniszterelnök úrtól elveszik, ő is azt mondja, hogy megrabolták. Az ily dolgok talán nincsenek komolyan mondva, hanem csak azért, hogy maga a püspöki kar is skartba legyen téve.

Ime, a kormánynak szennyes keze még a magas főpásztori székekhez is fölnyúl, hogy szennyes érdekeit itt is megvalósítsa, hogy egyenkint behálózza az ország minden polgárát, állás-, méltóság- és vagyonkülömbség nélkül. *(Úgy van! balfelől.)* Tehát itt van a klerus, a melyet jórészben már behálózott, és a ki ebből a hálóból ki akar szabadúlni, jaj lesz annak. De a ki önként megy abba a hálóba, a ki hozzájárúl annak a kormányhatalomnak erősítéséhez, a ki beáll ezen rendszer dicsőítőjéül, beáll ebbe a tömegbe, hogy szavazzon, — akadnak ilyenek is, a kik egyébként rendes és korrekt emberek, de mert ezen korrupt-rendszert szolgálják, mindenkor elkárhoztatandók, — az ilyen egyházi férfiúból azután — tekintet nélkül arra, hogy van-e hivatottsága, van-e rátermettsége — kreál a kormány apátokat, prépostokat, kanonokat és a közönséges emberekből így lesznek főpapok és püspökök is. A kormány mindig hálás, mert azt mondja: do, ut des, te adj szavazatot, támogatást, én adok majd neked hivatalt.

E kormány hatalmi törekvései nem érdelnek semmi tekintetben bizalmat és én is azért emelem fel szavamat, hogy e bizalmat megvonjam a kormánytól, másokat is figyelmeztessek erre és rámutassak azon okokra, a melyek megtiltják nekünk, hogy a kormány bármely működését, a mely nemzetellenes és a közjóra nem hasznos, támogassuk.

Ezelőtt az volt a jelszó: salus rei publicae suprema lex esto, most: kormányhatalom mindenek előtt!

Nem tehetünk róla, de nem birjuk megakadályozni; tudjuk, hogy káros, látja mindenki, hogy 300 ember akadályozza meg egy nemzetnek egészséges megtisztulását. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Perczel Béni: Egy tizenhét tagból álló obstrukcziós párt!

Várossy Gyula: A kormány mindenre ráteszi kezét. A lelkészek után következtek és következnek a tanitók. Mi az a tanitó? Van-e annak értéke erkölcsileg, politikailag, egyénileg? A jó tanitót úgy képzeli el mindenki, hogy az iskolában nevelési és tanítási kötelességét teljesíti. Megtanítja az elemi iskolában a növendékeket az irás-, olvasás- és számolásra és az ismeretek alapelemeire — és nevel belőlük erkölcsös növendékeket; beléjök oltja a hazának a szeretét, de beléjök oltja az igazságnak a követését és keresését is, és mikor a tanító ilyen az ő községében, akkor annak a tanítónak a községben a

Digitized by Google

lelkész után nagy befolyása van. A jó tanító a nép embere, a kinek megvan a maga társasága, megvan a maga köre, a melyben mindenkor érvényesítheti egyéniségét.

És ime a kormány még egyes kisebb körökkel is mennyire foglalkozik és mennyire iparkodik magának megnyerni minden legkisebb társaságot. A tanítók társasága ugyan elég nagy, működési körük, befolyásuk elég szép és elég tágas. Ime mai kormányzatunkban felülkerekedik az államosítás. Hát jó; mi az államosítás? Az államosítás különösen az iskolák körül nem egyéb, mint átvétele a tanintézeteknek állami ellenőrzés, állami igazgatás alá, állami teher ellenében. A tanintézeteket államosítani nagyon helyes. Joga van az államnak tanintézeteket felállítani, azokba tanerőket helyezni, akár elemi iskoláknak, akár egyetemeknek neveztessenek azok. Azonban hogy az állam akkor forszirozza az államosítást, a midőn amúgy is rendkivüli kiadásokkal küzd, a midőn folytonos pénzetlenségről panaszkodik: ez érthetetlen. Mert hiszen felvettetett már e házban az a kérdés, a mióta én tagja vagyok a magyar képviselőháznak, hogy miért nem hozzuk be az egész vonalon az államosítást, miért csak részletekben, miért csak darabonként? Ha már a kormány, a többség államosítani akar, ám legyen, államosítsa az összes iskolákat.

Megszavaztathatja s ha a törvény meglesz, ráteheti kezét minden tanítóra és minden intézetre. Ha nemes czéljai vannak az államosítással, ám érvényesítse azt. Ámde a nemes czél távol áll a jelenlegi kormányzattól; annak csak korteszczéljai, hatalmi és érdekczéljai érvényesülnek. Ezért nem államosít a kormány, hanem csak részletekben a legmagyarabb vármegyéket kiválasztja, kiválasztja Csongrádot, Pestet, Békést és Csanádot meg a többit, a hol az ellenzéki nép és polgárság lakik és az államosítás zöme itt nyilatkozik meg. Miért? Azért, mert ha egyszer elállamosította azt az iskolát, akkor már a tanító az övé. Ha ellenzéki volt az a község, vele tartott a tanító is, mert az vagy községi volt, vagy felekezeti; tehát magától értetődik, hogy nem kellett attól félnie, hogy az állam kemény keze utól fogja érni. Most beleesett a kormány hálójába, mert ha ellenáll az állami tanító, egyszerűen átteszik. A ki volt eddig Kis-Telken, vagy Csongrádon, avagy Szentesen, átteszik valahová a felvidéki tótok, vagy a románok közé és mehet s azt a csekély birtokát ott kell hagynia csupán azért, mert önálló lelkű ember.

Már most a magyar ellenzéki vidékeken államosítanak! Az államosítás magában véve jó, a magyar vidék is megköszöni, mert az országban nincs olyan gazdag vidék, a mely szívesen ne fogadná, önmagában véve, ellenáldozat nélkül azt, ha a kormány segít iskolát felállítani, ha tanítót helyez belé. Az úgynevezett ellenzéki magyarság le van kötelezve ezért. Azonban más kérdés merül itt fel. Ha ennek a kormánynak nemzeti politikája olyan és ha igaz az, a mit az egyik túloldali képviselő, Beksics Gusztáv az ő nemzeti politikájáról megírt, hogy a kormánynak mi a teendője és mi általában a törvényhozásé, ha az igaz volna, hogy mindenben nemzeti politikát kell követni, akkor az állami intézeteket elsősorban ne a magyar helyekre tegyék, ámbár jótékonyak azok ott is, ne a színtiszta magyar vármegyékbe, a melyek ellenzékiek is, hanem tessék kérem a nemzeti missziót betölteni, tessék az iskolában azt a magyar szellemet ápolni és terjeszteni, a melyet terjesztni a mindenkori törvényhozásnak vagy kormányzásnak kötelessége. Miért nem teszik az állami iskolákat a ruthének közé, hisz azok földönfutó szegények, nem birnak iskolát építeni, nem birnak tanítókat tartani és teszik az iskolákat Csongrád vármegyébe, a hol mégis valamelyes módon birja magát a nép! Hát ez a nemzeti politika? Miért nem teszik az állami iskolákat a románok közé? A románok nemcsak szegények, de értesítést kapunk olykor-olykor, hogy mozgolódnak is; itt nagyon elkel a nemzeti jellegű és irányzatú állami iskola; hát micsoda mesebeszédek azok, midőn a kormány a nemzeti missziókról, a nemzeti politikáról diskurál és alattomban a legalábbvaló korteszczélokra használja fel az ország pénzét, hogy az iskolát is kortestanyává változtassa? Ennek a kormánynak nincs is tekintélye. Miért nem teszi az állami iskolákat a szerb-lakta vidékekre? Azok szintén szegények és ott többször politikai szinezetű mozgalom, úgynevezett nemzetiségi mozgalom mutatkozik. Erre igen könnyű a felelet, a melynek a negativuma adja az én állításomat. A magyar községekbe azért teszik az állami iskolát, mert még ott vannak önálló állami polgárok; meg kell fogni a tanítót kortesnek s ez hatáskörét betöltötte, ha csak egy tanítót tántorított a kormány táborába: megtette kötelességét! Mig a ruthének közé, a románok közé, a szerbek közé azért nem teszik az állami iskolát, mert ott eo ipso úgyis a kormányra szavaznak a ruthének, a románok és a szerbek. Kérem, ez teljesen világos, és ha valaki a szívébe tekint, főképen a kik nemzetiségeklakta vidékről választattak meg a túlsó oldalon, szavaimat igazolni fogják, a nélkül, hogy csak egy szót is szólanának; azért ha nemzeti politikánk igazán volna, másképen kellene minekünk eljárnunk.

De — a mi egész beszédemnek vezérmottója — ennek a kormánynak a működésénél, midőn azt megbíráljuk, semmi mást nem látunk, semmi más eredményre nem jutunk, mint arra,

Digitized by Google

hogy minden lehelete, gondolata, érzülete, mozdúlata nem czéloz mást, mint saját egyéni hatalmát, a rendszernek a hatalmát, a pártnak a hatalmát. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ennek esik áldozatául a lelkész a kongruában, a kongrua készítésében, az autonomiai kilátásokban, ennek esik áldozatául a tanító, midőn magyar vidékeken államosítanak, a helyett, hogy a nemzetiségek vidékein, a kik koldusok, a kiknek egy része nem velünk érez, teljesítené a kormány szigorúan kötelességét. Miért? Mert mindenből kortézia származik és mindenből kortézia üzetik. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* De ezt a nemzeti politikát nem hajlandó olyan nemes értelemben követni a kormány, a milyen nemes értelemben, ha ott egy más, politikailag tisztességesebb, egyenesebb lelkületű kormányzat ülne, ez azt végrehajtaná.

De gyertünk tovább! *(Mozgás és zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)* A kormánynak egész eddigi működése már eleve útját vágja annak, hogy iránta bizalommal viseltessünk, sőt egyenesen megöli az ébredő bizalmat is a múltnak politikai bűnökből fonódott lánczolata.

Nézzük, hogy a Bánffy-kormány az utóbbi három év alatt még minő törvényeket hozott. *(Mozgás és zaj jobbfelől. Halljuk! Halljuk!)* Meghozta a mezőgazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvényt. *(Halljuk!)* E törvény nemes czélja az lehetne, hogy az állam részéről a segély a legtisztább forrásból és intenczióval nyujtassék. Nagyon jól tudjuk mindannyian, hogy a kisgazda, a kisiparos és a kiskereskedő roppant inséggel és szegénységgel küzd; *(Úgy van! a szélsőbalon.)* hitelképessége csekély; alig képes ideig-óráig, innen vagy onnan, irgalomból inkább, mint megbízható biztosíték mellett kölcsönt szerezni. Íme a kormány felállott, hogy ezen szegénységgel küzdő, financziális alap nélkül szűkölködő osztályokat kisegítse. Megalkotta a hitelszövetkezetekről szóló törvényt, de olyképen, hogy az szándékainak megfeleljen, hogy hatalmát előmozdítsa, hosszú életűvé tegye. Részvényekre fogják alapítani úgy a központban, mint az egész országban az egyes hitelszövetkezeteket és azoknak fiókjait; a kisgazda, kiskereskedő és kisiparos beáll részvényesnek és ezzel oly gúzsba kerül, melyből nem tud kibontakozni; csak egy menekülése van: ha annak idején a kormánynyal tart. Ez esetben nem bántják, nem háborgatják, sőt segélyt kap, ellenkező esetben rögtöni fizetés és tönkremenés következik be. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Így teszi rá a kormány kezét czéljai szerint a kisgazdára, földmívelőre, iparosra, *(Halljuk! Halljuk!)* vagyis a hitelszövetkezetekről szóló szép törvényjavaslat nem tiszta forrásból eredt. Mert hiszen van már nekünk ipari, gazdasági szövetkezetünk. Tetszett volna azokat gyámolítani, segélyezni, virágzásra juttatni minden önérdek és minden önczél nélkül.

Különben a kormány hatalmi czéljait szolgálja a rossz törvények fentartása is. Sokszor figyelmeztették a kormányt ebben a házban, hogy bizonyos törvényeket vegyen revizió alá, vagy törölje el őket, vagy pedig czéljuknak megfelelőleg alakítsa át. Azonban vannak olyan törvények, melyek ép azért jók a kormány czéljának, mert rosszak. Ilyen a választási törvény is. Hányszor szólaltak már fel e házban, hogy a választási törvény változtattassék meg oly módon, hogy az az egyéni meggyőződésnek, a polgári jogok szabad gyakorlatának megfelelhessen. Ezek a felszólalások a puritánok részéről teljesen a levegőben hangzottak el, süket fülekre találtak.

Felszólal nemes eloquencziával több izben, sőt legutoljára a múlt campagne végén interpellácziő alakjában gróf Apponyi Albert is, a mire a válasz semmi volt. Minek is adnának választ? Mire volnának az új törvények, mikor ez a kormány czéljaira így legjobb? *(Zaj jobbfelől. Elnök csenget.)* Történt ugyan kisérlet, hogy egy választási törvényt konstruálnak. Ez történt 1896. elején. Azonban ezzel az új választási törvénynyel a régi rossz törvénynek egészen torzalakját formálták meg. Túltettek a rosszaságban még a mostanin is, ha ugyan túl lehet rajta tenni. Az etetés, itatás és fuvarköltségek díjtételeit határozottan meg is állapították törvényileg; szóval a választási korrupcziót törvény által akarták szentesíteni annyira, hogy már a korrupcziós kormány maga is megijedt és elejtette az egészet. Hányszor hangzott fel e teremben a kuriai bíráskodás szükségessége! Persze a kormánynak nincsen erre szüksége, de szüksége volna rá minden törvényesen megválasztott képviselőnek, a ki meg van támadva.

Hogy a választási törvény minő rossz, és hogy a kormánynak az eljárása milyen, igazolja, hogy a ki nem áll a kormány támogatói sorában, azt elteszik láb alól — fenyegetéssel, koncesszióval, elkeserítéssel és a közpályáról való leszorítással. Szóval, a hol czélt nem érnek máskép, hozzányulnak meg nem engedett erkölcstelen fegyverekhez is, hogy a jókat, a puritánokat elkeserítsék.

Mi szükség volt arra, hogy az ellenzék tönkretétetett a múlt választás alkalmával? Ez nem volt elég a kormánynak, Bánffynak, hogy ide bejött egy számtalan számból álló tömeg, nem volt elég, hogy annak felállása megszüntet itt minden elvi küzdelmet, az igazságnak minden harczát; nem volt ez elég, hanem elővette a mesterséges keserítést és a legpuritánabb embereket, a kikről tudják, hogy érzékenyek, megtámadtatták peticzióval, mondva csinált okokkal. És láttuk, hogy egy Apponyit merészkedtek

Digitized by Google

peticzionálni. Értem a túloldal eljárását, értem a kormányét, de ez kíméletlenség, itt már csakugyan a czinizmus legmélyebb fenekéig jutottunk. Ez nem egyéb, mint a tiszta jellemeknek, a parlamenti erőknek elkeserítése és igen könnyen abba a helyzetbe való sodrása, hogy önként vonuljanak le a keserítés elől a közpályáról.

T. elnök úr! Tekintettel a házra, szabad kérnem öt percz szünetet. *(Ellenmondás jobbról.)*

Elnök: A beszéd befejezése után szünet lesz. Tessék folytatni.

Várossy Gyula: Akkor nem lesz szünet, kérem. *(Derültség.)*

A mint említém, a kormánynak mind ezideig folyó törvényhozatalából más erkölcsi eredményt nem tudok konstatálni, látni, mint a politikai erkölcstelenséget és az uralomnak és hatalomnak megtartását és megerősítését. Ő minden eszközt megfog, minden egyedet hatalmába kerít, hogy az őt szolgálja. Elkövette azt a merényletet is, hogy kezét kiterjesztette a sajtó szabadságára. A sajtó volt Magyarországnak egyik legféltettebb kincse, a szabadsajtó és a szabad szó. Igy alkották meg 1848-ban, hogy a gondolat és a szó legyen szabad. Es ez Bánffy Dezső kormányzatáig szabad is volt, gondolatát, véleményét mindenki nyiltan, őszintén, a hogy érezte, a tisztesség és a formaság mezében kinyilváníthatta. Azonban a Bánffy Dezső kormányzatnak igen sokszor megzavarta körülményeit a szó és igazság nyilt kimondása. És tényleg az utóbbi időben olyan kemény igazságok és valóságok mondattak ki, a melyeket egy ilyen hatalmas kormány nem tűrhetett, és tehetetlenségében arra a vakmerőségre vetemedett, hogy a szabadsajtó megnyirbálására is kiterjesztette politikailag szennyes kezét. S megteremtette a bűnvádi eljárásról és az esküdtszékekről szóló törvényt, a mely igaz, hogy egy részben rendezi igazságszolgáltatásunkat, de legfőbb czélját, a mint akkoriban az ellenzék igen helyesen belátta és védekezett ellene, a szabadsajtó megszorítása képezte, mert a kormánynak szándéka az igazságot élesen, lelkesen kimondó tollaknak megbénítása.

Ime, itt vannak sorra a kormánynak nagy alkotásai, a kongrua-törvény, a bűnvádi eljárás, és itt van az esküdtszéki intézmény, mind-mind politikai és korteszczéllal, az uralomnak fentartására.

Itt van a rossz törvények meg nem szüntetése, a törvénynek végre nem hajtása. A Bánffy-kormány nyiltan felhivatott bizonyos törvények végrehajtására. Minden kormány, tudjuk, azért is van, hogy felügyeljen a törvények végrehajtására, hogy az eddig végre nem hajtottakat hajtsa végre; szóval a törvények azért hozatnak, hogy azok életbelépjenek. Itt van az összeférhetlenségi törvény. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nekem jutott ebben a korrupcziós világban a feladat, hogy a korrupczióról letépjem az álarczot, és az ország színe elé állítsam azon ismeretlen embereket, a kik mindenféle nemzetiségi kerületből, a hol soha nem ismerték őket, sohasem látták, egyszerre mandátummal tértek vissza. Bemutattam, hogy törvénybe ütköző a mandátumuk, ideállítottam a ház közepére azt a helyzetet, hogy x és y mandátumai — nem említek neveket — egyenesen és világosan az összeférhetlenségi törvény intézkedéseibe ütköznek. És mi történt? Világos ez a törvény, nem kell azt revideálni, hanem végre kell azt hajtani. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mi nem új törvényt akarunk; mert az újat is hiába hozzák, ha nem hajtják azt végre. *(Egy hang jobbfelől: Jézus Mária! Derültség a szélső baloldalon.)*

Ez a törvény végre nem hajtatott. Miért? A kormány érdekeiért. Hiszen a kormány épenséggel abban találja érdekét, hogy mentől nagyobb számú párt támogassa. Ha már most az inkompatibilitási törvényt végrehajtja, akkor, én nem tudom, de nyilvánvalóvá lehet, hogy onnan legalább is 50—60 embernek távoznia kell.

Rakovszky István: 232-nek!

Várossy Gyula: Lehetséges, hogy valóban olyan óriási szám kerül ki. Talán maga a miniszter úr is inkompatibilis lenne. Nem tudom; de azt tudom, hogy a mely eseteket felemlítettem, mindaz reális alapon történt és meggyőződésem az volt, hogy azok mandátumai összeütközésben vannak a törvénynyel. És mit láttunk? Azt, hogy kihallgattak bennünket, kihallgatták őket és egyszerűen konstatálták, hogy azok az urak ezen törvény eseteiben oly ártatlanok, oly kevéssé bankigazgatók, mint a pólyás gyermek.

Rakovszky István: Gróf Andrássy Tivadar lemondott!

Várossy Gyula: Igaz, hogy épen ez a pontja az én beszédemnek erősíti meg némelyik eljárását. Ezen idézett törvény tárgyalása alkalmával mi állítottuk, hogy a törvény végre nem hajtása a kormány korteszczélját szolgálja; mert voltak férfiak, a kik félreállottak ezen törvény netaláni alkalmazása elől, mások pedig egyenesen megelőzve azt, hogy az ő esetük tárgyalás alá jöhessen, lemondtak arról a kényes állásról, mely esetleg tárgyalás alapjául állíttatott volna a ház elé.

Én nem mondom azt, hogy új törvényt alkossanak; hanem azt mondom, hogy a törvényt hajtsák végre. De hiába mondom. Mert nincs ember ebben a parlamentben sem itt, sem ott, *(a jobboldalra mutat)* a ki elhigyje, hogy ezt a

Digitized by Google

törvényt a Bánffy-kormány alatt végrehajtják. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon)* Oly mélyen sülyedtünk a törvény iránti tiszteletlenség dolgában, hogy még álmainkban sem remélhetjük azt, hogy bárhonnan is e házból inkompatibilissá nyilvánítsanak 80—100 vagy pláne 200 tagot s azokat lemondásra kényszerítsék. Hisz ez képezi a Bánffy-kormány alapját és olyan kormányt nem képzelek, a mely ezt az alapot kirúgja lába alól, ellenkezőleg, minden cselekvése csak ez alap erősítésére szolgál. Még megemlékezhetném más törvényekről is, a melyek ezen két év alatt hozattak, a hol csak másodrendű volt a nemzet érdeke, elsőrendű a kormány szupremácziója. *(Felkiáltás a baloldalon: Csak lassan! Derültség.)* Azonban megszüntetem bizonyos tekintetben a törvényeknek eme felsorolását; csak annyit jelentek ki, a mit tegnap Szluha István t. képviselőtársam és barátom is megemlített, hogy ezen ülésszakban 342 ülési napot töltöttünk. Ezalatt hozatott sok mindenféle törvény; a javát kiválogattam és kimutattam belőle, hogy a nemzet csak másod- és harmadsorban jön, első a kormány érdeke. A többi törvény, melyet fel nem hozok, micsoda? A többi törvény javarésze viczinális vasút, koncesszió. Ezeket igen nagy tömegben együtt jelzem. Szolgáltak azok a nemzet javára, a közlekedés emelésére is, de ezek koncessziók, melyek nem adattak nekem vagy másnak, hanem olyanoknak, kik a »do ut des« alapján ülnek itt, vagy operálnak a házon kivül.

Ez előzményekből akarom megrajzolni annak a képét, hová jutottunk, hogy mint egy tükörből lássa az ország, mennyire sülyedt, s lássa, hogy már képtelenek vagyunk a méltó szomorkodásra is. Ezt a képet akarom megrajzolni az előzményekből, s azokból, miket ezután fogok előterjeszteni.

Sokszor volt itt szó a kormány létalapjáról. Magam is szóba hoztam, de persze hiába. Mert hát az igazság előhozatala mindig meddő dolog. Sokszor beszélték itt meg azokat a dolgokat, melyekben a Bánffy-kormány egyedüli biztos alapját birja, melyek képessé teszik arra, hogy e házban mindent keresztül vigyen, s a házzal a legrútabb játékot üzze; ebben a házban terjesztheti a világosság helyett azt a homályosságot, mely a nemzetet a legnagyobb idegességbe ejti, bennünket, ellenzékieket pedig a legélesebb parlamentáris fegyverekhez nyúlni kényszerít. Sokszor volt szó erről.

Az a bölcső, a melyben megringatták a kormányt, a melyben nagyra nőtt s a milyenben nem feküdt egy kormány sem ezelőtt, az az 1896-ki választás. Nem foglalkozom a választásokkal. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Csak elmondom, hogy milyennek kell lennie egy becsületes választásnak és milyen a nem becsületes választás. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Az országos választás elérkezik, minden választópolgár értesíttetik arról, hogy azon a napon szavazatát beadhatja képviselőjelöltjére; értesítik erről az előljáróság útján, s a választás napján elmegy az a szavazó polgár elvtársaival együtt zászlók alatt, víg nótázás mellett, mert jogait gyakorolja, örömünnepet ül, megjelenik a választási urna előtt, sorba hivják a községeket, most jön Nemesujfalu, azután Újszentes s a többi s elkezd szavazni Kovács József s a bizalmi férfi azt mondja: ez Kovács József, ez Horváth István s így leszavaznak, kinek merre húz a szíve s egyet sem utasítanak vissza igazolatlanúl. Mikor leszavazott minden község, az elnök kihirdeti az eredményt, hogy győzött a kormánypárt, hogy győzött az ellenzék, aztán elvonúlnak, odahaza van talán egy kis harag s ezzel vége. Katonaságra, csendőrségre, étel-italra, 10—20 forintra, fuvarra nincs szükség, a kistelekiek ingyen fuvaroznak. Ez a tiszta választás eszménye. A mely törvényhozó testület így alakúl meg, a többség összetömörül, a többségből kiválik a kormány, és nem a kormány teremti meg a többséget, ez a kormány önérzettel mondhatja: én a nemzet bizalmát birom. Ez a tiszta választás. Ez a korrupczió nélküli harcz. Ez a korrupczió nélküli kormány, mely az állam érdekében működik, s intencziója nem a hatalom érdeke, nem a kortézia, hanem az ország üdve.

Milyen volt az 1896-ki választás? Ezen választásnál nem vonúltak úgy fel a polgárok, hanem néhol szuronyok közt kisérték őket. A 1896-os választásból egy esetet hozok fel, a hol az ellenzék teljes bizonyossággal többségben volt, de mégis elvesztette a kerületet és a kormány egyik tagja győzött. Ezen esetet azért hozom fel, hogy abból lássuk a többieket.

Az ellenzékiek többségben voltak a választás előtt. Ekkor a nagy óragépezetnél az órásmestertől, a miniszterelnöktől, megkapta az útbaigazítást a főispán. Ezzel az első lendület megérkezett az óragépezethez. A nagy kerék megmozdúlt és az utasítást megadta az alispánnak, az onnan a szolgabiróhoz ment, a szolgabirótól több irányba ment: a községi előljárókhoz, a jegyzőkhöz, a csendőrséghez, a vármegyétől egyidejűleg átirat ment a katonasághoz, hogy szükség esetében készenlétben legyenek. A mint a választások ilyen előmunkálatok mellett kezdődtek meg 1896-ban. De a magyar nép sem a csendőrségtől, sem a katonaságtól nem igen ijed meg. Én legalább ezt láttam Erdélyben az én székely választóimnál, a hol bizonyos formaságok miatt szuronyt szegeztek választóim elé, a kik azután szép szóval elhárították a szu-

Digitized by Google

ronyt, a mely erre nem is működött, mire azután keresztülmentek a kordonon.

A magyar ember tehát nem igen ijed meg a fegyvertől. Hanem hát ő is ember, kivált ebben a korrupcziós világban, a midőn már Tisza Kálmán kormányzata óta látjuk azt a rettentő irányt, melynek homlokzatára az van felírva: önérdek, hatalom, önczél, szóval az egyetemes korrupczió. Azóta a magyar ember is, a ki nem is tud írni-olvasni, megtanúlta ettől az áramlattól, hogy bizony jó az önczél. Sokan elestek ebben az áramlatban és a magyar nép egy része megérti ma már a pénznek csengését.

Megmozdították a jegyzőket, előljárókat, hogy szorítsák a népet; a szolgabiró járkált, a csendőrség végezte a felügyeletet és megjelent a jelölt, megjelentek a jelölt bizalmi-férfiai, pénztárnokai, a kik a terrenummal ismerősök voltak és azoknak a segédlete mellett diskréczióval — a melyről sokat tudunk, de a melyet azért nem lehet mathematikailag bizonyítani, hacsak nem támad még több Rohonczy Gedeon is, ennek sikerült egyet bebizonyítani — megejtik a tiszta választást.

Ha nem elég a presszió, ha nem elég, hogy a tanítónak azt mondják: a fiadat nem veszik fel Kolozsvárra vagy Budapestre az árvaintézetbe vagy máshova, hogy nem alkalmazzák bátyádat vasuti bakternek, ...

Bessenyei Ferencz: Igazgató sem lesz!

Várossy Gyula: ... a mint kezemben vannak az irások, ha ez mind nem elég, akkor jön az önálló ember, egy kicsikét olvassa az ujságot is, ismeri az áramlatot és úgy gondolkozik, mert úgy beszélik neki, hogy nem a te szavazatodon dől el a világ sorsa, nélküled is boldog vagy boldogtalan lesz a haza, odaadják neki a nagypénzt, a szerint, hogy ki milyen és rögtön kormánypártivá lesz, a ki boldogítja a hazát. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Így folyt le az 1896. évi mintaválasztás; így jött be a minta-többség; így támadt és kapott életet ez a mintakormány. Ez a tömeg képviseli a nemzetet; képviseli a szuronyt; képviseli a három milliót; képviseli a vármegyék összes hatalmát és erőszakoskodását; képviseli az egész terrorizmust, a mit egyedül álló, semmi hatalommal nem rendelkező emberekkel szemben kifejtett. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Valósággal a hatalomnak, a korrupcziónak a forradalma tört ki két évvel ezelőtt a nép jogai ellen. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Ime aztán ezek a dolgok a közerkölcsiségnek — természetesen — használnak. A közerkölcsiség erősen fejlődik, *(Zaj. Halljuk! Halljuk!)* mert látja a kormánytól a nemes példát, hogy kell érvényesülnie? Finomodik, vagyis a közéleti erkölcs magasabb kultusza óriási mértékben virágzik. *(Tetszés balfelől.)* Mit bizonyít ez a választás? Azt bizonyítja, a mit beszédem elején felállítottam tétel gyanánt: hogy a kormány minden legkisebb mozdulatát, lehelletét és szándékát a hatalmi törekvés, a hatalomnak érvényesítése s továbbfejlesztése képezi, mert ily óriási igazságtalanságot más czélból elkövetni nem is lehet; *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* ez az önzésnek, az önérdeknek oly magas foka, a melyet kellően erős szóval megbélyegezni, megbirálni nem lehet. Szinte felesleges azt kérdezni — hisz ez mellékes oldalát képezi annak a szimptomának, — a melyet jelzek és feltüntetek és a melyre feleletet nem kapok senkitől az egy Rohonczyn kivül — hogy Magyarország közerkölcsiségének megöléseért honnan a hóhérdíj. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Ez még mindig oly nyilt kérdés, a melyre épúgy nem kaptunk feleletet, mint hogy arra sem kaptunk választ, hogy a kiegyezés kérdésével és a quotával hányadán állunk?

Ez mindenkor aktuális kérdés, mert föltételezi azt a gyanut, hogy tisztátlan forrásokból merített a kormány és sokszor meg volt már burkoltan említve, hogy az a pénz talán idegen pénztárakból folyt be, a miről nem szándékoztunk itt beszélni s hogy talán nem is három millió volt az a befolyt pénz; több-e, nem-e, nem tudja maga a miniszterelnök sem. Felállított ugyan egy külön ügyosztályt miniszteriumában, amely a belügyminiszterium joghatóságát elvonta, s a melynek felállításáról, noha országos dolgokban intézkedett, miként maga a miniszterelnök úr bevallotta, a képviselőháznak tudomása nem volt, annak felállítása az országgyülés beleegyezése nélkül történt, szóval országos működéssel megbizott ügyosztályt állított fel a miniszterelnök úr, a nélkül, hogy ezirán t a ház határozott volna.

Ime a mintaválasztások így történtek; ámbár lehetséges, hogy vannak, a kik tagadásba veszik, kétségbe vonják, hogy a választások így estek volna meg. Azt mondják: engem megválasztottak elveimért, megválasztottak önmagamért, lelkesedésemért, azokért a politikai elvekért, a melyeket én képviselek. Lehetséges, hogy akad, hiszen olyan nagy az a szám odaát, hogy még ilyen fehér holló is lehet közte. De én ismerem a népet, hogy miért szokta megválasztani az ő képviselőjét és ha valaki arra hivatkoznék, hogy engemet elveimért választottak meg, nem hiszem, hogy ezek közt az elvek közt ezek volnának, hogy a nép előtt azt mondotta, hogy a quótát nem emeljük, hanem leszállítjuk, hogy az adót, tekintettel a szegénységre, valamivel enyhíteni fogjuk, hogy a népnek minden közérdekét szem előtt tartjuk; nem hiszem, hogy ily elvekkel és programmal lépett volna fel az, a ki az én állításomat talán kétségbe vonná.

Digitized by Google

Valamikor a túloldalon — és ezt kötelességem kijelenteni — a választások megtörténte után azt hánytorgatták, hogy ezen az oldalon talán volnának olyanok, a kik nemzetiségi velleitásokkal vannak eltelve és valami nemzetiségi alapon választattak meg. Mondhatom, tudjuk mindannyian, hogy a kormánypártba a legnagyobb tömegeket a nemzetiségek liferálták, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* olcsóbb, vagy drágább áron, kevesebb, vagy nagyobb véráldozattal, kisebb vagy nagyobb számú fegyverek alkalmazásával. És hogyan? Hát rendszerint a nemzetiségi területeken a kormánypárt, eltekintve a szokásos eszközök alkalmazásától, azzal is fellépett, hogy a meglevő nemzetiségi állapotok előtt szemet fognak hunyni, akár vonatkozzanak az egyházra, akár vonatkozzanak az iskolára, azoknak ügyeire, ha összeütközésbe jön a tételes magyar törvényeinkkel. Ilyen két levelet olvastam *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* az egyik vidéki lapban, névszerint a Szegedi Naplóban a választások lezajlása után, a hol névaláírással, nemzetiségi vidéken levő választókerületből kinyilvánították a szegedi lapban, annak a nagy környéknek, hogyan történt náluk a kormánypárti választás nemzetiségi alapon. Két levél jött 1896. novemberében és októberében a Szegedi Naplóban. Jelezve volt, hogy a többi közt a kormánypárti jelölt igéretet tett a nemzetiségi iskolára nézve, a hol állami szempontból hiányok voltak, hogy szemet fog hunyni és ha talán valaki előhozná ezt a törvényhozásban, ő majd gondoskodni fog arról, hogy ez az állapot megmaradjon és ne változzék.

Tisztelt ház! Ezen dokumentumokat olvastam; de különben is tudjuk mindannyian, hogy a kormánypárt javarésze nem magyar vidékről jött, hanem a nemzetiségi vidékekről, majdnem kizárólag. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Természetes dolog, az ilyen mintaválasztásnak mi volt a következménye. Más nem lehetett, mint az, hogy győzött a három millió, győzött a szurony, győzött a presszió, győzött a nemzetiségi simogatás; győzött minden meg nem engedett törvénytelen eszköz, kevés kivétellel. Ennek pedig az lett aztán az áldozata, hogy olyan emberek buktak el, a kik méltó díszei lehetnének még a Bánffy kormányzata alatt levő háznak is. Mert mi nem ő érette vagyunk itt, hanem a nemzetért, hogy azt felvilágosítsuk, helyette az ellenőrzést gyakoroljuk. Elbuktak olyan emberek, a kiknek valóban tehetségük, tiszta jellemük, lángoló szivük van, a kik nem félnek a korrupciónak bármekkora áradásától, a kormány bárminő támadásától. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Elbukott egy oly vezér, mint Ugron Gábor, a ki az ellenzéken lánglelkével és igazi tehetségével pótolhatatlan *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és elbuktattak másokat. Hát miért nem buktattak el mindnyájunkat, hisz egy millióval több vagy kevesebb, az mit sem határoz? Miért nem üttettek le valamennyiünket, hisz nincs itt ránk szükség, *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy itt beszéljünk, a honnan az igazság elől, ha talán a lelkiismeret egyikmásik előkelőbb vezéremberükben felébred, kimennek, a másik diskurál, a harmadik alszik, a negyedik olvas, a legvégén pedig — szavaznak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az ilyen parlament valóban nem érdemel meg egy olyan embert, a minő az én vezérem, Ugron Gábor, a ki sokkal tisztább ember, semhogy karöltve járjon a korrupcióval. Elbuktatták az olyan embereket, mint Beöthy Ákos és egész sorozatát a puritán embereknek.

Iványka Oszkár: Ezek nem népszerűek, de Arányi népszerű! *(Mozgás és zaj. Elnök csenget.)*

Polónyi Géza: Majd fizetünk az egri választásért és a többiért! *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Elnök: Csendet kérek! Hagyják kibeszélni a szónokot. *(Derültség.)*

Várossy Gyula: Ezekből konstatálható. hogy ebben a házban nem annyira tehetség kell, mint szavazat. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez kell a magyarnak: szavazat. *(Helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Holló Lajos: Csak szavazzanak, lesz módjuk benne!

Várossy Gyula: A kormány politikai bűnlajstromából fel kell még egyet említenem, hogy a keret tökéletes legyen, a melyben majd meg fogom később rajzolni, — mint említém — ha a kitűzött időből telik, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Magyarországnak s a magyar parlamentnek mai képét, a melynek szerzője Bánffy Dezső báró miniszterelnök, a kinek segédjei a kormány többi tagjai s a tiszta választás által bejutott nagy többség. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A kormánynak, mely főkép egy emberben nyilatkozik meg, a miniszterelnök úrnak szívén kellene viselnie a nemzet érdekeit, ezeknek alája kellene rendelnie minden önérdeket, hatalmi törekvést és egyedüli czélja, életérdeke a nemzet és egyes osztályainak boldogulása kellene, hogy legyen. A jelenlegi kormány nem ezt nézi; ellenkezőleg, a mint állítottam, hogy a szavazó polgárokat hogyan nyerje meg, hanem azt nézi, hogy tegye kezét a katholikus és nem katholikus szegény lelkészekre, hogy ellentétbe tegye a magasabb egyházi hatóságokat és püspököket az alpapsággal, hogyan tartsa sarokban a kongruával, az autonomia kérdésével a szűkölködő papságot. A kormány nem azt nézi, hanem, hogy a jó kortes papokat hogyan vezesse előmenetelre; nem azt

Digitized by Google

nézi, hogy a tanítók teljesítsék kötelességüket, hanem atyai gondja kiterjed azokra is önzetlenül, politikai czélzat nélkül, a kiknek szavazati joguk nincsen. Kiterjeszti a kormány atyai szeretetét mindazokra a sínlődőkre, elhagyottakra, szegényekre, a kik valamikor javabeli polgárai és támaszai voltak ennek az országnak, de ma már megszünt szavazatuk, értem a 48-as honvédeket.

Ezek a 48-as volt honvédek ma szavazati joggal nem birnak. Ezt konstatálom és konstatálom azt is, hogy a székelyeknél az ősiség jogán vannak még néhány százan, a kik szavazhatnak, de a nagy többség már nem bír szavazati-joggal. Minek segítsen a Bánffy-kormány ilyeneken, mikor úgy sem támogathatják az ő hatalmi törekvését? Én felszólaltam akkoriban több izben érdekükben interpelláczió alakjában. Nekem egy krajczár hasznom abból nem volt. A kötelességtudó miniszterelnök úr immár oda jutott kötelességének teljesítésében és a 48-as honvédek iránti tiszteletében, hogy a választ egyszerűen megtagadta. Akár válaszol a miniszterelnök úr, akár nem válaszol, abból ugyan a nyomorult 48-as honvédek jól nem laknak. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Akkoriban a miniszterelnök úr — miután a 48-as honvédek segélyezésének teljes kiépítése nem tartozik a mai kormányzat hatalmi törekvései közé — ezeket elrúgta egyszerűen magától és kijelentette, hogy érdekükben semmit sem tesz.

Hogy kimutassam, hogy nekem igazam van abban, hogy Bánffy Dezső báró miniszterelnök és kormánya, mindent kortes és hatalmi czélból tesz, megfordítom a köpenyeget. A 48-as honvédek segélyezésénél néhány százezer forintot kivántam felvétetni nyugdíj és segélykép azok számára, a kiknek mai alkotmányos állapotunkban köszönheti a kormány is létét, a kik rablánczot, vérük hullását szenvedték érettünk. A kormány megint másfelé nyúlt és behozta a czukorprémiumot. Ország-világ tudja, hogy nekünk nincsen . . .

Polónyi Géza: Thun grófnak borravaló!

Várossy Gyula: . . . virágzó czukoriparunk, és hogy a kormány 10—15 czukorgyárosnak öt-hat milliót ad, hogy ezzel is behálózza őket, hogy behálózza a répatermelő gazdákat, a kik a kormánynak szolgálatába szegődnek, mert máskülönben e gyárosoktól kénytelenek nyomást szenvedni. Íme egy csekély körű ipari termelésnél, a milyen a czukorgyártás, a mely elenyésző a mi mezőgazdaságunk más czikkeihez képest, a kormány ki tud dobni öt-hat milliót, hogy tiz-tizenötezer szavazatot biztosítson magának úgy az általános választásoknál, mint más alkalommal, és a 48-as honvédektől politikai könyörtelenséggel elfordúl, a kiknek mindent köszönhetünk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én épen azzal a szegény honvéddel, László Józseffel beszéltem, midőn lent voltam most, október közepén a kerületemben beszámolót tartani és elmondani, hogy mi történt a parlamentben és mit csináltam én, és a ki kérvényét benyújtotta a miniszterelnökséghez igazolványnyal és más egyébbel felszerelve, hogy nyugdíjt kapjon. Ez a László József akkoriban úgy keresett meg orvosi bizonyitvány mellett, hogy tüdődaganata van és teljesen egészségtelen, nyomorúlt. És csakugyan, nem is várva, megjelent előttem körülbelül egy öl magas ember, egy fiatal székelytől vezettetve és mondotta: én vagyok az a 82 esztendős László József, a ki egyik helyről a másikra, az utcza egyik széléről a másikra csak támogatás folytán birok átmenni. Ő egész éjjel nem alszik, nyugalma nincs, úgy néz ki, mint a halál, nincs mit ennie, faluban hol egyik, hol másik könyörületes lélek táplálja. Mikor végig néztem rajta és eszembe jutott ez a parlamenti debut, mely lefolyt köztem és a miniszterelnök úr között, azt mondottam: kár volt neked is fegyvert ragadnod, ha ilyen hálátlan utódaid vannak, a kik reád gondolhatnának most, mikor a hatalomban vannak. Vigasztaló szavam nem volt számára, hanem azt mondottam neki, ne is nyújtsa be kérvényét, melylyel zárt ajtókra talál. Figyelmébe ajánlottam őt a község jó lelkü embereinek, mig meghal és megkapja a jól megérdemült jutalmat.

Ilyen a szabadság hőseinek sorsa, a kik tudatlanságból maradtak ki a segítettek és a nyugdíjazottak sorából és a kik előtt a segély kapuja bezáródott kivévén, ha valami különös protekcziója van. Én nyiltan megmondtam, hogy hozzám hiába fordulnak és hogy én hozzám ne is fordúljanak.

Ime, mindezeket előterjesztvén és bebizonyítván a kormánynak egyedüli czélját, a mely első sorban, hogy micsoda, ismételve megmondottam és csak másod- harmadsorban szolgál esetleg akczidentaliter a nemzetnek, vagy egyes osztályoknak a javára, le kell vonnunk azt a képet, a mely feltétlenül arra utal minket, hogy az a kormány semmiféle bizalomra nem méltó, *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* a mely szigorú parancs gyanánt hirdeti, hogy a mi hozzájárulásunkkal ennek a kormánynak minden működését meg kell akadályozni, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mint olyant, a mely csupán az ő hatalmának erősitésére szolgál. Ennek a következménye, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy a nép — egyesek úgy, mint tömegek — körében Magyarországon hallatlan módon emelkedett a korrupczió, hallatlan módon emelkedett a közéletnek elzüllése. *(Úgy van*

Digitized by Google

Úgy van! a szélső baloldalon.) Elzüllése a közszellemnek ebben a házban, dekompozicziója tünn a közéletben, az egyes osztályokban, a sajtóban az erkölcsöknek. És mert a példát felülről vesszük mindig, a példa olyan, mint a levegő. Nem kell hozzá szem; nem kell olvasás, látás. A rossz példa benne van a levegőben: az ragad, belefurakodik mindenhová és feltámasztja az egész egyetemes korrupcziót és el öl minden egészséges életet. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

És, fájdalom, ez az önérdekű hatalmi politika Bánffy kormányelnök alatt tette a korrupczióra a koronát. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Úgy hiszem, ennél magasabbra nem emelkedhetik; mert a tiszta közéletnek elvesztése, a korrupcziónak pedig fel emelkedése ma már olyan, hogy az emberek félnek, hallgatnak, meggyőződésüket elrejtik, mert mindenütt várják a bárdot, mely politikai enunczicziójuk miatt, ha szűk körben történt is nyilatkozatuk, megöli őket. Ha egy ember vész el: ám jó, de családjuk, rokonuk van, a kik reájuk támaszkodnak. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Iványka Oszkár: Ez a közbizalom!

Várossy Gyula: Miután nem tudom, hogy a parlamenti viszonyok hogyan fejlődnek, egyelőre némely dolgok elhagyásával, ezeket mondtam el, feltüntetve lehető kevés példában, de markáns vonásokkal, hogy mi vezetett engem és barátaimat arra, hogy ennek a kormánynak semmi bizalmat nem adunk. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Feltüntettem azt, hogy a kormány múltja egyáltalában nem biztató arra, hogy mi bizalommal legyünk irányában, mostani magaviselete pedig, az a homály, az a sötétség az életbevágó kérdések körül, az a semmifelé se való látás, mikor látnunk kellene, nem ösztönöz arra, hogy őt bizalmunkkal megajándékozzuk. Tekintettel tehát arra, hogy még a jövőre sincsen semmi kilátásunk arra, hogy ez a kormány megjavúljon, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* ennélfogva mást nem tehetek, mint a mire engem felszólítottak választópolgáraim. Én ugyanis ennek a hónapnak derekán — október hó 17-én — lent jártam kerületemben és daczára annak, hogy szakadt az eső és valóban zordon időjárás volt, igen tisztességes számban jelentek meg az én választópolgáraim, *(Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* a kiknek elmondtam, hogy két év alatt a törvényhozó testületben mi történt. Elmondtam azt is, hogy ezen két esztendő alatt én mily módon töltöttem be képviselői kötelességemet. Elmondtam azt, hogy a mit tinektek a programmomban kifejtettem, azt törekedtem megvalósítani és hogyha az meg nem valósult, hát az sem rajtam, sem rajtatok nem múlt. Erre megköszönték megjelenésemet és azt mondták: t. uram! viselje magát továbbra is úgy, a hogy eddig és az iránt a kormány iránt, a mely annyi alávalóságot követett el, bizalommal ne viseltessék. *(Éljenzés, Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: A képviselő urat rendreutasítom. Ez a kifejezés nem való ebbe a terembe. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy mozgás és felkiáltások a szélső baloldalon: Csak czitál!)*

Várossy Gyula: További eljárásomban is megbíznak, a mely ne legyen más, mint hogy a kormány ellenőrzésében és pártjának megvigyázásánál mindig arra törekedjem, hogy azok a nemzet javára működjenek.

Minthogy pedig itt nem látom sem a kormánynak, sem pedig a kormányelnöknek a kormányt kidomborító személyében, sem a pártban a jóindulatot és az érzéket a nemzeti aspirácziók iránt: én a napirendet nem fogadom el. *(Tetszés, éljenzés, taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, minthogy még többen vannak felírva, a vita folytatása a holnap tíz órakor kezdődő ülésre halasztatik. Mielőtt átmennénk az interpellácziára, öt perczre felfüggesztem az ülést.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom.

Következik Polónyi Géza képviselő úr interpellácziója.

Polónyi Géza: T. ház! Az országos események hovatovább megérlelik azt az időt, midőn nekünk, az ellenzék férfiainak, hazafias kötelességünk nagy kérdéseknek itt, a parlament színhelyén való feszegetése. Én nem a legnagyobbak közül választok magamnak tárgyat, de azért ez elég fontos arra, hogy vele behatóan foglalkozzunk. Nem jelentettem be ezen interpellácziót az interpellácziós napokon kivül, mint sürgőset, de azért az interpellácziót tárgyát rendkivül sürgősnek jelzem. Majd az indokokból ki fog tünni, mennyiben igaz ez s én egész tisztelettel kérem a t. miniszrerelnök urat, kihez interpellácziómat intézem, hogy annak sürgősségét maga is elismerve, a válaszszal ne késlekedjék.

Azon a soron, a melyen nekünk ezen nagy kérdéseket a képviselőház elé kell vetnünk, elsősorban kinálkozik mindenesetre a 30 milliós delegácziónális póthitel kérdése. A titok leplét le kell lebbenteni ezen alkotmányellenes eljárásról *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* s elérkezett az ideje annak, hogy megtudjuk, hogy az a 30 millió hová ment, mennyi jutott Spanyolország, mennyi Olaszország felé?

A második dolog, a mely az ellenzék férfiainak kötelességét felébreszti, az a Golu-

Digitized by Google

chowsky-féle rendjel-kérdés *(Halljuk! Halljuk!)* és a rendjelek adományozása körül követett alkotmányellenes eljárás.

Én azonban ezen tárgyakról ma nem akarok megemlékezni, még pedig azon egyszerű oknál fogva, mert ezek oly nagy méretű kérdések, hogy ezeknek latbavetésénél feltétlenül szükség van arra a morális tőkére, a melyet nagyobb pártok képviselnek; és miután a Kossuth Ferencz igen tisztelt képviselőtársam vezetése alatt álló függetlenségi és 48-as párt számarányánál és így erkölcsi súlyánál fogva sokkal nagyobb értékkel vetheti szavát latba, és azonfelül olvastam is, hogy a függetlenségi és 48-as párt értekezletén ezen kérdésekben az interpellácziót már nemcsak elhatározta, de annak megtételével Thaly Kálmán igen tisztelt képviselő urat meg is bizta, az a tisztelet, a melyet a parlamenti illem is követel tőlem, ha azt egyénileg nem táplálnám is, a mint legnagyobb mértékben táplálom a mélyen tisztelt párt iránt, köteles tartózkodásra int ezzel a párttal szemben, bárha már kissé hosszú is azon idő, a mióta ezen dolog napirendre kellett, hogy kerüljön. De én tartózkodom ezektől, várva azt, hogy a mélyen tisztelt függetlenségi és 48-as párt ezen nagy horderejű kérdésben saját akczióját mindenesetre minél előbb meg fogja indítani.

A tárgy, a melyről meg akarok emlékezni, egészen más jelentőségű dolog, de horderejében ezeknél nem csekélyebb. Igyekezni fogok a tárgyilagosság szigorú követelményeinek megfelelőleg úgy, a hogy az országos érdekeknél, a hol eddig — tudtommal — vélemény- és pártkülönbség nem volt, illik ezen tárgyról megemlékezni.

Csak röviden érintem, hogy az 1867. évi kiegyezésnek a nemzeti és faji uralom szempontjából egyik fundamentális kiindulási pontja az volt, hogy Ausztriában a német hegemonia alatt álljon fenn egy államalakulat, a mely egészséges szövetségben a magyar állammal igyekezzék kellő kölcsönhatással és a pragmatica sanctiora épített elvekkel annak a monarchiának a messze jövendőjét biztosítani. Már a múltkor egyalkalommal volt szerencsém megemlékezni, hogy e fundamentális politikai alapelv ez idő szerint rendkivüli mértékben megingatottnak látszik Ausztriában. Ha azután észreveszünk jelenségeket, a melyek a magyar Szent István korona területén is hasonló agitácziónak bizonyítékait kinálják nekünk, úgy talán illő, hogy azt a helyzetet a parlamentben diskusszió tárgyává tegyük, mert én úgy látom és nem titkolom, hogy annak az akcziónak, a melynek magam is egyik szerény harczosa és közkatonája vagyok, legalább lelkem mélyében, egyik valóságos indoka az, hogy én mély sajnálattal látom, hogy az a Deák Ferencz-féle alapelmélet, a melyre nézve minden titkolózás nélkül kijelentem, hogy feltétlenül osztom és helyeslem, hogy tudniillik Magyarország jövendője legalább ezen államalakulatban, különösen a perszonál-union nyugvó államalakulatban attól függ, hogy Ausztriában a föderaczio szláv állameszme diadalra ne juthasson, mondom, én ebben a kérdésben Magyarországnak nemzeti, faji és állampolitikai jövendőjét látom.

És mit látunk ezzel a ténynyel szemben? Én sokszor hozom ezt fel, de úgy látszik, ritkán találok meghallgatást. Az minden kétségen kivül áll, hogy Ausztriában jelenleg a Thun-kormány kizárólag a szláv többségre és a föderalisztikus eszmékkel szaturált olyan képviselőkre támaszkodik, a kik csupán zurrogatumként veszik maguk mellé a klerikális ultramontán elemeket odaát Ausztriában. Tehát, t. ház, odaát szemben állunk minden kétségen kivül álló oly transzfiguráczióval, a mely a mi eddig lefektetett politikai hitvallásunk alapelveivel homlokegyenest ellentétben föderalisztikus tendencziák szolgálatában áll.

Nem akarok én most ezen mélyreható kérdéssel apró részletekig foglalkozni, mert ez oly kérdés, a mivel a háznak alig van tagja, a ki tisztában nem volna, és a ki ezen dologgal ne foglalkoznék, hanem rá akarok mutatni oly dolgokra, a melyek azt jelentik előttem, hogy a Bánffy-kormány az egyéneknek, az embereknek minden egyéni tradicziói ellenére, *(Halljuk! Halljuk!)* — és én itt Bánffy egyéniségéről beszélek — az ő egyéniségének minden tradicziói és a parlamentben tett nyilatkozatai ellenére segédkezet nyújt arra, hogy a Thun-kormány, a mely ily föderalisztikus irányú szláv elemekre támaszkodik, a mi 67-iki alkotmányunkkal, sőt az osztrák alkotmánynyal is ellenkező módon, a 14. §. alapján, alkotmányellenesen kormányozhasson; és hogy a magyar kormány tudva vagy nem tudva, de tényleg oly propagandának nyújt segélyt, a mely, meggyőződésem szerint, Magyarország állami, nemzeti jövendőjét örök időre veszélyeztetheti.

És mit látunk? Én ezen felfogásomnak erős bizonyítékát találom a napokban történtekben, még pedig a magyar szent korona területén, a mikre nézve szinte megdöbbenek, hogy semmiféle ellenakcziónak sem híre, sem nyoma.

Mi történt, t. ház, a napokban? Terzatto községben, a Susák feletti hegységben van egy kaszinó, nem voltam ott, de tudom, a hol összejöttek az osztrák, tehát idegen külföldi képviselők a horvát országgyülés jobbpárti tagjaival és ott egy formális gyülést tartanak, azon egy szövetséget kötnek a nagy horvát birodalmi államnak megvalósítására, illetőleg a dél-szláv három-egy

Digitized by Google

királyságnak oly módon való konstruálására, hogy a nagy horvát államiságnak védelme alatt a délszláv területeket: Karinthiát, Krajnát, Isztriát és Dalmáciát Horvátországhoz csatolva, maguknak egy nagy délszláv birodalmat alapítsanak.

Maga az a tény, hogy ha idegen államok képviselői ilyen propaganda szolgálatában egy állam területén megjelennek, azt hiszem, hogy minden ellenzéki viszketeg nélkül feljogosít engem arra, hogy kérdezzem a kormánytól, hogy miféle intézkedéseket tesznek ilyen veszedelmes és minden körülmények között alkotmányellenes eljárással szemben? És én nem találok semmiféle intézkedést; de mielőtt konstatálnám a tényállást, méltóztassanak nekem megengedni, hogy egy pár törvényczikkre utaljak, a melyeket különben nem szükséges felolvasnom, mert elég a büntető törvénykönyvnek csupán a felségsértésről rendelkező 127. §-ára utalnom és annak 135. §-át kiemelnem, mely szerint: »az, ki olyan időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felségsértés elkövetése czéloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges és arról a felsőbbségnek jelentést nem tesz,« az büntetendő. Ez az egyetlen eset Magyarország törvényeiben, a hol a bűntény feljelentését, ha arról valakinek tudomása van, kötelezővé teszi és büntetni rendeli annak elmaradását. Nekünk, t. ház, ilyen törvényünk van; a büntető törvénykönyv 173. §-a ugyanis következőleg rendelkezik: »Öt évig terjedő államfogházzal büntetendő az, a ki a 171-ik §-ban meghatározott módon« — vagyis nyilvános gyűléseken szóval vagy írásban — »a király személyének sérthetlenségét, a trónöröklés törvényes rendjét, az alkotmányos államformát, vagy a törvény kötelező erejét megtámadja, úgyszintén az is, a ki az alkotmány egyes intézményei, a monarchia másik államával fennálló kapcsolat, vagy a magyar államot képviselő országok között fennálló állami közösség ellen, vagy a királynak az országgyűlés stb. ellen izgat.«

A felségsértésre vonatkozó szakaszról azért nem emlékszem meg bővebben, mert annak egyik konstitutiv eleme az, hogy valaki erőszakkal igyekezzék azt a bűntényt elkövetni.

Hát arra nézve, a mit ez a kérdés szőnyegre hozott, hogy az erőszakos megváltoztatás czéloztatnék, egyelőre nekem bizonyitékom nincs, ennélfogva ezt én nem is állítom; de valószínűnek kell tartanom, t. képviselőház, azt, hogy ha politikai férfiak, a kik mandátummal birnak arra, hogy választóikat saját kormányhatóságaik és illetőleg saját országgyűléseik előtt képviseljék, magukat ily módon exponálják, mint a hogy az itt történt, hogy akkor azok az urak nem szentelt vízzel akarják ezeket a kérdéseket megoldani. Ez iránt, azt hiszem, köztünk véleményeltérés nem lehet.

Hát mit történt, t. képviselőház? Azt hiszem, a leghelyesebb lesz, ha szó szerint idézem — még pedig, fájdalom, ismételten kénytelen vagyok németül idézni azokat a beszédeket, a melyek ezen a gyűlésen ott tartattak és a melyekről a t. kormánynak nézetem szerint annyival is inkább tudomásának kell lennie, mert nemcsak a »Neue Freie Presse«-ben jelentek meg ezek a dolgok, a hol én azokat olvastam, hanem megjelentek a helyi lapokban, az illető krajnai »Slovenecz« czímű lapban stb. Azonkivül a t. kormány tudomást szerezhetett arról a »Budapesti Napló«-nak e tárgygyal foglalkozó vezérczikkéből és hireiből is; tehát nem beszélek olyan dologról, a mely titok volna. Az autentizitás kedveért tehát kegyeskedjenek megengedni, hogy németül olvassam, hogy lássuk ezt a propagandát és annak tendencziáját, hogy miről van itt szó.

A legegyszerűbb, legvilágosabb formában proklamálva van, — az igaz, hogy ez rejtve van — hogy a magyarok, mint ellenségei a horvátoknak és szlovéneknek, csináltak egy, a törvény és a történelem szerint nem jogosult határt, és hogy van egy horvát államjog, a mely horvát államjognak a védelme és pajzsa alatt ezeket az államszerű, eszményileg is helytelen határokat le kell rombolni és alakítani kell új határokat, szóval a magyar Szent István koronája területének megcsonkításával alakítani kell egy föderativ nemzeti katholikus államot. Ez van bennük röviden mondva.

A hány mozzanat, t. képviselőház, annyi konstitutiv eleme annak a büntettnek, a mit én az előbb felolvastam, és a mit a mi törvényeink szerint büntetlenül elkövetni a magyar szent korona területén annál kevésbbé lehet, mert nekünk jogállamunk van, és kellene, hogy legyen egy kormányunk is, mely bennünket ilyen természetű támadásokkal szemben meg tud védelmezni.

T. képviselőház! A beszédek ezt mondják, — csak egyet fogok elolvasni — a másiknak csak a bekezdését méltóztassanak meghallgatni. Milyen propagandával állunk itt szemben: »Die Slovenen auf dem Parteitage in Tersato«. Azt kell csak bevezetésképen ennél a dolognál megemlítenem, hogy horvát és szlovén képviselők, a kik ott részt vettek azon a gyűlésen, névszerint felsorolvák egy másik közleményében a »Neue Freie Presse«-nek. S a mi e dolognál mélyen elszomorító, az különösen az, hogy a mozgalomnak élén Prestenszky Sándor horvát tartománygyűlési képviselő áll, a kiről tudjuk, legalább multjából tudok annyit, hogy valamikor a Rauchpártnak, tehát az unio-pártnak volt

Digitized by Google

lelkes hive, és ez mindenesetre sajnálatra méltó jelenség és bizonyíték arra, hogy hova fejlődhettek a mostani kormányzat alatt Horvátországban már a viszonyok, ha azok az emberek, a kik a magyar állam eszméjének az unio-pártban rendíthetetlen hivei voltak, ma már ilyen államellenes és a büntető törvények által is tiltott szövetségre és összeesküvés-forma gyülekezetekre vállalkoznak. Minden szónál ékesebben illusztrálja ezt az a beszéd, a melyet egy krajnai képviselő — egy kanonok — tartott azon az ülésen, a mely szó szerint így szól: *(Halljuk! Halljuk!) olvassa):*

»Die bereits gemeldeten Aeusserungen slovenischer Abgeordneten am Parteitag der Domovina-Fraktion der Rechtspartei in Tersato bei Fiume werden im Laibacher »Slovenec« ausführlicher mitgetheilt. Darnach erklärte Landtags-Abgeordneter Domherr Kalan, dass ein engeres Zusammenwirken von Kroaten und Slovenen schon längst nothwendig war, um im Süden-Oesterreichs eine kräftige Organisation der südslavischen Völker zu begründen, welche ein unerschütterlicher Vertheidiger der Staaten und Rechte der südslavischen Völker wäre. Unser gemeinsamer Gegner hat zwischen uns Brüdern künstliche Grenzen aufgerichtet, hat uns entzweit, um uns zerstückelt desto leichter zu unterjochen. Wir Slovenen haben aufmerksamen Blickes die Bewegung in Croatien beobachtet; insbesondere that dies der »Slovenec«, welcher die Ideen der katholisch-nationalen Partei vertritt und der seit mehreren Jahren regelmässig Berichte über eure Kämpfe für die Rechte des kroatischen Volkes brachte. Mit Bewunderung haben wir Slovenen insbesondere auf die letzten Wahlkämpfe der vereinigten Opposition geblickt. Namentlich die Slovenen, welche der katholisch-nationalen Partei angehören, und dies ist die überwiegende Mehrheit des slovenischen Volkes in Krain, begleitet mit besonderer Sympathie die Thätigkeit der Rechtspartei, und zwar desshalb, weil diese Partei von drei grossen und verwandten und sympathischen Ideen geleitet wird: der christlichen Idee, der Idee der kroatischen Staatsrechtes, welche allein auf dem Süden die Vertheidigung gegen die Verräther zu begründen vermag, endlich die Idee der wirthschaftlichen Organisation für das Volk. Die feindliche Macht hat uns durch künstliche Grenzen entzweit, und wir sind bestrebt, durch gegenseitige brüderliche Liebe die künstlichen Grenzen niederzureissen, und an ihre Stelle einen naturgemässen Verband zu setzen, denn was Gott vereinigt, soll der Mensch nicht trennen. Mögen daher Versammlungen die Idee der Vereinigung von Kroaten und Slovenen verbreiten, die kroatischen und slovenischen Zeitschriften mögen sie pflegen, damit sie baldigst ein Gemeingut beider Nationen werde und ein massgebender Führer zum Glücke der kroatisch-slavonischen Nationen, vereinigt auf Grund des kroatischen Staatsrechtes.«

A másik szónok erre azt mondja *(olvassa):*

»Reichsrats Abgeordneter Dr. Krek erklärte die Ausführungen Domherrn Kalan vollständig zu billigen. Kroaten und Slovenen müssen sich auf der Basis des kroatischen Staatsrechtes vereinigen.«

Hát, t. ház, ezen beszédek után minden kétségen kivül áll, hogy itt a horvát államjog czégére alatt szent István koronájának területi épsége ellen irányzott politikai összeesküvéssel állunk szemben.

Horvát államjog! Én rendkivül mélyre becsülöm azokat a mérhetetlen kincseket, a melyek a horvát kiegyezési törvényben le vannak fektetve és mindig követelem is, hogy megtartassék különösen annak 59. §-ában lefektetett azon elv, a mely szerint mi Horvátországot velünk szemben mint politikai nemzetet elismertük és neki bizonyos autonom körben önálló törvényhozást is adtunk. De mentül inkább becsülöm ezeket a kincseket, annál inkább elhalaszthatatlan kötelességemnek tartom figyelmeztetni Horvátország hazafias pártjait, — mert hiszen szerencse ilyenek is vannak, — hogy ők is kövessenek el mindent, hogy ezen szerződésünknek, megállapodásunknak, törvényeinknek keretén belül a magyar állameszme mint szent és sérthetetlen óvassék meg, és az olyan polgárokkal szemben, a kik horvát államjogról beszélnek, tekintse hazafias kötelelességének maga a horvát nemzet, különösen pedig a most kormányon levő és uralkodó többség megoltalmazni a magyar állameszmét, a mely ismer horvát nemzetet, de nem ismer horvát államot, tehát nem ismerhet horvát államjogot sem.

T. ház! Nem lévén horvát állam, tiszta és világos, hogy egy ilyen szövetkezés, a mely a mi alkotmányunkkal homlokegyenest ellenkező módon, a horvát államjog álmaival és egy délszláv államnak jövendőjével kecsegtet bárkit, csakis az alkotmány és a törvény ellenére létesülhet, és ennélfogva ez minden éber ember figyelmét és a kormánynak megtorló intézkedését megköveteli és felhívja.

Azt mondhatja valaki, hogy miért beszélek én a magyar kormányhoz, és miért nem kérdezem, hogy a horvát bán megtette-e kötelességét?

Még ha úgy volna is, hogy a horvát bán hibás volna ezen dologban, még ha úgy volna is, hogy a horvát bán elmulasztott valamilyen kötelességet, akkor is a magyar országgyülésen minden esetre a miniszterelnököt kell azért felelősségre vonni. Azonban jogilag hogy áll a dolog? Méltóztatik tudni, hogy az idegenekre vonatkozó intézkedések szempontjából a t. belügyminiszter

Digitized by Google

úr, de még az állampolgárokkal szemben is a gyülekezési jogot hogy szokta kezelni. Csak próbáljanak meg egyszer a kormánynak nem tetsző népgyűlést tartani a magyar állampolgárok, majd megmutatják nekik, hogy mi az a gyülekezési jog Magyarországon Perczel Dezső belügyminiszter úr pátense szerint. Meg tud akadályozni a kormány egy népgyűlést, a mely neki nem tetszik, de fel tudja használni máskor ugyancsak azt az elemet olyan gyűlésre, a mely neki tetszik. Itt vannak a szoczialisták, — segédcsapatai a kormánynak. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* És eltiltják a gyűléseket akkor, a mikor a kormánynak kellemetlenek.

De nem akarok ebbe a kérdésbe messzemenőleg ürömcseppeket vegyíteni, maradjunk meg csak a dolog lényegénél. Itt volt egy példa. Ha jól emlékszem, Kronawetter példája, a ki Magyarországra akart jönni egy beszédet tartani. Nem is alkotmányellenes, nem is az állam területi épségét vagy alkotmányunkat veszélyeztető módon, hanem egy demokratikus és szerintem abszolute nem veszélyes propaganda szolgálatában. Ezt a kormány megakadályozta. És ma mi történik Tersatóban, a mely Módrus-Fiume vármegye területén, tehát szent István koronájának területén fekszik és helyi, illetőség szempontjából horvát terület volna? Itt minden ellenőrzés, minden praeventiv intézkedés és retorsio nélkül tarthatnak szlovén és horvát jogpárti képviselők gyülekezetet, a hol a gyűlölet minden hangját szíthatják, a magyar állameszme ellen törnek, alkotmányunk ellen, területi épségünk ellen.

T. ház! Ezért tisztán és kizárólag feltétlenül báró Bánffy Dezső és az ő kormánya a felelős. Mert, t. ház, erre nézve van egy pozitiv rendelkező törvény, az 1868: XXX. t.-cz. 10. §-a. Fontos dolog, hogy szószerint idézhessem, méltóztassék megbocsátani ezért a kis késedelmezésért. Azt mondja *(olvassa)*:

»Az ipartügy rendezésére nézve, a házalókereskedést is ideértve, úgyszintén a nem közkereseti egyesületek ügyében s az útlevél-rendszert, az idegenek felett gyakorlandó rendőrséget, az állampolgárságot és honosítást illetőleg közös ugyan a törvényhozás, de ezen tárgyakra a végrehajtás Horvát-, Szlavon- és Dalmátországnak tartatik fenn.«

Tehát miként áll a dolog? Akként, hogy az idegenekre vonatkozó rendőri intézkedések tekintetében a törvény, Horvátországgal kötött egyezségünk, világosan a közös törvényhozásnak tartotta fenn a törvényalkotás jogkörét, csak az exekutivát bizza ezekre vonatkozólag is a horvát-szlavon-dalmát kormányra, illetőleg a bánra. 1868 óta 30 és annyi esztendő telt el, és erre vonatkozólag törvény mai napig sincs. A horvát bán tehát joggal hivatkozhatik arra, hogy uram, én végrehajtanék egy törvényt, de hát melyiket hajtsam végre, hisz nem csináltátok meg ezt a törvényt. Ez mulasztása a magyar törvényhozásnak, melyet meggyőződésem szerint sürgősen pótolni kell. Ne higyjék a t. képviselő urak, ennél a dolognál abszolute nem lehetséges az, hogy engem pártérdek vezessen, de veszedelmes és mélyreható, közelálló olyan propagandával állunk szemben, melyet, ha idejekorán nem sikerül elfojtanunk, olyan dimenziókat ölthet, hogy annak elfojtása később csak vérrel és fegyverrel lesz lehetséges, ha egyáltalában lehetséges lesz.

De addig, míg ezt a törvényt megalkotjuk, miután szent István koronájának területén történt ez az összeesküvés, ez a lázítás a magyar alkotmány és a magyar korona területi épsége ellen, addig is, t. ház, a gyülekezeti jogra nálunk fennálló szabályokat a kormány nem tartozik-e alkalmazni az idegen, betolakodó lázítókkal szemben?

Én nyíltan hirdetem, rendkivül örvendenék azon, ha különösen az osztrák-németek belátták volna és belátnák azt, hogy az a muzsika, a melyet most odaát játszanak együtt a szlávok és a magyarok ellen is, nem vezet jóra.

Nem az ellen van kifogásom, hogy egy osztrák képviselő egy horvát képviselővel érintkezik, hanem az ellen van kifogásom, — és joggal — hogy osztrák reichsrathbeli képviselő horvát tartománygyülési képviselővel a büntető törvénykönyvben tiltott módon az állam alkotmánya és területi épsége ellen lázítson büntetlenül.

T. ház! Nekem az a meggyőződésem, hogy ilyen betolakodó idegenekkel szemben, a kik a lázításnak ilyen fegyvereit használják ellenünk, a kormány már is kötelességet mulasztott, ha a megfelelő, megtorló intézkedéseket eddig folyamatba nem tette volna.

Azon feltevésből, hogy ez oly dolog, melyről bővebben értekezni merőben felesleges dolog volna, egész tisztelettel terjesztem elő interpellációmat, mely következőleg szól *(olvassa)*:

»1. Van-e tudomása a miniszterelnök úrnak azon gyülekezetről, a melyet a Modrus-Fiume megyében fekvő Tersatóban a horvát jogpártnak képviselői az osztrák Reichsrath szlovén képviselőivel azon czélból tartottak meg, hogy a nem létező horvát államjognak védelme alatt a szent István koronájához tartozó területnek elszakítására politikai szövetséget alkossanak?

2. Megegyeztethetőnek tartja-e a kormány ezen üzelmeket a szent István koronája területén érvényes államjoggal és a Tersató területén érvényes büntető törvénynyel?

3. Tett-e a kormány és milyen intézkedéseket az iránt, hogy ilyen, a magyar állam alkotmánya és területi épsége ellen intézett lázító

Digitized by Google

szövetség üzelmei megakadályoztassanak és megtoroltassanak?«

Ez a kérdésem, t. ház! Én még egyszer csak azt ismétlem, hogy sürgősnek tekintem az ügyet; mert ily dologgal szemben eléggé sürgősen intézkedni nem lehet. Ezen meggyőződés által vezéreltetve azzal a tiszteletteljes kéréssel terjesztem elő interpellációmat, hogy a t. miniszterelnök úr arra lehetőleg rövid idő alatt feleljen. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Elnök: Az interpellácziót közöltetni fog a miniszterelnök úrral. Ezzel az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 óra 10 perczkor.)

344. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi hó október 27-én, csütörtökön,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Mentelmi bizottság jelentése. Molnár Károly, Bartha Miklós, Okolicsányi László, Mócsy Antal, Olay Lajos és Sima Ferencz mentelmi ügyében. — Szentkereszthy György b. igazolása. — Szentkereszthy György b. és Berzeviczy Albert osztályba sorozása. — Indemnity. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, b. Dániel Ernő, Darányi Ignácz, Josipovich Imre.

(Az ülés kezdődik délelőtt 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet gróf Esterházy Kálmán jegyző úr vezeti; Nyegre László a javaslatok mellett felszólalókat, Hock János jegyző úr az ellene felszólalókat jegyzi fel.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Kérem a jegyzőkönyvet felolvasni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 21-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel a jegyzőkönyvre? *(Nincs!)* Ha nincs, akkor a jegyzőkönyv hitelesítve van.

Bemutatom Veszprém vármegye közönségének felíratát a megyei tisztviselők fizetésének javítása iránt.

Tököl község lakosainak Lepsényi Miklós képviselő által beadott kérvényét, a politikai, gazdasági és erkölcsi bajok orvoslása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

A Szegeden tartott népgyűlésnek Polczner Jenő képviselő által beadott kérvényét bemutatom a külön vámterület és bank létesítése iránt. *(Élénk éljenzés a szélső baloldalon.)*

A kérvényi bizottságnak adatik ki.

Polónyi Géza: Tisztelettel kérem, méltóztassék ezen kérvény felolvasását elrendelni.

Elnök: Nem lehet a szabály szerint.

Polónyi Géza: Miért?

Elnök: Csak tessék meghallgatni.

Szőts Pál: Sohasem olvasták fel.

Polónyi Géza: Ez nem áll!

Elnök: Kérem, ne disputáljanak az urak egyik oldalról a másikra, utóljára is a szabály dönt. A házszabályok 191. §-a azt mondja: Az elnök által bemutatott kérvény felolvasatlanúl a kérvényi bizottsághoz tétetik át. *(Derültség a jobboldalon.)*

Bemutatom Szeged szabad királyi város közönségének Lázár György képviselő által beadott feliratát a városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmeinek rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyában.

Kiadatik a kérvényi bizottságnak.

Nyegre László jegyző: Schmidt Gyula, a mentelmi bizottság előadója!

Schmidt Gyula előadó: T. ház! A mentelmi bizottság megbízásából van szerencsém többrendbeli véleményes jelentést beterjeszteni.

Vonatkoznak ezen véleményes jelentések párviadal vétségével vádolt Molnár Károly (Irom. 510) és Bartha Miklós (Irom. 511), rágalmazás vétségével vádolt Okolicsányi László (Irom. 512) és Mócsy Antal (Irom. 513), vétség elkövetésére való felhívással vádolt Olay Lajos (Irom. 514), becsületsértés vétségével vádolt Sima Ferencz képviselő urak mentelmi ügyében (Irom.

Digitized by Google

515), végül a Sima Ferencz képviselő úr mentelmi ügyének (Irom. 516) megsértése miatt tett bejelentésre.

Kérem, méltóztassék ezen jelentéseket kinyomatni, szétosztatni és annak idején napirendre kiírni.

Elnök: A beadott jelentések kinyomatását és szétosztását a ház elrendeli s annak idejében való napirendre tűzése iránt intézkedni fog.

Nyegre László jegyző: Psik Lajos, az igazoló állandó bizottság előadója!

Psik Lajos előadó: Az igazoló állandó bizottság részéről van szerencsém jelenteni, hogy a bizottság báró Szentkereszthy György Hunyad vármegye vajdahunyadi választó-kerületében megválasztott országgyűlési képviselő megbízólevelét megvizsgálta, és minthogy azt a törvényes kellékeknek megfelelőnek találta, nevezett képviselő urat a szokásos 30 napi határidő fentartásával igazolt képviselőnek kimondta. Van szerencsém az ide vonatkozó iratokat bemutatni.

Elnök: Báró Szentkereszthy György képviselő a harmincz nap fentartásával igazoltnak mondatik ki. Egyszersmind ez alkalommal be kell osztani az osztályba. Beosztandó egyúttal még Berzeviczy Albert képviselő úr is, a ki mint alelnök annak idejében szabály szerint nem volt osztályba beosztva. A negyedik és a hatodik osztályban van üresedés. A negyedik osztályba jön báró Szentkereszthy György, Berzeviczy Albert pedig a hatodik osztályba.

Már most következik a napirenden levő indítványnak (Irom. 458, 500) a tárgyalása.

Hock János jegyző: Okolicsányi László!

Okolicsányi László: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A mióta ez a folyamatba levő vita megindult, többször hallottuk a túloldalról azt a vádat hangoztatni, hogy az ellenzéknek mostani magatartása veszélyezteti a parlamentárizmust. A parlamentárizmus a nemzetnek és az emberiségnek oly becses, annyi áldozat árán, nagy küzdelmek útján kivívott kincse, hogy annak veszélyeztetése bárki részéről is kétségkivül a legsúlyosabb bűn volna. Nagyon súlyos tehát az a vád, a melyet ellenünk felhoztak, annyira súlyos, hogy minden tekintet nélkül arra, hogy honnét és milyen tendencziával emeltetett e vád, szükségesnek tartom azzal behatóbban foglalkozni. Mert soha sem pártérdekből, sem semmiféle érdekből, még tévedésből, jóhiszeműleg sem szeretnék segédkezet nyújtani ahhoz, hogy bárki által bármilyen tekintetben a parlamentárizmus veszélyeztessék, megsértessék. Önként felmerül tehát az a kérdés, vajjon jogosult-e ez a vád, a melyet ellenünk emelnek, vagy jogosult-e a mi eljárásunk, a mikor a kormány által előterjesztett egy törvényjavaslatnak tárgyalásra kitűzését törekszünk megakadályozni. *(Halljuk!)*

A tény az, hogy az ellenzék meg akarja akadályozni a pénzügyi felhatalmazásról szóló törvényjavaslatnak napirendre tűzését mindaddig, míg a kormánynak a minket jelenleg leginkább érdeklő kérdésekben, a kiegyezési kérdésekben elfoglalt álláspontját, azokra vonatkozó programmját nem ismerjük. *(Helyeslés balfelől.)* Megengedem, hogy szokatlan erős, súlyos parlamenti fegyver az, a melyet mi, ezen az oldalon alkalmazni szükségesnek tartunk. Ilyen súlyos fegyver alkalmazásának csakis akkor van jogosultsága, hogyha szintén rendkivüli, szokatlan és nagyon súlyos okok azok, a melyek ezt az eljárásunkat nemcsak indokolják, hanem határozottan hazafiúi kötelességünkké teszik. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert magában véve azt a bizalmatlanságot, a melyet mi, a háznak ezen oldalán a kormány irányában viseltetünk, nem tartanám elégségesnek jelenlegi eljárásunk indokolására. Akár tekinti valaki bizalmi kérdésnek az indemnitás javaslatát, akár nem, a dolog úgy áll, hogy most ennek a javaslatnak napirendre kitűzése semmi esetre sem volna indokolható. Ha nem tekintjük az indemnityt bizalmi kérdésnek, hanem tekintjük egy olyan szükségszerű expediensnek, a melyet akkor kell alkalmazni, mikor technikai okokból a költségvetés kellő időre meg nem szavazható, akkor sem indokolt, hogy mostan, október hónapban, egy indemnitási törvényjavaslatot tárgyaljunk a jövő esztendőre, holott a jövő évi költségvetés még tárgyalásra kitűzve sem volt, annak tárgyalása még meg sem kíséreltetett és annak tárgyalására, ha a kormány kívánná, még két hónap áll rendelkezésünkre. Az tehát kimutatva nincs, hogy a költségvetés a kellő időben letárgyalható nem volna. Indokolt volna abban az esetben az indemnitás előterjesztése, hogyha a költségvetést már tárgyalás alá vette volna a képviselőház, a tárgyalás talán nagyon nehézkesen, lassan, hosszasan húzódott volna, és indokolt volna abban az esetben, hogyha ma nem október 27-ike, hanem deczember 27-ike volna. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Akkor teljesen érteném a kormány eljárását.

A bizalom, vagy bizalmatlanság szempontjából azért sem tartom indokolhatónak a mi jelenlegi eljárásunkat, mert hiszen, hogyha csak az a politikai bizalmatlanság képezné magunk tartásának az okát, a melylyel a kormány irányában mindig viseltettünk és viseltetünk, bizalmatlanságunkat kifejthetnők az indemnitási javaslat érdemleges tárgyalása alkalmával és nem volnánk kénytelenek magának a javaslatnak napirendre tűzését megakadályozni. Sokkal súlyosabb, sokkal fontosabb, sokkal komolyabb okok merültek fel az utóbbi időben, a melyek a mi bizalmatlanságunkat a kormány irányában oly rendkivüli nagy mértékben fokozták, hogy csakis ezekből lehetséges

Digitized by Google

megmagyarázni, indokolni és igazolni a mi eljárásunk jogosultságát. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Azokat a súlyos és fontos okokat pedig, a melyek minket erre inditanak, röviden összefoglalhatom abban a kijelentésben, hogy az utóbbi időben a kormány eljárásában a törvények és az alkotmány tiszteletének hiányát, a nemzet legfontosabb érdekeinek figyelembe nem vételét és a nemzet jövőjét komolyan veszélyeztető politikát látunk. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Ha tekintetbe veszszük a kormánynak a magatartását a belkormányzat terén, azt tapasztaljuk, hogy minden cselekvésében, minden intézkedésében a legelsőbb rendű szempont ő előtte nem a nemzet anyagi és erkölcsi haladásának szempontja, hanem kizárólag a pártpolitikai érdekek szempnotja. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* A párthatalmi érdekek predominálnak a kormány minden intézkedésében és ki lehet mutatni, a mint hogy tegnap Várossy Gyula t. képviselőtársam tételről-tételre, törvényről-törvényre kimutatta azt, hogy a párthatalmi érdekek annyira kidomborodnak a kormányak minden ténykedéséből és intézményeiből, hogy mindenhol csak azt a törekvést látjuk, hogy minél több tényezőt vonjon a saját hatalmi befolyásának a körébe és mindenhonnét kiszorítsa a függetlenebb elemeket.

Én nem kivánok azonban részletes fejtegetésekbe bocsátkozni, csak röviden rámutatok arra, hogy az állami anyakönyvvezetők létesítése által már községenkint milyen sok olyan tényezőt kreált magának a kormány, a mely teljesen tőle függ. Rámutatok arra, hogy a tanítók, az iskolák államosításának a törekvése ugyanarra a törekvésre vall; rámutatok arra, hogy a nem katholikus lelkészek kongruájának a rendezésével ugyanazt a czélt törekszik elérni; még az alsó papságnak az államosítása is előttünk áll. Mindenfelé csak a párthatalmi érdekek vezetik a kormányt minden cselekvésében. A párthatalmi és a kortesérdekek egyik megnyilatkozása volt az is, a mikor rövid idővel ezelőtt Bánffy miniszterelnök úr a jegyzőknek egy küldöttségét fogadta és a hozzájuk intézett beszédben megemlékezve arról a nagy buzgalomról, a melylyel a jegyzők nehéz hivatásukat betöltik és súlyos feladatukat teljesítik, megemlékezett azokról a vádakról is, a melyek igen gyakran a jegyzői kar ellen emeltetnek. És mikor a jegyzők rossz helyzetének javításáról szólott, azt mondta a miniszterelnök úr, hogy ő szivén viseli a jegyzői kar helyzetének javítását, hanem nem teheti meg attól az ellenzéktől, a mely az obstrukczióval minden jó törekvésében akadályozza őt.

Nagyon jellemző eljárás, hogy a miniszterelnök úr ilyen vádaskodással áll elő, a melyről, azt hiszem, minden legkisebb falusi jegyző is meg tudja alkotni a maga véleményét, meg tudja mérlegelni azt, hogy a miniszterelnök úrnak mennyiben van igaza és mennyiben nincs. Hiszen nagyon jól tudhatja minden ember, a ki ujságot olvas, hogy hónapok teltek el a nélkül, hogy a törvényhozás csak fel lett volna hiva valami érdemleges munkára; hónapok teltek el úgy, hogy üléseket alig tartottunk, az üléseket néha egy hétről a másikra halasztgattuk s mégis akkor minket avval vádolnak, hogy obstrukczióval akadályozzuk a jegyzői kar helyzetének a javítását. Tudom én nagyon jól, hova irányúl a miniszterelnök úrnak ez a kijelentése; ő, mint praktikus választási politikus, — hiszen az ő politikájának, politikai tehetségének teljessége épen erre irányúl és ebben nyilvánúl, — igen jól tudja azt, hogy a választásoknál a jegyzők nagyon fontos tényezők és a kormánynak nagyon használható eszközei; ezeket kell tehát megnyernie, ezeket kell az ellenzék ellen fellázítania.

T. ház! Én meglehetősen közelről ismerem a jegyzői kart. *(Halljuk! Halljuk!)* Mondhatom, hogy a magyar közigazgatásnak egyik legsúlyosabban terhelt tényezője az a kis községi hivatalnok, a kinek kezén keresztül megy minden miniszteri tárczának minden intézkedése. Ők azok, a kik mindazt, a mit a törvényhozás megalkot; mindazt, a mit a miniszteriumok rendeletek, intézkedések alakjában kibocsátanak, az életbe átviszik. Igen jól tudom, hogy nagyon nehéz feladat az, a melylyel a jegyzői karnak meg kell küzdeni, és mondhatom, hogy habár sok panasz, sok kifogás tehető egyeseknek eljárása ellen, és igen sokszor találkozunk köztük megbizhatatlanokkal, visszaélésekkel: másrészt igen gyakran találkoztam tiszteletreméltó példákkal is. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Egy hang balfelől: Tessék megnésni például a hevesmegyei jegyzőt!)* a kik kötelességüket hiven, buzgón és lelkiismeretesen tudták teljesiteni. Hanem sajátságos jelenség, hogy a legtöbb esetben épen olyan jegyzők, a kiknek a környéken meglehetősen rossz renoméjuk van, a kiknek minden féle viselt dolgairól suttognak az emberek, a nélkül, hogy még határozott formába foglalt vádat emelhetnének ellenök, az ilyenek szoktak rendesen a legbuzgóbb kortesek *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* s a főispánoknak kedvelt és dédelgetett emberei lenni. *(Úgy van! Úgy van! a bal-és szélső baloldalon.)*

De nagyon természetes is, hogy az a jegyző, a kinek van oka félni, a kinek hivatalos dolgai nincsenek rendben, az a leghívebb szolga; az a hatalatomnak minden körülmények között, minden kortes czélokra felhasználható vak eszköze. Azt hiszem tehát, hogy ha ezeknek a jegyzőknek a hely-

Digitized by Google

zetén nem nagyon iparkodnak javítani, annak is talán az a rejtett magyarázata lehet, hogy addig, a mig nincsenek valami brilláns helyzetben; a mig az ő függetlenségük nincs eléggé biztosítva: annál jobban felhasználható eszközökül szolgálnak a választásoknál *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nemcsak a jegyzőknek, hanem a többi magasabb rangú tisztviselőknek a helyzete is nálunk politikai tekintetben valósággal szánalomra méltó. Nem hiszem, hogy volna egy, magát jogállamnak nevező európai állam, a melyben a tisztviselőknek oly kevés függetlensége és politikai szabadsága volna, mint minálunk *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Hiszen az a tisztviselő nem a kormány szolgája, a mint minálunk általában igen tévesen hiszik, és a mely téves felfogás folytonosan terjed, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* ez a tisztviselő az állam szolgája, a ki hivatalos kötelességei végeztével époly szabadon követheti politikai meggyőződését, mint akárki más. *(Úgy van! Úgy van! szélső baloldalon.)*

Csakis nálunk, a hol a tisztviselők jogai és függetlensége semmi által nincsenek biztosítva, lehetséges az, hogy politikailag valóságos szolgáknak tekintik őket, *(Igaz! balfelől.)* a kik úgy kötelesek cselekedni, kötelesek oda szavazni, ott és akkor korteskedni, a hogyan és a mikor a kormány rájuk parancsol. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Vannak kerületek, a hol a választások idejében egyetlen egy tisztviselőt sem lehet a hivatalos helyiségben találni. Mind széjjel vannak küldve a községekbe, hogy korteskedjenek, hogy a kormánypártnak híveket szerezzenek. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ugyanaz az eljárás ez, a melyet a napokban itt Lukáts Gyula t. képviselőtársam felemlitett, hogy a miniszterelnök úr egy főszolgabirót törekedett állásának, méltóságának pressziójával rábirni arra, hogy a kormánypárti jelöltre szavazzon, vagy a mellett korteskedjék. Ez az eljárás nálunk igen gyakran előfordul országszerte, ez nem tartozik a ritkaságok közé. A Lukáts Gyula t. barátom által felemlített eset csak annyiban nevezetes, hogy itt egy miniszter közvetlenül gyakorolta a pressziót az illető főszolgabiróra. Azt hiszem, hogy ebben a házban akárki tudna számtalan olyan esetet felhozni, a mikor ezt a pressziót ilyen formában a főispán gyakorolja a főszolgabiróra, a főszolgabiró pedig a községi biróra. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon. Zaj jobbfelől.)*

Rakovszky István: Nagyon gyenge az a nyilatkozat! Becsületszóról már nem szólt!

Okolicsányi László: Látjuk ezt a tendenciát, hogy a tisztviselők, de különösen azok az előbb említett községi jegyzők kortes célokra felhasználtatnak. Nagyon természetesen közel fekszik a magyarázata annak is, hogy épen azok között a jegyzők között miért tapasztalunk olyan gyakran hanyagságokat, visszaéléseket. Ők a kortesszolgálatoknak jutalmazását várják abban, hogy a felsőbbség által egy kis szabálytalanság, rendetlenség majd el fog nézetni. Hogyha a jegyzői kar ellen igen gyakran súlyos vádakat emelnek, merem határozottan állítani, hogy ezek a vádak nem azoknak a jegyzőknek bűneiben birják a maguk okát és alapját, hanem azok a bűnök a rendszernek bűnei, *(Igaz Ugy van! a szélső baloldalon.)* azok a jegyzők, a kik ilyen bűnbe esnek, ennek a rendszernek az áldozatai, általában az utóbbi időben is a korrupczió óriási mérvben terjed. Különösen a pártoknak felfogásában és gondolkozásában mutatkozik ez. Nem megyek én messze, csak néhány a legközelebbi múltban előfordult országos jelentőségű eklatáns eseteket fogok felsorolni, hogy ebből mindenki következtethessen a gondolkodásnak és felfogásnak dekadencziájára. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az 1892-ik általános választások után egy miniszter visszadobott magától egy mandátumot azért, mert az a mandátum nem volt tiszta, annak tisztaságához gyanu fért és az a miniszter olyan mandátumot elfogadni vonakodott. Még 1895-ben, tehát a Bánffy-kormány kormányzásának kezdetén, a Bánffy-kormány élete első hónapjaiban a belügyi államtitkár visszautasított egy mandátumot, a mely határozottan nem volt tiszta. Már a 1896-iki választások alkalmával a pénzügyminiszter úr nem tartotta szükségesnek visszautasítani az egri mandátumot, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* pedig az az 1892-iki budai mandátum, a melyet a honvédelmi miniszter úr visszautasított, menynyivel tisztább volt, mint az 1896-iki egri mandátum. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Hogyha a korrupcziónak a közfelfogásban való ilyen térfoglalását tapasztaljuk, ha látjuk minden oldalon a szervilizmus óriási mértékben való haladását, méltán aggodalmunk támad arra nézve, hogy vajjon, ha egyszer — a mitől mentsen meg a Gondviselés — súlyos, válságos napok virradnának hazánkra, a mikor független polgároknak egész ellentállási képességére, önfeláldozására lesz szükségünk, akkor, mikor szüksége lesz a nemzetnek olyan polgárokra, a kiket meggyőződésüktől eltéríteni, a kiket hazafiságukban sem erőszakkal, sem vesztegetéssel megtántorítani nem lehet: vajjon hol fogjuk akkor venni ezeket a független, erőteljes és önérzetes embereket?

A párthatalmi érdekeknek a predominálását látjuk a nemzetiségekkel szemben folytatott politikánkban is. És azt hiszem, hogy épen ez az oka annak, hogy a nemzetiségekkel szemben nem tudunk olyan eredményeket elérni, a milyenek az ország konszolidácziója és a magyar-

Digitized by Google

ság érdekében kivánatosak volnának. Mert hogyha egyszer a választásoknál a nemzetiségekkel paktálunk, ezeknek koncessziókat teszünk, törvénytelenségeket is hajlandók vagyunk nekik elnézni, máskor pedig igazságot nem szolgáltatunk nekik, hanem részesítjük őket ugyanazokban a közigazgatási szekaturákban, a melyeket más honpolgárok is kénytelenek elszenvedni: akkor ugyan mi legyen az, a mivel ezekben a nemzetiségekben a magyar állam és magyar törvények tekintélyét megerősítsük?

Nemzetiségi politikánk nemcsak, hogy eredményeket nem képes felmutatni, hanem e téren is határozottan igen sok tekintetben visszaesést látunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Visszaesést látunk különösen akkor, hogyha a társországokban uralkodó hangulatot figyeljük meg. A ki elmegy Zágrábba, vagy Horvátország bármely városába, az fogja tapasztalni ott a magyargyűlölet olyan nagy mértékét, a milyenről talán egyáltalában fogalma nincs addig, mig közvetlen közelről nem szemléli. Az egész városban a posta, és távirdahivatal és a magyar államvasutak feliratain kivül egyéb magyar feliratot találni sem lehet. Gyűlölettel fogadják az embert, ha vendéglőben magyar hírlapot kér. Arról szó sincsen, hogy magyarúl rendelhessen ételt, italt, mert magyar kiszolgálatot nem is tartanak. Nem átallanak nyiltan kifejezést adni az utazókkal szemben annak, hogy semmi áron sem akarnak magyarok lenni és arról sem akarnak tudni, hogy Magyarországhoz tartoznak. Szomorú dolog, hogy szent István koronájának területén attól a horvát nemzettől, a melyért mi annyit áldoztunk és a mely nemzet iránt mi harminczéves alkotmányos életünk alatt annyi előzékenységet tanúsítottunk, ezt az ellenszenvet, ezt a határozott gyülölséget kell tapasztalnunk.

De, t. ház, nemcsak a belkormányzat terén nem látom eléggé a kormány eljárásában a nemzet jövőjének, a nemzet érdekeinek komoly felkarolását, hanem nem látom azt abban az eljárásban sem, a melyet most az Ausztriával való kiegyezés alkalmával tanúsít. Ha összehasonlítjuk a magyar kormánynak a kiegyezési kérdésekben követett eljárását azzal, a melyet az osztrák kormány tanúsít ezen kérdésekben, azt a szomorú tapasztalatot teszszük, hogy míg az osztrák kormány mindenben az ottani közvéleményre támaszkodik, iparkodik az ottani közvéleményt felkarolni, törekvésében és megnyilatkozásában támogatni, addig a magyar kormány nemcsak hogy elzárkózik az itteni közvéleménytől, hanem még megakadályozni igyekszik azt, hogy a nemzet érdekében megnyilatkozzék. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Az osztrák kormány nyilt programmal, őszintén és becsülettel állott az ő parlamentje és nemzete elé, megmondta, hogy mi az ő programmja a kiegyezési kérdésekben. Ellenben a mi kormányunk nemcsak hogy évek óta — mert hiszen már a választások idején sürgettük a felvilágosítást arra nézve, hogy mi a kormány programmja a kiegyezésre vonatkozólag — nemcsak hogy évek óta hallgat, bújkál, titkolódzik, hanem most is, mikor már a tizenkettedik órában itt komolyan kérdőre vonjuk, mi az álláspontja ezen kérdésekben, azt feleli, hogy nem válaszol, mert ő bizony beugrani nem fog.

Azt tudom, hogy a kormány álláspontja a kiegyezési kérdésekben egészen más, mint a mienk ezen az oldalon; kijelentette a miniszterelnök úr, hogy az ő programmjába nem tartozik például a vámterület elkülönítése és hogy az önálló vámterületnek nem híve; de midőn mindnyájan azt látjuk, hogy a vámterület elkülönítésétől nem Magyarországon félnek, hanem Ausztriában, ott érzik, milyen súlyos következményei volnának ennek az osztrák iparra és egyáltalában az osztrák gazdasági életre, akkor, úgy látszik, hogy odaát mégis nagyon tudják azt, hogy a vámterület elkülönítése sokkal inkább magyar érdek, mint osztrák érdek. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)* Mindamellett azt látjuk, hogy Magyarországon, a mennyire befolyásolni tudja a kormány a közvéleményt, hangulatot iparkodik csinálni nem a vámterület elkülönítése, tehát nem a magyar érdek mellett, hanem épen a közös vámterület fentartása, tehát az osztrák mellett. Itt a házban jelentette ki a miniszterelnök úr, hogy a vámterület elkülönítése Magyarországra gazdasági szerencsétlenség volna és hirdeti országszerte, hogy nyers terményeink vevői, az osztrákok, akkor más piaczokhoz fordulnának és mi nem tudnók értékesíteni nyers terményeinket. Ennek a hamis tannak tendenczija kétségen kivül az, hogy a magyar gazdaosztály riasztassék el a vámterület elkülönítésétől. De ha egy cseppet gondolkozunk a kérdés felett, be kell látnunk, hogy az osztrákok eddig sem voltak semmi által kényszerítve arra, hogy nyers terményeinket vásárolják és mégis vették azokat mindenkor, midőn az üzleti konjunkturák úgy hozták magukkal, hogy ezek vásárlása rájuk nézve a legelőnyösebb, viszont mindannyiszor beeresztették a külföldi nyers terményeket, valahányszor az ő érdekeik ezt úgy kivánták és leszorították vele a mi nyers terményeink árát, kétségtelen tehát, hogy a dualizmus fentartásáért eddig is mi hoztuk meg a nagyobb áldozatot és látjuk, hogy Ausztriában most sincs egyetlenegy párt sem, mely a dualizmusért áldozatokat hozni akarna. Ők a dualizmust csak úgy akarják, ha az reájuk nézve haszonnal jár. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nálunk vannak igen tiszte-

Digitized by Google

letreméltó hazafiak, a kik a dualizmust oly fontos érdeknek tartják még magyar szempontból is, hogy érte áldozatot hozni hajlandók. Én ugyan nem tartozom ezek közé; *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* nézetem szerint a dualizmusnak nincs az a fontossága reánk nézve, melyet róla hirdetnek. De azt hiszem, hogy mindazok, a kik hajlandók áldozatot hozni a dualizmus fentartásáért, ezen áldozatok mértékének határt is szabnak. Csak a kormány nem akarja megjelölni azt a határt, a melyen túl nem megy. Az áldozatok tekintetében mindenesetre be kell látnunk két dolgot, azt, hogy a jelenlegi állapotok közt, bármennyi áldozatot hozunk is, a dualizmust hosszú időre megmenteni többé nem lehet, és hogy mindazon áldozatok, a melyeket erre a czélra meghozunk, csak a mi saját erőinket apasztják. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

A nagyhatalmi politika, az a múlt idők hagyományaiból megmaradt olyan kedvencz eszméje a mi aktiv politikusainknak, a melyért igen nagy áldozatok meghozatalára is hajlandók. Én erről a nagyhatalmi politikáról azt tartom, hogy úgy vagyunk vele, mint a társadalomban gyakran tapasztalt bizonyos nagyzási hóborttal: igen sokba kerül, semmi haszonnal nem jár, a világ előtt nevetségessé tesz s a romlást csak sietteti. Ép ezért komolyan megfontolandó kérdésnek tartom azt, hogy érdemes-e nekünk oly nagyon ragaszkodnunk ehhez a dualizmushoz, érdemes-e olyan áldozatokat hoznunk érte, mikor látjuk azt, hogy a bomlás amott, a másik államban mutatkozó tünetek szerint úgyis már feltartózhatatlan. Ausztriában olyan súlyos bajokat látunk, a bomlásnak oly kétségtelen tünetei mutatkoznak ott, hogy valóban csak idő kérdésének tekinthetjük azt, hogy meddig áll fenn az az államforma jelenlegi alakjában. Mikor pedig ilyen veszélyeket látunk a közel szomszédságban, akkor nem az a mi kötelességünk, hogy minden áldozatok árán, quota-felemelés és a kiegyezésben tett konczessziók árán is támogassuk ezt a régi, korhadt állapotot, hanem az volna a mi feladatunk, hogy magunkat tőlünk telhetőleg itt bent erősítsük minden áron.

Én a dualizmust úgy itélem meg, ennek a két államnak egymáshoz való viszonyát olyannak tekintem, mint két fáét, a mely egymáshoz közel ugyanegy talajban nőtt fel. Gyökereik sok helyen összeérnek, sok helyen közös talajból szívják a tápláló nedveket, de mindegyiknek megvan a maga külön törzse, megvan a maga külön koronája, mindegyiknek megvannak a maga külön virágai és a maga külön gyümölcsei. Ez a két fa egymás közelében állva hivatva lehet egymásnak védelmet nyújtani a széllel, viharral szemben, de ne nem lehet hivatva, hogy akkor, a mikor az egyik fa korhadni kezd és ledőléssel fenyeget, a másik is elkorhasztassék és szintén feladja életképességét. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Abból a titkolózásból pedig, a melyet a miniszterelnök úrtól tapasztalunk hosszú idők óta, — mert hiszen nemcsak az utóbbi hetekben kértünk tőle felvilágosítást arra nézve, hogy mi az ő álláspontja a kiegyezési kérdésekben, mit szándékozik tenni különösen akkor, ha a kiegyezés Ausztriában létre nem jönne és mi az ő netovábbja a quóta kérdésében — mi csakis azt következtethetjük, hogy olyan czéljai lehetnek, a melyek a nemzetre nézve semmi esetre sem megnyugtatók. Mert, ha ő nem a mi érdekeinket akarná feláldozni, akkor röviden megnyugtathatta volna az ország közvéleményét, megnyugtathatta volna ezt a parlamentet is egy határozott, férfias kijelentéssel. Azt azonban nem kívánhatja senki és azt tiltja a parlament méltósága is, hogy szabad kezet engedjünk egy olyan kormánynak, a mely még csak programmot sem akar vallani ezekben a fontos kérdésekben. Hiszen a parlamentárizmusnak a lényege abban áll, hogy a nemzet bizalma egy programm alapján támogassa a kormányt, a nemzet bizalma hozza létre azt a többséget, a melynek a programmját ismeri és helyesli. De hogyan támogasson a nemzet egy kormányt, a melynek programmja nincs, — hogyan helyeseljen egy programmot, melyet nem ismer? Mikor egy kormány odaáll minden programm nélkül, keresztülvezet választásokat a nélkül, hogy megmondaná, hogy a legfontosabb kérdésekben mi az ő határozott álláspontja, a melylyel vagy áll vagy bukik, ez nemcsak hogy nem parlamentárizmus, hanem ez egyenesen a parlamentárizmusnak a feje tetejére állítása. Hiszen, t. képviselőház, ha idejönne valaki, a ki az előzményekről semmit se tud, a ki az 1896. évi választásokról semmit sem hallott, csak azt tudná, hogy az általános választások alkalmával, a mikor minden ember tudhatta azt, hogy egy országgyűlés fog összejönni e választások alapján, mely országgyűlésnek feladata lesz hosszú időre megállapítani a nemzet legfontosabb közgazdasági törvényeit, az Ausztriával való kiegyezést, az új véderő-törvényjavaslatot, hogy akkor összejött ilyen óriási többség a nélkül, hogy e kérdésekben programmot adott volna, ebből az egy jelenségből eleget következtethetne az illető arra, hogy milyenek lehettek azok a választások, s hogy azok nem felelhettek meg a parlamentárizmus legelemibb követelményeinek sem. Hiszen a parlamentárizmus azt is megköveteli, hogy első sorban a többség vonja kérdőre, vonja felelősségre a kormányt. A kormánynak a többség bizalmából kell ülni azon a helyen, a hol van *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és a többségnek kell a kormányt létrehozni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nálunk az ellen-

Digitized by Google

kező történt, nálunk a kormány hozza létre a többséget és a kormány jó kedvétől, szeszélyétől, bizalmától függ, hogy a többség ott marad-e, hogy annak soraiban ki az, ki megbüntettetik, kinek magatartása tetsző, vagy nem tetsző. *(Igaz! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)*

Rövid idővel ezelőtt, alig egy éve múlt, hogy tanúi voltunk annak, hogy a parlament két kiváló jogásza csakis azért, mert az igazságügyminiszter úréval ellenkező jogi meggyőzédéstiknek mertek kifejezést adni, egyszerűen kihagyatott az illető szakbizottságból, pedig mind a kettő van legalább is olyan kitűnő jogász, mint az igazságügyminiszter úr, a mivel különben az illető két urat nem akarom kisebbíteni.

Polónyi Géza: Pedig kisebbítés!

Okolicsányi László: T. ház! Ha ezeket a tüneteket látjuk, azt kérdem, lehetséges és jogosúlt-e azt mondani, hogy mi veszélyeztetjük a parlamentárizmust? És ha ezeket a tüneteket látjuk, azon további kérdést vetem fel: jogosúlt-e a túloldalról minket azzal megfenyegetni, hogy a nemzet nem helyesli eljárásunkat? *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

T. ház! Az a nemzet, mely 1896-ban, akkor, a mikor tudta, hogy egy új országgyűlés jön létre, a mely a véderő-törvényjavaslatot lesz hivatva újból megalkotni és Ausztriával új egyezséget megkötni, egy oly képviselőházat választott, a melynek többségében a nemzet érdekeinek képviseletét nem találja, *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* az a nemzet vagy nem képes saját érdekeit eléggé megítélni, vagy ha arra képes, akkor nem képes saját akaratának érvényt szerezni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha tehát azt hallom, hogy a mi mostani eljárásunkat a nemzet nem fogja helyeselni, én nyugodtan bevárom azt az időt, a mig a nemzet talán súlyos csapások, talán nagy megrázkódtatás után egyszer fel fog ébredni jelenlegi tespedéséből *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* és nem a pálinka s nem az erőszak kedvéért fog szavazni, hanem szíve és belátása szerint. Akkor pedig — e felől nyugodt vagyok — a mi mostani eljárásunkat helyeselni és igazolni fogja. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Addig pedig, a míg ez bekövetkezik, kizárólag hazafiui lelkiismeretünk szerint cselekszünk és ezt a kormányt az ő inparlamentáris eljárásában, a törvények és az alkotmány sértésében megakadályozni igyekszünk; épen azért nem fogadom el a napirendi javaslatot. *(Helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Hock János jegyző: Barabás Béla:

Barabás Béla: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* A múlt alkalommal a napirend megkezdése előtt felszólaltam, hogy a házszabályokra hivatkozva egy indítványt és módosítást adjak be arra vonatkozólag, hogy Őrley Kálmán t. képviselőtársamnak módosítványa kinyomassék és a ház tagjai között szétosztassék. Azért nem lett foganatja akkor indítványomnak, mert azt mondották, hogy a házszabályokhoz való hozzászólás címén ilyen indítványt tenni nem lehet. Bocsánatot kérek, az indítványnak praktikussága az, hogy a felett, ha később is történik meg, mint akkor, a mikor a módosítvány benyújtatott, okvetlenül határozni kell. Megengedem, hogy a házszabályok e tekintetben nem intézkednek, de kérdem, ha most terjesztem elő ezen módosítványomat és indítványomat, mikor kerül az eldöntés alá? Csak is akkor, a mikor a vita befejeztetett. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Tiszta dolog.)* Akkor szavazunk a felett, hogy vajjon az én indítványomat vagy módosítványomat elfogadja-e a ház, vagy nem. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hát nem lenne az nevetséges és furcsa, akkor határozni egy módosítvány elfogadása, vagy el nem fogadása iránt, mikor annak egyáltalában már értelme sincsen? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Megengedem, hogy a házszabályok e tekintetben határozottan és kifejezetten nem intézkednek, de azt hiszem, hogy a gyakorlati megfejtés legalább is az volna, hogy valahányszor valaki ilyen módosítványt, vagy indítványt irásban bead, akkor egyidejűleg az is eldöntessék, vajjon kivánja-e a ház annak kinyomását és a ház tagjai között való szétosztását, különben megakadunk a gyakorlatiatlanságnak merevségében, nem tudunk azután tovább menni, nem tudjuk kivánságainkat parlamentáris formák közt érvényesíteni.

Ezeknek előrebocsátásával rátérek a napirend alatt lévő kérdésre. És legelső sorban én is hangsúlyozom, miként az előttem szólók hangsúlyozták, hogy ez alkalommal is a kormány iránti bizalmatlanságunk kifejezésének van helye, ideje és alkalma. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: És nem olyan Széllféle theoriáknak! *(Derültség.)*

Barabás Béla: Én már pártállásomnál fogva sem viseltethetem a kormány iránt bizalommal, *(Helyeslés a szélső baloldalon)* de, és ezt különösen hangsúlyozom, nem viseltethetem bizalommal azért, mert összes ténykedései Ausztriával szemben kivétel nélkül jogfeladásból, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* felfelé meghunyászkodásból, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* és lefelé erőszakból állanak. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Mondjon le!

Barabás Béla: A kormányzati cselekményeket erkölcsös felfogások és bűnös gondolkozások irányítják. Az erkölcsös felfogások közt van a jog, az igazság, a méltányosság; a bűnös vezérelvek között pedig ott van az erőszak, az

Digitized by Google

önkény és a zsarnokság. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mentől inkább ki van fejlődve az erkölcsi érzék az illető kormányzatban, annál inkább alá száll a bűnös üzelmekre való törekvés és istápolása; és megfordítva, mentől inkább hajlik valakinek lelkülete, gondolkodása a felé, hogy a bűnös erőszaknak és az önkénynek alkalmazásával kormányozzon, annál kevésbbé van benne kifejlődve a jognak, az igazságnak és a méltányosságnak érzete. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza *(a miniszterelnök felé)*: Nem sokáig fog már mosolyogni; legyen nyugodt! *(Derültség jobbfelől.)*

Rakovszky István: Majd megszólal még egyszer az a főbiró. *(Zaj.)*

Barabás Béla: Azt hiszem, nem nagyon kell keresnünk a kormány ténykedésében és működésében, hogy melyik úton halad; de hogy benne sem a jogot, sem az igazságot, sem a méltányosságot nem találjuk fel: az kétségtelenül be van igazolva.

Már most ilyen körülmények között, habár itt csak az indemnityről van is szó, de határozottan kifejezhetem, hogy az ellenzéknek itt preventiv intézkedést tenni kötelessége, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* vagyis kötelessége megakadályozni azt, hogy a kormány és többség a magyar nemzet jogaival, igazságérzetével visszaéljen, és hogy törvényeit tovább is tiporja. *(Élénk helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Ez az igazi felfogás!

Barabás Béla: Ez a mi törekvésünk; azért nyújt egymásnak kezet az összes parlamenti ellenzék. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Most közös ellenfelekkel állunk szemben. Nem az a kérdés, hogy közöttünk, az ellenzék egyes árnyalatai között, kinek van igaza, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem az a főczél, az a törekvés, hogy ellenfeltinket gyengítsük, azt foszszuk meg a hatalomtól, annak kezéből vegyük ki azt, a mivel ő tovább tudná tengetni telhetetlen napjait. *(Hosszas tetszés és helyeslés balfelől.)*

Tele van Magyarország levegője, megvan fertőzve baczillussal: a korrupcziónak a baczillusaival, a melyeket nekünk ki kell irtani. *(Felkiáltások a szélső baloldalról: Ez az!)* Keressük a hibát elsősorban ebben a teremben! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ne kivánjuk az erkölcsöknek javulását odakinn, a míg meg nem javultak idebenn. *(Úgy van a szélső baloldalon.)* Maga a képviselőháznak összejövetele és megalakulása, a miként a biblia mondja, bűnben fogantatott.

Polónyi Géza: Ez igaz:

Barabás Béla: Nem egyéb ez a képviselőház, ...

Városy Gyula: Mint egy bűnbarlang *(Derültség.)*

Barabás Béla . . . mint a nemzeti közvéleménynek és közakaratnak egyik törvénytelen és idétlen szülötte. Ezért nem tud kifejlődni, azért nem tud hivatásának magaslatára emelkedni és azért nem tudja a nemzetnek jogait és kivánságait érvényesíteni. Maradjunk csak itt és nézzünk széjjel a képviselőházban. Kik képviselik ma a nemzetnek közvéleményét? *(Egy hang balfelől: Arányi!)* Talán az országnak kiváló jelesei? Talán azok, a kiknek múltja és tapasztalatai érdemesítették őket arra, hogy itt helyet foglaljanak? Nem! Parányi, kicsiny részben vannak itt a nagyok, túlnyomó részben a kicsinyek. A törpe nemzedék került ide be azért, hogy affektálja azt, hogy ő a nemzet érdekeit képviseli; pedig de messze állanak azoktól az ideáktól, azoktól a kötelességektől, a melyeket egy nemzet képviselőinek teljesítenie kell! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Itt ül 451 ember. Ugyan mi tevékenységet fejt ki ez a 451 ember itt a parlamentben? Ha volna is mindegyikében akaraterő, képesség, igyekvés és energia arra, hogy itt, e helyen a hazát szolgálja: nem szolgálhatja azt, mert ott a többség rideg keretében elfojtják gondolkodását, elveszik munkaterét, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* elkedvetlenítik és semmiféle befolyást, de még véleménynyilvánítást sem engednek meg nekik, hanem tétlenségre kárhoztatják a többség valamennyi tagját. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hiszen csak nézzünk széjjel. Hol találjuk kiváló embereinket leginkább? A bizottságok elnökségeiben, a hol formális teendőkre vannak kárhoztatva. A kiknek dolgozniok kellene, azoknak nem szabad, a kiknek pedig szabad: azokra nem adnak semmit. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Okolicsányi László t. képviselőtársam már elég ékesen rámutatott arra, hogy, ha a kiváló férfiak között létezik olyan, a ki a bizottságokban kifejezést tud és mer adni véleményének, azt ott tovább meg nem tűrik, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hanem egyszerűen kidobják. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Sajátságos, hogy milyen művésztökélyre vitte a mi igen tisztelt miniszterelnökünk a képviselőház összeállításakor azoknak kikeresését, a kiknek törpeségében ő nagyon nagynak látszik. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Könnyű kicsik között nagynak lenni, de mutassa meg báró Bánffy Dezső azt, hogy az ország nagyjainak, kiváló férfiainak társaságában világoljék az ő esze, ott lángoljon, dobogjon szíve nemesen. De ott ő nem számíthatna; csak itt numerál, az ilyen többség között. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De hát ne is csodálkozzunk ezen. Egész nyiltan és őszin-

Digitized by Google

tén leplezem le a dolgot. *(Halljuk! Halljuk!)* A mostani többség tagjai közül a volt alispán, főjegyző vagy főszolgabíró mikor hallott egy miniszterről, vagy eleven minisztert látott: zavarában azt sem tudta, hogy mit csináljon. Most felkerül ide, a miniszter leereszkedik hozzá barátsággal; az ő eddigi parányi értéke öntudatában és képzelődésében nő és most azt tudja, hogy most igen nagy férfiú lett belőle! Nem lehet akkor megkívánni, hogy az emberi lélek logikájából kiindúlva, saját véleményét szabadon nyilvánítsa, a ki ezelőtt félte és rettegte annak a miniszternek nevét és jelenlétét. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Hát miféle önérzetes többség az? Megengedem, hogy az urak odahaza a vidéken, az ő kicsiny körükben becsülettel és tisztességgel megtudták állni helyüket, de itt elvesznek, itt nullák, itt nem számítanak, mert ha számíthatnának is, nem szabad érvényesülniök. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon. Mozgás és ellenmondás jobbfelől.)*

Kubik Béla: Mert napidíjasok! *(Derültség.)*

Barabás Béla: És ha nézzük, miként került ez a többség ide: ráerőszakolták minden egyes kerületre a képviselőt; jóelőre azon dolgoztak; nem azt nézték, ki birja a kerületnek közérzületét, közszeretét és közbizalmát, hanem azt, hogy kit lehet legkönnyebben és legsikeresebben keresztülvinni, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és rendesen tisztviselőben állapodtak meg, mert ha az illetőt szerették, barátai voltak: azok rá szavaztak; ha ellenségei voltak, szintén rászavaztak, hogy pusztúljanak és szabadúljanak tőle. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* Így aztán könnyű volt idekerülni, annál is inkább, mert — a mit nem helyeslek — az idekerült tisztviselők túlnyomó része még meg is terhelte az illető törvényhatóságot nyugdíjával is. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Polónyi Géza: És kapott hülyeségi bizonyítványt. *(Derültség.)*

Barabás Béla: Aztán mit kívánunk mi az ilyen parlamenttől? *(Halljuk! Halljuk!)* Miként nyilvánúl meg itt a parlamenti önálló gondolkozás? És mikor teljesítik azt a kötelességet, a mely a kormánynak irányt kell hogy adjon és nem megfordítva, hogy báró Bánffy Dezső feje gondolkozzék helyettük. Ők csak igent bólintanak mindenre.

Jogászkoromban láttam egy operettet, ott szerepel valami Don Januário nevezetű braziliai nemes, a kinek van egy szolgája, a kit Mungónak hívtak. Azt mondja a braziliai nemes: Mungó nevetni, Mungó nevet; Mungó sírni, Mungó sírt; Mungó könnyezni, és Mungó könnyezett; Mungó helyeselni, és akkor Mungó helyeselt. *(Nagy derültség.)*

Polónyi Géza: Mungó köhögni. *(Derültség.)*

Barabás Béla: Hát az isten szerelméért; okos, értelmes emberek vállalkoznak ilyen szerepre!

Rakovszky István: Mungók! *(Derültség.)*

Barabás Béla: Ez minden lehet, csak nem a képviselői kötelességnek öntudatos teljesítése.

Lássuk már most, hogy ezeknek az eltévelyedett úriembereknek milyen lesz a jövő sorsuk? A ki tud, az be fog kerülni főispánnak, közjegyzőnek, vagy valami hivatalba. De azt gondolják az urak, hogy a képviselőház újból megalakulásakor vissza fognak jönni? A kicsavart czitromot el kell dobni. Az önök túlnyomó részére nem lesz szükség. Mikor odakünn a választásoknak híre sincs, már folynak a küzdelmek a hasonló utódok közt, *(Felkiáltások: Friss Mungók.)* a kik csakugyan friss Mungókként igyekeznek bejönni és kell, hogy helyettesítsék azokat, a kikre itt a kormánynak egyáltalában szükségük nem lesz, annál inkább, azt hiszem, hogy odakünn le kell magukat járni. Nem csináltak semmit a világon, az egész idő alatt, csak igent bólintgattak. Azt a jóravaló választóközönséget annyira hitványnak és semminek nézik, hogy ezzel megelégszik és nem háborodik fel? Hogyne kívánná aztán, hogy a tétlen képviselő helyett egy másikat válasszanak helyére és küldjenek be a képviselőházba? Önök se engedjék magukat olyan könnyen vak eszköznek felhasználtatni, mert önöknél fogja ez magát megboszúlni. Meglátják sokan fognak zsebbe szorított marokkal káromkodni, hogy hogyan rá lettek szedve, s hogy hűséges szolgálataik miként lettek megjutalmazva. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Wittmann János: Beszélhetsz te ezeknek. *(Derültség.)*

Barabás Béla: Hogy megmaradjak magánál a képviselőháznál, látjuk, hogy 31 esztendős alkotmányos múlt után még ma sem tudtunk odáig jutni, hogy a választókerületeket rendezzük, szervezzük és helyesebben oszszuk be. Miféle anomáliák, miféle ellentétek azok, hogy itt 4—5 ezer választót képvisel egy-egy képviselő, míg vannak az országban olyan kerületek, hol csak 152 választó van. Hát az ég szerelméért, miféle arány ez, és hogy egyezik ez meg azzal az elvvel, hogy itt minden képviselő egyenjogú és egyenlő, azonban az egyik csak 152 szavazattal, a másik pedig 6000 szavazattal büszkélkedhetik és dicsekedhetik.

Magának a képviselőháznak, magának az országgyűlésnek alapos reformjára van szükség, annál is inkább, mert én a legveszedelmesebbnek tartom és itt bizonyúl be az, hogy a saját zsírjába fúllad nemzetünk, itt bizonyúl be, hogy ennyi emberrel sem tudunk semmire sem menni.

Ugyan mit csinál itt az a 451 képviselő?

Digitized by Google

Hiszen tökéletesen elegendő volna, ha csak 200 olyan képviselője lenne Magyarországnak, a kik egyúttal dolgoznak is.

Nézzük csak a törvényeknek alkotását. Vegyük egy kicsit komolyan szemügyre. Mi történik itt? A törvényhozók csinálják a törvényt? Dehogy! Egyéb joguk nincs, mint hogy ahhoz vagy hozzájárulnak, vagy nem járulnak. Hisz ez nem munka. A miniszterek irodáiban szakértők meghallgatásával dolgozzák ki és készítik el a törvényt.

Madarász József: Fordítják!

Barabás Béla: És idehoznak egy kész elaborátumot. A miniszter megalkotja önmagában elvi megállapodásait és aztán tessék most már azokhoz hozászólani. Hiszen mind ennek megfordítva kellene lennie. A miniszteriumok által összeszedett szakértői véleményeket földolgozni maguknak a képviselőknek kellene az osztályokban addig, míg a miniszternek még elvi megállapodásaik alig vannak, mikor még nem feszélyezi az, hogy ragaszkodjék-e hozzájok vagy nem. A képviselők a bizottságokban egyes szakaszok feldolgozásával lennének megbizandók, hogy dolgozzanak, hogy tevékenykedjenek és ne csupán azért üljenek itt, hogy igent vagy nemet mondjanak valamely törvény megalkotásánál. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hiszen, ha hozzám jön egy munkabiró ember és kéreget, akkor azt mondom neki: Barátom, eredj keress magadnak munkát, hiszen erős ember vagy. És ime Magyarország törvényhozó termében azért fizetik az embereket, hogy ne dolgozzanak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A képviselőházi szervezet hibájában rejlik az is, hogy mintegy rendszerrel van számüzve innét a szakértő világ, a szakértő ember. Milyen nagy érdek Magyarország ipari érdeke! Hol van itt az ipar képviselve akár az ellenzéket, akár a többséget nézzük. Hogy a kormány, ha azt az embert veszi be, a kit akar: hát akkor miért nem ad helyet olyan embereknek, a kik szakértelmükkel csak hasznára lennének a törvényhozásnak, miért nem választott be néhány értelmes és jeles iparost? Nézzük csak meg a kereskedő világot? A ki azzal praktikusan, gyakorlatilag foglalkozik, hány van itt? Senki. *(Egy hang jobbfelől: Brázay Kálmán!)*

Egyetlen egy ember az ellenzéken, de a kereskedő osztálynak is ott a többségben kellene képviselve lennie, mert ott van szükség a nagy szakértői vélemények megnyilatkozására. *(Zaj.)*

Nézzük meg azokat a nagy arányú mozgalmakat, a melyek most a munkáskérdést vezetik, és a melyek veszélyes irányba viszik bele a félrevezetett tömegeket. Hisz, ha a józan munkásosztálynak egy tagja itt ülne, ha az a munkástömeg látná, hogy ott megbecsülik, és az ő jogait, kivánságait legalább meghallgatásra méltatják, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* tessék elhinni, hogy ez az állam lakosai egy tömegének önérzetét emelné fel, mert azt mondanák: én is képviselve vagyok a törvényhozás termében, az én érdekem képviselete is megnyilatkozik ott, kivánságaimat előterjeszthetem és bizonyos, ha jogos, méltányos a kérés, a törvényhozás nem fog az előtt elzárkózni, hanem azt okvetlenül teljesíti.

Hogy vagyunk a parlament belsejében a nemzetiségekkel? Vannak nemzeti aspirációk, vágyak. Ezek elfajúlnak a jogtalanság keretében azért, mert nem hallgattatnak meg. Ülnek itt a nemzetiségek egyes képviselői, de miért? Csak mutatványpéldányként, hogy lássák odakünn, hogy ennek is kell idebenn lennie.

Vegyük csak a románokat, a szerbeket és ráczokat. Folytonos megalkuvásban van velük a kormány és a többség és csak arra vannak hivatva, hogy itt a kormánynak a szekerét tolják, nem pedig arra, hogy a nemzetiségi kérdést az igazság és méltányosság határai közt megvilágítsák, hogy végre-valahára a nemzetiségek tagjaival megértessék azt, hogy ők is a magyar nemzetnek fiai, nem vagyunk ellenségeik, hanem csak egy enjogúságot, csak annyit követelünk tőlük, a mennyire mi, magyarok kötelezve vagyunk. Ezeket kell megértetni velük. De nincs szó, a mely ezt a törvényhozásban elmondja, hanem igenis hűségesen csatlakoznak és tolják a kormánynak: Bánffynak szekerét csak azért, hogy odakint a többiek száját betömjék. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És azután menjünk tovább. Hol vannak azok az idők, mikor a parlament tagjai egymást kapaczitálni tudták beszéddel? Ez ma nem létezik. Ma a kapaczitációnak sem értelme, sem alkalma nincs. Ezt a legékesebben bizonyítja a többség a hallgatással. Beszélhetsz jó fiú, senkisem hallgat rád. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Igy gondolkoznak önök. És én nem vetem ezt szemükre és én nem hiszem, hogy elméjüknek lángját itt ne tudnák sziporkáztatni. Dehogy nem! Tudnák, de nem szabad, véka alá kell rejteniök azt a kicsi kis lángot is, mert a sötétségben van hivatásuk megélni. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Csak tegnap történt, hogy a miniszterelnök úrnak egy egyszerű frázist tartalmazó kijelentésére önök közt oly óriási tombolás és taps keletkezett. Hát én igazán néztem, hogy az ég szerelméért, ugyan miféle nagy nemzeti jogok érvényesültek egy pillanat alatt, hogy ez a tombolás és taps keletkezett, hogy ez a nagy éljenzés támadt száz és száz torokból báró

Digitized by Google

Bánffy Dezső felé? A történelem megörökített egy lelkes szép jelenetet akkor, a mikor Kossuth Lajos katonát és pénzt kért a parlamenttől. Akkor tombolt a nemzet az áldozatkészség örömében és hevült azzal a tudattal, hogy a nemzet érdekeiért kell síkra szállni. Azt mondta Kossuth Lajos akkor: »Leborúlok a nemzet nagysága előtt.« *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Miféle törpeség az, a mely előtt most önök leborúlnak, mikor a nemzet jogainak feláldozásáról, elalkuvásáról és nem megóvásáról van szó. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Akkor nem voltak Mungók.

Barabás Béla: Csak azt szeretném tudni, mit csinálna ez a lelkesen éljenző tömeg akkor, hogyha báró Bánffy Dezső miniszterelnök az ő állásának magaslatában és kötelezettsége tudatában a kormány vívmányaiként lépne a ház elé az önálló hadsereggel, az önálló vámterülettel és bankügygyel? Ugyan mit csinálnának akkor önök? *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* Lelkesedésünknek nem volna olyan foka akkor sem, mint a midőn most egy közönséges frázisra lelkesedtek önök tombolással és tapssal. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha azt akarjuk, hogy Magyarország közerkölcsei megjavúljanak, akkor elsősorban járjunk mi elől a törvények tiszteletében és megtartásában. Ez a mi első kötelességünk. Ha mi nem tartjuk meg és nem tiszteljük azt a törvényt, a mit rövid idő előtt alkottunk, vagy a mit őseink alkottak, ugyan hogy kívánhatjuk meg akkor attól a szegény értelmetlen néptől, hogy ne törekedjék a saját akaratának, a saját jogtalan vágyainak a nyilvánítására, mikor itt szent törvény az, a mit a miniszter akar és a mit önök még ha jogtalan is, kívánnak. Én azt hiszem, helyesen fogom fel a dolgot, ha azt állítom, hogy a miniszterelnök úr kijelentése, melyet a nemzet előtt tett, az egy ünnepélyes fogadalom, melyet megváltoztatni, melyet cserbenhagyni nem lehet. Csak két eset van, ha felül találkozik oly akadályokkal, hogy a nemzetnek adott ünnepélyes nyilatkozatát be nem válthatja, akkor azt mondja: Uram, királyom, többé nem lehetek szolgálatodra nemzetem kívánsága ellenére! A másik csak az lehet, hogy tetszése szerint, komolyabb megfontolás nélkül változtatja meg ünnepélyes kinyilatkozását és minthogy ez alkalommal is így tett, nekünk ellenzéknek elengedhetlen szent kötelességünk lehetetlenné tenni azt az embert, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* elsöpörni arról a helyről, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* a melyhez ő úgy hozzátapadt, s a melyben a nemzet igazainak megvédésére van hivatva. E helyet oly férfiú kell, hogy betöltse, a ki tudja a nemzet kívánságát teljesíteni, ki méltó is erre a helyre, s ki a nemzet érdekeinek vezére, nem pedig jogosúlt kívánságainak megszorítója, elmagyarázója. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ime az 1898 : I. törvényczikk most a többség által megszegetik, nem tiszteltetik a kormányelnök úr által s annak értelme teljes lelkiismeretlenséggel félremagyaráztatik. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Emlékezzünk csak vissza a téli küzdelemre, hogy beszéltek velünk az egyes kormánypárti képviselő urak: az Isten szerelmére, ellenzék, érik a gyümölcs, közel állunk az önálló vámterülethez, az önálló gazdasági berendezkedéshez, csak idő kell, ne akadályozzátok. A kormánypárti lapok harsonái szemrehányásokat tettek az ellenzéknek, vétket, bűnt róttak szemünkbe, mert nem engedtük, hogy a kormány az önálló gazdasági berendezkedést megvalósítsa. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Feltámadt akkor bennünk a gondolat, hátha mégis báró Bánffy Dezső csakugyan erre törekszik, s bár kötve hittük ezt, végre mégis, nagy lelki tusa után, letettük a fegyvert, bízva abban, hogy az adott szónak szentsége van, ezt nem fogja megszegni senki. S ime egy év után, a törvénybe iktatott önálló gazdasági berendelkezésről szó sincs, annak fogalmát kezdik félremagyarázni, s a nemzet nagy tömegét kezdik annak káros voltáról meggyőzni. Félrevezetik a tömeget, félrevezetnek bennünket, egyszóval nem állanak helyt szavukért, s ezt a törvényt, melyet maguk hoztak, maguk tiporják lábbal. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Azon törvényen ott van a legelső magyar embernek a szentesítése, de önök ebből a törvényből ily álláspontjukkal rongyot, czafatot csinálnak, semmibe sem veszik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen a legékesebb, helyesebben a legszomorúbb bizonyítékai a miniszterelnöki ünnepélyes kijelentés megczáfolásának az, a mit ő gróf Apponyi Albertnek tiszta, világos kijelentésére adott. Szóról-szóra felolvasom, mit mondott gróf Apponyi Albert 1897. deczember 29-én, és mit felelt reá báró Bánffy Dezső miniszterelnök?

Gróf Apponyi Albert azt mondta *(olvassa)*:

»Az 1867 : XII. törvényczikk 68. §-a, a mint azt beszédemben bővebben kifejteni szerencsém volt, kizárja azt, hogy az olyan rendezés, mely erre a szakaszra való hivatkozással történik, vámszövetségi alapon állhasson; mert a sokszor idézett 68. §. az 1867 : XII. törvényczikknek a vámszövetség megkötésére vonatkozó szakaszaival szemben a másik alternativát fejezi ki, és mert e törvény szerint vámszövetség csak az annak 61. §-ában megjelölt módon köthető. Ebből folyólag — és itt van a legfontosabb kijelentés — a sokszor idézett törvény 68. §-ának alapján történő rendezés más, mint külön vám-

Digitized by Google

területi alapon nem képzelhető, nem: ezen az alapon is, hanem egyedül ezen az alapon.« *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

És mit felelt erre b. Bánffy Dezső miniszterelnök úr ugyanazon a napon? Ezt szükségesnek tartom szintén felolvasni, mert nincs rá elég alkalom és nem lehet ezt elégszer ismételni, minduntalan az önök fülébe kell dörögni azt, hogy ime megtudjuk indokolni, miért nevezzük mi el báró Bánffy Dezsőt szavát meg nem tartó miniszterelnöknek. *(Zaj jobbfelől.)* A miniszterelnök válaszában idézte először is egy saját, előbb elmondott beszédét, azután azt mondja *(olvassa)*:

Csak egy kis részét leszek bátor felolvasni, különben sem gyorsírói jegyzetek alapján van összeállítva: »A külön berendezkedés, még ha feltétlenül előnyös volna is, az idő rövidsége miatt nem lévén lehetséges, kötelessége volt a kormánynak a viszonosság mellett a létező állapot fentartását hozni javaslatba, annak kimondásával, hogy törekedjék a kormány a vámszövetséget létrehozni; de a mennyiben május 1-ig nem tehetne ez iránt előterjesztést, az önálló berendezkedés ezéljából tegyen javaslatot. Hát, t. ház, ezt mondtam, ezt tartom fenn ma is. Nem látom szükségét, t. ház, ennek újabb fejtegetésére.«

Később így szól *(olvassa)*:

»Elmondtam, t. ház, hogy törekvésünk az, hogy a vámszövetséget létrehozzuk május 1-éig. Elmondtam azt is, hogy ha nem sikerül létrehoznunk, létrehozzuk esetleg a kereskedelmi szerződést és létrehozzuk a külön vámterületet is; mindenesetre úgy, a hogy az ország érdekei kívánják.«

Itt már a május 1-én túli határidőben nincsen közös vámszövetségről szó, hanem csak vámszerződésről, vagy teljesen önálló berendezkedésről.

Hát ezek után lehet-e nekünk bízni Bánffy miniszterelnökben, a Bánffy-kormányban, és a Bánffy által összehozott többségben? Mert, ha önök között akadna csak egyetlen egy szál ember is, ki azt mondaná: Uram, miniszterelnök, mi helyeseltük akkori álláspontodat, tapsoltunk neked, éljeneztünk érte: — megállsz-e most is a mellett, vagy nem? Hát akad-e önök között csak egyetlen egy is, ki ezt megkérdezné? Mit jelent ez? Azt, hogy önök nem saját fejükkel gondolkoznak, hanem Bánffyéval. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Bánffynak az akarata az önök akarata, Bánffy feje az önök feje, Bánffynak szíve az önök szíve, de sem Bánffy, sem önök nem a hazáé. *(Élénk tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Egy hang balfelől: Mungók!)*

És nemcsak idebenn, a törvényhozás termében folyik a többségnek ez a félrevezetése, de igazán bűnös és lelkiismeretlen kezekkel folyik odakinn az ország minden vidékén is. Röpíratok mennek szét *(Közbekiáltások: »Kis gazda«)* »kis gazda« és egyéb aláírással, melyek kétségtelenül bolondítják azt a szegény népet. Azt állítják előtérbe neki: Hol adjátok majd el a búzátokat, sertéseiteket?

Hát édes istenem, idáig jutottunk, idáig süllyedtünk már? Hát nem emlékeznek önök, hogy ezelőtt három esztendővel, a közös vámterület boldog óráiban 5—6 forint volt a búza ára; nem tudták a gazdák értékesíteni, pedig az a közös vámterületnek idejében történt. *(Zaj. Elnök csenget.)*

Elnök: Kérem, ne zavarják a szónokot.

Barabás Béla: Egyszóval elkövetnek mindent, hogy azt a szegény jóravaló népet félrevezessék és megtanítsák arra, hogy a pillanatnyi esetleges érdekekért mikép kell a jövő nemzedék jogairól, a nemzet vagyonáról, a magyar nemzet alkotmányáról lassan-lassan lemondani. *(Úgy van! Úgy van! a szélsőbalon.)*

Hát az isten szerelmére, ily körülmények között, ha a mostani kedvező alkalmat nem ragadjuk meg, oda vagyunk lánczolva a világ végéig Ausztriához? Hát mikor dereng fel akkor Magyarország teljes önállóságának és függetlenségének napvilága? Sohasem? Hisz ez lemondás, kétségbeejtő lemondás a nemzet jövő jogairól! Hiszen Magyarország önállóságának és függetlenségének fogalma ekkép teljesen el is enyészik. A törekvés már megbénult, a közönyösség megakasztotta azt.

Már mint idea, már mint a messze jövőben megtestesíthető és megvalósítható forma nem is következhetik be? Hiszen függetlenségre, önállóságra törekszik az istenség által beleoltott jogánál fogva már az egy ember is. A családban a fiú, ha nagy lesz, elmegy, megházasodik, külön családot alkot és bár családjával van együtt, mégis azt mondja: a mit én szerzek, az legyen az enyém; a miért én dolgozom, az az én családom jólétére és gyarapítására fordíttassék. Önállóságra, függetlenségre törekszik minden egyes család, a községek, a városok; hát csak egy nagy, ezeréves múlttal biró nemzet lenne olyan gyáva, érdekeiről annyira megfeledkezni tudó, hogy ezt a nagy jogát a többi nemzetekkel, népfajokkal, államokkal szemben ne tudná érvényesíteni és még csak az eszméjét is eltemetné annak, hogy Magyarország egykoron teljesen önálló, független és szabad legyen?! *(Élénk helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)*

Ha elmegyünk szerte az országban, némely helyen felcsillan a nép között még a törekvés, a nemzet igazaiért küzdeni és bátorítani azokat,

Digitized by Google

a kik itt az ellenzék padjain ülnek, bátorítani arra, hogy küzdjenek továbbra is a nemzet érdekeiért. Népgyűléseket tartanak; de alig lehet egyetlenegy népgyűlést is megtartani, a melyben szándékos rosszakarat ne működnék közre arra, hogy azok a népgyűlések ne sikerüljenek. Így történt pl. Szegeden. *(Élénk felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk! Halljuk!)* Ily szándék nyilvánult meg Szegeden is, a mikor a főkapitány egyenes tudtával, hozzájárulásával és szemeláttára 5—600 elégületlen szocziálista ellepte a Klauzál-teret, a hol a gyűlést kellett volna tartani, s a nélkül, hogy a rendőrség e tekintetben kötelességét teljesítette volna, csak azt várta, hogy csúfos kudarcz legyen a gyűlés vége, hogy véres verekedésre kerüljön a sor és kárörvendve mutathassanak rá, hogy íme az ellenzék törekvése nem sikerült. Hát elég nem szép, elég helytelen eljárás. Szerencse, hogy az ellenzék vezetőinek, a rendező bizottságnak meg volt tapintata és belátása s nem közelítette meg azt a teret, hanem a nép ezrei és ezrei által kisérve tartotta meg fenséges és szép lefolyásában azt a népgyűlést. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Mi azt gondoljuk, t. képviselőház, — meg lehet, hogy nem helyesen gondolkozunk, de mi azt gondoljuk, — hogy egy nemzetnek a czélja nemcsak a pillanatnyi megélhetés, hiszen a megélhetésben nincs még benne az emberi legszentebb jogoknak egyuttal gyakorolhatása is, hanem a nemzetnek czélja az, hogy jövőjét biztosítsa, hogy fenálljon, mert a mit örököltünk az elődöktől, azt a jogot szeplőtlenül és tisztán kell átadni az utódoknak, azt elharácsolni, elpusztítani, arról lemondani nem szabad. És azért, mert ilyen pusztító és ilyen lemondó munkát akar a Bánffy-kormány végezni, azért nem helyeselhetjük eljárását, azért ellenében bizalommal nem viseltethetünk, azért kell nekünk megragadnunk ezt a kedvező alkalmat, *(Úgy van! Úgy van a szélső baloldalon.)* hogy ő neki ne legyen kezében a további kormányozhatás lehetősége. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Vagy, t. képviselőház, hát halljuk azt a kormányt, nyilatkozzék, mit akar, mi következik, jó-e vagy rossz-e a nemzetre. Hogy nem mer nyilatkozni, ebből csak az következik, hogy jót nem mondhat, és így gondolkoznak: a roszszal előállani még mindig elég korán van. De engedelmet kérek, ha rossz is, ha hátrányos körülmények is azok, a melyek előttünk állanak, annak a megoldásához idő, erő és készültség kell, s nem szabad a nemzetet a bajjal szemben is készületlenül hagyni. Ha tehát baj van, álljon vele elő. Ha kényszerű szükségek azok, a melyek ezt a bajt indokolnák esetleg, mondja itt el a nemzetnek töredelmesen, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* becsületes szándékkal, *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)* és igyekezzék azon, hogy kölcsönös egyetértéssel oldjuk meg azt a nagy bajt és álljuk annak útját, hogy Magyarország közvagyonosodásában a csőd szélére ne juttattassék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen ha báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr hivatásának, állásának magaslatán áll, nem azt a szerepet kellene játszania odafenn Bécsben, mint a mit játszik, hanem úgy kellene oda mennie, mint a kinek háta mögött egy egész nemzetnek osztatlan bizalma, vágya, szeretete és tisztelete áll. Neki, akár önkénytelenül, akár mesterséges úton is, fel kellett volna lármáztatnia az egész országot törvényhatóságok, népgyűlések által, hogy a nemzetnek kivánságai és vágyai annál inkább kifejeződjenek, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy aztán azt mondhassa odafent s ez legyen az ő vértje, az ő erőssége, az ő támasza: Uram, nem én beszélek, hanem a nemzet beszél általam; *(Úgy van! Ugy van! Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* és a nemzet szavából, jogából semmit sem engedek. *(Zajos helyeslés és éljenzés a szélső baloldalon.)* Hiszen ottan, Ausztriában így megy ez. Már engedje meg nekünk báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr, hogyha a nemzet jogainak ilyen nyilvánítását tárja elé, mi is félretesszük egy pillanatra azt az álláspontot, és a háta mögé állunk és azt mondjuk neki: Te a nemzet jogait érvényesíted, mi lemondunk a pillanatnyi ellenszenvnek érzelmeiről és téged biztatunk, téged küzdelemre hevítünk, azért, hogy kivívjuk azt, a mi a miénk, és ne engedjük azt, a mi az országé. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Báró Bánffy Dezső mindig azzal áll elő, hogy ő és a többség az ország érdekében működik. Bocsánatot kérek, nagyon üres frázis ez. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* A zsarnok is, a ki a népeit el akarja nyomni, jogaitól megfosztani, az is azt mondja, hogy az ország érdekében cselekszem. Ez semmi, ez oly frázis, a melyet ő indokolni nem tud, a melynek értéke nincsen, a melyre mi nem adunk semmit.

T. képviselőház! Mi világosságot akarunk, világosságot a jóra, világosságot a bajban. Nagyon helytelenül cselekszik a miniszterelnök úr, hogy ilyen bizonytalanságban, ilyen sötétségben hagyja a nemzetet. Ő hasonlít ahhoz a faggyúgyertyához, a mely csak a sötétségben világosság.

Városy Gyula: Csizmakenésre való az! *(Derültség balfelől.)*

Barabás Béla: Nagyon jól tudja azt, hogy az ő személyisége különben nem érvényesülne még faggyúgyertyaként sem, ha sötétsége

Digitized by Google

nem csinálna, a hol ő világít. *(Úgy van! Tetszés a baloldalon.)*

Annak daczára, hogy az igen tisztelt kormány felvilágosítást vagy nem akar adni, vagy nem mer adni, a nemzet közvéleménye mégis keresi és kutatja az okokat, az indokokat, mi lehet az, hogy báró Bánffy Dezső miniszterelnök Magyarország törvényhozásának termében az őszinte, a valódi tényállást elmondani nem tudja és nem akarja. Ausztriának az álláspontját ismerjük, tehát Ausztriával neki körülbelül tisztában kell lennie. Ez a tényeknek a kérlelhetetlen logikája. De nincs tisztában még — és nagyon sokszor hallottuk ezt előtérbe állítani, — a királynak az akarata. Hát bocsánatot kérek, a király akarata nem az ő szájából, hanem a törvényben nyilatkozik meg. *(Úgy van! balfelől.)* A mi a törvényben van, az a mi királyunknak az akarata. *(Úgy van! balfelől.)* Más akarata neki, mint a mi a törvényben van, mint a mit ő szentesített, nem lehet. De van egy bibije a dolognak: nem a király akaratáról van itt szó, hanem a császár akaratáról. *(Úgy van! balfelől.)* Báró Bánffy Dezső miniszterelnök elfelejti odafönn, hogy ő a magyar királynak a miniszterelnöke, ő beállott az osztrák császárhoz és az osztrák császár szempontjából és kedvéből ítéli meg a dolgokat, a szerint akarja keresztülvinni és megigéri odafenn olyan dolgoknak keresztülvitelét, a melyek a magyar nemzet érdekeivel teljesen ellentétesek. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon. Mozgás jobbfelől.)*

Elnök: Figyelmeztetem a képviselő urat, hogy a fejedelem személyét ilyen direkte belevegyíteni a vitába a parlamenti szokásokba határozottan beleütközik.

Barabás Béla: Én az én szerény véleményem szerint azt hiszem, hogy báró Bánffy Dezső nem teljesíti az ő kötelességét úgy, mint a hogy teljesítenie kell. Ha én kutatom az okokat arra vonatkozólag, hogy mi lehet az akadáy, azt hiszem, csak a parlamentnek a belseje az, a hol szabadon, sértés nélkül elmondhatok mindent, a mi a szívemen fekszik, igyekszem elmondani meggyőződésemet, mert csak ez az egyetlen egy hely az, a hol én a házszabályoknak a korlátai által védve vagyok minden olyan kifejezésért és minden olyan meggyőző álláspontomért, a melyre engem a történelem tanított meg, a melyet nem az én fantáziám csinált meg, a melyet én már gyermekkoromban a történelem lapjairól olvastam. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ha felkutatom a történelem lapjait, elolvashatja azt báró Bánffy Dezső miniszterelnök is. Nézze meg! Századokon keresztül Magyarországnak nem volt nagyobb ellensége, mint a Habsburg-dinasztia. *(Élénk mozgás. Elnök csenget.)* Hangsúlyoztam, hogy volt!

Elnök *(csenget)*: Kérem, én azt gondolom, hogy történeti tanulságok is felemlíthetők, de mindig avval a tisztelettel, a melylyel egy alkotmányos nemzet uralkodója és az uralkodó család iránt tartozik. *(Úgy van! jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Azt mondta, hogy volt!)* A kettő összefér; ezt megoldani minden képviselő tudja, ha akarja. *(Helyeslés és tetszés jobbfelől.)*

Barabás Béla: Hangsúlyoztam, hogy volt; mert csak most akarok rátérni arra a szerencsés helyzetre, a melyben most vagyunk.

Olyan helyzetben vagyunk, hogyha ma uralkodó koronás királyunknak jóindulatát nem tudjuk felhasználni, az ő uralkodói bölcsességét nem tudjuk kikérni és megnyerni arra, hogy mik a nemzet jogai és, ha báró Bánffy Dezső ilyen nagy többséggel most nem tudja azt érvényesíteni, akkor az isten szerelméért, mikor jön el az az idő, a mikor azt érvényesíthetjük? Hát mivel biztat a jövő? Hiszen mindnyájan azért könyörgünk és imádkozunk, hogy mostani felséges királyunkat az ég nagyon sokáig éltesse; ezt kívánjuk mindannyian. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* De hát mi történik azután, ha a népe hatalma uralkodik a felett is? Úgy-e bár a bizonytalanság mily sötétségének, mily szürke ködének nézünk elébe? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mert hiába kutat szemünk, hiába keresünk, nem találjuk jogainknak, jövőnknek biztosítékát, csak félve nézhetünk a jövőbe. És épen azért, mert így van, most kell megragadni az alkalmat, hogy Magyarország önállóságra való jogai érvényesíttessenek, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és kivívjuk végre valahára azt, a miért ez a nemzet egyezer éven át hiába küzdött. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hiszen nem véráldozat követeltetik most a nemzettől, csak annyi, hogy élni tudjunk a törvénynyel, kihasználni tudjuk azt az alkalmat, a melyet ez a szerencsés helyzet most a magyar nemzetnek juttat.

A szegedi népgyűlésen hallottam egy igen kitűnő adomát, az én kedves Papp Elek barátom mondotta el; tessék elhinni, nagyon rá lehet mostani viszonyainkra is alkalmazni. Azt a mesét, a mikor egy apának két fia volt s az egyik fiú, a kisebbik, arra kérte az apát: »Édes apám, add nekem a malmot, legyen az az enyém!« Ezt kérte a fiatalabb fiú. *(Halljuk! Halljuk! Mozgás jobbfelől.)*

Elnök *(csenget)*: Kérem, tessék meghallgatni a szónokot.

Barabás Béla: ... És az apa azt mondotta rá: »Igen fiam, tied lesz a malom, de a vámot a bátyád fogja szedni.« *(Tetszés és felkiáltások a szélső baloldalon: Talál!)* Hát ez a viszony áll fenn a mi esetünkben. Jogaink elismertetnek papiroson, a hasznot azonban egye-

Digitized by Google

dől Ausztria húzza. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. ház! A helyzetet meglehetősen magyarázza az, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az igen tisztelt miniszterelnök úr nem tud — bátorsága nincs-e, vagy képessége nincs-e, nem tudom, de tény, hogy nem tud — érvényesülni. Mert mik történnek? Midőn az 1848-iki törvények megalkotása emlékének ünnepléséről szóló törvényjavaslatról, később azután az Erzsébet királyné emlékének megörökítéséről szóló törvényjavaslat tárgyaltatott, akkor két nagy akadály okozta, hogy az ellenzék gondolkozóba esett, hogy e törvényjavaslatot elfogadja-e. És mivel állott elő mindig báró Bánffy Dezső miniszterelnök? Azzal, hogy a törvényjavaslatoknak ezen szövege ő Felségének már bemutatva levén, azon már változtatni nem lehet.

Már most bocsánatot kérek, miért nem szerkesztetik meg az a törvényjavaslat olyképen, hogy a Felség ne hozassék abba a feszélyezett helyzetbe, hogy ő ahhoz hozzá nem járulna változatlanul? Hát kinek a kezén megy keresztül a törvényjavaslat a Felségig? Talán közvetíti azt valaki, talán kikorrigálja valaki, mielőtt báró Bánffy Dezső kezeiből ő Felsége elé terjesztetik? Talán a közös külügyminiszter vagy a kabinet iroda feje szól bele és addig nem szabad előterjeszteni, a míg ahhoz hozzá nem járulnak? Vagy pedig az az érintkezés nem közvetlen olyan, a milyennek lenni kell egy nemzetet képviselő miniszterelnök és koronás fő között. Ezt nem tudom megérteni, de azt tudom, ha báró Bánffy Dezső egész nyíltan, az ő méltóságának megfelelően a nemzet akarata és kívánata szerinti szöveget terjeszt elő, az ellen a Felség soha észrevételt nem fog tenni. Ebből kifolyólag én azt hiszem, hogy itt van a hiba. Itt kell orvosolni a bajt, itt kell a képviselőház ellenzékének odahatni, hogy lehetetlenné tétessék, hogy b. Bánffy Dezső érintkezzék Magyarország koronás királyával. *(Élénk helyeslés a szélsőbalon.)*

Sajátságos helyzetben vagyunk. Erőszakkal belénk akarják diktálni, hogy mi nem tudunk megélni Ausztria nélkül, hogy mi okvetlenül reá vagyunk utalva, hogy vele vámszövetségben, közös gazdasági életben éljünk. Hát az a kicsi Szerbia, Montenegro és Románia, a hol olyan kevés biztosítéka van az alkotmányos életnek, az önállóságnak, hogy azt el lehetne fújni, — ott meg tudnak élni, azok önálló államok tudnak lenni?! Az európai államok közül csak Magyarország lenne az a lealázott, az a jelentéktelen, az a kicsiny állam, a mely okvetlen oda kell, hogy kötve legyen Ausztria szekeréhez. Ez kétségbeejtő állapot, annál is inkább, mert ezt a mi saját kormányférfiaink, nemzetünk vezérei mondják és hirdetik.

Legyünk nyíltak, ne játszszunk az alkotmányosságnak a komédiáját, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* hiszen a mi alkotmányunk nem alkotmány, legyünk egészen őszinték és mondjuk meg nyíltan, hogy osztrák tartomány vagyunk, akkor aztán tudom és értem, hogy mi a feladatom. De rám adják az alkotmányosság mezét és azon belül aztán nem vagyok semmi, csak egy forma. Keressük az igazságot, mert ha nekünk ilyen alkotmányunk van, a melyet sohasem tudunk érvényesíteni és megvédelmezni, ha esetleg erőszak fenyeget, akkor mit ér a mi önállóságunk? akkor tökéletesen mindegy, ha már elveszítjük alkotmányunkat, ha az osztrák császár, az orosz czár, az angol királyné, vagy a franczia köztársaság elnöke uralkodik-e felettünk.

A miniszterelnök rendesen avval szokott előállani, hogy ő felelős azért, a mit tesz. Felelős ám, de kinek? Felelős annak a többségnek, a mely a háta mögött ül, felelős lenne a nemzetnek, de hát a formális nemzetet a többség alkotja. Az isten szerelméért, történik-e bármi rossz, a mit önök nem helyeselnek? Akármit cselekszik báró Bánffy Dezső, az mind helyes, mind jó önöknek, tehát ő abban a tudatban, hogy bármit tesz, jóvá lesz hagyva, helyeselik, — miért ne cselekednék úgy, a mint hatalmi körének, vágyainak, hiúságának megfelel. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Más van itt a háttérben. Akárki akármit mondjon nekem, nem hagyok fel azzal a kijelentésemmel, hogy Magyarországnak mégis csak az a sorsa, ha mostanában nem is, de idővel, valamikor be fog olvasztatni Ausztria tartományai közé. Ez a sors vár miránk. Ez az a sors, melyet nekünk kijelöltek. Szegénynyé kell tenni először az országot, az történik most, hogy aztán könnyen Ausztriának gyarmatává lesülyesztessék egészen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hiszen miért ellenezzük a közigazgatás államosítását? Ha Magyarország önálló, szabad és független volna teljesen, leglelkesebb hívei lennénk mi is a közigazgatás államosításának. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* De így, mikor nem tehetünk semmit sem, hogy Ausztriát meg ne kérdezzük, ha Ausztria ahhoz hozzá nem járúl, minden törvényünk alkotásánál ott van az a bizonyos ismeretlen kéz, mely Ausztria szempontjából is megitéli a mi törvényeinket; akkor hova fogunk mi jutni, mikor történik meg, mit csinálunk mi a közigazgatás államosításával? Meg fog történni, hogy sokkal nagyobb tömege az embereknek és az egyéneknek fog Ausztria szolgálatára állani.

Azt is szemünkre vetik, hogy eljárásunkkal, fellépésünkkel, viselkedésünkkel veszélyeztetjük

Digitized by Google

a parlamentarizmust. *(Egy hang a szélső baloldalon: A mi nincs!)* Legyen így. De azt kérdem én, melyik nagyobb veszedelem; a parlamentárizmus veszélyeztetése, vagy az ország érdekeinek veszélyeztetése? *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* Nagy különbség van a kettő között. Önök a parlamentárizmus köpenye alatt az ország érdekét veszélyeztetik. *(Élénk helyeslés a bal és szélső baloldalon.)* A parlamentárizmusnak díszes tógája alatt rendetlen állami szervezet, az éhes gyomor, a satnya lélek és a romlott erkölcs lakik. Ez a parlamentárizmus nem méltó arra, hogy koczkáztassuk érte az országnak jólétét és azt mondom én, inkább legyen az én hazám boldog, inkább érje el államunk, országunk az anyagi jólét egy magas fokát, nekem az a sallang, a parlamentárizmus dísze nem kell, a mely alatt éhezünk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baldalon.)* Azért, t. képviselőház, parlamentárizmus ide, parlamentárizmus oda, én abból nem élek meg, a tisztességnek határai között nem veszélyeztetjük a parlamentárizmust, — remélem, nem meri senkisem ránk fogni, de a tisztességnek és a törvényeknek határai között nekünk a legszélsőbb, a legszükségesebb fegyverekkel kell küzdenünk azért, hogy a parlamentárizmusnak örve alatt a nemzet jogai el ne adassanak és el ne árultassanak. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Olvastam már egy pár helyen, sőt szóval is hallottam azt a mumust, a képviselőház feloszlatását. *(Felkiáltások a baloldalról: Hát csak rajta!)* Hát ettől a mumustól, ettől a megfélemlítéstől mi meg nem ijedünk. Majd megijednek önök, mikor önök közül nagyon sokan otthon maradnak és ki lesznek téve a bizonytalanságnak. Ott hagyták előbbi állásukat, ebből kicseppentek, mit fognak csinálni, az az önök dolga. Ha feloszlatják s mi nem kerülünk be, mi visszamegyünk polgári foglalkozásunk teljesítéséhez, szerény munkakörünkben otthon kötelességünkhöz, mi azért mégis kötelességünket teljesítjük, mert legalább dolgozni fogunk tovább.

De nem olyan nagy mumus ez a képviselőház feloszlatása sem. Azt hiszem, hogy a törvényt talán csak meg kell tartani. A törvény beszél, a király szava szól itt, *(Felkiáltások balfelől: Dehogy!)* ahhoz ragaszkodni kell mindenkinek. Bemutatom az eshetőséget, mert hátha kitelik az idő, hogy a Bánffy-kormány ezt sem fogja tisztelni, ezen is keresztül gázol, le fogja tiporni a 48-iki törvény megörökítésének félszázados dicsőségére. Az 1848 : IV. tcz. 5. §-a a következőkép szól *(olvassa)*:

»Ő Felségének joga van az összejött évi ülést prorogálni és berekeszteni, sőt az országgyűlést a három év eltelése előtt is feloszlatni és akkor új képviselőválasztást rendelni; de az utolsó esetben az újabb országgyűlés összehivásáról akképen rendelkezendik, hogy ez az előbbinek feloszlatásától számítandó három hónap alatt összejöjjön.«

Most a másik:

»Az évi ülés az utolsó évről számadásnak és következő évi költségvetésnek a miniszterium által leendő előterjesztése s az iránt határozatnak meghozatala előtt be nem rekesztethetik, sem az országgyűlés fel nem oszlathatik.«

Ezt a törvényt csak azért olvastam fel, hogy lássák, hogy nem ijedünk meg; mert hiszen a törvényben is benne van, hogy fel nem oszlat tathatik. Ez a második szempont volt arra, hogy nem ijedünk meg. De különben, ha önöknek úgy tetszik, hát tessék, irtsák ki azt a kis ellenzéket is. Módjukban van, hatalmukban áll, megtehetik. Rázzák le magukról még azt a kis kellemetlenséget is, a mi itt van és azután gazdálkodjanak kényük-kedvük szerint az ország jogaival, vagyonával. Eljön a boszúnak órája, a mikor a nemzet önök ellen fog fordúlni, a mikor fel fog ébredni. Csak attól tartok, hogy nagyon össze lesz kötve, lebilincselve a keze. De ha egyszer felébred és szétszakítja azt a köteléket, a melylyel lenyügözve van, bunkóval fog az önök törekvéseire törni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. ház! A tegnapelőtti ülés alkalmával a miniszterelnök úr ezt mondta: jobban gyűlöljük ellenségeinket, mint szeretjük hazánkat. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Ismerjük azt a frázist!)* Nagyon értéknélküli frázis. Mi ismerjük ugyan a gyűlölet fogalmát, de nem élünk vele és nem használjuk ki. Míg önök nem tudnak a haza fogalmának magaslatára felemelkedni, de azért kihasználják azt és abból élnek. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Mert hiába, ma már oda jutottunk, hogy ismerünk Osztrák-Magyar monarchiát, ismerünk birodalmat, ismerünk államot, ismerünk országot, ismernek önök mindenfélét, de hazánk ideális fenségével, a haza fogalmával, annak szép jelentőségével bizony-bizony önök nincsenek tisztában. Mert ha tisztában volnának, akkor nem rántanák le a haza fogalmát a rideg reálizmusnak számító gépéhez és nem sülyesztenék le az önzés, a rideg érdekek forrására. Azért kell önöknek a haza, hogy éljenek belőle. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

És ne higyjék azt, az sem áll, hogy ellenségnek nézzük önöket, csak ellenfélnek. Ellenségnek nagyon kicsinyek és jelentéktelenek önök. De ellenfélnek épen elegen vannak, és nagyon sokan vannak ahhoz, hogy bennünket, az igaz ügyért küzdőket elkedvetlenítsenek, hogy lemondásra birjanak a nemzet jogaiért tovább is küzdeni, és hogy eltántorodjék nagyon sok igaz hazafi

Digitized by Google

a nemzet függetlenségéért, önállóságáért, szabadságáért való küzdelemtől. Ezt önök okozák, ez az önök műve, ez az önök mestersége. A mikor majd ki fog halni a nemzetből az önérzet, annak tudata, hogy e hazát, melyet őseink vérrel szereztek az utódoknak fenn kell tartani és meg kell védeni. *(Élénk éljenzés és helyeslés a bal- és a szélső baloldalon.)*

T. ház! Egy indítványt is vagyok bátor beterjeszteni. *(Halljuk! Halljuk!)*

A lapokban olvastam és elkezdenek vele bennünket ijeszteni: Majd ad nektek a nemzet közvéleménye, milyen sürgős most például a városok és községek javára előirányzott kártérítés a regále-veszteségekért. Vagy harmincz előkészített dolog áll most a képviselőház előtt. Annyira szükséges most az időt eltölteni? Azért mondom hiába eltölteni, mert arra ne számítsanak, hogy az indemnityhez hozzájussanak. Azt ma nyiltan, őszintén, világosan megmondjuk, hogy azt meg nem fogják kapni. *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)* Mi küzdeni fogunk ezért minden megengedett eszközzel. Ezért most még kellő időben javaslom azt, fordítsuk ezt az időt haszonhajtó munkára, hogy a készen levő törvényjavaslatok közül egyik vagy másik letárgyalható legyen. Ugyanezért a magam és több társam nevében a következő indítványt terjesztem elő *(olvassa)*: A mennyiben akár Gajáry Géza, akár Orley Kálmán képviselő urak módosítványai elfogadtatnának, mondja ki a ház, hogy az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslat tárgyalását felfüggeszti és e helyett a pénzügyminiszter úr által a magyarországi városok és községek fogyasztási adó természetű jövedelmének ideiglenes rendezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalását a legközelebbi hétköznapra kitűzi.«

Gajáry Géza: Hiszen azt nem lehet végrehajtani indemnity nélkül!

Barabás Béla: »A mennyiben az utóbbi törvényjavaslatot, a pénzügyi bizottság le nem tárgyalta volna, az megsürgetendő és jelentésének mielőbbi beadására felhivandó.« *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ezen indítványomnak előterjesztése után nincs más hátra, mint ujólag hangsúlyozni azt a nagy bizalmatlanságot, a melylyel nemcsak én, hanem az összes ellenzék, egyetlen egy szál ember kivételével sem, *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hozzácsatlakozik ahhoz a törekvéshez, hogy báró Bánffy Dezső ne érje el 1898. deczember 31-éig azokat az eszközöket, a melyekkel tovább kormányozhasson. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Mi meghajlunk a koronás királyunk alkotmányos érzülete előtt, ki ha látni fogja, hogy a nemzet bizalmát báróBánffy Dezső nem birja, *(Felkiáltások a jobboldalon: De birja! A bal- és szélső baloldalon: Mungók! Mungók!)* és őt arról a székről eltávolítani fogja. Ez a törekvés nekünk kötelességünk, mert a mi hátunk megett még a kormánypárti gondolkozású emberek is ott állanak, de nem merik felfogásukat nyilvá nítani. *(Zaj és ellenmondás a jobboldalon.)* A mi hátunk megett ott áll az a tudat, előttünk a kötelesség és a jelszó: Most, vagy soha! *(Hosszantartó, zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az ülést öt perczre felfüggesztem.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom.

Lakatos Miklós jegyző: Bartha Miklós!

Bartha Miklós: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Vannak szerencsétlen kezű emberek, a kiknek a kezében minden rosszúl üt ki, a mihez csak nyúlnak. Ha gyalulásához fognak, akkor úgy elgyalulják a kezükben levő anyagot, hogy az alkatrészeket soha többé összeilleszteni nem lehet; ha kőmivesek, akkor olyan bolthajtást építenek, a mely a kezük alatt feltétlenül össze fog omolni; ha üveget vesznek a kezükbe, darabokra törik az üveg. És az a szokásuk az ilyen szerencsétlen kezű embereknek, hogy elkövetett hibájukat mindig másra fogják.

Ilyen szerencsétlen keze van a magyar kormánynak is. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a baloldalon.)*

T. ház! Készen van a kiegyezési javaslatok egész komplexuma, a bizottságok letárgyalták; készen van az ország költségvetése, a bizottságok által letárgyalva és a kormány nem ezen egészen sürgős természetű és fontos törvényjavaslatokkal jön a ház elé, hogy kikérje a háznak birálatát, ellenőrzését és jóváhagyását, hanem a helyett jön az indemnitással. Lehet e a kormány rendszerére és taktikájára nézve ennél szerencsétlenebb fogás? Hiszen, t. ház, még két és fél hónap választ el az 1899. évtől és mégis a kormány már most kéri a maga számára az indemnitást. Többen kifejtették az előttem szólt képviselő urak közül, hogy a helyes eljárás csak az lehetett volna, hogy megkezdjük a költségvetés tárgyalását, és ha a kormány látja, hogy bárminő nehézségek miatt ezen költségvetés letárgyalása ezen évben nem sikerül, no hát akkor mikor már látja, hogy kifogy az időből, előterjeszti az indemnitási javaslatot.

Ilyen eljárás mellett, — ha egyéb súlyos botlásokat nem követel el, — épen úgy számíthatott volna a kormány az indemnitás gyors keresztülvitelére, mint a hogy megtörtént ez a

Digitized by Google

harminczéves, ujabb alkotmányos érában igen gyakran. Jól tudjuk, hogy az ellenzéki pártok egy egy szónokot kijelöltek abból a czélból, hogy bizalmatlanságukat az indemnitási törvénynyel szemben a kormány irányában kitejezzék, s ezzel a vita mindig befejeződött. Ugyanez történt volna most is kétségkivül.

A kormány indemnitást kért a helyett, hogy az említettem fontos törvényjavaslatokat tárgyaltatta volna. Az indemnitás, t. ház minden időben bizalmi kérdésnek tekintetett ezen házban, ezen ház ellenzékei által. És ez egészen természetes. Mert a mig a költségvetés tételről-tételre megállapítja, hogy mennyit és minő adókat szedhet be a kormány és mire költheti el, addig az indemnitás csak nagy általánosságban hatalmazza föl a kormányt arra, hogy egy múlt évben megállapított költségvetés tételei szerint járjon el. Ebben lényeges különbség van, mert igy az indemnitási törvény a multat a kormány által lefoglaltatja a jövő számára. Ez tehát kiválólag bizalmi kérdés, mert a megszavazás annyit jelent, hogy a ház mindent, a mit a múltban a kormány tett, helyesel, s mindazt a mit a jövőben tenni akar, szintén vaktában helyesli. (*Igaz! Úgy van! balfelől.*) És mivel ennyire kiválóan bizalmi kérdés az indemnitás megszavazása, ennélfogva fejtegetésemben kizárólag arra terjeszkedem ki, hogy vajjon ilyen kiváló bizalmat a mai kormány tőlünk megérdemel-e vagy nem? (*Halljuk! Halljuk!*) Fejtegetésemben mellőzni fogom mind azokat a közsérelmeket, melyeket ez a kormány a belügyi igazgatásnak majd minden vonalán elkövetett; (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon*) mellőzni fogom a választási atroczitások felemlítését is, hiszen ezekkel a kérdésekkel már előttem szólott képviselőtársaim tüzetesen foglalkoztak és olyannak érzem a levegőt, hogy ezentúl is tüzetesen fognak vele foglalkozni. Én tehát kizárólag a törvényt és annak rendeleteit fogom felemlíteni és kizárólag csak a tényekre fogok támaszkodn.

Mit mond a törvény? Itt bocsánatot kell kérnem, ha ismétlésekbe bocsátkozom, de a kérdésnek nagy súlyánál fogva sokan helyesnek ítélték, hogy ugyanezen kérdéssel itt tüzetesen foglalkozzanak. Több képviselőtársam ki is fejtette e tekintetben a maga nézetét, különösen pedig Hodossy Imre képviselőtársam és barátom oly fényes világításba helyezte ezt a kérdést, hogy ahhoz igazán nekem sem hozzáadni valóm nincs, sem elvenni valóm. És én ezt sokkal komolyabban mondom mint a milyen komolyan a miniszterelnök úr ennek az évnek elején gróf Apponyi Albert képviselőtársamnak egy beszédére mondotta, hogy közjogi fejtegetéseit elfogadja, hogy nincs hozzáadni valója és nincs elvenni valója.

Én ezt egész komolyan mondom, s ha mégis beleereszkedem ennek a kérdésnek tárgyalásába, azért teszem, mert, ha nem is olyan fényesen, mint igen tisztelt képviselőtársam, sokkal halványabban, sokkal homályosabban, de mégis előadni kivánom azon t. képviselőtársaim előtt, a kik abban az időben, mikor Hodossy Imre barátom fejtegetéseit tartotta, véletlenül nem voltak jelen a ház ülésén és mivel azon remek fejtegetések a magyar hirlapirodalomban is nagyon hézagosan jelentek meg. Az ismétlésbe azért bocsátkozom, mert attól azt reméltem, hogy azok, a kik hallják, azok a kik, megfontolják, az én álláspontomat igazságosnak, helyesnek fogják tekinteni és ennélfogva maguk részére is parancsolatnak fogják azt venni. (*Halljuk! Halljuk!*)

T. képviselőház! Az 1867. évi XII. törvényczikk két nevezetes megkülönböztetést tesz. Az egyik megkülönböztetés vonatkozik azon politikai kötelékre, a mely Magyarországot és Ausztriát összefüzi; a másik vonatkozik azon gazdasági kötelékre, a mely Ausztria és Magyarország között létezik. A kettő között igen lényeges különbség van. A törvény maga az alapot, a politikai köteléket, a pragmatika szankcióból származtatja; a másikat, a gazdasági köteléket, nem származtatja a pragmatika szankcióból. S mivel igy megteszi a különbséget, az egész törvény fonalán fel is tünik a kettő között a nagy eltérés. Mert mig a pragmatika szankcióból folyó ügyeknek elintézése ezen törvényczikkben a magyar államiság önálló jogkörének igen sok tekintetben veszélyes megcsorbítását jelenti; addig a gazdasági kötelékre vonatkozó rész a magyar államiság önállóságának semminemü megcsonkitását nem tartalmazza. (*Úgy van! Úgy van! a bal- és szélsőbalon.*) Nemcsak hogy meg nem csonkítja ezen önállóságot, hanem mindjárt a mint tárgyalni kezdi a gazdasági kötelékek kérdéseit a törvény, az 58. §-ban igy szól (*olvassa*): »A kereskedelmi ügyek közössége sem foly a pragmatika szankcióból, mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól külön álló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnének s vámvonalak által szabályozhatnák kereskedelmi ügyeiket.« Itt tehát a törvény alkotói, — eltekintve attól, hogy minden ország, mely magát államnak és önállónak meri nevezni, azzal a jogkörrel feltétlenül kell hogy birjon, ha a törvényben meg sincs említve, a mely itt kidomborodik, — mindazonáltal a törvény alkotói minden félreértés kikerülése szempontjából szükségesnek tartották itt Magyarország gazdasági önállóságát egyenesen törvénybe iktatni, és miután azt megtették, csak ezután következik, hogy czélszerüségi okokból ezt az önállóságot egy darab időre, időnként

Digitized by Google

felfüggeszthetí az ország, vám- és kereskedelmi szövetséget köthet Ausztriával, de nagyon óvatosan, pontról-pontra, tárgyról-tárgyra, a legnagyobb részletességgel, mondhatnám majdnem idegesen gondoskodott az ország arról, hogy minő alkotmányos módozatok szerint lehet azonban megkötni ezen kereskedelmi- és vámszövetséget. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* És mikor a törvény ezt az ügyet letárgyalja, végzi a 68. §-szal ekként *(olvassa)*:

»Magában értetődik, hogy ha és a mennyiben a fentebb 58—67. §-szokban elsorolt tárgyak fölött az egyezkedés nem sikerülne, az ország önálló törvényes intézkedési jogát magának fentartja és minden jogai e részben is sértetlenek maradnak.«

Már most, t. ház, itt egy kis figyelmet kérek, mert a kontroverzia köztünk ennek a paragrafusnak az értelmezésében rejlik. *(Úgy van! Halljuk! balfelől.)* A kontroverzia abban van, hogy mi máskép értelmezzük az ország önrendelkezési jogát, mint a miképen — több elejtett nyilatkozatból következtetem — a kormány értelmezi. Hogy ez a kontroverzia világossá legyen, fel kell említenem, hogy így levén felemlítve: »ha az egyezkedés nem sikerülne, az ország önálló törvényes intézkedési joga stb. áll elő«, itt szembe van állítva a vámszövetség az ország önálló intézkedési jogával. Egy logikai formulát használva: vagy van vámszövetség és akkor nincsen önálló rendelkezési jog, igaz ez? *(Felkiáltások szélső baloldalon: Igaz!)* ismétlem: ha vámszövetség van, akkor nincsen önrendelkezési jog, mert ebbe más is bele szól, — igaz ez, t. ház? *(Felkiáltások balfelől: Igaz! Úgy van!)*

Iványka Oszkár: A miniszterelnök nem érti! *(Zaj.)*

Bartha Miklós: Ha ez így van, akkor ugyanezeket a szavakat megfordítva, szintén igaz az is, hogyha van önrendelkezési jog, akkor nincsen vámszövetség. *(Igaz Úgy van! balfelől. Mozgás jobbfelől.)* Folytatom tovább. Kontroverziára adhat alkalmat az is, hogy a vámszövetség... *(A miniszterelnök elhagyja a termet. Mozgás balfelől.)* Nagyon sajnálom, hogy a miniszterelnök úr eltávozik; én még mindig felteszem Magyarország miniszterelnökről, hogyha ezen kontroverz kérdésről felvilágosíttatik a logikának teljes súlyával biró okoskodással: akkor megváltoztatja nézetét. Nagyon sajnálom tehát, hogy épen okoskodásom fonalának közepén látta szükségesnek eltávozni a háztól. *(Mozgás balfelől.)*

De azért folytatom.

Ha önálló rendelkezési joga van Magyarországnak, akkor nincs vámszövetség. És mi a vámszövetség? Ne vitatkozzunk felette, t. ház! Az 1867:XVI. törvényczikk I. címe *(Halljuk! Halljuk!)* szigorúan körülírja, hogy mi a vámszövetség, mikor ezt mondja: »Mindkét fél államterülete a szövetség idejére és annak értelmében egy vám- és kereskedelmi területet képez, melyet egy közös vámhatár vesz körül.« Világos tehát, t. ház, hogy a vámszövetség a törvény félremagyarázhatlan rendelkezése értelmében nem egyéb, mint közös vámterület.

Már most a logikai formulából vegyük ki a vámszövetséget és tegyük helyébe azt a jelentőséget, a melyet neki a törvény adott, tudniillik a közös vámterületet, akkor a formula így fog hangzani: Vagy van közös vámterület és akkor nincsen önrendelkezési jog, vagy van önrendelkezési jog és akkor nincsen közös vámterület. *(Élénk helyeslés és tetszés balfelől.)*

Mi van akkor egy országban, ha nincsen közös vámterület? Miután a közös vámterület vámunió, micsoda viszony és állapot áll elő, ha nincsen unió? Annak az ellenkezője a különválás. A közönségnek ellentéte az önállóság, a közös vámterület ellentéte az önálló vámterület. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Ha ez nem így volna, akkor annak a férfiúnak az a világtörténelmi erkölcsi integritása, a melyet nagy életével magának megszerzett — Deák Ferenczet értem ezen férfiú alatt — súlytalan volna. Méltóztassék megfontolni, hogy Deák Ferencz az 1848-iki időt megelőző időben, úgy mint az akkori többségben levő ellenzék egyik kiváló vezérférfia, állandóan és hiven a perszonálunió hive volt. Azt is méltóztassanak megfontolni, hogy miniszter korában, 1848-ban, szintén a perszonálunió hive volt. És tovább követve az ő nagy életének folyását, 1861-ben, mikor szerkesztette a világirodalom azon halhatatlan remekeit, az ő két felíratát, akkor is annyira a perszonálunió hive volt, hogy kész volt az országgyűlés feloszlatásáig menni, kész volt tehát hazáját a bizonytalanságok összes veszélyeinek kitenni és mégsem mondott le a perszonálunió álláspontjáról. És csak 1866-ban, az alkudozások alkalmával állt reá a reálunió terére vagy mivel a koronánál többet kivívni nem sikerült, vagy mivel gyengülni látta a nemzet ellenállási képességét.

De, t. ház, vajjon Deák Ferencz és az ő akkori követői, hivei és gárdája a reálunió állapotát abszolute helyesnek tekinhették-e Magyarországra nézve? Nem feltevésekből beszélek, itt is a törvényt veszem a kezembe. Én a törvénynyel tudom bebizonyítani, hogy sem Deák Ferencz, sem akkori követői abszolute helyesnek a reálunió állapotát Magyarországra nézve nem tekintették. Miért? Méltóztassanak az 1867. évi XII. törvényczikket elolvasni. A reálunió állapota ezen törvényczikkben súlyos feltételhez van kötve. Már pedig a minek megvalósítását, fennállását

Digitized by Google

súlyos feltételekhez kötjük, annak az abszolut helyességében nem bizzunk. *(Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)*

Mi az a súlyos feltétel a politikai kötelékre vonatkozólag? Abban áll ez a feltétel, hogy úgy Ausztriában, mint Magyarországon teljes alkotmányosság legyen. És az egész konstrukcziója ennek a kérdésnek úgy van megfogalmazva, hogy ha benne nem volna ez a feltétel, akkor is feltétel maradna. Miért? Mert az életben alkotmányosság nélkül az elintézési módokat keresztül vinni nem lehet; alkotmányosság nélkül sem quótát megállapítani nem lehet, sem quótabizottságot kiküldeni nem lehet, sem delegácziót kiküldeni nem lehet, sem azt a jogkört, melylyel a delegáczió bir, a miniszterek felelősségre vonása dolgában, gyakorolni nem lehet. Itt tehát úgy a törvény betűje, mint a törvény szelleme szerint, igen súlyos feltételhez van kötve a politikai reálunió kérdése. De a gazdasági reálunió nemcsak akkor szűnik meg, ha az alkotmányosság itt, vagy ott megszűnik, hanem akkor is megszűnik, ha a nemzet úgy akarja, hogy megszüntessék. *(Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)* Mit akart ezzel Deák Ferencz? Utat egyengetett arra, hogy ha a reálunió nem válik be, a nemzet könnyen áttérhessen a perszonálisunió terére.

S mind erre, t. ház, azt mondják nekünk, hogy a törvény nem tartalmazhat olyan megszorítást, hogy az önállóság kizárólag csak azt jelenthesse, hogy külön vámterület legyen Magyarországon, mert ha mi önállóak vagyunk, akkor rendelkezünk úgy a magunk belátása szerint, a mint jónak látjuk. Vagyis az önálló jogkör nekünk azt adja hatalmúl, hogy lemondjunk az önállóságról. *(Derültség a bal- és szélső baloldalról.)*

Ez annak a rabnak az okoskodása, a kit... *(Mozgás jobbfelől. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* ... Senkit nem bántott, t. ház, az, a mit én felállítottam, hogy az önálló rendelkezés alatt sokan az önállóságról való lemondást értik, itt a ház szine előtt még megvitatva nincs, a kormány titkolja terveit, nem tudjuk, hogy melyek azok, sértve tehát senkise érezze magát, hogy én mielőtt a törvénynek ezt a gyászos és veszélyes definiczióját látnám, melyet most feltételezek már azelőtt, ha igyekszem ezen kérdést felvilágosítani, mielőtt az hivatalos alakban megjelennék. *(Helyeslés. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ismétlem tehát, hogy az az okoskodás, hogy az önálló rendelkezés nem tartalmazhat megszorításokat, hanem azt is jelentheti, hogy önállóan rendelkezünk arról is, hogy lemondunk az önállóságról, ez egy makacs rabnak az okoskodását juttatja eszembe, a kinek a királyi ügyész vagy a fogház felügyelő azt mondja, hogy akár azért, mert lejárt a büntetés határideje, akár királyi kegyelem folytán szabaddá lett, ez a makacs rab azt mondja: ha szabad vagyok, akkor az is szabadságomban áll, hogy itt maradjak; én tehát itt maradok a börtönben. *(Élénk tetszés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Így értelmezve a törvényt, Magyarország nem tenne egyebet, mint azt mondaná: én önállóan rendelkezhetem, hát én rendelkezni fogok önállóan úgy, hogy az én gazdasági életem ezentúl is osztrák rabszíjra legyen fűzve; *(Élénk tetszés. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Magyarország maradjon rabszíjon még abban az esetben is, hogyha a törvény azt parancsolja neki, hogy szabad legyen. *(Úgy van! Úgy van! Élénk tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Igy állunk, t. ház, a törvény parancsával. Ha bármi okból nem sikerül a kiegyezés, Magyarország törvényes önrendelkezési joga egész mértékben föléled. Evvel szemben mi történt? A vámszövetség a maga idejében felmondatott; ezen szövetség ideje lejárt, de meg nem ujíttatott; új szövetség nem köttetett. A törvény értelmében tehát a kormánynak kötelessége lett volna megvalósítani Magyarország önálló gazdasági életét. E helyett azonban a kormány egy halasztási törvényt kért és kapott a háztól. E törvény feltételekhez köti a kormány eljárását. Az egyik feltétel az, hogy a két kormány igyekezzék egy bizonyos határidőn belül a vámszövetségre vonatkozó kiegyezési javaslatok iránt az osztrák kormánynyal megállapodni. A másik feltétel az, hogy a törvényhozások alkotmányos úton ezen kiegyezési javaslatokat letárgyalják, oly időben, hogyha ezen tárgyalás rendén megegyezés nem létesülhet a két állam között, akkor még elég ideje legyen Magyarország törvényhozásának az önálló rendelkezésre vonatkozó javaslatokat itt letárgyalni és még az idén törvényerőre emelni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Tehát három feltételt állapít meg az 1898: I. törvényczikk. Ezekben meg van szabva a kormány kötelessége időrend szerint, és tartalom szerint.

Teljesültek ezek a feltételek? Az első feltétel az, hogy megállapodásra jussanak egy bizonyos határidőn belül a kormányok. Jutottak megállapodásra? Azt szokták mondani, hogy igen. Én azt mondom, hogy nem. Miért mondom? Azért, mert hivatalosan konstatálva van az, hogy az osztrák kormány a törvényjavaslatok elfogadását a magyar quóta felemeléséhez köti; ez a kikötés, ez a feltétel. A magyar kormány tagadja. Már most, ha az egyik alkudozó fél bizonyos tárgyról fehéret mond, a másik alkudozó fél feketét mond, akkor a szinre nézve megállapo-

Digitized by Google

dás a két alkudozó fél közt nincsen. *(Élénk helyeslés. Úgy van! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)*

Az első feltétel tehát nem teljesült, a második feltétel, nem szükséges magyarázni, szintén nem teljesült, mert hiszen a bizottság letárgyalta ugyan a kiegyezési javaslatok komplexumát, de a ház még azok tárgyalásába nem fogott. A harmadik feltétel az, hogyha mind ez be nem következik, akkor az önálló rendelkezési javaslatokkal álljon elő a kormány, nemcsak nem teljesíti ezt a feltételt, hanem erre vonatkozólag egyenesen titkolódzik. Napok és hetek óta igyekszik az ellenzék a kormányt arra szorítani, hogy ezen tervét legalább az országgal közölje, és a kormány mereven hallgat. Micsoda eljárás ez? Lehet-e ezt máskép jellemezni, mint azzal, hogy ideáll közibénk egy erőszakos ember és megalázza és porba tiporja a magyar törvényhozás méltóságát és tekintélyét. *(Élénk helyslés bal- és szélső baloldalon.)* És mikor mi lépésről-lépésre akarjuk a kormányt még azáltal is, hogy napirendi javaslatait nem fogadjuk el, rákényszeríteni arra, hogy ne csak nyilatkozzék, hanem a mi fő, hogy miután a feltételek nem teljesültek, Magyarország közgazdasági életének önállóságát megvalósítsa, akkor a kormány kitér ez elől. Mi hát a mi küzdelmünk egyéb, mint az, hogy egy erőszakos ember által porbasujtott törvényhozási tekintélyt fel akarunk a porból emelni; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* mi a mi küzdelmünk egyéb, mint hogy restaurálni akarjuk a magyar törvényhozás méltóságát és tekintélyét. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Mikor mi ezt a küzdelmet sok fáradtsággal folytatjuk, akkor nem teszünk egyebet, mint hogy a t. házat fel akarjuk szabadítani egy önkéntes szolgaság szégyenéből. *(Zajos helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* És erre más feleletet nem hallottunk ezideig, mint a túloldal egy vezérszónokától azt, hogyha a titkot a kormány elárúlja, akkor azt az ellenség is megtudja. Vajjon kit és mit értett a t. vezérszónok úr ellenség alatt? Remélem nem a magyarok hazáját értette; mert annyira talán még most sem vagyunk, hogy nyilvánosan bevallják, mintha a kormány saját hazájának ellensége volna. *(Felkiáltások balfelől: De úgy van!)* Kit értett tehát? Mindenesetre az alkudozó felet, tehát az osztrákokat. Úgy, de tudjuk, hogy részint Ischlben, részint Budapesten, részint Bécsben, s nem tudom még hol, a kormányok egymás közt saját hivatalos kijelentéseik szerint megállapodásra jutottak.

A titkot tehát ismeri az ellenség, ennélfogva az az argumentáczió, hogy azért nem árúlhatja el, nehogy az ellenség megtudja, egész mértékben elesik. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Mégis fenmarad ebből az argumentációból valami; az a kijelentése a többség vezérszónokának, kinek úgy tudom, az épen politikai rendszerben igen jelentékeny súlya van, értem Pulszky Ágost urat, azt mondta Ausztriáról, hogy az nekünk ellenségünk. Ennek, t. ház, súlya van; én elismerem, hogy ebben igaza van. Közel 400 esztendő történetének igen sok szomorú napja bizonyítja, hogy valóban ellenségünk. De miután a mai hivatalos körökben divattá vált a történelem nagy tanuságait a lehetőségig rongyokká tépni, . . .

Thaly Kálmán: És meghamisítani!

Bartha Miklós: . . . ennélfogva én ezen tanuságokra nem hivatkozom. Hivatkozom egyszerűen a kiegyezésnél észlelt tényekre *(Halljuk!)* Mit bizonyítanak ezek, és mindenekelőtt kivel állunk szemben? Látjuk Ausztriát annyi pártra szakadozva, hogy azoknak szere, száma sincs. Látjuk Ausztriában az állami felbomlásnak igen sok és veszétyes tüneteit lépten és nyomon. Úgy néz ki az az egész államszerkezet, mintha golyóbisokra volna építve, és mintha azok a golyók valamennyien kigurúlni igyekeznének az épület alól, hogy mindegyik valahol egyebütt találja meg a maga természetes fajsúlyának a helyét. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Látjuk Ausztriában a német, a lengyel, a délszláv, a cseh eszméknek zűrzavarát és áldáz harczát. A dezorganizácziónak összes tüneteit látjuk Ausztriában. Ezelőtt Ausztriát szerették geografiai fogalomnak nevezni, ma nem egészen helytelenül nevezik el jegyzőkönyvi fogalomnak a diplomácziai tárgyalások mezején. Mit tapasztalunk még Ausztriában? Ugyan hol is van már Ausztria? Megtaláljuk-e Lengyelországban, megtaláljuk-e Csehországban, megtaláljuk-e a Délvidéken, vagy Bécsben? Nem! Mindenütt találunk lengyel embert, találunk cseh embert, szlovén embert vagy német embert, de osztrák atyafit, a szónak azon fenséges államethikai értelmében, a mint mi magyarok a hazafiságot felfogjuk, úgy hogy a hazának meleg szeretete minden egyes polgár szívét egész mértékben áthassa és közös érzület alakuljon annak a nemzetnek a múltja, hagyománya, jelenje, jövendője és összes érdekei körül, ilyen osztrák hazafiságot nem találunk. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Miért? Mert azok az erőviszonyok, a melyek államképzésre és államfentartásra szoktak mindig a közéletben fordíttatni, ott lassan-lassan megromoltak a tartományi élet keretében és egész mértékben ethikai alakot öltöttek. És daczára ezen — mondhatom — veszélyes tünetű disszolucziónak, mit tapasztalunk mégis Ausztriában? Azt tapasztaljuk, hogy van az érzelmeknek egy nagy egysége ott, a mely kivétel nélkül, vallás, nemzetiségi és tartományi különbség nélkül mindenkit egész mértékben áthat és ez: a gyűlölet Magyarország ellen, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy

Digitized by Google

van ott egy erős akarat, a mely Magyarország gazdasági életét el akarja sorvasztani, és kizárólag arra törekszik és összes súlyát arra használja fel, hogy Magyarország továbbra is megmaradjon gyarmati helyzetében. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hát Pulszky Ágost úrnak igaza van! Ausztria nekünk csakugyan ellenségünk. De én azt kérdem a t. háztól, ha ez így van, — és ezt nehéz volna megczáfolni, — helyes, okos dolog-e, bölcs dolog-e és szabad-e ilyen ellenséges irányú népcsoportok között szoros gazdasági köteléket alkotni Magyarország és Ausztria között? Hiszen ahhoz, hogy ilyen természetű gazdsági kötelék köttessék, mindenesetre az érzelmek és érdekek azonossága szükséges. Miért? Mert a tervezett gazdasági kötelék, a vámszövetség, e két gazdasági organizmusának egyesülése nem egyéb, mint Magyarország és Ausztria pénzügyi, forgalmi és kereskedelmi közös vérkeringése. És mégis azt találjuk, hogy Ausztriában kivétel nélkül minden tényező, nemcsak társadalmi úton, nemcsak hirlapok útján, hanem bizonyos hivatalos körök által is egyenesen fejlesztve, hogy ne mondjak egyebet, idézem némely tartománygyűlésnek némely kereskedelmi és iparkamara, kiválóképen pedig idézem Bécs város polgármesterének és környezetének magatartását Magyarország irányában, mondom hivatalosan is fejlesztve van az ellenséges indulat, a melyre más szót nem találok, mint egy általános nagy gyűlöletet.

És hogyan állunk mi, a magunk érzelmeivel? Ha kezünket a szivünkre teszszük, mi sem mondhatjuk el magunkról, hogy akár a századok, akár a legközelebbi idők tanulsága után valami különös hálával és szeretettel viseltetnénk Ausztria irányában. És daczára annak, hogy ez így van, a kormány mégis vámszövetséget, tehát gazdasági egyesülést tervez köztünk. Hát akkor legyen szives mutassa ki legalább köztünk az érdekazonosságot, ha már az érzelmi azonosság hiányzik. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Én, a mióta hazám közélete felől gondolkozom, sokat kutattam, hogy hol vannak hát azok az érdekszálak, a melyek minket gazdaságilag Ausztriával természetes uton összefüznek? Megvallom, én ezen érdekszálakat nem találtam. Ellenkezőleg, azt látom, hogy a mi történelmünk egészen más, mint Ausztria történelme. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hagyományaink szintén mások, munkaviszonyaink szintén mások, nemzeti termelésünk produktumai egészen másként mutatkoznak, mint ott és merőben más geografiai helyzetünk, merőben mások talajviszonyaink, más az éghajlatunk úgy, hogy ha képesek volnánk és képes volna a kormány a hegyekkel betemetni a völgyeket: akkor sem tudná ezen téren az érdekazonosságot a két állam közt létrehozni. Mégis erőlteti.

Én, a ki azok sorába tartozom, a kik ezen a helyen a függetlenségi eszme mellett állanak őrt, kizárólag a kormánynak azzal a bevallott tervével foglalkozom, hogy ő vámszövetséget vagyis vámuniót akar létesíteni Ausztria-Magyarország között. Hát vajjon egy ilyen vámszövetségnek czélja józan kritikai felfogás mellett lehet-e más, mint az, hogy kölcsönösen támaszt és erőt nyerjen az egyik a másiktól?

Már most azt kérdem, — s erre valóban nyilt és tartalmas feleletet kérek egyszer valahára, — hogy melyik az a támasz, a melyet gazdasági tekintetben Ausztria Magyarországnak nyújt, és melyik az az erő, a melyet a nemzet nem a saját kútforrásaiból merítene, hanem, a melyet Ausztriától kellene, hogy kölcsönt kérjünk? t. ház, ezen erő, ezen támasz még soha alaposan, tartalmasan kifejtve ebben a házban nem volt. A hatalmon levő urak megelégedtek egyszerű állítással és azt kivánták, hogy az ő állításaik befejezett igazságnak vétessenek az egész országban. De a tapasztalat azt bizonyítja, hogy a kiegyezésnek ilyen természetű megkötésében ma már sem Magyarország nem reméli a maga boldogúlását, sem Ausztria.

Magyarország nem remélheti, mert tapasztalati tény, hogy minket ez a szövetség fokról-fokra szegényít. Ausztria? Ő sem akar belemenni ezen szövetséges viszonyba, mert az ő határtalan és fékezhetlen kapzsisága nem nyer kellő kielégítést ezen vámszövetségben. S már most micsoda bölcseség az, hogy mikor sem az egyik fél nem akarja, sem a másik nem akarja, hogy akkor mégis erőltetik ezt a szövetséget? És mikor kifogynak minden argumentumból, akkor azt mondják: a monarchia tekintélye szempontjából,. . .

Thaly Kálmán: Van is annak tekintélye!

Bartha Miklós: . . . a nagyhatalmi állás érdekének szempontjából kell ezt a szövetséget megkötni. Hát én emlékeztetem a. t. házat a szövetségek megkötésének a történelmére, csak úgy futólagosan. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az első szövetséget kötöttük 1868-ban, tehát oly időben, mikor Ausztria alkotmányt kapott, és mikor Magyarország alkotmányát, — habár hézagosan, — visszaszerezte. Ez tehát az örömrivalgásnak egy oly ideje volt, a midőn a népek tele vannak a felszabadulás összes reménységeivel. Épen ezért az első szövetség 1868-ban meglehetős könnyen ment; de méltóztassanak visszaemlékezni, hogy a második szövetség már sokkal nehezebben ment, mint az első, a harmadik sokkal nehezebben ment, mint a második. És a negyedik? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Sehogy se megy!)* Hát a negyedik, a mint látjuk, sehogy sem megy! *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Azt

Digitized by Google

mondják, hogy a monarchia tekintélye szenved; már idáig jutottunk; már a gazdasági érdekeknek közössége nincsen, már az érzelmeknek azonossága, — a mi pedig két főtényező egy ilyen szövetség megkötésénél, — már az nincs Most már a monarchia tekintélye és nagyhatalmi állása? *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Az nincs!)* Méltóztassanak visszaemlékezni, hogy az első három szövetség megkötése alkalmával is folytak bizonyos zsörtölődések, bizonyos perpatvarok, bizonyos elégedetlenségek Ausztria és Magyarország tényezői közt, de azok a házi perpatvar jellegét viselték magukon. Azok úgyszólva a családi tűzhely körében maradtak. De mit tapasztalunk most a negyedik szövetség megkötésénél? Azt, hogy az a czigányvásár, a mit mi kiegyezési kisérleteknek nevezünk, európai látványossággá nőtte ki magát. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ezt kivánja meg a monarchia tekintélye és a nagyhatalmi állás érdeke? Csakugyan az volna a nagyhatalmi állás érdeke, hogy két állam, saját benső természete és érvek azonossága nélkül tiz évenként szoros gúzsba köttessék és a tíz éven belül a népeknek egyéb szerepük ne legyen, minthogy igyekezzenek kibontakozni a lehetőségig ezen kötelékeknek a súlya alól, emlékeztetve sorsunkat a Laokoon szoborcsoportozatra, a hol a halálos veszélyt a menekülléssel akarják az illetők elkerülni? Mikor pedig elkövetkezik az újabb tiz évi szövetség megkötésének a határideje, no hát akkor újból erősen gúzsba kötözik ezt a két államot. Miért? Azért, hogy egymáshoz jobban közelebb jussanak és hogy egymást jobban felfalhassák. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ilyen visszataszító és káros szövetséget erőltetni ez nem politikai belátás, a mely kormány ezt teszi, az tőlünk semmi bizalmat nem érdemel; ellenkezőleg mi — és különösen mi, a kik őrt állunk a függetlenségi eszme mellett — minden parlamentáris fegyvert fel fogunk arra használni, hogy a kormányt a gazdasági önállóság megvalósítása czéljából a törvényes kötelességeire szorítsuk, *(Úgy van! a szélsőbalon.)* és ha a kormány törvényes kötelességeit nem akarná teljesíteni, arra is fel fogunk használni minden parlamentáris fegyvert, hogy odahagyja az állását. *(Úgy van! a bal- és szélsőbalon.)* Miért erőltetik azt a szövetséget? Azt mondják, hogy nem tudunk megállani a magunk lábán. Hát nem azon állunk? *(Tetszés és derültség a szélső baloldalon.)* Hát nem vagyunk önállók? Mindig a gazdasági kérdésekről beszélek. Azt kérdezem, hogy ki izzadja ki munkásságával azt a közel 500 milliós budgetet, a melyre Magyarország államháztartásának évenként szüksége van. Ausztria jön nekünk talán segítségünkre? Nem a magunk lábán csináljuk ezt? Nem önállóan csináljuk ezt? *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Az egyházi, az iskolai, a vármegyei, a községi, a vizszabályozási és minden néven nevezhető közterheket, kinek a munkásságából jön az létre? Ausztria jön segítségünkre ezen terhek viselésénél? Mi szerezzük azt össze, t. ház, önállóan. Mi tehát a terhek viselésében önállóak vagyunk. A logika igen furcsa: a terhek viselésében lehettek önállóak, hanem a jogok gyakorlásában, no, abban nem lehettek önállóak. *(Tetszés és helyeslés balfelől.)*

De nem lehetünk önállóan: nem veszik meg a búzánkat! *(Derültség a szélsőbalon.)* Kiterjeszkedjem-e eme a nevetséges és megalázó állításra? Nem, lesz mód erre akkor, mikor a kormány a kiegyezési javaslatokkal fog jönni, ha ugyan lesz módja, *(Felkiáltások a szélsőbalon: Ezek nem jönnek!)* de mégis emlékeztetnem kell a t. házat arra, a mire előttem szólott Barabás Béla barátom rendkivül nagy szónoki sikerrel és szónoki temperamentummal szintén emlékeztetett. Méltóztassanak Európa nagy államait megnézni! Valamennyi bir önállósággal. Erre önök azt szokták mondani: ezek nagy államok. Jól van, hát méltóztassanak megtekinteni Dániát, Hollandiát, Belgiumot, Portugáliát: ezek mind kisebb államok, mint Magyarország. Mit mondanak erre? Erre azt felelik, hogy ezek tengermelléki államok. Méltóztassanak tehát megtekinteni egy nem tengermelléki államot, a mely szintén kisebb, mint mi vagyunk. Ott van a Svájcz. Hát erre mit szólnak? Azt, hogy azoknak magasabb gazdasági kulturájuk van. Hát méltóztassanak szintén kisebb államokat venni, a melyeknek nincs nagyobb kulturájuk, mint nekünk, minő Románia, Szerbia, Görögország, Bulgária, Montenegró és ezek mind lehetnek önállóak és csak mi volnánk olyan szerencsétlenek t. ház, hogy mi önállóak nem lehetünk?

Nem veszik meg a búzánkat? Ezt a kormányelnök úr másképen fejezte ki, t. ház. Ő azt mondotta, hogy Magyarország tönkremegy vámszövetség nélkül. *(Mozgás balfelől.)* Mit jelent ez a kijelentés? Azt, hogy mi nem állhatunk meg a magunk lábán; azt, hogy rá vagyunk szorulva Ausztria támogatására. Más szavakkal tehát mit jelent? Azt, hogy annak, az osztrák Reichsrath tagjának, ki rólunk azt a megalázó nyilatkozatot tette, hogy mi Ausztria kitartottjai vagyunk, mi magunk szolgáltatunk igazságot. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Kubik Béla: A miniszterek!

Bartha Miklós: T. ház! Azoktól, a kik foglalkoznak a búza kérdésével kapcsolatban, még csak annyit kérdezek, hogy a magyar vasutak hálózatát ugyan ki épitette ki? Ausztria jött talán segítségünkre? És azt kérdezem, hogy a fiumei kikötőt ki épitette ki, t. ház? Ebben is Ausztria jött segítségünkre? És rátérek a har-

Digitized by Google

madik nagy kérdésre, mely e tárgyra vonatkozik: a Dunát ki szabályozta és ki kotorta ki, *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy a hajózásra alkalmassá tétessék? Ebben is más jött segitségünkre? *(Egy hang a szélső baloldalon: Hát a vaskaput?)* Hisz a vaskaput értettem a kotrási munkálat alatt. *(Halljuk! Halljuk!)* Mindezt mi önállóan csináltuk és azért alkottuk volna mindezt, hogy bizonyos luxus tárgyakkal rendelkezzünk? Vagy azért alkottuk talán, hogy Fiumében legyen egy kormányzóságunk, de a magyar állami hatalma, tekintélye, ereje ne érvényesüljön? Vagy tán azért alkottuk a vaskapui munkálatokat, hogy egész Európa szeme láttára egy ünnepély alkalmával a magyar államiság tekintélye és a magyar koronának fénye a kimélyített Dunába hulljon ott? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nem, t. ház! Fegyvert akartunk magunknak ezen alkotásokban szerezni Magyarország önálló gazdasági életének lebonyolítására. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A kormány azonban nem veszi kezébe a fegyvert, hanem ellenkezőleg minden áron, még a törvény világos parancsának megsértésével is vámszövetséget akar kötni Ausztriával és azt abban a felfogásban támogatják, hogy mi magunk meg nem állhatunk, hogy mi nem követjük az új idők eszme-áramlatának azt a parancsát, hogy minden nemzet saját erőforrásaiból igyekezzék megélni. Nem követjük, hanem élősködni akarunk Ausztria gazdasági életén. Pedig mindnyájan jól tudjuk, hogy ez nem így van, nem élősködünk, sőt nem is kapunk onnan, hanem inkább adunk oda. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az jut eszembe, t. ház, a mit az amerikai szabadságharcz története a 60-as évek elején felmutatott. *(Halljuk! Halljuk!)* A rabszolgák, a kiket a háborúba vittek, jajgattak, de nem azért, hogy őket a háborúba viszik, hanem, mert attól féltek, hogy győzni találnak, s ennek következtében felszabadúlnak, s majd az ültetvényesek nem fogják őket tovább élelmezni. Mi is így vagyunk.

Egymás között hónapok óta háborúzunk és háborúzunk Ausztriával; mi fölött? A felett, hogy Ausztria legyen olyan kegyes és tartson minket ezentúl a gazdasági rabságban, gyarmati helyzetben. *(Úgy van! és éljenzés a szélső baloldalon.)*

Mondtam már, t. ház, hogy a vámszövetség közös vérkeringést jelent a két állam között; azt is mondtam, hogy Ausztria az állam felbomlás betegségében szenved; már most, ha közös vérkeringést hozunk létre, akkor nem teszünk egyebet, mint az állami felbomlásnak méreganyagát átoltjuk Magyarország egységes testébe. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ilyen politikához én nem járulok, *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* én egy nyers erőből élősködő kormány hatalmi fentartása kedvéért hazám jövendőjét nem rontom meg. *(Zajos éljenzés, tetszés és taps a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem fogadom el a beadott napirendet. *(Zajos éljenzés, tetszés és taps a bal- és szélső baloldalon.)* E helyett bátor vagyok a következő indítványt terjeszteni elő. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa):* »Az 1899. év első négy hónapjára vonatkozó indemnitási javaslat tárgyalását a ház folyó évi deczember 15-iki napjára tűzi ki.« *(Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ajánlom indítványomat elfogadását. *(Hosszantartó, meg-megujuló, zajos éljenzés, taps és tetszés a bal- és szélső baloldalon. A szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök *(csenget):* T. ház! Miután még többen vannak feljegyezve, a vita folytatása a holnap délelőtt 10 órakor tartandó ülésre halasztatik.

Ezenkivül, t. ház, *(Zajos felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Éljen Bartha!)* tekintettel a több oldalról kifejezett óhajtásokra, magam javaslom a háznak, hogy helyeselje azon eljárásomat, illetőleg utasítson, hogy minden, ezen vita folyamán a napirendhez beadott indítvány, melynek kinyomása iránt a ház még nem határozott, valamint minden még beadandó indítvány vagy más határozati javaslat kinyomassék és a ház tagjai közt szétosztassék. Helyesli a ház javaslatomat? *(Helyeslés.)* Tehát így fogok eljárni.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 1 óra 50 perczkor.)

Digitized by Google

345. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 28-án, pénteken,

Szilágyi Dezső elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok és kérvények bemutatása. — Indemnity. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, Darányi Ignácz.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A jegyzőkönyvet vezeti gróf Eszterházy Kálmán, a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Nyegre László, az ellenök felszólalókat Hock János jegyző úr.

Következik a jegyzőkönyv hitelesítése.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1898. évi okt. hó 27-én tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e észrevétel? *(Nincs!)* A jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Arad vármegye közönsége feliratát az 1898 : II. törvényczikk módosítása iránt.

Abauj-Torna vármegye közönségének feliratát, az anarchizmus elleni intézkedés tárgyában.

Szakony község lakosainak Páder Rezső képviselő által beadott kérvényét a politikai, gazdasági és erkölcsi bajok orvoslása iránt.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Következik a jövő év első harmadában viselendő közterhekről szóló törvényjavaslat (Irom. 485, 500) napirendre tűzése iránti intézkedés.

Hock János jegyző: Biró Lajos!

Biró Lajos: T. képviselőház! Mielőtt rövid felszólalásom tulajdonképeni tárgyára rátérnék, méltóztassék megengedni, hogy röviden reflektáljak két dologra *(Halljuk! Halljuk!)* az egyik dolog az, hogy tisztán és kizárólag a t. kormány makacs hallgatása az oka annak, hogy itt mintegy előestéjén állunk egy olyan harczmódnak, egy olyan tárgyalási módnak, a melyet e padokból is igen sokan perhorreszkálnak; de úgy látszik a t. miniszterelnök úr régi szokásához hiven kitér az eszmék harcza elől, a nemesebb fegyverekről lemond, egyesegyedül arra iparkodik, hogy barátait, vagy ellenfeleit vagy azok mindkettőjét kijátsza, — bocsánat e kifejezésért — lefőzze. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* A privát életben is úgy van, ha két egyén, a ki nem ugyanazon erkölcsi kiindulási ponton áll, egymással bárminemű ügyletet köt, az lesz a győztes, az fogja lefőzni ellenfelét, a kinek kevesebb skrupulusai vannak. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez nem helyes a privát életben, nem helyes a politikában sem. Szerencsét kivánok a miniszterelnök úrnak ehhez az eljárásához, én azonban ezen felfogását követni nem fogom, mert meggyőződésem, hogy a siker még nem nemesíti meg a fegyvert, sem azt a kezet, mely a fegyvert forgatja. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A második dolog az, hogy nem a mi, de az önök padjaiból kezdték meg először a házszabályok erőszakos magyarázatát. Gajáry és

Digitized by Google

Orley képviselő urak adtak be határozati javaslatokat, melyek konczeptusában ráismerünk a miniszterelnök úr kezére. Csak bátran előre miniszterelnök úr ezen a téren, tettek helyett tessék paragrafus-játékokkal előállni, még néhány ilyen sakkhúzás és akkor el fogja érni azt, hogy a magyar történelemben hallhatatlanná fogja nevét tenni, *(Felkiáltások balfelől: Most is az!)* be fog mutatni a magyar történelemnek egy oly alakot, *(Halljuk! Halljuk!)* a ki midőn látja azt, hogy egy számbelileg kicsiny, de meggyőződésében erős tábor által ostromolva lesz, akkor a helyett, hogy felvenné a küzdelmet, felgyújtja azt a szilárd épületet, melyet a magyar nemzet a parlamentárizmus templomának nevez, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* eléget ott minden szent ereklyét, eléget ott alkotmányt és hagyományt és egyesegyedül megmenti saját személyét, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* hogy a külvilág előtt saját gyujtogatásának bélyegével illesse a támadó ellenfelet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha mindezek daczára iparkodni fogok a mérséklés hangján beszélni, teszem ezt azon erős meggyőződésben, hogy minden képviselőnek — legyen bár oly szerény és minden modern ambiczió nélküli tagja az ellenzéknek, mint én vagyok — kötelessége ide hozni legjobb szándékát, legjobb tehetségét a végből, hogy segítsen ezen a nyomorúságos állapoton, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert hogy nyomorúságos állapotban van ez az egész ország, van ez a parlamentárizmus, van különösen ez a ház, azt az önök soraiból, minden higgadt gondolkozású ember beismeri. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A mint gróf Apponyi Albert t. pártvezérem bejelentette, mi igen erős harczot indítottunk a kormány ellen, mert felfogásunk szerint Magyarország oly probléma előtt áll ma, mint 1867 óta talán egyszer sem. Mi abban a meggyőződésben vagyunk ezen az oldalon, hogy a kormány nem helyes úton jár. Önök lehetnek ellenkező véleményben, ám vegyék fel a harczot, álljanak ki, hisz van önök között számos kitünőség, vívjanak velünk harczot. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Egy gróf Apponyi Albert, egy Horánszky Nándor, egy Bartha Miklós talán csak megérdemlik, hogy önök felvegyék a keztyűt, melyet a lábaikhoz dobnak. *(Tetszés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Vegyék fel a harczot, vívjunk egy erős küzdelmet, de legyünk azon meggyőződésben, vívjuk ezen harczot azon tudatban, hogy ezen erős küzdelemben csak egy lehet a győztes: sem önök, sem mi, hanem a haza! *(Tetszés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Azt hiszem, önök is ebben a nézetben vannak. Ne vitatkozzunk a szavak felett. Egyik oldalról azt állítják, obstrukczió, a másik oldalon azt állítják, nem obstrukczió. Hagyjuk ezt, talán csak nem fogják önök Horánszky Nándort Dauerredner-nek, vagy Bartha Miklóst Distanzredner-nek kinevezni, vagy gróf Apponyi Albertet parlamenti illemháborítónak deklarálni akarni. Biztosítom a t. házat, hogy ha húsz komoly férfi elhatározza a technikai obstrukcziót, nincsen az az európai házszabály, mely képes volna azt megakadályozni. Ez már a parlamentnek a hibája.

Bartha Miklós: Ez az előnye!

Biró Lajos: Tavaly télen dr. Jellinek György tanár igen érdekes felolvasást tartott, mely a lapokban is megjelent, a kisebbség jogairól. A kik annyira bíznak, annyira esküdöznek a többségnek szent és régi, hagyományos jogaira, igen kérem — nem akarom most fárasztani a t. házat ennek a felolvasásával — méltóztassanak egy tekintetet vetni erre a brosürre.

T. ház! A harcz részünkről két indokból magyarázható és két okból is jogosúlt. Az egyik tisztán szubjektiv. Ez kevésbbé alapos, mert szoros összefüggésben van az egész ország állapotával. Ezen szubjektiv okunk annyira ismeretes, hogy én még nem találkoztam komoly férfiúval az önök padsoraiban sem, a ki ennek jogosultságát a mi részünkről be ne ismerte volna. Ez a körülmény felment engem attól, hogy hosszadalmas legyek és kitérjek mindazon dolgokra, azon hosszú bűnlajstromra, melyet ez oldalról már számos alkalommal igen szép beszédekben feltüntettek. Csak egy pár momentumot fogok röviden jelezni. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. ház! Az az eljárás, — röviden fogom markirozni — a melyet a t. miniszterelnök úr az utolsó általános képviselőválasztások alkalmával nem az ellenzék, de az emberi méltóság és minden erkölcsi rend ellen folytattatott, végső analizisében — tessék arról meggyőződve lenni — a nihilizmusra vezet; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert a mikor megtanítjuk az egyszerű polgárokat arra, hogy minden kodifikált törvényt, minden erkölcsi, emberi és isteni törvényt kijátszunk, ez először is a törvények tiszteletébe vetett hitet ingatja meg; másodsorban negáczióra vezet, harmadik sorban ellenállásra! Ennek következménye az, hogy oly eszmezavarok állanak elő, melyeket még az intelligensebb közönségnél is láthatunk.

T. ház! Az a körülmény, hogy — mint ezelőtt is volt — néhány kiváló közigazgatási férfiú, néhány kiváló financziális kapaczitás azért, mert néhány részvénytársaságnak, pénzintézetnek élén áll, itt is, a parlamentben helyet foglal, a közjónak is hasznára lehet. Az a jelenség azonban, melylyel ma találkozunk, hogy oly sokan, kik a közpályán működnek, arra ipar-

Digitized by Google

kodnak, hogy minél hamarább képviselők, elsősorban kormánypárti képviselők legyenek, csak azért, hogy financziális karriert csináljanak, bocsánatot kérek, ez csak ama nihilizmusra vezethető vissza.

Rakovszky István: Ez nem tisztességes dolog!

Biró Lajos: Ezen rendszernek legnagyobb bűne az, hogy felzavarja az emberek egész erkölcsi eszmevilágát, úgy itt bent, mint ott künn; eltakarja a tisztánlátást úgy, hogy ma kérdés: vajjon a kuriai biráskodás elég orvosság lenne-e s nem lesz-e szükséges egy erősebb, radikálisabb reformokhoz nyúlni, vagy nem lesz-e szükség egy új nemzedékre, a mely ezen erkölcsi pusztulás lángjaitól megtisztúlva, újra szülessék? *(Élénk helyeslés balfelől.)*

De szüksége volt, t. ház, a t. kormányelnök úrnak egy ily hipnotizált többségre azért, hogy habár nem is minden kérdésben és minden téren zárt sorban követi a miniszterelnök urat, mert azt konstatálnom kell, de legalább is hallgatásra van kárhoztatva. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Igy történt az, hogy itt előttünk ment végbe a provizorium törvény egész története. Igen érdekes kis történet az. *(Halljuk! balfelől.)* Abban az időben, — most egy fél éve — a mikor a provizorium törvény megszületendő volt, a t. kormányelnök úr meglehetősen hiteltvesztett volt; hogy bankár nyelven szóljak: legalább is szüksége volt arra, hogy azon váltónak, a melyet ő prezentált, de a melyet nem akartak honorálni, egy jó zsiranst nyerjen meg s azt mondotta, ime itt van a nemzeti párt szeplőtlen multjával s tudjuk, sikerült is a naivitását felhasználnia. Ámde Horánszky Nándor és gróf Apponyi Albert garancziát követeltek arra, hogy ha a provizorium esztendeje letelik, akkor vagy egy minden tekintetben jogos érdekeinket kielégítő, alkotmányunknak és közjogunknak megfelelő egyezség jön létre Ausztria és Magyarország közt, vagy pedig az 1867 : XII. 68. §-a szerint Deák Ferencz szellemében önálló vámterület honosíttatik meg. Mit akartak ezzel gróf Apponyi Albert és Horánszky Nándor elérni?

B. Bánffy Dezső miniszterelnök: Nem honosítjuk meg, hanem behozzuk!

Biró Lajos: A miniszterelnök úr közbeszólott, hogy nem honosítjuk meg, hanem behozzuk. Elismerem, hogy a miniszterelnök úr sohasem téved a szavakban, ő sokkal nagyobb szónoki tehetség, de én gyakorlatlanabb vagyok, semhogy ily nyelvbotlás be ne csúszhasson beszédembe. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: A miniszterelnök máshol téved, az a baj!

Biró Lajos: Mit akart ezzel elérni a nemzeti párt két vezére? Azt, hogy à tout prix előálljon az önálló vámterület? Nem, hanem azt, hogy egy minden tekintetben korrekt kiegyezés létesíttessék. És hogyha ez nem jöhet létre, akkor létesíttessék az önálló vámterület. Azonban csak két alternativa lehetséges ezen esetben: vagy a t. kormányelnök úr legfelsőbb helyen nem mert ezen feltétellel kirukkolni, vagy pedig elmondta kellő őszinteséggel, de ott azon választ kapta: »Ich will Sie, lieber Baron Bánffy, nicht länger aufhalten.« Mindenesetre kötelessége lett volna a miniszter úrnak a váltó zsiránsait erről értesíteni, felvilágosítani. Ezt nem tette. Mindkét esetben súlyos kötelességmulasztást követett el, t. képviselőház, a melyet nem lehet azzal az általános frázissal: »országos érdek« eltussolni. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Az országos érdek más módon is megőrizhető, nem szükséges, nem kívánja az országos érdek azt, hogy az adott szót megszegjük; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem kívánja az országos érdek azt, hogy a nemzeti pártot becsapják, nem kívánja — tovább megyek egy lépéssel — az országos érdek azt sem, hogy az osztrákokat lefőzzük. Az országos érdek nem a kétszinű játék csirizével, de a törvény szilárd kőfalával legyen körülvéve. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert egy nemzet anyagi botlást igen, de erkölcsi botlást soha ki nem heverhet. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

T. ház! Suttyomban a folyosókon és a privát életben iparkodnak reklámot csinálni azzal, hogy a kiegyezési javaslatok igen jók, az osztrákok le vannak főzve, be vannak csapva. Bocsánatot kérek, először ezt tagadásba veszem, de még feltéve ezt is, Deák Ferencz nem ezen kalmárszellemben kivánta a kiegyezési javaslatokat keresztülvinni. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Ő számított utódokra, a kik az ő szellemében fognak működni, nem számított azonban oly utódokra, kik az erőt nem a jogban, nem az adott szó szentségében, de alattomos kijátszásában, a fogalomzavarok csendes hóbortjában keresik. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Mert az országos érdeket és a kormányérdeket, ezt a két fogalmat teljesen összezavarja a miniszterelnök úr. A monarchia tekintélyét nem az önálló vámterülettől, hanem az ilyen furfangos kormányzóktól lehet félteni, *(Úgy van! Úgy van! Taps balfelől.)* de hogy plasztikus meztelenségében egész előtérben emeljem ki a t. kormányelnök úrnak eljárását, bátor leszek a naplót felolvasni. *(Halljuk! Halljuk!)* Méltóztatnak kívánni, hogy ezt a beszédet plasztikus egészében olvassam fel, mint a szónoklati tökélyek remekét, vagy pedig csak röviden? *(Közbeszólások balfelől: Halljuk egészen!)*

Rakovszky István: Igen, nagyon érdekes ez a plasztikus beszéd.

Biró Lajos: A vége a beszédnek így

Digitized by Google

szólt: »Elmondtam, t. ház,« ... bizonyos különbség van Barabás t. barátom és én közöttem, ő nem markirozott két szót, a melyre, úgy látszik, a t. miniszterelnök úr nagy súlyt fektetett. Előre bocsátom azt is, hogy ez a kijelentése a t. miniszterelnök úrnak Apponyi Albertnek nem első beszédére, hanem második beszédére hangzott el, mert vannak és voltak kunktátorok, a kik a két beszéd közt bizonyos különbséget akartak felfedezni. Én, bevallom gyengeségemet, ezt a különbséget nem tudtam felfedezni. Ez a második válasza a miniszterelnök úrnak így szól, a melyet deczember 29-én a múlt esztendőben mondott: »Elmondtam, t. ház, hogy törekvésünk az, hogy a vámszövetséget létrehozzuk május 1-ig. Elmondtam azt is, hogy ha nem sikerül létrehozni esetleg a kereskedelmi szerződést és létrehozzuk a külön vámterületet. is« *(Élénk helyeslés jobbfelől.)* Ez egy kissé homályosnak tünt fel a túloldalról. Erre Horánszky Nándor a következő nap a következőket mondotta: »Ez a két utóbbi kijelentés a miniszterelnök úr beszédében, — a hol »esetleg« és »és« szókat belecsúsztatott, — az én felfogásom szerint nem alternativ, hanem cumulativ természetű. *(Helyeslés. Ugy van! a jobboldalon.)* Én a magam részéről így fogom fel; ha felfogásomban tévednék vagy hibáznám, azon esetre felfogásom bizonyára rektifikáltatni fog. De, t. ház, midőn tegnap az igen tisztelt miniszterelnök úr t. barátomnak, gróf Apponyi Albertnek kijelentését sem nem kifogásolta, sem nem dezavuálta, sem ahhoz eltérő alternativát nem fűzött, akkor én ebből mást nem következtethetek, mint azt, hogy az az értelmezés, a mely a t. miniszterelnök úr tegnapi nyilatkozatában foglaltatik, t. barátom közjogi felfogásától nem differál. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.)* Én így fogom fel a dolgot. A mi álláspontunk e tekintetben ki van fejtve és tiszta álláspontunkkal szemben sem kifogás, sem dezavuálás, sem módosítás, sem megjegyzés nem történt. Ezért, t. képviselőház, én e kijelentések után más konzequencziára nem juthatok, mint arra a konzequencziára, hogy a közjogi felfogások tekintetében, kapcsolatosan a 68. szakaszszal, t. barátom gróf Apponyi Albert és a miniszterelnök úr kijelentése közt különbség, differenczia nincs.

Ha volt különbség, nem volt-e kötelessége a miniszterelnök úrnak akkor felszólalni?

És ime, t. képviselőház, alig telik el egy esztendő ez után a kijelentés után, a melyet szerencsés voltam felolvasni és feláll a miniszterelnök úr és itt azt mondja Magyarország képviselőházában, hogy az önálló vámterület Magyarország szerencsétlenségét képezi, Magyarországot tönkretenné. Hogy milyen lelki disszonanczia szükséges ehhez, t. ház, azt megvizsgálni hazafias, országos érdek. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Ez a szubjektiv oldala a kérdésnek. De beismerem, hogy vannak bizonyos üzleti körök túl a Lajthán és itt Magyarországon, vannak nagyhatalmi szövetségeseink, a kiket a miniszterelnök úrnak, hogy úgy fejezzem ki magamat, qualifikácziója hidegen hagy és a kik csak azt kivánják, bármiképen, bárhogyan, de hogy végre létrejöjjön a kiegyezés Ausztria és Magyarország között, vagyis, hogy jobban fejezzem ki magamat, rendeztessenek a viszonyok.

De hát szükséges, hogy objektiv oldaláról is megvilágítsam a kérdést. Mielőtt azonban tovább mennék, ismételve felteszem a kérdést a t. miniszterelnök úrnak, hogy jótállást vállal-e a t. miniszterelnök úr, hogy ezek a kiegyezési javaslatok úgy, a mint azok a ház asztalára le vannak téve, quótafelemelés nélkül Ausztria parlamentje által elfogadtatnak-e, vagy, hogy magamat még szabatosabban fejezzem ki, állását köti-e a t. miniszterelnök úr ahhoz, hogy ezek quótafelemelés nélkül általában elfogadtatnak? *(Úgy van! Úgy van! Zajos helyeslés balfelől.)*

Iványka Oszkár: Általában mihez köti állását?

Biró Lajos: Ennek a kérdésnek a tisztázása hozzájárúlna a kedélyek lecsillapításához sokféleképen, mert ezen az oldalon is vannak sokan, a kik tisztelik másoknak ellenkező véleményét, de ma nem ismerjük az ellenkező véleményt, de ma nem tudjuk, mi az önök véleménye. Sokan vannak ezen az oldalon, kik irtóznak minden botránytól és olyan jelenetektől, melyeknek szemtanui voltunk a zárt ülésen; de felingerel mindenkit az a kép, melyet önök nyújtanak akkor, midőn arról van szó, hogy Magyarország legfontosabb közgazdasági kérdései tiz évre rendeztessenek, s akkor önök már előre tapsolnak annak, a mit nem is ismernek. *(Úgy van! Úgy van! Éljenzés balfelől.)* Bátor vagyok figyelmeztetni a t. házat, hogy 1877. évi januárban az osztrák kormány, mikor látta, hogy saját parlamentjével nem képes elfogadtatni a kiegyezést, egyszerűen lemondott. De odaveti azt a könnyed, — ha szabad magam úgy kifejezni — frivol kijelentést a miniszterelnök úr, hogy az önálló vámterület Magyarországot tönkretenné. Bocsánatot kérek, de nem vagyok abban a helyzetben, hogy a miniszterelnök úr egyszerű kijelentését dogmaként egyszersmind igazságnak ismerjem el. *(Helyeslés a baloldalon.)* Kérdem, mivel tudja ezt bizonyítani? Azt az egyet elérte mindenesetre a t. miniszterelnök úr, hogy bizonyos effektust sikerült keltenie, és pedig úgy, hogy annyira vérszemet kaptak az osztrákok s másrészről oly bonyolúlt lett a helyzet, hogy a kibontakozás másként, mint erőszak útján, — erőszak itt, vagy erőszak odaát —

Digitized by Google

nem lehetséges. Ez azonban megfelel a t. kormány ismert jogtiszteletének.

Nézzük objektive a dolgot, és vessünk egy pillantást a vámkérdés történetére. *(Halljuk! Halljuk!)* 1848. előtt megvolt a külön vámterület, azonban Magyarországnak gyarmati jellege volt, a mennyiben mindaz, a mit Magyarország Ausztriába exportált, vámmal volt megterhelve; mindaz, a mit Ausztriából mi behoztunk, vámmentesen jött be, legalább nagyobbára. Ennek köszönheti Ausztria, hogy iparban, tőkében meggazdagodott.

1867-ben a közjogi kérdések és a politikai viszonyok annyira abszorbálták politikusaink összes erejét, hogy a közgazdasági kérdések csak mint másodrendű kérdések fordúltak elő, nem volt idejük azoknak az embereknek, de talán statisztikai előkészültségük sem volt hozzá, hogy rendezzék a viszonyokat, pedig igen kár és igen sajnos, mert akkor milyen állapot volt Magyarországban? Akkor még a magyar buzának a tengeren túli búzával nem kellett versenyezni; akkor még a börze és a fedezetlen határidőüzlet nem volt internacionálisan szervezve; akkor még a magyar lisztnek, a mely még nem volt romániai malterrel keverve, meg volt a jó renoméja a külföld előtt; nem is beszélek arról, mily óriási előhaladást tett volna Magyarország ipara. Ámde Deák Ferencz csak temporaire intézte el ezt a kérdést, és utódjaira hagyta annak kibővítését és kijavítását. Ámde ezen utódok mire iparkodtak? Első dolguk az volt, hogy minél luxuriósusabban rendezzék be az államháztartást. Felállították a honvédséget; felállították az óriási nagy hivatalnok-sereget, avval a nyugdíjmonstruozitással; iparkodtak minden téren fokozni az igényeket, viczinálisokat felállítani, stb. A földmívelésügyi kormány egyszerűen verebekre vadászik *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a helyett, hogy egy okos és hazafias tarifapolitikának alapjait vetette volna meg. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Ennek következtében, mint a közös vámterület áldása előáll az a helyzet, hogy a mit a magyar gazda vesz, az mind drága; a mit a magyar gazda elad, az mind olcsó. *(Úgy van! balfelől.)* Miért? Azért, mert a mit a magyar gazda vesz, az mind sokkal nagyobb vámvédelemben részesül, viszont a mit a magyar gazda elad, a nyers terményeket, sokkal kisebb vámvédelemben részesülnek, mint a külföldön. *(Úgy van! balfelől.)* Erre nézve legyen szabad egy rövid statisztikát felolvasnom. *(Halljuk! Halljuk!)* Például száz kiló búza vámja Ausztria-Magyarországban 1 frt 50 kr., illetve 75 kr.; Németországban 2 frt. 50 kr., Franczia országban 3 frt. 50 kr., Olaszországban 3 frt. Száz kiló liszt vámja Ausztria-Magyarországban 3 frt. 75 kr., Németországban 3 frt. 75 kr., Franczia országban 4 frt. 40 kr., Olaszországban 4 frt. 92 kr. Olvashatnék még fel az árpáról, zabról és tengeriről is.

Egy ökör vámja Ausztria-Magyarországban 15 frt., illetve 12 frt. 75 kr., Franczia országban 25 frt., Olaszországban 19 frt. Vagyis akár Németországban, akár Franczia országban, akár Olaszországban ezek a czikkek sokkal nagyobb védelemben részesülnek, mint Ausztria-Magyarországban.

Viszont nézzük azt, a mit vesz a gazda: 100 kilogramm petroleum vámja 11 frt., Ausztria-Magyarországon, Németországban 3 frt., Franczia országban 7 frt. 20 kr., illetve 3 frt. 60 kr., Olaszországban 3 frt. 20 kr. A kávé vámja Magyarországon 40 frt, illetve 37 frt., Németországban 20 frt.. stb.

De menjünk egy lépéssel tovább *(Halljuk! Halljuk!)* Nézzük, hogy a közös vámterület áldásaként milyen vám- és kereskedelmi szerződéseket kötöttünk a külfölddel. Itt van például Szerbia. A monarkia nagyhatalmi állását ebben az országban meg akarta erősíteni, tehát mindkét államnak, úgy Ausztriának, mint Magyarországnak is a közös vámterülethez hozzá kellett járulni, bizonyos anyagi áldozatokat kellett hozni. És mit látunk? Látjuk azt, hogy az ausztriai iparczikkekre abszolute nem lett vámemelés kimondva, mig a magyar kiviteli czikkekre, nyersterményekre, búza, árpa, kukoricza körülbelül 50 százalékkal szálltak le, sőt az ökör vámja 15 forintról 4 forintra szállott le.

Itt van a vám- és kereskedelmi szerződés Olaszországgal. *(Halljuk! Halljuk!)* A borvám akkor, a mikor a filloxera legjobban pusztította a szőlőket és szükség lett volna arra, hogy az újonnan rekonstruált szőlők védelemben részesüljenek, 20 forintról 3 forint 20 krajczárra szállott le.

Itt van Románia. Mikor Romániával megkötöttük a vám- és kereskedelmi szerződést, a sertésre rótt vámot 50 százalékkal szállítottuk le. Ennek következtében bejött a román sertés. Bejött a román búza. Bejött az olasz bor és bejött a szerb marha. Tele van szerb marhával a budapesti piacz. Behozta a román sertés a sertésvészt, a szerb marha be fogja hozni a marhavészt.

Mindezek tekintetében a t. kormány elismeri, hogy a múltban történtek hibák, de igéri, hogy majd javítani fog a helyzeten. De hisz a jelenlegi javaslatban már bent van a lehetetlenség, hogy javítsanak ezen a helyzeten? Miért? Mert a legfőbb vám- és kereskedelmi szerződéseink a külfölddel 1903-ban járnak le, mig ez a szerződés 10 évre van tervezve. Azt mondják, hogy majd 1903-ban, ha majd a díjtarifát rendezni fogják, akkor fognak javítani. 1903-ban majd azt fogják mondani, nem most, de a vámszö-

Digitized by Google

vetség lejártával, ha majd a vám- és kereskedelmi szövetség ideje letelik, szóval egy circulus vitiosus az egész. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* A t. kormány hivatkozik arra indokolásában és felhozza a nagy Németországot, hogy ott a közös vámterület milyen nagy hasznot hoz. Elfelejti azonban azt a lényeges különbséget, hogy mig Németországban az egyes ipari és gyári góczpontok szétszórva fekütsznek az egész országban és minálunk a Lajthán túl van az iparos állam, mig mi nálunk e tekintetben nincsen jóformán semmi.

Legfontosabb argumentuma a t. kormánynak, hogy a búza árával mit fog majd csinálni. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez mindenesetre olyan fontos kérdés, a melylyel érdemes kissé behatóbban foglalkozni.

Nézzük meg, t. képviselőház, hogy most a közös vámterület ideje alatt, milyenek voltak a viszonyok? Hányszor és mennyi ideig tartotta fenn magát a hat forintos búzaár? Méltóztatnak gondolni, még ennél is lejebb fog szállani a buzaár? Nem hiszem. De menjünk tovább. Az is bebizonyított dolog, hogy külső, jogtalan, csalárd behatások folytán — a börzét értem — folytonosan a közös vámterület áldásaként úgy álltak a buzaárak, hogy három forinttal, vagy két forint 50 krajczárral olcsóbb volt Budapesten a búza, mint volt, a paritást számítva, bármely külföldi piaczon. De nem akarok kiterjeszkedni arra, a mit azon padokról egy igen tisztelt képviselő úr igen szépen kifejtett, hogy a múlt évi rossz termés kézzelfoghatólag bebizonyitotta, hogy a világ gyomrának szüksége van okvetlenül Magyarország által termelt buzára. Ez nem nélkülözhető. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Bármily sokan voltak, a kik a túltermeléstől féltek, bebizonyosodott, hogy ez nagy mese. *(Felkiáltások balfelől: Nincs túltermelés!)* Elég bizonyítékot nyújtott a tavalyi rossz esztendő. Hogyha egy-két héttel kihúzódott volna valami véletlen természeti tünemény folytán az aratás, nem lett volna kenyér.

De vessünk egy tekintetet, t. ház, oda át mi történik most a kiegyezési javaslatok tárgyalása alkalmával Ausztriában? *(Halljuk! Haljuk!)*

T. képviselőház! Ha nézzük azokat a tárgyalásokat, lépten-nyomon találkozunk azon tiszteletreméltó szocziális felfogással, a melyből minden párt, *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* iparkodik kimutatni azt, hogy a söradót nem lehet felemelni azért, mert ez a legszegényebb osztályok első életszükségletét tangálná, azt támadná meg. De ha a söradót már úgy tekintik Bécsben, mint egy első életszükségleti czikk adóját, erre a jogczímre talán csak a magyar búza is tarthat igényt? *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem, t. képviselőház, vámháborútól nem szükséges tartanunk semminemü körülmények között sem. Mert ha Magyarország miniszterelnöke nem is volt jogosítva és semmiesetre sem volt helyes, semmiesetre sem volt okos az az ő kijelentése, a mit avval tett, mikor azt mondotta, hogy Magyarországot az önálló vámterület tönkreteszi, úgy az osztrák miniszterelnök úr egész okosan, nyugodtan mondhatja, úgy is tudjuk, hogy igenis Ausztriának iparát nagyrészt tönkreteszi a külön vámterület. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

De nem szükséges vámháború. Igen szépen fel lehet állítani az önálló vámterületet békés úton is. És pedig akképen képzelném én magamnak, hogy a gyengébb iparra, különösen arra, a melynek minálunk a gazdaságban van az életfeltétele, tehát meg van az első feltétele, azokra nézve vámot vetnénk ki. A többi iparczikkeket engedjük be vámmentesen az országba. Viszonzásul Ausztria engedje be vámmentesen a mi nyerstermányeinket, de legrosszabb esetben, ha ezt ezt sem lehetne kivinni, ott van Fiume, ott van a Duna, a Vaskapu és a Felső-Duna, mindenesetre akad vevő a mi magyar búzánkra is. Az átmeneti idő — beismerem — bizonyos megrázkódtatásokkal jár. Ámde a vámbevételek millióiból mindenesetre lehetne oly tetemes, érzékeny földadó-leengedést adni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Kellene is adni. Másodszor oly vasuti tarifát inaugurálni, mely olcsóbbá tenné a búza szállítását és végül a legrosszabb esetben tessék azon vámbevételi milliókból export prémiumot adni. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ezzel mindenesetre elérjük azt, hogy a külföld tudomást fog venni a mi önálló létezésünkről, vége lesz azon megszégyenítő állapotnak, a melyben egy önálló, független országnak a parlamentje leledzik egy év óta, hogy nem tudjuk mit tegyünk, hogy nem tudjuk hova lépünk, mindig várjuk a koczka elvetését Bécsből. *(Úgy van! Éljenzés és taps a bal- és a szélső baloldallon.)*

Mindezeket tekintetbe véve, t. ház, pozicziónk oly erős Ausztriával szemben, hogy most nem kellene semmi egyéb, nem lefőzése, becsapása az osztrákoknak, hanem egyszerüen ezen erős pozicziónknak kimutatása kellő férfias komolysággal. És akkor nem kellene félni a külön vámterülettől sem. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Csakhogy a t. kormány ezen erős pozicziónkat csakis a saját pozicziója gyengeségének megerősítésére használja fel. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hiszen Horánszky, mélyen t. vezérem, abban a gyönyörü tanulmányában a quótáról, kézzelfoghatólag bebizonyította, hogy Magyarországnak quótája nem emelhető.

Digitized by Google

Ezt az elvi álláspontot elismerte az egész t. quótabizottság Széll Kálmán elnöklete alatt és Falk Miksa előadása mellett. És valami különös áramlat jöhetett, a miniszterelnök úrnak többszöri találkozása a t. quóta-bizottsággal, talán szellemdús kapaczitácziója, hogy ma reálép ama bizonyos sikamlós útra, a melyen, hogy hol állunk meg, nem lehet tudni. Az a tanulmánya Horánszky Nándor t. barátomnak, — ha szabad magamat így kifejeznem, — . . .

Horánszky Nándor: Szerencsémnek tartom!

Biró Lajos: . . . nem volt egyetlen osztrák államférfiú által megczáfolva, annál kevésbbé megdöntve. Akadt azonban egy magyar államférfiú a miniszterelnök úr személyében, a ki azt — bocsánat, nem tudok szebb kifejezést — elpaklizta. Nem fogadom el a javaslatot. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. A szónokot többen üdvözlik.)*

Hock János jegyző: Wittmann János!

Wittmann János: T. ház! Előttem szólt t. képviselőtársamnak azon szép közgazdasági fejtegetései után, melyeket nemcsak tőle, hanem más felszólaló képviselőtársaink részéről is hallottunk, én ez alkalommal ezekre a kérdésekre kiterjeszkedni nem akarok. De mondott t. képviselőtársam az ő igen szép beszédében egy más óhajt is és ezzel kivánok inkább foglalkozni. Ugyanis azon óhaját fejezte ki a miniszterelnök úr irányában, hogy kösse állását ahhoz, hogy a kiegyezési javaslatok a quóta felemelése nélkül fognak elfogadtatni. Hát ez a legutolsó aktusa lesz a miniszterelnök úrnak, a mit politikai pályáján tenni fog.

A vita során a parlamentnek legkiválóbb és legjelesebb egyénei nyilatkoztak meg, és mondhatom, az argumentácziónak, az indokoknak és érveknek egész halmazát vitték bele a vitába. Én tíz-tizenegy esztendeje vagyok e háznak tagja, de mondhatom, hogy ily elvi magaslaton, ilyen magas szinvonalon álló vitát, mint a jelenlegi, nem értem még meg ebben a házban azon tíz esztendő alatt. Erre, nagyon jól tudom, a miniszterelnök úr nevet, mert ez egész két heti vitában a miniszterelnök úrnak csak egy válasza volt: hogy ez egyéni hajsza. Önöket tehát az eddigi szónokok után nem győzte meg a tegnapi nap sem, midőn oly remek felszólalásokat hallottunk, a minő például Bartha Miklósé volt, ez az igazán elvi magaslaton álló szép beszéd? A ki a helyzetet elfogulatlanúl itéli meg, ha csak egy szikra hazafiság van benne, annak el kell ismernie, hogy az ellenzék álláspontja nemcsak teljesen korrekt és a haza iránti kötelesség teljesítése, de vitája is igen magas szinvonalon van. Hogy mi mindannyian nem rendelkezünk annyi ékesszólással, hogy álláspontunkat époly fényesen fejezhetnők ki: ez a dolog lényegén nem változtat. S ha mindamellett, hogy álláspontunk minden oldalról meg lett világítva, én is, bár egyszerű szavakban, ki akarom fejteni nézetemet: azért teszem, mert látom, hogy a jelen akczió a mostani kormányrendszer megbuktatására törekszik. Nos hát ez akczióban én is részt akarok venni. *(Tetszés balfelől.)* Részt veszek azért, mert, ha majd az utókor lapozza e tárgyalások naplóit és megtalálják ama két héten át elhangzott nyilatkozatokat, a melyeket itt a kormányelnöknek az ország szine előtt szemébe mondtak: engem ne találjanak a némák, a tehetetlenek között, hanem azok sorában, kik részt vesznek a harczban, hogy megmentsék a hazát. *(Élénk tetszés balfelől.)*

Nem tagadjuk, hogy mi a legerélyesebb, a legharczias abb hangon megyünk a vitába, sőt keményebben fogjuk a gyeplőszárat, hogy az állam szekerét, mely a sötétben, a bizonytalanba rohanásnak indult, föltartsuk. S ha e feltartás pár hétig, tán pár hónapig is fog tartani, akkor az a kérdés áll elő, hogy nekünk, kik ugyanazon szekéren ülünk, mely így a bizonytalanba rohan, illő-e megtudnunk, hogy az a szekér tulajdonképen hova megy? Ha nincs jogunk, belátom, hogy beavatkozásunk illetlen és helytelen, de ha van jogunk, a mint hiszem, hogy van, mert tudnunk kell a természet rendje szerint is, hova megy az a szekér: akkor azért, a mit önök obstrukczionak neveznek, ne okoljanak minket, hanem a kormányszekér azon kormányzóját, *(Egy hang balfelől: A kocsist!)* — nem akarom ezt a kifejezést használni — a ki mindezek daczára minket továbbra is bizonytalanságban hagy.

És midőn a t. kormányelnök úr így titkolódzik s nem mondja meg azt, a mit jogunk volna tudni, akkor a t. túloldalról Gajári Ödön képviselő úr szemünkre veti, s mintegy viczczelve adja elő, hogy mi a parlament tekintélyének lerontására burkolt vagy nem burkolt obstrukczióval dolgozunk. Felfogásom szerint nem az a kérdés, mit teszünk burkoltan vagy nyiltan. Az országban ma komoly — hogy ne mondjam, veszedelmes — az állapot. Midőn mi látjuk, hová sülyedt a politikai morál, hogy a férfiönérzet a t. túloldalon úgyszólván már teljesen kihalt, hogy azt sem tudják már, hogy a nemzet és haza iránt mi a kötelesség, akkor az ellenzéknek csak egy kötelessége lehet; elkövetni mindent, hogy az önök kezéből az ország ügyeit kivegyük s önöket tehetetlenné tegyük. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem az a kérdés, hogy az ellenzék akcziója milyen formában nyilatkozik meg, s legkevésbbé önök lehetnek hivatva nekünk leczkét adni, mert ha arról van szó, hogy titkolódzás, leplezés, takargatás, bujkálás történik, akkor azt nem itt, hanem a túloldal egész rendszerén lát-

Digitized by Google

juk átvonúlni. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Megengedem, hogy én az ország állapotát talán túlkomolynak látom; de nekem erős meggyőződésem az, hogy ha ma bárki, legyen az nagy- vagy kisbirtokos, nagygyáros vagy kisiparos, természetesen oly egyén, ki a politikában semmi irányban érdekelve nincs, semmiféle politikai párthoz nem tartozik, ki grófi, bárói vagy excellenciás czím, főispáni állás vagy mandátum után sem ingyen, sem pénzért nem kap, tehát egy függetlenül és objektive gondolkodó ember röviden áttekinti helyzetünket, igen kis utánjárás mellett arra a meggyőződésre fog jutni, hogy megérkezett az idő arra, hogy bármely adófizető polgár, — tartozzék bármilyen brancshoz, — tegyen félre mindent, siessen segítségére azon törekvésnek, mely oda irányul, hogy mikor még ezen nagyfontosságú gazdasági politika előtt állunk, ezt az ügyet a t. kormány kezéből kivegyük. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Ha mulasztunk is valamit, egyetlen egy sem mulaszt annyit, mint a mennyinél tizszerte többet a t. miniszterelnök úr kipolitizál a zsebünkből ezen gazdasági egyezéssel.

Mert mit látunk?

A mint az előbb említém, ezen vita folyamán a parlamentnek legjelesebb férfiai nyilatkoztak. Mit mondottak ezek a szónokok? Azt mondották, hogy a jelenlegi kormány helytelenül, inkorrektül járt el, midőn a Badeni-féle kiegyezési javaslat tekintetében oly megállapodásra jutott, hogy ha az a Lajthán túl változatlanúl elfogadtatnék, akkor belemegy a magyar quóta felemelésébe. A t. miniszterelnök úr és a t. kormány egy új tehervállalatba ment bele, a melyhez nem volt joga, a melyre nem volt felhatalmazva, oly terhet vállalt el, a melyet talán ő maga sem ismert és a melyet ez a nemzet s annak adófizető polgársága, a mely már úgyis súlyos terhek alatt görnyed, talán el sem bir. De felhoztak még ennél súlyosabb vádat is a miniszterelnök úr ellen. Elmondták, hogy törvényt, alkotmányt sértett, hogy megszegte férfiszavát, hogy a politikai és erkölcsi tisztességből teljesen kivetkőzött. Nem egyszer hangoztatták ezt két hét óta, hanem nagyon gyakran; és mi volt a t. miniszterelnök úr válasza ezekre? Mivel czáfolta meg ezeket? Egyszerűen azt mondotta, hogy nem ül fel az ellenzéknek, de azért csak merjen valaki ellene fellépni, ő képes még erőszakkal is álláspontját megvédeni. Mit jelent ez? A miniszterelnök úr nem tagadja, mert nem tagadhatja, nem czáfolta meg, mert úgy látszik, nem birja megczáfolni ezen súlyos vádakat, a melyeket ellene felhoztak, és mégis kijelentette, hogy ezen törvénytelen álláspontját még erőszakkal is meg akarja védeni a támadások ellen; és a mi a legsajnosabb, ezt a t. túloldal helyeslése és tombolása között mondotta el. *(Úgy van! balfelől.)*

Hátha egyszer az ország már oda jutott, hogy az a kormányzási rendszer egy kormányelnöknek ilyen ténykedését is magába fogadja és azt meg is tudja emészteni minden nagyobb emóczió nélkül, sőt a többségnek nagy lelkesülése és tombolása mellett, ez azt bizonyítja, hogy önök nem képviselik a nemzet többségét; mert, ha az a nemzet egyszer oda jutott, hogy ez a kormányzási rendszer még ilyet is megemészt, az a nemzet le mondott önállóságáról, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* az a nemzet nem bir semmiféle önállósággal, nincs joga s nem tarthat igényt nemzeti önállóságra és nemzeti létjogosultságra. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ez igen szomorú jelenség volna, ha a nemzet története, ha a múlt nem nyújtana némi vigaszt és reményt arra nézve, hogy a mint eddig, úgy a jövőben is eljön az ideje annak, midőn ez a tespedő, szunnyadó nemzet fel fog ébredni és le fogja fújni a testén rágódó férget. Mondhatom, valóban kétségbeejtő állapot volna az, hogy a politikai tisztesség ily színvonalra süllyedt volna le. És midőn azután mi: a képviseletnek ezen része, nem önczélból, nem haszonlesésből, hanem önzetlen hazafisággal teljesíteni akarjuk önökkel szemben kötelességünket, akkor a t. túloldalon ülő képviselő urak nem azt teszik ide bent, a mit oda kint a privát életben tapasztalunk. Ép ma volt szerencsém pár képviselővel beszélni, a kik nem hogy eljárásunkat helytelennek tartanák, hanem egyre serkentenek, buzdítanak, mondván: az istenre kérünk, ne engedjétek ezt a nemzetet, ezt a hazát csuffá tenni az egész európai kontinens előtt, támadjátok legalább ti, ha mi már nem tehetjük. Nemkülönben tesz a sajtó is.

A magyar sajtó sok tekintetben igen nagy szolgálatot tesz a hazának és országnak. Mondhatnám vetekedik hazafiság dolgában bárkivel és mégis azt látjuk, hogy míg itt, a ház folyosóján a zsurnaliszta urak, ha találkozunk velük és politikai kérdésekről beszélünk, nagyra becsülik és dicsőítik a mi szerepünket és kötelességeink ily mérvben való teljesítését, addig a nyilvánosság előtt meggyőződésük ellenére, félrevezetik a közönségét és megnehezítik azt a törekvést, melyet másnak, mint becsületesnek, hazafiasnak mondani nem lehet.

Pedig senki jobban nem ismeri, mint a sajtó, s mint a túloldalon ülő urak azon okot, hogy tulajdonképen mért indúlt meg ezen akczió oly erővel. Megengedem, hogy a t. miniszterelnök úr nem akarva tette, de úgy magától jött rá és az ország-világ előtt megmutatta, hogy te pedig parlament, nekem semmisem vagy; te reád

Digitized by Google

— bocsánat a kifejezésért — fütyülök, mert mit törődtök ti a dolgokkal? Nektek egyszerűen az ámént kell kimondani s e mellett bujkál és mindenfelé meg nem érthető nyilatkozatokat tesz, midőn ugyanebben a kérdésben, ugyanezen esetben, s ugyanezen megállapodás tekintetében Lajthán túl a t. miniszter urak, a kik becsülik nemzetüket és törvényhozásukat, minden egyes alkalommal, valahányszor provokáltattak, minden kétértelműség kizárásával határozott nyilatkozatokat tettek.

T. miniszterelnök úr! Magában véve azon tény, hogy az a megállapodás Ausztriára nézve előnyös s így azokra a miniszterekre ott dicsőség, míg mireánk, Magyarországra nézve lefőzés, becsapás, de önökre nézve t. miniszter urak és miniszterelnök úr szégyen, még nem ok arra, hogy ezen nagy jelentőségű gazdasági kérdés mibenlétét eltitkolják és akkor adják meg a nyilatkozatokat, mikor már csak szavazni kell az új teher felett, a mely alatt össze fogunk roskadni. És a midőn ezen helyzet előtt állunk, akkor a t. kormány elő áll és felveti a parlamentben a bizalmi kérdést oly körülmények közt, a midőn 8—10 hónapon át a képviselőház úgyszólván agyonúnta magát. Létezik-e tehát ember, a ki, ha elfogulatlanúl tekinti a dolgokat, a kormány ily eljárásával szemben az ellenzék által kifejtett akcziót, a mely eddig tiszta és csak megengedett eszközökkel folytatódik, elítélje? Én azt hiszem, ez teljes lehetetlenség. (*Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.*) Hiszen mit tartana és mint vélekednék maga a t. túloldal felőlünk, az ellenzék magatartásáról és parlamenti eljárásáról, ha talán most az indemnity felvettetik, azt, vagy csak ellenezné és normalis módon tárgyalni engedné? Hogy egy hasonlattal éljek, milyen véleménynyel volnának önök a döntő csata előtt álló hadsereg tisztikaráról, a mely daczára annak, hogy a fővezér által letett hadi tervből világosan látja, hogy a hadvezér tulajdonképen elárúlta a hadsereget és szövetkezett az ellenféllel, mégse tartaná kötelességének a hadsereget és királyát felvilágosítani, hanem szem előtt tartva a haditörvényeket, és engedelmeskedve hadvezérének, a halál torkába rohanna az egész hadsereggel és hazájukat egyúttal tönkre tennék. (*Úgy van! Úgy van! balfelől*) Nem, mi nem fogjuk megengedni, hogy önök itt, a mint már harmincz éven át teszik, az ország vagyonát, a nemzet jogait elkobozva, ezen alapon tovább uralkodjanak. (*Úgy van! Úgy van! balfelől.*)

Mi nem fogjuk megengedni azt, hogy önök azon hadvezér módjára akkor, midőn ezen és a Lajthántúli állam, tehát két nemzet érdekéről van szó, önök csak az utóbbi nemzetnek érdekét szolgálják. (*Igaz! Úgy van! balfelől.*) A mi nemzetünk exisztenciájával szemben mi nem fogjuk megengedni azt, hogy önök már régen űzött, ilyen föderalisztikus irányú poltikájukkal ezt az országot, ezt a nemzetet egy biztos bukás elé vigyék. (*Úgy van! balfelől.*)

Én szerintem nem is volna, t. képviselőház, szabad ezt megengedni. (*Felkiáltások balfelől: Nem engedjük!*) Nekünk kötelességünk ezt törvényes eszközökkel, és ha szükséges, még az obstrukczión túl is menve, végszükség esetén a házon kivűl megakadályozni. (*Igaz! Úgy van! balfelől.*)

Azt megengedni, hogy önök ennek az országnak úgy közjogait, mint gazdasági érdekeit, vagyonát elfecséreljék, nekünk nem szabad, hanem kötelességünk ez ellen tiltakozni. (*Úgy van! balfelől.*)

Nekünk ezt azért is kötelességünk tenni, mert nekem az a meggyőződésem, hogy ha sikerülne a Bánffy-kormányt megbuktatni, . . .

Rakovszky István: Adja Isten!

Wittmann János: . . . ez csak az első lépés volna, a mi nekünk tulajdonképen tervünk és programmunk is. (*Halljuk! Halljuk!*) Nagyon tévedne a t. képviselőház, a ki azt hinné, hogy tulajdonkép ez az akcziója, ez az erélyes fellépése az ellenzéknek csak mostantól kezdődik; mint hogyha csak most jöttünk volna rá, hogy a Bánffy-kormány, a jelenlegi rendszer milyen káros? Én azt hiszem, hogy az egész ellenzék már ezt régen látta és régen tudta. Ha mégis vártunk eddig, ezt abban a tudatban tettük, mert az iránt tisztában voltunk, hogy báró Bánffy Dezső kormányelnök úr tehetsége annyival inkább fog alászállani, mennél komolyabb feladatok fognak rá hárúlni. Mi beakartuk várni, hogy a nemzet és az ország belássa, hogy a Bánffy-kormánynak hibája nemcsak az erőszak, nemcsak a politikai erkölcstelenség meghonosítása az országban bent, hanem, hogy tehetetlensége és gyámolatlansága folytán még akkor is, midőn egy más állammal, egy más nemzetnek érdekeit is érintve tárgyalunk, hiányzik belőle a jóindulat és jó érzés saját nemzete iránt, a mennyiben nem nekünk, hanem annak a nemzetnek az érdekeit pártolja. (*Igaz! balfelől.*)

Én a magam részéről mondhatom, tisztában voltam a t. kormányelnök úrnak egész politikájával és azt is tudtam, már akkor, a mikor ki lett nevezve, hogy ez a nemzetre nézve nagy csapás, és hogy ez a csapás annál nagyobb, minél tovább van a nemzet nyakán. (*Úgy van! balfelől.*) Magában véve azon tény, hogy a miniszterelnök úr nem ismerte fel saját tehetetlenségét és gyengeségét, és vállalkozott arra az állásra, szegénységi bizonyítványt jelent reá nézve, mert hiszen azt minden államférfiú meggondolja, mielőtt ilyen állásra vállalkozik. Ha pedig voltak az országban, a kik a jelenlegi

Digitized by Google

kormányelnök urat nem ismerték jól, a kik az ő politikai,— mondjuk tisztességérzet hiánya,— bölcs államférfiúi volta iránt sem Stomfa, sem Girált, sem pedig a többi előzmények után teljesen tisztában nem voltak, no hát, azoknak a miniszterelnök úr egész meztelenségében bemutatta magát az általános választások alkalmával, a melyekről én is fogok egy keveset beszélni. *(Halljuk! balfelől.)* Mert én úgy találom, hogy a korrupczió az egész vonalon, a politikai stréberség, a nemzetnek és népnek teljes kivetkőztetése, úgy a társadalmi, mint a politikai életben a tisztességből, a fenyegető szocziálizmus, a korrumpált közigazgatás, a parlament erkölcstelensége, az alkotmánysértés, a mely napirenden van, az erőszak, a terrorizmus, az önzés, a hatalomvágy: mindezek a hírhedt Bánffy-féle választásoknak tulajdoníthatók. *(Élénk helyeslés balfelől.)* Ugyan hol van arra példa az egész világon, hogy egy nemzetnek, a mely magát szabadnak, alkotmányosnak nevezi, parlamentjében a kormány gárdájából felálljon egy férfi és itt nyilvánosan mondja el, hogy grófi és bárói czímek- és rangokért, a miket ő Felsége adományoz, milliókat szedtek össze, hogy a választásoknál azután összevásároljanak egy tömeget, a melylyel azután frank und frei lehet választani? *(Ugy van! balfelől!)* Hol láttuk mi azt, hogy nem is a belügyi kormány, hanem a kormányelnök vegye a kezébe a választásokat, csak azért, mert a belügyminiszternek nem volt elég bátorsága ilyen csúnya módon vezetni a választásokat? *(Úgy van! balfelől.)*

Rakovszky István: Versengés volt az köztük!

Wittmann János: Ő vette a kezébe és a hivatalos apparátusnak minden közege a legkisebb községi irnoktól kezdve a főispánig, mindenki szövetkezett mindenkivel, még az utolsó stréberrel is arra, hogy a kormányt diadalra juttassa. *(Úgy van! balfelől.)*

Ezek még a legtisztességesebb családokba is behatoltak, hogy, — ha lehet, — szép szerével, ha kell, erőszakkal, de mindenesetre megvásárolják a szavazatot; rányomták az illetőkre a bélyeget, hogy elkelt, mint a szarvasmarha a vásáron, *(Derültség balfelől.)* és mentek egy házzal tovább. *(Úgy van! a baloldalon.)* Lukáts Gyula képviselő úr a napokban nagyon helyesen jegyezte meg, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy, ha még a kormány ezt oly kerületben teszi, *(Halljuk! Halljuk!)* a hol van kormánypárti elem, van ellenzéki, tehát küzdenek, s a ki jobban győzi, vagyis a ki birja, az marja, ennek van értelme, de hogy egyes oly kerületekbe mentek bele, — csak azért, hogy ott a békét és nyugalmat felzavarják, — a hol nem volt kilátás semmire; a honnan három-négy izben is referáltak a kormányelnöknek, hogy 50 szavazatuk sem lesz 3500 közül, és hogy annyira forszirozták a dolgot, hogy 10—15—20 ezer forintot csak úgy elhajigáltak: ez valóban csodálatra méltó. Hiszen az én választókerületemtől is most két esztendeje három izben is jelentették a kormányelnök úrnak, hogy ott hiába minden; megnéztünk már mindent, de ha fejtetőre állunk is, 30 voxunk sem lesz, és nemcsak csúf bukás lesz a vége, hanem eljárásunk lerontja, aláássa a hatóságnak és minden résztvett közegnek tekintélyét is: ez mit sem használt; *(Halljuk! Halljuk!)* a kijelölés napján . . . *(Mozgás és zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Rakovszky István: Ne beszélj addig, míg kaszinót tart Flugger úr!

Wittmann János . . . a kijelölés napján megjelent azon a pártgyűlésen az alispán vezetésével a főjegyző, megjelent 28 községi jegyző és két főszolgabíró. *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Jelen volt még 40 vagy 50 ellenzéki is, a kik csak kiváncsiságból jöttek el. Mikor aztán előadták, hogy itt a párt szervezkedni és jelöltet akar állítani: előállott a 28 jegyző közül a legidősebb és az összes megjelent jegyzők megbizásából kijelentette, hogy: »Alispán úr, mi mind a huszonnyolczan Wittmann Jánosnak adtuk szavunkat, de ha nem is adtuk volna, tekintettel arra, hogy itt tíz éven át oly értelmű paktum létezett, és mindig azt a parancsot kaptuk, hogy Wittmann Jánosra szavazzunk, most, a mikor rá nézve kedvezőbben alakultak a viszonyok, micsoda arczczal tudnánk mi egy oly községbe menni, a hol egy lélek sincs ellene, hogy ellene szerezzünk szavazatokat, mert az alispán, vagy a főispán így akarja?« *(Élénk helyeslés a baloldalon.)* Az alispán a 28 jegyző ezen egyértelmű kijelentésére azt felelte: »Nohát akkor önök mindannyian megbízhatatlanok!«

Justh Gyula: De Kriváný megbizható! Ez a rendszer! *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon.)*

Wittmann János: Az egyik főszolgabiró pedig egyenest azt mondta, hogy: »Hát ha nem bir tenni semmit, és e jegyzőkre nem tud hatni, mondjon le.« Ez időben történt, hogy odalent Kriváný a negyedmilliót elsanzsírozta. *(Nagy derültség a bal- és szélső baloldalon)* Azt hiszem, sokkal jobb lett volna akkor ezt a kijelölést nem forszirozni, más dolgokat is békében hagyni, és az alispánt a szigorú ellenőrzés gyakorlására utasítani, *(Úgy van! balfelől.)*

Miért hozom ezeket fel, t. ház? Azért, hogy rámutassak arra, hogy mi az oka ennek az általános korrupcziónak, a korrumpált közigazgatásnak; hogy idézi elő és istápolja a szocziálizmust az állami életben az egész vonalon; hogy

Digitized by Google

mi irtja ki a politikai tisztességet és erkölcsöt a népből, mi teremt a nép és hatóság között disszonancziát? Mindez csak a választásra vezethető vissza. *(Igaz! Úgy van! balfelől,)* Mindez azért történik, hogy egy rendszert tartsanak fenn minden áron, a melynek, ha voltak is gyökérszálai a népben, azok ma már kipusztúltak és a melyet önök csak mesterséges oszlopokkal, pénzcsoportokkal és bankárokkal tarthatnak fenn. Ezek tartják fenn azt a miniszterelnököt is, a kinek egész miniszterkedése csak abban áll, hogy miként taktikázzék, hogy megmaradhasson a hatalomban, mert azt be kell ismernie, hogy arra a helyre nincs hivatása.

Rakovszky István: Mondjon le! *(Élénk felkiáltások balfelől: Mondjon le!)*

Wittmann János: Ilyen módon jutott báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr a nagy többséghez, a 320 és egynéhány képviselőhöz. Hogy az ilyen módon összevásárolt parlamentnek milyen erkölcsi alapja van, az mindjárt az összejövetel után kitűnt.

Először is szükség volt a sajtószabadság megnyirbálására. Ez kemény kritikát hivott ki, a mely ezt az eljárást sokszor megkorbácsolta. És a t. túloldal, habár látta az önkényt, mégis bele kellett abba nyugodnia.

Jött a második eset: a czukorprémium ügye, mikor a magyar gazdáknak másfél millió forintnyi czukorprémiumot kellett fizetni az osztrák gyárosok számára. Nevetséges, hallatlan javaslat volt ez, a mely a pénzügyminiszter saját álláspontjával is ellenkezett, mert ő ezelőtt egy évvel egészen más nézetet vallott. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Önök uraim, három-négy hétig ültek ott, mint némák. Végignézték 35—40 ember küzdelmét és arra a kérdésre, mért nem szólal fel közülök egyik-másik, indokolni ezt a javaslatot, azt felelték, hogy: az ördög bir ilyen javaslatot indokolni, erre csak szavazni lehet.

Jött erre egy pár igen fontos interpelláczió, a melyekre azonban most kiterjeszkedni nem akarok, de a melyek igen jellemzők. Emlékezetben vannak azok az interpellácziók, a melyeket Gulner Gyula és Blaskovics Ferencz t. képviselő urak tettek, a melyben felemlítették, hogy két olyan alispánt tettek lehetetlenné, azért, mert nem szegődtek a csúszó-mászók közé, a kik hivatalúkat nem tekintették kortestanyának. Ezeket lehetetlenné kellett tenni, mert nem valók ebbe a rendszerbe.

Mikor én ezeket láttam, tisztában volt előttem az, hogy ily módon összevásárolt tömegtől, a melynek semmiféle erkölcsi alapja nincs, komoly tanácskozást várni itt nem lehet. *(Zaj. Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget):* Csendet kérek, ne akadályozzák ott a szónokot!

Wittmann János: Midőn azt láttam, hogy a többség részéről a tanácskozásnak itt egyáltalában helye nincs, én ennek a színjátéknak szemtanúja többé lenni nem akartam. Elhatároztam magamban, hogy bizonyos időre viszavonúlok, hazamegyek. Nem tartottam én attól, hogy engemet talán választóim kötelességmulasztással vádolnak. Tudtam nagyon jól, hogy ezt a parlamentet s ennek tanácskozását komolynak, vagy egyébnek mint komédiának, nem tartja senki. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Hazulról kisértem figyelemmel, s jött a gazdasági kiegyezés, vagyis a vám- és kereskedelmi szerződésről szóló törvényjavaslat, midőn povizóriumról kellett gondoskodni. A t. miniszterelnök úr akkori nyilatkozatára, a mit itt már gyakran idéztek, egy kissé fellélekzett az ellenzék, midőn ő gróf Apponyi Albert fejtegetéseit magáévá tette, mondván, hogy összes közjogi fejtegetéseit és álláspontját magáévá teszi.

T. képviselőház! Egy miniszterelnöknek ilyen nyilatkozata után ki merte kétségbe vonni azt, ki gondolt arra, hogy egy reá következő esztendőre azon javaslat szerint sem május 1-éig nem lesz kiegyezés, vagyis megállapodás Ausztriával, sem 1898. év végéig nem lesz önálló rendelkezés, nem lesz törvény benyújtva, és ki hitte volna, hogy báró Bánffy Dezső ezen nyilatkozat után mégis miniszterelnök maradhat? En, megvallom, tanúim vannak rá, hivatkozom képviselőtársaimra, már akkor mondtam, hogy a miniszterelnök úrnak ezen nyilatkozatára semmi súlyt nem helyezek. Előre megmondottam, hogy nem lesz sem önálló rendelkezés, sem megállapodás és báró Bánffy Dezső mégis kormányon marad. Azt én nagyon jól tudtam, hogy ő Bécsből egy intésre olyan haptákba fogja magát vágni, hogy megfeledkezik a 68. §. alapján való rendelkezésről és a nemzet önálló rendelkezési jogáról. Csak egy lesz: az a törekvése, úgy állni, hogy őt valahogy el ne csapják. *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)*

Arra a meggyőződésre, a mit már akkor tettek nekem képviselőtársaim, a kiknek ezeket akkor elmondottam, hogy: »No de hát a férfiszó, a becsület, a politikai tisztesség!« — arra nekem csak annyi volt a válaszom: Az csak az illetőt kötheti, a kiben van ilyen! *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* A ki ilyennel nem rendelkezik, azt nem is kötheti.

Elnök *(csenget. Folytonos éljenzés balfelől.):* Kérem. A képviselő urat rendreutasítom.

Polónyi Géza: Éljen!

Elnök *(csenget):* Ilyen észrevételt nem szabad tenni e házban!

Polónyi Géza: De éljenezni szabad!

Elnök: Azt sem szabad. Senkitől a becsületet megtagadni ebben a házban nem szabad.

Digitized by Google

(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Bebizonyította!)

Wittmann János: Azt hiszem, ez a tény magában véve mutatja, milyen szomorú helyzet az, hogy midőn az ember itt tényeket mond el, rendre kell hogy utasítsák, annyira frivol és sértő maga az a tény. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Engem ezek a dolgok még inkább megerősítenek régi meggyőződésemben. Mert én már régen állítottam és most bebizonyítva látom, hogy nincsen a kontinensen, de talán az egész világon nemzet, ország, mely ily szomorú viszonyok közt volna, mint Magyarország. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Itt nálunk csak oly politikai irány, oly kormány- és kabinetférfiak maradhatnak uralmon, a kik alaposan ki vannak próbálva arra nézve, hogy válságos helyzetben elsősorban nem a magyar, hanem az osztrák érdekeket szolgálják. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ha volt valakinek kételye ez iránt, már magában véve azon tény, hogy a jelenlegi miniszterelnök urat nevezték ki kormányelnöknek, igazolja ezt; de igazolja az ő ténykedése állandóan és folytonosan, igazolja mindaz, a mi egy esztendő óta Bécs és Budapest közt történik.

És, t. ház, azért nem volna ez az eset még sem olyan túlságosan aggasztó, itt alkalmazni tudnánk történetünk eseteit, hogy máskor is voltak nehéz időnk és voltak a nemzetnek mindíg egyes férfiai, a kik magánérdeküket, hatalmi vágyukat nem tudták alárendelni az ország és a nemzet érdekeinek, a kik épen ebből folyólag súlyos sebeket ejtettek a nemzeten, de a mit a nemzet nagy szenvedések után mégis ki tudott heverni. Igen ám, csakhogy akkor mindig csupán egyénekről, egyesekről volt szó, a kikkel a haza és a nemzet könnyen elbánt. Most sokkal szomorúbb a helyzet. Mert most itt nem egyénekről, hanem egy egész pártról, egy 300 és egynehány tagból álló pártról *(Felkiáltások balfelől: Konzorcziumról!)* van szó, a melynek egy főczélja van, a mely párt kebelében grófi, bárói rang, excellencziás czím és nem tudom micsoda tanácsosság, viczinálisok, főispáni állások, mandátumok osztogattatnak és mindennek ellenértékétől az általános választásoknál a teljes meghunyászkodás következik. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Eszembe jut, midőn erről a pártról általánosságban beszélek, hogy itt e házban is, valamint a klubban is hallottam nem egyszer, hogy van a t. túloldalon valami 50—60 olyan képviselő, a kik nincsenek Bánffynak alárendelve, oly férfiak, a kik talán mandátumukhoz önállóan jutottak, kik úgy szeretnének feltűnni, mint a 67-iki úgynevezett becsületes közjognak, Deák Ferencz hagyományainak őrei. Talán, a kik így nyilatkoztak, jobban ismerik azokat az urakat; de kérdem, ha valóban őrök, mikor látják szükségét, hogy őrt álljanak, hogy tiltakozzanak? A 300 közt egyetlen egy sincs, ki a miniszterelnök nyilvános törvénysértése ellen fellépne?! Hát akkor mily jogczímen kívánják, hogy disztingváljunk közöttük? Én nem látok különbséget, sőt állítom, hogy az utóbbi időben a t. túloldal 50%-kal süllyedt a morálban, minden tekintetben — értve politikailag. *(Derültség jobbról.)* Azt hiszem, ezt be is igazolhatom. Tekintsünk vissza 10—12 évvel, Tisza Kálmán idejére. Akkor is voltak fontos kérdések: véderőtörvény, gazdasági kiegyezés. Tisza Kálmán, a ki tényleg esze, tehetsége és mindene volt a pártnak és mint ilyen lett vezére: szintén bejárta Ischlt, konferált Pesten és Bécsben az osztrák miniszterekkel, de sehol megállapodásra nem jutott, míg itthon a pártban nem tudtak megállapodni. S mit látunk most? Báró Bánffy Dezső, ki Tiszától oly messze áll, mint Makó Jeruzsálemtől, kinek semmi más érdeme nincs, mint az, hogy megszökött egy kegyeletes tény elől, künn jár, megállapodik, a nélkül, hogy egy szót szólna önöknek, s önök mégis itt a házban és a klubban tombolással fogadják, s nem tudják miért. A t. túloldal lemondott minden önállóságról. Önök már nem is gondolkoznak s mindent báró Bánffy Dezső bölcseségére bíznak. *(Úgy van! balfelől.)*

Szomorú esemény ez. S midőn mi azt látjuk az ellenzéken, hogy önök mindenben a kormányelnökben bíznak, a kiről pedig nem csak mi, hanem önök is konstatálják, hogy tehetetlen: akkor ránk kettős kötelesség hárúl, hogy mindent elkövessünk arra nézve, hogy önöket, ha lehet, törvényes úton, ha nem lehet, a házon kivűl más eszközökhöz folyamodva lehetetlenné tegyük, s az ország ügyeit az önök kezéből kivegyük. *(Úgy van! balfelől.)* Kötelességünk volna, hogy ez eseményeket a nemzet és a korona figyelmébe ajánljuk.

Én jól tudom, hogy ha ez a házon kivűl történnék, az az ország nyugalmát igen felzavarná. Ezért egy más módot volnék bátor proponálni. Nemcsak mint képviselő, hanem mint hazafi kötelességet vélek teljesíteni, midőn a t. ház egy oly tiszteletre méltó tagjához fordulok, ki egyuttal ő Felségének egyik első tanácsosa. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez pedig Széll Kálmán t. képviselő úr. Sajnálom, hogy nincs jelen, mert ő hozzá egy alázatos kérésem van. Egyszer hozott egy hazafias és önzetlen áldozatot, hatalmi állásáról és fiatal ember létére ambiczióiról volt képes lemondani, mert nem látta indokoltnak, hogy több millió terhet rakjon az ország nyakára. Ő magánérdekét alárendelte a nemzet érdekének. Mit igazol Széll Kálmán eljárása? Ő Felsége a

Digitized by Google

király ezért nem hogy megvetné, hanem még inkább becsülni tudja őt, mert látja, hogy igazi hazafi, a ki szereti nemzetét; s ép ellenkezőleg, lehetetlen, hogy meg ne fosztaná bizalmától és kegyelmétől azt az egyént, a kiről azt hallja, hogy nem képes magánérdekét a nemzet érdekének alárendelni, hanem minden áron a hatalomhoz ragaszkodik. Mert tudom ő róla, hogy nemzetét szereti, hogy époly loyalis felséges királyunk iránt is, nemes szolgálatot tenne úgy a nemzetnek, mint a dinasztiának, ha elmenne a korona elé és elmondaná, hogy itt mik történnek napokon át, hogy oly kormányelnök van ma a nemzet élén, a ki a törvényt nem tiszteli, törvényt és alkotmányt sért és itt, politikai erkölcsét, tisztességét sértő nyilatkozatokat, egymás után rak zsebre, a nélkül, hogy megjegyzése lenne reá. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Én lehetetlennek tartom, hogy a korona továbbra is a nemzet élén megtartson ily embert, mint első tanácsosát. S ha ezt a lépést megtette, tenne meg mindjárt egy másik lépést is és mondaná el a koronának azt, hogy a túloldalon ülő nagy többség nem a nemzet igazi akaratának kifejezése, hogy önöket nem a nemzet küldte ide, hanem báró Bánffy Dezső pénzén jöttek e házba. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Önöknek nem is áll érdekében a nemzet érdekét képviselni, hanem Bánffy Dezső érdekét szolgálják, a mi nem egyéb, mint minden áron ott a hatalmon maradni.

Ez pedig nehezen fog menni, mert az csakis jogfeladással történhetik meg, tehát súlyos áldozatába kerülhet a nemzetnek. És ha akármi oknál fogva, akár, hogy lejár a mandátum, akár más oknál fogva feloszlatnák a házat a jövőben, ő Felsége, ha a nemzet óhaját és kívánalmait ismerni akarja, erre ne politikai ágenseket fogjon, a kik itt összevásárolnak egy többséget, hanem bizzon meg mély belátással biró bölcs hazafiakat, kik mindenek előtt szükségesnek tartják egy választási törvényt elkészíteni, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* a melynek alapján minden magyar ember érvényesítheti alkotmányos szabadságát és mindenki szabadon nyilványíthatja egyéni meggyőződését. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső balon.)*

Csak az ilyen úton összejött parlament bir erkölcsi alappal, csak ilyen parlament fog komolyan tanácskozhatni és csak ez fog valóban nemes szolgálatokat tehetni a nemzetnek és dinasztiának.

Ha pedig a t. képviselő úr azt bármi oknál fogva nem akarja, vagy nem bírja tenni, úgy t képviselő urak, azt hiszem, ez nekünk *(A baloldalra mutat.)* volna kötelességünk. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Bármely eszközökkel és bármily formában. De, ha ez nem fog sikerülni, ha ez a bizonytalan helyzet még tovább tart, a vége az lesz, hogy egy szép napon be fognak állítani azzal: egy régi megállapodás alapján pedig te magyar nemzet fizetsz néhány millóval többet? Mi obstruáltunk, mi megtettük a magunkét, iparkodtunk törvényes formában és törvényes eszközökkel kötelességünket teljesíteni, de én félek és tartok tőle, hogy ennek semmi eredménye sem lesz.

Mindezeknél fogva mindenki természetesnek fogja találni, hogy én, a ki ezt a kormányt minden áron el kívánom távolítani onnan, neki nemcsak bizalmat, nemcsak indemnityt nem szavazok meg, de még annak napirendre tűzését sem fogadom el, hanem a következő határozati javaslatot nyújtom be: *(Halljuk! Halljuk!)*

»Mondja ki a ház, hogy addig, mig a miniszterelnök úr a gazdasági kiegyezés kérdésében kellő felvilágositást nem ad, semmiféle napirendhez hozzá nem járúl.« *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások balfelől: Öt perczet kérünk!)*

Elnök: Kívánják felolvastatni? *(Nem!)*

Öt perczre felfüggesztem az ülést.

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést újra megnyitom.

Hock János jegyző: Bolgár Ferencz!

Bolgár Ferencz: T. képviselőház! Ha visszatekintünk a vitának eddigi lefolyására és annak eseményeire, lehetetlen, hogy ne a legnagyobb szigorral *(Halljuk! Halljuk!)* ítéljük el a t. miniszterelnök úrnak eljárását. Ő is fogja hordani a felelősséget mindazokért, a mik eddig itt történtek s a mik történni fognak. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Csakis a miniszterelnök úrtól függött az, hogy itt, a parlamentben normális állapotok uralkodjanak. Fel lett a t. miniszterelnök úr szólítva kötelessége teljesítésére, fel lett szólítva az ellenzék által, hogy nyilatkozzék azokról a megállapodásokról, a melyeket az osztrák kormánynyal a kiegyezést illetőleg kötött és biztosíttatott a miniszterelnök úr, hogy ha e tekintetben őszintén és világosan nyilatkozni fog, a normális állapotok megzavarásától nem kell félni. Ő azonban mindamellett, hogy Ausztriában az osztrák miniszterek a kiegyezésre vonatkozólag hozzájuk intézett kérdésekre nyiltan, minden tartózkodás nélkül feleltek, nem válaszolt. Ellenkezőleg, megtett mindent, hogy az ellentéteket — nemcsak a közjogi alapon álló pártok és a közjogi ellenzék közt, hanem maguk a közjogi alapon álló pártok közt is, a melyek hivei az Ausztriával való kiegyezésnek — a mennyire csak lehetséges, kiélesítse úgy, hogy ma már talán a legjobb akarattal is alig lehet megint a normális mederbe visszatérni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Folytatta a miniszterelnök úr azt a politikát, a melynek köszönhetjük, hogy a monarchia tekin-

Digitized by Google

télye, mint nagyhatalom, megrendűlt; *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* köszönhetjük azt, hogy a német lapok kezdik vitatni azt, hogy vajjon szövetségképes-e Ausztria-Magyarország, vagy nem. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Folytatta azt a politikát, a melyet Badenivel együtt inauguráltak, a mely odavezetett, hogy Ausztriában már a kedélyek annyira fel vannak izgatva és most már Magyarországon is annyira tűzbe jöttek, hogy alig lehet arra gondolni, hogy a gazdasági kiegyezés Ausztria és Magyarország közt kielégítő módon létrehozassék. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

És a helyett, t. ház, hogy a miniszterelnök úr látván azokat a nehézségeket, a melyek itt Magyarországon mutatkoznak, látván, hogy ezek a nehézségek napról-napra nőnek, — mert teljesen meg vagyok győződve, hogy bár a miniszterelnök úr könnyedén szokott bizonyos dolgokat venni, ő sem fog elzárkózni az elől, hogy bizony nagyon nehéz helyzetbe jutott, — arra nézett volna, hogy okossággal, tapintattal a helyzetet javítsa, e helyett még ahhoz folyamodott, hogy az ellenzéket erőszakkal provokálja. Mert minek lehet másnak nevezni azokat a módosítványokat, a melyeket egyrészt Gajáry Géza t. képviselő úr, másrészt Őrley Kálmán t. képviselő urak beterjesztettek? Hiszen ez semmi más, mint provokálás az ellenzékkel szemben. *(Úgy van! balfelől.)*

A parlament történetében az olyan dolgok, hogy egy napirendet állapítsunk meg, a melyről nem tudjuk holnap lesz-e, vagy két esztendő múlva, példa nélkül áll. Ily terminusokkal a börzén sem dolgoznak. *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* Ez egészen új és önkényes eljárás csak arra vihetné az ellenzéket, hogy az ilyesmit kellő eszközökkel paralizálja. Mintha egyenesen arra törekednék a t. miniszterelnök úr; mintha czélja, programmja lenne az ellenzéket az obstrukczióba bevinni. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Nem tudom, lesz-e a jelenlegi helyzetből obstrukczió, *(Derültség jobbfelől.)* de a miniszterelnök úr nem fogja mondhatni, hogy a mi őt illeti, meg nem tett volna mindent, hogy ezen vitát obstrukcziós jellegűvé tegye, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* s ha még sem lesz belőle obstrukczió, ez csakis az ellenzéknek lesz köszönhető, mert akár mit mondanak, a jelenlegi vitát obstrukczionak nevezni nem lehet. Erről nem is volt szó; tetszett látni azon tudósításokat, a melyeket úgy a nemzeti, mint a függetlenségi és néppárt konferencziáiról kiadtak; azok őszinték voltak és obstrukczióról nem volt szó bennök. Nem mondom, hogy a konferenczián nem hozatott szóba egyesek részéről az obstrukczió is, de a pártok nem határozták el az obstrukcziót. *(Halljuk! Halljuk!)* Különben is csak akkor lehetne szó obstrukczióról, ha a kisebbség az ő akaratát a többségre akarná felerőszakolni. Itt pedig — nem akarok e kérdéssel részletesebben foglalkozni; Wittman János t. barátom ma ezt bővebben kifejtette — a t. többség is egyet fog velem érteni, ha kezét szivére teszi: itt nem lehet azt mondani, hogy mi itt a többséggel állunk szemben. Kérem szépen, mondja meg a miniszterelnök úr, hogyha nem mobilizálta volna a közigazgatási hivatalnoki kart és nem lett volna az az öt milliója, *(Felkiáltások balfelől: Nyolcz!)* a melyet választásokra költött, ugyan képes lett volna-e itt a háta megé ezt a többséget beszerezni? *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Tehát itt szó sincsen arról, hogy mi akarjuk a többségre az akaratunkat ráerőszakolni, de feltéve, hogy a többség legalis volna, akkor se lehetne eljárásunkat, a mely abból áll, hogy a mai napig 16 vagy 17 szónok beszélt az ellenzéki pártokon, *(Felkiáltások balfelől: Azért küldtek ide!)* obstrukczionak nevezni, mert azt senkisem kérheti, hogy a többség akarata bizonyos záros határidő alatt érvényesüljön.

De mit tett még a t. miniszterelnök úr, hogy a helyzetet még jobban összebonyolítsa?

Iványka Oszkár: Hazudott! *(Derültség balfelől.)*

Bolgár Ferencz: Előhozakodott egészen szokatlan időben az indemnity törvényjavaslattal. Az ellenzék kijelentette a miniszterelnök úrral szemben, hogy neki mindaddig napirendet nem fog megszavazni, míg az Ausztriával létrejött megállapodások felől minket fel nem világosít. A most folyó vita tehát megindúlt volna akkor is, ha a miniszterelnök úr az indemnitás helyett a Margit-hidra vonatkozó törvényjavaslatot akarta volna előbb tárgyalni. Miért jött az indemnitással, ha titkos czélokat nem követ? Ha tehát visszatekintünk az előbbi évekre, látjuk, hogy a lefolyt 31 esztendő alatt *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* 24-szer terjesztetett be a házba indemnityről szóló törvényjavaslat; de az csak kétszer történt, hogy ezen javaslat október hóban jött volna tárgyalás alá. Az sem történt sohasem, ezen 24 alkalommal sem, hogy a vita hosszabb lett volna hat napnál. Ez is csak egyszer volt. Rendesen már egy nap alatt elvégződött és figyelmeztetek arra, hogy 1888-ban, mikor az országban már a véderő-törvény reviziója ellen a mozgalom növekedett és nagy volt, Tisza Kálmán miniszterelnöknek mindamellett, hogy látta, hogy milyen erősen foglal állást az ellenzék a véderő-törvény ellen, esze ágába se jutott, hogy sietett volna az indemnity törvényjavaslatot beterjeszteni.

A t. képviselőház azokban a mozgalmas időkben, deczember 7-én kezdte az indemnity törvényjavaslatot tárgyalni és egy nap alatt be

Digitized by Google

is végezte a tárgyalást. Mi oka lehet tehát a t. miniszterelnök úrnak, hogy már október hóban idejön a javaslattal?

Említettem, hogy csak két alkalommal történt a tárgyalás októberben. Az egyik Szapáry Gyula miniszterelnöksége alatt volt. Hegedüs Sándor t. képviselő úr volt épen előadója a javaslatnak és akkor — hogy el ne felejtsem — egy nagyon érdekes kijelentést is tett, a mely ellentétben áll azzal, a mit a többség most hirdet. Ő kijelentette, hogy nyiltan bevallja, hogy itt csakis bizalmi kérdésről van szó, most meg mindenki azt hirdeti a túloldalon, hogy itt nem bizalmi kérdésről van szó, hanem csak arról, hogy az állami kormányzat rendesen funkczionálhasson, tehát egészen hiábavaló tőlünk, hogy bizalmi kérdést csinálunk a dologból.

Szapáry Gyula idejében 1894. október 16-án kezde a ház törvényjavaslatot tárgyalni és mind a mellett, hogy az ellenzék tudta azt, hogy akkor az indemnity beterjesztésének czélja nem volt más, mint előkészületeket tenni a ház feloszlatására, mert a mandátumok is már a végire jártak, nem folytatott hosszabb, mint öt napi vitát, pedig akkor épúgy alkalma lett volna az ellenzéknek a vitát megakasztani, mint most van, talán még jobb alkalma is, miután akkor még az ellenzék nem esett túl a báró Bánffy Dezső féle irtó-választásokon és nem kellett neki megbirkoznia az összeharácsolt öt millióval, és így erősebb számmal is volt jelen a házban. *(Zajos felkiáltások a szélső baloldalon: Mondják meg, hány millióba kerültek! Nagy zaj.)*

Elnök *(csenget)*: Ugyan kérem a képviselő urakat, ne diskuráljanak.

Bolgár Ferencz: Én úgy hallottam, hogy talán valamivel több volt az összeg, mint öt millió. *(Nagy zaj. Halljuk! Halljuk!)* Természetesen nincsen alkalmam biztosan megállapítani, hogy mennyit adtak ki.

T. ház! A másik alkalom, a mikor októberben tárgyalták az indemnityt, volt tavaly, épen a Bánffy-kormány alatt. Akkor bizonyos kompromisszum lévén, a helyzet egészen más volt, mint jelenleg. S különben, ha visszatekintünk, az azelőtti évekre, látjuk azt, hogy 1887-ben kezdte a ház az indemnitás tárgyalását deczember 1-jén; 1888-ban a véderő-vita alatt, mint már mondottam deczember 7-én; 1889-ben november 27-én; 1890-ben a költségvetés meg lett szavazva; 1891-ben, már említést tettem a Szapáry-kormányról; 1892-ben tárgyalta a ház november 23-án; 1893-ban meg lett szavazva a költségvetés; 1894-ben a Wekerle-kormány alatt, mikor itt a házban szintén nagy izgalom volt s a Wekerle-kormánynyal szemben az ellenzék egy része nagyon határozott álláspontot foglalt, a kormány még sem félt attól, hogy az indemnity-javaslatot deczember 4-én kezdesse a házzal tárgyaltatni és a ház egy nap alatt a javaslatot letárgyalta; 1895-ben báró Bánffy Dezső miniszterelnök úrnak kormányzata alatt tárgyalta a ház deczember 5-én; 1896-ban kezdte tárgyalni deczember 1-jén. Miféle okok lehettek most egyszerre, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* mikor látjuk, hogy a ház mindig deczemberben vagy november vége felé tárgyalta az indemnitást, hogy a miniszterelnök úr október elején akarja azt tető alá hozni. Én nem tudom, ki adta a t. miniszterelnök úrnak, melyik a sok tanácsosai közül ezt a tanácsot, de azt hiszem, nagyon helyesen tenné a miniszterelnök úr, ha ezt a tanácsosát elcsapná, vagy ha talán képviselő, kinevezné főispánnak, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* hogy minél hamarosabban szabadúlna meg tőle. És én azt hiszem, hogy a miniszterelnök úr leghelyesebben tenné, ha a javaslat tárgyalásától egyszerűen elállana s úgy, mint az elődei azt tették, jönne ennek a törvényjavaslatnak tárgyalásával deczember elsején. Bátor vagyok, t. képviselőház, erre nézve egy módosítványt a ház elé terjeszteni. A miniszterelnök úrnak *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* deczember 1-ig, a melyik terminust én a módosítványban megszabom, mindenesetre kellő alkalma lesz a kiegyezési helyzet felől nyilatkozni. És akkor, ha nyilatkozatai ki fognak minket elégíteni, azt hiszem, a legnagyobb rendben, épúgy, mint az előbbi években, esetleg egy nap alatt az indemnity törvényjavaslatot rendbe fogja hozni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Addig, reménylem t. képviselőház, *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* a miniszterelnök úrnak sikerülni fog a Desseőffy Emil . . . *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélő baloldalon)* nagykátai főszolgabíró úrral fenforgó azon ügyét is rendbe hozni, a melyről Lukáts Gyula képviselő úrtól a múltkor hallottunk. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Én nekem, t. képviselőház, nem szokásom valakinek személyes ügyeibe beleelegyedni, de azt hiszem, itt nem báró Bánffy Dezsőről van szó, hanem a miniszterelnökről. *(Úgy van! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)* És akkor jogosan követelhetjük azt, hogy ily nehéz vádak, mint a milyenek a miniszterelnök úr ellen, mint nyilvános hivatalnok ellen, mint a királynak első tanácsosa ellen emeltettek, itt a házban tisztázva legyenek. *(Úyy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Hogy ezt itt most felhozom, teszem ezt azért, mert azóta elmult 48 óra. Én nem ismerem ugyan Desseőffy Emil főszolgabiró urat, de azt hallottam barátaimtól, hogy tetőtől talpig korrekt gentleman és egy magyar dzsentrinek a mintaképe, és ha Desseőffy Emil úr az, mint a

Digitized by Google

kinek őt mindenki ismeri, akkor nekünk meg kell győződve lennünk arról, hogyha a dolgok nem úgy állanának, mint azt Lukáts Gyula képviselő úr mondta, akkor Desseőffy Emil úr legelső kötelességének tartotta volna, tekintve azt a nagy mozgalmat és hevet és kiméletlen támadásokat, — nem akarok rájuk reflektálni, miután zárt ülésben történtek, — a melyekben akkor a miniszterelnök úr részesült és becsületében is megtámadtatott, mondom, kötelességének tartotta volna, hogy nyilatkozzék és állást foglaljon e dologban. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Igaz ugyan, hogy tegnap itt a házban szó volt arról, hogy Desseőffy Emil úr nyilatkozott volna és egy hirlapban olvastunk is egy nyilatkozatot, melyet egy hirlapíró előtt tett volna; de e nyilatkozatban nem találtam semmit. Ez a nyilatkozat, még ha maga Desseőffy Emil úr neve lett is volna az alá irva, akkor sem mondott volna semmit. Mert itt nem arról volt szó, hogy mi birta rá Desseőffy Emil urat arra, hogy akkor a választások előtt le akart mondani, hanem arról volt szó, hogy milyen természetű volt az a beszélgetés Desseőffy Emil úr közt és a miniszterelnök úr közt. Erre nézve kellett volna Desseőffy Emil úrnak nyilatkoznia. Arra a nyilatkozatra, a mi a lapokban megjelent, nem adok semmit és én nyiltan és őszintén kimondom, hogy ha én volnék a miniszterelnök, én nyilatkoznám itt a házban, mert itt tegnap még arról is volt szó, hallottam a folyosókon és olvastam a lapokban, hogy a miniszterelnök úr — nem láttam, de hallottam és olvastam — egy úri embert fogadott volna a miniszteri szobában, a kit felkért, hogy menjen nyilatkozatért Desseőffy Emil úrhoz és ezt az úri embert látták is, a kik vele együtt Nagykátáig utaztak a vasúton. Ha ez az úri ember nem tudott más nyilatkozatot magával hozni, akkor ez roppant kellemetlen dolog volna. A miniszterelnök úrnak ezt a dolgot tehát tisztáznia kell. Én kivánom, mert a miniszterelnök úr személyének, mint báró Bánffy Dezsőnek, nem vagyok ellensége, óhajtom, hogy egészen jól kerüljön ki ezen afférból, de miután miniszterelnök, az országnak követelnie kell, . . . *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Ezt nem lehet tűrni!

Bolgár Ferencz: . . . hogy a miniszterelnök úr teljesen tisztázza magát. *(Zaj.)* Mert ha mi egymásközt tudjuk is, hogy mi az a közélet magasabb erkölcsi tana és talán tudunk is különbséget tenni bizonyos dolgok közt, hogy ezek a politikai sértések hogyan értettek, de nekünk a választóinkkal szemben kötelességeink is vannak, és azt is kell néznünk, hogy semmi homályban ne maradjon, azt is kell néznünk, hogy a fogalmakat oly módon tisztázzuk a házban, hogy azt az ifjúság is megértse az országban, *(Igas! Úgy van! balfelől.)* és ne csak azok, a kik kényszerítve vannak a mai politikai korrupcióban gázolni, hanem azok is, a kiknek a szívébe nekünk kell ideálokat beleönteni. Azért én szükségesnek tartanám, hogy a miniszterelnök úr Desseőffy Emil úrral érintkezésbe lépjen és tisztázza a helyzetet, hogy ismerjük meg végre, miután erről itt így, másutt úgy beszélnek, hogy milyen inczidensek merültek fel. Lehet ugyan ezt rövidebb idő alatt is tisztázni, de azt hiszem, hogy deczember 1-ig elegendő idő van a dolgok tisztázására. *(Derültség balfelől.)*

T. ház! Ezek után én semmiféle napirendhez hozzá nem járulhatok, míg a kiegyezést és azokat a megállapodásokat, melyeket a magyar kormány az osztrák kormánynyal kötött, nem ismerem.

Förster Ottó: Örökké akarsz élni? *(Élénk derültség.)*

Bolgár Ferencz: Egész őszintén bevallom, hogy engem ebben még más okok is vezetnek, mint az előttem felszólalt képviselő urakat, és hogy nekem ezen felvilágosításokat a miniszterelnök úrtól annál inkább kérnem kell, mert én magam őszinte híve vagyok a jelenlegi viszonynak Ausztria és Magyarország közt. Én annak idején megmondtam a házban azt is, hogy, habár mint magyar ember ideálomnak látom az önálló magyar hadsereget, a jelenlegi viszonyok között én a közös hadsereget tartom a legjobbnak.

Polczner Jenő: A legrosszabb!

Bolgár Ferencz: Respektálom a t. urak véleményét.

Épigy egész őszintén kimondom azt is, hogy feltétlenül híve vagyok a közös vámterületnek, még pedig — nem szólók, most annak közgazdasági értékéről — vezet engem ebben elsősorban szeretetem a közös hadsereg intézménye iránt. *(Mozgás a szélső baloldalon.)* A menynyiben eddig a helyzetet meg tudom ítélni, azt láttam, hogy a kormányok között oly dolgok történnek, a melyek még a hadseregnek jelenlegi konstitucióját, alkotmányát is károsan érinthetik. Mert itt két dolog van: vagy önálló magyar hadsereg . . . . *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Es kell!)* Én nem mondom, hogy ha önálló magyar és önálló osztrák hadsereg volna, ennek fizikai ereje és használhatósága a monarchia összes védereje szempontjából nem lehetne nagyobb, mint ma.

Lakatos Miklós: Erősebb lenne!

Bolgár Ferencz: Én számításokat erre nézve nem tettem, lehet, hogy nagyobb volna. De ha ez nem történik meg, ha nincs önálló magyar és külön osztrák hadsereg, hanem fentartjuk a közös hadsereg intézményét, akkor az

Digitized by Google

intézmény csak olyan lehet, mint ma, s akkor ne csináljunk oly experimentumokat, melyek két önálló hadsereg felállítására nem vezetnek, hanem igenis alkalmasak arra, hogy megrontsák a hadsereg mai használhatóságát, értékét. Én ily szempontból akarnám a kiegyezést megítélni, mielőtt a kormánynak bármit megszavaznék. Azután, ha majd ismerni fogjuk a javaslatokat, lesz alkalmam megvizsgálni, jogosultak-e aggályaim?

Egyébként én a helyzetet a monarchiára nézve igen sötétnek látom és ezért, mint már felszólalásom elején mondottam, csak a miniszterelnök urat okolom. Meg vagyok arról győződve, hogy valamint az ő kormánya alatt alig fog sikerülni a rendet helyreállítani: épúgy, ha a szabadelvű párt más tagja foglalná el helyét, kinek szavában megbizhatnánk és kiről elhinnők, hogy tisztességes kormányzatot fog inaugurálni, a helyzet mindjárt megváltoznék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De azt a politikát, mit a miniszterelnök úr folytat, a ki nem gondol sem az országgal, sem a dinasztiával, sem senkivel, csak azzal, hogy ő megmaradhasson székén, én nem támogathatom. Nem támogathatok oly politikát, melynek jelszava: aprés moi le déluge. Én e tekintetben a függetlenségi párt tisztelt vezérével tartok.

Polczner Jenő: Annak nem kell közös hadsereg! *(Zaj a bal- és szélsőbalon.)*

Elnök: Ugyan kérem, ott a baloldalon ne diskuráljanak.

Bolgár Ferencz: Hogy megnyugtassam Polczner Jenő képviselő urat, azt mondom, hogy bár az önálló magyar hadsereg kérdésében, mint nyiltan kifejtettem, nem vagyok vele egy nézeten, de egy nézeten vagyok vele abban, hogy mi magatartásunk által nem az állami gépezetet akarjuk megakasztani, hanem, hogy midőn mi a Bánffy-kormány ellen állást foglalunk és nem akarunk neki napirendet megszavazni, csak el akarjuk távolítani azt a masinisztát, a ki a gépezetet elrontotta és nem tudja kezelni. Mert hogyan lehetne az ember bizalommal egy kormányelnök iránt, kinek akkor, mikor itt a kormányra került, első szava az volt, hogy: »Én vagyok Magyarország utolsó alkotmányos miniszterelnöke.« Tudta a t. miniszterelnök úr, hogy mit mondott ő akkor? *(Felkiáltások jobbfelől: Nem mondta!)* De mondta, ez általánosan ismeretes és az utolsó időben a kormány sajtójában láttuk is czitálva, midőn minket azzal akartak ijesztgetni, hogy eljárásunk az alkotmány elvesztéséhez fog vezetni. Azt mondta a t. miniszterelnök úr, hogy ő az utolsó alkotmányos miniszterelnök, mondta más szóval azt, hogy ő feltételezi, hogy a honvédséget arra lehetne kényszeríteni, hogy esküjét, melyet az alkotmányra letett, elfelejtse, s feltételezi azt, hogy királyunk meg tudna feledkezni arról az esküről, melyet a koronázás alkalmával letett. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Ezt ast jelenti!)*

Semmiféle napirendhez nem járúlok hozzá, hanem kérem módosítványom elfogadását. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Halljuk a módosítványt!)*

Elnök: A módosítvány fel fog olvastatni.

Hock János jegyző *(olvassa)*: »Módosítás. Határozza el a ház, hogy az 1899. év négy első hónapjában viselendő közterhekről és fedezendő állami kiadásokról szóló törvényjavaslatot 1889. évi deczember 1-én veszi tárgyalás alá.« *(Derültség a jobboldalon. Felkiáltások balfelől: Tollhiba! 1899! Ki kell javítani! Ki van már javítva!)*

Elnök: Ki következik!

Hock János jegyző: Lakatos Miklós!

Lakatos Miklós: T. képviselőház! *(Halljuk! Halljuk!)* Az indemnity-javaslatnak napirendre tüzése ellen hazafiúi kötelességemnek tartom állást foglalni. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Nem teszem ezt pártfegyelemből, hanem tisztán lelkem meggyőződéséből, *(Élénk éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* és tenném ezt akkor is, ha a túlsó oldal padjain ülnék, mert akkor is kötelességemnek tartanám tiltakozni oly eljárás ellen, mely a törvényt és alkotmányt sérti, törvénytiprásra, a törvény szavainak elmagyarázására vezet. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Kötelességemnek tartanám tiltakozni, ha ott ülnék is, egy oly kormány ellen, mely Magyarország érdekeit Ausztriának alárendeli, csak azért, hogy Bécsnek kedvében járjon és hogy az alkotmányosság álarcza alatt az abszolut uralmat továbbra is terjeszsze. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Nagyon csodálkozom a t. túloldalon, hogy nem támad fel keblében az önérzet, a magyar büszkeség, hogy vakon mennek a kormányelnök után, ki titkolódzik, ki bujkál s nem mondja meg mit akar. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha önök hazafiúi büszkeséggel azt állítják, hogy elvi alapon állanak, akkor az elvért kellene küzdeni; látják önök jól, hogy Deák Ferencz hagyatékát támadja meg a miniszterelnök úr és önök nem kelnek annak védelmére, mert önök nem állanak elvek alapján, hanem állanak a miniszterelnök háta mögött, mint annak gárdája; *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* mert az ő kegyelméből ülnek ott a tulsó oldalon.

Titkolódzik a miniszterelnök és önök nem bírják rávenni, hogy megmondja az igazat. Odavet önöknek egy általános nyilatkozatot, hogy a haza érdekét viseli szívén. Ezen a mézes madzagon rágódnak a túloldalon, megbíznak benne, nem kérdezik, hogy hát mi az a haza érdeke; mondja meg, mivel védi meg azt. Erre

Digitized by Google

nem szükséges önöknek felelet, mert önöknek elég az, hogy a sajt ott van. *(Derültség és tetszés a bal- szélső baloldalon.)* Azt megkapta a t. miniszterelnök úr Bécsben, de megkapta egyúttal a klotürt is a szájára, hogy valahogy ki ne ejtse azt a sajtot, *(Úgy van! Tetszés a bal- és szélsőbalon.)* mert ha azt ki találná ejteni, akkor őt ejtik el Bécsben. *(Derültség és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. pénzügyminiszter úr beszélgetett itt bizalmasan Horánszky Nándor barátommal. Nem hallottam a beszélgetést, de azon napon az esti lapban olvastam, hogy azt igérte a miniszter úr, hogy: jó lesz minden, csak hallgassatok, ne zavarjátok a dolgot, meg lesztek ti is velünk elégedve, mert mi nem akarjuk a más házát felgyújtani.

Nohát, t. pénzügyminiszter úr, mi nem kivánjuk, hogy a más házát felgyújtsa, nem kivánjuk, hogy a szomszéd háza égjen, bár az már ég Bécsben és el fog égni ez az úgynevezett alkotmányosság háza, mert oda került a dolog, hogy az abszolut-uralom mellett tartanak, vagy pedig a szétválásra, a föderalizmusra kerül a sor, a mely pedig meg fogja ingatni az alkotmányukat. Isten mentsen meg bennünket attól, hogy ez a láng ide is átcsapjon, mert nem bízunk abban, hogy önök olyan ügyes tűzoltók volnának, hogy megbírják védeni a haza érdekét, megtudnák menteni a magyar haza üdvét, a magyar alkotmányt. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nincs mit titkolódzniok, t. miniszter urak! Ha önök tisztán a haza érdekét, szolgálják, ha önöknek nincs semmi eltitkolni valójuk, a mi a haza érdeke ellen volna, mert csak azt lehet eltitkolni, ha a haza érdekét viselik szívükön, azt nyiltan megmondhatják *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és akkor itt az egész ellenzéket fegyvertársúl kapják a hátuk mögé. *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Igy pedig kénytelenek titkolódzni és az egész párt hallgat, legfeljebb szavaz. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Biró Lajos: Az egyetlen parlamenti dogma: szavazni!

Lakatos Miklós: De hiába, ha a miniszterelnök úr nagy művész; nagyon érti a Metamorphosen und Verwandlungen-féle komédiát, *(Derültség a bal- és szélső baloldalon.)* nagyon ért hozzá, hogyan kell fából vaskarikát csinálni. Most titkolódzik, pedig ki fog ugratni annak idején azzal, hogy az önrendelkezés alapján miként kell csinálni az önálló vámterületből közös vámterületet, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* épúgy, mint az ő kedves volt főispánja, Miklós Gyula, csinált fából vashidat.

Ne tessék port hinteni se az ellenzék, se a közvélemény szemébe, tessék igazat mondani. Ne tessék örökösen arra hivatkozni, hogy a haza érdekét viselik szívükön. Mi ismerjük, tudjuk, mennyire viselik önök szívükön a haza érdekét, hiszen majd el fogom később mondani. *(Halljuk! Halljuk!)*

Hogy az indemnity bizalmi kérdés-e a kormány iránt, vagy sem, azt nem akarom tovább folytatni, hisz az előttem szóló t. képviselőtársaim eléggé megindokolták, hogy ez bizalmi kérdés. Hogy miért érdemli meg ez a kormány, különösen ennek feje a bizalmat, azt el fogom mondani.

Régi közmondás, hogy a fejtől büdösödik a hal. Hogy tehát a halnak egész teste el ne romoljék, a szakácsok úgy szoktak tenni, hogy levágják a fejét és ellökik. Én a magyar nemzet nagy testét féltem, mert ennek politikai feje a t. miniszterelnök úr; ennek pedig nem volna egyéb radikális kúrája, minthogy távozzék helyéről, *(Felkiáltások balról: Mondjon le!)* nehogy az a betegség, mely benne van, az a ragályos betegség, mely átterjed az ő többségére és az ő minisztertársaira, nehogy valamikép ez a ragályos betegség az egész nemzet testére átmenjen; mert akkor megveri az isten azt a Magyarországot, mert az nem lesz akkor Magyarország, hanem osztrák labanczok országa. *(Úgy van! Nagy zaj és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Major Ferencz t. barátom már a múltkor elmondott beszédében megcsinálta a diagnózist és a radikális kúrát, azt mondván, a mit én mondok, hogy a miniszterelnök úr távozzék onnan és adja át a helyét másnak. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

Áttérek most a betegségre, a miben a miniszterelnök úr szenved. *(Halljuk! Halljuk!)* Az egy igen veszedelmes betegség, az úgynevezett rákbetegség; *(Zajos derültség a bal- és szélső baloldalon.)* azt pedig csak operáczióval, égetéssel, vagy kivágással lehet gyógyítani. Általában azt mondják a t. orvos urak, — sajnálom, hogy Pap Samu orvos úr nincs itt, mert nem akarok Major Ferenez úrra, vagy más orvosra hivatkozni, nehogy azt mondják, hogy érdekelt fél, — tehát Pap Samu orvos úrra hivatkozom, a kiről tudom, hogy graduált doktor, s a ki előtt kirurgus csak famulus, s az apothekárius csak szervus, s a ki megfogja tudni mondani, a mit én tapasztalásból tudok, hogy csakis radikális operáczióval lehet ezt a betegséget eltávolítani. *(Zajos derültség.)*

Mi a rákbetegségnek a legveszedelmesebb faja? Az, a miben a miniszterelnök úr szenved, az osztrák betegség. *(Zajos derültség, taps és éljenzés a szélső baloldalon. Elnök csenget.)*

Én tehát felkérem a t. miniszterelnök urat,

Digitized by Google

hogy, miután nem tehetne nagyobb szolgálatot ennek a szegény magyar nemzetnek, hagyja el a miniszterelnöki széket, menjen Bécsbe.

Hiszen roppant ügyes diplomata, ott Golu-chowsky külügyminisztert könnyen kitolhatná a székéből és helyébe ülhetne. *(Élénk derültség a szélső baloldalon.)*

Különben a miniszterelnök úr nem is tehet róla, hogy osztrák betegségben szenved. Megengedem, hogy tősgyökeres magyar szülőktől származik, de bizonyára valami osztrák dajkától szopott, *(Zajos derültség a szélső baloldalon.)* és annak a teje a magyar vért mind kiölte belőle, mert én épen nem tapasztalom, hogy csak egy csöppentés magyar vér lüktetne a szívében; minden tette azt igazolta mindig, hogy testestől-lelkestől osztrák. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hogy pedig nem magyar hazafi a t. miniszterelnök úr, azt tapasztalatom alapján mondhatom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Először is, mikor az a nagy csapás érte a magyar nemzetet, hogy a nemzetnek legnagyobb fia, a kit a nemzet igen nagy része a nemzet atyjának nevezett, a halhatatlan emlékű Kossuth Lajos meghalt Turinban, mikor a nemzet közvéleménye, nem a hivatalos Magyarország, mert az félt tőle, hanem a nemzet közvéleménye követelte a hullának hazahozatalát, hogy itt a nemzet magyar földbe helyezze el annak porait, akkor a képviselőház egy határozatot hozott, hogy testületileg résztvesz a temetésen és az elnöknek vezetése alatt fog megjelenni.

Mit tett akkor a t. miniszterelnök úr? Azt, hogy mivel osztrák szíve nem engedte hogy magyar legyen, megszökött Erdélybe ürügyek alatt, és akkor szökött meg, mikor a nemzetnek minden igazán szerető fia, a ki csak tehette, a ki csak anyagi áldozattal jöhetett is fel, feljött, hogy legalább az utolsó tisztességet megadja azon férfiúnak, a kinek köszönhetjük a mostani új alkotmányt. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De magyar hazafiságának második jelét adta a t. miniszterelnök úr Zágrábban, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mikor elment oda a magyar király. Ott volt katonasága, volt honvédsége, volt rendőrsége, de az mind olyan volt, mint a süketfajd. Maga a miniszterelnök úr is, se nem hallott, se nem látott, a nemzeti lobogót elvitték a Jellasich szobrához, ott zsiviózták az osztrák császárt, de azt nem akadályozta meg senki, hogy ott elégessék a magyar lobogót, valamint a diadalkapunál az oda betűzött lobogókat vasuti munkásoknak kellett megmenteni, hogy onnan a horvát ficsurak le ne tépjék. És mit nyertek ezek a szegény munkások ezért az áldozatkészségért, hogy a nemzet becsületét megmentették, hogy nem engedték a zászlókat letépni? Börtönnel lettek büntetve. *(Felkiáltások a baloldalon: Gyalázat!)* És a képviselőházban mit mondott a t. miniszterelnök úr, mikor itt kérdőre vonatott azért, hogy miért történtek ezek a dolgok, hogy a magyar király jelenlétében a magyar alkotmányt és a magyar nemzet jelvényeit megsértik büntetlenül, hogy miért tűrte azt ott a miniszterelnök úr? Hát egész naivul, nevetve, mint a hogy szokott, elmondta, hogy hiszen az csak három különböző színű darab rongy volt, a mit elégettek.

Sajnálom, hogy nincs idebent, mert megtanítanám arra, hogy mi az a nemzeti zászló. Megtanúltam gyermekkoromban, szívemben él most is, el fogom mondani azt a költeményt, a melyet Erdélyi Jánostól tanúltam. *(Halljuk! Halljuk!)*

»Háromszínű zászló lobog
Fuvalmi szárnyakon,
Légy üdvöz óh, kit ez jelent
Szívem szerette Hon.
Légy üdvöz és virulatos
Te ősi szent haza,
Kit honfivér három színe
Alatt oltalmaza.
E hon-szivárvány míg egünk
Borulatán lobog,
Addig e szív mindig feléd
És csak feléd dobog.«

(Hosszas éljenzés. Egy hang balfelől: Holnap elmondatjuk Bánffyval! Élénk derültség.)

Mennyire folyik még magyar vér az ő szívében, azt igazolja a közelmúlt márczius 15 ike, midőn minden áron állást foglalt ezen nemzeti ünnep ellen, a melyet ötven év óta a magyar nemzet közvéleménye ünneppé szentelt. Azért, hogy Bécsnek kedvébe járjon, április 11-ikét a törvényhozásban ünnepül keresztül hajtotta. De azért az ötvenéves évfordulója márczius 15 nek megmutatta azt, hogy még oly inpozánssúl egyszer sem ülték meg, mint az idén. Budapesten Kossuth temetése óta annyi nép össze nem gyűlt soha, mint márczius 15-én, hogy demonstrálhasson április 11-ike ellen. Hiába a törvény, uraim! A hivatalos Magyarország meg fogja azt a napot ünnepelni, mert kénytelen, de a nemzet közvéleményéből sohasem fogja kiirtani sem a Bánffy-kormány, sem bármely utána következő márczius 15 ének megünneplését. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hát a Vaskapunál kidomborúlt-e a magyar nemzet önállósága, szuverénitása? Ott az osztrák császár volt jelen, az nem volt a magyar király; ott voltak a szolgák, de semmit nem tudunk arról, hogy Magyarország önállósága ki lett volna domborítva, pedig Magyarország adta a pénzt, Magyarország munkásai dolgoztak ott! De ott nem ismernek, hiába! Mert ott volt báró Bánffy Dezső, a ki nem tudja a magyar nemzet jelle-

Digitized by Google

gét, a magyar nemzet büszkeségét ott, a hol kell, az ő személyében kifejezni. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Hát Szentpétervárott? Ott is csak az osztrák császár járt! Pedig ott volt Ferencz József a magyar király is! De erről nem tudtak semmit! Az udvarnak nagy kedveltje ez a mi miniszterelnökünk, az bizonyos. De azért ott is nem mint miniszterelnök szerepel, hanem hogy igen alárendelt szerepe lehet, igazolta azt a pozsonyi eset, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* mikor a Mária Terézia-szobor leleplezésekor nem volt bátorsága, sem magyar szíve annak a miniszterelnöknek, hogy odavágta volna annak az udvarmesternek, annak a kaiserlich-königlichernek, hogy Magyarország képviselőháza nem egyenrangú a katonákkal, de felette álló valami. Magyarország képviselőházának elnökét semmiféle katona meg nem előzheti bármily ünnepélynél, legyen az bár táborszernagy is. Szerencse, hogy olyan elnöke volt a képviselőháznak, mint Szilágyi Dezső, a kit az Isten sokáig éltessen, *(Élénk éljenzés balfelől.)* a ki megmentette a nemzetet, megmentette a képviselőházi elnöknek tekintélyét azzal, hogy nem foglalta el azt a helyet, a melyet neki a katonák után jelölt ki az udvarmester. *(Élénk éljenzés balfelől.)*

Kubik Béla: A jobboldalon miért nem éljeneznek? *(Felkiáltások balfelől: Nem mernek!)*

Kubinyi Géza: Nem tőletek kérünk bátorságot!

Lakatos Miklós: Ezek mind tények; ezeket sem eltagadni, sem szépíteni nem lehet. Ezek mind igazolják a miniszterelnök úr erős hazafiságát, a hogy mindig hirdeti, hogy a haza érdekeit viseli szívén. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Elbeszéltem már egyszer, hogy azon a nyomorult 1848/49-iki honvédségen is hogyan gázolt keresztül, hogy fosztotta meg az egyleteket igazolási joguktól, a központi bizottságot a felülbírálási jogtól; oda ragadott mindent magához, csinált ott egy apparatust magának. Van ott miniszteri tanácsos, fogalmazó, titkár és Isten tudná, mi minden. Ez csak 13.000 forintocskába kerül minden évben abból a pénzből, a melyet a szegény honvédeknek lehetne kiosztani; mert azokat a dolgokat, a melyeket ott végeznek, mind megcselekedte azelőtt a központi bizottság. Hát ő most igazolja azt, a ki neki tetszik. Ennek ad nyugdíjat; a ki neki nem tetszik, annak nem ad. Most is van levél a zsebemben azoktól, a kik el lettek utasítva; mert ha valakinek viskója van, a mely után két forinton felüli adót fizet, már az nem kap nyugdíjat. Ez egye meg a házát, ha akarja, vagy haljon meg éhen. Koldustarisznyája van ezeknek a nyomorúltaknak, de a miniszterelnök úrnak nincs szíve arra, hogy megkönyörülne rajtuk és hogy a méltányosság és nem a paragrafusok útján menve segítsen azokon a szegény nyomorúltakon. De neki szüksége van arra, hogy demonstrálja Bécsben, hogy: ime, azok a rebellisek, a kik 1848/49-ben mertek a császár ellen fegyvert fogni, most lábaimnál hevernek, keresztülgázoltam rajtuk. *(Helyeslés és tetszés a szélső baloldalon.)* De nem lázad fel a lelkiismerete akkor, a mikor Axentye Szevérnek, Franciscinek, meg azoknak a hazaárulóknak penziót ad, a kiknek pedig akasztófa kellett volna, nem penzió. *(Igaz! Ugy van! a balés szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: A parlament méltóságára figyelmeztetem, *(Élénk felkiáltások a szélső baloldalon: De igaza van!)* Arra figyelmeztetem a képviselő urat, hogy kevésbbé violens kifejezésekkel is megmondhatja nézetét. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Az akasztófát nem lehet virágosabb nyelven kifejezni!)*

Lakatos Miklós: Én csak az igazat mondottam el: ők el voltak ítélve és sorsukat megérdemelték. *(Zaj a szélső baloldalon.)*

Justh Gyula: Kár lesz Axentit nagyon védelmezni!

Rátkay László: A honvédek mezítláb járnak most is!

Elnök: Észrevételem a hang ellen szólott, tessék folytatni beszédét!

Lakatos Miklós: A lelkiismerete nem bántja azért, hogy Bach-huszároknak is ad és azoknak, a kik provizóristák voltak és az osztrák kormánynak szolgáltak, hogy Magyarországot eltiporják. Elolvastam a jövő évi költségvetést; még vagy 25—26 ezer forintocska szerepel most is benne e czélra, de a honvédek meghalhatnak éhen, a kiknek köszönhetik, hogy ott ülnek a bársony székben. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

De hát saját pártján is keresztül gázol a t. miniszterelnök úr. *(Halljuk! Halljuk!)* Hiszen ott van a példa a legutóbb múlt évben, mikor Emmer Kornélt és Chorin Ferenczet engedelmes többségével kidobatta az igazságügyi bizottságból, mert ellenvéleményen voltak a t. miniszterelnök úrral szemben és helyébük odaállított be két új uriembert, a kik közül azt hiszem egyik sem mérkőzhetik akár jogtudomány, akár tapasztalás tekintetében amazokkal, de odaállította, hogy megmutassa: »Ime ezek hűséges szolgáim; ezek ugyan sok pénzembe kerültek, de van annyi érdemük, hogy két igen rebelis függetlenségi képviselőt buktattak ki, mert az egyik kibuktatta Bartókot Kecskeméten, a másik kibuktatta Kaposváron Kapocsfit. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Halljuk! Halljuk! Mozgás és zaj.)*

Azt hiszem, eléggé bebizonyítottam a t.

Digitized by Google

miniszterelnök úr igaz magyar hazafiságát, *(Halljuk! Halljuk! Még nem! a szélső baloldalon.)* de ha ez még nem lenne elég, a legközelebbi múltra hivatkozom; arra tudniillik, hogy a mikor itt a miniszterelnök úr e hó elején a napirend megállapítása iránt nyilatkozott, akkor Lukáts Gyula képviselőtársam megemlítette, hogy október hatodika a nemzet gyásznapja lévén, ezen a napon ne tartsunk ülést. A t. miniszterelnök úr erre mosolyogva azt felelte, hogy az indokokat nem osztja ugyan, de azért nem bánja, ha nem lesz ülés. Igy tehát nem azért nem volt ülés, mert október hatodika a magyar nemzetnek gyásznapja, hanem azért, mert a miniszterelnök úr azt mondta, nogy nem bánja. Nos hát, ha ilyet mer a miniszterelnök úr kimondani a képviselőházban, tartsuk-e őt még hazafinak? Tartsuk-e őt magyarnak? *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Nem hiszem, hogy ott a túloldalon, vagy egész Magyarországon akadna ember, ha csak egy csepp magyar vér, magyar büszkeség és hazafiság van benne, a ki október hatodikát megtagadná, s azt mondaná, hogy az nem nemzeti gyásznap. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ne adja a magyarok Istene, hogy oly idők álljanak be, mint a minő az 1849-iki év volt, mert akkor ő a Haynau gárdájához tartoznék és minket itt sorban mind felakasztatna. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon. Felkiáltások a szélső baloldalon: Most is megtenné, ha birná!)*

Már most még a második betegségét is fel fogom fedezni a t. miniszterelnök úrnak. *(Halljuk! Halljuk!)* Hát a t. miniszterelnök úrnak emlékező tehetsége meghibbant, *(Derültség.)* pedig azt mondják az orvosok, *(Halljuk! Halljuk!)* hogy az olyan korban, a melyben a miniszterelnök úr van, ha az emlékező tehetség megromlik, annak következése az agylágyulás és utána a teljes téboly következik. *(Derültség balfelől. Zaj, mozgás jobbfelől.)* Én nagyon sajnálnám, hogyha a t. miniszterelnök urat, a mennyiben tapasztaltam, hogy emlékező tehetsége csakugyan hiányos, mert a mit mondott tavaly, vagy egyáltalában azelőtt, arra már nem emlékszik, vagy ellenkezőt mond, vagy csűri-csavarja a dolgot, a mit ekkor vagy akkor mondott, vagy igért, azt egyáltaljában nem állja, vissza szívja, ez a betegség tovább folyván, később az agylágyulás utól érné. Ettől a nemzetet is meg kivánnám óvni s neki is egészségi szempontból azt ajánlanám, hogy azt az annyira zaklatott fejét, a melybe annyi minden benn van, megpihentesse. Ezért igen jó volna, hogyha elmenne Erdélybe, Szolnokdobokába, mi egy nagyszerű penziót szavaznánk meg neki, hogy pihentesse meg a fejét. *(Tetszés a szélső baloldalon. Felkiáltások: Ideje volna már!)*

Nem akarom feltenni róla, hogy tetteti magát, hogy emlékező tehetségének nincs baja, de az nagyon furcsa dolog, hogyha valamit tegnap mond, arról ma már megfeledkezik.

Mikor az iskolába jártam, volt nekem egy kriminális tanárom, a ki megtanított még gyermekkoromban egy mondatra, a melyet be kellett vésnem lelkembe s nem is felejtettem el a mai napig sem. A mondat így szól: *(Halljuk! Halljuk!)* »Fiam tanuld meg jól: nem ember, nem keresztény, nem pogány, hanem hitetlen pára, mint az eb, a ki lelke hangját, a szót megszegi, a szó uram lőn és én rabja vagyok.« *(Derültség a szélső baloldalon.)* Ha ezt megtanúlta volna a miniszterelnök úr, akkor nem szegné meg a szavát *(Ellenmondások jobbfelől. Zaj.)*

Miniszter társai nem oly bűnösek, mint ő, mert ezek hozzászerződtek. Ezek az ő végrehajtói. Mindegyiknek kezébe adott a miniszterelnök úr egy kertészollót, hogy ők evvel az alkotmány fáján nyesegessék, például a szólásszabadságot, a hol erősen hajt, a sajtószabadságot, azután a gyülekezési jogot, meg a választási jogot, meg a választási szabadságot, de a legerősebb ollót a honvédelmi miniszter kapta, mert neki erősen kell a magyar érzületet kivagdosni a honvédekből és kapott egy oltókést is, meg oltóanyagot, hogy az osztrák czopfot beleoltsa a honvédségbe. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Már most még csak a többség működéséről akarok szólani. *(Halljuk! Halljuk!)* A többség képezi a lábat, mely a taposó-malomban dolgozik; egy olyan száraz-malomban, a melyben sok a molnár, de kevés az őröltető. Vannak ugyan molnárok, a kik felvigyáznak, nehogy valami hiba essék a malomban, van őrlési mester, Örley a rózsabokorból, ez, ha baj van a malomkerekén, kireperálja. Hogy került ez a többség be ide, arra nézve nem akarok hosszasabban kiterjeszkedni, nem akarok visszamenni a választásokra, hogy ki micsoda preszsziókkal és micsoda pénzvesztegetésekkel jött ide be; de van egy képviselő, a ki palam et publice beszéli, — tőle hallottam, hogy mikor a múlt országgyűlés befejeztetett és az új országgyűlésre a jelölteket a kormány kombináczióba vette, akkor rapportra mentek a t. képviselő urak, a kik meg akartak maradni. »Unbedingtes unterwerfen«: ez volt a jelszó; feltétlen megadás, semmi okoskodás a quótaemelés- vagy kiegyezésre nézve. Ezt elmondotta egy képviselő, a ki igen tisztességes, szavahihető ember és a ki azért nem is állt jelöltnek, nem akart engedelmes szolga lenni, pedig egyhangúlag volt megválasztva. Szentiványi Árpád t. barátom ismeri. Igazat mondok, nem szoptam az ujjamból. Igy jöttek önök ide. Van-e önök között egyetlenegy ember, a ki fel mer állani és azt mondani, hogy nem emeli a quótát,

Digitized by Google

vagy nem fogadja el a kiegyezést? *(Tetszés a baloldalon.)* Lefotografáltatom őt a magam költségén és szétküldöm az országban mintául, hogy van ilyen a kormánypárton. *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Lássuk! Álljon fel!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lakatos Miklós: A miniszterelnök úr egy alkalommal, midőn támadták őt, a választásoknál hivatalos presszió miatt, azt mondotta, hogy Lakatost is hivatalos presszióval választották. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* Nekem tehát kötelességem elmondani azt a hivatalos preszsziót, a melynél fogva bejutottam ebbe a házba. *(Halljuk! Halljuk!)*

Legelőször, midőn gróf Andrássy Gyula fellépett, a szolgabirót vették elő. A főszolgabiró nem volt hajlandó gróf Andrássy Gyulára szavazni, mert nekem szavát adta, mert olyan tisztességes, korrekt jellemű ember, mint Dessewffy úr, hogy a főispán úrnak nem adta be a derekát és azt mondotta: Megigértem Lakatosnak, azért attól nem tágítok. Ez a szolgabíró kénytelen volt szabadságra menni a választások ideje alatt *(Nagy zaj és mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* és helyébe küldtek egy tizenhárompróbás kormánypártit. Ezután mozgosították először a főszámvevőt. A főszámvevő járt falúról-falúra, minden bíróhoz és jegyzőhöz; fenyegette is őket, ha rám mernek szavazni, fegyelmi eljárás alá kerülnek. Szerencsétlenségére az a főszámvevő összekerült velem egy községben és én kérdeztem tőle, hogy, mit akar az úr? Azt mondja: Az útadót jöttem vizsgálni. Hát sok a hátralék? Nem tartozom ezt az úrnak megmondani. No, majd megkérdezem a jegyzőt. Megkérdeztem a jegyzőt: Hát az urat talán fegyelmi eljárás alá akarják venni, hogy Kassáról fiakkeren jön egy számvevő? Uram, nincs nékem hátralékom; egy községben van egynehány forint, de nem jött még el az ideje a befizetésnek. Nem is azért volt nálam a főszámvevő úr, hanem azért, hogy mikép mertem én az urat elfogadni a házamnál és hogy merem a függetlenségi képviselőt támogatni? Akkor jön a bíró hozzám és azt mondja, hogy: Uram, nálam is volt a főszámvevő és engem is azzal fenyegetett . . . *(Felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Alávalóság! Gazság!)*

Elnök *(csenget)*: Csendet kérek!

Lakatos Miklós: Következtek a postahivatalnokok. Végig járták valamennyi postát, hogy mind gróf Andrássy Gyulára szavazzanak, ne én rám. Aztán jött a finánc: a szemlész, a finánczbiztos; végigjárták ezek is a korcsmárosokat, kereskedőket, megfenyegetve, ha rám szavaznak. *(Nagy zaj jobbfelől.)* Engedelmet, de én nem szoktam hazudni. Hát ez az a hivatalos presszió, a melynél fogva én ide bekerültem a házba. *(Zaj és felkiáltások a bal- és szélső baloldalon: Mindenütt így volt!)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, hagyják már a szónokot beszélni!

Lakatos Miklós: Már most rátérek arra a kérdésre, hogy jogosúlt-e az, hogy az ellenzék támadja a kormányt a mostani helyzetben. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* Rákényszerítette a kormány az ellenzéket, hogy állást foglaljon vele szemben és minden eszközzel, minden lehető parlamentáris fegyverrel szembeszálljon vele, hogy megtanítsa és odaszorítsa, hogy a törvényt tisztelje és ne akarja lábbal tiporni. A véderővita volt analóg a mostanival. Akkor alkotmánycsinyt akart elkövetni Tisza Kálmán a 14. §. becsempészésével; most pedig Deák Ferencz hagyatékát akarják elpárologtatni. Tehát mindkét esetben, valamint akkor jogosúlt volt, úgy most is jogosúlt az ellenzék állásfoglalása. Azt igazolom az akkori időknek, az akkori, még nem romlott, tisztességes, alkotmányos idők egyik államférfiának, Horvát Boldizsárnak akkor elmondott beszédében. Tessék meghallgatni! *(Olvassa)*:

»A miniszterelnök úr — már mint Tisza Kálmán — »valamikor csak veszélyben forgott állása, megmentette magát, az elvet elejtette mindig. (Élénk helyeslés a baloldalon.) Minden diadala, melyet e házban aratott, (Halljuk! Halljuk!) egy-egy vereség volt az elvekre és a parlamentarizmusra nézve. (Zajos helyeslés és hosszantartó éljenzés és taps a bal- és szélső baloldalon.) E nagy majoritásnak, a melynek már személyes ragaszkodása is megbecsülhetetlen, e hatalmas pártnak, a melylyel napoleoni diadalokat arathatott volna, a melynek segélyével halhatatlan alkotásokat hozhatott volna létre, e nagy majoritásnak erejét kicsinyes csatározásokra, eredménytelen küzdelmekre és válság esetében saját dicstelen megfutamlására fecserélte el. (Hosszas és lelkes éljenzés, valamint taps a bal- és szélső baloldalon.) Ne mondják önök, t. uraim, hogy ez a majoritásnak a belügyeihez tartozik. Itt a parlamentárizmusnak alapelve forog veszélyben. Ez a majoritás napról-napra, máról-holnapra változhatik; mi általában a parlamenti majoritás jogai mellett lépünk sorompóba«.

Hát nem analog ez a mostani állapottal? *(Felkiáltások balfelől: Nagyon is!)*

»Mi tiltakozunk az ellen, hogy egy parlamenti majoritás, a melynek hivatása elveket képviselni és diadalra vezetni, egy miniszterelnök személyes gárdájává süllyesztessék le; (Zajos tetszés a bal- és szélsőbaloldalon) mi az ellen tiltakozunk, hogy a parlamenti majoritás eszközül szolgáljon arra, hogy a parlamenti majoritás súlypontja innen áthelyeztessék olyan körökbe ,a hol nem a parlament majoritása dönt.«

Digitized by Google

Értsd a Tisza-klikk. »(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.) Hova sülyed a ház tekintélye, (Úgy van! balfelől) mivé törpül a parlamentárizmus és mi lesz az elvek sorsa, ha a veszélyes gyakorlatot meghonosulni engedjük?! (Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.) A parlamentárizmus az elvek uralmát jelenti, melynek a hatalom csak külső kellékét teszi. (Tetszés balfelől.)

Parlamentáris országokban minden párt egy-egy elvet képvisel, a melylyel él és bukik s a dolog természete szerint azon elv jő uralomra, a melynek többsége van. De a parlamenti pártok az elvek szolgálatában állanak és a hatalom nekik csak eszköz arra, hogy elveinek diadalt szerezzenek. (Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.) Nem szabad tehát a czélt az eszköznek, az elvet a hatalom érdekeinek alárendelni; (Úgy van! Úgy van! balfelől) nem szabad a parlamentárizmus formái mellett magát a parlamentárizmus lényegét lábbal tapodni. Ennek megmérhetetlenek volnának káros erkölcsi következményei. Ez megsemmisítené a parlament hitelét és nimbuszát s gyökereiben megmételyezné a nép erkölcseit, (Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon) látván, hogy a pártok tusája, versenye egymással nem egy nemes küzdelem az elvekért, harcz a hatalom előnyeiért. (Hosszantartó zajos éljenzés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.) Nekünk nem lehet tűrni azt, hogy midőn elvi kérdések forognak fenn, a személyi kérdés tolassék előtérbe; (Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon) nem lehet tűrnünk azt, hogy elvek árán mentsék meg a személyt. (Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.) Ez személyes uralomba vezetne bennünket. (Úgy van! balfelől. Felkiáltások a szélső baloldalon: Ott is vagyunk!) Mert van, tisztelt ház, egy neme az abszolutizmusnak, mely az alkotmány formái között az alkotmány keretében is megvetheti lábát s innen indíthatja meg hadjáratát az alkotmányos szabadság ellen. (Tetszés balfelől.) Veszélyesebb ellenség ez, mint az egyeduralom, (Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon) mert alkotmányos köpenyben jár, (Élénk tetszés a bal- és a szélső baloldalon) s a nemzeti akarat hamis álczáját viseli, (Hosszantartó éljenzés a bal- és szélső baloldalon.) s annál veszélyesebb, mert uralmát a nemzet megromlott erkölcseire fekteti. (Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.) Ezen ellenség, mely ellen folyton résen kell lennünk, a melynek minden további előnyomulását erélylyel kell megakasztanunk, a parlamentáris abszolutizmus. (Élénk éljenzés és helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)«

Ime a magyar alkotmányosságnak egyik nagy alakja, csak akkor, ha a kormány elvek alapján áll, nem tartja jogosultnak a parlamentáris fegyvereknek és így az obstrukcziónak is felhasználását; de a hol személyi uralom van, annak megdöntésére mindig jogosult az ellenzék. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* A miniszterelnök úr képtelen arra, hogy Magyarország önállóságát megvédje, mert neki elve és ezt itt a házban nyiltan kimondta. . . . *(Zaj.)*

Iványka Oszkár: Kint, a folyóson is lehet kaszinózni! *(Zaj.)*

Polónyi Géza: A miniszterelnök legjobban tereferéz! *(Zaj!)*

Lakatos Miklós: . . . hogy az a kapocs, a mely minket Ausztriával összefűz, szorosabbra kovácsoltassék. A miniszterelnök a becsületet oly kicsibe veszi, hogy megengedi, hogy azon átgázoljanak. *(Igas! Úgy van! balfelől.)* Én és elvbarátaim azonban azt tartjuk, hogy a becsület az embernek legdrágább kincse és azt élete árán is meg kell védelmezni. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Iványka Oszkár: Mi nem hazudunk!

Lakatos Miklós: Hol a minisztertől, a ki ezt el meri mondani a házban, és nem pirúl azért, hogy Magyarország tönkremegy, ha önálló vámterület lesz, azt kérdem, hát nekünk Ausztriából nyujtott mankóra van szükségünk még most is, vagy még mindig kiskorú ez a magyar nemzet, hogy az osztrák gyámságra van szüksége? Uraim, az ilyen miniszter, a ki szavát nem tartja meg, adott szavát pedig visszaszivja, nekünk nem kell. A kinek a magyar zászló egy rongy, azzal én szóba nem állok, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* az nem magyar ember. Én nem árulok zsákban macskát, kimondom őszintén, én nem vagyok barátja az osztráknak; de még kevésbbé vagyok barátja a magyar bőrbe bújt osztrák miniszterelnöknek és ezért anyanyelvén mondom neki, hogy: »Abdanken!« *(Élénk helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök: Szólásra még többen lévén feljegyezve, a vita folytatása a holnap 10 órakor kezdődő ülésre halasztatik.

Az ülést bezárom.

(Az ülés végződik délután 1 óra 45 perczkor.)

Digitized by Google

346. ORSZÁGOS ÜLÉS

1898. évi október hó 29-én, szombaton,

Kardos Kálmán elnöklete alatt.

Tárgyai: Jegyzőkönyv hitelesítése. — Feliratok bemutatása. — Indítvány- és interpellációs könyvek felolvasása. — Indemnity. — Napirend.

A kormány részéről jelen vannak: B. Bánffy Dezső, Lukács László, Perczel Dezső, Erdély Sándor, b. Dániel Ernő, Darányi Ignács.

(Az ülés kezdődik d. e. 10 órakor.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

A mai ülés jegyzőkönyvét vezeti Nyegre Lészló jegyző úr; a javaslatok mellett felszólalókat jegyzi Dedovics György, a javaslatok ellen felszólalókat Hock János jegyző ur.

Kérem a múlt ülés jegyzőkönyvét felolvasni.

Gr. Esterházy Kálmán jegyző *(olvassa az 1898. évi október hó 28-án tartott ülés jegyzőkönyvét).*

Elnök: Van-e kifogás a jegyzőkönyv ellen? *(Nincs!)* Kifogás nem emeltetvén, a jegyzőkönyv hitelesíttetik.

Bemutatom Liptó és Udvarhely vármegye közönségének feliratát, Erzsébet királyné emlékének megörökítése és az anarchistikus törekvéseknek elnyomása tárgyában.

Liptó vármegye közönségének két rendbeli feliratát, a tagosítási ügynek rendezése és az 1898: II. törvényczikk 92. §-ának módosítása tárgyában.

Kiadatnak a kérvényi bizottságnak.

Az elnökségnek több jelenteni valója nincs.

Következik az indítvány- és interpellációs könyvek felolvasása.

Dedovics György jegyző: Tisztelettel jelentem, hogy az indítvány-könyvben újabb bejegyzés nincs; ellenben az interpellációs-könyvben be van jegyezve folyó évi október hó 29-ről Rakovszky István interpellációja, báró Kloch és társai bűnügyében az igazságügyminiszterhez.

Elnök: Az interpelláczió az ülés végén, a napirend után a szokásos időben fog előterjesztetni.

Következik a napirend (Irom. 485, 500).

Hock János jegyző: Marjay Péter! *(Halljuk! Halljuk!)*

Marjay Péter: T. képviselőház! Mielőtt a napirenden levő tárgyhoz szólnék, egy megjegyzést kell tennem Bolgár Ferencz t. képviselő úr tegnapi beszédének egyik részére.

A t. képviselő úr beszéde végén azt mondotta, hogy neki, mint magyar embernek ideálja a magyar nemzeti önálló hadsereg; azonban a jelen viszonyok között — szerinte — erről beszélni nem lehet, ennélfogva ő a közös hadsereg fennállását dicséri, azt magasztalja, jónak tartja.

T. képviselőház! Miután ez a felszólalás velünk együtt, ez idő szerint egy küzdő-téren működők részéről, épen innen a tőszomszédságunkból hangzott el, nem állhatom meg, hogy, miután ez a nyilatkozat pártunk egyik legsarkalatosabb dogmájával ég és földnyi távolságnyira ellentétben áll, *(Helyeslés a szélső baloldalon.)* hogy ezzel szemben annak kinyilvánítása

Digitized by Google

mellett, hogy az ő egyéni nézetét ebben a tekintetben köteles tisztelettel elismerem . . .

Polczner Jenő: Én nem!

Marjay Péter: . . . azért, mert a mások egyéni nézete iránt kétségkivül tisztelettel kell viseltetnem, (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) ezt értem alatta, tehát a mikor az ő véleményét tiszteletben tartom, ugyanakkor kötelességemnek ismerem azonnal kidomborítani azt az éles ellentétet, a mely a kettőnk felfogása között fennáll. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

T. képviselőház! Elismerem és megengedem, hogy a közös hadseregnek tagjai egyénenként lehetnek teljesen korrekt férfiak, lehetnek vitéz katonák, hanem maga az intézmény olyan, a melyben egyáltalában nem lehet semmiféle magyar színezetet feltalálni. Mert, t. ház, egy olyan intézmény, a mely minden magyar jelleget nélkülöz, a hol a magyar nyelv nem értékesíthető, (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) egy olyan intézmény, a melyben a magyar ifjakat a német szó nem tudásáért sanyargatják, (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) megverik, kikötik, bebörtönözik, egy olyan intézményt fentartandónak én egyáltalában nem vélek. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Polczner Jenő: Meg kell szüntetni azonnal!

Marjay Péter: Hanem minden nemzet követelményei között első helyen kell állni azon követelménynek, hogy legyen azon nemzetnek, ha önálló akar lenni, ha élni akar, önálló hadserege. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Nemzet, a melynek önálló hadserege nincs, az olyan, mint egy nyomorékon született, vagy megcsonkított ember, a kinek vannak lábai, fel tud állani, de nincsenek karjai, a melyekkel munkálkodhatnék és magát védelmezhetné. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Egy önálló, nemzeti hadsereg tekintélyt, erőt, minden kivánalmat, minden kelléket megszerezhet a nemzetnek, ez adja meg a tekintélyt, külső erőt minden irányban; önállóságról és boldog hazáról, erőteljes nemzetről önálló magyar hadsereg nélkül beszélni nem lehet. (*Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.*) Épen ezért, t. ház, mert mindezek így állanak, hangsúlyozom úgy magam, mint, azt hiszem, sőt bizonyos vagyok benne, elvtársaim nevében is, (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) hogy mi az önálló hadsereg követelésével soha fel nem hagyhatunk, hanem azért mindent elkövetünk; ez képezi, ez képezte és ez fogja képezni mindvégig, mindaddig, a míg meg nem valósúl, pártunknak egyik sarkalatos dogmáját. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*)

Hogy mire képes az önálló magyar hadsereg, a melynek tagjait a nemzeti érzület vezeti és lelkesíti, megmutatták az 1848-iki események, (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) a mikor képzetlen, gyakorlatlan, de igaz magyar katonák a sokáig gyakorolt és harczra kiképzett hadsereggel szemben állottak. (*Felkiáltások a szélső baloldalon: Osztrákokkal!*) Azok az egyszerű, képzetlen katonák bizony nem egyszer hátukra verték a tizenkettőt annak a kiképzett, begyakorolt osztrák katonaságnak. Így volt, így lesz ez mindig, csak az önálló nemzeti hagsereg az, a mely a nemzetet nagygyá teheti.

T. képviselőház! Midőn ezen kijelentést teszem, szükséges ehhez még más megjegyzést fűzni. Nevezetesen, a kormánypárti sajtó nagy örömmel kapkod azokon a megjegyzéseken, melyeket mi itt egymásnak a nyilatkozataira, vagy elvi álláspontjára, bár a legnagyobb jóakarattal, teszünk. Hát szükségesnek tartom kijelenteni, hogy midőn a kormánypárti sajtó azt mondván, hogy Bolgár Ferencz felszólalását a függetlenségi párt zajjal és zúgással fogadta, ebből azt következteti, hogy ugyan milyen lehet ezek között a fegyverbarátok között az egyetértés: hát az egyetértés igenis nagy a fegyverbarátok között; mert közös czéljuk van: a bűnösnek megbüntetése. (*Úgy van! Zajos helyeslés a szélső baloldalon és felkiáltások: Bánffy mondjon le!*)

T. ház! Majd mindjárt áttérek arra a bűnösre, s annak a jellemzésére. (*Felkiáltások a baloldalon: Lássuk a bűnöst!*) Hanem megelőzőleg még egy másik megjegyzést kell tennem. (*Halljuk! Halljuk!*)

A vita folyamán Horánszky Nándor t. képviselő úr azt mondotta, hogy nyilatkozzék a miniszterelnök, s ha ő nyilatkozott, ha azzal a nyilatkozattal meg lesznek elégedve, itt 24 óra alatt rend lesz.

T. ház! Horánszky Nándor t. képviselő úr ezt bizonyosan a saját és pártja nevében mondta és mondhatta, s úgy kivánta érteni; azonban e nyilatkozat engem, vagy pártunkat szerintem nem kötelezheti. (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) Miből indúlt meg ez a vita, t. ház? Abból, hogy pártunk t. elnöke interpellácziót intézett a miniszterelnökhöz, s az arra adott gúnyos, zagyva, semmit nem érő válasz felháborította az egész ellenzéket. (*Igaz! Úyy van! a szélső baloldalon.*) Már most, ha a t. miniszterelnök úr nyilatkozatot tenne, mi csak oly nyilatkozattal érhetnénk be, mely a mi elveink megvalósulását kilátásba helyezné, (*Helyeslés a szélső baloldalon.*) a mi elveink vegrehajtását, továbbá törvénytiszteletet és mindent, a mit az illedelem és kötelesség hoz magával, biztosítana számunkra. (*Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.*) És mindaddig, a míg ily nyilatkozat nem tétetik, itt sem 24, sem 48 óra, sem sokkal további idő alatt, a mostani akczió meg nem fog szűnni; (*Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.*) hanem a függetlenségi párt azon reményben, hogy fegyvertársai is követni fogják e tekintet-

Digitized by Google

ben, kitart egész a végletekig. *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Ezeket szükségesnek láttam megjegyezni. És most áttérek a napirenden levő kérdésre. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)* Ismertem egy ügyvédet, a ki nagy antiszemita volt épen akkor, a mikor ez az eset történt. *(Felkiáltások: Ki volt az? Istóczy?)*

Rakovszky István: Komlóssy volt?

Marjay Péter: Ügyvéd volt. *(Halljuk! Halljuk!)* Egy szegény zsidó ember, a ki nem tudta az ügyvédnek ezen tulajdonságát, bűnperében épen ezen ügyvédet fogadta fel védőjének. A fiskális — a mint már a fiskálisok szokták — *(Derültség.)* elfogadta a perben a védelmet, és a midőn a törvényszéki tárgyaló teremben megjelentek, a szegény zsidó hatalmas védőbeszédet várt ügyvédjétől. Az ügyvéd felállott és ezt mondotta: »Tekintetes törvényszék! Ha bűnös, bűnhődjék!«

T. képviselőház! Azt tartom, hogy minden igazságszerető embernek ez ma is az elve minden bűnössel szemben: ha bűnös, bűnhődjék. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! A bűn pedig és a bűnös megszámlálhatatlan minden téren. Nemcsak az alsó rétegekekben, nemcsak a pusztákon, nemcsak az utakon található a bűnös, hanem minden téren feltolakodik sokszor magas méltóságokba, feltolakodik magas társadalmi állásokra, helyt foglal néha a legmagasabb polczon is.

T. képviselőház! Nemcsak az a bűnös, a ki útját állja felebarátjának, nemcsak az utonálló, nemcsak a sikkasztó, a ki anyagi téren károsítja meg embertársát, hanem bűnös a jogtipró is. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Bűnös a kötelességmulasztó is, bűnös, kiváltképen bűnös az is, a ki a törvényt megszegi, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a ki a szót meg nem tartja és a ki a hatalommal visszaélni szokott mások kárára. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* Legnagyobb bűnös pedig az, a kinek munkálkodása alatt megromlanak az erkölcsök; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* legnagyob bünös az, a ki száz és ezer millió szülőknek, népnevelőknek, tanítóknak, az erkölcsöt ápoló lelkipásztoroknak a munkáját gonosz cselekedeteivel demoralizálja. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés a szélső baloldalon.)* A közerkölcsiséget megrontja, a nemzetnek alkotmányát gyávaságával, önző eljárásaival és szándékaival elalkudja. *(Úgy van! Úgy van! Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)*

Ilyen értelemben minden nemzet történetében látunk sok bűnösöket; látjuk, hogy az erkölcsrontás, a demoralizáczió mily mérveket öltött és hogy döntött meg nagy és erősnek látszott nemzeteket. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha jól körültekintünk, nem kell hozzá sem elfogúltság, sem túlzás, úgy találjuk t. képviselőház, hogy a magyar politikai és a magyar közéletben is szembetűnő módon, fel-feltünögeti fejét a demoralizáczió és a korrupczió minden téren. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Fájó érzéssel kell ezt kijelenteni, mert bizony a maga házát nem szívesen szennyezi be senki, nem is magyar erény, nem magyar természet az, a ki ok nélkül akar valakit megbántani, nem is természete ez a magyar embernek. Hogy nem természete, hogy a magyar mennyire tiszteli a maga nagyjait, egy most felemelt szobor bizonyítja. Nem magyar erkölcs az, hogy például a kormányon álló férfiakat csak azért, mert ott ülnek, a nemzet élő tagjai bántanák, avagy kicsinyelnék, vagy kisebbítenék. Már életében is tiszteli a nemzet a maga nagyjait, az igazi tiszteletreméltókat; ott emelkedett most fel egy szobor, azt bizonyítja evvel a magyar nemzet, hogy nemcsak életében, hánem halála után is megadja a méltó elismerést az igazi nagy emberek iránt, ha miniszterek voltak is. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Hát, t. képviselőház, ne méltóztassanak úgy felfogni a tulsó oldalon a dolgokat, mintha mi ellenzéki álláspontból minden ok nélkül gyanusítanánk, avagy minden ok nélkül támadnánk a kormányokat; sőt inkább az igazi érdemet megdicsérjük és meghajlunk előtte. De mikor olyanokat látunk, hogy a hatalom élén álló férfiú a hatalmat nem tudja tisztességesen kezelni, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* hanem a kisebbeknek, az alattvalóknak elnyomására, jogaiknak megcsonkítására, még az emberi méltóság sérelmére is visszaél azzal; a mikor azt látjuk, hogy a közerkölcs és a közvélemény már lemondott Magyarországon az igaság diadalába vetett hitéről, *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* nem reméli, nem hiszi azt ma már senki, hogy az igazság győzhetne, akkor, t. képviselőház, méltán mondhatom én azt, hogy ebben a tekintetben, ilyen értelemben a magyar kormány feje, vezetője a legnagyobb bűnösök sorába sorolható. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon)*

Iványka Oszkár: Jó volna, ha megvédelmeznék onnan egy kicsit, ha lehetne. *(Derültség balfelől. Zaj.)*

Elnök: Kérem a képviselő urakat, szíveskedjenek a közbeszólásoktól tartózkodni.

Marjay Péter: T. képviselőház! Ha eddig az volt a közvélemény, hogy meghalt az igazság, ma már bátran az válthatja fel ezt a közszólásmódot, hogy most pedig minden léptennyomon agyon van verve az igazság. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De minden bűnnek

Digitized by Google

büntettetnie és minden bűnösnek bűnhődnie kell. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Egy bizonyos ideig bújkálhat az igazság sújtó keze elől a bűnös, és elrejtheti arczát a bűn, de napvilágra kergeti előbb-utóbb azt az igazság fegyvere és meg kell neki bűnöhdnie. Az ellenzék, a melynek tagjai vállvetve, az erőket egyesítve a kormány ellen ezt az akcziót folytatják, épen ezt a munkát végzi: a bűnöst akarják leálczázni a közvélemény előtt, a bűnöst akarják megbüntetni a közvélemény előtt.

T. képviselőház! A kormány ezzel szemben azt mondja, hogy elítél minket a közvélemény ezért. Hát, t. képviselőház, azzal a közvéleménynyel bátran állunk szembe. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A közvélemény ítélete előtt bátran emeljük fel a fejünket. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* Lehetnek azonban, megengedem, a kik elítélnek minket, vannak is: de hát elítélnek minket a szolgalelkek; *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* elítélnek minket az aposztaták, a mint azt a csongrádmegyei határozat is igazolja. *(Halljuk! Halljuk!)* T. képviselőház! Elítélnek minket a kufárok, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* a kik a hárommillió egy jó részét kézbe szedték.

Polczner Jenő: Ötmilliót!

Marjay Péter: Vagy ötmilliót, *(Derültség jobbfelől.)* vagy annyit, a mennyit. Egy szóval, elítélnek minket azok, a kik a pénzt kézbe szedték és részint elosztották, részint a zsebben hagyták. *(Derültség balfelől.)*

De hát bizonyos oldalról elítéltetni, t. képviselőház, tisztesség. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* És ha minket ezért a megtartásunkért elítélnek, az tisztesség nekünk. *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Ennyit akartam az ellenzék akcziójára nézve megjegyezni. Hanem, t. képviselőház, hogy mégis a kormánynak és sajtójának igaza legyen, hát igyekszik ő maga mellett mi ellenünk, a mi akcziónk ellen működvéleményt csinálni és gyártani. *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* A működvéleménynek ehol van már ni egy kifejezése, *(Halljuk! Halljuk!)* itt van egy művirága, méltóztassanak meghallgatni. *(Halljuk! Halljuk! Olvassa)*:

»Csongrád vármegye közgyűlése Burg bizottsági tag indítványára« — milyen jó magyar neve van; kúnsági név — »túlnyomó többséggel a következő határozatot hozza«: *(Halljuk!)* »A vármegye közönsége el nem titkolható megütközéssel tapasztalja, *(Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* hogy az országgyűlés képviselőházában a képviselőknek egyik, számra nézve törpe és törekvéseiben a nemzeti közvélemény által is izolált csoportja, *(Mozgás a szélső baloldalon.)* akkor, a midőn a kormány által előterjesztett javaslatok alakjában a legfontosabb közjogi, közgazdasági és államháztartási feladatok egész tömege vár sürgős megoldásra, erőszakos fellépése és a házszabályokban a legteljesebb parlamenti szabadság védelmére lefektetett jogokkal üzött visszaélései által *(Mozgás a szélső baloldalon.)* a parlament alkotmányos tárgyalásait megakasztani s az érdemleges határozathozatalt minden irányban lehetetlenné tenni törekszik.« *(Mozgás és zaj a szélső baloldalon.)*

Rakovszky István: Szemtelenség!

Zmeskál Zoltán: Ez a koronának szól, nem nekünk!

Marjay Péter: »E jelenség méltó aggodalommal tölti el a nemzet közvéleményét, mert az országgyűlés működésének erőszakos megakasztása, azonkivül, hogy szükségkép a parlament tekintélyének lerontására és a közgazdaság alkotmányos biztosítékainak csorbítására vezet, az ország egész közgazdasági életét súlyos rázkódtatásoknak teszi ki, midőn a közös érdekű viszonyokból származó gazdasági ügyek végleges rendezését megakadályozza. Csongrád vármegye törvényhatósági bizottsága, mint a túlnyomóan, sőt majdnem kizárólag földmüveléssel foglalkozó vármegye lakosságának törvényes képviselete, a legközvetlenebbül érezvén azoknak a veszélyeknek a nagy jelentőségét, a melyek az Ausztriával való gazdasági megegyezés függőben hagyása és elodázása folytán az ország gazdaközönségét nehéz válság elé viszik, azzal a tiszteletteljes kéréssel fordúl az országgyűlés mélyen tisztelt képviselőházához, hogy tanácskozásainak nyugodt és normális rendjét újra helyreállítván, azt a jövőre biztosítani és a beterjesztett törvényjavaslatok sürgős elintézéséről gondoskodni kegyeskedjék. Egyidejüleg ezen tiszteletteljes kérelmének hasonló szellemü felírat útján leendő támogatása iránt a társtörvényhatóságokat köriratban megkeresi.« *(Nagy zaj a bal- és szélső baloldalon. Felkiáltások: Gyalázat!)*

Wittmann János: Tudjuk mi azt, ki csinálja ezeket!

Polczner Jenő: Mennyit adtak ezért az indítványért?

Marjay Péter: T. ház! Erre először is azt jegyzem meg, hogy: igenis, ismerlek szép maszk! *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* Ismerjük ezt a hangot, mely minduntalan azt hangoztatja, hogy törpe minoritás, izolált kisebbség. Minden iskolázott ember megtanulta már ifjúkorának kezdetén azt, hogy vannak bizonyos tekintetek és körülmények, a mikor az érvek nem számlálandók, »non numerantur, sed ponderantur«. Ez az elv alkalmazandó a jelen körülmények között is; alkalmazandó e képviselőházra, ennek többségére és a kisebbség magatartására. Nem a számok, hanem az eljárás értéke, az indító okoknak súlya, az veendő igenis figyelembe és az veendő számításba.

Továbbá, t. képviselőház, Csongrád várme-

Digitized by Google

gyének felírata nem vezendő komolyan, hiszen annak a vármegyének mostani főispánja *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* itt ült a függetlenségi párt padjain.

Polczner Jenő: Nagy antiszemita volt!

Marjay Péter: És, t. képviselőház, ő hangoztatta azt, a mint egykori társai mondják: hogy kenyér kell a népnek; ő vette védelmébe dicső népet, ő hirdette először a szocziális tanokat. És most annak az elnöklete alatt akarnak utasítást adni az országgyűlésnek, habár kérés alakjában is.

Polczner Jenő: A Mungók!

Marjay Péter: Azt izenjük erről az oldalról Csongrád vármegyének, hogy legyen nyugodtan, a vármegyei tisztikar pedig, mely az ilyet felsőbb parancsra meghozatja, *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* jobb volna, ha kötelessége teljesítése után látna. És ha nincs egyéb dolga neki, akkor gondolkozzék egy kissé; tekintsen a dolgok mélyére és ne minket tegyen felelőssé azért, ha a nagyfontosságú közgazdasági kérdések megoldva nincsenek és a kiegyezés létrejötte hátráltatik, hanem tegye felelőssé a kormányt, tegye felelőssé a miniszterelnököt, a ki tehetetlenségében nem tud mit csinálni, *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* csak minket akar pellengérre állítani a közvélemény előtt, ilyen mondva csinált lelkesedésekkel. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Mondja meg Csongrád vármegye törvényhatósági bizottsága a miniszterelnöknek, hogy álljon a talpára, emelje fel a fejét, legyen benne magyar erény, magyar virtus, ne húnyászkodjék meg és az ellenfél malmára ne hajtsa a vizet azzal, hogy maga lemond minden nemzeti jogok érvényesítéséről. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

De meg, hogyha Csongrád vármegyének törvényhatósági bizottsága nagy szótöbbséggel hozta is meg ezt a határozatot, miránk nézve ez nem irányadó, mert hiszen tudjuk, t. ház, hogy ma már a megyei törvényhatósági tagok közül az ellenzéki ember, a kiben van egy kis független gondolkozás, mind ki van irtva; alig van ott egynéhány ember, a ki saját adófizetői jogczímén foglal helyet. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Ha tehát az összes törvényhatóságok elfogadnák is Csongrád vármegyének azt a határozatát és hozzánk irnának, épen úgy nem adnánk mi erre semmit, a mint nem ad a kormány a mi százszor igazságosabb és sokkal jogosúltabb kérvényeinkre semmit sem.

T. képviselőház! Közelebb térve *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)* a tárgyalás alatt álló kérdéshez, vitatják itt, hogy vajjon az indemnitás kérdése bizalmi kérdés-e? Csodálatos dolog! Hiszen, ha valaki jogot kér, hogy ezzel a joggal funkczionálhasson, kétségkivül első kötelessége annak, a kitől a jogot kéri, hogy megbírálja azt, hogy vajjon az, a ki funkcziót kér, méltó-e a bizalomra és nem fog-e azzal visszaélni? *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ebben az indemnity-törvényjavaslatban a kormány jogot kér arra, hogy a következő esztendő négy első hónapjában az ez évi költségvetés alapján gazdálkodhassék. Mármost, t. képviselőház, nekünk, a kiktől jogot és felhatalmazást kér, bizonyára az a kérdés tolúl előtérbe legelőször is, hogy vajjon a kormány méltó-e arra, hogy ily joggal felruháztassék. Hogy pedig ezt megitélhessük, tényeire, eddigi cselekedeteire kell visszatekintenünk. És ezek a tények, cselekedetek és ezek a kormányintézkedések rettenetes karrikaturát fognak elénk állítani. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Lakatos Miklós t. képviselőtársam tegnap már itt lefotografirozta a miniszterelnök urat és kormánytársait, és a miniszterelnök urat különösen hazafiságának egész paródiájában állította elénk. Én tehát a fotografálást nem akarom folytatni, hanem a miniszterelnök úr tényeiről és általában a kormány vezetése alatt álló közélet mezejéről mutatok fel egyes szembeötlő képeket. *(Halljuk! Halljuk! a bal- és szélső baloldalon.)*

Előre kijelentem, t. ház, hogy a választási visszaélésekről nem beszélek. Mindnyájan kivettük belőle osztályrészünket. Általánosságban jellemezve a választási visszaéléseket, elég, ha annyit mondok — és ez, azt hiszem, hű képe lesz a választási visszaélések összeségének — hogy a miniszterelnök úrtól kezdve lefelé, fokozatosan, lépcsőnként, az utolsó falusi kisbíróig mindenki a kormány kortese volt. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez mind be van bizonyítva, hogy a miniszterelnök úr főispánokat, szolgabirákat czitált magához, hogy azokat a választás tekintetében irányítsa, utasítsa, befolyásolja és erőszakolja. Azt már kétségtelenül és közvetlen tapasztalásból tudom, hogy az ő alantasai közt oly példák voltak, melyek szerint volt oly főispán, a ki méltóságának tekintélyéről megfeledkezve házról-házra járt községekben és városokban és úgy akarta szolgai alázatossággal teljesíteni a miniszterelnök úr parancsait. A szolgabiró már tovább menve, nemcsak fenyegetett, hanem büntetett, terrorizált. És mind ennek a választási manővernek daczára mi mégis itt vagyunk és annyit merek állítani, hogy ha a pokolnak minden fajzatával szövetségre lép is, bármilyen miniszterelnök, és a sátánnak összes kincseit mind oda hordja a most nagyon szárnyai alá vett kisgazdák elé, mi, ha nem is személyenként, de választókerületünk itt lesz, a választó-

Digitized by Google

kerület képviselve lesz, mert nem képes a kormány sem hatalommal, sem fenyegetéssel, sem pénzzel, milliókkal a magyar erkölcsöt annyira demoralizálni, megrontani, . . .

Lakatos Miklós: Engem-magamat is meg akartak venni!

Marjay Péter: . . . hogy ne lennének még becsületes érzésű magyar polgárok. Lesznek igenis és azt fogják mondani, mikor hozzájuk megy; »A te pénzed veled egyben veszszen el.«

Ebben a hitünkben nem félünk a kormánypárt egyik szócsövének Barabás Bélához intézett izenetétől sem. Azt mondja ugyanis egyik kormánypárti ujság Barabás Bélának, a ki azt fejtegette, hogy az 1848:IV. törvényczikk 6. §-a miatt nem is lehetne a képviselőházat feloszlatni, mert az elrendeli, hogy a költségvetést meg kell előbb csinálni s a képviselőházat csak akkor lehet feloszlatni, ha a kormánynak költségvetése van, — hogy e tekintetben szabad a vásár, mert még az idén az országgyülést össze lehetne hivni, s egy napi indemnity vitával meg lehetne az indemnitást adni. Én a súlyt ebben az izenetben erre a két szóra fektetem: »szabad a vásár«. Tehát megint vásárba akarnak menni? Egy új választás alkalmával ismét vásári czikké akarják tenni az embereket? *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Lakatos Miklós: Akkor már drágább leszek! *(Derültség.)*

Marjay Péter: A ki elég szemérmetlen embertársát vásári czikknek tekinteni, és a ki elég szemérmetlen még ezek után is vásárról beszélni, az nézzen a tükörbe és gyönyörködjék önmagában. Ez az ellenzék pedig nem fél a ház feloszlatásától és az új választásoktól, ép az előbb említett okoknál fogva. *(Helyeslés a szélső baloldalon.)*

T. ház! Azoknak a becsületes polgároknak, a kik elvhűségükben, tiszta erkölcsükben mindig megmaradtak, tartozunk mi azzal, hogy a közállapotokat feltárva, tisztán megmutassuk eljárásunk helyességét, következetességét és jogosságát. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ha most már a kormány tényeire és hivataloskodásának a közélet terén nyilvánult következményeire tekintünk, úgy látjuk, hogy kiváltkép a közigazgatás terén, a kormány alantas közegei, a szolgabirák, a községi jegyzők annyira felnyitották már szemüket, hogy a nekik adott hatalommal lépten-nyomon visszaélnek. Látjuk, hogy míg az ország egyik-másik vármegyéje úgyszólván követ-utasítási jogra merészkedik vetemedni, addig némely másik vármegyében oly rossz rendben áll a szénája, hogy ott százezreket sikkasztanak el esztendőkön át a nélkül, hogy a dicső vármegye ezt észrevenné. Ha a közigazgatási életben csak valami kis lanyha ellenőrzés volna, vajjon garázdálkodhatnának-e esztendőkön át a Kriványok, és vajjon akkor kellene-e azt észrevenni, mikor a sikkasztások már százezrekre mentek fel?

És vajjon hogyan veszi ki magát, ha az ilyen elsikkasztott összegeknek megtérítéséről lévén szó, egyenesen, minden gondolkodás nélkül folyamodnak a legkönnyebb módszerhez, nekimennek a kisgazdáknak, a kiket most a t. kormány félt és brosürökkel akar boldogítani, azt mondják nekik, hogy pótadót kell kivetni, fizessétek meg, a mit egy gazember ellopott. Vajjon jutott-e eszébe a t. kormánynak, hogy áttekintené a közpénzek kezelését, koronként megvizsgálná és az ellenőrzést szigorítaná? S ki áll arról jót, hogy nincsenek-e az országban, ha nem is ily nagy mérvü, de kisebb kriványságok?

Pichler Győző: Zsiványságok?

Marjay Péter: Hogy a közigazgatási életben a hatalom kezelése minő, arról nyilván meggyőződhetett mindenki. A tisztviselők eszejárását a pártpolitika vezeti. Ha valakinek panasza van, azt kérdik, milyen párti, s a szerint kapja legtöbbször az igazságot. Ha valaki gyermekének, vagy testvérének, kiben kellő képesség van, hivatalt akar szerezni, akkor is azt kérdik, hogy milyen párti? S ha nem is ő, de valamelyik tizediziglen atyafia ellenzéki, ki van zárva a közélet teréről.

Egy egészen ellenzéki község polgárainak egészségi állapotát mindennél többre becsülvén, kimondta, hogy hanem járúl a körorvosi állás fentartásához, nem tart inkább községi orvost. Ennek — nem lévén a községben gyógyszertár — azelőtt joga volt kézi gyógyszertár tartására. Közbe jöttek a választások; a község, százharmincz-száznegyven ember leszavazott az ellenzék jelöltjére. A kormány jelöltje épen a szolgabíró volt. Ekkor a községi orvosi állásban változás történt s az új orvos már nem kapta meg a kézi gyógyszertár jogát. Pedig a község 10 kilométernyire van a patikától s oly rossz útja van, hogy sáros időben hat lóval sem lehet előbb oda jutni, mint két óra alatt. Hát mikor egy község dicséretet érdemelne, a miért költséget nem kimélve, orvost tart, így akadályozzák meg, hogy testvér testvérét, szülő gyermekét megmentse a haláltól! *(Felkiáltások balfelől: Szép dolgok!)*

A közigazgatás terén nemcsak a szolgabírák, hanem a járásorvosok is gyakorolják az üldözést. Az orvos a szolgabíróval kimegy az ellenzéki községbe s ott megvizsgálja a középületeket. Addig semmi panaszuk sem volt soha, hanem most belekötnek nemcsak az egyesekbe, hanem az iskolafentartó testületbe is. Azt mondják: alacsony az épület; pedig már 80 éves és eddig sohasem volt alacsony, a törvény életbe-

Digitized by Google

lépte óta sem. Azt mondják, hogy rozoga a teteje, kicsiny az ivóedénye. Szóval, minden téren szúrásokkal, vágásokkal bántalmazzák az ellenzéki embert.

De tekintsünk tovább a közigazgatási térre. Ha a világszerte hires árvaügyeket tekintjük, ott már olyan tényekkel állunk szemben, hogy az ember nem tudja nevessen-e, haragudjék-e, vagy pedig búslakodjék. Tudok egy esetet, a mikor egy 73 éves ember elmegyen a vármegye házához és bebocsátást vár az árvaszéki hivatal előtt.

Egyszer kimegyen egy hivatalnok és kérdi: mit keres itt jó barátom; mire a 73 esztendős ember azt feleli: árva volnék én uram, az apai örökségemért jöttem. 73 esztendős vagyok, és még nem kaptam meg; az árvaszék még nem utalta ki, jó lenne most legalább a temetésemre. Ez megtörtént, tiszta dolog. Ismerek továbbá egy úri embert, a kinek 1859-ben egy rokona kisebbszerű összeget hagyományozott. Azóta még nem kapta meg azt a hagyományt, pedig már háromszor, vagy négyszer járt a miniszteriumban is, most is itt van az ügye, nem tudom, hogy megkapja-e vagy tiz esztendő mulva. *(Tetszés a szélső baloldalon.)*

Nagyon sajnálom, hogy nincs itt a t. belügyminiszter úr, mert mikor egy alkalommal, csak úgy, per tangentem felemlítettem itt ilyenféle dolgokat, azt mondotta, a hány szó az én beszédemben, annyi túlzás, annyi ferdítés, annyi nagyítás. Mintegy három vagy négy nap mulva, hogy ezt mondotta nekem a t. belügyminiszter úr, egyik napilapnak a nyílt terében a következő nyílt levél jelent meg. *(Halljuk! Halljuk!)* Ez annyiban érdekes, hogy világot vet arra, vajjon én túloztam-e, nagyítottam-e akkor is, vagy akár most is? Így szól a levél *(olvassa)*:

»Nyilt levél nagyméltóságú Perczel Dezső úrhoz, Magyarország belügyminiszteréhez. Kegyelmes uram! Nagyon szomorú, hogy a sajtó útján kell kegyelmes uramhoz fordúlni egy sérelem orvoslására, melyet törvényes úton orvosolni hiába kiséreltem meg illetékes helyen.

Veszprém vármegye törvényhatóságánál vár elbírálást egy elveszett árvaértékem kiutalását czélzó ügyem. Ezen ügyemet még 1889-ben indítottam meg és kértem a felelősség megállapítását azok ellen, a kik 3161 forint 15 krajczár és kamatait kitevő árva értékem elvesztését okozták. 1889. ősz óta folyik ez ügyben Veszprém vármegyénél a vizsgálat. Ezen idő óta, tehát kilencz éven át számtalanszor kértem személyesen, ügyvédem útján, pártfogók útján, levélben ügyem elintézését. Midőn kérelmeim nem használtak, a belügyminiszteriumhoz fordúltam segélyért és 1895. év január 14-től fogva hat kérvényt nyujtottam be a belügyminiszteriumhoz, kérelmezve, miszerint hasson oda Magyarország közigazgatásának legfőbb őre, hogy ügyem valaha elintézést nyerjen.

Jártam személyesen a belügyminiszteriumban és kértem az illetékes miniszteri tanácsost, birja reá valahára Veszprém vármegyét, hogy ügyemet intézzék el. Küldtem azóta két ügyvédet Veszprém vármegyébe, kértem, könyörögtem, rimánkodtam, mind hasztalan, ügyem elintézést nem nyert.

Veszprém vármegye volt alispánja azt mondotta nekem, hogy irataim elvesztek. De hát tehetek-e én arról? Lehetséges-e az, hogy egy jogállamban egy elvesztett árvaérték ügyében kilencz éven át határozatot ne hozzanak?

Miután én személyesen nem utazhatom és kihallgatásra nem jelentkezhetem, mert már több száz forint költségemet felemésztett ezen szégyenteljes botrányos ügy, ezen az úton esdve kérem Nagyméltóságodat, méltóztassék odahatni, hogy Veszprém vármegye közigazgatási bizottsága előtt 67/1892. szám alatt elfekvő s árvaértékem kiutalását jelző ügyem végre elintézést nyerjen.

Hat rendbeli kérvényemre, a melyet a belügyminiszteriumhoz intéztem, úgy előbje, mint Nagyméltóságod kormányzata alatt soha választ nem kaptam. Miután ismerem Nagyméltóságod igazságszeretetét, azt kell hinnem, hogy Nagyméltóságod ilyen állapotokról, melyek Magyarország közigazgatásának szégyenére válnának, tudomással nem birhat és hogy szózatom kétségkivül Nagyméltóságodhoz kerüljön, ez úton vagyok kénytelen magas figyelmét e botrányos állapotokra felhivni azon alázatos kérelemmel, miszerint oda hatni kegyeskedjék, hogy ezen ügyem végre valahára igazságos elintézést nyerjen. Kiváló tisztelettel Nagyméltóságod alázatos szolgája. Kisfaludy Simon Árpád, előbb zalaegerszegi, jelenleg hosszúfalusi lakos.«

Tessék, itt vannak a vármegyék, a melyek a törvényhozásnak utasításokat kivánnak adni a közdolgokban, a mások pénzét ily módon kezelik és ily módon intézik el. Nem tudom, a t. miniszterelnök úrnak kezei közé került-e ez a levél és vajjon ennek a szegény Kisfaludy Simon Árpád úrnak a kivánsága teljesült-e már. De akár teljesült, akár nem, az ilyen dolgok felett méltán megbotránkozhatik mindenki. *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! A közélet teréről nem akarok most itt több bizonyságot összeszerezgetni, — hanem most csak röviden mutatok rá arra, — hogy míg itthon a kormány és közegei ilyen képen sáfárkodnak, addig a külpolitikában, hogy mit cselekszenek s mit ér el a kormány, arra nézve itt vannak a jelen állapotok. A közelmúlt minden napja tanubizonyságot tett arról, hogy

Digitized by Google

a külpolitikában a kormány nem képes értékesíteni a magyar jogot, nem képes közkérdésekben kellőleg imponálni, hanem vár, taktikázik, bujkál, hallgat *(Úgy van! a szélső baloldalon.)* és sem a másik féllel szemben, sem itthon nem tud megnyugtató magatartást tanusítani. De van ennek a kormánynak mégis egy erénye, van ennek egy jó tulajdonsága. *(Halljuk! Halljuk! Közbekiáltások: Lehetetlen.)*

Kubik Béla: No erre kiváncsi vagyok!

Marjay Péter: Rögtön bebizonyítom. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla: Ez lehetetlen!

Marjay Péter: Ez a kormány, t. képviselőház, védelmébe vette a kisgazdákat, jól akarja őket tartani papirkenyérrel és papirgaluskával; *(Derültség a szélső baloldalon.)* a miniszterelnök parancsára egy fals kisgazda megjelenik az igazi kisgazdák előtt és . . .

Kubik Béla: Hazudik!

Marjay Péter: . . . és az a fals kisgazda oda áll az igazi kisgazda elébe és buta fejjel azt hiszi, hogy ő az igazi kisgazdát elámíthatja.

T. képviselőház! Ki ne tudná, — önök talán jobban tudják, — hogy hány százezer példányban jelent meg az a brosűr, a mely el lett küldve a főispánhoz, a főispánok által a szolgabirákhoz és a községekhez. Hanem, hogy mit ért el vele az a hamis kisgazda, a ki meg irta, mutatja az, hogy én rendre kapom összepakolva azokat a brostüröket és azt mondják az emberek, hogy ez ő üzenetükkel egyetemben adjam át annak, a ki küldte; mert ők azt hiszik, hogy innen küldhette szét.

Kubik Béla: Visszafelé sült a puska!

Marjay Péter: T. képviselőház! Nem értek el semmit az első brosürrel, a melyben azt hitték, hogy a kisgazdákat elámíthatják az önálló vámterületre vonatkozó nézeteikben és megállapodásaikban. Hiszen, t. képviselőház, ennek a kisgazdának van annyi politikai érettsége, van annyi belátása a magyar kisgazdának, olvas annyit és hozzáértő emberek szájából megtanúlt annyit és bízik annyira a magyar erényben és becsületben, bízik abban, hogy az ellenzék az önálló vámterületre hirdetett nézeteivel megkárosításokra nem törekszik.

Látta volna csak meg az a kisgazda, ki ezeket a röpiratokat szétszóratta, látta volna, hogy mikép lelkesülnek a mi népgyüléseinken a kisgazdák az önálló vámterületért, az önállóság eszméjeért! Azok megvannak arról győződve, hogy az az elv, a mely egy párt politikájának egyik sarkpontját képezte évtizedeken keresztül, hasznára válik a kisgazdának s általában a földmívesosztálynak *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)* De azzal nem érte be, hogy az első röpiratot elküldötte, hanem elküldötte a másodikat és azzal akarta kisgazdánkat — méltán mondhatjuk — buta ésszel serkenteni, hogy ne szántsa addig földét, ne vessen addig búzát, a mig a kiegyezés meg nem lesz. *(Zajos ellenmondások a szélső baloldalon.)* Erre a tanácsra, ha szabad lenne gazdai kifejezéssel élnem, azt mondanám, hogy: »az ökörtől lótanács«. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Úgy is van!)* Hát képzelhető-e olyan bolond ember a világon, a ki a világ legelső tekintelyétől elfogadná azt a tanácsot, hogy hagyja parlagon a földjét, ne szántson-vessen, hanem várjon, a míg a kormány a kiegyezést megcsinálja. *(Felkiáltások a szélső baloldalon: Olyan nincs!)* De ha nincs olyan bolond ember a világon, annál szembetünőbb, *(Halljuk! Halljuk!)* s annál jobban lehet csodálkozni azon, hogyan lehet olyan ravasz, rosszlelkű ember a világon, a ki ilyen tanácscsal, hunczutsággal lép a közönség elé! *(Igaz! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

Ámde ismeri az a kisgazda a maga emberét ezen a téren. Nagy szégyent vall az a csalfa kis gazdaember, mert gazdatársa fel nem ül neki. *(Közbeszólások a szélső baloldalról: Ezt reméljük is!)* Nem mondom el a kisgazdák üzenetét. Magam is gazda vagyok, velük együtt szenvedek, én szoktam velük érintkezni, de nem úgy mint azon kis ravasz, a ki írta, vagy megíratta. A kisgazdák azt izenik a kormánynak, hogy tegye pártatlanná a közigazgatást, tegye pártatlanná a közigazgatási téren a sáfárkodást, tegye pártatlanná a közigazgatás terén az igazságszolgáltatást; *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* azt izenik, hogy nem papiros kell nekik, hanem kenyér; *(Élénk helyeslés a szélső baloldalon.)* azt izenik, hogy szabadítsa meg a kormány őket a finánczok duhajkodásaitól, mérsékelje az adóvégrehajtóknak az eljárásait; *(Halljuk! Halljuk!)* azt izeni a kisgazda, hogy szállítsa lejebb a földadót. *(Úgy van! Úgy van! Éljenzés balfelől.)*

T. képviselőház! Azt izeni a kisgazda, hogy a börzeadónak a behozatalával könnyítsen a szegény embereken. *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)*

T. képviselőház! Azt izeni a kisgazda, hogy az országházba, a törvényhozásba engedje bejönni a kormány azokat, a kiket igazán a kisgazdák akarnak ide küldeni, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és ne zárja ki innen azokat, a kik az igazi közvéleményt vannak hivatva itt kijelenteni, *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* és a kik a kisgazdák érdekeit ismervén, azoknak a javára teljesítik ezen kötelességeiket.

Azt izeni a kisgazda, t. képviselőház, hogy a kormány nyújtson neki módot a könnyebb megélhetésre; ő dolgozni akar, ő munkálkodni akar, csak a kormány segítsen neki abban, hogy

Digitized by Google

a hitele legyen szilárd; *(Úgy van! Úgy van! a szélső baloldalon.)* hogy uzsorás pénztárak ne szipolyozzák ki a népet. *(Úgy van! Úgy van a szélső baloldalon.)* És segítse a kormány a kisgazdákat az állattenyésztés terén is, nem úgy, a mint most, hogy példának okáért a lótenyésztés fejlesztésére tudjuk, hogy a kormány ott tartja azokat a telepeket; igen ám, de küld bizonyos 15—20—25 esztendős méneket, tartatja ott a kisgazda szénáján, abrakján nemcsak az állatokat, hanem a mellettök levő katonákat is a gazda költségén tartatja: és így a lótenyésztés fejlesztése a kisgazdának igen-igen sokba kerül.

Azt izeni a kisgazda, miután az országos csapás meggyengítette az ő anyagi erejét, segítsen a kormány rajta jó indúlattal; és a kormány, a mikor a kisgazdával jót akar tenni, tegyen félre minden mellékletekinteteket, ne vegye figyelembe a pártállásokat, hanem pártkülönbség nélkül a kisgazdákat, mint ennek az édes magyar hazának emlőjén élő, munkálkodó gyermekeket egyforma szeretettel gondozza. *(Úgy van! Úgy van! Helyeslés és éljenzés balfelől.)*

T. képviselőház! Hogyha még tovább folytatnám, sok olyan dolgot kellene mondanom, a mely a kisgazda szájából méltó panasz lenne, mert hiszen, míg a kormány atyáskodik és jó tanácsokkal izgat ellenünk, az ő igazi védelmezői ellen, addig az ő kisgazdáinak nem engedi meg inni a saját verejtékök hullása árán termelt szőlőjükből egy pohár italt ingyen, hanem három forint fogyasztási adót ró rá és nem engedi meg az a kormány azt, hogy az a kisgazda az ő borából főzött egy pohár pálinkát megihasson békeségben; ád ugyan neki egy-két napra főzési engedélyt, de ott ácsorog a finánez előtte és csak a tizenkettedik óra ütéséig adja azt neki meg; este hat órakor tűzzel-vassal rohanni kell neki és ott kell hagyni mindenféle munkálatát; csoda-e, ha a kisgazda rossz néven veszi ezt.

De továbbá, t. képviselőház, a kisgazda egy pipa dohányt sem szivhat el békességben; a multkor épen szemtanuja voltam, hogy a finánez nekimegy a kisgazdának és elveszi tőle dohányzacskóját. A kisgazda azt mondja: »Hiába veszi el, hiszen trafik van benne.« A finánez megnézi; hát egy-két zöld levél volt a trafik között. Azt mondja a finánez neki: »Lám, hogy nem trafik! hanem csempészett dohány! Honnan vannak benne a zöldlevelek?« Azt mondja rá a kisgazda: »Hiszen, kérem, ez adná meg az ízét annak a trafiknak.« *(Derültség a szélső baloldalon.)* Hát, t. képviselőház, ez, a mi egy kicsit komikus dolog, de a közéletből véve, igaz és mélyen sértő a kisgazda érdekeire nézve. A mely kormány így sáfárkodik, — mert mondottam, hogy az ő tényeiből, cselekedeteiből ismerjük meg, és abból következtessünk a jövőre, hogy miképen élne a felhatalmazás jogával, — a mely kormány ekképen viselkedik, én annak nem hogy az indemnitási törvényt megszavaznám, hanem annak napirendre tűzéséhez sem járulok. *(Helyeslés és tetszés a bal- és szélső baloldalon.)*

Hock János jegyző: Frey Ferencz!

Frey Ferencz: T. ház! Azon felfogásom, hogy az e házban tárgyalás alá kerülő kérdések megviatására elegendő, ha az egyes pártok vezérei és kiváló szónokai a tárgyat kellő világításba helyezik s ezáltal módot nyújtanak azoknak is, kik talán addig nem foglalkozhattak behatóan a kérdéssel, arra, hogy meggyőződést szerezve a szerint szavazhassanak, engedett azon tapasztalatnak, hogy vannak esetek, midőn a puszta szavazással még nem teljesíti egészen a képviselő a haza és választóival szemben elvállalt kötelességét, hanem igenis kötelességében áll felszólalása által, hacsak egy porszemmel is hozzájárúlni a tárgyalás alatt lévő kérdésnek helyes megoldásához és elintézéséhez. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Joggal kérdezheti tőlem a tisztelt túloldal, hogy ugyan mivel fog az én szerény felszólalásom a napirendi vitán esetleg változtatni? És én készséggel válaszolok e kérdésre. *(Halljuk! Halljuk!)*

Egy kiváló parlamentair, ki sajnálatomra már nincs közöttünk, azt magyarázta nékem, hogy a parlamentben minden beszédnek meg van nemcsak jogosúltsága, hanem haszna is, mert vagy megvilágítja jobban a kérdést, vagy alkalmat nyújt annak nem eléggé világos s így félre is érthető pontjai bővebb megmagyarázására, továbbá a felszólalás vagy sietteti a kérdés elintézését, vagy késlelteti azt.

Az ellenzék felszólalásai s így az enyém is, a jelen esetben késleltetik a napirend megállapítását. De kérdem, t. ház, nincs-e ennek nagy fontossága és haszna az országra? Igenis van. Az osztrákok ugyanis attól, hogy a t. Bánffy-kormány oly nagy többséggel, és olyannal rendelkezik, mely mindent készséggel megszavaz, vérszemet kaptak s követeléseiket napról-napra feljebb csigázzák. E követelésekkel szemben a t. miniszterelnök úr nem védekezhetett eddig avval, hogy pártja nem fogja azokat megszavazni, mert odaát is igen jól tudják, hogy ő pártját meg sem szokta kérdezni s a nagy többség helyeslő szavazata mégis feltétlenül biztos, az ellenzéket pedig — mely számra csekély — utóbbi időben odaát, sőt mondjuk ki nyiltan, már nálunk is — nemcsak a házban, hanem a nagyközönség körében is — kezdték alig létezőnek tekinteni, hisz nem igen hallatta szavát; és kiszivárgott, hogy még a kormány ellen felszólalóknak is egy töredéke, válságos pillanatokban a kormány rendelkezésére áll. *(Úgy van! balfelől.)*

Digitized by Google

Most azáltal, hogy már a napirend kérdésénél megmutatjuk, hogy képesek vagyunk a t. kormány túlkapásait megakadályozni és önhittségének gátat vetni és határt szabni, *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)* még pedig ezideig semmiképen sem kifogásolható módon és eszközzel, pusztán a jogos szó használatával, a t. kormánynak egy hatalmas fegyvert adunk kezébe, melylyel álláspontját, — ha van, — az osztrákok túlköveteléseivel szemben, az ellenzék hazafias felbuzdulására való hivatkozással, megvédheti. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Lám, t. ház, az ellenzék s csekély személyem is, felszólalásainkkal nem végezünk haszontalan munkát, sőt a mennyiben a t. kormány az ország jól felfogott érdekeit tartaná szeme előtt, még szolgálatot is teszünk a kormánynak, a mely szolgálatért a tisztelt többség is csak hálával tartozhatik nekünk

De mi ezen hálából nem kérünk, *(Mozgás jobbfelől. Halljuk!)* sőt nem is czélunk e tehetetlennek bizonyult kormány támogatása, hanem igenis czélunk elérni azt, a mit a t. többség a suba alatt valószinűleg maga is óhajt, hogy kerüljön végre a kormányzat olyanok kezébe, . . .

Rakovszky István: A kik tisztességesek!

Frey Ferencz: . . . kik ily komoly válságos időben nem sötétben való bujkálással, állítólag taktikázással fecsérlik és vesztegetik el idejüket és erejüket, hanem férfias nyiltsággal és hazafias erélylyel védik meg jogainkat. *(Úgy van! balfelől. Felkiáltások: Mondjon le!)*

Hogy kormánypárti t. képviselőtársaim közül többen pártfegyelemből gyakran másként szavaznak, mint a hogy éreznek, erről alkalmam volt meggyőződni, midőn egyszer itt e házban történt szavazás után — egy kormánypárti képviselő elkeseredve panaszolta el nekem, hogy sohasem tette volna föl magáról, miszerint képes lesz meggyőződése ellen is szavazni, *(Derültség balfelől.)* úgymint azon ülésen megtette, mert ez ellenkezik egész multjával. Kérdésemre, hogy mi birta erre rá s miért nem hagyja el inkább pártját, ha annak eljárását helytelennek találja s ez őt elkeseríti, azt felelte, hogy azért marad, mert ő becsületes ember; kormánypárti programmal lépett fel, mondá, s így kötelességének tartja mindvégig a kormány mellett szavazni, még jobb meggyőződése ellenére is.

Rakovszky István: Szentiványi Kálmán volt. *(Derültség balfelől.)*

Frey Ferencz: Ha vannak önök között, t. túloldal többen, kik így gondolkoznak, a mi kétséget nem szenved, úgy arra kérem az illetőket, lépjenek le az álbecsület útjáról, higyjék el, hogyha el is vesztik ezáltal ezen — ideigóráig még lézengő — kormány kegyeit, megnyerik ellenében a becsületes emberek tiszteletét, a mit a ki egyszer megízlelt, *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* jóval többre becsül minden kormánykegynél. *(Úgy van! balfelől.)* Sőt attól sem kell tartaniok, hogy ez esetben a választásukra a kormány által költött pénzt meg kell téríteniök, . . .

Ivánka Oszkár: Azt már leszolgálták!

Frey Ferencz: . . . mert csak nem adtak magukról reverzálist, a mely reverzálisokat a szabadelvűpárt annak idején annyira elítélt? Vagy talán csak a katholikus érdekek védelmére vonatkozó reverzálisok nem engedhetők meg, a kormány érdekei védelmét igérőknek azonban meg van jogosúltsága? *(Mozgás jobbfelől.)* Talán onnét ered e megkülönböztetés, hogy míg annak idején, a kik a t. katholikus papság egyes tagjainak adtak reverzálist, ezt meggyőződésükből eredőleg tették, az önök reverzálisai pedig a t. kormánynak sok pénzébe kerültek?

Ivánka Oszkár: Nagyon jó!

Frey Ferencz: De én úgy vélem, hogy önök, t. képviselőtársaim a túloldalon, a mellett, hogy a kormánynak kötelező igéretet tettek, — nem tudom, irásban vagy talán csak szóval, — kétségtelenül választóiknak is tettek igéretet, utóbbiaknak arra nézve, hogy hazánk alkotmányát, szabadságát és érdekeit minden körülmények és eshetőségek között meg fogják védeni, Igaz, hogy ezen igéretért a választók csak mandátumot adtak.

Zmeskál Zoltán: Dehogy ők, a szolgabirák!

Frey Ferencz: De, t. uraim, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* jól tudjuk és a tapasztalat is bizonyítja, hogy a kormánypárti mandátumhoz meg van a sajt is. *(Derültség a baloldalon.)* Ez az eddig ismert egyetlen őszinte, de szintén nem világos nyilatkozata a t. miniszterelnök úrnak. *(Élénk derültség a baloldalon.)*

A t. miniszterelnök úrnak államtudományi bölcseségét ügyanis jellemzi, hogy ő nem híres államférfiak cselekedeteire hivatkozik beszédjeiben, hanem kedves gyermekmesékre: a farkas és a báránykára, *(Derültség a bal- és a szélső baloldalon.)* majd utóbb a róka és a hollóra. *(Élénk derültség a bal- és a szélső baloldalon.)*

Ivánka Oszkár: Bizonyos csacsiról is van egy mese.

Frey Ferencz: De ezen épületes meséket is az ő előadásában oly homály borítja, mint egyéb politikai nyilatkozatait. *(Igaz! Úgy van! a bal- és a szélső baloldalon.)* Ime példáúl, azt tudjuk, hogy a holló hogyan szerezte a sajtot: lopta. *(Élénk derültség a bal- és a szélső baloldalon.)* De, hogy a t. miniszterelnök úr hol és miképen szerezte, azt elhallgatja. Én megengedem, hogy nagy pénzen, de itt ismét e pénz megszerzési módja sötét.

Digitized by Google

Kubik Béla: Törvénytelen!

Frey Ferencz: A sajtot a mese szerint tudvalevőleg egy róka kapta el. A ki tehát a t. miniszterelnök úr szájából kieső sajtot el fogja kapni, az a róka, s az pedig minden valószínűség szerint a t. szabadelvű pártnak egy kiváló tagja lesz.

Kubik Béla: Nagyobb róka!

Frey Ferencz: Hát ilyeneknek ismeri s így jellemzi a t. miniszterelnök úr pártjának tagjait? S ha ilyennek ismeri, úgy ezt már a mi beleegyezésünkkel is bátran elhallgathatta volna, mert még nekünk kell pirúlnunk a külföld előtt ő helyettük. *(Igaz! Úgy van! a baloldalon.)* Ha a t. miniszterelnök úr még sok mesét mond el e házban, még megéljük, hogy nekünk kell megvédenünk a t. kormánypártot a miniszterelnök úrnak gyanúsító példázgatásaival szemben.

Már most, — hogy visszatérjek a választóknak tett igéretekre, — én azt tartom és tapasztalom, hogy a t. választók nem oly végtelenül apathikusak, mint önök, hanem megkérdezik önöktől is úgy, mint tőlünk ellenzékiektől: miképen használod fel a beléd helyezett bizalmat, *(Halljuk! Halljuk! a baloldalon.)* mi a te és mi a kormány álláspontja az oly fontos kiegyezési kérdésben? És dicséretükre legyen mondva, számosan önök közül elmennek választókerületükbe, s ott vagy nyilvános beszámolóval, vagy többeknek magánbeszélgetés közben elmondják, a mit a maguk álláspontjáról tudnak, s a mit a kormányéról halványan sejtenek. *(Egy hang balfelől: Nem sejt, hanem sajt! Derültség balfelől.)* Többet nem is tehetnek, mert a t. miniszterelnök úrnak nincs annyi bizalma önökhez, mint van önöknek ő hozzá, s így az osztrák és magyar kormányok közötti megállapodásokat illetőleg önök tudatlanságban leledzenek. *Úgy van! balfelől.)* Ám a választók nem kivánják, hogy többet mondjanak el, mint a mit és a mennyit tudnak s az ellenzék sem kiván többet a t. miniszterelnök úrtól, *(Felkiáltások balfelől: Ez pedig elég kevés!)* ki azonban ezt velünk sem, de önökkel sem hajlandó közölni, noha kötelessége lenne.

Miért nem beszél? Két eshetőség van: vagy megtiltotta neki bécsi kollégája, vagy a magát felettük állónak mutató külügyminiszter, hacsak ilyforma barátságos tanácscsal is: Kérlek, vigyázz és ne beszélj, mert valami sületlenséget találsz mondani, a mit azután ki nem reparálhatunk többé; *(Zajos tetszés balfelől.)* vagy pedig a t. miniszterelnök úr be szeretné várni, míg odaát végleg határoznak, hogy annak megtörténtével jelentősnek látszani akaró mosolylyal elmondhassa nekünk: »Lám, ez így minden nagyon jól van s mindezt csakis az én furfangos hallgatásommal lehetett elérni; *(Zajos derültség és tetszés balfelől.)* fogadjátok el szó és vita nélkül.« *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)*

Jól tudja a t. miniszterelnök úr, hogy az obligát tapsvihar, éljenzés és dicséret az ő páratlanúl magasan szárnyaló politikája és az avval elért eredmény felett nem fog elmaradni, feltéve, de nem óhajtva, hogy akkor ő még miniszterelnök lesz; *(Zaj.)* de jól tudja ő azt is, hogy abban a perczben, mihelyest ott hagyja székét, nem fognak késni a saját pártján is beismerni azt, hogy a jelentősnek látszani akaró mosolyok, a papirhajóhajtogatások és a mély hallgatás nem nagy eszméket, hanem ezek hiányát takargatták. *(Igaz! Úyy van! a bal- és a szélső baloldalon.)*

De ha már velünk szemben nem akar a t. miniszterelnök úr a nyíltság és őszinteségnek általa meg nem szokott útjára térni, egyre figyelmeztethette volna osztrák kollégáját s ez az, hogy jó szóval már sokat kiszedtek a magyartól, de gorombáskodásokkal ugyan nem. *(Helyeslés balfelől.)* Egy ilyen haszonra való kilátás, ha az osztrák miniszterelnök úr az illetőkkel közli, bizonyára elhallgattatná a magyarokat legjobban szidó osztrák parlamenti szónokokat is. Azután értésükre kellene adni, hogy van nálunk — bár már a lomtárban — egy pár, annak idején a németre mondott, kiczirkalmazott áldás, melyeket jó lesz a feledékenység homályából ki nem erőszakolni.

Nem menti az egyes osztrák képviselők eljárását, illetőleg szavait én előttem azon kifogás, hogy ők csak a magyar zsidókat szidják, mert nekik ahhoz sincs semmi joguk. Én megbotránkozásomnak adok kifejezést, ha bármely vallású magyar állampolgárokat szidalmazni mernek bárhol, de különösen egy parlamentben. Elképzelem a t. kormánynak — természetesen szerintem is jogos — erélyét és fellépését, ha odaát néhány parlamenti szónok azon kijelentéssel akarná szavainak élét venni, hogy szitkozódásaiban nem értették az összes magyarokat, csak a magyar kálvinistákat. Ehhez pedig ép annyi, vagyis szerintem épúgy nincs semmi joguk, mint a magyar zsidókat szidni, mely sérelem orvoslására azonban a magyar kormány nem talál alkalmas módot, — hihetőleg nem is keres.

A nem felületesen gondolkozó és tapasztalt zsidóknak különben meg van a helyes érzékük a kormánypárt szabadelvűségének megbírálására, s azt a kellő mértékre le tudják szállítani, a mit a következő eset illusztrál. *(Halljuk! Halljuk! balfelől.)*

Egyik kormánypárti képviselő azt kérdezte egy zsidó jóbarátomtól, hogy ő miért ellenzéki és miért nem szabadelvű párti? Megadom a választ, mondá barátom, de csak azon igéret elle-

Digitized by Google

nében, hogy az általam elmondandó esetre őszinte választ ad képviselő úr, megtörtént-e az: igen, vagy nem? Az igéret elnyerése után barátom az esetet így adta elő: A képviselőválasztás megtörténte után való napon délben elment a képviselő úrhoz a zsidó hitközség gratulálni. A hitközségi elnök ékes szavakkal fejezte ki a feletti örömüket, hogy ily kipróbált szabadelvű egyén lett az ő képviselőjük, a kiben ők ezentúl is, mint eddig, feltétlenül megbíznak stb. A képviselő úr biztosította a küldöttséget arról, hogy előtte minden polgár egyforma, valláskülönbség nélkül, az ország és választókerülete érdekein kivül, minden egyes választó polgár érdekeit is egyformán viseli szivén. Ezután a megjelentekkel barátságosan kezet szorított s a küldöttség eltávozott. Úgy volt, szólott közbe a kérdezett képviselő. Időközben a levest az asztalra hozták — folytatá barátom — s képviselő úr kedves neje ő nagysága kiszólott az ebédlőből: »Kérlek, jőjj ebédelni, tálalva van.« »Mindjárt, volt erre ön részéről a válasz, — de előbb megmosom kezeimet, mert sok zsidóval fogtam kezet.« Igy történt? kérdé barátom. *(Nagy derültség a bal- és szélsőbalon.)*

Zmeskál Zoltán: Nem volt az Gajáry Géza? *(Derültség balról.)*

Frey Ferencz: A képviselő, a ki még nem tanulta volt meg Bánffy Dezső miniszterelnök úrtól, hogy hogyan lehet egy nyilt kérdésre igen, vagy nem helyett háromszor is felelni akkép, hogy azután maga sem tudja igent mondott-e vagy nemet, — azt válaszolta: Igaz, egészen úgy történt, csak azt nem értem, miként szerezhetett ön erről tudomást, a mit a feleségemen kivül senkisem hallott? Nem hallottam én erről uram egy szót sem, felelte barátom, az egészet csak feltételeztem, s mert tudom, hogy ez a legtöbb szabadelvű párti képviselőnél így történt, azért nem vagyok én szabadelvű párti. *(Tetszés balról.)*

Az önök felfogása szerint, t. túloldal, képviselőtársuk abban hibázott, hogy beismerte, a mit önök oly féltett gonddal takargatnak: az igazságot, holott mesterük iskolája nem ezt tanítja. Pedig, t. ház, az igazmondás hatalmas fegyver. Bismarck azt mondotta, hogy ő mindent a mit kivívott a diplomácziai téren, annak köszönhetett, hogy mindig igazat beszélt. Hozzátette, hogy a legtöbbször kétkedéssel fogadták nyilatkozatait, s kiderülvén azok igazsága, ezáltal mindig győzedelmeskedett.

Bánffy miniszterelnök túltesz Bismarckon, mert bár néki sem hiszik el a mit mond, de ő nem is mondja el az igazat, *(Derültség balról.)* a mit pedig elmond, később sem bizonyúl igaznak, *(Élénk derültség balról.)* de legtöbbször az általa reformált példabeszéddel azt tartja: Hallgatni sajt! és nem énekel. *(Zajos derültség és tetszés a baloldalon.)*

Hogy Bánffy miniszterelnök úr szavait többféleképen szokta magyarázni, úgy, hogy az ember, míg őt ki nem ismeri, zavarba jő, és nem tudja melyiket higyje el, azt sajnosan tapasztaltam egy velem történt esetben. *(Halljuk! Halljuk!)* Nem tudom ugyan, vajjon emlékszik-e rá a t. miniszterelnök úr, mert tudvalevőleg emlékezete őt gyakran hagyja cserben, de ez mitsem határoz a jelen esetben, de igenis határoz Dessewffy esetben. Egy alkalommal, még a múlt országgyűlési cziklusban, a t. miniszterelnök úr által adott ebéd után több kormánypárti képviselő társammal beszélgettem az egyik teremben. A házi úr, a t. miniszterelnök úr akkor lépett oda, midőn a Szapáryféle téli válasz tásokról volt szó s én e themából kifolyólag azt mondottam a miniszterelnök úrnak, hogy a legközelebbi általános képviselőválasztásnál mi ellenzékiek tőle nem félünk, hanem félünk Perczel belügyminiszter kiméletlen erőszakoskodásaitól. *(Derültség balfelől.)*

Bolgár Ferencz: Nincs is beleszólása!

Frey Ferencz: A miniszterelnök úr erre így felelt: Perczel azt teszi a mit én kivánok; *(Derültség, zaj a bal- és szélső baloldalon.)* én ismerem a kerületeket, tudom pontosan hány kormánypárti és hány ellenzéki választó van s a szerint intézkedem. Több kerületből elő is sorolta a pártok számarányait. Ennek én igen örülök válaszoltam, mert akkor azt is tudhatod kegyelmes uram, hogy az én választókerületemben, kevés kormánypárti választó van s erre való tekintetből nem is állítsz majd fel ellenem jelöltet. De épen téged foglak megbuktatni, mondá a miniszterelnök úr. Elfogok követtetni ellened minden törvénytelenséget, erőszakot, pressziót, megvesztegetést és egyebeket, a miket ti ellenzékiek fel szoktatok panaszolni. *(Nagy zaj és felkiáltások jobbfelől.)* Mindnyájan nevettünk; én talán egy kissé keserűen s a kis társaság szétment. Alig múlt el néhány percz, a t. miniszterelnök úr felém jön és körültekintve vajjon az előbb együtt voltak közül nem látja, vagy hallja őt valaki, bizalmasan megfogja karomat és azt mondja: »Kérlek, én ismerlek téged, s így tudom és reménylem, hogy előbb nem értettél félre. Csak tréfa volt az egész s nem komolyan mondatott általam, *(Felkiáltások jobbfelől: No hát! Zaj.)* de lásd azok előtt, s kezével rámutatott a helyekre, hol előbb a kormánypárti t. képviselőtársaim ültek, úgy kellett beszélnem.« Én nem tagadom, hogy ezen barátságos mosoly és bizalmas szemhunyorítás között tett kijelentésnek szinte megörültem s csak midőn a választáskor választókerületemben, úgy látszik alkotmányok s költségekre, a három mil-

Digitized by Google

liónak egyszázad részét elküldette megválasztatásom meghiusítása czéljából, akkor láttam, hogy bizony annak, a mit a t. miniszter elnök úr nékem először mondott, fele sem volt tréta, hiába állította ezt.

Kerületem többsége azonban ugy mint azelőtt, most is szilárdan ellenzékinek bizonyúlt. Választóimat egyes esetektől eltekintve nem lehetett meg győződésüktől eltántorítani, s kormánypárti választó miként ezt tudtam és előre megmondottam kevés volt.

De térjünk el e személyes ügytől, melyet csak azért bátorkodtam felhozni, mert ezen eset is a t. miniszterelnök úr jellemzésére szolgál s egy adattal több annak megbirálására, hogy mennyiben adhatunk hitelt még bizalmasan tett nyilatkozatainak is. *(Mozgás jobbfelől.)*

T. ház! Még kincsesbánya úgy ki nem lett aknázva bányászok által, mint a hogy szép hazánkat: Magyarországot, mely pedig valóban kincses bánya volt kinknázta az osztrák részvénytársaság. Ütött a tizenkettedik óra, melyben ha nem akarunk tönkre menni ennek tovább folytatása ellen a legnagyobb erélylyel tiltakoznuk kell, hangos szóval mondván: Ennyit adunk a közös költségekhez, a többit majd magunk kezeljük s az osztatlanúl a mienk. Megadtunk harmincz év óta utólsó krajczárig, zugolodás nélkül, mindent, a mit elvállalt kötelezettségünk szerint, a méltányosságnak is teljesen megfelelve, megadnunk kellett. E kötelezettségünk az eddigi quóta arányban is már túlzott terheket rótt reánk. Egy pontban sem fogadhatunk el a reánk nézve az eddiginél súlyosabb kiegyezést, mert megátkoznak gyermekeink, a kikkel szemben engedékenységünk esetén 10 év mulva majd ujra kezdődnek az osztrák túlkövetelések, s a kik csak azért lesznek kedvezőbb helyzetben, mint most mi, mert ők a Bánffy-érára, mint a hazánk felet rég elvonúlt sorscsapásra tekinthetnek majd vissza is a mikor a magyar képviselők a kiegyezési kérdésben ismét csak a maguk kárán tanulva valószinűleg majd pártkülönbség nélkül össze fognak tartani, mint összetartanak most ellenünk Ausztriában a saját kérdéseikben egymással hajba kapó pártok, mert együtt félnek annak lehetőségétől, hogy jövőre nem ők állapítandják meg a magyar gazdasági termékek árát, és nem nyügözhetik le kedvünk szerint a magyar ipart és kereskedelmet, mint tették azt eddig.

A nemzeti párt ismételten megmutatta, ezt be kell ismerniök hogy ott, a hol az ország érdeke úgy kivánta, *(Közbeszólás balfelől: Nem kivánja azt soha!)* félre tette a pártoskodást és segélyére volt a kormánynak. Nem hiányzott erre hajlandóságunk most sem. Nyilt, igaz és őszinte fellépésből, melyből azon meggyőződést meríthettük volna, hogy a t. kormány a helyzet magaslatán áll s a nagy kérdések helyes megoldására megvan képessége és elszántsága, ha láttuk volna, hogy ország érdekében csakis győzni akar, vagy inkább elbukik, a nemzeti párt ez esetben igyekezett volna a t. kormányt a kiegyezési kérdésekben győzelemre segíteni. De homályba burkolt, kétes értékű nyilatkozatoknak többé nem ül fel.

T. ház! Mi ellenzékiek, a Bécsben, tavaszszal a Reichsrathban előfordúlt esetekből megláttuk, hogy mit nem kell egy képviselőházban tenni. Az adott példát követni nem fogjuk az esetben, ha a t. kormány viszont követni fogja az osztrák kormány azon helyes példáját és tettét, hogy a képviselőházat felvilágosítja a kiegyezési kérdésben. Ma már talán késő, — nem tudom, — de kellő időben a kedélyek megnyugtatására elég lett volna az is, a mit a t. miniszterelnök úr bécsi kollégája minduntalan megtesz, hogy elodázhatlan, életbevágó, a parlamentárizmust is veszélylyel fenyegető esetekben igyekezik a különféle pártok vezéreivel érintkezésbe lépni és velük egyetértésre jutni, azokkal bizalmasan közölvén, hogy mi a kivihető, mi nem vihető ki és ezen állítását kellőleg indokolja is. Az ily tapintatos eljárásnak odaát is meg volt részben az eredménye, mennyivel inkább meg lett volna az nálunk.

Az egyetértés jó eredménye az 1898 : I. törvényczikk megalkotásánál is nyilvánúlt. *(Közbeszólás balfelől: Bár ne lett volna!)* Igaz, hogy most ezen törvénynek magyarázása a t. kormány és a t. túloldal részéről, kétszeres éberségre hivják fel a nemzeti pártot, mégis ha a t. miniszterelnök úr bizalmas nyilatkozataiért oly tagjai a túloldalnak, kikről felteszszük, hogy pártunk félrevezetésére magukat jóhiszeműleg ismételten felhasználni nem engedik szavatosságot vállaltak volna, vagy vállalnának, ez esetleg némi megnyugvást kelthetne nálunk.

A kormány többi tagjainak magatartása és nyilatkozata azért nem nyújt, vagy nyújtana megnyugvást, mert valószinűnek tartjuk, hogy ők is úgy vannak, mint Perczel Dezső t. belügyminiszter úr, vagyis meg kell tenniök és meg is tesznek mindent, a mit és a mint a t. miniszterelnök úr akarja és kivánja. Sőt ezt meg is teszik!

Ime, t. ház, a mai helyzetet — mely különben még elég tűrhető — csakis a t. miniszterelnök úrnak mérhetlen önhittsége, melylyel a parlamentáris követelményeken túl teszi magát és nagy többségébe való vak elbizakodottsága szülte *(Úgy van! Helyeslés balfelől.)* s azért őt terheli a felelősség, ha mi mindaddig, míg a t. kormánynak homályba búrkolt, világosságot kerülő s így legalább is gyanús terveit nem ismerjük, azok keresztülvitelét esetleg keményebb, de mégis

Digitized by Google

mindig csak parlamentáris eszközökkel meggátolni igyekezni fogunk.

Az esetleg hozandó kiegyezési és egyéb törvényekért azonban, már nemcsak a t. kormányt terheli a felelősség, melyre a t. miniszterelnök úr oly fennen hivatkozik, kijelentvén egyben a forumot is, mely előtt ezen felelősségre vállalkozik, tudniillik a t. többséget; a felelősség terheli a törvények meghozatalában az ellenzéket is, és mi forumnak a nemzetet ismerjük el és elismerjük egyúttal annak jogát is, hogy számonkéri tőlünk, vajjon az országnak nagy érdekeit, melyek sorsa most a koczkán forog, e válságos időben meg birtuk e csorbíttatlanúl védeni, vagy legalább igyekeztünk-e azt tőlünk telhető erővel megtenni.

A nemzet és az ország azon választó polgárai, kik minden erőszak és minden csábítás, minden nyomás és minden édesgetés, minden üldözés és minden lekarpereczezés ellenére ellenzéki elveikhez hívek maradtak, nem azért küldöttek ide minket, hogy a bizalomszavazó és bizalomból élő többség nyugodt álmát csöndes hallgatásba merülve ne zavarjuk, hanem igenis küldöttek azért, hogy ellenőrizzük a kormány cselekvéseit és mulasztásait, hogy ébren álljunk őrt a nemzeti jogok és érdekek sánczán, s ha ezen külső ellenség rést ütni szándékozik, avagy a falakon belül megadásra, jogfeladásra következtethető jeleket látunk, kiválaszszuk a parlamenti fegyverek arzenáljából a legalkalmasabbakat, és azokkal küzdelemre készen állva, harsányan kiáltsuk: Vigyázz magyar!

Erre a fellépés és magatartásunkra, mely egy komoly, elvek és meggyőződéstől áthatott, kötelesség és felelősségérzet által vezérelt ellenzék helyzetében és szempontjából bárhol és bármikor, de kivált ily végtelenül komoly és következményterhes szituáczióban, minő a mostani, a lehető legegyszerűbb és legtermészetesebb, tudniillik kellő és kimerítő felvilágosítás követelése a kormánytól, a mit önérzetes és elvi alapon álló többségnek magának kellene elsősorban követelnie, azt mondja a t. túloldal, hogy ez a parlament munkásságának erőszakos megakasztása, rövid emlékező tehetséggel teljesen megfeledkezvén arról, hogy a t. kormány és különösen a t. miniszterelnök úr, kit alkotmányos felfogás szerint a parlament munkarendjének megállapítása illet, heteken és hónapokon keresztül tétlenségre kárhoztatta a parlamentet és kapva-kapott minden alkalmon, hogy ezen ház érdemleges munkálkodását szüneteltethesse.

Készséggel beismerem, hogy parlamentáris felfogás szerint a többség akaratának kell érvényesülni. Ám mi ennek útjában nem állunk, annak érvényesülését nem gátoljuk, mert hisz a t. miniszterelnök úrnak egy tárgyilagos, érdemleges, a helyzet és a kérdés fontosságának megfelelő, őszinte és világos nyilatkozata, mely ilyformán az ő felelősségére való hivatkozásnál és a többség bizalmával való hivatkozásnál egyebet is tartalmazna, s melyből meggyőződést meríthetnénk, hogy jogaink és érdekeink megvédve lettek, vannak és lesznek, egy ily nyilatkozat mondom, azonnal leszereli.

Ha pedig a kormánynak t. pártja ezt tudja, akkor ne tűrje tovább ez állapotot, hanem szüntesse meg az okot, a mi a parlament munkálkodását szerintünk megakasztja, s ez semmi más, mint Bánffy Dezső t. miniszterelnök úrnak megátalkodott csökönyössége. Nógassák, biztassák, czirógassák és kérjék, hogy egyszer már indítson, s ha nem teszi, igyekezzenek őt a kormány rúdja mellől eltávolítani.

Meg vagyok arról győződve t. ház, hogy a ki nem tartja Bánffy Dezső miniszterelnök urat csalhatatlan, nagy államférfiúnak, hogy mindenki, a ki nem szokta meg a kormány eljárását mindenben vakon helyeselni és az ellenzékét vakon elítélni, az a jelen esetben feltétlenül az ellenzéknek ad igazat. Mert tisztelt ház, az ellenzéknek is csak van némi joga, hisz ha még annyi volna, hogy kérdésére választ követelhessen, akkor valóban nem kérdem, hogy miért vagyunk itt és miért szabad egyáltalán ellenzéki képviselőket is választani, ha azok működése semmitsem nyomhat a latban. De mert ez nem így van, tudom, hogy ha ezen az adott viszonyok között helyes eljárásunk azt eredményezné, hogy Bánffy Dezső báró úr nálánál hivatottabbnak, alkotmányos kötelességét jobban ismerő és teljesítő politikusnak, mint a milyen elég van az önök soraiban is, t. túloldal, helyét átengedni kénytelen lenne, ezt érdemül tudná be nekünk az egész ország, elsősorban a miniszterelnök urat most oly lelkesen éltető többség, mert ugyancsak nagy malomkő esnék le soknak nyakáról, mely kő őket szabad mozgásukban gátolja és visszanyernék sokan szabad cselekvési jogukat is, mert nem az új kormánynak köszönik megválasztatásukat.

Még én egy kormánypártit sem hallottam akkép nyilatkozni, hogy a t. miniszterelnök úr férfias bátor, egyenes fellépésével, haza- és igazságszeretetével az osztrák kormánynak imponálni tud. A t. miniszterelnök úr hívei is abban bíznak és úgy dicsérik őt: Hagyjátok ti Bánffyt, van annak a füle mögött, túl jár ő a németnek az eszén.

Ámde t. ház, ez nem felel meg a mi magyar természetünknek, és az ily eljárásból mi az esetben sem kérünk, *(Úgy van! balfelől.)* ha biztos sikerre volna is kilátás, mert ez alássá tekintélyünket bizonytalan hosszú időre.

Lám, az osztrák kormány férfias nyíltsággal azt mondja: »A magyar quóta felemelése nélkül nincs kiegyezés.« Lépjen fel a t. miniszterelnök

Digitized by Google

úr szintén ily bátran és mondja ki: »A magyar quótát pedig nem emeljük.« *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* Ha azután egyikük sem enged, akkor meg sem kell kezdenünk a kiegyezési tárgyalásokat, hanem kezdjük meg az intézkedéseket az önálló berendezkedésre, kössünk kereskedelmi szerződéseket, és ha kell, állítsuk fel a vámsorompót. *(Helyeslés balfelől.)*

Igaz, hogy a t. Bánffy miniszterium egy ily kijelentést túl nem élne. De, t. miniszterelnök úr, sok bűnét feledtetné ily eljárása velünk (s mi azt mondanók önről: Rosszabbnak látszott mint a milyen. Lefelé zsarnok volt ugyan, felfelé meghunyászkodó, de végül jó hazafinak bizonyúlt, mert *(Halljuk! Halljuk!)* jogaink védelméért szállt síkra s azokért küzdve bukott el. Míg ha tovább úgy fondorkodik mint eddig, akkor rövid kínos vergődésének befejezte után majd azt mondjuk: Ime megbukott, mert...

Iványka Oszkár: Mert mindig hazudott! *(Derültség balfelől.)*

Frey Ferencz: ...jogainkat nem védte, azokkal kufárkodott, sáfárkodott még pedig roszszúl.

Angliában Németországban és egyebütt is: *(Halljuk! Halljuk!)* oly kormányt, mely a közgazdasági kérdések iránt oly kevés fogékonyságot mutat, s azokat kormányhatalmi állása megtarthatásának fontossága mellett egész mellékesnek tartja, úgy mint teszi ezt a mi jelenlegi kormányunk, ily kormányt, mondom, egy perczig sem tűrnének meg. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)* Jól tudják más államok, ...

Iványka Oszkár: Saját pártja kergetné el.

Frey Ferencz: ...hogy az erőt és hatalmat manapság a vagyon adja meg, az biztosítja az állam fenmaradását és teljes megszilárdulását. A miniszterelnök úr is tudja ezt jól, s azért gyűjtötte a milliókat, — most talán nem teszi, mert fél, hogy utódja átvenné tőle, vagy talán jobban el tudja titkolni, — gyűjtötte, hogy ezek felhasználásával fenmaradását és megszilárdulását a kormányhatalmon biztosítsa. A fenmaradás eddig sikerült és a megszilárdulásnak, is úgy látszik, csak az szegte útját, hogy üres gőgjében túlmagasan hordja fejét és elragadtatta magát.

Ugyan, melyik miniszterelnök merte azt megtenni, a mit a jelenlegi? Tisza és Wekerle sohasem maradtak adósak a hozzájuk intézett kérdésekre, főleg ha ezen kérdést az összes ellenzéki pártok tették, sőt Szapáry is, a kinek pedig a beszéd került oly küzdelembe, mint a jelenlegi miniszterelnök úrnak, mindég eleget tett ebbeli kötelességének.

Egyedül a jelenlegi miniszterelnök úr érzi magát ezen kötelesség alól felmentve. Ugyan, mi jogon? A t. többség felmentvénye és bizalmi szavazata ez esetben nem elég, mert e mulasztásból beálló veszedelem, a magyar parlamentnek falhoz szorítása az utolsó perczben, úgy mint ez a múlt évben történt, ezuttal mérhetlen és pótolhatlan károkat és vesztességeket hozhat nemcsak a tisztelt többség tagjaira, hanem az egész országra. De míg a t. többség tagjai vagy kárpótlást nyernek más úton, vagy csak a méltán megérdemlett büntetést szenvedik el strucz politikájukért, a melylyel a vihar és veszély közeledtekor a fejüket a homokba dugták, azt kérdem, hogy mikép jő ily megkárosításhoz az egész nemzet. De talán megérdemli a bünhődést ennek is azon része, mely — az egész ország és a polgárság bajaival cseppet sem törődő — kormánypárti képviselőt választott; ártatlanúl éri azonban a károsodás a meggyőződését követett ellenzéki választót, a kinek tehát kell hogy meg legyen legalább azon öntudata, hogy oly párti képviselőre vagy képviselőjelöltre adta szavazatát, mely párt tehetsége szerint küzdött az ország és lakossága érdekében és hazánk alkotmányos jogainak és a érdekeinek védelmében tiportatott el.

El fog következni t. túloldal az idő, midőn önöket is bántani fogja, hogy a hatalomnak rövidebb vagy hosszabb ideig tartó birtokolhatásáért, a Magyarország, de talán az egész világ alkotmányos történetében örökre elrettentő példa gyanánt emlegetendő hirhedt választások gyászos hadjáratával, a nemzet lelkét megmételyezték, a törvény és a felsőbbség iránti tiszteletét eljárásukkal aláásták, a korrupcziót az egész vonalon meghonosították oly annyira, hogy ezt a bekövetkezendő legbecsületesebb és leggondosabb kormányzat és alkotmányos gyakorlat is csak hosszú ideig tartó fáradságos munkával lesz képes megorvosolni.

Tisztelt ház! Felszólalásomat azon kijelentéssel végzem, *(Halljuk!)* hogy míg az 1898: I. törvényczikk megalkotásának oka és czélja, a közjogi alapon álló pártok közös felfogása értelmében, az 1867 : XII. törvényczikk rendelkezéseinek épségben való fentartása volt, addig tartok tőte, hogy a t. miniszterelnök úrnak czélja ezuttal egészen más, tudniilik az 1867 : XII. törvényczikk megkerülése esetleg áttörese.

Ehhez a czélhoz pedig ennek a pártnak, melyhez tartozni szerencsém van, akár aktiv, akár passziv közreműködése meg nem nyerhető, *(Élénk helyeslés balfelől.)* s ennek a törekvésnek minden törvényes eszközzel útjába állani, hazánkhoz, nemzetünkhez és meggyőződésünkhez hű kötelességérzettel, elszántak is vagyunk.

Az inditványozott napirendet nem fogadom el. *(Zajos helyeslés és éljenzés balfelől.)*

Elnök: Szentiványi Kálmán képviselő úr személyes kérdésben kiván szólani. *(Nagy zaj.*

Digitized by Google

Felkiáltások bal- és szélső baloldalon. Eláll! Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)

Szentiványi Kálmán: T. ház! Én azt hittem, hogy ha itt kellő komolysággal egy aktus bevégeztetett, arra viszatérni nem szokás, nem illomos; és azt, a mi személyes természetű dolog, felujítani nem helyes, nem megengedett.

Ivánka Oszkár t. képviselőtársamnak egy azt hiszem egy-két éves közbeszólása alkalmával voltam bátor egész nyiltsággal és őszinteséggel az ország szine előtt felelni pártállásomat illetőleg. *(Zajos felkiáltások balfelől: Szép őszinteség! Széppárt állás! Nagy zaj. Elnök csenget.)* Gondoltam, hogy ezzel az ügy teljesen be van fejezve, de úgy látom, mindegyre visszatérünk erre a kérdésre, és nevemet hol itt, hol ott, mindegyre emlegetik A minap a zárt ülésen is emlitették nevemet.

Szentiványi Árpád: Én ki nem mondom sohasem! *(Zajos derültség.)*

Szentiványi Kálmán: Újabb időben a képviselőháznak egy új t. tagja, a kit személyesen nem is ismerek, a mult zárt ülés alkalmával a nevemet mintegy visszasírta az ellenzék soraiba. *(Felkiltások balfelől: Kell az ördögnek! Derültség. Nagy zaj.)* Erre azt kell mondanom, hogy ez rám nézve hizelgő, de csak annak a pártnak gyengeségét árúlja el. Most ezen ülés folyama alatt Frey Ferencz képviselőtársam felhozott egy esetet, hogy valaki a kormánypárt soraiból, — nem akarom a gyorsirói feljegyzéseket szóról-szóra idézni, mert az épen olyan hosszan tartana, mint az a beszéd. *(Felkiáltások jobbfelől: Halljuk! Halljuk!)* Én nem akarom vele az időt az ország kárára elpocsékolni. A t. képviselőtársam felhozakodott azzal, hogy a kormánypárt soraiban van egy képviselő, a ki szavazás után vele távozva, úgy nyilatkozott, hogy őt itt csak az adott becsületszó tartja, és hogy ő jobb meggyőződése ellenére kénytelen a kormányt támogatni, mert erre kényszerűségből, vagy nem tudom, minő okból adott szavánál fogva kötelezve van.

Erre Rakovszky István t. képviselőtársam, ugyanaz a képviselőtársam, a kit személyesen nem is ismerek, tehát ő sem ismerhet engem, közbekiáltott, hogy Szentiványi Kálmán! Ez már harmadszor történt.

Förster Ottó: Senki többet? harmadszor! *(Derültség!)*

Pichler Győző: Tehát igaza volt! *(Nagy zaj és mozgás.)*

Szentiványi Kálmán: Ez már harmadszor történt. Ezt tovább tűrni nem lehet és eljött az ideje annak, hogy kérjem a t. házat, méltóztassék engem felmenteni ezen kellemetlenség alól és méltóztassék azt az igazolást, melylyel kétségtelen politikai pártállásom már két év előtt tisztázva lett, jónak venni és oly aktusnak tekinteni, a mi már be van fejezve. *(Folytonos, nagy zaj és mozgás minden oldalról.)* Én igenis testtel és lélekkel a szabadelvű párt kötelékébe tartozom, abba nem kényszerűségből léptem, hanem tiszta hazafiúi meggyőződésből. *(Éljenzés jobbfelől. Derültség balfelől. Felkiáltások: Ez nem személyes kérdés!)*

Zmeskál Zoltán: Addja a becsületszavát, hogy mennyi pénzt kapott! *(Derültség. Úgy van! Úgy van! bal- és szélső baloldalon.)*

Kubinyi Géza: Ne beszéljen az, a ki bocskorban táncolt a nép előtt! *(Nagy zaj.)*

Szentiványi Kálmán: Én teljesitem kötelességemet. Valamint soha kifogást ez ellen nem teszek, ha valaki politikai meggyőződését követném, megváltoztatja pártállását; *(Nagy zaj Helyeslés jobbfelől. Mozgás a bal- és szélső baloldalon.)* úgy tagadom, hogy valakinek joga volna arra, hogy ugyanezt a jogosúltságot tőlem megmerhesse vonni *(Helyeslés jobbfelől. Felkiáltások balfelől: Ez nem személyes kérdés.)*

A mi Frey Ferencz kepviselő úr beszédét illeti, hát ő és mások is, a kik ilyen névtelen politikai gavallérokra hivatkoznak, nagyon jól tennék, ha azokat itt névszerint megneveznék. *(Nayy zaj. Felkiáltások balfelől: Ez nem személyes kérdés!)*

Egyébiránt hivatkozom gróf Apponyi Albert igen t. képviselőtársamra, *(Folytonos, nagy zaj. Halljuk! Halljuk! jobbfelől.)* a ki tanúságot tehet arról, hogy a kihez tartozom, ahhoz mindig lelkemből és meggyőződésemből tartozom. *(Zaj. Egy hang balfelől: Addig, a még tartozik!)* Most ide tartozom és itt helyemen megállok minden ingadozásnélkül, a mint ezt tenni szoktam. *(Nagy zaj balfelől. Helyeslés jobbfelől.)*

Kubinyi Géza: Hát az tisztesség, bocskorban táncolni? *(Nagy zaj)* A magyar ember legyen mindig magyar ember! *(Folytonos, nagy zaj.)*

Lakatos Miklós: Voltál te már függetlenségi párti, nemzeti párti, kormánypárti! *(Nagy zaj. Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Elnök *(csenget)*: Lakatos képviselő urat rendreutasítom! *(Folytonos, nagy zaj. Felkiáltások a szélső baloldalon: Miért?)*

Kubinyi Géza: Ez nem igaz! Különben én Bach alatt nem szolgáltam soha! *(Folytonos nagy zaj.)*

Lakatos Miklós: Hát én szolgáltam Bach alat'? Szemtelen, alávaló gazember, a ki azt mondja! *(Nagy zaj)*

Elnök: Lakatos Miklós képviselő urat rendreutasítom másodszor! *(Folytonos, nagy zaj.)*

Lakatos Miklós: Szolgabiró voltam 1865-ben, de Bach alatt nem szolgáltam. *(Zajos éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Digitized by Google

Kubinyi Géza: A ki nekem ezt mondja, az hazudik! Én nem szolgáltam soha! Nekem azt ne merje mondani senki! *(Zaj.)*

Valamint azt is kijelentem, hogy én bár országgyülési képviselőjelölt voltam, vagyok és leszek is, *(Derültség és felkiáltások balfelől: Jelölt?)* de azért meggyőződésemet árúba bocsátani nem fogom, és azért, hogy valakinek a támogatását megnyerjem, nemzetiségi szinezetű bocskorban táncolni nem fogok soha. *(Helyeslés jobbfelől. Nagy zaj.)*

Elnök: Rakovszky István!

Rakovszky István: T. képviselőház! (*Folytonos zaj. Halljuk! Halljuk!*) Legnagyobb mulatságomra Szentiványi Kálmán t. képviselőtársam reám hivatkozott, hogy én hivatkoztam rá, mikor itt Frey Ferencz t. képviselő úr beszédje közben olyan dolgot beszélt el, a mely az illető kormánypárti képviselő jobb lelkiismeretének megszólalását jelentette. Ebben ő sértést talált. Nem akarom neki ezt a jogát kétségbe vonni, csak azt az egyet akarom itt konstatálni, hogy nekem nagy örömömre szolgál az ő lelkes, nyilt felszólalása, midőn kijelentette, hogy testestűllelkestűl a kormánypártnak igazi híve, de engedje meg, hogy ehhez még azt a kivánságot csatoljam, hogy ez a lelkesülés hosszabb ideig tartson ki, mint itt az ellenzéki padokon.

Elnök: Öt percz szünet!

(Szünet után.)

Elnök: Az ülést megnyitom.

Kubinyi Géza képviselő úr személyes kérdésben kért szót.

Kubinyi Géza: T. ház! *(Zaj. Halljuk! Helyre!)* Az imént felmerült kellemetlen incidensből kifolyólag meg fogja nekem engedni a t. ház, hogy személyes kérdés czímén felszólaljak, és remélem és kérem az igen tisztelt házat, hogy méltóztassék nekem megengedni azt, hogy személyes kérdés czímén egy kissé hosszasabban illusztráljam a helyzetet és indokoljam az én eljárásomat. *(Halljuk! Halljuk!)*

Az imént felmerült kellemetlen incidens alkalmával, midőn Szentiványi Kálmán képviselő úr személyes kérdésben felszólalt, az igen tisztelt ellenzék őt vehemensen támadta meg és ezen alkalommal az ellenzék egyik tagja, — ritkán szokott bár a képviselőházban megfordúlni, de midőn megfordúl, nagyon kiméletlen modorban és hevesen szokta az ezen oldalon ülő képviselőket támadni — én ezen egyéniséggel, Zmeskál Zoltán képviselő úrral szemben léptem fel támadólag, midőn azt mondottam, hogy én sem bocskorban nem szoktam képviselőválasztások alkalmával, vagy általában választások alkalmával táncolni csak azért, hogy a többséget magam, vagy bárki részére megszerezzem. Ezt teljes energiával, teljes lelkesűléssel mondom mindig, mert egész életem folyamán keresztül, mindig és feltétlenül elsősorban magyar ember és magyar hazafi voltam, és ezen álláspontomat, ezen felfogásomat, ezen gondolkozásomat egy meglehetős multú közigazgatási pályán való munkálkodásom alatt ténylegesen bizonyítottam s érdekből sem kacsingattam sem jobbra, sem balra.

Ezen kellemetlen incziden alkalmával Lakatos Miklós képviselőtársam talán magára vonatkozólag értette azon kifejezést, a mennyiben ő is velem szemben bizonyos nagyhangon diskurált, hogy én függetlenségi, vagy milyen párti voltam. Méltóztassék megengedni, politikai pártállása, politikai élete csak annak az embernek van és az tartozik elszámolni, a ki a képviselőházban képviseli választóit. Én azóta, mióta politikai pályára léptem, szabadelvűpárti voltam, annak érdekeit támogattam feltétlen odaadással, teljes lelkiismeretességgel. Tehát, ha azon közbeszólásból talán azt hitte Lakatos Miklós, hogy én azt ő rá értettem, méltóztassék megengedni, tartozom az ő személyének is annak igazolásával, — hiszen mint főszolgabiró tíz esztendeig egymás szomszédságában szolgáltunk — hogy sokkal jobban ismerem őt, semhogy feltételezném róla, hogy ő Bach-huszár lett volna. *(Helyeslés.)* Ezzel a kijelentéssel tartozom neki. *(Helyeslés és tetszés.)*

Lakatos Miklós: T. képviselőház! Kubinyi Géza t. barátom felszólalása után lovagias kötelességemnek tartom, hogy nyilvánosan bocsánatot kérjek tőle, *(Élénk helyeslés és tetszés.)* miután kijelentette, hogy nem reám értette azt, hogy Bach-huszár voltam. Én sohasem voltam Bach-huszár, és azért esett igen rosszúl ezt hallanom, mert bár tudom, hogy képviselőtársaim ismernek és tudják, hogy sohasem voltam Bach-huszár, de vannak a karzaton, a kik nem ismernek és nem akartam, hogy meghurczolják nevemet az ország közvéleményében. *(Élénk éljenzés a szélső baloldalon.)*

Ezennel bocsánatot kérek tehát Kubinyi Géza t. képviselő úrtól és térjünk a dolog felett napirendre. *(Helyeslés. Éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Zmeskál Zoltán: Személyes kérdésben kérek szót. *(Zaj. Halljuk!)*

T. ház! Amennyiben Kubinyi Géza képviselő úr igazolása tekintetéből felszólalt, felszólalásában pedig elsőnek engem nevezett meg, legyen szabad, hogy — bár mint második is — igazoljam eljárásomat és kimutassam a t. képviselő úrnak, hogy még a bocskor viselését illetőleg velem szemben felhozott állítását sem tarthatja fenn.

Abban igaza van a képviselő úrnak, hogy akár ő maga látta azt, akár pedig hallott róla,

Digitized by Google

hogy én bocskort viseltem; de megmondom és meg kell mondanom, hogy milyen minőségemben és milyen alkalommal viseltem bocskort, mert a t. képviselő úr czélzása oda is irányíthatja a dolgot, mintha én — mert a felvidéken bocskort visel a nép, — nemzetiségi tekintetekből bizonyos koncczessziőként öltöttem és viseltem volna bocskort. Ezt az értelmezést nem fogadhatom el s nem hagyhatom szó nélkül.

Igaza van Kubinyi Géza képviselő úrnak, én viseltem bocskort, még pedig utoljára 1869-ben. Abban az időben én nagyon paszszionátus vadász voltam, hegyeket másztam, zergékre is vadásztam a Zakopanei lengyelekkel, és mert ők is ilyen lábbelit viseltek a hegyekben, mert sokkal könnyebb is a bocskorban való járás, igenis ott felöltöttem gyakrabban a bocskort, *(Derültség.)* sőt fehér daróczposztó nadrágot és zöld inget is. Ilyen minőségemben tehát láthatott engem bocskorban. De hogy én képviselőválasztásokkor tánczoltam volna bocskorban, azt sem ő nem láthatta, sem pedig az, ki neki ilyesmit mondott volna, igazat nem mondott.

Tehát én csak ennyiben éreztem magamat találva Kubinyi Géza képviselő úr által. Ha ő azonban ebből a bocskor viselésből kifolyólag esetleg az én politikai hazafias meggyőződésemet akarta volna kétségbe vonni, *(Derültség jobbfelől.)* ezt én nem engedem meg semmi körülmények között, mert azt tudja a t. képviselő úr és tudja az egész ország, hogy épen a hazát érdeklő dolgokban mennyit tettem és — nem hivalkodásból mondom — mennyit szenvedtem, sőt párbajoztam s ültem.

Nagyon örülnék, ha a képviselő úr — bár hazafiságában kételkedni okom nincs — legalább annyi kötelességet rótt volna le a haza érdekében, mint én.

De ezzel be nem érte, mert a Bach-huszárokról is szólt. Elmondom a t. ház előtt itt nyíltan, mert ez is czélzás lehetett rám nézve, én nem itt az ülésteremben, hanem azonkivül, a folyosón értesültem arról, hogy jónak találta a t. képviselő úr oda nyilatkozni, mintha nem Lakatos Miklós t. képviselőtársammal szemben élt volna ezen gyanúsítással. Vajjon csakugyan így nyilatkozott-e, nem tudom, de úgy lett az nekem kinn a folyóson elmondva.

Csodálom Kubinyi Géza képviselő urat, mert ha nem is igen gyakran találkozunk az életben, de mégis már régebben ismeri hazafiságomat is, és mégis ilyesmit állíthatott rólam. Ő tudja legjobban, de hogy a ház is értesüljön, kénytelen vagyok a t. ház előtt igazolni, hogy hogyan szolgálhattam én a hazát. Bizonyára nem mint Bach-huszár. Hiszen akkor, a midőn a Bach-huszárság már megszünt, 1860-ban, mindössze 18 éves voltam. Hát 18 éves korában szolgálhatta volna-e valaki a Bach-korszakot? Ezt nem hiszi el a képviselő úrnak senki.

De tovább megyek, és nem röstelem azt beismerni, hogy igenis atyám az 50-es években szolgálta, mint törvényszéki elnök. Én abban az időben a bécsi Therezianum növendéke voltam, és daczára annak, hogy igenis lett volna alkalmam atyám politikai meggyőződését magamba szívni, és ezen kivül magamba szívni Bécsben is a magyarellenes szellemet és érzelmeket, azt nemcsak, hogy nem tettem, de minden kapaczitáczió ellen, bár honnan is jött, már mint serdülő ifjú a legerélyesebben reagáltam. *(Helyeslés a baloldalon.)*

Mert a midőn 1860-ban a konstituczió viszszaadatott és apám Árva vármegye főispánjává neveztetett ki, én voltam épen az, ki 1861-ben, a provizórium beálltával meggyőztem apámat annak lehetetlenségéről, hogy ő a provizoriumot szolgálja. Nem is szolgálta. *(Tetszés a baloldalon.)* Ha tehát egyáltalában történt valami, — és ezt nem tagadom, — akkor áll az, hogy azt a szisztemát atyám szolgálta ugyan, de tévedését helyrehozta, de én nemcsak hogy nem szolgáltam, de ellene mindig a legerélyesebben küzdöttem. *(Helyeslés balfelől.)* És sem Bécs, sem apám nem tudtak reám hatni; mert tudtam mindig, még gyermekkoromban is, miként kell hazafias kötelességemet teljesítenem. *(Helyeslés balfelől.)*

Ha tehát a t. képviselő úr akár a bocskor viselésére vonatkozólag, akár pedig a Bach-szisztemára vonatkozólag akarta volna hazafiságomat gyanúba hozni, akkor nagyon helytelen úton járt, és ha a t. képviselő úrban van — a mint hogy van — lovagias érzet, akkor azt, a mit mondtam, kénytelen elhinni és elfogadni, de hogy a t. ház engem igazoltnak fog tekinteni, arról meg vagyok győződve. *(Helyeslés a baloldalon. Zaj.)*

Hock János jegyző: Gulner Gyula!

Gulner Gyula: T. képviselőház! Mielőtt beszédem tulajdonképeni tárgyára áttérek, először is — a mi ugyan szintén összefügg a napirenddel — annak egyik formai részével akarok végezni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Akkor, a midőn Gajáry Géza t. képviselő úr úgynevezett módosítását az elnöki indítványhoz beadta, a t. túloldal részéről az a felfogás lett hangsúlyozva, hogy az nem önálló indítvány, nem is ellenindítvány, hanem csak az elnökségi indítvány módosítása. Később, t. képviselőház, ugyancsak a túloldalról Őrley Kálmán t. képviselő úr szintén úgynevezett módosítványt adott be, gondolom, hasonlókép azon felfogás által vezettetve, hogy ez is csak az elnökségi indítványnak módosítása, a mely ezelőtt mintegy két héttel a jelenleg is elnöklő t. alelnök úr által tétetett és folyó hó 22-ére szólott.

Már most, t. képviselőház, önök nagyon

Digitized by Google

sokat megszavazhatnak, nagyon sokat elhatározhatnak; de azt az egyet mégse képesek elhatározni és megszavazni, hogy a t. ház ma, a mikor október 29-ét irunk, október 22-én mit tárgyaljon. Világos, hogy a lényege, eszenciája az elnökségi indítványnak, mely az indemnity napirendet október 22-re tűzte ki tárgyalásra, ma nem létezik; azt olyan alakban, a mint az akkor tétetett, semmiféle emberi hatalom fel nem támaszthatja.

T. ház! Ha ez igaz, pedig igaz és ezt megdönteni a túloldal t. szónokai semmiféle dialektikával nem fogják, akkor szeretném tudni, hogy azok a t. módosító urak, tudniillik Gajáry Géza és Őrley Kálmán képviselő urak, mihez nyújtották be, illetőleg mihez tartották fenn módosításaikat, *(Úgy van! Tetssés balfelől.)* mert módosítani csak indítványt, vagy ellenindítványt lehet, módosítást, önállót, a házszabályok nem ismernek. *(Helyeslés a baloldalon.)*

De hát ezt végezzék el a t. indítványozó urak a házszabályokkal, végezzék el saját formai érzékükkel. Én erre csak rá akartam mutatni. Ez csak formai kérdés, t. ház, mert a lényeg itt az, hogy a t. miniszterelnök úr a költségvetési törvény lejárta előtt harmadfél hónappal kivánta tárgyaltatni az indemnity-javaslatot és kivánta, hogy mielőtt a jelenlegi költségvetési törvény lejár, már harmadfél hónappal azelőtt megkapja a felhatalmazást, még pedig négy hónapra, hogy az alkotmányos funkciók fennakadást ne szenvedjenek, és mert négy hónapra kivánja az indemnityt megszavaztatni, tehát több mint fél évre kivánja magának a kormányzati funkciók zavartalan menetét biztosítani.

Ez a miniszterelnök úr álláspontja és erre mi azt feleljük, hogy mi pedig mindaddig hozzá nem járulunk a miniszterelnök úr napirendjéhez, míg a szóban forgó kiegyezés kérdésében nekünk a felvilágosítást meg nem adja, a kivánt nyilatkozatokat meg nem teszi. *(Igaz! Úgy van! Élénk helyeslés a baloldalon.)*

Nem járulunk és nem járúlhatunk főképen az indemnity-javaslathoz azért, mert az indemnity-javaslat a mi felfogásunk szerint és a dolog természetéből folyólag is sokkal lényegesebb és sokkal fontosabb, mint más alárendeltebb kérdés, mert ez egyúttal a bizalmat is involválja. *(Igaz! Úgy van! Helyeslés a baloldalon.)* És főképen bizalmi kérdés ez ma, t. ház, a midőn a miniszterelnök úr egy szokatlan időben jön az indemnity-javaslat tárgyalásának követelésével. Már tegnap, t. barátom Bolgár Ferencz, kimutatta, hogy az elmúlt 31 évi időtartammal biró alkotmányos időszak alatt 26 esetben kért a kormány indemnityt.

És ezen 26 eset közül mindössze csak két eset volt olyan, hogy az illető miniszterelnök, a ki az indemnityt a háztól megszavaztatni kivánta, ezt nem deczember, hanem október havában kivánta volna. Ez szokatlan idő, t. ház. A ház méltósága, vagy az ország nyugtalan érdeklődése a kérdések fejleményei iránt talán mégis megkövetelhetné azt, hogy a t. kormányelnök úr, vagy a t. pénzügyminiszter úr megmagyarázza, megindokolja nekünk kellőképen azt is, hogy mi az oka annak, hogy az indemnityt ilyen szokatlan időben kérik tőlünk? Mindössze a t. pénzügyminiszter úr azt mondotta, hogy mert az év hátralevő része le van foglalva nagyfontosságú javaslatok tárgyalására, érthette alatta bizonyára a kiegyezési javaslatokat, a bizottságilag már letárgyalt és a ház előtt fekvő rendes költségvetés tárgyalására nem marad idő. Ennyit mondott a t. pénzügyminiszter úr. Nagyon furcsa okoskodás t. ház, hogy: »le van foglalva — mint ő mondja — a ház ideje, tevékenysége az évnek hátralevő részére, a kiegyezési javaslatok számára«. Hát miért nem foglalkoztatja a t. kormány a házat a kiegyezési javaslatokkal? Hiszen az erre való felelet benne van abban a feleletben, a melyet mi a t. kormánytól kérünk. Az a bizottság, a melyhez ezen javaslatok utasítva lettek, részint a közgazdasági, részint a pénzügyi bizottság, az én tudtommal ezeknek a javaslatoknak már az utolsóját is letárgyalta, sőt a bizottsági jelentések nagyrészben már kezeink között is vannak, mert azok már ki is lettek osztva. Hát miért nem kivánja a t. kormány, ha tisztában van a helyzettel, hogy letárgyaltassanak ezek a javaslatok? és jönne az indemnityvel akkor, a midőn az a rendes időben, az év vége felé kérhető. Vagy bir garancziákkal a t. miniszterelnök úr arra nézve, hogy Ausztriában ezek a javaslatok alkotmányos és parlamentáris úton le fognak tárgyaltatni, vagy nem. Ha bir: mondja meg legalább, hogy mi hát az oka annak, hogy ezek a javaslatok, midőn a plénumban való tárgyalásra készen állanak, a magyar törvényhozás előtt, miért nem tárgyaltatnak? Ne vegye tőlünk rossz néven, hogyha ilyen körülmények között mi ahhoz a feltevéshez vagyunk kénytelenek nyúlni, hogy az az Anfangs- és az a Schluss-Junctim, a melyre az osztrák pénzügyminiszter rámutatott, mégis csak fennáll, mert egyszerű emberi ésszel mi felfogni nem tudjuk, hogy ha ő garancziákkal bírna, és feltételhez a tárgyalás kötve nem volna, mi oka lenne arra, hogy e tárgyalásokba ne bocsátkozzék? Mi oka lenne arra, hogy a házat e javaslatokkal ne foglalkoztassa? Ha pedig, t. ház, a t. kormányelnök úr nem bír garancziákkal arra nézve, hogy ezek a javaslatok Ausztriában parlamentáris úton létrejöjjenek, akkor miért nem teljesíti az 1898: I. törvényczik azon imperativ rendelkezését; hogyha pedig annak

Digitized by Google

lehetősége ki van zárva, miszerint Magyarországon és Ausztriában parlamentáris úton a vámszövetségre vonatkozó javaslatok tárgyalhatók és elfogadhatók legyenek, azon esetben az önálló gazdasági berendezésre vonatkozó javaslatokat nyújtsa be, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* de oly időben, hogy azok még e törvény lejárta előtt: 1898. deczember 51-ig törvényerőre emelhetők legyenek. *(Úgy van! balfelől.)* A t. miniszterelnök úr nem teszi sem egyiket, sem másikat; hanem mit tesz? E helyett idefordúl a házhoz és kéri bizalmunkat. Kéri vakon bizalmunkat és a házat; a törvényhozást nem becsüli meg annyira, nem érdemesíti még arra sem, hogy legalább megadja a módot arra nézve, hogy esetleg a helyzetet megismerje, az ő eljárásában a ki akar, megnyugodjék. *(Halljuk! Halljuk!)*

T. képviselőház! Napok múlnak, napok jönnek. Ennek az évnek végétől már csak két hónap választ el minket. Nem én mondom, nem is a háznak egyes tagja, nem is a t. miniszterelnök úr, vagy a kormánynak egyes tagja; egy erősebb tekintély, a törvény, az 1898:I. törvényczikk mondja: hogy »a kiegyezésre vonatkozó javaslatoknak 1898. deczember 31-ig meg kell állandóan lenniök«. Méltóztassanak annak a törvénynek az intézkedéseit elolvasni. A törvény megszűnik 1898. deczember 31-kén. Abban a törvényben benne van az az alapgondolat, hogy provizóriumot a törvényhozás nem ad többé ezekben az ügyekben; *(Úgy van! balfelől.)* benne van az a gondolat, hogy annak a lavirozásnak, annak a kapkodásnak, és annak a húza-vonának, a mely a monarchia mindkét felére csak kárral és veszteséggel jár, végre valahára meg kell szűnnie. Ez az alapgondolata az 1898:I. törvényczikknek s ezt expressis verbis kimondja, a midőn azt kivánja, hogy 1898. deczember 31-kig Magyarország közgazdasági viszonyainak törvényszerűen, állandóan rendezve kell lenniök. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Ime, uraim, két hó választ el minket ennek az esztendőnek lejártától. A t. miniszterelnök úr még most sem látja elérkezettnek az időt nemcsak arra, hogy ezeket a javaslatokat itt, így vagy úgy tárgyaltassa, hanem arra sem, hogy itt nyilatkozzék és felvilágosító nyilatkozatával megnyugtasson minket, megnyugtassa a nemzetet.

A t. miniszterelnök úrnak ez az eljárása valóban kihívja nemcsak a kritikát, de a legjogosúltabb tápot nyújt arra a gyanura, hogy itt egy veszedelmes, egy gonosz játékot űznek az ország érdekével. *(Úgy van! balfelől.)* Ilyen játékot csak az a miniszterelnök engedhet meg magának, a ki el van határozva, hogy ő a vámterületi közösséget, a vámegységet Ausztriával minden áron, minden körülmények közt meg fogja kötni; *(Úgy van! balfelől.)* és meg fogja kötni még akkor is, ha az 1867:XII. törvényczikk világos és félre nem magyarázható rendelkezésein kellene keresztül gázolnia. *(Úgy van! balfelől.)*

Kubik Béla: Minden kitelik tőle!

Gulner Gyula: Én nem bocsátkozom maguknak a kiegyezési kérdéseknek érdemleges tárgyalásába, sohasem csináltam ezt; most azonban tartozom azokat megérinteni. Sohasem csináltam abból titkot, a mióta csak politikailag, ha még oly szűk körben is, de gondolkodni tudok, hogy én mindig híve voltam az önálló vámterületnek. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* Ma is az vagyok, t. ház, és az volnék akkor is, ha eddig a közös vámterület híve lettem volna. *(Éljenzés a szélső baloldalon.)* Az volnék, mert engem ennek a három esztendőnek huza vonája, az a hangulat, a mely Ausztriában uralkodik; *(Úgy van! Úgy van! balfelől.)* az érdekellentéteknek ilyen súlyos kiélesítése és kihegyezése, a mely áldásthozó egy monarchiára nézve nem lehet, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* arról győzött meg, hogy itt csak egy igazán megnyugtató kibontakozás lehetséges, — megnyugtató úgy Ausztria, mint Magyarországra nézve; — és ez az, hogy mindegyik fél rendezze önállóan gazdasági ügyeit; mindegyik boldogúljon saját hite és meggyőződése szerint! *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* Perben álló és czivakodó testvéreket hiába kényszerítünk arra, hogy ölelkezzenek és csókolódzanak. Ha egyszer érzelmi világukban nincs meg ez az ösztön; ha érzelmi világuk nem hajtja őket arra, hogy egymás mellett, egymás kezét fogva haladjanak egy czél felé, arra nincs más megoldás, mint az, hogy védje meg mindegyik a maga érdekeit; *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* járjon mindegyik a maga lábán úgy, a hogy tud. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Én ez alkalommal, mint mondám, a javaslatok érdemére nem térek ki. A mai vita nem e körül forog, hanem a körül, hogy a t. miniszterelnök úr megtagadja tőlünk azon köteles nyilatkozatokat, a melyeket parlamentáris felfogás szerint jogunk van követelni. És én nagyon szeretném, ha a t. túloldalról állna fel valaki, . . . *(Derültség a szélső baloldalon.)*

Polczner Jenő: Nincs bátorságuk!

Wittmann János: A kereskedelemügyi miniszter . . . *(Zaj.)*

Gulner Gyula: . . . a ki szívén viseli a parlamentáris kötelességek teljesítését és az kényszerítené egy felszólalásával a t. miniszterelnök urat a nyilatkozattételre, mert ne higyjék, t. uraim, hogy ennek az eljárásnak pirító hatása minket ér. Inkább éri az a t. többségnek tagjait, *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* a kik úgy értelmezik a parlamentárizmust, hogy nekik

Digitized by Google

kötelességük vakon követni a miniszterelnököt, akármerre vezeti is őket. *(Úgy van! balfelől.)*

Bartha Miklós: Ez a szégyen!

Gulner Gyula: Ilyen eljárás mellett, a minőt a t. miniszterelnök úr követ, — nekem legalább — úgy látszik, hogy a t. miniszterelnök úrnak az a szándéka, hogy az országot kényszerhelyzet elé állítsa; *(Egy hang balfelől: Természetes!)* hogy majd akkor, mikor az idő rövidségével megtudja indokolni, újabb provizóriumot kérjen, a melyet letagadott most egy esztendeje s a melyet letagadnak most mindnyájan; a melyet önök velünk együtt kizártak a lehetőségek kategoriájából. Hiszen már hallottuk szóval, már olvastuk nyomtatásban, hogy valami taktikai provizorium... *(Felkiáltások balfelől: Technikai!)* Kérem, én hallottam taktikai provizóriumot is, hallottam tárgyalási provizóriumot is, hallottam technikai provizóriumot is, *(Egy hang balfelől: Sajtos provizóriumot! Derültség.)* valóságos provizóriumot, fél provizóriumot, burkolt és világos provizoriumot, a melyeknek lényege ugyanaz; mert mind azt jelenti, hogy kijátszassék az 1898:I. törvényczikk azon világos rendelkezése, hogy 1898. deczember 31-én az ország közgazdasági viszonyainak állandóan rendezve kell lenniök!

Blaskovics Ferencz: Törvényszegők!

Gulner Gyula: Akkor, midőn a t. kormány ezen eljárásával tápot enged arra a gyanura, sőt egyenesen kihívja azt, hogy sem nem akarván tárgyaltatni itt a törvényjavaslatokat, sem az önálló rendelkezésekre vonatkozó javaslatokat be nem adván, felhívja mindenkinek a gyanuját, hogy itt a kormánynak egyedüli törekvése, hogy egy kényszerhelyzetet teremtsen az ország számára, *(Úgy van! balfelől.)* és hogy abben a kényszerhelyzetben könnyebben eviczkélhessen tovább. Ezért kell neki az indemnity tiz héttel az esztendő lejárta előtt. *(Igaz! Úgy van! balfelől.)*

Mikor a t. miniszterelnök úr az indemnityt tőlünk ily szokatlan időben kéri, akkor egyszerűen vak bizalmat kér a háztól; de legyen meggyőződve, hogy nemcsak bizalommal nem viseltetünk eljárása iránt, de még elnézéssel sem. *(Úgy van! balfelől.)*

A t. miniszterelnök úr régen eljátszotta jogát arra, hogy a törvényhozástól bizalmat kérhessen. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Egy miniszterelnök, a ki felvilágositó nyilatkozatok elől bujkál, a ki ezelőtt tiz hónappal erkölcsi szolidaritást vállalt azon közjogi fejtegetésekre nézve, a melyekkel gróf Apponyi Albert t. képviselő úr támogatta az 1898:I. törvényczikk tárgyalása alkalmával az általa benyújtott törvényjavaslatot. Most pedig az ezen erkölcsi kötelességből folyó konzequenczián elől megugrani látszik, midőn nem állja szavát azon nyilatkozatokért, a melyekkel akkor magának gróf Apponyi Albert t. képviselőtársamnak és pártjának nemcsak támogatását e házban, de künn a házon kivül is hazafiúi aggódó lelkek megnyugvását is sikerült felidézni abban a tekintetben, hogy ha megadatik egy esztendőre a provizórium, az ország közgazdasági viszonyai rendezve lesznek; de ha ez nem volna lehetséges a vámunió alapján, akkor rendeztetni fognak oly értelemben, a mint azt közjogunk: 1867:XII. törvényczikk kijelöli. És ime, most a t. miniszterelnök úr ezen kijelentése elől megugrik, megszökik, eserbenhagyja ezt az erkölcsi szolidaritást. Az ilyen miniszterelnök ne számitson bizalomra, mert erre jogát már régen elvesztette. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A t. miniszterelnök úr reákényszeríti saját pártját arra a lealázó szerepre, hogy elégedjék meg üres kijelentésekkel, a parlamentet pedig kifizeti azzal, hogy neki bátorsága van hallgatni, de e mellett eltűri, hogy Ausztriában ugyanezen kérdésekről a volt és aktiv miniszterek egyenesen kijelentsék, hogy ezen javaslatokhoz a magyar quóta felemelése volt és van feltételül kötve. A miniszterelnök úrnak ninesen elég erkölcsi bátorsága, hogy fölálljon és vagy azt mondja, hogy beismerem, hogy igazat mondottak, vagy pedig kijelentse, hogy én pedig a magyar quóta felemeléséhez semmi körülmények között hozzájárulni nem fogok; hanem kitér ez elől, hallgat, vagy félremagyarázza a dolgot. Az ilyen miniszterelnök nem tarthat jogot arra, hogy a törvényhozás bizalmával megajándékozza oly hosszú időre, mint azt most kéri tőlünk, közel félesztendőre.

A mérleg igy áll: a t. miniszterelnök úr bizalmat kér tőlünk. Erre mi azt feleljük: tessék alkotmányos kötelességét teljesiteni. Mit követel tőlünk a miniszterelnök úr? Vak bizalmat. Mit követelünk mi tőle? Azt, hogy teljesitse alkotmányos kötelességét. Mi szorítani akarjuk őt arra, hogy teljesitse is alkotmányos kötelességét. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* A mit a miniszterelnök úr mitőlünk követel, hogy adjunk neki bizalmat, az erkölcsi lehetetlenség. *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* A mit pedig mi követelünk a t. miniszterelnök úrtól, az nem több, mint parlamentáris kötelesség. *(Igaz! (Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Itt aztán eljutottunk ahhoz a nagy vádhoz, a melyet már felénk dobtak, mondván: mi veszélyeztetjük a parlamentárizmust, mert ime megakasztjuk a parlamentáris kormányzat gépezetének működését, lehetetlenné teszszük a nyugodt tárgyalásokat, szóval veszélyeztetjük a parlamentáris élet folytatását.

Digitized by Google

Nézzünk ennek a vádnak a szemébe, t. képviselőház, és jöjjünk azzal tisztába, hogy mi hát a mi parlamentárizmusunk, és nevezzük meg igaz nevén a gyermeket, hogy mi az, a mit mi veszélyeztetünk, és mi az, a mit önök féltenek? *(Halljuk! Halljuk!)*

Minden alkotmánynak széles e világon szülő anyja a bizalmatlanság a végrehajtó hatalom iránt. A nemzet formulázza jogait, körülveszi alkotmányos garancziákkal, körülveszi biztosítékokkal, hitlevelek, eskük, törvények alakjában. Ez mind csak a bizalmatlanság kifolyása, hogy a végrehajtó hatalomtól esetleg jöhető támadások ellen megvédhessék a nemzet jogát, szabadságát, integritását. Egyetlenegy nemzete sincs talán a világnak, a mely alkotmányát ingyen kapta volna. Sok vér, sok szenvedés, sok megpróbáltatás árán jutottak a nemzetek alkotmányukhoz. És Magyarország története bizonyság rá, hogy nálunk nemcsak sok vérbe, sok áldozatba, sok szenvedésbe és megpróbáltatásba került nemcsak az alkotmány megszerzése, de, fájdalom, még megtartása is. *(Úgy van! balfelől.)*

1848-ban behozatott a parlamentáris alkotmányforma. Alapelve ennek, hogy a király személye szent és sérthetetlen, hogy a végrehajtó hatalmat kinevezett miniszterei által, a kik a törvényhozásnak is felelősek, gyakorolja, a nemzet egyenjogú, szuverén a törvényhozás terén, érvényre jut a nihil de nobis sine nobis. Emberileg legtökéletesebbnek látszó kormányzási forma ez. A király személyét kivül helyezi a politikai párttusákon, nagy rázkódtatásokat old meg kormány- és pártválságokkal. A legjobb villámhárító a forradalmak ellen. Biztosítva van a jobbnak uralma, a jobbnak létrejötte úgy, a mint az a politikai disputa lombikjából, az eszmecseréből kikerül. Képviselve lehet benne minden nézet, mely az ország érdekeivel összefügg és a pártok nem arra valók, hogy hatalmi csoportokat helyettesítsenek, hanem, hogy elveket képviseljenek *(Igaz! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* és hogy nagyban és egészben az együttérzők és együttgondolkozók működésének külső kereteit megadja. Lelke pedig a parlamentárizmusnak az, hogy legyünk áthatva attól a tudattól, hogy itt a nemzet ül képviselőiben; a nemzet, a melynek igaz érdekeit és nem a hatalomnak, és a melynek igaz javát, és nem az önérdekek küldtek ide minket szolgálni. *(Úgy van! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Természetében fekszik a parlamentárizmusnak, hogy vezére, vezetője, irányítója az legyen, a ki az ő eszméinek helytállóságáról, eszméinek helyességéről, az ország javát boldogító voltáról meg tudta győzni, a ki ész, tudás és jellem dolgában az elsők közt foglal helyet és a ki még ezeken felül bír azzal a nagy tulajdonsággal is, hogy akkor, a mikor az ő saját meggyőződése, a saját politikai lelkiismerete, az ország érdeke és más érdekek közt erős ellentétet lát feltámadni, meri odahagyni állását, a melyen már meggyőződése nélkül az ország érdekeinek csak kárt, de hasznot nem tehet. *(Élénk éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)* A parlamenti hatalom a mi felfogásunkban nem önczél, csak eszköz arra, hogy az elveket megvalósítsa, hogy kifejezésre jussanak azok a gondolatok és eszmék, a melyek egyes gondolkodó főben az ország szükségleteihez mérten megérlelődnek. A hatalomnak feladata az ország érdekeit, az ország javát, szabadságát, köz- és magánjogát megvédeni és őrködni minden támadás felett. A hatalom nem arra való, hogy kétfelé oszsza az országot; az egyikbe sorozza azokat, a kik a politikai napsugár melegében sütkérezhetnek és a másikba azokat, a kik nem osztván a hatalom nézeteit, dideregnek a sötétségben. *(Tetszés balfelől.)* A parlamentáris hatalom arra való, hogy az a kormány, melyet ma Bánffynak, holnap másnak neveznek, a király és a nemzet akaratát úgy, a mint az a törvényekben kifejezésre jut, egyszerűen végrehajtsa. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

A parlamentárizmus, a nyilvánosság, a szólásszabadság és a politikai vitatkozások megbecsülése. Ez utóbbi nélkül alig van egészséges parlament, mert az óv meg minket, legalább emberileg a tévedéstől. Itt a jobbnak kell győznie és nem az erőszakosnak, itt a jobbnak kell győznie és nem a ravaszkodásnak. *(Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)* Az abszolutizmustól még abban is különbözik a parlamentárizmus, hogy helyt ad politikai diszkussziónak és a kisebbség, mely tényleg nem vesz részt a kormányzásban, de diszkussziójával, fejtegetéseivel, birálatával és kritikájával mégis részes az alkotásokban, mihelyt nincs kimondva, hogy annak pedig nincs igaza soha, a ki az ellenkezőről beszél, mert a diszkusszióval biztosítja a jónak a létrejöttét, biztosítja az alkotás munkáját. *(Helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)*

Ez a parlamentárizmus annak valódi értelmében.

De hát, t. ház, mi van mi nekünk ebből a parlamentárizmusból? Jobbára csak a formák, annak lelke és tartalma nélkül.

Itt van-e a nemzet többsége? Formailag igen, itt van, de ne kérdezzük, hogy hány millióba került, de ne kérdezzük mennyi törvénysértés, mennyi visszaélés által nőtt meg akkorára és mindenek felett ne kérdezzük, hogy a nemzet milyen árt fizetett eme nagy többségért azon erkölcsi sülyedésben, a törvénytisztelet alláhanyatlásában s a jog és igazság uralmába vetett hit-

Digitized by Google

nék elvesztésében, mely báró Bánffy Dezső miniszterelnök úr diadalmas választói hadjáratának útját jelöli. *(Éljenzés a baloldalon.)*

Avagy az-e a parlament vezére, a ki meggyőződésének erejével eszméinek helyességéről meg tudta győzni a nemzetet? Ismeri valaki a miniszterelnök úr meggyőződését avagy eszméit? Hol és merre vannak azok a nagy szolgálatok, nagy érdemek, a melyek őt a nemzet vezérévé avatták, midőn azon széket elfoglalta s a mióta azon széket elfoglalva tartja?

Bartha Miklós: Feleletet kérünk!

Gulner Gyula: Az erőszak és politikai üldözés, a mely az ő kormányzata alatt polgárjogot nyert Magyarországon, nem helyettesítheti a törvényt és igazságot; ravaszkodás és furfang, mely az ő kormányzásának segédeszköze, nem állapíthat meg hivatottságot azon nagy szerepre, a melyet egy nemzet vezérétől a nemzet megkövetelhet. *(Igas! Úgy van! balfelől.)*

Kiűzték saját kebelükből még szakkérdésekben is az önálló véleményt, — mint ez az ismeretes esetben Chorin Ferencz és Emmer Kornél képviselő urakkal történt — önöknek nem az kell, a ki tud és gondolkodik, hanem az, a ki vakon és készségesen tud engedelmeskedni.

Szentiványi Árpád: Elég szégyen!

Gulner Gyula: Ebből a teremből, mely a nemzet érdekeinek vitatkozó és alkotó foruma kellene, hogy legyen, kiűzték az érvek nemes küzdelmét és azt hiszik, hogy eleget tesznek parlamentáris kötelességüknek, ha szavaznak, szavaznak és szavaznak.

Sajátságos, de szomorú tünet, hogy a többség soraiban számosan vannak, kiket a gondviselés nagy elmével, széles látkörrel, sok tudással és melegen érző hazafiúi szívvel áldott meg nemcsak, de megadta nekik az anyagi függetlenség jótéteményét is, és mégis, mint egy csodálatos politikai hipnózis által lekötve, — kedvtelenül az igaz — de összetett kezekkel nézik azt a romboló munkát, mely a parlamentárizmust kiforgatja lényegéből, engedik megtörténni, hogy a parlamenti többségből tisztán guvernementális, vagy mi még veszélyesebb, egy személyi többség legyen s megelégednek azzal a méltatlan szereppel, hogy a miniszterek akaratának egyszerűen asszisztáljanak.

Hiszen a t. miniszterelnök úr már eljutott oda hogy érvelés helyett egyenesen reámutat a háta mögött ülő többségre s kimondja meztelenül: nekem van igazam, mert enyém a többség. *(Zajos tetszés balfelől.)*

De ez aztán, t. ház, nem parlamentárizmus annak igaz értelmében, ez egy burkolt önkényuralomnak a rendszere, az igazinál, a nyilt önkényuralomnál sokkalta veszélyesebb, mert alkotmányos álarcz alatt jelenik meg s egyéni felelősségét fedezi a többség erkölcsi felelősségével, a melyben a hatalom nem eszköz immár, hanem önczél, a melynek megtartására minden eszköz jó és igazolt a kormány szemében.

Ez az önök parlamentárizmusa.

A mostani elkezdett küzdelemben is ki veszélyezteti a parlamentárizmust, az-e, a ki az ország válságos helyzetében világosságot akar, vagy az, a ki parlamentárizmus kötelességének megsértésével makacsúl megtagadja a felvilágosító nyilatkozatokat? Ki az, a ki sérti a parlament méltóságát, az-e, a ki a nemzet vitális érdekében a kormány álláspontját idejében tudni akarja s követeli, hogy a nemzet ne kényszeríttessék kényszerhelyzetek elé, vagy pedig az, a ki makacsúl és önhitten követeli a parlamenttől, hogy vakon bízzék benne akkor is, midőn reá van bizonyítva, hogy ünnepélyes nyilatkozatait rövid tíz hónap alatt cserbenhagyta, tehát szavahihetőségét igényelni többé nincs joga? *(Úgy van! Úgy van! a baloldalon.)*

Parlamenti erőszak ez, t. ház, annak legvalódibb formájában, a melylyel numerust állít az érvek ellen; ezzel szemben igazolt ez a vita, igazolt volna még akkor is, ha az a parlamenti gépezet működésének megakasztására vezetne. Kain megölte Ábelt s midőn az Úr kérdé tőle: »Hol van Abel? azt felelte: »Vajjon őrzője vagyok-e én öcsémnek?« Önök kiölik a parlamentárizmus lelkét és midőn önöktől számonkérjük, akkor a felelősséget igyekeznek másra hárítani. *(Igas! Úgy van! a bal- és szélső baloldalon.)*

Nem a parlamentárizmust veszélyeztetjük mi, hanem igenis veszélyeztetjük azt a politikai rendszert, a melyen báró Bánffy Dezső politikai diktatúrája felépült. *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon.)*

Iványka Oszkár: Hazugsági és viczinális rendszer!

Gulner Gyula: Nem a parlamentárizmust veszélyeztetjük mi, mi nem teszünk egyebet, mint meg akarjuk szabadítani az országot attól az embertől, kinek szavahihetőségében minden hittünk elveszett, *(Élénk helyeslés a bal- és szélső baloldalon.)* kinek politikai krédójából ki van törülve a törvény, a jog, az igazság tisztelete, kinek egyetlen egy kormányzati eszköze van: az erőszak! Nem fogadom el a napirendet. *(Zajos helyeslés és éljenzés a bal- és szélső baloldalon. Szónokot számosan üdvözlik.)*

Elnök: Az idő előrehaladván, Rakovszky István képviselő úr — kivánatához képest —

Digitized by Google

interpellációját jövő szombaton fogja előterjeszteni, *(Helyeslés.)*

A napirendre nézve azt javaslom, *(Halljuk!)* hogy miután kedden ünnep lesz s utána halottak napja következik, s így csak a hétfő esik közbe, a hétfői napon ülés ne tartassék s a jövő csütörtökön délelőtt 10 órakor tartandó ülésen folytattassék a vita. *(Helyeslés. Felkiáltások a bal oldalon: Éljen Gulner!)* Ezt határozatképp kimondom s az ülést bezárom.

(Az ülés végződik d. u. 2 órakor.)

Digitized by Google

NÉVMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az illetők működtek; a többi szám jelöli a lapokat, hol az illetők felszólalásai, vagy beszédei kezdődnek, vagy szólási szándékuk van kifejezve.)

Elnökök:

Szilágyi Dezső **319—327, 329—332, 334, 340—345.**
Kardos Kálmán **337, 339, 346.**
Láng Lajos **328, 333, 335, 336, 338, 339.**

Jegyzők:

Dedovics György **327, 331, 333, 335, 346.**
Esterházy Kálmán gr. **327, 337—346.**
Hock János **323, 331—333, 341—346.**
Lakatos Miklós **319—322, 327—330, 333—335, 338, 339.**
Molnár Antal **321, 324—331, 333—341.**
Nyegre László **319, 323, 327—334, 336, 341—346.**
Perczel Béni **319, 320, 322—323, 325—336.**
Rakovszky István **326, 336, 337, 340.**

Előadók:

Benke Gyula:

Túlkiadások 1897. pótnegyedében **323.**
Túlkiadások 1898. I. negyedében **323.**

Frideczky Tímót:

Ház számadása 1898. jan. 1.—jun. 31-ig **341.**

Hegedüs Sándor:

Költségvetés 1889-re **332.**
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra **335—346.**

Kovács Pál:

Vasuti üzletrendtartás **338.**
Félegyháza-majsai vasút **338.**
Körmend-németujvári vasút **338.**
Székesfehérvár-bicskei vasút **338.**
Zsibó-nagybányai vasút **338.**
Belisce-prandauovcii vasút **338.**
Óbecse-ujvidéki vasút **338.**
Margitta-szilágysomlyói vasút **338.**

Münnich Aurél:

Ciocán János igazolása **334.**
Jakabffy Imre igazolása **334.**

Nagy Mihály:

Polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény **331.**

Némenyi Ambrus:

Margithid és Margitsziget összeköttetése **328.**
Közösügyi pótköltségek 1895-re **323.**

Polk Lajos:

Forgách Antal gr. igazolása **321.**
Szentkereszthy György b. igazolása **344.**

Pulszky Ágost:

Indemnity 1899. jan—ápr. hóra **335.**
Valutarendezés és bankügy; általános jelentés **335.**
Az államjegyekből álló függő adósság teljes beváltásáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata **335.**
A korona-érték megállapításáról szóló 1892. évi törvényczikk kiegeszítéséről a pénzügyminiszter törvényjavaslata **335.**
Az 1892. évi XVIII. tcz. alapján a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok

Digitized by Google

kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötött szerződést kiegészítő pótszerződésről a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

Az osztrák-magyar bank által kibocsátandó tízkoronás bankjegyekről a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

A magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között a magyar kir. pénzügyminiszterium és a csász. kir. pénzügyminiszterium által az osztrák-magyar banknál arany értékérmékben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezményről a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

A koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról, az általános érmeforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazásáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

Az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbításáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

Az osztrák-magyar bankot cselekvőleg illető, eredetileg 80 millió a. é. forintot tevő államadósság tárgyában kötendő új egyezményről a pénzügyminiszter törvényjavaslata 335.

Rosenberg Gyula:

Vám- és kereskedelmi szerződés Ausztriával 335.

Schmidt Gyula:

Molnár Károly ment. ügye 344.

Bartha Miklós ment. ügye 344.

Okolicsányi László ment. ügye 344.

Mócsy Antal ment. ügye 344.

Olay Lajos ment. ügye 344.

Sima Ferencz ment. ügye 344.

Sima Ferencz ment. sérelme 344.

Smlalovszky Valér:

Kovácsháza-csabai vasut 322

Szemere Atilla:

Részvénytársaságok stb. kölcsönös bebocsátása 335.

Szerb György:

Honvéd főreáliskola és két hadapródiskola 322.

Szivák Imre:

Erzsébet királyné emléke 328, 329

Szónokok:

Apponyi Albert gr.:

Napirend, kiegyezési ügyek 17, 19.

Napirend 122.

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 185.

Asbóth János:

Pestis behurczolása, interp. 259, 260.

Bánffy Dezső b.:

Királyi leirat, ülések elnapolása 1898. junius havában 7.

Kovácsháza-csabai vasút 16.

Napirend, kiegyezési ügyek 16, 17.

Kossuth Ferencz interpellációjára a kiegyezési ügyek tárgyában 26.

Túlkiadások 1898. II. negyedében 57.

Országház építkezése 1897-ben 57.

Statisztikai, központi, hivatal munkaterve 1899-re 57.

Zárszámadások 1897-re 57.

Erzsébet királyné emléke 105.

Bizalmatlanság a kormány iránt, Eötvös Károly indítványa 112.

Visontai Soma interpellációjára az orosz czár békemanifesztuma tárgyában 117.

Napirend 123, 126, 137, 140, 141, 142, 145.

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 178.

Barabás Béla:

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 283, 320.

Barta Ödön:

A 11 milliós u. n. bosnyák kölcsön iránt, interp. 261.

Bartha Miklós:

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 330.

Benke Gyula:

Túlkiadások 1897. pótnegyedében (*előadó*) 83.

Túlkiadások 1898. I. negyedében (*előadó*) 83.

Berzeviczy Albert:

Királyi leirat, ülések elnapolása 1898. junius havában 5.

Biró Lajos:

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 338.

Blaskovics Ferencz:

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 218.

Bolgár Ferencz:

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 350.

Buzáth Ferencz:

Napirend, kiegyezési ügyek 85.

Pestis behozatala, interp. 288, 289.

Dániel Ernő b.:

Körmend-németujvári vasút 122.

Félegyháza-majsai vasút 122.

Belisce-prandauovcii vasút 122.

Digitized by Google

Óbecse-újvidék-titeli vasút 122.
Zsibó-nagybányai vasút 122.
Székesfehérvár-bicskei vasút 122.
Margitta-szilágysomlói vasút 122.
Kereskedelemügyi miniszterium működése 1897-ben 136.

Darányi Ignácz:
Földmívelésügyi miniszterlum működése 1897-ben 106.

Dedovics György, *mint jegyző* **327, 331, 333, 335, 346.**

Endrey Gyula:
A községi és egyéb helynevekről szóló 1898: IV. törvényczikk végrehajtása, interp. 222, 224.

Eötvös Károly:
Bizalmatlanság a kormány iránt, indítv. 107, 112.

Erdély Sándor:
Polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény 16.

Esterházy Kálmán gr., *mint jegyző* **327, 337, 346.**

Fejérváry Géza b.:
Ujonczjutalék-provizórium 1899. végeig 121.
Ujonczozás 1899-re 129.

Fest Lajos:
Összeférhetlenségi törvény revíziója 283.

Frey Ferencz:
Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra 369.

Frideczky Tímót:
Ház számadása 1898. jan. 1.—jun. 30-ig (*előadó*) 269.

Gajári Ödön:
Napirend, kiegyezési ügyek 22.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 253, 255.

Gajáry Géza:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 252, 254.

Gulner Gyula:
Napirend, kiegyezési ügyek 29.
Jegyzőkönyv hitelesítése 189.
Indemnity 1899 jan.—ápr. hóra 175, 258, 378.

Győry Elek:
Királyi leirat, ülések elnapolása 1898 junius havában 9, 11.
Bizalmatlanság a kormány iránt, Eötvös Károly indítványa 16.
Házszabályok 16.
Napirend, kiegyezési ügyek 23.

Hegedüs Sándor:
Napirend, kiegyezési ügyek 70, 76.
Költségvetés 1899-re (ált.—Előadó) 129.
Indemnity 1899 jan.—ápr. hóra (*előadó*) 153.

Hentaller Lajos:
Napirend 142, 143.
A Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések iránt, interp. 259, 260.

Hock János, *mint jegyző* **323, 331—333, 341—346.**

Hodossy Imre:
Napirend, kiegyezési ügyek 89.

Holló Lajos:
Napirend, kiegyezési ügyek, 92.
Házhatározatképessége 146.
Jegyzőkönyv hitelesítése 146, 159.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 151, 205, 253.

Horánszky Nándor:
Királyi leirat, ülések elnapolása 1898. junius havában 8.
Napirend, kiegyezési ügyek 19, 33, 47.
Napirend 124, 141, 142.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 152, 153, 234, 253, 254, 257, 258.

Iványa Oszkár:
Napirend, kiegyezési ügyek 47.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 155, 284.
Ház tanácskozási képessége 244.

Jagics József:
Napirend, kiegyezési ügyek 84.

Kardos Kálmán, *mint elnök* **337, 339, 346.**

Károlyi Sándor gr.:
Napirend, kiegyezési ügyek 47, 76.

Kossuth Ferencz:
Napirend, kiegyezési ügyek 18.
Kiegyezési ügyek interp. 24, 28.
Napirend 122, 137, 138.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 205.

Kovács Pál:
Vasuti üzletrendtartás (*előadó*) 200.
Félegyháza-majsai vasút (*előadó*) 200.
Körmend-németujvári vasút (*előadó*) 200.
Székesfehérvár-bicskei vasút (*előadó*) 200.
Zsibó-nagybányai vasút (*előadó*) 200.
Belišce-prandanovcii vasút (*előadó*) 200.
Óbecse-újvidéki vasút (*előadó*) 200.
Margitta-szilágysomlyói vasút (*előadó*) 200.

Digitized by Google

Kubik Béla:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 272, 273.

Kubinyi Géza:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 377.

Lakatos Miklós, *mint jegyző* **319—322, 327—330, 333—335, 338, 339.**

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 354, 377.

Láng Lajos, *mint elnök* **328, 333, 335, 336, 338, 339.**

Lukács László:

Margithid és Margitsziget összeköttetése 57.

Közösügyi pótköltségek 1895-re 57.

Költségvetés 1899-re 57.

Vaskapu-szabályozás költségei 1899-re 57.

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 145, 193.

Fogyasztási adó természetű városi és községi jövedelmek 145.

Rátkay László interpellációjára a boritaladóbérlet tárgyában 264.

Lukáts Gyula:

Napirend, szünetelés október 6-ikán 126.

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 285.

Madarász József:

Napirend 137.

Major Ferencz:

Napirend, kiegyezési ügyek 76.

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 243.

Makfalvay Géza:

Napirend, kiegyezési ügyek 45.

Marjay Péter:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 362.

Mócsy Antal:

Napirend, kiegyezési ügyek 49.

Serdülő ifjúság erkölcsének védelme, interp. 53, 133, 135.

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 197.

Molnár Antal, *mint jegyző* **321, 324—331, 333—341.**

Jegyzőkönyv hitelesítése 267.

Molnár János:

Királyi leirat; ülések elnapolása 1898. junius havában 10, 12.

Indemnity 1898. jan.—ápr. hóra 181, 201.

Münnich Aurél:

Ciocán János igazolása *(előadó)* 144.

Jakabffy Imre igazolása *(előadó)* 144.

Jegyzőkönyv hitelesítése 157.

Nagy Mihály:

Polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény *(előadó)* 125.

Neményi Ambrus:

Margithid és Margitsziget összeköttetése *(előadó)* 83.

Közösügyi pótköltségek 1895-re *(előadó)* 83.

Nyegre László, *mint jegyző* **319, 323, 327—334, 336, 341—346.**

Okolicsányi László:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 315.

Örley Kálmán:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 274, 276, 277.

Páder Rezső:

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 277.

Perczel Béni, *mint jegyző* **319, 320, 322—323, 325—336.**

Perczel Dezső:

Apponyi Albert interpellációjára a választási törvény reformja tárgyában 176.

Mócsy Antal interpellációjára a rendőrség mulasztása tárgyában 116.

Közegészségügy állapota 1897-ben 129.

Sima Ferencz interpellációjára a csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása miatt 129, 132.

Mócsy Antal interpellációjára a serdülő ifjuság erkölcse védelmének tárgyában 132, 134.

Endrey Gyula interpellációjára a községi és egyéb helynevekről szóló törvény ügyében 223, 224.

Asbóth János interpellációjára a pestis behurczolása tárgyában 259.

Hentaller Lajos interpellációjára a Bécsből állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések tárgyában 259.

Buzáth Ferencz interpellációjára a pestis behozatala ügyében 289.

Pichler Győző:

Napirend, kiegyezési ügyek 98.

Indemnity 1899. január—április hóra 254, 255.

Polónyi Géza:

Királyi leirat, ülések elnapolása 1898. junius havában 3, 13.

Digitized by Google

Napirend, kiegyezési ügyek 17, 23.
Erzsébet királyné emléke 115
Napirend 115, 122, 126, 138, 280.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 147, 154, 162, 226, 252, 253, 257, 258, 273.
Jegyzőkönyv hitelesítése 157, 266.
Tersatt'oi üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezése, interp. 309.
Kérvények felolvastatása 314.

Psik Lajos:
Forgách Antal gróf igazolása (*előadó*) 29.
Szentkereszthy György báró igazolása (*előadó*) 315.

Pulszky Ágost:
Királyi leirat, ülések elnapolása 1898 junius havában 10, 11.
Napirend, kiegyezési ügyek 37.
Indemnity 1899. január—április hóra (*előadó*) 147, 149, 153.
Valutarendezés és bankügy, általános jelentés (*előadó*) 156.
Függő adósság, államjegyekből álló, teljes beváltása (*előadó*) 156.
Koronaérték megállapításáról szóló 1892. évi XVII. törvényczikk kiegészitése (*előadó*) 156.
Érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötött szerződést kiegészítő pótszerződés (*előadó*) 156.
Tizkoronás bankjegyek (*előadó*) 156.
Arany értékérmekben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezmény (*előadó*) 156.
Koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról, az általános érmeforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazása (*előadó*) 156.
Osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbítása (*előadó*) 156.
Nyolczvanmilliós államadósság (*előadó*) 156.

Rakovszky István, *mint jegyző* **326, 336, 337, 340.**
Napirend, kiegyezési ügyek 43.
Jegyzőkönyv hitelesítése 267.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 273, 377.
Összeférhetlenségi törvény revíziója 281.

Rátkay László:
Napirend, kiegyezési ügyek 50, 67.
A boritaladó-bérlet iránt, interp. 262, 264.

Rosenberg Gyula:
Vám- és kereskedelmi szövetség Ausztriával (*előadó*) 155.

Sághy Gyula:
Indemnity 1899. január—április hóra 248, 250, 255.

Schmidt Gyula:
Molnár Károly mentelmi ügye (*előadó*) 314.
Bartha Miklós ment. ügye (*előadó*) 114.
Okolicsányi László ment. ügye (*előadó*) 314.
Mócsy Antal ment. ügye (*előadó*) 314.
Olay Lajos ment. ügye (*előadó*) 314.
Sima Ferencz ment. ügye (*előadó*) 314.
Sima Ferencz ment. sérelme (*előadó*) 314.

Sima Ferencz:
A csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása miatt, interp. 131, 132.

Szmialovszky Valér:
Kovácsháza—csabai vasút (*előadó*) 57.

Szalay Károly:
Királyi leirat; ülések elnapolása 1898. junius havában 12.
Napirend, kiegyezési ügyek 79.

Széll Kálmán:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 151.
Jegyzőkönyv hitelesítése 158, 159.

Szemere Atilla:
Részvénytársaságok stb. kölcsönös bebocsátása (*előadó*) 156.

Szentiványi Árpád:
Napirend, kiegyezési ügyek 16.
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 154, 256, 274.

Szentiványi Kálmán:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 376.

Szerb György:
Honvéd főreáliskola és két hadapród-iskola (*előadó*) 56.

Szilágyi Dezső, *mint elnök* **319—327, 329—332, 334, 340—345.**

Szinay Gyula:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hónapokra 199, 201.

Szivák Imre:
Erzsébet királyné emléke (*előadó*) 115, 119.

Szluha István:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 280, 284.

Szőts Pál:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 155.

Digitized by Google

Tisza István gr.:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 258.

Tisza Kálmán:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 177.

Várossy Gyula:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 288, 291.
Zárt ülés kérése 288.

Veszter Imre:
Napirend, kiegyezési ügyek 67.

Visontai Soma:
Orosz czár békemanifesztuma, interp. 50, 118.

Wittmann János:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 344.

Wlassics Gyula:
Elemi népiskolák elhelyezése 145.

Zmeskál Zoltán:
Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra 277, 377.

Digitized by Google

TÁRGYMUTATÓ.

(A vastagabb számok az üléseket jelölik, melyekben az előterjesztések vagy tárgyak előfordúlnak.)

Bizottsági jelentések:

Függő államadósságot ellenőrző bizottság jelentése:

Függő államadósság kezelési költsége 1899-re **322.**

Igazoló állandó bizottság jelentése:

Ciocán János igazolása (*Előadó*: Münnich Aurél) **334.**

Forgách Antal gr. igazolása (*Előadó:* Psik Lajos) **321.**

Jakabffy Imre igazolása (*Előadó:* Münnich Aurél) **334.**

Szentkereszthy György b. igazolása (*Előadó*: Psik Lajos) **344.**

Igazságügyi bizottság jelentése:

Dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatása (*Előadó*: Szivák Imre) **328—330.**

A polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről az igazságügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Nagy Mihály) **331.**

A koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról, az általános érmeforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazásáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

Közgazdasági bizottság jelentése:

A magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata (*Előadó:* Rosenberg Gyula) **335.**

A magyar korona országainak és ő Felsége többi királyságai és országainak kormányai közt a részvénytársaságok, biztosító-társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátása iránt létrejött és az 1878 : XXII. törvényczikkbe iktatott egyezmény 8. §-ának módosításáról a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata (*Előadó:* Szemere Atilla) **335.**

Közlekedésügyi bizottság jelentései:

A kovácsháza-csabai keskenyvágányú helyi érdekű vasút engedélyezéséről a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata (*Előadó:* Smialovszky Valér) **322.**

Az 1851. évi vasuti üzletrendtartás hatályának további fentartásáról a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata (*Előadó*: Kovács Pál) **338.**

A félegyháza-majsai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó:* Kovács Pál) **338.**

A körmend-németújvári helyi érdekű gőzmozdonyú vasút engedélyezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó:* Kovács Pál) **338.**

A székesfehérvár-bicskei helyi érdekű vasút engedélyezésének megtörténtéről a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó*: Kovács Pál) **338.**

A zsibó-nagybányai helyi érdekű gőzmozdonyú vasut engedélyezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó*: Kovács Pál) **338.**

A belisce-prandauovcii keskenyvágányú gőzmozdonyú vasút engedélyezésének megtörténtéről a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó*: Kovács Pál) **338.**

Az óbecse-újvidék-titeli helyi érdekű vasút megtörtént engedélyezése tárgyában a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó*: Kovács Pál) **338.**

A bihari helyi érdekű vasút margitta—szilágysomlyói szárnyvonalának engedélyezéséről a kereskedelemügyi miniszter jelentése (*Előadó:* Kovács Pál) **338.**

Mentelmi bizottság jelentései:

Molnár Károly mentelmi ügyében (*Előadó*: Schmidt Gyula) **344.**

Bartha Miklós mentelmi ügyében (*Előadó:* Schmidt Gyula) **344.**

Okolicsányi László mentelmi ügyében (*Előadó:* Schmidt Gyula) **344.**

Mócsy Antal mentelmi ügyében (*Előadó:* Schmidt Gyula) **344.**

Digitized by Google

Olay Lajos mentelmi ügyében (*Előadó:* Schmidt Gyula) **344.**

Sima Ferencz mentelmi ügyében (*Előadó*: Schmidt Gyula) **344.**

Sima Ferencz képviselő által mentelmi jogának megsértésére vonatkozólag tett bejelentés tárgyában (*Előadó:* Schmidt Gyula) **344.**

Pénzügyi bizottság jelentései:

A felállítandó honvéd-főreáliskola és két hadapródiskola czéljaira szolgáló építkezések költségeinek fedezésére szükséges póthitelről, a honvédelmi miniszter törvényjavaslata (*Előadó:* Szerb György) **322.**

Költségvetés 1899-re (*Előadó:* Hegedüs Sándor) **332.**

Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra (*Előadók:* Hegedüs Sándor **335—346.** Pulszky Ágost **335.**

A magyar korona országai és ő Felsége többi királyságai és országai közt kötött vám- és kereskedelmi szövetségről a kereskedelemügyi miniszter törvényjavaslata (*Előadó*: Rosenberg Gyula) **335.**

Az államjegyekből álló függő adósság teljes beváltásáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata. (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

A koronaérték megállapításáról szóló 1892. évi XVII. törvényczikk kiegészítéséről a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó*: Pulszky Ágost) **335.**

Az 1892. évi XVIII. tcz. alapján a magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között az érme- és pénzrendszerre vonatkozólag kötött szerződést kiegészítő pótszerződésről a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

Az osztrák-magyar bank által kibocsátandó tizkoronás bankjegyekről a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

A magyar korona országainak kormánya és a birodalmi tanácsban képviselt királyságok és országok kormánya között a magyar kir. pénzügyminiszterium és a csász. kir. pénzügyminiszterium által az osztrák-magyar banknál arany értékérmekben teljesített, illetőleg teljesítendő lefizetések tárgyában kötendő egyezményről a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

A koronaértékben való közkötelező számítás behozataláról, az általános érmeforgalom rendezéséről és a koronaértéknek a jogviszonyokra való alkalmazásáról a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

Az osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbításáról a pénzügyminiszter javaslata (*Előadó:* Pulszky Ágost) **335.**

Az osztrák-magyar bankot cselekvőleg illető, eredetileg 80 millió a. é. forintot tevő államadósság tárgyában kötendő új egyezményről a pénzügyminiszter törvényjavaslata (*Előadó*: Pulszky Ágost) **335.**

Számvizsgáló bizottság jelentése:

Ház számadása 1898. jan. 1.—jun. 30-ig (*Előadó:* Frideczky Timót) **341.**

Törvényjavaslatok, kormányelőterjesztések és egyéb ügyek.

Alelnök, Berzeviczy Albert lemondása **320.** Ismét lemond **332.**

Alelnök-választás:

Berzeviczy Albert **331.**

Kardos Kálmán **333.**

Államadósság, l. Függő **322.** — l. Nyolczvan milliós **335.**

Állami elemi népiskolák (l. Elemi népiskolák) **334.**

Apponyi Albert gr. levele, hogy az interpellácziójára adandó válasz alkalmával nem lehet jelen az ülésen **328.**

Aranyérmékben való lefizetések, egyezmény Ausztriával, egyezmény az osztrák-magyar bankkal (l. Valutareform és bankügy (Irom. 395, 490, 495) **335.**

Hozzászóltak:

Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Bankjegy (l. Tizkoronás) **335.**

Bankügy (l. Valutarendezés) **335.**

Béla király, III., és neje hamvainak örök nyugalomra tétele **332.**

Belisce-prandauovcii vasút engedélyezése, 1898: XXV. tcz. **320.**

Belisce prandauovcii vasút engedélyezése (Irom. 470, 506) **330, 338.**

Hozzászóltak:

Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Berzeviczy Albert lemondása az alelnökségről **320.** — Újra megválasztatik **331.** — Ismét lemond **332.**

Betegápolás, nyilvános költségeinek fedezése 1898: XXI. tcz. **320.**

Bethlen András grófné köszönete a férje elhalálozása alkalmából a képviselőház részéről kifejezett részvétért **322.**

Bihari vasút (l. Margitta-szilágysomlyói) **330.**

Bihari vasút margitta-szilágysomlyói szárnyvonalának engedélyezése, 1898: XXIX. tcz. **320.**

Bizalmatlanság a kormány iránt, Eötvös Károly indítványa. (Irom. 449) **320, 327.**

Hozzászóltak:

Bánffy Dezső b. 112. Eötvös Károly 107, 172.
György Elek 16.

Bizottságok:

Erzsébet királyné szoborbizottság; választása **335, 336.**

Földmívelésügyi bizottság: Bedő Albert megválasztatása elnökké az elhunyt Bethlen András gr. helyére **323.** — Beválasztatik: Justh Ferencz **331, 332.** — Kilép: Kristóffy József **337.**

Digitized by Google

Közigazgatási bizottság: Szabó Imre kilép **333.** — Kardos Kálmán kilép **334.** — Beválasztatnak: Kristóffy József, Purgly Sándor **335, 336.**

Közlekedésügyi bizottság: Beválasztatik: Vörös László **331, 332.**

Közoktatásügyi bizottság: Beválasztatik: Ciocán János **333.**

Pénzügyi bizottság: Beválasztatik: Szabó Imre **331, 332.** — Berzeviczy Albert **333.**

Számvizsgáló bizottság: Beválasztatik: Kubinyi Andor **331, 332.** — Jegyzővé és előadóvá Bausznern Guidó lemondása folytán Frideczky Timót választatik **341.**

Vizügyi bizottság: Kilép: Purgly Sándor **337.**

Biztosító-társaságok (l. Részvénytársaságok) **335.**

Boritaladó-bérlet (l. Interp. Rátkay László) **340.**

Boritaladónak Horvát-Szlavonországokba leendő behozatala, 1898 : XVIII. tcz. **320.**

Bosnyák kölcsön (l. Interp. Barta Ödön) **340.**

Czár (l. Orosz czár) **320.**

Czukor- és sörfogyasztási adó, 1898 : XVII. tcz. **320.**

Daruvdry Alajos kinevezetése a förendihás alelnökévé **320.**

Egyezmény Ausztriával (l. Részvénytársaságok) **335.**

Elemi népiskolák, államiak, megfelelő elhelyezésével felmerült kiadások fedezése (Irom. 487) **334.**

Hozzászólt:
Wlassics Gyula **145.**

Elintézetlen ügyek, függőben levő interpellácziók **320, 331.**

Ellenindítvány napirendre tűzése (l. Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra, elnöki kijelentés 257) **340.**

Elnapolás (l. Királyi leirat) **319.**

Előadói tisztség teljesítése (l. Jegyzőkönyv hitelesítése) **336.**

Előadó jelenléte, helyettesítése (l. Indemn. 1899. jan.-ápr. hóra) **335.**

Erdők kezelése, a községi és némely más erdők és kopár területek állami kezelése, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéresek osztatlan tulajdonában lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozása, 1898 : XIX. tcz **320.**

Erkölcs védelme (l. Serdülő ifjúság) **321.**

Érme- és pénzrendszer, pótszerződés Ausztriával, 1892 : XVIII. tcz. alapján (l. Valuta-reform és bankügy. — Irom. 393, 490, 493) **335.**

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) **156.**

Erzsébet királyné (l. Királyné) **324.**

Erzsébet királyné emléke törvénybe iktatása (l. Királyné) **326.**

Erzsébet királyné szobra; bizottság választása **335, 336.**

1895 : XLVIII. tcz. egyes rendelkezéseinek módosítása, 1898 : XX. tcz. **320.**

Félegyháza-majsai vasút engedélyezése (Irom. 466, 502) **330, 338.**

Hozzászóltak:
Dániel Ernő b. **122,** Kovács Pál (*előadó*) **200.**

Fogyasztási adók beszedésének rendezése (l. Költségvetés 1898-ra, Lukács László 57) **322.**

Fogyasztási adó természetű városi és községi jövedelmek ideiglenes rendezése (Irom. 486) **334.**

Hozzászólt:
Lukács László **145.**

Fogyasztási adó természetű városi és községi jövedelmekről szóló tvj. napirendre tűzése (l. Indemn. 1899. jan.-ápr. hóra, Barabás Béla indítv.) **344.**

Főherczeg (l. Lipót) **319.**

Főispánná való kinevezetés (l. Pogány Károly) **332.**

Földmívelésügyi bizottság elnöke (l. Bizottságok) **323.**

Földmívelésügyi minisszterium működése 1897-ben **327.**

Hozzászólt:
Darányi Ignácz **106.**

Förendihás alelnöke: Daruvdry Alajos kinevezetése **320.**

Förendihás alelnöke: Károlyi Tibor gr. kinevezetése **320.**

Forgách Antal gr. lemondása összeférhetlen állásairól **323.**

Függőadósság, államjegyekből álló, teljes beváltása (l. Valuta-reform és bankügy) (Irom. 391, 490, 491) **335.**

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) **156.**

Függő államadósság kezelési költsége 1899. évre (Irom. 452) **322.**

Függőben levő interpellácziók jegyzéke **331.**

Gabela-Bocche di cattaroi keskenyvágányú vasutak, valamint Trebinje és Gravosa felé vezetendő szárnyvonalainak építése 1898 : XXIV. tcz. **320.**

Hadapród-iskola (l. Honvéd-főreáliskola) **322.**

Hadihajó (l. Kaiser Karl) **319.**

Hágai egyezmény (l. Polgári jogsegély) **320.**

Digitized by Google

Halálozások, képviselők halálának bejelentése:

Bethlen András gr. **319, 322.**

Kemény Endre b. **332.**

Ház alelnöke (l. Alelnök) **320.**

Ház határozatképessége (l. Jegyzőkönyv hitelesítése, Holló Lajos 146) **335.**

Házszabályok, 114. 154, 163, 199 és 200 §. (l. Királyi leirat; Berzeviczy Albert 5. — Polónyi Géza 3.) **319.**

145 §. Ház határozatképessége (l. Jegyzőkönyv hitelesítése, Holló Lajos 146) **335.**

113, 115, 122, 124 §. Bizottsági tárgyalások (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra, Polónyi Géza 147) **335.**

112 §. (l. Jegyzőkönyv hitelesítése, Holló Lajos 159) **336.**

Ház tanácskozási képessége **339.** — 140. 164. §. (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra, Barabás Béla 283, Horánszky Nándor 153, Ivánka Oszkár 284, Polónyi Géza 252) **340, 342.**

216 §. (l. Jegyzőkönyv hitelesítése, Molnár Antal 267) **341.**

191. §. Kérvények felolvastatása (Polónyi Géza) **344.**

Házszabály-vita (l. Indemnity 1899. jan—ápr. hóra **335.** — l. Indemn. 1899. jan—ápr. hóra, (Gajáry Géza módosítványa) **340.** — l. Indemnity 1899. jan—ápr. hóra (Kubik Béla 272) **341.**

Ház szünidei 1898. jan. 1—jun. 30-ig (Irom. 509) **320, 341.**

Hozzászólt:
Frideczky Timót (*előadó*) 269.

Ház tanácskozási képessége (l. Indemnity 1899. Ivánka Oszkár 244) **339.**

Hegyi Antal csongrádi plébános ügye (l. Interp. Sima Ferencz) **332.**

Helynevek (l. Interp. Endrey Gyula) **338.**

Hitelszövetkezetek, 1890 : XXIII. tcz. **320.**

Honvéd főreáliskola és két hadapród-iskola, póthitel (Irom. 447, 453) **322.**

Hozzászólt:
Szerb György (*előadó*) 56.

Honvédségi póthitel, a honvédfőparancsnoksági palota berendezésére, továbbá a budapesti honvéd-kórház és a váczi honvédhuszár-laktanya kiépítésére, valamint a honvédségi ruházat és felszerelés kiegészítésére szükséges rendkivüli, illetőleg póthitel, 1898 : XIII. tcz. **320.**

Honvédségi póthitel (l. Honvéd főreáliskola) **322.**

Horvát jogpárt szövetkezése osztrák szlovénekkel (l. Interp. Polónyi Géza) **343.**

Ifjuság erkölcsi védelme (l. Serdülő) **320.**

Igazolási ügyek:

Ciocán János (*Előadó*: Münnich Aurél 144) **326, 334.**

Forgách Antal gr. (*Előadó*: Psik Lajos 29) **320, 321.**

Jakabffy Imre (*Előadó*: Münnich Aurél 144) **330, 334, 341.**

Szentkereszthy György b. (*Előadó*: Psik Lajos 315) **342, 344.**

Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra (Irom. 485, 500) **334—446.**

Hozzászóltak:

Apponyi Albert gr. 185
Bánffy Dezső b. 178.
Barabás Béla 283, 320.
Bartha Miklós 330.
Biró Lajos 338.
Blaskovits Ferencz 218.
Bolgár Ferencz 350.
Frey Ferencz 369.
Gajári Ödön 253, 255.
Gajáry Géza 252, 254.
Gulner Gyula 175, 258, 378.
Hegedüs Sándor (*előadó*) 153.
Holló Lajos 151, 208, 253.
Horánszky Nándor 152, 153, 234, 253, 254, 257, 258.
Ivánka Oszkár 155, 284.
Kossuth Ferencz 205.
Kubik Béla 272, 273.
Kubinyi Géza 377.
Lakatos Miklós 354, 377.
Lukács László 145, 193.
Lukáts Gyula 285.
Major Ferencz 243.
Marjay Péter 362.
Mócsy Antal 197.
Molnár János 181, 201.
Okolicsányi László 315.
Örley Kálmán 274, 276, 277.
Páder Rezső 277.
Pichler Győző 254, 255.
Polónyi Géza 147, 154, 162, 226, 252, 253, 257, 258, 273.
Pulszky Ágost (*előadó*) 147, 149, 153.
Rakovszky István 273, 377.
Sághy Gyula 248, 250, 255.
Széll Kálmán 151.
Szentiványi Árpád 154, 256, 274.
Szentiványi Kálmán 376.
Szinay Gyula 199, 201.
Szluha István 280, 284.
Szőts Pál 155.
Tisza István gr. 258.
Tisza Kálmán 177.
Várossy Gyula 288, 291.
Wittmann János 344.
Zmeskál Zoltán 277, 377.

Indítvány kimaradása a jegyzőkönyvből (l. Jegyzőkönyv hitelesítése, Polónyi Géza 266) **341.**

Indítványok (l. Tárgymutató végén).

Indítványok kinyomatása, (l. Módosítványok kinyomatása. **340, 342.** — l. Bizalmatlanság a kormány iránt, Győry Elek 16) **320.**

Interpellácsió, sürgős, l. Interp. Kossuth Ferencz: Kiegyezési ügyek **320.** — Mócsy Antal: Serdülő ifjúság erkölcse védelme **320.** — Buzáth Ferencz: Pestis behurczolása **342.**

Interpellácziók (l. Tárgymutató végén). Függőben levő interpellácziók jegyzékének felolvasása **320.**

Interpelláló távolléte (l. Apponyi) **328.**

Italmérési adó bérbeadása (l. Interp. Rátkay László) **340.**

Japán kereskedelmi szerződés (l. Napirend-vita) **320—323.**

Jegyzőkönyv hitelesítése **335.**

Hozzászólt:
Holló Lajos 146.

Jegyzőkönyv hitelesítése **336.**

Hozzászóltak:

Gulner Gyula 159.
Holló Lajos 159.
Münnich Aurél 157.
Polónyi Géza 157.
Széll Kálmán 158, 159.

Digitized by Google

Jegyzőkönyv hitelesítése, indítvány kimaradása a jegyzőkönyvből **341.**

Hozzászóltak:
Molnár Antal 267. Polónyi Géza 266.
Rakovszky István 267.

Jogsegély (l. Polgári) **320.**

Kaiser Karl VI. nevű hadihajó vízrebocsátási ünnepélye **319.**

Kardos Kálmán megválasztása alelnökké **333.**

Károlyi Tibor gr. kinevezetése a főrendiház elnökévé **320.**

Kereskedelemügyi miniszterium működése 1897-ben **333.**

Hozzászólt:
Dániel Ernő b. 136.

Kérvények felolvastatása **344.**

Hozzászólt:
Polónyi Géza 314.

Kiegyezési tárgyalások (l. Napirend-vita) **320.**

Kiegyezési ügyek (l. Interp. Kossuth Ferencz) **320.**

Kiegyezési ügyek tárgyalásából kifolyólag bizalmatlansági indítvány (l. Bizalmatlanság). **320.**

Király (l. Béla, III.) **332.**

Királyi leirat a főrendiház elnökének és alelnökének kinevezetése tárgyában **320.**

Királyi leirat; ülések elnapolása 1898. junius havában **319.**

Hozzászóltak:
Bánffy Dezső b. 7. Molnár János 10, 12.
Berzeviczy Albert 5. Polónyi Géza 3, 13.
Győry Elek 9, 11. Pulszky Ágost 10, 11.
Horánszky Nándor 8. Szalay Károly 12.

Királyné, Erzsébet, emlékének törvénybe iktatása, szoborbizottság választása, 1898: XXX. tcz. (Irom. 463, 464) **326, 328—330, 332, 335, 336, 341.**

Hozzászóltak:
Bánffy Dezső b. 115. Polónyi Géza 115.
Szivák Imre (*előadó*) 115, 119.

Királyné, Erzsébet, haldla és temetése, gyászistentisztelet **324—327.**

Király nevenapja **328, 334.**

Király születésnapja **319.**

Kloch és társai bünügyében (l. Interp. Rakovszky István) **346.**

Költségvetés 1899-re (Irom. 474—483) **322, 332.**

Hozzászóltak:
Hegedüs Sándor (*előadó*) 129. Lukács László 57.

Körmend-németujvári vasút engedélyezése (Irom. 467, 503) **330, 338.**

Hozzászóltak:
Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Koronaérték, 1892: XVII. tcz. kiegészítése (l. Valutareform és bankügy. — Irom. 392, 490, 492) **335.**

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Koronaértékben való kötelező számítás (l. Valutareform és bankügy. — Irom. 396, 490, 496) **335.**

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Kovácshása-csabai vasút engedélyezése (Irom. 450, 454) **320, 322.**

Hozzászóltak:
Bánffy Dezső b. 16. Smialovszky Valér (*előadó*) 57.

Közegészségügy állapota 1897-ben **332.**

Hozzászólt:
Perczel Dezső 129.

Közép-Duna szabályozása, 1895: XLVIII. tcz. módosítása, 1898: XX. tcz. **320.**

Közkereseti és iparszövetkezetek (l. Részvénytársaságok, **335.**

Közösügyi leszámolás (l. Közösügyi pótköltségek) **322.**

Közösügyi pótköltségek 1895-re (Irom. 459) **322, 323.**

Hozzászóltak:
Lukács László 57. Neményi Ambrus (*előadó*) 83.

Központi statisztikai hivatal (l. Statisztika) **322.**

Községek fogyasztási adó természetü jövedelme (l. Fogyasztási adó) **334.**

Községi és egyéb helynevek (l. Interp. Endrey Gyula) **338.**

Kubinyi Géza—Lakatos Miklós-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **346.**

Kubinyi Géza—Zmeskál Zoltán-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **346.**

Lakatos Miklós—Kubinyi Géza-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **346.**

Lelkészi jövedelem kiegeszítése, 1898: XIV. tcz. **320.**

Lemondások a képviselőségről:
Ciocán János **320.**
Latkóczy Imre **320.**
Pogány Károly **332.**

Lipót főherczeg haldla **319.**

Mekkai zarándoklásnál való óvintézkedések és a persa öbölben szervezendő egészségügyi felügyelet tekintetében követendő eljárás szabályozása iránt 1894. évi április

Digitized by Google

hó 3-án Párisban kötött nemzetközi egyezmény, valamint az ennek függelékét képező és 1897. évi október hó 30-án kelt »nyilatkozat« becsikkelyezéséről a belügyminiszter törvényjavaslata, 1898: XXXI. tcz. **341.**

Mentelmi ügyek:

Bartha Miklós (Irom. 511) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Mócsy Antal (Irom. 513) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Molnár Károly (Irom. 510) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Okolicsányi László (Irom. 512) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Olay Lajos (Irom. 514) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Sima Ferencz (Irom. 515) **344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Sima Ferencz mentelmi sérelme (Irom. 516) **332, 344.** Hozzászólt: Schmidt Gyula (*előadó*) 314.

Margithid és Margitsziget összeköttetése (Irom. 458) **322, 323.**

Hozzászóltak:

Lukács László 57. Neményi Ambrus (*előadó*) 83.

Margitta-szildgysomlói vasút engedélyezése (Irom. 472, 508) **330, 338.**

Hozzászóltak:

Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Módosítvány kinyomatása (l. Indemn. 1898. jan.—ápr. hóra; Barabás Béla 283. — Horánszky Nándor 253. — Ivánka Oszkár 284. — Polónyi Géza 252, 253) **340, 342.**

Napirend **334, 341.**

Bánffy Dezső b. 145.

Polónyi Géza 280.

Napirend megváltoztatása (l. Indemn. 1899. jan.—ápr. hóra, Tisza István gróf 258) **340.**

Napirend előtt:

Összeférhetlenségi törvény reviziója **342.**

Hozzászóltak:

Fest Lajos 283. Rakovszky István 281.

Napirendre tüzés, napirend-vita (l. Indemnity 1899-re) **334—346.**

Napirend-vita, miniszterelnök javaslata, kiegyezési ügyek **320—323, 327.**

Hozzászóltak:

Apponyi Albert gr. 17, 19.
Bánffy Dezső b. 16, 17.
Buzáth Ferencz 35.
Gajári Ödön 22.
Gulner Gyula 29.
Győry Elek 23.
Hegedüs Sándor 70, 76
Hodossy Imre 89.
Holló Lajos 92.
Horánszky Nándor 19, 33, 47.
Ivánka Oszkár 47
Jágics József 84.
Károlyi Sándor gr. 47, 76.
Kossuth Ferencz 18.
Major Ferencz 76.
Makfalvay Géza 45.
Mócsy Antal 49.
Pichler Győző 98.
Polónyi Géza 17, 23.
Pulszky Ágost 37.
Rakovszky István 43.
Rátkay László 50, 67.
Szalay Károly 79.
Szentiványi Árpád 16.
Veszter Imre 67.

Napirend-vita **330.**

Hozzászóltak:

Apponyi Albert gr. 122. Horánszky Nándor 124.
Bánffy Dezső b. 123. Kossuth Ferencz 122.
Polónyi Géza 122.

Napirend-vita **331.**

Hozzászóltak:

Bánffy Dezső b. 126. Lukács Gyula 126.
Polónyi Géza 126.

Napirend-vita **333.**

Hozzászóltak:

Bánffy Dezső b. 137, 140, 141, 142. Kossuth Ferencz 137, 138.
Hentaller Lajos 142, 143. Madarász József 137.
Horánszky Nándor 141, 142. Polónyi Géza 138.

Napirend-vita (l. Indemnity 1889. jan.—ápr. hóra, tvj. napirendre tüzése) **334—346.**

Nemzetközi egyezmény (l. Polgári jogsegély) **320.**

Népiskolák (l Elemi népiskolák) **334.**

Névszerinti szavazás (l. Napirend, kiegyezési ügyek 113) **323, 327.**

Névszerinti szavazást kérő ivet aláirók jelenléte (l. Indemn. 1899. jan.—ápr. hóra) **335.**

Névszerinti szavazás (l. Indemn. 1899. jan.—ápr. hóra 160, 180, 267, 271) **335—337, 340, 341.**

Névszerinti szavazás (l. Jegyzőkönyv hitelesítése 268) **341.**

Nyolczvanmilliós államadósság (l. Valutareform és és banküg (Irom. 398, 490, 498) **335.**

Hozzászólt:

Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Óbecse-újvidék-titeli vasút engedélyezése, 1898: XXVI. törvényczikk **320.**

Óbecse-ujvidék-titeli vasút megtörtént engedélyezése (Irom. 401, 577) **330, 338.**

Hozzászóltak:

Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Obstrukczió (l. Indemnity) **334—446.**

Október 6-án szünetelés (l. Napirend-vita, Lukáts Gyula 126) **331.**

Örley Kálmán: Zmeskál Zoltán-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **341.**

Orosz czár békemanifesztuma (l. Interp. Visontai Soma) **320.**

Országház, állandó, épitésének előhaladása 1897-ben (Irom. 456) **322.**

Hozzászólt:

Bánffy Dezső b. 57.

Összeférhetlen álldsról lemondds:

Forgách Antal gr. **323.** — Szentkereszthy György báró **342.**

Digitized by Google

Összeférhetlenségi törvény revíziója (l. Napirend előtt) **342**.

Osztrák-magyar bank szabadalmának meghosszabbítása, (l. Valutareform és banküg. — Irom. 397, 490, 497) **335**.

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Pénzrendszer (l. Érme) **335**.

Pestis, l. Interp. Asbóth János **340**. — Buzáth Ferencz **342**. — Hentaller Lajos **340**.

Pogány Károly kineveztetése főispánná **332**.

Polgári jogsegély tárgyában Hágában létrejött nemzetközi egyezmény (Irom. 451) **320, 331**.

Hozzászóltak:
Erdély Sándor 16. Nagy Mihály (*előadó*) 125.

Póthitel (l. Honvédelmi) **322**.

Pozsonyi állami kórház kibővítése, 1898 : XXII. tcz. **320**.

Rakovszky István—Szentiványi Kálmán-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **346**.

Rendkivüli ülés **324**.

Rendőrség mulasztása (l. Interp. Mócsy Antal) **328**.

Részvénytársaságok, biztositó-társaságok, közkereseti és iparszövetkezetek kölcsönös bebocsátása, egyezmény Ausztriával, 1878 : XXII. tcz. módositása (Irom. 389, 499) **335**.

Hozzászólt:
Szemere Attila (*előadó*) 156.

Serdülő ifjuság erkölcsének védelme (l. Interp. Mócsy Antal) **320**.

Statisztikai, központi, hivatal munkaterve 1899-re (Irom. 457) **322**.

Hozzászólt:
Bánffy Dezső b. 57.

Sürgős interpellácziő (l. Interpellácziő) **320**.

Szabadságolások:

Groisz Gusztáv **332**.

Vörös László **321**.

Szavazás elhalasztása (l. Napirend, kiegyezési ügyek) **323**.

Szavazás elhalasztása következő ülésre (l. Indemn. 1899. jan.—ápr. hóra) **335, 336, 340**.

Szavazástól való tartózkodás (l. Napirendvita, Hentaller Lajos 143) **333**.

Székesfehérvár-bicskei vasút engedélyezése, 1898 : XXVIII. tcz. **320**.

Székesfehérvár-bicskei vasút engedélyezése (Irom. 468, 504) **330, 338**.

Hozzászóltak:
Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Szentesítések (l. Törvényczikkek) **320**.

Szentiványi Kálmán—Rakovszky István-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **346**.

Szentkereszthy György b. lemondása a hunyadmegyei főispánságról **342**.

Szeszadóról szóló 1888. évi XXIV. törvényczikk 3. §-ában, valamint a czukoradóról szóló 1896. évi XIX. törvényczikkben foglalt határozmányok érvényének meghosszabbitása, 1898 : XV. tcz. **320**.

Szeszforgalmi adó, 1898 : XVI. tcz. **320**.

Szlovének és horvát jogpárt szövetkezése (l. Interp. Polónyi Géza) **343**.

Szó elvonása (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra, Lukáts Gyula 285) **342**.

Szólásjog elnapolása királyi leirat felolvasása után (l. Királyi leirat) **319**.

Szónokok sorrendje (l. Indemnity 1899. jan.—ápr. hóra) **341**.

Szünet megtagadása (l. Indemnity 1899. Polónyi Géza 153. — Várossy Gyula 291) **336, 343**.

Tanácskozás folytatása, házszabályvita (l. Idemn. 1899. jan.—ápr. hóra, Gajáry Géza indítv.) **340**.

Tersattói üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezete (l. Interp. Polónyi Géza) **343**.

Tiskorónás bankjegyek, osztrák-magyar bank által kibocsátottak (l. Valutareform és banküg. — Irom. 394, 490, 494) **335**.

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Törvényczikkek, szentesítések bejelentése:

1898 : XIII. tcz.: Honvédparancsnoksági palota berendezésére, továbbá a budapesti honvédkórház és a váczi honvédhuszár-laktanya kiépitésére, valamint a honvédségi ruházat és felszerelés kiegészítésére rendkivüli, illetőleg póthitel;

1898 : XIV. tcz.: Lelkészi jövedelem kiegészítése;

1898 : XV. tcz.: A szeszadóról szóló 1888. évi XXIV. törvényczikk 3. §-ában, valamint a czukoradóról szóló 1896. évi XIX. törvényczikkben foglalt határozmányok érvényének meghosszabbítása;

1888 : XVI. tcz.: Szeszforgalmi adó;

1898 : XVII. tcz.: Czukor- és sörfogyasztási adó;

1898 : XVIII. tcz.: Boritaladónak Horvát-Szlavonországokban leendő behozatala;

1898 : XIX. tcz.: A községi és némely más erdők és kopár területek állami kezelése, továbbá a közbirtokosságok és a volt úrbéresek osztatlan tulajdonában

Digitized by Google

lévő, közösen használt erdők és kopár területek gazdasági ügyvitelének szabályozása;

1898:XX. tcz.: 1895: XLVIII. tcz. egyes rendelkezéseinek módosítása;

1898: XXI. tcz.: Nyilvános betegápolás költségeinek fedezése;

1898: XXII. tcz.: Pozsonyi állami kórház kibővítése;

1898: XXIII. tcz.: Gazdasági és ipari hitelszövetkezetek;

1898: XXIV. tcz.: Gabela-Bocche di cattarói keskenyvágányú vasút valamint Trebinje és Gravosa felé vezetendő szárnyvonalainak építése;

1898: XXV. tcz.: Belisce-prandauovcii keskenyvágányú helyi érdekű vasút engedélyezése;

1898: XXVI. tcz.: Az óbecse-újvidéki helyi érdekű vasút engedélyezése;

1898: XXVII. tcz.: Zsibó-nagybányai helyi érdekű gőzmozdonyú vasút és sülelmed-szilágycsehi szárnyvonalának engedélyezése;

1898: XXVIII. tcz.: A székesfehérvár-bicskei helyi érdekű vasút engedélyezése;

1898: XXIX. tcz.: Bihari helyi érdekű vasút margitta-szilágysomlyói szárnyvonalának engedélyezése **320.**

1898: XXX. tcz.: Dicsőült Erzsébet királyné emlékének törvénybe iktatása **341.**

1898: XXXI. tcz.: A mekkai zarándoklásnál való óvintézkedések és a perzsa öbölben szervezendő egészségügyi felügyelet tekintetében követendő eljárás szabályozása iránt 1894. évi április hó 3-án Párisban kötött nemzetközi egyezmény **341.**

Túlkiadások 1897. pótnegyedére (Irom. 442, 448) **320, 323.**

Hozzászólt:
Benke Gyula (*előadó*) 83.

Túlkiadások 1898. I. negyedében (Irom. 443, 462) **323.**

Hozzászólt:
Benke Gyula (*előadó*) 83.

Túlkiadások 1898. II. negyedében (Irom. 455) **322.**

Hozzászólt:
Bánffy Dezső b. 57.

Ujoncsjutalék-provizórium 1899. végéig (Irom. 465) **330.**

Hozzászólt:
Fejérváry Géza b. 121.

Ujonczozás 1899-re (Irom. 484) **332.**

Hozzászólt:
Fejérváry Géza b. 129.

Ülések elnapolása 1898. június havában (l. Királyi leirat) **319.**

Ülés kezdetének órája (l. Napirend, Polónyi Géza 280) **341.**

Ülés, rendkivüli **324.**

Ülés vasárnap **324.**

Választási törvény reformja (l. Interp. Apponyi Albert gr.) **328.**

Valutarendezés és bankügy, általános jelentés. (Irom. 391—398, 490) **335.**

Hozzászólt:
Pulszky Ágost (*előadó*) 156.

Vám- és kereskedelmi szövetség Ausztriával (Irom. 388, 488, 489) **335.**

Hozzászólt:
Rosenberg Gyula (*előadó*) 156.

Városok és községek fogyasztási adó természetü jövedelme (l. Fogyasztási adó) **324.**

Vasárnapi ülés **324.**

Vaskapuszabályozás költsége 1899-re **322.**

Hozzászólt:
Lukács László 57.

Vasutak:

Belišće-prandauovcii **330.**

Félegyháza-majsai **330.**

Körmend-németujvári **330.**

Kovácsháza-csabai **320.**

Margitta-szilágysomlyói **330.**

Óbecse-ujvidék-titeli **330.**

Székesfehérvár-bicskei **330.**

Zsibó-nagybányai **330.**

Vasuti üzletrendtartás, 1851. évi, hatályának további fentartása (Irom. 390, 501) **338.**

Hozzászólt:
Kovács Pál (*előadó*) 200.

Véderőtörvény (l. Ujonczjutalék) **330.**

Vizrebocsátási ünnepély (l. Kaiser Karl) **319.**

Zárszámadások 1897-re **322.**

Hozzászólt:
Bánffy Dezső b. 57.

Zárt ülés (l. Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra, Várossy Gyula 288) **342.**

Zmeskál Zoltán-Kubinyi Géza-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra) **346.**

Zmeskál Zoltán-Örley Kálmán-féle ügy (l. Indemnity 1899. jan.-ápr. hóra) **341.**

Zsibó-nagybányai vasút és sülelmed-szilágycsehi szárnyvonaldnak engedélyezése 1898: XXVII. tcz. **320.**

Zsibó-nagybányai vasút engedélyezése (Irom. 469, 505) **330, 338.**

Hozzászóltak:
Dániel Ernő b. 122. Kovács Pál (*előadó*) 200.

Digitized by Google

Indítvány:

Eötvös Károly: Kormány iránti bizalmatlanság (l. Bizalmatlanság) **320.**

Interpellációk:

Apponyi Albert gr.: Választási törvény reformja, a kormányhoz **328.**

Asbóth János: A pestis behurczolása iránt, a belügyminiszterhez **340.**

Barta Ödön: A 11 milliós u. n. bosnyákkölcsön iránt, a miniszterelnökhöz **340.**

Buzáth Ferencz: Pestis behozatala, a belügyminiszterhez **342.**

Endrey Gyula: A községi és egyéb helynevekről szóló 1898: IV. tcz. végrehajtása, a miniszterelnökhöz **338.**

Hentaller Lajos: A Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések iránt, a belügyminiszterhez **340.**

Kossuth Ferencz: Kiegyezési ügyek. 1. Milyen szándékai vannak a kormánynak arra az esetre, ha a bécsi birodalmi gyűlés határozatképtelennek bizonyúlna? 2. Milyen elvek alapján szándékozik a kormány az 1898. tczikk 3-ik szakaszának eleget tenni? 3. Mikor szándékozik az 1867: XII. tczikk 68. szakasza alapján leendő állandó szabályozás iránt a magyar országgyűlés elé az 1898: I. tczikk 3-ik szakaszának értelmében javaslatokat terjeszteni? a miniszterelnök utján az egész kormányhoz **320.**

Mócsy Antal: Serdülő ifjúság erkölcsének védelme, a belügyminiszterhez **320, 321, 332.**

Mócsy Antal: Rendőrség mulasztása, a belügyminiszterhez **328.**

Polónyi Géza: Tersattoi üzelmek, a horvát jogpárt és az osztrák szlovének szövetkezése, a miniszterelnökhöz **343.**

Rakovszky István: Kloch és társai bűnügyében, a belügyminiszterhez **346.**

Rátkay László: A boritaladó-bérlet iránt, a pénzügyminiszterhez **340.**

Sima Ferencz: A csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása miatt, a belügy- és az igazságügyi miniszterhez **332.**

Visontai Soma: Orosz czár békemanifesztuma, a miniszterelnökhöz **320, 321, 328.**

Interpellációkra adott miniszteri válaszok.

Belügyminiszter (Perczel Dezső) válaszai:

Apponyi Albert grófnak: A választási törvény reformja tárgyában **328.**

Asbóth Jánosnak: A pestis behurczolása tárgyában **340.**

Buzáth Ferencznek: A pestis behozatala iránt **342.**

Endrey Gyulának: A községi és egyébb helynevekről szóló 1898: IV. tcz. végrehajtása tárgyában **338.**

Hentaller Lajosnak: A Bécsbe állami segélylyel behurczolt pestis elleni óvintézkedések tárgyában **340.**

Mócsy Antalnak: Rendőrség mulasztása tárgyában **328.**

Mócsy Antalnak: A serdülő ifjúság erkölcse védelmének tárgyában **332.**

Sima Ferencznek: A csongrádi főszolgabirói hivatal és a szegedi törvényszék illetéktelen beavatkozása és hivatalos erőszakoskodása tárgyában **332.**

Miniszterelnök (Bánffy Dezső b.) válaszai:

Kossuth Ferencznek: A kiegyezési ügyek tárgyában **320.**

Visontai Somának: Az orosz czár békemanifesztuma tárgyában **328.**

Pénzügyminiszter (Lukács László) válasza:

Rátkay Lászlónak: A boritaladó bérlet tárgyában **340.**

Naplószerkesztő: *Endrődi Sándor.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 05672 6808

Digitized by Google